

**ТАКТИЧНИЙ ВІДТИНОК УПА
28-Й „ДАНИЛІВ”
ХОЛМЩИНА І ПІДЛЯШШЯ
(Документи і матеріали)**

ЛІТОПИС УПА, ТОМ 39

**LITOPYS UPA
VOLUME 39**

**UPA Tactical Sector 28th
„Danyliv”
Kholm and Pidliashshia Regions**
(Documents and Materials)

**Editor: Petro J. Potichnyj
Compilers: Petro J. Potichnyj, Stepan Szpak,
Ievhen Shtendera**

With English Introduction and Summaries

**ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ
ТОМ 39**

**Тактичний відтинок УПА 28-й
„Данилів”:
Холмщина і Підляшшя
(Документи і матеріали)**

**Редактор: Петро Й. Потічний
Зібрали: Петро Й. Потічний, Степан Шпак,
Євген Штендера**

З англійським вступом і резюме

ВИДАННЯ
ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНИХ ВОЯКІВ УПА США І КАНАДИ
ТОВАРИСТВ КОЛИШНИХ ВОЯКІВ УПА
ІМ. ҐЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США І КАНАДІ

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Редагує колегія
Відповідальний редактор
Петро Й. Потічний

Copyright: © 2003 by Litopys UPA
ISBN: 0-920092-71-3
© 2003 ТзОВ "Літопис УПА"
ISBN: 966-7861-02-3

Обкладинка роботи
Мистця Мирона Левицького

Cataloguing in Publication data:

Taktychnyi Vidtynok UPA, 28-yi "Danyliv",
Kholmshchyna i Pidlyashshia: Dokumenty i materialy —
[UPA Tactical Sector 28th "Danyliv"]/
redaktsiia Petro J. Potichnyi.
Toronto: V-vo Litopys UPA, 2003.

1058 p., 61 ill., ports.: 24 cm.-
(Litopys Ukrain's'koi Povstans'koi Armii; t. 39)

Includes bibliographical references
ISBN: 0-920092-71-3

1. Ukrain's'ka povstans'ka armiia — Tactical Sector 28th "Danyliv".
 2. Kholmshchyna i Pidlyashshia — Ukraine
- I. Potichnyj, Petro J. 1930 – II. Shtendera Iewhen. III. Szpak Stepan. IV. Series.

DK 803.U5S35 [DK 508.79 L5 t. 39]

**30-РІЧЧЯ
“ЛІТОПISУ УПА”
1973–2003**

Фундатором видання цього тому є
**Українська Музейна Фундація
Романа Дубиняка**

(16 Bexley Avenue, Leeds, West Yorkshire, LS8 5LU, England)

для вшанування пам'яті члена Фундації

бл. п. Степана Цюника
вірного сина України

Народився 12.01.1924 р. в селі Нагуєвичі
Дрогобицького району на Львівщині,
Помер 1.01.1992 р. в шпиталі св. Йосафата в Лондоні в Англії

Початки УПА на Холмщині

Початки збройних відділів у підпільній Холмській окрузі, яка складалася з двох повітів — Грубешівського і Белзького, треба шукати в 1942–43 роках як реакцію на польські акції проти українського населення на цих теренах. Це були різні боївки, які оперували в різних районах цього терену. Анатоль Сидорук (“Яструб”, “Дуб”) був одним з перших організаторів самооборони на Грубешівщині.¹

У травні 1943 року в терені вже діяла боївка “Карпа”². Дещо пізніше в терен прибув к-р “Ягода”³ з підвідділом, який нараховував 40 осіб.⁴ Цей підвідділ був організований “Ягодою” на Волині з утікачів з Холмщини.⁵ Обидва ці відділи злучено в сотню під командуванням “Ягоди” і згодом ця сотня знову відійшла на Волинь для дальшого вишколу і поповнення.⁶ Там командуванням УПА-Північ її названо I Холмська сотня УПА.⁷ У березні 1944 року сотня “Ягоди” як частина ВО-2 “Буг” разом з відділами “Бродяги”, “Корсака” і “Морозенка” бере участь у боях з АК біля Посадова. А у квітні 1944 р. сотня разом з загоном “Острівського”⁸, який прибув з Волині, і відділу “Громогого” мала великий бій у с. Набруж проти німецької панцерної дивізії, в якому зазнала великих втрат і була розפורшена. Пізніше, 16 жовтня 1944 р., після реорганізації та поповнення, сотня дістала назву “Вовки”⁹.

¹ Євген Місило. Повстанські могили: Пропам'ятна книга впадших на полі слави вояків Української Повстанської Армії-Захід VI Военної Округи “Сян” Тактичних Відтинків “Лемко”, “Бастіон”, “Данилів”. — 1944–1946. Варшава; Торонто, 1995. — С. 164. Прізвище “Дуба” згадане Олександром Білевичем (“Борсук”). — Свідчення, “Борсук” // Наше слово. — No. 27 (2344), 7 липня 2002, С. 3.

² Ст. бул. Павло Пилигчук “Карпо”, загинув 21 грудня 1944.

³ Май. Маріян Лукашевич — “Ягода”, “Черник”. Командир ТВ-28 “Данилів”. Лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги (1921–1945).

⁴ Див.: Переслухання к-ра Володимира Сивака “Зірки”, 1923–1948. У кн.: Ненгук Раґак. *Za samostijną Ukraïne*. — Lublin, 1992. S. 118–119. Далі цитується як “Переслухання “Зірки””.

⁵ Див.: Євген Прірва. Дії УПА на оперативному терені між ріками Сяном і Бугом в рр. 1944–47 // *До зброї* — No. 16 (29). — 1952, вересень. — С. 3. Є. Штендера також згадує боївку “Очерета”. Там само.

⁶ Див.: Переслухання “Зірки”. — С. 118–119.

⁷ Іван Шамрик (“Чуб”), який був висланий на Волинь для однотижневого військового вишколу, твердить, що сотня формувалася в березні 1944 р. біля с. Промова. Протокол. — Ч. 1.

⁸ Див.: Євген Штендера. Революційно-повстанська боротьба українського народу за свої визволення на Холмщині і Підляшші в рр. 1943–48. — Звіт д. “Прірви”, IX. 1948. С. 4. Далі як “Звіт д. “Прірви”. Іван Чуб натомість говорить про два курені під командуванням “Наливайка” і “Острівського”. Див. Іван Чуб. На українському Підляшші в рр. 1944–1948. — // *До зброї* — No. 16–17. — 1952. — С. 29.

⁹ Є. Прірва у своєму звіті згадує також сотню “Сіроманці” під командою “Яструба”, яка прийшла з Карпат. Сотня “Сіроманці” в той час належала до ТВ “Серет” (Тернопільщина), ВО “Лисоня”. — Є. Прірва. — Там само, с. 4.

У травні 1944 р. створено підобласть ОУН, до якої входили Холмська і Сокальська округи. До складу керівництва Холмської округи входили такі особи: провідник — Петро Балко “Святослав”, референт пропаганди — “Ярослав”, військовий референт — Василь Левочко “Юрченко”, референт СБ — “Юрко” (“Щука”), УЧХ — “Марія”, юнацтво — “Руслан”, зв’язок — І. Шамрик (“Володко”), господарник — “Дунько”.¹⁰

Приблизно в той же час провідник “Святослав” дав наказ Євгенові Ліборському — “Романові” організувати нову боївку. У терені також почала діяти боївка “Бульби”. Обидва підвідділи було евентуально об’єднано, і команду над відділом перебрав к-р “Дуб” (“Яструб”).

Після повернення сотні “Ягоди” з Волині у квітні 1944 року “Бульбу”, який до того часу був чотовим у сотні “Дуба”, переведено до “Ягоди”, а на його місце чотовим став “Крук”, “Зірка”.¹¹ У червні 1944 року на терен Холмщини також прийшов відділ [“Тигри”?] під командою “Ромка”, який нараховував близько 200 осіб. До цього відділу на якийсь час прилучено теж і сотню “Ягоди”. У той же час “Зірку” з 20 людьми переведено з сотні “Дуба” до відділу “Ромка”.¹²

Улітку 1944 року на теренах Холмщини з ініціативи провідника “Жена” нібито для зміцнення військової сили в терені мобілізаційним способом створено курінь, що складався з чотирьох сотень під командою “Юрченка”, званого пізніше провокатора.¹³ Цей курінь потрапив у пастку (або був заведений у неї) і розбитий військами НКВД (одна із сотень була під командою “Громого”, вона єдина пробилася з оточення).¹⁴ У результаті цих подій та з огляду на конфлікти в організації в березні 1945 р. з Волині з метою контролю було відряджено к-ра “Вадима”.¹⁵ Він провів реорганізацію області, а також забрав з собою на Волинь провідника “Жена”, де, як ходять чутки, його обвинувачено у зраді і страчено. Крім того, к-р “Вадим” для зміцнення дисципліни видав вироки смерті на п’ятьох членів організації, які

¹⁰ І. Шамрик (“Чуб”). Протокол ч. 1 після приходу до Західної Німеччини 25.5.1948 р. — С. 1. І. Чуб “Володко” від червня до грудня 1944 р. працював в окружній референтурі пропаганди. У цій референтурі до ліквідації підобласті працювали: референт — “Ярополк”, мгр. “Гуцул”, “Професор”, “Дунайський”, “Уляна”, “Скупа”, І. Чуб “Володко” та зв’язкові “Волинець” і “Димона”. Там само.

¹¹ Див.: Переслухання “Зірки”. — С. 118–119.

¹² Там само.

¹³ Див.: Звіт д. “Прірви”, IX. 1948 р. — С. 8.

¹⁴ Сам “Юрченко” (Василь В. Левочко) з кількома людьми свого почету 12 грудня 1944 р. перейшов до НКВД і діяв проти підпілля під псевдонімом “Соколенко” аж до його смерті в середині серпня 1945 р. разом з НКВДистом Леоновим у засідці, організованій к-ром “Ягодою”. У цій операції здобуто також список усієї агентури НКВД цього терену, в якому було понад 160 імен.

¹⁵ Холмська область мала тоді такий провід: провідник — “Жен”; заступник — “Святослав”; Референт СБ — “Юрко”; референт пропаганди — “Гуцул”, а після нього Коза — “Ярополк”; оргмоб — “Юрченко”; к-р сотні — “Ягода”. Див.: Євген Штендера. Революційно-повстанська боротьба українського народу за свої визволення на Холмщині і Підляшші в рр. 1943–48. — Звіт д. “Прірви”, IX. 1948 р. — С. 8. Див. теж: Літопис УПА. — Т. 16. — С. 17–18.

були в опозиції до “Жена”¹⁶, включно з к-ром “Ягодою”. Ці вироки, за винятком “Ягоди”, якого оборонили його стрільці, виконав “Зенон” (Леонід Лапінський), чим ще більше послабив і так слабку організацію терену.

У той час також шляхом реорганізації створено Грубешівський надрайон.¹⁷ Провід цього надрайону складався з таких осіб: надрайоновий провідник — Петро Балко (“Святослав”), референт СБ — Леонід Лапінський (“Зенон”), до цього часу повітовий референт СБ у Грубешівщині, референт пропаганди — Коза (“Ярополк”), військовий референт — “Атос” (до того часу повітовий провідник Белзького повіту).

Ще перед відходом на Волинь к-р “Вадим” скликав відправу надрайонового та районних проводів у Долбичівському лісі на колонії Корчинок. Усі учасники, 14 осіб, були заскочені відділом НКВД і знищені.¹⁸ Урятувався лишень “Зенон”, який нібито спізнився на нараду, та “Атос”. У результаті надрайоновим провідником став “Зенон”, який виконував цю функцію від квітня до червня 1945.¹⁹

У травні 1945 р. на терен Холмщини прибув Є. Штендера (“Зоряний”, “Прірва”, “Нерв”) з Любачівщини, де перебував від січня 1945 р. після прибуття з СРСР. Згодом у липні 1945 р. референт СБ Крайового проводу Закароння Петро Федорів (“Дальнич”) призначив його провідником III округи ОУН. Штендера каже, що окружного проводу, одначе, не створено, хоча членів проводу було названо. Є. Штендера (“Прірва”) і Леонід Лапінський (“Зенон”) рівночасно керували Грубешівським надрайоном “Лиман”²⁰.

Ще раніше, у березні 1945 року, “Ягоду” призначено командиром ТВ-28 “Данилів”.²¹ Він також організував другу сотню “Вовки”II, згідно з наказом, якого він отримав від М. Онишкевича — “Ореста” ще в листопаді 1944 р.²²

У квітні 1945 року група Володимира Сивака (“Зірки”) стає пробоевою групою, яка діяла до 18 січня 1946, коли він потрапив у ворожі руки саме тоді, коли його групу мали злучити з відділом Євгена Ящука (“Дуди”), а він мав стати сотенним.²³

У документах зазначено, що в той час на терені Холмщини діяли також боївки СБ “Циби”, “Ясеня”, північний Відділ особливого призначення (ВОП), боївка Євгена Оленюка (“Остап”, “Охрім”) на Грубешівщині та ін.

¹⁶ Звіт д. “Прірви”. — 1948. — IX. — С. 9.17. Там само.

¹⁸ Там само.

¹⁹ Є. Штендера у своєму звіті твердить, що “Зенон” “створив новий провід: провідник і реф. СБ — “Зенон”; реф. пропаганди — “Чмелик”; господарчий — “Нечай”, “Батько”; військовик — “Атос”; УЧХ — “Оксана”, і робота набрала нормального розмаху, але ще було недовір’я в організації, що створювало нездорову атмосферу праці. — Там само.

²⁰ Там само. — С. 11.

²¹ Див.: Miroslaw Onyszkiewicz. Protokół przesłuchania podejrzanego. — 3.III.1948 – 29.V.1948. — S. 106. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. — Robarts Library, University of Toronto. С. 100-101. Далі цит. як “Протокол переслухання”.

²² Там само. — С. 105.

²³ Переслухання к-ра “Зірки”. — С. 118-119.

У листопаді 1945 року відбулася нова реорганізація, створено два відділи — “Вовки” I та “Вовки” II. Командиром відділу “Вовки” I (99) став Михайло Курас (“Крапка”), він командував відділом аж до смерті 26.2.1946 року. Після нього командиром відділу став Василь Колтонюк (“Кропива”), який невдовзі загинув у бою в другій половині травня. На його місце прийшов Петро Лагода (“Громовий”) — колишній сотенний з ВО “Буг”, який, однак, з огляду на слабе здоров’я був переведений до команди ТВ. Його місце перебрав “Крилатий”, що виконував цю функцію недовго, бо 21.8.1946 року загинув у бою. Після нього відділом командував Василь Ярмола (“Яр”), переведений з куреня Івана Шпонтака (“Залізняка”), — аж до його смерті в липні або серпні 1947 року.²⁴

Відділ “Вовки” II (100), яким з самого початку командував “Багрянний”, а потім “Лис” і “Дуда”, також було поділено на два підвідділи. “Лиса” переведено до “Залізняка”.²⁵ Один підвідділ був під командою “Дуди”, який у січні 1946 року планувалося об’єднати з пробоевим підвідділом 557 “Крука”, “Зірки”. Після полонення “Зірки” в середині січня 1946 команду перебрав Євген Сивак — “Гайда”, який 26.2.46 р. згинув з більшістю своїх вояків у бою з військами НКВД.²⁶ Ті, хто залишився живим, поповнили інші підвідділи. Відділ залишився під командою “Дуди”, як і “Вовки” II, аж до його смерті в серпні 1947 р.

Другий підвідділ діяв під командою Василя Боруцького (“Лева”), а після його смерті у травні 1946 року під командою “Давида” (“Сокола”), якого призначено на цю позицію з почету командира ВО “Сян” М. Онишкевича. Цей відділ дістав назву “Вовки” III.²⁷ Також варто додати, що за час існування Закарпатського краю на його території і спеціально на теренах ТВ “Данилів” гостювали поодинокі відділи, які належали до ВО “Буг”, — відділ “Галайда” II²⁸ під командою Василя Краля — “Чавса”, підвідділ “Кочовики” під командою “Штиля” та підвідділ “Перебийніс” під командою “Шумського”. Цей відділ після повернення в Україну був повністю розбитий військами НКВД.

Мирослав Онишкевич (“Богдан”, “Орест”, “Олег”, “Білий”), який у 1943 році був оргбобом у Львівській області і брав участь в організуванні відділів УНС на сусідніх теренах, опісля був заступником Василя Левковича (“Воронного”) — командира ВО-2 “Буг” і командиром ВО УПА 6 — “Сян” у Закарпатському краї; він добре орієнтувався в ситуації на Холмщині та Любачівщині. Крім того, у службових справах він кілька разів був на Холмщині, а опіс-

²⁴ Євген Місило. — С. 144.

²⁵ Протокол переслухання. — С. 126.

²⁶ Звіт М. Онишкевича до “Замку” від 26.11.1945 р.

²⁷ Там само.

²⁸ К-р “Куліш” загинув при переході кордону; спочатку відділом командував “Ворон”, якого вбив його стрілець “Грабовий”. Слідство вів представник ВО “Буг” — “Ярич”. К-р “Вороний”, який прийшов з УРСР, приблизно в той час поділив відділ на дві частини. Підвідділ під командою к-ра “Сивого” пішов в Україну, а підвідділ під командою “Чавса” залишився в терені. — Див.: Звіт д. “Прірви”. — С. 10.

ля постійно приділяв цьому теренowi дуже багато уваги, як це видно з інформації з його допитів польськими слідчими органами після зради “Зенона” й арештування Мирослава Онишкевича в 1948 році.²⁹

²⁹ Під кінець 1943 і на початку 1944 року був організатором і командиром УНС на Сокальщині (Протокол переслухання, с. 99). У березні 1944 перебував у Посадові, а під кінець квітня 1944 р. в околицях Карова і Белза. (Протокол переслухання, с. 100–101). Під кінець травня керував операцією біля Нароля на Любачівщині. Повернувся знову на ці терени в жовтні 1944 р. вже як заступник к-ра ВО “Буг” “Вороного”, який у липні 1944 р. прийшов на місце “Яреми” (Там само, с. 104). У листопаді 1944 р. він знову в III-й окрузі на зустрічі з окружним “Женом”, “Яричем” та “Ягодою” і цьому останньому дає наказ зорганізувати у своєму терені більше відділів УПА, кожен силою до 50 людей. (Там само, с. 105). У березні 1945 р. він знову в ТВ “Данилів” (реорганізацію проведено в січні 1945 р.), де зустрічає “Жена” і “Ягоду” і призначає його к-ром ТВ “Данилів” (Там само, с. 106), до того зробивши це з “Залізником”. У березні 1945 р. його звільнено з посади заступника “Вороного”, а на це місце призначений “Аркас”. У терені перебуває до серпня, коли разом з “Вороним” відходить в Україну (Там само, с. 108). Після того як у жовтні 1945 р. його призначено к-ром ВО “Сян”, у листопаді повертається на Закерзоння, але на терен ТВ “Лемко”. (Там само, с. 109). Опісля перебуває на терені ТВ “Бастіон”, а в середині грудня 1945 р. він знову в ТВ “Данилів” (Там само, с. 111). На місці “Ягоди”, який загинув, разом з “Вороним”, який також був у цьому терені, призначають к-ром ТВ “Прірву” (Там само, с. 113). У цьому терені М. Онишкевич був до січня 1946 р. (Там само). У другій половині квітня 1946 р. він знову в ТВ “Данилів” на зустрічі з “Прірвою” та “Чавсом”. (Там само, с. 124, 126). Після смерті “Крапки” цим відділом командує чотовий, а від осені “Яр” (Там само, с. 126). Також тому, що чотовий “Кропива” сотні “Лиса” загинув, а сотенного “Лиса” переведено до “Залізняка”, цей відділ зі згоди “Прірви” М. Онишкевич ділить на два підвідділи — під командою “Дуди” і “Сокола”, “Давида”. (Там само, с. 127). У середині травня він знову на зустрічі з “Прірвою” та “Зеноном” для остаточної апробації акції на Грубешів. (Там само). У другій половині вересня він знову в ТВ “Данилів” (Там само, с. 132, 134). Намагався інспектувати сотню “Яра” (якою командував тоді хтось інший), але через розпоршення йому це не вдалося. Тоді також інформує “Прірву”, що командиром ТВ “Данилів” призначений “Беркут”. (Там само, с. 135). У жовтні інспектує сотню “Чавса” (Там само). Повідомлений про прибуття в терен “Беркута”, він на початку листопада має з ним відправу і повідомляє йому про призначення к-ром ТВ “Данилів”. (Там само). У грудні М. Онишкевич повідомляє Ярославу Старуху (“Стягу”), що “Беркут” перебрав функції. (Там само, с. 136). Під кінець січня 1947 р. зустрічається з “Беркутом”, а в середині лютого інспектує сотні “Яра” та “Чавса” (Там само, с. 140). У середині квітня знову був у ТВ “Данилів” (Там само, с. 142). У травні має зустріч з “Беркутом” і веде розмови про можливу демобілізацію відділів. (Там само). На початку червня зустрічається з “Прірвою” і дає інструкції створити лінії зв’язків з допомогою мертвих пунктів. (Там само, с. 143). Від середини червня він знову на зв’язку з “Беркутом” і “Чавсом”. (Там само). У липні має контакт з “Беркутом” і “Прірвою”, але не з “Зеноном”, з яким також мав зустрітися, але який був тоді на польських теренах. (Там само, с. 145). У кінці серпня Онишкевич має зустріч з “Дальничем”, “Беркутом” і “Прірвою” (Там само). На початку вересня М. Онишкевич і “Дальнич” зустрічають “Зенона”. (Там само, с. 146). У той час через кур’єрів тримає постійний зв’язок з “Прірвою” і “Беркутом” (Там само, с. 148–149). Онишкевич зустрівся з “Прірвою” і “Беркутом” 20 вересня (Там само, с. 151) та з “Прірвою”, “Беркутом” і “Чавсом” 27 вересня 1947 р. На терені перебував до 1 жовтня 1947 р. У той час дав інструкцію “Беркутові” відійти разом з провідником “Антоном” (Юрій Цвіль) на Захід. (Там само, с. 155). При цьому варто додати, що к-р ВО “Буг” “Вороний” також дуже часто перебував на теренах Холмщини, наприклад, від січня по серпень 1945 р. (Там само, с. 106, 109) та від грудня 1945 по січень 1946 р. (Там само, с. 112–113).

Смерть к-ра “Ягоди” спричинила також зміни в командуванні ТВ “Данилів”. На його місце призначено окружного провідника III-ї Холмської округи Євгена Штендери (“Прірва”, “Нерв”), який прийняв цю функцію у грудні 1945 року і виконував її до 15 листопада 1946 року, коли на його місце прийшов Володимир Сорочак (“Ворон”, “Беркут”). “Беркут” був останнім к-ром ТВ “Данилів”, аж до його ліквідації в 1947 році, коли разом з кількома людьми дістав наказ відійти в американську окупаційну зону Німеччини.³⁰

Членами почоти команди ТВ “Данилів” у різний час теж були:

шеф штабу “Громовий”, ст. бул. Гриць Руденко (“Сушко”), ст. бул. Михайло Думка (“Горинь”), загинув 29.5.1946 р., бул. Михайло Мігус (“Зірка”), писар ТВ бул. Іван Сивак (“Босфор”), загинув 26.2.1946 р., бул. Іван Цейко (“Байда”), загинув 26.2.1946 р., політвиховник ст. віст. Осип Няйко (“Осип”), ст. віст. Василь Колтонюк (“Кропива”), загинув 14.5.1946 р., ст. віст. Михайло Павонський (“Палій”), віст. Володимир Цесля (“Хмара”), інтендант віст. “Дубина”, віст. Василь Грудка (“Шугай”), ст. стр. “Сокіл”³¹.

Підляшшя

На терені Підляшшя підпільна структура була дуже слабкою, і тому влітку і восени 1944 року вжито заходів для її зміцнення. Для цього туди послано одну соту “Ягоди” під команду “Яструба”. Цей рейд не дав жодних успіхів, позаяк не вдалося віднайти нікого з колишньої сітки ОУН. Провідник Заборовець (“Жен”) у листопаді 1944 року вирішив послати в терен групу з чотирьох осіб для відновлення діяльності. До складу цієї групи входили самі лише уродженці Підляшшя — “Хмара”, Іван Романечко (“Володя”, “Ярий”), “Микола”, “Фесь” та Іван Шамрик (“Чуб”).³²

Цій групі вдалося відновити підпільну сітку на Підляшші, зорганізувати боївки СБ та залучити до активної праці 60–70 людей.³³ На цій базі в 1945 році створено надрайон “Левада”, який складався з чотирьох районів, три з них на Володавщині й один у повіті Біла Підляська. Ці структури діяли в глибокій конспірації, так що до кінця липня 1945 р. вони були поза увагою УБП.³⁴ Восени 1945 р. загинув “Хмара”, а пост надрайонового перебрав Іван Романечко (“Ярий”), який продовжував також вести референтуру СБ.

³⁰ Див.: Звіт Онишкевича до “Замку”. На початку грудня про це призначення повідомлено провіднику Закерзонського краю Ярославу Старуху (“Стягу”). — Протокол переслухання, с. 136).

³¹ У почоті “Прірви” в 1947 році як охоронці та зв’язкові були такі особи: “Шугай” з Любачівщини, “Петрусь” з Волині, Петро Гончар (“Чорний”), Петро Гринів (“Кучерявий”) та Іван Росіл (“Юрко”), усі з Сокальщини.

³² Псевдо Заборовця “Жен”, помилково подане як “Жан”, знаходимо в І. Шамрик (“Чуб”) (Протокол, ч. 1), після прибуття до Німеччини 25.5.1948 р.

³³ І. Чуб. На українському Підляшші в рр. 1944–1948 // До зброї. — Но. 22 (35). — С. 36.

³⁴ Robert Ziętek. Działania oddziałów partyzanckich Ukraińskiej Powstanczej Armii na południowym Podlasiu w latach 1945–1947. — Podlaski Kwartalnik Kulturalny. — 2000. — Nr. 3. — S. 17.

Однак намагання створити окремих відділ УПА для цього терену були безуспішними, і тому для виконання оперативних та пропагандивних завдань підпільне керівництво мусило залучати рейдуючі частини УПА з терену надрайону “Лиман” або з ВО “Буг”.

На початку липня 1945 р. сюди прибули сотні “Перебийніс” під командою “Шумського”, та “Кочовики” під командою “Штиля”. Обидва відділи залишили надрайон “Левада” в серпні. “Шумський” при переході кордону був розбитий, а “Штиль” повернувся до надрайону “Лиман”.³⁵

Під кінець серпня до надрайону “Левада” вирушив підвідділ “Галайда” II під командою Василя Краля “Чавса”, де пробув до кінця жовтня як охорона для української делегації на переговори з польським підпіллям, виконуючи також пропагандивні завдання серед польського та українського населення.

У середині жовтня 1945 р. на Підляшшя прибула сотня “Вовки” I під командою Михайла Кураса — “Крапки” з завданням залишитися тут протягом зими 1945–1946 рр.³⁶ Однак і цій сотні не вдалося затриматися в терені на постійно, і під кінець грудня вона повернулася в надрайон “Лиман”.

Улітку 1946 р. керівництво надрайону “Левада” мобілізаційним шляхом zorganizувало кілька боївків СБ, але через дезертирство деяких мобілізованих та співпрацю з ворогом підпілля зазнало невдачі.

На початку серпня на Підляшшя знову послано відділ “Галайда” II з метою закріпити його в терені, але він там довго не пробув і знову повернувся в надрайон “Лиман”.

У вересні 1946 р в надрайоні також перебувала боївка СБ “Остапа” з надрайону “Лиман”.

Керівництво надрайону “Левада” не здавалося. У грудні 1946 року Іван Романечко (“Володя”) на зустрічі з “Прірвою” просив знову прислати відділ УПА на його терен.³⁷ Це прохання було полагоджено позитивно або “Прірвою”, або Володимиром Сорочаком (“Беркутом”), який у той час став к-ром ТВ “Данилів”, бо під кінець квітня 1947 р. на Підляшшя послано відділ “Давида”, який, однак, уже в червні знову перебував на терені Грубешівщини, де 20.6.1947 р. загинув к-р “Давид”. Приблизно в той час загинув і провідник надрайону “Левада”, Іван Романечко (“Володя”, “Ярий”) (18.6.1947 р.), а на його місце прийшов Іван Шамрик — “Чуб”.

Останнім рейдом на Підляшшя треба вважати прихід підвідділу “Шепеля” з відділу “Галайда” II в кінці серпня 1947 року. Опісля через цей терен проходили різні підпільні групи, як і поодинокі керівники III-ї округи ОУН та ТВ “Данилів”, але вони не мали завдання оперувати в терені, хоча поодинокі групи підпільників залишилися тут до травня 1948 року.

³⁵ З цими відділами прийшов також Ярослав Білий (“Мілько”) — контролер окружного проводу. Він разом з “Хмарою” та двома зв’язковими потрапили у ворожі руки.

³⁶ І. Чуб. На українському Підляшші в рр. 1944–1948. — До зброї. — Но. 21 (34). — С. 33.

³⁷ Там само. — С. 31.

У цьому томі зібрані документи і матеріяли, які стосуються ТВ УПА “Данилів” (Холмщина і Підляшшя), який від 1945 року був частиною 6 ВО УПА “Сян”, та 3 Округи ОУН з двома надрайонами — “Лиман” та “Левада”. До того часу цей терен належав до Волині. Більшість документів цього тому походять з Колекції ім. Петра Й. Потічного про підпільну та протипідпільну боротьбу в Україні, що зберігається в Університеті Торонто. Ці документи були зібрані польськими комуністичними властями як доказовий матеріял проти командира ВО УПА-6 “Сян” Мирослава Онишкевича (“Ореста”, “Олега”) й переховувалися в архівах польської безпеки. Поодинокі документи походять з Архіву ЗП УГВР та з Архіву Видавництва “Літопис УПА” на збереженні в Є. Штендери. Стаття д-ра М. Ріпецького базується на документах, які є в автора. Спогади Івана Росола та Юліяна Котляра були передані ними до редакції.

Книга складається з кількох частин, у яких документи і матеріяли об’єднано за різними темами.

У першій частині друкуються документи, які описують початки дій УПА на Грубешівщині, коли цей терен належав ще до Волині, та початки відділу УПА “Вовки” та інших відділів, які оперували на цьому терені.³⁸ Далі йде звіт к-ра ВО УПА-6 “Сян”³⁹ (“Орест”, “Білий”), який дає загальний огляд ситуації в терені. Після цього звіту — “Хроніка” куреня УПА “Вовки” від 24 серпня 1944 до кінця грудня 1944 та від початку березня до 11 липня 1945 року.⁴⁰ Хроніку зібрав і написав писар при команді відтинка, вістун Іван Сивак (“Босфор”). Вона в досить лаконічний спосіб описує головні воєнні дії куреня та ворожі акції. Далі йдуть “Оперативні звіти” відділів “Вовки” I, II, III за час від жовтня 1945 року до березня 1947. Ці звіти були писані різними людьми, які займали відповідальні функції в КВ, як писар “Босфор” та к-р відтинка “Прірва”, а опісля писар “Громовий” та к-р відтинка “Беркут”. Деякі із звітів походять з підвідділів, їх написали писарі підвідділів, як, наприклад, “Сурмач” та к-р “Давид” або к-р “Чумак”.

Серед звітів підвідділів маємо також “Хроніку” відділу “Галайда” II (автор — політвиховник “Еней”), Загальний звіт з рейду по Підляшші (к-р “Чавс”) та Вислід перевірки підвідділу у квітні 1947 року. Подані також звіти підвідділу “Кочовики” (бунч. “Білий”, к-р “Штиль”) та підвідділу “Перебийніс” (командир “Шумський”), цей звіт написав “Максим”. Ці три підвідділи — “Перебийніс”, “Галайда” II та “Кочовики” — були частиною відділів ВО-2 “Буг” і на теренах ТВ-28 “Данилів” вважалися гостюючими.⁴¹

³⁸ Див.: Ліквідація міліції в Крилові, 23 березня [1944]; Звіт оперативних дій УПА на Грубешівщині сотень “Ягоди”, “Корсака” і “Гамалі” від 13.5 до 20.5. 1944; Неповний звіт к-ра “Юрченка”; ВО “Буг”, Звіт оперативний за час місяців вересень, жовтень листопад [1944]; ВО “Буг”, Звіт оперативний за місяці: кінець серпня, вересень, жовтень і листопад [1944].

³⁹ ВО “Сян”, Загальний звіт за місяць жовтень [1945].

⁴⁰ Хроніка відділу “Вовків”, 24.8.1944 – 11.7.1945.

⁴¹ Ці відділи були скеровані на Підляшшя у травні 1945 року з завданням провести пропагандивний рейд та зміцнити місцеві клітини підпілля. У середині серпня 1945 р. сотня “Шумського” перейшла радянський кордон в околиці Лішна й була повністю розбита військами НКВД. Тоді також на Грубешівщину повернула сотня “Штиля”. “Галайда” II під коман-

Розділ “Оперативні звіти” складений з 23 звітів, які покривають час від грудня 1945 до березня 1947 року. Бракує звітів за березень і серпень 1946 року та більшості звітів з підвідділів, на базі яких готувалися звіти тактичного відтинка для пересилання командирові ВО “Сян”. Ці оперативні звіти подають більш докладний огляд дій відділів УПА на території Холмщини і Підляшшя.⁴²

Для кращого огляду життя вояцтва УПА в розділі “Політвиховні звіти” подаються документ про перевірку відділу⁴³, політвиховний звіт⁴⁴ та текст пісні про к-ра “Ягоду”⁴⁵. Ці документи вказують на те, що командування УПА приділяло багато уваги політичному та моральному станові вояцтва. Про стан здоров’я вояків відділу та запас ліків відділу “Вовки” І дізнаємося із звіту санітара “Калини”,⁴⁶ а про господарчі справи — зі звітів “Тягиви” (“Вовки” 100–554 і 555), “Чумака” і “Крука” (“Вовки” 16) та “Дуба”⁴⁷.

У наступному розділі вміщені матеріали, що стосуються гостюючих відділів УПА “Галайда” II⁴⁸ та “Кочовики”⁴⁹.

Далі у книзі подано підстаршинський і страшинський склад відділу “Вовки” І і “Вовки” II⁵⁰ і протоколи відправ команди усіх відділів від лютого 1947 року з командиром ТВ “Беркутом”⁵¹ та відділу “Вовки” 99 від січня 1947 року, коли цей відділ перебрав к-р “Ярий”⁵².

Далі надруковано списки полеглих за роки 1945, 1946 і 1947⁵³.

дою “Чавса” пробула на Підляшші до листопада 1945 р., потім також повернулася в надрайон “Лиман”. Від жовтня до середини грудня 1945 тут оперувала також сотня “Вовки” під командою “Крапки”.

⁴² Розділ Оперативні звіти (“Вовки”), охоплює 23 звіти від грудня 1945 до березня 1947 року.

⁴³ Перевірка відділу за час від листопада 1946 до кінця березня 1947 року.

⁴⁴ Політвиховний звіт [відділу “Вовки” 16] за час від 31.1.1947 до 28.2.1947.

⁴⁵ Пісня про “Ягоду”.

⁴⁶ Здоровельний звіт та Місячний звіт із стану ліків з пвд. “Вовки” І, обидва від травня 1947 року.

⁴⁷ У розділі вміщено 7 господарчих звітів та два “Білянся” відділу “Вовки” 100/554 та 100/555, складених “Тягивою”.

⁴⁸ Це “Хроніка” відділу за час від серпня до вересня 1945 р., “Загальний звіт з рейду по Підляшші” в липні–жовтні 1946 р. та “Вислід перевірки” відділу від 5 і 6 квітня 1947 року.

⁴⁹ “Оперативний звіт” за час від травня до жовтня 1945 р. “Штиля” та “Звіт оперативний” підвідділу “Перебийніс” під командою “Максима” за час від 9 до 15 серпня 1945 року.

⁵⁰ ВО “Сян”, ТВ “Данилів”, “Спис підстаршин і старшин”, “Вовки” І, та “Вовки” II, обидва від грудня 1945 року.

⁵¹ ТВ “Данилів”, “Протокол відправи командних складів усіх відділів і самостійно діючих підвідділів відтинка “Данилів” від 27 і 28 лютого 1947 року.

⁵² “Протокол відправи командного і підкомандного складу вд. “Вовки” 99, яка відбулася 25 січня 1947 р. в справі передачі команди над відділом новоприбувшому к-ові “Ярові”.

⁵³ У цій частині вміщено 13 різних списків полеглих. “Полягли на полі слави”, два списки ТВ “Данилів”, “Спис підстаршин і старшин “Вовки” І та “Спис підстаршин і старшин “Вовки”

У розділі “Накази” передруковано накази ВО “Сян”, що стосуються номінацій та відзначень вояків УПА, а також кілька святочних наказів командира ВО “Сян” та командира ТВ “Данилів”⁵⁴.

У розділі “Інструкції” вміщені різні інструкції та візрці, як писати політвиховні і санітарні звіти і як провадити господарські книги відділів та евіденційні листки⁵⁵.

Далі книга містить звіти командира ВО УПА-6 “Сян” М. Онишкевича (“Олег”, “Орест”) командирові УПА – Захід полк. Василю Сидору (“Шелесту”)⁵⁶, а також штафети командира ТВ-28 “Данилів” Володимира Сорочака (“Беркут”, “Ворон”) до командира ВО М. Онишкевича, які охоплюють час від 26.11.1946 до 25.7.1947 року⁵⁷. Там подано також штафету командира “Крука” до “Олега” від 12.9.1946 року⁵⁸.

Далі вміщено “Зобов’язання вступаючих до УПА”. Цей документ цікавий тим, що на інших теренах таких зобов’язань не було. Зміст зобов’язання дуже нагадує текст присяги вояка УПА⁵⁹. У цьому розділі подано також дисциплінарні заходи з протоколами роззброєння стрільців та полевого суду⁶⁰.

Наступний розділ присвячений підпільній пошті і листуванню між ВО “Сян” і крайовим військовим штабом (полк. “Шелест”) та внутрішньому листуванню провідників ОУН Закарзоння⁶¹.

П з наказу ч. 2/45, “Доповнення і поправки до листка вправших за грудень 1945 і за 1946 р.”, “Спис вправших (“Вовки” II) на Полі Слави за місяць грудень 1945”, “Спис вправших на Полі Слави в 1946 р.”, “Листок вправших (Залучник ч. 3) на Полі Слави за місяць січень 1947”, “Листок вправших (“Вовки” 99, 100/555) на Полі Слави за місяць лютий 1947”, “Звіт про смерть “Вадима” від 4 березня 1947, “Записки про вправших” та “Полягли на Полі Слави” з відкликом до наказу 1/46.

⁵⁴ ВО “Сян”, наказ ч. 1/46 від 20 січня 1946, ВО “Сян”, витяг з наказу від 7 грудня 1945, наказ (на підставі наказу “Замку” від 1 березня 1946) про відзначення Бронзовим Хрестом Бойової Заслуги, наказ ч. 2/46, два накази к-ра ВО “Сян” від 25 грудня 1945 та квітня 1946 р. та один наказ к-ра ТВ “Данилів” від 6 січня 1946 р.

⁵⁵ Ця частина охоплює 6 інструкцій. Інструкцію “Беркута” від 5 березня 1947, Візр звіту для політвиховників відділів і підвідділів УПА-3 “Буг” від 15 березня 1945, Візр санітарного звіту, евіденційного листка вправших на Полі Слави і політвиховного звіту від 30 серпня 1946, Інструкцію ч. 1 — Тимчасові інструкції для бунчужного согни, Інструкцію про списки поляглих від 20 листопада 1947 та Інструкцію про реквірування в населення.

⁵⁶ Два відписи із штафет — звіти к-ра ВО “Сян” до “Замку” від 3 березня і 26 листопада 1946 року.

⁵⁷ Це група 7 штафет зі звітами та повідомленнями, адресованими к-ру ВО “Олегу” від 26 листопада і 7 грудня 1946 року, 25 липня 1947 року та дві штафети, дату яких точно визначити неможливо.

⁵⁸ Штафета “Крука” до к-ра ВО “Олега” від 12 вересня 1946 року.

⁵⁹ Зобов’язання датоване 16 травня 1947 року.

⁶⁰ Два протоколи роззброєння датовані 12 січня, а один 27 січня 1947 року. Протокол полевого суду від 7 березня 1947 р.

⁶¹ Ця група складається з 9 документів, деякі без дати і підпису. Більшість із них — це списки пошти, яку вислано до вищих командних структур. Серед них опис пошти, пересланої від ТВ “Данилів” до КВШ від 12 лютого 1946, список різних звітів і штафет, висланих від

Після цього йде низка протоколів, які описують різні військові акції на терені ТВ “Данилів”, більшість з них від 1944 року⁶².

Далі вміщено кілька описів акції на м. Грубешів, яку проведено спільно з польськими відділами ВiНУ. Їх написали тодішній командир ТВ Євген Штендера (“Прірва”), Всеволод Пшепюрський (“Ікар”, “Скоб”) та командир одного з підвідділів “Вовки” “Давид”⁶³.

Друга частина книжки присвячена документам III-ї округи ОУН. У першій частині подано документи надрайону “Лиман” (Грубешівщина), далі — надрайону “Левада” (Підляшшя). З надрайону “Лиман” зібрані “Теренові вістки” за час від 3.1.1946 до 1.5.1947, “Інформативний звіт” від січня – лютого 1947 та кілька чисел “Суспільно-політичного звіту” за лютий–квітень 1946 року⁶⁴. З надрайону “Левада” також подані “Теренові вістки” (лютий–листопад 1946), “Політичні звіти” (січень – вересень 1946) та “Організаційні звіти” (січень 1946 – квітень 1947)⁶⁵.

Далі — штафета з інструкціями “Дунайського” та лист “Олеся” до “Зенона”⁶⁶.

Після цього йде частина, яка подає звіти й матеріяли з переговорів між українським та польським підпіллям та звіт зустрічі з кореспондентом „Са-турдей Таймс”.

Наступний розділ містить різні документи референтури СБ включно з господарськими звітами⁶⁷. Після цього подано інформативні і розвідчі звіти, написані різними людьми за час від грудня 1945 до 13 серпня 1947 року⁶⁸.

“Олега” до “Замку”, три списки, усі з 1946 року, підписані КОНР або КНОР 77, список “Яра” про пошту і виселення від 15 червня 1946 та “Шпиля” про пошту від 22 травня 1947 року.

⁶² У цій групі 12 документів походить з 1944 року, вони описують різні оборонні і зачіпні протипольські акції. Три документи, які походять з 1946 року, це звіти “Петра” та к-ра “Давида” про бій у с. Тудорковичі, к-ра “Давида” про мінування шосе Варишин – Витків та два документи з 1947 року про подорож поїздом та ситуацію в Грубешівщині.

⁶³ Ця група документів має 6 одиниць. Три із них — це звіти Євгена Штендери (“Нерва”), усі з липня 1946 року, два звіти Всеволода Пшепюрського (“Скоб”, “Ікар”) про “Відступ і поворот стрічі з АК в днях 27 і 28 травня 1946” і “Що мені відомо про вислід акції на Грубешів у дні 28 травня 1946 року” та “Опис Грубешівського бою” к-ра “Давида” від 19 липня 1946 р.

⁶⁴ “Теренові вістки” підписані “Євгеном”, “Андрієм” та “Протоном”. “Інформативний звіт” без підпису, а “Суспільно-політичні звіти” підписані також “Андрієм”.

⁶⁵ Усі звіти з терену “Левади” до червня 1946 року підписані “Ярим”, а після цієї дати — “Шпилем”.

⁶⁶ Штафета “Дунайського” від 26 грудня 1946 року адресована до “Хмеля”, а штафета “Олеся” до “Зенона” датована 8 листопада 1946 року.

⁶⁷ У цій групі мігиться 10 документів. Два з них — це справи Івана Будька та Олексія Антоноюка від січня – лютого 1946 року. Чотири документи — це господарські звіти від 1946 року, три з яких підписані “Максимом”, а один “Вадимом”. Два документи — це звіти боївки СБ від 30 січня та 30 травня 1947 та один документ від 1945 року про крадіжки, підписаний “Оленою”.

⁶⁸ Ця група документів складається з 24 одиниць, більшість з них підписані “Явором”, а решта — “Лисом”, “Чорним”, “Шпилем”, “Вишнею” та “Мирославом”.

Референтура УЧХ містить 6 документів за час від жовтня 1945 до кінця травня 1947 року, підписаних “Уляною”, “Гирсою” і “Наталкою”⁶⁹.

Далі в розділі надруковано господарські звіти (найбільше з району І) за час від жовтня 1946 до березня 1947 року⁷⁰. Разом з протоколами про стан різного майна вони характеризують спосіб функціонування запілля УПА на цьому терені⁷¹.

Наступна частина — це звіти провідника III-ї округи ОУН Є. Штендери (“Нерв”, “Прірва”) до Ярослава Старуха (“Стяга”), провідника Закерзонського краю про виселення українського населення з районів Грубешівщини в 1947 році⁷².

Далі — стаття д-ра Модеста Ріпецького про Леоніда (Леона) Лапінського (“Зенона”), референта СБ III-ї округи ОУН та агента КГБ-УБ.

У кінці подано два спогади вояків УПА з цього терену — Івана Росола (“Юрко”) та Юліяна Котляра (“Левко”).

До появи цього тому спричинилося багато людей. Євген Штендера та Степан Шпак допомогли у збиранні матеріялів, Микола Кулик допоміг відшукати фотографії, Зенон Матчак роздобув частину загублених текстів, Модест Ріпецький написав статтю про “Зенона” та допоміг критичними заввагами, Іван Росіл та Юліан Котляр погодилися на друкування їхніх спогадів, а Іван Лико набрав тексти цих спогадів. Усім їм щиросердечне спасибі.

Петро Й. Потічний

⁶⁹ Серед документів цієї групи — звіти “Про стан аптечки, закупленої в районі ч. 1” від 1 жовтня 1945, “Місячний звіт зі стану ліків” від 4 червня 1947 року. Три звіти референтури УЧХ — один від 1 жовтня та два від 1 грудня 1946, а також “Здоровельний звіт” від 4 червня 1947 року.

⁷⁰ Серед господарських звітів нараховується 19 документів за час від 5 листопада 1946 до 30 квітня 1947 року, більшість з них підписані “Дубом”.

⁷¹ Усіх протоколів 12. Більшість з них підписані “Дубом” або “Дубом” спільно з іншими при проведенні інвентаризації майна. Усі походять з 1946 року.

⁷² Ця група — це звіти Євгена Штендери (“Нерв”, “Прірва”) до Ярослава Старуха (“Стяга”) про виселення українців з Грубешівщини і Томашівщини. Один із документів — “Звернення командування групи УПА-Захід до українців Закерзоння” від жовтня 1944 р. із закликом боротися проти насильницького переселення.

The Beginnings of the UPA in the Kholm Region

The first armed units in the underground Kholm *okruha*, which comprised two counties (*povity*) — Hrubeshiv and Belz — may be traced to the years 1942-43, when they were created in reaction to Polish actions against the Ukrainian population in these territories. These were various fighting units that were operating in different *raions* of this territory. Anatol' Sydoruk ("Iastrub"- "Dub") was one of the first organizers of self-defence in Hrubeshiv county.¹

In May 1943 "Karpo's"² fighting unit already existed in this territory. Sometime later, commander "Iahoda"³ arrived in the territory with a subunit numbering forty individuals.⁴ "Iahoda" organized this subunit in the Volyn' region, filling it with refugees from the Kholm region.⁵ Both of these units were joined into one company under "Iahoda's" command, and shortly afterwards it departed once again for Volyn' for further training and reinforcement.⁶ There the command of UPA-North named it the 1st Kholm Company of the UPA.⁷ In March 1944 "Iahoda's" company, as part of Military *Okruha* 2-"Buh", together with the "Brodiaha," "Korsak," and "Morozenko" units, took part in battles against the Armija Krajowa near Posadiv. In April 1944 the company, together with a detachment led by "Ostrivskiy,"⁸ who had arrived from Volyn', and "Hromovyi's" unit, fought a great battle in the village of Nabruzha against a German Panzer unit, in which it suffered great losses and was dispersed. Later, on 16 October 1944, the company, after being reorganized and reinforced, was renamed "Vovky."⁹

¹ Ievhen Misylo, *Povstanski mohyly: Propam'iatna knyha vpravshykh na poli slavy voiakiv Ukrainskoi Povstanskoi Armii-Zakhid VI Voiennoi Okruhy "Sian" Taktychnykh Vidtynkiv "Lemko," "Bastion," "Danyliv," 1944-1946.* Warsaw-Toronto, 1995, p. 164. The surname "Dub" is mentioned by Oleksandr Bilevych ("Borsuk") in *Svidchennia*, "Borsuk," *Nashe Slovo*, no. 27 (2344), 7 July 2002, p. 3.

² Master Sergeant Pavlo Pylypchuk ("Karpo") was killed on 21 December 1944.

³ Major Mariian Lukashevych ("Iahoda," "Chernyk"). Commander of Tactical Sector-28 "Danyliv." A holder of the Bronze Cross of Military Merit (1921-1945).

⁴ See "Pereslukhannia k-ra Volodymyra Syvaka "Zirky", 1923-1948," in Henryk Pajak, *Za samostijną Ukrainę.* Lublin, 1992, pp. 118-119. Henceforth cited as "Pereslukhannia 'Zirky'."

⁵ See Ievhen Prirva, "Dii UPA na operatyvnomu tereni mizh rikamy Stanom i Buhom v rr. 1944-47," *Do Zbroi*, no. 16 (29), September 1952, p. 3. Ie. Shtendera also mentions the fighting unit of "Ocheret." Ibid.

⁶ See "Pereslukhannia 'Zirky'", pp. 118-119.

⁷ Ivan Shamryk ("Chub"), who was sent to Volyn' for a one-week military training session, states that the company was being formed in March 1944 near the village of Promii. Protocol no. 1.

⁸ See Ievhen Shtendera, "Revoliutsiino-povstans'ka borot'ba ukrains'koho narodu za svoje vyzvolennia na Kholmshchyni i Pidliashshi v rr. 1943-48. *Zvit d. "Prirvy"*, IX, 1948, p. 4. Henceforth cited as *Zvit d. "Prirvy"*. Ivan Chub, however, says that there were two battalions under the command of "Nalyvaiko" and "Ostrov's'kyi." See Ivan Chub, "Na ukrains'komu Pidliashshi v rr. 1944-1948," *Do Zbroi*, nos. 16-17, 1952, p. 29.

⁹ In his report, Ie. Prirva also mentions "Siromantsi" Company, under the command of "Iastrub," which arrived from the Carpathians. At that time "Siromantsi" Company belonged to the "Seret" Tactical Sector (Ternopil region), the Military *Okruha* of "Lysonia." Ie. Prirva, *ibid.*, p. 4.

In May 1944 an OUN sub-oblast, comprising the Kholm and Sokal *okruhas*, was created. The leadership of the Kholm *okruha* included the following people: Leader — Petro Balko (“Sviatoslav”); Propaganda leader — “Iaroslav”; Military Affairs leader — Vasyli’ Levochko (“Iurchenko”); Security Service leader “Iurko” (“Shchuka”); Ukrainian Red Cross — “Maria”; Youth — “Ruslan”; Liaison — I. Shamryk (“Volodko”); Supplies and Materiel — “Dunko.”¹⁰

At approximately this time the leader “Sviatoslav” issued an order to Ievhen Libors’kyi (“Roman”) to organize a new fighting unit. “Bul’ba’s” fighting unit also began operating in the territory. Both subunits were eventually merged, and commander “Dub” (“Iastrub”) took over the unit’s command.

After “Iahoda’s” company returned from Volyn, in April 1944 “Bulba,” who until that time had been the platoon leader of “Dub’s” company, was transferred to “Iahoda” and replaced by “Kruk”-“Zirka.”¹¹ In June 1944 a unit [“Tyhry”?] numbering around two hundred people, under the command of “Romko,” arrived on the territory of the Kholm region. For a certain period of time “Iahoda’s” company was also joined to this unit. During this period “Zirka,” along with twenty people, was transferred from “Dub’s” company to “Romko’s” unit.¹²

In the summer of 1944, on the initiative of the leader “Zhen,” a battalion comprising four companies under the command of “Iurchenko”, who was later exposed as a provocateur, was created through mobilization, ostensibly to reinforce the military forces on the territories of the Kholm region.¹³ This battalion walked into or was led into an ambush and defeated by NKVD troops (only one company, under “Hromovyi’s” command, escaped).¹⁴ As a result of these events and in view of internal conflicts within the organization, in March 1945 commander “Vadym” was dispatched from Volyn for control purposes.¹⁵ He carried out a reorganization of the oblast; he also took leader “Zhen” back with him to Volyn’, where, as rumour has it, he was accused of treason and executed. In addition, commander “Vadym,” aiming to reinforce discipline, passed death

¹⁰ I. Shamryk (“Chub”), Protocol no. 1 after the arrival in West Germany on 25 May 1948, p. 1. From June to December 1944, I. Chub (“Volodko”) worked in the *okruha* Propaganda Section. Until the liquidation of the sub-oblast, the following worked in this section: Section Head “Iaropolk,” “Hutsul,” M.A., “Profesor,” “Dunais’kyi,” “Uliana,” “Skupa,” I. Chub (“Volodko”), and the couriers “Volynets” and “Dymona.” *Ibid.*

¹¹ See “Pereslughannia ‘Zirky’”, pp. 118-119.

¹² *Ibid.*

¹³ See *Zvit d. “Prirvy,”* IX, 1948, p. 8.

¹⁴ On 12 December 1944 “Iurchenko” (Vasyl’ V. Levochko), along with several people of his staff, went over to the NKVD and, using the pseudonym “Sokolenko,” operated against the underground until his death in mid-August 1945 in an ambush organized by commander “Iahoda.” The NKVD officer Leonov was also killed in the ambush, which led to the capture of a list of the entire NKVD secret service in this territory — the names of more than 160 individuals.

¹⁵ At that time the leadership of Kholm oblast included the following individuals: Leader — “Zhen”; Deputy-Leader — “Sviatoslav”; Security Service leader — “Iurko”; Propaganda Section leader — “Hutsul” and after him Koza (“Iaropolk”); Organization and mobilization leader

sentences on five members of the organization, including commander "Iahoda," who were opposed to "Zhen".¹⁶ With the exception of "Iahoda," whose soldiers came to his defence, "Zenon" (Leonid Lapins'kyi) carried out all the sentences, thus further weakening an already feeble organization in this territory.

During this period *Nadraion* Hrubeshiv was also created by means of a re-organization.¹⁷ The leadership of this *nadraion* was composed of the following individuals: *Nadraion* leader Petro Balko ("Sviatoslav"); Security Service leader Leonid Lapins'kyi ("Zenon"), who until then had been the county Security Service leader in the Hrubeshiv region; Propaganda leader Koza ("Iaropolk"); Military Affairs leader "Atos" (until then the Belz county leader).

Before his departure for Volyn', commander "Vadym" convened an informational meeting of the *nadraion* and *raion* leaderships in Dolbychiv Forest in the Korchynok colony. All the participants, numbering fourteen individuals, were ambushed by a NKVD unit and killed.¹⁸ The sole survivors were "Zenon," who allegedly arrived late for the meeting, and "Atos." As a result, "Zenon" became *nadraion* leader and held this post from April to June 1945.¹⁹

In May 1945 Ievhen Shtendera ("Zoriany," "Prirva," "Nerv") arrived on the territory of the Kholm region from the Liubachiv region, where he had been since January 1945, following his arrival from the USSR. Eventually, in July 1945 the Security Service leader of the *Krai* leadership of Zakerzonnia Petro Fedoriv ("Dal'nych") appointed him Leader of the 3rd OUN *Okruha*. Shtendera says, nevertheless, that an *Okruha* leadership was never formed, although members of the leadership were designated. Ievhen Shtendera ("Prirva") and Leonid Lapins'kyi ("Zenon") were simultaneously in charge of *Nadraion* "Lyman" in the Hrubeshiv region.²⁰

Already earlier, in March 1945, "Iahoda" was designated the commander of Tactical Sector 28 "Danyliv."²¹ He also organized another company, "Vovky" II, in accordance with an order that he received from M. Onyshkevych ("Orest") still in November 1944.²²

"Iurchenko"; company commander "Iahoda." See *Zvit d. "Prirvy,"* IX, 1948, p. 8. See also *Litopys UPA*, vol. 16, pp. 17-18.

¹⁶ *Zvit d. "Prirvy,"* IX, 1948, p. 9.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ *Ibid.*

¹⁹ In his report, i.e. Shtendera states that "Zenon" "formed a new leadership: Leader and Security Service leader — "Zenon"; Propaganda Section leader — "Chmelyk"; Supplies and Material — "Nechai"-Batko"; Military Affairs leader — "Atos"; Ukrainian Red Cross — "Oksana," and the work began to pick up speed, but mistrust continued to plague the organization, which created an unhealthy work atmosphere." *Ibid.*

²⁰ *Ibid.*, p. 11.

²¹ See Mirosław Onyszkiewicz, *Protokół przesłuchania podejrzanego, 3.111.1948-29.V.1948*, p. 106, The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, Roberts Library, University of Toronto, pp. 100-101. Henceforth cited as *Protokół przesłuchania*.

²² *Ibid.*, p. 105.

In April 1945 the group led by Volodymyr Syvak ("Zirka") was transformed into a special fighting subunit. It operated until 18 January 1946, when Syvak fell into enemy hands at the very time that his group was supposed to be merged with a unit led by Ievhen Iashchuk ("Duda"), and he was supposed to become company commander.²³

The Security Service fighting units of "Tsyba" and "Iasen'," the Northern Special Forces Unit [VOP: Viddil osoblyvoho pryznachennia], the fighting unit led by Ievhen Oleniuk ("Ostap," "Okhrim") in the Hrubeshiv region, and others are also mentioned on the territory of the Kholm region during this period.

November 1945 heralded a new reorganization and the creation of two units — "Vovky" I and "Vovky" II. The commander of "Vovky" I (99) unit became Mykhailo Kuras ("Krapka"), who commanded the unit until his death on 26 February 1946. After him the commander of the unit was Vasyl Koltoniuk ("Kropyva"), who was killed shortly afterwards, in the second half of May. He was replaced by Petro Lahoda ("Hromovyi"), a former company commander from Military *Okruha* "Buh," who, owing to his poor health, was transferred to the Tactical Sector command. His post was taken over by "Krylatyi," who carried out this function for a very short while before his death in battle on 21 August 1946. After him the unit was taken over by Vasyl Iarmola ("Iar"), who was transferred from the battalion of Ivan Shpontak ("Zaliziak"); he commanded it until his death in July or August 1947.²⁴

The "Vovky" II (100) unit, whose commander from the very beginning was "Bahrianyi," then "Lys" and "Duda," was also divided into two subunits. "Lys" was transferred to "Zaliziak."²⁵ According to plans, one subunit, under "Duda's" command, was supposed to be joined in January 1946 with a special fighting subunit 557 led by "Kruk"- "Zirka." After "Zirka's" capture in mid-January 1946, the command was taken over by Ievhen Syvak ("Haida"), who was killed in a battle with NKVD troops on 26 February 1946 with most of his soldiers.²⁶ The survivors reinforced other subunits. The unit remained under the command of "Duda" as "Vovky" II until his death in August 1947.

The second subunit operated under the command of Vasyl Borutskyi ("Lev"). After his death in May 1946 it was under the command of "Davyd" ("Sokil"), who was appointed to this position from the staff of M. Onyshkevych, the commander of Military *Okruha* "Sian." This unit was named "Vovky" III.²⁷ It should be mentioned here that during the entire existence of the *Zakerzonnia krai*, individual units belonging to Tactical Sector "Buh," e.g., the "Halaida" II unit,²⁸ under the command of Vasyl Kral' ("Chavs"), the "Kochovyky" subunit,

²³ "Pereslughannia k-ra 'Zirky'", pp. 118-119.

²⁴ Ievhen Misylo, p. 144.

²⁵ *Protokol pereslughannia*, p. 126.

²⁶ M. Onyshkevych's report to "Zamok" of 26 November 1945.

²⁷ *Ibid.*

²⁸ Commander "Kulish" was killed while crossing the border, and initially the unit was under the command of "Voron," who was killed by one of his soldier "Hrabovyi." The investigation was led

under the command of "Shtyl'," and the "Perebyinis" subunit, under the command of "Shumskiy," spent time in this territory, particularly in the territories of Tactical Sector "Danyliv". On its return to Ukraine the latter unit was completely wiped out by NKVD troops.

Myroslav Onyshkevych ("Bohdan," "Orest," "Bilyi") was well acquainted with the situation in the Kholm and Liubachiv regions. (In 1943 he was responsible for organization and mobilization in L'viv oblast and helped to organize Ukrainian National Self-Defence units in neighbouring territories. Later, he was the deputy of the commander of Military *Okruha* 2-"Buh" Vasyl' Levkovych ("Voronyi"), and finally the commander of Military *Okruha* UPA 6-"Sian" in Zakerzonnia.) He also travelled to the Kholm region several times on official business and afterwards consistently devoted much attention to this territory, as is evident from the information that was obtained from his interrogations by the Polish investigative organs after "Zenon's" betrayal and his [Onyshkevych's] arrest in 1948.²⁹

by "Iarych," the representative of Military *Okruha* "Buh." Commander "Voronyi", who arrived from the Ukrainian SSR approximately at this time, split the unit into two parts. The subunit under the command of commander "Syvyi" departed for Ukraine, while the subunit commanded by "Chavs" remained in the territory. See *Zvit d. "Prirva"*, p. 10.

²⁹Toward the end of 1943 and early 1944 he was the organizer and commander of Ukrainian National Self-Defence in the Sokal region (*Protokol pereslakhannia*, p. 99). In March 1944 he spent time in Posadiv and in late April 1944 he was in the vicinity of Kariv and Belz (*Protokol pereslakhannia*, pp. 100-101). Toward late May he was directing an operation near Narol in the Liubachiv region. He returned to these territories again in October 1944, this time as the deputy of commander "Voronyi" of Military *Okruha* "Buh," who in July 1944 replaced "Iarema" (*Ibid.*, p. 104). In November 1944 he is once again in the 3rd *Okruha* at a meeting with the *okruha* leader "Zhen," "Iarych," and "Iahoda." He issues a command to the latter to organize more UPA units in his territory, with each containing up to fifty people. (*Ibid.*, p. 105). In March 1945 he is once again in Tactical Sector "Danyliv" (its reorganization was carried out in January 1945), where he meets "Zhen" and "Iahoda" and appoints him commander of Tactical Sector "Danyliv" (*Ibid.*, p. 106), having done this beforehand with "Zalizniak." In March 1945 Onyshkevych is dismissed as "Voronyi's" deputy, and "Arkas" is appointed in his place. He remains in the territory until August, when he departs for Ukraine together with "Voronyi" (*Ibid.*, p. 108). After he is appointed commander of Tactical Sector "Sian" in October 1945, in November he returns to Zakerzonnia, but to the territory of Tactical Sector "Lemko" (*Ibid.*, p. 109). Afterwards he is based in the territory of Tactical Sector "Bastion," and in mid-December 1945 he is once again in Tactical Sector "Danyliv" (*Ibid.*, p. 111). In place of "Iahoda," who was killed, with "Voronyi", who was also in this territory, "Prirva" is appointed commander of the Tactical Sector (*Ibid.*, p. 113). M. Onyshkevych was based in this territory until January 1946 (*Ibid.*). In the second half of April 1946 he is once again in Tactical Sector "Danyliv" at a meeting with "Prirva" and "Chavs" (*Ibid.*, pp. 124, 126). After the death of "Krapka," this unit is commanded by a platoon leader, and from autumn — by "Iar" (*Ibid.*, p. 126). Also in view of the fact that "Kropyva," the platoon leader of "Lys" Company had been killed, and the company leader of "Lys" had been transferred to "Zalizniak," M. Onyshkevych, in agreement with "Prirva," splits this unit into two subunits under the command of "Duda" and "Sokil"- "Davyd" (*Ibid.*, p. 127). In mid-May he is once again at a meeting with "Prirva" and "Zenon" for the ultimate approval of the action against Hrubeshiv (*Ibid.*). In the second half of September he is once again in Tactical Sector "Danyliv" (*Ibid.*, pp. 132, 134). He attempted to inspect "Iar's"

The death of commander "Iahoda" also triggered changes in the command of Tactical Sector "Danyliv." He was replaced by the *okruha* leader of the 3rd Kholm *Okruha* Ievhen Shtendera ("Prirva," "Nerv"), who accepted this position in December 1945. He remained in this post until 15 November 1946, when Volodymyr Sorochak ("Voron," "Berkut") replaced him. "Berkut" was the last commander of Tactical Sector "Danyliv" until its liquidation in 1947, when he and several other people received an order to depart for the American zone of occupation in Germany.³⁰

At various times, the staff members of the command of Tactical Sector "Danyliv" included the following: Chief-of-staff "Hromovyi"; Master Sergeants Hryts' Rudenko ("Sushko"); Master Sergeant Mykhailo Dumka ("Horyn": killed 29 May 1946); Staff Sergeant Mykhailo Migus ("Zirka"); Secretary of the Tactical Sector, Staff Sergeant Ivan Syvak ("Bosfor": killed 26 February 1946); Staff Sergeant Ivan Tseiko ("Baida": killed 26 February 1946); Political Instructor, Sergeant Oryp Niaiko ("Osyp"); Sergeant Vasyi' Koltoniuk ("Kropyva": killed 14 May 1946); Sergeant Mykhailo Pavovs'kyi ("Palii"); Corporal Volodymyr Tsieslia ("Khmara"); Intendant, Corporal "Dubyna"; Corporal Vasyi' Hrudka ("Shuhai"); Private First Class "Sokil."³¹

company (which was then commanded by someone else), but due to its dispersal in various villages, he was unable to do so. At that time he also informs "Prirva" that "Berkut" has been appointed commander of Tactical Sector "Danyliv" (Ibid., p. 135). In October he inspects "Chavs's" company (Ibid.). Informed of the arrival of "Berkut" in the territory, in early November he has an informational meeting with him and notifies him about his appointment as commander of Tactical Sector "Danyliv" (Ibid.). In December M. Onyshkevych informs Iaroslav Starukh ("Stiah") that "Berkut" has taken over the functions (Ibid., p. 136). Toward the end of January 1947 he meets with "Berkut" and in mid-February inspects "Iar's" and "Chavs's" companies (Ibid., p. 140). In mid-April we see him once again in Tactical Sector "Danyliv" (Ibid., p. 142). In May he has another meeting with "Berkut" and has discussions about a possible demobilization of the units (Ibid.). In early June he meets with "Prirva" and issues instructions to create a line of liaisons with the help of dead drops (Ibid., p. 143). From mid-June he is once again in liaison with "Berkut" and "Chavs" (Ibid.) In July he makes contact with "Berkut" and "Prirva," but not with "Zenon," with whom he was also supposed to meet, because he was then in Polish territories (Ibid., p. 145). In late August Onyshkevych has a meeting with "Dalnych," "Berkut," and "Prirva" (Ibid.). In early September M. Onyshkevych and "Dalnych" meet with "Zenon" (Ibid., p. 146). During this time he maintains constant liaison with "Prirva" and "Berkut" through couriers (Ibid., pp. 148-149). Onyshkevych met with "Prirva" and "Berkut" on 20 September 1947 (Ibid., p. 151), and with "Prirva," "Berkut," and "Chavs" on 27 September. He remained in the territory until 1 October 1947. During this time he gave "Berkut" instructions to leave for the West with the leader "Anton (Iurii Tsvil)" (Ibid., p. 155). It is worth adding here that "Voronyi," the commander of the Military *Okruha* "Buh," also frequently spent time in the territories of the Kholm region, as, for example, from January to August 1945 (Ibid., pp. 106, 109), and from December 1945 to January 1946 (Ibid., pp. 112-113).

³⁰ See M. Onyshkevych's report to "Zamok": In early December the Leader of the Zakerzonnia territory Iaroslav Starukh ("Stiah") was informed of this appointment, *Protokol peresluchannia*, p. 136.

³¹ In 1947 "Prirva's" staff included the following bodyguards and couriers: "Shuhai" from the Liubachiv region; "Petrus" from Volyn'; Petro Honchar ("Chorny"); Petro Hryniv ("Kucheriaviy"); and Ivan Rosil ("Iurko"), all from the Sokal' region.

Pidliashshia

The underground structure on the territory of Pidliashshia was very weak. Thus, in the summer and autumn of 1944 measures were undertaken to strengthen it. With this goal in mind, one platoon from "Iahoda's" company, under the command of "Iastrub," was dispatched there. This raid did not produce any results, because it was not possible to locate anyone from the former OUN network. In November 1944 the leader Zaborovets' ("Zhen") decided to send a group of four people into the territory to renew activities. This group was composed of natives of Pidliashshia: "Khmara," Ivan Romanechko ("Volodia," "Iaryi"), "Mykola"-"Fes," and Ivan Shamryk ("Chub").³²

This group succeeded in restoring the clandestine network in Pidliashshia, organizing Security Service fighting units, and recruiting some sixty-seventy individuals for active cooperation.³³ This served as the basis for the creation in 1945 of *Nadraion* "Levada," which was comprised of four *raions*, three of them in the Volodava region and one in the county of Bila Pidlias'ka. These structures operated in conditions of such deep conspiracy that it escaped the attentions of the Office of Public Security [Pol.: UBP — Urząd Bezpieczeństwa Publicznego] until the end of July 1945.³⁴ "Khmara" was killed in autumn 1945, and the post of *nadraion* leader was taken over by Ivan Romanechko ("Iaryi"), who continued to head the Security Service Section.

However, attempts to create a separate UPA unit for this territory were unsuccessful, and therefore in order to carry out certain operational and propaganda assignments the underground leadership had to use UPA raiding units from the territory of *Nadraion* "Lyman" or from Military *Okruha* "Buh."

The "Perebyinis" and "Kochovyky" companies, commanded by "Shums'kyi" and "Shtyl'", respectively, arrived here in early July 1945. Both units left *Nadraion* "Levada" in August. "Shums'kyi" was dispersed while crossing the border into the USSR, while "Shtyl'" returned to *Nadraion* "Lyman."³⁵

Toward the end of August, the "Halaida" II subunit, under the command of Vasyl' Kral' ("Chavs"), set out for *Nadraion* "Levada." Its members remained there until the end of October, acting as bodyguards for the Ukrainian delegation at the talks with the Polish underground and also carrying out propaganda assignments among the Polish and Ukrainian population.

In mid-October 1945 the "Vovky" I company, under the command of Mykhailo Kuras ("Krapka"), arrived in Pidliashshia, with the assignment to

³² The surname of Zaborovets' ("Zhen"), mistakenly given as "Zhan," is found in I. Shamryk ("Chub"), *Protokol ch. 1*, after his arrival in Germany on 25 May 1948.

³³ I. Chub, "Na ukrains'komu Pidliashshi v rr. 1944-1948," II, *Do Zbroi*, no. 22 (35), p. 36.

³⁴ Robert Ziętek, "Działania oddziałów partyzanckich Ukraińskiej Powstańczej Armii na południowym Podlasiu w latach 1945-1947," *Podlaski Kwartalnik Kulturalny*, no. 3, July-September, 2000, p. 17.

³⁵ Incidentally, Iaroslav Bilyi ("Mil'ko"), the Controller of the *okruha* leadership, also arrived with these units. He was captured together with "Khmara" and two couriers.

spend the winter of 1945-1946 here.³⁶ However, this company also did not succeed in establishing itself permanently in this territory and in late December returned to *Nadraion* "Lyman."

In the summer of 1946 the leadership of *Nadraion* "Levada" organized several Security Service fighting units by means of mobilization, but owing to the desertion of several people who had been mobilized and to collaboration with the enemy, the underground suffered a serious setback.

In early August the "Halaida" II unit was sent once again to Pidliashshia with the aim of fortifying its presence in the territory, but it did not remain there for long and once again returned to *Nadraion* "Lyman."

In September 1946 "Ostap's" Security Service fighting unit, from *Nadraion* "Lyman," also spent time in the *nadraion*.

The leadership of *Nadraion* "Levada" was refusing to give up. In December 1946, at a meeting with "Prirva," Ivan Romanechko ("Volodia") made a request for another UPA unit to be sent to his territory.³⁷ This request was granted either by "Prirva" or Volodymyr Soroachak ("Berkut"), who in the meantime had become the commander of Tactical Sector "Danyliv", for in late April 1947 "Davyd's" unit was dispatched to Pidliashshia. However, by June it was based once again on the territory of the Hrubeshiv region, where commander "Davyd" was killed on 20 June 1947. At approximately the same time (18 June 1947) Ivan Romanechko ("Volodia"-"Iaryi"), the leader of *Nadraion* "Levada" was killed; Ivan Shamryk ("Chub") was then appointed to replace him.

The final raid into Pidliashshia should be considered the arrival of "Shepel's" subunit from "Halaida" II unit in late August 1947. Afterwards, various clandestine groups, as well as individual leaders of the 3rd OUN *Okruha* and Tactical Sector "Danyliv" came through this territory. However, they were not assigned to operate here, although individual groups of clandestine members remained in this territory until May 1948.

This volume contains documents and materials pertaining to UPA Tactical Sector "Danyliv" (the Kholm and Pidliashshia regions), which from 1945 formed part of Section 6 of UPA Military *Okruha* "Sian" and the 3rd OUN *Okruha*, comprising two *nadraions* — "Lyman" and "Levada." Until then this territory was subordinated to Volyn'. The majority of the documents contained in this volume are from The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, located in Robarts Library at the University of Toronto. These documents were collected by the Polish Communist authorities as material evidence against the commander of the UPA Military *Okruha*-6 "Sian" Myroslav Onyshkevych ("Orest", "Oleh") and were preserved in the archives of the Polish Security Service. Individual documents are from the External Representation of the Ukrainian Supreme Liberation Council [Zakordonne Predstavnytstvo Ukrainskoi Holovnoi Vyzvolnoi Rady] and from Archive of the

³⁶ I. Chub, "Na ukrains'komu Pidliashshi v rr. 1944-1948," *Do Zbroi*, no. 21 (34), p. 33.

³⁷ *Ibid.*, p. 31.

"Litopys UPA" in the safekeeping by Ievhen Shtendera. Dr. Modest Ripecky's article is based on documents belonging to the author. The memoirs of Ivan Rosil and Iuliian Kotlar were presented to the editorial board by the authors.

This volume consists of several sections, which contain documents and materials on various topics.

The first section contains documents describing early UPA actions in the Hrubeshiv region, when this territory still belonged to Volyn'. Other documents mention the beginnings of the UPA unit "Vovky" and others that operated in this territory.³⁸ This is followed by a report by "Oleh" ("Orest," "Bilyi"), the commander of UPA Military *Okruha* 6—"Sian,"³⁹ which provides a general survey of the situation in the territory. These reports are followed by the "Khronika" [Chronicle] of the UPA battalion "Vovky," which covers the period from 24 August 1944 to late December 1944 and from early March to 11 July 1945.⁴⁰ The chronicle was compiled and written by the secretary of the Sector Command, Ivan Syvak ("Bosfor"). It describes in rather laconic fashion the battalion's main military actions and enemy actions. The next section consists of the "Operational Reports" of the "Vovky" I, II, and III units, covering the period from October 1945 to March 1947. These reports were written by various individuals who occupied important posts in the Sector Command, e.g., the secretary "Bosfor" and the commander of the sector "Prirva," and afterwards the secretary "Hromovyi" and the commander of the sector "Berkut." Some of the reports come from subunits and were written by subunits' secretaries, like, e.g., "Surmach" and commander "Davyd" or commander "Chumak."

Among the reports from the subunits are the "Khronika" [Chronicle] of the "Halaida" II unit (author: Political Instructor "Enei"), a General Report on the raid into Pidliashshia (commander "Chavs"), and the Results of the inspection of the subunit in April 1947. Also included are reports from the "Kochovyky" subunit (Warrant Officer "Bilyi" and Commander "Shtyl") and the "Perebyinis" subunit (Commander "Shums'kyi"), which was written by "Maksym." These three subunits — "Perebyinis," "Halaida" II, and "Kochovyky" — were part of the Military *Okruha* 2—"Buh" units and were considered visiting units in the territories of Tactical Sector 28—"Danyliv."⁴¹

³⁸ See "Likvidatsiia militsii v Krylovi, March 23 [1944]; Zvit operatyvnyi dii UPA na Hrubeshivshchyni soten' "Iahody," "Korsaka," i Hamalii" vid 13.5 do 20.5.1944; Nepovnyi zvit k-ra "Iurchenka"; VO "Buh," "Zvit operatyvnyi za chas misiatsiv veresen', zhovten', lystopad [1944]"; VO "Buh," Zvit operatyvnyi za misiatsi: kinets serpnia, veresen', zhovten' i lystopad [1944]."

³⁹ VO "Sian," "Zahal'nyi zvit za misiats zhovten' [1945]."

⁴⁰ *Khronika viddilu "Vovkiu," 24.8.1944-11.7.1945.*

⁴¹ These units were brought into Pidliashshia in May 1945 with the aim of carrying out a propaganda raid and strengthening local clandestine cells. In mid-August 1945 "Shums'kyi's" company crossed the Soviet border in the vicinity of Lishno and was completely destroyed by NKVD troops. At that time "Shtyl's" company also returned to the Hrubeshiv region. "Halaida" II, under the command of "Chavs," remained in Pidliashshia until November 1945, when it also returned to *Nadraion* "Lyman." "Vovky" Company, under "Krapka's" command, also operated here from October to mid-December 1945.

The chapter entitled “Operatyvni zvyty” [Operational Reports] consists of twenty-three reports covering the period from December 1945 to March 1947. Reports for the months of March and August 1946 are missing, as well as the majority of reports from subunits, on the basis of which Tactical Sector reports were prepared for transmission to the commander of Military *Okruha* “Sian.” These operational reports provide a more detailed survey of the actions of UPA units in the territories of the Kholm and Pidliashshia regions.⁴²

In the chapter entitled “Polityvkhovni zvyty” [Political Instruction Reports] a document concerning a unit inspection,⁴³ a report on political instruction,⁴⁴ and the text of a song about commander “Iahoda”⁴⁵ have been included to provide a better glimpse into the lives of UPA soldiers. These documents indicate that the UPA command devoted considerable attention to their soldiers’ political and moral state. The unit’s state of health and the “Vovky” I unit’s supplies of medicine are evident from a report by the medical orderly “Kalyna,”⁴⁶ while economic matters are the subjects of reports by “Tiatyva” (“Vovky” 100-554 and 555), “Chumak,” and “Kruk” (“Vovky” Ib), and “Dub.”⁴⁷

The following chapter contains materials about the visiting UPA units “Halaida” II⁴⁸ and “Kochovyky.”⁴⁹

The next section lists the composition of the non-commissioned officers’ and officers’ staff of the “Vovky” I and “Vovky” II units.⁵⁰ This is followed by the protocols of informational meetings of all unit commands from February 1947 with the Tactical Sector commander “Berkut”⁵¹ and of the “Vovky” 99 unit from January 1947, when it was taken over by commander “Iaryi.”⁵²

⁴² The chapter “Operatyvni zvyty” (“Vovky”) consists of twenty-three reports from December 1945 to March 1947.

⁴³ A unit inspection during the period from November 1946 to the end of March 1947.

⁴⁴ “Polityvkhovnyi zvit [viddiliv “Vovky” 1b] za chas vid 31.1.1947-28.2.1947.”

⁴⁵ “Pisnia pro ‘Iahodu’.”

⁴⁶ “Zdorovel’nyi zvit,” and “Misiachnyi zvit iz stanu likiv z pvd. ‘Vovky’ I,” both dated May 1947.

⁴⁷ The chapter contains seven economic reports and two “Balance Sheets” of the “Vovky” unit — 100/554 and 100/555 — that were compiled by “Tiatyva.”

⁴⁸ This is the unit’s “Khronika” for the time period from August to September 1945, “Zahal’nyi zvit z reidu po Pidliashshi” in July-October 1946, and “Vyslid proviryky” of the unit from 5-6 April 1947.

⁴⁹ “Shtyl’s” “Operatyvnyi zvit” for the time period from May to October 1945 and the “Zvit operatyvnyi” of the “Perebyinis” subunit, under the command of “Maksym” for the time period from 9-15 August 1945.

⁵⁰ Military *Okruha* “Sian,” Tactical Sector “Danyliv,” “Spys pidstarshyn i starshyn,” “Vovky” I and “Vovky” II, both dated December 1945.

⁵¹ Tactical Sector “Danyliv,” “Protokol vidpravy komandnykh skladiv usikh viddiliv i samostiino diiuchykh pidviddiliv vidtynka ‘Danyliv,’” dated 27 and 28 February 1947.

⁵² “Protokol vidpravy komandnoho i pidkomandnoho skladu vd. ‘Vovky’ 99, iaka vidbulasia 25 sichnia 1947 r. v spravi peredachi komandy nad viddilom novoprybuvshomu k-ovi ‘Iarovi’.”

Next are lists of fatalities, covering the years 1945, 1946, and 1947.⁵³ The chapter entitled “Nakazy” [Orders] contains the orders of Military *Okruha* “Sian” pertaining to the nominations and distinctions awarded to UPA soldiers, as well as several orders issued on the occasion of holidays by the commander of Military *Okruha* “Sian” and the commander of Tactical Sector “Danyliv.”⁵⁴

The chapter entitled “Instructions” contains various instructions and models of how to write political instruction and medical reports and how to keep the units’ fiscal books and personal data lists.⁵⁵

The next part of the book contains reports from the commander of Military *Okruha* UPA 6-“Sian” M. Onyshkevych (“Oleh,” “Orest”) to the commander of UPA-West Col. Vasyl Sydor (“Shelest”)⁵⁶ and messages relayed from Volodymyr Sorochak (“Berkut,” “Voron”), the commander of Tactical Sector 28-“Danyliv,” to the commander of Military *Okruha* “Sian” M. Onyshkevych. These documents cover the period from 26 November 1946 to 25 July 1947.⁵⁷ Also included is a message dated 12 September 1946, which was sent by commander “Kruk” to “Oleh.”⁵⁸

The following chapter includes a document entitled “Zobov’iazannia vstupaiuchykh do UPA” [Obligations of Those Joining the UPA]. It is of interest if only because no such requirements were demanded of new members joining the UPA in other territories. The text of this document is very reminiscent of the text

⁵³ This section contains thirteen different lists of fallen fighters. “Poliahli na poli slavy,” two lists from Tactical Sector “Danyliv,” “Spys pidstarshyn i starshyn ‘Vovky’ I” and “Spys pidstarshyn i starshyn ‘Vovky’ II” from Order no. 2/45, “Dopovnennia i popravky do lystka vpavshykh za hruden’ 1945 i za 1946 r.,” Spys vpavshykh (“Vovky” II) na Poli Slavy za misiats hruden’ 1945,” “Spys vpavshykh na Poli Slavy v 1946 r.,” “Lystok vpavshykh (Zaluchnyk no. 3) na Poli Slavy za misiats’ sichen’ 1947,” “Lystok vpavshykh (“Vovky” 99, 100/555) na Poli Slavy za misiats’ liuten’ 1947,” “Zvit pro smert’ ‘Vadyma” of 4 March 1947, “Zapysky pro vpavshykh,” and “Poliahli na Poli Slavy,” with a reference to Order 1/46.

⁵⁴ Military *Okruha* “Sian,” Order no. 1/46 of 20 January 1946, Military *Okruha* “Sian,” an extract from an order of 7 December 1945, the Order (on the basis of the order “Zamku vid 1 March 1946) about the Bronze Cross of Military Merit distinction, Order no. 2/46, two orders issued by the commander of Military *Okruha* “Sian” of 25 December 1945 and April 1946, and one order issued by the commander of Tactical Sector “Danyliv” of 6 January 1946.

⁵⁵ This section contains six instructions: “Berkut’s” instruction of 5 March 1947, “Vzir zvitu dlia politykhnovykh viddiliv i pidviddiliv UPA-3 ‘Buh” of 15 March 1945, “Vzir sanitarnoho zvitu, evidentsiinoho lystka vpavshykh na Poli Slavy i politykhnovnoho zvitu” of 30 August 1946, Instruction no. 1 — “Tymchasovi instruktzii dlia bunchuzhnogo sotni,” “Instrukttsiia pro spysky poliahlykh” of 20 November 1947, and “Instrukttsiia pro rekviruvannia v naselennia.”

⁵⁶ Two copies of messages: reports from commander of Tactical Sector “Sian” to “Zamok” of 3 March and 26 November 1946.

⁵⁷ This is a group of seven messages with reports and announcements addressed to the commander of Military *Okruha* “Oleh” of 26 November and 7 December 1946, 25 July 1947, and two messages, whose dates are impossible to establish.

⁵⁸ “Kruk’s” message to the commander of Military *Okruha* “Oleh” of 12 September 1946.

of the Oath sworn by UPA soldiers.⁵⁹ This chapter also lists disciplinary measures and the protocols of the disarming of privates and the military court.⁶⁰

The next chapter is devoted to the underground postal service and in particular to the correspondence between Military *Okruha* “Sian” and the *Krai* Military Headquarters (KVSh) (Col. “Shelest”), as well as the internal correspondence of the OUN leaders of Zakerzonnia.⁶¹

This is followed by a number of protocols describing various military actions that were carried out on the territory of Tactical Sector “Danyliv,” most of them in 1944.⁶²

The next chapter contains several descriptions of an action carried out against the town of Hrubeshiv, which took place jointly with Polish units of *Wolność i Niepodległość* [WiN]. They were written by the then commander of the Tactical Sector Ievhen Shtendera (“Privra”), Vsevolod Pshepiursky (“Ikar,” “Skob”), and “Davyd,” the commander of one of the “Vovky” subunits.⁶³

The second section of the book is devoted to documents of the 3rd OUN *Okruha*. The first part groups together documents from *Nadraion* “Lyman” (Hrubeshiv region) and *Nadraion* “Levada” (Pidliashshia). The documents from *Nadraion* “Lyman” include “Terenovi vistky” [Field News] for the period from 3 January 1946 to 1 May 1947, an “Informational Report” of January-February 1947, and several issues of the *Socio-Political Report* for February through April 1946.⁶⁴ Among the documents pertaining to *Nadraion* “Levada” are “Terenovi vistky” [Field News] (February-November 1946), “Politychni zvity” [Political

⁵⁹ The obligation is dated 16 May 1947.

⁶⁰ Two protocols of disarmament are dated 12 January, while another is dated 27 January 1947. The protocol of the military court is dated 7 March 1947.

⁶¹ This group consists of nine documents, some of which are undated and unsigned. Most of them are lists of the mail that was sent to higher command structures. Among them are a description of the mail forwarded from Tactical Sector “Danyliv” to the *Krai* Military Headquarters of 12 February 1946, a list of various reports and communications sent from “Oleh” to “Zamok”, three lists, all dated 1946, which are signed by KONR or KNOR 77. “Iar’s” list about the mail and expulsions of 15 June 1946, and “Shpyl’s” list about the mail of 22 May 1947.

⁶² This group contains twelve documents from 1944, which describe various defensive and provocative anti-Polish actions. Three documents, which are dated 1946, are reports by “Petro” and commander “Davyd” from a battle in the village of Tudorkovychi, and a report by commander “Davyd” about laying mines on the Varyshyn-Vytkiv highway, while two documents dated 1947 pertain to a train journey and the situation in the Hrubeshiv region.

⁶³ This group of documents contains six items. Three of them are reports by Ievhen Shtendera (“Nerv”), all dated July 1946; two reports by Vsevolod Pshepiursky (“Skob,” “Ikar”) — “Vidstup i povорот zi strichi z AK v dniakh 27 i 28 travnia 1946” and “Shcho meni vidomo pro vyslid aksii na Hrubeshiv u dni 28 travnia 1946 roku” — and commander “Davyd’s” “Opys Hrubeshivskoho boiu,” dated 19 July 1946.

⁶⁴ “Terenovi vistky” are signed “Ievhen,” “Andrii,” and “Proton.” The document entitled “Informatyvnyi zvit” is unsigned, while the issues of the *Suspil’no-politychnyi zvit* are also signed “Andrii.”

Reports] (January-September 1946), and "Orhanizatsiini zvity" [Organizational Reports] (January 1946-April 1947).⁶⁵

The next documents consist of a message containing instructions from "Dunais'kyi" and a letter from "Oles" to "Zenon."⁶⁶

This is followed by a section containing reports and materials on talks held between the Ukrainian and Polish underground movements and a report of a meeting with a British correspondent of the *Saturday Times*.

The next chapter contains various documents from the Security Service Section, including economic reports.⁶⁷ These are followed by a variety of informational and intelligence reports written by various people during the period from December 1945 to 13 August 1947.⁶⁸

The Ukrainian Red Cross Section includes six documents for the period from October 1945 to the end of May 1947, which are signed "Uliana", "Tyrsa", and "Natalka."⁶⁹

The following chapter contains economic reports (mostly from *Raion I*) for the period from October 1946 to March 1947.⁷⁰ Together with protocols, listed next, concerning the state of different types of goods, they create an accurate image of the functioning of the Ukrainian underground in this territory.⁷¹

The next part contains reports sent by the leader of the 3rd OUN *Okruha Ievhen Shtendera* ("Nerv," "Prirva") to Iaroslav Starukh ("Stiah"), the leader of the *Zakerzonnia Krai*, concerning the expulsions of the Ukrainian population from counties in the Hrubeshiv region during 1947.⁷²

⁶⁵ All the reports from "Levada" territory until 1946 are signed "Iary"; after this date — "Shpyl'."

⁶⁶ "Dunais'kyi's" message of 26 December 1946 is addressed to "Khmel'," while a message from "Oles" to "Zenon" is dated 8 November 1946.

⁶⁷ This group contains ten documents. Two of them are the cases of Ivan Budko and Oleksii Antoniuk of January-February 1946. Four documents are economic reports from 1946, three of which are signed "Maksym," and one — "Vadym." Two documents are reports from a Security Service fighting group dated 30 January and 30 May 1947, while one document from 1945, signed "Olena," concerns stealing.

⁶⁸ This group of documents consists of twenty-four items, most of which are signed by "Iavir"; the rest are signed by "Lys," "Chorny," "Shpyl'," "Vyshnia," and "Myroslav."

⁶⁹ Among the documents in this group are the reports "Pro stan aptechky zakuplenoi v raioni ch. 1" of 1 October 1945 and "Misiachnyi zvit zi stanu likiv" of 4 June 1947. There are also three reports of the Ukrainian Red Cross Section: one dated 1 October and two dated 1 December 1946. There is also a "Zdorovel'nyi zvit" of 4 June 1947.

⁷⁰ The economic reports comprise nineteen documents for the period from 5 November 1946 to 30 April 1947, most of which are signed by "Dub."

⁷¹ There is a total of twelve protocols. Most of them are signed "Dub" or "Dub" together with other individuals during an inventory of goods. All are dated 1946.

⁷² This group of documents contains reports by Ievhen Shtendera ("Nerv," "Prirva") to Iaroslav Starukh ("Stiah") concerning the expulsion of Ukrainians from the Hrubeshiv and Tomashiv regions. One of the documents is entitled "Zvernennia komanduvannia hrupy UPA-Zakhid do ukrainsiv Zakerzonnia," dated October 1944, with an appeal to struggle against the forcible re-settlement.

Next is an article by Dr. Modest Ripeckyj about Leonid (Leon) Lapins'kyi ("Zenon"), the Security Service Leader of the 3rd OUN *Okruha* and agent of the KGB and Polish State Security.

The book concludes with the reminiscences of two UPA soldiers from this territory, Ivan Rosil ("Iurko") and Julian Kotliar ("Levko").

Many individuals contributed to the publication of this volume. Ievhen Shtendera and Stepan Shpak assisted in collecting materials. Mykola Kulyk helped to locate photographs, and Zenon Matchak uncovered a number of lost texts. Dr. Modest Ripeckyj contributed the article about "Zenon" and provided critical comments. Ivan Rosil and Julian Kotlar granted permission to publish their memoirs, and Ivan Lyko input the texts of their reminiscences. Their assistance is gratefully acknowledged.

Petro J. Potichnyj

ВО “Буг”

Ліквідація міліції в Крилові

В околицях с..... [...] в самітній хаті відділ "Вовків". К-р Черник зараз з рана дав наказ чистити зброю та [...] совітські форми. Стрільці подумались, що буде якась робота.

Коло год. 14-ої впало коло хати кілька стрілів. Це польська міліція наїхала на нашу стійку. На наказ к-ра стрільці подались в цьому напрямі і почали гонити втікаючих міліціантів. Та вони були вже задалеко. Усі вертають назад. К-р Черник зробив збірку відділу.

Стрільці в совітських формах стали окремо в числі 20 осіб. К-р Черник повідомив їх, як мають захищуватись підчас роботи, на яку незабаром відійдуть.

Де підуть стрільцям не потрібно казати. Вони про це самі знали. Як доказ вистарчало глянути на їх лица, на яких малювалася жадова пімсти. Цеж недалеко від того місця в Крилові находилась польська міліція – бандити й терористи українського населення. Вони загіздившись в недовзі після приходу совітів та мали додержувати в цих околицях порядку, щоб [...] могли спокійно [...]. Але в дійсності було [...]. Під проводом команданта Огоновського нападали на цивільне безборонне населення, грабували їх майно, катували людей, а навіть вбивали. Рівночасно змушували українців виїжджати за Буг. Совіти були нечуді на скарги селян. Вони вповні ся спрацювали з тими міліціантами, та що більше намовляли їх до такої роботи.

Одинока надія, хтоб їх охоронив це були українські повстанці. Скрізь можна було чути: "Може на весні вони щось зроблять".

І так сталося.

В неділю 23 березня, о год. [...] –їй із хати, яка стояла під шиховицьким лісом вийшло 30 повстанців і подались в напрямі м. Крилова. (До цієї хати прийшли вони ніччю). На чолі стрілецького ряду ішов к-р Черник і чот. Сумко – капітан. Інші рої відійшли ще ніччю, щоб поробити застави. А ці повстанці-совіти мали ввійти до містечка поки почне розвиднюватись.

Світанок зустрів їх в половині дороги. Коли ввійшли на передмістя було зовсім видно. На вулицях зустрічали переходячих поляків, які поздоровляли їх з ранком. А вони спокійним кроком посувалися все дальше в глибину Крилова.

Перед центром містечка зустрінули міліціанта, який стояв на стійці. Він чемно поздоровив капітана – чот. Сумка (чот. Сумко родом з Київщини знав добре українську мову. Крім цього був відважний і відданий справі, за яку боровся. Будучи українцем міг теж вдавати типового совіта). Той попросив його щоб завів на станицю. Цей погодився. На роздоріжжі в центрі міста чот. Сумко скрутив зі своєю групою на ліво і пішов до станиці, рой. Тиміш до парку, який находився на другому краї містечка – там мав зробити заставу. А к-р Черник з кількома стрільцями залишився в центрі містечка.

Погода цього дня була гарна, вітрець навіть не дув, а чисте небо давало запоруку, що весь час буде світити сонце без хмар.

Населення місточка чим раз більше висувалось на вулиці. Появлення совітів їх не здивувало. Цеж тільки минулого дня кілька сотень польської “штурмівки” робили в цих околицях облаву. Навіть Басай (брат кур. Рися, який палив холмські села) не боявся там залишитись. Тому то й радо зустрічали совітів. Окремо [...] їх це, що ті совіти вели одного зловленого “бандеровця” стр. Маньку його усі там добре знали і вважали, що він є сотенним. (Повстанці навмисне вели його в цивільному одязі, зі звязаними руками, щоб переконати поляків про свою правдивість).

Небавком чот. Сумко опинився під міліційним будинком та почав стука-ти. В хвилині виглянув один міліцист питаючи чого вони собі бажають. Боятись не було чого, бо з ними був їх стійковий. Чот. Сумко (таваріщ капітан) різким голосом сказав, щоб збирались, бо вкоротці підуть з ними на облаву. Міліціант пішов та почав будити своїх товаришів. По 15 хвилинах усі були зібрані і пустили наших стрільців до середини. Привітавшись чот. Сумко вислав двох [...] міліціантом, щоб пішли до солтиса й допомогли йому замовити кільканадцять підвод. Кілька інших вислав по тих міліціантів, які спали по приватних хатах. Вони мали негайно зголоситись на станицю. Решта залишалась на місці. [...], що кинулось в очі полякам, що арештований стр. Манько. Пізнавши його кричали радісно: “А! Попадесь сен, с... сину”. Стрільці перебивають поясненнями: [...] ми ево севодня, імел оружје, тепер не уйдьот!”

Поляки показали в напрямі льошу говорячи: “Відш какаья яма, там адін сидіт бандіт, как ти. Будьот тобі веселей!” Говорити старались по російськи [...] міліціантів підскочив та намірився його вдарити, але цьому [...] говорячи: „Нельзя біть, у нас ето запрещено”.

Стр. Маньку відвели до льошу де сидів добре йому знайомий [...]

Число міліціантів на станиці побільшалось. Щоб не гаїти часу [...] дав знак стрільцям, а ті з усіх сторін крикнули: “Руки в верх!” та [...] до них цівки автоматів. Не встигли бандити вхопити за зброю, яка [...] поруч них. Мусіли піддатись. Майже в цьому менті надійшов стр. Манько [...] “визволений”. Скоро повязали ворогів. Позносили в одно місце важні папери і документи та зброю.

В цьому часі під станицю приїхало трьох [...] міліціантів і повідомили, що на дорозі до с. Малкова є якісь узброєні люди. Це наша застава. Їх примістили між звязаною міліцією. В місточку все йшло нормальним трибом. Господині готовили снідання для “совітів”, солтис бігав та зганяв підводи, а стрільці робили все своє.

Вже чот. Дуда з двома стрільцями [...]. Його зловили в хаті на [...] з охроною, яка складалася з двох осіб. Одне було погано, що ком. Огоновський минулого дня захворів і виїхав до Грубешова. Стрільці не сумують, [...] вартісніший. Він брав активну участь в поголовному паленні холмщаків.

На станицю були зведені усі міліцисти. Чот. Сумко починав вязати останнього коли цей несподівано кинувся на нього і хотів вирвати ППШ. В цей мент стр. Гонта пустив серію зі свого автомата. Вбиваючи ката, [...] обі долоні ранив чт. Сумка.

Година була пізня. Могло надіхати військо з Грубешова. Впав наказ бандитів розстріляти. По виконанню наказу стрільці забрали на підводи важні документи, зброю та важніших бандитів, як заст. ком. Огоновського, - Балай і інших.

Командир Черник дав наказ пустити червону ракету. Це знак [...] робота закінчена, можуть опустити свої становища.

Дорогою їхало кільканадцять підвод, на яких їхала частина повстанців, решта йшла поруч підвод. Уста усіх усміхнені. Вони ж зліквідували катів свого народу.

Рукою дописано: *Znalezione u mnie. Onyszkiewicz Mirosław*

Konія руконусу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 276.

Постій [...]

ЗВІТ **оперативний дій УПА на Грубешівщині сотень** **Ягоди, Корсака і Гамалії, від 13.У. – 20.У.1944. р.**

Дня 14.У.1944. р. сотня Гамалії вирушила в напрямку села Лотова і там заквартирувала, перевіривши деякі місцевості, чи немає польської банди; як малицький ліс і інші.

Подорозі зловлено одного поляка з боївки як розвідчика. Дня 14.У.1944.р. сотня Корсака перейшла села де мали перебувати польська банда, як Терєбінь Маличі і Которів, там зловлено одну польську розвідчицю. Сотня повернула назад та заквартирувала в с. Маличах.

Дня 14.У.1944. р. вивязався бій між нашими відділами та польськими боївками, що були розмічені в колонії Гачевська і сусідніх польських колоніях. Підчас перестрілки спалено колонію Гачевську. Втрати ворожі невідомі, бо при відступі втіли підібрати свої жертви.

Дня 14.У.1944.р. підчас постою Корсака в с. Маличах підкрадалась польська розвідчиця, вислана польською бандою, щоб розвідати наші сили, її зловлено. Цього самого дня перейшли нашу [...] через Которів на колонію Гонятичі, де перебувала польська банда та готовилась до акції проти українців. Там зустрілись з нею та завязався бій. Поляки скривались поза хатами, що змусило сотню спалити Гонятичі і тим способом прогнати поляків. Повертаючи на місце постою, спалено колонію Гостинне, як польську випадову базу.

Сотня переходячи біля залізниці, зловила одну польку та семеро дітей, що була вислана на розвідку поляками. Вона вдавала виховательку захоронки. Після переведення слідства їх унешкідливо.

Дня 15.У. ц.р. чота зі сотні Гамалії в раз з двома чотами сотні Корсака вирушила на відплатну акцію на с. Гонятичі і Гонятички. Наші частини під-

сунулись під село, ліве крило де йшов сот. Гамалія з чотою наткнулось на окопаних поляків, в переважаючій силі, почався запеклий бій. В яким легко ранено трьох наших, втрати поляків невідомі.

Дня 16.У. ц. р. чота Бородача і два рої Ковчура зі сотнею Ягоди вирушили на акцію спалили до кінця колонію Гонятичі і Гонятички, де перебували численні польські боївки, та приготувляли напади на українські села, вони втікли без бою. Наші частини повернули без втрат на місце постою.

Дня 17.У. ц. р. цілий курінь вирушив на відплатну акцію в напрямі сіл: Турковичі, Мягке, Моложов та Домброва, по дорозі розігнано польські боївки, що мали свій осідок в Адоліні, Плебанш і Борсук. Перейдено ліси, що були на шляху цього походу, а відтак підійшли до Старого Села і зловлено там п'ять польських бандитів.

Дня 19.У. ц. р. розпочато акцію на польську колонію Наброж, де скупчувались польські сили, та звідтам вирушали на грабїж та нищення українських сіл. По дорозі йдучи на Наброж наші відділи були змушені спалити польські осідки, як Кришин, Тучапи, Моложів, Липовці і колонію Марисін, тому, що там були польські застави, які не допускали до Наброжа, наших відділів.

В Наброжу розпочався запеклий бій з поляками. Поляків розгромлено одна частина поляків втікла в напрямі Тишівець, а друга частина прорвалась в напрямі Старого Села, та в Старім Селі наскочила на нашу заставу, яку держав сотник Гамалія. Він не був приготований на стрічу і тому без оборони відступив залишаючи на полі бою скоростріла "максима" якого забрали поляки і стали по нас стріляти з нашого "максима". Тоді командант Юрченко дав наказ сот. Ягоди, який прибув з двома чотами на поміч, щоб оточити і знищити поляків які задержались в фільварку Старого Села і відбити "максима". Сотник Ягода негайно пішов в Старе Село, оточив фільварок, розбив поляків і відбив назад "максима".

Поляків в цій акції на Набряж вбито понад тридцять осіб. В цій акції на Набряж брав участь один відділ УПА під. Остріжського, який багато поміг в успішнім проведенні акції. Підчас цієї акції виїхали з Тишівець 4 авта німців з фольксдойчами поляками, [частину тексту втрачено] вступила в бій сотня Ти[...] [...] сотенний [...] наші втрати: [...] ранених, [...] Німці залишили кілька [...] не встигли підібрати [...] назад до Тишовець. Проте цього наші війська від [...] з цієї причини, що надлетів німецький літак та почав стріляти з кулемета по наших відділах /жертв від літака нема/.

Загальні ворожі втрати: 46 вбитих і кілька зловлено живих

Загальні наші втрати: 2 вбитих і 8 ранених.

Здобуто ворожий кулемет, понад 10 крісів, кілька коней, коров і [...]

Слава Україні.

Героям Слава.

Ком. /-/ Юрченко.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта

Постій 15.XII.1944

ЗВІТ ОПЕРАТИВНИЙ

за час місяців, вересень, жовтень, листопад [1944]

Підвідділ “ВОВКИ”

Дня 15 серпня 1944 р. К-р підвідділу Ягода доставши наказ від К-ди Групи “Буг” йти з цією одною чотою, що йому залишилась по переході фронту на терен округи 25. І там діяти малими групками диверсійно та по можливості старатись доповнити підвідділ до нормального стану підвідділ опинився на терені округи 25. і став виконувати наказане йому доручення.

Час від дня 16 серпня до кінця цього ж місяця 1944 р. К-р Яструб посвятив на організацію групок диверсійних та вишкіл. Так що під кінець місяця мав вже дві групки по 25-ть людей, одна під командуванням чотового Карпа друга під командуванням чотового Яструба. А томущо окружний оргмоб Макаренко творячи нові відділи забираючи до них майже всіх членів орг. Сітки — К-р Ягода змушений був творити свою власну розвідчу сітку, до якої витягнув з згаданих групок найкращі одиниці.

Дня 1 вересня 1944 р. в селі Козодави прогнано поляків, що приїздили грабити населення. Втрат власних і ворожих не було.

Дня 3 вересня 1944 р. спільними силами чотовий Карпо і чотовий Яструб провели в селі Черничин наскок на станицю польської міліції що містилась в мурованому шкільному будинку. Будинок цей обстріляно своєрідною “торпедою” — які Підвідділ має замагазиновано більшу скількість. В бою згинув наш один стрілець, ворог втратив /правдоподібно 2-ох вбитих і 3-ох ранених/.

Дня 12 вересня 1944 р. підчас одного з постоїв в селі південної Грубешівщини на відділ наїхала совітська стежа. Підвідділ бу[в] змушений [складка паперу — вірогідно — відступити, щоб не] входити в бій з ворогом а тим самим не наражувати українського населення на більшовицьку акцію. Відв'язуючися підвідділ більшовики заатакували, підчас цього задня охорона цього вбила 3-ох більшовиків. Втрат власних не було.

/Тут треба зазначити що К-р Ягода дві групки то є Яструба і Карпа злив в один підвідділ та очолив чотивим Яструбом, а чотового Карпа стягнув до себе та доручив йому в порозумінні з оргмобом Макаренко мобілізувати свіжу чоту./

Дня 20 вересня 1944 р. підвідділ стояв в лісі коло села Вілька. Більшовики робили облаву на лісок. Підвідділ мав з ними бій підчас якого втратив 5-ть людей вбитими, 2-ох раненими. Також втрачено один легкий скоростріл, одну фінку, аптечку, далековид. Втрати ворожі докладно не відомі, як оповідає місцеве населення ворог втратив около 25-ть людей вбитими та раненими.

Дня 25 вересня 1944 р. підвідділ зробив засідку на польську міліцію яка їхала грабити українське населення. У висліді бою вбито одного міліці-

янта та здобуто один кріс. Власних втрат не було. Решта міліціантів поляків втікла, занихавши грабунку українського села.

Дня 29 вересня 1944 р. підчас облави на ліс Модринця і Тихобужа де кватерував підвідділ вивязався короткий бій з більшовиками у висліді якого втрати власні були, один стрілець вбитий та втрачено один скоростріл. Ворог втрат не мав.

Дня 2 жовтня 1944 р. польська т.зв. "Штурмувка" робила облави на поблизькі ліски. Облава ця засягнула також і лісок де кватерував підвідділ. Вивязався короткий бій, у висліді якого ворог втратив одного вбитого та одного раненого. Крім цього ворог втратив один легкий скоростріл з 4-ома дисками та один кріс. Власних втрат не було.

Дня 6 жовтня 1944 р. у випадковій сутичці з польською міліцією в селі Шиховичі зловлено одного польського міліціонера та здобуто одну фінку. Міліціонера по переслуханні випущено.

Дня 7 жовтня 1944 р. підвідділ в часі маневрування вільні хвилини посвячував на вишкіл та не мав жадних сутичок.

Дня 28 жовтня 1944 р. підвідділ стояв на кольонії бляхарській біля села Модринь. По при місце постою підвідділу переїзджало 6-сть польських міліціантів і дві жінки розвідчиці на грабіж українського села. Стежа підвідділу всіх їх зловила, розбрóла а по переслуханні К-р наказав зліквідувати.

Дня 29 жовтня 1944 р. В ночі з дня 28 на 29 жовтня 1944 р. К-р Черник поділив підвідділ на дві групки, одну віддав під командування чотового Карпа, а сам з чотовим Яструбом очолив другу групку та наказав поодиноким групкам напасти та знищити станиці польської міліції поновно в селі Черничині та селі Мірче. До цього вжито своерідних торпед, якими цілковито розбито муровані будинки. Втрат власних не було, ворожих не відомо. По акції підвідділ перенісся на кватерування до Вільки Поторжинської. Там К-р Черник поділив підвідділ на дві чоті, командування над цілістю передав К-рові Яструбові, одним чотовим назначив Ярему а другим Дуду. Рівнож того дня зловлено одного совітського ст. сержанта, якого по освідомленні та зазнайомленню з нашим рухом звільнено. Вечером цьогож дня на наказ К-ра Яструба підвідділ перейшов за кольонію Голубе, де перебував кілька днів.

Від дня 1 листопада по 4 листопада 1944 р. підвідділ змінючи часто місьця постою не мав жадних сутичок.

Дня 5 листопада 1944 р. підвідділ стояв в селі Вілька Потуржинська. В полудневих годинах до села приїхало двох совітських сержантів з поляками по корови. В погоні за приїзшими здобуто одну пару коней з возом, зловлено 2-ох совітських сержантів, однак поляки втікли. По переслуханні поучено більшовиків що таке УПА, защо та зким бореться, дано їм де які наші листівки та звільнено.

Дня 6, 7 і 8 листопада 1944р. підвідділ стаціонував на Дімброві. Там зловлено одного совітського сержанта-кіннотчика який представився за дезертира по національності Татар. По переслуханні стверджено, що це не

дезертир а розвідчик. Відібрано йому верхівця зо сідлом та совітське ППС, а самого його зліквідовано.

Дня 9 листопада 1944р. в ранніх годинах підвідділ прибув на кольонію Бляхарську біля села Модринь. Польське військо робило облаву на цю кольонію. Вивязався бій, що тривав коротко, бо поляки маючи втрати [...] -ть вбитими та декілька раненими зрезегнували з облави, однак до самого вечора обстрілювали лісок де кватерував підвідділ. Тогож дня вечером підвідділ змінюючи місце постою зайшов на совітську заставу. Вивязалась коротка перестрілка у висліді якої зловлено кількох совітів, розброєно і по короткій агітці звільнено. В такому замішені підвідділ змушений обставинами розділвся на дві групки з яких кожна пішла в іншим напрямку. Такщо, щойно на другий день тоє дня 10 листопада 1944 р групки ці злучилися. Тогож дня в ночі прибув до відділу К-р Черник. Наказав змінити місце постою та перенестись до села Угринів.

До дня 15 листопада підвідділ не мав жадних сутичок та по можливості вишколювався.

Від дня 16 листопада по 30 листопада 1944 р. підвідділ не робив жадних акцій і не мав жадних сутичок з ворогом. Час посвятив на вишкіл політ-виховництво і підготовку на перебуття зими.

Відділ - Дружинники /Шугай/.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 37-38.

Постій [...]

ЗВІТ – ОПЕРАТИВНИЙ за місяці: кінець серпня, вересень, жовтень і листопад. [1944].

Відділ Галайда

Дня 23 серпня 1944 р. По бою під Зубейками, що відбувся дня 22 серпня 1944 р. К-р Євшан зреорганізувавши свої відділи т. зн. Прилучивши рештки розпорошеного відділу Методія до відділу Беркута о год. 5-тій, перейшовши тор і шосу Львів-Рава Руска опинився з відділами: Перемоги /Галайда I/, Куліша/Галайда II/, і Беркута в ліску Вільки-Мазовецькі.

Дня 25 серпня 1944 р. К-р Євшан на чолі 3-ох своїх відділів пізнім вечером змінив своє місце постою і затоборив в глибині лісів Карів-Піддубці в околиці каналу Болотня.

Дня 26, 27, 28 серпня 1944 р. посвячено на вишколювання підвідділів.

Дня 27 серпня 1944 р. чота Довбні з підвідділу Галайда I. Під посередньою командою самого К-ра Євшана пішла на засідку на шосу Рава Руска-Мости Великі під село Синковичі. Доходячи до шоси запримічено світло авта, що їхало зі сторони Рава Руска. К-р Євшан дав наказ добігти та обстріляти доїзджаюче авто. Першими добігли К-рі Євшан, Перемога та ройовий

Дуб зі своїм роєм. Подіравлина машина зупинилась але большевики встигли кинути в наш бік дві гранати та розбігтись. Здобуто: дві скорострільні гармати 15 мм, около 1000 штук набоїв до них, 3-ри кріси, 3-ри палатки і одну шинелю. Ворог мав втрати: один вбитий, 9-ть важко ранених, що померли в картоплях від ран, а решта двох ранених втікло. Власні втрати: 3-ри середньо ранених. Здобичею вернули до місьця постою. Протягом 3-х вижче згаданих днів розвідка доносила про пацифікацію більшими більшовицьким силами сіл: Камянки, Вільки, Гійче, Синьковичі і Голе Равське.

Дня 28 серпня 1944 р. Більшовики сили свої стали підсувати з півдня на північ, з чого ми догадувалися, що більшовики старалися нас оточити. І дійсно в перед полудневих годинах скорострільний вогонь в селі Забіря доказував, що пацифікація більшовицька приближається до півночі, а вже короткий випад на села Салаші і Іванки та спалення їх доказували, що ми оточені. На підставі звідомлень стежних відділів, що повернули зо всіх країв лісу стверджено, що оточення більшовиків простягалось таким перстеном: на півдні дорога з Вільки-Мазовецькі, Гійче, Забіря, Річки, зо заходу: шоса Річки, Зелена, Михайлівка, з півночі: Михайлівка, фільварок Рандзін, попри Карів до села Домашів, зо сходу: Домашів, Салаші, Монастир, Гайдучки, Кучки, Вільки Мазовецькі.

Дня 29 серпня 1944 р. О год. 5-тій 30 втікаючі селяни зо села Забіря донесли, що багато більшовицьких авт ще досвіта віхало в ліс. Стало ясным, що наступ ворога вкоротці пічнеться. К-р Євшан дає останній наказ: К-р Куліш, що стояв на правому крилі аж під село Іванки та к-р Беркут, що стояв на лівому крилі на захід від урочища Кривуля — підтягнути свої відділи ближче центра т.е. урочища Кривуля де займав становища к-р Перемога та одна кущева чота, навязати і держати звязки поміж відділами та на своїх відтинках окопатиь головне зі сторони південної та північної, сподіваного евентуально атакуючого ворога підпускати близько, стріляти цільно ошаджуючи набоїв, щоб можна було видержати бій хоч до вечора. Накази виконано. Тому що припускалося головний удар ворожий або з півночі дорогою з Рандзіна на Гійче або з полудня дорогою з Забіря на Рандзін наказано к-рові Перемозі по краях своїх становищ при згаданих дорогах устави свої скорострільні гарматки. Для провірення точніших сил ворога К-р Перемога поробив застави на краях ліса, і так: на гаївці на Плеснярках поміщено заставою рій Шагая з чоти Довбня, на гаївці Прибитка оден рій з чоти Довбні, а на гаївці під самим селом Забіря два рої під командою самого чотового Довбні. Рій з гаївки Прибитка К-р Перемога вицофав зараз після перших стрілів зі Забіря та долучив його до своїх головних сил, дві інші застави залишались на місьцях. Точно о год. 7-мій більшовики відкрили барабаний артилерійський вогонь із трьох пунктів, Михайлівка, Зелена і Боженка /присілок Забіря/. Вогонь цей тривав около півтора години однак це був сліпий вогонь, який не заподіяв жертв в людях та не викликав паніки в відділах. По такій артилерійській підготовці більшовики розстрільними стали посуватись в ліс головне зі сторони села Іванки та зі сторони фільварку Ран-

дзін. Більшовики перше наткнулись на праве крило стислійше на другу чоту Ігора з відділу Куліша. Ворга підпущено на віддаль 10-ти метрів, завдано йому великих втрат а коли на цьому відтинкові згинув більшовицький капітан ворог зпанікувався та відступив. По якомусь часі вислав ворог в поблизу становища чоти Чумака відділу Куліша заставу під охороною якої більшовики реорганізували свої відділи та стали перекидати їх в північно-західньому напрямі в цілі окруження К-ра Куліша. Тут на лівому крилі відділу Куліша наткнулись більшовики в друге на геройську поставу першої чоти Деркача з відділу Куліша і тимсамим були змушені цофнутись. Майже в той самий час рій Шагая що був на заставі на гаївці Наплеснярках був змушений скорострільним вогнем наступаючого ворога цофнутися до своїх властивих становищ і тимсамим з північної сторони пустити ворога до лісу. Коли по перших сутичках більшовики збагнули де окопані є наші головні сили, злучивши атакуючі свої сили зі сходу і півночі в одну цілість і зконцентрованим наступом заатакували становища відділу Перемоги з напрямку північ посуваючись прямо на становище нашої скорострільної гарматки. Однак і тут ворог мусів уступити і цілі своєї не досягнув значить не опанувавши дороги Вандзін-Гійче, невдалось йому розклинувати наші сили то є піврати звязок Перемоги з Кулішем. Зорієнтувавшись, що більшовики наступають найсильнійше з півночі К-р Перемога стягає чотового Довбню з двома роями з гаївки з під Забіря, бере з цієї чоти рій Моргуна та йде на загрозений відтинок, де якраз більшовики в друге заатакували сильно гарматку і становище роя Угрєнка з чоти Максима. К-р Перемога з підмогою прийшов якраз в пору, бо рій Угрєнка не видержавши напору більшовиків в свої становища та дозволили більшовикам заволодіти гарматкою раниачи двох гармашів, та тимсамим перервали звязок з Кулішем, в наслідок чого кількох стрільців з відділу Перемоги опинились по стороні Куліша. К-р Євшан одержавши мельдунки з перебігу бою дає наказ перекинути з півдня другу гарматку на північ. Перемога сконцентрувавши всі свої сили має приступити до проти наступу. Тимчасом більшовики поглиблюють далше свій прорив і під їх натиском кущева чота, що була на відтинку Перемоги спанікована почала втікати. К-р Перемога особисто здержує зпаніковане вояцтво збирає розпорошених бере на свою безпосередню команду та провадить в протинаступ з лівого свого крила, а чотовому Довбні наказує атакувати більшовиків з правого свого крила. Цим проти-наступом відкинено більшовиків аж за дорогу де стояли наші гарматки і ворог не відважився вже тими самими силами наступати на відтинок Перемоги а спрямував свої атаки на Куліша. Цей момент к-р Перемога використав на упорядкування свого відтинка, розтягаючи ще одну лінію зі сходу до дороги за яку властиво розгравався бій. Розохочені стрільці Перемоги вдачним проти ударом, не чекаючи більшовицької атаки самі стали наступати на більшовиків, що перли повною силою на відтинок Куліша. Більшовики зорієнтувавшись, що головні сили позаду них відв'язались від Куліша, який з цього зкористав і проправши перстень більшовицький коло села Іванки вже вече-

ром відв'язався від ворога, не маючи зв'язку з к-ром Євшаном рішив самостійно пробиватися на схід куличківськими лісами аж за Буг. Біля год. 19-тої від В андзіна приїхало ще 7-м авт більшовиків /свіжих/ і долучивши до попередніх сил більшовицьких та злучившись зі заставами більшовицькими, що були розставлені ближче Михайлівки довгою та густою розстрільною рушили в нову атаку але вже тим разом за[чіп]аючи і відтинок Беркута. Однак найсильніше натискали на відтинок Перемоги. К-р Перемога наказав видержати стрільцям до останного стрілива та стріляти аж тоді коли буде видно ціль. Ворог сильним ура приближався до наших становищ, стрілецьтво підпустило його до 10-ти метрів, місцями навіть до 4-5 метрів і тоді щойно відкрили цільний вогонь по ворогові який в безладі мусів відступити. Настала тишина, більшовицькі к-рі збирають своє розпорошене стрілецьтво, реорганізують поповнюють резервою, готуючись до поновного наступу, який попереджують сильним кулеметним вогнем тяжких скорострільів. Кулеметний вогонь стишується, і більшовицькі лави з криком ура наближуються до наших становищ. Час від часу чути було матюкання к-рів і вистріли з пістолів, що вказувало нате, що червоноармійців к-рі гнали силою. Знову підпущено більшовиків близько, відкрито вогонь зі всієї зброї і кошено більшовиків як траву. Більшовики по трупах своїх товаришів йшли в перед і на лівому крилі прийшли таки до наших становищ. Падає ранений чотовий Довбня та вбитий кулеметчик Мороз. К-р Перемога перебігає з правого крила на zagrożений відтинок задержує відступаючих своїх стрільців, падає команда кидати гранати і щойно гранатами прогнано більшовиків з наших становищ. Здесяткований ворог знова відступив. По цій атаці більшовики знова відкрили такий пекольний вогонь з важких кулеметів, що злився в один звук. По цій вогненній підготовці йдуть більшовики в новий наступ, який з початку був сильний і інтензивний, але коли ми відкрили вогонь з усієї зброї він заломлюється і більшовики відступають. Після цього більшовики зконцентрувавши свої сили стали більше натискати на Беркута, Атака їхня має успіхи, вони вклинюються між відтинок Перемоги і Беркута, вдаривши на слабкий наш пункт кущеву чоту. К-р Євшан, що залишився при відділі Перемоги чув щораз більш віддаляючу стрілянину що доказувало, що Беркут зі своїм відділом відв'язується від ворога. Щоб допомогти Беркутові відв'язатися К-р Євшан наказує Перемозі відкрити вогонь на осліп. Це помогло-більшовики залишили відступаючого Беркута а звернулись назад з атакою до Перемоги. І цей наступ відділ Галайда І. Видержав по геройськи окуплений коштом смертю раненого чотового Довбні. Так як нагальною і сильною мала бути ця атака так нагально вона ломиться і більшовики майже панічно лаються з к-рами відступають назад. Рівночасно з нашого лівого крила алярмують про брак набоїв. Тоді само к-р Євшан дає наказ відв'язуватись від ворога. По чотам опускаємо становища і відходимо в північному напрямі. В цьому самому напрямку відійшов попередньо Беркут [...] не зв'язавшись одначе з К-ром Євшаном. Біля год. 21-шої під прикриттям ночі останній підвідділ куреня Галайда [разом] із К-ром Євшаном та

кур. Почотом підсунувся на край лісу під Михайлівку. Більшовики їх не за-примітили лише важкими кулеметами та арматами обстрілювали в лісі до-рогу, що веде з гаївки Прибитка до фільварку Вандзін. Тому треба було дуже обережно посуватись північним краєм ліса до цієї дороги. Незамітний під-хід вдався, відділ дійшов до гаївки Наплесьнярках, звідси корчами подався в лісок біля Вандзіна і о год. 24-тій осягнуто село Піддубці.

Мимо великих сил більшовиків, які тільки в наступі виносили 6-рот /а около 5-ть рот були в заставах наоколо лісу/, втрати власні були малі, а саме: Підвідділ Галайда І. 4-ри вбиті, 2-ох пропавших без вістей, 3-ох легко ранених, Галайда ІІ. 7-ох легко ранених, 2-ох тяжко ранених, підвідділ , 4-ох вбитими, 1-дин тяжко ранений. Крім цього ранений був оргмоб Чайчук та підпол. ще з армії УНР сивоголовий Татомир. Ще було де кількох ранених та вбитих з кущеві роти. Втрачено 4-ри коні верхові зо сідлами, 1-ну скоро-стрільну гарматку 15 мм. Здобуто: Підвідділ Галайда І. 1-дин л. скоростріл, підвідділ Галайда ІІ. 1-дин л. скоростріл, 2-ві фінки, 2-ві пістолі, 5-ть крісів та дещо з одежі. Крім цього підвідділ Галайда ІІ. Підчас свого відв'язуван-няся, розбиваючи більшовицькі застави мусів в рукопашному бою здобува-ти муніцію яка була на вичерпаню. Підвідділ Крилачі в часі відв'язування ся в боротьбі з більшовицькими заставами здобув 1-ну фінку. Втрати ворога начислюють люди що на другий день їх вивозили около 300-та вбитими в тому 28 старшин. Раненими около 200-та.

Тому що кожний з повижчих відділів пішов в іншому напрямі і довший час самостійно діяли історію їх буду писати з осібна аж до часу їхньої злуки з К-ром Євшаном.

Підвідділ "Галайда І".

Від дня 30 серпня до дня 23 вересня 1944 р. то є від бою в карівському лісі по день злуки з підвідділами Галайда ІІ і Кочовики підвідділ не мав жад-них сутичок з ворогом, цілий час виминав ворога та посвячував час на ре-організацію, поповнення вишкіл перебуваючи весь час на північних тере-нах окр. 24 та південно-західних теренах окр.25.

Підвідділ "Галайда ІІ".

Від дня 30 серпня до дня 9 вересня 1944 р. то є від страчення звязку з К-ром Євшаном аж по час злуки з підвідділом Крилачі підвідділ не мав жад-них сутичок з ворогом а згаданий час К-р Куліш використав на поповнен-ня, реорганізацію та вишкіл підвідділу.

Підвідділ "Крилачі"

Від дня 30 серпня до дня 23 вересня 1944 р. то є від бою в карівському лісі по день злуки з підвідділом Галайда ІІ підвідділ не мав жадних сутичок з ворогом і К-р Беркут час цей використав на поповнення і реорганізацію підвідділу та перемарш з південних теренів 25 окр. на терен окр.23 в радо-ванецькі ліси, де долучив до нього підвідділ Галайда ІІ.

Підвідділи Галайда ІІ і Крилачі.

Дня 10 вересня 1944 р. на відправі К-р Орест наказав К-рам згаданих підвідділів держатись разом, назначив старшим сотенним К-ра Беркута,

перемашерувати їм в сокільські ліси на поповнення муніції, наказав визволити вязнів з вязниці в районі Милятин та негайно долучити до К-ра Євшана.

Дня 13 вересня 1944 р. По доповненню муніції, не робивши акції на Милятин /бо терен не дав належної розвідки/ та устійнивши, що дорога до К-ра Євшана є безпечніша через окр.25 загадані підвідділи вирушили на північний захід і заквартирували в лісі на північ від села Нестаничі.

Дня 14 вересня 1944 р. о год. 8-ій в поблизу [...] розвідка донесла, що заноситься на облаву ліса де стояли підвідділи. Тоді К-р Беркут дає наказ опустити місце постою та перенестись в радованецькі ліси. Пройшовши з 1¹/₂ км, Розшуки наткнулись на заставу більшовицьку, значить можна було ствердити, що ліс є окружений а більшовики окопані. Тому К-р Беркут наказує вицофатися та в гущавнику заняти становища, окопатись і чекати евентуального наступу більшовиків. Розділено відтинки: Підвідділ Крилачі заняв становище від півночі, а підвідділ Галайда II від півдня. Становища обох підвідділів лучилися бо прийнято тактику кругової оборони. Від часу заняття становищ до 12-тої год. бою не було. В год. 11.30 більшовики натрапили на слід нестаницького куща, а той нехотячи зводити бою з більшовиками відвзуючись від них прямував слідом під охорону згаданих відділів. Цей саме кущ навів більшовиків до становищ підвідділів. К-р Беркут наказує чимскорше кущеві чоті заняти становища і окопатись між лівим крилом підвідділу Крилачі а правим крилом Галайда II. Через [...] год. від прибуття куща ворог валіз на наші позиції. Перший удар ворога був з північного сходу на підвідділ Крилачі стислійше на першу чоту чотового Бородача, який наказа близько ворога підпустити і стріляти на його команду. Коли більшовики були на віддалі 20-ти метрів падає команда вогонь! І від збірного вогня чоти більшовики змушені цофнутися. У віддалі 1 км більшовики зробивши застави ждали посилення. Така мертвечина тривала аж до год. 20-тої на відтинку підвідділу Крилачі. Натомість о год. 16-ій ворог почав наступати з півдня на становища підвідділу Галайда II. І тут ворог залишивши на полю бою 8ім вбитими змушений був цофнутися та ждати підсилення. Біля год. 20-тої підсилення це прийшло і більшовики почали рівночасно наступати з півдня і півночі, але і то безуспішно, всюди їх криваво відбито.Тоді більшовики взялись на хитрощі: почали палити ліс кругом наших становищ та під ослоною диму підсуватися до нас та кидати ручні гранати. О год 21-ій друга чота з підвідділу Галайда II під к-дою чотового Ігора гучним „Слава!“ кинулися до проти-наступу, але ворог відкрив сильний вогонь кулеметний так стрільці мусіли вернути назад до своїх становищ. Коли перстень більшовиків щораз більш затіснювався і вогонь горючого лісу щораз більше наближувався до становищ підвідділів К-р Беркут подає наказ-цілість вицофуватися дорогу торує підвідділ Крилачі. Прорвавши ворожий перстень підвідділи помашерували в північно-східньому напрямі де ще більшовики не успіли підпалити ліса. Це було біля год 23-тої. Втрати власні: Підвідділ Крилачі, 7-ім вбитими/в тому чот. Бородач/ 3-ох тяжко а 5-ть легко ранених /в тому чотовий Коваленко/. Підвідділ Галайда II 3-ох вбитими

а 3-ох раненими. Всіх вбитих залишено на полі бої а ранених підібрано та передано до Ч. Х. Куцева чота 5-ть вбитими і один зловлений живим. Втрати ворога 80-ть вбитими /втім один полковник/ а около 120-ть раненими.

Дня 15 вересня 1944 р. оба підвідділи змінивши місце постою цілий день посвятили на відпочинок.

Дня 16 вересня 1944 р. відв'язуючись від ворога ніччю з 15 на 16 вересня змінено місце постою оба підвідділи підсунулись ближче Буга щоб остаточно сфорсувати цю ріку та перейти на терен окр. 25 де мав знаходитись К-р Євшан із підвідділом Галайда І. На новому місці постою посвячено цілий день на розвідку і підготовку до перемаршу через Буг.

Дня 17 вересня 1944 р. По переході Буга в ночі з 16 на 17 вересня оба підвідділи без власних втрат опинилися на терені окр. 25. Перехід Буга відбувся з малими пригодами. Погран-застава запримітила машеруючі підвідділи але не відважилася атакувати їх, і щойно коли оба підвідділи в цілості найшлися по тій стороні Буга погран-застава відчинила вогонь по задньому ubezpieченні, стала ракетувати і діставши поміч сусідньої погран-застави підприємляла погоню за підвідділами. Машеруючі підвідділи наткнулися на випадкову стійку більшовиків що кватерували в селі Добрачин. Наші розшуки почувши слово „Стої!” задержались не відчиняючи вогню і по наказу К-ра Беркута завернули та пішли в іншому напрямі. В той спосіб змилено погоню погран-застав в наслідок чого виязалась коротка стрілянина між хвилево кватеруючими в селі більшовиками а погран-заставою. У висліді /братньої перестрілки/ більшовики мали втрати 10 бійців і 2-ох старшин. К-р Беркут переконавшись, що пограничники не гонять вже за ним зарядив в найближчому селі відпочинок. По 1¹/₂ год відпочинку вирушено даліше і в досвіта підвідділи в цілості опинилися в селі Шмітків.

Дня 18 вересня 1944 р. В наслідок неоправданого алярму підвідділи вицофались з села до ліса і пролежали там на становищах аж до вечора замість користати з заслуженого відпочинку. В год. 20-тій відділи повернули щойно до села повечерявши почали готувитись до до дальшого маршу на захід.

Дня 19 вересня 1944 р. по нічному маршу, що пройшов без пригод оба підвідділи закватерували на день в селі Миців. По двох годинах заалармовано підвідділи, що близько находяться більшовики. Тому К-р Беркут дав наказ вицофатись підвідділам в поблизький ліс і зайняти оборонні становища. Прична алярму була коротка перестрілка в селі Вижлів між кватеруючою частиною нашого вояцтва а випадковою горсткою більшовиків. Наші вицофались зо села Вижлів до цілості в ліску без власних та ворожих втрат. Там долучили до своїх і зайняли призначений їм відтинок оборонний. Однак більшовики не відважились атакувати наших позицій. Вечером підвідділи підтягнулись до поблизьких сіл, повечеряли та рушили в дальшу дорогу на захід.

Дня 20 вересня і 21 вересня 1944 р. К-р Беркут закватерувавши по нічному марші в ліску на південний схід від села Щепятин посвятив на відпочинок та шукання звязку до К-ра Євшана. І дійсно К-рові Беркутові вдалося

відшукати К-ра Євшана та дня 22 вересня 1944 р. підвідділи Галайда II і Крилачі виконали наказ та долучили до куреня Галайда. З того часу курінь Галайда надалі знайшовся під безпосереднім командуванням К-ра Євшана та спільно переживав долю і недолю.

Підвідділ "Кочовики".

Дня 10 вересня 1944 р. К-р Недолугий дістав наказ від к-ди Групи Буг перейти в рейд по тактичному відтинкові ч:2.

Дня 12 вересня 1944 р. тому, що перехід з тактичного відтинка ч:3 де стаціонував підвідділ прямо на захід до такт. Відтинка ч:2 був не можливий. К-р Шумський, щоб виконати наказ рішається машерувати в призначене місце, але окружною дорогою через окр. 25. І в ночі з 12 на 13 вересня 1944 р. підвідділ рушає в напрямку північ до свого місьця постою.

Дня 15 вересня 1944 р. по не вдалий спробі переходу через ріку Буг на північ від міста Сокаля, де підвідділ натрапив на засідку більших сил погран-застави підвідділ вицофався в напрямку звідки прийшов без власних втрат і затаборив в лісі біля Волиці Комаревої. Тут посвячено цілий день на відпочинок і в ночі з 15 на 16 вересня 1944 підвідділ перейшов щасливо незамічений ворогом ріку Буг, але вже на південь від м. Сокаля.

Дня 16 вересня 1944 р. знайшовся на терені ч.25. Від цього дня по день 18 вересня 1944 р. підвідділ самостійно маневрував по окр. 25 без жодних пригод, посвячуючи час на вишкіл.

Дня 19 вересня 1944 р. відділ стаціонував в селі Гільче. О год. 10-тій під село підїхало два авта більшовиків в цілі звязання підвідділу боєм до часу прибуття більших ворожих сил. Однак цей плян більшовикам не вдався, вони втратили одне авто і підвідділ пробився ще без власних втрат до сусіднього гайку де зайняв оборонні становища. Щойно тоді надїхало свіжих 13 авт більшовиків окружили село, підпалили його а гайок де заняв становища підвідділ сильно обстріляли вогнем гранатометів. Тричі по гранатометній підготовці ворог наступав на наші позиції, однак йому невдалося вдертись до гайку, бо за кожним разом геройска постава стрілецтва завдавала ворогові великих втрат. Бій тривав до год. 15-тої, колито ворог переконавшись про безуспішність своїх атак вицофався забираючи за собою своїх вбитих та ранених. Власні втрати: 2-вбитими, 6-ох раненими, 4-ох пропавших без вістей, а також 6-ох ранених, 4-ох пропавших без вістей, а також 6-ох розвідчиків, що були в терені не долучили. Зброя: 12 крісів, 1 МП, одна фінка, 1 л. кулемет, яку замагазинували розвідчики відходячи в терен згоріла в спаленому селі. Втрати ворога: 18-ть вбитими, 12-ть раненими знищено 1-но авто та 2-ва максими, котрі вже в дальшому бої були не чинними. Своїх ранених підвідділ підібрав, вбитих залишив на полі бою, яких на другий день поховано в селі Гільче. По бої підвідділ подався в сторону села Ліски.

По цьому бої та по ствердженні, що і з окр. 25. тяжко буде перейти з підвідділом в наказаний рейд по тактичному відтинкові ч:2-К-р Шумський рі-

шив більше, хоч на час побуту в терені 25 не маневрувати самостійно, а далучити до якогось більшого нашого зеднання.

Дня 20 і 21 вересня 1944 р. К-р Шумський посвятив на шукання звязку до К-ра Євшана який в той час стаціонував на окр. 25, а знайшовши цей звязок дня 22 вересня 1944 р. К-р Шумський враз з підвідділом долучив до куреня Галайда в ліску на полудне від села Щепятина.

З цього часу курінь Галайда під начальним командуванням К-ра Євшана начислював 4-ри підвідділи то є: підвідділ Галайда I /К-р Перемога/, підвідділ Галайда II /К-р Куліш/, підвідділ Крилачі /К-р Беркут/ і підвідділ Кочовики /К-р Шумський/.

Час від дня 16 вересня до дня 6 жовтня 1944 р. К-р Євшан посвятив на реорганізацію, поповнювання та вишкіл підкомандних йому підвідділів, як рівнож на укомплектування курінного почоту.

Дня 7 жовтня 1944 р. цілий курінь стояв на постої в лісі на захід від сіл Ліски і Переводів. Як звичайно відтинки були поділені між поодинокі підвідділи а то: з півдня стаціонував підвідділ Галайда II, зі сходу Крилачі, з півночі Кочовики, захід Галайда I. Як звичайно стрілецтво було на вишколі а тільки службові чоти повнили службу. Біля год. 19-тої стріли на відтинку підвідділу Крилачі заалармували цілий табор. Паде команда, остре поготівля, на становища. Заки вояцтво добігло до своїх відтинків стріли замовкли. І щойно на другий день то є

Дня 8 жовтня 1944 р. К-р Євшан наказав перевірити причину вчорашньої стрілянини. К-р Беркут, що на доручення К-ра Євшана збадав причину вчорашньої стрілянини на місці випадку, знайшов раненого капітана ЧА, котрий зізнав, що було їх 3-ох: він, його адютант та шофер. Його важко раненого залишено а тих 2-ох втікло автом в сторону звідки приїхали. К-р Євшан сподіваючись, що можуть приїхати більшовики на слідство зарядив остре поготівля та копання становищ. Біля 11 год. становища були викопані. І дійсно около год 12-тої приїхали з полудня більшовики 2-ма автами та танкеткою, увійшли на край лісу, обшукали це місце де впав капітан, та опісля почали обстрілювати ліс скорострілами і фінками. Однак тому що з нашої сторони не впав ні один стріл, ми не дались спровокувати більшовики відіхали. О год. 19-ій всі підвідділи по наказу К-ра Євшана опустили становища вийшли з лісу та подались в напрямі села Переводів. Там відпочали та вирушили дальше на захід. Марш відбувся без перешкод і над ранком дня 9 жовтня 1944 р. дійшли до ліса на захід від села Ріплин. Там задержались цілий день на відпочинку а тому, що К-р Євшан сподівався погоні більшовиків постановив чимдальше посуватись на захід. І дійсно плян цей йому вдався без перешкод і він дня 10 жовтня 1944 р. зо всіма підвідділами закватировав в селі Річича.

Від 11 до 15 жовтня 1944 р. по ствердженні, що погоні більшовицької нема переведено [вишкіл поодиноких підвідділів]

Дня 10 жовтня 1944 р. відділ стаціонував в спаленому селі Губинок. Біля 15-тої години через село Губинок переїзджало авто з двома більшовиками зо

села Дениска. Припускаючи, що це більшовицькі розвідчики авто здержано, розброєних більшовиків відставили до К-ра Євшана. По переслуханні К-р Євшан наказав їх зліквідувати, а сконфісковане авто замагазинувати.

Дня 17 жовтня 1944 р. сподіваючись по цьому випадку акції зі сторони більшовиків К-р Євшан наказав перенестись підвідділам до поблизького ліска на північ від села Губинок. Там призначено відтинки для кожного із підвідділів та наказано копати становища. І так: Зпол. Перед ліском на узгір'ю кот. 248 і 242 окопався відділ Крилачі із заходу на східньому узбіччі зайняв становища відділ Галайда І [десь помилка — має бути Галайда 2], з півночі на краю ліска зайняли становища від заходу відділ Галайда І а від сходу підвідділ Кочовики. І дійсно, сподівання к-ра Євшана справилися. Біля год. 14 надіхало з Угнова через село Диниска, фв. Дубина, с. Губинок 16 Авт пограничників та військ НКВД і стали оточувати наш відділ з сторони південної та західної. Коли К-р Євшан зобачив як більшовики затягали максими на становища дав наказ відкриття вогню, так що на полудневому відтинкові вони не опанували узгір'я і з цієї сторони ворожі скоростріли не могли разити наше стрілецьтво. Зо заходу натомість більшовики опанували узгір'я, далось їм там примістити тяжкі кулемети. Коли ворог стрінувся зо сильним вогнем з нашої сторони цофнувся а окупавши свої граномети і тяжкі кулемети обстрілював становища наших відділів посереднім вогнем та підчас цього вислав одне авто зо звязковими по поміч. Обопільна стрілянина притягнулась до пізна вечора, колито під прикриттям ночі К-р Євшан наказав відв'язатись від ворога. І всі підвідділи подалились на схід в напрямі села Річиця забираючи зі собою своїх ранених. Вбитих залишено на полі бою. Відв'язуючись відділ перемашерував через село Річиця і Ульгівок здовж торами вузкоторівки аж до фільварку Уликів де скрутив в напрямку західньому та помашерував в лісі піддубецько-вербицькі не стрічаючи по дорозі ворога. Втрати власні: 3-ох вбитими а 12-ть раненими з яких один помер. Втрати ворожі: около 50-ть вбитими і раненими. Пртягом ночі підтягнув ворог ще 36-ть авт сил включно з арматами та щойно на другий день з рана по артилерійській підготовці пішов внаступ але вдарив по порожнечі. Відділ був вже далеко від місця бою.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 86-93

Summary

The four operational reports come from the time when the UPA units in Hrubeshivshchyna were subordinated to Military Okruha "Buh". The first document, "Likvidatsiia militsii v Krylovi" from March 23, 1944 has no signature. The second one, which is incomplete, is entitled "Zvit operatyvnyi dii UPA na Hrubeshivshchyni soten' "Iahody", "Korsaka" i "Hamalii" from May 13-20, 1944. It was written by "Iurchenko" who later on went over to the Soviet side but was eventually killed in an ambush set up by "Iahoda". The third, "Zvit operatyvnyi za chas misiatsiv veresen', zhovten', lystopad" deals with the UPA unit "Vovky" for the period September-November 1944 and signed by "Shuhai". The fourth "Zvit operatyvnyi za misiatsi: kinets' serpnia, veresen', zhovten' i lystopad", is unsigned and covers the period from the end of August to end of December 1944.

**ВО “Сян”
Тактичний Відтинок “Данилів”**

Постій 26.11.1945

**[ЗАГАЛЬНИЙ ЗВІТ (УПА ЗАХІД-“СЯН”),
ЗА МІСЯЦЬ ЖОВТЕНЬ 1945]**

В. “ДАНИЛІВ” - /ЯГОДА/.

“Вовки” - /Крапка/.

28.?. вд. знищив б. м. Варяж авто погранвійськ нквд wraz з залогою а саме: ст. лейт. Леонов, один з дуже важливих організаторів больш. агентури, головний провокатор Юрченко та 6 інших нквд-истів і 6 стрибків.

28.8. вд знищив на шляху б. м. Варяж 4 нквд-истів з переселенчої комісії.

1.9. вд. знищив на шосі Белз-Варяж авто, яким їхав командант міліції Зигмунт Баліцкі разом з урядниками і міліцією та штурмовкою. В бою, який вивязався по знищеннях авта, вбито всіх переїжджаючих, в числі 19 осіб. Згинули: знаний україножер-терорист співробітник нквд Баліцкі та ряд ризних урядників “уженду безпеченьства публічного”.

15.9. вд. в акції на ворожі становища в с. Нова Гребля полонив пор-і 7 вояків вп. Були теж вбиті і ранені в більшому числі. Всіх полонених по відповідному поясненні цілей нашої боротьби звільнено разом з грішми і всіма речами. Крім зброї звернено полоненим між іншим тисячу доларів і понад 20 тисяч золотих.

17.9. поляки в числі 80 осіб перевели облаву в с. Жнятин, спаливши 7 господарств і арештовавши [...]0 осіб цивільного населення. З цього: [...] осіб відставлено до Грубешова, а решту звільнено. Підчас облави впав сот. хор. Черник та 3[...] стрільців і 1 дівчина, яка вицофуючися зі села ранила польського поручника.

25.9. в с. [...] в будинку школи вд знищив полковника „переселенчої комісії” і двох членів цієї комісії. Знищено переселенчі анкети, виготовлені для виселення того села.

6.10. вд заняв залізничні станції Кристинопіль і Сокаль-Забужжя. [...] і всі вагони призначені на вивіз знищено, людей відіслано до місць замешкання.

Рівночасно висаджено на р. Буг два великі мости. В акції тій виконано також наскок на польсько-большевицьку терористичну міліцію в м. Кристинопіль.

[...].10. вд зліквідував в с. Нове Село начальника найбільш активної виселенчої комісії майора Цекіна, який виступав під українським назвиськом [...] в бою впав кулеметник з його охорони а 15 інших нквд-истів [...] серед ночі. Цекін був старим партійцем-комуністом, політруком ще з часів боротьби проти українських армій Головного Отамана Симона Петлюри – Української Народної Республіки й тепер провадив широкозакроєну агентурну

роботу проти українського самостійницького визвольного руху разом з виселенчою комісією.

Загально:

[...]

В.О. К-р Групи [“Олер”]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, спеціальна конверта

Summary

This section contains materials from the Tactical Sector “Danyliv”, VO UPA 6-“Sian”. The “Zahal’nyi zvit from VO UPA 6-“Sian” za misiats’ zhovten’”, probably written by Myroslav Onyshkevych (“Orest”), commander of VO UPA 6, to Commander of UPA West, “Shelest”. It covers October 1945.

Хроніка (“Вовки”)

Постій 30.11.1945.

ХРОНІКА ВІДДІЛУ “ВОВКІВ”¹

II.1

24.8.1944–11.7.1945²

24 серпня 1944 р., четвер. День гарячий. Сонце пече немилосердно. Старі кріслаті дерева охороняють нас від спеки. Стрільці малими групами ховаються в тінь та розповідають про переживання під час переходу фронту. По обіді відбувається збірка цілого відділу. К-р Черник перегрупує стрільців: кількох залишає при собі, кількох висилає до СБ, а перегрупований відділ передає к-рові Карпові. Після збірки робимо порядок біля себе: хто пришиває гудзики, хто наладовує у набійниці набої, а хто чистить зброю. Табор оживає. Сонце схилилося до заходу, його проміння розпоршене об верхів'я дерев, не дошкуляє своїм жаром стрільцям. Час до часу повіває приємний вітерець. Серпневий день добігає до кінця. Заграва заходячого сонця вкрадається крізь щілини густого лісу й озолочує його різноманітне листя. Вона скоро зникає і вечірній сумерк сповиває землю. К-р Черник прощає стрільців і від'їздить.

Ми збираємо свої приладдя і готуємося до відходу. К-р Карпо робить збірку й ми стрілецьким рядом відходимо даліше на північ Грубешівського повіту. Куди йдемо і де заквартируємо, ніхто із стрільців не знає. Про це знає сам командир. Тихо без шелесту посуваємось пільними доріжками та стежками холмського степу. По недовгому марші доходимо до Терebinської колонії й тут заквартируємо. Стрільці роями поміщуються в стодолах і за хвилину засипляють твердим, вояцьким сном. По подвір'ю переходжується повільним кроком стійковий.

Погідний світанок зустрічає стрільців ще сплячих. Та вперті лучі сходячого сонця втискаються крізь щілини стін стодоли, пробуджують і поздоровляють з новим днем. Скоро беремося до ранішнього порядку: чистимо взуття та вмиваємося. На подвір'ю зустрічають нас радісні господарі та розповідають про своє життя під большевицько-польською дійсністю. Село Терebinь як і колонія Терebinь уважається, як одна з кращих та свідоміших під національним оглядом осель на Холмщині. Тому то їхнє приязне відношення до нас, підбадьорювало на душі всіх стрільців. В хатах вже готове для нас багате в потрави снідання.

Цілий день проводимо на веселих гутірках з селянами. Від них довідуємося, де і в якій кількості стаціонують большевики та польська міліція. Пополудні зголошується до нашого відділу кількох добровольців з поближких місцевостей. З ними зустрічаються наші стрільці та інформують їх про партизанське життя. Перед вечером наша розвідка доносить, що в селі

¹ Зібрав, уклав і написав віст. “Босфор”, писар при КВ — к-р. “Олег”.

² Дописано: “Від 3.І.1945–2.ІІІ.1945 бракує матеріялів на хроніку, але операцій не було — к-р. “Олег”.

Вербковичі квартирує “истребительний отряд”, а в поблизьких околицях часто з’являються польські банди. Вечором відходимо на північний захід. Тому що терен загрожений, ідемо дуже тихо та обережно. Переходимо річку Гучу і опиняємося в с. Підгірці, віддаленім около 5 км. від повітового міста Грубешова. В цьому селі зостаємо на відпочинок. Довго не спимо. Скоро світ усі встаємо, снідаємо і в бойовому виряді перебуваємо цілий день. Це село досить підозріле, бо з нього зголосилось багато добровольців до ЧА. Кожної хвилини можна сподіватись наскоку червоних та польської міліції. В поготівлі очікуємо чогось нового. Кілька днів тому один із цих добровольців ЧА прийшов на відпустку. Про нього ми знали і мали під обсервацією. Пополудні він зник. Ми думали, що він напевно повідомить про наш постій найближчий “истребительний отряд”, або польську міліцію. По кількох годинах виявляється, що червоноармієць преспокійно спить в столі. Після так довгого напруження вістка про таке довге зникнення цього підозрілого типа розвеселила обличчя стрільців. Кожний з задоволенням споглядає на склонене до заходу сонце. Ворог навіть повідомлений про наш постій в пізню денну пору не зможе на нас наскочити, а наближаючийся скоро вечір робить партизан панами ситуації. Ще одна несподіванка підкріплює настрій стрільців: к-р Карпо організує один прилад до метання гранат за допомогою кріса, т.зв. німецький “гарлач”. З цікавістю та задоволенням оглядаємо його. Це заступатиме нам гранатомета. Крім “гарлача” зорганізовано ще кілька барабанів (“троммель”) до німецького кулемета “МГ-42”. Повечерявши, відходимо на кол. Терebinь, де й заночуємо.

День 27 серпня 1944, неділя. Святочний настрій селян пригадує кожному з нас, а головню тому, хто загубився в численні днів, що сьогодні свято. К-р Карпо виїжджає до поблизьких сіл в деяких справах і привозить нам чисте білля та багато цікавих вістей про бої УПА з “истребительними отрядами” по всій Україні. Скоро перебираємося в чисте білля і з погордою відкидаємо брудне, на якому нерозлучні наші “приятелі-партизани” залишили криваві сліди дошкульного герцю. Чисте білля заступає в нашому партизанському життю гарне убрання, яке ми надівали в неділю і свята, перебуваючи вдома. Тому задоволено відсвятковуємо цей день із селянами. Розповідаємо їм про дії УПА та наш визвольний рух на всіх теренах. Тут мають місце й ці найновіші вісті, які привіз к-р Карпо. Вони з захопленням слухають наших оповідань та в свою чергу висловлюють вражіння, якого зазнали в часі розмов з червоноармієцями. Від них довідуємося, що сьогодні має відбутися зібрання. Дійсно по якомусь часі багато господарів подалося в село до народного дому. Веселий святочний день скоро минає. Перед вечором вертають господарі зі села, а з ними з усміхненими лицами гарно прибрані молоді дівчата. Стрільці весело зустрічають господарів та дівчат: дехто розпитує господарів про перебіг зібрання, дехто жартує з дівчатами, а дехто розповідає весело анегдоту скупченим біля нього веселим та жартівливим слухачам. Довідуємось, що на зібранню проголошено мобілізацію до ЧА чотирьохрічників (22-25). Ось надходить Альоша (заступник к-ра Кар-

па), разом зі стрільцем Ванюю, які ходили в розвідку до села. Оба в советських формах. Стр. Ваня — це новоприбулий дезертир з ЧА. Вечірня пора перериває все. Господарі та дівчата розходяться домів. Стрільці рівнож ідуть відпочивати. Тиха зоряна ніч.

Стаємо рано і відходимо до поблизького лісу. К-р Карпо з трьома стрільцями їде до Терebinя з метою забрати до відділу на вишкіл тих, які мають від'їжджати до ЧА. Але до ЧА ніхто не зголосився й не думає зголошуватися. Перед вечором виходимо з лісу й закватуємо на Модринській колонії Бляхарці. На цій колонії дуже вигідно кватирувати. Сама колонія розтягається вздовж південної сторони терebinського лісу у віддалі триста метрів. До цього з колонії до лісу провадить глибокий рив, яким дуже зручно можна відступити в ліс.

Слідуючого дня після сніданку к-р Карпо висилає перший рій в розвідку до села с. М'ягкого, в якому мешкають поляки. Сам к-р Карпо їде до к-р Черника в Тихобіж. Вечором повертає, а з ним кількох хлопців з СБ, які привозять нам одного кулемета "Діхтярева". Ночуємо на тій же колонії.

Ранком о годині 7:00 на колонію в'їжджають два большевицькі верхівці. Стійка хоче їх зловити, але вона відстрілюючись тікають. Це напевно ворожа розвідка. Тому сей час в бойовому порядку виходимо ровом до лісу. У лісі займаємо становище та з нетерпеливістю вичікуємо ворога. К-р Карпо на коні їде лісною доріжкою, щоб перевірити ліс. На закруті зауважує большевиків, які стрілецьким рядом ідуть напрооти. В цю мить зіскакує з коня. Три короткі серії з МП і — трьох большевиків повалюються з ніг. Ворог заметушився. Перестрашений стрілами кінь виривається з рук і з розпущеними стременими утікає в кущі. Скориставши з ворожого замішання, к-р Карпо щосили спішить до відділу й повідомляє стрільців про свою сутичку. В міжчасі чуємо дикі вигуки червоних з противної сторони. Сили ворога дуже великі. Не можна зводити бою. Треба вміло лявірувати поміж ворогом. Відступаємо вглуб лісу. Та большевики нас зауважують і починається стрілянина. Вже ворожі гранатомети шукають нас серед кущів і різного розміру стрільна розриваються ближче і дальше від нас. Зашумів ліс тисячами зловісних акордів. Вміло відв'язуємося від ворога й роями посуваємося обережно поміж кущами. Ворог здезорієнтований. Стрілянина, дикі лайки й вигуки большевиків чим раз віддаляються. Перший рій перебивається до с. Мірче, а три рої з к-ром Карпом, маневруючи поміж большевиками, відступають до Тихобужа. Так під вмілою к-ра Карпа щасливо перебули велику акцію на терebinський ліс. В акції на цей ліс брав участь цілий полк большевиків. Наслідки такі: большевики мали трьох забитих і одного раненого, а ми втратили лише одного коня під верх. К-р Карпо довго не може забути втрати. Вечором слідуючого дня долучується до нас 1-й рій. Тут маємо й заночувати. Ніхто зі стрільців не спішить засипляти. Кожний розповідає вражіння вчорашнього дня і всі вимінюють своїми думками.

Досвітком відходимо до поблизького лісу, який розтягається на захід від Тихобіжа. Це досить великий ліс. Своім західним крилом дотикає майже

до села Модринця. Через село Модринець переходить шоса Рубешів — Сокаль. В лісі перебуваємо цілий день. Чути не дуже далеко розриви бомб та розриви артилерійських стрілів. Кажуть, що це большевики роблять акцію на польські банди. Вечером переходимо на західний край лісу, на кол. Модринець. Тут майже в лісі розмістилося кілька українських господарів. Спи-мо на сні. Ніч зоряна, тиха.

Над ранком перший приморозок. Стрільці легко убрані. Докучливий холод не дозволяє довше спати. Кожний загривається короткою руханкою. Розігрівши кров, миємось та забираємось до снідання. По сніданні чищення зброї. Тим часом сонце підноситься вгору й огріває землю. Огріта земля парує і мряка зноситься вгору. Стало тепло. Деякі стрільців лягають в за-тишному місці до сонця та думають докінчити своє спання, деякі грають “підкидного”, або розповідають цікаві історії та казки. Один стрілець ви-стрілює нехотячи при чищенні пістоля, за що стоїть під крісом — відбуває кару. Осінній день минає скоро. По вечері вирушаємо даліше на північ. Блдіолиций місяць освічує нам дорогу. Ясні зорі мерехтять на небі. Часто виблискує до місяця біла кастра та зброя. Ідемо попри попалені колонії. На місці великих забудівель стоять повалені димарі, як свідки недавнього жит-тя. По кількогодинному марші доходимо коло кол. Черничин і заночуємо. На захід від кол. Черничин розложилось над шосою с. Черничин. Зі східньої сторони дотикає до колонії невеликий лісок.

Слідуючого дня, це є 3 вересня 1944, розсилаємо розвідки на всі сторо-ни. Довідуємося від селян, що до с. Черничин часто приїжджає з Грубешова польська міліція: село Черничин віддалене від Грубешова 6 км. Наша роз-відка доносить нам, що поляки сьогодні заквартирували в шкільному будин-ку й мають заночувати. Шкільний будинок є мурований і має один поверх. Стоїть при самій шосі Грубешів — Сокаль. Міліція зухвало поводитьсь з українським населенням: б'є, арештує селян, та грабує їхнє майно.

К-р Карпо задумує зробити насок на станицю. Справа здобуття одно-поверхового будинку дуже тяжка, бо не маємо жодної тяжкої зброї, крім од-ного “горлача” та руського “ПТР-а”, а ці мурові не багато пошкодять. Всеж таки можна дещо знищити а тим більше настрахати і припинити їхню сва-волю. Наказує генеральне чищення зброї. Забираємось до солідного чи-щення автоматів, кулеметів та крісів, бо сподіваємось, що таке чищення, як завжди попереджує якусь роботу. Перед самим вечором вертає остання розвідка та устійнює попередні вістки. Поляки лишилися ночувати в числі 30-50 осіб. Протягом цілого дня не було на шосі жодного руху.

К-р Карпо зібравши ройових, обговорює плян наступу та припоручує кожному осібне завдання. Тим часом ціле небо вкрили густі сірі та чорні хмари. Почав віяти рвучкий та холодний західний вітер. На дворі стало темно. Відходимо тихо в напрямку села. Десь далеко загуркотів грім і ясна блискавка пронизала простір. Перед селом розділяємось на групи й кожна зокрема прямує в означене місце. Тихо і обережно зближаємось до школи. Вже видно силует мурованого будинку. Пригнувшись до долу, посуваємось

ровом ще ближче. Страшна темнота помагає нам підсунутись неспостережно для ворога дуже близько до будинку.

Хвилина — і ми на становищах. Станція окружена з усіх сторін.

Тихо. Час-до-часу сильний гуркіт грому перериває тишину. З нетерпеливістю очідуємо наказу на наступ. В п'яті приглядаємось німим стінам муру, який охороняє сплячих ворогів. "Огонь!" — паде команда — і клекіт пекельних машин пронизує тишину. Бій почався. Тарахкотять кулемети, гучно лунають крісові постріли, рвуться гранати, і все зливається в один могутній бойовий звук. Чути перестрашені крики, зойки та стогін поляків. Пробуджені гураганним вогнем, зриваються кудись утікати. Їх разять крізь вікна наші стріли. Дещо очунявши і розпізнавши, що в нас не має тяжкої зброї, осмілились та почали відстрілюватись. Ми перервали вогонь, щоб без сенсу не витратити амуніції. Більшість поляків скривається в льоху, який знаходиться під мурами будинку, а деякі відстрілюються зверху крізь щілини муру. Наш "ПТР" затинається і при кінці бою вже не функціонує. Натомість стр. Андруша пописується новозорганізованим "гарлачем". Точно він ціляє до вікон і гранати з гуком рвуться у кімнатах школи. Перші гранати разять поляків, а решта не шкодять скритим за грубими стінами. В міжчасі поляки запалюють кілька поближких стоділ запальними кулями, щоби освітити наші становища. І дійсно це їм вдається. Ясне полум'я освічує широку площу довкола станиці. Бачимо підравлені кулями стіни, дах, чорніють повибивані гранатами вікна, невеликі діри у мурі від "ПТР"-а, телепаться пірваний кулями біло-червоний прапор.

Виявляється безцілево дальше обстрілювати будинок. К-р Карпо дає наказ зеленою ракетою відступати. В часі відступу ворожа куля прошиває смертельно голову нашого кулеметчика Вільшини. Підбираємо вбитого і обережно відступаємо. Полякам видно нас, як на долоні, вони сильніше обстрілюють. Та наш вогонь перериває їхній обстріл і ми скоро зникаємо в поближкому рові. Світло горючих стоділ нас вже не освічує.

Грубі краплини дощу заповідають велику бурю. І дійсно, за хвилину з великим шумом падає з чорних хмар густий дощ. Ми вже більше як кілометр від місця недавнього бою. Оглядаючись бачимо, як відблиск догоряючих стоділ чимраз зменшується. Дощ заливає огонь. Дощ з вітром дошкучає стрільцям. Кожний вже перемок до сорочки. Та страшний вітер розганяє хмари і дощ перестає падати. За хвилину втихає вітер, тільки десь далеко за нами гуркотить грім. Ідемо на полудневий схід і по кількох годинах доходимо до Тихобіжської колонії — Кузьміна. Не зважаючи, що одяга моток, скоро засипляємо.

Сонце вже високо піднеслось на небі, а наші бойовики ще сплять твердим сном. Ніхто не думає пробуджуватись, їх молодий організм відпочиває по вчорашньому труді. Снідання давно вже готове й к-р Карпо наказує алярмовим будити всіх стрільців. Нерадо встаємо, та поглянувши на прозоре синє небо, з приємністю вдихаємо чисте свіже повітря. По сніданні забираємось до впорядкування себе: миємось, сушимо та латаємо убрання, на-

правляємо взуття. Між стрільцями гамірно й весело. Вони розповідають між собою про вчорашню роботу. На згадку, якого страху надалося ляхам, усі сміються. До веселого гуртка прилучається к-р Черник, який приїхав на цю колонію ще ранком. Він дуже любить, коли хлопці є веселі. Тому тепер з приємністю слухає нашого веселого оповідання. Зближається обідова пора. Альоша з першим та другим роєм відходить під село Модринець на обід. Решта лишається на місці.

По полудні стійка придержує 9-ох дезертирів з ЧА, які були на Вислі. Вони розповідають про деморалізацію бійців, голод у армії та страшний терор енкаведистів, які з автоматами гонять під німецькі кулі червоноармійців; про те, як щоденно гинуть тисячі українців в передній лінії. Кожний з нас дякує Богові, що опинився в рядах повстанчої армії. Там борються і гинуть тисячі українців за чужі інтереси, а тут він бореться в обороні святої віри, за свій поневолений народ, за вільну Україну. Гостинно приймаємо дезертирів і даємо їм цивільне убрання, за що вони нам полишають свої совітські уніформи й зброю. Перемундурованих відправляємо зв'язком на Волинь, звідки вони є родом.

Вечором відходимо на Модринську колонію Бляхарку та отримуємо з двома роями. На другий день довідуємось у селян, як большевики-”визволителі” грабували їх по сутичці з нами. Вони забирали все, що тільки знайшли: коні, свині, одягу, рушники, і навіть зубні щітки. — “Отак то визволяють нас більшовики”, — кінчають своє оповідання селяни. Вечором відходимо в північному напрямку. Більшу частину дороги проводимо лісом. Ніч темна. Темноту збільшують дерева, які своїм верхів'ям заслонюють усе світло. Кожний з нас старається іти зараз за своїм попередником, щоб відчувати його дотиком. Коли відлучається — натужує слух і почувши по шелесті, де відійшли стрільці, на сліпо подається в цьому напрямі. За лісом стало видніше. Ідемо ще кількадесят хвилин і зупиняємося на Теребінській колонії. Роєві розводять рої по окремих стодолах і повідомляють нас, що тут будемо стаціонавувати. З приємністю занурюємося в пахуче сіно й спимо до самого ранку.

Рано господарі зустрічають нас, як старих знайомих. Вони з зацікавленням розпитують про кожного стрільця зокрема та про його здоров'я. Оповідають теж і про своє життя. Болючою думкою для них є, що поляки будуть їм чимраз більше дошкулювати. Перед двома днями польська міліція пошукувала в селі зброї, на щастя не знайшли. Вони перехвалювались, що не дозволять господарам збирати збіжжя. На другий день лишаємося на цій самій колонії. Випочаті стрільці направляють своє убрання, взуття, а рівночасно оповідають веселі анекдоти. Перед обідом стійка приводить польського розвідчика, якого зловила під час служби. З яким завданням прийшов сюди — не знаємо. Про це знає лише к-р Карпо та ті стрільці, які були на слідстві. Решта дня минає спокійно. Терен не загрожений, тому ще й на третю ніч лишаємося в цих гостинних людей.

Досвіта відходимо до Теребінського лісу й розташовуємося на краю лісу. Лежимо на становищах. Деякий час дошкуляє нам ранній холод, але

не довго. Соняшні лучі чимраз більше зазирають у лісну гущавину та наганяють лівих атомів до скоршого руху. Стає тепло. На поміщицьких ланах появляється один український господар, незабаром другий, третій... Вже їх є багато. Вони жнуть, носять, а деякі звозять збіжжя бувших поміщиків. Тим разом ляцькі міліціанти для них не страшні. Вістка, що повстанці є на сторожі ще досвіта між ними розійшлася, а про те, як нас ворог боїться, дядьки добре знають. Пополудні стійка пригнала одного дезертира з ЧА. По довгій бесіді відпускаємо його в родинні сторони на Волинь. Перед вечером к-р Карпо переодягається в червоноармійський уніформ та, взявши з собою східняка, стр. Ваню, в тій же уніформі, від'їжджає в терен. Ми ідемо в кол. Терebinь вечеряти. По вечері прощаємо господарів, які просять нас частіше відвідувати і відходимо на Бляхарку, де заночовуємо.

Ранком повертає к-р Карпо. Він розповідає про ситуацію на фронтах та про бої УПА з червоними окупантами. Стрільці довідуються, що вони не є самітні, що вони є лише маленькою частиною великої Української Повстанської Армії, яка охопила всі українські землі. З ними іде весь український народ та еднаються усі поневолені нації проти одного окупанта. Сильна віра в перемогу закріплюється в кожного стрільця: "Ми поборемо!" "Україна стане вільна!"

Скоро минає день. Ввечері розвідка доносить, що в с. Мірче є польська міліція. Число їх покищо невідоме, коли там прибули теж не знає. Повстанцям не дуже подобається, що вони напихаються в ці терени. Але нічого. Хай лише освоються. А тоді паде наказ і станиці не стане. З огляду на пізню пору скоро збираємось і подаємось в напрямі с. Сагринь. До села не доходимо, залишаємось в stodолі, яка самітна стоїть під лісом. А роями розміщуємось під стінами та півшепотом обмінюємось думками. Дехто оповідає цікаву історію з власного життя, або й казку. Стрільці перестають перешіптуватись і заслухуються в оповідання. Але до кінця не чують. Солодкий сон сповиває всіх — в сні є докінчення.

Рано до відділу зголошується кількох добровольців з кулеметом. Приймаємо їх дуже радо. Це ж більшає і сильнішає наша родина. К-р Карпо приділює їх до роїв. По сніданні відходимо в ліс і розташовуємось на краю лісу від села Модрина. Коло години 10-ої лишається лише четвертий рій, три інші відходять в село й роблять на поляків засідку. Хлопці радіють, що може сьогодні вдасться "шкварнути" тим загарбникам. Вони пізнають, хто стоїть на сторожі тієї землі. Минає година, дві, вже й вечір наближається, а поляків немає. Вкінці одержуємо наказ приготувитися до відходу. Люті на ворогів, чому не приїхали, повертаємо до лісу. Хлопці з четвертого роя, які ніде не ходили, сміючись питають нас, скільки ми вбили поляків. По кількох хвилинах веселий настрій повертає стрільцям. Знову жартуємо й сміємося, як завжди.

Вечоріє. Витягаємось в довгий стрілецький ряд і під ослоною нічної мряки посуваємось в сторону с. Терebinь. Вітер давно затих. Самітні деревця, які ростуть по пільних доріжках, стоять мов онімилі. Не чути шелесту

навіть одного листка. Лише час-до-часу струм теплого повітря вдаряє об наші обличчя й загублюється в осінньому вечірньому холоді. Доходимо до села Терєбінь. Коло хат зустрічаємо молодих дівчат, які роблять порядки. Завтра ж 10 вересня, 1944, неділя. Хлопці, яким рідко доводиться перебувати в жіночому товаристві оточують дівчат та починають з ними жартувати. Але ця приємна хвилинка минає скоро. На наказуючий голос ройового всі віддаляються на вечерю, а по ній до стодоли спати. Спимо довго. По сніданні нав'язуємо бесіду з селянами. Вони всі сумні й задумані. Їх мучить брак певності, під чією окупацією доведеться їм жити. Під час розмови довідуємось, що воліли б большевиків (про вільну Україну важко їм думати). Це село не знало ще большевицької дійсності. Воно вважало їх майже за визволителів. Зрештою в цьому немає нічого дивного. Большевики до нічого не втручалися, крім побирання невеликого м'ясного й хлібового контингенту. Міліція була з місцевих хлопців. А хлопці були покищо непогані. Того ж дня к-р Карпо веде з міліцією довшу розмову. Вони зобов'язуються виконувати все, що їм накаже провід УПА, лише щоб не сталась їм яка кривда. Вони свідомі того, що за заподіяний злочин від українського повстанця не сховаються.

Дезертирів з ЧА чим раз більше. Знов задержуємо трьох. Це теж волинняки. Їх силоміць забрали до армії й щойно з фронту вдалося втіти. Оповідують, що таких як вони буде переходити багато більше. Хто зна чи це не спричинить заломлення фронту. Пополудні в цю частину села, де ми квартируємо приходять двох червоноармійців. К-р Карпо дає наказ їм не чіпати. Такий наказ маємо з вищого проводу. Вбивати можемо лише енкаведистів і партійців, а звичайних червоноармійців тільки тоді, коли він кинеється на нас. По вечері переходимо на другий кінець села ближче лісу та тут заночуємо. Ніччю чуємо гуркіт німецьких літаків та вибухи бомб в напрямі Володимир Волинського і Сокаля.

Рано відходимо до лісу, ділимося на рої та робимо військові вправи. По вправах к-р Карпо звертається до нас зі словами, що останніми часами занепадала дещо дисципліна, тому треба подбати, щоб вона покращалась. Пізніше політвиховник, який долучив перед кількома днями, розповідає про міжнародню ситуацію та інші дуже цікаві речі. Вечором повертаємо до Терєбіня і розходимося роями по старих квартирах. Слідуючого дня перед вечором довідуємось від господаря, що ранком цього дня польська міліція в с. Вербковичі, покликала до себе на засідання українських міліціантів та хотіла їх розброїти. На це не дозволив командант-червоноармієць, який був при цьому присутній. Це є доказом, що поляки стараються відсунути, або підпорядкувати собі українську міліцію, а на це большевики не звертають майже жодної уваги.

Вечором переходимо на колонію Березини. Ця колонія є висунена на захід від села й належить до Терєбіня. На полудневий захід від кол. Березин, находиться село Сагринь. Воно майже ціле зістало знищене польськими бандами під час німецької окупації. На колонії зустрічаємо друзів з СБ, з якими ве-

демо довшу розмову. Зустріч з ними є завсіди для нас радісна. Вони майже всі перед фронтом були в нашому відділі й немало спогадів лучить нас. До спання розташовуємося в двох поблизьких стодолах. Ніч холодна, тому зануємомося глибоко в сіно і щойно добре огрівшись, засипляємо.

День майже не різниться від ночі. Він так само холодний як і ніч. Дарма що проміння сонця силуються з осіннім холодом. Він має до помочі сильних вітрів, він вже сонця не боїться. Але нам, повстанцям, це не перешкаджає. Численні овочі, які находимо скрізь по садах, є нам заплаатою за холод. По сніданні 1-ий рій відходить до лісу на заставу. Тут в цих околицях часто вештаються польські банди. Вони ночами грабують українських господарів, яких не вимордували і не попалили під час акцій [за] німецької окупації. А тепер їм не щастить. На ночі селяни добре заховують майно й відходять до села Терєбіня, де є більш безпечно, а днями все є хтось з повстанців. От і тепер повертає наш рій і приводить кількох бандитів. З ними справляємось скоро.

Зближається вечірня година. На наказ забираємо своє воєнне знаряддя та подаємося на південь. За нами їде одна підвода з харчами. Доходимо до лісу і через нього йдемо дальше. Доріжка, якою посуваємося, стара й заросла кущами. Підвода насилу може продертися. Вкінці виїжджає на грубші дерева і зупиняється. К-р Карпо дає наказ кільком стрільцям залишитися при ній до дня і крашою дорогою повернути. Ще одна година маршу і ми доходимо на край лісу, звідкіля вже близько на Бляхарку. Рано приїжджає до відділу к-р Черник. Він ходить по всіх кватирах, де стаціонують стрільці та розпитує, як хто почувається, може які недотягнення, які треба було б доповнити? Коли побачить кого задуманого, зараз питає, що йому є. Він не мине байдуже жодного стрільця. Крім того він визначався великими здібностями командира. Зате стрільці дуже його люблять і шанують, не тільки як свого зверхника, але як близького, рідного всім повстанцям. Перед вечором командир Черник прощає відділ і відїздить.

Ми лишаємося на місці. Ніччю розвідка доносить, що до с. Терєбіня мають приїхати цивільні поляки і міліція жати збіжжя. Спокійно переводимо день. На ніч лишаємося дальше на Бляхарці. Перед сніданком 1-ий і 3-ий рої одержують наказ від к-ра Карпа зібратися в повному бойовому виряді. По кількох хвилинах залишаємо 2-ий і 4-ий рої та відходимо в напрямі поміщицьких піль. Дорога веде лісом. Дійшовши до краю, займаємо становища і ждемо на ворога. Коло 10-ої години з-за горба показується одна підвода з кількома польськими міліціантами. Вслід за нею друга, третя і четверта. На двох останніх бачимо жінок, мужчин в цивільному убранні, але зі зброєю. Вони підїжджають до гарної пшениці, задержують підводи й починають жати. В цій хвилині паде команда: "Огонь!" Град куль сиплется по поляках. А вони, мов огнем попарені, скакають взад і щосили втікають. Це бачуть свіжо наїжджаючі поляки. Вони не ждуть довго, скоро наворачтають вози й що кінь вискочить женуть назад до Вербкович на станцію. Сцена ця викликає великий сміх між стрільцями. Перестаємо стріляти та очікуємо,

чи хто не прийде по залишені підводи. Одначе ніхто не прийшов. О год. 4-ій пополудни повертаємо на Бляхарку.

По вечері ройові наказують приготувитись до відмаршу. На збірці к-р Карпо пригадує, щоб підчас маршу придержувати велику тишу та означену віддаль. Відходимо в полуднево-східному напрямі. Ідемо через с. Модринь, переходимо шосу та пільними доріжками зближаємось до с. Мірче. Дальша дорога веде через кол. Гірка і Смолигін. Усі ці місцевості попалені поляками. Населення в більшості вимордоване. Хто лишився, живе в підбужних та галицьких селах, які завдяки сильній обороні повстанців оціли. Скрізь віе пустокою. В 2-ій год. по півночі задержуємось в с. Вілька і тут закватировуємо. Рано звертаємо більшу увагу на положення села. Зі східної сторони тягнеться довгий Долобичівський ліс, який лучиться зі селом Долобичів, віддаленим 3 км. від с. Вілька, в полуднево-східному напрямі. В східній частині межує він з лісом угринівським, а тамтой тягнеться аж до ріки Буг. На північний захід від села є два менші ліски. З полудневої сторони розтягаються сіножаті, а за ними с. Підгайці, якого крайні хати стоять майже в ліску. Дальше на південь переходить шоса Грубешів — Сокаль. Населення с. Вілька досить прихильно ставиться до нас. Воно боїться лише, щоб большевики не довідались про наш постій і не спалили села. Хлопці скоро муються, чистять зброю та упорядковують убрання. Вистроївшись підходять до дівчат. А ті давно вже в святочній ноші (сьогодня неділя) крутяться біля кватир, щоб з ними пожартувати. Вони не звертають уваги на те, що в кожного з нас часто в полатаному убранню мусить бути кілька “шістьоногих приятелів”, їм подобається, що ми є повстанцями і що боремося за добро загальної справи. А на тих, що ховаються за спідницями матері й сидять дома, дивляться з погордою та зневагою.

Гарний соняшний день минає скоро. Розбавлені стрільці й не помічають, що вже вечір, час лягати спати. Вони хочуть так і ніч провести. Та ройовий, який нічого не забуде, скоро наганяє спати. Ніччю о год. 24-ій в полуднево-східному напрямі чути стріли з кулеметів, крісів, а навіть і гранатометів.

На другий день, як тільки зійшло сонце, 5-ох стрільців в совітських уніформах ідуть на малківські поля. Там поляки щоденно збирають хліб. Між ними багато з озброєних бандитів, які палили українські села. Завданням стрільців є: підійти їх підступом вдаючи совітів та без бою забрати. Для обережности 3-ий рій в ліску біля цих піль робить заставу. Заховуючись докладно так, як большевики, стрільці їздять по полях та забирають поляків. По якомусь часі вони додумуються, що це підступ і панічно втікають. Сімох наших мають вже в руках. Це буде пересторогою, щоб так відважно не пхались на ці поля. Стрільці повертають назад. Зловлених ляхів зараз по переслуханні розстрілюють. Годину пізніше надходить 3-ий рій. Під час повороту він ввійшов на невеличкий відділ УПА та думаючи, що це є поляки, почав його обстрілювати. Стрілянина по обох сторонах тривала кілька хвилин. І не відомо, чим була би скінчилася, коли б стрільці не пізнали знайомого го-

лосу командира малого відділу, який у лісній гушавині подавав команду. Порозумівшись, повстанці посміялись із себе та розійшлися в своїх напрямках. Жертв не було.

Ніччю постою не змінємо, та щоб большевики на нас не наскочили, зараз по сніданню ідемо до лісу: 1-ий і 3-ий [рої] до одного, а 2-ий і 4-ий до другого. О год. 9-ій чуємо звуки бою в південному напрямку. Він триває майже годину. Вечором, повернувши до села, довідуємося, що це сотню к-ра Шумського заскочили в Гільчу большевики. По розбиттю двох перших авт зі совітами відділ вицофався до лісу. Люті большевики, щоб відомститися, підпалили село. Цю вістку привіз нам командир Черник, який цього вечора приїхав. По вечері лягаємо спати. К-р Черник разом з к-ром Карпом кудись відійшли.

В середу 20 вересня, [1944] так само як попереднього дня, відходимо до лісу, положеного на північ від села. В лісі віддалюємось від краю за кількадесят метрів та роями розташовуємося між деревами. Чотовий Альоша, який заступає к-ра Карпа, наказує почистити зброю. По черзі роями розбираємо кріси, автомати та кулемети й кожну частину зокрема витираємо на сухо. На ній не сміє бути ні іржі, ні пилу. Зброя стрілятиме тоді добре, коли є чиста. По прочищенні усі частини ще раз протираємо наоливленою шматкою і складаємо. По чищенню зброї політвиховник Осип читає нам звідомлення про хід війни. Зацікавлені стрільці уважно слухають. Коли щось неясне, звертаються до політвиховника, а він якнайточніше на кожне питання дає пояснення. По звідомленні, щоб стрільцям не нудилося, читає книжку із козацьких часів. Книжка займає більше часу. Вже сонце минуло найвищу границю і починає помаленьку обнижуватися, а стрільці все слухають. Вони думками розлучилися з сьгоднішньою дійсністю і є при своїх прадідах-козаках, які жили вільним життям і не знали, що це большевицька окупація.

Солодкі мрії перериває одна серія з кулемета. Скоро по ній набігає стійковий і голосить Альоші, що лісною доріжкою, при якій він стоїть на стійці, переходило 4-ох совітів. Він пустив по них серію, але совіти втікли в кущі.

Год. 20:30. До вечора далеко. Це напевно є большевицька розвідка. Треба перевірити ліс. Не тратячи часу, чот Альоша забирає 3-ій рій і дає наказ трьом [іншим] залишитися й зайняти становища в рові на краю лісу, [він] іде в розвідку. Він свідомий, що може найти на совітів, тому наказує посуватися даліше розстрільною. Стрільці на чолі з чотовим Альошою мов миші передираються між кущі й прямують в сторону малківської дороги, яка веде попри ліс. Ворога не видно. Йдуть чимраз даліше. Перед ними лишається ще кількадесят метрів до краю, коли чот Альоша помічає висунуті голови з-за рова, який ділить ліс від малківського гостинця. "На становища, вогонь!" — паде гостра команда чот Альоші. Мов гураган тарахкотять в одну хвилину кулемети, автомати і кріси. Але вже запізно. Ворог є не лише перед ними, але й за ними. Він, зашившись в кущі, перепустив їх через першу лі-

нію, а тепер натискає з трьох боків. Під охороною кулеметного огню стрільці вицофуються до одинокого рову, який їм залишився на краю лісу від с. Вілька. Тут залягають і не зважаючи на кількратно більші сили ворога, — завзято б'ються. Ситуація майже безвихідна. Бачуть, що ворог, крім великого числа людей, має далеко кращі становища. Найбільше дошкулював їм один ворожий кулемет, який з бурти другого рову мав добре поле обстрілу. Чот. Альоша хоче у бою залякати ворога підступом. Він, не звертаючи уваги на град куль, які свищуть над його головою, підводиться на цілу висоту свого тіла й кричить: "Бляді здавайтесь, ви окружені!". На хвилину у ворога помічається метушня, але на гострий наказ командира повертаються на свої становища. В цій хвилині ворожа куля прошиває чот. Альоші ногу. Він не звертає на це уваги і ці слова повторяє ще раз. Ворог не слухає та з усіх сторін стріляючи, підсувається ближче. Чот. Альоша залягає і стріляє далше. Раптом замовк кулемет. Стрільці звертають очі в цю сторону і бачуть, як кров сучить по грудях кулеметчика Шапочки. Він убитий. Стрільці ще з більшою завзятістю відбиваються. Кулемета обслуговує перший амуніційний. Він залягає поруч вбитого друга й пускає довгі серії по ворогові, який намагається виперти їх зі становищ. Між стрільцями розноситься короткий зойк і тіло чот. Альоші обсувається в долину бурти. Смертельна боротьба продовжується. Ніхто не думає заперестати стріляти. Вдруге замовк кулемет. І цей кулеметник, не сказавши слова, помало сунеться в долину.

Довше держатися не можна. Тут згинуть усі. Ройовий Крапка дає наказ вицофуватися в сторону Вільки. Під охороною одного кулемета й крісів, стрільці подаються в означеному напрямі. Їх є ще 9-ох. Але не довго. Зараз під лісом лишається прошитий кулею стр. Жук і трошки далше Білоус. Двох інших зістає ранених. В тому часі, коли інші стрільці знаходяться в перехреснім огні, в лісній гущавині відзивається свіжий кулемет, свіжі кріси і автомати. Несподівано кулі разять ворога. Це по 20-ох хвилинах надходить допомога. Ворог перестає стріляти й панічно втікає. Він не є здібний героїськи оборонятись, хоч їх є багато.

Стрільці забирають убитих друзів і переходять до другого лісу на захід від села. Ранених відвозять до Угринова. Вечір. Довгий стрілецький ряд посувається в північному напрямі. Перемучені ноги наступають на втертий підводами порох, а він зворушений підноситься в вечірній тиші й осідає на убраннях, зброю та [на] сумних повстанчих обличчях. За стрілецьким рядом помалу їде підвода. На ній 5-ох найкращих друзів — борців за волю, які впали в сьогоднішньому бою. По півночі доходимо до тихобізьської колонії Кузьмина і тут, змучені та голодні, заночовуємо.

На другий день коло год. 8-ої стійковий повідомляє, що в напрямі наших кватир наближається 11-ох червоноармійців. По їх заховуванню пізнаємо, що це дезертири з ЧА. К-р Карпо висилає до них одного стрільця, щоб розпитав, хто вони є і куди ідуть. Стрілець повертає з ними. Це волиняки. Втікають з-під Висли. Там безпощадно большевицькі командири жнуть усіх українців в першу лінію на знищення. Коли вони розповідають

про тяжкі свої переживання, другий стійковий приводить ще 4-ох дезертирів з лісу, рівнож волиняків. К-р Карпо каже приготувати для них снідання. Вони голодні мов вовки. В польських оселях скрізь відчувається брак хліба. Заспокоївши голод, втікачі лягають відпочивати.

Пополудні чуємо в с. Шиховичі крісову стрілянину. Від втікаючих селян довідуємося, що це приїхала польська міліція та стріляє за працюючими в полі людьми. К-р Карпо бере перший рій і, давши наказ другому, щоб за 10 хвилин подався за ним, відходить в село. Поляки, побачивши повстанців, навіть не пробують відстрілюватись і як сполошені зайці втікають до містечка Крилова на свою станицю. Повстанці повертають назад. По дорозі зустрічають дівчат, які перед кількома хвилинами так втікали. На них не видно вже страху. Побачивши, що поляків нема, сміючись вітають стрільців, а ті не жаліють їм гарних слів. Ввечері 4-ий рій відходить до Шихович на похорон впадших друзів. На нього сходяться усі дівчата й багато старших селян. Вони востаннє прощають тих лицарів, які віддали своє молоде життя в боротьбі для кращої долі народу. Плачуть старші господарі, плачуть і дівчата. Стрільці в думці присягають перед мертвими тілами помстити їх смерть. Це їх найкращі друзі й незрівняні бойовики. Втрату 4-ох стрільців і одного заступника к-ра Карпа відчуває не тільки цілий відділ, але й ті, що їх знали, або тільки чули. Цього ж вечора працаємо дезертирів та відправляємо їх в більш безпечне місце, де можна перейти річку Буг. Зброю забирають зі собою, бо біля ріки Буг стоять прикордонні совітські війська, можуть стрінутися з ними. Ночуємо на цій самій колонії. Коло 6-ої год. рано 1-ий рій відходить до с. Модринця в розвідку. Недалеко від села стрільці бачуть трьох польських міліціантів, які, побачивши повстанців, починають втікати. Кілька стрілів і один лежить на землі, двох втікло. Депо пізніше 2-ий рій відходить до с. Модринця, а 3-ий і 4-ий рої — на край лісу від с. Модринця. Вони мають обсервувати, що діється в селі та на шосі, яка є віддалена від них на один кілометр. По полудні 1-ий і 2-ий рої вертають на квартири, а 3-ій і 4-ий — щойно вечером. Роеві двох останніх роїв оповідають, що бачили, як на шосі в напрямі м. Грубешова їхало 9 підвод з польською міліцією та цивільними арештованими людьми. О год. 19-ій 1-ий і 2-ий рої відходять на Бляхарку, 3-ий і 4-ий лишаяться на місці. Другого дня вечером відходять теж на Бляхарку і лучаться з 1-им та 2-им.

24 вересня, [1944], неділя. Як тільки сонце зішло, зіскакуємо з сіна, миємось холодною водою та змінємо брудне білля. Пізніше розходимося по хатах на снідання. Багатих господарів є тут мало, але всі гостинні. Вони діляться всім, що самі мають. Цілий день проводимо дуже весело. Дівчата майже не віддаляються з наших квартир. Жарти й сміх чути скрізь по колонії. Старші господарі гуторять про випадок, який стався минулої ночі в с. Вербковичах. Там в станиці є половина міліціантів українців, а в волості український вїйт. Щоб усунути їх, поляки вбили одного енкаведиста та поранили вїйта. Вину приписували українцям. Однак при проходженні устійнено, що це робота поляків, їх негайно арештували.

Пізнім вечором по роях розходиться вістка, що до нашого відділу мають долучити свіжо вишколені стрільці, які перед кількома хвилинами надійшли, їх є один рій. Нетерпеливо очікуємо другого дня. Більшість з нас між новоприбулими мають своїх знайомих, з якими вже давно бачилися. Бажання зустріти їх є велике. На жаль очікуваний день не приніс нам тієї приємности. О год. 8-ій приїжджає СБ з Тихобіжа й повідомляє, що в тихобіжському лісі енкаведисти роблять облаву. Крім 4-го роя, який відійшов до Сагриня в розвідку, усі переходимо до лісу. Сюди прийшов теж свіжо вишколений рій, але стаціонує окремо. Стрільці побоюються, щоб не сталось чого злого к-рові Карпові, який з трьома стрільцями поїхав в напрямі, де тепер є облава. Час видається нам дуже довгий. Його продовжує ще воґка, з перелітаючим частим дощем, погода. Перед вечором повертаємо на ту саму колонію.

Дещо пізніше приїжджає к-р Карпо та оповідає про сутичку, яку мав з енкаведистами. Він заїхав на подвір'я одної хати, яка стояла під лісом від сторони с. Модринця. Коли хтось повідомив, що недалеко на противній стороні хати є большевики, к-р Карпо враз з трьома стрільцями скочив у кущі. В кущах були теж енкаведисти. Зчинилася стрілянина. Наші зробили вправний маневр і подалися вглиб лісу. Зістав забитий стрілець Орлик — кулеметник. Позісталі дісталися на менш загрожений край лісу й, коли большевики відійшли, подалися в бажаному напрямі. Віз та наші коні дісталися в руки большевикам.

О год. 5-ій ранком опускаємо наші місця постою. Йдемо весь час лісом. Погода погіршала. Ще ніччю почав падати дрібненький дощ і не перестає дотепер. З перемоклою одежою задержуємося перед пустою хатою в лісі під с. Сагринь і тут закватиронуємо. Місця є мало. Частина з нас приміщується в хаті, а частина в шопі на двох "токах". Щойно тепер маємо нагоду привитати друзів, які передучора були долучили. З уст стрільців пливають невичерпні питання і відповіді. Така приємна хвилина рідко трапляється. Вона може наступити в твердому партизанському житті при зустрічі друзів, яких в'яже багато споминів з минулого. Скоро минають хвилини.

Вже й вечоріє. К-р Карпо заряджує збірку цілого відділу. На збірці зміняє склад роїв та доповняє новими стрільцями. Ройовим 1-ого роя назначує Підкову (Крука), 2-ого роя — Богуна, 3-ого роя — Крапку, а 4-ого — Сокола. По збірці відходимо на теребінську колонію Березину й тут заночовуємо. На другий день перед вечором стійка завважує одне совітське авто, яке ще недалеко від наших кватир. К-р Карпо дає наказ їх не чіпати з огляду на конспірацію. Після вечері відходимо в північно-західньому напрямку. По одно-годинному марші зупиняє нас цивільна стійка з с. Пасіка. Довідавшись, хто ми є, розводять нас по кватирах. Днем бачимо, що крім тієї вулички, при якій ми стаціонуємо, ціле село спалене. Його спалили поляки в початках акції. Коло год. 19-ої вирушаємо дальше. Напряма майже цей самий, що й учора. Ідемо болотнистою дорогою. Дрібненький дощик росить без перерви. По короткому часі доходимо до вузькоторової колійки, яка веде з м. Грубешова

через село Вербковичі до м. Угнова. Нею наближаємось до лісу, а звідси — до ріки Гучви. Йдемо сіножаттями та полями, на яких буряни рівняються на тій висоті. По боках нашого партизанського шляху розтягаються менші і більші ліски. Перед рікою Гучвою зупиняємось. Тереновий збився з дороги й тепер не може знайти на річці містка. Кількох стрільців відходить в протилежних напрямках пошукувати. Ми лежимо на березі. Дехто шукає броду. По кількох хвилинах бачимо, як стрільці з першого роя, скинувши взуття, занурюються по пояс в воду й бредуть на другу сторону. Майже в цьому часі повертають стрільці з повідомленням, що віднайшли місток. Усі, хто тільки по [ць]ому боці, подається до нього й переходимо річку. Дальша дорога веде через торфовища. Що кілька метрів зустрічаємо глибокі рови. Не всім вдається їх перескочити. Хто опинився щасливо на другому боці, а хто з цілим військовим вирядом падає в глибину рова. По цілогодинному змаганні дістаємось на вузьеньку стежечку. Кількасот метрів по правому боці видно с. Которів.

Ще пів години і ми в с. Кринки. Стукаємо до дверей і просимо, щоб відчинили. В хатах тиша. Стукаємо ще раз, коли чуємо, біля вікон шелест. Стрелець, який стояв з боку повідомляє, що то втікають селяни. Біжимо до вікна. Перелякана чотирнадцятилітня дівчина цілою вагою свого тіла нагинається до скоку. Та місто на землю, скаче в обійми стрільця. На ній є лише нічна сорочка. Стрелець відчуває через неї її тепле тіло, яке дροжить з переляку. Він гладить її голову та успокоює: “Не бійся, ми не поляки, ми українці, такі як і ви. Нічого злого вам не станеться.” Дівчина помалу приходить до себе й на наше прохання починає кликати своїх батьків. По довшому закликуюванні висуваються їх перелякані постаті з бурянів і з великим недовірям наближаються до нас. Селяни думали, що це польська банда напала на них. Довідавшись, хто ми є, радісно витають нас в своїх хатах. Змучені до крайності, не звертаємо уваги, що ми затряскані болотом, лягаємо відпочивати.

Ранок. Господарі кличуть на снідання. Помиті і вичищені стаємо на збірку з думкою скорше засісти до столу. Жолудки вже домагаються свого. Вже йдемо до хати, але кілька стрілів з десятизарядки й серія з діхтярова, які залунали з-за стодоли, зупиняють нас. Це стріляє наша стійка. Біжимо в цьому напрямку. Скрізь спокійно. Стійкові лежать на становищі, готові до стрілу. Вони показують нам ліс у віддалі 100 м. Бачимо втікаючу підводу з совітами. Двох з них хотіли зловити стійку, та ті стріли завдали їм такого переполоху, що насилу повтікали. Тепер їдуть що кінь вискочить і навіть не оглядаються. Хтось хоче за ними стріляти, але ройовий не дозволяє. Повертаємо в село і долучуємо до роїв, які стоять готові до відходу. У Вербковичах квартирують совіти, а від цього села в віддалі одного км. переходить шоса Грубешів — Замістя. Довше лишитись тут не можемо. К-р Карпо наказує відходити назад за річку Гучву. По обіді задержуємось на колонії Березина і тут щойно заспокоюємо голод. Вечором переходимо на Бляхарку. Слідуючий день використовуємо на відпочинок і упорядкування свого убрання.

1 жовтня, 1944, неділя. Кватируємо на цій самій колонії. День спокійний, тихий. Сонце очистило небо від хмар і сіє тепле проміння по земельних просторах. Десь далеко чути прощальні голоси журавлів, які відлітають в теплі краї. Високо над нами видно дикі гуси... Темніє. Прощаємо своїх господарів і відходимо довгим стрілецьким рядом неначе ці журавлі. Полями, лісом і пільними доріжками доходимо до с. Діброва. Тут розташовуємось роями по стодолах і відпочиваємо. Село Діброва положене у віддалі 3 км. від шосе Грубешів — Сокаль та кілька кілометрів на південний схід від Старого Села. Воно є окружене зі всіх боків лісами. Тут-то вславився к-р Ягода (Черник) з двома чотами, який за німецької окупації звів бій з 6-ома польсько-большевицькими сотнями. Не повелось ворогові ногою поступити в це село. Тоді населення було нам вдячне. І сьогодні багато ще не забуло там того часу. Але багато повірило в большевицьку пропаганду, синів відіслали до ЧА, а самі стали симпатиками, а навіть співпрацівниками большевиків. Хлопці не переймаються нічим. До самого обіду сидять по стодолах та заїдають смачні яблука, а їх тут є багато. Ціле село — це майже один великий сад.

Коло год. 14-ої під селом відзивається ППШ, а вневдовзі стукотить діхтяров. Це чотирьох польських міліціантів хотіло в'їхати до села, але стійковий привітав їх огнем з ППШ. Міліціанти залягли в рові й відстрілюються з кулемета. Заалармовані повстанці вибігають на край села і сиплять кулями по ворогові. Той залишає підводу, криса, чотири диски до діхтярова, й ровом втікає до лісу. По дорозі кидають кулемета. Недалеко від підводи знаходимо фірмана українця, який віз поляків. Вони в останній хвилині хотіли його застрілити, але куля місто в голову попала в обличчя. Він буде жити. Один кінь біля підводи зістав тяжко ранений, по хвилині подох.

Повечерявши вертаємо назад до Бляхарки. Досвідком о год. 3-ій відходимо в напрямі колонії Березини. Дрібненький дощик падає даліше. В лісі під Сагриньом краплини його більшають, вкінці лє як з відра. Доходимо до пустої хати лісничого й тут ждемо аж перестане. По короткому відпочинку йдемо даліше й коло год. 6-ої перемоклі до нитки закватирвуємо на Березинах. Чотири години пізніше сюди приїжджає к-р Черник зі своїми хлопцями. Цього ранку неждано наскочила на нього в с. Шиховичах польська міліція з Крилова в числі 6 осіб. К-р Черник з хлопцями нагнав їх, що аж погубили шапки. На полі двох вирвало від дядька коня і на ньому продовжували втечу. Одного раненого зловили. При цій сутичці здобули одного ППШ. Зловлений оповідає, що на станиці є 4-ох українців і двох поляків. Він сам є українець. Ось бачимо, як наші брати продають свої душі найбільшим українським ворогам і йдуть боротися зі своїми батьками. Він обіцяє після одужання вступити в наші ряди.

Другого дня по полудні стійковий алярмує, що їде одна підвода з світами. Стрільці з крайніх хат миттю займають становища. Виявляється, що це наше СБ в совітських уніформах. Вечером відходимо на Бляхарку, де стаціонуємо через два дні. Другого дня перед вечором 2-й і 3-ій рої роблять засідку на польську міліцію, яка має проїжджати біля теребінського лісу. Та

вона немов відчула хто там на неї жде, й поїхала іншою дорогою. Переходимо до тихобізьської колонії Кузьміна. Розіспані господарі показують нам місця в стодолах, де можна спати. Вони радо бачуть нас у себе.

8 жовтня, [1944], неділя. Раненько 1-ий рій відходить на другий край лісу під с. Модринець. Всі інші лишаються на місці. Погода цього дня гарна — соняшна. Стрільці гріють воду у великому котлі і від ніг до голови миють своє тіло. Пізніше натягають свіже чисте білля. Взуття теж відчуває святочний день. Кожний рій одержує пасту до чобіт, пасту до зубів і потрібні до неї щіточки. По півночі о год. 3-ій долучає 1-ий рій і разом відходимо до хати лісничого під с. Сагринь.

Користаючи з соняшної погоди, розстелюємо на подвір'ї солому й на ній забавляємося в “облаву”. Щоправда білля тількищо замінили, але ті “приятелі-партизани” так нас люблять, що коли ми їх відженемо з брудним біллям, то на чистому появляється ще більше. Навіть не зражують їх наші тортури, бо ж знають, що від партизана легкою смертю не згине. Ось саме тепер один стрілець з закутин своєї сорочки витягає одну більшу постать та оглядає противним боком далековиду. Осудивши, що це є зверхник, пускає на муравище між комахи. А тут справа іде скоро. Стійковий-комаха, побачивши ворога-людоїда, біжить до станиці-гнізда й за хвилину вертає з відділом. Ці живим вже не випускають. Бувають ще інші роди тортур, що й самі себе заїдають, але ніщо не помагає.

В тому ж часі інші стрільці читають книжки, або грають “підкидного”. Голоду ніхто не відчуває. Хліб і свіже сало заступає всі потрави. А сало не звичайне. Воно надіте на кий висмажується над вогнем, аж почервоніє. Тоді й смакує. Під вечір привозять нам ще й м'ясо й молоко. Починає тепліти. К-р Карпо наказує випробувати здобутого кулемета й відходимо до с. Пасіки.

Вдень погода погіршала, знов мжить дощ. Недалеко від нашого місця постою відбуваються сходи́ни селян. Солтис повідомляє про свіжо наложений м'ясний контингент. Чути нарікання жінок: “Німець був добрий, а совіт ще ліпший, знать прийдеться зістати без ложки молока”. Вечором подаємось до кол. Сагринь і тут лишаємось ночувати. Ця колонія положена на захід від модринської колонії. На південний схід від неї є с. М'яке — ціле, крім кількох хат, спалене поляками. Ще ніччю довідуємось, що там стаціонує один відділ АК (Армія Крайова). АК, яку очолює еміграційний уряд в Лондоні, охоплює своїм підпільним рухом усі польські землі. АК виступає і проти большевиків і проти німців, через що польське населення ставиться до неї прихильно. Останньо розвідка донесла, що багато поляків місто в “Войско Польське”, яке спільно з большевиками бореться проти німців та поневолює багато інших народів, ідуть до АК. АК держить зв'язок майже з усіма польськими станицями.

Цілий день сидимо законспіровані в стодолах. Дощ не перестає. На поблизьких полях жнуть жито, орють та виконують ряд інших польових робіт. Чіпати їх не вільно, такий маємо наказ від командира. Вже вечірній сумрак

покриває землю. К-р Карпо робить збірку відділу й відходимо. Ніч темна. Під час переправи через рови деякі стрільці збочують з дороги. Щоб не загубилися, зупиняємось і голосним умовленим знаком даємо знати де ми є. В с. Мірче чуємо густу стрілянину. Це мабуть польська міліція тим способом додає собі відваги.

12 жовтня о год. 3-ій задержуємось в с. Вілька. Тут снідаємо та по 3-годинному відпочинку йдемо в долобичівський ліс і там посуваємось в напрямі села Долобичева. Дує сильний осінній вітер. Дерев на працання кивають листям, яке жовтіє і спадає, своїм могутнім шумом відспіваємо якусь таємничу пісню про осінь. В лісі, близько с. Долобичева відпочиваємо. З краю лісу видно, як через шосу переїжджають советські авта, танки та мотоцикли в напрямі м. Грубешова. Ідемо далше. Тереновий веде вузькими доріжками. Вони витоптані дикими звірятами. Час-до-часу гиялка вдарить по лиці стрільця, або хтось безпощадно копне корінь, висунений на верх землі.

Доходимо до краю. Недалеко від лісу є три господарства. Це угринівська колонія Когутівка. Розташовуємось між кущами. Сюди приносять нам обід. Підкріплені стрільці підсуваються по двох до себе (цілий відділ лежить на становищах) і для скорочення часу читають книжки або щось собі оповідають. Далеко на заході весь час чути бомбардування, а на півдні й заході кулемети, міномети й легку артилерію. Вечеряти ідемо на Когутівку. По вечері вирушаємо в східньому напрямі під ліс на долину річки Варяжанки. Тут в стодолах є багато отави-сіна з другого покосу. Цілі занурюємось в нього, лише голови лишаються наверху, і засипляємо. Спати в отаві належить до великої приємности: м'якко, тепло й свіже холодне повітря.

Рано користаємо з річки, яка пливе попри наші стодолі: положемо онучі, рушники, дехто сорочку, а коли сонце піднеслося, не звертаємо увагу на холодну воду, самі купаємось. Час минає скоро. Вже год. 15-та. Забавлені хлопці навіть не думають про снідання, якого так довго не приносять. Це ж такий гарний день. В лісі тихо, на долинах між копицями сіна пасеться худоба, бавляться пастухи... О год. 18-ій ідемо на Когутівку вечеряти. По вечері повертаємо назад до стодолів.

Рано будять нас стріли. Скоро збираємось й ждемо на дальші накази. По кількох хвилинах довідуємось, що стійковий побачив на краю лісу трьох озброєних людей. На заклик: "Стій, руки в гору!" люди почали втікати в ліс. Стійковий пустив кілька стрілів і одного ранив. Від раненого довідуємось, що це мешканці із с. Пісочного ходили "полювати" на диків. В цьому часі можна зустріти різних людей. Могли бути мешканці з Пісочного, а могла теж бути большевицька розвідка. Тепер большевиків над рікою Буг є багато. Навіть в с. Угринові є кільканадцять большевиків, також і в Долобичеві. Відділи УПА мають наказ поки що не встрявати в бої з большевиками. Тому з обережністю зміняємо місце постою. Ввесь час лісом робимо велике півколо й приходимо на край лісу під Когутівку. Раненого передаємо в руки СБ.

О год. 17-ій відходимо в північному напрямку. Наближаємось кущами до дороги Долобичів-Крилів. Здалека доноситься до нас спів червоноармій-

ців. Дійшовши до дороги, стаємо за деревами. Проти нас переїжджає дві підводи з червоноармійцями, які співають українську пісню: “Запрягайте хлопці коні”. Пропустивши їх, йдемо далі. Ліс кінчається. Через с. Малків, Шиховичі доходимо до Кузьмина й тут закватирюємо. Помучені довгим маршем хлопці скоро засипляють.

Та не всім доводиться довго спати, 1-ий і 4-ий рої о год. 6-ій рано відходять на другу сторону лісу під с. Модринець. 2-ий і 3-ий рої залишаються на місці. Селяни оповідають, що в середу 11 жовтня 1944 р. енкаведисти шукали тут “бандеровців”, але нікого не знайшли. По вечері усі лучаться і подаються на Бляхарку. Ніч темна, мжить маленький дощик. На Бляхарці довідуємося, що поляки перед двома днями забили одного українця, який орав на полі, а на Березинах ограбили кількох господарів: забрали 5 коней, багато майна та дві дівчини. Поляки відчуняли під большевиками й знов починають свою бандитську роботу.

16 жовтня, [1944], понеділок. Рано о год. 7-ій виходимо в ліс і зарослими доріжками ідемо аж під село Терebinь. Відділ веде Дуда — новий заступник командира Карпа. Деякі стрільці надіються, що підемо до села. Охота до села Терebinя в кожного велика. Там то й харчі, як ніде більше і тютюну досхоchu, ну і дівчата всі гарні й не в таких довгих і широких спідницях, як в інших селах. Крім того, вони дуже жартівливі та ще й такі приступні... Надія наша мало що не здійснюється, тільки задержуємося місто в селі, на краю лісу, де на становищах переводимо день.

До с. Терebinя звідси недалеко. Добрі дівчата й тут нас віднаходять. Вони привозять сюди снідання і обіди. Біленькі вареники, плаваючи в розтопленому маслі, росі та припечені курята наповнюють жолудки стрільців. Коли б так ще можна подякувати, стиснути руку... Ночуємо в терebinських стодолах. Досвітком повертаємо знову до лісу. Дівчата дбають про нас, так як в попередньому дні. О год. 3-ій пополудні приходять до відділу Гонта з СБ і повідомляє, що на Бляхарку приїхало до 5 осіб польської міліції. Помітивши наших трьох стрільців, почали до них стріляти. Хлопці втікли до лісу. Один — кулеметчик з 3-ого роя зівстав ранений в ногу. Децю пізніше приїжджає командир Карпо з кількома стрільцями і з раненими.

На ніч відходимо на кол. Березини. Вогкий вітер віє від самого ранку. Погода похмура. Відділ стаціонує в одній stodолі й в трьох пустих хатах, до яких господарі доїжджають дуже рідко. Вечором к-р Карпо зі своїм заступником Дудою та ще кількома стрільцями відїжджають в напрямі села Терebinя. Вони їдуть по “торпеди”, якими можна розбивати мури. Цих штук ми вже маємо кілька. Є також такі, що вміють їх пускати. О год. 2-ій приготуємося до відходу. Перший рій вже опускає свою квартиру.

В той час бачимо повертаючого к-ра Карпа. Додумуємося, що він мав з ворогом сутичку. І дійсно, за хвилину довідуємося, що в с. Терebinь він зустрівся з трьома підводами, на яких були поляки, большевики і українці — большевицькі прихильники. К-р Карпо та Дуда зразу зіскочили з підводи. Один енкаведист приложив Дуді фінку (ППШ) майже до грудей — запитав-

ся: “Кто это?” Чотовий Дуда відповів: “Міліція.” В цей час к-р Карпо пустив кілька серій з автомата. Чотовий Дуда, який вспів відскочити, почав бити по ворожих підводах. До них прилучився ще кулеметник Крилатий. Від підвод донісся стогін ранених. Ворог подівся в темноті ночі. К-р Карпо бере 1-ий і 3-ий рої і йде на місце сутички, де лишився чот. Дуда зі стрільцями, 2-ий і 4-ий рої відходять на Кузьмин.

Досвіта на колонію приходить командир Яструб (Дуб) з 15-ма стрільцями. Наші 1-ий і 4-ий рої залишаються на другій стороні лісу. Погода погана. Ввесь час падає дрібний дощ, земля розмокла, скрізь болото. Найбільш докучає стійка. Хоч є “цельти”, але вони знищені, перемокають. По двох годинах кожний повертає перемоклий до нитки. Та все ж таки хлопці не нарікають. Вони сьогодні більше вдоволені, чим коли іноді. Між стрільцями, які прибули з командиром “Яструбом”, є багато знайомих. Крім того вони мають дві скрипки. Музика, спів і жарти не втихають. В часі обіду приїжджають к-р Карпо з чот. Дудою. Від них довідуємося, що під час вчорашньої сутички зістав ранений вїйт, двох міліціантів і невідомо, де зникло 3-ох большевиків. Вечором, разом з командиром Яструбом переходимо на кол. Бляхарку.

Другого дня на сході і півночі чуємо стріли кулеметів і мінометів. Це напевно відділи УПА б'ються з большевиками. Тут в південній Грубешівщині є лише наш відділ та СБ. Багато хлопців з цих теренів, які повинні були зголоситися до УПА, пішли до ЧА. Є й такі, що до сьогодні сидять дома, ховаються від більшовиків, поляків і нас. Для них байдуже, буде Україна, чи ні? Вони всім однаково будуть служити, лише щоб бути дома. У війну просидіти на печі є важко. От недавно таких кількох зловили поляки і невідомо, що з ними зроблять? Наближається вечір, хлопці вдоволені, що не будуть зміняти місця постою, цілий вечір оповідають анекдоти. Слідуючого вечора знову пописуються хлопці к-ра Яструба співом і музикою. Тут сум не має місця. Час-до-часу видно, як один рій іде до лісу, а по хвилинах другий повертає на колонію. Це в лісі на краю від шоси стоїть застава. Сподіваємось приїзду польської міліції. Ввечір переходимо на Березини. Та не довго доводиться нам тут відпочивати. Зараз по півночі дістаємо наказ к-ра Карпа приготувитись до відходу. В с. Терebinь стоїть цілий полк большевиків. Вони є ще й в інших селах. Тихенько виходимо в поле і пільними стежками подаємось в північному напрямку. Наче коті переходимо попри село Пасіку. Не вільно розбудити собак.

В ліску недалеко с. Которева ждемо, поки розвидніється. По години зникає темний туман і денне світло зазирає між кущі. Ідемо даліше. Крізь густу ліщину продираємось до річки Гучви й тут розташовуємось. Попри нас пливе річка. За нею розтягається широка долина, покрита торфовищами. Далі видніє лісок. Щоб не дармувати, хлопці грають в карти та доїдають сухарі, які випадкове залишилися в кишнях. В напрямі Березки чуємо стрілянину. Пополудні розвідка повідомляє, що шосою з Грубешева на Замостя ідуть без перерви авта. Кількадесятя совітів приїжджало на Березини. День наближається до кінця.

Виходимо з лісу і полями та сіножатями, не зважаючи на глибокі рови, підсуваємось під кол. Березини. Кругом раз-по-раз взносяться вгору різнокольорові ракети. Входимо на колонію. Від селян довідуємось, що це совітські війська перекидаються з південного відтинку фронту на центральний. По дорозі ці війська стараються “унічтожить бандеровців”. Большевики розпитували господарів, чи нема тут “бандеровців”, чи не їздять ночами якісь фірманки. Один большевик казав, що на Волині заборонили їм нічю виходити на вулицю: “Опасно — есть много бандеровцев!” Місцеве населення з іронією і незадоволенням згадує про низький рівень культури серед большевиків, які ходять по селі, шукають горілки та промінюють за неї свої сорочки та штани. А що до жінок: “О! Не дай Боже” — каже одна. — “Коли застануть їдну в хаті, то не дивляться, дівчина — не дівчина, молодиця — не молодиця, стара — не стара, кидаються і силою беруть”.

Користаючи з часу, стрільці на скору руку варять вечерю. Усі голодні, мов вовки. Щоб скоріше випала, діляться роботою: одні зносять плоти, одні пильнують огнища, а одні приготівляють м'ясо. Вже кипить вода. Куски м'яса весело скачуть і своїм запахом стараються нам приподобатись. Минає година-дві... головний кухар нетерплячись раз-по-раз відтинає кусок і вкладає до рота, але зуби не беруть. Стара воловина, наче на злість нам, не хоче зваритись.

Вже близько ранок, год. 4-та. В календарі стоїть число 23 жовтня. В кімнаті лице кухаря яснішає: — “За десять хвилин буде готове”. Коли в той час через відхилені двері чути голос алярмового: “В повному виряді виходити на дорогу! Відхід!” Скоро гасимо вогнище, викидаємо недоварене м'ясо і голоні та не виспані відходимо до теребінського лісу. Світає. З вузької лісової доріжки розстрільною входимо між густі сосонки й тут залишаємось днювати. О год. 10-ій привозять дівчата з Теребіня снідання і обід. Хліб з шинкою і вареники надолужують вчорашній день. По ситому обіді безтурботно гріємось на сонці, яке цього дня гріє наче у травні. Большевицький полк з Теребіня відійшов. Залишилось тільки кільканадцять осіб. Авта, гармати й піхота їдуть лише головними дорогами.

Після вечері подаємось на північ. Ніч тиха. З-за хмар визирає блідий місяць. Його сніжнольодова поверхня злобно відпихає соняшні проміння, а вони розпоршені, шукаючи захисту у нас, освітлюють партизанські шляхи. О год. 10-ій задержуємось в селі Богородиця і тут заквартируємо. Село це лежить у віддалі трьох кілометрів на захід від м. Грубешова. З північної сторони переходить попри нього вузькоторова залізниця Грубешів — Вербковичі, а недалеко за нею шумить річка Гучва. З південної сторони у віддалі 1,5 км, за невеликим ліском, переходить шоса Грубешів — Замістя. Населення села Богородиця своєю гостинністю перевищує село Теребінь, а під оглядом національним займає перше місце на Холмщині, а навіть у великій частині Галичини. Це село не дало ні одного сина до ЧА. Ні один селянин не пішов служити ворогові. Молодші в УПА, а старші вдома боряться за вільну Україну.

Перед світанком переходимо зі села на долину річки Гучви. Тут нескоро ворог може нас знайти. Дарма, що по другому боці річки розтягаються широкі сіножаття, через які здалека могли побачити нас працюючі там поляки й повідомити совітів. Великі кущі по правому боці ріки, на якому ми стаціонуємо, добре заслоняють нас. Дальше з правої сторони, около кількадесять метрів від річки, підноситься 10-метрова бурта, поросла кущами, з якою межують сусідні поля. Тут не тривожить нас безнастанний гуркіт моторів автомашин, що пересувалися на фронт. О год. 6-й пополудні повертаємо до села.

На кватирах зустрічаємо гарних молоденьких дівчат, які приготувляють нам вечерю. Користаючи з нагоди, що вечеря ще не готова, хлопці жартують з дівчатами. Деякі зналися мабуть раніше, бо зустрінувшись, відходять в окремих кутках і щось собі тихенько шепочуть. Та приємні хвилини минають скоро. Щойно успіли повечеряти, а тут вже ройові наказують йти відпочивати. По півночі відходимо в напрямі села Терebinія. Ніч темна. Дує сильний вітер. Дрібненькі краплини дощу б'ють в обличчя. Десь далеко їдуть авта. Час-до-часу в нічній темноті зарисуються світло ракети. Доходимо до невеликої терebinської колонії, віддаленої від села на один кілометр в східному напрямі і тут в кількох стодолах розташовуємося. Протягом цілого дня ведемо повну конспірацію, бо в селі є большевики. По вечері 1-ий і 2-ий рої відходять до хат, які стоять в лісі недалеко від села Модринця, а 3-ий і 4-ий і 5-ий (к-р Яструб зі своїми стрільцями зостав долучений до нашого відділу) на кол. Кузьмини.

26 жовтня, [1944] четвер. День минає спокійно. Перед вечором натягають чорні хмари із дрібненьким дощиком та прискішують сумерк. Йдемо болотистою дорогою. Часто між стрільцями чути бренькіт ударів металевих частин, а вслід по тім тихий, але гострий прокляти. Це тоді, коли якийсь стрілець послизнувшись падає в болото. По півтора-годинному марші опиняємось на призначеному місці — Бляхарці й не гаючи часу розходимось роями по стодолах та лягаємо спати.

Два слідуєчі [дні] такі, як і кілька попередніх. Деколи покраплєє дощ. Часто гострий східний вітер зі свистом б'є по шибках. Ми другий день стоїмо на кол. Бляхарці. Наші кухарі ломлять собі голови над сніданням, обідом і вечерою. Нема що варити, хлопці ходять від хати до хати за мукою та іншими продуктами. Хліба також немає. Чомусь наша "інтендантура" забула про нас. Мимо цього — хлопці веселі, жартують, співають. Лише стійка докучає. Пів кілометра від наших хат у ліску мусить стояти двох стійкових. Сильний, вогкий вітер проймає до кости.

О год. 16-й к-р Яструб і ще кілька стрільців зловили на шосі 7 поляків міліціантів і дві польки. Міліціанти були з долобичівської станиці. К-р Яструб підійшов їх підступом, задержуючи словами: "Стаць, таку вашу мат, бандеровци". Поляки без стрілу здались. Здобуто 5 крісів і 2 ППШ. Сталінських слугів розстріляно. Вечоріє. Лягаємо вчасно, бо знаємо, що нічю відійдемо.

О год. 23-ій всіх будить алярмовий. Ніхто не знає куди ідемо. Нас лише три рої, решта відійшла ще вчора. Пільними дорогами коливається стрілецький ряд. Минаємо шосе і доходимо до якогось спаленого млина. Стаємо. Довідуємося, що це млин в селі Мірче. Звідси до станиці польської міліції 500 м. Стрільці перешіптуються — мабуть буде робота. По зв'язку подають — відпочинок. За яку годину ідемо даліше. Команда: "Йти тихо!". Здалека видно, як блимає світло. Йдемо в цьому напрямі. Вже недалеко. Тихо без шелесту скрадаємось, доходимо до якогось глибокого рову й розтягаємось лавою, чолом до міліційної станиці. Світло блимає даліше серед імлі. Тихо. Наше завдання: розбити польську міліцію на станиці Мірче, тим самим вкоротити сваволу польських шовіністів, які залляли вже сала за шкіру нашим селянам. Сталінські слуги преспокійно сплять, не сподіваючись, що в поближжі стоять местники тортурованих наших селян. Станиця мурована, але мури розіб'ємо 112-кг "горпедями", яких і привезли зі собою три. Іде підготовча робота: зноситься "горпеди", уставляється, решта стрільців лежить на становищах в рові. Минає час. Год. 1-ша, 2-га, хлопці вже перемерзли, клеються очі. Год. 4-та. Світло на станиці згасло. Довкрути тихо-тихо. Раптом осліплюючий блиск і гураганний гук. Всі аж здригаються. Гуркіт понісся луною по лісі. І знову тихо. Заклекотів кулемет. Знову блиск і гук, і знов заклекотів кулемет. Третій вибух був найсильніший. Наші кулеметники пускають короткі серії в сторону станиці. З ворожої сторони було лише кілька крісових стрілів. Над нашими головами засвітали заблуджені кулі. На вистріл двох білих ракет маємо вицофуватись. Білі ракети! Під їх світлом видно зруйновану станицю. Який вислід нашої роботи, скільки вбитих поляків, не відомо. За кілька днів будемо знати. Відходимо. Недалеко ліс. В лісі вже нам дніе. Ввесь час ідемо лісом. Ранком доходимо до с. Вілька й розквартируємось по хатах.

29 жовтня, [1944]. Хлопці чистять взуття, убрання та роблять "акції" на непрошених гостей, деякі бавляться в кравців. Тітка готує снідання. Пополудні алярмує нас стійковий, що до села ідуть червоноармійці. Дивимось — дійсно! Навпростець городами з сусіднього села прямує [один] до крайньої хати села. Питаємо командира, що з ним робити. Каже, щоби арештувати і придержати до вечора. Ройовий Гайда з двома друзями вскакують до хати й арештують. Зброї не має. Військовий ступінь — сержант. Сам росіянин. Арештований не вірить, що це українці. Обавляється, щоб це були поляки, бо "поляк ето бандіт, сволоч!" Під вечір приходить до нього к-р Яструб і розмовляє з ним російською мовою, вдаючи росіянина. Сержант вважає нашого командира командиром міліції. Командир рішив відкрити очі, хто ми є. Він сказав: "Товариш, ти ошибся, ми нікакая міліція, а только Українская Повстанческая Армія". Сержантові забігали очі. Його лице міняє краску, він червоніє то знову біліє. Є дуже збентежений. Не знає, що говорити. Командир каже йому, що він був також в ЧА старшим лейтенантом, але покинув її ряди і став до боротьби зі сталінськими собаками, в ім'я правди, за справу поневоленних. Під кінець подає йому нашу підпільну літе-

ратуру, яку він старанно складає і ховає до кишені. Командир частує його цигарками, сердечно прощає і відходить. При ньому залишається стійка. Сержант не може нахвалити нашого командира й усіх нас, говорячи, що “бандеровці єто хорошиє люде”. Під вечір його випускаємо, загрожуючи, щоб держав язика за зубами. Він задоволений відходить в свою сторону.

Відходимо на колонію Корчунок, яка є віддалена від нашого місця постою до 2 км. Кол. Корчунок — це маленьке сільце, яке начисляє около 10-ти хат. Населення ставиться до нас дуже прихильно. Воно боїться, щоб хтось не повідомив про наш постій червоних. Коло хат стоять тут і там апарати до гонення самогонки. Біля них дядьки: — “Знаєте, дзись такій час, що без горілки нічого не зробиш. До млина їдиш, бери водку, до міста їдиш — бери водку, ой так, так!” Хлопці чистять зброю, яка поржавіла від покрапуючого дощу. Деякі читають книжки. Вечором к-р Яструб приносить нам підпільний військовий часопис, “Стрілецькі Вісті”. Ми спільно читаємо. Читаємо рівнож “Універсал УГВР”, “Вісті з фронту” та інше.

31 жовтня [1944]. Вівторок. Кватеруємо даліше на кол. Корчунок. Давно ми так довго і вигідно не спали, як сьогодні. Хлопці направляють подерте убрання та взуття, гуторячи та жартуючи. День минає скоро. Зараз звечора лягаємо спати, бо ніччю відхід. О год. 3-ій відходимо на кол. Когутівку. День холодний і покрапує дрібний дощ. Па квартирі у нас сумний настрої. Деякі хлопці читають, а решта відпочиває. По півночі о год. 3-ій відходимо до далеких клунь на луці й в них розміщуємося. Хлопці занурюються в сіно й засипляють.

2 листопада 1944 ранком на місце нашого постою прибуває д. Зенко, який був в околицях Грубешова. Він оповідає, що в долобичівському лісі разом з кількома друзями зустрівся з підводою польської міліції. По короткій перестрілці поляки покинули підводу й втікли. Даліше оповідає, як в околиці Грубешова польська міліція разом з польськими підпільними боївками тероризує українське цивільне населення. В селі Богородиця в білий день вбили трьох селян, спалили с. Пересоловичі вбиваючи 10 осіб. В с. Черничин вбили около 10 осіб та багато арештували. Крім того роз'їжджають по терені й роблять в українських селах облави. Тероризуючи населення, поляки мають на меті примусити наших людей виїжджати за Буг, бо “там Україна, а тут демократична Польска”. Велике число українців уже записалося на виїзд за Буг. Чи хто поїде — невідомо. Історія Польщі не навчила ще своїх синів. Вони всіма способами вислугувуються червоному окупантові, стараючись знищити українців, відвічних власників цієї землі. Полилось вже багато крові на Холмській Голготі і ще багато поллеться. Але кров цю ми зуміємо пімстити, як вже не раз на протязі нашої історії мстили. Ми зуміємо пригадати клятим польським тупоголовцям гайдамацькі бенкети, під час яких не стало на Україні “ні ляха, ні жида”. Хай ворог гуляє у своїй сліпій дурноті, ми холонокровне сприймаємо всі вісті про їх звірства. Темніє. Небо затягають темні хмари. Вітер шумить по віттях дерев, силуючись нагнути їх додолу. Обсипається пожовкле листя і стелиться по зе-

млі жовтим килимом. Осінь, золота осінь! Вечором покидаємо клуні і йдемо вечеряти на Кугутівку. Там змінємо білизну. Ми вже два тижні не змінiali. По вечері повертаємо знову до клунь.

Ранком відходимо на кол. Корчунок. Дощ не перестає падати. Слота. Хлопці, йдучи, падають. Вітер з дощем б'є по лиці, краплини води стікають за ковнір, плащі перемокли. Хатне тепло приємно лестить по лиці. Повітря в хаті тяжке. Тут ночують люди із попалених сіл. Приміщуємося, де хто може: на лавках, скринях від амуніції, на землі й відпочиваємо. Цілий день минає спокійно. Стрільці переводять день на гутірках. Під вечір приїжджає к-р Черник та робить список, що кому потрібно із зимової одежі. По кількогодинному побуті від'їжджає. Ніччю відходимо до с. Вілька і розквартируємося по хатах. На столах стоїть ще не доїджена святочна потрава: білий хліб, смажене м'ясо, холодець. Довідуємося, що вчора був тут празник. Господар, у якого ми квартируємо, скаржиться, що йому дали забагато стрільців на квартиру. Та з переконання знаємо, що багач є переважно скупар.

До рана ще кілька годин, тому лягаємо відпочивати. О год. 8-й встаємо. Стрільці чистять зброю та роблять порядки біля себе. Кожний старається хоч трохи відрізнити, що це свято. Раптом вбігає стійковий і алярмує, що до села їде одна підвода з большевиками. Вже близько. Хапаємо за зброю і приготуємося їх відповідно привітати. Приглядаємося, а це їде наш командир з кількома повстанцями, всі в совітських уніформах. Алярм відкликаний.

В год. 11-й вдруде алярмує стійковий, що їде підвода большевиків. Стрільці жартують, що це певно такий самий алярм, як попередньо. Ще всі не були готові, коли бачимо через вікно підводу, а на ній двох совітів та кількох цивільних поляків. Підвода стала і всі почали з неї сходити. Двох цивілів зараз подались за хати (мабуть побачили наших), один поїхав фірманкою вздовж села. Лишилось двох совітів і жінка. Один з них підходить до хати, в якій квартирує наш рій. В дверях стоїть кількох наших стрільців. Побачивши большевиків, кличуть їх до себе. Один несміло підходить, заглядаючи у вікна. Другий, побачивши це, починає вицофуватись. В цей момент надбігають з противної сторони стрільці: "Брасай оруже, руки в верх!" — кричить один з наших. Большевик відкладає кріса в болото й підносить руки. Другого також роззброєно. Жінка-полька в наших руках. Вона приїхала відшукати свою корову, що мала б знаходитися в наших селян. Пускаємось навздогін за втікаючими поляками, але вони, поскидавши взуття, втікають до лісу. Підвода дістається в наші руки. Стрільці пізнають, що це наша. До зловлених большевиків підходить к-р Яструб. Вони вважають нас за міліцію і навіть ображуються, що ми "бойцов красной армії" сміли зачіпати. Командир жадає від них документів. Один спокійно подає, а другий каже, щоб перше показав к-р Яструб. К-р спрямовує до нього фінку МП і каже: "Сматрі, ето мой документ". Большевик торопіє і витягає зашмаровані папери. Один із них сержант, другий старший сержант. Командир починає з ними розмову, вдаючи росіянина. Називаючи село свого походжен-

ня, трапляє на село сусіднє одного з них. Це просто святий припадок. Большевик вибухає радістю і тішиться, що стрінув краяна. К-р Яструб відкриває перед большевиками, хто ми є. Вони трохи залякалися, почувши слово “бандеровці”, але не вірять, щоб їх “руській брат” міг щось зробити. Нам залежало, щоб вони відїхали з якнайкращими думками про нас. Розбігаємось по селі за горівкою. Тітка приготує святочний обід. Очі большевиків роз’яснюються на вид потрав, розставлених на столі. Чарка за чаркою і пляшки порожніють. Большевики г’яніють. Під вечір к-р Яструб бере підводу, кількох стрільців і відвозить “гостей” у напрямі села, з якого вони прийшли. Ніччю переходимо шосе в с. Діброва й заходимо до с. Варешина. Тут закватиронуємо. 6 листопада 1944. Понеділок. День похмурий. Віє східний вітер, обтрясаючи рештки обсохлого листя. В садах червоніють ще де-не-де яблука. Листя вже немає. Без труду відшуковують їх стрільці. Другого дня ранком 2-га чота на чолі з к-ром Дудою відходить на розвідку. Лісом, кущами наближається до спаленої польської кол. Борсук. Людей немає. На полях шелестить ще не вижатє збіжжя. На місцє села стояли лише згарища спалених польських хат. Колонія ця це колишнє польське бандитське гніздо й випадова база. Доходить до с. Мягке. Там в мурованому будинку на гірці стоїть станиця польської міліції. Підсуваються кущами до краю. Чот. Дуда вилазить на дуба й обсервує. Біля будинку ходить стійковий. Побувши там кількадесять хвилин, повертають на місце постою. Під час неприсутності чоти Дуди 1-ша чота зловила в селі одного совіта, молодшого сержанта. Із зовнішнього вигляду, поведінки і розмови можна додуматись, що це людина з освітою. Забираємо в нього ППС і коня зі сідлом. Большевик заявляє, що мав би охоту з нами лишитись. К-р Яструб рішає його взяти, але покищо дає його під нагляд певних стрільців.

8 листопада 1944. Серєда. Стрільці будяться трохи ранше. Земля скріпла, стиснена морозом. На долинах сивіє трава. Стоїмо в селі дальше. К-р Яструб бере кількох стрільців і відїжджає. (Забуто сказати, що 28 жовтня 1944 р., зараз по розбиттю станиці в с. Мірчі, а одночасно й Черничині 20, відділ перебрав к-р Яструб. К-р Карпо одержав наказ організувати новий відділ). Як командир, так і стрільці їдуть в совітських уніформах. На дворі болото, стрільці сидять в хатах. О год. 17-їй стійковий алярмує, що до села наближається підвода з совітами. Готові вибігаємо з хати. Підвода відїздить в ліс і там чути кілька серій з автомата. По кільканадцятьох хвилинах підвода виїжджає з лісу і ми пізнаємо повертаючого командира. К-р Яструб оповідає, що в сусідньому селі зловив трьох поляків — сталінських слуг, які давніше палили українські села і одного поручника польської армії, їх усіх розстріляно. Вечір. Кривавою загравою заходить сонце. Об замерзлу землю ступають чоботи. Йдемо до поблизького села в цілі розвідки. Переконавшись, що ворога ніде немає, повертаємо назад. Довідуємося, що сержант, якого зловлено з конем, з наказу командира зівстав розстріляний. Останньо почав він щось крутити: “Отпустіте мене, я опасаюсь за свой дом, їх вивезуть на Сибір” — казав він. К-р Яструб вважав, що він висланий у розвідку,

а це тому, що знав 10 чужих мов. По смерті пізнаємо, що це був жид. Мудрий він був, що й наші командири не “підкачали”.

О год. 24-й відходимо. Ззаду туркоче підвода. Минаємо спалену польську колонію Марисін. Дорога веде майже під лісом, по 5-ох км відпочинок. Стрільці сідають на гиляки, кастри з амуніцією і відпочивають. По 10-ох хвилинах ідемо далше. За лісом входимо на насип вузькоторової залізниці. “Віддаль на 10 м” — паде наказ командира. Стрільцький ряд стає багато довший. Розшуки розбудили вже в селі собак. Вони зло побрехують, аж голос луною відбивається об ліс. Задержуємось на кол. Бляхарка й тут закватиронуємо. На дворі ще сіро. Тітки, пробудившись, починають готувати снідання. Ми ще не роздягнені, відпочиваючи покурюємо папіроски.

На подвіря в’їжджає стр. Ромко фірманкою і повідомляє, що в недалекому лісі на розі є поляки. В тому ж часі з тим же повідомленням вбігає алярмовий. Скоро вбираємось і виходимо. Інші рої вже йдуть стрільцьким рядом вздовж села в нашому напрямі. Долучуємо й глибоким ровом, неспостережно для ворога, посуваємось у сторону лісу. Ще друга чота була в рові, як впало кілька стрілів. Зробивши розстрільну, посуваємося в сторону поляків. Що кілька хвилин встаємо і наслушуємо. Командир іде перший. Раптом паде кілька стрілів. Це на правому крилі один зі стрільців вбиває двох ворожих стійкових. Посуваємось далше. Раптом чути сильний голос к-ра Яструба: “За родину, за Сталіна — вперед!” (Він був майже 15 метрів від польської “штурмівки”, яка приготовлялась зробити бандитський напад на село). Град куль посипавсь по ворогові. Ворог зовсім дезорієнтувався. Він думав, що це більшовики. Та побачивши цивільне убрання стрільців, починає панічно втікати. К-р Яструб кричить далше: “Бандеровці, сукіни сини, ізменнікі родини, не удерайте, бо всех пабйом!” Та це не помагало.

Частина поляків залягла і почалась відстрілюватись. Між куццями чути команду командира: “Ліве крило вперед!” Стрільці [оточують] місце, де вперше завважено ворога. Клекотять кулемети. Рвуться гранати. Бій триває кілька хвилин. Ворог не видержує і починає вицофуватися на поле. Стрільці бачуть, як постаті в советських плащах і рогатих шапках панічно втікають в сторону шоси. Друга частина ворога находитись за насипом вузькоторової залізниці та за мурованими будинками колонії. Ми розтягаємося на краю лісу, творячи кут, звернений вершком уперед до ворога. Поляків є околи 150 осіб. Вони стараються продовжувати бій. З-за насипу чути голос: “Хлопаци, огонь!” Залопотіли знову кулемети й автомати. По їх стороні чути лиш одного кулемета. Мабуть більше не мають. Ворог починає метушитися. Недалеко від нас реве наказуючий старшина до стрільців „Тутай еше не обсаджено, карабін машинови, зайонць становіско!” Та місто виконання наказу, чути відповідь: “Цо, пуйдем на чисте поле, як там саме машинкі ґрайом!” Командири не можуть опанувати стрільців. Вже чути голос: “Вицофиваць сен до цментажа, бо нам дроґем пшетном!” Та поляки вже більше і не оглядалися. Вони панічно втікали в сторону цвинтаря, не слухаючи більше наказів. Пострілявши ще кі-

лька хвилин за втікаючим ворогом, відходимо в сторону с. Терebinь. Там зашиваємось в густі кущі й відпочиваємо.

По кількох годинах у напрямі нашої сутички залопотіли знов стріли. Це приїхала поміч з Грубешова та почала обстрілювати ліс. До лісу однак не відважились іти. Ми не маємо жодних втрат, та по ворожій стороні є напевно більше, чим двох стійкових. Користаючи з часу стрільці їдять хліб зі смальцем та весело забавляються. Сонце докочується до заходу. Зайшло... Сутінок охоплює все. Виходимо з лісу і подаємось на кол. Бляхарку, де мали днем кватирувати. Дядьки оповідають, що по нашому відході приїхало багато поляків разом із совітами та почали бити невинних жінок та грабити їхнє майно. Ляхи завжди борються відважно з безборонною жінкою. Впав жертвою один 60-літній дідусь. По вечері лягаємо відпочивати.

О год 23-ій відходимо в південно-східньому напрямі. Здалека видно телефонічні стовпи. Це шоса. Підійшовши ще кількадесять метрів, чуємо кілька стрілів на чолі стрілецького ряду. Усі залягаємо. Перед нами чути голос кількох большевиків: "Кто ідьот!" і серія з автомату. К-р Яструб, не схиляючись, почав матюкати в російській мові: "Бандеровци, изменнікі родіні, бандіти — таку вашу мать..." Большевики, мабуть, не зорієнтувались та почали відгукуватись: "Здесь красноармейци!" — відповідають большевики. "Пропуск?" — запитує к-ир Яструб. "Ноль, трідцать три!" — відповідають большевики. "Бросай оружие і вихаді!" Совіти кидають зброю і виходять. К-р Яструб, здобувши дві фінки і три кріси, наказує большевикам зголоситися до воєнної комендантури в Грубешові. Децю віддалившись від нас, вони починають викидати гранати, які стрільці від них не відібрали. Та нам вони не можуть нічого зробити, бо ми віддалені вже за кількасот метрів. Навіть не хочемо по них стріляти.

Перед досвітком задержуємось на кол. Корчунок та закватиронуємо. Стрільці, децю перемучені та невиспані, лягають відпочивати. Лише кухарі мусять собі відмовити цієї приємності. Вони готують снідання. В кімнаті сонний настрій. Погода погана, дощ із снігом не перестає падати. Це перший сніг цього року. Навкруги куди тільки глянеш — біло, біло. Ввесь день похмурий, покритий ніби сутінком вечір. Вечором при світлі каганця співаємо коляди. О год. 1-ій відходимо в південному напрямі. Дорога болотниста. В лісі темно, хоч око виколи. Приходимо на кол. Когутівку й тут в двох хатах закватиронуємо. Вправді є тісно, але мусимо тут приміститись.

12-го листопада [1944]. Ввесь день сидимо в хатах. Вештатися по подвір'ю не вільно, бо звідсіль недалеко переходить шоса, якою ввесь час переїжджають совіти. Стрільці майже безпереривно співають та гуторять. В кімнаті повно диму. Накурили завзяті курці. Вечором о год 18-ій повідомля нас алярмовий, що в сторону цієї колонії наближаються авта. Скоро вибігаємо надвір. Видимо на віддалі кількасот метрів у північному напрямі світло з авт. їх є три. Виходимо за клуню і ждемо, поки машини не проїдуть попри наші кватири. Вони не зупиняючись минають нас і їдуть до шоси. Нічю відходимо. Холодний вітер гуляє серед білого поля. Щойно половина

листопада, а краєвид цілком схожий на зимовий. Минаємо с. Гонятин, попри село Ощів, ідемо на кол. Винники.

Коло год. 8-ої рано зупиняємось на призначеному місці. Господарі, хоч не багаті, але щирі та гостинні. Відпочивши, чистимо зброю. Другого дня стаціонуємо на тій самій колонії. Час минає спокійно. Вечером о год. 23-ій відходимо. Мороз пускає. Сніг топиться, серед дороги стають великі калюжі води. Входимо на колонію під село Ощів. Тут заквартирує друга чота. Перша відходить до с. Костяшина. В кімнаті тісно і душно. Господарів нема, кудись поїхали. Мусимо господарювати самі.

16 листопада, [1944], четвер. Обидві чоти стоять на тих самих місцях. Вечером друга чота приходить до с. Костяшина й долучає до першої. Спати лягаємо на стриху в отаві, бо в хатах нема місця. Раненько стаємо. Холод не дозволяє довго спати. Ніччю випав свіжий сніг. На дворі стало знову біло. Помившись, натягаємо свіжу чисту білизну. На гутірках зі знайомими дядьками день минає незаметно. Зараз вечером лягаємо спати. О год. 24-ій встаємо і відходимо до с. Винники. Це село положене в долині, недалеко від лісу. З гори, покритої лісом, видно гарний краєвид. Тут весь час стоїть наша застава. Спокійно проводимо день. Погода гарна, світить сонце, дихає лише легенький вітер. Мороз дещо меншає.

Вечером друга чота відходить на поблизу колонію, навколо окружену гіркою. Перед крайніми хатами чот. Боян наказує зробити заставу. Тут довідуємося про наше завдання. В одній із хат цієї колонії має бути один сексот-донощик. Треба його зловити. По кількох стрільців обсакаємо кожну хату. На противному краю колонії із хати почали падати стріли. Залягаємо та відкриваємо вогонь в сторону стрілів. В хаті тихо, не чути жодного голосу, лише деколи над нашими головами посвище куля. Хтось відстрілюється. Біля сусідньої хати починає клекотати наш кулемет. Ворожі стріли падають також зі стодоли. Обстрілюємо її. Стодола загорілася. Огонь скоро охоплює сусідні будинки. При світлі пожежі бачимо, як в нашу сторону біжить якась постать із горючої клуні. Стріляємо до неї. Постать падає. Незабаром підноситься і починає відстрілюватись. Саме стріляє до зв'язкового, який перебігає від одного роя до другого через дорогу. В міжчасі в одного із наших затявся автомат, другому кулемет, але скоро їх наладуємо і стрілянина триває даліше. Ройовий Гайда в цей час знаходиться із кулеметником по противній стороні обстрілюваної хати. Він лежить на голому полі у віддалі 15 м від хати, з якої відстрілюється сексот. Коли пускає другу серію з автомата, ворожа куля ранило його в обі руки. Автомат випадає. Та він ще подає наказ: "Хлопці вперед, палити хату!" Руками володіти не може. Скоро передає рій стр. Підкові й при допомозі стрільців відходить дещо даліше від хати, де скоро роблять йому перев'язку. Його відвозять до найближчого села. При світлі ракети бачимо вбитого сексота з наганом в руці. Навколо нього висуваний по снігові простір — мучився. Дещо даліше лежить другий.

Перша чота, почувши стрілянину, прибуває на поміч. В цьому часі друга чота викінчує роботу з сексотами та їх будинками. Від сексотських

будинків займається кілька інших. Біля хат лежить кілька трупів. Пролялась братня кров і серце стискає з болю на вид заподіяної кривди нашим дядькам. Але ми революціонери-повстанці знаємо одне: зрадник революції є зрадником нашого народу. З кожним зрадником будемо поступати не інакше, як ось з цими. Костирі спалених хат хай будуть пересторогою для інших. Завдання наші виконані. При світлі заграви відходимо. Ідемо все полем. Терен дуже хвилястий. По правій стороні лишається с. Лівче. Переходимо біля с. Сулимова й входимо до с. Ощова. Тут відпочиваємо в одній хаті. По годинному відпочинку йдемо далше. По очах січе дрібний дощ зі снігом. Входимо до с. Костяшина й тут закватиронуємо. Окружною дорогою ми йшли тому, щоби змити ворога, який напевно пробуватиме йти нашими слідами.

19 листопада, [1944], неділя. Село прибрало святочний настрій. Парубки і дівчата, співаючи, ходять по селі. Ми сидимо по хатах. Деякі стрільці читають книжки, інші дрімають. Пополудні через село переїздить одна підвода міліції, але ми її не чіпаємо, щоби не розконспірувати свого місця побуту. Вечором приносимо сіно і лягаємо спати. Слідуючий день зараз з ранку гарний і соняшний. Сніг починає топитися.

21 листопада, у вівторок, коло обідньої пори бачимо за лісом в напрямі с. Ощова широкий стовп диму. Стрільв не чути. Однак ми певні, що це мусить бути облава. Вечором побільшуємо стійки, щоби не заскочив нас ворог. Ніччю відходимо. Погода погана. На дворі паде сніг з дощем, дорога болотниста. На збірці перед відходом одержуємо наказ повертати на свої квартири. Відхід відкликано. Другого дня довідуємось, що це горіло с. Гонятин. Його обставили ще ніччю енкаведисти і шойно рано почали акцію. Боївка, почувачись безпечно, не виставивши стійки, лягла спати. Облава була для неї несподіваним заскоченням. Підчас облави дісталось в большевицькі руки кількох живих боївкарів. Крім того, згоріло около 15 хат. Нема сумніву, що це робота місцевого сексота, який продав своїх братів ворогам і наніс гора своїм сусідам.

23 листопада, [1944], середа. Кватиронуємо далше в с. Костяшин. Лише посилені стійки. Населення дуже залякане, та все ж таки ставиться до нас добре. Вечором у будинку школи чути музику й тупіт чобіт. Це молодь безжурно бавиться. Стійковому аж серце щемить з люті, коли стоїть на стійці, а звук музики доноситься до його вух: "Знайшли час на танці й забави!?" На дворі мороз. Під ногами тріщить. О год. 23-ій відходимо на кол. Корощиці й там закватиронуємо в 4-ох хатах. Днем між стрільцями чути то гостру дискусію, то якісь оповідання, або співи. Наш кухар, стр. Підкова, аж пріє біля кухні, готовлячи обід. Хлопці жартують, помагаючи йому в роботі.

Другого дня к-р Яструб висилає стрільців на розвідку в різні сторони. Сподіваємось, що сьогодні десь відійдемо. Вечером лишаємо непотрібні речі на місці, а самі відходимо. Думаємо, що на якусь роботу, бо доведеться вертати по наші речі. Відділ розходиться чотами по окремих напрямках. Першу чоту веде чот. Боян, а другу чот. Дуда. Вони йдуть розбивати гураль-

ні. Наказ розбити їх тому, що за горілкою приїжджають часто совіти, які п'ють з нашими дядьками і по п'яному витягають від них різні вістки про нас. Вони то силою змусили наших селян пустити в рух гуральні. 2-га чота біля села Костяшин, Сулимів і підходить до Гільча. Тихо без шелесту стрільці оточують його. На гірці видно руїни двора і чути гуркіт мотора в гуральні. Два рої йде на застави, а один до гуральні. У вікнах блимає світло, стрільці обскакують скоро будинок і кількох входять до середини. Там роззброюють двох міліціантів-українців, які наставлені тут для охорони. Чот. Дуда наказує машиністові задержати мотор. За кілька хвилин мотор стоїть. Стягаємо паси, набираємо одну бочку спирту, решту дозволяємо набрати робітникам і місцевим селянам. Пас і бочку спирту ладуємо на підводу. Селянам і робітникам чот. Дуда наказує вийти з гуральні. Опісля кулеметник пускає кілька серій по моторі, котлах і всьому уладженні. З котлів пливе гаряча рідина, яка дуже парує. В будинку нічого не видно. Стр. Сидор входить до середини і кидає до печі совітську протитанкову гранату. З середини доноситься сильний вибух і довгий зойк людини. Із середини чот. Дуда виводить осмаленого і обпаленого стр. Сидора. Сталось це так: стр. Сидор, відбезпечивши гранату, кинув в піч і поки встиг відбігти вона вибухнула і поранила йому лице. Раненого відвели до підводи.

Тому, що робота скінчена, відходимо на місце нашого постою. В хатах відпочиваємо. Стрільці приносять трохи меду і хліба та з апетитом їдять. Повертає і перша чота. Вона робила ту саму роботу в с. Ліски. По одногодинному відпочинку відходимо. Сива імла покрила землю. На дворі темно. Під ногами слизько. Сходимо в долину на луку. Відійшли вже від хат понад 100 м., коли почули легкий стріл в нашому стрілецькому ряді. Хвилину пізніше повітря стрясає сильний гук. Не знаючи що є, залягаємо на становищах. "Ой, ой, ой" — пронеслось в повітрі. Біжимо в напрямі зойків і бачимо якусь розтягнену на землі постать та чуємо притишений зойк. "Хто ранений" — спитав хтось із стрільців. — "То я, Підкова, я не ранений, я забитий," — простогнав він. Темно, нічого не видно. Хтось підбіг з електричною ліхтаркою і засвітив. Дивимось і біль стискає серця. На землі лежить розтягнений кулеметчик Підкова. Лице біле, мов стіна, очі відкриті і вдивлені в темноту листопадової ночі. Ліва рука відірвана за кістку, цілий лівий бік вирваний, так що внутренності висунулись на верх, ноги також поранені. "Що сталось?" — спитав хтось. "Граната розірвалась, дав мені Соловій, ах довоювався, довоювався. Україно, вже здається вільною тебе не побачу!... Здобудеш Українську Державу, або загинеш в боротьбі за неї", — говорив ранений піднесеним, але дрожачим голосом. Збіглися хлопці, прийшов к-р Яструб. "Друже Підково, що з тобою?" — питає командир. Стрільці присвітили. На вид понівеченого тіла стр. Підкови по мужньому лицю к-ра Яструба потекла сльоза. "Я боку не маю? — спитав Підкова командира. "Ні, вирваний" — відповів. "І руки не маю?" — "Ні." Підніс ще цілу праву руку, глянув на неї, поворухав пальцями, випростував ноги й занімів на хвилину. По хвилі промовив благаючим голосом: "То добийте, добийте". К-р Яструб взяв

Підкову за руку: “Прощай, друже Підково. Таких людей як ти нам треба більше...” “Поховайте мене ближче до дому, повідомить батька, що я не живу!” — просив Підкова. Командир просив ще Підкови пробачення за це, що мусимо його власною рукою застрілити. Після цього чот. Дуда двома стрілами вкоротив терпіння стр. Підкові.

Стрільць “Підкова” — холмщак, від 1942 року член ОУН, взірцевий бойовик. Довший час був на становищі районного. Коли зав’язалися перші вузли боївки, став активним бойовиком і жорстоко відплачував ворогам за кривди, заподіяні нашому народові. Між стрільцями був дуже люблений. І не дивно, коли смерть покрила його очі, не одному закрутилися сльози в очах. Тіло стрільця Підкови заховуємо тимчасово там, де загинув. Самі з великим жалем по втраченому другові відходимо. Підчас вибуху гранати, крім вбитого стрільця Підкови, зістало ранених ще двох стрільців: Борсук і стр. Євген.

Переходимо через село Кадлубиська, Вілька і змучені задержуємось на кол. Корчунок. Дещо перекусивши, лягаємо відпочивати. В 3-ій год. встаємо і йдемо далше. Болото, йти тяжко, а ще до того темно. Ідемо в напрямі с. Угринів, але до села не доходимо, а звертаємо до клунь під лісом. В них закватиронуємо. В першій столілі остається друга чота, а перша іде далше. До ранку ще година. Занурюємося в сіно і засипляємо. Зі села привозять снідання та обід. Протягом цілого дня балакаємо півшепотом. Голосно говорити заборонено. Вечором хлопці виходять з сіна та повечерявши, дехто відразу іде спати, інші сидять на тоці та провадять розмову на різні теми. Чотовий закликає до себе німця-повстанця та переказує йому найновіші вісті з фронту. З цього виникає весела сценка. Дещо пізніше приходить другий повстанець Міша — азербайжан. Він в добрім настрою, дає хлопцям закурити та оповідає своєю ломаною українською мовою веселі речі про себе. Нараз Міша перестає сміятись і питає: “Де є німець?” Йому показують. Він іде туди і сміючись каже, що хоче йому дати табаку. Німець встає. Міша встає, дає йому тютюн і починає розмовляти, їхня розмова виходить дуже смішно. Німець вміє кілька слів по-українськи, по-польськи та по-російськи, все це мішає з німецькою. То саме Із Мішою. Він рівнож говорить по-німецьки: “гут, капут, камрат”. До цього домішує слова російські та українські. Ця розмова викликає сміх поміж друзями, бо й справді, почувши таку розмову, не вдається вдержати сміху. Міша часто оповідає про свою “чорну, суху дівчину”, в якій колись кватировав.

Лягаємо спати. Стійки посилено. Ніч тепла, тиха. На другий день, доволі відпочивати, встаємо дуже рано. Ранок холодний. Тому знову занурюємося в сіно й очікуємо на снідання. Після снідання забавляємося в столілі аж до обіду. По обіді приходить до нас пропагандист, який інформує про теперішні події на фронті й загально начеркує, як виглядатиме теперішня європейська війна в найближчій будуччині. Пізніше оповів про бої японців з американцями на Далекому Сході. З черги розказав про дії УПА на сході і наше сучасне положення. Найцікавіше було для стрільців це, що передба-

чувано скорий розклад совітів, а тим самим скорше осягнення нашої цілі. Після цього ідуть на ці теми розмови, кожний зі стрільців висловлює свої думки. Вечором розстрілюємо енкаведиста-розвідчика, якого перелапали ще попереднього дня.

По вечері лягаємо спати. В невдовзі 2-га чота відходить в напрямі Холмщини. Стрільці дуже вдоволені, що туди ідуть. Перед відходом к-р Яструб дає свого коня рой. Соколові, бо він не може йти, нога болить. К-р Яструб іде з 2-ою чотою. Злегка стискає мороз. Скоро приходимо на кол. Корчунок і тут відпочиваємо около години. Ідемо дальше. Мороз щораз сильніший — знов відпочиваємо, тим разом на сіножатях. Доходимо до с. Шиховичі, переходимо через село і прямуємо на кол. Кузьмин, де закватуємо. Від тітки довідуємося, що завтра мають приїхати за контингентом совіти. Щоб не наражати людей на небезпеку (коли пропаде в селі совіт, то звичайно відповідає за це населення), зараз зранку відходимо на колонію Модринець і там квартируємо до вечора. Вечором ідемо до села Терebinь. Здалека бачимо, як шосою, яку маємо переходити, ідуть авта. Та в той час, коли наближаємося до шоси, авт близько нема. Ще короткий марш і опиняємося на призначеному місці, де відпочиваємо. Вдень доносять нам, що на другому кінці села є польська “штурмівка” в числі 20 осіб. Це нас не тривожить, бо ми майже під лісом. По-друге, така сила для нас не страшна. Сидимо спокійно. Харчі привозять зі середини села. Вечором деякі стрільці відходять до своїх родин, які знаходяться недалеко Терebinя. Тут квартируємо й другий день. До села знов приїжджає “штурмівка”, але на неї не звертаємо більшої уваги. День минає спокійно.

1 грудня, [1944], п'ятниця. Ранком відходимо на кол. Бляхарку. На місце приходимо майже днем. Децjo пізніше приїздить підвода з провіантом. Хлопці завдяки гостинності селян покищо не голодні. Господарі в яких квартируємо, записались на виїзд за Буг. Це не тільки тут, але й в інших селах люди записуються на виїзд, рішаючи покинути своє майно, щоб більше не мати стичности з поляками. Одначе жаль за родинним селом та тяжко запрацьованим майном відбирає охоту до виїзду. Тому то й виїжджати не дуже спішаються. Багато з них говорять: “Поїдемо, а буде щось, вернемо”. Люди нічого не роблять в господарствах. “Так і так покинемо” — кажуть. Тут-то-там стоїть групка людей, нараджуються, що робити. Кожний з нас, де тільки не заїдемо, радить людям залишатися на місці, бо кращої долі в сьогodніший час не знайде ніде, а все лихоліття з часом минеться. Однак дядьки не можуть рішитися, що мають робити. Скрізь спокійно, лише під хатами чути стукіт стійкових, які загриваються. Спати лягаємо зараз звечора, бо нема світла.

О год. 4-ій рано чотовий Дуда дає наказ посилити стійки. На ріг лісу відходять застави, решта жеде в бойовому поготівлю. Нарешті поготівля відкликують. Розбираємося, миємося і чистимо зброю. Кожний з стрільців знаходить собі якесь заняття: хто читає книжку, хто латає вбрання, хто знов нищить свої докучливі “приятелі”. Вечоріє. Загравою заходить сонце,

обсипаючи золотим промінням верхи дерев. Сильний вітер не перестає. По вечері покурюємо, наносимо соломи і лягаємо спати. Опівночі відходимо. Ідемо через с. Модринь, переходимо шосу й задержуємось на кол. Шиховичі, де закватиронуємо. Ще більша частина не заснула, а вже одержуємо наказ вставати. Це місце постою опускаємо тому, бо дорогою, яка переходить через цю колонію, совіти мають возити картоплю. Переходимо на Кузьмин. Тут зустрічаємо першу чоту, яка прибула ще минулого дня. Закватиронуємо в двох хатах. Довідуємося, що під час постою першої чоти на кол. Корчунк утік стр. Ваня і стр. Василь. Ваня — східняк, дезертир з Ча. При відході забрав годинник свого чотового й автомат стр. Вишні. Василь — холмщак, 17-літній юнак, втік мабуть тому, що батька арештували поляки.

Цього дня з наказу к-ра Яструба розв'язуються 3-ій і 4-ий рої в цілі доповнення інших роїв, в яких є замало стрільців. Вечором, як звичайно, лягаємо спати. На дворі приморозок. Ледяне шкливо тріщить під ногами. Звісно, грудень. О год. 3-ій відходимо. За нами посувається одна наша підвода. Йдемо знаною нам дорогою на кол. Бляхарка. Переходячи шосу, зауважуємо багато слідів авт. Ще здалека чуємо, що на колонії уїдають собаки: один, другий, а потім ціла собача музика. Пробуджуються люди. В хатах появляється світло. Загомніло в селі. Дядьки оповідають, що рано на колонію мають приїхати совіти по картоплю. Ми весь час на поготівлю. Спати не вільно. Стілка уважно стежить у напрямі шоси. Сходить сонце. Від перших соняшних променів гине сріблестий іней, який розсипався по землі, стріхах і деревах. Минає год. 7-а, 8-а і шойно о год пів до дев'ятої стійковий повідомляє, що від шоси зближаються авта. Скоро відходимо до рову, який тягне до лісу. Ним прямуємо в лісну гущавину. З колонії доноситься стукіт моторів надїжджаючих авт. Ми вже в лісі під гостинним прикриттям голих дерев. Авта зупиняються в перших хатах колонії. Їх є лише два. Вони приїхали по картоплі. По кількох годинах авта відїжджають і ми знову повертаємо на свої квартири. Решта дня минає спокійно.

5-го грудня, [1944], вівторок. Стоїмо далше на місці. З самого ранку в гострому поготівлі. Стілки поставлені. Сподіваємося знов совітів, а стрінуться з ними на колонії є небажаним. В полудне поготівля відкликують. Чот. Дуда бере кількох стрільців і їде до с. Богородиці за харчами. День соняшний. Мороз пустив і зробилося болото. Стрільці читають книжки, або забавляються грою в карти. Цієї ночі приїхав до відділу к-р Карпо. Говорить, що він має перебрати відділ від к-ра Яструба, який є хворий. О год. 2-ій чуємо стріли. Незабаром прибігає звіттам дівчина й каже, що стріляють совіти, які на кількох підводах приїхали до села. Що хочуть, невідомо. Виходимо знова в ліс і здовж краю розтягаємо розстрілну. Стрільв вже більше не чути. За деякий час стійкові повідомляють, що селом проходить двох совітів. Вони заходять до одної хати і там задержуються довший час. Пізніше подаються в напрямі шоси. По їх відході приходить до нас дядько, до якого заходили совіти і пояснює, що це був один совіт, а друга совітка. Про те, що тут діється, вони не питали.

К-р Яструб дав наказ стиснути розстрільну й робить збірку цілого відділу. Його передає к-рові Карпові. По перебранні відділу, розходимося на становища. О год. 15-ій вертаємо до хат на обід, який вже давно приготували тітки. Сподіваємося, що сьогодні відійдемо, тому що задовго стоїмо на одному місці. Зараз звечора лягаємо спати. О год. 1-ій відходимо в напрямі с. Діброва. Дорога добра. Над нами світить блідолиций місяць. Підходимо до останнього ліска і зупиняємось. К-р Карпо висилає розвідку перевірити, чи в селі немає ворога. Повернувши розвідники повідомляють, що спокійно. Заходимо до неогрітих хат. Стрільці здригаються від холоду. Не гаючись беремось до праці. Частина з нас розбирає знищені хати, рубає на дрова, інші розпалюють в печах, а решта носять солому до хати. Коли стало тепло, лягаємо відпочивати. День минає без жодних пригод.

8 грудня, [1944], п'ятниця. Ніччю к-р Яструб ще раз прощається з нами і відіжджає лікуватись. На дворі мороз і сильний вітер. Дарма що ми палили в хатах, холод не дає спокійно заснути. Розходимось знова за дровами. Старенька бабуся порається зі сніданням. Користаючи з вільного часу читаємо книжку ген. Н. Капустянського "Українська збройна сила". Книжка дуже подобається усім стрільцям. Коло год. 11-ої ловимо одного місцевого секота, який одного разу навів на село облаву. Крім того мав він ще інші провини. К-р Карпо дає наказ його розстріляти. О год. 16-ій відходимо. Ввесь час ідемо лісом. Вийшовши на поле, тратимо на деякий час напрям, але скоро відшукуюмо. В с. Терebinь відпочиваємо. По відпочинку вибираємось до відходу. Перед нами шмат дороги. На втіху всіх приходить зв'язковий з повідомленням, що залишаємось на місці.

Другого дня із села приносять нам дівчата снідання. Нормально на співах і гутірках минають години таборового життя. Вечером відходимо в північному напрямі. Переходимо шосе Замість — Грубешів, даліше луками попри с. Гоздів і вузькоторовою залізницею доходимо до с. Богородиця. Ввесь час падає рясний дощ, аж шумить. По дорозі стоять великі калужі. Дядьки зразу не хочуть відчинити, вони сподіваються, що це поляки. Щойно в дальших хатах, при помочі місцевих стрільців відчиняють нам хати. Пізнавши, хто ми є, господарі приймають нас дуже гостинно. На столах з'являється м'ясо, молоко, тістка, пироги, що їмо з великим апетитом. Пізніше вносимо солону і лягаємо спати.

10-го грудня, [1944], неділя. Встаємо рано, бо сподіваємось алярму. Це село положене недалеко міста Грубешова. Навкола села стоять малі хлопці, вважаючи, чи часом не наближається ворог. О год. 10-ій алярмують нас, що 17 совітів наближається до села зі сторони с. Волиця. Зі собою мають собаку. Скоро виходимо до клунь. Малі хлопці повідомляють нас про рухи большевиків. Вони минають село та подаються в сторону Підгірець. Ми повертаємо до хат. Снідаємо. Селяни наставлені до нас дуже прихильно. Село Богородиця — це одно з найсвідоміших сіл на Холмщині, через що себе дуже добре чуваємо. Коло год. 13-ої большевики повертають назад, але знов до села не вступають.

Вечером приготуємо на якусь роботу, тяжчу одіж і непотрібні речі наказують нам залишити. Однак це мабуть, з причини поганої погоди приготування відкликано. Лягаємо спати. О год. 13-ій відходимо на Терєбінську колонію. Перший день минає спокійно. Другого дня коло год. 10-ої селяни повідомляють, що приїхали совіти та ловлять людей на роботу до сусіднього села. Хотіли зловити також одного із наших, але він почав втікати і червоні його вбили. Командир заряджує гостре поготівля. Господарі, в яких ми кватируємо, дуже налякані. Тітка каже, що ще того дня забере діти й піде на інше село, щоб тут не мучитися. На щастя нічого злого не сталося. Вечером о год. 21-ій відходимо на кол. Бляхарку. Тут не застаємо першої чоти. Вона стоїть недалеко й мабуть сьогодні до нас долучить.

13 грудня, [1944], середа. Ніччю долучує до нас перша чота. Вона перебувала на кол. Кузьмин, та на кол. Мірче. Провівши день, ніччю відходимо на кол. Модринець, де закватиронуємо в кількох хатах, положених між гарним сосновим лісом. Господарі приймають нас досить гостинно. Сідаємо кружком і співаємо коляди та пісні. Час минає скоро. Вечером перший рій Крука відходить з чотівим Дудою в невідомому для стрільців напрямі. Ми йдемо на кол. Кузьмин, де закватиронуємо. День минув спокійно. Раненько о год. 4-ій відходимо на кол. Мірче. Тут ми щойно другий раз. Селяни нами дуже раді. Вони запрошують, щоб відвідувати їх частіше. Обіцяємо прийти. Дядько з тіткою співають українські колядки, їм помагає мала доня. Аж мило дивитися на таку зіграну родину. Вечером переходимо на кол. Бляхарку.

16 грудня, [1944], субота. Стоїмо на затишній колонії. Совіти на добре взяли за виселення українського населення з Грубешівського і Холмського повітів. Затурбовані селяни тільки говорять про нього. Дядьки зглядаються один на одного й як кількох запишеться, пишеться майже ціле село. Залишки майна та збіжжя совіти при переселенні забирають собі. Дотепер виїхали слідує села: Вербковичі, Сагринь, Молодовичі, Бересть, Стрільці. Куди везуть людей — невідомо. На цій колонії також записалися на виїзд. Другого дня лишаємося на цій самій колонії. Ранком алярмують нас, що наближаються два авта. Виходимо в ліс, але ці авта лише переїхали через колонію. Повертаємо назад до хат. Перед вечором самі авта повертають з наладованою картоплею. Ми з хатів не виходимо. Повертає чот. Дуда з першим роєм. З наказу к-ра Карпа відділ розділюють на кілька груп і кожна з окремим дорученням відходить в свою сторону. Наш 5-ий рій розділюється на дві частини. Наша частина йде до села Терєбінь в цілі зорганізування збірки харчевих продуктів, вбрання і взуття. Зайшовши на місце, стрічаємося з місцевими організаційними людьми, які помагають нам при переведенні збірки. Ночувати ідемо на колонію під ліс.

18 грудня, [1944], понеділок. В хаті холодно. Стрільці померзли до кости. На дворі сильний мороз. Цього дня збірки не проводимо, бо по селі вештаються совітські авта. Щойно коли стемніло, починаємо продовжувати далі свою роботу. Другого дня, то є у вівторок, свято Миколи Чудотворця.

Сидимо спокійно у селі. Довідуємося, що переселенча комісія вже викінчує переїздові паспорти. Дядьки приготують скрині, в які укладають своє майно. На українські хати до села Вербковичі наїхали вже волинські поляки. Це лише старики, жінки і діти. Молодих немає.

Вечоріє. Приготовляємо наскок на переселенчу комісію. Маємо забрати майже приготовані документи. О год. 21-ій підходимо до хати, в якій міститься переселенча комісія. Двох стрільців з автоматами вскакує до хати й роззброює комісію, яка складається з капітана й лейтенанта-жінки. Без жодного спротиву капітан віддає нагана. Наказуємо віддати усі переселенчі документи. Він вказує на піч, де лежить ціла скирта паперів. Один із наших нав'язує із капітаном розмову, вияснюючи, хто ми є і чому забираємо документи. Совітський урядовець потакує, зазначаючи, що він нічого не винен, йому наказують і він мусить це робити. Накінець забираємо папери, а большевиків віддаємо зброю, за яку він дуже дякує. Попрощавшись, відходимо. По дорозі зупиняємось в одній хаті, в якій доценту нищимо всі документи. Пізнім вечором відходимо на кол. Мірче. Тут є збірковий пункт. Та інші групи ще не повернули. Вони залишилися в терені з подібним завданням до нашого. Ранком долучає до нас к-р Карпо з першим роєм і частина другого. В терені залишився ще чот. Дуда з третім роєм і другою частиною другого роя. Довідуємося, що в с. Тихобіжі польська міліція зловила нашого фірмана Бородача і ще трьох стрільців. Зловили їх о 3-ій год. ночі й відвезли до Крилова на міліційну станицю. Що буде з ними не знаємо.

21 грудня, [1944], четвер. Кватируємо на місці. На нашу квартиру приходить к-р Карпо. Він все веселий, жартує. В хаті гамір і сміх. По вечері ще дещо гуторимо і лягаємо спати щойно пізнім вечором. О год. 3-ій відходимо на кол. Кузьмин, яка знаходиться під лісом. Довідуємося, що вищезгадані групи стоять на другій стороні лісу на кол. Модринець у віддалі два км від нас. Повертає фірман Бородач та двох стрільців, які були зловлені поляками. Польські міліціанти передали їх совітам, але ті, не добачуючи в них жодної провини, відпустили [їх] на волю. Господиня готує снідання, ми чистимо зброю.

Коло год. 9-ої рано стійкові повідомляють, що від села Модринця попід лісом в нашому напрямі посуваються підозрілі люди в числі 15—20 осіб. Наш рій є на краю колонії, у першій хаті. Скоро вбираємося і відступаємо до лісу, віддаленого від хати 20 м. Кількох стрільців біжать повідомити про це інші рої. Нас 6-ох, з одним кулеметом, не чекаючи на решту друзів, розстрільною посуваємося краєм лісу на стрічу незнаних гостей. Решта роя вибігає дещо пізніше, їх починає обстрілювати ворог. Вони заглиблюються в кущі й подаються в напрямі, де кватирували інші рої, думаючи їх там зустрінути. Та ті відійшли вже в ліс. Наша група, підійшовши кількадесять метрів, бачить перед собою у близькій віддалі групу большевиків. Вони завважають також нас і перші починають стріляти. Ми в лісі, а вони в долині на полянці. Залягаємо і відкриваємо по них вогонь, їх дикі вигуки лунають по лісі: "Давай пулеміот" — реве котрийсь з большевиків, суваючись по

долині. Наш кулеметник Галабурда висувається наперед і б'є по ворогові. Біля нього зараз стр. Манько стріляє з автомата. Але по кількох серіях автомат затинається. Ми лежимо на самому краю лісу. Раптом чути зойк раненого. Спрямовуємо свій зір в сторону зойку й бачимо цілого обкривавленого кулеметника Галабурду. Не зважаючи на рану кулеметник Галабурда ще з більшою завзятістю б'є по ворогові. Роевий Приблуда дає наказ відступати, а сам бере кулемета від раненого Галабурди.

Відстрілюючись відступаємо. Большевики не переривають вогню. Відійшовши в спокійне місце, один із стрільців відвозить раненого Галабурду до с. Шиховичі. Ми йдемо лісом на північ. Стріли стають щораз тихші. В який напрям відійшов к-р Карпо і які його пляни, не знаємо. Пройшовши добрий шмат дороги, спиняємось на кол. Міняни. Там снідаємо. Над лісом, в напрямі нашої сутички, видно клуби диму. Нема сумніву, що це большевики з люті спалили колонію, на якій ми квартирували. Коло год. 14-ої стійковий повідомляє, що направо від пожежі чути густу стрілянину та вибухи гранат. Додумуємося, що це к-р Карпо б'ється з енкаведистами. Поспішаємо в напрямі стрільв. Вже вечоріє. Тихо прокрадаємося між кущами аж до місця, де ми стрінулися з ворогом. На колонії бачимо догаряючі хати. Коло згарищ лежать коні, кричать перелякані кури. Стріли втихли.

Подаємося на кол. Мірче. Відійшовши кусник дороги, бачимо перед собою стрілецький ряд, який йде в напрямі вищезгаданої колонії. Пізнаємо, що це наш відділ. Позаду котиться фірманка. Долучаємо до них. Хлопці оповідають, що при першій зустрічі нашого роя з енкаведистами, к-р Карпо відійшов з рештою хлопців в ліс з метою зробити засідку на дорозі, якою мали вертати большевики. Ще не встигли як слід приготуватись (к-р Карпо стягнув стрільців, які квартирували по противній стороні лісу). Вони на голос стрільців подались в напрямі, де був бій. Але прийшовши, побачили, що вже ніхто не б'ється, повернули в другу частину лісу недалеко від своїх квартир, коли побачили наближаючих енкаведистів з пограбленим майном. На наказ затарахкотіли усі кулемети і кріси. З большевицької сторони зістав ранений капітан і вбитий один кінь. Большевики скоро розсипались по полі й, відстрілюючись, почали вицофуватись за високу бурту, де були добрі становища. В цьому часі з с. Модринця надійшла їм допомога в числі понад 30 свіжих енкаведистів. Число ворога виносило понад 50 осіб. Вони довгою лінією розсипались по полі і почали завзято оборонятись. Наші були ще поки що в лісі. По короткій перестрілці, побачивши, що ворог в деяких місцях починає панікувати і втікати назад, к-р Карпо дає наказ до наступу. Розстрільною вибігає відділ з лісу й подається в напрямі ворога. Цей залягає і завзято починає оборонятись. Кулі, мов оси дзищать над нашими стрільцями. Короткими стрибками посуваються вперед. К-р Карпо, не схиляючись, біжить на чолі відділу та б'є по ворогові. Ворог починає втікати. В цьому часі ворожа куля прошиває груди к-ра Карпа. Ще раз чути голосну команду: "Хлопці вперед!" Підбіг ще кільканадцять кроків і падає лицем до землі. Його підхоплює кількох стрільців і відтягає до лісу, решта гонить вті-

каючого ворога. Бій триває ще около годину. Вкінці ворог не ставив вже жодного спротиву і втікає до с. Модринця, до якого під'їжджають свіжі авта з енкаведистами. Повстанці повертають назад. На полях минають ворожі групи. Їх є 9. Находять теж вбитого капітана енкаведе. Забрали з поля бою двох ранених стрільців. Лопуха та Свистуна і вбитого к-ра Карпа. Відійшли на кол. Мірче. Дещо відпочивши, один рій відходить по раненого Галабурду, який знаходиться в поблизькому селі. 5-ий рій бере тіло к-ра Карпа та двох ранених стрільців і відходить до села Угринова. Стр. Галабурду дещо пізніше відвозять у цьому самому напрямі. Між стрільцями бракує ще стрільця Жоржа. Де подівся, покищо не знаємо.

23 грудня, [1944], субота. Кватируємо на кол. Корчунок. Під вечір приїздить к-р Яструб і перебирає відділ. Довідуємось, що стр. Жорж пробитий кулею відбиг дещо дальше в ліс і там закінчив своє життя. Ранений стрілець Лопух, з причини тяжкої рани в груди, рівнож не видержав і цього дня помер. Стр. Лопух — це юнак, народжений 1925 року на Грубешівщині, член ОУН. В своїй поведінці був скромний, здисциплінований і дуже люблений між стрільцями, їдким болем в'їлась в серце стрільців смерть к-ра Карпа. К-р Карпо — галичанин, від самого початку змагань на Холмщині боровся в рядах УПА. Десятки одчайдушних вчинків виробили йому між стрільцями признання вояка-героя. Не словами, а чином показав к-р Карпо, як треба боротися за свій рідний край. В розквіті найкращого віку впав, прощитий кулею відвічного ворога України — москаля. В серцях стрільців лишився глибокий жаль по дорогому командирові й тверда постанова помсти на тих окупантах.

Посидівши до вечора, о год. 3-ій відходимо до с. Костяшина. Тут перебуваємо 24, 25 і 26 грудня. О год. 20-ій останнього дня відходимо до с. Сулимова, віддаленого три кілометри від нашого постою. Закватируємо в крайних хатах. Слідуючий день минає на читанню книжок. Ніччю відходимо. К-р Яструб з причини хвороби лишається на місці. В тому часі відділом командує чот. Боян. Пройшовши приблизно 5 км, задержуємось в с. Ліски. Село те спалене, крім кількох хат. В них ми закватируємо. Воно є положене в великому роздолі, від якого розходяться в кількох напрямках доріжки з високими буртами по краях. Під вечір довідуємося, що большевики минулого дня робили облаву на с. Угринів.

Слідуючий день, тобто 29 грудня, [1944] проводимо в тому самому селі. Ніччю відходимо на кол. Корошиці. Днем на недалекій шосі бачимо проїжджаючі авта. В поблизькому селі чути густі стріли. Це енкаведисти дальше продовжують облави. Ввесь день ми є в гострому поготівлі. Вечером виходимо до с. Костяшин.

31 грудня, [1944], неділя. Селяни дуже гостинно приймають нас. Харчуємося в кількох хатах. К-р Яструб лежить ще хворий і мабуть не скоро встане. Спокійно минає день. Проспавшись, встаємо о год. 3-ій рано й відходимо в східньому напрямі. За нами лишається невеликий слід, бо земля потрушена дещо снігом. Переходимо через невеликий ліс і розкватирує-

мо в одній хаті біля Лашева. В ній віддавна ніхто не мешкає. Наносимо со-
ломи. В невеликій кухні й кімнаті поміщується нас около 60 осіб. Місця є
мало. Підчас відпочинку, один одному лягає майже на ноги. Ранком холо-
дно. Вітер завзято лютує по шибках. Ми лежимо, мов у переповненій в'язнич-
ній келії. З харчів маємо лише хліб. В кожного під верхнім убранням число
докучливих "приятелів" більшає, але й з ними український революціонер
дає собі раду. Вечором один рій відходить до поблизького села по харчі. Над
ранком згаданий рій приносить зі села каву і хліб.

2 січня, [1945], вівторок. В хаті дуже гамірно. Азербайджанець Міша,
розвеселившись, співає в рідній мові пісні, розповідає про свій край і народ.
Він дуже радий, що ми його слухаємо. Коло год. 13-ої стійка повідомляє, що
недалеко від хати йде підозрілий тип. Чот. Крапка з одним стрільцем дога-
няють його і приводять до хати. Убрання його обдерте й завошивлене. В ки-
шені дві гранати. Чот. Боян з рой. Приблудою проводять слідство. Він вдає
втікача з ЧА, та вневдовзі признається, що є висланий в розвідку. Сам є ен-
каведист. По списанні протоколу, чот. Боян дає наказ його розстріляти.

* * *

(2 січня — 3 березня).

3 березня, [1945], о год. 20-ій, виїжджаємо саньми з с... Віє морозний
східний вітер. Доїжджаємо до с... і тут зупиняємося. Сани відсилає на-
зад, самі йдемо пішки на колонію, де у двох хатах заквартируємо. Від
місцевих людей довідуємося, що в с. Переводові, де квартирував рій Яро-
слава, большевики проводили облаву. Двох стрільців, Корінь і Степовий,
заскочені в stodолі, відбивалися до часу, доки не впали, прошиті кулями
енкаведистів. Слідуючий день проводимо в тих самих хатах. Вечором
прибуває до нас к-р Черник і наказує чот. Крапці перевести відділ на
кол..., де буде він сам.

Повечерявши, відходимо до саїтної хати під ліском. Там нас задержує
стійковий. Заходимо до хати і тут зустрічаємо рої Ярослава та Клена. По
кількох хвилинах відходимо дальше і заквартируємо в саїтній хаті. Сюди
приходять рої Ярослава і Клена. Дещо пізніше приїжджає к-р Черник. Ройо-
ві роблять зі своїми роями збірку. К-р Черник переглядає відділ. По перегля-
ді відділ віддає к-рові Кропиві, який свіжо до нас прибув. По переданні від-
ділу к-р Черник відїжджає.

З новим командиром Кропивою подаємося в північному напрямі. До-
вкруги сніг. Тому, переходячи всякі дороги для змилення нашого напрямю
маршу, переходимо задом. Перед селом [...] відділ зупиняється. К-р Кропи-
ва висилає стрільців у совітських уніформах у розвідку. В селі спокійно. Два
рої входять до двох хат під ліском, а два йде до села. Заквартируємо. З нака-
зу к-ра Кропиви всіх підозрілих людей маємо задержувати до вечора, бо тут
волочиться багато сексотів. Рої, які квартирують у селі, задержали вже кіль-
кох. Коло обїду до села приїздить міліція-українці. К-р Кропива рішає два
рої, заквартировані в селі, перевести під ліс. Людей придержаних випускає,

крім одного, який є підозрілий. Його приводять кількох стрільців та сам к-р Кропива. Оглянувшись, цей кидається утікати, але його доганяє куля з пістолі. Рої з села заходять до хат під лісом. Тут ждемо вечора, щоб під прикриттям ночі відійти далше. Вечором ідемо ще до села на вечерю, а повернувшись, переходимо до с...., де заквартируємо в хатах по роєві.

К-р Кропива закликає солтиса і наказує, щоб цей зробив збірку харчів. Солтис наказ виконав. Перед світанням відходимо на кол...., де в трьох хатах під лісом заквартируємо. Коло год. 11-ої в селі... чуємо стріли. Над нашим і над сусідніми лісами кружляє тяжкий совітський бомбовик. К-р Кропива висилає розвідку під село, але в селі нічого не завважено. Виходимо з хат до лісу. Переходимо через ліс. Перебігаємо через поля і вскакуємо до другого лісу. Літак кружляє далше. Займаємо становища на краю. В лісі тихо. Вітру нема. Сонце починає припикати. Минають години. Стрільв в селі вже не чути, та тільки літак кружляє. Двох стрільців іде в розвідку до хат, з яких ми вийшли. Повернувшись, звітують, що на колонії спокійно.

О год. 16-ій вертаємо на колонію та просимо тітку, щоб приготвила нам щось з їсти. Навкруги хат розставляємо стійки. В ліс виставлено застави. Коло год. 18-ої застава ловить на дорозі трьох підозрілих типів, які ідуть підводами. Переглядаємо документи. Чот. Крапка знає одного особисто. Він щось шепоче командирові Кропиви, який є в совітському уніформі. Двох інших відпроваджує до сусідньої кімнати. З першим починається розмова на політичні теми. Дядько виявляє себе великим українцем-патріотом. Він твердо вірить, що Україна мусить бути та що большевики проваляться. Оповідає теж про своїх дітей, одна донька Марія в Сокалі, в школі. "Про другу добре не знаю. Може вона десь у вас, "бандерівцях", санітаркою" — оповідає він. "У мене самого не раз перебували хлопці. Я вповні співпрацюю з "бандерівцями" — продовжує він. Раптом к-р Кропива робить зворот розмови: "Товариш сержант, пішіте всьо что он гаварить етот бандеровец". Дуже поважний він є, та все таки мішається і не знає, що має далше робити. Чот. Крапка пише все, що допитуваний говорив. З черги к-р Кропива зазначає, що зараз приїде НКВД. Написаний протокол зістане переданий в їх руки. Підписати це, що він зізнав, не хоче. Ні просьбою, ні грозьбою до цього його змусити не можна. К-р Кропива наказує зав'язати йому руки. "Не в'яжіть, як хочете знати, то моя доня працює в НКВД в Томашеві машиністкою. А син ще за Польщі сидів у в'язниці за те, що працював в комуністичній партії" — говорить він. Його очі пильно скачуть і допитливо слідять за командиром, а він тоді до нього: "Було відразу говорити, а то тільки часу змарнували на одному допиті". "Та я не знав, що то свої, я думав, що то бандерівці." Дядько ставить на стіл водку й просить пити на знак доброго закінчення справи й стрічі зі "своїми". Починається "баль". Наш "гість" п'є келішок за келішком. Ми також вдаємо, що п'ємо. В дійсності горілку виливаємо на землю. "Гостеві" розв'язується язик. Він виказує усіх бандерівців у своєму селі. Оповідає теж про "добрих" людей. Пізніше цілує командира і просить, щоб ще сьогодні приїхав до його дому в Телятині, Там він нас ще краще по-

гостить. Оповідєє про свого товариша, який знаходиться в іншій кімнаті, що це є свій чоловік. Він подається до Люблина до НКВД. Там вислав прохання, щоб його прийняли до служби. Коли приймуть, буде працювати в м. Люблині. Про третього говорить, що це “невтральний”. По кількох годинах довідалися ми від нашого “гостя” все, що нас цікавило. Час нам відходити. К-р Кропива підходить до нього і каже роздягатись. Він спочатку гупо кліпає очима, а даліє береться роздягатись. Роздягаємо його до білизни. Тепер він зрозумів, куди заїхав. Його лице на зміну біліє, то червоніє. “Через таких, як ти зрадників терпить весь український нарід” — каже командир і твердо рукою мастить по пузатій пиці. Пізніше виводимо його в ліс та розстрілюємо. З другим робимо те саме. Відходимо. В свіжому снігу лишаються дуже замітні сліди. Доходимо до с..., де заквартируємо.

7 березня, [1945]. Раненько кількох стрільців їде саньми по нашому слідові й затирає сліди. Днем стрільці направляють взуття та одяг. Селяни оповідають, що часто до їх села приїжджають “галанти” (організовані сексоти в с. Махнівок). День минає спокійно. Вечором замовляємо сани й виїжджаємо на кол.... Хати тісні. На силу можемо поміститись. Господарі є дуже привітні. Вони стараються нас прийняти якнайкраще. Стрільці беруться чим скорше до чищення зброї. Вона, замерзаючи, скоро ржавіє. Чистити мусимо по кожному перемарші. День минає на розмовах. За вікнами змагається вітер з високими деревами: нагинає їх, трусить ними та обсипає снігом. Навіть собаки на дворі не хочуть показуватись. А це ж березень, здавалося б, що весна запанувала над зимою. А вона, зібравши всі сили, старається побороити її. До нас має приїхати к-р Черник. Однак минає день і вечір, а його немає. Мабуть вже не приїде. Десь далеко чути рідкі крісові стріли. По вечері ще дещо гуторимо і лягаємо спати. Встаємо рано. К-р Кропива наказує митися на дворі снігом. Миємося. Кожний зі стрільців веселий, сміється, жартує та розібраний до половини забавляється на снігу. Пополудні приїздить к-р Черник. Він, пожартувавши з нами, говорить щось окремо з к-ром Кропивою. Вечором відїздить.

10 березня, [1945], субота. Біля полудня зривається сильна заметіль, шалений вітер, мов ранений звір, реве та стогне, несучи цілі хмари снігу. Стійковий мов “снігова баба” цілий обкуруений снігом. Ще перед полуднем приїжджає к-р Черник. Він робить відправу з к-ром Кропивою, чотовими та ройовими. Пізніше перегруповує цілий відділ. Зі стрільців, що володіють російською мовою, творять окрему групу й прилучають до пробоевої чоти Сушка — східняка. Решта стрільців лишається при к-рові Кропиви. Цілий відділ ділить на кілька груп. Ніччю к-р Черник відїжджає. До нас прилучає незнаний тереновий і разом з ним відїжджаємо. Додумуємося, що йдуть приготування до роботи. При пробойовій чоті залишається к-р Черник. Він наказує чищення зброї. Вона мусить бути чиста і справна.

11 березня, [1945], неділя. День гарний і соняшний. На колонію, де ми квартируємо, привозимо дві “торпеди” і йдуть даліє приготування. К-р Черник переглядає ще раз зброю. Коло год. 16-ої приїздить до нас 6 саней.

Приготовляємось до від'їзду. Чот. Сушко робить збірку бойової частини і здає звіт к-рові Чернику. К-р Черник пояснює нам завдання, яке маємо виконати. Їдемо зараз на одну малу роботу. Маємо зліквідувати "галянтів" в с. Махнівок. Група в совітських уніформах про своє завдання є вже поінформована. Вона піде до середини села. Я і Орлик зі стрільцями в цивільному одязі зробимо застави від с. Будинина і Ворохти. Групи, які від'їхали вчора, зроблять застави в лісі на південь від с. Махнівка й від с. Корчмина.

Від кількох місяців в цьому селі під проводом місцевого комуніста Галянта створились т. зв. "істребітелі". По кількох місяцях "праці" "істребітелі" стали лютим ворогом українського самостійницького руху. Вони одержали від большевиків зброю та військову кличку. Без "пропуску" ні з села, ні до села нікого не пускали. До тепер в селі вже ок. 50 озброєних осіб. Щоденно їздили вони до довколишніх сіл і шукали за "бандеровцями". При цім арештували невинних селян, грабували майно, та навіть підпалювали селянські будинки. Подібні станиці почали засновувати на інших селах. Для довколишніх сіл через свій терор і грабежі стали великим пострахом. Зухвальства цих комуністів, званих "галянтами", не було меж.

Сідаємо на сані і від'їздимо. Сонце ще досить високо в небі. Віддаль між саями 40—50 м. Їдемо долинами. По півгодинній їзді опиняємось на одній гірці. Перед нашими очима розтягається панорама кількох сіл. Теренові пояснюють: що село на ліво — це Ворохта, село на право — Махнівок, а ще дальше на право — це Корчмин. Всі ці села розложені на одній лінії зі сходу на захід. На південь від села Махнівок видимо ліс, де стоять наші застави. Їдемо дальше. До с. Махнівок ще пів кілометра. З села доносяться веселі безжурні пісні — вибухи. 150 м перед селом наші коні потопають в глибокому снігу. На краю села видно кількох людей. В'їздимо в село. Ці люди — це ворожа стійка. Вони задержують нас голосно питаючи: "Кто ви такі?" — "Бойци красноармейци" — відповідає відразу кілька голосів з нашої сторони. "Галянтам" видається це підозрілим. Один із них пускає серію з автомата. Ми наганяємо коні й в'їжджаємо в село. Коні ставимо за спаленим костелом. Тут рой. Орлик робить заставу. Друга стає від села Ворохти. Група в совітських уніформах іде в село і зараз на краю ловить двох "галянтів", які пробують нас задержати. Їх заводимо до спаленого костела. Сонце давно зайшло й почало темніти. Співи в селі втихли. Група в совітських уніформах посувається в напрямі хати Галянта, де містився "штаб". По дорозі б'ються з малими групами "галянтів", які починають ставити опір. Коло станиці мотається кільканадцять комуністів. Побачивши нас, починають стріляти. Пускаємо кілька серій з кулеметів і вони панічно розбігаються. Паніка в селі велика. Наші стрільці весь час "ругаються" на совітський лад, включно до "небесної канцелярії". Сумагоха в селі велика. Перелякані жінки вибігають на двір і побачивши "своїх", не знають, що діється. По дорозі ловимо всіх мужчин і відпроваджуємо до спаленого костела. Зразу ж починаємо палити за собою хати всіх "істребітелів". Знялась велика пожежа. Небо набрало червоної краски. Трищать падаючі хати. То тут, то там лопоче автомат, або відзиваються поодинокі крісові стріли. За деякий

час чути густу стрілянину в напрямі лісу. Це наші застави б'ються з надходячою ворожою допомогою. По двох годинах 40 хат стоїть в полум'ї. По селі валяються трупи "істребітелів". В костелі стоїть багато наловлених мужчин. До будинку Галянта (мурованого) підвозимо торпеду. По кількох хвилинах вона зривається і з великим шумом ударяє об мури хати. Сильний вибух стрясає повітря. Коло костела к-р Черник та інтендант Сатана перевірюють папери зловлених мужчин. Усіх "істребітелів" розстрілюємо. Невинних розпускаємо домів.

В один момент і біль і ненависть стискає душу кожного стрільця-повстанця. Ми власними руками мусимо стріляти своїх братів-зрадників, одурманених комунізмом. Ми довго терпіли і ждали, поки ці люди опам'ятаються і заперестануть свою руйницьку роботу, та кінця їхньої оргії не було видно. Вони чимраз відважніше бралися переводити свої задуми в діло. Перелякане населення, молячись, ждало хвилини, коли прийде пімста за заподіяні кривди. Сьогодні збройним чином показуємо всім катам українського народу, що месників не бракне. За кожную кривду, як не сьогодні, то завтра прийде пімста. Зрадницькі трупи і згарища хай будуть пересторогою для кожного, хто хоче стати на перепоні визвольного змагання. О год. 23-ій к-р Черник дає знак триколіровою ракетою, що робота закінчена. Застави хай опускають свої становища. Біля костела сходяться стрільці й пригтовляються до від'їзду. Далеко за селом, оглянувшись, бачимо ціле село перегикане вогнястим полум'ям. Зі собою веземо ще двох "істребітелів". Одного совіта-енкаведиста з погранзастави, а другого з активних членів банди Галянта. Відпочивши трохи на кол. Радків, від'їжджаємо на кол. Корошиці. Відділ ділиться на малі групи, які йдуть в різному напрямі.

12 березня, [1945], понеділок. Відлига, морозу нема. День минає спокійно. Вечором приїжджає чот. Дуда й говорить, що в сс. Переводів та Ліски є совіти, які шукають нас. Запрягаємо коні й через село Кадлубиська та Вільку заїжджаємо на кол. Смолигів і тут в самітній хатині закватирвуємо. Господарі бідні, але їсти маємо що, бо харчеві продукти привезли зі собою. Другого дня коло год. 15-ої приїздить до нас к-р Черник. Групи, які були на заставах, досі не мають ще зв'язку з нами. Про точний вислід нашої роботи ще не знаємо. Під вечір к-р Черник від'їжджає. Ми лишаємось даліше на цій самій колонії.

14 березня, в середу, стоїмо ще на тій самій кол. Щойно вечором від'їжджаємо. Температура піднеслася. Сніг почав топитися. Дороги покриваються болотом. Йдемо поруч саней. Коні [ледве] що здужають тягнути самі сани. Зупиняємося в с. Вілька. Тут організуємо харчові продукти й ранком повертаємо на місце, звідки вийшли.

Вже третій день кватирвуємо на тій самій колонії. Біля год. 16-ої під криттям густої мряки йдемо до с... на вечерю. Рано розвідка доносить, що в найближчих днях у цьому селі треба сподіватись облави. Повертаємо знову на кол. Смолигів. Від самого ранку день погідний, без хмарки. Теплий вітер зі сходу приємно лоскоче по лиці, б'є об груди. Працьовита бджілка пробу-

джується із зимового сну і дзвенінням своїх крил сповіщає нас, що весна близько. Запінилися рови й річки. На полях де-не-де біліє сніг. Стрільці втягають в свої груди тепле повітря і чують якусь свіжість і легкість. Уся природа стає до нового життя, на стрічу новому, незнаному. Кожному з нас на згадку про неї живіше б'ється серце. На цій колонії квартируємо до 18-ого березня. Час минає без жодних важніших подій. Вечором опускаємо колонію і відходимо до с.... Люди ще не сплять. Розходимось по двох до одної хати. Тут група чот. Дуди отримується з групою чот. Сушка. Проспавшись, ранком відходимо до с.... Починає знову падати великий сніг, але він одразу топить. Тут зустрічаємо к-ра Кропиву з відділом, який по знищенні Махнівки перебував у с...., а тепер опинився тут.

20 березня, [1945], вівторок. До відділу прибуває з окружного осередку пропаганди двох прелегентів. Прибуває також к-р Черник. К-р Кропива робить збірку цілого відділу й здає звіт к-рові Черникові. По збірці йдемо до одної клуні, де прелегенти перепроваджують з нами виклади, з нарису ідеології націоналізму, лінії нашої боротьби та пропаганди. Пополудні виклади продовжуються. Вечером відходимо на кол. Смолигів.

21 і 22 березня виклади не перестають. Вони охоплюють "ІІІ НВЗ ОУН". Слідуючого дня прелегенти від'їжджають. Стрільці проводять решту дня на дискусіях, зв'язаних зі знанням, якого набули під час викладів.

24 березня, [1945], субота. К-р Черник від кількох днів перебуває з нами. Коло год. 12-ої в полудне заряджує збірку відділу. Вже цілий відділ стоїть у трилаві, перед ним — заступник к-ра Кропива, чот. Крапка приготується до звіту. В цей момент в лісі, де стоїть наша стійка, зловісно загавкав собака, а хвилину пізніше падають стріли з автомата і десятизарядки. На енергійний наказ к-ра Черника миттю відділ розтягається в довгу розстрільну і біжить у ліс. На чолі — к-р Черник. Перебігаємо лісок і вибігаємо на поле. Перед нами у віддалі 500 м втікає до 10-ти озброєних осіб. К-р Черник бере один рій із собою і подається навздогін. Решті наказує лишатися на місці. Біжить за ними майже 2 км. та побачивши, що не здогонить, повертає назад.

На подвір'ю відбувається збірка відділу. Стрільці в совітських уніформах стають окремо. К-р Черник говорить, що сьогодні буде одна робота. По збірці відбувається відправа з командним складом, на якій всі чотові і ройові одержують окремі доручення. О год. 22-ій відходимо до Шихович і там в одній порожній хаті задержуємося. Пів години пізніше до нас приїжджає к-р Черник. Довідуємося, що ціллю нашої роботи є: зліквідувати польську міліцію — сталінських слугів в містечку Крилові. Там на станиці є їх понад 30 осіб. Крім того багато зброї має цивільне населення. Усі ройові зі стрільцями розходяться в різних напрямках. Ройовий Ярослав робить заставу від с. Малкова, рой. Клен під самим містом Крилів на дорозі, яка веде до с. Космова. Чот. Крапка робить заставу першим роєм в лісі від с. Тихобіжа. До сходу сонця застави вже на своїх місцях. Недалеко в густій мряці маячить м. Крилів зі своїм високим костелом.

Коли розвиднілось, пробоева чота в совітських уніформах входить до місточка. Міліцію рішено взяти підступом. Одного нашого стрільця Манька, знаного вже віддавна поляками в Крилові, як завязаного ворога поляків, ведуть стрільці закованого в кайдани на чолі стрілецького ряду. Поляки вибігають з хат і вдоволені тим, що стр. Манько “сотенни попадл сен”, не замічують нашого підступу. З вікон усміхаються молоді польки. За стрільцями біжить зграя дівори. Недалеко від станиці МО перед повстанців виходить один узброєний міліціант-стійковий. Чот. Сушка, який грає роллю совітського капітана, наказує йому, щоби завів на станицю. Він радо погоджується. Підійшовши під станицю, починають стукати в двері, щоб відчинили. По кільканадцятьох хвилинах, зібрані міліціанти запрошують стрільців до середини. Дві маленькі групи в совітських уніформах, які відлучилися в середині міста, зробили недалеко від станиці заставу. Шиковні поляки спокійно переходять попри хлопців. Польки кокетливо усміхаються до стрільців та пробують нав'язати з нами розмову. Інші запрошують на снідання. На станиці є лише 8 міліціантів, решта знаходиться в приватних помешканнях. Арештованого стрільця Манька стрільці передають міліції та наказують замкнути до пивниці. Поляки дуже вдоволені, кричать та хочуть його бити. Але їм наші не дозволяють. Заступникові команданта міліції (командант від'їхав до Грубешова) наказують, щоб негайно замовив 15 фірманок та снідання. Міліціанти починають сходитися на станицю. Вже їх є около 25. За тими, які ще не прийшли, пошукують наші “совіти”. Деякі стрільці ідуть на снідання. Готові фірмани під'їжджають під станицю. В цей час стрільці, які стояли навкруги міліції, майже всі разом крикнули “руки вверх!” та спрямували до них автомати. Всіх поляків пов'язано і положено на підлозі. Інші стрільці приводять “Басая”, відомого поляка-терориста, який палив села на Холмщині, та трьох з його охорони. Важніших пов'язаних поляків відводимо на підводи, всіх інших розстрілюємо. Один міліціант, якого щойно привели, кидається на чот. Сушка та хоче вирвати від нього автомата. В цей час стрілець Гонта вбиває його зі свого автомата й одночасно ранить в руки чот. Сушка. Усіх поляків розстріляно.

К-р Черник дає наказ пустити червону ракету на знак, що робота скінчена. Застави опускають свої становища. Пробоева чота забирає підводи, на яких пов'язані поляки та здобуте воєнне майно й відходить в напрямі с. Малкова. Збірний пункт в угринівському лісі. Під вечір пробоева чота подається до села Угринова, а дві других до Тудоркович. Провівши день, вечором відходимо в напрямі с. Ниновичі. В с. Ниновичі хочемо віднайти наших організаційних людей, в цілі полагодження деяких справ. Одначе це не вдається, бо ніхто із селян не хоче відчинити дверей. Вхидимо дальше в село й на одній вулиці, положеній на узгірку, кватируємо. По довгих змаганнях селяни пускають нас до хат. Усі є дуже перелякані нашою появою. Дядьки говорять з нами дуже обережно. Причина в цьому, що наш відділ дуже рідко тут перебуває. Крім цього, це було село дуже тероризоване енкаведистами з причини зрадника Юрченка-Левочка. Щойно вдень пополуноді селя-

ни осмілюються та починають щиро з нами говорити. Вечеряти розходимося по селі. Повечерявши відходимо.

Перед нами чути стріли з кулемета та автоматів. По кількох хвилинах стріли втихають. Закватиронуємо в с. Сулимів. Від дядьків довідуємося, що ці стріли були в цьому селі. Якісь невідомі осібняки, підійшовши вечором під село, стріляли на переїжджаючого дядька. Дядько зівстав тяжко ранений. З тієї причини опускаємо село й відходимо даліше до с. Переводів. Тут довідуємося, що минулого дня поляки робили на с. Переводів облаву. Там заскочили наших стрільців: Сірка (східняка) і Андрія (волиняка) в криївці. Вони підпалили хату. Стр. Сірко і Андрій висунулись з криївки і почали бити по ворогові, між яким зробилась зразу велика паніка. Але пізніше, опам'ятавшись, цілою масою почали наступати на наших двох героїв. Окружені зі всіх сторін були змушені знов зійти до криївки. Озвірілі з люті ляхи почали кидати до криївки гранати. Андрій гине відразу від вибуху гранати, а стр. Сірко зівстає тяжко ранений і по від'їзді поляків, проживши ще до трьох годин, замикає на віки очі.

28 березня, [1945], середа. Час минає спокійно. Вечором відходимо до двох хат під лісом, віддалених кількасот метрів від с. Винники. До села не заходимо, бо відомо нам, що в селі є сексоти. Селяни тут також дуже залякані, бо останніми часами почав шаліти в цих околицях терор польської "штурмівки". Ця "штурмівка" палить села, рабує майно та вбиває невинних людей. Нема майже такого дня, щоб десь не горіло, або щоб когось невинного не закатували. Зухвалі поляки показують свою хоробрість на безборонному населенні. До год. 16-ої минає час спокійно. Стрільці співають, мов би забули про конспірацію.

Раптом прибігає алярмовий і каже, що їдуть совіти. Збираємося і вибігаємо в ліс. Ще всі не добігли, як посипалися ворожі стріли. Дивимось в цю сторону і бачимо в віддалі 500 м, як лісом розсипається кілька ворожих верхівців. До нас долучають стійкові і відходимо в гллуб лісу. Одного стійкового Гонти нема, мабуть заблудив. Стріли падають даліше на довгій лінії, але лише з одної сторони лісу. Відходимо на північний край ліса й на краї займаємо становища. Так пролежуємо деякий час. Ворог до лісу не відважується йти. Стріли втихають. Вечором виходимо з лісу й долинами подаємося до невеличкого лісу біля с. Гільча. Тут відпочивши, йдемо даліше. В с. Костяшині вечеряємо й лягаємо відпочивати. Ще всі не заснули, як до села приїхав к-р Дуда з пробоевою групою, яку перебрав від чот. Сушка й к-р Кропива. Ще тієї ночі ідемо до лісу, положеного недалеко с. Угринова й в клунях перебуваємо слідуєчий день. Вечером відходимо до с. Угринова. Досвіта повертаємо знову до цих клунь. День минає спокійно. Коли сонце зайшло, йдемо знов до села Угринова на свої попередні квартаири.

1 квітня, [1945], неділя. О год. 3-ій опускаємо село і відходимо в ліс. Вже в інше місце. Тут клунь немає. Харчі довозять нам із села. В поблизьких околицях про облави не чути. По обіді к-р Кропива з чот. Дудою і двома стрільцями їдуть до села Вільки. Ми приходимо там в вечір. Повечерявши,

подаємось на відпочинок. Ранком відходимо на кол. Смолигів. Ще всі не поснідали, як верхом приїжджає стрілець Зірка з наказом від к-ра Черника, щоб відділ негайно перейшов на край ліса від с. Угринова. К-р Кропива скоро робить збірку всього відділу й відходимо на згадане місце. Там к-р Черник наказує к-рові Кропиві, щоб він з відділом зайняв становище на краю. Причина ця, що в с. Угринові є совіти. Крім того вони ходять по полях, а навіть наближаються до краю лісу, положеного на схід від Угринова.

Чуємо клекіт кулеметів. Це боївка Циби обстрілює наближаючогося до лісу ворога. В годину пізніше боївка долучила до нашого відділу. Большевики в числі понад 100 осіб подалися в ліс, де були стріли. В частину лісу, де ми находилися, ворог не підходить. Вечором повертаємо на кол. Смолигів, на якій квартируємо протягом слідуемого дня. Вечором підходимо до с. Діброви. Село це порожнє. Селяни виїхали за Буг. В хатах застаємо повибивані вікна та понищені печі. Видається, що через село перейшла якась велика буря, яка знесла усе життя. За деякий час стрільці привозять одну безрогу і хліб. Голоду не відчуваємо.

З сусіднього села приїжджає дві підводи з поляками забирати збіжжя, яке залишили наші селяни. Ми їх відпускаємо, вдаючи аковців. Годину пізніше від сторони кол. Борсук[ів] надїжджає знов дві фірманки. На підводах сидить кількох поляків. Провіряємо документи. Один з них — це бувший червоный партизан, а тепер міліціант в Мягкому. Двох інших — це рівно ж співпрацівники Сталіна. Переконані, що ми є совіти, вихваляються, як вони вірно служать Радянському Союзові. Довідавшись все, що нам є потрібне, усіх трьох розстрілюємо, як вислужників окупанта, однакових ворогів українського як і польського народів.

Вечором залишаємо село і відходимо. Наблизившись до шоси, бачимо у віддалі світло з рефлекторів авта. Воно їде в нашу сторону. Скоро біжимо й перед шосою залягаємо. Ще всі не встигли зайняти становища, як авто доїжджає до нашої лінії. Майже в одній хвилині по авті починає бити кілька наших кулеметів. З машини сиплються іскри, але мимо цього вона посувається дальше. Під градом куль переїжджає аж до кінця нашої лінії й щойно там стає. Світло не гасне. Наближаємось до машин. З боку в рові знаходимо тяжко раненого старшого лейтенанта, а децто дальше шофера-поляка. Один, залишаючи свого автомата, утік. На авті знаходимо до 30 зрабованих овець. Випустивши їх, підпалюємо. Цельту зверху забираємо із собою. Забравши зброю: три автомати і пістоль, відходимо до с. Вільки. Від людей довідуємося, що минулого дня коло кол. Корчунок була облава, в якій брало участь около 200 большевиків. В одній із хат на цій колонії кватирувало 19 стрільців, між якими був к-р Яструб з кількома своїми стрільцями та деякі люди з окружного та повітового проводу. Ранком відходимо до недалекого лісу коло кол. Корчунок. Там в густій соснині залишаємось днювати. Недалеко від нас в селі Голубе та на кол. Корчунок і в Угринові є більшовики. Голоду не відчуваємо. Зі собою маємо лише солонину, але сподіємось, що незабаром будемо мати хліб. Та під вечір, не діс-

тавши хліба, стрільці починають обрізувати шкіру зі солонини і смачно заїдати.

6 квітня, [1945], четвер. По першій годині відходимо. Дорога весь час іде лісом. На шляху Голубе-Долобичів бачимо свіжі сліди авт. Під с. Угринів задержуємось. Кількох стрільців іде розвідати, що там чувати. Скоро вертають з повідомленням, що в селі є 8 авт совітів. Мимо цього висилаємо до села кількох стрільців по хліб. У селі тихо, лиш собака деколи погавкує. Стрільці повертають з хлібом. Скоро їмо вечерю і відходимо в західньому напрямку. Переходимо шосе Угринів — Долобичів попри село Гонятин, через Опців, доходимо до села Костяшина і тут закватиронуємо. День спокійний. Вечором ідемо далше до села Лісок. Відпочивши, встаємо раненько й до половини вмиваємось холодною водою. Вже від кількох днів не було години добре вмитися.

Коло год. 10-ої в напрямі села Ощова чуємо кілька крісових стрілів. Хвилину пізніше зривається клекотіння кулеметів, автоматів та десятизарядок. Стрілянина триває кільканадцять хвилин. Одержуємо наказ приготувитись в повному виряді. Відходимо до недалекого лісу і тут, зайнявши становища в готових окопах на краю лісу ждемо, що буде далі. Стріли втихли. До вечора не зайшло нічого нового. Повернувши до села довідуємось, що це большевики робили облаву на ощівський ліс. Коли добре стемніло, відходимо до села Переходова. Тут командир Кропива робить збірку цілого відділу і передає к-рові Крапці. Відділ з к-ром Крапкою відходить до села Ульгівка. К-р Кропива з кількома стрільцями лишається в Переходові. Роями розкватиронуємо на краю села. Довідуємося, що тут є к-р Черник. Він прикликає до себе к-ра Крапку та політвиховника Осипа, з якими веде довшу розмову. Ввечері стрільці закватиронують по двох в одній хаті, щоб в цей спосіб могли себе довести до порядку, тобто, добре вмитися, направити вбрання та взуття.

Рано, около год. 5-ої, ціле село облетіла вістка — облава! Всі мужчини і наші стрільці окриваються до кривок (бою заводити не можна, бо большевики спалили б ціле село і вбили б багато невинних осіб). Незадовго чуємо густі стріли з усіх кінців села. Енкаведисти ввійшли до середини й починають шукати “бандерівців”. З ними є один місцевий поляк, який вказує, де можуть бути кривки тих людей, які активно помагають повстанцям. В результаті облави червоні зловили кільканадцять місцевих дядьків. Ще будучи в кривках, ми чули зриви кількох ґранат і довгі серії автоматів і кулеметів. Це енкаведисти знайшли одну кривку, вказану зрадником, в якій був рой. Орлик і стрілець Сорока. Вони до останку відбивались, але коли побачили, що їх можуть відкопати з противної сторони і зловити живими, постріляли самі себе. Так рой. Орлик і стрілець Сорока воліли згинутися від власної кулі, чим живими здатися ворогові. Як оповідають жінки, які це все бачили, енкаведисти, витягнувши мертві тіла наших героїв, самі дивувалися, що ці юнаки є так віддані своїй справі. Рой. Орлика і стрільця Сороку поховано на місцевому цвинтарі.

Вечором, коли енкаведисти відійшли, виходимо з криївки. Збірка на краю села. Відходимо до двох хат, положених на половині дороги між селом Ульгівком та Ріплином. В хатах там людей вже немає. Рано командир висилає двох стрільців по снідання. Цілий день минає спокійно. Слідуючого дня залишаємось на тому самому місці. Гумору в стрільців не бракує, хоч ще свіжа пам'ять про впавших рой. Орлика і стрільця Сороки деколи його заколючує. Вечором відходимо. Вже ранком задержуємось в сосновому ліску коло села Переходова. Коли сонце піднеслося, висилаємо двох стрільців до села по харчі. Вкортці стрільці повертають і оповідають, що в селі Переходові є облава. К-р Крапка рішає вийти з того лісу в інший, дещо більший, бо тут в разі бою наше положення було б невідгідне. Скоро переходимо до радківського лісу. Та й тут не задержуємось довго. Надбігаючі дядьки з села Радкова оповідають, що до Ріплина наближаються полями совіти. Широки ми роздолами між с. Лагівці а Радковом переходимо до телятинського лісу. Тут задержуємось аж до вечора. Вечором переходимо до самітньої хати на кол. Корощиці. Розміщуємось в столі. Ніч вже холодна.

13 квітня, [1945], п'ятниця. Минає спокійно. Харчі довозять нам з села Костяшина. По вечері переходимо до села Вілька. Людей тут дуже мало. Більшість, побоюючись польських бандитів, розїхались по довколишніх селах. Лишилось лише кілька родин. Кватуємо в двох порожніх хатах. У цьому терені зовсім спокійно. Про ворожі згрупування близько не чути. Лише деколи пере ще шосою група польської "штурмівки". Тут перебуваємо два дні. Другого дня під вечір відходимо в напрямі села Костяшина. Майже ранком зупиняємось перед згаданим селом і закватуємо в одній хаті. Час минає дуже скоро. Вечором ідемо до села. Повечерявши, відходимо до лісу. Перебувши день, відділ з чот. Ярославом відходить. К-р Крапка лишається на місці в цілі полагодження деяких справ. Закватуємо на половині дороги в хатах між Переходом, а Радковичами. По перебутому дні, вертаємо назад до Лісок.

Повечерявши, робимо збірку і відходимо в північному напрямі. Йдемо долинами між селом Сулимовом, а Новосілками, виминаючи Василів (Холмський), Радостів і заходимо на колонію Ликолиш до одної хати. Сюди прийшли ми, щоб від міліції (української), яка виїжджає за Буг, забрати зброю. Але на станиці її не застаємо. Вона відїхала до Поторжина. Селяни, які ще тут залишилися, не можуть нас нагодувати, бо не мають харчів. Все вже вивезено на станцію до Сокаля. Тут сидять лише, бо тяжко розставатись з рідними сторонами. Пополудні падає сніг з дощем. На полях зробилося цілком біло. Перед вечором прощаємо господарів і відходимо в напрямі села Радостова. На свіжому мокрому снігові лишаються виразно сліди наших чобіт. Пізнім вечором задержуємося в с. Радостів. Звідсіль селяни ще не виїхали. Поки тітки приготівляють вечерю, стрільці ведуть пропаганду між населенням проти СССР та щоб не виїжджали за Буг. Селяни оповідають нам всі свої болячки. Повечерявши, покидаємо Радостів і йдемо далше. Сніг топиться. На полях стає чорно. Ще за ночі доходимо до села Костяшин і по рою закватуємо по хатах.

Рано снідання приносять нам з інших хат. Деякі рої вже поснідали, а деякі ще очікують. Раптом стійка повідомляє, що з села Жабче їде одно авто. Скоро збираємось і вибігаємо на двір. Місцеві люди тут і там кричать, що далше їде ще більше авт. К-р Крапка рішає вийти зі села без жодного бою, бо не знати дійсних сил ворога. Перед селом машина зупиняється і большевики, завваживши нас, розбігаються, роблячи розстрільну. Чути вже стріли. Ми стрілецьким рядом виходимо за село і роздолами подаємось в напрямі лісоцького лісу. Кількох большевиків, вхопивши від дядьків коні, подаються за нами наздогін. Кілька серій з кулемета і ворог на місці завертає. Доходимо до лісу і переходимо аж на другий край і там дещо відпочиваємо. Пізніше йдемо далше. В лісі, положенім недалеко села Переходова задержуємось аж до вечора.

Коли стемніло, входимо в село. Від дядьків довідуємось, що в тому селі квартирує від кількох днів 13 большевиків з погранзастави, але вони в противному кінці села. Повечерявши, відпочиваємо трошки й відходимо далше. Щоб не зробити за собою замітного сліду, йдемо довший час розстрільною. В хатах недалеко від села Ульгівка закватуємо. В цих теренах часто можна зустрінутись з польською міліцією, або з "штурмівкою" з Угнова, яка їздить по тих селах. Вони тероризують та грабують наших селян. В цих хатах перебуваємо два дні. Вечором другого дня йдемо до села Ульгівка. По вечорі підводами відїжджаємо. Дорога болотиста, підводи посуваються помалу. Перед с. Річицею підводи відсилаємо домів, а самі далше йдемо пішком. Закватуємо в с. Річиця.

28 квітня, [1945], неділя. День похмурий. Тяжкі хмари пересуваються по небі. Дощ падає майже безпереривно. Стрільці сидять по хатах. Діждавшись вечора, відходимо до хат, які стоять під переводським лісом. Рано вислані стрільці привозять снідання та обід. Вечеряти йдемо до с. Лісок. Тут теж залишаємось ночувати. Слідуючий день минає без важніших подій. По вечері відходимо на кол. Смолигів. Цю колонію називаємо ми "Січ". Двох стрільців з наказу командира їде до села Угринова за харчами. Назад повертають щойно ранком слідуючого дня. Стоїмо тут протягом трьох днів. В цьому часі командир висилає розвідку в різних напрямках. На загал в терені є спокійно, лише в с. Голуб'є задержались совіти з погранзастави. Третього дня вечором приходимо на край лісу в с. Угринова. Тут перебуваємо слідуючий день. Харчі беремо далше від Угринова. Вечеряти йдемо до згаданого села. Дещо проспавшись по півночі відходимо знов до лісу й тут проводимо весь день.

Цього ж дня до відділу долучив новий військовий інструктор та прийшов пропагандист з окружного пропагандивного осередка. Цей другий зробив виклад для цілого відділу дещо з історії націоналізму, коротко з'ясував платформу УГВР, а накінець розповів про сучасне міжнародне політичне положення. Коли стемніло, переходимо до с. Вільки й тут вечеряємо. По вечері відходимо до с. Войславичі й тут у двох хатах закватуємо. Стрільці позанурювались в солому й за короткий час усі поснули. По сніданні

політвиховник почав даліше продовжувати виклади. Темою викладів були "Постанови III-ого НВЗ ОУН". Виклади тривають до полудня. По кілько-годинній перерві продовжуються даліше. Вечором відходимо до с. Гоняти-на. Тут відпочиваємо. В цьому селі квартирували ми вже давно. Вечором к-р Крапка повідомляє нас, що завтра відбудеться сповідь нашого відділу. По вечері відходимо до с. Угринова. Ввесь час падає дощ. Хоч дорога недалека, але стрільці перемокли до сорочки. Відділ розквартировує в крайних хатах.

4 травня, [1945]. Рано відходимо до лісу. На широкий поляні серед зеле-ні дерев будуємо з молодих берізок вівтар. Перед ним поставили стіл і на-крили вишитим обрусом. Коло год. 16-ої приїжджає священник. У святоч-ному настрої відбувається загальна сповідь усіх стрільців. По сповіді свя-щенник виголошує палку проповідь до стрільців, закликаючи до боротьби проти окупанта. Сонце починається котитися за обрій. Темніє. Ліс почор-нів. Священник, побажавши нам успіху в визвольній боротьбі, відїжджає. Дещо пізніше відходимо до с. Угринова. По цілоденній голодівці, стрільці апетитно заїдають вечерю. В с. Угринові зустрічаємо к-ра Черника. Рано відходимо до лісу на північ від Угринова. Перед заходом сонця подаємось даліше в північному напрямі. В самітній хаті під с. Долобичевом задержує-мось і тут вечеряємо. Відтак відходимо даліше. І вже майже ранком заква-тировуємо на кол. Смолигів. 6 травня, [1945], неділя. Ось, ось зійде сонце. Сьогодні перший день свят Воскресіння Ісуса Христа. Ми, хоч находимось в лісі віддалені від сіл та людей, але все ж таки в своїй повстанчій душі відріз-няємо чим можемо цей веселий для світу день. Кількох стрільців береться за упорядкування кімнати. З дощок роблять столи. Стіни прибирають мо-лодою березою. П'яний запах берези заповняє кімнату. Годину пізніше приїжджає підвода, яка привозить із села свячену паску. З нами є к-р Чер-ник, але, на жаль, він зараз зранку захворів, через що при спільному столі не може бути.

Стрільці сходяться до кімнати, займають місця. Відспівуємо молитву. По молитві д. пвх. Осип виголошує палку промову до стрільців. Усі своїми думками полинули до своїх рідних, інші знов згадали про гірку долю виве-зених на Сибір батьків. Пригадалися минулі Великодні, коли то ще безжур-но під батьківською опікою святкували. В кімнаті великий святочний на-стрій. Під час промови багатьом стрільцям блищать в очах сльози, не знати — радість це, чи сум? Через пвх. Осипа к-р Черник передає найщиріші по-бажання для стрільців у цей веселий Великодний день. По промові пвх. Осипа за традиційним прикладом ділиться зі стрільцями свяченим яйцем. На столах не бракує нічого: ковбаса, шинка, тісточка, до того свіжа кава. В кімнаті веселий настрій. Стрільці співають, сміх і жарти не устають.

Дещо пізніше скрізь по подвір'ю видно гуртки стрільців, які про щось гуторять. Мабуть в їхній пам'яті віджили давні-давні літа й вони про них тепер балакають. Дуже весело минає день. Вечеря знов при спільному сто-лі. По вечірній молитві відходимо до стодоли спати. Другого дня зараз з рана відбувається збірка. Стрільці одержують чисту білизну. Харчів нам не

бракне. На столах весь час стоять святочні присмаки, які можемо їсти, коли тільки захочемо.

Вечором к-р Черник відїжджає. К-р Крапка призначає кожному роєві окремих терен, в які вони розходяться із спеціальним дорученням. В цьому часі в тих околицях шаліє терор польської міліції й “штурмівки”. Над селами довкруги Варяжа, Белза і Угнова зависло марево польського терору. Українське населення щоденно жахається на вістку про підпали сіл та тероризування невинного українського населення. З великим ляком питають, що буде дальше. Хто заборонить озвірілим ляхам їхні дикі оргії? “Де наші хлопці, де вони ділися?” — так питає себе безборонне українське населення. А села горять. Люди гинуть враз зі своїм майном. Не помагають криївки на збіжжя — і там ворог його відшукує. Бракне середників до життя. Згоріла половина села Войславич, село Костяшина, велика частина Переводова, Винник. Доценту ограблено Ниновичі, Хоробрів, Тудорковичі, Сулімів, Жлятин, Переводів і багато інших сіл. В кожному селі щораз падають жертви польського терору. В'язниці заповнюються невинними чоловіками, молодими дівчатами. Здавалося б, що легкодухам польсько-совітських терористів ніхто не зможе повтинати крил. Ніччю з 21 на 22 травня відділ сходитьсь на кол. Радків. Стрільці щиро вітаються, оповідають про свої останні вразіння. Ройові що кілька хвилин мусять нагадувати, щоб захуватися тихше. Коло год. 13-ої йдемо під село Ліски на обід. З нами є також к-р Черник. Зараз по обіді він відїжджає, а ми переходимо до ліску під с. Сушів і тут в тіні дерев перележуємо до вечора. Вечором заходимо до с. Сушова. Село це належить до Холмщини. Селяни приготавляються до відїзду за Буг. Люди дуже гостинні, приймають нас, чим хто може. Стрільці добре попоївши, співають революційні пісні. Тут і там видно, як в очах селян блищать сльози. Веселі голоси молодих повстанчих грудей витискають їх з очей тих зажурених людей, які сьогодні чи завтра покинуть свою хату, своє поле, сад, пасіку й підуть в світ шукати “кращої долі”. О год. 22-ій виходимо на кол. Костяшин і в одній просторій клуні лягаємо відпочивати.

23 травня, [1945]. Сьогодні національне свято — Роковини смерти нашого вождя Євгена Коновальця, який впав з рук комуністів на далекій чужині. Наш відділ, хоч дуже скромно, та все ж таки відсвятковує цей сумний день. Весь день настрої сумно святочний. Свято відкриває пвх. Осип 1-ою точкою Декалогу. Пізніше відчитує він короткий реферат, в якому є насвітлене життя, боротьба і значення Вождя для українського народу. По рефераті 3-хвилинною мовчанкою вшановуємо пам'ять героїчно впавшого Вождя. Вечором переходимо до с. Костяшина. Двох стрільців з наказу командира їде до с. Гонятина зорганізувати харчі на цілих два дні. Ще тієї ночі відходимо дальше. На день закватривуємо на кол. Смолигів. Вечором довідуємось, що одна група ВОП-у мала в с. Костяшин бій з польською міліцією, яка приїхала грабувати населення. У висліді зістало вбитих 4-ох поляків, а ще більше число ранених. По нашій стороні був лише один ранений. На другий день лишаємось на тій самій колонії. Зараз зранку стрільцям розпо-

ділюють “залізні порції”. Вечором до нас долучають к-р Зенон з відділом ВОП-у та закватиронуємо в цій же стодолі.

26 травня, [1945], субота. Зараз по сніданні стрільці беруться до чищення зброї. О год. 16-ій оба відділи відходять до недалекого лісу, де разом на невеликій полянці відсвятковують день смерти сл. п. Вождя Євгена Коновальця. О год. 20-ій збірка й відхід. Над ранком відділи задержуються в ліску біля с. Ощова. Сюди приїжджає к-р Черник і чот. Дуда з пробоевою групою. (Пробоева група весь час оперує окремо). День похмурий, падає дощ. Щойно пополудні починає випогоджуватися.

Коло год. 16-ої відбувається збірка обох відділів. К-р Зенон передає групи ВОП-у до диспозиції к-ра Черника. Стрільці довідуються від к-ра Черника, в якій цілі вони тут зійшлися. Сьогодні ніччю мають розбити дві міліційні станиці в містечку Варяжі. К-р Черник ділить відділ на менші групи, призначуючи кожній окреме завдання. Стрільцям роздають летючки, які мають причіпляти вбитим польсько-сталінським слугам. В летючці цієї точно написані провини польської міліції та заслужена кара. Групи, які мають робити застави, відходять раніше. Доповнена пробоева чота Дуди розділена на дві групи має ввійти до середини міста дещо пізніше й розбити станиці. Сумерк покрив землю. Пробоеві групи: одна — з к-ром Черником, а друга — з чот. Дудою наближаються до містечка Варяжа. Ідуть широкою сіножатями. Наблизившись до міста, групи розходяться в означених напрямках.

Група під командою к-ра Черника прямує просто до першої ворожої станиці. Раптом падає стріл, який ранить кулеметника Явора. Цей не відступає, а вхопивши кулемета, пускає серію в напрямі стрілу. Ворог утікає. Стрільці посуваються даліше. Пробуджена міліція починає відстрілюватися. Стрільці залягають у рові — одиноке місце, з якого можна було робити наступ на станицю — і відкривають густий вогонь, де є скупчений ворог. К-р Черник дає знак ракетою, щоб друга група й інші частини починали роботу. Ворог на першій станиці, щоб збити з пантелику наших стрільців, співає веселі пісні та вигукує. Вони всі п'яні. Стрільці підсуваються ближче муру і кидують крізь вікна гранати. Чути вибухи, а вслід по них зойки ранених. П'яний ворог ще не втікає, а бачучи стрільців в польських уніформах, починає кричати до них, вважаючи їх за своїх. З боку надбігає один підстаршина й кричить не стріляти, щоб не зрадити своїх становищ. Його прошивають кулі наших повстанців. В часі, коли стрільці забавляються з поляками, кількох інших приготує “торпеду”. Незабаром з великим шумом та свистом вона підноситься в повітря і вдаряє в мур станиці.

Повстанці йдуть на поміч другій частині, яка має далеко важчий доступ до станиці. Крім того, тамтой будинок є з грубого муру й має два поверхи. Бій продовжується. Ворог борониться завзято. Наші стрільці знаходяться на становищах за буртою, якої висота сягає до 10 м. Ворог має добре поле обстрілу. Стрільці витягають “торпеду” на верх і підпалюють порох, але вона не ривається. Стрільцянина не устає. Стрільці бачуть, що без помо-

чі “торпеди” цієї станиці не здобудуть, придумують інший спосіб, яким би можна пустити “торпеду”. По кількох хвилинах мають його. Наносять соломи, обкладають “торпеду” й підпалюють. Біля неї стоїть лише стрілець Заць. Він не звертає уваги на ворога, який силе по ньому град куль. Друзі, які лежать за охоронною буртою, накликають, щоб він зійшов в долину. Та він сміючись кричить до лютого ворога: “Кати втікайте, бо зараз підете в повітря!”. Постоявши ще кілька хвилин та насміявшись з ворога, сходить в долину. “Торпеда” зривається і вдаряє об мур. Страшний вибух стрясає повітрям. У гору підносяться клуби диму з відламками цегол та частинами тіл польських катів. З середини доноситься зойк конаючих. Стрільці відшукують двері вязничої пивниці й вивалюють їх. Понад 20 українців, між якими є чоловіки, жінки і дівчата, виходять на волю. Вони з плачем кидаються до своїх визволителів і цілуючи їх, дякують їм. К-р Черник дав знак розприсковою ракетою, що робота закінчена.

Забравши двох живих поляків й розкинувши летючки по цілому місті, повстанці віддаляються. Стр. Сойка та кулеметчик Сірко (з ВОП-у) вертаються забрати коня. В тому часі падає кілька стрілів з костела, в якому знаходиться цивільне населення, та вбивають кулеметника Сірка й ранять стр. Сойку. Бандити, чуючи як повстанці запевняли цивільне населення, щоб нічого не боялися, сховались поміж них і тепер показали свою відвагу. Вбитого і раненого забираємо на свою підводу. Костела не розбиваємо з огляду на велике скупчення цивільного населення. Вже днем переїжджаємо через с. Жнятин і Ліски. Селяни від давна не сплять. Вони обсервували, що діється у Варяжі. Тепер стрічають нас радісно, мов своїх рідних синів. Дівчата, усміхаючись, відводять нас очима, поки ми не сховалися за висунутим горбом. Задержуємось в лісі коло с. Радкова. По допиті, міліціантів розстрілюємо. Розвідка повідомляє, що за нами немає жодної погоні. З нами перебуває к-р Черник, який щойно вчором відїздить. Ми переходимо до хат під лісом віддалених від нас на один км. Тут відпочиваємо.

Рано встаємо і приготовляємось до збірки. Довіряти ворогові, що погоні не буде, не можемо. Але й цього дня в околицях спокій. Населення з розбиття варяжської міліції дуже вдоволене. Від них можна почути різні легенди про нас. Вони набирають знов щораз більше віри в нашу перемогу. Вечором, зараз по молитві, відходимо. В с. Ріплин, в якому немає ні одного селянина, задержуємось до ранку. Пізніше відходимо до посадівського лісу. Тут на широкій долині закватиронуємо. Харчі побираємо зі с. Ульгівка. К-р Крапка робить перегляд взуття. Багато стрільців має майже зовсім знищене. Можна побачити чоботи позв'язувані мотузками та дротами. Деяким виглядає дірами солома. К-р Крапка висилає кількох стрільців до господарчого відділу, щоб вони видали на чоботи шкіру. До відділу приїжджає швець та робить поміри, всі стрільці мають мати добре взуття. Пополудні інструктор переводить з відділом військовий перевишкіл. Сонце пече у зеленім ліску. Вітер ані шелесне. По лиці кожного з нас спливають великі краплини поту. По чотиригодинній муштрі маємо вільне. Кожний робить, що хоче:

один шиє, другий чиститься, інші читають, а ще інші скупчуються по кількох і оповідають дотепи. Так стрільці збувають вільний час. З наказу к-ра Крапки відділ має залишитися на цьому самому місці. Стрільці ломлять зелені гіляки й стелять на землі. Це заступатиме ліжко. За деякий час у лісі робиться тихо, лише стійка повільним кроком обходить табор, пильнуючи своїх друзів, погнурених в глибокому сні. Стійковий знає, що мала його не увага може спричинити смерть багатьох співтоваришів по зброї. Ранком стрільців ніхто не будить, але мимо цього всі повставали й в лісі зробили рух. Це дощ добудив своїми холодними краплинами. Кожний над своїм партизанським ліжком починає будувати з гіляк шатро. По короткому часі на долинці появляється багато шатер, в яких стрільці весело жаргуючи не обавляються дощу. До обіду день хмарний і падає дощ. Навіть через шатра вода починає перетікати. Пополудні випогоджується. Показується радісне сонце. Привозять шкіру на чоботи, її скоро відвозять до шевців. Пополудні маємо військовий перевишкіл.

Біля год. 15-ої розвідка доносить, що до с. Ульгівка, від сторони с. Річиці підсувається підводами більше число війська. Начислено понад 50 підвод. Саме в цей час немає при відділі к-ра Крапки. Він відїхав до с. Ульгівка з кількома стрільцями лагодити деякі справи. Чот. Ярослав заряджує в відділі гостре поготівля, стійковим наказує добре уважати. По кількох годинах повертає к-р Крапка з точною розвідкою. Виявляється, що це колгоспники з України і Росії везуть здобич з розгромленої Німеччини. Большевицький брехун — Сталін, хоче замученим колгоспникам заманити очі, мовляв: — “по розгромленні ворога кожен буде мати, що сам буде бажати”. Вечором відспівавши стиха молитву, стрільці розходяться до своїх шатер і сплять.

1 червня, [1945], п'ятниця. Відділ залишається даліше на місці. Пополудні до к-ра Крапки приходять зв'язкові від к-ра Гайдука, який з чотою перейшов з-за Солокії на цю сторону. Коли зробився вечір, чота к-ра Гайдука долучає до нас і разом відходимо. Щоб не робити великого сліду, розбиваємось на три групи й кожна йде іншим шляхом на означене місце. Ранком заходимо до клунь під телятинським лісом. Поки сонце зійде, лягаємо дещо відпочивати.

Коли сонце піднеслося і почало пригрівати, під клунями зарілося. Наші стрільці почали знайомитись зі стрільцями Гайдука. Між ними знаходимо знайомих. Одні одним оповідають свої пережиття. Між стрільцями веселий настрій. К-р Крапка дозволяє тихо поспівати. Розтягаються тихі та ніжні мелодії стрілецьких та народних пісень. Хоч сьогодні зійшлися на цьому місці сини двох країн України, а саме Галичини і Холмщини, різниці поміж ними немає, їх лучить спільна ідея, спільна боротьба й один провід. Границі, витворені ворожими окупантами, затерті внівець. Харчі привозять нам із с. Переходова. На слідуочий день стоїмо на цьому самому місці. Години минають скорше, чим звичайно. Зайдеш в розмову зі стрільцями чоти к-ра Гайдука й не зчуєшся, як мине день і почне темніти.

Вечором обидва відділи відспівують молитву й відходять до лісу, який лежить при шляху Ліски-Гільче. Тут зашившись в ліс у гушавину станціонуємо. Харчі беремо зі с. Ж... Своїх гостей “з-за річки” стараємось оскільки можна прийняти гостинно. О год. 21-ий, по збірці й перерахуванню стану людей, відходимо. Марш для стрільців видається не тяжкий. Без відпочинку доходимо до невеличкого ліску під с. Сушів на Холмщині. Станціонуємо майже на краю лісу. Ранком будить усіх підвода, яка тільки що надїхала з харчами. Вона приїхала зі с. Переходова. Стрільці скоро снідають і беруться до чищення зброї. Зброя має бути чиста завжди. Кожний стрілець добре знає, що значить, коли зброя є занечищена. Тому то так старанно її пильнує. Пополудні пвх. Білий з чоти к-ра Гайдука переводить зі стрільцями гутірку на тему нашої боротьби. Палкими словами закріплює стрільців до дальшої роботи.

Під вечір к-р Крапка ще з кількома стрільцями їде до с. Сушова замовити вечерю. Однак вечеряти нам там не доводиться, тому що крім кількох господарів, усі селяни виїхали за Буг. Вечором подаємося в напрямі с. Ліски. Тут застаємо вже готову вечерю. По вечері в кожній хаті лунає повстанча пісня. Деякі жартують з дівчатами, а деякі голодні на сон полягали та смачно сплять. О год. 1-ий залишаємо с. Ліски й перемашеруємо до лісу, зв. сосниною під с. Гільче. Під час постою захворів стр. Андрійко й з тієї причини відїздить. На вечерю чота к-ра Гайдука їде до с. Гільча, а наш відділ до с. Хохлова, де по вечері має долучити чота Гайдука. Стрільці сходяться в одному селі. До них приходять більше дівчат. Починаються співи. Треба признати, що дівчата співають в тому селі дуже гарно. Коли довелося відходити, не одному стрільцеві забажалося залишитись довше в цьому селі. Відбувається збірка обох відділів. По збірці довгим стрілецьким рядом виходимо зі села й розлогими долинами наближаємось до с. Жнятина. Минувши його, доходимо до ліску, який лежить недалеко шляху Переходів-Жнятин. Лісок цей невеликий, але дуже гарний. По середині ліску в долині є поляна, а довкруги неї горбки, оброслі кущами та невеличкими деревами. Розташовуємось довкруги на горбках.

7 червня, [1945], четвер. День гарний, погідний, щойно пополудні трохи захмарилося і починає падати дощ. Стрільці алярмово будують з гіляк шатра. Саме коли кінчать, дощ перестав падати. Знов робиться чудова погода. Стрільці з обох відділів сходяться в одне місце. Політвиховник з чоти Гайдука переводить гутірку. На вечерю ідемо до с. Жнятина і лягаємо спати. Проспавшись, відходимо на кол. Радків. Тут заквартируємо в просторій клуні й хаті. Тут без жодних перешкод квартируємо два дні. Другого дня вечором відходимо до с. Ріплина. Зупиняємось в школі, положеній на краю села від сторони Радкова. Недалеко від села розтягається лісок. Скоро вносимо солому й лягаємо спати.

Ще сонце не сходить, коли на місце нашого постою приїжджає к-р Черник з чот. Дудюю та його стрільцями, які є в польських і совітських уніформах. К-р Крапка заряджує чищення зброї. В тому часі к-р Черник, який є

сильно перемучений, до полудня відпочиває. Пополудні приходиться до відділу, щиро витається та жартує з стрільцями. Він, то усміхається, то покепкує з декого, але мусить щось до стрільця заговорити. Поява його в відділі стає для стрільців якимсь святом. К-р Крапка заряджує збірку до перегляду зброї. В шкільному саді, в тіні дерев, стаємо в три лаві з вичищеною зброєю. На збірку приходиться к-р Черник, та відібравши звіт переходить від стрільця до стрільця, переглядаючи зброю. Переглядає докладно кожну щілину, в кулеметах сам розбирає диски. У ладівницях переглядає амуніцію. Крім цього кожному стрільцеві вказує на недокладність чищення. К-р Черник бачить найдрібнішу порошокину. Поки перевірено чистоту зброї цілого відділу, минає не менше як дві години. Тим, які мали нечисту, к-р Черник дає кару 2 години карної муштри. В доброму настрою минає день і відділ на інше місце не відходить. Другого дня по полудні к-р Черник, щиро попрощавшись з нами, відїжджає. Вечором оба відділи й група чот. Дуди відходить на кол Радків під телятинський ліс. Спимо під голим небом.

12 червня, [1945]. О год. 7-ій рано стрільці будяться та приготівляються до ранньої молитви. По молитві снідаємо. Дещо пізніше всі чистимо зброю. По чищенні зброї політвиховник к-ра Гайдука перепроводжує зі стрільцями обох відділів гутірку. Стрільці радо слухають та присвоюють слова політвиховника. Під вечір прибуває к-р Черник. Обидва відділи переводять збірку та к-р Крапка здає звіт. По заході сонця лягаємо спати. К-р Черник лишається з нами.

13 червня [1945], середа. Коло 8-ої год. в напрямі с. Ліски залунало кілька серій з автомата. В тому напрямі чути гуркіт кількох підвод. Розіслано довкола села застави. Виставлено більше число стійок. Всі стрільці в повному бойовому виряді. Дещо пізніше стійкові завважили 13 вершників, які їдуть в напрямі с. Лагівці. Над поблизьким лісом кружляє майже над самими деревами літак, дещо дальше другий. Вони щораз перехиляються, стараючись заглянути в лісну гущавину. Вони перелітають і над нами, але наші підводи замасковані. Крилатий енкаведист не сміє викрити місця нашого постюю. Літаки відлітають дальше. Довший час чути гуркіт їх моторів. К-р Черник знаходиться на відтинку від с. Радкова. Там є добрий обсерваційний пункт і звідтам можна скоро побачити навіть голим оком ворога. До с. Радкова приїжджає чотири підводи большевиків. Вони зупиняються на краю села. В село входять пішки. Є їх понад 20 осіб. До нашої застави наближаються майже на 300 м. Пускають одну серію з кулемета, мабуть хочуть спровокувати, щоб хто почав відстрілюватися. Та ми не стріляємо, а ждемо, поки большевики не прийдуть ближче. Деякий час покрутившись по селі, вони відїжджають в напрямі с. Переволода. Застави лишаються на місцях до самого вечора.

Дещо пізніше довідуємось, що цього ранку через границю на Солокії перейшов відділ к-ра Шумського. Недалеко від границі, в корчминському лісі відшукали його більшовики, та він, звівши з ними невеличкий бій, відійшов в інші ліси. Щоб віднайти його, большевики розіслали в різних на-

прямах розвідку, але віднайти не є так легко, як більшовикам здається. Вечором к-р Черник від'їжджає, а відділ відходить до невеликого василівського лісу. Тут розташовуються стаціонувати. Днем в напрямі с. Лісок, лише дещо далше, чути стріли. Пополудні починає падати дощ. Стрільці будують шатра. Кому не хотілось цього робити, мусять мокнути на дощі. Вечором по збірці відходимо до кол. Смолигів. Тут зустрічаємо вишкільну групу Багряного. Чота ця числить ок. 70 осіб і складається з новомобілізованих стрільців.

15 червня, [1945], п'ятниця. Рано стрільці з усіх відділів стають до спільної молитви. По молитві загальне чищення зброї. На подвір'ю гамірно та весело. Хлопці пізнаються один з одним. Вечором відходимо просторим степом знищеної Холмщини. Йдемо в західньому напрямі. Коло ранку зупиняємося на краю теребінського лісу і ждемо, поки розвидниться. Коли розвиднілось, входимо далше в ліс і в відповідному місці розташовуємося. Стрільці скоро беруться робити шатра, бо на небі появляються темні хмари. Ще не всі були скінчені, коли почав падати дощ. Крім стійкових, ніхто не висаджує голови з шатра. Та й вони небагато помагають. Під вечір дощ устає.

Нічю на місце нашого постою прибуває чот. Лис з чотою і тут в поблизу заквартировує. Чота ця має долучити до вишкільної чоти Багряного. Ночі стають холодні. Слідуючий день минає спокійно. Під лісом на полях працюють цивільні поляки. Під маскою аковців входимо до них та розмовляємо на різні теми. Вони дуже раді, що бачуть своє військо. Оповідають про все, про що тільки їх питають. Про наш постій присягають, що нікому не скажуть. Вони хваляться, що вповні розуміють справу. Нічю на місце нашого постою прибуває з одною чотою к-р Штиль. Усі відділи розложені недалеко від себе. Місця, яким проходжуються стрільці є дуже втопані й без жодного знаку трави. На долині недалеко від нашого відділу є викопана криниця. Біля неї весь час рух. Один приходить напиться, інші миються, а інші носять воду до кухні. Між високою вільшиною звиваються кухарі. Деякі стрільці, окрившись в тінь дерев, далше від гамору, читають книжки. Пополудні в напрямі с. Теребіня чути стріли з кулемета. Наш один рій йде на край лісу на заставу. По кількох годинах повертає з повідомленням, що там нічого важного не було. О год. 11-ій перед полуднем прибуває до відділу к-р Черник з трьома стрільцями. Він довший час веде розмови з к-ром Крапкою.

Нічю з 18 на 19 червня відділ к-ра Багряного відходить на кол. Смолигів. Натомість на його місце прибуває к-р Зірка з північним ВОП-ом. Треба згадати, що перед кількома днями к-р Крапка перебрав від хворого чот. Дуди його стрільців. К-р Черник залишається з нами.

Другого дня відчувається брак харчів. К-р Крапка висилає стрільців в совітських уніформах, щоб привезли хоч одну безрогу. В терені навкруги спокійно. Про більші частини ворога не чути ніде.

Вечером к-р Черник прощається з нами і від'їжджає. Ми лишаємось на місці. Ранком повертають стрільці та привозять одну безрогу і сиру карто-

плю. Кухарі готують зупу. День минув на веселих гутірках. Під вечір пвх. Осип читає нам останнє число радіо-інформатора.

Вечором, коли стемніло, к-р Крапка зі стрільцями в польських уніформах іде до с. Тереміна, де в польського населення розвідує про ситуацію в терені. Поляки вважають його та стрільців за аковців, радо уділюють усіх інформацій. К-р Крапка просить солтиса, щоб він завів його до якогось пачкаря, який міг би відпродати тютюну. Солтис радо це виконує та заводить до одної багатой "спекулянтки". К-р Крапка звертається до неї, щоб вона відпродала йому частину тютюну. Та "спекулянтка", впираючись, не хоче відпродати. Тоді командир наказує весь тютюн зареквірувати. Поляки із сусідних хат, які повиходили, чуючи крик польки, є задоволені з того, що так сталося. Пізніше шепочуть нам на ухо, що "она єст комуністка, забезеє єй вшистко". К-р Крапка сповняє волю симпатиків аковців та реквірує все майно. Пізніше входимо до сусідньої хати, до якої перед кількома днями повернули з польсько-червоної армії. Застаємо їх в ліжках. Побіч на кріслах лежать їх зелені уніформи. Представляємось, як АК і вимагаємо від них польських уніформів. Вони погоджуються, лише просять, щоб дати їм цивільне убрання. Робимо заміну. По довшій балачці вони висловлюються, що хочуть мати Польщу без НКВД, таку як і аковці. Нарікають дуже на тих, які служать большевикам.

До відділу повертаємо по півночі. Усі три відділи, крім групи к-ра Зірки відходять до лісу недалеко с. Мірче. Ліс цей віддалений від шоси Грубешів — Сокаль около півтора км. Зараз зранку розпалюємо вогонь. Коли почалось розвиднятись, гасимо, бо видно далеко дим. Ранок дуже холодний. Вечором ідемо дальше до лісу від с. Діброву, де залишаємось днювати. На краях виставляємо стійки, бо терен цей останньо є дуже загрожений. Крім цього, коло самого відділу ходять алярмові. Коло полудня стрільці к-ра Штиля переловлюють в лісі двох узброєних поляків, які вертали з грабежів українських сіл. Поляків бандитів розстрілюємо. Крім двох крісів, вони ще мали одного пістоля та награбовані речі. Ще перед сумерком відходимо до с. Варешина на замовлену вечерю. Це село числить ок. 20 родин, решта виїхали за Буг. Селяни ще не бачили за большевицької дійсности стільки нашого війська. Населення радо витає нас і мов діти тішається. Дівчат тут мало, а ті, які є, усі зайняті при розпродженні наших стрільців на квартири. По вечері відбувається збірка відділу. К-р Штиль переводить в селі пропагандивний "мітінг" та переконує селян, щоб не відїжджали за Буг. Відходимо до варешинського лісу, віддаленого від села в східньому напрямі около 2 км. В лісі стелимо на зломані глияки і лягаємо спати.

28 червня, [1945]. Вечором о год. 21-ій відходимо до ошівського лісу, який лежить при шляху Ошів — Костяшин. Стрілець Діброва, який заступає хворого чот. Дуду зі стрільцями в совітських і польських уніформах іде двома підводами в напрямі с. Ликошина, де є польська міліційна станиця. Ранком повертає назад і звітує к-рові Крапці, що на станиці було лише трьох міліціантів, а решта відїхали в терен. Стрілець Діброва представив себе комісаром,

який перевіряє чистоту зброї на польських міліційних станицях і зажадав, щоб показали зброю до перегляду. Вони витягнули одного кулемета “дехтярова” та два кріси. Зброя була нечиста. Розлючений стрілець Діброва (комісар) почав кричати: “Ви русское оружје портіте”. При цім не жалів матюків. Поляки почали виправдуватись та дрожали зі страху. За те, що зброя нечиста, наказує її забрати, а міліціанти мають сказати командантові станиці, щоб зголосився до Томашова до контрольного комісаріату.

Сьогодні перший день Зелених Свят. По селах біля хат стоять зелені берізки. Стріхи замаєні зеленню. Дівчата гарно поприбирали могили героїв вінками і цвітами. Постоявши день, вечером відходимо до лісоцького лісу і там в землянках заночовуємо. Ці землянки ще минулого року побудував курінь к-ра Ема. Зразу розпалюємо огнища, бо ніч холодна. Із довколишніх сіл привозять доволі святочного хліба. Хоч в будах та все ж таки відчуваємо, що це є свято. Проводимо тут два дні. Другого дня на вечерю відходимо до с. Хохлова. По вечері подаємось до лісу під село Гільче, де в густій сосниці розташовуємось. Харчі побираємо з с. Гільча, яке ще минулого року було спалене большевиками. Мимо цього населення ставиться дуже добре до нашого руху, багато помагає. Вечоріє. Залишаємо ліс і переходимо до угринівського. Там зустрічаємо відділ к-ра Шумського.

28 червня, [1945]. З самого ранку падає рясний дощ. Та не довго. Скоро ховаються хмари і починає світити ясне сонце. Недалеко від нашого місця постою перепливає річка Варяжанка. Протягом цілого дня стрільці по черзі купаються. Вимившись лягають на траві та вигріваються на сонці. Вечером по спільній молитві наш відділ разом з відділом к-ра Штиля та Шумського відходять до лісу, який простягається між Вількою та кол. Корчунок. Тут стрільці зразу беруться до будови шатер. Поробивши, лягають спати. Другого дня стоїмо на цьому самому місці.

30 червня, [1945], субота. Сьогодні наше революційне свято. Це пам'ятний день, коли то 1941 року в городі Льва Степан Бандера проголосив універсалом волю цілого українського народу, жити вільним, самостійним життям. Чотири роки тому по українських містах та селах замаячили синьо-жовті прапори. Цього дня українське населення оп'яніле щастям вітало давно очікувану хвилину. Сьогодні ми, спадкоємці чину 30 червня 1941 року, скромним святом постараємось згадати цей день та віддати честь тим, які цей чин творили. О год. 14-ій всі три відділи сходяться на широку поляну та стають, творячи чотирикутник. По середині стоять командири всіх трьох відділів. Свято відкриває вступним словом к-р Шумський. Пізніше відчитують реферати політвиховники всіх трьох відділів. Палкі слова до стрільців виголосив наш політвиховник Осип. В карних лавах стоять наші стрільці, слухають слів політвиховників. Їх запалені лица вказують, що кожний з них розуміє повагу теперішньої хвилини й свою боротьбу зв'язує з боротьбою тих, які творили чин 30 червня 1941 року. Після рефератів усі відділи відспівали пісню “Не пора, не пора”... По відсвяткуванні розходимося на свої місця постою.

1 липня, [1945], неділя. Відлучаємось від відділів к-ра Штиля та Шумського й відходимо в другу частину лісу під угринівський ліс. Ввесь день погода погана, дощова. Вечором, як тільки стемнілося, відходимо болотистою дорогою до села Вільки. Дощ не перестає падати. На вулицях велика грязюка. Сонце ні разу не виглядає з-за хмар. Харчі привозимо з с. Угринова. Сьогодні всі зафасовуємо полові лопати, ідунки, та “ферфляші”. По вечері відходимо до одної клуні під с. Варешиним. Клуня та для ока ворога не замінна, бо лежить в долині та є заслонена різними деревами. На горбках навкруги клуні стоїть наша стійка. Стрільці дещо перемучені лягають відпочивати.

4 липня, [1945]. Кривавою кулею сходить сонце. На небі ні одної хмаринки. Аж дивно. Хмари, які вчора царили над землею, сьогодні без сліду зникли. Легесенький ранній легіт вітру приємно ласиться на наших лицях і відкритих грудях. При такому повітрі кожний з нас стає здоровший і жвавіший. Десь коло обіду к-р Крапка висилає Діброва з трьома стрільцями в польських уніформах, щоб вони на польських селах роздобули дещо з убрання, бо деякі стрільці вже пообдиралися. Пополудні одержуємо дозвіл іти на спалені польські колонії по черешні. Вечором повертає Діброва з рештою стрільців. Вони були в Старому Селі, де в українських хатах мешкають поляки. Там, вдаючи аковців натрапили на поляка, який займає пост, званий у нас станичним. Він не знаючи, що під польськими уніформами криються українські повстанці, інформує про всю організаційну роботу та виказує псевда організаційних людей. Крім того вказує тих, які не хочуть співпрацювати з АК. Він просив, щоб тих останніх покарати. Стрільць Діброва, сповняє його волю, реєструє майно в тих, які показав станичний “Іскра”. Коли від’їжджав зі села, з лісу вертала “пляцувка” в числі 50 осіб. Станичний заспокоїв, що то є свої. Зі співом і веселими прощальними окликами Діброва віддалився від села.

Вечором відходимо до лісу біля села Підгаєць, і там вздовж дороги розташовуємось. Спимо на сіні, яке принесли з недалеких сіножатей. О год. 21-ій по збірці і молитві відходимо до малого лісу, який лежить між Сущевом і Ощевом. Провівши день, відходимо до с. Ліски. Тут повечерявши відпочиваємо і в год. 23-ій відходимо до села Радкова. Кватируємо в stodолі під лісом. В самому селі Радкові стоїть відділ Ворона. Рано приготуємось до збірки. По збірці к-р Крапка висилає 4-ох стрільців з Дібровою в околиці Лещкова та Шміткова за совітськими уніформами. Стрільці ці мають завтра вечором вернути назад. На згаданому місці стоїмо протягом трьох днів. Харчі беремо з довколишніх сіл. По триденному постою відходимо до с. Лісок. Падає дощ. Під ногами слизько, що хвилини чути, як падає якийсь зі стрільців. Тихцем найближчі його друзі сміються, жартуючи, називають його “офермою”. Перемоклі до нитки опиняємось на призначеному місці.

10 липня, [1945]. З самого ранку беремось до сушення убрання. К-р Крапка турбується, чому так довго не повертає зі стрільцями Діброва. Щоб перевірити, що сталось, висилає в напрямі, куди він поїхав, кількох інших

стрільців. Пополудні вони повертають разом з Дібровою. Виявляється, що вони вдаючи совітів, їхали до села Лещкова, в якому кількадесять польських міліціантів грабило українських селян. Наші стрільці наказали віддати все награване майно селянам і негайно опустити село. Поляки, думаючи, що мають до діла зі справжніми совітами, без жодного слова виконали наказ. Відтак наші стрільці подалися з метою зробити засідку. Та на місце, куди переїжджав ворог, приїхали з опізненням. Стріляючи здалека, вбили лише кількох, а решта сталінських вислужників втіли втекти.

11 липня, [1945], середа. Стоїмо даліше на тому самому місці. Цього дня починаємо робити приготування, зв'язані з празником, який має відбутися 13 липня в Лісках на честь Матері Божої Страдаючої. К-р Крапка задумує в цей день зробити там пропагандивний мітинг. Стр. Зенкові доручає вибрати стрільців з кращими голосами та підготувати кілька революційних пісень. Політвиховник Осип та пис. Новина виготовляють реферати, а стрільці зі східних областей України — Діброва і Андрушка скажуть про життя в СРСР. Закипіла робота: стр. Зенко безпереривно навчає вибраних стрільців співати, пвх. Осип пітніє над рефератом. Він крім свого реферату має ще допомогти стр. Андруші та Діброві. День минає дуже весело.

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 12-36.

Summary

This section contains “Khronika” (The Chronicle) of the UPA unit “Vovky” for the period from August 24, 1944 to July 11, 1945. The period January 3 – March 2, 1945 is not covered. The Chronicle was put together by “Bosfor”, the secretary of the TS “Danyliv”.

**Оперативні звіти
("Вовки")**

Постій 10.12.1945.

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ

з рейду пвд. “Вовки” І за час 1. 10 до 6. 12. 1945 р.

1. 10.–5. 10. 1945 р. Підвідділ стояв у лісоцькому лісі. В цьому часі йшла підготовка до відмаршу в рейд, на Підляшшя. Стрільці поповнили брак взуття та одягу.

5. 10.–8. 10. 1945 р. Підвідділ перейшов до посадівського лісу. Там далше йшла підготовка до рейду.

9. 10. 1945 р. Підвідділ перейшов до вітківського лісу під. с. Вар[ешин].

10. 10. 1945 р. К-р “Крапка” зробив переорганізацію відділу. Підвідділ складався з двох чот, а кожна чота з двох роїв. Вечером вирушили на північний захід.

11. 10. 1945 р. Підвідділ стояв в теребінському лісі.

12. 10. 1945 р. Підвідділ подався далше. В с. Коніпному перейшов через річку Гучву. Весь час падав дощ. Було дуже темно, але раптом у напрямі с. Теребінь спалахнув вогонь, потім ще один, другий, третій і т.д. Коли б не той вогонь, то нам було б дуже важко йти. він освітлював нам дорогу, на другий день ми довідались, що [це] наші спалили с. Теребінь, в якому на українських господарствах оселились поляки з Волиня. Далі йшли ми через сс. Пересоловичі, Заборці, Молодятичі. Зупинились в майданському лісі.

13. 10. 1945 р. Перший рій доходив до села. Там дістали харчі і дві пари військових чобіт. Крім того польську шинелю і мундур. Поляки не противились давати, кажучи: “Для своїх хлопакув не жаль”. Вони вважали наших стрільців за “аківців”.

14. 10. 1945 р. Переходили через сс. Майдан, Глиниська, Новий Майдан, м. Войславичі. У войславському лісі зупинились ночувати.

15. 10. 1945 р. Переходили через м. Галичани. В поболовецьких лісах коло кол. Зазджари днювали. На колоніях стрільці організували їжу та військові речі. Там зустрілись з “аківцями”, які хотіли наших роззброїти, через що самі стали роззброєні. Поручник “Млот” хотів вести переговори з командиром нашого підвідділу, але побоявся йти до лісу.

16. 10. 1945 р. Підвідділ стояв під лісом між Лісничівкою, а Заріччям.

17. 10. 1945 р. Весь день підвідділ ішов лісом. В трабському лісі зупинився на відпочинок.

18. 10. 1945 р. На відпочинок зупиняємось в [Сьбкаормгу] лісі. Вечером командир, взявши зі собою кілька стрільців першого рою і пвх. “Осипа”, пішов з ними до с. Н. нав'язувати зв'язок.

З ними пішов стр. “Стріла”, який походив з цих теренів. Нав'язавши зв'язок, пішли до села, де живуть батьки стр. “Стріли” — Галабурди. Батьки “Стріли” довго не хотіли відчинити дверей синові, не пізнали його, бо вже 4 роки був поза домом. Батьки не сподівались, що він ще живе. Нарешті, коли майже примусово відчинили двері, впізнавши сина, почали плакати сльозами радості, довідавшись за що і як бореться УПА, батько “Стріли” сказав:

“Синочки, я йду з вами. Не зважайте, що я старий. Я вам много пособлю”. Довідавшись, що в терені крім “ресорту” в м. Володаві та кількох міліційних станиць по селах більше військових частин нема, наші повернулись на місце постою. Зі собою привезли трохи харчів.

19. 10. 1945 р. Харчів для підвідділу не вистачало, тому по обіді перший рій пішов на кол. [Лсірвокку], щоб там дістати хліба та з одну безрогу. Повернули[ся] вечором, недалеко від місця постою стрільці почали смалити веприка. Командир, довідавшись, що так близько від відділу смалять [безрогу], наказав як найскоріше кінчати роботу, щоб не було видно вогню. Тільки встигли розділити сало, м'ясо і хліб на рої, як командир дав наказ вирушати. Перший і другий рої розтягнулися вже в стрілецький ряд. Раптом зліва і спереду затарахкотіли кулемети і автомати. Перший рій, розвинувшись в розстрільну, відкрив вогонь по несподіваному ворогові. Інші рої цофнулись вглиб лісу. Відразу по перших пострілах зістали забиті писар “Новина” і стр. “Грізний”. К-р “Крапка”, пвх. “Осип”, стр. “Зенко” та “Ромко” були поранені. Постріли втихли і ворог з окриком “Ура!” почав посуватись вперед. Ройовий першого рою “Кіндрат” зупинив їх криком: “Кто есть?”. По ворожій стороні рівнож запитали в свою чергу: “Кто есть?”. Рой. “Кіндрат” відповів: “Ресорт”. “Адін хаді сюда!” — крикнув ворожий командир. Рой. “Кіндрат” голосно дав наказ: “Первша дружина влево, друга вправо, напшуд!”. А тихше по-українському приказав: “Хлопці, вогонь!” Посипались постріли. Ворог утік. Ця сутичка тривала не більше 10 хвилин. По тому, забравши ранених і поховавши вбитих, ракетами порозумілись з роями, які відступили в ліс. Невдовзі получились і з раненими вийшли на край лісу біля одного фільварку. Там взяли ми одну підводу, на яку положили ми ранених і вирушили далше. К-р “Крапка” зістав легко поранений в ногу. Пвх. “Осип” далеко важче. Куля перебила кість вище коліна. Хотів застрілитись, але ми відібрали в нього пістолу. Стр. “Зенко” також дістав в ліву ногу, але кість зістала не ушкоджена. Стр. “Ромко” зістав легко ранений в бік. Підвідділ ішов через с. Ринкви, яке тягнеться 4–5 км. Зупинивсь в О. [...] лісі, де весь день стояв у постою.

20. 20. 1945 р. Друг “Ікар” з СБ ще з одним стрільцем пішли на пункт. Ввечері вони повернулись разом з двома зв'язковими. Підвідділ відійшов на Ц[...]. Переходив через сс.К[...] і К[...].

21. 10. 1945 р. Підвідділ днював на колонії. Господар, в якого ми квартирували, дуже боявся, щоб хтось не довідався, що ми в нього стоїмо. Коли його запитали, якої він нації, то він відповів, що православний. Казав що йому все одно, що поляк, українець чи руский. Ввечері підвідділ відійшов на кол. І[...].

22-23.10.1945 р. Підвідділ квартирував на згаданій колонії. Селяни тут несвідомі, але до нас відносилися не дуже погано, бо, як вони кажуть: “Ця банда не грабує”. Вечором 2-ий і 4-ий рої пішли з чот. “Ярославом” у терен вести пропаганду, 3-ій рій пішов із заступником командира відділу “Лисом”, а 1-ий рій перевести раненого к-ра “Крапку” на друге місце лікування.

24. 10. 1945 р. 1-ий рій зупинився квартирувати на кол. А[...]. Вечором перейшли на фільварок А[...]. Два зв'язкові "Шпак" і "Гайдак" пішли даліше на південь, звідки вони мали приїхати вечором разом з командиром. Господар, до якого дали нас на квартиру, довго не хотів нас прийняти, але ми силоміць залишились у нього. Господарку мав велику: 60 овець, 8 безрог, багато поля, а їсти давав капусту і бараболю. Він казав, що в "політику" не хоче бавитись. Про те, що йому говорили, не хотів ані розуміти, ані слухати. Вечором приїхав ранений командир, якого ми відвезли на кол. Л[...]. Там залишились разом днювати. Наш господар дуже не любив большевиків та теперішнього польського уряду, але й до нас не радо ставився. Казав, що правди ніколи не буде на світі.

26-31. 10. 1945 р. Перший рій прибув на кол. О[...]. Переходили з одного місця на друге. На згаданій колонії зайшли ми до одного багатого українця. Коли ми його запитали, хто він, то він відповів, що "руській поляк". Ми попросили, щоб заколов веприка і половину відпустив нам. З охотою згодився, бо боявся, хоч його ніхто не страхав.

1. 11. 1945 р. Рій квартирував на тій самій колонії. Господар, який не любив большевиків, дуже добре поводився з нами. Він перший хоче, щоб Україна була самостійна.

2. 11. 1945 р. О год. 4-ий рій зайшов на квартиру до багатого поляка. Стрільці говорили по-польськи, вдавали "аківців". Поляк прийняв нас з великою радістю. Він рівно ж бажає собі Польщі — „од можа до можа". Цілком випадково ми дізнались, що в цього поляка знаходиться трьох ранених наших стрільців: "Зенко", "Ромко" та "Льоня", який їх доглядав. Місцевий санітарний персонал [з УЧХ] дав їх на квартиру до поляка, з огляду на кращу конспірацію. Вони там перебували як "аковці". Цілий рій розмістився спати в стайні на гірці, де було сіно. О год. 8-ий стійковий "Стецько" алярмове побудив усіх, повідомивши, що до господарства, де ми квартирували, наближаються озброєні люди в військових уніформах. Ми скоро зібралися. Стр. "Крайній" глянув у віконце від поля і сказав що ми окружені. [Вдень наша стійка стояла тільки в стайні і тому їй було видно тільки в одному напрямі на дорогу]. Рой. "Кіндрат", коротко давши наказ, перший вибіг на подвір'я. Ми за ним. Шість ворогів були вже біля воріт, інші наближались з усіх боків. Поручник з ресорту крикнув: "Ренце до гури!", а рой. "Кіндрат" запитав: "Кто ест?" "Ренце до гури! Ресорт". У відповідь на це рой. "Кіндрат" пустив серію з автомата, прямо в лоб поручникові. Той впав. Почався бій. Заграли кулемети і автомати, Рой. "Кіндрат" вхопив від стр. "Фона" кулемет і почав бити. За дві-три хвилини 6 ворогів, які наближались до воріт впали трупами. Після того ми збільшили вогонь у всіх трьох напрямках. Ворог почав відступати, чим прискорив свою загибель, бо наші кулі влучні. Вороги падали вбиті та ранені. Ми почали наступати. По 15 хвилинах бій скінчився. Стрільці почали забирати зброю та уніформи, які для нас на цих теренах дуже потрібні. О год. 2-ий, забравши на підводу здобич та ранених: стрільців "Ромка" і "Зенка", відійшли через село до лісу. Наслідки бою: нас було 14

і ні один не зістав навіть раненим. Ворогів було 18 — вбитими зістало 12, двох важко ранених, двох захоплено в полон, а двох втекло. Здобуто 2 “дix-тярі”, один ЛМГ — німецьке, один РКМ — польський, один МКБ — німецький, 6 ППШ та 3 кріси. Крім того здобуто важливі документи та 5 пістол[ь]. Від полоненого ресортовця [по національності українець] довідалися, що син того поляка, де відбулась сутичка, замельдував до солтиса, що в них є двох ранених. Значить, що ресорт прибув забрати ранених, а натрапив на нас. Ми їм добре відплатились за “Новину”, “Грізного” та ранених: командира політвиховника [“Осипа”], “Зенка”, та “Ромка”. Одною полоненого поляка в лісі розстріляли, а українця залишили при собі, щоб передати до СБ. Від нього можна дечого багато довідатись, бо він був секретарем.

Вечором знов повернулись до села й в одного господаря, так щоб він не знав, замагазинували в stodолі в сіні здобуту зброю та уніформи. Самі відійшли на північний схід. За нами їхала підвода з двома раненими. Стрільці вели скованого полоненого, який виявляв бажання “служити в УПА”. Ранених залишено в надійному місці в с. Г[...], а самі попрямували даліше. Заквартирували в одного поляка. Вістка про сутичку долетіла вже й сюди. Господар дуже радий, що побито ресортовців, бо в ресорті служить більшість українців, членів ППР, які борються з АК. А польське населення ставиться до АК дуже прихильно. Ми також в цей день вдавали, що є “аковцями”. Вечором зійшлося кількох сусідів поляків. Оповідали дещо з міжнародної політики. Пізніше почали скаржитись, що тепер важко жити. Ми їх радили виїздити за Одру, бо там є краща земля і т.п. Між українцями ми ширили пропаганду, щоб до УРСР ні в якому разі не виїжджали.

4. 11. 1945 р. Стояли на кол. Р[...] в українця, який цікавився нашою боротьбою. Трохи начитаний. Ми дали йому нашої літератури. Коли вечором готовились відходити, він сказав, що має знайомого українця, якого змусили перейти на польське. Той українець, довідавшись, що одного разу були українські повстанці в цього господаря, де ми квартирували, просив, що як ще раз прийдуть, щоб повідомити його. Він дуже хоче зустрітись з українськими повстанцями. Розпитавши, де він живе, [ми] подались в цю сторону. Це село заселене виключно поляками, або українцями, які стали поляками і не вміють навіть говорити по-польськи. Релігія в них православна. В цього православного “поляка” ми застали кількох сусідів, справжніх поляків. Рой. “Кіндрат”, розіславши стрільців на вечерю, з чотирма стрільцями залишається на місці. Відбулася цікава розмова. Господар оповідав, як переслідували його поляки за те, що він українець. Розмові перешкодила одна молода особа, яка ввійшла до хати. Ми знов почали говорити по-польськи. Той молодий чоловік був “аковцем”. Він хотів говорити з п. командантом. Рой. “Кіндрат” вийшов з ним до сусідньої кімнати, де відбулася між ними досить дипломатична розмова, в ході якої поляк намагався довідатись, з якого ми відділу, чого прийшли і т. д., але нічого не довідався. Навпаки, рой. “Кіндрат” дізнався від нього, що тут немає жодних відділів [АК], працює тільки одна сітка. Даліше на півночі є більші відділи коменданта

“Зенона”. Крім того довідався, що з-за Буга прийшло 300 “бульбакув”, але на разі ніякої шкоди не зробили. “Аковець” хотів нав’язати контакт з нашим “оддзялем”. Обіцяємо, що полагодимо це іншим разом.

5. 11. 1945 р. Перший рій знову перейшов на кол. О[...]. Там вже закінчував своє лікування к-р “Крапка”. Він вже міг повільно ходити. Дуже радо зустрічаємось і поздоровляємось з перемогою. Вечором рій розділено на три частини. Одні стрільці поїхали на кол. Л[...] по пвх. „Осипа”, а другі по стр. “Зенка” і “Ромка”, яких треба було перевести в інше місце далі на північ. Треті залишаються на місці, щоб відмагацинувати зброю та уніформи. Зброю віддали місцевій боївці, собі залишили тільки РКМ та МКБ і уніформи. Полоненого ресортовця передали в руки СБ.

6–9. 11. 1945 р. В цих днях наш перший відділ знову получився. Квартирували на кол. О[...]. Перший рій квартирував у господаря українця, який дуже добре відносився до повстанців. Його дочки навіть вміють [співати] революційні пісні. Інші господарі майже вороже ставились до нас. В одній хаті тітка спеціально захворіла, щоб не варити нам їсти. Куховарити стрільці були змушені самі. Коли ми проводили час, як вище згадано, інші рої мали слідуючі переживання:

[Денник діяльності 2-го та 4-го роїв сотні “Вовки” I]

24. 10. 1945 р. Над ранком опинились ми на кол. А[...] і там заквартирували в одного українця і двох поляків. Поляки відносились позитивно до УПА [звичайно тільки поверховно, зовнішньо]. Дальше марширували ми на південний захід, по дорозі вступили до Кривоверби; там є дуже багато членів ППР. Всі вони озброєні. Для того, щоб не було стрілянини, наші вислали посередника в особі польського вчителя, яким переказали, щоб ніхто не стріляв. “Пеперовці” переказали, що будуть стріляти. Тоді з нашої сторони дали пересторогу, що за один стріл можуть потерпіти і “пеперовці” і село. Вони мусіли згодитися. Підвідділ увійшов в село і там перевів збірку білля і харчів. Спочатку люди вважали, що це грабінники і втікали з села, але довідавшись правду, перестали втікати й ждали в хатах з наготовленою білізною. Переведено пропагандивні розмови. Між людьми залишено кілька летючок. Наш підвідділ був першим відділом УПА, який відвідав с. [Кривоверба]. З вищезгаданого села (ми) перейшли до с. Г[...]. Один рій квартирував в українця, як УПА, а другий в поляка, як АК. Там рівнож один рій виступав як УПА, а другий як АК. Пізніше були в с. Т[...]. Звідтам перейшли до с. П[...], де мали розмови з членами ППР. їм представили наші цілі та методи боротьби. На вечерю повернули до с. О[...]. Населення відносилось нормально, як до людей, які хочуть їсти, і яким треба дати їсти. По дорозі вступили до с. К[...]. Хтось зустрів підвідділ однією серією з ППШ. Вислали одну жінку, щоб перестерігла тих, що стріляли, або що думають стріляти, бо в разі повторення стрілів підвідділ вживе рішучих заходів. (Коли будили [цю] жінку, то відбувалася така сцена: — Господарю, відчиніть двері! — А хто там є? — УПА! — Хто впав? Я не впала!”)

Жінка повернувши з села сказала, що нікого не могла знайти. Підвідділ розстрільно перейшов село, не зустрівши нікого. Пізніше перевели збірку білля. По збірці пішли далі й заквартирували на кол. З[...] в поляка, “аковця”. На вечерю повернули[ся] до села. Там розмовляли із селянами та співали революційн[і] пісн[і]. Деякі дядьки знають вже про наш рух. В цьому селі було двох членів ППР, але від СБ одержали пересторогу, щоб виступили з партії. Вони так і зробили. Показували посвідки про виступ.

30. 10. 1945 р. Прибули на кол. О[...], де мали злучитися з рештою роїв. Злучилися лише з третім роєм. Першого роя не було. Там стрінулись з пвд. “Чавса”, який відходив на південь.

31. 10. 1945 р. Стояли в лісі. Вечером прийшли до села на вечерю. Не дїждавшись першого роя, відійшли з умовленого місця на іншу квартиру. Другого дня перейшли на колонію в лісі під назвою Б[...], як АК. В с. Я[...] zorganizували одну безрогу. Господарі не хотіли її дати. Господин[я] сказала, що краще хай її застрілять, чим мають взяти “кормуха”, а було їх там щось п'ять. Звідтам перейшли до М[...] лісу, де стояли цілий день. Був сильний мороз. Вечеряти ходили до села. Там понаправляли взуття, одєжу та вели пропагандивні розмови, (що буває в кожному селі). Пізніше перейшли на колонію, де залишилися і на день. Вечором відійшли до с. М[...]. Досвіта відійшли до лісу. Перестоявши там день, подалися до с. Ж[...]. Село заселене виключно поляками. Квартирували як АК. Поляки між собою говорять поукраїнськи. Вони ще в 1905 р. були українцями, пізніше перейшли до поляків. Дальше підвідділ відійшов на кол. Д[...]. Другого дня відійшли до О[...], де 6. 11. злучилися з першим роєм.

1. 11. 1945 р. Підвідділ розділено на дві чоти. Чотовий “Волоцюга” пішов з двома роями на південь, а командир відділу [“Крапка”] зі збільшеним першим роєм вирушив на північ для ознайомлення з тереном та переведення агітації. Переходимо через с. М[...]. Квартирувати зупиняємось в с. Г[...] у колишнього вчителя. Цей вчитель дуже цікавиться нашою боротьбою. Він є нашим прихильником. У нього можна знайти трошки української літератури. Вечором їдемо до с. К[...]. В цьому селі відносяться до нас значно краще чим в інших. Треба згадати, що тут частіше перебували наші відділи. Переходимо с. Я[...] і С[...]. В с. С[...], заселенім поляками, ми випадкове попали на забаву польської молоді. Спочатку вони злякались, але побачивши, що ми відносимось до них добре, — успокоїлись. Вони почали вірити в співпрацю УПА з АК. Після розмови трьох поляків призналося, що вони належать до АК. Вони витягнули з печі пістолі, які заховали, коли ми наблизились до хати. Ми почали співати повстанські революційні пісні. Пізніше “аковці” заспівали свою монотонну пісню про боротьбу з большевиками, про польську “крев” і т. п. Велике враження зробив на них наш одяг, узброєння та вміле поведіння. Деякі стрільці танцювали з польськими дівчатами. Танцювали краще чим поляки. В розмові з поляками довідались, що вони знають про нашу сутичку з resortом. Вони розповідали про дії АК та про їхнього командира “Зенона”. Попро-

щавшись сердечне, ми розійшлись. Під час відходу гармоніст загравав нам марша.

12. 11. 1945 р. Квартирували в с. М[...] в багатого поляка. Ми весь час розмовляли по-українськи, а господарі по-польськи, бо по нашому не вміли. Пізніше господар загравав нам кілька гарних “кусків” на скрипці. Вечором пів роя з одним зв’язковим поїхало даліше на північ 12 км, щоб забрати вилікуваного стр. “Ромка” та двох інших стрільців “Льоню” і “Чуприну”. Решта роя пішла даліше на північ. Повернули до с. [...], заселеного самими українцями. Люди відносилися до нас добре. Один господар вповні нагодує 12 осіб. Молока мають доскохчу. Нас здивувало, що тут на Володавщині рідко має дехто 2-3 “телюшки”; мають переважно по одній, а цей мав більше. Стр. “Міша”, випивши півтори літри молока, з великим задоволенням зазначив: “Нарешті ми потрапили не на “телюшки”, а на правдиві корови!” Не шкодить згадати про поговорку на Володавщині. Говорять виразно. Закінчення в дієсловах: - меш, -му, - мемо, - мете — вживають не для дієслова, а перед ним. Напр.: я му робити, ти меш робити, він ме робити, ми мемо робити. Багато вживають (російських) слів, або подібних до російських та українських. Напр.: мніго — багато, пособити — допомогти, ідвон — один, бульше — більше. Є ще такі слова: кожух — кабан, скуль — звідкіля, стуль — звідтіль, буйме — бігме, цюх — собака, пуйду — піду, шпирха — сало, кішка — ковбаса, вун — він, саган — баняк, гоже — гарно, добре, вельми — дуже.

В цім самім селі ми зайшли до багато[го] господаря, який мав 12 безрог, щоб взяти собі трохи сала та м’яса. Спочатку він просив, щоб не брати, навіть господин[я] пробувала плакати. Але пізніше погодилися, бо ж нам треба щось їсти. Коли ми відїжджали, господарі були майже вдоволені. Вага кабана виносила 200 кг.

14. 11. 1945 р. Цілий перший рій був знову разом. До роя долучили стрільці “Ромко”, “Льоня” та “Чуприна”. Квартирували на колонії М[...] в українця, там ночувало двоє поляків, які працюють на залізничнім транспорті. Ми поводитись з ними ввічливо. Вони оповідали про рухи військових частин, про збільшену активність польського підпілля, про задоволення польського населення з того, що АК і УПА зі собою не б’ється. Останнім часом по цілім Підляшші широко рознеслися чутки про велику кількість, силу та відвагу українських повстанців. Раніше ресорт з Володави або міліція з якої-небудь станиці часто робили засідки та застави. До сіл приїжджали навіть ніччю. А тепер після того, як вони нас були окружили 2.11. цього року, більше не їздять і не ходять не тільки ніччю, а і дньом бояться. Кажуть, що у Володаві ресортовці, почувши один постріл, усі ховаються. Такий страх вони мають від “бульбовців” та “бандерівців”. Газети пишуть про важку втрату для “демократичної” Польщі в особах поручника Бакуна та підпоручника Затвори (з УБП), які хотіли забрати наших ранених. Останнім часом наші прихильники і неприхильники погоджуються з нами і вірять, що скоро настануть великі зміни в світі, що демократія перемаже більшовицьку тиранію.

15. 11. 1945 р. Квартирували ми на кол. Д[...]. Пів роя в українця, а пів у поляка. Обидва господарі відносились до нас добре, з тією різницею, що поляк поводився з нами як з чужинцями, котрі йому не бажають зла, але котрих треба стерег[т]ись. А українець поводився, як з рідними синами. З нами разом в той час був з пропаганди д. Граб. Він мав зі собою короткохвилевий радіо-апарат. Поклавши апарат на подушку, він влучив [приймач] і відразу залунав спів. Тітка дуже дивувалась, в хаті поляка стався маленький випадок. Стр. „Тарас” не знав, що знаходиться на квартирі в поляка. Він читав газету „Ізвестія”. До нього підійшов онук господаря, хлопчик років 3-4 і сказав чисто по-українськи: “А що, знаєш мене?” „Тарас” відповів: “Ні, не знаю”. І в свою чергу запитав: “Як ти називаєшся?” — “Я називаюся Михась”. Цій розмові прислухались Михасева мати, дідунь та бабуна. “А скільки тобі літ?” — питає Тарас. — Три або чотири” — відповідає Михась. В розмову вмішується господар: “Він у нас сміливий, нікого не стидається”. А стр. “Тарас”, звернувшись до хлопчика каже: “Підростає швидко, Михасю, як виростеш, будеш офіцером в українській армії”. Командир відділу [“Крапка”], який був у сусідній кімнаті, почувши цю розмову, закликав його до себе і тихенько шепнув на вухо: “Це ж поляки”. Стр. „Тарас” стукнув себе в лоб пальцем і почервонів, а потім ще сказав: “Може й правд[у] хлопчикові говорив, який же з нього поляк, коли він по-польськи не вміє говорити, а його прадід був чистим українцем, а ще дальш[і] прадіди може бились в рядах армії Хмельницького проти польських загарбників, а такі Михасі з часом напевно вернуться до свого великого народу”. Вечором відійшли ми до Ш[...]. Там мали з’єднатись з відділом, але одержавши пропозицію від місцевого проводу, к-р “Крапка” з першим роєм пішов до с. А[...] з тим, що получившись там з роями, поверне назад. Ніччю підвідділ прибув на місце, де ждав його провід та кватирувала одна боївка.

16. 11. 1945 р. Підвідділ стояв на тому самому місці. Польське населення нас не боялося. Лише переселенці з-за Бугу були трошки залякані, вечором відбулась нарада місцевого проводу з командиром. На тій нараді основним питанням було те, чи підвідділ на зиму має залишитися на Підляшші, чи має повернутися в свої сторони на південь. Вирішено, що поверне на південь. Пізніше к-р “Крапка” вибрав з підвідділу кращих стрільців, які володіли польською мовою і розділив на дві групи. Одну групу залишив собі, а другу доручив своєму заступникові “Лисові”. Обидві групи мали виконувати різні роботи.

10. 11. 1945 р. Чота “Волоцogi” відійшла в південному напрямі й заквартирувала під с. О[...] в лісі в трьох хатах, вечером перейшли на с. Ю[...]. Українське населення дуже добре відносилось до стрільців. Селяни були задоволені, що побачили наш більший відділ. Вони раділи тому, що УПА оперує в цих теренах. Тишились, що грабіжницьк[і] банди, які тут існували, будуть боятися продовжувати свою роботу. Взавши з того села теренового, чота перейшла до с. Л[...] і там заквартирувала в трьох хатах. І тут населення ставилось прихильно. Другого дня в селі відбулось весілля. О год. 5-ій вечо-

ром чотовий “Волоцюга” та рой. “Крилатий”, стр. “Кармелюк” та “Шрам”, який працює в цих околицях, подались туди. Присутня на весіллі молодь та старші радо зустріли повстанців, які по кількох хвилинах свого побуту перевірили документи всіх присутніх чоловіків (місцеві люди сказали, що в селі появилися бандити-грабіжники і хто зна, чи котрий з них не знаходиться на весіллі[i]). [З]найшовши підозрілого типа, відходять. Заловлений признався, що належить до банди, яка складається з 4-ох чоловік. Мають зброю: пістолю та одну десятий зарядку. Чота відійшла далі на південний захід. Повертаючи[сь] до с. Х[...], зорганізувала харчі — хліб та м'ясо. В багатшого господаря взяли одну безрогу, який взагалі її не жалів. Чотовий “Волоцюга”, рой. “Крилатий” і “Шрам” пішли відвідати священника, який мешкав разом з учителем. Повстанці зразу сказали, хто вони є. Священник і учитель думали, що це підступ ресорту. Але переконавшись, хто це є, з зацікавленням розпитували про УПА. Вони тішились, що на Володавщині оперують наші відділи. Життя їх[не] було в важких матеріальних умовах. Учитель не мав жодної праці. Школа не була чинна. Чота відходить до с. Х[...]. В цьому селі за часів німецької окупації оперувала червона партизанка. Селяни боялись, щоб до села не підїхала польська міліція чи ресорт та не звели з нами бою. Як на те, до крайніх хат [села] приїхало 5 міліціантів зі с. О[...], та вони, довідавшись в першій хаті, що “хтось” в селі, чимскоріше втікли, залишаючи підводу.

13. 11. 1945 р. Вечером чота відійшла до с. Н[...], в якому знаходилося багато членів ППР. Свого часу з цього села були постріли до переходячого нашого відділу. Як виявляється, багато молодіжі служить в ресорті в м. Володаві, Любліні, Варшаві, Парчеві і Білій Підлясці. Під хатами відбувалися голосні розмови, получені зі сміхом. Це забавлялася молодь. Побачивши повстанців, вони дуже налякались, але по короткій розмові [вони] успокоїлись та почали розмовляти зі стрільцями, а ті оповідали їм про УПА та співали українські революційні пісні. Під кінець умовились, що будуть жити зі собою в як найкращих умовах. Про те, щоб стріляли до переходячих відділів УПА, нема що й згадувати. Чота відійшла під с. О[...], і там під виглядом АК заквартирувала. Від поляків дізнались, що в селі є 30 крісів, коли будуть потрібні — можна буде їх стягнути.

14. 11. 1945 р. Чота відійшла до с. Ш[...], де мала з'єднатися з першим побільшеним роєм. Місто першого роя зустріли двох з'вязківців з наказом к-ра “Крапки” відійти на кол. А[...].

17. 11. 1945 р. К-р “Дяченко” [“Крапка”] та його заступник “Лис” не повернули[ся]. Підвідділ квартирував на тій самій колонії, лише в інших квартирах. Вечером о год. 5-ій завважено кілька білих ракет, а пізніше донеслися вибухи гранат в північному напрямі. Ніччю о год. 11-ій у північно-західному напрямі були стрілянина з кулеметів і крісів та багато інших ракет. О год. 13-ій підвідділ відійшов на кол. П[...], і там заквартирував.

18. 11. 1945 р. Підвідділ розмістився в трьох господарів-поляків. Розмовляли з ними по-польськи, але вони догадувались, що ми є не поляки, бо

багато зі стрільців погано володіють польською мовою. Вечеряти пішли ми до села, як “аковці”. Поляки приймали нас сердечне. Деякі стрільці ходили до ресторану, де напилися досхочу пива. Польська молодь вітала нас, як польську партизанку зі Львівщини. Користаючи з такого наставлення, ми придбали трохи убрання, білизни та харчів. Стрільці “Степовий”, “Бурян” та “Шелест” застали в одній хаті 5 “аковців”, які вважали наших за “колегув”. З великим захопленням розмовляли з [нами] та частували добрими папіросками. Вони, не думаючи про конспірацію, вимінювали всі псевда знайомих їм командирів. В іншій хаті грала гармонійка. Стрільці разом з поляками забавлялися весело танцями і іншими товариськими грами. Поляки майже всі були п’яні, а деякі викидали навіть з рота їжу. В селі говорили, що вчора в містечку [Парчеві] від год. 2-ої до вечора була якась партизанка. Міліція і совіт повтікали, так що в містечку партизани господарили самі. По вечорі відійшли в південному напрямі до Ш[...], де мали прибути к-р “Крапка” і заступник “Лис”.

19. 11. 1945 р. Підвідділ стояв у цьому самому селі. Частина стрільців з к-ром “Крапкою” зараз у сусідньому. Люди, в котрих ми квартирували, відносились до нас дуже добре. (Раніше цього не було), вони тишились, що ми їх відвідали. Крім того, були захоплені випадком у м. Парчеві. Один господар, який вернувся з цього містечка, оповідав, що вороги ще й сьогодні мали великий переполох. Міліціанти бояться повертатися на свою станицю.

16. 11. 1945 р. Група в числі 11 осіб з к-ром “Крапкою” та рой. “Кіндратом” (усі в польських уніформах) подались до с. [...], в якому була боївка АК в числі 60 осіб. К-р “Крапка” пішов узяти там дві підводи. Кількох стрільців, ідучи селом, побачили якусь людину й хотіли її задержати. В цей час незнайний осібняк стрілив з пістолі та почав утікати. Стрільці відкрили в цьому напрямі вогонь. З цієї причини опустили це село і пішли на поблизу колонію, там зорганізувавши підводи, відїхали шосою в напрямі м. Парчева, там з банку “Сполем” та з каси “Рольнік” мали забрати гроші, в тому місті знаходилося 12 ресортовців та 5 міліціантів. Ідучи шосою, побачили дві порожні підводи. Додумались, що ними мусіли їхати “аковці” і побачивши наших, повтікали. О год. 8-ій рано з шоси звернули в бік села Ю[...] і далі їхали пільною дорогою. О год. 11.30 вїхали в місто. Біля банку “Сполем” позлазили з підводи, стрільці спокійно відповідали на салют переходячих польських військовиків. Двох “поручників” — к-р “Крапка” і рой. “Кіндрат” — з двома стрільцями вийшли до банку. — “Ренце до гури!” — крикнули до присутніх. Провіривши, чи нема зброї, і перервавши телефонні проводи, приступили до роботи. Касієрка, одержавши чек: “Для одядялу Орта — поручнік Зигмунт” — відрахувала визначну суму. Зробивши своє, повстанці наказали не виходити з банку протягом години. Подались надвір. В час, коли відбувалася ця дія, вулицею проїжджали авта з цивільними і військовими поляками та енкаведистами. Від банку подались до каси “Рольнік”. Там теж все пішло добре. О год. 12.30 опустили місто. Три кілометри за містом скру-

тили на пільну дорогу й в'їхали в ліс коло с. П[...], в якому перебули до вечора. В сусідньому селі два авта resortу робили облаву. Вечором стрільці відійшли даліше. В с. П[...] повечеряли і шойно в с. О[...] в одного українця залишилися ночувати. Вечером від'їхали й заквартирували в с. Ш[...]. Група з к-ром "Лисом" складається з 10 осіб. Зі с. А[...] зайшли на кол. Е[...] і там були до 10-ї год. дня. Звідтам пішли на кол. Н[...], де взяли дві підводи і в год. 13-ій виїхали до м. Ш[...], де мали забрати касу "рольніка" і аптеку. Залишивши заставу, к-р "Лис" пішов зі стрільцями до каси. Провіривши, чи немає зброї, почали вимагати ключів, але не було касерки. Тоді тереновий "Коля" зайшов в помешкання і повідомив, що в місті є автом большевики. Від перехожого поляка довідались, що їх там є досить багато, тоді ціла група стрілецьким рядом відійшла з міста. За містечком посідали на підводи й від'їхали на кол. С[...] там взяли свіжі підводи і думали їхати до Ш[...] по аптеку, але не маючи жодної розвідки відкинули свій намір та поїхали до с. Л[...], де заквартирували. На другий день звечора подались до с. Ш[...] і там залишилися вечеряти. Недалеко від наших квартир було весілля, з якого прибігла одна жінка й сказала, що п'яні хлопці б'ються. Стрільці подались в цьому напрямі. Хлопці, які вели бійку, повтікали. К-р "Лис" виголосив промову, в якій зазначив, хто він є і за що бореться УПА. Казав, що вмісто виладувати свою енергію на бійку з друзями, повинні братись за зброю і йти проти ворогів українського народу. Молодь і старші кивали головами та шептали одне до одного: "Бо то правду каже". На прохання господарів повстанці залишилися на вечерю. Господар дому, наливши в чарку, звернувся до к-ра "Лиса" зі словами: "Дай, Боже, здоров'я! Ми, відаєте, ще не бачили українських повстанців і не відали, що вони такі добрі люди!" — "Пийте на здоров'я, але ми не п'ємо, по війні будемо пити" — відповів к-р "Лис". Всі присутні з великим здивуванням приглядались повстанцям. Чути було слова: "Ой не п'ють. Я чув, що не п'ють, але не вірив. О, це не совітські партизани". Повечерявши, повстанці щиро попрощавшись, відійшли. З дверей чути було голос: "Дай, Боже, хлопці, щоб добилися того, за що боретесь. О год. 2-ій група опинилась в с. С[...].

20. 11. 1945 р. Цілий підвідділ знову разом. Іде підготовка до відмаршу в свої терени. О год. 4-ій відбулася збірка підвідділу. К-р "Крапка" переорганізував рої. Провідник цього терену сердечно прощається з нами, зазначаючи, що наш відділ, порівнюючи з іншими відділами, які тут рейдували, є найкращий. Стр. "Стріла" ["Галабурда"], родом з цих теренів, залишається. Дуже жаль йому було розлучатись зі своїми друзями, з якими разом працював більше півтора року. Підвідділ відійшов у південно-східньому напрямі. На кол. А[...] заквартирував.

21. 11. 1945 р. О год. 1-ій [підвідділ] відійшов даліше. Йшов через фільварок Полуб, с. Адамполь, на Сухаву, с. Жджарку, Дубечно з і шойно на кол. Ганьск заквартирували. З Ганьска багато українців виїхало за Буг, але більша частина не хоче виїжджати, знаючи про те, що за Бугом голод. В цих околицях польські бандити нападають на українців, грабують та при-

мушують виїжджати. Поляки, в яких квартирував підвідділ, дуже добре відносились до нас, віруючи, що ми є АК. Користуючись таким добрим відношенням до “своїх хлопакув”, багато наших стрільців дістали собі білизну, маринарки, чоботи й інші речі. О год. 8-ій вечором вийшли на Мацешин Великий і дальше через Пяскі, Бокову Велику, Лукувек, кол. Бокову, кол. Лукувек, Руду прийшли на кол. Зарудню, де мали намір закватувати. 2-ий, 3-ій і 4-ий рої вже були розмістилися по квартирах, а 1-ого роя господарі не хотіли впускати до хати. В хаті зчинився крик, плач дітей і жінок. Ніякі слова заспокоєння не впливали. Раптом з хати хтось вистрілив з пістолі. Стрільці оточили хату і хотіли покінчити зі всіма, хто лише в ній був, але командир не дозволив. Вже була 5-та ранку, розпитавши сусідів, хто мешкає в цій хаті, довідалися, що член ППР. Він, як бачимо, думав, що ми прийшли по нього. О год. 5.20 підвідділ відійшов кілометр далі і закватував у цій самій колонії.

23. 11. 1945 р. К-р “Крапка” квартирував у хаті, де мешкали “тши паненкі”, одна молода жінка і стара “матка”. Ці польки дуже радо нас гостили. О год. 7-ій сніданок був вже готовий. На столі було для кожного окреме накриття. Стрільці повелися “культурно” [термін часто вживаний між стрільцями]. К-р “Крапка” сидів на найпочеснішому місці та погляджував свої англійські вусики. При розмові старався вживати найбільше таких слів, як: натуральне, евентуальне, прошем паньом, і т. д. К-р “Лис” та рої. “Кіндрат” дуже вдало грали ролю симпатичних кавалерів. Кулеметчик “Фон” не на жарт залюбився в одну сестру “Басю”. При вечері всі випили на здоров’я нових наречених: “Фона” й Басі, стр. “Семенка” і панни Юзі. Стр. “Семенко” [“Шимек”] дуже сподобався пані Юзі. Вечеря відбулася дуже вдало. “Зьле тилько, же пан комендант не позваля піць венцей вудкі”, але це не перешкаджало, всі бавились дуже весело. Особливо сестрам, які кокетливо блискали очима й голими колінами. Стр. “Фон” хотів уже залишитися за зятя, та “комендант” жартуючи не дозволив. По вечері, вставши з-за стола “поручник” і “Кіндрат” заспівав (російську) пісню, яку навчився ще за німецької окупації в російсько-польській партизанці. Зміст пісеньки “батарський”. Кінчилась вона не словами, а тільки такими звуками, яких неможливо не тільки записати, але й повторити крім рої. “Кіндрата” ніхто не зможе. О год. 7.30 вечором вирушили далі. Йшли через села Серебрище, кол. Ігнатув, с. Камінь, с. Волявце, Галичани, Кочув, Почекайку, Тарнувку, Гнувку Німецьк[у], кол. Гнувку і щойно на кол. Леща о 4-ій год. рано закватували. Минаючи місто Холм, повстанці з великою любов’ю споглядали на вогні цього старовинного українського нашого міста. В кожного з нас підпливала до серця якась туга й жадова боротьби. Хотілося стріляти, зустрінути ворога і знищити його. На кол. Леща к-р “Крапка” з 1-им роєм квартирував у хаті, де раніше мешкав українець, а тепер поляк. Українець виїхав до УРСР. Біля хати дві стодоли, два хліви муровані, комора, ну й сама хата велика та гарна. Від господаря довідуємось, що в нього вже кілька разів квартирували “аковці”. Він дуже радий своїм людям. Пані грала на фортепіані партизан-

ські польські пісні. Просила підспівувати, але ми відмовились, бо декого “боліло горло”, інший “не мав слуху”, а ще інший “не мав голосу”. О год. 19-й підвідділ вирушив даліше. Йшов через с. Альойзув, с. Тересін, с. Понятувка, с. Г[...], на кол. Юзефівці зупинились. Починаючи від 20 листопада до цього часу умови для нашого маршу є дуже сприятливі. Ні дощ, ні сніг нам не перешкаджає, дороги добрі, місяць освічує нашу путь. В с. Юзефівка покликано солтиса і наказано йому розквартирувати підвідділ по хатах. Він спочатку прийняв нас за “ресорт” з Грубешова, але побачивши деяких стрільців у цивільному одязі, дуже зрадів. Казав, що від часів сов. окупації на цій колонії не було ще жодного відділу. Селяни, довідавшись, що це відділ АК, відносились до нас дуже добре. Саме була неділя. Один господар, справляючи хрестини, запросив усіх наших поручників, сержантів, плутонових, капралів, а навіть і кількох звичайних “жолнежи”, на це “урочисте” свято. Інші стрільці відвідали його без запрошення. Цивільні гості раділи і захоплювались тим, що “наше войско з лясу” має такий добрий вигляд. Перебиваючи один одному, поляки розповідали, як вони “вальчили в польській партизанце” за німецької окупації, як палили українські села, та як мордували старих жінок і дітей. Стрільці ледве здержувались, щоб не показати свого справжнього почуття, але замість того треба було усміхатися, підтримувати розмову, бо в таких випадках, в такому оточенні паш повстанець мусить бути не тільки добрим вояком, але й “дипломатом” і “артистом”. К-р “Крапка” з причини хвороби на хрестинах не був. Його на цій колонії всі знають. В той час комендантом “оддзялу” був “поручник “Лис”. Перед нашим відходом солтис звернувся до к-ра “Лиса”, щоб покарати кількох “зрайцув”, котрі шкодять в боротьбі за “ойчизне”. К-р “Лис” потішав його, що це полагодить іншим разом. Попрощавшись, солтис побажав від імені цілої колонії найкращих успіхів в боротьбі й щасливої дороги. Просив, щоб частіше їх відвідувати. Всі двері будуть для нас широко відкриті. Підвідділ ішов через с. Молодятичі, біля кол. Богутичі, Підгірці, Гоздів. В с. Підгірцях переходили річку Гучву, Черничин і на кол. Масломичі заквартирував. Там ми зустріли к-ра “Зірку” зі своєю боївкою. Зустріч була дуже радісна. Оповідали одні другим про свої переживання та бої за минулих півтора місяця, довідались, що в Грубешові є польське військо, ресорт і НКВД. В південних селах, як Долобичів, Пісочне, м. Варяж, Белз, знаходиться теж або військо, або ресорт, або НКВД. Поляки стягають з населення контингент.

26. 11. 1945 р. Підвідділ стояв даліше на згаданому місці. Повернувши з-за Буга люди, оповідають про страшне життя в УРСР. Усі ті, які були виїхали, теперкладають багато зусиль, щоб повернутись на цю сторону. Вони ждуть, поки не замерзне ріка Буг. Тоді вже не тяжко буде дістатись в свої рідні сторони. Місцеві селяни відносяться до нас дуже щиро. Вечером відійшли до с. Варешина. Кулеметник “Осика” одержав листа від сестри, яка знаходиться за Бугом. Вона описує про нужду переселенців та всього населення. О год. 6-ій рано підвідділ відійшов даліше. В селі, в якому ми були, зголосились до відділу добровільно двох хло-

пців, обидва зі зброєю, підчас маршу весь час падав сніг. Ми заквартирували в с. Ліски.

28. 11. 1945 р. Підвідділ стояв на згаданому місці, населення раділо нашим поворотом. Вечером приїхав у гості чотовий “Дуда”. Він оповідав про свої подвиги. О год. 21-ій з наказу к-ра “Крапки” підвідділ зістав розпущений в терен для відпочинку.

1. 12. 1945 р. Вечером в с. Жнятині відбулася збірка цілого відділу. На збірці був присутній командир з вищого проводу. Він розмовляв з кожним стрільцем окремо, даючи різні запитання, зв’язані з військовою службою, історією України і т.д. По збірці підвідділ відійшов до с. Переходова.

2. 12. 1945 р. Ранком о год. 7-ій у південно-східньому напрямі було чути постріли з кулеметів, автоматів та крісів. В годину пізніше прибули до села чотовий “Дуда” та к-р “Зірка” разом зі своїми стрільцями. Вони мали невеликий бій з сексотами та большевиками, які грабували с. Махнівок. У висліді бою зістало забитих чотирьох головних сексотів, були ранені. По нашій стороні втрат не було. Вечером к-р “Крапка”, вибравши з підвідділу стрільців, які добре розмовляють по-польськи, прилучив їх до першого роя і разом з ними кудись відійшов. Три інш[і] рої під проводом чот. “Волоцюги” відійшли до с. Річиця, де заквартирували.

6. 12. 1945 р. Того дня місяця постою не змінiali. Надворі холодно. Мете снігом. Стрільці, щоб скоротити час, грали в шахи, “шашки” й читали книжки. Вечером о год. 10-ій відійшли ми до іншого села.

Слава Україні! — Героям слава!

["Тарас", писар вд. "Вовки"]
["Крапка", к-р вд. "Вовки"]

Машинписна копія оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 48-53.

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ від 11.7.1945 — 31.10.1945

Вовки:

Дня 28.8.45 р. о год. 18-ій, к-р Черник, одержавши від розвідки повідомлення, що до с. Угринова приїхало одно авто з провокатором “Юрченком”¹ та стрибками² вибрав [25?]³ найкращих стрільців і підстаршин та по-

Примітки підготовлені Євгеном Штендерою.

¹ “Юрченко” — зрадник, кол. військовий референт холмської округи, який у складі військ НКВД тероризував українські села й шукав повстанців. Більше про нього — див. попередні звіти.

² “Стрибками”, тобто вояками т. зв. “істребительних батальйонів” автор називає інших кол. підпільників, які були в цій диверсійній групі НКВД.

³ Кількість вояків УПА приблизна, оскільки подана шифром.

дався в напрямі битого шляху Угринів — Долобичів зробити заплановану ним засідку. На краю Угринівського лісу поділив стрільців на дві частини. Першу частину в числі [14] стрільців, під командою чот. Лиса вислав зробити заставу на битому шляху біля угринівського цвинтаря. З другою частиною відїхав до села Гонятина, де взяв ще кільканадцять стрільців з чоти Дуди. Переїзжаючи через с. Нисмичі, розвідав, що авто зі стрибками, ще перед зробленням застави біля цвинтаря, відїхало в напрямі с. Долобичів. К-р Черник зі стрільцями скоро подався на битий шлях Варяж — Ошів і у віддалі з одного км. від м. Варяжа зробив засідку. Стрільці були розположені вздовж битого шляху при самім рові.

О год. 15-ій зі сторони м. Варяжа наїхало підводою 4-ох енкаведистів з переселенчої комісії. На наказ к-ра Черника відкрито огонь. По короткій перестрілці 3-ох енкаведистів зістало вбитих, а один зловлений живим. По нашій стороні зістали легко ранені — чот. Дуда і підстаршина Гайда, їх відвезено. На засідці залишилось [14?] осіб.

О год. 16-ій з Ошева в напрямі м. Варяжа переїжджало 9 підвод з польським військом, на кожній підводі було 5-7 осіб. К-р Черник дав наказ відступити 50 м від битого шляху і залягти. По переїзді польського війська наказав вертати на попередні становища. Праве крило, яке вспіло краще залягти, подало по зв'язку, що надїжджає авто. Кілька хвилин пізніше, точно о год. 16.45, праве крило відкрило сильний огонь. Авто зразу зістало частинне ушкоджене. В шоферці — вбитий шофер та ранені: провокатор "Юрченко" і ст. лейтенант Леонов⁴. Авто ведене далше Юрченком, підїхало ще до 100 м., скрутило на поле і зупинилось. Стрибки, зіскочивши з авта, почали оборонятись. Бій тривав 45 хвилин. Крім двох стрибків, яким вдалося втекти, усі зістали побиті. По нашій стороні впав стр. Крук.

Вислід бою.

Втрати ворожі: 20 вбитих, 1-н зловлений, 1-н важко ранений.

Знищено одно авто. Здобуто від ворога 3 кулемети Діхтярьова, 4 десятизарядки, 2 ППС, 11 ППШ, один кріс і 6 пістолів.

Втрати власні: один забитий, 2-ох легко ранених. Вистріляно біля 1000 шт амуніції та викинено 6 гранат.

Дня 14.9.45 р. вд. стояв в Угринівському лісі на віддалі 1 км. від краю. О год. 9-ій ранку стійка повідомила к-ра Крапку, що одна "дружина" польського ресорту наближається до лісу зі сторони від села Угринова. К-р Крапка вислав один рій в числі [11?] стрільців під командою рой. Ярослава⁵

⁴ Ст. лейт. Леонов — росіянин, оперативник зі сокальської комендатури пограничних військ НКВД, який був фактичним командиром диверсійної "групи "Юрченка", що появлялася на селах у числі 20 до 50 людей, а лише винятково була скріпована більшими силами. Спочатку Леонов причепив "Юрченкові" погони майора й перед населенням "Юрченко" вдавав, що він командує групою. Пару місяців пізніше погони майора "Юрченкові" скинули й він поводився як звичайний вояк. Видно енкаведисти дійшли до висновку, що погони вже не мають пропагандивного значення.

⁵ "Ярослав" — віст. Степан Юрчук із с. Заборці Грубешівського пов. — ройовий, а пізніше бунчужний сотні "Вовки" І.

прослідити рухи ворога. Поки рій дійшов до краю, польський ресорт був уже в лісі. Нав'язався бій. По 15-хвилинній п[ерестр]ілці, ресорт, залишивши кілька вбитих і ранених, відступив. К-р Крапка, сподіючись, що підкріплений новими силами ворог може повторити наступ, зробив з чотирьох роїв оборонну лінію на краю лісу від с. Угринова. Рої рой. Набережного і рой. Горака⁶ вислав в ліс зробити застави від тилу.

По 20-ох хвилинах скріплений ворог в числі 120–130 людей почав наступати на ліс. Наступав дуже обережно. Около 300 м. від лісу почав посуватися стрибками. З південно — західньої сторони дві ворожі дружини (рої) намагались наблизитися до лісу. Підпустивши їх на 150 м стрільці відкрили огонь. Ворог зразу спанікував та залишивши двох убитих, відступив. В тому часі почали відступати решта ворожих сил. К-р Крапка стягнув застави і відійшов у глук лісу.

Вислід бою.

Втрати ворожі: 7-ох вбитих, біля 6-х ранених.

Втрати власні: Жодні.

Вистріляно біля 1200 шт. амуніції.

Дня 5.10.45 р. о год. 18.30 пвд, в числі [60?] стрільці, разом з боївками СБ в числі [34?] стрільців під командою к-ра Сергія відійшов на заплановану надрайоновим проводом акцію, на передмістя Забужжя [міста Сокаля]. (Того самого дня в одному часі мав перевести акцію на м. Кристинопіль вд. к-ра Штиля, гляди “Кочовики”).

Сили ворога на Забужжі начислювано до 30 осіб. Крім того по другій стороні ріки Буг, коло мосту Сокаль — залізнична станція стояла одна совітська застава, а у віддалі 2 км на північ від м. Сокаля, під лісом напроти с. Конотопи, стояла друга совітська застава. О год. 20-ій к-р Сергій з пвд. зупинився перед Забужжям на дорозі Конотопи — залізнична станція, 200 м. на південь від перет[ину] битих шляхів Опільсько — Конотопи. Звідтам він вислав одну групу в числі [10?] стрільців, під командою к-ра боївки на роздоріжжя Опільсько — Конотопи зробили заставу від згаданих сіл (застава ч. 1). Другу групу в числі [12?] стрільців під командою командира боївки Крука вислав зробити заставу коло мосту Сокаль — Забужжя, на лівому боці ріки Буг (застава ч. 2). Третю групу в числі [21?] стрільців під командою чот. Лева і рой. Горака вислав зробити заставу біля мосту Сокаль — залізнична станція по лівому боці ріки Буг (застава ч. 3). Ця застава одержала ще наказ висадити міст. Четверта група в числі [20?] стрільців під командою к-ра боївки мала держати заставу на захід від залізничної станції від с. Савчина (застава ч. 4). Ця застава на умовлений знак мала поділитися на дві частини. Завданням першої частини було залишитись на заставі, а завданням другої частини було перевірити, чи на залізничній станції нема комісара з переселенчої комісії та його охорони. Коли б були — зліквідувати їх та здемолювати залізничну станцію, крім цього — спалити вагони і буд-

⁶ “Горак” — бул. Микола Стасюк із с. Гордилович Грубешівського повіту ройовий і пізніше чотовий у сотні “Вовки” І.

ки, в яких ждали на виїзд за Буг переселенці з Холмщини. По відході застав к-р Сергій з групою в числі [31?] стрільців наблизився до млина, віддаленого 500 м. на північ від залізничної станції та наказав його оточити і перевірити хто є в середині. Між польськими працівниками піймано одного члена ППР — співпрацівника енкаведистів. Його відпроваджено за млин і по короткому допиті розстріляно. В цьому часі на північ від млина зчинилась стрілянина. Це командир боївки Крук місто того, щоб обминути будинки і полями піти на призначене місце, пішов просто дорогою Забужжя — Сокаль і зустрівся з кількома польськими міліціантами, які ночували в приватних хагах. По короткій перестрілці міліціанти відступили. Дещо пізніше хот. Лев, переходячи попри кол. Сокаль, положеної 200 м. на північ від залізничної станції, стрінув осібняка, який крикнув до нього: “Стуй?” і вистрілив з кріса. Хот. Лев пустив в напрямі стрілу кілька серій з автомата. Було чути лише зойк, осібняк утік. На місці стрілу знайдено один кріс. Стріли насторожили ворогів до більшої чуйности. Між будинками було чути крики місцевих мешканців. Не зважаючи на це, к-р Сергій дав наказ [6?] стрільцям зайняти становище з гранатометом коло млина і відійшов з рештою стрільців в напрямі станиці МО. Станиця МО була положена 150 м. на схід від залізничної станції при дорозі залізнична станція — Сокаль. Стрільці несли туди 106 кг. “торпеду”. Знак розпочаття роботи мав бути вибух торпеди та дві світляних ракети — червона та зелена. Переходячи через багністі сіножаття “торпеда” замочилась і не хотіла зірватись. Стрільці полежавши до 15 хвилин у віддалі 150 м. на північ від станиці МО, на наказ к-ра Сергія повернули на дорогу залізнична станція — млин. К-р Сергій дав наказ, щоб з гранатомета почали обстрілювати станицю МО та кляштор, в якому кривались польські терористи. (Кляштор положений 600 м. на північний схід від станції МО). В час відкриття гранатометного огню стрільці почали обстрілювати станицю із крісів та кулеметів. По короткій перестрілці к-р Сергій зі стрільцями подався на залізничну станцію. Боївка ще своєї роботи не розпочала. Перед ждальною залізничною станцією стрінув випадково ранену жінку, яка просилась зробити її перев'язку. Біля неї скупчилось ще кількох стрільців. В цей момент несподіваний ворог кинув з поверхи ждальні гранату, яка легко ранила рой. Чорного, стр. Сокола і Явора. Жінка зістала ще важче ранена. К-р Сергій наказав обстріляти вікна ждальні та зі стрільцями відійшов до будок і вагонів, де зробив короткий мітинг з переселенцями з Холмщини. По мітингу дав наказ підпалити вагони і будки. Коли наказ був виконаний, він повернув разом зі стрільцями під млин і наказав пустити чотири світляні ракети на знак закінчення роботи. Година була точно 23.30. При стяганню застав виявилось, що з групи Лева зістав важко ранений писар Юрко⁷. Мосту не можна було висадити з причини браку запальників до мін. По розкиненню летючок до польського війська, пвд. опустив Забужжя.

⁷ “Юрко” — віст. Роман Миколайчук із Сокаля був писарем сотні “Вовки” П. Другого дня помер.

Вислід бою.

Втрати ворожі: 2-ох вбитих. Спалено 30 вагонів, 40 будок, одну хату.

Втрати власні: один важко ранений (другого дня помер). Вистріляно 60 гранатометних стрілен і 650 шт. амуніції.

“Кочовики”:

Дня 5.10.45 р. о год. 19.30 вд. та боївка Вороного разом в числі [60?] стрільців під командою к-ра Штиля, з наказу надрайонового проводу вирушив перевести акцію на польських терористів і МО в м. Кристонополі. Сили ворога начислювали 30 — 40 осіб. Крім того 3 км. на північний схід від м. Кристинополя в Потуржицькій Вільці стояла одна совітська застава, 2 км. на схід в с. Бенд[ю]га стояла друга совітська застава і 5 км. на південь в с. Пархач стояла трета сов. застава. О год. 23-ій, коли застави були виставлені навкруги міста, боївка к-ра Вороного почала наступ на станицю МО від сторони парку з півночі. Дві торпеди, які пустили, не експлюдували. Без важчої зброї станиці МО не можна було здобути. Станиця МО містилася в кляшторі, який був з грубого муру. По сильній кулеметній обстрілці ворог вицофався і окрився в приватних домах. На умовлений знак к-р Штиль почав наступати на місто Кристонопіль з противної сторони. Акція тривала від год. 23-ої до год. 1-ої. Вбито кілька міліціантів та терористів і спалено около 9 будинків. Підчас акції один зв'язковий з терену, ввійшовши на власне військо, через непорозуміння зістав забитий.

Вислід бою.

Втрати ворожі: 7-ох забитих, число ранених невідоме. Спалено біля 9 будинків терористів.

Втрати власні: один забитий (тереновий звязковий).

“Вовки”.

Дня 11.10.45 р. заступник чот. Дуди, Роман зі стрільцями в числі [32?] заплянував спалити с. Терebinь, з якого зимою 1945 р. українці зістали виселені за Буг.

Село почав палити о год. 20-ій зі східньої сторони. Стрільці розстрілюю посувались в західному напрямі і по черзі підпалювали всі будинки, залишаючи лиш де-не-де хату. По спаленню східньої частини села стрільці почали палити північну частину, а пізніше південну. Перед підпалюванням будинків стрільці повідомляли поляків, які успіли вже оселитись, щоб виносили свої речі. Тим, які не успіли винести виносили самі стрільці. О год. 24-ій акція була закінчена. Спалено 300 номерів.

Дня [...].10.45 р. чот. Дуда заплянував [дістав доручення] зліквідувати польську міліцію на станиці в с. Потуржині, як терористів українського населення.

По переведенні розвідки, пополудні з [32?] стрільцями подався на вищезгадане місце. Крім чот. Дуди, усі стрільці були в совітських формах. Чот. Дуда в цивільному одязі виступав як переселенчий комісар. Перед стани-

цею МО стрінув їх один міліціант — стійковий. Він повідомив про приїзд “совітів” решту міліції. Зі станиці до стрільців вийшло ще двох міліціантів. Рой. Діброва⁸ з двома стрільцями ввійшов до середини станиці розпитати, де є комендант міліції. Там зустрів 4-ох міліціантів, з яких двох їли обід. Почувши, що “совіти” питають за коменданта міліції, [вони] налякалися так, що аж ложки їм повипадали з рук. Один з міліціантів зараз заявив, що відшукає коменданта і відійшов. Другий подався за горілкою. Рой. Діброва, залишивши одного стрільця при міліціантах, вийшов зголосити, що коменданта міліції на станиці нема. Тоді чот. Дуда вислав іншого міліціанта, щоб його негайно відшукав. Ждучи стрільці переходжувались по подвір'ю та коридорі станиці. Від битого шляху для обережності зроблено заставу. По півгодинному очікуванні на коменданта, чот. Дуда вислав ще одного міліціанта. Але надармо. Жоден з міліціантів не повертав. Заваживши, що решта міліції має охоту відійти (додумувалась хто це є), чот. Дуда наказав їх арештувати. По забранню важніших р[е]чей, станицю підпалено. Арештованих міліціантів чот. Дуда забрав зі собою.

Втрати ворожі: 3-ох заловлено.

Здобуто: 8 крісів, 6 ручних гранат, 2 тис. амуніції. Спалено станицю.

Втрати власні: жодні.

Дня 31. 10. 45 р. чот. Дуда почав вести розвідку на битому шляху Грубешів — Сокаль, на відтинку Мірче — Варешин. Він плянував зр[обити] засідку на польський ресорт, який часто виїжджав з м. Грубешева на галицькі села в грабункових цілях. Протягом цілого дня, крім трьох авт з цивільним населенням, нічого не заважено.

Дня 1. 11. 45 р. о год. 6-ій рано [чот. Дуда] поїхав з рой. Дібровою⁸ та [22?] стрільцями до с. Мірча і там на цвинтарі зробив заставу. О год. 9-ій спинили одну підводу, яка везла різні товари до кристинопольської “Спулдзелні”. Товари придатні для вжитку повстанцями зареєстровано. Підводу з польськими урядниками, з огляду на конспірацію, придержано. Битим шляхом у різних напрямках проїзжали авта та підводи. Тому що рух був загустий, чот. Дуда наказав нікого не чіпати, хіба що буде авто з ресортом. О год. 13-ій, відпустивши придержану підводу, повернули до с. Варешина на обід. Підчас обіду о год. 15-ій чот. Дуду повідомлено, що в селі появилось двох поляків з ресорту, які грабують та арештують людей. Двох вже арештували. На наказ чот. Дуди стрільці подались на село і оточили вказану хату. Під хатою біля пасіки завважили двох ресортовців, які грабили мід. Вдаючи совітів, стрільці без жодного труду їх розброїли. В тій же хаті спіймано ще двох ресортовців, які держали арештованих людей. Їх розброєно, а людей відпущено. Від заловлених довідалися, що ресортовців є 12 осіб, повертають автом зі с. Угринова до м. Грубешева. Чот. Дуда наказав двом стрільцям пильнувати полонених. Рой. Діброву з двома стрільцями вислав в

⁸ “Діброва” — з Житомирщини, булавний і лицар Бронзового Хреста Бойової Заслуги, був ройовим і заступником чот. “Дуди”. Вони оба відзначилися багато разів у сутичках з воєсками, успішно стосуючи різні вишукані методи заскочення й збаламучення противника.

північну частину села, на битий шлях, де стояло авто. Інших трьох стрільців вислав в південну частину на битий шлях. Сам з чотирьома стрільцями подався дорогою, яка вела зі сходу поміж хатами до битого шляху. По дорозі стр. Гонта, який шов з чот. Дудою, спіймав свіжих двох ресортовців та розбрів, повів в напрямі, де перебували попередньо заловлені. В часі коли він відходив, на битому шляху [зч]инилась кулеметна стрілянина та вибухи гранат. Стр. Хоробрий, який вартував біля трьох заловлених, не знаючи що є, усіх розстріляв. По кількох хвилинах з битого шляху до чот. Дуди привів стр. Чорнота двох розброєних совітів. Їх наказав чот. Дуда відвести до поляків, яких пильнував стр. Гонта. Коли вони відходили, городом надбіг підпоручник з польського ресорту та запитав совітів: “Що ест?”. Вони відповіли: “Бандіти!”. Підпоручник спрямував до чот. Дуди ППС та хотів стріляти. В цей момент чот. Дуда крикнув: “... твою матю, забірай своїх ребят, бандіти побілі!”. Він глянув в сторону, вказану чот. Дудою, а цей тоді пустив в нього серію зі свого автомата. Підпоручник впав забитий. Наближаючись до битого шляху, чот. Дуда зустрів рой. Діброву, який гнав сов. лейтенанта. Далше стр. Соловій гнав двох червоноармійців. За ними кул. Прибувший (без одного набоя в диску) гнав рівнож трьох червоноармійців. Ще далше гнали трьох червоноармійців стр. Левко і Андруша. Крім згаданих, між хатами ще піймано кількох ресортовців та совітів.

У часі, коли стрільці побігли в напрямі битого шляху оточити ресорт, надїхало підводами 13 совітів і зупинилось біля ресорту. Стрільці оточили їх і кількома серіями з кулемета, крісовими стрілами та ручними гранатами примусили ворога піддатись. З поміж усіх вдалось втекти лише трьом ресортовцям. Підчас перевірки документів виявилось, що ті совіти є безпартійні та займаються копанням картопель на поміщицьких полях та тих, яких власники виїхали за Буг. Жодних даних, що вони виступають ворожо проти українського населення не було. Їх к-р Дуда наказав відпустити. На дорогу дав зіпсованого кріса, одно ППШ та польське авто. При ресортовцях (УБП) найдено деякі записки активніших працівників — українців та багато награбованих річей в українських селян. К-р Дуда, по переслуханню, наказав їх розстріляти.

Вислід бою.

Втрати власні: Жодні. Вистріляно 300 шт. амуніції і викинено 5 гранат.

Втрати ворожі: Ресорт — один вбитий, 3 заловлених, (3 ліквідовані). Совіти — один вбитий, 12 заловлених (відпущені).

Здобуто від ворога: 3 кулемети Діхтярова, 2 ППС, 3 ППШ, 9 рос. крісів, 2 пістолі і 30 ручних гранат. Одно авто — віддано совітам.

Слава Україні! — Героям слава!

Пис. при К.В. вiст. Босфор.

Група “Сян”.

ТВ[“Данилів”]

К-р К.В. Пріва.

Постій, 31.12.1945 р.

год. 17.00

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 37–41.

“Сян”
Данилів
Вовки

Постій, 07.01.46.
Год. 18.00.

Втрати ворожі
В [...] за час: від переходу фронту, до кінця жовтня 1945 р., які були не
дочислені до втрат ворож[их]
1. 5 станиць МО — розбиті
2. 2 горальні — розбиті
3. 70 сексотських будинків — с[палені]

пис. при К. В. Босфор

К-р. К. В. Прірва.

Рукописна копія. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Т. 4, спеціальна конверта.

[Постій...]

[Оперативний звіт]

На засідці втрат власних не було. 8.V. підвідділ перевіз раненого к-ра Мішу на терен кута Гордого і тут зайнявся його охороною і поміччю [...].

Від 8.V. - 10.V.46 підвідділ на відпочинку без жодних стріч з большевиками.

Бунч. Чумак

В заступництві к-ра Міші вістун Чумак

Машинописна копія оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Т. 4, спеціальна конверта.

Група “Сян”.
ТВ[“Данилів”]

Постій, 28.12.1945 р.
год. 19.00

[Оперативний звіт] за місяць листопад [1945].¹

“Вовки” I.

Відділ в рейді. Оперативний звіт — гляди: залучник “Хроніка” з рейду.
“Вовки” II.

Дня 11.11.45 о год. 19-тій стр. Діброва зі стрільцями: Левком та Вишнею, виконавши наказ ройового Чорного, який в той час заступав чот. Дуду,

Примітки підготовлені Є. Штендерою.

¹ Звіт виготовлений на підставі нової схеми, яку впровадив сот. Мирослав Онишкевич (“Орест”), після його перебування в штабі УПА — Захід осінню 1945 р. Він тоді був назначе-

повертали на кол. [Тихобіж], положену під [тихобіжським] лісом, де квартирував пвд 1. Коли наблизились до лісу, хтось з лісу до них стрілив з кріса. Налякані коні з підводою скочили до рова. Стрільці обстріляли ліс з кулемета та автоматів, витягнули підводу й поїхали даліше. Думали, що цей, що стріляв, утік. Коли зрівнялись з лісом, впав другий стріл, й ранив у ногу стр. Діброву та Левка. Кулеметник Вишня та ранені стрільці відкрили вогонь у напрямі стрілу. Ворог не відстрілювався. Поїхали кількасот метрів даліше, де ждали на дворі заалармовані стрілами стрільці з пвд. Ранених перенесено до помешкання. Коли робили перев'язку, хтось сів на підводу (підвода з кіньми стояла біля 10 м від хати на доріжці під самим лісом, темнота, дощ, вітер та шум дерев унеможлилювали стійковому побачити й почути, що діялось кілька кроків коло нього) і "гальопом" рушив з місця. Стійкові зразу почали бити в напрямі від'їжджаючої підводи з кулемета та кріса. До них прилучились свіжо надбігаючі стрільці. При світлі ракети побачили двох осібняків. Вони залишили підводу та подались в бік лісу на поля. Стрільянина тривала до 5 хвилини. На наказ рой. Вороного стрільці зупинили огонь. Посиливши стійку стрільці повернули на квартиру. Хто це був, ніхто точно не знає. Додумувались, що це конокради з польської штурмівки чи УБП, яка квартирує в с. Модринець. По перев'язці ранених пвд. від'їхав у південому напрямі.

Втрати власні. Двох ранених.

Вистріляно 200 шт. амуніції (в якій до автоматів ПППШ — 120 шт.) та 7 ракет.

Втрати ворожі. Невідомі.

Дня 21.11.45 о год. 15-ій переїжджала попри кол. Савчин одна підвода з 6-ма большевиками. Вони повертали зі с. Савчина на Забужжя. В той час на цій колонії перебували: к-р Багрянний², чот. Лев та ще 8 стрільців. Підвода зупинилась навпроти будинку і большевики подались у напрямі хат, де перебували наші. На наказ к-ра Багряного стрільці вийшли з хати за стодо-

ний командиром 6 закерзонської ВО УПА "Сян", який піддягали всі відділи УПА на Закерзонні, тобто в ПНР.

Звіт мав складатися з таких сімох підрозділів:

1. Оперативний звіт — про бої, рейди та інші операції відділу, з даними про власні й втрати.
2. Розвідчий звіт — про сили ворога в терені та його операції.
3. Персональні справи — про бойовий стан відділу, зміни в командному та персональному складі відділу і його озброєнні.
4. Господарчий звіт — про забезпечення відділу одягом, харчами, санітарними потребами.
5. Військовий вишкіл відділу — з даними про тематику й час політвиховних зайнять.
6. Завваги й побажання — критичні завваги чи побажання до вищого командування. Доручено не подавати у звітах заголовків підрозділів, лише їхні римські номери. Також, замість головного заголовка, доручено подавати лише місяць звіту.

² "Багрянний" — Євген Дацюк із с. Угринова Грубешівського повіту, випускник старшинської школи УПА "Олені" — був командиром сотні "Вовки" II.

лу, щоб окритися, большевики завважили їх, почали кричати: "Бандіти!" і пробували оточити. К-р Багрянний дав наказ відкрити вогонь. Большевики почали втікати. Кількох з них успіли захопити підводу та на ній втікаючи віддалились. Щоб легше було їхати, [втікаючі] скидали з підводи картоплю та капусту. Один ранений сержант попав в руки стрільцям. Він вже раз був захоплений в с. Варешині та відпущений. К-р Багрянний, по провірці документів та по переслуханні його, наказав зробити йому перев'язку і при помочі двох малих сільських хлопців відіслав підводою на Забужжя.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 300 шт. амуніції (з якої до автоматів ПППШ — 230 шт.)

Втрати ворожі.

Один ранений (заловлений, відтак відпущений).

Здобуто один автомат ПППШ.

II.

Ворожі польско — більшовицькі сили.

Грубешів: — 60 люда УБП. Біля 60 люда МО. Один курінь ВП. УБП має нагляд в цім терені над МО. Переїжджає на поодинокі станиці МО, звідам робить випадки на села, підчас яких арештує і тероризує населення. Безпосередньо з місця осідку випадають на с. Угринів і села на північ від Угринова.

МО — Грубешів. Випадають на сусідні села. Грабують коні і речі в населення. Часом арештують.

ВП — Грубешів. Випадів не робить.

Модринець: — До 22 люда — ресорт і штурмівка. Стараються вести розвідку в терені. Служать для охорони шосе. Ночами, часом днями грабують населення — головно коні. Стараються це робити так, щоб про це ніхто не знав, що це вони грабують. (Страх перед карою з нашої сторони).

Варяж — Забужжя — Кристинопіль — Долобичів: МО від 10-16 люда. У Варяжі є МО — Хоробрів. Ці станиці стараються заховуватись поправно.

Белз: — МО — 230 люда і дві чоти ВП. МО — грабує і тероризує українське населення. Комендант зв'язаний і співпрацює з погранзаставою НКВД — Ванів.

ВП заховується добре — призначені для стягання контингенту. В другій половині місяця прийшов у терен полк ВП, а курінь ВП з Грубешева виїхав. З полку ВП один курінь стоїть в Грубешеві, другий курінь — в Голубю, а третій курінь в Варяжі і Белзі. Призначення: переведення виселенчої акції. ВП — Грубешів квартирує і нічого не робить, крім деяких поїздок в терен.

Голубе. Разом з ВП є комісар виселення. Переводять облави на сусідні села — арештують, грабують і тероризують населення. Ведуть пропаганду [за] виселення.

Белз — Варяж. ВП робить поїздки в терен, грабує та тероризує українське населення.

Забужжя. Охорона советського виселенчого комісара — 40 люда НКВД. Ведуть розвідку в терені. Під кінець місяця до них долучило ще 30 енкаведистів. Разом у числі біля 70 осіб протягом кількох днів оперували в

терені: робили засідки, наскоки на поодинокі хати, тероризували селян та нав'язували донощицьку сітку. По кількох днях подались до Голубя.

III.

“Вовки” I.

У відділі відчувається малий брак: обмундирування, медикаментів, амуніції. Браки повстали в рейді, де не було більшої можливості їх поповнити.

“Вовки” II.

У відділі відчувається малий брак: обмундирування, медикаментів та російської амуніції. К[оман]дир відділу робив запотребування в господарчих, які до кінця місяця надіслали лише малий процент запотребованих речей.

IV.

“Вовки” I.

З причини, що дня 19.10.45 р. впав в бою писар Новина³ та зістав важко ранений пвх. Осип⁴, дня 12.11.45 р. к-р Крапка на їх місця призначив: стр. Гучаву⁵ на місце пвх. Осипа, стр. Тараса⁶ на місце писара Новини.

Дня 20.11.45 р. к-р Крапка здеградував з функції чотового Ярослава на стрільця за не підпорядкування наказові командира відділу. Відділ мав дві чоти по два рої. Відділ, у зв'язку з браком чотового, поділено на чотири рої, а чоти знесено. К-ром 1-ого роя зістав рой. Кіндрат. К-ром 2-ого роя зістав рой. ст. віст. Остап. К-ром 3-ого роя зістав рой. Волоцюга. К-ром 4-ого роя зістав рой. Набережний.

V.

“Вовки” I.

В звітному часі не переведжено жодного вишколу з причини рейду на Підляшшя.

“Вовки” II.

В звітному часі не переведжено жодного вишколу з причини копання кривок. Стрільці були розпущені в терен.

VI.

“Вовки” I.

В першій половині місяця, політвиховної праці взагалі не переведжено з причини важкого поранення пвх. Осипа і браку нового політвиховника.

Дня 12.11.45 р. к-р Крапка на місце пвх. Осипа призначив стр. Гучаву, який з причини браку політвиховних матеріалів, крім звичайних гутірок, нічого більше не переводив.

³ “Новина” — ст. віст. Михайло Савинець із с. Берестя Грубешівського пов. — писар Першої холмської сотні “Вовки” I. Він почав писати денника рейду сотні (див. примітка ч. 3), якого по його смерті провадив новий писар сотні “Тарас”.

⁴ Бул. “Осип” — ст. віст. Осип Нийко з Корчева Рава-Руського пов. з професії вчитель, політвиховник Першої холмської сотні УПА (“Вовки” I).

⁵ “Гучава” — віст. Олександр Ващук із с. Богородиці, Грубешівського повіту, політвиховник сотні “Вовки” I після поранення “Осипа”.

⁶ “Тарас” — віст. Віктор Сторож, учитель з с. Бапчинці Чернівецького району Вінницької обл. — писар сотні “Вовки” I. “Тарас” був поетом і мав кілька захлаявних збірок поезій, які мабуть пропали. Збереглася лише його “Пісня про “Ягуду”.

З населення Підляшшя стрільці і командний склад при кожній нагоді нав'язували розмови, в яких старались насвітлити хто вони є, за що і чому боряться.

“Вовки” II.

В звіттовому часі не переведжено жодної політвиховної праці з браку політвиховника.

Слава Україні! — Героям Слава!

Пис. при К.В.

[віст. Босфор]

Приділюється 1 пр. КВШ

1 пр. КП

1 пр. ВО 6 Олег, кр.

К-р К.В.

[Прірва]

Постій, 31.12.1945 р. год. 19

Машинописна копія оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 42-43.

“Сян”

Данилів.

Постій, 28.12.1945 р.

год. 23.00

Залучники за місяць листопад 1945.

Вовки I. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2152	3132	1111	3231	6361	3132	1142	-	-	-	-	-	1221
17104	416104	411503	322004	411324	317234	41453	-	-	1152	-	-	3232

Залучники до IV: I.

1	2	3	4	5	6	7
4492	1571	2771	1492	1211	2111	-

Вовки II. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2282	1361	-	1111	1132	2212	1192	1111	-	-	-	-	1441
30004	459503	-	355003	338504	324004	423003	2408	-	3602	-	-	4502

Залучники до IV: I.

1	2	3	4	5	6	7
1562	-	8191	2472	-	-	-

Слава Україні! — Героям Слава!

Пис. при КВ. Босфор.

К-р КВ. Прірва.

Машинописна копія оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 130.

Постій, 14.1.1946 р. год. 24.00

Оперативний звіт (за грудень 1945 року).

“Вовки” I.

Дня 14.12.1945 вечором, рой. 1-ого роя Кіндрат з [10?] стрільцями, іду-чи в напрямі с. У[...] завважив двох вершників, які їхали напроти нього. Рой. Кіндрат, зіскочивши зі саней, крикнув: “Стій, хто йде, кличка?!” Вершники, нічого не відповівши, почали втікати в напрямі лісу. Рой. Кіндрат відкрив по них з кулемета вогонь. По кількох днях виявилось, що це були свої.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 20 шт. амуніції.

Дня 21.12.1945 о год. 1-ій з доручення к-ра КВ, к-р Крапка вислав 1-ий рій під командою рой. Кіндрата до м. Граб[і]вця забрати з аптеки потрібні медикаменти. На призначене місце заїхали о год. 14-ій. Коло аптеки вони зустрілись з чотирьма польськими місцевими міліціантами, які висловили своє здивування, що до міста приїхало перший раз ВП, не зголосившись по команді МО. По розмові з МО, рой. Кіндрат зі санітаром та двома стрільцями ввійшли до аптеки. В аптеці багато потрібних для повстанців медикаментів не було. Санітар вибрав усі, які надаються для вжитку в відділі — забрав. О год. 16-ій рій відїхав. Переїжджаючи через с. Гдешин, з наказу рой. Кіндрата забрали з місцевої “спулдзельні” пасту до чобіт та папірці.

Взято: з державної аптеки малу кількість медикаментів. Зі сільської “спулдзельні” — біля 70 пуделок пасти до чобіт та 150 книжочок папірців.

Дня 26.12.45 о год. 3-ій, к-р Крапка, порозумівшись перед тим з к-ром КВ, відїхав з [2?] роями на польські села західної частини Грубешівщини забрати від ВП, яке було на відпустці з нагоди Різдвяних Свят, військові шинелі, блюзи та зброю, що було потрібне для відділу. Переїжджаючи через польські села, стрічались з польським населенням, яке вітало їх дуже радо, вірючи, що це свої “жолнеже”. В с. Трещани заїхали до МО на обід. МО приймало повстанців, як аковців, хоч про це ніхто не згадував. До вечора стрільці зібрали 14 шинель, 4 блюзи і 2 пістолі. Збірку переводили як АК. В поворотній дорозі, перед с. Варешин, трьох стрільців під командою рой. Кіндрата, які йшли в розвідку до села, перед першими хатами східної частини села почули голос: “Стой!”. Зорієнтувавшись, що це є большевики, нічого не відповівши, вернули назад. Заалярмовані большевики почали обстрілювати відїжджаючі підводи. З повстанців ніхто не зівстав ні ранений, ні вбитий.

Зібрано від ВП: 14 шинель, 4 блюзи, 2 пістолі.

“Вовки” II.

Дня 5.12.1945 пвд. к-ра Дуди, разом з пвд. Зірки¹, квартирували в с. Корчмині. О год. 7-ій ранку розвідка повідомила, що до села Махнівка

Примітки зроблені Є. Штендерою.

¹ “Зірка” — Володимир Сивак з Черничина Грубешівського повіту, прославлений у боях командир пвд. “Вовки III” — сидів у грубешівських і люблінських тюрмах ПНР. Він мужньо переніс слідство та тортури. Врешті він був засуджений на кару смерті і страчений у Любліні.

приїхали з-за кордону стрибки в числі до 9 люда. К-р Зірка з к-ром Дудою рішили їх знищити, і давши наказ стрільцям, подались в напрямі с. Махнівка. К-р Зірка зі своїм пвд., тому що всі були в польських уніформах, посунувся перший. К-р Дуда зі своїм пвд., тому що половина стрільців була в совітських уніформах, посувався за пвд. к-ра Зірки. (Стрибки поляків скорше допускають до себе — про совітів точніше знають, що тут вони не можуть бути). Ворог, побачивши наближа[юче] військо, почав заздалегідь утікати. К-р Зірка зі своїм пвд. був уже в селі й відкрив вогонь за втікаючим ворогом. Ворог, втікаючи відстрілювався. По кілька хвилиний перестрілці зістало 4-ох стрибків убитих, 2-ох ранених, а трьох утікло. Співаючи революційні українські пісні, повстанці перейшли село Махнівок і подались у засідному напрямі. В с. Махнівку є багато селян, які прихильно ставляться до совітів.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 300 шт. амуніції (в якій до автоматів 100 шт.)

Втрати ворожі: 4-ох забитих, 2-ох ранених.

Здобуто: 4 кріси, 2 автомати, один пістоль, 200 шт. амуніції, в якій до автоматів — 100 шт.

Дня 21.12.45 перша чота Дуди квартирувала в с. П[...]. О год. 16-ій чот. Дуда дав наказ сімом стрільцям поїхати до с. Ульгівок в цілі зоорганізування двох безрог. С. Ульгівок є знане з великої кількості сексотів. Коли стрільці вїздили в село, хтось відкрив по них вогонь з автоматів. Стрільці позаягали та відкрили кулеметний вогонь. По кількох хвилинах невідомий ворог зник. Трьох стрільців з кулеметом пішли зробити заставу на мості на ріці Буг, решта зайнялася організуванням безрог. По 20-х хвилинах стрільці, які були на заставі під Бугом, побачили, що енкаведисти з погранзастави хочуть перейти мостом через Буг на цю сторону. Стрільці відкрили по енкаведистах сильний вогонь, і вони в безладді почали втікати. Зараз по тім енкаведисти з погранзастави відкрили сильний вогонь з легких та тяжких кулеметів, що тривав безперервно пів години. Стрільці по заладуванню безрог до підводи, без перешкод повернули на місце постою до підвідділу.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно: 150 шт. амуніції, в якій до автоматів 70 шт.

Втрати ворожі. Жодні.

Вистріляно біля 2 тис. амуніції, в якій до автоматів біля 500 шт.

Дня 22.12.45 пвд. з к-ром Лисом² квартирував в с. Мошкові. О год. 8-ій стрільці з застави зловили трьох людей з ВП, які йшли до села. Повідомлений про це к-р Лис прийшов до них і пояснив, хто ми є, за що боремось та питав про відносини в ВП. Польські вояки дуже нарікали на відносини між командирами і стрільцями в ВП. Вони обіцяли, що будуть добре поводитись з українським населенням, їх відпущено.

² “Лис” — був раніше ройовим, або інструктором у відділі “Вовки II” і останньо — заступником сотенного “Вовки I”, в час рейду сотні на Підляшшя.

Заловлених трьох люда з ВП відпущено.

Дня 24.12.45 у зв'язку з наближенням польських різдв'яних свят чот. Дуда дістав наказ поїхати в польський терен у цілі зорганізувати шинелі з урльопівців ВП. О год. 6-ій пвд. від'їхав з с. М[...] в напрямі с. Г[...]. По дорозі зловили двох поляків, які їхали краденими кіньми. Коні звернено власникам. Злодіїв зліквідовано. Вечором о год. 16-ій, пвд. зустрівся з пвд. к-ра Зірки, який приїхав до села автом. Підвідділ к-ра Зірки зліквідував польську станицю в с. Модринець та мав двох ранених. О год. 18-ій кількох стрільців з пвд. Дуди та кількох з пвд. Зірки відвезли ранених на місця лікування. Командири підвідділів умовилися на другий день поїхати автомашиною до М[...].

Втрати власні. Жодні.

Втрати ворожі. Зловлено і зліквідовано двох поляків — грабіжників, з яких один належав до МО.

Відібрано крадену підводу і оба коні (власність українського селянина).

Дня 25.12.45 пвд. к-ра Зірки стрінувся з пвд. Дуди. Частину речей здобутих на авті й ранених ще попереднього дня відставлено до с. Р[...]. В обох пвд. лишилися [34?] люда. Оба підвідділи їхали автом до Лащева. В с. Потуржин попсувалося авто і його направляли коло 2 годин. О год. 10-ій ранку завважено у віддалі до 150 м кількох озброєних людей. Скорше й докладно не можна було побачити, бо була сильна мряка. Оба підвідділи зробили розстрільну, а рой. Кропива з пвд. Дуди, в уніформі ст. лейтенанта, зі стрільцем Сойкою, в уніформі вояка ВП, пішов на перевірку появившихся людей. Большевики сказали, що вони є з НКВД, групи яка квартирує в Долобичеві. Кропива сказав, що він з Томашева з НКВД з "одделенія Сметанова". Переглянув документи большевиків і сказав, що йде про це доложити майору й дасть їм знати. З ним говорило 4 башлаки. Кропива побачив за ним у бур'янах розложено большевицьку розстрільну. Про це зголосив к-рові Дуді і Зірці. Дуда зі своїм підвідділом окружив большевиків з правого крила, рой. Палій з лівого. Большевики були в середині, окружені з трьох боків у глибокій, але покритій кущами долині. Стр. Сойка привів 5 большевиків до к-ра Зірки. Зірка зразу не допустив їх до себе, мовляв: "Ви — бандеровці". Він був в уніформі польського поручика. Але опісля ніби їх провірив і підпустив до себе та зажадав документів. Вони подали. Большевики питали звідки, що за одні, закидали що наші є "бандеровці" і т.д., але остаточно не ствердили, хто такі і відійшли до своєї частини. К-р Дуда не хотів приймати бою, бо не знав, які сили ворога і відступив. Потім відступив к-р Зірка. Стр. Сойка злегковажив ситуацію, не зважаючи на відхід підвідділів, ще якийсь час розмовляв з НКВД. Вони пізніше його роззброїли і заарештували. Сойка подав себе за аківця. Другого дня утік.

Втрати власні. Один зловлений (другого дня утік).

Залишено 4-тонове авто, одну третю частину здобутих сірників та деякі дрібні речі.

Втрати ворожі. Жодні.

Дня 25.12.45 чот. Лев з [25?] стрільцями та [3?] кулеметами зробив на дорозі Угринів — Голубе засідку на ВП. О год. 15-ій завважили дві підводи з сіном, які їхали в напрямі Голуб'я. Поганяли військові поляки. Двох їхало кількадесят метрів перед підводами. Стрільці припустивши їх на віддаль 5 м, відкрили по них вогонь та закидали гранатами. Ворог зразу почав втікати. Стрільянина тривала кілька хвилин.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 200 шт. амуніції, в якій до автоматів — 70 шт., викинено 7 гранат.

Втрати ворожі: 6-ох забитих, 2-ох ранених, 2- утікло.

Здобуто два автомати ППШ, 4 кріси, 150 шт. амуніції.

Дня 31.12.45 злучені пвд. Дуди та Зірки в силі [52?] стрільців квартирували в с. Масломичах. О год. 8-ій до хат, де квартирував пвд. Дуди, надїхали підводи з ВП. Стійковий, побачивши ВП, відкрив по них вогонь з автомата. Заалармовані стрільці повибігали з хат та почали стріляти до ВП. ВП спочатку відстрілювалось, пізніше частина почала втікати, а деякі здаватись. У висліді трьох убито, 10-ох заловлено (серед яких двох ранених). Пів години пізніше злучені підвідділи, разом з заловленими [вояками] ВП подалися в напрямі с. Тихобужа. Там поляків розмундуровано, дано їм старі знищені шинелі та обдаровано летючками "До Войска Польського" і "Отварти лист до całego культурного съвята". К-р Зірка вияснив їм за що боряться українські повстанці, кого вважають за своїх ворогів та як відносяться до польського народу. Після цього їх відпущено. Від ВП довідались, що до с. Масломич приїхало 40 люда ВП з одним поручником. Повстанці подались в напрямі лісу. Коли підвідділи доїжджали до лісу, к-р Дуда завважив танкетку і двоє авт. Вони хотіли відтяти підвідділам дорогу до лісу. Стрільці позіскакували з підвод та бігом подались до лісу. Совіти прямували за ними. В лісі стрільці зробили розстрільну та позалягали. Совіти почали атакувати праве крило, яке було більше висунуте вперед. Віддаль між енкаведистами, а нашими стрільцями в деяких місцях виносила до 10 м. Нав'язався короткий, але завзятий бій, який тривав до 15 хв. Щойно коли рой. Кропива з відддалі трьох метрів убив старшого лейтенената, совіти почали відступати. Під охороною танкетки вдалося їм відв'язатися від наших підвідділів без великих втрат та вицофатись пів кілометра дальше від наших підвідділів. Стрільці, забравши своїх убитих та ранених, відійшли в напрямі с. Ш[...]. В тому боеві брало участь біля 50 енкаведистів та одна танкетка.

Втрати власні: (вчислюється речі зразу здобуті, а потім утрачені) трьох забитих, один сам застрілвся, щоб не здатися живим ворогові (усі 4 з пвд. Зірки), 3-ох легко ранених (двох з пвд. Зірки, один з пвд. Дуди), втрачено 6 коней, вистріляно 1500 шт. амуніції, в якій до автоматів — 400 шт., 5 ППШ, 6 крісів, 1 пістоль.

Втрати ворожі: ВП — 3-ох убитих, 10 зловлених, між ними 2-ох ранених, зловлених відпущено. НКВД — 3-ох вбитих (між ними ст. лейтенант), 3-ох ранених, один другого дня помер.

Здобуто: 4 автомати ППШ, 6 крісів, 500 шт. амуніції до крісів та 120 шт. до ППШ. 3 підводи з кіньми (6 коней).

Дня 31.12.45 ввечері заступник чотового Дуди — Хоробрий та зв'язковий Гонта, які в бою відбилися від пвд., в с. Варешин на ворожу заставу. В хвилині, коли большевики їх зупиняли криком “Стої!” , вони відкрили по них вогонь та подались в протилежному напрямку. Большевики протягом кількох хвилин стріляли в напрямі, де появились наші повстанці.

Втрати власні. Жодні.

Втрати ворожі. Один убитий — старший сержант.

“Вовки”Ш.

Дня 1.12.45 о год. 3-ій ранку під час постою в с. Масловичах втік зі стійки Мамалига, що був більшовицьким провокатором. Перед утечею виніс з хати, в якій спали стрільці, одно МГ, одну десятизарядку, 3 кріси, одно ППС, 2 пістолі, торбу рой. Романа (без паперів). Всі речі, крім ППС, пістолі та торби, які забрав з собою, заховав у сусіднього господаря в соломі. Вкравши ще одного годинника, конем від'їхав до м. Грубешова і повідомив НКВД. О год. 03.30 ст. віст. Гайда³, що на той час заступав к-ра Зірку (к-р Зірка був неприсутній) пішов перевіряти стійки. Переконавшись, що одного стійкового бракує, заалармував цілий пвд. Стрільці квартирували в трьох хатах, віддалених від себе до 300 м. Брак зброї переконав повстанців, що це є зрадник і був висланий енкаведистами, як провокатор до пвд. Забравши з магазину 2 запасові кулемети, почали готувитись до від'їзду. Над'їхав к-р Зірка. Віддалившись від місця постою околo 600 м, побачили над'їжджачую танкетку і два авта з енкаведистами, які задержались в селі Черничинoк. Енкаведисти рострільною полями подались в напрямі хат, де квартирували повстанці. Танкетка поїхала в це саме місце околужною дорогою. Третє авто з енкаведистами поїхало в цей же час до с. Метелина, положеного за лісом на захід від с. Масломич. Не заставши на квартирах нікого, енкаведисти подались слідами за повстанцями. О год. [5.30?] наблизились до с. Тихобужа, в якій пвд. зупинився відпочивати. Стрільці, побачивши, що ворог наближається, від'їхали далше на південь. Тому що ворожа танкетка застряла в ямі, енкаведисти, помимо того, що побачили від'їжджачючих повстанців, перестали гонити і задержались у згаданому селі.

Втрати власні. Один стрілець — втік до большевиків.

Перед втечею забрав: одно МГ, одну десятизарядку, 3 кріси, одно ППС, 2 пістолі, одн[у] шкурян[у] торб[у], одн[ого] годинник[а], одн[ого] кон[я].

Втрати ворожі. Жодні.

Дня 1.12.45 о год. 17-ій к-р Зірка з пвд. в'їхав до с. Гонятина, де квартирували енкаведисти в числі 58 люда. Про їх присутність довідались

³“Гайда” — Євген Сивак із Черничина Грубешівського повіту, брат “Зірки”. Закінчив старшинську школу УПА “Олені”. До того часу був ройовим та інструктором у відділі “Вовки ІІ”, вже відзначився в боях і був двічі ранений. Останній раз був ранений у засідці на диверсійну групу “Юрченка”.

щойно тоді, коли частина стрільців розійшлася по квартирах. Він сам рівнож зустрівся в хаті з енкаведистами. Тому, що всі були в польських уніформах, енкаведисти думали, що це ВП і нічого собі з цього не робили. К-р Зірка, заявивши, що вони їдуть до м. Варяжа, вийшов на двір і голосно подав команду в польській мові: “Готувитись до від’їзду, всідати на фіри і від’їжджати”. Стрільці голосно розмовляли по-польськи і вирушили далі. На західному краю села зустріли ворожу стійку, з якою дещо поговорили і від’їхали.

Втрати по обох сторонах: жодні.

Дня 5.12.45. Бій зі стрибками — гляди, злучені з пвд. к-ра Дуди і к-ра Зірки - “Вовки”П, дня 6.12.45.

Дня 16.12.45 к-р Зірка заплянував забрати з Грубешівського млина касу. Млин положений півтора кілометра на північ від м. Грубешова, біля залізничної станції. О год. 17-ій разом з пвд. в числі [22?] стрільців був на місці. В касі знайшов лише малу суму. Наказав грошей не брати та відійшов з пвд. у напрямі залізничної станції. По дорозі зупинив транспортне цивільне авто. Вдаючи ВП, попросив шофера, щоб підвіз їх до села І[...] Їхали через передмістя м. Грубешова. Перед селом відпустили авто і пішли до солтиса замовити 4 підводи. Населення цього села польське. В селі зустрінули одно сов. авто. В ньому був один совіт. шофер. Після перевірки документів виявилось, що він був безпартійним. К-р Зірка наказав забрати совітську уніформу та інші речі, потрібні для повстанців, а його з авто відпустив. Пізніше до цього села приїхав моторовером якийсь цивільний чоловік. Тому що не мав права їзди, к-р Зірка, як польський поручник, наказав моторовер зареквізувати для цілей військових. Коли підводи були готові, від’їхали на місце постою.

Зареквізовано один моторовер. Забрано одну совітську уніформу.

Дня 24.12.45 к-р Зірка з доручення к-ра КВ заплянував знищити УБП і ВП в селі Модринець та здемолювати будинок, у якому вороги перебували. УБП і ВП начислювало 16 люда. Озброєння: 4 кулемети, решта — кріси і автомати. Мешкали в мурованому будинку при шосі. Їхнє завдання: охороняти шосе та вести розвідку в терені. Крім [ць]ого вони грабували українських селян, переважно коні. К-р Зірка рішив розбити їх підступом. Тому о год. 15-ій подався з пвд. на шосу, на роздоріжжя Замість— Грубешів — Сокаль і там зробив засідку, щоб переловити авто. По півгодинному очікуванні зі сторони Замістья над’їхало авто. Авто було зі “Сполем” — 4 тонове. Везло багато сірників, святочні подарунки та цукор, що разом займало понад 2/3 авта. На авті було разом з шофером 5 цивільних поляків та один младший лейтенант авіації. К-р Зірка роззброїв млад. лейтенанта і попросив, щоб їх привезли на призначене місце. Вони згодились. Дорогою між поляками постало недовір’я і вони почали втікати, зіскакуючи з авта підчас їзди. Втікло лише двох. Решту разом зі сов. младшим лейтенантом к-р Зірка наказав відпустити біля лісу між сс. Масломичі — Модринь. Младший лейтенант авіації після пров. документів, які мав при собі, був партійний. К-р Зірка

наказав йому замінити військовий мундир на цивільне убрання, на що він дуже радо згодився. Перед від'їздом сказав їм, що це відпускають їх українські повстанці. О год. 19-ій авто з повстанцями в числі [24?] люда зупинилось перед будинком, де було ВП. Будинок цей відд[а]лений околo 10 м на схід від шоси, до якої був положений фронтом. Вхід мав зі сходу, вікна 2 від шоси, а одно з пiднoчі. Перед будинком стояло двох військових з кулеметом та крісом. Зброя була перевішена на груди. Побачивши польське і совітське військо, нічого не додумувались. Рой. Роман зі стр. Смиком увійшли до середини. На двір вийшло ще кілька грабіжників — усі були п'яні. Повстанці звернулись до них, щоб дали горілки та води до авта. Вони відмовились і щойно пізніше подали відро з водою. Рой. Роман зі стр. Смиком, провіривши розміщення кімнат і стан зброї, повернули до к-ра Зірки. Зірка наказав Романові з трьома стрільцями ввійти до середини і роззброїти усіх грабіжників. В той час вийшов поручик і наказав своїм воякам ввійти до середини. Стійковим наказав нікого не впускати до середини, бо: "Нев'ядомо, хто то може биць". Різними способами пробували переконати, щоб їх впустили. Вони не хотіли. Тоді к-р Зірка вислав [5?] стрільців з рой. Палієм зробити з північної сторони заставу 20 — 30 м за будинком. Решті стрільців наказав розійтись по шосі, щоб на вибух гранати зразу могли зайняти становища. Рой. Роман підійшов під вікно й кинув через вікно до середини гранату. В час вистрілу запальника (розривника), рой. Палій зліквідував двох стійкових. Перша граната не розірвалась. Рой. Роман кидав гранати даліше. Щойно вибухнула четверта граната з черги. Грабіжники вспіли окритись до льоху і на стрих. Один бандит, у часі коли рой. Роман кидав гранати, пустив через вікно серію з автомата та ранив в ногу рой. Смика. К-р Зірка дав наказ обстрілювати будинок. Грабіжники не відстрілювались. Стрілянину припинено і рой. Роман підійшов під будинок та вкинув одну гранату до сіней, а другу до льоху. В той момент ворог вкинув одну гранату зі стриху. Рой. Роман зівстав важко ранений. Відкрито ще раз вогонь по будинкові, відтак забрали ранених, авто і від'їхали.

Втрати власні: 2-ох ранених, один легко, другий — тяжче.

Вистріляно 300 шт. амуніції (в якій до автоматів — 100 шт.), викинено 10 гранат.

Втрати ворожі: УБП і БП — 2-х забитих, 2 ранених — один другого дня помер.

Здобуто один кулемет Діхтярова, здемольовано будинок.

Совіти і держ. інституція "Сполем" — зловлено одного младшого лейтенанта авіації та 5-ох працівників зі "Сполем".

Здобуто один автомат ППШ, один пістоль, одно авто — 4-тонове зі "Сполем". На авті 2/3 сірників, цукру та святкових подарунків.

Дня 25.12.45 — гляди "Вовки" II — зустріч зі совітами підвідділу к-ра Дуди і к-ра Зірки дня 25.12.45.

Дня 31.12.45 — гляди "Вовки" II й сутичка з поляками та бій з енкаведистами підвідділів к-ра Дуди і к-ра Зірки дня 31.12.45.

II.

Ворожі польсько — большевицькі сили.

Грубешів — 80 люда НКВД, 60 люда УБП, біля 60 люда МО, один курінь ВП, штаб полку.

НКВД і УБП часто переводять облави по спалених селах та лісах холмської частини Грубешівщини. Ночами роблять засідки. НКВД має дві танкетки. В час облав, часом покликають до помочі ВП.

МО — нападає на сусідні села, де грабує в населення речі, а часом арештує.

ВП — з наказу УБП, часом бере участь в облавах. Само випадів не робить.

Голубе — один курінь ВП. Переводить облави на сусіні села — бешкетують, грабують і тероризують українське населення. Ведуть пропаганду виселення.

Долобичів — одна чота НКВД. Ведуть розвідку в терені, рейдують в північній частині Грубешівщини, ходять ночами. Місця постоїв в часі рейдів часто змінюють. Квартирують лише на пунктах міліційних.

Варяж — дві сотні ВП, до 15 люда МО, до 10 люда МО з Хороброва. МО — заховається поправне.

ВП — робить поїздки в терен, стягають контингент. Є випадки грабів населення і побоїв.

Белз — одна сотня ВП, 30 люда МО. МО — грабує і тероризує українське населення. ВП — заховається добре, займається стяганням контингенту.

Забужжя — 15 люда МО, 40 люда НКВД — охорона виселеного комісара. МО — заховається поправне.

НКВД — вело розвідку в терені. В перших днях місяця виїхало до Долобичева.

Кристинопіль — до 15 люда МО. МО спільно з НКВД переводила облави. Самі заховаються поправно.

Стаї — Корчів — МО — до 15 люда на кожній станиці. Заховаються поправно.

Погранзастави: Ванів, Бендуга, Карів, Сокаль, Скоморохи, Жджари Малі і Жджари Великі — роблять випаді в прикордонній смузі. Ночами роблять засідки, нападають на села, де часто арештують.

III.

“Вовки” I.

У відділі відчувається малий брак амуніції та медикаментів. Брак умундування під кінець місяця зістав поповнений.

“Вовки” II.

У відділі відчувається брак російської амуніції та ПТР-а. Умундування і прохарчування є в задовільній кількості.

З причини хвороби санітара відділ не має жодного санітара. Відчувається брак медикаментів.

“Вовки”ІІІ.

В підвідділі відчувається брак російської амуніції, ПТР-а та санітаря. Умундування і прохарчування є в задовільняючій кількості.

ІV.

“Вовки”І.

Дня 2.12.45 рой. 4-ого роя вістун Набережний за невідповідне поведження зі своїми підзвітними стрільцями (два випадки биття в лице), за п'янство (кілька разів був п'яний) та за брак знання і сили волі, щоб бути ройовим, зівстав здеградований до стрільця.

“Вовки”ІІ.

Дня 7.12.45 з наказу к-ра Ліра⁴ назначено: сотенним к-ра Лиса, бунчужним і заступником к-ра Лиса назначено ст. віст. Гайду. З наказу к-ра Прірви попереднього к-ра Багряного назначено сотенним політвиховником. Писарем відділу назначено ст. стр. Сурмача.

Ройового 1-ого роя, першої чоти віддано під полевий суд за вбивство сот. Брили і інші провини. На місце рой. Чорного к-р Лис назначив ст. віст. Кропиву.

Ройового 2-ого роя першої чоти віст. Хороброго назначено заступником чот. Дуди. Його рій передано віст. Соловійові.

Ройовий 2-ого роя другої чоти віст. Скала з наказу к-ра Лиса перейшов до першої чоти в характері стрільця. Його рій розв'язано в цілі поповнення інших роїв.

Ройовим новозорганізованого 3-ого роя другої чоти назначено Крука.

“Вовки”ІІІ.

Дня 21.12.45 к-р пвд. Зірка підчас переорганізації пвд. призначив: на заступника к-ра пвд. і бунчужного віст. Палія, ройового першого роя і писаря віст. Романа, ройового другого роя ст. віст. Ромка.

Дня 24.12.45 з причини поранення рой. писаря Романа, ройовим першого роя призначено стр. Весну, а функцію писаря доручив бунч. віст. Палієві.

Дня 29.12.45 з причини поранення ройового Весни (ранений багнетом від стр. Андруші підчас суперечки) к-р Зірка призначив ройовим 1-ого роя стр. Кармелюка.

V.

“Вовки”І.

У звіттовому часі не переведжено жодного вишколу з причини браку інструкторів.

“Вовки”ІІ.

В звіттовому часі перша чота не вишколювалася.

В 2-ій чоті перероблено: зброезнавство — 10 годин, впоряд.- 6 годин, внутрішня служба — 4 години.

⁴ К-р “Лір” — додатковий псевдонім полк. Василя Левковича (“Вороного”), командира 2 львівської ВО “Буг”.

“Вовки”ІІІ.

В звіттовому часі не переведжено жодного вишколу з причини браку інструктора.

VI.

“Вовки”I.

В звіттовому часі переведено:

а) одну гутірку: повстанське почуття обов'язку. Число присутніх [29?].

б) вивчення історії та географії України — 20 годин. Число присутніх пересічно [31?] на кожній лекції.

“Вовки”II.

В звіттовому часі присвячено:

а) на вивчення історії України — 12 годин. Число прис. — [22?].

б) на пояснення платформи УГВР — 2 год. Число прис. — [22?].

в) поведінка стрільця серед цивільного населення — одна година, прис. [22?].

“Вовки”III.

В звіттовому часі не переведжено політвиховних праць з браку політвиховника.

Слава Україні! — Героям Слава!

Пис. при КВ Босфор.
к-р КВ Пріва.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 44-47.

“Сян”
Данилів.

Постій, 14.1.1946 р.
год. 01.30

Залучники за місяць грудень 1945 р.

Вовки I. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7
2152	3132	3111	2231	2561	3142	3182
217104	416104	31503	322004	411304	318034	41823
8	9	10	11	12	13	
-	-	3152	-	-	3121	
-	-	-	-	-	3232	

Залучники до IV: I.

1	2	3	4	5	6	7
3492	-	-	3492	111	111	-

Вовки II. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2262	2361	-	111	1132	2212	1192	111	-	660?	-	-	1441
329104	48703	-	44003	336304	321004	32003	4403	-	-	-	-	4462

Залучники до IV: I.

1	2	3	4	5	6	7
3472	2262	2171	6662	111	-	-

Вовки III. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2551	2221	-	2221	21?1	1661	1142	-	-	1102	-	-	311
46003	33403	-	11003	35003	48003	32202	-	-	-	-	-	271

Залучники до IV: 2.

A/

1	2	3	4	5	6	7
2212	1102	2112	2302	-	-	-

Б/ До посмертного заавансування:

1	ст. стр.	Семенко	проп.	до	ст. віст.
2	ст. стр.	Бурлака	"	"	"
3	стр.	Яким	"	"	віст.
4	стр.	Очерет	"	"	"

Слава Україні! — Героям Слава!

Пис. при КВ. Босфор.
К-р КВ. Прірва.

*Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on
Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 129.*

"Сян".
Данилів.

Постій, 14.02.1946 р.
год. 23.00

Оперативний звіт за місяць січень 1946.

"Вовки" I.

Дня 1.1.1946 о год. 4-ій ранку, з наказу к-ра Крапки, два рої під командою рой. Приблуди приїхали па польські села: К[...], Горинів, Г[...]. І в цілі переведення збірки військових річей від жовнірів з ВП, які були на відпустці. Збірку переводжено під виглядом АК. Жовніри з ВП і цивільне польське

населення ставилось до "АК" дуже прихильно. Вечором рої повернули на свої терени.

Зібрано від ВП: 3 шинелі, кілька пар чобіт, кілька мундурів.

"Вовки" II.

Дня 19. I. 1946 р. о год. 11-й в с. Нисмичі, до помешкання, в якому находився чот. Лев з двома стрільцями з СБ та одним пропагандистом, увійшло двоє озброєних людей. До дверей не стукали. Один мав кулемет Діхтярова, другий кріс та диски. Повстанці в той час снідали. Прибувши привітались по-українськи. Один з них запитав, чому снідають без "вудки". Чот. Лев¹ відповів, що вони "вудки" не п'ють. Незнайомі відступили на два кроки від стола, кулеметчик зняв з плеча кулемета, і почали тихо по-польськи розмовляти, підозріло споглядаючи на повстанців. Повстанці не мали біля себе зброї. Вона лежала на ліжку, прикрита шинелями. Польські міліціанти спочатку думали, що це мужчини з тої хати. Чот. Лев, зорієнтувавшись, що це є МО, вийшов з-за стола, перейшов попри міліціантів, які вступились йому з дороги, та в одній миті вхопив за автомат і крикнув до прибувших: "Руки в гору! Хто ви такі?". Дисковий крикнув: "Міліція!" і кинув кріса, диски та підніс вгору руки. Кулеметчик відтягнув кулемета і пустив коротку серію (довшої не міг пустити, бо затявся кулемет). Стріли не зробили нічого, бо чот. Лев відбив цівку вгору, присів і пустив дві серії по ворогах. Кулеметчик зразу упав забитий, а ранений дисковий утік. Повстанці забрали здобуту зброю і відійшли на друге село.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 7 шт. амуніції до автомата.

Втрати ворожі. Один забитий, один ранений — утік.

Здобуто: один кулемет Діхтярова, два запасові диски з амуніцією, один кріс "Мавзера".

Дня 24. I. 1946 о год. 24-й чот. Лев з двома стрільцями їхав верхами в напрямі с. Войславичі. Перед селом наїхали на большевицьку заставу. Башлаки правдоподібно спали. Тому що було темно, повстанці завважили ворога в хвилині, коли коні мало що не наступили на ворожі кулемети. Один кінь налякався і скочив убік. На заставі заворушились, чути було кланцання кулеметів. Один башлак почав кричати: "Стої!" Повстанці зіскочили з коней, відбігли до 6 м і засягли. Чот. Лев запитав: "Хто є?". На відповідь загаркали ворожі кулемети. Чот. Лев пустив з автомата довгу серію в напрямі ворога. З ворожій сторони вогонь втих, було чути метушню і зойки. Коли чот. Лев зі стрільцями віддалився до 100 м, большевики почали пускати всілякі ракети й стріляти. Недалеко від села стояла друга заставка, яка рівно ж почала пускати світляні ракети. Повстанці без втрат віддалились від застави.

Втрати власні. Жодні.

Вистріляно 13 шт. амуніції (до автомата).

Примітка зроблена Є. Штендерою.

¹ "Лев" — Євген Борецький з Долобичева Грубешівського повіту, студент, випусник старшинської школи УПА "Олені". Він був тоді чотовим у сотні "Вовки".

Втрати ворожі. Не відомі.

Дня 28.1.1946 біля год 18-ої ВП обскочило кол. Самоки, на якій був ст. стр. Прибувший з 1-ої чоти. До кривки не міг схватися, бо вона була на відкритому місці і її бачило ВП. Ст. стр. Прибувший [разом] з місцевим хлопцем почав втікати в напрямі с. Боратина. За ним погнали навздогін жовніри з ВП. Віддаль між Прибувшим і жовнірами виносила до 200 м. Ст. стр. Прибувший довгий час відстрілювався. По двох кілометрах заплутався в шинель і упав. Частина вираду, яку він ніс у руках, розлетілась. В той момент ворог посилив вогонь. Місцевий хлопець вхопив автомата, який випав Прибувшому та побіг даліше. Зараз за ним побіг Прибувший. Частина вираду, яка йому випала, залишив. ВП в деяких місцях наблизилась до нього до 100 м. З причини сильного вогню місцевий хлопець відбився в бік і враз з автоматом піддався ворогові. Ст. стр. Прибувший частину дороги пересунувся на ліктях, частину перебіг і так добився до цвинтаря, а звідтам до села, де скривався.

Втрати власні. Один автомат ПППШ, одна шинель, один пояс, 75 шт. набоїв до автомата, один кожушок.

Власні ворожі. Жодні.

Дня 10.1.1946 досвіта до с. Хороброва, в якому стояв рій Крука з 2-ї чоти, приїхало ВП. Стрільці, які були розквартировані по двох, усі крім стр. Дудневича враз з другом поховалися. Стр. Дудневич сказав господареві, де квартирував, що він поляків не боїться і ховатися не буде. Стрелець, що був з ним, вибіг до стодоли, де думав схватися. Почувши за собою голос: “Матко не ховай сина”, повернув до хати, з собою мав кріса. Поляк нічого не пробував робити, випив зі стрільцем чарку горілки й відійшов. По його відході стрелець, що був з Дудневичем, утік і сховався. Стр. Дудневич залишився. Зараз прийшли поляки і він признався, що він є повстанець і перейшов до них.

Втрати власні. Один перебіжчик до поляків.

Забрав зі собою один кріс “Мавзера”, 80 шт. набоїв, набійниці.

“Вовки” III.

Дня 7.1.1946 вечором к-р Зірка з двома стрільцями перевозили раненого стр. Мороза з під Грубешева в напрямі с. Рагітсїчод. На дорозі Малків — Вілька П., на розі лісу від с. Вілька П., біля капличка почув голос: “Стої, хто едет?”. Повстанці скочили з підводи. В час, коли вони зіскакували, ворог відкрив сильний вогонь з кулеметів та автоматів. Віддаль між ворогом і повстанцями виносила до 5 м. Кулеметчик Перемога впав вбитий зараз біля підводи. К-р Зірка зі стр. Максимом віддалились в напрямі долобичівського лісу. Ворог при світлі ракет стріляв за ними, поки не скрились у лісі. Ранений стр. Мороз враз з підводою попав в руки большевикам. Вбитого кулеметчика Перемогу та раненого Мороза большевики забрали до с. Долобичева. Пізніше стр. Мороза віддали до вязниці до м. Грубешева, а стр. Перемогу поховали в невідомому місці.

Втрати власні. Один забитий, один ранений, — заловлений.

В зброї: один кулемет “Діхтярова”, 4 диски з амуніцією, одна пістоля.

В майні: одна підвода з двома кіньми.

Втрати ворожі. Жодні.

Дня 7.1.1946 о год. 7-й рано підчас облави в с. Гонятин зістали заловлені енкаведистами: стр. Марко і стр. Олесь. Обидва стрільці були відпущені до дому на свята. В час заскочення зброї при собі не мали. Зістали відвезені до вязниці до м. Грубешова.

Втрати власні. Двох заловлених енкаведистами.

Дня 17.1.1946 о год. 16-й к-р Зірка з 4-ма стрільцями відїхав до с. Лоскля під Грубешів в цілі проведення розвідки в тамтому терені і перемагання зброї та вираду. О год. 24-й поїхали до с. [...] там к-р Зірка назначив стрільцям місце стрічі, а сам відїйшов до Масломич, де заночував у віддаленій від села хаті. Ця хата була розконспірована й про неї знало НКВД. Тої ночі енкаведисти поробили застави навкруги хати й тихо лежали на становищах. Коли проходив к-р Зірка, вони бачили, одначе пропустили й ждали доки не засне. О год. 21-й вони скоро виломали двері (хата була дуже примітивна, і двері вивалювались за сильнішим попхненням) і кинулись на сплячого к-ра Зірку та господаря і обох повязали. Виведений на двір к-р Зірка сказав до енкаведистів: “Ви мене зловили, я свідомий цього, що моє життя скінчене. Одначе я мав інакше вмирати, а те, що сталося, то тільки тому, що я спав”. Тоді лейтенант відповів: “Ми знаєм, що воно було б інакше, тому ми і зайшли до тебе, коли ти спав.” Енкаведисти освітили світляними ракетами терен і відїйшли до м. Грубешева. Було їх біля 40 осіб. К-р Зірка зістав увязнений, а по кількох днях відісланий правдоподібно в люблінську тюрму.

Втрати власні. Один заловлений — к-р Зірка.

При ньому забрали: один автомат — МП і пістоль.

II.

Грубешів — Одна сотня НКВД, 60 люда УБП, один курінь ВП, біля 60 люда МО.

НКВД — має до своєї розпорядимості дві танкети і авта. Оперує малими групами (15-30 люда) в холмській частині Грубешівщини. Днями і ночами роблять багато засідок та розвідчих рейдів. Зі собою мають радіонадавачий апарат, при помочі якого контактуються з погранзастанами. Дуже часто кватирують в хатах, у яких кватирували наші підвідділи. Ці хати розконспірував стрибок Мамалига. Біля хат, де живуть родичі деяких повстанців, роблять часто засідки. До місцевого населення відносяться дуже погано: палять будинки, грабують майно, бють та арештують.

УБП — оперує безпосередньо в північній частині Грубешівщини, просліджують рухи АК та роблять облави на польські села. В українських теренах мають своїх людей на станицях МО та по волосних управах. В Голубю є їх 8.

ВП — розбирає будинки в холмській частині Грубешівщини, з яких люди виїхали за Буг. З наказу НКВД часто тероризують українське населення, палять будинки, арештують цивільних людей, змушуючи в той спосіб до виїзду за Буг.

МО — днями нападає на сусідні села, де грабує в населення речі, арештує, а ночами краде коні та корови.

Крилів — біля 10 люда МО. МО робить поїздки в найближчі села в службових справах.

Голубе — один курінь ВП (в нім чота тяжких скорострілів і 3 гарматки), 8 люда УБП.

ВП — кермоване УБП, переводить терористично — грабункові облави в крилівській і долобичівській волостях.

УБП — займається веденням розвідки в терені, арештує людей і переводить слідства.

ВП і УБП в кінці місяця виїхало до Варяжа.

Долобичів — 8 люда МО, часом квартирують большевики. МО робить поїздки в терен в службових справах.

Варяж — три сотні ВП, 15 люда МО, до 10 люда МО з Хороброва. ВП має 5 тяжких скорострілів, одну гарматку і два гранатомети. В кінці місяця приїхало ВП з Голубя. ВП разом з МО кермувало УБП переводити терористично-грабункові облави на довколишні села. В страшний спосіб б'ють усіх, кого піймають, в тім не вилучаючи дітей, вагітних жінок, стариків. Грабують майно, навіть з дітей стягають кращий одяг, насилують жінок і арештують людей.

Белз — одна сотня ВП, біля 30 люда МО. В кінці місяця приїхав КОП в числі до 100 люда. (Частина з них стоїть в Корчеві).

ВП — переводить облави на довколишні села. Підчас облав тероризує українське населення, але не так дуже, як з Варяжа і з Голубя.

МО — заховується можливо.

КОП — покищо відноситься до населення можливо.

Кристинопіль — біля 15 люда МО. Заховується можливо.

Забужжя — біля 15 люда МО. Заховується можливо.

Корчів — 7 люда МО, КОП.

МО заховується можливо.

КОП — число, й характеристика — гляди Белз.

Стаї — біля 15 люда МО.

Заховується можливо.

Погранзастави: Ванів, Бендюга, Карів, Сокаль, Скоморохи, Жджари Малі і Жджари Великі. Погранзастави часто роблять випади в прикордонній смузі — арештують людей. Ночами роблять засідки та наскоки на поодинокі хати.

НКВД. Під кінець місяця група енкаведистів з Грубешова в силі до 80 люда зі стрибком Мамалигою оперувала протягом кількох днів в с. Тудорковичі і кількох сусідніх селах. Зі собою мали радіонадавчий апарат, яким контактувалися з погранзаставами. До населення назагал відносилися можливо, перевіряли лише документи. До багатьох хат заходили, як українські повстанці, щоб спровокувати населення.

III.

“Вовки”І.

У відділі не відчувається жодних браків.

“Вовки”II.

У відділі відчувається брак російської крісової і фінкової амуніції, медикаментів і фахового санітаря. Обмундування, виряд і прохарчування є в задовільняючій кількості.

“Вовки”III.

У відділі немає фахового санітаря. Обмундування, виряд і прохарчування є в задовільняючій кількості.

IV.

“Вовки”І.

Дня 18.1.1946 до відділу долучив ст. віст. Хмелик. З наказу командира його назначено бунчужним відділу.

“Вовки”II.

Дня 10.1.1946 тому, що захворів ройовий 2-го роя, 2-ї чоти, ст. [...] Орлик, з наказу к-ра КВ на його місце назначено ройовим ст. стр. Кармелюка.

Дня 12.1.1946 до відділу долучив бул. Орлик. З наказу к-ра КВ його назначено пвх. 2-ї чоти.

Дня 21.1.46 першу соту, яка складалася з двох роїв, поділено на три рої. З наказу к-ра КВ ройовим 1-го роя залишився ст. вістун Кропива. Ройовим другого роя назначено віст. Хороброго, ройовим 3-го роя назначено віст. Соловія, який дотепер був ройовим 2-го роя.

“Вовки”III.

Дня 29.1.46 до підвідділу долучив стр. Олег. З наказу к-ра КВ його назначено пвх. пдв.

V.

“Вовки”І.

В звіттовому часі перероблено:

1. Балістика.

Вивчення російської десятизарядки СКТ — 2 год. Число присутніх [44 ?].

Вивчення російського кулемета систем[и] “Діхтярова” — 2 год. Число присутніх [41?].

2. Внутрішня служба. Варта — 2 год. Число присутніх [33?].

Дисципліна — 2 год. Число присутніх [24?].

Марші — 2 год. Число присутніх [33?].

Гігієна — 6 год. Число присутніх пересічно [33?].

“Вовки”II.

В звіттовому часі перероблено в 1-ій соті:

1. Полева служба — 4 год. Присутні всі крім стійкових.

2. Впоряд. — 6 год.

3. Топографія — 4 год.

В 2-ій соті:

1. Полева служба — 2 год.

2. Внутрішня служба — 2 год.
3. Впоряд. — 2 год.
4. Зброезнавство — 2 год.
5. Топографія — 2 год.
6. Балістика — 2 год.
7. Зв'язок — 2 год.

На викладах були всі присутні, крім стійкових.
“Вовки”ІІІ.

В звітному часі не переведжено жодного вишколу з причини браку інструкторів

УІ.

“Вовки”І.

В звітному часі присвячено в кожному рої, зокрема на вивчення: історії України — 4 год.;

географії України — 4 год.;

переведено гутірку в кожному рої на теми: політичні вісті, фашизм.

Відсвятковано “Святвечір”, свято “Самостійності”, свято “Крутів”. На Святвечір був прочитаний наказ з КВ, відспівано кілька колядок і революційних пісень, інсценізація уложена повстанцями і деклямації. Святковано спільно з цивільним населенням. На свята “Самостійности” і “Крутів” були прочитані накази з КП. На свято “Самостійности” промовляв к-р КВ, на свято “Крутів” — сотенний пвх. Крім того стрільці мали деклямації, співали революційні пісні.

“Вовки”ІІ.

У відділі є двох політвиховників: пвх. сотенний і пвх. чотовий. В звітному часі присвячено на вивчення:

історії України — 7 год. Число присутніх [32?];

географії України — 4 год. Число присутніх [32?].

Відсвяткувано: “Святвечір”, свято “Самостійности” і свято “Крутів”. На кожному святі був відчитаний наказ з КП. На “Святвечір” і на свято “Крутів” промовляв командир КВ, на свято “Самостійности” промовляв сот. пвх. Крім того на кожне свято стрільці мали деклямації і співали революційні пісні.

“Вовки”ІІІ.

В звітному часі не переведжено жодних політвиховних праць з браку політвиховників. Пвх. до пвд. назначено 29.1.46. Пвд. святкував свято “Крутів” разом з вд. Вовки ІІ.

Слава Україні! — Героям слава!

Писар при КВ

віст. Босфор.

(Власноручний підпис).

К-р КВ

Прірва.

(Власноручний підпис).

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 132-134.

“Сян”
Данилів.

Постій, 14.02.1946 р.
год. 24.00.

Залучники за місяць січень 1946 р.

Вовки I. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7
172	2241	2191	2441	4241	3132	3232
2004	432553	610534	323804	4275	315514	432043

8	9	10	11	12	13
-	-	21142	3411	-	2131
-	-	-	3322	-	42192

Залучники до IV: I.

1	2	3	4	5	6	7
3492351	111	4532	111	1111	121	

Вовки II. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7
2222	2321	3102	4211	3152	3222	2192
22044	442043	312044	445043	445044	3210034	442043

8	9	10	11	12	13
4211	-	5602	-	-	241
33422	-	-	-	-	4302

Залучники до IV: 2.

а)

1	2	3	4	5	6	7
36621111	2121	3652	221	341	121	

б) До помертвого заавансування: стр. Залізник проп. до віст.

Вовки III. Залучники до III: I.

1	2	3	4	5	6	7
3261	2121	1211	3221	1241	3271	3122
48043	21043	31203	33533	43223	39033	31953

8	9	10	11	12	13
111	-	2102	-	-	111
-	-	-	-	-	2132

Залучники до IV: 2.

а)

1	2	3	4	5	6	7
2202	2102	2181	2222	111	111	111

б) До посмертного заавансування ст. стр. Перемога – проп. до ст. віст.

Командир і почот КВ:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
-	-	-	-	111	341	341	-	-	231	-	-
-	-	-	-	31623	55043	32982	-	-	-	-	-

1	2	3	4	5	6	7
271	-	221	451	-	-	-

Слава Україні! – Героям Слава!

Пис. при КВ.

(Підпис)

К-р КВ.

(Підпис)

Рукою дописано: *Znaleziono u mnie. Onyszkiewicz Mirosław*

Konія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 131.

“Сян”.

Данилів.

Постій, 15.3.1946 р.

год. 20.00

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] за місяць лютий 1946.

Дня 3.2.46 о год. 20-ій з наказу к-р П[рїрви] два рої під командуванням к-ра Крапки відійшли в рейд в польські терени, як охорона др. Д[унайського], який мав виконати певне завдання. В злу погоду відділ зробив там і назад около 120 км і вернув на місце виконавши доручені завдання.

Дня 18.2.46 відділ квартирував в с. Войславичах, в силі 51 люда. Рано в 7-ій год. стійковий заалярмував відділ, що в другому кінці села є поляки, чи большевики. К-р Крапка почав відступати зі села в напрямі угринівського ліса на схід від с. Тудорковичі. В селі були большевики в числі около 70 люда й коли відділ був вже на полях, почали зі села обстрілювати. Відділ на горбі займає становища і унеможливило большевикам наступ. В той час зі-стал[и] з н[а]шої сторони тяжко ранені Приблуда і Загалко. Їх відносять взад, за розстрільну. Опісля відділ пляново відступає дальше — частина

здержує ворога, а частина відступає. На схід від с. Тудорковичі загородило відділові дорогу [8?] большевицьких кіннотчиків, озброєні в діхтярови і кулеметні зарядки, 1-ий рій почав обстрілювати кіннотчиків, падають вбиті коні і кілька большевиків. Інші зайняли становища й почали обстрілювати даліше наш відділ, але перед цільним вогнем мусіли відступити. Відділ відстрілюючися цілий час від наступаючих на п'яти большевиків дійшов до ліса й зайняв становища на краю ліса. В часі відступу має вбитих: Лісовика і дострілився рой. Приблуда, якого тяжко було забрати з поля бою. Зістали ранені: бунч. Хмелик, стр. Ярослав і Осика. На краю лісу стрільці лежали, доки не підійшли большевики на близьку віддаль. Тоді почали бій, але большевики віступили далеко, займаючи становища в ровах і за деревом. В той час відділ відступив в ліс і відв'язався від ворога.

Наші втрати: 2-ох вбитих, 6 ранених, з того один тяжко — пізніше помер.

Втрати ворога: 9 вбитих і 6 ранених.

Дня 19.2.46 о год. 20-ій з наказу к-ра Крапки рой. 1-ого роя Кіндрат зі своїм роєм поїхав забрати тіла вбитих в бою 18.2.46. Большевики коло убитого зробили засідку. Підвідділ забрав убитих і наїхав на засідку, але відв'язався без втрат.

Дня 26.2.46 к-р Крапка з двома роями квартирував в с. Ліски. Крім того там квартирував ще підвідділ Гайди й 7 люда з підвідділу к-ра Чавса. Разом всіх було 58 люда. О год. 12.30 в'їхали в село 3 фірманки большевиків і до села почали зближатися коло 150 большевиків. Рой. 2-ого роя відділу "Вовки" I сідає на санки зі своїм роєм і від'їздить в ліс. (Так було умовлено з к-ром Крапкою на випадок облави, але не було часу нав'язати зв'язку з к[оманди]ром відділу). Підвідділ "Вовки" II розстрільною почав відступати до ліса й разом з ним к-р Крапка з 1-им роєм і людьми з відділу Чавса. К-р Крапка не міг від'їхати зі своїми людьми, лишаючи в бо[ю] другий відділ. Большевики заатакували зі села ліве крило, на якому був к-р Крапка і 1-ий рій підвідділу "Вовки" III. За той час к-р Гайда з 2-им і 3-ім роєм відступив в ліс, заняв вигідне становище до оборони. К-р Крапка вислав зв'язкових, щоб завернути 2-ий рій і почав дорогою, положеною у великому ярі, віступати до лісу. Большевики цю групу атакували півколом. Коли група відступала в ліс, не можна було нав'язати зв'язку з к-ром Гайдою, бо вже між одною, а другою групою були большевицькі застави. Під час відступу ранений був стр. Аркуша і він при помочі політвих. Гучави відступив на Сушів. Рой. Крилатий з 2-им роєм виїхав з ліса, щоби получитися з к-ром Крапкою, але під лісом вже були большевики й він відступив назад в ліс, об'їхав ліс з другої сторони і там шукав дороги в ліс, щоб получитися з рештою відділу. В лісі ще перед тим були большевицькі застави й [вони] почали наступати на цей рій. 2-ий рій з'їхав в долину й долинами втік до телятинського ліса й там зроби[в] на краю ліса заставу, думаючи, що туди буде відступати відділ. К-р Крапка в лісі найшов на большевицьку заставу, відступив дещо взад і зайняв зі своєю групою становища до оборони.

На поміч большевикам прийшли ще частини, які квртирували в Угринові, в Кормчині, з погранзастави Карів і Домашів і правдоподібно з Томашева, так що їх силу оцінюється від 300 — 400 люда. Большевики, зразу з одної сторони, а опісля зі всіх сторін почали атакувати відтяти від себе обі наші групи. Підчас першого наступу зівстав ранений рой. 1-ого роя “Вовки” III Роман і користаючи з того, що група не була ще окружена з півночі, відступив до с. Сушова. На полю бою з нашої сторони лишилося ще 39 люда, які боронилися до год. 17.20 і всі згнули в бою, лише одного большевики заловили живим і живим забрали одного раненого.

Наші втрати: 37 вбитих, 2 заловлених, 2 ранених, 9 кулеметів — решта зброї не обчислено — буде подано окремо.

З від. “Вовки” I впало 5 люда, один заловлений — ранений, один ранений.

З від. “Вовки” III — 25 вбитих, один заловлений.

З підв. Чавса — 7 вбитих.

Втрати ворога. (Точно не можна подати, бо убитих забрали вночі й розвезли в різні сторони). Пізніше енкаведисти говорили населенню, що мають лише 50 вбитих. Люди підслухали, що большевики між собою говорили, що мають 143 вбитих.

“Вовки” II.

Дня 3.2.46 в год. 19-й два рої 2-ої чоти під командуванням к-ра Лиса спалили забудування фільварку в с. Голубю, де квртирувало ВП і звідтам вело терористичні акції на українські села.

Дня 8.2.46 перша чота під командуванням к-ра Дуди кватирувала в с. Перемислові. Коло 10-ої години люда дали знати, що в селі є якась підозріла шмуглярка, яка питає за військом. К-р Дуда її арештував. Вона призналася, що капітан ВП вислав її з Белза на розвідку. Казала, що хтось з Перемислова доніс, що до села прийшла УПА і її капітан вислав ствердити, кільки УПА є в селі й з якої сторони кватирують. К-р Дуда зібрав люда, бо стрільці не мали в селі відповідних криївок і хотів відступати, але до села прибуло около 30 поляків і їх зауважили. Поляки почали стріляти, але наш підвідділ почав їх окружувати. Поляки втікли зі села, лишаючи своїх трупів і зайняли становища на фільварку. К-р Дуда зауважив, що шосею їдуть поляки з Варяжа і з Белза і роблять розстрільну та починають зближатися до села. Відділ відступив полями в сторону с. Довженева.

Наші втрати. Вистріляно коло 600 шт. амуніції.

Втрати ворога. 4 вбитих, 9 ранених, 2-ох зловлених живими. В цьому бою дезертирувало полякам з ВП 9 стрільців з радіонадавчим апаратом і “Максимом”. (Це ствердила розвідка).

Дня 24.2.46 в с. Пивовщина кватирував 1-ий рій 1-ої чоти. Коло год. 2-ої приїхало несподівано до села ВП в силі до 30 люда. Попри хату, де кватирував стр. Циган і Чорний втікав якийсь стрілець з боївки, якого вже бачили поляки. Поляки думали, що він втік до цієї хати й окружили цю хату та почали стріляти. Стрільці досі не знали, що в селі є поляки й тепер вже не могли сховатися. Вони вбили хорунжого ВП, забрали від нього фінку й почали втікати,

відстрілюючись з кулемета МГ і десятизарядки. ВП відкрило по них сильний вогонь. Тоді стрільці залягли й почали відбиватися. Коли стр. Циган вибив одну ленту набоїв і закладав другу, зістав ранений в голову й просив стр. Чорного, щоби цей його добив. Стр. Чорний почав втікати далше і зістав забитий. Коли стр. Циган дещо відійшов, зірвався і почав втікати. По дорозі зістав ранений в ногу, але ще добіг до лісу, де поляки вже не йшли.

Наші втрати. Один вбитий, один ранений. Кулемет МГ і десятизарядка. Втрати ворога. Один вбитий.

“Вовки” III.

Дня 19.2.46 підвід, і почот КВ під командуванням к-ра Прірви переїхав у північну Грубешівщину. Розвідано, що в с. Конопне квартирує 30 вояків ВП, які мають запасову амуніцію. Це військо вивозило на станцію до Вербкович сіно, що його літом накосили козаки. Підвідділ в 17-ій год. заїхав в м. Вербкович, де роззброєно 4 вояків ВП. Звідси підвідділ заїхав в с. Конопне, де роззброєно поручника ВП, його ад'ютанта — капраля і одного вояка і забрано амуніцію і гранати. Наш відділ був в польських і совітських уніформах і поляки думали, що це якась їхня військова частина.

Наші втрати. Жодні.

Здобуто: один кулемет Діхтярова, 3 фінки і 3 кріси, 27 гранат, 2000 амуніції крісової і 2400 аmun. фінкової, 7 шинель, 30 пар білля, один пістоль.

Дня 20.2.46 підвідділ заквартирував в с. Юзефівка (польські терени). Селяни донесли, що на присілку є 7 вояків ВП. Від присілку, де квартирували з ВП зроблено заставу. В 8-ій год. рано “зголосилися” на заставу один підпоручник, сержант і плутонови[й]. К-р Гайда поїхав на присілок, де квартирували вояки ВП і заарештував там ще двох вояків, [а] двох вже відїхало. Всі п'ять були з підофіцерської школи.

Наші втрати. Жодні.

Здобуто: одно ППШ, одну десятизарядку, 3 кріси, і один пістоль, 5 шинель.

Звідси відділ мав відступити в томашівські ліси. По дорозі наїхав на станцію МО в Невиркові. Цю станцію міліції роззброєно. Було там 5 міліціантів. Забрано: 2 фінки, 3 кріси, 3 пістолі, 3 шинелі.

II.

Грубешів — Одна сотня НКВД, 60 люда УБП, один курінь ВП, біля 60 люда МО (ті самі сили, що в попередньому місяці). Часом приїжджає ще ВП з Холма, але стало не квартирує.

НКВД — оперує ще далше малими групами в холмській частині Грубешівщини, але менше, як в минулому місяці. З того відділу майже цілий місяць около 70 енкаведистів під командуванням майора квартирувало в Угринові й Тудорковичах. Звідси меншими й більшими групами робили наскоки на поодинокі хати в цілій околиці.

УБП — діє разом з ВП, яке квартирує в Грубешові, в Голубю, Варяжі і Белзі. Всі стало в Грубешові не кватирують.

ВП — не проявляє майже жодної діяльності.

МО — переводить деякі арештування і грабунки українських селян.

Крилів — 8 люда МО. Не проявляють жодної терористичної діяльності.

Долобичів — 8 люда МО. Не проявляють терористичної діяльності.

Голубе — Стало ВП не квартирує, в першим днях місяця був один курінь, опісля відїхали — частина до Варяжа, а частина — до Грубешова. В другій половині місяця вернула назад одна сотня і заквартирувала на селі (фільварок вже був спалений). Терористичної діяльності вже не проявляли. Відмовилися від послуху, коли виселенчий комісар дав їм наказ викидати записані на виїзд українські родини.

Варяж — Кількість ВП змінюлася, від одної до п'ять сотень. 25 люда МО на варяжську і хоробрівську волості.

ВП мало 3-10 тяжких скоростілів (залежно коли), кілька гарматок і гранатометів. Переводить терористично — грабункові облави на українські села.

Белз — Одна сотня ВП, одна сотня КОП, біля 30 МО.

ВП — переводить облави разом з варяжським військом. Поводиться так само, як тамті. Позатим займається стяганням контингенту.

МО — Варяж і Белз стисло співпрацює з УБП Грубешів і з ВП.

КОП — відносяться до населення можливо.

Кристинопіль — 15 люда МО. Заховується можливо.

Забужжя — Біля 15 люда МО. Заховується можливо.

Жужіль — 50 люда КОП-у. Відносяться до населення добре. Їздять по селах — запізнаються з тереном.

Корчів — 7 люда МО, 50 люда КОП-у.

МО заховується можливо.

КОП поводиться так само, як з Жужеля (КОП).

Стаї — Біля 15 люда МО. Заховується можливо.

Кормчин — Около 180 люда НКВД з Томашева — переводять облави в селах на захід, від лінії Костяшин — Гільче — Миців — Ворохта. Командує цєю групою полковник. Ця група почала бій в Лісках. З цєю групою співпрацюють погранзастави Домашів, Карів.

Погранзастави: Плухів, Бендюга, Сокаль, Скоморохи, Жджари Малі і Великі — ведуть розвідку в нашім терені й перевели ряд наскоків на положені близько кордону села.

III.

“Вовки”II.

Брак доброго санітара.

IV.

“Вовки”II.

3.2.46 з каназу к-ра Прірви відійшов від відділу бунчужний ст. віст. Гайда.

3.2.46 відійшов на лікування рой. 1-ого роя 1-ої чоти ст. віст. Кропива. На його місце назначив к-р Лис булавного Діброву.

“Вовки”III.

3.2.46 к-р Прірва назначив к-ром підвідділу ст. віст. Гайду.

V.

“Вовки”І.

Балістика — [11?] годин. Взяли участь [38?] люда.

Перероблено — кулемет Діхтярова.

Топографія — 11 годин. Взяло участь [42?] люда.

Перероблено: терен і поділ терену, форма землі й спосіб вивчення терену, поділ карт і орієнтація на карті.

Полева служба — одна година. Взяло участь [41?]. Перероблено: рій в марші.

“Вовки”ІІ.

Вишколювалася 2-га чота. Перероблено з чотою десять годин.

Топографії — одна година.

Балістики — 2 години.

Впоряд. — 3 години.

Піонірка — 2 години.

Полева служба — 2 години.

“Вовки”ІІІ.

Немає звіту — відділ розбитий.

УІ.

“Вовки”І.

Перероблено 12 годин з кожним роєм. (Часом відділ був вкупі, часом розділений по роях).

Перероблено: політичний огляд; з української літератури: усна творчість за княжої [й] козацької доби; з історії: становище на Україні в XV, і XVI столітті, початки козацтва, зріст козацтва, козацькі повстання, становище на Україні перед повстанням Богдана Хмельницького.

“Вовки”ІІ.

1 чота — перероблено 20 годин.

2-га чота — 22 год. Перероблювано історію України і політичне положення. Конкретно, що з цих предметів було перероблено, немає подано.

Слава Україні! — Героям Слава!

К-р КВ [Піріва].

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 153–157.

Данилів.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] **[за місяць квітень, 1946]**

“Вовки”І.

К[оманди]р вд. з 4-ма стрільцями їхав до села Довжнева. Коли вони підїхали під село, к-р не маючи розвідки, що є в селі, залишив фірманку під селом, а сам зі стрільцями ввійшов до села, щоби розвідати, що нового. Пі-

дійшли вони до веранди хати на самому кінці села. В цю саму хвилину почувли крик з веранди тієї ж хати: “Стой, хто йдѳот”. К[омандир] не надумуючись відповів: “Свой”. Рівночасно з відповідю відтягнув фінку ногою і пустив серію на тіні, які стояли на веранді. К[омандир] пустив ще кілька серій і відступив зі стрільцями. На другий день розвідка донесла, що це були большевики, які цього вчора закватували в цьому селі.

Наші втрати. Вистріляно 20 шт. аmun. до автоматів.

Ворожі втрати. Один вбитий (лейтенант) і ранений (сержант).

З наказу к-ра Прірви вд. Вовки I, разом з боївкою Ясеня мали зробити акцію на Вербковичі, щоби перешкодити акції виселення і звільнити зібраних там виселенців північної Холмщини. Відділ закватував один день перед акцією в теребінському лісі. Захарчук [з] СБ пішов до АК, щоби осягнути потрібних інформацій і вернув щойно о год. 24-ій. З огляду [причини] на пізну пору, перевести акцію цілим відділом було неможливо. К-р Кропива постановив виконати доручення з одним роєм, щоби не наражувати цілого відділу. Розвідка донесла, що в селі кватує около 30 жовнірів ВП. Зібравши отже один рій найкращих бійців відділу, к-р Кропива постановив в першу чергу довідатися кличку. Тому к-р Кропива з двома стрільцями Крилатим і Марком в уніформах ВП пішли під заставу, голосно жартуючи, вдавали нібито місцева залізнична поліція. Коли вони підійшли під заставу на найближчу віддалі, бо поляки їх не стримували, в одній хвилі роззброїли заставу та змусили сказати кличку — “Мозьдзеж-Мосьондз”. Довідавшись кличку, вдалося все інше легко зробити. Транспорту однак вже не застали, бо він відїхав ще у 8-ій год. вечора. Командир вислав 4-ох стрільців по селі, які ходили по хатах та роззброювали жовнірів ВП, двох інших відпроваджувало їх роззброєних на станцію. К-р Кропива з 4-ма стрільцями роззброїв 2-ох з застави, 3-ох міліціонерів і виселеного комісара. Акцію переведено без одного стрілу. Всіх жовнірів ВП та міліціонерів по відповідній пропагандивній гутірці випущено. Переселеного комісара передано в руки СБ.

Наші втрати. [Жодні].

Втрати ворога. 1 максим, 3 кул. Діхтярова, 5- ПППП, 2 — пістолі, 12 — крісів, 3,5 тисячі аmunіції, з того 1,5 тис. аmunіції до автоматів.

6.4.46 два рої відділу кватували в угнівському лісі. При вд. був к-р Прірва. Розвідка донесла, що дорогою з Угнева на Річицю поїхало ВП в числі коло 150 людей. К-р Прірва постановив зробити засідку на них, коли будуть вертати назад. К-р Прірва намітив місце засідки і з відділом 25 людей, дочислюючи до цих двох роїв почот КВ, вирушив до наміченого місця. Скоро не можливо було посуватися, тому що дорогою, котру вд. мав переходити, їхали цивільні поляки. Тому вд. мусів ховатися в лісі зі взгляду на конспірацію. Коли вд. в стрілецькому ряді доходив до дороги, то вже кілька фір переїхали намічене місце засідки і затрималися, бо їм поломався один віз. Коли відділ розтягнувся в розстрілну і підсувався до дороги, один зі стрільців вийшов аж на дорогу, а коли зауважив поляків, подався назад. Поляки почувли тріск і один з них сказав: „Там ктось ест”. Однак той, що бачив на-

шого стрільця в польському уніформі, відповів: “То насі ходзов”. К-р Кропива боявся, щоб поляки не зорієнтувалися, що це засідка і не дати їм часу взяти оборонної позиції, дав наказ вогню, помимо того, що багато стрільців були ще далеко від дороги і не взяли відповідних позицій. Ті що були вже при самій дорозі, почали стріляти на поляків з віддалі 5—7 м. Між поляками зчинилася паніка і вони почали панічно втікати. Большевики, яких було кілька між поляками, почали кричати: “Полячок, куди удіраеш”. Поляки, що були на фірманках, які ще не вїхали в ліс, почали наступати на праве крило вд. На них відкрив вогонь кулемет, який стояв на заставі, як охорона правого крила і поляки подалися назад. Відділ вицофався.

Втрати наші. Один легко ранений, вистріляно 400 шт. аmun.

Втрати ворожі. Около 12 вбитих, 1 пара коней, 3 диски амуніції, 3 шинелі.

26.4.46. Відділ “Вовки II” та 2 рої “Вовки I”, разом 65 людей, під командою к-ра Лиса зробив заставу на шосі Грубешів — Варяж в селі Варешині. Заставу затягнуто в год. 16.30. Кілька хвилин пізніше на шосі появилася авто. Авто задержано, а вояків, що їхали на авті, розоружено. Від полонених вояків к-р Лис довідався, що в сторону Варяжа має їхати автоколона 18 авт під охороною 3-4 жовнірів ВП на кожному авті. Кілька хвилин опісля показалася автоколона. К-р Лис дав наказ к-рові 2-ої чоти, розтягнути рострілю на праве крило з військом 2-ої чоти і з 2-а роями “Вовки I”, а сам з першою чотою (всі в польських уніформах) почав машерувати в стрілецькому ряді в напрямі авт. Коли ВП зауважило наших бійців, задержали автоколону, тільки одно авто підїхало і один з ВП запитав: “Що єст”. Наші стрільці не задержувались, машерували дальше, а один відповів по польськи: “Нема ніц. Можна єхачь далі. Ми шукалі за бандеровцями”. Відділ осягнув кінець автоколони, як перші машини почали їхати. Коли підїхали до місця, де була наша застава і зауважили стрільців на становищах в цивільних убраннях, приспішали їзду і почали з авт стріляти. К-р Лев дав наказ стріляти по автах. В цю саму хвилину к-р Лис з першою чотою відкрив вогонь по автоколоні, зі заду. Авта стали. Дехто з ВП відстрілювався, деякі піддалися, решта повтікали. Тих, що відстрілювалися ростріляно, інших звільнено. К-р Лис дав наказ затягнути забезпечні застави, а сам з рештою вд. почав палити авта. Коли частина автоколони вже стояла в вогні, застава, яка забезпечувала праве крило, подала, що їде одно авто большевиків і танкетка. Застава відкрила вогонь по авті і танкетці. Стрільці “Вовки I” і перший рій “Вовки II” відступили в напрямі фільварку. Тут заняли становища і почали обстрілювати авто і танкетку. Авто і танкетка, доїхавши до горючої автоколони, задержалися. К-р Лис кричав до большевиків “Брасай ружжійо. Руки вїорх!”. Коли вони цього не зробили, к-р Лис з кількома стрільцями відкрив вогонь з найближчої віддалі по авті. Большевики повисакували з авта і залягли в рові, 1-ша чота з наказу к-ра Лиса почала наступати в напрямі танкетки, відкриваючи по ній скупчений кулеметний вогонь. Танкетка почала скажежно обстрілювати наших стрільців, однак вогонь танкетки не разив, тому що

якраз тут був догідний терен посуватися вперед. Коли це побачили большевики, які лежали в рові, почали втікати. В той час к-р Лев з двома стрільцями, посуваючись вздовж горючої автоколони в напрямі танкетки, впав поцілений кулею з танкетки в груди. Після кілька хвилинного обстрілу нашим кулеметним вогнем танкетка перестала стріляти. Правдоподібно кулеметник танкетки був вбитий. Коли 1-ий рій 1-ої чоти почали кричати: “Давай торпеду”, танкетка завернула і почала втікати. Була однак так ушкоджена, що відїхала 100 м затрималась і даліше їхати не могла. Обслуга танкетки втікла. На другий день большевики приїхали автом по танкетку, то з неї тільки частина остала, бо селяни порозбирали мотор і деякі частини. Відділ, боячись щоби не прийшла більша підмога, поспішно відступив, не встиг забрати всієї здобутої зброї.

Втрати наші: 1 вбитий.

Вистріляно: 2000 шт. аmun., з того 1500 шт. до автомат[ичної] зброї.

Втрати ворога: 43 вбитих жовнірів ВП і 3 большевики, знищено 19 автомашин, ушкоджено танкетку. Здобуто: 2 кулемети, 4 ППШ, 10 крісів, 5000 аmunіції.

Вовки II.

12.4.46. 1-ша чота підчас перемаршу через с. Турковичі на колонію Аполін зловила двох поляків з МО. їх розоружено і після пропагандивної гутірки випущено.

Здобуто: 1 кулемет, 1 кріс, 1 пістоль і 400 шт. аmunіції.

15.4.46. 2-ий рій 1-ої чоти кватирував в с. Коркові. Хтось доніс про це полякам, які слідуєчого дня рано в числі 80 людей ВП приїхало до села і окружили хату, в якій кватирував рой. Хоробрий і жандамерист Березинський. Коли вони побачили, що поляки оточують хату, окрилися на стрих. Поляки почали робити ревізію в хаті, а двох вилізли на стрих, щоб там зробити ревізію. На стрисі зауважили наших бійців, які сховалися в сіно. Поляки так перестрашилися, що не змогли рушити ні взад ні вперед. Березинський використав ту хвилину і застрілив одного з них. В цю хвилину Хоробрий хотів застрілити другого, але йому затявся пістоль, і поляк випустив серію з фінки та ранив Березинського в плечі і в цю саму хвилину впав пострілений пістолем Хороброго. Оба наші стрільці поскакали до сіней. Поляки з хати повтікали і з надвору почали обстрілювати хату. Хоробрий і Березинський вискочили з сіней на веранду і відкрили вогонь по скупчених там поляках. Зі сторони поляків впав вбитий кулеметник. Це спанікувало їх і повстало між ними замішання. Наші стрільці використали замішання, відстрілюючись втікли зі села. В сусідній хаті кватирувало також двох стрільців — Явір і Кавка. Вони заховали зброю, залишили тільки пістолі, перебралися в цивільне убрання і в той спосіб втікли з села. Двох інших стрільців всіли на фірманку і почали втікати зі села. Оба були в польських уніформах, тому поляки по них не стріляли, бо думали, що то їхні вояки. Стрілець Зелений почав стріляти на поляків підчас їзди на фірманці. Тоді поляки зорі-

ентувалися і відкрили вогонь по фірманці та ранили стрільця Зеленого в живіт. Однак їм вдалося втіти.

Втрати наші: 2 ранені.

Вистріляно: 200 шт. набоїв.

Втрати ворога: 4 вбиті, 3 ранені.

16.4.46. К-р 2-ої чоти Лев квартирував з чотою в угринівському лісі. Большевики почали робити облаву на ліс. К-р Лев постановив відступити в глибину ліса. Підчас відступу большевицький літак з низького лету почав обстрілювати чоту. Чоті вдалося відступити до долобицького ліса без втрат. Тут большевики не робили облави. Того самого дня увечері рой[овий] той ж чоти їхав з роєм фірманками до с. Тудорковичі. Під селом наїхав на большевицьку заставу. Большевики відкрили вогонь. Рій відступив, залишаючи коні.

Втрати наші: 4 пари коней з возами, 2 шинелі.

19.4.46. Ройовий 3-го роя 1-ої чоти з 16-тьма людьми вимінував мости на шосі Грубешів — Варяж. Знищено 3 мости і спалено с. Мірче. Зужито 200 кг. вибухового матеріялу. Того самого дня к-р 1-ої чоти Дуда, з наказу к-ра Лиса, повинен був спалити с. Космів. К-р Дуда взяв зі собою 2 рої своєї чоти, пішов у напрямі Космова. Коли рої підійшли до фільварку, найшли на большевицьку заставу, бо большевики зак-вартирували годину перед тим в тій місцевості. Рої відстрілюючись відступили. По дорозі спалено колонію Тихобіж і виміновано мости в Мірчу, Модрині і Варешині.

Прострілено і зужито. 30 шт. амун. і 250 кг. вибухового матеріялу.

26. 4. 46. Гляди звіт “Вовки І”.

27. 4. 46. З наказу к-ра Лиса стр. Прибувший розібрав рейки залізничного шляху Сокаль — Ковель на віддалі 1000 м. Прибувши, виконав завдання при допомозі цивільного населення.

28.4.46. В с. Шмиткові квартирувало 3 рої “Вовків ІІ”. Як тільки розвиднілося, стійка зауважила, що до села їхали поляки. Наші рої відступили до ліса та поховалися до бункрів. Поляки робили облаву на ліс і знайшли бункер, в якому був скритий ройовий 1-ого роя 2-ої чоти Діброва з 6-ома стрільцями свого роя і з 5-ома стрільцями 2-ої чоти. Коли поляки почали розкопувати бункер, стр. Андруша вийшов з бункера і хотів стріляти на поляків, та в цю хвилину впав ранений. Його поляки забрали живим. Поляки почали кидати гранати до бункра. Ройовий Діброва побачив, що нема виходу, дав наказ стрілятися і застрілився першим. Опісля пострілялися інші після наказу. Стр. Жук, стріляючи собі в голову, тільки ранився і його також безпритомного забрали поляки живим. Трупів забрали поляки до Варяжа і наказали греко-кат. священникові похоронити їх по закону. Опісля польський майор мав промову до ВП, де сказав: “Ото сов жолнеже. Не так як ви, од едного стшалу подносите ренце до гури”. Стрільці забрані живими, на допитах нічого не всипали.

Втрати наші: 10 вбитих, 2-ох забрали поляки живими 1, 3 кулемети, 4 десятки, 2 ППШ, 1 ППС, 3 пістолів, 1500 штук амуніції, з того 320 шт. до автоматів.

Того самого дня стр. Скала квартирував в с. Себечеві. Коли почув стріли в напрямі Шмиткова, втік у поле і скрився до бункра. Поляки це зауважили і знайшли цей бункер. Скала, не маючи іншого виходу, застрілився.

Втрати наші: 1 вбитий, 1 ППШ, 1 пістоль.

“Галайда II”.

10.4.46. З доручення к-ра Прірви вд. під командою к-ра Чавса зробив засідку на дорозі Угнів — Белз. В год. 8:30 надїхало авто ВП, в напрямі до Угнова. Після 3-ри хвилинного обстрілу авта нашим вд., авто знищено. Частина ВП втікло. Вд. вицофався.

Вистріляно: 450 шт. амун., з того 250 до автоматів.

Ворожі втрати: 12 вбитих: 1 поручник поляк, 1 лейтенант НКВД, 10 жовнірів ВП, 3 ППШ, 2 пістолі, 2 кріси, 10 диск амун., 3 уніформи, 1 фотоапарат.

Слава Україні!

Постій, 25.5.46.

П[исар] К.В. Горинь.

К-р КВ Прірва.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 262–265.

Постій [...]

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ за місяць травень [1946].

I.

Дня 14.5.46 год. 4-та раненько вд. “Вовки II” і “Вовки III” перемашерували до Угринівського гаю. Стрільці заквартирували на старих місцях, де попередньо вже квартирували. Тут долучує к-р вд. “Вовки II” Дуда з першим роєм Хороброго, які ходили ловити 4-ох дезертирів та к-р Давид, який їздив в терен. О год. 10-ій харчовий Прибувший привозить снідання. Перед сніданням була збірка двох в[ідділ]ів. На збірці покарано буками 4-ох стрільців за дезертирство. Кухар Жұравель та службовий Орлик роздали снідання. По сніданні стрільці по роях чистили зброю. О год. 16-ій далися чути кулеметні стріли довгими серіями, до 25 шт. набоїв на південий захід від місця постою. Обидва вюідцлия зробили алярм. Командири вд. Дуда і Давид взяли свої вюідцлия і стрілецьким рядом помашерували в напрямі стрілів. Коли в[ідділи] відійшли 200 м від постою, стрінули фірманку з секретарем в[ідділу] Сурмачем, кул. Нестором та 5-ма новобранцями, які доказують, що стріли були під самим Долобичевом. В таким випадку вертаються оба в[ідділи] на старе місце постою і в острому поготівлі чекають дальшого наказу.

Год. 19-та перед вечором далися чути поодинокі стріли з крісів, вилетіло вгору 2 ракети та далися чути большевицькі голоси у віддалі около 300 м від постою. В той час вд. “Вовки III” біг лінією стрілецьким рядом в напрямі тих стрілів. Коли к-р Давид добігав до поляни, де були большевики, дав наказ: “Бігом! Розстрільна вправо, а пізніше праве крило до переду!”

Пізніше к-р Давид дав наказ: “До наступу, вперед на ворога з окликом: Слава!” і в цей час почалася вже стрілянина. По другій стороні поляни квар-

тирував вд. Кропива, який в цей час почав також бій з більшовиками. Коли на поляні не стало більшовиків, к-р Давид з в[і]дділом] почав перебігати поляну на другу сторону лісу. К-р Давид та рій Крука перебіг в спокою. Коли перебігав уже другий рій Кармелюка, то більшовики вже зайняли становища на лівому крилі і почали з двох кулеметів та автоматів його обстрілювати. В той час натиснув зі заду к-р Кропива з в[і]дділом] і більшовики вицофали зі становищ. Коли оба відділи були вже на другій стороні поляни, к-р Давид дав наказ: "Розстрільною вперед, шукати за ворогом!" Підчас стрілянини зівстав ранений кул. Воробець від большевицького кулеметника, якого бере зараз на мушку стр. Беркут і вбиває. Бунчужний в[і]дділу] Шпак замішався сам один поміж більшовиків, де трьох вбиває, четвертого бере в полон, забирає від нього ППШ, яке йому перед тим, будучи вимірене на Шпака, затялося. Стрільянина тривала до сумерку. В тому бою зівстав убитий к-р Кропива. Після бою відділи вицофалися на місця постою, де зробили вечерю і після цього вийшли розстрільною з лісу, замаскуючи за собою сліди.

Дня 19.5.46 к-р Давид і к-р Дуда задумали знищити злочинську шайку ВП, яка квартирувала в с. Коніпне. День перед тим вислано туди розвідку. В розвідку пішов інстр. відділу Березинський, який ходив з цивільним поляком на квартиру поручика кувати коня. Вечором оба командири, взявши стрільців з двох в[і]дділів], поїхали фірманками в напрямі с. Коніпного. Коли приїхали на місце, поділилися на три групи. Одна з груп була призначена на хату поручика, друга — на хату хорунжого, а третя — на хату кулеметника. Хорунжий був разом з поручиком на забаві в хаті поручика. Наші стрільці підсунулися під хату, де зайняли становища. Кількох іде до хати, а саме рой. Хоробрий, бунч. Шпак та декілька інших. Вони з криком: "Руки вверх!" увійшли до хати. Поручик і хорунжий підняли руки. Їх пов'язано і виведено на подвір'я. Опісля зловлено ще двох звичайних стрільців, які видали амуніцію та інші військові речі. Після забрання вказаної амуніції стрільців звільнено.

Здобуто: 4 мундири, 3 кріси та 2 скринки гранат.

Дня 28.5.46 в наскоку на м. Грубешів відділ "Вовки II" і "Вовки III" дістали наказ знищити НКВД. Стрільці підсунулися під самі дроти та за собою підтягнули торпеди [стрільна ракетної артилерії]. Першу торпеду пустив ст. бул Сушко. Наші кулемети обстрілювали вікна і двері будинку. Другу торпеду мав пустити бунчужний Шпак, але тому, що електричні дроти були перервані, впускає бунчужний Шпак, запалюючи торпеду сірником. Коли вибухнула друга торпеда, завалила майже половину дому НКВД. Бій тривав около години часу. Вороги спочатку стріляли з двох "максимів", але колу ройовий Крук віддав кілька стрільв з гарлача, один кулемет зовсім затих. Ще якийсь час тривав бій. К-р Дуда, завваживши ракети, які були подані до відступу, дав наказ відступати. Коли в[і]дділи] відступали [з] міста, ворог обсвічував ракетами та обстрілював "максимом", бунчужний Шпак ще якийсь час лишився на становищі і обстрілював ворога. Вд. "Вовки III" разом з іншими в[і]дділами] відступив в напрямі шосе, яка провадить на Замость. Коли перейшли

в[ідділи] через шосе, на заході чути було гуркіт авта. За відділом їхали фірманки. Коли переїжджали останні фіри, на шосі появилася одна танкетка і одно авто большевиків, які сейчас позіскакували з авта та почали стріляти на ліс. Відділ “Вовки II” та інші відділи вицофали в напрям Терєбінського лісу. В перстрільці зістав ранений в ногу кулеметник Беркут.

Коли в[ідділи] прийшли під ліс, к-р Прірва дав наказ: “Розстрільна!” В той час приїжджає большевицька танкетка і з віддалі 500 [м], обстрілює з 2-ох “максимів”. Наші стрільці кількома серіями з кулеметів ушкоджують ворожу танкетку. Ройовий Орлик зауважує, що зі сходу іде якесь військо. Він питає, хто йде. Вони відповідають, що це Чавс, тоді він питає кличку, але ті не відповідають нічого.

Опісля він почав стріляти з ППШ та з нашої сторони пішов сильний вогонь на ворогів. В цьому бою зістав ранений кул. Петренко, який не годен був іти дальше та його залишено. Коли стрільці пішли по нього, то він був вже неживий. Його вороги покололи штиками. Ранений зістав також стрілець Пімста. В цьому бою к-р Давид зловив 2-ох поляків, які були озброєні в кріси. Пізніше з допитів [ми] довідалися, що це були НКВД-исти. Опісля відділ “Вовки III” вицофав дальше в ліс та без бою пересидів до вечора.

Вислід бою.

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: 1 вбитий, 2 ранених.

Вистріляно: 4000 штук амуніції.

II.

[...]

Умундурування, санітарі, прохарчування, узброєння і виряд є в достаточній кількості.

III.

За звітний час відділ “Вовки III” не вишколювавсь з браку політвиховника. Повторено історію України, взято 4 години.

IV.

За звітний період вд. “Вовки III” вишколював к-р Давид.

Взято 16 год:

впоряд. — 14 год;

зброєзнання — 2 год.

Слава Україні! — Героям Слава!

Писар вд.

Сурмач.

К-р вд.

Давид.

За згідність з оригіналом: Тятива.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, 101-103.

Ліквідація двох червоно-польських міліційних станиць в місточку Варяжі. [26.V.46]

Українські повстанці ніколи не нищили невинних поляків. Але за злочини заподіяні невинному українському населенню вміли відплатити.

І про те поляки добре знали. Вони переконалися ще минулого року 1944., коли робили “Велькі кари на Україне”, як повстанці захищають свій народ. Тоді вони безпощадно палили села, в нелюдський спосіб мордували поголовно українських селян та інтелігенцію, думаючи, що нема сили, яка б їх здушила.

Але одного дня, коли фронт їх був розтягнений на кільканадцять кілометрів появились українські повстанці. Дарма, що місцями на дві повстанських хоті припадає 6-ть польських сотень, як на Діброві. Але яким вислідом увінчався в одній тільки місцевості ворог протягом цілоденного бою, залишаючи на небозвиді коло 60-ть вбитих та в двоє більше ранених, відступив.

Від тамтого часу ніхто не бачив до приходу фронту польських банд. Сиділи вони далеко за Гучвою у своїх бандитських гніздах та ждали приходу совітів хтож міг ждати на них, як не ті, які спільно з червоною бандою витягали руки по чужу землю. В кінці ті, що ждали – діждались. Більша частина чесних поляків не тішилась загарбником. Прийшли большевики. Польсько-большевицькі бандити чим скорше почали виходити з лісів і займати міліційні станиці. Пізніше разом з большевиками почали бити, грабувати та вбивати безборонне, невинне населення, щоб запобігти цьому повстанці розбили їм дві станиці в Корчміні, Мірчі. Впало до 60 міліціантів. Але жадібні чужої крові польсько-советські міліціанти скоро забули пересторогу повстанців і почали дальше продовжувати терор, змушуючи українців виїжджати за Буг. Мабуть замало їм дві станиці повстанці були змушені зліквідувати міліцію в Крилові. Там знова впало до [...] міліціантів.

Побачивши силу й можливість українських повстанців польсько-советські міліціанти успокоїлись. Селянам стало легше, вкінці могли свобідніше віддихнути [...] не всюди. Почавши від меж Холмщини до Галичини, аж по Солокію терор польсько-большевицький шалів дальше. Там вони не бачили нічого. Вони вірили в запоруку советських погранзастав, які находяться недалеко ріки Солокії. Лютий кат мов скажений вискакував зі своїх станиць, які містилися в місті Варяжі на усі дооколичні села.

Горіли хати, вязниці наповнялись невинними, стогін катованих доносився з кожної хати й на згарищах валялись трупи людей вкинутих до вогню живими. Старі і малі витягали руки до неба й в Бога просили поратунку. Лиш в Ньому була одинока надія. Молитва не пішла на марне.

Дня 26 травня 1945 р. о год. 16. зібрались вірні сини України, в ліску недалеко від села, щоб приготувитись до пімсти за смерть невинних. Це був відділ к-ра Черника і кілька груп з ВОП-у. Відбулась збірка. К-р Черник пояснив в якій цілі вони тут зібрались, мають розбити дві міліційні станиці в

м. Варяжі. На цю вістку заблищали очі в повстанців, в кожного зродилась жадоба пімсти.

К-р Черник коротко зясував плян ліквідації. Відтак поділив відділ на менші групи. Припоручаючи кожній окреме завдання. Групи, які мали зробити застави мали відійти ще за дня. Дві інші: одна з к-ром Черником, а друга з чот. Дудою мали розбивати станиці міліційні коли смеркнеться.

В місто наближались сіножатями, спочатку над річкою, а пізніше до ріжкою між хатами. Там їх побачила ворожа стійка і не сказавши ані слова пустила кілька крісових стрілів. Зістав ранений в рамя кулеметчик Явір. Але не відступив. Схопивши свого кулемета пустив кілька серій в напрямі ворога. Ворог наляканий втік. На наказ к-ра Черника дано знак двома ракетами (зелена-біла), щоб обі вони розпочинали роботу, а застави зайняли наказані становища.

Варяжська станиця містилась коло церкви в мурованому одноповерховому будинку з південно-східної сторони, себто від міста вхід був не доступний. Ворог [...] поле обстрілу. Довелось наступати з полудня зі сіножати, одинокого місця що залишилось.

По перших стрілах к-р Черник (він розбив цю станицю) дав наказ до наступу повстанці рванули. Перейшли глибокий рів і спинились під самою станицю. Затакотили нові серії, почали рватись гранати. По зайняттю відповідних становищ половина стрільців уставляла торпеду, а решта билась та розмовляла з пяною польсько-большевицькою міліцією. Деякі з них виходили на вулицю. На станиці чути спів, який заглушували час до часу гранати.

Все таки польсько-большевицька міліція не хотіла [...] могли підійти так близько. Часто доносились голоси зі станиці. [...], що то свої і знов лунає спів. Якийсь підстаршина [...] на вулицю і почав криком до ст. Сойки, який був в польській уніформі: "не стшеляй, бо здрадіш становіска". Та це були послідні його слова.

Веселість, якою ворог хотів заломити повстанців психічно – не вдався. За хвилину зашуміла торпеда і вдарила в станицю з страшним гуком. Робота з варяжською станицю покінчена. Нестало нікого й нічого.

В томуж часі повстанці бачуть перелякане польське населення. Повстанці [...], що прийшли покарати винних, а безборонне населення яке не діє на нашу шкоду займати не будуть. Залишили їм кільканадцять летючок, а самі подались в напрямі хоробрівської станиці, на яку наступав чот. Дуда.

Це старий дво-поверховий дім з часів будови костела, якого мури були досить грубі і стояв фронтом на полудневий захід. З півдня дотикав до нього костел. Наступ можна було провести лише з південно-східної сторони, де недалеко станиці стояла до осьми метрів висока бурса.

Ворог вірив, що тієї станиці ніхто не здобуде. І справді, не легка була з нею справа. Чот. Дуда зі своєю групою довгий час пробував вдертись до станиці але бачучи що це є неможливим, залишився за високою бурсою. Але і зза неї було годі виглянути. Ворог тут мав добре поле обстрілу.

Саме надійшов к-р Черник. Число кулеметів збільшилось. Дав наказ гус-то обстрілювати вікна станиці та витягати торпеду на будинок. Робота була

важка. Витягнути торпеду, 100 кг. тягар на бурту коштувало багато зусиль. Остаточно торпеда опинилась на верху. Підпалили порох. Ждуть... порох згорів, а торпеда не зірвалась. Це повторили ми кілька разів, але надаремно, ситуація ставала гірша. Ворог концентрував вогонь на бурсу і бив мов ошалілий. Але повстанці не тратили надії. Може поспробувати торпеду підігріти соломкою. Скоро приносять кілька оберемків соломи і ладують очайдушною стрільцеві Заяцеві. Цей [...] буковинець не звертаючи уваги на кулі які свистали йому над головою націлив торпеду в мур станиці, обложив соломкою і підпалив. При світлі полум'я підвівсь і сміючись кричав: "зараз вам сталінські слуги прийде кінець!" Щож з цього, що розлючений ворог сипав на нього град куль. Він мовби нічого дальше з них сміявся. Щойно на голос стрільців, які кричали, що ворог стріляє прямо в нього та що торпеда зараз зірветься зійшов на долину.

"Гумор" настроїв стрільців поправився. Ці очайдухи з усіх боків підскакували до станиці і кричали: "Утікай кате, або зараз підеш в повітря!" По обох сторонах стрілянина не втихала. Кулемети і автомати клекотали мов фінки. Раптом заглушив страшний шум зі свистом. Пекольна машина пробила грубий мур станиці і з величезною силою розірвалась в її нутрі. Хмари диму разом з відломками цегол і пірваними на куски сталінськими бандитами, піднялись в гору.

Це відплата за тих, що пів-живцем пеклись в огні, що під рукою ката передчасно кінчали своє життя, що в темних в'язницях без кусника хліба очікували свого останнього дня, за тих, які вийшли з рук ката та вповні обезсилені лежали в зруйнованих хатах своїх.

Голос молитви дійшов до Бога. Кат одержав свою заслужену кару.

Повстанці подались до пивниць і почали відбивати штаби. Незабаром на волю вийшло до 30 в'язнів, це були мужчини, жінки й дівчата. Вони з плачем радості [...] до своїх визволителів і почали їх цілувати.

Час не стояв. К-р Черник дав знак трьома розприсковими ракетами, що робота закінчена, опускати становища. Перед самим відходом стр. Сойка зістав ранений в груди, ідучи поодиноким. Це якийсь бандит заховався між цивільним населенням в костелі і звідтам відважився стріляти.

Забравши раненого повстанця відійшли.

Відходячи минали трупи катів. На грудях у них видніли білі летючки. Хто [...] побачив написане: "Заслужена кара за злочини, вбивства, палення українських сіл кидання в огонь невинних дітей, жінок, за прочі звіроднілі вчинки, що ти їх поповнив на Українським Народі". Нижче були наведені факти.

Втрати ворога: 45 вбитих.

Втрати наші: 2 ранених: стр. Сойка в груди, стр. Явір в руку.

Рукою дописано: *Znalezione u mnie. Onyszkiewicz Mirosław*

Konja rukonucu. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 165-166.

“Вовки”ІІІ
ТВ “Данилів”
І

Постій 7.6.1946 р.

[Оперативний звіт] За місяць червень [1946]

Дня 11.УІ. К-р відділу Давид кватерував в селі Виславичах. Год. 11-а приїхали до села поляки. Зараз йому про це повідомили. Він сейчас виходить зі села, і криється на полі, в збіжжі. Але наглянувши це поляки, почали бігти до нього. Коли зблизилися до командира, він зривається й стріляє до них з пістоля. Ранивши одного сержанта в ногу втікся дальше на поле. Знова з противної сторони почали до нього летіти інші поляки та стріляти з кулеметів. Командир пробивається через них в село. Скінчилось на тім, що К-р Давид в селі добре скрився так, що його не найшли, хоч їх було около 70-ть. Наші втрати: - . Ворожі втрати: один ранений.

Дня 28.УІ. К-р відділу Вовки ІІІ дістав наказ спалити село Конотопи й Теляж. Вечором о год. 10-ій відділ організується в селі Савчині. Опісля фірманками поїхали на місце де мав бути виконаний наказ. Там чекав вже к-р Шах зі своєю боївкою. Командир Давид вислав стрільців на застави. Заставив було дві. Відділ командир поділив на групи, та почали палити. Коли почало село горіти чути було стріли крісові а також з максима зі Забужа. По скінченню палення відділ організується через умовлений знак ракетами. Опісля відділ відіхав назад на маскеровку в терен. Відділ не поніс жадних втрат.

ІІ

1	2	3	4	5	6	7
2457	114	144	2423	-	112	-

ІІІ

Омундуровання, санітарі, прохарчування, узброєння й виряд є в достаточній кількості.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2204	124	147	-	166	2103	172	112	-	2003	-	-	?
420007	33008	37008	-	424003	417000	31200	2107	-	-	-	-	2?

ІV

За звітований час, вд. Вовки ІІІ невишколював тому, що кватерував в терені й копав [бункер]

У

За звітований час відділ не вишколювався з браку політвиховника.
Слава Україні! — Героям Слава!

Писар відділу
Сурмач

К-р. відділу
Давид

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 12-13.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] Місяць липень [1946].

I.

Вовки II. Після наскоку на м. Грубешів усі пвд. I в тому числі пвд. Вовки II був розчленований і розквартирований в селах на своїх оперативних відтинках. ВП робило скаженну нагінку на терен і виганяло українське населення до УРСР.

Такі репресії заломили молодих новобранців, які вже перед самою виселенною акцією зголосилися в ряди УПА і вони почали зі своїми родинами виїжджати за Буг.

К-р ст. бул. Дуда дістав наказ піти в рейд та закріпитися на час сильною нажиму в польських селах.

Дня 13.7.46 р. цілий пвд. Вовки II вирушив в сусідні польські села і там заквартирував, та к-р ст. бул. Дуда почав вязатися з підпільним польським рухом з ціллю скорішого полагодження всіх потреб для пвд., як розвідки, харчів і т. п.

Повязатися вдалося дуже скоро між іншими із пор. "Ватажком", а в слід за цим усі потреби пвд. були ними солідно полагоджувані і пвд. подався далше в Холмщину, тобто терен, який замешкують збільшости польське населення, вже звязком польського польського підпілля.

Так перебував відділ кілька днів у селах замешкуваних польським населенням, послуговуючись звязком польського підпільного руху.

Відділ підчас свого рейду квартирував в таких селах як: Майдан, Біловоди, Майдан Грабовецький і в теребінському лісі.

Дня 21.7.46 р. вд. повернув до тихобіжського лісу, де переквартирував один день.

Дня 22.7.46 р. перейшов цілий вд. Варошин і тут к-р вд. ст. бул. Дуда стрінув мінерщика Володю, який з наказу к-ра заложив на шосі Долобичів-Грубешів вязанки мін.

Дня 23.7.46 р. цілий вд. враз з к-ом для кращого результату улаштували при вищезгаданій замінованій шосі засідку.

На заміновану шосу наїхало авто, з частиною ВП і деякою кількістю цивільного польського населення, яке везло пограбоване українське майно.

Зірвані міни ушкодили авто так, що воно не могло дальше їхати, а ВП, яке було на авті рятувалося втечею.

К-р дав наказ авто спалити що і зроблено. Втікаюче ВП залишило на авті 2 палатки.

Вислід засідки:

Ворожі втрати: невідомі.

¹ "Беркут" ("Ворон") — Володимир Сорочак, студент, випусник старшинської школи УПА "Олені", який після школи був сотенним у Перемиському курені УПА. 28 листопада 1946 р. перебрав командування 28 холмського ТВ УПА "Данилів".

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 2 палатки.

Вистріляно: 48 шт. крісової і 36 шт. фінкової амуніції, та зірвано 3 знаряди.

Знищено 1 ворожу автомашину.

Вовки Ш. Дня 7.7.46 р. 5-ьох стрільців вд. квартирувало в с. Себечеві. Біля год. 15 вони залишили зброю в стодолі, в якій квартирували, 3-ьох із них пішли направляти чоботи, а 2-ох до іншої стодоли, щоб там почистити запасову амуніцію. В цей час надіхали до села 5-ох з ВП так що вже згадані наші стрільці не мали змоги до стодоли, де була зброя добіжчи.

Фірман, який привіз ВП завважив як до стодоли де була захована зброя сховався якийсь молодий мужчина й про це сказав ВП.

Вони пішли до стодоли, мужчини, який там заховався не знайшли, а натомість знайшли зброю і забрали.

Вислід сутички:

Втрачено: 2 ППШ, 2 кріси, і 400 шт. амуніції.

Дня 14.7.46 р. 2-ох стр. вд. на наказ к-ра ст. бул. Давида спалили будинок читальні "Просвіти" в Жужелі, який являвся добрим пунктом для заквартирування і уявляв собою рівночасно добрий опірно-оборонний пункт.

Вислід:

Спалено 1 будинок "Просвіти".

Дня 29.7.46 р. к-р вд. ст. бул. Давид враз з 9-ма стрільцями вд. і мінерчиком Володею улаштували засідку при шосі Варошин-Долобичів. Для кращого результату засідки заложено на шосі 2-а гнізда мін і відповідно замасковано.

На заміновану шосу наїхало 1 авто з цивільним населенням, яке пропущено не зриваючи мін. За якийсь час надіхало друге авто вже з ВП, під яким зірвано міни і авто вилетіло в повітря.

Крізь дим можна було завважити втікаючих ВП та зараз надіхало ще 2 авта з ВП, так що наші стрільці мусіли зі своїх становищ вицофатися далше в ліс так, що фактичних втрат ВП тяжко устійнити.

Вислід засідки:

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: жодні.

Знищено: 1 автомашину.

Зірвано: 3 знаряди.

Слава Україні.

Героям Слава.

/ - / Громовий
в.о.ш.ш. КВ.

/ - / Беркут¹
в.о.к-ра КВ.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 8[IX], 282-283.

УПА — Захід.
Сян.
Данилів.

Постій 1.10.1946 р.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] **місяць жовтень.**

Вовки 99/552.

Дня 6.10.46 р. один рій пвд. з рой. Чорним спалив в селі Боратині 7 скирт збіжжя, зібраного ВП з земель українців, насильно вигнаних до УССР. Спаленням збіжжям [...] недопущено і користуватися українським збіжжям польському вислужницькому урядові та не допущено до закватування в с. Боратині, яке там хотіло закватувати і робити перемолот цього збіжжя і тим самим відтяжено терен від всякого рода засідок чи нападів, які могли відбуватися в часі закватування ВП чи то зі сторони таки ж того самого ВП чи інших ворожих сил.

Вислід акції: спалено 7 скирт збіжжя.

Вовки 100/554.

Дня 5.10.46 р. рішено знищити випадову базу ВП, МО та УБП міста Варяж, як рівнож покарати цивільне населення міста Варяжа, яке давало розвідку для УБП про наші рухи по селах та спільно з ВП грабувало українське населення. З тою ціллю пвд. Вовки 100/554 брав участь в наскоку на місто Варяж та мав свій призначений відтинок. На своєму відтинку пвд. мав завдання знищити два ворожі пункти — крупарню і сушню, які являлися місцем кватирування ВП та були рівночинно добрими оборонними пунктами. До призначених становищ під крупарню і сушню дійшов пвд., виминаючи міст на річці Варяжанці від сторони Коркова та Лубова перед яким стояла стійка ВП. Не зважаючи на воду, стрільці перебрели річку Варяжанку і без найменшого ворожого заперічення дісталися під крупарню і сушню. К-р дав наказ трьом стрільцям підсунутись під виставлену на мості стійку, та після вибуху першої торпеди стійку зліквідувати. В міжчасі к-р викликав з поблизької хати господаря поляка, який дуже радо проінформував про розміщення ВП в місті, і як виявилось, що з крупарні ВП вибралося до м. Грубешева, а залишені 5 вояків перейшли кватирувати до дому читальні Просвіти, тобто до другої частину ВП. В звязку з тим командир дав наказ підсунути торпеди під другий пункт, тобто сушню, яка була побудована при костелі та заждавши до години 10, дав наказ випускати торпеди. Перші торпеди не вдалося пустити, тому, що в торпеднику було щось зіпсоване, а почувши вибух торпеди, яку випустив інший пвд. на будинок МО, к-р дав наказ обстріляти сушню. В тому часі вислані три стрільці зліквідували ворожу стійку на мості. Від вбитого стійкового забрано англійський автомат "Стерн". За хвилину, направивши торпедник, пущено торпеду, яка пішла понад будинком. ВП скаженно обстрілювали цей відтинок гранатометами і то від сторони дому читальні Просвіти, де не можна було спрямувати огню проти них, бо він був би разив наш інший пвд., який був на цьому відтинку. Тому к-р дав наказ змінити становища і випускати торпеди на сушню з ін-

шого боку. Пущено 4 малих торпеди, які попали прямо в будинок і його розвалили. Мимо сильного кулеметного вогню зі сторони ВП з костела, вдалося дістатися до сушні, де здобуто один російський кулемет, один пістоль, 400 шт амуніції і 2 мундури ВП. Після чотири годинного бою к-р дав наказ відступити та палити за собою будинки.

Підчас бою втрат зі сторони пвд. не було жодних, лише кулеметчик Морозов легко ранений. Ворожі втрати в людях, крім вбитого стійкового на мості не вдалося устійнити.

Вислід наскоку:

Ворожі втрати: невідомі (один вбитий).

Власні втрати: один ранений.

Здобуто: один рос. кулемет, один автомат "Стерн", один пістоль, 400 шт. амуніції і дві військові уніформи.

Вистріляно: 230 шт. крісової і 80 шт. фінкової амуніції та 5 торпед.

Вовки 100/555.

Дня 5.10.46 р. цілий пвд. враз з к-ром бул. Давидом брав участь в наскоку на місто Варяж та мав за завдання знищити будинок МО. Пвд. зайняв становища під церковним парканом, звідки і почав обстрілювати будинок МО тоді, коли котрийсь із міліціантів вийшов і запитав тричі польською мовою: "Кто ест?" Після обстрілу підсунено торпеду і пущено на будинок МО. Коли із сусідніх будинків дались чути крики, приготовано для пускання другу торпеду, але не вдалося її зараз пустити, аж по направленню перерваного кабеля. Після вибуху другої торпеди к-р Давид з першою ланкою другого роя вскочив до середини дому МО, а інші стрільці цього рою окружили будинок. На МО не було вже нікого, а після докладних обшуків знайдено два кулемети, два кріси, около дві тисячі шт. амуніції і машину до писання. Опустивши дім МО та зайнявши старі становища, завважено підїжджаюче авто, яке за хвилину стало і шофер втік. Кількох стрільців з к-ром підсунулись до авта, з якого забрали 1 кріс, одну військову шинелю, большевицьку палатку та 60 шт. амуніції, а авто спалено. Коли відходили від авта, від сторони ринку дались чути стріли, від яких зістав ранений в ліву руку стр. Яворенко. За якийсь час кількох стрільців вскочило до приватного мешкання одного з МО і тут забрано один кріс, один пістоль і військовий пас. Ст. вістун Горак був з роєм на відтинку пвд. Вовки 100/554, де пускав торпеди на сушню. На цьому відтинку ст. стрілець Ярош вбив переходячого туди секретаря комуністичної партії, який не хотів підняти рук. Після чотирогодинного бою дано наказ до відступу, але запалені стрільці відступили лише після третього упімнення, запалюючи будинки села і міста Варяжа.

Вислід наскоку.

Ворожі втрати: невідомі (вбитий секр. ком. партії).

Власні втрати: 1 ранений.

Здобуто: 2 кулемети, 4 кріси, 1 пістоль, 2060 шт. амуніції, 1 машину до писання, 1 військову шинелю і 1 советську палатку.

Вистріляно: 250 шт. крісової і 50 фінкової амуніції, 6 торпед.

Дня 20.10.46 р. другий рій пвд. квартирував в с. Василеві. Рано о год. 8 приїхало до села ВП в числі 18 осіб. Трьох стрільців пвд., а саме: ст. стрілець Гордий, стр. Вовк та один стр. з гостинного пвд. ГП квартирували в одній стодолі, яка була всипана перед ВП, що в ній квартирують повстанці. ВП обскочило стодолу та почали шукати, але що ніхто не хотів лізти на сіно; поліз сам плютуновий з ВП. Він почав шукати, знайшов кулемета і подав його на долину. Коли дальше шукав, знайшов фінку, яку відкинув до стрілу стр. Гордий і лежав скритий в сіні. Плютуновий потягнув за цівку, але в той момент ст. стр. Гордий зірвався і пустив серію по ньому, але диска подала лише кілька набоїв. Плютуновий замірявся пустити серію по ст. стр. Гордому, але цей зловив за цівку і скрутив в бік, а другою рукою витягнув з кишені гранату і зубами зірвав кілку забезпечникову. Гордий хотів розірватися гранатою разом з плютуновим, але запальник не спалив, тоді він почав бити плютунового гранатою по голові. Опісля викинув плютунового і цей полетів на діл, фінка лишилась в руках ст.стр. Гордого. Сам Гордий не гаючись довго впустив кілька серій по ВП і від його стрілів зістало ранених 2-ох з ВП. Спаніковане ВП відступило від стодолі, з чого скористали наші вояки і вицофались, обстрілюючи ворогів.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: 2 ранених.

Власні втрати: жодні.

Здобуто: 1 ППШ.

Втрачено: 1 кулемет.

Гостюючий Г.П.

Дня 15.10.46 р. відстало двох стрільців пвд. застуканих в хаті на сніданню в с. Василеві ВП в числі около 16 осіб. 4-х з ВП війшли до хати і застали згаданих двох вояків на сніданні, а коли ті вхопили за зброю, ВП втікло з хати, та долучило до своєї частини. Наші вояки вибіли також з хати та відстрілюючись подалися в село поміж будинками, маючи за собою погоню ВП. ВП обступило 3 стодолі та, вважаючи, що наші вояки там сховалися запалили стодолі і чекали заки згорять, аж тоді відступили. Наші вояки відступаючи і відстрілюючись ранили 1 з ВП.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: 1 ранений.

Власні втрати: жодні.

П.

На оперативному відтинку Данилів діяло протягом звітового місяця 2 головні ворожі польські сили, стала і доривочна.

Сталі.

А) ВОП квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 50 — 60 осіб.

Кристинопіль 50 — 60 осіб.

Забужжя — Сокаль 50 — 60 осіб.

Печигори 50 — 60 осіб.

Крищів 50 — 60 осіб.
Грубешів 120 — 160 осіб.
Разом : від 370 — 460 осіб.

Б) МО квартирувало в звітному місяці:

Белз 15 осіб.
Кристинопіль 8 осіб.
Забужжя — Сокаль 8 осіб.
Хоробрів 8 осіб.
Варяж 15 осіб.
Корчів 7 осіб.
Ликошин 7 осіб.
Крилів 6 осіб.
Турковичі 7 осіб.
Грубешів 60 осіб.
Разом: 151 осіб.

В) УБП квартирувало в звітному місяці:

Грубешів від 60 до 70 осіб.
Разом: від 60 до 70 осіб.

Г) ОРМО квартирувало в звітному місяці:

Белз від 15 до 20 осіб.
Кристинопіль від 10 до 15 осіб.
Грубешів від 60 до 80 осіб.
разом: від 80 до 115 осіб.

Д) ВП (залоги міст) квартирувало в звітному місяці:

Грубешів від 350 до 400 осіб.
Разом: від 350 до 400 осіб.

Разом усіх сталих ворожих польських сил квартирувало в звітному місяці:

ВОП від 370 до 470 осіб.
МО від 151 до 151 осіб.
УБП від 60 до 70 осіб.
ОРМО від 85 до 115 осіб.
(Залоги міст) ВП від 350 до 400 осіб.
Разом: від 1016 до 1196 осіб.

Крім польських ворожих сил перебувають в терені сталі большевицькі сили НКВД і квартирують:

Грубешів від 390 до 400 осіб.
Разом: від 390 до 400 осіб.
Доривочні.

Доривочні ворожі польські сили, як уже згадано в попередньому звіті залишилися в нашому терені в дуже малій кількості з ціллю охорони та обмолоту збіжжя. Вони мали свої осідки:

Себечів від 10 до 15 осіб.
Варяж від 50 до 60 осіб.
Разом: від 60 до 75 осіб.

Крім того доривочна польська сила квартирувала від 10.10. до 25.10.46 р. в с. Лешкові в числі від 25 до 30 осіб, де забирали частини з розбитої текстильної фабрики.

В тому звіттовому місяці стала ворожа польська сила була дещо рухливіша, чим в попередньому місяці. ВОП показувався на селах, але лиш з ціллю грабунку і то до часу наскоку на місто Варяж. Відтак почали більше пильнувати своїх місдць побуту, боялись відплати із сторони наших повстанців за грабунки і знущання над залишеним українським населенням які стрінули ВОП та МО в Варяжі. Сам к-т МО в Варяжі після наскоку сказав, що вже більше не буде старатися про кулемети і зброю для МО, а тим самим заперестав випадати на села.

УБП із своїми штурмівками маючи розвідку з минулого місяця від своїх спеціальних вислаників-розвідників, дальше вело розвідку в терені при помочі тих же, про що свідчить факт, щодня 30.10.46 р. трьох стрільців з пвд. Вовки 100/555 арештували в селі [Угринові] у незнайомого чоловіка, і як пізніше виказалося був це розвідник УБП висланий спеціально в терен на розвідку. Незнаного передано СБ.

Крім того УБП робило напади на наші села:

Костяшин, Ліски, Василів дня 14 і 15.10.46 р. від 18 до 20 осіб.

Корчмин дня 16.10.46 р. від 150 до 200 осіб.

Василів дня 20.10.46 р. від 20 до 30 осіб.

Довжнів дня 21.10.46 р. від 10 до 15 осіб.

Русинь дня 22.10.46 р. від 20 до 40 осіб.

Припятин дня 25.10.46 р. від 25 до 30 осіб.

Русинь дня 30.10.46 р. від 20 до 30 осіб.

Разом через 8 днів: від 273 до 365 осіб.

Усі вище вказані напади УБП на села були на підставі доносу розвідників УБП.

Напад УБП в дні 22.10.46 р. на село Русинь був на підставі доносу невідомої спекулянтки, яка день перед тим, будучи в селі Русинь, бачила наших кількох повстанців. Напад в дні 25.10.46 р. в селі Щепятин був спеціально на всипану хати віст. Крука к-ра пвд. Вовки 99/552. Напад на село Корчмин був в спілці УБП з большевицьким НКВД і на підставі всипу зловленого ще перед тим сексота Соловія, який всипав місця квартирування наших повстанців в с. Корчмин, де УБП тогож таки дня арештувало 16 осіб.

Група рейдууча УБП в днях 14 і 15.10.46 р. по селах Костяшин, Ліски і Василів була лише характеру розвідчого, бо нікого не арештувала і ревізій по господарствах не робила.

Погранзастави з-за Буга та Солокії в звіттовому місяці в терені не показувалися.

III.

Узброєння та умундування п[і]дв[і]д[і]лів в достаточній кількості. Санітарна сторінка недомагає. Відчувається брак фахових санітарів та відповідних медикаментів. Однак в тому напрямку пороблено вже деякі захо-

ди, а саме доручено кожному лад. відпустити з біжучого рахунку повну кількість грошей на закуп медикаментів та перевізочного матеріялу. Відносно гостючого пвд. Г.П то там відчувається брак умундурування, тому що пвд. будучи в рейді, обносився і ще не вспів як слід справити і наладати умундурування, на що відпущено йому з рамени КВ певні фонди.

ІУ.

Змін персональних в підвідділах за час звітового місяця не було. Стан як в залучнику.

У.

Внаслідок сталого розчленування пвд. та підготовки до зими, підвідділи не переводили жодного вишколу.

УІ.

Вовки 99/551.

Політвиховник Гучава провів з стрільцями пвд. протягом звітового місяця 4 політвиховні зайняття і там:

дня 4.10.46 р. політичний огляд — дві години;

дня 7.10.46 р. 12 прикмет характеру українського націоналіста — дві години;

дня 22.10.46 р. перегляд преси — дві години;

дня 26.10.46 р. уривки з “Гуцульського куреня” — дві години;

разом політвиховних занять — 8 годин.

Відносно інших пвд. то там протягом звітового місяця не проведено політвиховних занять.

В пвд. Вовки 100/554 і 100/555 та в гостючому Г.П брак політвиховників, однак стрілецьтво читає “Інформативні вісті”, а про вияснення деяких непорозумілих справ звертається до роевих, чи краще вироблених під політичним оглядом стрільців.

УІІ.

Протягом звітового місяця відбуто з рамени КВ дві відправи з командним складом пвд. Вовки 99/551 і 99/552.

На відправах порушено такі справи:

1. Підготовка пвд. до зими, тобто випосаження в зимовий одяг та взуття, забезпечення в сховища.

2. Конспіративне перебування в закріпленому терені.

3. Співпраця з тереновими чинниками відносно збирання контингенту збіжжя та його магазинування.

Відносно усіх трьох точок переведено теоретичну перевірку та подано інструкції і завваги. Проінструктовано також, в який спосіб та в якій кількості збіжжя магазинувати.

Слава Україні! — Героям слава!

в.о. ш.ш. КВ.

/-/ Громовий.

в.о. к-ра.

/-/ Беркут.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 8, 175-180.

УПА-Захід.
Сян.
Данилів.

Постій 22.12.1946 р.

[Оперативний звіт] Місяць листопад [1946].

Вовки 99/552. Дня 16.11.46 р. роєві пвд. Чорний і Яворенко, та двох стрільців наїхали в с. Горатині на ворожу засідку, яку влаштувало ВОП з Кристинополя в числі около 13 осіб. Надїжджаючих здержала ворожа стійка на краю села, а всі інші вояки ВОП-у були під цю пору в хаті. Наші вояки зіскочили з воза і в цей мент посипались стріли зі сторони ворога, так що вони змушені відступити, залишаючи фірманку. Від ворожих стрілів був поранений один кінь. Другого коня з возом ВОП забрало.

Вислід сутички:

втрачено: 2 коні, 1 віз, 1 дощевик.

II.

На відтинку Данилів діяло протягом звітового місяця 2 головні ворожі сили стало і доривочна.

1) Сталі:

а) ВОП квартирувало в звітовому місяці:

Белз	від 50	до 60 осіб
Кристинопіль	50	60
Забужжя (Сокаль)	50	60
Крилів	50	60
Грубешів	120	160
разом	від 220	до 400 осіб

б) МО квартирувала в звітовому місяці:

Белз	до 15 осіб
Кристинопіль	8
Забужжя(Сокаль)	8
Хоробрів	8
Варяж	15
Корчів	7
Ликошин	7
Крилів	10
Грубешів	60
Турковичі	7
разом	до 151 осіб

в) УБП квартирувала в звітовому місяці:

Грубешів	від 60	до 70 осіб
разом	від 60	до 70 осіб

г) ОРМО квартирувало в звіттовому місяці:

Белз	від 15	до 20 осіб
Кристинопіль	10	15
Грубешів	60	80
разом	від 85	до 115 осіб

д) Залози міст (ВП) квартирували в звіттовому місяці:

Грубешів	від 350 до	400 осіб
разом	від 350 до	400 осіб

Разом усіх сталих ворожих польських сил квартирувало в звіттовому місяці:

ВОП	від 320	до 400 осіб
МО	151	151
УБП	60	70
ОРМО	85	115
ВП (залози міст)	350	400
разом	від 566 до	1136 осіб

Крім польських ворожих сил перебувають в терені сталі большевицькі сили НДВД і квартирують:

Грубешів	від 350	до 400 осіб
разом	від 350	до 400 осіб

2) Доривочні: Ворожі польські сили як вже було згадано в попередньому звіті залишилися в нашому терені в дуже малій кількості і то з ціллю охорони та обмолоту зібраного збіжжя. Вони мали свої осідки:

Себечів — до 15.11.46 р.	від 10	до 15 осіб
Варяж — до кінця місяця	50	60
разом	від 60	до 70 осіб

Усі бої ворожої польської сили по лінії ліквідації нашого визвольного руху заключаються в мережі засідок із сторони ВОП, та нападах на українські села із сторони УБП.

Засідки робить ВОП найбільше в прикордонних селах, де часом вдається їм застукати наших повстанців, як це мало місце в с.Боратині дня 16.11.46 р.(гляди опор. звіт) та дня 12.11.46 р. був вдатний напад ВОП на с. Махнівок, де застукали і вбили одного повстанця та двох цивільних мужчин. Всі інші засідки ВОП-у, як пр. на цвинтарі в с. Шиконичі та в інших місцевостях по перехресних дорогах були невдатні, бо навіть самі селяни розслідили в багатьох випадках місця засідок та остерігли наших повстанців. Самі випадки ВОП на українські села днями мали характер лише грабіжницький та терористичний у відношенні до залишеного українського населення.

Дня 21.11.46 р. ВОП з Крилова побили і ограбили в с. Сиховичі господаря Тарасюка Івана за те, що не дав їм горілки та закидували йому, що його син Гриць є “бандита”.

УБП так як і в попередньому місяці робили на підставі доносів своїх розвідників та зрадників Соловія та Рози, напади на поодинокі села, і так:

Махнівок, Корчмин, Кривиця	дня 3.11.46 р.	від 90	до 100 осіб
Ліски, Костяшин	13 і 14.11.46	40	50
Василів	14 до 17.11.46	40	55
Корчмин	27.11.46	15	20
разом	7 днів	від 185	до 230 осіб

Усі напади зроблені на підставі доносу зрадника Соловія, сам він бере участь і в слід за ним УБП, арештує поодиноких підозрілих, вказаних Соловієм людей та грабить їхнє майно.

Большевицькі сили, як НКВД та пограничники з-за Буга і Солокії протягом звітного місяця в нашому терені не показувалися.

III.

Узброєння та умундування пвд. в достаточній кількості. Санітарна сторінка не помагає, відчувається брак фахових санітарів, відповідних медикаментів та перев'язочного матеріалу.

Відносно гостюючого пвд. Галайда П. та як вже згадано в попередньому звіті після повороту з рейду, відчувається брак умундування. З взуттям протягом звітового місяця справу дещо наладжано.

IV.

Вовки 99. До пвд. прибули з лікування харчовий інтендант Дубина та стр. Перемога.

Крім того прибув новий стрілець Сливка.

З пв. вибули до реф. пропаганди 2-ох стрільців: Клим і Борис.

Інших персональних змін в пвд. протягом звітового місяця не було. Стан як у залучнику.

V.

Внаслідок забезпечення пвд. до зими і з того приводу розчленування пвд. вишколу в звітовому місяці не переводилося.

VI.

Відносно політвиховання — то внаслідок постійного розчленування пвд. та підготовки до зими, політвиховної роботи в пвд. протягом звітового місяця не переводилося.

У всіх пвд., крім гостюючого Галайда П. відсвяткованого “День 1-го Листопада” з слідуною програмою:

- 1) Збірка.
- 2) Декалог.
- 3) Відозва КП до повстанців.
- 4) Реферат.
- 5) Одно-хвилинна мовчанка.
- 6) Національний гімн.

7) Розхід.

Крім того політвиховник Гучава провів в пвд. Вовки 99/551 при участі всіх стрільців два політвиховні заняття:

дня 5.11.46 р. на тему “Радісні вістки” та передруки з заграничних газет дві години.

дня 10.11.46 р. Гутірка на національно-революційні теми 2 год.

Разом 4 години політвиховних занять.

Слава Україні!

в.о.ш.ш.К.В. Громовий

Героям Слава!

в.о.К.В. Беркут.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 237-240.

УПА-Захід.

Сян.

Данилів.

Постій, 21.1.1947.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] Місяць грудень [1946]

Вовки 99/551

Дня 26.12.1946 к-р 1 роя Левко-Шум, в порозумінні з к-ром пвд. Остапом, поїхав враз з цілим роєм, двома підводами, в терени, замешкувані польським населенням, організувати м'ясні харчі для пвд. На год. 18-ту прибув до села Кмичин, та сам Левко із одним стрільцем пвд. пішов до хати зорієнтуватися, де можна зареквірувати свині.

Тим часом віст. Гаркуша, який находився на дворі, роззброїв вже одного переходячого осібняка, що мав англійського кріса. Роззброєний заявив, що він є членом ОРМО, та що є їх в тому селі 24 і мають всі крісову зброю. Роззброєного залишено під сторожею, а Левко ще з кількома стр[ільцями] йдуть по хатах і роззброюють ще 3-ох з ОРМО. Опісля, тому що село дуже розтягнене, в селі рух, замала наша сила, щоби в короткому часі при розтягності села роззброїти всіх, рішено перервати роззброювання та приступити до виконання завдання, за яким приїхали. Подалися в поворотну дорогу до колонії Кмичин, Левко з Крилатим та Гаркушою впереді, а фірманки 100 м. позаду. Нараз перед ними зарисувались від сторони будинків три постаті. Левко здержує їх словами в польській мові: “Кто ест!” — “А там кто” паде відповідь і рівночасно відкрито вогонь. Левко з товаришами відповів також вогнем, а за цей час наспіли інші хлопці і ворог втікає.

Нараз десь збоку тихий вистріл і щось червоне впало між Левком, Крилатим і Гаркушою, які думали, що це ракета не експльодувала, та за секунду експльозія — Левко і Гаркуша легко ранені. Це була крісова граната. Як пізніше устійнено, було це УБП, яке об'їздило терен та розділювало зброю між ОРМО.

При такому обороті справи треба було зрезигнувати з організування харчів, а подумати про цілковитий відворот. Так теж і зроблено.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: невідомі.

Власні страти: 2 легко ранені.

На ОРМО здобуто: 4 кріси (3 англ. 10 заряд.), 45 шт. рос. і 30 англ. аmun.

Вистріляно: 39 шт. крісової і 27 фінк. аmun.

II.

На відтинку Данилів діяло протягом звітового м-ця дві головні ворожі польські сили — стала і доривочна.

1. Сталі:

а) ВОП квартирувало в звітовому м-ці:

Белз від 50 до 60 осіб.

Кристинопіль від 50 до 60 осіб.

Забуже-Сокаль від 70 до 80 осіб.

Крилів від 60 до 65 осіб.

Разом від 230 до 265 осіб.

б) МО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 8 до 12 осіб.

Кристинопіль від 10 до 15 осіб.

Забуже-Сокаль від 20 до 25 осіб.

Варяж від 18 до 20 осіб.

Кирилів від 7 до 9 осіб.

Метелин від 6 до 7 осіб.

Ликошин від 6 до 7 осіб.

Грубешів від 40 до 45 осіб.

Разом від 115 до 140 осіб.

в) УБП квартирувало в звітовому м-ці:

Грубешів від 60 до 70 осіб.

Разом: від 60 до 70 осіб.

г) ОРМО квартирувало в звітовому м-ці:

Белз від 20 до 30 осіб.

Кристинопіль від 40 до 50 осіб.

Забуже-Сокаль від 40 до 45 осіб.

Разом: від 80 до 125 осіб.

Разом усіх польських сил перебувало протягом звітового м-ця:

ВОП від 230 до 265 осіб.

МО від 115 до 140 осіб.

УБП від 60 до 70 осіб.

ОРМО від 100 до 125 осіб.

Разом від 505 до 600 осіб.

Крім сталих польських сил перебували протягом звітового м-ця стала большевицька ворожа сила НКВД і квартирувала:

Грубешів від 40 до 45 осіб.

Разом від 40 до 45 осіб.

2. Доривочна польська ворожа сила, яка перебувала в терені в часі звітового м-ця мала виключно передвиборче пропагандивне завдання. Ціла доривочна ворожа польська сила начислювала около 300 чоловік і вела передвиборчі мітинги по селах і так:

1 група около 40 чоловік рейдувала:

Перемислів дня 4 до 5.12.46.

Вижлів дня 5 до 6.12.46.

Миців дня 6 до 9.12.46.

Цеблів дня 13 до 14.12.46.

Жабе дня 14 до 15.12.46.

Себечів дня 16 до 19.12.46.

Разом перебувала 13 днів, а по закінченні свого завдання подалася на Варяж.

2 група около 40 чоловік рейдувала:

Василів дня 4 до 6.12.46.

Кривиця дня 6 до 8.12.46.

Корчмин дня 8 до 9.12.46.

Щепятин дня 9 до 11.12.46.

Разом перебувала 8 днів, а по закінченні свого завдання подалася на Томашів.

3 група около 40 чоловік рейдувала:

Гільче дня 13 до 14.12.46.

Жнятин дня 14 до 15.12.46.

Довжнів дня 15 до 16.12.46.

Разом перебувала 4 дні, а по закінченні свого завдання подалася на Варяж.

4 група около 40 чоловік рейдувала:

Угринів дня 4 до 5.12.46.

Тудорковичі дня 5 до 6.12.46.

Старгород дня 6 до 7.12.46.

Городиловичі дня 7 до 8.12.46.

Войславичі дня 8 до 10.12.46.

Разом перебувала 7 днів, а по закінченні свого завдання подалася на Варяж.

5 група около 150 чоловік рейдувала з тимже самим завданням по селах Холмщини: Витків, Потуржин, Василів та інші і перебувала в терені від 4.12.1946 до 23.12.1946 тобто 19 днів. Дня 23.12.1946 подалася на м. Грубешів. Крім вище вичислених заквартирувало в терені ще дві групи ВП в силі около 80 чоловік, а саме в Долбичеві і Варяжі по 40 осіб і як доносить розвідка є це охорона виборчої урни та комісаря виборчої округи, який перебуває в Варяжі.

Уся робота, як доривочної так і сталої ворожої польської сили в терені протягом звітового м-ця мала виключно пропагандивний характер в зв'яз-

ку із наближаючимися виборами. Колишні польські людологи і розбійники, які ще кілька місяців тому виганяли українське населення до СРСР, які ще вчора грабили і побивали оставше українське населення, сталися сьогодні в [напередодні] “виборів “ревними опікунами” та “ангелами хоронителями” з втіленням усіх прикмет справедливості, як це давалося вичути в виголошуваних ними промовах на передвиборчих мітингах. Вчорашня не здисциплінована голота, яка стріляла наших людей, палила наші села, стала нагло сьогодні карною і здисциплінованою одиницею в поведінці та відношенні до українського населення. Все це далось вичути і побачити з передвиборчого рейду груп доривочної ворожої польської сили. “Ревні опікуни” записували на те, щоб потім кинути до коша, усі кривди заподіяні населенню, а довідавшись про деякі, як, пр., спалення с. Вижлова ВП, та побиття деяких господарів тим же самим ВП чи МО пообіцяли усе те зло направити, а станеться це тоді, коли населення піде до виборчих урн і віддасть свої голоси за “демократичний блок”.

ВОП також брав участь у передвиборчій пропаганді, але виключно по селах положених в прикордонній полосі, тобто 5 км. від кордону.

УБП не лишилося також позаду інших і брало може найактивнішу участь в пропаганді, що заключалась в приділенні до кожної рейдуючої пропагандивної групи по кілька своїх людей, розуміється для самоконтролі, а в першу чергу для розвідки на протиукраїнському відтинку.

При тім кожна із пропагандивних груп розпродала населенню багато календарів на 1947 рік та “демократичної преси” на курення, як це висловлювалися деякі продавщики. Погранзастави з-за Буга та Солокії протягом звітового місяця, в терені не показувалися.

III.

Узброєння та умундування в задовільному стані у всіх пвд. В пвд., в яких не було санітарів, зараз є, після відбутого дво тижневого санвишколу, який відбувся в звітовому м-ці за старанням У.Ч.Х.

Пвд. прохарчовуються в цивільного населення, та крім того приготують собі залізни порції м'яса і товщу, які виносять по 20 кг на стрільця.

На закуп медикаментів для У.Ч.Х. відпущено з фондів К.В. 35,000 зл.

IV.

Дня 22.11.46. Прибув к-р КВ ст. бул. Беркут. До пвд. Вовки 100/554 прибув політвиховник ст. стр. Зенко. Інших персональних змін в пвд. не було. Стан як в залучнику.

V.

На підставі одержаних військових підручників пвд. вишколюються здебільша теоретично.

VI.

Протягом звітового м-ця проведено у всіх пвд. за виїмком гостюючого Г II, в якому брак політвиховника, політвиховні заняття. Вовки 99/551.

15.12.46. Читання радієвих вістей — 2 год.

20.12.46. Загальні відомості з історії України — 3 год.

26.12.46. Читання радієвих вістей — 2 год.

Разом плвх. занять 7 годин, переводив політвиховник Гучава.

Вовки 99/512.

18.12.46. Декалог з поясненнями; відомості про УПА, УГВР — 3 год.

27.12.46. Відомості з українознавства — 3 год.

9.12.46. Стрілець-пропагандист, поведення між населенням — 2 год.

Разом плвх. занять 8 годин, переводив політвиховник Чумак.

Вовки 100/554.

23.12.46. Політичний огляд відомості про УГВР — 3 год.

Заняття переводив пвх. Зенко.

Вовки 100/555.

15.12.46. Політичний огляд — 2 год.

26.12.46. Історія України — 3 год.

27.12.46. Декалог — 3 год.

29.12.46. Історія України — 3 год.

Разом пвх. занять 11 годин.

Заняття переводив в пвд. Вовки 100/555 районний пропагандист

Чмелик.

УІІ.

За час звітового м-ця перепроваджено відправи з ком. складом всіх пвд., яких реферовано:

1) справи канцелярії;

2) справи господарські, прохарчуванням та умундуванням;

3) справи різні:

а) конспірація,

б) дисципліна,

в) поведінка вояка серед населення,

г) відношення до польського населення;

г) заготовка харчів між українським та польським населенням;

д) напрямні відносно оперативних дій;

е) зв'язок;

є) співпраця з тереновим проводом;

ж) справа санітарна — заряджено копання санітарних криївок.

Крім цього проведено інспекцію вд. Вовки 99 із слідуочим вислідом:

стан моральний — задовільний;

стан політвиховний — задовільний;

стан умундур. та взуття — добрий;

стан узброєння — добрий;

стан забезпечення на зиму — добрий.

Видано протягом звітового м-ця ряд наказів і розпоряджень.

Слава Україні!

в.о.ш.ш. КБ. Громовий.

в.о.к-ра КВ. Беркут.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 31-36.

УПА — Захід.
Сян.
Данилів.
Вовки Іб.

Постій 31.1.1947 р.

**Звіт оперативний
за час від 30.XI – 31.XII. 1946.р.**

В звіттовому часі, пвд. “вовки” Іб. перевів працю: стягання та забункро-
вання бляхи, магазиновання збіжжя, політ-заняття та військовий вишкіл.

Писар: Чумак
підписи

Командир: Крук

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and
Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 55.*

УПА-Захід
Данилів
Вовки Іб.

Постій, 31.1.47.р.

**Звіт оперативний
за час від 31.XII.46 – 31.1.47.р.**

В звіттовому часі переведено таку працю: переведено грошеву збірку на
Б.Ф.-УПА. та відсвятковані свята 22-го і 29.1.1947. року.

Чумак

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and
Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 71.*

УПА-Захід
Данилів
Вовки Іб.

Постій, 31.1.47.р.

**Оперативний звіт.
за час від 31.XII. – 31.1.47. р.**

В звіттовому часі не переведено ніяких політ-занять, з причини пере-
шкод в терені, фізичної праці та розпушення на Різдвяні свята і переведен-
ня збірки на “БФ” УПА.

29.1.47. відсвятковано нац. свята, 22.1. – 29.1.47.р. Крутів.

Чумак

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and
Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 68.*

Постій 31.1.1947

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ [за] місяць січень [1947].

Вовки 99.

В ночі з 31.12.46 на 1.1.47 к-р 1-ої чоти бул. Остап висилає 4-ох стрільців на чолі з ст. стр. Швагром для допомоги рай. СБ з метою арештувати мешканця с. Дутрова, підозрілого в веденні розвідки по українських селах в користь УБП.

Винного вдалося арештувати без найменшого спротиву зі сторони того ж, а то тому, що зброю, яку мав в посіданні, мав заховану. При тім сконфіковано йому одну пару коней і одну безрогу.

Вислід. Арештування винного та конфіската 1-ої пари коней і 1-ої безроги.

Дня 9.1.47 р. до села Доброчина приїхало 3-ох з МО Кристинопіль та кількох цивільних поляків розбирати українські хати.

Того ж дня квартирувало в тому ж селі 5 стрільців з 2-ої чоти, 4-х стрільців з іншого відділу та 3-ох з теренової сітки. Довідавшись про приїзд міліціонерів, хлопці рішили прогнати їх. З тою ціллю підійшли непомітно поміж хатами на місце, де міліціонери і цивільне польське населення було зайняте розбиранням хатів та віддали кілька стрілів. Міліціонери та цивільне населення, почувши стріли, покидали все і втікли, лише один із МО здався, якому забрано зброю.

Вислід наскоку.

Ворожі втрати: жодні.

Власні втрати: жодні.

Двох міліціонерів втікло, 1 здався, якого роззброєно і звільнено.

Здобуто: 1 кріс, 2 шинелі, 2 шапки військові, 2 пояси військові, 5 пар коней і 4 вози.

Вистріляно: 20 шт. амуніції.

Вовки 100/555.

Дня 7.1.47 р. ст. стр. Богун, квартируючи в с. Шихторах довідався, що до сусіднього села Підсочного приїхав 1 осібняк, який від місяця часу служив в ВОП-Крилів, з ВОП робив напади на села і за його інформаціями ВОП арештувало в терені декількох людей. Ст. стр. Богун взяв децизію вищезгаданого осібняка арештувати, якщо не буде ставити збройного стротиву, а в противному випадку зліквідувати, як розвідчика і донощика ВОП в Крилові.

Вечером о год. 20 ст. стр. Богун пішов з тою ціллю до с. Пісочне. Підійшов під ту хату, де був цей осібняк і застукав у двері та застав їх замкненими. На його стукіт вийшла жінка і повідомила його, що прибувший осібняк, вчувши стукіт, сховався в хаті за шафою. Ст. стр. Богун входить до хати і звиває згаданого осібняка, щоби вийшов з-за шафи і щоби підняв руки вгору. Цей, однак, думаючи рятуватися, звалює шафу на ст. стр. Богуну. Але

Богун в цей час пускає по ньому одну серію з ППШ. ППШ затинається, а осібняк ловить за цівку і наступає шамотання. Ст. стр. Богун ловить за пістоллю і осібняк — розвідчик пускаючи зі страху автомата із словами: “Браце не стшеляй ме, я ці не видам”. Але розгарячкований ст. стр. Богун пускає по ньому ще одну серію і осібняк — розвідчик паде трупом.

Вислід наскоку.

Ворожі втрати: 1 вбитий.

Власні втрати: жодні.

Дня 10.1.47 р. ройовий віст. Ворона, перебуваючи з роєм в терені, хотів заквартирувати в с. Махнівці б. Белза. Застукав до одної хати і попросився на квартиру, але господар його не прийняв. Він пішов до іншого, а господар, який його не прийняв, як виказалось пізніше, послідував де Ворона пішов на квартиру і доніс до ВОП у Белзі.

Вже в 5-ій ранку хата, в якій був на квартирі віст. Ворона, була окружена ВОП-ом, так що віст. Ворона, думаючи рятуватись втечею, вибіг другими дверима, а за втікаючим ВОП відкрив вогонь, в наслідок чого віст. Ворона зістав ранений. Він почав відстрілюватись з автомата, але бачучи своє безвихідне положення, застрілився. ВОП ще перед тим вкинув до хати, в якій квартирував віст. Ворона, 8 гранат, від яких зістала поранена місцева жінка. З покійного віст. Ворони здерло ВОП все умундування і чоботи та забрали ППШ і пістоллю. Крім того забрали одну пару коней, якими приїхав Ворона.

Вислід нападу.

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: 1 вбитий.

Втрачено: 1 фінку, 1 пістоллю, 2 коні та цілковите умундування віст. Ворони.

Дня 17.1.47 р. зістав застуканий ст. стр. Богун та стр. Мирний в с. Пісочне, будучи там в цей день в службових справах. Група ВОП в числі около 15 осіб наскочила на хату, де ст. стр. Богун і стр. Мирний відпочивали і пересушували перемоклі чоботи. Десь о год. 2 вночі хтось з'явився під вікном і застукав, а коли жінка запитала хто то, у відповідь впало в українській мові: “Сусід”. Але тому, що рух на подвір'ю був досить підозрілий і стукання повторилося у всі вікна і двері, ст. стр. Богун відчинив вікно і вкинув на подвір'я приготовлену, відбезпечену гранату. Відтак вибіг на подвір'я, а за ним стр. Мирний та почали обстрілювати довкруги себе. Вороги відповіли кулеметним вогнем, але ст. стр. Богун і стр. Мирний відв'язувалися від переважаючої кількості ворога, час до часу залягаючи і відстрілюючись. Як відтак виказалось, у висліді цієї сутички було із сторони ВОП двох вбитих і один поранений. Нашим повстанцям вдалося щасливо втекти.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: 2 вбитих, 1 ранений.

Власні втрати: жодні.

Вистріляно: 25 шт. фінкової та 18 шт. крісової амуні[ці]ї.

Гостючий Г.П.

Дня 4.1.47 р. ст. стр. Очерет та стр. Яворенко, які квартирували в с. Винники, зістали застукані облавою ВП і УБП. Вив'язалась перестрілка, в якій загинув ст. стр. Очерет (вистрілявши всі набой, застрілився), а стрілець Яворенко попав в руки ворога будучи раненим, але на другий день помер, нічого не визнавши.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: 2 вбитих.

II.

На оперативному відтинку Данилів діяло протягом звітового місяця дві головні ворожі польські сили: стала і доривочна.

Сталі:

а) ВОП квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 45 — 60 людей.

Кристинопіль від 5{4}0 людей.

Забужжя (Сокаль) від 70 — 80 людей.

Крилів від 40 — 48 людей.

Разом від 210 — 248 людей.

б) МО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 8 — 10 людей.

Кристинопіль від 8 — 10 людей.

Забужжя (Сокаль) від 8 — 12 людей.

Варяз від 18 — 20 людей.

Ликошин від 6 — 7 людей.

Метелин від 7 — 8 людей.

Грубешів від 40 — 47 людей.

Разом від 100 — 114 людей.

в) УБП квартирувало в звітовому місяці:

Грубешів від 55 — 60 людей.

Разом від 55 — 60 людей.

г) ОРМО квартирувало в звітовому місяці:

Белз 15 — 20 людей.

Кристинопіль 20 — 25 людей.

Забужжя (Сокаль) 40 — 50 людей.

Грубешів 20 — 25 людей.

Разом 95-125 людей.

Сталі большевицькі ворожі сили, які ще минулого м[іся]ця перебували на нашому терені, а саме група НКВД в Грубешові, дець вибралася в напрямі на Замість, демолюючи своє приміщення.

Доривочна ворожа польська сила, яка перебувала в звітовому місяці на нашому терені мала в основному пропагандивне передвиборче завдання та час до часу помагала УБП в нападах на терен, або поодинокі хати — господарства підозрілих людей.

Так як і в попередньому місяці робили вони перевиборчі мітинги по селах і закликали всюди голосувати за листи номер 3, тобто за “новою демократією”. Були в терені до дня виборів, тобто до 19.1.47 р., відтак деякі з них забрали виборчі урни і подались в напрямку на захід.

Більш помітним в звіттовому місяці був рух сталої ворожої польської сили УБП, а зосібна ВОП-у, який мав характер нападів на села і поодинокі хати, на підставі доносів по більшій частині, як напр., напад ВОП-у на сс. Винники, Лещків в дні 4.1.47 р., а також напад на с. Махнівок в дні 10.1.47 р., де зістав вбитий віст. Ворона.

Крім того ворог оперував насліпо, намацуючи повстанців. Так було у Вербіжу (де вбито одного повстанця), в Лещкові (вбито одного цивільного хлопця, спроваджено його до втечі, а опісля застрілено), в Себечеві (заскочений повстанець вбив 1-го з ВП, 1-го ранив, сам утік неушкоджений).

Вибори до польського парламенту, які відбулися в дні 19.1.47 р. виказали “велику відданість” громадян — виборців теперішньому польському урядові, а сама процедура голосування, яка мала найбільш “демократичний” характер, згори придуманий сталінським вислужницьким урядом Бєрута і його кліки, виглядала ось як.

Виборці ще з віддалі до виборчого локалю попадали між шпалір ВОП, ВП та МО. Чуючися так безпечними входили до виборчого локалю, де давали їм “добровільно” коперту з вложеною “добровільно” листовою номер 3, яка визирала своїм горішнім кінцем із коперти, а “вказівники — автомати” в особах вояків ВОП-у чи інших формацій підводили за руку кожного з виборців до виборчої урни, де казали “добровільно і потаємно” вкидати коперту в щілину урни.

Так відбувалися “найдемократичніші” вибори до польського парламенту в Белзьській виборчій дільниці м. Белз.

Подібно відбувалися вибори в Кристинополі, Варяжі і інших місцевостях, з меншими або більшими відхиленнями, як в схарактеризованій вище одній із виборчих дільниць, в залежності від того, як компетентні і відповідальні за хід виборів чинники розуміли демократичні вибори, а радше який мали наказ від безпосередніх зверхних чинників вибори по “найбільш демократичних” засадах провести.

УБП, як вже вижче згадано, робило протягом звітового м[іся]ця напад на села, або на поодинокі господарства на підставі доносів, а також висилали в терен спец[іальних] розвідників, які були виловлювані й унешкідливлені завдяки нашій партизанській чуйности.

Погранзастави з-за Буга і Солокії протягом звітового місяця в нашому терені не показувалися.

II.

На оперативному відтинку Данилів є:

1) Залізні дороги:

а) одноторові: Вербковичі — Грубешів на Володимир В. — чинна, залізничний міст на Гучві — неушкоджений.

Ульвівок — Сокаль — Кристинопіль — Белз — Стаї до Угринова — нечинна, висаджені мости в Ульвівку, на Бузі залізний; на тому місці є поставлений дерев'яний — неушкоджений. Крім того на цій лінії є висаджені 10 мостів менших бетоново — залізних.

б) вузькоколійка: Угринів — Тарношин — Ульвівок — Рокітна до Лашцева — нечинна, мимо того, що тор в порядку і мости цілі.

Лащів — Грубешів — чинна.

2. Дороги — шоси:

а) 2-а класа: Варяж — Белз — чинна.

Сокаль — Кристинопіль — чинна.

Сокаль — Варяж — Долобичів — Грубешів — чинна.

На усіх 3-ох мостів більших немає, а малі, які були, зірвані і не відбудовані, натомість засипані камінням.

3. Фабрики:

а) 1-а текстильна фабрика в Лещкові — нечинна, сильно знищена.

б) 1-ий гартак у Вербковичах — чинний.

4. Летовища: немає.

5. Військові укріплення: немає.

III.

Узброєння, умундування і взуття в вд. і пвд. в задовільному стані. Відносно санітарної сторінки, то тут відчувається брак медикаментів та перев'язочного матеріалу. Кадри санітарів в пвд. поповнюються після відбутих курсів, улаштовуваних заходом УЧХ.

IV.

Вовки 99.

До відділу Вовки 99 прибув на функцію к-ра вд. хор. Яр. Зайшла також зміна в командному складі пвд. Вовки 99/552. До теперішнього к-ра пвд. віст. Крука перенесено карно до вд. Вовки 100/555 як ройового, натомість інструктор] вд. Вовки 100/555 ст. віст. Горак очолив пвд. Вовки 99/552. Перенесено за кару також ст. стр. Бориса із пвд. Вовки 99/552 до пвд. 100/555. Ст. стр. Сян вибув в вд. Вовки 99 до почоту КВ.

Вовки 100/554.

З вд. вибув ст. віст. Соловій, який будучи в заскоченню дня 1.1.47 р. в с. Жабчу зістав ранений і після 4-ох днів помер.

Вовки 100/555.

З вд. вибув віст. Ворона, який впав заскочений ВОП дня 10.1.47 р. в Махнівку коло Белза.

Вибув також ст. віст. Горак, а прибув віст. Крук і ст. стр. Борис (як вище).

Гост. Г.П.

Дня 4.1.47 р. впали заскочені облавою ВОП-у і УБП у Винниках ст. стр. Очерет і стр. Яворенко.

V.

Вовки 99.

Протягом звітового місяця переведено з пвд. Вовки 99/551 6 год. військового вишколу:

10.1.47 р. Зброєзнання — 2 год.

15.1.47 р. Впоряд. — 2 год.

20.1.47 р. Полева служба — 2 год.

Разом 6 годин. Вишкіл проводив к-р пвд. бул. Остап.

Вовки 100/555

Протягом звітового місяця к-р ст. бул. Давид перевів 6 год. військ. вишколу:

23.1.47 р. Топографія — 2 год.

25.1.47 р. Полева служба — 2 год.

27.1.47 р. Впоряд. — 2 год.

Разом 6 годин.

В інших вд. і пвд. військ. вишколу не проводилося. В всіх вд. і пвд., крім Гост. Г.ІІ, в якому брак політвих., перепроваджувано політвихов. заняття так:

Вовки 99/551.

3.1.47 р. Конспірація, поведення в терені, відношення до населення, пропаганда серед населення, праця над собою — 2 год.

13.1.47 р. Інформативні вісті — 3 год.

17.1.47 р. Стрілець — пропагандист, наші кличі, за що боремося, політично-самостійний устрій в Українській Самостійній Соборній Державі, наше відношення до сусідів — 3 год.

22.1.47 р. Провірка читання літератури, інф. вісті — 2 год.

Разом політвиховних занять — 10 год.

Перевів політвих. вд. бул. Гучава.

Крім того відсвятковано в дні 29.1.47 р. Свято Державности та свято Крутянського Чину з слідуюлою програмою:

1) Святочний наказ.

2) Слово політвих.

3) Однохвилипна мовчанка.

4) Ні слів, ні ридань, ні прокльонів — пісня.

5) Ідея Української Державности — відчит.

6) Зоріла золота заграва — пісня.

7) Не пора — пісня.

Вовки 99/552.

22.1.47 р. Відсвятковано Свято Державности.

29.1.47 р. Відсвятковано Свято Круг. Програма як вище.

Свято перевів політвих. пвд. Чумак.

Вовки 100/554.

12.1.47 р. Інф. вісті — 2 год.

16.1.47 р. Відносини польсько — українські — 2 год.

Разом політзанять — 4 год.

Провів політвих. Зенко.

Крім того відзвітковано в дні 26.1.47 р. Свято Державности і Свято Крут, яке перевів з вд. провід. Дунайський.

Вовки 100/555.

20.1.47 р. Література — 2 год.

21.1.47 р. Література — 2 год.

25.1.47 р. Історія України — 2 год.

Разом політвих. занять — 6 год.

Перевів бунч. вд., викон. об. політвих., віст. Сурмач.

Крім того вд. відсвяткував дня 22.1.47 р. Свято Державности, яке перевів пров. Дунайський і дня 29.1.47 р. Свято Крут, яке перевів рай. проп. Чмелик.

VII.

В часі звітового місяця провірено канцелярії вд. і пвд. та запроваджено канцелярійні книги.

Дня 18, 19 і 20 січня 47 р. переведено генеральну контролю в пвд. Вовки 99/552, яка виказала недомаганя в кожній ділянці і деякі надужиття в ділянці господарчій та не забезпечення пвд. на зиму і на тій підставі звільнено віст. Крука із функції к-ра пвд., а передано карно на функцію ройового до вд. Вовки 100/555. На його місце назначено к-ром пвд. Вовки 99/552 ст. віст. Горака.

Дня 25.1.47 р. переведено відправу ком. складу вд. Вовки в зв'язку із переданням його новому к-ові хор. Ярові. Відправа відбулася з слідуочим порядком:

- 1) Відкриття відправи.
- 2) Звітування.
- 3) Інструкції окремих справ.
- 4) Різне (внески, запити, побажання).

Після відбутої відправи, на якій був присутній к-р хор. Яр, передано йому вд. Вовки 99.

Присутні на відправі: пров. надр., команда КВ та команд. склад вд. — 10 осіб.

Слава Україні! — Героям Слава!

/-/ Громовий.

в. о. ш. ш. КВ.

/-/ Беркут.

в. о. к-ра КВ.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 62-67.

УПА-Захід.
Сян.
Данилів.

Постій 28.2.1947.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] Місяць лючень [1947].

I.

Вовки 99.

Дня 12.2.1947. Ройовий ст. стр. Чорний і стр. Тимченко, квартирували в с. Себечеві, зістали застукані ВОП-ом в силі около 200 чоловік. В погоні за втікаючим вояком з боївки, який сховався в будинку, де квартирував рой. Чорний і Тимченко. Стр. Тимченко вистрілом з пістоля вбиває його. Тоді поляки відкрили вогонь по стодолі. Наші вояки зістають ранені та ще вискакують на подвір'я, де зараз падають від ворожих стрілів.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: 1 вбитий, один ранений.

Власні втрати: 2 вбитих.

Втрачено: 1 кріс, 1 ППШ, 1 пістоль, 50 шт. крісової та 70 шт. фінкової амун., 1 шкіряна торба та бефони на сумму 17,800 зл.

Вовки 100/555.

Дня 4.2.1947. З наказу к-ра відділу їхало в терен 7-ох стрільців. Дожджачи до с. Нинович стр. Береза побачив, що хтось стоїть коло млина. Він спитав: "Хто є", а з противної сторони впала відповідь: "Свуй, свуй". Стр. Береза не думаючи довго стріляє до нього з кріса, а опісля стр. Вовк і стр. Пімста стріляють з кулеметів, інші стрільці завертають фірманку і відступають в противний напрямок. За відступаючими нашими стрільцями ворог відкриває кулеметний вогонь і обсвічує ракетами. Як виказалось, була це ворожа засідка.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: невідомі.

Власні втрати: жодні.

Вистріляно: 30 шт. крісової амуніції.

Дня 12.2.1947. Стр. Береза і стр. Яворенко квартирували в с. Себечеві. Вдосвіта напали на село ВОП з Белза, Забужжя та ВП з Варяжа в числі около 200 осіб. Ввійшовши до хати вони застали сплячих наших вояків, забрали зброю, яка лежала коло них і один закричав: "Ренце до гури!" Стр. Береза зірвався, скочив на ворога і хотів відібрати кріса, але в цей час дістав прикладом по голові від другого поляка так, що повалився на землю. Зловлених стрільців доставлено до Белза.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: жодні.

Власні втрати: 2 зловлених.

Втрачено: 1 кріс, 150 шт. амуніції і дві гранати.

Дня 27.2.1947. Під вечір стр. Сидор і пр. Шах ішли з Угринівського ліса до с. Тудоркович. Коли були у віддалі 30 м. від дороги, яка веде через ліс на Шихтори, побачили, що їде якесь військо та подумали, що це свої. Стр. Сидор задержав їх, а коли зорієнтувалися, що це поляки, почали втікати до ліса, але втікати було тяжко, бо був великий сніг. Стр. Сидір хотів віддати кілька стрілів на здоганяючих їх ворогів, однак набої не спалювали і втікаючого стр. Сидора поцілила ворожа куля прямо в голову. Вороги прибігли до неживого стр. Сидора, забрали від нього зброю, тіло забрали на сани і повезли до Крилова. Це було ВОП з Крилова в силі околo 15 осіб.

Вислід сутички.

Ворожі втрати: жодні.

Власні втрати: 1 вбитий.

Втрачено: 1 кріс, 150 шт. амуніції і 2 гранати.

II.

На оперативному вітинку Данилів діяло протягом звітового періоду дві головні ворожі сили: стала і доривочна.

1. Стала:

а) ВОП квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 30 до 60 осіб.

Кристинопіль 50 — 60 осіб.

Забужжя (Сокаль) 70 — 80 осіб.

Крилів 48-50 осіб.

Разом від 218 до 250 осіб.

б) МО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 10 до 15 осіб.

Кристинопіль від 20 до 25 осіб.

Забужжя (Сокаль) від 8 до 12 осіб.

Варяж від 18 до 20 осіб.

Крилів від 7 до 8 осіб.

Мелетин від 6 до 7 осіб.

Ликошин від 5 до 7 осіб.

Грубешів від 46 до 48 осіб.

Разом від 120 до 142 осіб.

в) УБП квартирувало в звітовому місяці:

Грубешів від 55 до 60 осіб.

Разом від 55 до 60 осіб.

г) ОРМО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 20 до 30 осіб.

Кристинопіль від 20 до 30 осіб.

Забужжя (Сокаль) від 40 до 50 осіб.

Грубешів від 40 до 50 осіб.

Разом від 140 до 175 осіб.

Разом усіх сталих ворожих польських сил квартирувало в терені протягом звітового місяця:

ВОП від 218 до 250 осіб.
МО від 120 до 142 осіб.
УБП від 55 до 60 осіб.
ОРМО від 140 до 175 осіб.
Разом від 533 до 627 осіб.

2. Доривочна: ворожа польська сила ВП, яка діяла протягом звітового місяця в терені мала свій осідок:

Варяж від 40 до 45 осіб.
Разом від 40 до 45 осіб.

Як стала так і доривочня ворожа сила протягом звітового місяця проявляла в порівнанні з іншими місяцями дуже малу діяльність в ліквідації нашого визвольного руху.

Дуже поважною причиною до того були навальні сніги і великі морози, а до цього як ВОП, МО, так і ВП слабо зодягнені і обуті. Вправді були помітні деякі напади ворожої польської сили на села, як напад дня 12.2.1947 на с. Себечів, де вдалося полякам зловити на сні двох наших стрільців, та в перестрілці двох вбити. В тому нападі брали участь майже всі сили ВОП-у і інших формацій з Белза, Кристинополя, Забужжя і Варяжа.

Вслід за цим відбулася облава на Угринівський ліс дня 14.2.1947, в якій брали участь ВОП (Крилів), МО та ВП (Варяж) та УБП (Грубешів), разом в числі около 350 осіб. Облава ця не принесла жадних поважних результатів, крім знайдення одної землянки в лісі, де забрано 2 коци.

Велику активність в боротьбі з нашим революційним рухом проявляє ВОП-Крилів. Вони часто відвідують села: Тудорковичі, Угринів, Пісочне, Шихтори, роблять в підозрілих хатах стислі ревізії та пошукують за деякими людьми, підозрілими в співпраці з УПА.

Як видно з їх орієнтації та діяння, то ясным є, що мають вони в терені своїх інформаторів — донощиків, що в іншому терені майже не стрічається і якщо ворожа сила оперує, то хиба на сліпо.

ОРМО, яке знаходиться на нашому оперативному відтинку в більшості рекрутується із членів ППР, які ще перед тим були одержали зброю. Зараз вони роблять вартівничу службу по містах, а беруть також участь в нападах на села, але хиба в них одинока ціль — це нажива, грабунок.

Доривочна ворожа сила ВП, яке стаціонує в Варяжі від дня 9.2.1947 до 14.2.1947, брала також участь в нападі на с. Себечів, а також в облаві на Угринівський ліс. Крім того вони їздили по селах, поблизьких від Варяжа, де брали фірманки і транспортували сіно до Грубешева, а також брали по селах опалове дерево. Тим разом з населенням обходилися добре.

Погранзастави з-за Буга і Солокії в звітовому місяці в терені майже не показувалися. Виїмкове були большевицькі пограничники в Белзі після нападу на с. Себечів і як говорять, домагалися тих двох стрільців, зловлених в Себечеві. Інші говорять, що тоді на днях хтось перейшов кордон, зістав ВОП-ом арештований і большевики домагалися його. Найправдоподобніше є те, що оба зловлені в Себечеві зізналися на про-

токолі, що вони прийшли з-за кордону і в зв'язку з тим пограничники прибули до Белза.

Ще іншим разом були большевицькі пограничники зі Сокаля на Забужжі і домагалися від ВОП-у придержанного якогось осібняка, який мав би перейти кордон. Цей осібняк, як можна було почути від поляків, це колишній польський офіцер із Телятина, був большевиками в 1939 році заловлений і вивезений. Зараз був в рядах ЧА, а може навіть і погранзаставі, а скориставши з нагоди, перейшов кордон. Що далі сталося, тяжко устійнити.

II.

На оперативному відтинку Данилів є:

2. Дороги — шоси:

а) 2 кляса: Дологобичі-Лашів — чинна (збудована німцями в 1941 р.).

Примітка: (не була подана в попередньому звіті).

За час звітового місяця на оперативному відтинку Данилів рух дорожніх машин на шосах майже не відчувався з причин навального снігу. Для транспортування харчів, опалового дерева, сіна та інших потребах послуговувалася ворожа сила виключно фірманками.

На залізній дорозі Вербковичі — Грубешів трудно устійнити рух з браку довірених інформаторів.

III.

Узброєння, умундування та взуття в достаточній кількості у всіх відділах. Санітарна сторінка дещо поліпшена. Санітарі розпоряжають певною кількістю потрібних медикаментів та перев'язочного матеріалу. Брак лише індивідуальних пакетів в в[ідділах].

У.Ч.Х. мимо одержаних грошей на медикаменти, відділам ніякої санітарної помочі не уділяє та медикаментів не постачає.

IV.

Вовки 99.

Наказом КВ 5/47 5.2.1947 прибув до в[ідділу] перенесений за кару з вд. Вовки 100/554 ройовий бул. Хоробрий на функцію стрільця.

5.2.1947 наказом КВ 6/47 прибув з вд. Вовки 100/554 мінерщик ст. віст. Володя на цю саму функцію.

12.2.1947 вибули з в[ідділу] ройовий ст. стр. Чорний і стр. Тимченко, які впали застукані ВОП-ом в с. Себечеві.

З днем 18.2.1947 вибув з в[ідділу] до вд. Вовки 100/554 ст. стр. Загалко. Вовки 100/554.

В звітовому місяці прибув до вд. стр. Андруша, який був дня 23.4.1946 заловлений ВП в облаві на Шмітковський ліс, сидів в тюрмі, звідки йому вдалося втечи. Заки прибув до в[ідділу], був переслуханий органами СБ.

З днем 18.2.1947 прибув до в[ідділу] з вд. Вовки 99 ст. стр. Мороз, до вд. Вовки 100/555, віст. Левко до почоту КВ.

5.2.1947. Наказом КВ 6/47 вибув мінерщик ст. віст. Володя до вд. Вовки 99.

Вовки 100/555.

5.2.1947. Наказом КВ 5/47 прибув до в[ідділу] ст. стр. Мороз, перенесений карно з вд. Вовки 100/554.

12.2.1947. Вибули з в[ідділу] стр. Береза і стр. Яворенко, зловлені в сні ВОП-ом в с. Себечеві.

13.2.1947. Вибув з в[ідділу] стр. Сидор, який впав від ворожої кулі в Угринівському лісі, найшовши на переїжджаючий ВОП з Крилова.

У.

За звітний місяць переведено по відділах військовий вишкіл з слідуною програмою:

Вовки 99/551.

7.2.1947. Полева служба — 2 год.

12.2.1947. Зброєзнання — 2 год.

16.2.1947. Полева служба — 2 год.

22.2.1947. Впоряд. — 2 год.

Разом військового вишколу — 8 год. Переводив к-р пвд. Остап.

Вовки 99/552.

Впоряд., зголошування — 3 год.

Зброєзнання — 2 год.

Полева служба — 3 год.

Разом військового вишколу — 8 год. Переводив інстр. пвд., віст. Малюні.

Вовки 100/555.

3.2.1947. Внутрішня служба — 2 год.

9.2.1947. Дисципліна — 1 год.

Разом військового вишколу — 3 год. Переводив інстр. вд., ст. стр.

Хміль.

Гост. Г.П.

Переводив військовий вишкіл по роях. Ройові зараджували збірки, на яких переводили впоряд. Теоретично вишколюються стрільці послуговуючих фаховими підручниками.

УІ.

Протягом звітового місяця в відділах перепроводжувано політвиховні заняття за слідуючим порядком:

Вовки 99/551.

12.2.1947. Перегляд преси та обговорення міжнародньої ситуації. Наша боротьба та проблема жертв — 4 год.

16.2.1947. 12 прикмет характеру Українського Націоналіста — 2 год.

19.2.1947. Наші підпільні видання: ІУ Універсал, Крути, УГВР, українознавство — 3 год.

22.2.1947. Декалог, Присяга вояка УПА — 2 год.

Разом політвиховних занять — 11 год. Провів пвх. вд., бул. Гучава.

Вовки 99/552.

15.2.1947. Українознавство, платформа УТВР — 2 год.

22.2.1947. Інформативні вісті — 2 год.

23.2.1947. Наша боротьба та проблема жертв, моральна вартість стрільця — 3 год.

Разом політвиховних занять — 7 год. Провів пвх. вд., бул. Гучава.

Вовки 100/554.

2.2.1947. Історія України — 2 год.

6.2.1947. Історія України — 2 год.

10.2.1947. Історія України — 2 год.

12.2.1947. Інформативні вісті — 2 год.

14.2.1947. Історія України — 3 год.

Разом політвиховних занять — 11 год. Перевів пвх. вд. Зенко.

Вовки 100/555.

5.2.1947. Історія України — 2 год.

9.2.1947. Література — 2 год.

Разом політвиховних занять — 4 год.

Перевів бунчужний вд., виконуючий обов'язки пвх., віст. Сурмач.

Гост. Г.П.

Не переведено політвиховних занять з браку політвиховника.

УІІ.

Дня 27.2.1947 відбулася відправа командного складу всіх відділів і підвідділів відтинка Данилів за слідуючим порядком:

1. Відкриття відправи.

2. Пророблення платформи УТВР.

3. Звітування:

а) к-рів вд. і пвд.,

б) пвх-ків,

в) бунчужних,

г) санітарів.

4. Дискусія на тему звітів — запити, пояснення.

5. Інструктування:

а) справи загальні,

б) справи господарські,

в) канцелярія.

6. Внески, запити та пояснення.

7. Закінчення відправи.

До т. 3.

Вовки 99.

Звітував к-ир вд. Яр.

Стан військового вишколу, боездатності, моральний в задовільному стані.

Стан закріплення в терені, загосподарювання, та конспірації і дисципліни — незадовільний з причин браку через довгий час к-ра в[ідділу] та браку відповідного командного складу. Зараз всі недомагання в стадії налаштування.

Вовки 100/554.

Звітував к-ир вд. Дуда.

Стан в[ідділу] в кожній ділянці задовільний. Брак ройових в наслідок смерті рой. Соловія і перенесення рой. Хороброго. Ту справу з місця полагоджено.

Вовки 100/555.

Звітував к-ир вд. Давид.

Стан в[ідділу] в кожній ділянці задовільний.

Гост. Г.П.

Звітував к-ир вд. Чавс.

Стан вд. в кожній ділянці крім загосподарювання і політвиховництва задовільний.

До т. 5. Інструктування:

1) Загальні.

Подано до відома ряд найновіших інструкцій та розпоряджень.

2) Господарські.

Пророблено інструкцію заготівлі харчів з польського населення. Господарські і торговельні компетенції відібрано відділам, натомість сцентралізовано в руках КВ. Заведено книгу умундурування, книгу медикаментів, книгу уділень сан. помочі, картотеку літератури, книгу зброї і амуніції.

3) Канцелярії.

Ще раз пророблено формулярі сотенних канцелярій.

4) Zobовязано весь командний склад відділів не пити горілки на час по-сту, та взяти таке zobовязання від стрілецтва.

Слава Україні! Героям Слава!

/-/ Громовий.

в.о.ш.ш. КВ.

/-/ Беркут.

в.о.к-ра КВ.

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 109–113.

Данилів
Постій 28.2.1947.

Залучник Ч.1. (ЛЮТЕНЬ)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
	3	-	2	-	-	4	8	-	-	9	-	-	-
[...]В.	240		180		400	100							
	11	4	7	2	6	14	23	-	-	24	-	-	-
[Во]вки 99.	673	190	460	1150	659	1013	260						
	2	3	3	32	8	9	-	-	8	1	-	1	
[Во]вки 100/554	140	160	190	300	360	500	200				50		7
	10	1	4	2	5	10	7	1	-	42	-	-	2
[Во]вки 100/555.	1500	150	650	650	1500	1400	97	16				16	
	15	11	1	1	4	16	9	-	-	20	-	-	1
[...]ст. Г. 2.	1700	880	100	500	600	1100	90						8

/-/ Громовий
в. о. ш. ш. КВ.
/-/ Беркут
в. о. к-ра КВ.

*Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on
Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 108.*

УПА-Захід
Данилів
Вовки Іб.

Постій, 28.ІІ.47.

Оперативний звіт за час від 31.І. – 28.ІІ.47.р.

В оперативному часі не проведено фізичної праці і не було оперативних дій, а проведено політзаняття, і військовий вишкіл.

Чумак

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-
Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 69.*

УПА-Захід.
Данилів
Вовки Іб.

Постій, 31.3.47.

Оперативний звіт. за час від 28.II. – 31.III.47.р.

В звіттовому м. не проведено жодних оперативних дій.
Стягано бляху на продаж, продано реманент і т. ін.
Дня 10.III.47.р. відсвятковано свято Шевченківське.

Чумак
Писар

підпис
К-р пвд:

*Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on
Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 70.*

УПА — Захід.
Сян. Данилів.

Постій, 31.3.1947.

[ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ] За місяць березень [1947].

Вовки 100/554.

Дня 22.3.1947 два рої в числі 17 людей заквартирували в лісі під селом Вілька, де виконували кожний зарядження. Біля год. 14-ої стійка донесла, що до постою зближається якийсь цивільний чоловік. В тому часі, коли стійковий зголошував про це командирові, цей цивільний осібняк завваживши віст. Явора, який ніс дрова, віддав по нього одну серію з С.К.Т. та почав втікати в напрямі села Вілька. П'ятьох стрільців з ройовим Явором пустились в погоню за втікаючим, але добігши на край лісу повернули тому, що даліше був відкритий терен і втікаючого ділила від них відстань ок. 400 м. Відділ не опустив постою, а продовжував даліше свою працю, виставивши заставу від сподіваної сторони. О год. 17-ій застава завважила на віддаль 800-900 м. двох цивільних людей, які щораз підходили блище постою. Спочатку застава мала наказ переловити тих двох осібняків живими, однак пізніше показалося, що за двома цивільними посувається в напрямку табору ще ок. 10-15 військових. Були це ВОП з Крилова.

К-ир Дуда дав наказ зайняти становища та допустити ворогів на найближчу віддаль, що і зроблено. ВОП дійшовши до наших становищ на віддаль ок. 40 м. завважив, і перший відкрив вогонь. Наші стрільці відкрили сильний кулеметний вогонь у висліді чого вбито підпоручика ВОП-у, який перебігав на праве крило. Вояки ВОП-у побачивши вбитого підпоручника почали панічно втікати.

В перестрілці одержав рану в рамя кул. віст. Явір. Від вбитого підпоручника забрано пістоль і фінку та 240 штук фінкової амуніції. Перев'язавши раненого вістуну Явора, відділ відійшов з поля бою.

Вислід бою.

Ворожі втрати: 1 вбитий (підпор.).

Власні втрати: 1 ранений.

Здобуто: 1 пістоль, 1 фінку і 240 штук фінкової амуніції.

Вистріляно: 140 шт. крісової та 60 шт. фінкової амуніції.

II.

На оперативному відтинку Данилів діяло протягом звітового місяця голвні ворожі польські сили: стала і доривочна.

1. Сталі:

а) ВОП квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 50 до 60 осіб.

Кристинопіль від 50 до 60 осіб.

Забуже (Сокаль) від 70 до 80 осіб.

Крилів від 30 до 35 осіб.

Разом від 200 до 235 осіб.

б) МО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 10 до 15 осіб.

Кристинопіль від 20 до 25 осіб.

Забуже (Сокаль) від 8 до 12 осіб.

Варяж від 18 до 20 осіб.

Крилів від 5 до 6 осіб.

Метелин від 2 до 3 осіб.

Ликошин від 5 до 6 осіб.

Грубешів від 48 до 50 осіб.

Лаців від 5 до 10 осіб.

Разом від 121 до 147 осіб.

в) УБП квартирувало в звітовому місяці:

Грубешів від 55 до 60 осіб.

Разом від 55 до 60 осіб.

г) ОРМО квартирувало в звітовому місяці:

Белз від 20 до 30 осіб.

Кристинопіль від 40 до 50 осіб.

Забуже(Сокаль) від 40 до 45 осіб.

Варяж від 25 до 30 осіб.

Дутрів від 25 до 30 осіб.

Кмичин від 30 до 40 осіб.

Старе Село від 15 до 20 осіб.

Разом від 195 до 245 осіб.

Разом усіх сталих ворожих польських сил квартирувало в терені протягом звітового місяця:

ВОП від 200 до 235 осіб.
МО від 121 до 147 осіб.
УБП від 55 до 60 осіб.
ОРМО від 195 до 245 осіб.

Разом від 571 до 687 осіб.

2. Доривочна ворожа польська сила ВП, яка діяла протягом звітового місяця в терені мала свої осідки:

ВП квартирувало в звітовому місяці:
Варяж від 140 до 150 осіб.
Грубешів від 300 до 350 осіб.

Разом від 440 до 500 осіб.

Як стала так і доривочна ворожа польська сила проявляла протягом звітового місяця дуже малу діяльність. За виїмком нападу дня 17.3.47 р. на село Костяшин. ВП, з Варяжа в силі ок. 30 осіб УБП, ВП з Грубешова в силі ок. 150 осіб напало дня 26.3.47 р. на село Корчин, де зроблено ревізії по хатах вказаних перед тим зрадником Соловієм. Інших акцій не було.

Підчас нападу на с. Кістяшин арештовано там 4-ох мужчин і дві дівчини. Після кількох днів двох мужчин і дві дівчини звільнено, двох мужчин ще сидять до сьогодні. ВП, яке квартирує в Варяжі часто їздить до поблизьких сіл за опаловим деревом. Погранзастави з-за Буга і Солокії протягом звітового місяця в нашому терені не показувалися.

II.

Стан доріг, мостів та інших військових об'єктів без змін. Рух ворожих машин на шляхах відбувався протягом звітового місяця в слідуячому порядку.

Дня 29.3.47 р. одно авто 12 військових і 1 "Максим" — з Грубешова через Варяж до Белза.

На залізничному шляху Грубешів — Замість курсує щодня особовий поїзд, який час від часу з дочеплених двох до трьох вагонах товарових возить товари до спулдзєльні, а також муку з млина Долобичів.

На гостинці Грубешів — Варяж почавши від 25.3.47 р. переїзджає щоденно 3 до 4 авта, які перевозять цивільне населення, їздить також тими автами і військові разом з цивільними.

III.

Умундування та взуття в вд. в достатній та задовільній кількості, як також озброєння.

Санітарна сторінка налагоджена. В санітарні криївки забезпечений кожний відділ.

IV.

Вовки 99.

Дня 5.3.47 р. згідно з наказом КВ вибув з вд. ройовий Яворенко до вд. Вовки 100/554 на функцію ройового.

Вовки 100/554.

Дня 6.3.47 р. згідно з наказом КВ прибув до вд. на функцію ройового з вд. Вовки 99 старший стр. Яворенко.

Гост. Г.П.

1.3.47 р. прибув до вд. один новобранець — охотник, якого приділено до другого роя.

У.

В звітovому місяці проведено з вд. військовий вишкіл за слiдувoю програмою:

Вовки 100/554.

За час звітovого місяця провів загално 16 годин військового вишколу. Темою вишколу було: внутрішня служба, звязок, броезнання та теренознавство.

Вовки 100/555.

Дня 27.3.47 р. Внутрішня служба — 2 год.

28.3.47 р. Впоряд. — 2 год.

Разом військового вишколу — 4 год.

Вишколював інстр. вд., ст. стр. Хміль.

УІ.

В звітovому місяці проведено в вд. політвиховні заняття за слiдувoчим порядком:

Вовки 99/551.

10.3.47. Академія в честь Т. Шевченка — 3 год.

13.3.47. Відомості з українознавства — 4 год.

18.3.47. Витинки з польської преси, міжнар. ситуація — 2 год.

31.3.47. УГВР, УПА, наші кличі, визначні історичні і літературні пости — 2 год.

Разом політвиховних занять — 11 год.

Провів політвиховник вд. Гучава.

Вовки 99/552.

10.11.47. Академія в честь Т. Шевченка — 1 год.

14.3.47. Українознавство — 2 год.

17.3.47. На чому опирається сила нашого підпілля — 2 год.

Разом політвиховних занять — 5 год.

Вовки 100/554.

Summary

This section contains 22 operational reports which cumulatively cover the period from January 10, 1945 to March 1947. Most of the “Operatyvni zvity” pertain to UPA unit “Vovky” or its various subunits “Vovky” I, “Vovky” II, “Vovky” III (“Vovky” 99/551, 99/552, 100/554, 100/555), but also in three cases to UPA unit “Halaida” II which was subordinated to VO “Buh” 2, but operated in TS 28 “Danyliv”.

**Політвиховні
звіти**

УПА-Захід.
Данилів
Вовки Іб.

Постій, 28.II.47.

Політвиховний звіт за час від 31.I. – 28.II.47.p.

Політзаняття проведено на такі теми:

1) Українознавство.	1 год.
2) Платформа УГВР.	1 – “ –
3) Відозва до Рабів.	2 – “ –
4) Література і Вісті	2 – “ –
5) Сот. полвих.	3 – “ –
6) Поведінка між населенням	1
7) Підготовка до Шевченківського свята	1
Разом	11 год.

Чумак

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 56.

ПІСНЯ ПРО ЯГОДУ

До бою правого, до бою вставаймо!
Бо пімсти бажають повстанчі серця,
Про Ягоду пісню в бою заспіваймо,
Про Ягоду батька, героя, бійця.

Він був командиром відважним, хоробрим.
На ворога в перших рядах виступав.
Він завжди веселим, усміхненим, добрим,
З завязятого бою останнім вертав.

Старались розбити нас зграї ворожі,
Та він з безпеки виводив щораз,
Ми його любили за спритність і розум,
Ми його любили і він любив нас.

По Холмщині нашій, понад тихим Бугом,
Де чайка об воду черкає крилом,
Там пісня лунає про Ягоду – друга,
Там слава про нього літає орлом.

Його памятає Посадів і Набрж,
Діброва, Черничин і Мірче й Крилів,
Його памятає Махнівок і Варяж,
Він всюди нещадно громив ворогів.

Лети наша пісне по холмських руїнах,
По галицьких селах, волинських лісах,
Лети наша пісне по всій Україні,
У горах Карпатах, в донецьких степах.

До бою правого, до бою вставаймо!
Бо пімсти жадають повстанчі серця,
Про Ягodu пісню в бою заспіваймо,
Про Ягodu – батька, героя, бійця.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 14,109.

Summary

This section contains materials which are related to political education. The first document reports about the political education in the subunit "Vovky" Ib that took place from January 31 to February 28, 1947. The second, is the song dedicated to Mar`ian Lukashevych ("Iahoda", "Chernyk"), the Commander of TS 28-"Danyliv", and the Commander of the Battalion "Vovky", who died on September 17, 1945 in village Zhniatyn, povit Hrubeshiv.

Здоровельні звіти

УПА
Данилів
Вовки I

Постій дня 31/V 47

Здоровельний звіт

Травень 1947 р.

	Разом	Інфекційні хвороби		Венеричні хвороби			Легка перестуда	Перестріл		Ранення		Хвороба [...]	Ослаблення серця	Бронхітис
		тиф [...]	[?] шлунка	сиф	гонорея	[...]	[...] зап. легенів	легкий	тяжкий	легке	тяжке			
[...] кварталу	17		3	1	2		1			1		3	3	3
[...] захворюня	2							1	1					
[...] виздоровлення	13		2		1		1			1		3	2	3
випадки смерті	1								1					
[...]														
[...] на лікування														
допомога [...]	5		1	1	1					1			1	
куплено [...] на суму	1660 зол													

сан Калина

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 142.

Травень 1947 р.

	Назва ліків	Одиниця	Стан на 1/У 47	Прихід	Розхід	Стан на 31/У 47	Примітки
1	Stanitageum	amp	9	-	-	9	
2	Blinvotonin	"	3	-	-	3	
3	Coffein	"	4	8	8	4	
4	Morfium	"	1	-	-	1	
5	Neosalvarsan	"	1	-	-	1	
6	Libazol	"	-	15	8	7	5x120=600 10x150=1500
7	"	tbl	-	20	-	20	20x20=400
8	Kali Gluconici	amp	-	9	9	-	від лікаря
9	Maść Ichtiolowa	sloiki	-	3	2	1	
10	Tiodalgina	amp	-	1	1	-	від лікаря
11	Pavagen	"	-	9	5	4	"
12	Alugol	pu- delka	-	3	3	-	"
13	Digifolin	f	-	1	1	-	"
14	Bandáže	szt	-	22	15	7	"
15	Conuallax [...]	f	-	1	1	-	"
16	Posehiod	szt	-	25	4	21	"
17	Maść Borna	gr	-	180	30	150	"
18	[...] Pancolina	amp	-	9	-	9	9x80=720
19	Spirytus	litr	-	1	0.7	0.3	
20	Pensetka	szt	1	-	-	1	
21	Strzykawka	szt	1	-	-	1	
22	Igły do strzyk	szt	12	-	-	12	
23	Nożyczki	szt	1	-	-	1	

сан. Калина

Kopія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 143.

Summary

Health reports (Zdorovel'ni zvity). The first document is a report from May 31, 1947, by medical orderly of the UPA unit "Vovky" I, "Kalyna". The second is a report by "Kalyna" on the status of medical supplies in the unit "Vovky" I in May 1947.

Господарчі звіти

Данилів
Вовки, ч. 1.б.

Постій, 27.X.46.р.

**Звіт господарчий.
За час від 1.X – 31.X.46 р. район І.**

В протязі звітового місяця зібрано збіжжя 108 м і продано по 1.700 зол.
за один метер. на суму 184 тисячі. (сто вісімдесят чотири тисячі).

Закуплено шкіру на суму 51.850
– “ – 20 м сукна на суму 54.000
– “ – 1 пара штанів 2.400
разом 108.250
(сто вісім тисяч двіста п'ядесят зол.)

підпис.

Крук.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 58.

Данилів
Вовки ч. 1б.
Ар.5

Постій, 28.XI.46.

Звіт господарчий за час від 30.IX. – 30.XI.1946 р.

	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поєм-ність	Завваги
		30.IX.	Прихід	Розхід	30.XI.		
1	Сукно	-	59	59	-	мет.	
2	Мат. літній	-	3	1	2	"	
3	Блуза	-	1	1	-	шт.	
4	Підшивка	-	39 ^{1/2}	39 ^{1/2}	-	мет.	
5	Штив. полотно	-	14	14	-	"	
6	Нитки	-	12,000	12,000	-	"	
7	Вата	-	12	12	-	шт.	
8	Гудзики	-	178	178	-	"	

	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поєм-ність	Завваги
		30.IX.	Прихід	Розхід	30.XI.		
9	Сорочки	-	24	24	-	"	
10	Підштанці	-	22	22	-	"	
11	Золівки	-	6	6	-	пар.	
12	Підшви	-	7	7	-	"	
13	Цвяшки	-	00,5	00,5	-	кд.	
14	Пришви	-	8	7	1	пара	
15	Футрівка	-	1	1	-	"	
16	Холяви	-	6	6	-	"	
17	Бранзлі	-	1	1	-	"	
18	Луби	-	8	8	-	"	
19	Рукавички	-	1	1	-	"	
20	Мило	-	25	25	-	шт.	
21	Ложки	-	20	20	-	"	
22	Паста до зубів	-	4	4	-	"	
23	Гребені	-	11	11	-	"	
24	Ножки	-	10	10	-	шт.	
25	Каміньці	-	23	23	-	"	
26	Лямпки електричні	-	2	2	-	"	
27	Батерії	-	8	8	-	"	
28	Паста до чобіт	-	55	55	-	"	
29	Папір до упакування	-	17	17	-	арк.	
30	Жарівки	-	3	3	-	шт.	
31	Лак	-	1	1	-	"	
32	Динатурат	-	1/2	1/2	-	літр	
33	Товщ	-	2	2	-	кд.	
34	Нотес	-	2	2	-	шт.	
35	Ліхтарі ч.3.	-	5	5	-	"	
36	Нитки	-	5000	3000	2000	"	

	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поємність	Завваги
		30.IX.	Прихід	Розхід	30.XI.		
37	Нафта	-	24	24	-	літр	
38	Помазок до гол.	-	1	1	-	шт.	
39	Спирт	-	1/2	1/2	-	літр	
40	Орелки	-	10	6	4	шт.	
41	Олівці	-	3	3	-	шт.	
42	Бритви	-	1	1	-	"	
43	Машинки до стриж	-	1	1	-	"	
45	Зошити	-	20	20	-	"	
46	Ножички	-	1	1	-	"	
47	Помазок до гол.	-	1	1	-	"	
48	Щітки до зубів	-	1	1	-	"	
49	Коні	-	4	4	-	"	
50	Вози	-	2	2	-	"	один [поляки] забрали
51	Сало	-	100	-	100	кд.	бункровано
52	Корова	-	1	1	-	шт.	
53	Ровери	-	2	-	2	"	в злім стані
54	Бляха	-	9	9	-	метр	
55	Каса	-	419.385	377.775	41.610	золотих	
56	Пшениця	-	15.50		15.50	метр	магазиновано
57	"	-	211.35	211.35	-	"	Сума 339.385 з.

Писар:
Командир:

Чумак.
Крук.

Konia rukonocy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 65.

Данилів
Вовки Іб
Ар 10

Постій, 28.XII.1946.

Звіт господарчий за час від 30.XI. – 31.XII.1946.

ч.п	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поем-ність	Завваги
		30.XI.	Пр[ихід].	Роз[хід].	31.XII.		
1	Сукно	-	20,30	20,30	-	м.	
2	Матеріал літ.	2	3	2	3	"	
3	Підшивка	-	1 ¹ / ₂	1 ¹ / ₂	-	"	
4	Мило до рук	150	-	40	110	шт.	
5	Паста до зубів	-	2	2	-	"	
6	Батерії	-	1	1	-	"	
7	Паста до чобіт	-	2	2	-	"	
8	Нотеси	-	2	2	-	"	
9	Олівці	-	11	11	-	"	
10	Зошити	-	20	20	-	"	
11	Коні	4	-	2	2	"	
12	Вози	2	-	1	1	"	
13	Сало	100	-	100	-	кд.	
14	Ровери	2	-	-	2	шт.	
15	Пшениця	15,50	23,50	-	39	м.	
16	Підкови	31	-	-	31	шт.	
17	Шила	5	-	-	5	"	
18	Дротяки	-	0,50	-	0,50	дк.	
19	Шпилярки	-	5	-	5	шт.	
20	Дикстрина	-	1	-	1	кд.	
21	Текси	-	0,50	-	0,50	"	
22	Вазеліна	[...]	[...]	-	[...]	"	
23	Гума до чобіт	-	2	1	1	"	
24	Щітки до чобіт	-	21	21	-	шт.	
25	Пришви	1	-	-	1	пара	
26	Сірники	-	22	22	-	шт.	
27	Папір канц.	-	5	5	-	ар.	
28	Порошок до вош.	-	8	8	-	дк.	
29	Сіль біла	-	2	2	-	кд.	

ч.п	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поємність	Завваги
		30.XI.	Пр[ихід].	Роз[хід].	31.XII.		
30	Бляха	-	21	-	21	м.	2000. - 34.[...]
31	Орелки	4	-	-	4	шт.	
32	Пшениця	-	17	17	-	м. а.	
33	Каса	41.610	101.500	143.110	золотих		
			41610				
		-	143.110	143.110	-		

Писар: Чумак.

Командир: Крук.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 61.

Вовки І.б.
Ар 10

Постій 28.XII.1946.

Інвентура на день І.1947 р.

	Назва товару	Стан на І.1947.	Поємність	
1	Матеріал літ	3	мет	
2	Мило до рук	110	шт	
3	Коні	2	"	
4	Вози	1	"	
5	Ровери	2	"	
6	Пшениця	39	мет	
7	Підкови	31	пар	
8	Шила	5	шт	
9	Дротяки	0.50	кд.	
10	Шпилярки	5	шт	
11	Дикстрина	1	кд.	
12	Текси	0.50	"	

	Назва товару	Стан на 1.1947.	Поємність	
13	Вазеліна	6	"	
14	Гума до чобіт	1	"	
15	Пришви	1	пар	
16	Бляха	21	мет.	
17	Орелки	4	шт.	

Писар:
Командир:

Чумак.
Крук.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 64.

Звіт господарчий про харчування за час від 1.X.46. – 31.I.47.р.

Зорганізовано 5 штук, живої ваги 400 кг. Безроги. Битої ваги 300 кг. 100 кг. сала, 200 кг. мяса, яке зістало зужити, лише є забункровано 20 кг., то є 10 кг. сала і 10 кг. мяса.

Постій, 28.I.47.

Чумак

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 57.

УПА – Захід.
Данилів.
Вовки І.б.

Постій, 28.I.1947 р.

Звіт господарчий за час від 31.XII.46. – 31.I.47 р.

ч.п	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поєм-ність	Завваги
		31.XII.	Прихід.	Розхід.	31.I.		
1	Матеріал літ.	3	2	2	3	мет.	
2	Гудзики	-	60	60	-	шт.	

ч.п	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поєм-ність	Завваги
		31.XII.	Прихід.	Розхід.	31.I.		
3	Сорочки	-	2	2	-	"	бункровано магазино- вано
4	Підштанці	-	3	3	-	"	
5	Мило до рук	110	-	60	50	"	
6	Батерії	-	3	3	-	"	
7	Паста до чоб.	-	37	37	-	"	
8	Жарівки	-	3	3	-	"	
9	Динатура	-	1/2	1/2	-	літра	
10	Олівці	-	12	12	-	шт.	
11	Зошити	-	35	35	-	"	
12	Бляха	21	-	-	21	метр	
13	Коні	2	16	12	6	шт.	
14	Вози	1	5	1	5	шт.	
15	Сало	-	40	20	20	кд.	
16	Пшениця	39	42	-	81	метр	
17	Підкови	31	-	-	31	шт.	
18	Шила	5	-	-	5	"	
19	Дротяки	0.50	-	-	0.50	дк.	
20	Шпилярки	5	-	-	5	шт.	
21	Дикстрина	1	-	-	1	кд.	
22	Текси	0.50	-	-	0.50	"	
23	Вазеліна	6	-	-	6	"	
24	Гума до чобіт	1	-	1	-	кд.	
25	Сірники	-	30	30	-	шт.	
26	Папір канц.	20	20	40	-	арк.	
27	Сіль біла	-	4	4	-	кд.	
28	Сідло	-	1	-	1	шт.	
29	Цукор	-	100	43	57	кд.	
30	Чоботи	-	1	1	-	пара	
31	Чуфналі	-	100	50	50	шт.	
32	Мушгарда	-	3	3	-	слої.	
33	Олива	-	2	2	-	фл.	
34	Тютюн	-	4	4	-	кд.	
35	Машинка до стр.	-	1	-	1	шт.	
36	Ножички	-	1	-	1	шт.	
37	Упряж	-	5	1	4	пар	

ч.п	Назва товару	Стан	Обороти		Стан	Поем-ність	Завваги
		31.XII.	Прихід.	Розхід.	31.I.		
38	Ровери	2	-	-	2	шт.	
39	Пришви	1	-	-	1	пара	
40	Орелки	4	-	-	4	шт.	
40	Готівка	-	83.000	74.115	8.885	зл.	

Писар:
Командир:

Чумак.
[підпис]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, [нечитабельне].

Данилів
Вовки 100/54

БІЛАНС за час від 1.11.1946 до 28.2.1947 р.

Касова:		
XI.	100.000	104.704
XII.	315.000	231.000
I.	—	45.650
II.	80.000	113.610
С-до на 1.11.46	495.000	494.964
	—	36
С-до на 28.2.47	495.000	495.000

ТАБЛИЦЯ 1-III

Приходи:	Розходи:
495.000 (за коні) на зброю	20.000
сусп. опіка	12.550
теренова сітка	58.000
КВ	10.000
венерики	89.740
видатки на військо	304.674
495.000	494.964

ТАБЛИЦЯ 2-III
Товарово-Продуктова:
від початку листопада 1946 по кінець березня 1947

Назва товару	Стан	Прихід	Розхід	Стан	одиниці
Коні	8	17	20	5	штуки
Вози	3	2	2	3	штуки
Олива до зброї	20	—	18	2	фляшочк.
Підшивки	10	5	15	—	пари
Бранзлі	11	5	13	3	пари
Халяви	1	6	7	—	пари
Матеріал на убрання	9	11	6,50	13,5	метри
Паста до чобіт	—	88	80	8	штуки
Сідла	3	1	3	1	штуки
Щітки до зубів	—	4	4	—	штуки
Сорочка	—	26	21	5	штуки
Підштанці	—	35	33	2	штуки
Шинелі	—	17	17	—	штуки
Золівки	—	7	7	—	пари
Паста до зубів	—	4	4	—	штуки
Пришви	—	16	13	3	пари
Цукор	—	50	46	4	кг
Мука	—	360	210	150	кг
Свинина	—	—	—	—	—
Кедри	—	2	2	—	пари
Підшивка	—	2	2	—	метри
Нитки	—	13	8	5	штуки
Батерії	—	32	32	—	штуки
Сірники	—	619	249	370	штуки
Жарівки	—	3	3	—	штуки
Папіроси	—	—	—	—	—
Лямпи	—	5	5	—	штуки
Паперці	—	154	146	8	штуки
Шкла до лямп	—	2	2	—	штуки
Мило до прання	—	37	30	7	штуки
Блюзи	—	2	1	1	штуки
Штани	—	1	1	—	штуки
Мило топл.	—	12	12	—	штуки
Дреліх	—	20	20	—	метри
Рукавиці	—	11	11	—	пари

Підфутрівка	—	8	8	—	крмл.
Канц. папір	—	20	20	—	аркуші
Свічки	—	10	2	8	штуки
Олівці	—	36	36	—	штуки
Ложки	—	7	—	7	штуки
Зшитки	—	70	70	—	штуки
Ножі	—	5	5	—	штуки
Нотеси	—	10	10	—	штуки
Відра	—	5	—	5	штуки
Скарпетки	—	10	10	—	пари
Мило до голення	—	7	6	1	штуки
Пензлі до голення	—	5	5	—	штуки
Когутики	—	42	42	—	штуки
Гребені	—	6	6	—	штуки
Підкови	—	20	16	4	пари
Рушники	—	10	10	—	штуки
Коверти	—	150	150	—	штуки
Чай	—	0,20	—	0,20	кг
Патефон	—	1	—	1	штуки
Полотно	—	5	5	—	метри
Шлії	4	6	2	8	штуки
Віжки	2	3	1	4	штуки
Нашпильники	2	3	1	4	пари
Оседлці	—	2	2	—	кг
Сало	—	1	1	—	кг
Сукно	7	5	12	—	метри

Замкнено при складанні Білянсу.
дня 6.5.1947

/Тятива/

Данилів
Вовки 100/555

ТАБЛИЦЯ 3-III БІЛЯНС

за час від 1.12.1946 до 31.3.1947 р.

Касова:

XII.	153.400	154.840
I.	132.000	115.055

II.	100.000		120.990
III.	185.000		169.075
	570.400		559.960
С[аль]до на 1.12.46	—		
С[аль]до на 31.3.47	10.440		
	570.400		570.400
Приходи:			Розходи:
Збіжжя	108.400	на зброю	8.500
Коні	462.000	сусп. опіка	7.000
		видатки навійсько	544.460
	570.000		559.960

ТАБЛИЦЯ 4-III Товарно-Продуктова

від початку грудня 1946 по кінець березня 1947

Назва	Стан поч.	Прихід	Розхід	Стан кінц.	
Шинелі	—	16	14	2	штуки
Папіроси	—	110	110	—	штуки
Блюзи	—	13	13	—	штуки
Луби	—	3	3	—	пари
Підкови	—	16	16	—	пари
Золівки	—	16	16	—	пари
Коци	—	11	—	11	штуки
Таблетки S.J.	—	100	100	—	штуки
Щітки до зубів	—	1	1	—	штуки
Сорочки	—	9	9	—	штуки
Полотно	—	49,10	27	22,10	метри
Паста до зубів	—	1	1	—	штуки
Дреліх	—	76,50	56,50	20	метри
Крем	—	3	3	—	штуки
Пришви	—	21	13	8	пари
Тютюн	—	93	33	60	кг
Сукно	—	23	14	9	метри
Кава	—	2	2	—	[...]
Халяви	—	9	6	3	пари
Нитки	—	8500	6500	2000	метри

Олива	—	78	45	33	фляжок
Цукор	—	3	3	—	кг
Паста до чобіт	—	59	59	—	штуки
Годинники	—	2	2	—	штуки
Батерії	—	25	25	—	штуки
Хусточки до носа	—	10	10	—	штуки
Сірники	—	24	24	—	пачки
Жарівки	—	3	3	—	штуки
Папериці	—	98	98	—	штуки
Лямпки електр.	—	4	4	—	штуки
Нафта	—	5	5	—	літри
Камінці	—	3	3	—	штуки
Мило тоал.	—	10	10	—	штуки
Кедри	—	4	—	4	пари
Зшитки	—	50	50	—	штуки
Олівці	—	20	20	—	штуки
Штани	—	1	1	—	штуки
Футрівка (компл.)	—	1	—	1	компл.
Фільм	—	3	3	—	[...]
Кваси	—	1.25	1.25	—	кг
Коні	5	10	11	4	штуки
Цвяхи	—	5	5	—	кг
Вози	2	2	—	1	штуки
Упряж	1	2	—	3	штуки
Сідла	1	—	—	1	штуки
Консерва самороб.	700	—	500	200	кг
Консерви яринові	75	—	—	75	штуки
Консерви пом. квасу	70	—	—	70	штуки
Пшениця	60	9	—	69	ц.
Жито	70	—	—	70	ц.

Замкнено при складанні білянсу дня 3.5.1947

/Тятива/

Konia rukonucu. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 182-185.

Summary

This section contains 6 administrative reports (Hospodarchi zvyty) most of them for the subunit "Vovky" Ib, covering the period from September 30, 1946 to January 31, 1947. In addition, there are two Balance sheets (Biliansy) for the unit "Vovky" 100/554 for the period from November 1, 1946 to February 2, 1947 and "Vovky" 100/555 for the period December 1, 1946 to March 31, 1947.

“Галайда“ II

ХРОНІКА

від 15. 8 — 6. 11. 1945 р.

15.8. По інспекції відділу, яку перевів к-р Ч., придлений до відділу "Г[алайда]" П к-р Ч[авс] і політвиховник [Еней]. Відділ дістає нове завдання. Виходимо з [Брусна] в "путь далеку". Хлопці не знають куди ідуть, але догадуються чогось нового (зміна командира, добір витривалих стрільців). Настрої добрі.

16.8. Закватурили під [Борисами] в лісі. Дощ. Перед вечером ідемо до села обсушитись і повечеряти. Рушаємо даліше.

17.8. По цілонічному майже марші задержалися в лісі під [Нетребою]. В терені багато козаків. З пригодами зварили нам обід (мало бракувало, а їли б козаки не ми). Тяжко доволі порушатись — "що крок то козаки".

18.8. Перебули небезпечний відтинок дороги. Входимо в цілком безлісню околицю — мусимо кватирувати по оселях. Закватурили в Річиці. Стрінулися з к-ром Я[годою]. Починаємо вже приготувлятись до властивої частини рейду.

19.8. Розчленовуємось по селам. Чекаємо на взуття і вбрання для стрільців.

19.8. — 26.8. Постой роїв старі. Зв'язались з тереновим провідником і господарчим. Дістаємо потрібні речі. Довелось пережити ще одну облаву в [Переводові] (без втрат). Вночі 26 -27. 8. рушаємо даліше.

27.8. Чота з заступником к-ра відійшла в ліс під [Тудорковичі]. Ми лишилися в [Павловичах] для полагодження різних справ. Бачилися з провідником П[рірвою]. Вечором ідемо в с. [Угринів].

28.8. Закватурили в [Угринові]. Бачилися з к-ром Ш[тилем], який вернув звідти, куди маємо іти. Дізналися від нього багато цінних інформацій. Приїхав в село Юрченко. Перед вечером засідка на нього. Контактуюсь з к-ром Ч[ерником]. Вечором ідемо до нього.

29.8. Ми в лісі під [Долобичевом] в гостях у к-ра Ч[ерника]. Чекаємо, бо самого к-ра немає. Над ранком прибув. Оповідає перебіг засідки на Юрченка. Радіє, що добре вдалося. Дістаємо від нього теренових. Над вечером розвідка доносить, що [павловецький], [хоробрівський] ліски большевики обстрілюють з гарматок. Долучаємо до відділу.

30.8. Сподіваючись облави на ліс закватурили в с. [Тудорковичах]. День одначе минув спокійно. Перед вечером відходимо до ліса. Долучили теренові провідники, які ідуть в ту саму дорогу й ми рушаємо.

31.8. Ми в лісі під [Тихобіжем]. Ввійшли в край "ідіже пість кушцевих ні станичних". Ми здані виключно на власні сили. Навкруги нас спокій тільки на півдні якісь незрозумілі стріли. Святкуємо свято зброї.

1.9. Перейшли в ліс під [Обривець]. Навкруги нас вже поляки рубають ліс, чуємо їхні крики. Вечером відходимо з ліса. Переводимо першу розвідку в польському селі (під маркою АК). Розвідка вдалася. (Козаки є, але менше,

як в українських околицях). Поляки ставляться до визвольного руху АК дуже прихильно й щиро. Огортає нас трохи дивне почуття, що нам вже вдалося ввійти туди, куди в далеко легших обставинах ніколи вже відділ не заходив. Хліба не вдалося зібрати, рвемо зате по садах яблука, бо докучає трохи голод (залізна порція скінчилася) і сильна спрага.

2.9. По цілонічному марші закватували в [Стрілецькім] лісі. Цілий день минув спокійно. Вечором ходив один рій в село за харчами. Хлопці говорять по польськи, поляки взяли їх за один із відділів АК. Польське населення (переселенці з-за Буга) ставляться надзвичайно прихильно до АК, допомагають як можуть. Ми дістали трохи хліба, молока. Хлопці повеселішали, як побачили, що тут можна крутити.

3.9. Ідемо ранком на другий край ліса. Закватували в молодяку. Переходили в лісі біля якоїсь вілли, л[і]сн[и]ч[и]в[о]к. Тут живуть ще в глибині лісів гаєві — лісничі. По обіді ідемо на розвідку. Др. М[і]льк[о] підійшов до одного поляка, який орав під лісом, щоби довідатися від нього, що нового в терені, чи б[о]льшевики є в терені чи ні. Поляк думав, що др. М[і]льк[о] аковець. Говорить: “Же в околиці спокуй, нікого, нікого нема. Білі правда яке два тижні тому яцись. Єдні мувьом же то васі, а друдзи же то бульбовци — я пшипушам же то єднак свої”. (Сліди к-ра Ш[тиля]). Вечором ідемо до села за хлібом. Хлопці розбіглись по хатах — говорять по польськи. Поляки — переселенці, чи вірніше — втікачі з-за Буга, як аковці большевиків ненавидять, нас — не менше. Трапляється між ними теж випадки зневіри: “Була тут недалеко партизанка, але йом розбілі. Цо то далей бендзе, чи даце самі раде?” Др. Г[раб] відшукав (станичного) “коменданта пляцувкі”. Скерував др. Г[раба] до нього якийсь старший вже поляк. Др. Г[раб] нарікав, що: “Нема цо єсць, а коменданта пляцувкі ту нема. Єст яж в [Рогатце]”. (Була це інформація від того поляка з яким говорив др. М[і]льк[о]). Тоді той пан каже до друга Г[раба]: “Пане і ту єст командант пляцувкі. Ідзь пан і питай о [Чепельовскім]”. Др. Г[раб] пішов, розпитав дорогу. Підходячи до його хати, гукнув: “Пане [Чепельовскі]!” — “Єстем, ходзь пан тутай”. Ком[ендант] пл[яц]увки прийшов зголосився. “Пане! Ту єст невелькі оддзял. Тшеба зебраць цось зесьць. Може цось з хлеба, слоніни”. Сала справді ми не дістали (бідне село), але зібрав трохи хліба, яець, молока. Трохи нам дивно, що поляків можна так легко натягнути. Поле попису для провокатора. По вечері рушаємо далше.

4.9. Перейшли в ліс під [Острів]. День як звичайно перебули в лісі. По обіді ідемо на край ліса. По дорозі знайшли лісничівку. Заходимо до неї. Лісничого нема, є його жінка. Сам лісничий поїхав до Холма. Частвує нас хлібом з помідорами. Не даємо себе просити. Лісничівка — база АК. Господиня розговорюється: “Чи панове не знайом (якесь псевдо)?” — “Не знами”. — “То муй знайоми. Он теж бил в партизанце, навет районим, але муселі го свое розваліць, бо бардзо рабовал на своїом ренке”. По хвилі бере якийсь “клунок”: “То теж такогo гoсця, як панове. Навет не вем, цо єст в сьродку”. Оповідає, “Же монж поехал до Хелма до новеґо надлесьнеґо. Не веце чи тен

надлесньни свуй хлоп чи не?”. Далі: “Тутай недавно забрالی едного українця. Он пшишел з української армії (мабуть з червоної) і го зараз розвалілі. Єден поляк хцял оброніць, то го теж зліквідовалі, а обух поховалі в тем лесе”. Ще трохи поговорили й ідем на край ліса. Над вечором стягається сюди все військко. Вступили ще раз на лісничівку (вже приїхав лісничий) по свіжі вістки. В Холмі є доволі багато большевиків. В околиці спокій. Рушаємо. В с. [Липники] спинились, збираємо хліб. Зайшли до хати — поляки, переселенці з-за Буга, говорять майже по українськи. Переходим в другу хату. Знову поляк з-за Буга: “Уцекл еше в 1943 року шпед жезьом”. Оповідає про “жезь”. З кожного слова можна вичути його ненависть до нас і большевиків. То вже його “чтернасте мейсце льондованя”. Перекусили в нього хліба з молоком. Вернулись хлопці з хлібом — кажуть, що прийняли їх гостинно. Ідемо дальше. Дорога погана — багниста, орієнтація слаба. Блудимо. Далі ідемо тільки по компасу, а тільки час до часу питаєм про місцевости в хатах. Зайшли до якогось дядька, прийняв нас дуже щиро — пригостив. Большевиків ненавидить. “Те совети гожей от немщув, не дайом нам жиць”. Сам він теж “уцекл шпед жезьом”. Дякуємо й ідемо дальше.

5.9. Закватирували в лісі під [Жалинри]. Перед вечором нас 5-ох іде на колонію. Поляки як звичайно прийняли надзвичайно гостинно. “Ваша жеч жондзіць і вальчиць, а наша повінносць даць і помагаць вам як можна”. Натрапляємо знов на сліди Ш[тиля]. Вечором ідемо дальше.

6.9. Перейшли кілька кілометрів тором залізничним — не стережуть. Закватирували в лісі під [Мшанкою]. Коло нас недалеко стріл. Люди крутяться попід сам табор. Сидимо як миш під мітлюю. Вечором др. Бунчужний ходив в село за хлібом — стрінув там якихось пеперовців — двох польських жовнірів — урльопників. Населення думає, що це “ресорт безпеченьства”, або коротко ресорт, як там кажуть. Оповідали йому, “же українці спалілі в [Косиню] польське доми. Жеби холера, раз висхалі. Бил би спокуй”. (Спаліла доми червона українська міліція, яка палила аковців). Перша згадка про українців. Цілу дорогу українців не стрічали. Все виїхало від [Тихобіжа] аж до [Косиня]. Є трохи українців в околицях Холма: деякі села Березно, Королинів. Повечеряли в лісі й рушаємо дальше.

7.9. Ідемо ранком багнитим лісом між селами [Косинь] і [Жолобок]. Коло с. [Жолобок] закватирували в лісі. Стійка придержала три жінки, які збирали гриби. Перелякались нас. Починаємо говорити з ними по українськи (перший раз за цілу дорогу). Довідуємось від них, що дві з них українки одна, білорусинка. Оповідають нам, що вони пережили й переживають. Кожне їх слово для нас цінна інформація. Оповідають, як треба організувати харчі. “Як зайдете до хати — беріть все самі. Господар вам напевне жалувати не буде ні хліба, ні до хліба. Дати вам сам не дасть, бо ж не знає, хто ви такі, може ви міліція, або ресорт і сьогодні він вам дав сам, а завтра ви його арештуєте. Бо ж знаєте, що нам нічого добровільно не вільно давати. А що до тих, що заголошували властям, то таких в нас не багато, такій гадині давно голову скрутили. Але як ви заходите до мене, а вас багато людей бачить, то я зголо-

сити мушу, бо як я не зголошу, зголосить другий, а тоді мені біда. Помогти, то ми поможемо”. Утожнювали нас з большевицькими партизанами. Думали, що ми частина тих же, незадоволена з існуючих обставин, яка не вийшла з лісів. З їх розмови видно, що червоні “політробітники” не дармували. Питались нас, чи ми за “рабочим клясом”, чи за “буржуазією”. Запевнюєм їх, що ми самі “рабочі” і за “рабочими” стоїмо. Значить, що таке “фашистовці”, націоналісти й видно їх негативну поставу до них. Партизанщину вони добре знають (ще з німецьких часів — червону). Оповідали про те, як населення помагало червоним (головно дівчата). Цікавляться дуже нами — хто ми, за що воюємо, які перспективи нашої перемоги і т. д. При тому було видно, що “влястям” наразитися не хочуть, обережні до крайних меж. Самі скриті й замкнені в собі, як підляський багnistий ліс. Просять їх відпустити, запевнюють, що не скажуть нікому. Кажуть, що [Косинь], [Осова] і [Жолобок] майже виїхали. Вони самі не хочуть виїздити. В 11-ій год. командир рішився їх відпустити. Просить, щоб винесли хліба. Чекаємо — винесуть, не винесуть. Але таки винесли. Трохи попоїли. Так випала наша перша стріча з українцями. Перед вечором ідемо до [Жолобка] на вечерю. В селі тільки 7 українських родин, решта виїхала. Хлопці говорять з поляками по польськи, а з українцями — по свому. До всіх ставляться чемно. Населення теж чемне у відношенні до нас. Поляки називали нас “русци партизанці”, українці — “не знали хто ми”. Говоремо українцям не виїжджати, не вірити большевикам (вони здається і так нікому не вірять), жити з поляками в згоді. Населення і те і те зацікавлене нами. Настрої проти большевицькі в меншій або більшій мірі — невдоволення з існуючих обставин виразне.

8.9. Перейшли в ліс під [Любинь]. Стійка задержала якогось поляка. Вечором пустила. Перед вечором командир вислав бунчужного з 6-ма стрільцями по харчі. Вечором ідемо в с. [Любинь] на вечерю. В селі співи (хлопці й дівчата на вулиці). Населення зразу зорентувалось, що ми щось не легальне. Знали навіть, що ми з УПА (заслуга к-ра Ш[тиля]). Ставиться до нас зовні прихильно, випитуються хто ми, за що воюємо, чи маємо якийсь провід, чи маємо які звязки з Англією, Америкою, чи самі ми досить сильні. Національна свідомість дуже слабенька (православний, русин, українець дуже рідко). Політичне вироблені, переконані, що війна вповні не закінчена, що багато справ чекає на розвязки (війна кончилась, тільки розговор не кончилось). Чекають на зміни, виїздити не думають. До поляків (чи АК, чи “демократів”) ставляться дуже ворожо, до большевиків теж, але в меншій мірі. Народ осторожний, “лісовий”, замкнений в собі, але дуже добрий. Тільки знайти дорогу до їх душі. Ідея УССД може мати тут фанатиків. Поляки нас не бояться (заслуга к-ра Ш[тиля]). “Висьце ці, ктужи не бійом і не рабуіом”. Хлопці всі себе дуже чемно і культурно вели. По вечері ідемо дальше.

9.9. Заквартирували в лісі під [Шититою]. Стійка придержала двох поляків. Говорили до них по польськи. Довідались “же еден з ніх бил теж в одзяле комп. ім. Жулкевского пши міномьотах”. Після обіду відійшли від нас теренові робітники з др. Сергієм.

10.9. Перейшли в ліс під [Олешків]. Біля нас люди косять сіно. Знайомий хлопчисько др. К. приніс нам трохи хліба, меду. Хлопець цікавиться нами, багато розпитує. Вечором ідемо до села повечеряти і звязатися з тереновим проводом. По дорозі бунчужний відійшов з 12-ма хлопцями за хлібом. Ми пішли на звязкову хату. Нагло стріли. За хвилину прибігають ті, які ходили з бунчужним. Оповідають, що одна трійка найшла на засідку — ранений др. Сойка. Командир Ч[авс] з роєм пішов на місце засідки, принесли др. Сойку. Сойка, як тільки посипались стріли впав ранений в ногу. Тоді кинув гранату, ранив одного чи двох, деякі кажуть, що аж трьох ресортовців, які по зриві гранати повтікали. Перший втікав кулеметчик. Коли йому звернули увагу, що він перший втікає, сказав: “Ти з автоматом прендзей уцекнеш, а я з дьохтярем юж так прендко не моге бец”. Дядько, в якого ми були — щирий патріот. Дядько й син в підпіллі. Старий гаряче вірить в слушність нашої боротьби й нашу перемогу. Таких людей не тільки тут, але мабуть і взагалі небагато. В самому селі є трохи пеперовців і сексотів, але загал держиться. Виїхало до 35 родин, решта виїжджати не думає. (“Хіба звязуть і повезуть”).

11.9. Прийшли в ліс під [Романів]. Тереновим там був той же дядько (тільки ми мали теренових) літ має 65 — дорога до 8 км. День перебули в лісі. Вечором ідемо до села на вечерю. [Романів] — село чисто польське, ми одначе виступили тут без маски, говорили й співали по українськи. Були в учителя поляка. Він осторожний, що теперішній лад йому не по душі. З того села большевики арештували 6 поляків. (“Як лапалі те АК, то і їх полапалі”). По арештованих слід загинув. О півночі ідемо далше.

12.9. Таборуємо в лісі під [Матіяшівкою]. Вечором ідемо до села. Чота пішла на колонію під ліс, а ми заходимо на звязок. Тут інформують нас, що до с. [Тучна] приїхало ВП. Ми ще не вспіли добре розговоритись, як входить господиня і каже, що в селі підозрілий рух. Виходимо з хати. За хвилину до тої хати входять поляки. Виходить, що облава. Ідемо до хлопців. На місці хлопці оповідають, що придержали, а вірніше відбили якимсь людям одного чоловіка. Зі зізнань того чоловіка виходить, що в селі або АК або наша боївка. Тому що в селі спокій, ночуємо в клуні, а над ранком виходимо в ліс.

13.9. Постій старий. День перебули в лісі. Вечором ідемо в село. Дядьки прийняли нас з недовірям — не хочуть навіть пускати до домів. Але ми врешті договорюємось і нас сяк-так гостять. По вечері хлопці співають, жартують. Настрій змінився. Дядьки стали якісь щиріші, дивляться на нас якось тепліше, але попри те дуже осторожні. Бояться, власної шкіри, не хочуть наражуватись владі. По півночі ідемо далше.

14.9. Трохи поблудили дорогою. Закватирували 1,5 км. від с. [Буша]. Цілий день гудуть дуже літаки. По обіді зауважили нас пастухи. Запевнюють, що нікому не скажуть — пускаємо. Вечером ідемо на кол. [Заболоття] на вечерю. Люди прийняли нас дуже гостинно. Національна свідомість дуже висока, люди зорентовані в нашій боротьбі, знають, що таке УПА (про АК також). Говоримо їм про УГВР, про політичні обставини, про наші бої. Це

колідує трохи з тим, що нам говорили про [Заболоття], як про комунарське село. Правда є в селі міліція (і зараз квартирує польське військо і ресорт). По дуже щирій гостині відходимо.

15.9. Таборуємо в лісі під [Вигнанкою]. Перед вечером вступаємо до хат під лісом на вечерю. Бунчужний поїхав за харчами. Вечером приїхав, поділили харчі. Люди — поляки не цікаві: “вшистке ми добре, мої панове”.

16.9. По цілонічній блуканині (в темну ніч за картою 1:300.000 і бусолею на Підляшші легко заблудити), підійшли під [Голешів]. На звязку довідуємось, що ніхто з теренових за нас не питав. Умовляємось зі звязком на стрічу й машеруємо до лісу. Село велике (до 10 км. довге), тому спіш[и]мося, бо ранок. Але не дотягаємо: лісок, в якому ми квартирували скінчився — ми змушені квартирувати в кліні. Заквартирували в калакута — боїться нас аж позеленів. Навіть не хочеться говорити з таким. Вечером приходимо на умовлене місце. Чекаємо, приходять провідник терену, боївка. Нарешті ми можемо мати деякі інформації, звязок. Одержали від них трохи зуття і вбрання. Умовляємось на майбутнє. Тереновий провідник приділяє нам двох своїх людей і ми розходимось.

17.9. Постій старий (тільки в лісі). Вечером ідемо до села на вечерю. Людей треба інформувати про все, засипують питаннями: “Скульвіте (звідки ви), хто віте, чи вас мнього і т.д.”. Захоплюються нашими піснями й скоро вчаться їх. По сердечній гостині відходимо.

18.9. Пересунулись під [Вигнанку]. День в лісі минув спокійно. Вечером ідемо до села на вечерю. Натрапили на поляків. Замовили в них вечерю, а самі розговорились з ними. Спочатку думають, що ми ресорт: оповідають про німецькі часи, про ліквідацію станиць червоної міліції аковцями. Слово по слові довідуємось: “Же здає се бульбовци пшедарлі се на том стро-нем, мордуйом полякув”. Кажемо: “Же відочне таци то поляци с...”. Тоді бачуть, що ми щось нелегальне: “певне АК”. Настроїв їх і переконань їх ми не збагнули. Після вечері ми відходимо.

19.9. Квартируємо в лісі під [...]. Вислали до ліса шевців. Вечером ідемо до села. Тут стрінулись з боївкою вдруге. Народ прийняв нас вже більш гостинно ніж перший раз. Переспались в селі, над ранком виходимо в ліс.

20.9. Табор під колонією [Владиславів]. Почав падати дощ — ідемо під дах. Поляк, в якого квартируємо не цікавий: “Вшистка бежце самі”, його філософія — моя хата з краю. Каже: “Венцей тераз лясу тшеба слухаць, як мяста”. Вечером ідемо до недалекого села [Межилісся]. Люди впрост захоплені нами, такої щирої гостини нам тут ніхто не зробив. Населення національне свідоме: по хатах українські книжки — “Історія України”, “Кобзар”. Місце сплюндрованої хаги вдержане старанно — по середині хрест-пам'ятка. Розговорюємось з людьми. Оповідать про своє пережиття, що до появи к-ра Ш[тиля] не мали спокою від АК: щоночі грабунки, побої. Народ не може нас нахвалитися: “Такії віти хожі хлопци, такії молоді”, жаліють: “Ходите — мучитеся”, але рівночасно: “Якби не віти, ми давно пропали би”. Пісня і тут робила своє. Запевнюють нас: “З вами не боїмося нічо-

го". По такому сердечному прийняттю відходимо. Відпочили тут фізично і морально.

21.9. Сидимо в лісі під [Ленюшками]. Вечером стягаючись до села зустріли фірманки, які верталися з поблизького містечка. Питаємо їх що нового: "Нічого". Підтягаємо під село, а тут зі села стріли з автомата. Ідемо далі в село. Тут довідуємось, що стріляла міліція зі [Заболоття], але втікла, коли довідалась, що ми в селі. Дядьки запевняють нас: "Не бійтеся, от кілька дураків — тай стріляє". В селі хлопці стріли офіцера петлюрівця, старого дивака. Заповідає відразу: "Хтоб ви не були — НКВД, міліція, ресорт, АК — знайте, що я є українець і можете мені не знати що робити, я українець". Сам ходить ще в мундурі армії УНР з тризубом. В селі доволі свідомі дядьки, зорентовані в ситуації. Знають про УПА, УГВР. Про виїзд не згадують. Міліція починає далі вистрілювати й ракетувати. Виходимо зі села і розстрільною посуваємось в напрямі стрілів. Перешукали колонію. Не знайшли нічого. За селом кинули три ракети й відходимо. Хлопці жартують, що як ніхто не хоче робити облави за нами, то ми робимо облаву на міліцію. Зрештою сам випадок був цікавий і трохи оригінальний, в своїх наслідках для міліції небажаний, бо мусіла піти в "підпілля", (як ми потому довідалися, міліціанти ночували по стодолах і то не по своїх — боялися). В піднесеному й веселому настрої ідемо далше. Хлопці чуються насправду добре, (дехто був і легко підхмелений — в селі був празник), хвалять собі Підляшшя. Ніч місячна, тепло як в травні. Навкруги спокій, міліція успокоїлась.

22.9. Закватирували в поляка на колонії [Вадсенів]. Він хоча ми говоримо по-польськи зорієнтувався, що ми "бульбовци" (пізнав деяких людей). Говоримо йому, що ми не прийшли "гласкати одних (українців), а бити других (поляків), тільки бити большевиків і їх висулужників. Запевнює нас, що нас не боїться, а що в середині в нього — Бог його знаю. Поводимося чемно. Він щораз певніший себе. Вечером дякуємо за все, прощаємось і відходимо.

23.9. Підійшли під [Бокінку Королівську]. Посуваємось днем лісом. Придержали трьох поляків — пустили. Вечером зайшли на колонію на вечерю. Господарі — поляки аж зеленіють так бояться нас, хоч говоримо по-польськи. Думали, що ми пограбимо їх, постріляємо. Господина майже зімліла (санітар давав їй якісь каплі, але не знати, що помогло — чи краплі, чи чемна поведінка насправду пристойного санітара — Джигуна). Вечером нам не зварила: "Напійце сем панове млека, я така слаба, ніц Вам не уготуем". Як ми вже відходили, хотіла мене поцілувати в руку (я відходив останній, певне за [те], що ми їй ніяких прикростей не зробили). Добре свідоцтво для АК і большевицької партизанки. Припадково стрінулись з боївкою. Інформують нас, що в [Тучні] є ресорт, а в [Жуках] большевики. Ресорт осіб 44, большевиків число невідоме. Після вечері відходимо з боївкою.

24.9. Закватирували в стодолах на кол. [Бокінка Панська]. Дядьки свої, часто там кватирує боївка — національне свідомі й доволі вироблені політичне. Перед вечером 4 боївкарі й нас трьох ідемо до села на мітинг. Мітингів більше в цілости ми не робили, бо були великі труднощі зібрати людей.

Села розкомасовані, хати одна від другої далеко, а й самі люди не [д]уже то радо ідуть — бояться. Треба аж особисто говорити з дядьком і своєю поведінкою довести до того, що дядько перестає боятися. Боївкарі в мундурах польської полевой жандармерії, ми в большевицьких. Заказали зібрати солтисові людей в “справі мобілізації”. Зібралося до 40 осіб. Коли ми розкрили, хто ми такі, люди (переважно поляки) трохи злякалися, але скоро заспокоїлися. Темо[ю] інформаці[і] була співпраця українців і поляків в боротьбі проти большевиків. По інформації прийшов відділ до села на вечерю. Прийняли нас вишукано гостинно, багато розмовляли. Деяким полякам і українцям пахне ще комуна, але більшість має вже досить “демократичної Польщі і большевицького раю”. Після вечері відходимо.

25.9. Сидимо в лісі під с. [Перехід]. Дощ. Вечером ідемо до села на вечерю. Прийняли нас чемно, зрештою думали, що ми АК, бо ми говорили по польськи (ми вечеряли в поляків). Поляки втікають на ніч до села з кольонії, бо бояться “бульбовців”. Заспокоюєм їх, що нічого їм боятися. Над ранком відходимо.

27.9. Постій старий. День минув спокійно, тільки коло нас якісь підозрілі люди. На сусідній кольонії квартирують якісь “партизани”. Догадуємось, що АК. Два рази завважили якогось чоловіка, що виходив зі села до ліса й з ліса до села. Він не місцевий. Вечером ідемо до села (ми квартирували на кольонії під лісом). Були на лісничівці поляки. Зробили непогане враження: “Панове сом симпатичні, ... вдале се вас не боїми.” Поговорили, поспівали. Над ранком ідемо.

28.9. Заквартирували в лісі в клуні під [Виганкою]. Придержали 5 осіб. Господиню моєї хати ресорт ограбував і арештував за співпрацю з АК. Син її в АК. Нічю вона дома не спить. Між придержаними польський вояк — урльопник. Розкажує про настрої в війську: а) ворожнеча між большевиками (старшинами, а підстаршинами), а поляками (рядовиками) поглиблюється, б) настрої проаковські ростуть, в) большевики монтують в війську сітку сексотів і арештують свідоміших вояків. Вчив нас пісеньку:

“Кто ест заросненти,

Як звеж дзікіх пуль?

Кто, кто, кто? —

То батько Сталін.

Цо нос ма загенти,

Як дзікі семпа дзюб

Кто, кто, кто? —

То батько Сталін”

[Цю] пісеньку “нераз себе хлопакі ціхо зануцом”. Військо розполітиковане, кружляють різні анекдоти, прямо легенди про Сталіна, Берута, Осубку. Перед вечором задержали ще одного червоноармійця дизертира, якого покищо забрано зі собою. Вечером ідемо до [Янівки] на вечерю. В селі прийняли нас спокійно, вже знають про УПА, співають наших пісень. Виїздити не думають. Є ще трохи й прихильників большевиків. По вечері відходимо.

29. — 30. 9. Закватурили в лісі під [Данцями]. Час минув спокійно. На другий день ідемо на кольонію на вечерю. Люди поляки прийняли нас не дуже то прихильно. Не припускали, що ми можемо бути партизани (близько стоїть ресорт і міліція). Думали, що ми провокатори. Деякі думали, що ми АК (деякі, що ресорт). Тих АК приймають далеко гостинніше як ресорт. Деякі знали, що ми УПА, були вишукано чемні, але видно було, що ми їм не до душі. По вечері ідемо даліше.

1.10. Притягнули до [Голешова]. Були на зв'язку. Довідалися, що в селі большевики й ресорт.

30.9. Була в селі облава. Ідемо осторожно до лісу. Закватурили. Стежі ранком зауважили якісь сліди в лісі, вони — не наші, большевицькі, бо переходив якийсь другий відділ. Над лісом літав розвідчий літак — “кукурудза”. Вечором розвідка приносить зі села новизну: большевики лазили вчора по лісі, атакуючи, мішки з картоплею, запалили в [Красівці] дві стодоли. Кватуриють ще в [Г...]. Ми вчора мали щастя (ішли 20 м. від стодоли, в якій кватуривало 40 большевиків).

2.10. — 3.10. Постій старий. Навкруги спокій. Большевики відіхали з [Голешова].

4.10.- Постій старий. Навкруги спокій. Бунчужний поїхав з роєм в терен. Командир пішов з роєм теж за харчами. Вночі стріли з крісів і автоматів на північно-західнім напрямку. Ранком командир вернувся.

5.10. Постій старий. Вернувся бунчужний з терену. Прибули теренові провідники.

6.10. Постій старий. Долучив др. Максим і Ігор. Навкруги спокійно.

7.10. Постій старий. Цілий день перебули в лісі. Вечором ідемо до села на вечерю. Перебули в селі до ранку. Цілу ніч співали, говорили з дядьками. Дядьки “свої”. Над ранком стрінулися з тереновими й ідемо до ліса.

8.10. Постій старий. День перебули в лісі. Вечором розходимось з роями. 2-ий рій 8 — 22.10.

9.10. В понеділок вечором ми розійшлися. Пішли на кольонію [Голешів]. Довідалися, що в [Данцях] є два авта війська. Ми оминули те село пішли даліше на північ. Тої ночі перейшли до 28 км. Закватурили в лісі. Спокійно переднювали, відпочили. Вечором пішли до с. [Матіяшівка]. В селі стрінулися з боївкою. По вечері зібралися і відійшли. Над ранком вернувся командир з кількома стрільцями, принесли зі собою убрання і взуття.

10.10. Під ранок вийшли зі стодоли до ліса. Коло нас якісь стріли. Вишлюли стежу, але та нічого не усталила. Вдень розділили убрання та взуття. Вечором ідемо до с. Матіяшівка. Шевці забрали гірше взуття та пішли направляти. Решта розкватуриувалась конспіративне в селі, бо падає дощ.

11.10. Постій в селі. Вечором сходимось на означене місце, ждали до ранка на командира. Рій на день 12. 10. закватуриував в стодолі під лісом. По нашім відході прийшов командир, але роя вже не застав. Командир того дня був в лісі. Вечором ідемо разом (знайшли командира на вечері). На вечері вияснювали господарям деякі справи. Санітар відвідав ранено-

го др. Сойку. Вночі падав дощ. Того дня залишили на лікування др. Вертихвоста.

13.10. Ще вечером 12. 10. зайшли до порожньої стодоли та там заквартирували дуже конспіративно. Через день падав дощ. Вечером пішли до другого с. [Межилісся], розвідали про терен. В терені було спокійно. На наказ командира одна частина роя пішла організувати харчі. Вернулися назад — поділили мясо, пішли на старе місце.

14.10. Квартирували в лісі. Нічого надзвичайного. Днем падав дощ. Тієї ночі ночували в лісі — вечером ходили в село. В селі було дуже весело (празник). Над ранком вернулися в ліс.

15.10. Квартируємо даліше в лісі. Стрільці латають убрання та взуття. На тім самім місці ночуємо.

16.10. Квартируємо даліше на місці. Довідались, що коло нас був респорт, але відіхав. Вечером ідемо до села [Межилісся] розвідати про терен, там вечеряли і йдемо знова на старий постій.

17.10. Заквартирували в лісі. Погода: осінній дощик — зимно. Вечером вертаємось назад тією самою дорогою.

18.10. На четвер заквартирували знов в тім самім лісі коло с. [Матіяшівка]. Навкруги спокій. Вечером відходимо на південь. Дорога болотниста. Бродимо водами.

19.10. Заквартирували в лісі в стодолі. Весело, бо падає дощ, а ми під дахами. По обіді відійшли в терен 4 стрільці. Вечером були в с. [Янівка] на вечері. По вечері відходимо на [Романів].

20.10. Квартируємо в лісі під с. [Романів]. Вечером 4 стрільці йде в умовлене місце, щоб звязатися з рештою. Вернулися — нема нікого.

21.10. Постій старий. Сидимо дуже конспіративно. На другий вечір ідуть знов на умовлене місце. Знов нікого нема. Командир вже зажурився. Вечером командир висилає розвідку на [М. А.]. На дорозі стрінулися випадково з третім і першим роєм. 22.10. ми ранком вже разом.

(Хроніку 2-го роя від 8-22.10. вів к-р 2-го роя др. Ручай).

3-ій рій — 8 — 22.10.

8.10. Вечером рій почав окрему роботу. Того вечора вийшли зі спільного місця і перемаршували до с. [Ляцк]. Там повечеряли й пішли на кол. [Святичі].

9.10. Постій на кол. [Святичі]. (По дорозі zorganizували кілька мундурів). Повечерявши почали збірку убрання і інших речей в с. [Довгоброди]. По кілька годинним марші ми опинилися в с. [Голешів], де перебули цілий день 10.10. На 11.10 переводили збірку в с. [Кратах]. Розв'язали теж "Зв'язок Валькі Млодих". По роботі пішли на кол. [Грабівка] і тут пересиділи цілий день 11.10.

12.10. Вночі з 11 на 12. 10. переводили пропагандивну роботу в с. [Боярі]. Тут теж розв'язали "З.В.М.". В першій і другій місці забрали багато комуністичної літератури. День пересиділи на другій кольонії [Грабівка]. Тут коло 12 год. заліз до клуні червоний польський міліціант, але побачив нас,

перелякався і втік. Військо зараз вийшло в ліс, а біля 3-ї год. ідемо в саме село [Гравівка]. Говорили ми тут українською мовою — заінтересовання населення (поляків і українців) хто ми. Заказали солтисові зібрати людей — вечером стояла коло канцелярії велика товпа людей. Відбувся мітинг на тему: хто ми, за що боремося, виїжджати, чи не виїжджати за Буг. Летючки “За що бореться УПА” люди дуже скоро і радо розібрали. Тут теж розв’язали “З.В.М.” Після інформації підходить до нас якийсь поляк і починає з нами говорити: “Знаю (говорить по польськи), що ви українці, але чесні люди й воюєте за правду”. “Тут у нас — говорить, — є деякі військові речі, зброя, яка є людям не потрібна, а вам є необхідно конечна”. Тут сказав в кого є військові плащі, мундури, казав теж, що один пеперовець має МП і пістолу. Інформував нас в яких місцях може бути засідка, остерігав перед провокацією, сексотами. Ми ще по тому користали з його гостинності й з доброї волі. Він був нам тереновим. Ми були трохи заскочені такою поставою цього поляка, бо до тепер виступаючи, як УПА (а не АК) поляки цілком інакше відносилися до нас. Поспівали на вулиці й в поодиноких людей та пішли. Люди запрошували зайти ще до них.

14.10. Через кілька годинний марш опинились на колонії [Чепітка]. Цей день перекватували в поляків. Повечерявши, подались ми до с. [Засвятичі]. За нами до с. [Го...івки] приїхав ресорт і закватував в селі [Чепітка].

15.10. Замандрували на [Засвятичі], де перекватували цих два дні, тільки змінjali клуні. Вечором 15. 10. пішли до с. [Довгоброди] на організацію вбрання. Збірка пішла добре. В селі було весілля, на яке зайшли ми. Тут прийняли нас чемно (говорили польською мовою, бо це було в поляків). Перепросили, поспівали й пішли.

17.10. Кватували на кол. [Ганна]. 17.10. вечором пішли до с. [Голешова].

18.10. Пересиділи цілий день в клуні. Вечором пішли на [Розвадівку], де перевели пропагандивну роботу через спів і розмову. Ще в цю ніч перейшли на кол. [Розвадівку].

19.10. Кватували на кол. Р. Вечором, перейшовши село [Довголіски], пішли ми на кол. [Русили] і тут пересиділи цілий день.

20.10. Кватували в с. [Мостах] і переводили рівночасно збірку. Вечором ідемо до [Голешова].

21.10. Стрінулись з 1-им роєм в с. [Голешів] і відходимо разом з ним на [Романів].

(Хроніку 3-го роя переводив в часі 8 — 22. 10. Залізник).

1-ий рій — 8 — 22. 10.

8.10. Іде з нами двох теренових. Над ранком зібрали дещо з білизни, одежі й обuvi в с. [Головно] під маркою АК. Збірка в формі просьба — наказ. Люди дають, деякі охоче — деякі ні.

9.10. Закватували в лісі під [Сититою]. Вечором ідемо до села на вечерю. Прийняли дуже гостинно. Надзвичайно симпатична рідня (батько й доні).

10.10. Закватурили в двох клунях в с. [Замолодичах]. Дядько обережний, як лісовий медвідь. (“Хлопці ці віти поліція, ці віти ресорт, ці віте НКВД, вас не знаю — я вас не приймаю”). Ледве заспокоїли. Щойно вечером розтолопав хто ми такі. Дядько такий, що звук всім годити. Вечером ідемо з місцевим до с. Тучна роззброювати пеперовців. Повідбирали зброю (8 крісів, амуніцію), та зібрали ще трохи чобіт, маринарку. Поводились “як партизани” (за словами народу), бо забрали тільки маринарку, а годинник лишили, що викликало здивування населення і прихильно настроїло їх до нас. Окреслення “партизани” позитивне у відношенні до “банда” часті негативного. Люди аж вкінці зорієнтувались, що ми УПА. Здивовані нашою чемною поведінкою.

11.10. Закватурили в с. [Голя]. Дядько вже чув дещо про нас. Зразу перелякався, але опісля заспокоївся. В нього мабуть АК здемолювало хату, ограбувало його. Він вже свідомий українець, помагає підпільникам. Поспівали в нього й відійшли.

12.10. Постій старий (змінити дядька). Господиня дбає про нас (носить їсти, перебирає білля). Остерожна, але не боїться. Ми трохи поговорили, (тема — не вірити большевикам, не виїздити, помагати нам, жити з поляками в згоді — як звичайно). [Голя] одно з кращих сіл — свідоме (ще за Польщі діяло тут ОУН).

13.10. Закватурили в с. [Замолодичах]. Дядько дбає про нас, але хто ми не знає. Вечером, коли спитали ми його: “Хто ми — партизани чи банда?” Відказав: “Читаю вас партизанами, а віти не відаю”. Тяжко трапити до душі підляшуків. Але коли ми вечером почали співати, дядько змінився, якби відмолод. Таке вражіння робить на них пісня. “Співайте ще, що віти так хоже співаєте”. По нашому — віти напевно наші.” То було перше наше, як ми почули від пересічного підляшука.

14.10. Закватурили там, де 10. 10. Прийняли нас як старих знайомих.

15.10. Підійшли під [Сітиту]. Сидимо в день в лісі. Вечером ідемо до села на вечерю до наших знайомих. Прийняли як завжди гостинно.

16.10. Закватурили в с. [Вигалові] в клуні без відома господаря. Були в своєї товаришки з Холма. Прийняла нас з великим недовірям — думала, що ми з ресорту. А наше поступування і слаба провокація переконали врешті, що ми “бульбаші” може найбільш тим, що не хотіли пити горілки. Оповідали їй про нашу боротьбу, про те що діється в нас. Не дуже то вірять. Повна скептицизму, сумнівів. Тут щойно довідалися ми, як народ пильно обсервує нас, як кожне слово, кожний крок народ широко коментує. Треба дуже і дуже вважати, що говориш і що робиться.

17.10. Перемашерували під [Любинь]. Зробили на шосі засідку — вдалося. Попало авто, яке везло для ресорту шинелі, коци, матеріали на убрання, обуву, консерви. З чотирьох штук ресорту — трьох ранено, один здоров (з втікло, один лишився). Ранений теж майор НКВД. (На жаль густий ліс з обох боків шоси дозволив втекти йому, але здається помер з впливу крові).

Зі здобутим “барахлом” (в тім один автомат) притягнули ввечір до [Замолоди], трохи речей замагазинували, трохи забрали з собою.

18.10. Постій старий. Вечором ідемо до села на вечерю. Довідуємось, що говорять про нас люди впрост захоплені нами, нашою наскрізь чемною і культурною поведінкою, люди вже зовсім нас не бояться, не зголошують нашого постою міліції, дають радо нам харчі. [З.] одне з кращих сіл. В тому селі дівчата перші зважилися на великий “революційний” крок у відношенні до нас. До тепер в усіх селах, куди ми переходили дівчата ховалися перед нами (не можна сказати щоб ми були тим захоплені). Тут вже не тільки, що [не] ховалися, але вже говорили з хлопцями, співали разом, жартували. Кажуть, що навіть в інтимніший звязок (очевидно на підляську міру це значить, що хлопець міг під строгим оком матері сам поговорити з самою дівчиною). Не багато мабуть доступили такого щастя. Але дівчата симпатичні, гарні, веселі. Чи не вони були причиною, що дехто проявляв охоту лишитися на Підляшші — не знаю.

19.10. Закватирували в лісі під [Липівкою]. Вечером ідемо до села на вечерю. Трапили до поляків аковців, переселенців з-за Буга. Беруть нас за АК (пізнали навіть друга бунчужного). Приймають нас дуже гостинно, розпитують про якихось своїх знайомих (“Гдзе шановни пан Рись, Зайонц, Сокул”). Муж тої господині в АК, псевдо “Равіч”. Не осторожні до крайніх меж. До українців ставляться крайнє ворожо: “Аж те бульбакі замордовали нам ойца, швагра, а нас тшмалі два тигodne в своїм штабе в лесе.” Відносно менше ненавидять большевиків, але теж: “Те совіти гожей от немца.” По вечері ідемо до с. [Вирики] за харчами. Перейшли два млини, нема муки, ледве знайшли свині. Дядьки не дуже то дають, але аж тоді сильно протестували, як свиня лежала на возі. Очевидно, що ми просили — дядьки думали, що може жартуємо, чи як, не брали нашого прохання поважно. Як свиня була на возі, дядько просив, а ми жартували, що вона не хоче злізати, що їй краще з нами і т.д. Дядьки не дуже то й жаліють, бо й кривди ми їм не робили. Мають по 10 — 15 штук. Вертаємось на старий постій, відсилаємо підводи. Дядьки здивовані, що ми їм вернули підводи (“Віти певно будете тиї українци — гожі людкове”).

20.10. Вернулися на старий постій. Сидимо в лісі — навкруги спокій. Вечером приходимо до с. [З.]. Там знайшли теренових. Довідалися, що вправ провідник терену. Мандруємо далі.

21.10. Закватирували в [Голешові]. Сидимо до вечера в клунях. Вечером тягнемо до [Романова]. 1-ий рій через цілий час своєї окремої роботи мандрував південним відтинком Володавського повіту, найбільш скомунізованим, але й найбільш свідомим під оглядом національним. До деяких сіл цього повіту підійти дуже тяжко, бо пеперівці стережуть села [Кривоверба], до деяких на наші спроможності — не можливо [Кодець], все ж таки й там наші ідеї мають своїх приклонників. Навіть “старі робітники” ще з КПП, морально зломлюються, не хочуть співпрацювати з тими молодими “надійними” партійцями (до речі ці молоді найгірше шумовиння — конокради, злодії).

22.10. Постій під [Романовим]. Ми знов в цілості. Хлопці оповідають свої вражіння з двох тижнів. Тепер виглядаємо трохи на польське військо в шинелях, рогатівках, чоботях.

23.10. Перейшли під [Янівку]. Закватирували в лісі в самотній хаті. Господарів немає. Вечором відходимо.

24.10. Сидимо в лісі під [Матяшівкою]. Навкруги спокій. Після обід[у] ввійшло кілька осіб до села з командиром. Там стрінулись з роєм к-ра К[рапки].

25.10. День минув спокійно. Постій старий. Цілий день гудуть літаки. Вечором вернув командир. Приніс сумну вістку про смерть к-ра Ч[ерника], про бій к-ра К[рапки] з большевиками під Володавою.

26.10. Постій старий. Літаки гудуть. Вернулася розвідка з [Жуків]. На [Жуках] квартирує якийсь малий відділ АК (поляки випаляли це нашому розвідчикові в большевицькому мундурі). [Ж.] село скрайно аковське. Ставлення до нас і українців взагалі “унормоване”. “Онi нас не зачепайом, ми їх не зачепями”. Поляки надалі не осторожні. Вечером ідемо до [Матяшівки], там стрінулись з к-ом Л., тереновими провідниками й боївкою. Ідемо до [Межилісся] на вечерю. Дядьки прийняли нас менш гостинно, як перший раз. Взагалі завважається в цілій околиці спадання революційних настроїв. Трохи населення перестрашили облави, які там були, а трохи зачинає нас мати “досить”. Поговорили з дядьками “піддержіваєм на духе”. Опівночі відходимо.

27.10. Закватирували на кол. [Тучна]. Говоримо по-польськи. Думають, що ми АК. Вечером ідемо на переговори до поляків на кол. [Тучна]. Відшукали умовлену хату. До середини ввійшло двох теренових провідників і командир. Ми зістаємо на дворі як охорона. Є теж здається і чота якогось відділу АК. Говоримо з ними. Засипують нас доволі наївними питаннями: “Чи маце карабіни машинове, чи маце ракетнікі, чи бардзо вас НКВД ганя за Бугем і т. д.”. Питаються про наші обставини боротьби. Оповідать багато (може аж забагато) про себе. З їх розмови виходить, що АК ограничена в своїх діях. “Єстєсь ми наставені вилончне на бандитизм. Провадзіми акцієм пропагандивном.” Жартуємо, оповідають нові дотепи. “Для чєго єст в Польсєце зьле — бо вшендзє Берут і Берут, а ніч не дайом. Осубце на глувке дам ці за то злотувке”. Большевиків ненавидять гірше від німців. До жидів ставляться крайно вороже. Узброєні добре: автомати, ППШ, ППС, МП, кулемети. Атмосфера була доволі “пшияцельська”. Коли вийшли теренові й командир — відходимо.

28.10. Закватирували в знайомого поляка на кол. [Владиславів]. Сидимо цілий день в стодолі. Поляк дуже вже освоївся з нами (він ярий аковець). Як далеко довіряє нам свідчить те, що ходив з двома “бульбовцями” ціле побіддя в лісі за диками. Ми йому дали свого кріса й набоїв. До нас ставиться так, як до АК: “Не радзіл бим панам дзісь у мнє кватероваць, бо правдоподобне пшиєдзє до мнє поліція — але она і так своя, ходзьє хлопци до стодолі, босьєце зменчені”. Його служниця стріляє очима до наших хлопців: “Тащи

пшистойні — ладні. А мувілі же бульбовци ржном полякув. Певне, як ктури варт, то го тшеба заржжонць. Мало то тєраз поляци полякув бійом”. Вечером ідемо до [Матіяшівки]. Там повалили вітальні арки (народ мусів “добровільно” ставити їх на прихід ВП і РККА). Поговорили трохи зі “своїми” дядьками. Оповідують нам про обставини в північній частині Більського повіту: терор ресорту й АК, народ виїхав, лишилось мало українців.

29.10. Перейшли в ліс під [Романів]. Вечером ідемо до села на вечерю. Говоримо по польськи — приймають дуже гостинно. По вечері ідемо дальше.

30.10. Нічтю в [Голешові] стрінулись з відділом к-ра Кюрапкия (не цілим). Ранком ідемо в ліс. Після обіду бунчужний пішов по замагазиновані речі. По дорозі на кол. [Ігнатів] поляки прийняли його надзвичайно гостинно, знаючи, що це “бульбовци”. “Пшиходзьце панове еше на яблка на млеко.” Вечером курс - “Зюйд” — вертаємось.

31.10. Закватирували в лісі під [Любинем]. Сидимо в лісі цілий день. Щось дуже розгулялися літаки, поза тим спокій. Вечером робимо останні приготування до дороги й рушамо.

1.11. Поблудили трохи дорогою. Понад ранком змушені іти через село [Осова], так що люди завважили нас. Кватируємо в лісі. Коло 12-ї год. в лісі стріли. Сійка завважила якихось 6 босих голодранців з крісами. Догадуємось, що переповці з [Осови] роблять на нас облаву. Лежимо до вечера на становищах — святкуємо “1-го листопада”.

2.11. Поблудили й то добре. Над ранком закватирували під [Мшанкою]. Коло нас ідуть люди до костела (“Задушкі”). Нарікають: “Вшендзе жид і жид, а почціви человек пшистемпу нема.”

3.11. По довгому, але легкому марші закватирували в лісі під [Жалиномя]. Навкруги нас спокій. Вечером, перетинаючи залізний тор, завважила нас дрезина. Ідемо дальше на південь, та стараємось як найменше стрічатись з поляками. По дорозі трапився нам цікавий випадок. Переходячи через ліс, якась “біда” вискочила з ліса перекинула трьох стрільців, відтягнула скринки з набоями, яких 5 м. від стрільця і зникла скоріше, як появилася. Кажали хлопці, що це вовки злосиливі, говорили, що це козел, ще до того й малий. Хлопці жартують, що вовки та козли хотіли собі зорганізувати кущеву боівку та бракувало їм набоів — отож хотіли здобути від нас. Чи це були вовки, чи козли, справа доволі не ясна. Ті, яких та “біда” поперекидала казали, що то вовки (якже дати перекинути себе козлові), а решта мала бачити виразно козлів. В кожному разі майже цілий відділ заліг, щоб дати відпір такому очайдужньому нападови такого грізного ворога. Сміємось з тої пригоди й маршируємо дальше.

4.11. По довгому марші притягнули до [Стрілецького] ліса. День пересиділи в лісі — вечером ідемо до села [Янострова]. Село чисто польське (українці виїхали). Багато переселенців з-за Буга. З тими дуже тяжко мабуть буде погодитися. “Бульбовцув” ненавидять, як чортів, їх відношення до нас знаменує може такий випадок — один українець їхав з Німеччини (десь в другій половині жовтня) — поляки взяли і повісили його в виходку

на власнім паску. Розказував нам про це якийсь Казік (він сам був у відділі АК — тепер ранений). Але ці переселенці чи не найбільш ідейний і активний елемент в АК. Вони далеко не подібні до тих поляків, з якими ми говорили на півночі. Ми старалися грати добрих поляків, бо можна з їх уст почути не одне цікаве слово про нас. Хто ми, насправду, то вони не розтолопали, бо тільки деякі з них. Помимо того, що вони так ставляться до нас, ми поводитись чемно (хоч можна було поступати більш брутально) — чемною поведінкою АК мабуть не грішать. По вечері дякуємо, прощаємось і ідемо. Дорогою хлопці дивуються польській зарозумілості й глупоті.

5.11. Машеруємо на другий край ліса. Квагируємо вночі на опущений лісничівці, вдень — в лісі. Стрінулись з лісничим, розкаже нові політичні вістки. Цілком не підозріває, що ми “бульбовці”.

6.11. По цілонічній марші притягнули до с. [Теребінь]. Село спалене. Навкруги нас пустка. Тут, де колись кипіло життя, де буяло збіжжя, тепер пугають пугачі, а будяки — як ліс. Тільки де-не-де можна ще стрінати чоловіка. По довгому марші, переходячи с.с. [Мягке], [Старе Село], [Телятин] притягнули під перше “наше” село [Ліски]. Хлопці радіють, що вже нагріємось (брали гарні приморозки), наїдяться (залізна порція скінчилась), що ніхто не буде зголошувати наших постів (на Підл[яшші] майже кожний постій дядьки зголошували — не хотіли наражуватися на неприємності зі сторони влади). Висилаємо розвідку в село (самі задержуємось в лісі), щоб довідатися, що нового в терені. Розвідка вернулася -спокій. Входимо ранком в село. На цім північний рейд скінчений.

“Еней”, пвх. вд. “Галайда II”

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 54–67.

ТВ “Данилів”
Відділ “Галайди”

Постій, 1.11. 1946 р.

**ЗАГАЛЬНИЙ ЗВІТ
З РЕЙДУ ПО ПІДЛЯШШІ
ПЕРЕВЕДЕНОГО ВІДДІЛОМ “ГАЛАЙДА” II**

в часі 24. 7 — 7. 10. [1946].

З початку місяця липня розпочато підготовку до рейду, яка тривала до 21.7., тобто до дня, в якому к-р Ч[авс] дістав офіційний наказ на відхід в рейд. Підготовка полягала на поладнанню найпекучіших проблем взуття і одягу, які до деякої міри вдалося поладнати.

В дні 21.7. зроблено реорганізацію відділу з метою залишення слабших фізично, та ще не зовсім здорових в наслідок поранення стрільців, які були

б лише завадою в маршах. Цих стрільців в числі 12 чоловік залишено під командуванням к-ра Сивого, зі завданням заготівлі деяких продуктів.

Організація відділу, котрий відходив в рейд була: 3 рої по 12 люда і по-чот [6?] чоловік. В кожному рої — по два кулемети. Функцію бунчужного, на місце попереднього бул. Білого, перебрав д. Ш[епель] (бул. Білий залишився на лікуванні в терені). Політвиховником призначено д. Осипа з відділу “Вовки”, який мав долучити до нас вже на місці. (Він там минулого року, будучи тяжко раненим, залишився на лікуванні). Ціллю рейду було закріпитися на зиму на території Підляшшя.

Вечором дня 24.7. відділ “Галайди” II, обвантажений порціями харчів, вирушив з ліса б. с. [Ріплин] і на ранок затягнув до ліса б. Старого Села. В цьому лісі без пригод перебув до вечора. Днем чути було експлозію кількох знарядів з гарматки в півн[ічному] напрямі.

Годину перед вечором того ж дня відділ продовжував посуватися дальше на півд[іч] лісом. Почало темніти. В півн[ічному] напрямі завважено ракету. Це був напрям, в якому ми повинні були машерувати. Відділ перейшов ще може 4 км, тоді к-р Ча[вс] зарядив відпочинок і вислав розвідку на колонію розвідати чи є військо. За годину розвідка вернула і донесла, що під лісом б.с. Терebinь квартирує вже через 4 дні військо, сьогодні обстрілювали з гарматки ліс і робили облаву. Ночами роблять засідки. Тоді к[оманди]-р постановив відійти дальше на захід і заквартирувати в лісі б. с. Тучапи, а днем повести докладнішу розвідку.

26.7. Три години перед вечором вислано розвідку в напрямі кол. Адоліно, віддаленої 6 км від місця постю і другу розвідку в напрямі с. Тучапи. Вечором обі розвідки вернули і донесли: ВП дальше квартирує в селах і на колоніях б. терebinського ліса; 5 фірманок з військом переїжджало перед полуднем через кол. [...] Доліно і питали за бандитами, відїхали до м. Тишівець; попередньої ночі б. тої ж колонії робили засідку; до м. Тишівець приїхало військо і заквартирувало, кількості їх не можна було устійнити.

Вечером відбулась відправа командного складу відділу, на якій рішено: в зв'язку з тим, що дальше просунення вперед по трасі, чи з деяким відхиленням від неї є неможливе через квартирування війська в місцях, через які ми мусіли переходити, тому що розположення лісків не позволяло минути їх, мусіли вернути назад на кілька днів і по проведенні докладної розвідки знова розпочати марш від початку тою самою трасою, чи обрати іншу.

Ночою того ж дня перемарширували назад на пункт, з якого тому два дні вийшли, виславши розвідку на села, заквартирували в криївках.

27.7. коло години 12 розвідка донесла, що поляки зловили бунч. Білого, котрий знав про ці наші криївки. В зв'язку з тим, к-р Ч[авс] дав наказ вицофати з криївок і до вечора заквартирувати в бур'янах. Вечером збірка на збірному пункті.

Коло години 22 на пункті даного наказу, розчленуватись роями по сусідних селах і там конспіровано заквартирувати. Після того рої відійшли на вказані їм села, в яких квартирували через 8 днів. За цей час доповнено пор-

ції харчів на дорогу і вислано розвідку в кількох напрямках, в яких ми могли посуватися з метою дальшого рейду.

29. 7. ВП заскочило в пустій хаті с. Ульгівок 4 стрільців з 3 роя, які зброю лишивши на стриху, злізли на снідання. Трьом з них вдалося ще вискочити на стрих, схопити за зброю і зі стриху втечи. Одначе погоня двох зловила, а третій в бур'янах пробув до вечора. Четвертого поляки зловили відразу в хаті і коли один провадив його дорогою до церкви, де були решта поляки, цей вдарив конвоїра в лице, [що] цей впав, [...] втік.

3.8. На відправі ройових устійнено зв'язкові пункти для відділу та збірний пункт, на котрому мав зібратися відділ.

4.8. О год. 24 відділ був на збірному пункті і відмаширував до ліса б. [...]опків. В тому лісі квартировано 3 дні. За цей час долучило ще 5 стрільців з 1-го роя, які на збірний пункт відділу запізнилися через те, що в терені було військо і не могли раніше вийти з села, в якому кватирували. Також устійнено маршову трасу.

7.8. Вечером відділ відійшов до ліса б. с. Комарів. Лісок цей з трьох сторін був оточений водою, з двох плила річка, з третьої розтяглись великі стави. Тим самим надавався до кватирування, бо був нерушливим.

8.8. Відділ подався дальше на півн[іч] і заквартирував в селі Снидники. Перед вечором 5 стрільців пішло до кол. с. Мячин на організацію харчів, тому що наші харчі, які ми взяли на дорогу, вже вичерпались. Зорганізували там 10 бухонців хліба та вернули назад до табору.

9.8. О год. 22.30 відділ відмаширував і над ранком заквартирував в лісі б. с. Кукавка, де спокійно пробув до вечора. Вечером вислано до села розвідку, яка zarazом мала зібрати харчі. О год. 20 розвідка була вже на означеному пункті, донесла, що в терені спокійно, війська не бачили вже як рік, час до часу приїздить поліція, дуже рідко УБП. Харчі зібрано при помочі двох сільських хлопців.

10.8. Відмаршировано в напрямі ліса за селом Альойзів. В день 11. 8. чути було гуркіт авт на шосі, котра переходила через ліс, в якому ми кватирували. Одначе день минув без пригод.

Вечером 2 стрільців по цивільному, взявши лиш коротку зброю, пішли в розвідку до с. Лівшани, [де] спитали господаря, чи давно в селі було військо. На це господар відповів: "Пане, войска не відзялем юж праве рок. Часем пшеєжджайон яцись умундироване фурманками, леч без броні." На запитання, як йому живеться, відповідав, як і в інших селах відповідали: "тераз не бардзо — война". На політичні теми господарі не дуже то хочуть говорити, мовляв: "ми весняци — нам жеби спокуй".

11.8. О год. 19 вислано стрільців на організацію хліба до вище згаданого села, а відділ подався дальше. По переході 4 км задержались на відпочинок. Під час відпочинку чолове забезпечення задержало двоє поляків. Поляк трохи настрашився. Коли ж його запитано, чога боїться, то жінка пояснила: "Он тилько цо пшеехал зе Шльонска і еще ніц не відзял. Для тега се бої", їх скеровано на іншу дорогу. За цей час долучили наші стрільці, що ходили на ор-

ганізацію хліба і ми подались даліше. Над раном були вже на місці і закватирували в малому ліску на південь від села Пуца. Вдень найшла на стійку жінка з того ж села, що прийшла за дровами. В розмові вона сказала: “Єдна кобета мувіла мі, же відзяла вількі, а дзісній я сама зобачилам.”

Було ясно, що тут часто перебувають аковці. Перед вечером 6 стрільців пішло в село на організацію харчів. Організація йшла дуже слабо. Село було мале. Майже в кожній хаті замовлена вечеря для військових. Ми запитали, хто замовляв то одержали відповідь: “Якісь мали хлопак, пжед годзіном пшишедл і замувіл”. Мабуть вислали його аковці. В розмові з селянами ми довідались, що тут перед хвилию були військові. Але наші не стрічались з ніким. Один поляк пізнав одного з наших стрільців (видався до когось із знакомих подібним) і сказав: “Я юж вем кто ви естесьце. Ви з оддзялу Ясінського, я [...] кедись билем в тим оддзяле, але тераз ходз[ев] з інними”.

12.8. О год. 23 вд. перейшов до ліса біля села [??Ж]алін і тут заквартирував. День проминув без пригод.

13.8. Нічю подались до ліса біля с. Жолобок. В тому лісі перебували через цілий день. Вечером подались лісом даліше на північ. На краю ліса задержались, а розвідка пішла в село Жолобок, в якому минулого року їли першу вечерю. В селі розвідали, що в селі лишилось всього 12 родин поляків. Українців вивезли до УССР. В селі квартирує ВП ще від виселення.¹

14.8. Вночі подались даліше. Переходили через с. Люта, в котрому залишилась стара жінка — решту українців викинено насильно до УССР — яка в розмові з нами сказала, що залишилась тут, щоб на дідівщині вмерти; через село Іванки, в котрому не залишилось ні одного чоловіка; через с. Сухаву, в котрому лишились одні поляки, а українців 3 старі жінки. Над ранком дійшли до ліса біля с. Любень. Тут перед вечерю до села пішла розвідка (по цивільному з короткою зброєю) і розвідала, що в селі лишились 6 родин українців, решту вивезено.

15.8. Вд. був в тому селі на першій вечері. В селі відбувалась забава. Гуляли п'яні поляки, аж луна йшла. Коли завважили наших двох стрільців, розбіглись домів. По вечері вд. потягнув даліше. Заквартирував в лісі біля с. [...]Лешів, на одному з минулорічних постоїв. Вже в дорозі до ліса завважили по нескошених сіножатях, що багато людей виїхало. По обіді к-р Ч[авс] з одним стрільцем був на краю ліса. Тут стрінув місцевого господаря, який розповів кого вивезено. На запитання, чи є ВП в с[елі] відповів, що УБП є майже щодня, вчора в тому селі арештували одну дівчину.

16.8. Відділ пішов на кол[онію] того ж села на вечерю. Вечеря випала дуже скромно. Населення, знакове нам ще з минулого року, говорило: “Якби віти були в день замовили, зварили б, а тепер уже пізно, маємо розказ не варити.” І за ніяку ціну не можна було переконати, щоби зварили щось повече-

Примітки підготував Є. Штенедера.

¹ Відділ „Галайда” II прибув на Підляшшя якраз після закінчення виселення українського населення до СРСР 1946 р. Проте в терені було далі багато ВП і військ КБВ. Вони охороняли залишене українцями майно й вели боротьбу з підпіллям.

рвати. За те молока і хліба давали, щоб чим скоріше нас позбутися. Коли наш стрілець попросив буханець хліба, то господиня положила хліб на столі зі словами: “Віти, як хочете, то візьміть собі самі, я вам не даю”, мабуть, боячись провокації. Про те, що в селі вже від тижня квартирує КБВ, ніхто з місцевих українців не сказав нічого, хоча ми може з 10 питали. Про КБВ сказав нам місцевий поляк, котрий думав, що ми прийшли їх зліквідувати, словами: “Ви хочете їх знищити. Не йдіте, їх там багато, поза 200 люда. Вони вас всіх виб’ють”. Коли ж довідався, що ми прийшли тільки повечеряти, сказав: “Тут вони, КБВ, щоночі роблять засідки, а ваших я вже через два тижні не бачив нікого.” В загальному, як пізніше показалося, місцеві поляки давали докладнішу розвідку і скоріше можна було в них дістати харчів. Це мабуть тому, що вони не боялися так провокації, чим місцеве українське населення, яке залишилось. З цього села вивезено 13 родин.

Около год. 2.30 вд., лявіруючи по між кол[онії] та хати, відмаширував без пригод до ліса б. с. Романів і тут заквартирував. З браку харчів, мусіли сидіти хлопці не ївши цілий день. Перед вечором було чути кілька серій з кулемета в недалекому селі Соснівка. Це стріляли, як пізніше виявилось, розвідники КБВ, які вже від кількох днів щоденно їздили по селах довкола ліса, в якому ми квартирували і розпитували за бандитами, чи вночі не приходять за харчами, або чи не переходять.

17.8. Вд. подався на північ] в напрям с. Матіяшівка, в якому тільки ми могли нав’язатись з місцевим проводом, тому що в попередніх селах, або не стрінули нікого, хто дав би хоч інформації, або квартирувало ВП, так що там і не можна було зайти, не знаючи добре терену та не маючи докладної розвідки. Дорога була дуже тяжка. Падав дощ. Час до часу темноту ночі прорізували блискавиці. Не зблудили лиш тому, що к-р Ч[авс] добре знав дорогу. О год. 4 були вже б. крайньої хати вищезгаданого села. В цьому селі довідались, що на ліс, котрим ми проходили, була облава, яку переводило КБВ. Вже від тижня вешталися по селі військові поляки і питали за бандитами. В с. Саївка, віддаленому 3 км, квартирує якась частина КБВ, котра робила згадану облаву та висилає щоденно малі групи по довокличних селах на розвідку. Не маючи розвідки, ані не знаючи обставин, неможливо нам просуватися в терен. Врешті мусимо вже раз нав’язатись з місцевим проводом.

В зв’язку з тим к-р Ч[авс] рішив розчленувати відділ по роях і заквартирувати конспіративне по стодолах сусідніх сіл. До тої міри задержати конспірацію, що навіть господар, в якого в стодолі будемо квартирувати, не знав про це. Визначено збірний пункт відділу в часі 19 — 20. 08. Перший рій під командуванням др. Р. подався до села Межилісся. Другий рій під команд. д. Ш[епіль] пішов до с. Жуки. Третій рій під команд. д. Щ, залишився в с. Матіяшівка. З 1 роєм пішов к-р Ч[авс], саніт. К[алина]. Над раном були вже в селі, в якому мали квартирувати. Розійшлись стрільці по 2-3 шукати дірок, якими можна було б дістатись до стоділ без відома господарів. Знайшовши таку дірку, або незамкнені двері, лізли на сіно чи снопи і пакува-

лись в них відпочивати. Один залишався на стійці вважати, щоб котрий з товаришів, заснувши, заголосо не захрапів, або заголосо не закашляв, бо господар, зачувши щось подібного, зараз побіг би до солтиса замельдувати, що в нього хтось є в стодолі. Так в стодолі просиділи до вечора.

18.8. Вечором була збірка роя на попереднього дня умовленому збірному пункті. Перед збіркою пробували хлопці щось повечеряти. Пішли по хатах просити щось їсти, та люди не хотіли дати нічого. За чим тільки не запитали, нічого немає. Хліба нема, солонини нема, молока нема, і т. д. Так що тільки декому вдалося з'їсти трохи хліба.

Посходились стрільці на пункт та й розповідали, як переживали день, та що нового чули. Виявилось, що коли останні стрільці виходили з села, то до села вийшло вже військо, а через село переїхало 2 авта з ВП.

В зв'язку з тим другий день сидіти в тому ж селі було неможливим. Тому слідуєчий день, конспіративне, як і попередній, квартирували в с. Владисла[вові]. Справа з харчами, як і попередньо була дуже тяжка. Стрільці зачинали шукати по садах за овочами, що попереднього дня дало можливі результати. Одначе другого дня вже в садах не можна було знайти овочів, бо господарі завважили, що ми вночі зривали, днем обтрясли.

19.8. Знова збірка на збірному пункті. На пункт прийшов також к-р Щ, з роєм і сказав, що під лісом бачив засідку; також днем переходило військо через село Владиславів та пішло до с. Жуки.

Ще деякий час чекали на зв'язок від 2-го роя, одначе зв'язок не долучив, мабуть через те, що там заквартирувало військо, і годі було так скоро дістатися. А зв'язку з тереновим проводом не можна було ніяк дістати, помимо того, що з нашої сторони були покладені як найбільш рішучі заходи в тому напрямі. Не лишалось нам нічого Іншого, як ще через кілька днів конспіруватись по стодолах, бо харчів було тяжко дістати в тих селах, де квартируємо, а на інші села без розвідки і теренових не могли віддалятись, тому що тут дуже легко загубитися, заблудивши. А тоді вже нав'язатись неможливо.

По півночі д. Щ, відходять на старі місця. 1 рій підходить даліше до села Межилісся, в якому розквартируємося по старому, випробуванім способом.

20.8. Вечером вислано зв'язок на збірний пункт. Тут був вже зв'язок від другого роя, а з ним зв'язковий від теренового проводу. Коли ми йому розповіли про наше життя та про харчі, то він навчив нас способу, яким можна легше ті харчі дістати. Спосіб той полягав в тому, що вже під вікном треба було до господаря поставитись дуже гостро і загрозити йому, що як не відчинить дверей, то повибиваємо вікна, а таки до хати вийдемо. Після того господар відчинив двері, а харчів, то вже таки самим треба було шукати в коморі і реквізувати, які попали під руку. Цей спосіб, як ми пізніше переконалися, давав вже деякі результати, бо вже можна було роздобути хліба, а часом дещо до хліба.

Тої ж ночі к-р Ч[авс] умовив зі зв'язковим від провідника зв'язкові пункти, на котрих можна буде зв'язатись. А нам к-р дав наказ ще один день

конспіруватись по стодолах, що вже було досить тяжким, бо господарі кількох стрільців знайшли та позабивали всякого рода діри, які нам служили за вхід до стоділ, а двері вже від кількох днів позамикані на колодки. Так по стодолах просиділи ще 2 дні.

22.8. Перший і третій рої сходяться на збірному пункті та відходять на зв'язковий пункт з провідником. На пункті не застали нікого. Тоді знова конспіруємось по стодолах в с. О. В. і О. М. День минув без пригод.

23.8. Знова на пункті зв'язку не застали нікого. Чекали там безуспішно аж до рана. Над ранком вже до деякої міри зневірені розходимось даліше по стодолах і сидимо там аж до 26. 8. Реквіруючи вечером необхідні харчі в населення, яке вже нас пізнавало, одначе добровільно не хотіло нічого дати. Головою причиною, як ми пізніше довідались, був зрадник Чумак², котрий тиждень перед нашим приходом в ці терени втік до resortу (УБП).

3-ій рій з к-ром Щ. квартирував в с. О.В. Там 24. 8. в год. 21 застукала його з двома стрільцями в стодолі частина (КБВ), яка в той час робила в терені облави. По кількох стрілах стодола зайнялася. В огні згорів ройовий Щ., заст. рой. З. та стріл. Б. 5-ох стрільців з 3 роя прибігло по півночі на збірний пункт та повідомили, що стрільці Л. і Ц. були вислані на зв'язок і не вернули, ані не було їх на пункті. Мабуть десь зблудили. В с. О.В. заквартирувало військо. Тоді Г. з стрільцями В. та З. пішов до с. Р. і там заквартирував.

26.8. Вечором прийшов зв'язок від 2-ого роя та повідомив к-р Ч[авса], що тут є також провідник, до якого пішов зараз к-р Ч[авс] з кількома стрільцями, а 1-рій враз з Р., який перебрав 3-ій рій, чекав на пункті на к-ра Чавса. По півночі вернув к-р Чавс та сказав, що за два дні прийдуть теренові і ми розійдемося роями, тому що цілістю ходити неможливо з огляду на харчі.

27.8. Вечором пішли стрільці по с. М. та по сусідніх селах, щоб zorganizувати харчів. В с. М. було військо, почало ракетувати та стріляти безладно в різні сторони. Тоді стрільці 1-ого роя збіглись на збірний пункт та оповідали, що в кількох місцях бачили засідки. Тої ж ночі на пункт долучила санітарка Г., котра йшла по наших 2-ох ранених, в засідці під с. Ж. Бокінка. Тоді рій подався даліше на північ і заквартирував в лісі б. с. Ленюшки.

28.8. Вечором вислано на пункт 4-ох стрільців, які мали нав'язатись з тереновими. Рій заквартирував ще один день в тому ж лісі.

29.8. Повечеряли та пішли на кол. с. Т., де лежали наші ранені. Віднайшовши їх санітарка зробила перев'язку. Відходити було вже запізно. Тому рій заквартирував по стодолах. Місцевого поляка заставили провадити розвідку.

30.8. військо квартирує даліше в с. О., через яке мусимо йти на пункт, де чекав тереновий. Тому що з раненими тяжко просуватись, а ще дорогою

² "Чумак" — кол. вояк із сотні "Перебийніс" під ком. "Шумського", який залишився в терені на лікування. Пізніше він був приділений до боївки СБ, з якою діяв у цілому терені. Тож він знав багато квартир, санітарні та зв'язкові пункти тощо. Під час виселенчої акції перейшов на бік комуністів та оповів їм усе, що знав. Після того він разом з "УБП" з Володави їздив до відомих йому селян та арештував їх за співпрацю з підпіллям.

в загроженому терені, к-р роя рішив по теренових вислати зв'язок, а сам з раненими заквартирував в поблизькому лісі.

31.8. По вечері долучив зі зв'язковими тереновий М. Забрано ранених і заквартировано в лісі б. с. М. В. с. Л. заквартирувало ВП.

1.9. вечеряли в с. Л. Тут долучив ще один ранений з вд. "Вовки" О[сип], котрий ще з минулого року залишився на вилікуванні. Квартирували в лісі б. с. Р. Тут стрінулись з провідником Я. та боївкою С. Боївка поділилась з нами своїми харчами.

2.9. Ранені лишились коло боївки, котра відставила їх на менше контролювані через КБВ села, а рій взявши теренового М. вернув назад шукати рай. пр. Г.

3.9. Квартирували в лісі б. с. Б. П. Ніччю в господаря с. С. зареквірували свиню, в другого хліб, тому що ніхто добровільно не хотів нічого дати, а військо з кожним днем інтензивніше почало порушуватись в терені, що ночі роблячі засідки, найбільш на краях лісів.

4.9. Ніччю перейшли до ліса б. с. Г. Пополудні налізло на стійку 3-ох ВП і один поляк в цивільному убранню, які завважили стійкового, кілька разів до нього вистрілили. Рій змінив місце постою та на становищах пробув до вечера. Вечером довідалися, що то були аковці.

5.9. Вечером в с. Б. П. стрінули поліциста, котрого роззброїли та виміняли уніформ.

6.9. Квартирували в лісі б. с. В. В тому ж селі були на вечері. Село мало свідоме. Один господар, коли його стрільці запитали, чи він українець:" Якась пані в 1943 зробила нас українцями, але ми не знаєм, хто ми є, хоч нас забийте". Йому пояснили чому він українець, від чого походить назва, та сказали, що він не повинен боятись того, що він українець.

В с. К. в господаря (до нього завів наш тереновий) зареквірували половину свині на прохарчування і заквартирували в недалекому лісі. Розвідка донесла, що ВП відїхало дальше на південь. Г., за котрим ми шукали, відїшов також на південь.

7.9. Квартирували в невеличкому ліску, а по вечері відїшли до ліса б. с. О.

8.9. Військо знова заквартирувало в с. Л. та Г. Ночі дуже місячні і ясні. В терені, в якому квартирує військо, неможливо просуватись, тому ще через 2 дні[...].

9.9. Військо відїхало дальше на захід.

10.9. Переквартирувались в ліс б. с. Б. П. Тут перебували також через 2 дні.

12.9. Стрінулись з пров. Я. і разом чим скоріше відїшли до ліса б. с. М., тому що до Б. П. приїхало 2 авта війська. Ввесь час звязкові шукають за Г., якого годі знайти.

15.9. В с. К. реквіруємо 1 свиню та хліба, деякі речі з убрання, які нам конечно потрібні. При тому вживаємо польської мови. Тут панує всюди така атмосфера, що АК йде на українські села до господаря українця і вживаючи української мови, організує свині, взуття, убрання під маскою УПА.

Знова наші йдуть організують потрібні речі під маскою АК. Так що панує переконання, що як при реквіруванні тих речей будемо вживати української мови, то зразимо собі населення до решти. Врешті вдалося нам відшукати Г. і з ним зв'язатися.

17.9. Заноситься на облаву. Організуємо лопати та робимо в лісі криївки.

18.9. В с. О. квартирує військо. Рій докінчує роботи коло крийвок. Вечером підійшла розвідка під с. Я. Там довідалась, що вже через 2 дні роблять тут засідки. Днем переїжджало військо.

20.9. Квартирував рій у лісі б. с. М. По обіді переїжджало 10 фірманок з військом, при тому стріляли в ліс.

Вечером стрінулися з зв'язковими від к-ра Ч[авса], котрі принесли наказ на день 28. 9. притягнути на пункт до ліса б. с. Л. Рій до того часу повинен бути по можливості убраний і взутий. Так що з того часу рій почав приготувлятися до дороги.

В зв'язку з тим рій розділився на 2 групи. Завданням одної було організувати необхідне взуття та білля; другої — залізни порції харчів на дорогу.

Довідуємось, що нас досить добре слідять. Попри ліски вештаються сексоти, коли що підозрілого завважать, то вже обов'язково ввечері буде під лісом засідка. Поляки починають квартирувати по селах партизанським способом: 15-20 чоловік заходять разом до стодоли, виставляють скриті стійки, забороняють мешканцям господарства віддалитись від хати. Вечером відходять на засідку. Так, що вже зовсім тяжко усталити в якому селі є військо, а в якому нема. Були такі випадки, що військо ніччю заходило до господарів під маскою УПА і просили децю з'їсти, або питали, чи не було яких хлопців. І коли господар їм що дав, або сказав, то зараз його арештували. Тому населення вже навіть не хоче до вікна підойти, не то що відчинити двері. Звичайно, коли хтось з стрільців застукає до вікна, то господиня в хаті зачинає стогнати і каже, що хора на серце. Такі випадки стрічались майже в кожній хаті під кінець нашого побуту на тих теренах.

26.9. Обі групи злучилися і заквартирували б. с. Р[оманів]. День проминув без пригод. Вечером розвідали, що в с. Ч. квартирує військо.

28.9. Квартирували в лісі О. б. с. Г. В селі чути було кулеметні стріли.

29.9. Перейшли до ліса б. с. А. і тут затаборували. Рано на віддалі, яких 400 м. від місця постою почули крики: "Стуй, бо застшелі" та кілька вистрелів. Це з с. С. приїхали поляки та стріляли за якимись поляком, котрий втік. Вечером того ж дня злучилися з к-ом Ч[авсом] та боївкою О[стапа]³.

2-ий рій під команд. к-ра Ш. Після розчленування підв. знайшовши зв'язок з п-ом в Я. заквартирував дня 20.9 в лісі б. с. Б. П. Вечером вислано 4-ох стріль, по солонину до с. Г., віддаленого 8 км. від місця постою. Других

8-ох (6 з боївки к-ра О[стапа] і 2 з роя) пішло до с. Ж. на організацію харчів. Під селом найшли на засідку. Вивязалась коротка перестрілка, вислідом якої зістало 2 ранених з роя, один легко, другий середньо. Про ворожі втрати не відомо. Наші відв'язались і з раненими долучили назад. Тої

ночі налізли на засідку також ті, що ходили по солонину. Одначе відв'язались від ворога без втрат.

По трьох днях вдалось примістити ранених в одного поляка, в с. Т. Квартирував рій в лісі б. с. М. Вечером кількох стрільців пішло за організацію харчів у теж село. Організація йшла дуже пиняво. Господарі нічого не хочуть давати. Ось один з багатьох випадків: “Чого віти ходити нас рабуєте. Доки ще будете так ходити”. Коли ж господаря запитали, чи спокій, то відповідає: “Коло нас спокій, дальше в селі не знаю”.

Провідник Н. дав 2 теренових і відіслав рій в першій район, порозумівшись попередньо з к-ом Ч.

Вечеряв рій на кол. С. В розмові з населенням довідались про арештування [?]ох людей з тоїж колонії. Спричинником їх арештування був зрадник Чумак. Він своїм переходом дуже зразив населення, котре почало нам недовіряти, говорячи: “Ви сьогодні ходите просите щось зісти, а за якийсь час підете до ресорту і нас поарештуєте”. Стрільці пояснювали населенню, що тим не можна зражатись. Такі випадки, що одиниці переходять на ворожу сторону трапляються і в інших народів. Одначе це мало що помагало. Населення дальше ставилось до нас з недовірям.

Вечером рій враз з боївкою к-ра О. зайшли до м. С. Тут у волості забрано документи, в спулдзельні зареквіровано най необхідніші речі. По м[істі] розкинено лютючки. З харчами дуже тяжка справа. В цілому с[елі] збереться 3-4 боханці хліба. Більше дістати неможливо, тому що населення ховає хліб.

Була облава на ліс б. с. Л. Робило її 10 авт поляків. Ліс проходили лініями, лиш деякі секції ліса пройшли розстрільною. В с. Л. того ж дня питали за бандитами. Рівно ж знали, що там попереднього дня вечеряли.

Рій зайшов до спулдзельні с. К., зареквірував 100 кг. солі, та ще деякі необхідні речі (білля, паста, папірці, тютюн). При тому вживали польської мови, так як [...] роблять звичайно при того рода роботах.

В с. В. забрано 2 свині, які змагазиновано в лісі. Тої ж ночі КБВ робить засідку при переїзді через шосу.

В зв'язку з тим, що в терені заносилось на більші облави, рій відійшов дальше на захід. Тут просидів в лісі М. через тиждень, організуючи харчі в Польських селах (колись ці села були українські, тепер місце виселених українців, зайняли поляки-репатріанти).

Організували харчі в с. У. Тут залишилось 12 родин українців. Оповідали, що на них вже від весни нападає польська банда та грабує. В хатах бо[д]яться ночувати.

Розвідка донесла, що облави, які відбувались дальше на півночі, починають посуватись у південному напрямі. І так ліс б. с. Р. вже через 2 тижні щоночі обставлований заставами, на які вже кілька разів найшли наші.

Вечеряли в с. Г. в українців, котрі залишились. Спочатку з нами господарі не хотіли нічого говорити, уважаючи за ресорт. Потім вже говорили

³ “Остап” — Євген Оленюк з Гдешина Грубешівського повіту — працівник СБ на Грубешівщині, що разом з боївкою СБ з Грубешівщини був тоді на Підляшші.

відважніше. В тому селі один дядько спитав нашого стрільця: “Чого віти ходите, ви певно робити не хочете, взяли кріси і волочитесь, нам спокою не даєте”. Стрілець йому пояснив за що боремось, а він лиш з недовірям похитав головою: “Вас всіх виловлять і будете з ресортом нас арештувати, як вже один арештує”. Стрільці йому пояснювали і відповіли, що такі випадки дуже рідко трапляються.

Інший знова господар радив залишити зброю і іти до дому, бо нас всіх поб'ють, шкода таких гарних хлопців. По вечері розкинено по селі летючки. Коли ми опускали село, то до села підходив уже ресорт. Днем арештовано в тому селі 12 осіб.

Стрільці вже обдерлися та кількох було цілком босих. Треба було в якийсь спосіб налагодити ці недостачі. Тому за порозумінням [з] провідником У. [ми] пішли до села П. Тут зареквірували пять пар чобіт та промінjali блюзи, бо наші вже треба було направляти.

Ранком 2-ий рій долучив до к-ра Чавса, долучило 8 перших [...]. Низька свідомість населення, його [...]тне [...]алення до нас, трудно прохарчування та сильний натиск КБВ на ці терени не давали [...] підвідділові його завдання, а саме закріпитись на зиму в тих теренах.

Того ж дня почали поворотну дорогу і протягом 5 днів були вже в українських селах.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 104-110.

["Сян"]

Постій [...]

ВИСЛІД провірки пвд. Галайда II (Чавс) з дня 5 [і] 6.IV.47

Канцелярія: Всю канцелярію веде бунч. Шепель.

Всі книги заведені з днем 1.XI.46 після заподаних взорів і інструкцій.

Отже вед[у]ться такі книги:

1. Персонально-евіденційна.
2. Пропоматна.
3. Ранених.
4. Течка наказів.
5. Течка звітів.
6. Хроніка (тому що нема пвх. пвд. — хроніку ведуть ройові пвх. для кожного роя зокрема).
7. Господарські:
 - а) карма
 - б) товарно продуктивна.

- А з днем 1.ІІІ.47 по вказівкам КВ заведено ще й такі книжки:
8. Зброї і муніції.
 9. Умундування.
 10. Санітарну.

**ЗІСТАВЛЕННЯ МІСЯЧНИХ ОБОРОТІВ ЗА ЧАС 1.ХІ.46—31.ІІІ.47
(Витяг з касової книги)**

С[аль]до	14 600	
ХІ.	95 622	110 222
ХІІ.	12 029	12 029
І.	84 456	84 456
ІІ.	28 090	28 090
ІІІ.	104 981	104 874

С[аль]до	439 778	439 671
		107

	439 778	439 778

На приходи прийшло з:

В розходах крім видатків на потреби пвд. є ще такі:

старе С[аль]до	14 600		
продаж коней	43 000	На лікування венерика К	[...] [...]
продаж бляхи і буд.	215 950	18.12.46 передано т. госп.	[...]
продаж збіжжя	216 228	30.12.46 передано т. госп.	4 280
		8.3.46 передано т. госп.	13 000
	439778		
Зрабовано невідомими бандитами від 1 дядька, що їхав по товар			[...]
	разом		83 720

Коли суму 83 720 відіймано від загальних розходів — то вийде, що на потреби пвд. видано за час п'яти місяців 355 951 — то є пересічно на одного вояка за п'ять місяців видано по 7 574 зл.

Провіряючи господарські книги, стверджено, що кожна позиція, як прихорова так і розхорова має квіт, занумерований та артикульований і щойно на підставі тих квітів вписувано до касової та товарно-продуктової книжок. Далше стверджено, що в місяці січні 1947 з [...] надр. част. реф. проведено контролю господ. книг і в ксовій книзі зазначено замкнення з кінцем 46 р., відзначено, що книги ведено взірцево [...] по 31.12.46 забрала господ. реф. Так що при теперішній [провірці] [...] квіти тільки від 1.І.437 і по 31.ІІІ.47.

Крім провірки канцелярії — в час збірки цілості провір[ено] [кожного] вояка зокрема, що він робив протягом зими 46/47 цебто [...] від 1.ХІ.46 —

Виказ оборотів і кінцевого стану поодиноких конт товарово-продуктової книги та касової за час 1.XI.46 — 31.III.47

ТАБЛИЦЯ 5-III

Ч.п.	Назва konta	Стан поч.	Обороти		Стан кінц.	Одиниці міри
			Прихід	Розхід		
2.	Нафта	—	63	4,5	8,5	літр.
3.	Мило до миття	—	27	22	5	шт.
4.	Мило до голення	—	8	6	2	куски
5.	Паста до чобіт	—	70	65	5	пуд.
7.	Сірники	—	136	65	51	кор.
8.	Зошити	—	44	37	7	шт.
9.	Свічки	—	10	10	—	шт.
10.	Камінці	—	16	16	—	шт.
11.	Луби	—	11	9	2	пар
12.	Кедри	—	7	6	1	шт.
13.	Бранзлі	—	10	10	—	пар
14.	Холяви	—	14	14	—	пар
15.	Пришви	—	20	20	—	пар
16.	Підошви	—	19	18	1	пар
17.	Футрівки	—	10	10	—	пар
18.	Підхолявки	—	2	1	1	пар
19.	Золі	—	6	5	1	пар
20.	Мат. на убрання	—	11.35	11.35	—	метр.
21.	Газети	—	32	32	—	шт.
22.	Плащі	—	12	12	—	шт.
23.	Дреліх	—	17	14.20	2.8	метр.
24.	Полотно	—	112.5	112.5	—	метр.
25.	Штани	—	9	9	—	пар
26.	Блюзи	—	3	3	—	шт.
27.	Коні	1	2	2	1	шт.
28.	Бляха	—	50.8	50.8	—	ц.
29.	Шкла до лямп	—	5	—	5	шт.
30.	Папір канц. і пак.	—	103	83	20	шт.
31.	Паста до зуб.	—	3	3	—	шт.
32.	Течка по акт.	—	2	2	—	шт.

Ч.п.	Назва конта	Стан поч.	Обороти		Стан кінц.	Одиниці міри
			Прихід	Розхід		
33.	Сіль	—	20	15	5	кг
34.	Цвяхи	—	0.9	0.85	0.05	кг
35.	Олівці	—	10	7	3	шт.
36.	Гудзики	—	27	27	—	шт.
37.	Нитки	—	10000	8750	1250	мет.
38.	Сода	—	0.5	0.5	—	кг
39.	Каліфонія	—	0.2	0.2	—	кг
40.	Дрїжджі	—	2.5	2.5	—	кг
41.	Пнїг	—	2	1	1	шт.
42.	Відра	—	1	—	1	шт.
43.	Дьоготь	—	0.75	0.75	—	кг
44.	Голки	—	15	10	5	шт.
45.	Денатур	—	1	1	—	літ.
46.	Декстрина	—	0.5	0.4	0.1	кг
47.	Смола	—	1	1	—	шт.
48.	Кїлки	—	3	3	—	пач.
49.	Окуття до чоб.	—	15	15	—	пар.
50.	Цв'язки до чоб.	—	40	40	—	шт.
51.	Фредервайс	—	0.25	—	0.25	кг
52.	Дзеркала	—	1	—	1	шт.
53.	Горнятка	—	2	—	2	шт.
54.	Мидниці	—	1	—	1	шт.
55.	Перець	—	0.15	0.15	—	кг
56.	Календарці	—	5	5	—	шт.
57.	Чорнило	—	1	—	1	скл.
58.	Пательня	—	1	—	1	шт.
59.	Кава	—	3	—	3	пач.
60.	Нотатки	—	2	2	—	шт.
61.	Лямпи	—	3	—	3	шт.
62.	Машинка до стр.	1	—	—	1	шт.
63.	Машинка до шит.	1	—	—	1	шт.
64.	Пшениця	—	73.63	57.25	16.38	ц.
65.	Жито	—	32.80	12.75	20.05	ц.
66.	Ячмінь	—	2.5	0.8	1.7	ц.
67.	Овес	—	1.7	1.7	—	ц.

31.ІІІ.47. Робилось це в той спосіб: викликувано по одному [перед] фронт цілості зглядно його роя і випитувано, що він робив; коли той говорив, що він щось читав чи вчився, тоді для ствердження, чи він це правду каже, запитуваний мусив розказати прочитане. В той спосіб провірено: ком. склад пвд. з почотом, 1-ий рій Ручая, 2-ий рій Чумака, та 3-ій рій Грози.

Вислід провірки був слідуочий:

Чавс — к-р пвд.

В асисті бунч. Шепеля провів за час 1.ХІ.46 — 31.ІІІ.47 чотири збірки цілого пвд. На поодиноких збірках порушені такі справи:

На 1 збірці: Копання криївок, відношення вояка УПА до населення, як повинно виглядати самонавчання, венеричні недуги і в зв'язку з тим “шванцпарада”.

На 3 збірці: покарання декого і тосаме що на 1 збірці.

На 3 збірці: відсвятковано спільно один день Різдва.

На 4 збірці: покарання, відчитання наказів, господарчі справи, про злодійства, збирання книжок з цивільного населення і обмін тими між поод. роями, повести пропаганду серед населення проти поль. ксьондза, що обслуговував наше населення, наше становище до поль. виборів, венеричної недуги і шванцпарада.

Проводив також щомісяця, по кожній відправі району, відправи з ройовими. На них порушувано справи, заторкнені на кожночасній районової відправі. З останньої відправи з ройовими списано, по вказівкам КВ, протокол; на ній обговорено: конспірацію, [...] робота, відношення до населення.

Кроми того, коли заходила потреба, контролював роботу деяких ланок і груп.

Вільний час від службових занять к-р Чавс посвячував на читання книжок. Цим способом прочитав за 5-ть місяців такі книжки:

[...] — боль. вид.

[...] — Чайківського

[...] — боль. вид.

Хмельниччина — Грушевського

Історія імпер. Росії — боль. вид.

Бойовий правильник піхоти: боець, рій, чота.

Рейди — Щитенка.

Бой. прав. партизанки — наше видання.

Під бойовими прапорами УПА — наше.

Дисципліна — наше.

Сов. патріотизм — наше.

Нов. варвари — наше.

Чуж. про Україну — наше.

Стосунки поль.-укр. — наше.

Наша одповідзь — наше.

Urior faszyzmu — наше.

Вибори в ССРСР — наше.
Партизани — Крезуба.
Журнали “Життя і знання”.
Літ.-Наук. Вісник — 38 річник
Дзвони — 37 і 38 річники.
Чорне озеро — повість з підвала дійсності.
Найновіша метода прир. лікування.

Крім того читав багато белеристики як в укр. так і поль. мовах. Яку лиш злапав книжку таку читав.

Шепель — бунч. пвд. додатково сповняє функцію пвх. пвд. та веде канцелярію пвд.

Крім асисти при кр. пвд. в час 4-ох збірок цілості, та при щомісячних відправах з ройовими — Шепель був у кожному роі 2 рази в місяць. А тому що в присягу, декалог, молитву, пояснював платформу, говорив про відношення до населення. Брав участь у 3-денному пвх. курсі Дунай., де викладовано економіку і платформу. Курс цей зачався 18.2.47. А 29.3.47 на 3-годинній пвх. відправі, улаштований Дунай., де подано напрямні для пвх.

У вільний від службових занять час прочитав такі книжки:

Партизанка — наше вид.

Рейди — наше вид.

Бойовий прав. піхоти: боєць, рій — наше вид.

Дисципліна — наше вид.

Під бойовими прапорами УПА — наше вид.

Шляхом сотні Переяслави — наше вид.

Стосунки поль.-укр. — наше вид. [Вглиблювався — але, каже, це тяжко].

Платформа — добре проробив.

Чужинці про Укпаїну — наше.

Новітні варвари — наше.

Гуцульський курінь — наше.

Хмельниччина — Грушев. — студіював.

Під тихими вербами — Грінченко.

Вибрані твори Франка.

Лько Липей — повість.

До ясного завтра — вид. Просвіти.

Золото з глини — вид. Просвіти.

Христина — в поль. мові крим. повість.

Брошурка тайня і щільс — розв. нім., рос., австр. з часів 1-ої світ. війни.

Партизани — Крезуба.

Urior faszyzmu — наше вид.

Чи бомба атомовна — наше вид.

Деклярація проводу — наше вид.

Повторяв конспекти власні зо шк. Оленів. Книжка без поголовка (бракує перших сторінок) з життя артисток, з авст.[...].

Кожне число Інф. Вістей.

Квітка — сан. пвд. — 5 кл. нар.

Від 1.3.47 веде сан. книжку.

У вільний час від службових занять прочитав таке:

Гігієна жінки — Парфомович Софія.

Сонце на заході.

Ілько Липей.

Христина — повість.

Під тихими вербами.

Козацька повість.

Поліщуки.

Брошурка “Просвіти”: До ясного завтра.

Золото з глини.

Чорне озеро.

Чужинці про Україну.

Під бойовими прапорами УПА.

Нов. варвари.

Холодний Яр.

Ґуц. курінь.

Бой прав. піхоти: боєць, рій.

Рейди.

Шляхом сотні Переяслави.

Чи бомба атомова...

Голод в УССР.

Вибори в СССР з Інф. Вістей.

Кожне число Інф. Вістей.

Вірний — стр. почоту к-ра пвд., 3 кл. нар.

У вільний від службових занять час читав:

Полісся — вид. Деш. Книжки.

Вибрані твори Франка — слухав, як к-р Ч. читав в голос для почоту.

Чорне озеро — частинно слухав, як к-р Ч. читав в голос.

До ясного завтра — вид. Просвіти.

Золоти з глини — вид. Просвіти.

Під бойовими прапорами УПА.

Інформ. Вісті, а з них Чужинці про Україну.

Під тихими вербами.

Ілько Липей.

Крім того знає майже всі наші видання, бо слухав як к-р Ч. читав в голос для почоту.

Ст. стр. Крук — в поч. к-ра пвд., 5 кл. нар.

Копав при 6 криївках. Зв'язував, з другими переводив збірку збіжжя, розпродував бефони. Полагоджував господ. справами.

Читав: Новітні варвари.

Під бойовими прапорами УПА.

Бойовий прав. піхоти: боєць, рій.
Мої повстанські марші.
Кожні Інфор. Вісті.
Вивчив: Декалог.
Молитви і присяги — ні.

Стр. Зайчик — в поч. к-ра пвд., 5 кл. нар.

У вільний від службових занять хвилиною читав:
Історія України.
Під тихими вербами.
Гайдамаки.
Козацька пімста.
Що діялось у с. Молодівці.
Чорне озеро.
Лько Липей.
Кожні Інформ. Вісті.
Новітні варвари.
Шляхом сотні Переяслави.
Під бойовими прапорами УПА.
Повторив: декалог, присягу, молитву.

Рій Ручая.

Ручай — ройовий.

Брав участь з роєм у всіх збірках цілості та відправах ройових. Копав при двох криївках. Держав зв'язок. Переводив збірку збіжжя. Перепродував бляху. Направляв зброю. Раз у місяць переводив збірку роя. Серед населення вів проп. проти поль. ксьондза, щоб по нього не посилали фіри [далі буде].

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 141-145.

Summary

The above three documents pertain to the UPA unit "Halaida" II. The first is the Chronicle (Khronika) of the unit that covers the period from August 15 to September 9, 1945. The second document is a General report (Zahal'nyi zvit) about the unit's raid in the region of Pidliashshia between July 24 and October 7, 1946. The third document is an Inspection report (Vyslid provirky) of the unit carried out on April 5-6, 1947.

“Кочовики”

ОПЕРАТИВНИЙ ЗВІТ¹ **За час від 10.5. – 5.10.1945.**

День 10.5.45. пройшов спокійно. Перед вечором о год. 10-тій підвідділ розділився на дві частини, перша під командуванням к-ра Ш., друга – Г. і подалися в назначені їм терени.

Підвідділ к-ра Ш. посуваючись лісом, а опісля сіножателями дійшов до присілка укшфк, де відпочивши рушив далі в напрямі присілка Іхе[...], де заквартирував на ніч 11.5.45. о год. 7-мій рано – рання зоря і підвідділ о год 9-тій по сніданні вирушив у ліс на ранній постій. Потім о год 6.30 підвідділ вирушив лісистим тереном в напрямі села зхчмхі. На місце постою зайшов 13.5.45. о 8-мій год. і заквартирував на денний постій. День пройшов спокійно, лише в згаданому селі була автомашини большевиків, які приїздили за позичкою. В 11-тій год. вечором підвідділ вирушив на вечерю до того ж села. 16.5.45. о 5-тій год. підвідділ вирушив в ліс на денний постій. Було дві год. викладів з внутрішньої служби й чищення зброї. День перейшов спокійно. На вечерю підвідділ подався до цього ж села, лише в іншу частину. Рано підвідділ вийшов в ліс на денний постій біля села тхртиь, тут до підвідділу долучив к-р Чайчук та к-р Грім. День перейшов спокійно, вечеряли в цьому ж селі. О год. 5-тій рано / 16.5.45/ перейшов відділ на денний постій в ліс біля села гіасті. День проминув спокійно. На вечерю підвідділ подався до цього ж села. О год. 8-мій відійшов від нас к-р Чайчук і к-р Грім. В 11-тій год. вечором підвідділ пішов на вечерю до села уьсуа. 19.5.45. рано підвідділ відійшов в ліс на денний постій біля села зхчмхі. День спокійний. По обіді сотенний санітар мав виклади "Перша допомога раненим" В 11-тій год. вечором підвідділ подався на вечерю до цього ж села. 19.5.45. 5.30 рано підвідділ відійшов в ліс і посувався лісом в напрямі села чтлтд. День пройшов спокійно. Вечором підійшовши під хати ми довідалися, що в селі квартирує 30 пограничники, які приїхали ще з ранку. Вертаємо назад в напрямі зхчмхі і там повечеряли. По вечері підвідділ відійшов в ліс на ранній постій біля цього села.

День 20.5.45. проминув спокійно. Цього дня долучили до підвідділу теренові, але в дальшу дорогу не можна було йти, бо в лісі була большевицька застава в силі 30 люда. Цей день ми пересиділи в лісі і на вечерю підвідділ вирушив до згаданого села. 21.5.45. в 5-тій год. рано розвідка донесла, що застави нема та підвідділ о год. 3-тій пополудні подався в напрямі йтдуоши, оминаючи села, лісистим тереном. По дорозі взято ще одного теренового, який мав перевести через кордон. Підчас маршу нас зауважила большевицька стежа з 8 вояків біля села цврикк. Цього ж дня не було часу перейти кордон. Підвідділ заквартирував 2 кілометри від йтдуоши на ніч. Ранком дня

¹ Назви місцевостей зашифровано.

22.5.45. появилися над лісом два розвідувальні літаки в 9-тій год. і стійка донесла, що у віддалі 150 м. переходило 6 большевиків і зауважили стійку. Ми змінили місце постою, але і тут большевики налізли на стійку. Стійка повідомила командира, командир пішов справджувати. Большевики відкрили по командирові вогонь. Командир відступив до табору, та не приймаючи бою, почав відступати. Большевики в погоні за підвідділом налізли на рій Калини, який прикривав відступ. Калина приняв бій, яким доводив к-р чоти Мармаш. По короткій перестрілці зівстав вбитий з нашої сторони ст. вист. рой. Калина, стр. Зоря та двох відстало ранених, а стрілець Лев пропав без вісті. Забравши ранених, рій на чолі з чот. Мармашем, долучив до відділу. Підвідділ вирушив дальше лісом назад в то місце, звідки прийшов. По дорозі не стрінув жадної застави ворога. Перед вечором дійшовши під село зхчмхі і підвідділ задержався. Командир вислав до села розвідку. Розвідка донесла, що в селі спокійно і підвідділ подався до села на вечерю. Розвідка донесла, що минулої ночі їхало 31 автомашини з большевиками в напрямі Рави Руської, а рано ще 12 автомашин. Ці авта вертали назад на Мости Великі, тої ночі через це село, де ми були на вечері. О 3-тій год. над раном 23.5.45. лишаємо в селі ранених і подаємося на край ліса біля цього села, де ми лишаємося на денний постій. По обіді лісом переїжджало авто зі 6-ма большевиками зі села усьіуа до чтлчювтр. Вечором на вечерю підвідділ подався в село хчихі. Над ранком 24.5.45. о год 4.30 підвідділ відійшов в ліс села уьєіа та заквартирував на денний постій. День проминув спокійно. Перед вечором сотенний політвиховник прочитав реферат про смерть сл.п.полк. Євгена Коновальця. В 11-тій год. перед вечором підвідділ подався на вечерю до цього села.

25.5.45. о год. 4.30 підвідділ подався в ліс на денний постій до ліса біля села гіаеті. День спокійний. Перед вечором сотенний політвиховник прочитав реферат про роковини смерти сл. пам. от. С. Петлюри, та в год. 11-тій підвідділ подався до цього ж села на вечерю. По вечері над ранком 26.5.45. в год. 4.30 підвідділ подався в ліс на денний постій. День пройшов спокійний. В 11-тій год. вечором підвідділ подався на вечерю до села зхчмхі. По вечері над ранком 27.5.45. о 4-тій год. підвідділ перейшов на денний постій в ліс біля цього села. По обіді сотенний політвиховник мав 2 години виклади та чот. Гайдук 1 годину з внутрішньої служби. О год. 10-тій перед вечором підвідділ подався на вечерю до села гіаеті. По вечері підвідділ розлучився на дві частини. Перша частина під командуванням чот. Г. взявши теренових відійшла в рейд, а друга частина під командуванням к-ра Ш. залишилася.

П-га частина під командуванням хор. Ш.

Над ранком 28.5.45. підвідділ рушив в ліс на денний постій. Того ж дня у це село приїхало 40 большевиків і зробили облаву. Зловили одного чоловіка, а в селі зхчмхі одного вбили. Підвідділ пересидів в лісі спокійно. В 10-тій год. перед вечором підвідділ рушив на вечерю до села уьєіуа. По вечері над ранком 29.5.45. о год. 3-тій відділ форсовним маршем подався на денний

постій за шосе в ліс біля села зхчмхі. Рано появились большевицькі літаки. В цім селі в день до сільради приїздило 4 большевики. Повечерявши в цьому селі в год. 2-тій підвідділ подався лісним тереном на т. зв. ШФдео біля села тхрмвнмж. Тут заквартировано на сіножатах в лозах при місцевому кушцеві на день 30.5.45. На вечерю підвідділ подався до цього ж села. 31.5.45. над ранком в год. 4-тій підвідділ подався на старе місце постою. День проминув спокійно. Вечерю принесено на місце. По вечері змінено місце постою. Вечером вислано розвідку під труошн. Розвідка не донесла нічого, бо налізла на большевиків, які почали обстрілювати розвідчиків, то ці вернули до табору.

1.6.45. над ранком змінено місце постою у віддалі 400 м від старого. По обіді о год. 3-тій почались стріли в напрямі села аннжввтм. В таборі остре поготівля. За якийсь час розвідка донесла, що це проїздили лісом большевики зі села аннжввтм до чтлчювтр. Поготівля відкликана. Докучувала нам слота. Вечерю принесено до табору і харчі на другий день. Повечерявши, військo заквартирувало на старім місці, а тому що був дощ віднайдено якісь буди і пороблено буди з палаток. 2.6.45. рано кватировано на старім місці. О 6-тій год. рано вернула розвідка зі села зхчмхі та донесла, що в Білому лісі є багато большевиків і вкопуються на Бузі. День проминув спокійно. Вечерю принесено до ліса. Повечерявши, заквартировано на старім місці постою на день 3.6.45. День спокійний, о год. 8-мій по обіді підвідділ вирушив до труошн. Як тільки почало смеркати підвідділ з тереновим Дорошем рушив крізь труошн перейшовши без одного стрілу, машеруючи скорим маршом. Над ранком, як почало сіріти дійшли в ліс біля села чжхіриои, та заквартирували на рано 4.6.45. Тут навязались зі част. підвідділу к-ра Ягоди і з другою частиною свого підвідділу к-ра чот. Гайдука. Рано снідання принесено в ліс досить культурний.

Цілий день до вечора спокійно, лише в сусідніх селах були большевики, роблячи погоню за нами. На вечерю вирушили до с. чжхіриои. Населення прийняло нас з надзвичайним вдоволенням. Повечерявши над ранком дня 5.6.45. підвідділ подався в цей сам ліс, лише в інше місце постою. День пройшов спокійно. На вечерю підвідділ подався до села укцро. З цього ж села слуг відіхав к-р Ш. передаючи підвідділ чотовому Остапенкови. По вечері контактуємось з к-ром Гайдуком та част. підв. к-ра Я. під команду к-ра Крапки, та вирушаємо на ранний постій 6.6.45. рано о год. 8-тій в ліс біля села йкрдвж. По обіді бунч. під. бул. Б. мав виклади на тему: "Обовязки вояка, відношення до командира. Внутрішня та зовнішня служба". День спокійний. Вечером розділились і під. під ком. чот. Остапенка подався на вечерю до села йкрдвж. Повечерявши під. подався на ранний постій 7.6.45. в ліс біля села укцро. День проминув спокійно. На вечерю під. подався до села укцро. Тут долучив к-р Ш. з кур. бун. Сергія. Повечерявши дня 8.6.45. підвідділ вирушив в ліс на ранний постій біля села чжхіриои. День пройшов спокійно, на вечерю підвідділ подався на село укцро. Повечерявши, підвідділ рушив на ранний постій біля того ж села на день 9.6.45. День про-

минув спокійно. На вечерю підвідділ подався до села мвчшоп. Тут відіхав службово к-р Ш. і Сергій. Повечерявши, підвідділ о год 3-тій рано вирушив на денний постій 10.6.45. біля села того ж самого. День проминув спокійно. На вечерю підвідділ вирушив до того ж села. Рано о год. 3-тій 11.6.45. підвідділ вирушив на старе місце постою. На вечерю під. подався до села арюсрг. Рано о год. 3-тій 12.6.45. підвідділ подався на ранний постій в ліс біля села иітуомн. По обіді появилися большевики по вище згаданих селах та 2 літаки, бадали терен. По обіді до нас долучив к-р Ш. і терен. пров. Прірва /Зоряний/. На вечерю підвідділ подався до села арюсрг. Розвідка донесла, що це два підвідділи перейшли кордон, мали великий бій, відвзались та большевики за ними шукають. Повечерявши підвідділ о год. 3-тій 13.6.45. рушив на старе місце постою. О год. 10-тій перед обідом госп. підвідділу Грізний і стрілець Кора пішли на кол. иітуомн варили обід. В цю ж хвилину налетіло на колонію 8 большевиків. Друзі побачивши ворога почали втікати в ліс. Большевики відкрили сильний вогонь та вбили стр. Кору, а госп. Грізний сильно поранений розірвав себе гранатою. Підв. почав лавірувати лісом. На год. 4-ту по обіді дійшовши в ріг ліса біля місточка ивхгм. Пересидівши до вечора в спокою. На вечерю підв. подався до селайрхфіїбі біля ивхгм. Повечерявши підвідділ забрав фірманки та подався в напрямі села ядхмхке. та на день 14.6.45. квартируємо біля того ж села. По обіді в цім селі був зі стрибками Юрченко. День проминув спокійно. Перед вечором ком. з госп. відійшли в село. Господарчий замовив вечерю та вивезли до шопи одинокої біля села. Над ранком підв. рушив в ліс на нове місце постою на день 15.6.45. до нас долучив к-р Я. зі своєю охороною, та перед вечерою розлучився з нами. Вечером підтягнуто військо до шопи, а госп. пішов до того ж самого села організувати харчі. Над ранком привезено зупу та харчі. Підвідділ рушив на ранний постій 16.6.45. на старе місце. День досить спокійний. По обіді о год. 6-тій підвідділ вирушив дальше в дорогу лісом в напрямі села ррщзз біля річки Буг. Дійшовши на захід сонця на місце підв. заквартирував біля того села. Над ранком, коли господарчий привіз харчі не можна було рушати в дальшу дорогу, бо падав сильний дощ. Підвідділ лишився на старім місці на день 17.6.45. По обіді о год. 5-тій підвідділ рушив дальше в дорогу в напрямі села гіюсрміяю. Дійшов до цього села на вечері. На вечерю підвідділ заквартирував в цьому селі. По дорозі ми зустрічали згарища та поля порослі буряном. У цьому ж селі зі 180 родин лишилося лише 7, а решта виїхала. Над ранком 18.6.45. підв. рушив в ліс недалеко цього села. На вечерю прийшов на кол. коло того села. Вечером донесла розвідка, що недалеко квартирує підвідділ к-ра Гайдука і к-ра Крапки. Над ранком 19.6.45. ми перейшли шосу та ввійшли в ліс і долучили до вище згаданих підвідділів. День пройшов спокійно. Перед вечором к-р Я. з двома чотами і охороною відійшов. Повечерявши підвідділ лишився на старім місці постою на день 20.6.45. День проминув спокійно. Повечерявши над ранком 21.6.45. о год. 2.30 всі три підвідділи рушили в напрямі села фжчрк. День пересиділи в спокою, лише шосою їхали авта в напрямі Сокаля. Над ранком

дня 22.6.45. підвідділ разом з окремою чотою подався на південь та заквартирував в лісі недалеко шфдццдущжре. Рано к-р підвідділ хор. Ш. контролюючи стійки піймав двох поляків з АК, які були узброєні в кріси, а один мав пістоля 7.65. По короткому протоколі післано їх в "підземелля". На вечерю підвідділ подався до селачвжцопг. В цьому селі сотенний політвих. Чернець, чот. політвих. Чумак і к-р Ш. скликали мітинг з цивільним населенням. По вечері підвідділ подався в ліс біля цього села на день 23.6.45. Цілий день пройшов спокійно. Вечором підвідділ рушив в напрямі села шхрмфке. Над ранком пішов до ліса біля цього села та заквартирував на день 24.6.45. День проминув спокійно. На вечерю підв. подався до с. Гонятин. Повечерявши в 2-гій год. по півночі підв. вирушив в напрямі укцро-та заквартирував в лісі біля цього села на день 26.6.45. По обіді сотенний політвиховник мав заняття. Вечерю привезли в ліс. День 26.6.45. квартирували на старім місці постою. На вечерю підвідділ пішов до села арюсрг. На день 27.6.45. підвідділ заквартирував в лісі біля села йкрдж. День пройшов спокійно, вечерю привезли до ліса. Зараз з вечера підвідділ разом з чотою к-ра Крапки подався в ліс біля ядхмкє на квартирування через день 28.6.45. Зараз з раном стрічаємось з підвідділом сл. Пам. к-ра Ворона та підвідділом к-ра Шумського. День проминув спокійно. На вечерю всі вище згадані підвідділи рушили до згаданого села. По вечері всі підвідділи заквартирували в цьому лісі тільки дальше в глибині на день 29.6.45. Розвідка донесла, що пів кілометра від нас квартирує підвідділ к-ра Багряного. По обіді сотенний політвиховник мав 2 години викладів. Вечерю вивезено до ліса. День 30.6.45. ми квартирували на старім місці постою. На день 1.7.45. підвідділ квартирував дальше на старім місці постою. Перед вечором о год. 9-тій відійшов від нас к-р Крапка, а підвідділ к-ра Ш. і к-ра Шумського подались на колонію трхахжп, біля села йррщзз. Над ранком підвідділи подались в ліс на денний постій дня 2.7.45. недалеко села чкцфвид. Через цілий день падав дощ. День 3.7.45. стояли ми дальше на цьому старім місці. Знову цілий день падав дощ. Перед вечором підвідділи подались в напрямі села гіюсриіа, та заквартирували тут в порожнім господарстві під лісом на день 4.7.45. День пройшов спокійно. Рано до нас долучив Голуб і Шрам, які мали з нами відходити в рейд. По обіді др. Голуб мав відправу зі старшинами і підстаршинами обох підвідділів. На день 5.7.45. заквартирували ми на старім місці постою. По обіді привезли харчі на залізну порцію на 4 дні. Перед вечором підвідділ подався дальше в дорогу, переходячи через село гіюфміа, та заквартирували в лісі біля села ююузха на ранній постій на день 6.7.45. День пройшов спокійно, перед вечором підвідділи рушили і дійшли до чот. к-ра Зірки, яка квартирувала в селі вжхуощлу. О год. 1-шій по півночі підвідділи рушили далі в дорогу минаючи м. птщекюмжта і заквартирували в лісі недалеко цього м. на день 7.7.45. Перед вечором зловили поляка з фірманкою. Вдаємо аквіців, довідуємось дещо з розвідки. Вечором маршируємо далі минаючи вище згадане місто, маршируємо цілу ніч та на ранок доходимо до Стрілецьких лісів біля села зарфщмщцм, тут заквартирували

на день 8.7.45. Це тепер чисто польський терен. Вечором в польських мундурах ідемо організувати харчі до цього села. Зорганізувавши деякі харчі ідемо далі лісом, та заквартирували недалеко села гжзіубте на день 9.7.45. Вечором перейшли на організацію харчів до села, а на день 10.7.45., заквартирували на старім місці постою. По обіді стійка задержала гайового і лісничого зі Стрілецьких лісів, вдаючи перед ними аківців. Довідуємось, що польські відділи квартирують по селах та вижидають моменту виступу. Перед вечором підвідділ відійшов далі. Гайовому і лісничому віддано зброю і відпущено. Перед вечором 11.7.45. к-р Ш. висилає групу вояків, які добре володіли польською мовою до села щлисоях за харчами. Принісши харчі відділ подався в напрямку ліса біля села трріфцлар. Недалеко ліса стався випадок. Стрілець Недолугий з відділу "Перебийніс" перескакуючи через рів вистрілив з кулемета та ранив себе в ногу. 12.7.45. відділ пересидів законспіровано. Коло год 13-тої впали поодинокі стріли біля нас. Розвідка донесла, що це стріляють гайові на лісничівці. Вечором підвідділи подались далі в північно-зах.напрямі селом фіюеукерж підвідділ задержався щоби взяти підводу для раненого. До рана підвідділ затягнув до ліса біля села мврпх на півн.схід від вртгж, де законспіровано пересиділи цілий день без харчів. Перед вечором о год. 17-тій група на чолі з к-ром Д. вирушила за харчами до села мврпх. Вечором підвідділ підтягнув на скрай ліса, де вже очікував к-р Д. з харчами. Довідавшись, що терен спокійний беремо в цьому селі підводу для дальшого транспорту раненого. Підвідділ потягнув далі в північно-західному напрямі, а над раном потягнув до ліса біля станції ярхщцм і там заквартирував на день 14.7.45. Підчас перемаршу в селі шхмвж загубився стрілець З., правдоподібно пішов пити воду. 14.7.45. день пройшов спокійно. В 17-тій годині к-р Г. і бунч. Б. вийшли до хати на край лісу, щоби засягнути розвідку, що довкруги діється. В цій хаті жив поляк аківець. Від нього довідались, що терен спокійний. К-р Ш. о год. 19-тій на чолі з к-ром Г. вислав групу до села фюцук за харчами. А к-р Шумський вислав групу до цього села з раненим, щоби зорганізували фірманку. Цю групу очолював к-р М. В солтиса к-р М. стрінувся з двома поручниками АК з відділу щрпфув. Вони думаючи що це аківці допомогли скоро знайти фірманку. Вечором підвідділ підтягнув на край ліса, де вже к-р Г. чекав з харчами. Стрільці перекусивши подались далі в дорогу. Стрілецтво було дуже задоволене, що вже близько Підляшшя. Кожний цікавивсь цею незнаною далекою закутиною української землі. Коли ми переходили через село трцмх довідалися що тут вже є українська православна церква. Зараз за селом підвідділ заквартирував в лісі на день 15.7.45. дехто з вояків відпочивав з утоми, деякі збирали ягоди, яких була надзвичайна кількість. Нараз почули ми в лісі голоси жінок, які говорили по українськи. Кожний зрадив, коли почув рідну мову. Жінки збирали ягоди. Перед вечором к-р Ш. вислав групу вояків на чолі з бун. Білим до села цуужж і трчмхг. В другому вище згаданому селі живе більшість українського населення. З розмови з населенням довідались, що ці люди не називають себе українцями лише "хахла-

ми”, а щойно поляки зза Буга поробили їх українцями. Стрільці варили в цьому селі вечерю. Старались якнайбільше говорити з населенням. Люди взагалі не чули нічого про УПА, лише про бульбовців. По довгій розмові люди зрозуміли, що це дійсно свої і їх оборонці. На прощання цілували стрільців і плакали. Солтис з цього села підчас прощання з бун. Білим заплакав як дитина і жалував чому ми так коротко там перебували. По вечері відділ рушив далі в дорогу в північно-зах. напрямку, перейшов шосе аррт, ир-рфївее і дійшли до ліса біля села уьче. Там заквартирували на день 16.7.45. Ще 15.7.45. відїхали від нас др. Голуб і Шрам до села щїюсив, щоби навязати звязок та примїстити раненого з підвідділу Перебийніс. 17.7.45. вечором к-р Ш. вислав групу уьчеїмеїцешд за харчами на чолї з бунч. Білим. Друга група на чолї з к-ром К. пішла до села щрюевив, але вернула, бо в цїм селї квартирувало коло 100 большевиків, які переганяли худобу нагробовану в Німеччинї. Др. Голуб і Шрам вернули також, нічого не полагадивши, бо в тїм селї, де вони пішли були також большевики. О 21-шїй год. бунч. Білий вернув з харчами. Підвідділ подався далїше на пївн.-захїд і домашерував до малого ліса біля села меїцешд та заквартирував на день 17.7.45. Перед вечором к-р Ш. вислав три групи за харчами. Першу очолив бунч. Білий, другу к-р Гайдук, третю к-р Коваленко з підвідділом Перебийніс. Командир Довбуш з одним роєм пішов на перед повести розвідку, та на річці через котру ми мали переходити зробити перехїд. По вечерї о 21-шїй год. ми рушили далї в дорогу. Год. 24 переправились через річку, перейшли шосе инуйжд – уьесоп і заквартирували в лісі біля села уьеох 18.7.45. день проминув спокїйно. Перед вечором к-р Ш. вислав групу вояків на чолї з бунч. Б. до села уьїихч, де пішли і Голуб зї Шрамом, щоби навязатись зї сіткою. Там довідались, що ці люди, що з ними мали навязатись, арештованї. Бунч. Білий зайшов до місцевого священника, який з великою цікавістю запитував про ідеологію нашого визвольного руху. На день 19.7.45. змінено місце постою в тїм самїм лісі. Вечором к-р вислав знову людей за харчами до села та полїтвих. Б. і Ч. до священника, щоби йому зясувати все якслід. Год. 2.30 по пївночі привезли харчі. В селї впало кїлька ракет та почалась стрїлянина і вогонь. Догадуємось, що це поліція зробила наскок на якусь господарку. 20.7.45. о год. 3-тїй по пївночі підвідділ подався в північно-зах. напрямї та заквартирував біля села мосфуримвк. День пройшов спокїйно. Перед вечором др. Голуб не полагадивши справи вернув. За харчами не висилали, бо мали ще запас з вчорашнього дня. Ніччю з 20.7. на 21.7.45. відділ змінив місце постою та заквартирував в лісі біля села тлїжцїгїцзв, де заквартирував на день 21.7.45. Перед вечором командир вислав групу за харчами на чолї з к-ром Мармашем до села нвсфуримвж. Друга група на чолї з бунч. Білим пішла до села йхрп. З цєю групою пішов др. Голуб. К-р Ш. підтягнув підвідділ під село. Стрїльці розташувались на цвинтарї. К-р Ш., к-р Шум., к-р Г. і полїтвиховник Б. зайшли до місцевого священника. В розмовї довідались, що він з йврмвїтм і він зараз же їх пізнав, що вони з тих самих околиць. З розмови ми довідались, що населення стоїть зле під оглядом націо-

нальної свідомости. Цього дня др. Голуб відшукав звязок. В селі йхрпз найшов дві дівчини через яких вже сконтактувався з провідником цих теренів. По вечері підвідділ підтягнув далі і на день 22.7.45. заквартирував в лісі біля села йрхфцфлшк. В 2-гій год. к-р Корній взяв 5 стрільців і пішов до села мвжеу. По дорозі мав оглянути ліс та знайти місце постою і повести в околиці розвідку. Перед вечором к-р Ш. вислав дві групи за харчами, перша група на чолі з к-ром Г. до села йрхфцфлшж та з другою бунч. Білий пішов до с. щічиюь, також з бунч. Білим пішли др. Голуб і Шрам лагодити свої справи з к-ром Г. пішов пол. Ч. переводити з населенням гутірки. Тут населення мішане тому не практикується робити мітінгу. Населення українське переходить на поляків, живе досить убого, тому що землі піскові і багністі, та багато лісів. Год. 23 вернули, оповідали про пригоди, які стрічали в селі. З разу люди втікали, але довідались, що це українські повстанці то самі виносили на вулицю харчі. В селі де ходив бунч. Білий люди ставились досить добре, так що давали на два дні харчів. Люди цікавились нами, та наше відношення зробило велику симпатію в людей. Перед всхдом вернув к-р Корній. На 23.7.45. квартируємо на старім місці постою День спокійний. Год. 5-та по обіді підвідділ подався далі в дорогу машеруючи днем тому, що закритий терен і великі по коліна багна. Год. 20 перерва, кожний виймає сало та хліб та смачно заїдає. Год. 1-ша по півночі підвідділ бів на краю ліса, в котрім заквартирували на день 24.7.45. у відда[...] від с. ктдчргце. Перед вечором к-р Ш. вислав стрільців за харчами. Одну групу очоловав к-р Г. та пішов до села твфсдпучо, а бунч. Б. очолив групу, яка пішла до села пррігхе. К-р Ш. і др. Голуб пішли в село ттдчргп. Там мала чекати дівчина, котра мала поінформувати де є провідник цих теренів. Коли командир зайшов в село відразу стрінув провідника того терену, водчж. Перед вечором до табору з к-ром Ш. прийшов провідник аождцж відвідати наш табір. Його присутність тривала 2 год., коли він відходив. Також з ним відійшли др. Голуб і Шрам. Вечором о год. 23-тій вернули групи з харчами, яких привезли на два дні. Заквартирувано на старім місці на день 25.7.45. К-р Г. з групою людей поїхав в село ттдчшкерж щоб осягнути розвідку. К-р Остапенко очолив групу і нішов в село йррігке замовляти вечерю для відділу. Вечором 20 год. підвідділ помашерував до села йррігке та розквартирував по хатам, по 5 стрільців. В селі люди приймали досить привітно, та запрошували ще на другий раз. [...]7.45. Підвідділ відмашерував в північному напрямі і заквартирував біля села щрцурттю, на день 26.7.45. 25.7.45. к-р лишив стр. Чорного в селі йррігке на лікування. День 26.7.45. проминув спокійно. Перед вечором командир розіслав групи за харчами. В год. 22-гій вернули групи з харчами. По вечері відділ вирушив далі в дорогу та дійшов до ліса біля села йвтрбк і в нім заквартировано. День 27.7.45. по обіді відбулися політ. заняття, яке переводив політв. Б. від год. 15. – 16. та годину внутрішньої служби, яку перевів к-р Г. К-р Шум. провадив виклад санітарний. О год. 19-тій командир вислав групи за харчами до с. йррігке та групу до солтиса в цій справі, що він доніс на поліцію, що в селі було якесь військо. К-р Когут з під-

відділу “Перебийніс” пішов до села єпнжтб з групою замовляти вечерю для відділів. Вечором відділ машерував в село спяжть. Повечерявши відділ стягнуто до трьох стоділ. Алярмовий дав знати, що тут їдуть якісь фіри. Виявилось, що це теренова місцева боївка під ком. к-ра Беркута. Год. 8.30 подався відділ в ліс, та заквартирував біля села спнттв, на день 28.7.45. День проминув спокійно. Год. 11 перед полуднем почав падати дощ. Командир запровадив до стодоли, яка була в лісі. Користаючи з нагоди, стрільці прали білля та топили товщ на залізну порцію. Разом квартирувала боївка к-ра Беркута. Перед вечором к-р Ш. вислав групу за харчами на чолі з к-ром Г. до села тркоимр, а к-р Корній пішов з другою групою до села иіжужшпе за взуттям. Год. 22 вернула група з організування. Відділ подався далі в дорогу, та заквартирував в лісі біля села фвчоекнжтв і заквартирували на день 29.7.45. День спокійний лише падав дощ. Перед вечором Г. з групою стрільців пішов замовляти вечерю до села фвчгвкерж. О год. 22-гій стр. Гук повідомив командира, що все в порядку. Відділ потягнув на вечерю. Рій заквартирував в двох хагах, навіть і в поляків. Поляки довідавшись, що це українські повстанці не хотіли дати віри, що це такі чесні люди, говорячи: “Ми мислелі, же ви як ту пшедєзеце то нам вшисткім бендзе конец”. На відхід лишено в поляків летючки, та просили, щоби частіше заходити. На день відділ заквартирував в лісі біля цього села, на день 30.7.45. Перед вечором командир вислав к-ра К. з групою в село за харчами в фввгвкерж, а відділ на вечерю пішов в село фгіуулц. Тут в селах люди ставляться досить добре. Надзвичайно популярна серед населення є наша поведінка. Говорять, що таких чемних партизан ще не бачили. Там люди ще взагалі не бачили УПА. Розпитували про ціль боротьби, та про обставини в наших теренах. Люди місцеві млинів не мають, а перемелюють збіжжя по вітраках, яких в кожному селі є по 8[...]. 31.7.45. відділ квартирував в лісі біля села щвожтв. День спокійний. Стрільці між собою говорили про те, як населення нами цікавиться, та що добре ставиться, нема сексотів. Того ж дня к-р Ш. порозумівшись з тереновим провідником, вислав к-ра Г. з групою до села узтггмд на організацію взуття. А к-р Д. пішов з групою по харчі до села ттлжжгисемд. О год. 23-ій в таборі мертва тиша, лише стежі сповняють свій обовязок. 1.8.45. ранком к-р Д. вернув з харчами. День проминув спокійно. Вечором бунч. Б. ходив за харчами на кол. ттлжжгнсемд. Відділ квартирував на старому місці через 2.8.45. Рано вернув бунч. Б. з харчами, та к-р Г. вернув не полагадивши справи, доїхав до села цнггтппе і там заквартирував на день 1.8.45. Коли попровадив розвідку, довідався, що в селі узтгггир квартирують большевики. 2.8.45. день проминув спокійно лише з дощем. 2.8.45. к-р Ш. на прохання теренового провідника відступив секр. /східняка/ в тамтой терен до праці, який виявив власну охоту самим лишитись в терені чужім, з огляду на брак провідного елемента в терені. Вечором відділ перейшов в ліс біля села иіжутппе. Там заквартирував на день 8.8.45. День спокійний. Надвечір год. 23 відділ приготівився до відходу. Ця дорога дала надзвичайно стрільцям в знаки, тому що цілу ніч машерували тереном багнистим, ще до

того цілу ніч падав великий дощ. Рано відділ заквартирував у лісі, біля села чржфшкрдбл на день 4.8.45. К-р [...] дав наказ в кожному роєві розложити вогонь. Цей наказ був надзвичайним вдоволенням для стрільців. День спокійний. Вечором к-р Г. з групою ходив за харчами в село чржфшкрдбл, та над ранком вернув з харчами на два днів. На 5.8.45. лишилися на старому місці постою. Через цілий день ляв великий дощ. Командир рішив квартирувати на старому місці постою на день 6.8.45. День проминув спокійно. Перед вечором к-р Ш. і к-р Шум. ходили в село йррігке, там був тереновий провідник врхуої, з яким вони мали стрічу. По полагожденні справ командири вернули до табору та зарядили збірку до відходу. О год. 22-ій відділ вирушив з місця. На день 7.8.45. відділ квартирував в лісі біля с. нвжепмн. Цей день був досить соняшний. Стрільці користаючи з нагоди сушили мундури та прали білля. По обіді відбулось політвих. заняття від год. 15-16-ої та від 16-17-ої бунч. Б. мав виклади на тему "внутрішньої і зовнішня служба". Відділ заночував і лишився на день 8.8.45. на старім місці. Перед вечором к-р Шум. відлучився зі своїм підвідділом та подався в північному напрямі. Перед вечором к-р Ш. вислав групу на чолі з к-ром Д. до села йтдерпе. Вечором до нас долучили теренові провідники йррцз і иррфіму. К-р Ш. полагодивши справу видав стрічу на другий день. Підвідділ помашерував далі де мав бути к-р Д. з харчами. В означену год. к-р Д. вернув, але без харчів, тому що до цього села перед вечором приїхало 3 авта поляків 70 осіб. К-р Д. незнаючи нічого віхав до села між їхні застави. Застава здержала, але не відкрила вогню, тому що наші були в польських мундурах.. В тім надійшли два плутонові, які почали говорити з к-ром Д. В цей час вже їхнім таборі заалармували військо і почали окружувати наших. Наші побачили, що критичне положення, почали відступ ліквідуючи обидвох плутонових, та забрали дві фінки і одну шинель. Поляки почувши стріли відкрили вогонь з кулеметів і автоматів. Наші вицофались без втрат. Відділ подався далі в дорогу та над ранком добився до ліса біля села йрржхр. Та заквартирував на день 9.8.45. Зараз з раня к-р Ш. вислав стрільців на умовлені місця де мав стрінутись з провідниками. Стрільці вернули і зголосили, що там нікого нема. Перед вечором к-р вислав розвідку, яка зараз вернула і донесла, що на цей ліс буде облава, бо на близькі села концентруються большевицькі війська. Командир рішив відмашерувати з цих теренів і перед вечором на край ліса. Коли смеркло відділ підтягнув далі. По дорозі стрінули хутір де стрільці набрали води у полеві пляшки. Над ранком заквартирували в лісі біля села фвхгхмр і на день 10.8.45. День спокійний. Харчів було мало, але це не перший день голоду в рейді. Так, що цим не переймались./8.8.45. к-р Ш. лишив віст. Шцигола в терені на вилікування др. Голуба/. Перед вечором харчі стягнули зі сіл нвсфуримвж і фвхгхид. Потягнули дальше в дорогу. Коли в ночі почало сильно гриміти та блискати командир стягнув відділ до двох стоділ в селі фжхгхмд. Перейшов дощ та відділ домашерував до ліса біля села иіцивпу, та заквартирував на день 11.8.45. Зараз з раня стійка задержала одного чоловіка поляка. Коли к-р Д. в уніформі плутонового пішов

контролювати, то в дальшій розмові він оповів, що його брат згинув в партизанці, що довколишні села є майже зорганізовані. Оповідав, що поліція, яка є в селі іичмвпу, самі свої хлопці. Командир наказав його відпустити по обіді стійка задержала знова його з двома військовими /плютоновий і стрілець/ прийшли голоситись до відділу думаючи, що це АК. Командир їм сказав, що наразі не приймає, аж дістане наказ. Ці два надзвичайно вчепились щоби їх прийняти до відділу, бо не хочуть назад вертати до війська з урлюпу. Далі виявилось, що вони вже були в партизанці. Командир поінформував бунчужного, щоби цей сказав, що в цей час їх прийме, аж як дозволить "довуцтво" – говорили, що армія совітська є дуже обдерта, ходить в цивільних мундурах. Перед вечором к-р Г. очолив групу і пішов разом з ними в село икрдтвиічиггтв. В селі зорганізовано харчі та розмундуровано капрала та забрано кріс. Вернулись до відділу, потягнули далше в дорогу, на день 12.8.45. заквартирували в лісі біля села уісфміь. День спокійний. Перед вечором к-р Ш. вислав групу, яку очолив к-р Г. до с. іхсфіїі. В цім селі самі акісти, але що хлопці вже витреновані, бо все ті самі ходять. Опісля к-р Ш. вислав другу групу з к-ром Д. варити зупу в це саме село. Коли ця група пішла то її спинили двох цивільних мужчин і спитали: "Що ви за єдні?". Сказали, що вже заалармовані "пляцувкі" і поробили застави, коли довідались, що то свої, застави постягали, а групу добре погостили. Далше місцеві допомагали організувати харчів. На кінець поляки взяли к-ра Г. і бунч. Б. на велику просьбу щоби ці йшли з ними на "бімбер". По гостині щасливо вернули назад до табору. Відділ помашерував далі, та заквартирував на день 13.8.45. в лісі біля села икрртвоешфубоугрж. Тут вже живуть поляки та багато з них переселенці зза Буга. Перед вечором к-р Г. пішов за харчами до села чжчщоннж. Вечором група вернула на означене місце, оповідаючи, як іде справа з поляками, що в тім селі найшли "свего хлопа", який був в партизанці у відділі гвхіір. Признався, що переховує 4 поручники і де вони є. Оповідав про акцію на ижхяцгатж, в цій акції згинув капітан гвхи, як командир відділу, а відділ зівстав розбитий. Сказав де є замагазинована зброя. По вечері відділ домашерував до ліса коло села швеох, та заквартирували на день 14.8.45. Зараз з рання командир вислав 8 стрільців на шосу, щоби заобсервувати, який є рух. Стрільці вернули і зголосили, що руху надзвичайного нема. Віхавши в село фірманками хотіли стати коло кооперативи. Коло кооперативи було трьох людей, які скоро сховалися до середини. Група на чолі к-ра Г. обскочила кооперативу, а бунч. Б. очайдушно скочив до середини, де його спіткала надзвичайна картина. До нього поляк наставив пістолу 7.65, а він до нього автомат МП і один на другого не стріляли. В тім скочив к-р Д. з кулеметом до середини, а за ним стр. Дим з кулеметом. Крикнули "руки в верх!" по польськи і забрали цю пістолу. Почали робити ревізію далше. Коли бунч. Б. відчинив магазин, там знову поляк наставив до нього пістоль, та я цівкою вдарив в голову і пістоля випала з рук. Арештовано трьох поляків і забрано 2 пістолі і дві гранаті. По мові довідались, що це "свої". Віддали їм зброю і помагали збирати для нас харчі. По дорозі в селі

стр. Дим стримав фірманку, на якій їхало два поручники та 3 цивілі. Вилігитимувавши, пустили їх, довідавшись, що це аківці і що на другім кінці квартирує чота АК. В год. 23 група з харчами долучила. Відділ рушив далі і на день 15.8.45. заквартировано в лісі біля села нвхціпг. Перед вечором група з к-ром Д. пішла за харчами до села нвхціпг. Відділ помашерував далі лісом, - багном на умовлене місце. Коли смерколо відділ стрінувся з к-ром Д. в селі узццхквщцимд. Не здержуючись помешерував далі минувши з ліва аррту у віддалі 1,5 км вийшли на шосу артт, мтшеєєє, та шосою машерували 10 км, а на 16.8.45 заквартировано в лісі коло села віхуоле. День спокійний. Перед вечором к-р Ш. Вислав бунч. Б. з групою по харчі до села віхуоле, а відділ чекав під селом жпицрає і там заквартирували на день 17.8.45. День проминув спокійно. Бунч. бул. В. над ранком вернув зі села і почав оповідати про свої пригоди в селі. "Коли увійшов у село, по вулицях було багато мужчин, коли почали збирати хліб вони всі стягнули на край села і зробили заставу. Коли наші зблизилися до цього місця, вийшло 3 цивільних мужчин почали балакати "Хцеми відзець цо панове за єдні". Бунч. В. спитав чому вам таке цікаве? Тоді вони сказали, що хочуть знати чи це ресорт чи АК. Коли бунч. сказав, що аковці з відділу, вони конечно хотіли знати з якого, але бунчужний заявив, що не звіряються, бо це військова таємниця. Вони казали що мусять знати, бо будуть звітувати догори та до бунч. сказав, що це сотня жандармерії, вони поволі успокоїлися закликали бунч. Б. і к-ра Корнія, гарно погостили і до мирного побачення розійшлися. Довідавшись, що командир "пляцуфкі" називається "Ліпа", рай. сітки "Жбік", к-ри боївок в р-ні "Ястшемб" і районова санітарка "Оксанка". Перед вечором к-р Г. взяв 8 стрільців і пішов на шосу Грубешів-Холм. Надіхав підпоручник артилерії, його арештовано, забрано зброю і мундур та нагнали його до Холма. Рушили вечором дальше в дорогу. Над ранком зайшли в ліс, якого не було на карті. К-р Ш. Вислав на три сторони стежі, щоб зорієнтуватися чи цей ліс великий. Стежі дві вернулись і подали, що це малий ліс. Тоді к-р лишив к-ра Корнія і стр. Охлапа чекати на третю стежу, а відділ подався дальше в дорогу. По дорозі нам розвіднялось та зійшло сонце, коли ми дійшли до стржедцких лісів. Це діялось 18.5.45. Дещо відпочавши рушили дальше в напрямі полудня. Не здержуючись в цім лісі, дійшовши недалеко місточка дщексоужи довідались, що в кожному селі квартирують большевики "козаки", та випасають коней. Ми домашерували до ріки дхьяя, перебрели ріку між Бугом в йтшіджигжи. Дійшовши до українського села довідались, що тут в кожному селі квартирують большевики. Командир взяв теренового і заквартирував біля села вихуощлу на день на 10. 01 20.5.45. Серед конспірації пересиділи цілий день. Докола чути стріли. Перед вечором к-р Д. пішов в розвідку з групою, а підвідділ пішов в сад на вечерю. Вернувшись з розвідки к-р Д. доніс, що тут є люди з боївки к-ра Зірка. Через добу заквартировано біля цього ж (села) лісу в пустій хаті на день 20.5.45. Недалеко почувлись стріли з автомата, підвідділ видостався в ліс. За малу хвилину до нас долучив к-р Зірка. Ці стріли були з його сторони, тому що не міг нас віднайти.

К-р Зірка довідавшись, що стрільці голодні, зараз наказав своїм стрільцям принести хліба. Вечером к-р Ш. Взяв теренових в к-ра Зірки і ми рушили в ліс біля села ррщзз і там заквартирував, на день 25.5.45. Ще з дороги командир вислав госп. до села ррщав за харчами. 28.5.45. відділ потягнув на кол. трхаяпур і заквартировано стрільців у двох стодолах (це діялось ніччю). Над ранком харчовий привіз харчі. Відділ відмашерував вліс біля села оркихев. Як тільки прийшли на крой ліса большевики почали обстрілювати ліс з автоматичних гарматок. Все таки заквартировано в лісі на день 28.5.45., хоча сподівалися на ліс облави. Перед вечором к-р Ш. Поїхав до села ярхихке, щоби повидатися з тереновим проводом. Коли вернув зробив зі старшинами відправу і розділив підвідділ на дві частини. К-ром другої частини назначив др. Г і відділ подався на південь, щоби заквартирувати на селах.

28.5.45. большевики і поляки зробили наскок на одну хату в селі зрст, де заквартирував к-р Г. і рой. Луговий. Большевики обскочили хату в 1-шій год. В стодолі спали стр. Дим і Грабар. У висліді наскоку впав к-р Г. і Л., та стр. Грабар, а стр. Дим втік.

Оперативний звіт 1-шої частини підвідділу під командуванням к-ра Г. (за час, коли діяла окремо).

28.5.45. підвідділ заквартирував в лісі біля села зхчмх. День пройшов спокійно. На день 29.5.45. заквартировано в лісі біля села насощк. Год. 18 прийшли два зв'язкових, щоби перевести нас через кордон. В 23-ій год. перейшли кордон без стрілу між місцевостями фіюсанежтро, а тихфирс та дійшли до ліса біля села ітмщмр і там розділились на три групи. Через 30. І 31.5.45. квартирували по селах. В ночі 31.5.45. відділ злучився і заквартирував в лісі біля села чрцеїке. День 1.6.45. квартирували в лісі біля села швчррт, де квартирували через 2.6.45. Там ми получилися з чотою к-ра Крапки. День 3.6.45. пересиділи ми в лісі біля с. улутр в год. 16 відбулися полеві заняття. Вечеряли в цьому селі. День 4.6.45. пересидів відділ біля села мвсок. Вечеряли в селі удчтр. День 5.8.45. відділ пересидів в лісі біля села пксдвж. Вечором стрінулися з підвідділом к-ра Ш. І вечеряли в с. арюсрт. День 6.6.45. підвідділ пересидів в лісі біля с. ієкхк. Просиділи день спокійно від пол. 16-тої відбулося полове заняття. Вечеряли в с. мпалоп. День 7.6.45. і 8.6.45. заквартирували в с. цвчмррг. в господарстві під лісом. Від 16 год. відбулися полеві заняття. 9.6.45. квартирували в старім місці. Від 9-ої до 11-ої год. були виклади політв. Д-ра Г. Повечерявши на день 10.6.45. заквартировано в с. шкрсон. День пройшов спокійно. 11.6.45. квартирували на старім місці. 12.6.45. [...] підвідділ заквартирував в с. швчррг на краю села коло ліса. В 9-ій годині зроблено остре поготівля, бо в селі були большевики, але в 11-ій год. большевики відіхали. День 15.6.45. заквартирували в лісі біля села ивимуле. На 14.6.45. підвідділ заквартирував біля с. мамусоднж в лісі. Вечором долучила до нас чота к-ра Багряного. День 15.6.45. заквартирували в лісі біля с. южхіактр. День пройшов спокійно. 16.6.45. до к-ра В. долучила ще одна чота і заквартирувала разом.

17.6.45 відбулось політвиховне заняття з новозорганізованою чотою.
18.6.45. приїхав к-р Ч. з почотом в 8-ій год. 19.6.45. долучила до нас чота к-ра Ш.

/Дальше оперативний звіт разом./

Бунч. підвідділу: 28 лютого

/Бул. Білий/.

К-р підвідділу:

/Хор. Штиль[...]/.

Копія машинопису.

The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 6, 188–196.

ЗВІТ **Оперативний підвідділу “Перебийніс”,** **за час від 9.9 — 15.8 р.**

Дня 9.8.45 р. підвідділ “Перебийніс” під командуванням к-ра Шумського відлучився від підвідділу “Кочовики” під командуванням к-ра Гліба в лісі біля села Голешів /Володавщина/, та подався на північ, задержуючись для квартирування на день 10.8.45 р. в лісі біля с. Романів. Тут около год. 12-ої стійка запримітила кілька осіб з оружжям, про що зголосила негайно к-рові Шумському. Командир недавши жодних наказів подався в противному напрямі, сказавши “відділ за мною”. — Всі подались за ним в безладді. По переході приблизно 700–800 м. відділ задержався. Тоді, черговий підстаршина запитав чи усі стійки стягнені. Дійшло до відома що ні. Службовий підстаршина взявши тоді ще двох стрільців, пішов на місце квартирування, та постягав стійки. День 10.8.45 р. провели ми в тому лісі. Вечір подались ми дальше на північ, та заквартирували в лісі біля с. Саївка на день 11.8.45 р. Переквартирувавши день 11.8.45 р. подались ми дальше на північ. Около год. 3-ої рано дня 12.8.45 р. відділ дотягнув під с. Ленюшки де на краю ліса задержався. Командир рішив заквартирувати по стодолах того ж села /законспіровано/. К-р Шумський беручи Легкого й Когута пішов оглянути стодолу де можна було би заквартирувати. Після оглянення стодоли випроваджує стр. Легкого, щоб цей привів відділ до стодоли. Стр. Легкий доходячи до ліса у віддалі 150 м. від відділу, зістав обстрілений сімома крисовими стрілами. Сам не стріляючи другою дорогою добиває до відділу. По якимсь часі приходить і к-р з Когутом. Мимо усього, що ніхто не знав хто стріляв, командир дає наказ тягнути відділ на ці хати, та їх провирити. По провиренню, яке не дало жодного результату, забирає з кожної хати по дві особи, яко закладників, говорячи, що не вільно нікуди нікому ходити, та нічого говорити, бо наколи хто розконспірує нас, то усі закладники будуть розстріляні. Після того стає військо в одну стодолу, а в лісі зіставляє заставу в силі одного роя. По якимсь часі справа стрілів зістала вияснена. В тій самій стодолі де відділ квартирував, знайшли стрільці 150 шт. амуніції до мавз., та 32 шт. до пістолі /0,8 мм./, крім того однострій польського поліциста. Господиня цього дому потому призналась, що в стодолі спав її двоєрідний син /пасинок/, який був

раніше при поліції. Справа стала ясна. Усі дані показували на це, що стрілив лише цей пасинок. Про перехід відділу з території Польщі на територію /теперішню/ ССРСР відділ очевидно на довгий час ще перед тим уже знав. Мимо цього командир з ніким зі складу старшин, та підстаршин підвідділу не радивсь. Втаємничений в цю справу з командиром був розвідчик підвідділу Когут, який разом із харчевим Легким та ще одним боївкарем, яко тереновим був висланий дня 3[...].7.45 р. в розвідку до границі. Розвідчик Когут враз з тамтим повернув дня 6.8.45 р. День 12.8.45. перекватирували спокійно та вечір подались на схід під с. Залівше, де задержались. Звідсіль Когут взявши ще чотирьох стрільців пішов на хати, які лежать над Бугом 20 до 30 м. звідки привів до відділу якогось дядька поляка, та хлопця [...] -літнього /приблизно/. Хлопця цього командир відправив, а дядька взяв за теренового при переході Буга та сказав йому, що має перепровадити відділ через Буг, місцем безпечним та плитким. Дядько сказав, що місце плитке в Бузі знає та про безпеку не ручить, бо погран-застава робить на другому боці нічні розвідки. Все говорилося по польськи. Дядько висловивсь: "Хлопце шкода же згінеце, бо оні вас вшисткіх вибіюм", але командир сказав, все одно, що буде то буде — веди, і той повів. Саму ріку Буг перейшли спокійно без стрілу. Щойно, як ми находились 200 м. за Бугом впала перша ракета на Бузі нам за плечима; одночасно посипались серії з автоматів. К-р Шумський, як було можна запримітити, втратив орієнтацію, та взагалі дістав трему від перших стрілів. Не даючи жодних наказів візвав до себе к-ра Максима та сказав йому провадити відділ [...] Максим прийняв командування та вів. Віддаль ліса від Буга була до 4 км. все терен відкритий, та багnistий, так що треба було бристи по коліна в багні. По дорозі до ліса найшли ми ще одну заставу, яка відкрила по нас вогонь. Підвідділ на наказ к-ра Максима відповів вогнем, минув заставу на північ, та подавсь дальше в напрямі ліса. Ввійшовши в ліс справили стан людей, та показалося, що бракує 3 стрільці /в тому 2 кулемети/, які залишились десь по дорозі. В часі упорядкування відділу почули ми з заду голоси большевиків котрі йшли у слід за нами. По короткій перестрілці, ми подались дальше на схід. Підійшовши до дороги Медина-Отокі стр. Легкий запримітив на цій дорозі большевицьку заставу. Цю заставу обминули ми в право на південь і так незаметно перейшли дорогу. К-р Максим по переході відділу за дорогу звернувся до К-ра, щоб цей взяв сам, або передав кому іншому відділ, бо сам чувся деже змучений. Дістав відповідь: "дайте компас Коваленкові", сам дав мапу й казав йому вести відділ дальше. На другу заставу попали ми за дорогою, яка вела з с. Рогізно на південь, тоді коли на наказ к-ра Шумського, відділ став відпочивати, тут зістав ранений стр. Беркут. Звідсіль вицофували ми дальше на південній схід в напрямі с. Хмільвка. Минувши хутір під вище згаданим селом запримітив нас ворог, який їхав автом із с. Хмільвки на південь до с. Роздзєж. Ворог відкрив по нас вогонь і в твм часі зістав вбитий стр. Буйтур. Відділ вицофував дальше в напрямі південно-західнім в околиці с. Новосади. Відділ найшов на заставу ворожу в лісі біля вище згаданого села, де звязався боєм, в той час ворог, який ішов в слід за нами заатакував нас зі заду. К-р Шумський не давав жодних наказів, тільки к-р Максим, дав наказ відкрити во-

гонь на обі сторони. Коли бунчужний Ігор звернувся до командира з питанням: "друже к-р дайте якийсь наказ, що робити, а коли ви дуже перемучені то скиньте плащ". Почув відповідь, що він /командир/ деже омучений, та так чи так пропадемо — махнувши руками. В часі тої перестрілки зістав тяжко ранений в ногу к-р Коваленко й Довбуш. К-р Максим бачучи, що к-р Шумський знаходиться біля Коваленка подався на поміч рой. Довбушеві, який просив, щоб замаскувати, а вечір після бою забрати. В часі замаскування Довбуша к-р Максим втратив з очей к-ра Шумського. В тому самому часі військо почало вицофувати на схід. К-р Максим подався за військом думаючи, що к-р Шумський напевно пішов туди. В часі долучування до війська к-р Максим зістав ранений в ногу. В часі перевязування рани, військо пішло даліше, а лишився лиш чекаючи на к-ра Максима бунчужний Ігор, політ-виховник Вітровий, та рой. Дорошенко. В тому бою зістали роеві Зелений, Пшеничка, стр. Лис, Щудло, Хомик, Береза, Рак, Залізний, Легкий. Потім бою військо порозбігалось на малі групи по 2-3, а ми в чотирьох подались на північ. Відійшовши від місця бою приблизно 2 км. в густих корчах замаскувались, тому що навкруги було чути стріли. Там просиділи до вечора. Вечір пішли даліше на північ, та зайшли на хутір с. Новосади. Від цього хутира відійшли ми даліше, шукаючи більше хат, бо там не було місця де замаскуватись на день 14.8.45 р. В часі шукання відповідного місця к-р Максим не міг даліше піти, та сказав: "Ви ідіть шукати, а я тут полежу, коли знайдете, дасьте мені знати". К-р Максим перележав до год. 23-ої коли нікого не було рішив знайти сам собі місце, і так ідучи на північ знайшов на поляні стіг сіна, під яким замаскувався. Рано около год 5-ої я чув стріли на двох хуторах с. Новосади. Під вище згаданим стійком просидів я до дня 15.8.45 і о год. 19-ій зайшов до хутора де перевязавши, дістав від баби кусок хліба, та сирих картопель подався в сторону північного-заходу, щоб перейти назад ріку Бут і дістатися до тутешньої боївки. Бут перейшов 16.8. на 17.8.45 р. о год. 1-ій в ночі де зайшов до с. Межелістя, а звідтам дістався до боївки, яка заопікувалася мною до часу мого вилікування. Дня 24.8.45 р. в ночі прибув до мене бунчужний Ігор. Тут в місцевій боївці знаходиться зараз стр. Сагайда, Верес та Забутий.

Постій, 20.9.1945 р.

/Максим/.

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 184–185.

УПА-Зах.

“Буг”

П., дня 27.1.45 р.

До звіту за IV квартал 45

Рейд в Підляшшя 10.8.-5.11.45 р.

В. “Климів” – (Перемога), “Романовичі” – пвд 114 – (бул. Чавс).

Виходимо з с. Брусно в путь далеку. [...] не знають куди йдуть, [...] догадуються чогось нового після зміни к-ра та добору витривалих стрільців. Настрої добрі. 17.8. по цілоденному марші задержалися в лісі біля с. Нетреба. В терені багато донських “козаків”. Доволі тяжко порушуватися, “що крок то козаки”. В безлісних теренах змушені кватерувати по селах. Після с. Річиця довелося перебути в с. Переводів ще одну облаву. [...] в справі додаткового інструменту і виряду задержують нас в різних селах, як Тудорковичі, Павловичі, Угринів і інші [...]. Стріча [...] к-ра Штиля, який вернувся відтам куди ми маємо іти. Він сповіщає і додатково подає інші інформації. Згодом стрінули к-ра Ягоду. Після його вдалої засідки на провокатора Юрченка.

29.8. під вечір доносить розвідник, що [...] і хоробрівські ліси большевики обстрілюють з гарматок. Сподіваючись облави на ліс, [...] в с. Тудорковичі, а згодом вирушаємо далі. 31.8. ми в лісі під [...] шість кушових [...] свої сили. Навкрути нас спокій, тільки на півдні якісь стріли. 31.8. святкуємо Свято Зброї.

1.9. перейшли в ліс під с. Обрівець. Навкрути нас поляки рубають ліс. Проводимо першу розвідку в селі під маркою АК. [...] як укр. околицях. Поляки ставляться до визвольного руху АК дуже прихильно і щиро. Хліба не вдалося зорганізувати, що [...] спрага. По цілоденнім марші закватирували в Стрілецькім лісі. Вояки говорять по-польськи [...], беруть за один з відділів АК. Польське населення (переселенці з-за Буга) ставляться надзвичайно прихильно до АК. Допомагають чим можуть. Ми дістали трохи хліба і молока.

2.9. переходили коло якоїсь лісничівки. Тут живуть ще в глибині лісу гаєві-лісничі. Поляк, який орав під лісом, сказав нам, що “[...] нікого нема. Билі правда яке два тигодні тому ячись, єдні мувілі же то васі, друдзи, же то бульбовци – я шипиушам, же то єднак [...] (сліди “Крилачів” - [...]). Вечером ми в селі, поляки-переселенці, чи вірніше втікачі з-за Буга, ярі аковці, ненавидять большевиків – нас не менше. Трапляються між ними випадки зневіри: “била тутай [...] партизантка, але нам розбілі, чи даце самі раден, [...]. Відшуканий командант пляцуфки наркав, що нема що [...], а він командант, бо такий є аж в Рогатці. Поляк господар відповів: “[...] питай пан за Чепельовскім” – “сотом”, ходзь пан тутай”. Цей прийшов [...] Пане тутай сот [...] оддали, тшеба забраць цось до [...] хлеба, слоніни”. Він зібрав дещо харчів, а нам дивно стало, що [...] можна тут так легко натягнути і мати поле

для провокатора. По обіді ми зайшли до лісничівки під с. Острів. Лісничий поїхав до Холма, [...] приймає і розговорюється. Питає за знайомим, який також був [...], навіть районним, "але муселі го свої розваліць, бо бардзо [...] на свойон ренкон". По хвилі бере [...], це теж такогж [...] вона навіть не знає, що є в середині. Чоловік поїхав до нового лісничого, "не вядомо чи он свуй хлоп, чи не". Оповідає, що недалеко [...] тут одного українця, який вернувся з ча "і го зараз [...] поляк хцял го броніць, то го теж зліквідовалі і обу [...].

В с. Липники зайшли до хати польки-переселенки з-за Буга, яка говорила майже по українськи. В другій хаті переселенець, що "[...]. Оповідає про [...]. З кожного слова можна почути ненависть до нас і большевиків. То вже [...] далі, до рога погана, багниста, орієнтація мала, блудимо. Далі ідемо тільки після компасу, а тільки час до часу питаємо про місцевости в хатах. Зайшли до якогось дядька, проиняв нас дуже щиро [...]. Большевиків ненавидять, "те совети гожей од [...]". Сам він також [...].

[...] в лісі під с. [...] поляки на [...] приймають гостинно. [...]

6.9. перейшли залізничним тором - [...] в лісі с. Мшана. Недалеко стріл, люди крутяться попід сам табір. Вечером [...] зійшла в село, де стрінула якогось [...] - з польських [...]. Про стежу думає [...] коротко "ресорт", як там кажуть. Оповідали бунчужному пвд, що українці спалілі [...]. [...] спалила українська червона міліція, яка палила аковців. Це перша розвідка про українців. Цілу дорогу українців не стрічали від Тихобіжя по [...] всі виїхали. Оце трохи українців в околиці Холма: денні [...].

2.9. ранком ідемо багнистим лісом між сс Косинь і Жолобок. Стрічаємо [...] жінки, які збирали гриби. Перелякалися нас. Починаємо з ними говорити по українськи вперше за цілу дорогу. Дві з них українки, одна білоруска розказують, що пережили і переживають, кожне їх слово для нас цінна інформація. Навчають як треба організувати харчі, як зайдете до хати [...] господар вам напевно жалувати не буде ні хліба ні до хліба [...] вам сам не дасть бо не знає хто ви такі, може міліція, або ресорт. Сьогодні він вам дав сам а завтра ви його арештуєте. Бо ж знаєте, що нічого добровільно не можна дати. А ще до тих що зголошують [...] таких в нас не багато. Такій гадині давно вже голову скрутили. Але заходите до мене вас багато людей бачить, то я зголосити мушу, бо я не зголошу то зголосить другий, а тоді мені біда. Помогти то ми можемо. "Утожожнювали нас з большевицькими партизанами, думали, що ми [...] від них, незадоволена з існуючих обставин, яка не вийшла з лісів. З розмови видно, що червоних "політроботники" не дармували: питали нас чи за "рабочим класом" чи за "буржуазією. [...] їх, що самі робочі за робочими стоїмо. Знають, що таке "фашистовці, націоналісти" і [...] негативну поставу. Партизанку (червону) вони добре знають ще [...] часів. Оповідали як населення, головно дівчата, помагали червоним [...] дуже нами, хто ми, за що воюємо, які перспективи нашої [...] і т. д. При тому було видно, що "власням" наразитися не хочуть. [...] до крайних меж. Самі скриті і замкнені в собі, як підляський [...] ліс. Просяють їх відпустити, запевня-

ють, що не скажуть нікому. [...], Оства і Жолобок майже виїхали. Вони самі не хочуть виїжджати. О год. 11-ій їх випущено і попрошено, щоб винесли хліба. Так і винесли. Вечером сходимо в с. Жолобок на вечерю. В селі ще тільки 7-м українських родин, решта виїхала. Вояки говорять з поляками по польськи, з українцями по своєму. До всіх ставимось чемно, це саме населення в [...] нас. Поляки називали нас “руси партизанці”. Українці – не знали [...] ми. Говоримо їм не виїжджати і не вірити большевикам (вони і так нікому не вірять), жити з поляками в згоді. Населення зацікавлене [...]. Настрої проти большевицькі в меншій або більшій мірі, - [...] з існуючих обставин виразно.

[...] 9. вечером в с. Любинь. В селі співи, хлопці і дівчата на вулиці. Населення зразу зорієнтувалося, що ми щось нелегально, знали навіть, [...] УПА (заслуга к-ра Штиля), ставиться до нас зовсім прихильно, знає за що ми воюємо, чи маємо який провід, чи маємо які звязки з [...] і Америкою, чи самі ми досить сильні. Національна свідомість дуже [...], зуть себе православні, русин, - українець дуже рідко. [...] більше вироблені, переконані, що війна не закінчена, що багато [...] чекає розв'язки (війна окончилась, тільки разговор не окончен - . Чекають ще зміни, виїздити не думають, до поляків активів або [...] ставляться дуже ворожо, до большевиків теж зле в меншій мірі. [...] осторожний, “лісовий”, замкнений в собі, але дуже добрий, тільки [...] дорогою до їх душ. Ідея УССД може мати тут фанатиків. Поляки нас [...] “висьце ці, [...] не бійся і не рабуйся”.

[...] 9. в лісі під с. [...]. Стійка придержала 2-ох поляків, один з них [...]. Після обіду [...] нас теренові провідники з д. Сергієм.

[...] 9. в лісі під с. Голешів. Біля нас носять сіно. Знайомий хлопець д. К. приніс нам трохи хліба і меду. Хлопчина цікавиться нами, багато розпитує. Вечером ідемо до села повечеряти, можливо звязатися з нашими людьми. Бунч. пвд. з роєм подається за харчами. Нагло стріли. Це рій зайшов на засідку, стр. Сойка ранений. Він дістав постріл і кинув гранату між ресортовців, які вивтікали. Дядько, в якого ми були – щирий український патріот, він з сином в підпіллі. Старий гаряче вірить в слушність нашої боротьби і нашу перемогу. Таких людей багато не найдеш. В самому [...] є трохи пеперовців сексотів, але загал держиться. Виїхало до 35 родин, решта виїжджати не думає, “хіба зв'яжуть і повезуть”.

[...] 9. пвд осягнув ліс під с. Романів. Тереновим був нам той же дядько [...] ми й мали теренових) літ 65, а дорога до 8 км. Село чисто польське, ми одначе вступали тут, як українські повстанці, говорили і співали по українськи. Учитель осторожний та теперішній [...] йому не по душі. Большевики арештували тут 6-ох поляків, “як лапал то АК, то і їх [...]”. По арештованих слід загинув. 12.9. в с. Натіяшівка, де інформують нас, що до с. Тучна приїхало ВП. Господиня повідомляє, що в селі [...] рух. Показалося, що в с. була АК або наша боївка. Після нічлігу на хуторі входимо другого дня під вечір в село, договорюємося з людьми співаємо, дядьки тепліші до нас, проте дуже осторожні. Бояться [...] владі.

14.9. під с. Буша відпускаємо пастухів, які обіцяють, що нікому про нас не скажуть. Люди в колонії Заболоття прийняли нас дуже гостинно. Національна свідомість висока, люди зорієнтовані в нашій боротьбі, знають про УПА і теж про АК. Говоримо їм про УГВР, про політичні обставини про наші бої. Це колідує трохи з тим, що нам говорили про Заболоття [як] комунарське село. Правда є в селі підпілля, і зараз квартирує ВП та [...]. Попри с. Вигнанка блукаючи цілу темну ніч за картою 1:800.000 і [...] по важкому терені підійшли під с. Голешів. На звязку довідуємося умовлені теренові чинники, які відійшли від нас за нами не питали. [...] велике до 10 км довго квартируємо в клуні калакута (перекінчик), який боїться нас аж позеленів. Вечером цікаве, треба інформувати про все, засипують питаннями: “скуль віте” (звідки ви) “хто віте” “вас много” і т. д. Захоплюються нашими піснями і скоро вчать їх. [...] вигнанки оповідають про німецькі часи, думають, що ми ресорт [...] сен бульбовци пшедарлі сен на тен стронен і мордуйон полякув”. Відповідаємо – видно, що такі то поляки коли їх мордують. Вони догадуються щось, та розкусити їх годі.

20.9. на кол. Владиславів, господар поляк не цікавий, “вшистка [...] самі, тераз венцей тшеба слухаць лясу, як мяста”. Вечером добираємося до с. Межилісся. Люди захоплені нами, такого гостинного прийняття нам ніхто ще не робив. По хатах українські книжки, історія України. [...] сплюндрованої хати вдержане старанно, по середині хрест – [...]. Оповідають про пережиття, і що до появи відділу “Кочовики” [...] мали спокою від АК: що ночі грабували, побої. Народ не може нас [...]: “такії віте хожі хлопци, такії молодії”, жаліють “ходите [...]”, але рівночасно “якби не віте, ми давно пропали би”. Пісня [...] запевнюють нас “з вами не боїмося нічого”. Відпочили ми тут фізично і морально.

21.9. в с. Ленюшні, чути стріли з автомата, це міліція з с. [...] втікла, коли довідалася, що ми в селі. Дядьки запевняють – “не бійтеся от кілька дураків і стріляє”. Стрінута старшину-петлюрівця, старого [...]. Він заповідає відразу: “хто б ви не були, НКВД, міліція, ресорт [...]”. Сам ходить ще в уніформі УНР з тризубом. Люди зорієнтовані в ситуації, знають про УПА, УГВР, виїздити не думають. Міліція починає [...] вистрілювати і ракетувати. Пускаємося розстрільною в той напрям, [...] колонію та не знаходимо нікого. Як довідалися міліціанти [...] “пішли в підпілля”, ночували хто куда, боячись нас.

23.9. вечером на колонії с. Бохінка Королівська. Поляки жажливо боються. Господиня зімліла та вродливий санітар Джигун привів її скоро до притомності. “Напійце сен панове млека, я така слаба, ніц вам не уготує” при відході хотіла останнього поцілувати в руку, за те, що ми їй не зробили ніяких прикростей. Припадково стрінута наша боївка інформує, що [...] є ресорт 44 чол. а в с. Жуків большевики – число не відомо. На колонії Бохінка Панська люди національно свідомі і доволі політично [...]. Уладжуємо тут збори, які тут трудно переводити з огляду на [...]. Приходиться говорити індивідуально і власною поведінкою освоювати людей. Боївкарі в уні-

формах польської полевої жандармерії, ми в [...]. Наказали зібрати солтисові людей “в справі мобілізації”. [...] розкрили хто такі люди переважно поляки перелякалися, але скоро заспокоїлися. Темою докладу була співпраця українців і поляків в боротьбі проти большевиків. Після того прийняли нас [...] гостинно, багато розмовляли. Деяким полякам і українцям пахне комуна, але більшість має вже досить демократичної Польщі большевицького “раю”.

[...].9. в с. Перехід поляки думають, що ми АК, гостять, на ніч тікають з колонії до села, бо бояться “бульбовців”. Заспокоюємо їх, що нічого їм боятися. По колонії крутяться акісти, ми стрічалися з ними на [...]: “Панове сон симпатичні, вцале сен вас не боїми”. Ми поговорили, поспівали, над ранком відійшли. 28.9. в лісах біля с. Збачанка приїхали 5 ос. Господиню хутора ресорт ограбив і арештував за співпрацю [...], син її в АК. Вона ніччю вдома не спить. Польський вояк-урльопник розказує про ворожнечу між старшинами большевиками, а підстаршинами [...] поляками. Настрої проаківські ростуть. Большевики [...] війську сітку сексотів і арештують свідоміших вояків. Вчив нас [...] “кто ест заросьненти [...], кто, кто, кто – то [...] Сталін”. Ту пісеньку “нераз себе хлопаки зануцси ціхо”. Військо політизоване, кружляють різні анекдоти і версії про Сталіна, [...] – Осубку. Перед вечером придержали ми ще одного червоноармійця-дезертира, якого покищо забрано зі собою. В с. Янівка прийняли [...], люди знають про УПА, співають наші пісні, про виїзд не думають. В селі є ще три прихильники большевиків. В с. Данці поляки [...] думали, що ми провокатори, бо близько стоїть ресорт і міліція, які знали, що ми УПА, були вимушено чемні, але видно було, що ми їм до душі.

[...]. 10. в с. Голешів довідалися про облаву попереднього дня та про [...] большевики атакуючи з ліса мішки з картоплею на полі, запалили [...] Красівка клуні. Вчера пвд переходив 30 м. від стодоли, в якій кватирувало 40 большевиків.

[...].10. в згаданих околицях долучують до пвд розбитим з вд “Перебийніс” – Шумського з теренів забужської Волині, а згодом звязуємося з тереновими. 8.10. пвд розчленовується та подається в три напрями.

І-й рій 8.-22.10.

Попри с. Головно, Ситита, Замолодичі осягаємо с. Бучма. Тут з місця [...] роззброюємо пепеєровців з 8 крісів, амуніції, чобіт і маринарки. Поводимося як “партизани” за словами народу, “бо забрали тільки маринарку а годинник лишили”, що викликало здивування і прихильні настрої до нас. Окреслення “партизани” позитивно в противенстві до негативного “банда”. В с. Голя один господар злякався нас, бо в нього хтось мабуть АК здемолював хату і ограбив. Він несвідомий українець і помагає підпільникам. Інша хазяйка дбає про нас, носить їсти, пере білля. Осторожна, але не боїться. С. Голя одно з кращих сіл, тут ще за Польщі діяла [...]. 13.10. в с. Замолодичі дядько дбає про нас, але хто ми, не знає. Коли спитали його, хто ми – партизани чи банда – відказав – [...] партизанами, а віте не відам”. Тяжко трапи-

ти до душі підляшука [...] коли ми вечером почали співати, дядько змінився якби відмолодів, таке вражіння робить на них пісня, “співати це, віте так може [...], віте напевно наші”.

16. 10. заквагирували в клуні с. Вигалів без відома господаря. Стрінули шкільну товаришку з Холма, яка прийняла нас з недовірям, думала – ресорт та якось врешті повірила, що ми “бульбаші”, може найбільш тому не хотіли пити горілки. Оповідали їй про нашу боротьбу, про те, що діється у нас. Не дуже то вірить. Повна скептицизму, сумнівів. Тут ще [...] зауважили ми, як народи пильно обсервує нас, як кожне слово, кожний крок широко коментує. Треба дуже, а дуже вважати, що говориться що робиться.

17. 10. під с. Любинь рій зробив на шосі засідку. Попало авто, яке везло для ресорту шинелі, коци, матеріяли на убрання, взуття, консерви [...]. Ранені втекли, в тому майор нквд, користаючи з густого лісу [...] правдоподібно помер з упливу крови, здоровий лишився. Речі замагазиновано решту забрано. В с. Замолодичі люди зовсім з нами освоєні і захоплені нашою наскрізь чемною культурною поведінкою, вже нас не бояться, не зголошують міліції, дають радо все. Дівчата перші зважилися на “великий революційний крок” у відношенні до нас: до тепер всюди куди ми переходили дівчата ховалися перед нами, а тут не то що не ховалися, але говорили з хлопцями, разом співали й жартували. Дівчата симпатичні, гарні, веселі.

19. 10. в с. Липівка у поляків аковців – переселенців з-за Буга. [...] нас за АК, декого навіть пізнали, як нібито свого знайомого, питають – “Гдзе шановни пан Рись, Зайонц, Сокул”, муж господині в АК, псевдо Равіч. Неосторожні до крайних меж. До українців ставляться скрито вороже – “аж те бульбакі замордували нам ойца, швагра, а нас [...] два тигодні в своїм штабе в лесе”. Їм незле поводитьсь напр. дядь[...] мають по 10-15 штук свиней. При користанні з підвод та по їх звороті селянам, дивуються, що їм це звертається – “віте певно будете тії українци, гожі людкове”.

Перший рій в часі своєї окремої маршрути посувався південним відтинком Володавського повіту, найбільш скомунізованим, але й найбільш національно свідомим. До деяких сіл цього повіту важко підійти, бо пепеєровці стережуть села (Кривоверба), все є такі і там наші ідеї мають своїх приклонників. Навіть старі “робітники” ще з КПП морально заломлюються, не хочуть співпрацювати з молодими партійцями, тобто із шумовинням злодіїв, конокрадів.

2-й рій 8.-22. 10.

Трасою Голошів-Данці-Матіяшівка-Межилісся-Янівка-Роман рій посувався і маневрував, проводячи гутірки з населенням та направляв взуття та одежі.

3-й рій 8.-22. 10.

Трасою Ляцьк-Святич-Довгоброди, де переведено збірку взуття і одежі, осягнуто с. Голешів і с. Мости, де 10. 10. розвязано Звйонзек Валькі Млодих

(на взір комсомолу). Це саме в с. Боярі забираючи багато комуністичної літератури. 11.10. в с. Грабівка наказано солтисові збори, які відбулися з тею хто ми, за що боремося, виїздити чи не виїздити за Буг. Листівки “За що бореться УПА” нарід вмить розхопив. Тут теж розв'язали ЗВМ. Після зборів підходить якийсь поляк і починає з нами говорити: “знаю, що ви українці, але чесні люди і воюєте за правду. Тут у нас є ще деякі військові речі, зброя, яка людям не потрібна а вам необхідна. Один пепееровець має МП і пістолю, інші – військові плащі і “мундури”. Він інформував нас в яких місцях може бути засідка, остерігав перед провокацією, сексотами. Ми ще потім користали з його гостинності, він був нам тереновим. Ми були трохи заскочені такою поставою поляка, бо дотепер, виступаючи, як УПА (а не АК) поляки в загальному неприхильно відносилися до нас.

Трасою Чепітка-Русили-Мости-Голешів – осягнуто с. Романів, де всі рої знова злучилися.

Підвідділ виглядає тепер трохи на польське військо: в польських шинелях, рогативках і чоботах. Трасою Янівка-Матіяшівка-Жуків, як крайне аківське село, і де українсько-польські відносини – “оні нас [...] зачепяйон, ми їх не зачепями” – Матіяшівка, осягаємо Межилісся, відтак кол. Тучна. Тут йдемо на переговори до поляків з АК, відшукавши у [...] хату. Вона засипують нас доволі наївними питаннями “чи маце карабіни машинове, чи маце ракетнікі, чи бардзо вас г'аня нквд за Бугем” і т. д. Оповідають багато, аж за-багато про себе. Виходить, що АК ограничена в своїх діях. [...] вилончне за бандитизм. [...] акцієн пропагандивнон”. Розказують [...] Большевиків ненавидять [...] до жидів ставляться скрайно вороже. Узброєння добре: автомати, ппш, [...], кулемети.

28.10 знайомий поляк-аковець на кол. Владиславів так далеко нам довіряє, що з двома стрільцями ходив ціле пообіддя по лісі за диками. Йому дали свого кріса і набоїв. До нас ставиться так, як до АК: “не [...] бим паном дзись у мене квартироваць, бо правдоподобне пшийдзе до мене поліція, але она і так своя, ходзьє хлопци до стодоли, босьєце зменчені”. Його служниця стріляла очима до наших хлопців, “таци пшистойні, ладні, а мувілі, же оні ржгон полякув – певне, як ктури варт, тего [...] заржгонць. Мало то, тераз поляци полякув бійон”.

Вечером в с. Матіяшівка повалили ми вітальні арки, які народ мусів “добровільно” ставити на прихід ВП і [...]. Поговорили трохи зі своїми дядьками. Оповідають про ситуацію в північній частині Вільського [...]: терор ресорту і АК, народ виїхав, лишилося мало українців.

Поляки на кол. Ігнатів прийняли нас дуже гостинно, знаючи хто ми “пшиходзьє панове еше на яблка і млеко”. В с. Осова переходив пвд вд. О год. 12 в лісі стріли, стійка завважила якихось 6 босих голодранців з крісами. Догадуємося, що пепееровці з Осови роблять на нас “облаву” на становищах святкуємо 1. Листопада. 2.11. біля с. Мшана йдуть люди до костела на “задушки”. Нарікають – “вшендзе жид і [...] почціви человек пшистенпу не ма”. В марші через ліс під с. Ожелни, якась “біда” вискочила з ліса, перевер-

нула 3-ох стрільців, відтягнула скринку з набоями на яких 5 метрів і зникла скоріше, як появилася. Одні казали, що це вовки, другі, що козел.

4.11. через Стрілецькі ліси добилися до с. Янострів. Село чисто польське, українці виїхали. Багато переселенців з-за Буга. З ними дуже [...] погодитися. Українців (“бульбовців”) ненавидять, як чортів. Один українець їхав з Німеччини, десь в другій половині жовтня, поляки зловили і повісили його на власнім пояску. Розказували нам про це якийсь [...], що сам був у відділі АК, зараз ранений. Але ці переселенці [Немає закінчення]

Рукою дописано: *Znaleziono u mnie. Onyszkiewicz Miroslaw*

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 339-344.

Summary

The three documents pertain to the UPA subunit “Kochovyky”. The first is the Operations report (Operatyvnyi zvit) of the “Kochovyky” for the period from May 10 to October 5, 1945 and is signed by the Warrant Officer “Bilyi” and Commander “Shtyl”. The second is the Operations report of the unit “Perebyinis” for the period August 9-15, 1945, signed by “Maksym”. The third is the report from the reid into Pidliashshia region 15.8.45–5.11.45 by the unit “Romanovychi”.

**Списки:
склад відділів і вправші**

СПИС ПІДСТАРШИН І СТАРШИН¹

1: 1. Курас Михайло; 2. ст. бул. Крапка; 3. 20. 11. 1920 р.; 4. Молодя-тичі, Грубешів; 5. шість, нар., рільник; 6. жадна; 7. жадні; 8. ні; 9. добре; 10. кавалір; 11. розважний, не надто відважний; 12. від лют. 1944 — рой., чот., сот.

2: 1. Александр Ващук; 2. віс. Гучава; 3. 11. 12. 1916; 4. Новоквасівка, Курськ; 5. [середня...]; 6. жадна; 7. жадні; 8. ні; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, старанний, солідний; 12. від вер. 1944 — стр., політвихов. в вд.

3: 1. Сторож Віктор; 2. віст. Тарас; 3. 4.1.1922; 4. Бабчинці, Вінниця; 5. середня педаг, курс, учитель; 6. 10 міс. в СС Дивізія; 7. стрілець в СС Дивізія; 8. ні; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, підпоряд., солідний; 12. від трав. 1944 — стр., писар у вд.

4: 1. Юрій Ярмолюк; 2. віст. Калина; 3. 6.11.1923; 4. Монятичі, Грубешів; 5. сім нар., дві ремісничі; 6. 17 міс. Баундіст; 7. санітар у Баундісті; 8. ні; 9. добре; 10. кавалір; 11. солідний, працьовитий; 12. від серп. 1944 — стр., санітар.

5: 1. Олекса Шевчук; 2. бул. Кіндрат; 3.25.11.1920; 4. Підгірці, Грубешів; 5. сім нар., молочар; 6. 2 роки Р. В.; 7. жадний; 8. від черв. 1940 р.; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, підпоряд., солідний; 12. від трав. 1944 — стр., рой., зв'язок., стр., рой.

6: 1. Володимир Весна; 2. віст. Марко; 3. 14.9.1921; 4. Львів; 5. торговелька; 6. 12 міс. укр. пол.; 7. звичайний поліцист, без школи; 8. ні; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, солідний; 12. від вер. 1944 — стрілець.

7: 1. Степан Юрчук; 2. віст. Ярослав; 3. 27.9.1922; 4. Заборці, Грубешів; 5. сім нар., дві ремісничі, шофер; 6. 3 р. Wehrmacht, 1 р. NSKK; 7. віст. в NSKK — шофер, ланковий, перевод.; 8. ні; 9. добре, 2 р. ранений у нім. армії: коліно, карк; 10. кавалір; 11. боєвий, дещо анархістичний; 12. від вер. 1944 — стр., рой., інстр. у вд., чот., стр.

8: 1. Олекса Гаврисак; 2. віст. Фон; 3. 5.3.1923; 4. Конюхи, Грубешів; 5. сім нар., дві торг.; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1943; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, солідний, підпоряд.; 12. від червня 1944 — стр.

9: 1. Петро Борис; 2. віст. Семенко; 3. 25.5.1923; 4. Богородиця, Грубешів; 5. сім нар., шлюсар; 6. 6 міс. Баудінст; 7. в шлюсарні; 8. від 1943.; 9. добре; 10. кавалір; 11. боєвий, підпоряд.; 12. від лист. 1944 — стр.

¹ Оригінальні списки оформлені в таблиці, що мають 12 нумерованих колонок і одну — першу колонку — без номера. Ці колонки повинні мати приблизно такі заголовки: (1) ім'я і прізвище; (2) ступінь і псевдонім; (3) дата народження; (4) місце народження; (5) освіта і професія; (6) служба в чужій армії; (7) ступінь і функція; (8) чи є членом ОУН; (9) стан здоров'я; (10) подружній стан; (11) характеристика; (12) служба в УПА. Колонки 1, 4 і 5 були зашифровані. Шифр вдалося розв'язати і прочитати текст, за винятком деяких нечітких чи неправильно зашифрованих місць. Ці місця позначені квадратними дужками. Розшифрував Є. Штендера.

10: 1. Олеса Теребу[з]; 2. ст. стр. Іван; 3. 6.8.1925; 4. Богородиця, Грубешів; 5. п'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1943; 9. добре; 10. кавалір; 11. відважний, боєвий, підпорядкований; 12. від вер. 1944 — стр.

11: 1. Петро Вашук; 2. віст. Аркуша; 3. 22.10.1927; 4. Богородиця, Грубешів; 5. дві торг., молочар; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. відважний, боєвий, дисциплінарний; 12. від трав. 1944 — стр.

12: 1. Іван Салюк; 2. віст. Міша; 3. 6.12.1923; 4. Тереб(е)нь, Грубешів; 5. сім нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк.; 12. від трав. 1944 — стрілець.

13: 1. [?Івван] Новосад; 2. ст. стр. Стецько; 3. 5.1.1920; 4. Гдешин, Грубешів; 5. сім нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк., 12. від верес. 1944 — стр.

14: 1. Володимир Мігус; 2. ст. стр. Аркадій; 3. 19.6.1926; 4. Ульгівок, Угринів; 5. чотири нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1943; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк., 12. вквіт. 1944 — стр.

15: 1. Степан Улицький; 2. ст. стр. Бурлака; 3. 11.8.1917; 4. Стебник, Дрогобич; 5. шість нар., робітник; 6. 8 міс СС Дивізія; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк., 12. від лют. 1944 — сот. інтендант, стр.

16: 1. Володимир Станкевич; 2. ст. стр. Малина; 3. 30.3.1923; 4. Осердів, Белз; 5. сім нар., рільник; 6. 8 міс. Вахманшафт; 7. gruppenwachman; 8. ні; 9. добре, 3 р. хорий, легені, 10. кавалір; 11. боєвий, амбітний, дещо негідпорядк., 12. від берез. 1944 — заст. рой., стр.

17: 1. Осип Скошик; 2. ст. стр. Крайний; 3. 30.7.1925; 4. Стаї, Белз; 5. сім нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. ранений в руку, в терені; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк., 12. від берез. 1945 — стр.

18: 1. Іван Штикало; 2. ст. віст. Остап; 3. 30.3.1923; 4. Теляж, Сокаль; 5. середня; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1939; 9. добре, легка перест. ніг; 10. кавалір; 11. боєвий, зимнокровний підпорядк., 12. від квіт. 1944 — ст. віст. від Оленів, рой.

19: 1. Осип Куцик; 2. ? віст. Набережний; 3. 20.10.1914; 4. Меледва, Грубешів; 5. Чотири нар., робітник; 6. 18 міс. пом укр. поль.; 7. ст. стр. і застп. ком. станиці, по школі поліц.; 8. від 1942; 9. добре; 10. кавалір; 11. підпорядк., солідний; 12. від вер. 1944 — стр., рой., стр.

20: 1. Федір Іванойко; 2. ст. стр. Вихор; 3. 3.8.1921; 4. Переводів, Белз; 5. сім нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1937; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядк., 12. від червня 1944 — рой., стр.

21: 1. Степан Проць; 2. ст. стр. Шеагер; 3. 1.1.1922; 4. Щепятин, Угнів; 5. чотири нар., робітник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1940; 9. можливий; 10. кавалір; 11. боєвий, послухний, солідний; 12. від квіт. 1944 — стр.

22: 1. Осип Плотка; 2. ст. стр. Вирва; 3. 18.1.1925; 4. Витків Старий, Радехів; 5. сім нар., рільник; 6. 6 місяців СС Дивізія; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. відважний, послухний; 12. від трав. 1944 — стр.

23. 1. Федір Щерба; 2. ст. стр. Сян; 3. 17.2.1914; 4. Височани, Сянік; 5. самоук, швець; 6. 12 міс. поль [піх.] і 10 міс. в СС Дивізії; 7. стрілець; 8. від 1940; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, дисциплінарний; 12. від травня 1944 — стр.

24. 1. Михайло Фартушок; 2. ст. стр. Шагай; 3. 30.10.1926; 4. Ляцько, Доброміль; 5. сім нар., торг.; 6. 9 міс. в СС Дивізії; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, дисциплінарний; 12. від трав. 1944 — стріл.

25. 1. Іван Януш; 2. ст. стр. Льоня; 3. 18.9.1926; 4. Космів, Грубешів; 5. п'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. відважний, послушний; 12. від бер. 1945 — стр.

26. 1. Мойсей Карпо; 2. ст. стр. Загалко; 3. 20.9.1921; 4. Секуня, Ковель; 5. п'ять нар., рільник; 6. 5 міс. в ЧА; 7. стрілець; 8. від 1939; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, дисциплінарний; 12. від 29.X.1944 — стр.

27. 1. Петро Худьо; 2. ст. стр. Дорошенко; 3. 11.7.1912; 4. Старява, Доброміль; 5. чотири нар., робітник; 6. 9 міс. в СС Дивізії; 7. стрілець; 8. симпатик від 1942; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий дисциплінарний; 12. від 20.5.1944 — стр.

28. 1. Євген Несторук; 2. вiст. Крилатий; 3. 24.11.1924; 4. Степанковичі, Грубешів; 5. сім гімн., дві торг.; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1941; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, солідний; 12. від 1.3.1944 — зв'язковий, рой.

29. 1. Степан Хлінішин; 2. ст. стр. Чорний; 3. 20.9.1921; 4. Мокротин, Жовква; 5. чотири нар., швець; 6. 5 міс. нім. армія; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. відважний, послушний; 12. від кв[ітня] 1944 — стр.

30. 1. Осип Процик; 2. ст. стр. Яворенко; 3. 9.4.1925; 4. Ямна Горішня, Перемишль; 5. сім нар., рільник; 6. 9 міс. в СС Дивізії; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, послушний; 12. від кв[ітня] 1944 — кулем.

31. 1. Павло Волох; 2. ст. стр. Осика; 3. 26.1.1926; 4. Богородиця, Грубешів; 5. сім нар., швець; 6. жадна; 7. жадна; 8. від кінця 1942; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, відважний, послушний; 12. від 3.4.1944 — кулем.

32. 1. Олекса Журний; 2. вiст. Дунай; 3. 14.3.1925; 4. Масловка, Харків; 5. сім нар., учень-столяр; 6. 19 міс. у нім. армії; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, підпорядкований; 12. від лип. 1944 — стр.

33. 1. Касіца Кирило; 2. вiст. Волоцого; 3. 14.10.1919; 4. Василів, Великий Томашів; 5. сім нар., столяр; 6. 9 міс. у нім. СД; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий, ревматизм; 10. жонатий, 3 дітей; 11. Боєвий, розважний; 12. від кв[ітня] 1944 — почет сот., рой.

34. 1. Семен Залівський; 2. ст. стр. Шелест; 3. 19.9.1920; 4. переводів, Белз; 5. сім нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. послушний; 12. від липня 1944 — стр.

35. 1. Петро Шевчук; 2. ст. стр. Долина; 3. 18.10.1925; 4. Тихобіж, Грубешів; 5. п'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, послушний; 12. від серп. 1944 — стр.

36. 1. Петро Кісик; 2. ст. стр. Сергій; 3. 10.8.1924; 4. Жабче, Грубешів; 5. п'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1941 р.; 9. добрий; 10. кавалір; 11. боєвий, послухний; 12. від квіт. 1944 — стр.

37. 1. Андрій Рибіцький; 2. ст. стр. Зенко; 3. 1923; 4. Мости Великі, [Сокаль]; 5. уч. семінар; 6. 7 міс. Баудінст; 7. писар у канц.; 8. від 1943; 9. ранений в ногу, в тер.; 10. кавалір; 11. д. добрий вояк; 12. від вер. 1944 — чот. [...]

38. 1. Ярослав Костюречко; 2. ст. стр. Кармелюк; 3. 1926; 4. Переводів, Сокаль (Грубешів); 5. п'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. ні; 9. хворий (???); 10. кавалір; 11. вояк добрий, послухний; 12. від [...] — стр.

39. 1. Осип Чабан; 2. ст. стр. Верба; 3. 14.11.1923; 4. Турковичі, Грубешів; 5. п'ять нар., рільник; 6. 2 і пів міс. Ортшутц; 7. стрілець; 8. ні; 9. д. добрий; 10. кавалір; 11. добрий вояк, відважний; 12. від вер. 1944 — стр.

40. 1. Василь Голіней; 2. віст. Роберт; 3. 10.11.1921; 4. Ланчин, Делятин; 5. П'ять нар., рільник; 6. жадна; 7. жадна; 8. від 1940; 9. добрий; 10. кавалір; 11. дисциплінарний; 12. 9.2.1944 — віст. з Оленів, чот., стр.

41. 1. Василь Кратюк; 2. ст. стр. Галабурда; 3. 24.4.1921; 4. Шумейка, Володава; 5. —; 6. SS Wachmannschaft; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. кавалір; 11. добрий вояк, боєвий; 12. 16.[?].1944 — стр.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, спеціальна конверта

“Сян”, Данилів
“Вовки” II

Постій, 30. 12. 45
год. 02.00

СПИС ПІДСТРАШИН І СТАРШИН “ВОВКИ II”, КВ І ПОЧОТ

1. 1. Іван Шалева; 2. ст. віст. Лис; 3. 20.5.1914; 4. [Фолу]пні, Любачів; 5. ріль, школа, поліцист; 6. пол. арм.; 7. “капраль”; 8. так; 9. добрий; 10. жонатий; 11. середньо відважний, розважний, дбайливий, господарчий; 12. від 15.4.1944 — рой., бунч., [...], сотенний.

2. 1. Євген Сивак; 2. бул. Гайда; 3. 1.2.1927; 4. Чернишок, Грубешів; 5. сім гімн.; 6. —; 7. —; 8. так; 9. ще не виликував раненої руки; 10. вільний; 11. бойовий, відважний, у бою запалений; 12. від 2.3.1944 — рой.

3. 1. Євген Дацюк; 2. ст. віст. Багрянний; 3. 21.4.1924; 4. Сокаль; 5. середня; 6. [...] СС Дивізія; 7. стрілець, ройовий; 8. так, 1939; 9. добрий; 10. вільний; 11. мало відажний, легко думаючий; 12. від 15.3.1944 — рой., чот., сот. [...], політвиховник.

4. 1. Василь Боруцький; 2. бул. Лев; 3. 1.10.1926; 4. Долобичів, Грубешів; 5. сім гімн.; 6. —; 7. —; 8. симп.; 9. середній; 10. вільний; 11. боєвий, відважний, розважний; 12. від 15.3.1944 — рой., чот.

5. 1. Євген Ящук; 2. Дуда [ст. вістун]; 3. 3.7.1920; 4. Богородиця, Грубешів; 5. нар. школа, рільник; 6. SS Schutzmannschaft; 7. ст. стрілець; 8. ні; 9. ще добре не володіє раненою рукою; 10. вільний; 11. середньо відважний, [неам]бітний, любить пригоди й авантюри; 12. від 15.3.1944 — рой., чот., стр., рой., чот.

6. 1. Степан Г[...]безок; 2. Діброва, ст. вістун; 3. 23.3.1924; 4. Листопад, Київ; 5. п'ять десятирічки; 6. SS-(W-manschaft); 7. стрілець; 8. ні; 9. ранений в ногу, ще лежить; 10. вільний; 11. боєвий, відважний, ризикант; 12. від 18.5.1944 — рой., стр. [сам...].

7. 1. Микола Стасюк; 2. Горак, вістун; 3. 20.5.1922; 4. Городиловичі, Сокаль; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, любить правду, старанний; 12. від 12.6.1945 — ройовий.

8. 1. Микола Бріль; 2. Скала, вістун; 3. 5.3.1922; 4. Себечів, Белз; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. не дуже відважний, {...}, обов'язковий; 12. від 30.2.1944 — ройовий, а зараз стрілець.

9. 1. Андрій Тимків; 2. Хоробрий, вістун; 3. 8.1.1923; 4. Макова, Добромиль; 5. нар. школа, рільник; 6. СС Див. Галич. 10 міс.; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, відважний, дисциплінований; 12. від 18? 5. 1944 — ройовий.

10. 1. Всеволод [...илюк]; 2. [Чернець], вістун; 3. 1923; 4. Опільсько, Белз; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так, від 1938; 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, відважний, анархістичний, нервовий; 12. від 5.2.1945? — ройовий, [застрілець].

11. 1. Володимир Павлюк; 2. Вишня, вістун; 3. 26.6.1925; 4. Стара Миколаївка, Рівне; 5. нар. школа, рільник; 6. Кр. арм.; 7. стрілець; 8. так, від 1941; 9. добрий; холоднокровний; 12. від 27.10.1944 — стр., кулеметник.

12. 1. Аркадій Харківський; 2. Андруша, вістун; 3. 12.10.1925[?]; 4. Чугуїв, Харків; 5. п'ять десятирічки, кравець; 6. [?колпаківці]; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. ризикант, відважний, частинно [...] склонний до [...]; 12. від ?9.5.1944 — [...].

13. 1. Іван [...]; 2. Гонта, вістун; 3. 10.1.1925; 4. Розалівка, Біла Церква; 5. п'ть десятирічки; 6. Schutzpolizei [?12]; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, солідний, п[...] в боях; 12. від 15.3.1944 — зв'язковий.

14. 1. Юліян Котляр; 2. Левко, вістун; 3. ?4.7.1924; 4. Дудинці, Сянік; 5. нар. школа, пекар; 6. СС Д. Галич.; 7. стрілець; 8. ні; 9. [...] ще не [...]; 10. вільний; 11. відважний, [...], солідний; 12. від [...].

15. 1. Іван Товарницький; 2. Соловій, вістун; 3. 29.11.1923; 4. Бабин, Самбір; 5. нар. школа, рільник; 6. СС Д. Галич.; 7. стрілець, [піонер]; 8. ні. 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, середньо-старанний; 12. від 11.3.?1944 — стрілець, [?ройовий].

16. 1. Роман Ковальчук; 2. Орлик, ст. стр.; 3. 15.3.1913; 4. Шмітків, Белз; 5. нар. школа, робітник; 6. СС [...]; 7. стрілець; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. не дуже відважний, маркерант; 12. від 5.5.1944 — [?ройовий].

17. 1. Степан Царик; 2. Шпак, ст. стр.; 3. 15.1.1920; 4. Савчин, Белз; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, солідний; 12. від 5.5.1944 — ройовий.

18. 1. Іван Кубяк; 2. В(еле)нко, ст. стр.; 3. 8.9.1921; 4. Городилович, Варяж; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. симп.; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, старанний; 12. від 15.3.1944 — стрілець.

19. 1. Іван Фільовський; 2. Кармелюк, ст. стр.; 3. 1.4.1924; 4. Городилович, Варяж; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, старанний; 12. від 5.2.[1942?] — стрілець.

20. 1. Іван [...]; 2. Явір, ст. стр.; 3. 27.1.1922; 4. Миколаївка, Рівне; 5. нар. школа, столяр; 6. Кр. арм.; 7. стрілець; 8. так, від 1941; 9. добрий, [ревмат.]; 10. боєвий, відважний, солідний; 12. від [??]. 10.1944 — стрілець.

21. 1. Петро Киссик; 2. Сергій, ст. стр.; 3. 22.3.1923; 4. [Ж]абче, Кристинопіль; 5. нар. школа, кравець; 6. — ; 7. — ; 8. симп.; 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, відважний, нервовий; 12. від 31.[...].1945 — стрілець.

22. 1. Сергій Грицюк; 2. Мороз, ст. стр.; 3. 20.4.1923; 4. Нераїч, Клепочів; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. симп.; 9. добрий; 10. вільний; 11. мало відважний, солідний; 12. від [??].3.1944 — стрілець.

23. 1. Омелян Дикий; 2. Сокіл, ст. стр.; 3. 19.2.1924; 4. Маджарки, Кристинопіль; 5. нар. школа, рільник; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, хлопський філософ; 12. від 5[?..].194? — стрілець.

24. 1. Володимир Макарук; 2. Кавка, ст. стр.; 3. 5.1.[?1924]; 4. Городилович, Варяж; 5. нар. школа, млинар; 6. — ; 7. — ; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, [старанний]; 12. від 12.6?1945 — стрілець.

25. 1. Степан Гаврилюк; 2. Грізний, ст. стр.; 3. 1.6.1925; 4. Снятицька Волиця, Замістя; 5. нар. школа, рільник; 6. СС- [...]; 7. стрілець; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. [...].вий-боягуз [...]; 12. від 11.3.[1945?].

(КВ “ДАНИЛІВ” І ПОЧОТ)

1. 1. Осип Няйко; 2. Осип, ст. віст.; 3. 21.7.1922; 4. Корчів, Угнів; 5. середня; 6. — ; 7. — ; 8. так; 9. ранений, лікується 10. вільний; 11. не надто відважний, втом[...]; 12. від 21.7.1944 — політвиховник [Крапка — ні...].

2. 1. Гриць Руденко; 2. Сушко, ст. бул.; 3. 23.12.1917; 4. Вовчик, Полтава; 5. шофер; 6. Wehrmacht [...]; 7. стрілець; 8. ні; 9. середньо-добрий; 10. жонатий; 11. відважний, нервовий; 12. від 12.5.1944 — рой., чот., зброяр КВ.

3. 1. Іван Сивак; 2. Босфор, вістун; 3. 16.1.1921; 4. Масломичі, Грубешів; 5. один сем[естер] інжен[ерії]; 6. — ; 7. — ; 8. симп.; 9. добрий; 10. вільний; 11. солідний, працьовитий; 12. від 15.9.1944 — писар КВ.

4. 1. Михайло Мігус; 2. Зірка, (віст.) бул.; 3. 10.8.1925; 4. Тарношин, Угнів; 5. нар. школа, рільник; 6. СС-[Галичина...]; 7. стрілець; 8. так; 9. се-

редньо добрий; 10. вільний; 11. середньо-відважний, солідний, дуже кооперативний; 12. від 12.2.1946 — [...] КВ.

5. 1. Іван Цейко; 2. Байда, віст.; 3. 9.9.1926; 4. Міняни, Грубешів; 5. два роки семін.; 6. —; 7. —; 8. від 1942; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, солідний; 12. від лютого 1944 — КВ.

6. 1. Володимир Цесля; 2. Хмара, вістун; 3. 9.4.1924; 4. Турковичі, Грубешів; 5. нар. школа, рільник; 6. СД; 7. стрілець; 8. ні; 9. середньо добрий; 10. вільний; 11. відважний, солідний; 12. КВ.

7. 1. Михайло [...]; 2. Дубина, віст.; 3. 13.9.1925; 4. Тихобіж, Грубешів; 5. нар. школа, рільник; 6. —; 7. —; 8. симп.; 9. добрий; 10. вільний; 11. маловідважний, солідний; 12. від 20.2.1944 — інтендант [Лис?].

8. 1. Михайло Павонський; 2. Палій, вістун; 3. 6.12.1923; 4. Черничинок, Грубешів; 5. нар. школа, рільник; 6. —; 7. —; 8. ні; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, дисциплінований, мало влас. ініціативи; 12. 16.4.1944 — стрілець, [...].

9. 1. Михайло [...]; 2. Сокіл, ст. стр.; 3. 28.12.1918; 4. Снятицька Волиця, Замістя; 5. нар. школа, рільник; 6. СО; 7. стрілець; 8. симп.; 9. середньо здоровий; 10. вільний; 11. мало відважний, солідний, працьовитий; 12. 20.8.1944 — стрілець, ройовий, [...].

10. 1. [Колтонюк Василь]; 2. Кропива, ст. віст.; 3. 5.1.1923; 4. Нисмичі, Сокаль; 5. нар. школа, столяр; 6. SS Schutzbatalion; 7. Unteroffizier; 8. так, від 1937; 9. здоровий; 10. вільний, флегматик; 12. від лют. 1943 — ст. віст. УПА — стр., рой., сот., рой.

11. 1. Штендера Євген; 2. Прірва, ст. стр.; 3. 2.1.1924; 4. Волиця-Барилова, Радехів; 5. середня; 6. —; 7. —; 8. так від 1940; 9. можливе, [?63] ропмігд.; 10. вільний; 11. відважний, зрівноважений, обдуманий; 12. від черв. 1943 — рой, [...], політвиховник, [...] пов. орг. моб. [окр.] пров.

12. 1. Василь Грудк[a]; 2. Шугай, віст.; 3. 5.10.1926; 4. Борова Гора, Любачів; 5. п'ять десятирічки; 6. —; 7. —; 8. так, від 1943; 9. добрий; 10. вільний; 11. боєвий, солідний, відважний; 12. від жовтня 1944 — охорона КВ.

КВО І ПОЧОТ

1. 1. Онишкевич Мирослав; 2. Орест, пор.; 3. 26.10.1911; 4. Угнів, Рава Руська; 5. —; 6. —; 7. стрілець; 8. так, від 1930; 9. можливий, [...]; 10. жонатий; 11. —; 12. від груд. 1943.

2. 1. Степан Приступа; 2. Сокіл, бул.; 3. 7.1.1914; 4. Тудорковичі, Варяж; 5. п'ять нар., [...]; 6. [...]; 7. по поліц. школі вістун; 8. так, від 1937; 9. добрий; 10. жонатий; 11. відважний, зарадний, амбітний; 12. від бер. 1944 — [...].

3. 1. Юрко Гнідик; 2. Ярема, бул.; 3. 27.4.1915; 4. Василів, Угнів; 5. п'ять нар., [...]; 6. 2[...]; 7. стрілець; 8. так, від 1932; 9. можливий, хорий м[...]; 10. вільний; 11. відважний, відданий, солідний; 12. від — 1944 — [...].

4. 1. Петро Сорока; 2. Богдан, вістун; 3. 1917; 4. Замок, Жовква; 5. нар. школа, рільник; 6. укр. легіон [...], здезертирував; 7. віст., був з [...] на Поліссі; 8. так, від 1937; 9. можливий, вада легенів; 10. жонатий; 11. мало відважний, відданий, дисциплінарний; 12. від січ. 1944? — рой., чот., збр [...].

5. 1. Володимир Кузьо; 2. Зорян, ст. віст.; 3. 24.12.1925; 4. Радимно, Ярослав; 5. сім. нар., [...]; 6. 3 [...]; 7. ст. стр.; 8. так, від 1941; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, зрівноважений; 12. від квіт. 1945 р. — в ПЖ, почот ВО.

6. 1. Василь Пирка; 2. Сталевий, ст. віст.; 3. 1.2.1921; 4. Лівче, Любачів; 5. шість нар.; 6. (9 міс.) укр. поліція; 7. поліцай без школи; 8. так, від 1940; 9. добрий; 10. вільний; 11. відважний, зрівноважений; 12. від кв. 1944 — стр., к-р почоту [...].

“Сян”
КВШ-ові

Вислано до КВША, 5.1.1946 р.

Пропоную до авансу таких вояків В. Данилів:²

1. ст. віст. Гайда; 2. заст. сотенного і бунч. Вовки II; 3. ст. булавного; 4. переслані, гляди у списі підст. Вовки II, позн. 2.

1. віст. Босфор; 2. писар пр[и] КВ; 3. булавного; 4. перес. дані, гляди у списі підст. почоту КВ, поз. 4.

1. віст. Байда; 2. почот КВ; 3. булавного; 4. перес. дані, гляди у списі підст. почоту КВ, позн. 6.

1. віст. Кіндрат; 2. заст. к-ра вд. Вовки I; 3. булавного; 4. перес. дані, гляди у списі підст. вд. Вовки I, позн. 2.

1. віст. Гучава; 2. політ вих. Вовки I; 3. булавного; 4. перес. дані, гляди у списі підст. вд. Вовки I, поз. 2.

1. ст. віст. Кропива; 2. вд. Вовки II, ройовий, заст чот.; 3. булавного; 4. перес. дані, гляди у списі підст. вд. Вовки II, поз. 28.

1. ст. стр. Прірва; 2. КВ Данилів; 3. хорунжого; 4. перес. дані, гляди у списі підст. почоту КВ, поз. (1)1.

1. віст. Богдан; 2. почот ВО 6; 3. булавного; 4. Якщо ще не заавансований на підставі моєї штафетки з лист. 945.

[...]

Прошу уділити вирізнення вд-ів “Вовки” за вміле й часте стосування підступів і хитрощів у боротьбі з ворогами.

С. У. п. 1.XI.45

Олег кр.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1, 31; 4, 12–13.

² Оригінальний список був оформлений у таблиці з такими колонками: (1) псевдонім і ступінь; (2) функція в УПА; (3) пропозиція на аванс; (4) примітки. Під датою документа додано великими літерами: «Відпис». Документ написаний рукою М. Онишкевича.

ПРОТОКОЛ

відправи командних складів усіх вдв. і самостійно діючих пвд. відтинка Данилів, яка відбулася в днях 27 і 28 лютого 1947 р.

Порядок відправи:

- 1) Відкриття відправи.
- 2) Пояснення плятформи УГВР.
- 3) Звітування:
 - а) к-рів вд. і пвд.;
 - б) політвиховників;
 - в) бунчужних;
 - г) санітарів.
- 4) Дискусія на тему звітів — запити, пояснення.
- 5) Інструктування:
 - а) загальні;
 - б) годподарські;
 - в) канцелярії.
- 6) Запити і внески.
- 7) Закінчення відправи.

До т. 1. Відправу почато збіркою, яку перевів шеф КВ, к-р Громовий та здав звіт к-рові КВ ст. бул. Беркутові.

К-р Беркут відкрив відправу першою точкою декальогу та познайомив присутніх з порядком нарад відправи.

До т. 2. Пояснення плятформи УГВР проробив шеф КВ к-ир Громови[й].

До т. 3. Першим звітував к-р Вовки 99 Яр, який вказав усі недоліки в вд. як слабе закріплення в терені, слабе загосподарювання вд. та неконспіративне перебування стрілецтва в терені. Відносно стану озброєння, умундирування відділу, то ця сторінка є задовільна, як також є задовільний бойовий стан стрілецтва. Недомагання в ділянці загосподарювання, закріплення в терені та інші пояснює к-р Яр тим, що вд. "Вовки I" був довгий час без к[оманди]ра, а підкомандний склад також не відповідав на своїх постах. Зараз ту справу наладжується, в звязку з чим переводиться певну реорганізацію вд., а радше серед командного складу.

Другим із звітуючих був к-р Вовки 100/554 ст. бул. Дуда, який вказав у першій мірі брак ройових у вд. з причини смерти рой. Соловія і перенесення ройового Хороброго, що з місця полагоджено в цей спосіб, що з вд. Вовки 99 перенесено на функцію ройового ст. стр. Яворенка. У всіх інших ділянках вд. стоїть задовільно.

Дальше звітував к-р вд. Вовки 100/555 бул. Давид, який вказав, що вд. Вовки 100/555 відносно кожної з осібна ділянки є в задовільному стані.

К-р Чавс звітуючи про вд. Г.П вказав недомагання в політвиховній ділянці з браку політвиховника, а також у загосподарюванню вд. У всіх інших ділянках вд. у задовільному стані.

Дальше звітували політвиховники вд. і як виказалось з їх звітування, що майже в кожному вд. стан моральний вояцтва стоїть на низькому рівні, а це все внаслідок надмірного вживання алькоголю деякими стрільцями. Відносно політвиховних занять чи вишколів, то кожний з осібна політвиховник проявляє власну ініціативу з браку курінного політвиховника, який опрацював би плян праці політвиховників та надав би їхній роботі певний напрямок. Політвиховники звітували про стан підпільної літератури у вд. і одержали інструкції проведення картотеки (каталогів) підпільної та іншої літератури.

Бунчужні в своєму звітуванні вказали стан умундування та взуття вояцтва, що на сьогоднішній час є в задовільному стані. Однак стан загощподарювання деяких вд., тобто запаси убрань, взуття і білля є незадовільний. З приводу цього доручено бунчужним зробити запотребування на найпотрібніші речі для вд. і переслати до КВ.

Із санітарів був присутній лише санітар вд. Вовків, який не звітував, лише дістав інструкції відносно ведення санітарних книг, як книгу медикаментів та книгу уділення санітарної помочі. За несприятливих санітарів з інших вд. — ті самі інструкції і формуляри книг одержали бунчужні вд.

До т. 5. З черги почато інструкції. В загальних справах подано до відомаряд ряд найновіших інструкцій та заряджень.

З годподарської ділянки проведено інструкцію заготовлв харчів у польського населення та заряджено завести книгу зброї, умундування та санітарні книги.

Щодо інструкції ведення канцелярії вд. ще раз перероблено ґрунтовно формуляри усіх книг сотенної канцелярії.

До т. 7. Після обговорення всіх справ збіркою та Десятою точкою Декалогу відправу закінчено.

Постій, 28.11.1947 р.

/-/ Громовий.

в.о.ш.ш. КВ

/-/ Беркут.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 215–216.

УПА-Захід.

Сян.

Данилів.

Постій 28.2.1947.

ПРОТОКОЛ.

Відправи командного і підкомандного складу вдл Вовки 99, яка відбулася 25.І.1947 р. в справі передачі команди над відділом новоприбувшому к-ові Ярові.

Порядок відправи:

- 1) Відкриття відправи.
- 2) Звітування командного складу.
- 3) Інстру[кт]ування окремих справ.
- 4) Різнi /запитання, внески, побажання/.

До т. 1) відправу почато збіркою, яку перевів к-р КВ. ст. бул. Б. та здав звіт провідникові терену.

Пров. П. Відкрив відправу рецитацією першої точки декалогу та вказав головну ціль відправи, а саме передання команди над вд. Вовки 99. к-рові Ярові.

До т. 2) Першим із звітуючих був політвиховник вд. Вовки 99 віст. Гучава, який вказав, що після розчленування вд. на два самостійно діючі пвд. пвлх Чумак відповідав за політвиховну роботу в другому пвд. тобто за пвд. Вовки І б., а сам віст. Гучава був відповідальний за перший пвд. та рівночасно мав нагляд над цілим вд. Звітуючий вказує, що на протязі літа і осені майже не велась політвиховна робота в зв'язку з перебуванням в терені великої частини ворожого війська літом і з причини приготування до зими осінню. Зараз справа з політвиховною роботою стоїть трохи краще. Одержано ряд підручників нашого підпільного видання, якими можна користуватися, даліше обставини в терені дозволяють на те, щоби час до часу зібрати бодай цілий пвд. і тим самим можна на більшу скалю порівнюючи з літом і осінню вести політвиховну роботу.

Планування політвиховної роботи не впливає з вищих компетентних чинників і тому політвиховник вд. чи пвд. мусить бути в тому напрямку сам ініціатором. Моральний стан стрілецтва назагал добрий, — кращий в першому, а трохи гірший в другому пвд. Вовків.

Вина полягає в тому, що к-р другого пвд. не стояв на висоті свого завдання і час до часу не то що не дбав про добру поведінку свого стрілецтва, але і сам світив злим прикладом, як часте надуживання алкоголю і т. п.

Слідуючим з черги звітуючим був бунчужний вд. дубина, який від недавна повнить цю функцію і відносно господарського стану не може дати повного звіту, однак після його спостережень відчувається в першому пвд. деякі браки взуття чи одежі, а на його думку це незарадність на тій лінії командного складу пвд. Пвд. дуже мало замагазинував збіжжя.

Відносно тої справи в другому пвд. звітував політвиховник Чумак і як виходить з його звітування другий пвд. відносно взуття та умундування стоїть дещо краще, але однак збіжжя замагазинував пвд. дуже мало, залізних рощій в пвд. немає нічого.

Найбільшою причиною такої невідрадної ситуації це вина к-ра пвд. і його неекономічне кермування господаркою пвд.

Даліше звітував к-ир пвд. Вовки І б. ст. віст. Горак, який недавно перебрав цей вд. Він впершій мірі виказує недомагання в тому пвд, які є на кожній ділянці. Відносно закріплення в оперативному терені, то при такому стані, як зараз є, то пвд. на випадок блокади терену ворогом дедви чи дав би

собі раду. В першій мірі тому, що майже всі стрільці пвд. перебувають в одній місцевості, а не закріпилися і не подбали про сховища, дальше криївки, якщо такі є, то немає в них запасу харчів і взагалі загосподарення пвд. є незадовільне.

До т. 3) Найновіші інструкції і розпорядження подав присут? к-ир КВ. Беркут і відтак дальше пров. П. Після провірення та [переслу]хання звітів передано вд. к-ирові Ярові і збіркою та 10 точкою декалогу відправу закінчено.

Постій, 25.І.1947 р.

/ — / Громовий
в.о.ш.ш.КВ.

/ — / Беркут
в.о.к-ра КВ.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 184.

Summary

This section of the book contains two Registers of Noncoms and Officers of the “Vovky” I, “Vovky” II (Spys pidstarshyn i starshyn), with the staff of Tactical Sector “Danyliv” Headquarters (Komanda Vidtynka “Danyliv” i pochot) and the staff of the VO UPA 6-“Sian” (Komanda VO “Sian” i pochot). The third document are the minutes of the assembly of all command staff of the Tactical Sector “Danyliv” from February 27-28, 1947 with the new Commanding Officer “Berkut” (Volodymyr Sorochak). The minutes were prepared by “Hromovyi” Chief-of-Staff. The fourth document are the minutes of the assembly of the command staff of the “Vovky” 99 on January 25, 1947 with the new Commanding Officer “Iar”. The minutes are signed by “Hromovyi” and the Commanding Officer of the Tactical Sector “Danyliv”, “Berkut”.

Полеглі

**Листок впадших на Полі Слави
від початку існування вд по 30.XI.945**

	1- Ім'я та прізвище	2- Псевдо	3-Дата народження	4-Місце народження	5-Функція	6-Освіта
[1]	[...]	Очерет	1923	дфянек зчзгеб	к-ир боївки	студент
[2]	[...]	Бойда	1923	рбфмил гцюфрщрз	ройовий	торг. школа
[3]	[...]	Гуляйполе	1926	ьбххкшр мичвьльбе	стрілець	торг. школа
[4]	[...]	Ярема	нема даних	споїбе гцюфшщрз	стрілець	нема даних
[5]	[...]	Трясило	1925	дпїхтпеаб єряжщїмрз	стрілець	учит. семін.
[6]	[...]	Заздрісний	нема даних	хмчжбзлзщпїч	стрілець	нема даних
[7]	[...]	Зенко	1925	рпоща єефігл	стрілець	учит. сем.
[8]	[...]	Заглада	нема даних	[...] гаєб	стрілець	нема даних
[9]	[...]	Поляк	нема даних	хузфбхмззб єюпфу	стрілець	нема даних
[10]	[...]	Весна	нема даних	рбфсбе гцюфшщрз	стрілець	нема даних
[11]	[...]	Короткий	нема даних	рбфсбе гцюфшщрз	стрілець	нема даних
[12]	[...]	Павук	нема даних	дїїхтпеаб єрьжщїм	стрілець	нема даних
13	усячек збїцпдбл	Кармелюк	нема даних	рїщбщ гсьжщїм	чотовий	нема даних
14	гояое зпхжмтгюєгкк	Самійло	1923	рїщбщ гсьжщїм	стрілець	нема даних
15	тмлсіг изуфшсьс	Свистун	нема даних	дпїхтпеаб єрьжщїм	стрілець	нема даних
16	лгзф –	Шугай	–	–	чотовий	–
17	фпхее опичїг	Чайка	–	гелтбс гцюфшщрз	стрілець	–
18	рїбчгпш ючхг	Зозуля	–	внцедгс. шїїпнпвдг	стрілець	–
19	єпфхшкпч єлопвас	Мудрий	–	офхдоєч юделл	стрілець	–
20	єпфхшкпч кчдлтг	Водолаз	–	хузтбеп	ройовий	–
21	–	Орел	–	–	стрілець	–

	7-Попередня військова служба	8-Місце смерті	9-Місце поховання	10	11
[1]	нема даних	11.ІІ.44 р. в с. Щиховичі у бою з поляками	с. Міняни	нема даних	
[2]	нема даних	11.ІІ.44 р. в с. Щиховичі у бою з поляками	с. Міняни	нема даних	
[3]	нема даних	11.ІІ.44 р. в с. Щиховичі у бою з поляками	с. Щиховичі	нема даних	
[4]	нема даних	11.ІІ.44 р. в с. Ласків згинув трагічно від поляків	с. Ласків	нема даних	
[5]	нема даних	11.ІІ.44 р. в с. Ласків згинув трагічно від поляків	с. Богородиця	нема даних	
[6]	нема даних	26.ІІ.44 р. в с. Бересть раненого вбили поляки	с. Бересть	нема даних	
[7]	нема даних	27.ІІ.44 р. в с. Гурка впав у бою з поляками	с. Щиховичі	нема даних	
[8]	нім. армія				
[9]	нім. армія				
[10]	нема даних				
[11]	нема даних				
[12]	нема даних				
13	нема даних	27.ІV.44 р. в с. Стенятин у бою з німцями	с. Угринів	нема даних	
14	нема даних	27.ІV.44 р. в с. Стенятин у бою з німцями	с. Угринів	нема даних	
15	нема даних	8.V.44 р. с. Набрж у бою з поляками	с. Угринів	нема даних	
16	-	8.V.44 р. в с. Ликошин у бою з поляками	с. Угринів	-	
17	-	17.V.44 р. в с. Набрж від сот. Ткача (своїх)	с. Угринів	-	
18	-	2.VI.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	
19	-	2.VI.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	
20	-	2.VI.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	
21	-	2.VI.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	

	1- Ім'я та прізвище	2- Псевдо	3-Дата народження	4-Місце народження	5-Функція	6-Освіта
22	хуллус лщпекчжсан	Дуб	-	црвьцеіго зпруаьмж	ройовий	-
23	ебюндг мьлекк	Мороз	1923	еьоххг зчзгеб	стрілець	-
24	епфхшкнпч гчпрр	Володя	-	обоелхузф	стрілець	-
25	-	Колодка	-	упфщуею пфу	стрілець	-
26	ріухдг іігеттпб	Мак	-	цігохюі охелтєє	стрілець	-
[27]	-	Павук	-	хузфафмзз бсьюпфу	стрілець	-
[28]	[...]	Вільшина	-	дпїхитепаб ерьжщїм	стрілець	-
[29]	[...]	Дунай	1921	омрыг тьа	чотовий	-
[30]	[...]	Шапочка	-	упяхнктує цтечіцелз	стрілець	-
[31]	[...]	Жук	-	упі щцфехнопа	стрілець	-
[32]	[...]	Біловус	-	еіюхнгоп щссїу	стрілець	-
[33]	[...]	Орлик	-	ебфнн	стрілець	-
[34]	[...]	Голова	-	спїхухуцелг оюр	стрілець	-
[35]	[...]	Кривоніс	13.10.1918 р.	цїбхфлз їчїдецох	стрілець	-
[36]	[...]	Підкова	1923	-	стрілець	н. ш.
[37]	[...]	Карпо	1914	спїнгзгрч гфїюшасщодг	к-р відділу	-
[38]	[...]	Лопух	13.2.1925	еелвас гцїюфшцрз	стрілець	-
[39]	[...]	Жорж	10.3.1925	дпїхитепаб ерьжщїм	стрілець	-
[40]	[...]	Фердинанд	-	гїюцила	стрілець	-
[41]	лгзф фтепш	Граніт	1.9.1925	пбюсбе гцїюфшцрз	стрілець писар	учт. сем.
[42]	ребеешп ьтгефщцтоїт	Боян	13.8.1916	аешдїко ьмелг	чотовий	-

	7-Попередня військова служба	8-Місце смерті	9-Місце поховання	10	11
22	-	2.VI.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	
23	-	2.I.44 р. в с. Діброва у бою з поляками	с. Угринів	-	
24	-	18.XII.44 р. в с. Ликошин у бою з німцями	с. Ликошин	-	
25	-	18.XII.44 р. в с. Ликошин у бою з німцями	с. Ликошин	-	
26	-	21.VII.44 р. в с. Діброва у бою з німцями	с. Діброва	-	
[27]	-	21.VII.1944 в с. Діброва у бою з німцями	с. Черничин	-	
[28]	-	3.IX.44 р. в с. Черничин у бою з польс. міліцією.	с. Тихобуж	-	
[29]	-	20.IX.44 р. в с. Вілька П. у бою з НКВД	с. Шиховичі	-	
[30]	-	20.IX.44 р. в с. Вілька П. у бою з НКВД	с. Шиховичі	-	
[31]	-	20.IX.44 р. в с. Вілька П. у бою з НКВД	с. Шиховичі	-	
[32]	-	20.IX.44 р. в с. Вілька П. у бою з НКВД	с. Шиховичі	-	
[33]	-	8.X.44 р. коло Модринь у бою з НКВД	с. Модринь	-	
[34]	-	23.XI.44 р. в с. Гонятин раненого вбили енкаведисти	с. Гонятин	-	
[35]	-	26.XI.44 р. в с. Тихобіж з неухаги вбив себе з пістолі	с. Тихобіж	-	
[36]	-	.XI.44 р. в с. Корошичі згинув від гранати через неухагу	с. Корошичі	-	
[37]	-	21.XII.44 р. с. Модринь-Кузь. у бою з НКВД	с. Угринів	-	
[38]	-	21.XII.44 р. с. Модринь-Кузь. у бою з НКВД	с. Угринів	-	
[39]	-	21.XII.44 р. коло с. Кузьмин у бою з НКВД	с. Тихобіж	-	
[40]	-	8.II.45 р. в с. Тудорковичі у бою з НКВД	с. Тудорковичі	-	
[41]	-	.IX.1945 в с. Ниневичі ранений НКВД-стами щоб не здатись сам застрілювся	с. Угринів	-	
[42]	-	9.II.45 р. м. сс. Перевд.-Жнятин щоб не здатись НКВД-стам сам застрілювся	с. Щепятин	-	

	1- Ім'я та прізвище	2- Псевдо	3-Дата народження	4-Місце народження	5-Функція	6-Освіта
[43]	пачтс дікщжо	Боровик	12.4.1925	цібхфлз жчйдегох	стрілець	-
[44]	-	Коринь	-	-	ройовий	-
[45]	ебюндг тїніцфц	Степовий	1918	цбшфжыц юфсі	стрілець	-
[46]	уеячж рбязбншвс	Крук	1925	дпїхмтепаб есьжцьї	ройовий	-
[47]	ріухдг лзгуебфхх	Сірко	1924	ріухдг	стрілець	-
[48]	-	Андрійко	-	екфнег	стрілець	-
[49]	рібечпш шчжаптбїю	Шкот	2.4.1921	цібхфлз жчйдегох	стрілець	-
[50]	ріухдг опїжшпцюг	Сатана	3.6.1911	дпїхмтепаб есьжцьї	інтендант	-
[51]	цегїжф мзждтчжсан	Орлик	24.4.1922	опшцігояпгл гуе голо ігсцхлмж	ройовий	торг. шк.
[52]	лзгф нмсцїмглкр	Сорока	26.2.25	хузчуфшце ігнмом	стрілець	-
[53]	рібегпш оесялрзігапр	Заяць	25.10.21 р.	цігсбочр ижфпкїеоб	стрілець	-
[54]	уеячж рбязбншвс	Крук	1925	дпїхмтепаб есьжцьї	стрілець	-
[55]	[...]	Черник (Ягода)	1921	цбшфжеїфе	к-р відтинка	-
[56]	[...]	Голуб	3.2.1922	терз тфпїхфкш	стрілець	-
[57]	[...]	Певний	24.11.1925	упїонтл ухдтнпд	стрілець	-
[58]	[...]	Юрко	25.9.26 р.	хпуедг	писар	-
[59]	[...]	Комар	12.1.1914	спїнгзгрч гфїюшжспмадг	ройовий	-
[60]	[...]	Новина	14.3.1925	дещїнда ічйдегох	писар	-
[61]	[...]	Грізний	18.4.1920	аешдво бїекч	стрілець	нар. школа

	7-Попередня військова служба	8-Місце смерті	9-Місце поховання	10	11
[43]	–	13.II.45 р. в с. Тихобіж ранений, щоб не здатись сам (НКВД) застрілювався	с. Шиховичі		
[44]	–	3.III.45 р. в с. Переводів впаав підчас облави в боротьбі з НКВД	с. Переводів	–	
[45]	–	3.III.45 р. в с. Переводів впаав підчас облави в боротьбі з НКВД	с. Переводів	–	
[46]	–	.III.45 р. в с. Переводів з неуваги вбитий з пістолі	с. Павловичі	–	
[47]	–	27.III.45 р. в с. Переводів впаав підчас боль-поль. облави	с. Переводів	–	
[48]	–	27.III.45 р. в с. Переводів впаав підчас боль.-поль. облави	с. Переводів	–	
[49]	–	5.IV.45 р. в с. Мірче. Ранений щоб не здатись НКВД сам застрілювався	с. Шиховичі	–	
[50]	–	6.IX.45 р. в с. Шиховичі. Ранений щоб не здатись НКВД	с. Шиховичі	–	
[51]	–	11.IV.45 р. в с. Ольгівок. Підчас облави НКВД відстрілювався з кривівки, в кінці сам себе застрілював	с. Ольгівок	–	
[52]	–	11.IV.45 р. в с. Ольгівок. Підчас облави НКВД відстрілювався з кривівки, в кінці сам себе застрілював.	с. Ольгівок		
[53]	–	28.VI.45 р. в с. Гонятин хворий відстрілювався впаав від поль. штурмівки	с. Павловичі	–	
[54]	–	28.VIII.45 р. між Варяж-Ощів впаав в бою зі стрибками підчас нищення провокатора [...]	с. Павловичі		
[55]	батальйон Шума	17.IX.1945 р. с. Жнятин згинув трагічно від поляків (УБП)	хефх цлмжбц	збирається матеріали	
[56]	–	17.IX.1945 р. с. Жнятин згинув трагічно від поляків (УБВ)	с. Переводів	–	
[57]	–	17.IX.1945 р. с. Жнятин вбитий поляками (УБВ)	с. Переводів	–	
[58]	–	6.IX.1945 р. Забужжя впаав у бою з поль. міліцією	с. Себечів	–	
[59]	–	15.VII.1945 р. с. Завишні впаав віхавши на польську засідку	с. Завишні	–	
[60]	–	19.X.945 в лісі на Володавщині К. Кол Королівка с. Вирика підчас рейду в бою з ресортом і НКВД	в лісі на полі бою	–	
[61]	–	тамже	тамже	–	

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 263-265

Впавші на Полі Слави
з відд. “Вовки” і “Воп”
[Посмертне заавансування]

1. к-р Очерет	(к-р боївки, впав 11.2.44 р.)	до ст.віст.	
2. пис. Граніт	(впав лютий 1945 р.)	до ст.віст.	
3. чот. Боян	(впав 9.2.45 р.)	до ст.віст.	
4. чот. Кармелюк	(впав 27.4.44 р.)	до ст.віст.	
5. чот. Шугай	(впав 8.5.44 р.)	до ст.віст.	
6. рой. Орлик	(впав 11.4.45 р.)	до ст.віст.	
7. зв'яз. Новина	(впав 11.10.45 р.)	до ст.віст.	
8. к-р Черник	(впав 5.12.44 р.)	до ст.віст.	(к-р боївки СБ)
9. рой. Богун	(впав - 10.45 р.)	до ст.віст.	(рой. боївки СБ)
10. стр. Гуляполе	(впав 11.2.44 р.)	до віст.	
11. стр. Боровик	(впав 13.2.45 р.)	до віст.	
12. стр Шкот	(впав 6.4.45 р.)	до віст.	
13. інт. Сатана	(впав 6.4.45 р.)	до віст.	
14. стр. Сорока	(впав 11.4.45 р.)	до віст.	
15. рой. Байда	(впав 11.2.44 р.)	до віст.	
16. рой. Воролаз	(впав 2.6.44 р.)	до віст.	
17. рой. Дуб	(впав 20.9.44 р.)	до віст.	
18. сан. Дунай	(впав 20.9.44 р.)	до віст.	
19. рой. Корінь	(впав 3.3.45 р.)	до віст.	
20. рой. Крук	(впав - 3.45р.)	до віст.	
21. пис. Юрко	(впав 6.10.45 р.)	до віст.	
22. рой. Комар	(впав 15.7.45 р.)	до віст.	
23. стр. Колопка	(впав 18.7.45 р.)	до віст.	
24. стр. Сірко	(впав 27.3.45 р.)	до віст.	
25. стр. Гріша	(впав 10.12.44 р.)	до віст.	(Азерб. бой. СБ)
26. стр. Зірка	(впав - 4.45 р.)	до віст.	(бой. СБ)
27. стр. Сірко	(впав 25.5.45 р.)	до віст.	(бой. СБ)
28. стр. Шагай	(впав - 5.45 р.)	до віст.	(бой. СБ)

Вічна їм Пам'ять !

Слава Україні! Героям Слава !

/-/ Д. Чернець
в.о. к-ра ВО

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4.

“Сян”, Данилів
Вовки І
[...]

Постій 30.12.1945 р.

До посмертного заавансування:

1. хор. Ягода; 2. КВ Данилів; 3. майора; 4. згинув трагічно 17.9.945.
1. Карпо; 2. к-р вд. Вовки; 3. поручника; 4. згинув у бою з НКВД 21.12.44.
1. Голуб; 2. почот КВ; 3. ст. булавного; 4. згинув трагічно 17.9.945 разом з к-ром Ягодою.
1. Певний; 2. почот КВ; 3. ст. булавного; 4. згинув трагічно 17.9.945 разом з к-м Ягодою.
1. ст. віст. Новина; 2. писар Вовки І; 3. булавного; 4. згинув 10.11.945 під час рейду на Підляшшя.
1. Грізний; 2. стр. Вовки І; 3. булавного; 4. згинув 10.11.945 під час рейду на Підляшшя.
1. стр. Крук; 2. стріл. (Вовки); 3. булавного; 4. згинув 28.8.45 під час (засідки на) пров.[окатора] Юрченка.

прошу уділити вирізнення вд-ів “Вовки” за вміле й часте стосування підступів і хитрощів у боротьбі з ворогами.

С. У. Олег кр.

Копія машинопису, The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 16.

УПА-Захід
Сян
Данилів

Постій 31.12.1946 р.

Спис

впавших на Полі Слави за місяць грудень 1945 р.

- Вовки ІІ.
1. Запоятенируцрця Осип
 2. Залізник
 3. 1923
 4. Бускулсимнірив, Пргарусбенмшчсісв
 5. 4 кл. нар. школи – рільник
 6. стрілець
 7. –
 8. 31.12.1945 р. в бою з большевиками в Тихобірському лісі був ранений. Після 3-ох днів помер.
 9. Сулімів

10. В УПА від 1944 р.

Відділ Зірки:

1. Семенко

2. Бурлака

3. Яким

4. Очерет – 31.12.45 був ранений, забраний з поля бою, за 2 дні помер, похований в Переводіві

5. Перемога – впав 31.12.45 враз з повищими 4-ма (за інформ. пров. Прірви)

Примітка: Всі 5 подані в попередньому списку впавших за 1946 р.

Відділ “Зірки”.

Рукою дописано: *Znalezione u mnie. Onyszkiewicz Miroslaw*

Kopія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 257

УПА - Захід

Постій 31. 12. 1946 р.

“Сян”, Данилів

СПИС ВПАВШИХ НА ПОЛІ СЛАВИ ЗА 1946 Р.

Відділ “Зірки” [Вовки 3]

1. 1. Мищук Степан; 2. Семенко; 3. 1929; 4. Малків, Грубешів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. стрілець; 7. - ; 8. 13.12.45 в бою з большевиками на [...] під Тихобіжським лісом; 9. - ; 10. в УПА від 12.5.1945 р.

2. 1. Музика Володимир; 2. Бурлака; 3. 1924. 4. Гатовичі, Грубешів; 5. 3 кл., нар. школи, рільник; 6. ст. стрілець; 7. 3 міс. нім. армії; 8. 31.12.1945 р. в бою з большевиками на [...]; 9. в УПА від 5.5.1945 р. аж до дня смерті. Будучи ранений сам дострілювався.

3. 1. Ткачук Григорій; 2. Яким; 3. 14.10.1924; 4. Литовиж, Володимир В[еликий]; 5. 3 кл. нар. школи, рільник; 6. стрілець; 7. 1 місяць Червона Армія; 8. 31.12.1945 р. в бою з більшовиками на [...]; 9. Павловичі; 10. в УПА від листопада 1945 р.

4. 1. Романюк Григорій; 2. Очерет; 3. 16.5.1927; 4. Переводів, Грубешів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. стрілець; 7. - ; 8. 31.12.1945 в бою з більшовиками на [...]; 9. Переводів; 10. в УПА від 1.11.1945 р.

5. 1. Невядомський Володимир; 2. Перемога; 3. 1926; 4. Черничин, Грубешів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. ст. стрілець; 7. - ; 8. 31.12.1945 р. в бою з більшовиками на [...]; 9. - ; 10. в УПА від 25.1.1945 р.

6. 1. Сивак Євген; 2. Гайда; 3. 16.2.1927; 4. Черничин, Грубешів; 5. 7 кл. гімназійних; 6. ст. вістун - к-р пвд; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками

під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Походить з селянської родини. Початкову школу кінчить в родинному селі, відтак вступає до гімназії за нім. окупації, тобто в 1943 р. кінчить 7 класу. В грудні 1943 р. іде до УПА, на Волинь, де кінчить підстаршинську школу УПА. В березні 1944 р. іде на старшинську школу УПА в Карпати, і звітдам вертає на відтинок Данилів із ступенем ст. вистуна. тут є з початку в вд. Вовки-I, як роевий, де зістає ранений, і після вилікування прибуває до вд. Вовки-II, і тут сповняє функцію інструктора аж до часу перебування відділу "Зірки", і як к-р цього відділу є аж до часу своєї смерті. В міжчасі є ще два рази ранений і один раз при ліквідації провокатора Юрченка. Добрий і примірний вояк УПА, добрий вишкільник вояцького ремесла, одчайдушний, паде на полі слави в жорстокій боротьбі із переважаючою десятикратною силою большевицького НКВД під Лісками.

7. 1. Павельський Михайло; 2. Палій; 3. 1923; 4. Черничин, Грубешів; 5. - ; 6. вистун - бунчужний вд.; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

8. 1. Думка Іван; 2. Олег; 3. 1936; 4. Миців, Сокаль; 5. середня освіта; 6. стрілець - політвиховник; 7. 2 роки СС Дивізія; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від січня 1946 р.

9. 1. Головач Микола; 2. Богдан; 3. 17.4.1925; 4. Гонятин, Грубешів; 5. 2 кл. торг. школи і 2 роки уч. семінарія; 6. ст. стрілець; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від 12.2.1944 р.

10. 1. Романюк Павло; 2. Гуляйполе; 3. 2.12.1921; 4. Мичич, Володимир В[олинський]; 5. 7 кл. нар. школи, рільник; 6. ст. стрілець; 7. 2 роки Червона Армія; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від 16.7.1943 р.

11. 1. Черняк Іван; 2. Василько; 3. 15.8.1927; 4. Козодави, Грубешів; 5. 7 кл. нар. школи, рільник; 6. ст. стрілець; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від 15.8.1944 р.

12. 1. Павлюк Кирило; 2. Максим; 3. 22.8.1923; 4. Козодави, Грубешів; 5. 3 кл. нар. школи, рільник; 6. ст. стрілець; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від 14.11.1943 р.

13. 1. Рудь Зенон; 2. Кудеяр; 3. 16.12.1922; 4. Володимир В.; 5. 7 кл. нар. школи, рільник; 6. Шудманшафт 4,5 м-ця і Червона Армія 4,5; 7. ст. стрілець; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від 15.11.1945 р.

14. 1. Мищук Микола; 2. Остап; 3. 1925; 4. Мамків, Грубешів; 5. 5 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

15. 1. Шкапяк Степан; 2. Груша; 3. 1925; 4. Василів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

16. 1. Касіца Кирило; 2. Волоцюга; 3. 1926; 4. Василів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

17. 1. Назар Андрій; 2. Гриць; 3. 16.5.1925; 4. Миців, Сокаль; 5. 4 кл. гімназійних, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від січня 1946 р.

18. 1. Кравчук Володимир; 2. Зенко; 3. 1929; 4. Цеблів, Сокаль; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від січня 1946 р.

19. 1. Демчук Михайло; 2. Моряк; 3. 1921; 4. Копичинці, Чортків; 5. 7 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. 2 роки Укр. Поліція; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

20. 1. Фарисей Микола; 2. Швейк; 3. 1926; 4. Корчмин; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

21. 1. Василь; 2. Весна; 3. - ; 4. Тишівці; 5. 7 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. 2 роки Укр. Поліція; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

22. 1. Солодуха Григорій; 2. Мирон - Бузько; 3. 1921; 4. Вербиця, Томашів; 5. 4 кл. нар. школи, рільник; 6. стрілець-кулеметчик; 7. 1 рік СС Дивізія; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від лютого 1944 р. З початку в курені Ема, відтак по переході фронту відпущений на лікування. Від січня 1946 р. в відділі "Зірки" аж до своєї смерті.

23. 1. Мацькевич Осип; 2. Кармелюк; 3. - ; 4. Гатовичі, Сокаль; 5. 4 кл. нар. школи; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

24. 1. Грицай Серафим; 2. Лев; 3. 1922; 4. Павловичі, Сокаль; 5. 5 кл. нар. школи, рільник; 6. - ; 7. 3 роки Укр. Поліція; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від січня 1946 р.

25. 1. Цейко Василь; 2. Костик; 3. 1928; 4. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

26. 1. Степан; 2. Черкас; 3. 1928; 4. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

27. 1. Ціцюра Олекса; 2. Богун; 3. 1926; 4. - ; 8. 26.2.1946 в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

28. 1. Петро. 2. Незабудь; 3. 1919. 8. 26.2.1946 в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік.

29. 1. Пашкутський Володимир; 2. Карміль; 3. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік.

Вічна Слава Поляглим Героям!
в.о.ш.ш. /підпис/
Громовий

Слава Україні!
в.о. к-р К.В. /підпис/
Беркут

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 258-262.

“Сян”
Данилів

Постій 15.02.1946 р.
год. 12:00

ВТРАТИ-ВЛАСНІ **Впавші на Полі Слави.**

Вовки II

1. 1. Осип Денека; 2. Залізник; 3. - 1.1922 р.; 4. Сумішів-Варашин-Грубешів; 5. стрілець; 6. Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. дня 31.12.45 р. ранений у бою з большевиками, під Тихобіжським лісом на коль. Міняни. 4.1.46 р. помер; 9. Солимів; 10. - .

Вовки III

1. 1. Володимир Невідомський; 2. Перемога; 3. 1926 р.; 4. Черничин, Грубешів; 5. ст. стрілець, кулеметчик; 6. 4 Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. впав 7.1.46 наїхавши на засідку НКВД під лісом, біля с. Вілька П.; 9. не відомо. Забрав ворог; 10. Дитячі літа провів при батьках. 1939 р. помер батько. Лишився при матері разом зі старшим братом. Пізніше старший брат відійшов до УПА, а він лишився вдома лише з матір'ю. В місяці лютні 1945 р. відійшов до УПА. Був дуже відважний, дуже здисциплінований і найкращий кулеметчик.

Заловлені ворогами.

Вовки III

1. 1. Євген Пупець; 2. Марко; 3. 1924 р.; 4. с. Гонятин, пов. Грубешів; 5. стрілець, кулеметчик; 6. 6 кл. Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. дня 7.1.46 р. заловлений енкаведистами в с. Гонятин під час облави. Зброї при собі не мав.

2. 1. Василь Пітюк; 2. Олесь; 3. 18.10.1924 р.; 4. с. Гонятин, пов. Грубешів; 5. стрілець; 6. 2 кл. Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. дня 7.1.1946 р. заловлений енкаведистами в с. Гонятин під час облави. Зброї при собі не мав.

3. 1. Володимир Сивак; 2. Зірка; 3. 1.9.1923 р.; 4. с. Чернячинок, пов. Грубешів; 5. ст. бул., командир підвідділу; 6. Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. дня 18.1.1946 р. заловлений енкаведистами на сні в с. Маскомичі.

Перебіжчики до ворогів.

Вовки II

1. Михайло Ковалик; 2. Дудневич; 3. 29.9.1918 р.; 4. Василів Великий, кол. Белз, пов. Грубешів; 5. стрілець; 6. Н.Ш. рільник; 7. - ; 8. дня 10.1.1946 р. в часі наскоку ВП на с. Хоробрів, добровільно зі зброєю перейшов до ворогів.

Слава Україні! - Героям Слава!

Босфор
Пис. при КВ

Прірва
К-р КВ.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 225-226.

СПИСОК ВПАВШИХ НА ПОЛІ СЛАВИ В 1946 Р.

1: 1. Сивак Іван; 2. Босфор; 3. 1921. 4. Масломичі, Грубешів; 5. Бул. - писар К.В.; 6. середня освіта - початки вищої; 7. Баудінст; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Середню школу закінчує під час німецької окупації, відтак відбуває 1 рік служби в Баудінсті. По відбутті Баудінсту записується на вищі студії у Львові.

Студії на політехніці перериває з причин матеріальних, віддається самотійній праці, як бюрозна сила при УДК. В УПА від серпня 1944 р., як стрілець в вд. Вовки І аж до січня 1945 р., відтак є писар К.В. до дня смерті.

Безмежно відданий справі революції, совісний у виконванні своїх завдань, відважний вояк і добрий канцелярист, паде в нерівному бою з большевицьким наїзником 26.2.1946 р. під с. Ліски.

2: 1. Думка Михайло; 2. Горинь; 3. 19.1.1924; 4. Довжнів, Сокаль; 5. стрілець - писар К.В.; 6. середня освіта; 7. 1 рік СС Галичина. ст. булавний; 8. 29.5.1946 р. в бою з В.П. на мягкіцьких полях (с. Мягке) Грубешівщина; 9. невідомо; 10. Покінчивши в 1943 р. гімназію в Сокалі, вступає до С.С. Галичина, де кінчить старшинську школу і виходить з неї ст. булавним. По розвалі Німеччини вертає до рідного села і в осіні 1945 р. вступає до реф. пропаганди при надр. проводі.

В зимі 1946 р. після смерті бул. Босфора обіймає пост писаря К.В.

Згинув від польської кулі на мягкіцьких полях (с. Мягке) Грубешівщина 26.5.1946 р.

3. 1. - ; 2. Байда; 3. - ; 4. Міняни, Грубешів; 5. булавний - почот К.В.; 6. - ; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевицькою ордою під с. Ліски; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

Вовки 99:

4. 1. Курас Михайло; 2. Крапка; 3. 20.11.1920; 4. Молодятичі, Грубешів; 5. ст. бул. - командир відділу; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. Українська Поліція; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Народився і виховався в хліборобській сім'ї. Весною чи літом 1943 р. іде служити до української поліції.

В лютому 1944 р. зриває з легальщиною та йде в УПА. З часом є чотвим у сотні Дуба - Яструба. Коли цей відділ поділено, він приділений до сотні сл. п. майора Ягоди - Черника, де поступенно повнить функції ройового, чотового та останньо, від весни 1945 р., к-ра вд. В часі рейду на Підляшши ранений в ногу. В тиждень після першого бою з большевиками намірив їхати з двома роями добувати вичерпану в цьому боєві амуніцію.

Та приходить другий бій з большевиками 26.2.1946 р., з якого більше не вертає.

Відзначався добрими прикметами командира, люблений всіма стрільцями. Завжди зрівноважений в найкритичних ситуаціях. Стрільці завжди чулися в його присутності бадьоро і певно.

5. 1. Шевчук Олександр; 2. Кіндрат; 3. 25.11.1920; 4. Підгірці, Грубешів; 5. Булавний - ройовий; 6. 7 кл. нар. школи, молочар; 7. 2 роки П.В. (Пшиспособене Войскове); 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 10 Едукацію почав в своєму рідному селі, де батьки мали дрібне господарство. Під німецькою окупацією віддається молочарству.

В травні 1944 р. іде до УПА, де сповняє завжди солідно різні функції від стрільця, чотового, зв'язкового, до ройового.

Вічно погідний, веселий. Відважний, скоро орієнтаційний. Хлопці ішли б з ним радо в найбільші небезпеки.

В початках своєї служби в УПА, переходить коротко речинцевий підстрашинський вишкіл. В часі переходу фронту призначений до куреня Ема, звідки в листопаді 1944 р. переходить до вд. Вовки, де є першим ройовим аж до дня своєї смерти.

6. 1. Ковальчук Михайло; 2. Приблуда; 3. 10.10.1919; 4. Мірче, Грубешів; 5. вістун - ройовий; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. 9 міс. нім. С.Д.; 8. 18.2.1946 р. в бою з большевиками під Войславичами; 9. Переводові; 10. Покінчивши у своєму рідному селі народню школу, віддається сільському господарству. В серпні 1943 р. йде до нім. С.Д., де по 9-ьох м-цях, навчившись военного ремесла, дезертирує до УПА. Постійно повинить функцію ройового. Падає в боротьбі з червоним окупантом - будучи раненим, дострілюється.

7. 1. Сениця Степан; 2. Лісовик; 3. 27.12.1924; 4. Переводів, Сокаль; 5. стрілець; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 18.2.1946 р. в бою з большевиками під Войславичами; 9. Переводів; 10. Виховується в селянській сім'ї. В своєму селі кінчить 5 кл. нар. школи. З Х.1946 вступає в ряди УПА, де поводитья як взірцевий український вояк.

В день 18.2.1946 р. під Войславичами бере участь в бою з большевицькими ордами, де і гине.

8. 1. Волох Павло; 2. Осика; 3. 26.1.1926; 4. Богородиця, Грубешів; 5. ст. стрілець - кулеметчик; 6. 7 кл. нар. школи, швець; 7. - ; 8. Важко ранений в живіт в бою з большевиками 18.2.1946 р. під Войславичами. помер 21.2.1946 р. в Щепятині; 9. Щепятин; 10. Виховався в селянській сім'ї. В р. [...] стає членом ОУН, та як такий уділюється підпільній праці.

Весною 1944 р. дістає поручення перевести українців, які служили в СС - до УПА. При виконуванні цього наказу зістає зраджений та арештований. Втікає з арешту та в вересні 1944 р. вступає до УПА.

9. 1. Борис Петро; 2. Семенко; 3. 25.5.1923; 4. Богородиця, Грубешів; 5. вістун - амуніційний; 6. 7 кл. нар. школи, слюсар; 7. Баудінст; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в 1943 р. стає членом ОУН, де виконує різні функції.

Осіною 1943 р. покликаний до Баудінсту, де працює як слюсар. Звідтам по 6-ьох м-цях служби втікає та в липні 1944 р. вступає до УПА. Тут пе-

реходить короткий вишкіл. В вересні 1944 р. переходить ще один короткий вишкіл.

Опісля короткий час повнить функцію ройового. Якийсь час є в куріннім почоті. Опісля вертає знова до відділу. Належить до спец-групи цього вд. Бере участь у всіх бойових акціях відділу та у всіх боях.

10. 1. Гаврисяк Олекса; 2. Фон; 3. 5.3.1923; 4. Конюхи, Грубешів; 5. вістун - кулеметчик; 6. 7 кл. нар. школи і 2 кл. торг. школи; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з більшовиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Народився і виховувався в селянській сім'ї серед польського шовіністичного оточення. Мимо цього батьки його вже від хлоп'ячих літ вщеплювали в нього українського духа. Маючи щойно 15 років, відчував ще тоді підсвідомо ненависть до польського окупанта, чого яскравим доказом є слідуочий випадок:

В 1938 р. коли до Замостя прибув на парад тодішній маршал Польщі Ридз Смігли, віст. Фон як 15-літній хлопець повзяв рішення виконати на нього атентат. Протиснувся з гранатою в кишені на близьку відстань від Сміглого та в останній хвилині змішався і рішення не виконав. Опісля, коли опанувався, Сміглого вже не було.

По укінченні торг. школи за нім. окупації кинувся до кооперативної праці. Ще будучи учнем названої школи стає членом ОУН, де активізується по селах, як пропагандист.

В червні 1944 р. кидає легальну працю і вступає до УПА. Є в вишкільній сотні. В жовтні 1944 р. ця сотня має бій з большевиками під Пирятином, де він зістає ранений. По вилікуванні голоситься до вд. Вовки І. В цім відділі перебуває аж до своєї смерти. 10.12.1945 номінований вістуном.

11. 1. Салюк Іван; 2. Міша; 3. 6.12.1923. 4. Терембін, Грубешів; 5. вістун - амуніційний; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. Баудінст; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Походить з селянської родини. Час до війни 1939 р. проходить йому на учащанні до нар. школи. Осінню 1943 р. покликали до Баудінсту, звідки дезертує, та в травні 1944 р. іде до УПА. Тут переходить підстаршинський вишкіл, опиняється в сотні Конашевича. По фронті 1944 р. призначений до Вовків І, де перебуває аж до дня своєї смерти.

12. 1. Сторож Віктор; 2. Тарас; 3. 4.1.1922; 4. Бабичинці, Чернівецький р-н, Вінницька обл., 5. вістун - писар вд.; 6. середня - пед. курс - учитель; 7. СС Галичина; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. Походить із східних областей України. Едукацію побирає в середній школі. По її закінченні проходить педагогічний курс з дипломом учителя. В літі 1943 р. вступає до нім. війська, звідки по 10-ох місяцях дезертує в травні 1944 р. до УПА.

Приділений до відділу Вовки І, де перебуває аж до кінця свого життя. У вд. веде хроніку, а від листопада 1945 р. до смерти, сотенну канцелярію. Пише вірші, як "Як я їхав до советського раю" (де представляє долю одного селянина, що послухав большевицької пропаганди та поїхав до У.С.С.Р., а

пізніше назад вернув), почав був писати про рейд, який відбув відділ на Володавщину, склав пісню про Ягоду і т.п.

13. 1. Куцик Осип; 2. Набережний; 3. 29.10.1914; 4. Меледва, Грубешів; 5. вистун - стрілець; 6. 4 кл. нар. школи - робітник в цукроварні; 7. Польська армія, українська поліція; 8. 12.3.1946 р. в Жнятині під час облави застрілювався, щоби не здатися в руки большевиків живим; 9. Ліски - Білостік; 10. Син бідного селянина. Підрісши, мусить сам заробляти на прожиток, будучи робітником в цукроварні. В р. 1935 покликаний до польської армії, де служить як піхотинець 18 місяців.

За часів німецької окупації служить в українській поліції. По поліційній школі є заст. команданта поліції на одній із станиць. Весною 1944 р. будучи в поліції причинюється до захоплення канцелярії штабу польського підпілля.

Весною 1942 р. стає членом ОУН. В вересні 1944 р. вступає в УПА, з часом повнить обов'язки ройового, а опісля знову стрільця. В початках лютого 1946 відставлений в терен [на] лікування, гине в часі большевицької облави, сам собі стріляючи в чоло.

14. 1. Мірус Володимир; 2. Аркадій; 3. 19.7.1926; 4. Ульгівок, Рава Руська; 5. ст. стр. - кулеметчик; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 13.3.1946 р. в Ульгівку заскочений В.П.; 9. Ульгівок; 10. До вибуху польсько-нім. війни 1939 р. кінчить 4 кл. школи. В 1943 р. стає членом ОУН.

В квітні 1944 р. йде до УПА і в квітні 1945 р. призначений до Вовків І, де є аж до смерти.

15. 1. Костюречко Ярослав; 2. Кармелюк; 3. 1926; 4. Переводів, Сокаль; 5. ст. стр. - стрілець; 6. 6 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 29.4.1946 р. в Переводіві - удушився в бункері коли В.П. палило село.; 9. Переводів; 10. Син бідної селянської родини. Перед війною 1939 р. покінчив 6 кл. нар. школи. В липні 1944 р. вступає до УПА. По фронті певний час вдома, а літом 1945 р. приділений до Вовків. Є зразковим вояком.

16. 1. Плонтка Осип; 2. Вирва; 3. Витків Старий, Радехів; 4. 17.1.1925; 5. ст. стр. - стрілець; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. СС Дивізія Галичина; 8. 29.5.1946 р. під Радківським лісом на Холмщині під час облави В.П.; 9. Син селянської родини. Під кінець 1943 р. йде до СС-ів. По 6-ьох місяцях служби в СС-ах, тобто в травні 1944 р. йде до УПА. 18.2-1946 р. ранений під Войславичами в бою з большевиками. Відставлений в терен лікуватися, гине в часі облави В.П. під Радківським лісом.

17. 1. Козак Степан; 2. Копитко; 3. 22.10.1926; 4. Ліски, Сокаль; 5. стрілець; 6. 3 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. Ранений 14.5.1946 р. в Угринівським лісі в бою з большевиками - помер 28.5.1946 р. в лічниці, Грубешів; 9. Грубешів; 10. Походить з малоземельної селянської сім'ї. До УПА вступає 10.2.1946 р. В тиждень пізніше бере участь в бою з большевиками, де витримує додатньо свій перший огневий хрест. 14.5.1946 р. в початку бою з большевиками ранений легко в ногу.

Конвойований до УЧХ, попадає на большевиків, зсувається з воза, в наслідок чого потовк ранену ногу. Гангрена, ампутація ноги і смерть.

18. 1. Юрчук Степан; 2. Ярослав; 3. 27.9.1922; 4. Заборці, Грубешів; 5. вістун - бунчужний; 6. 7 кл. нар. школи, 2 кл. ремісничої, шофер; 7. 4 роки нім. армія; 8. 12.7.1946 р. в Мицеві заскочений В.П.; 9. Миців; 10. Народився і зріс в селянській сім'ї. До вибуху війни 1939 р. час сходить йому на науці, з початку в народній, а опісля в ремісничій школі. В 1940 р. з кінцем зими йде до нім. армії, де виспеціалізувався в шофера. Тут переходить такі військові шаблі: ротенфюрер, групенфюрер.

Одночасно є там перекладчиком.

В лютому 1944 р. дістає відпустку з якої вже більше в армію не вертає, натомість іде 23.3.1944 р. в УПА. Тут повнить такі функції: стрілець, інструктор, ройовий, чотовий, знова стрілець, знова ройовий, а тиждень перед смертю назначений бунчужним. 18.2.46 р. ранений в бік в бою з большевиками.

18. 1. Несторук Євген; 2. Крилатий; 3. 29.11.-1924; 4. Степанковичі, Грубешів; 5. булавний - командир вд.; 6. 2 кл. торг. школи, з кл. технічної; 7. - ; 8. 21.8.1946 р. в Телятині обскочений В.П., ранений стріляється; 9. Переводів; 10. До вибуху польсько-нім. війни 1939 р. проводить час на науці в польській нар. школі. Під нім окупацією продовжує свою едукацію в торговельній, а опісля в технічній школі в Холмі. Будучи в техн. школі стає членом ОУН від 1941 р.

В березні 1944 йде до УПА. Забираючи перед тим одному нім. воякові автомата і пістолу. В початках своєї служби в УПА є стрільцем у вд. Вовки, опісля зв'язковим при почоті вд. Ранений в ногу іде в терен лікуватися, під час чого в лютому 1945 р. є зловлений большевиками під час облати. Конвойований до Львова, втікає по дорозі з потягу та вертає до відділу.

Стає чотовим, опісля знову ройовим. Після смерти к-ра Крапки, очолює відділ. Від 20.3.1946 р. заступає к-ра вд. 14.5.1946 р. ранений в руку в бою з большевиками. Від 5.7.1946 р. покликаний знова на функцію к-ра вд. Завзятий, впертий, бойовий, відважний. За хитрість і підступ у партизанській тактиці в дні 6.5.1946 р. в часі акції на В.П. в Вербковичах нагороджений Бронзовим Хрестом I ступеня.

21.8.1946 р. заскочений В.П. в Телятині, зістає тяжко ранений в живіт - дострілюється.

20. 1. Колтонюк Василь; 2. Кропива; 3. 5.1.1923; 4. Нисмичі, Сокаль; 5. булавний - кр. вд.; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. 7 міс. Шуцманшафт; 8. 14.5.1946 в бою з большевиками в Угринському лісі; 9. Нісмичі; 10. Під час нім. окупації вступає до нім. війська, де дістає номінацію Унтерофіцера. По 7-ох місяцях служби в тій армії йде служити рідній справі, вступаючи до УПА 3.6.1943 р.

На відтинок Данилів приходить в лютому 1945 р., де до квітня 1945 р. очолює вд. Вовки I. Відтак з причини хвороби нирок іде лікуватися. Опісля назначений ройовим в пвд. Вовки II. Від 20.3.1946 р. назначений к-ром вд. Вовки I, де повнить означену функцію до кінця свого життя. Особисто відважний, живий, непосидючий, бойовий, готовий до найбільшої посвяти. На протязі тільки того часу, коли був к-ром Вовки I, тобто від 20.3.1946 р.

до 14.5.1946 р., мав за собою 5 засідок, 1 рейд автом в польські терени, 2 наскоки на В.П., виселюоче українське населення, та один бій з большевиками, коли гине в рівній боротьбі.

Наскок на Вербковичі, де стаціонувало В.В., виселюоче українців з Холмщини, ранком 6.5.1946 р., після наказу мало доконати 50 до 60 людей. К-р Кропива іде на ризиковий крок: бере з собою один рій (бо вже світало і з багатьома людьми тяжко робити відступ в чужих теренах) та без одного стрілу розоружує до 20 вояків В.П., в тому числі поручника, забирає виселеного комісара, здобуває 1 "максима", 3 "дехтярови", кілька автоматів та крісів.

ВОВКИ 100/554

21. 1. - ; 2. Діброва; 3. 1924; 4. Житомирщина; 5. булавний - ройовий; 6. 7 кл. нар. школи; 7. 1 рік нім. армії; 8. 12.5.1946 р. в Шмітківському лісі в часі польсько-большевицької облави стріляється сам, а за його приміром ідуть 8 інших стрільців його роя; 9. тіла впавших В.П. забирає до Варяжа; 10. Походить з Житомирщини, де виховується в большевицьких школах. Не затрачає одначе українського духа, бо по одному році служби в нім. армії дезертує до УПА. Був завжди здисциплінованим, карним і підпорядкованим вояком.

Його холонокровність і рівновага вояцька дозволяла йому виконати найризикованіші завдання, пр. під час засідки, яку робила спец-група на головній шосі Грубешів-Варяж-Діброва задержує сам 2 автомашини, які їхали з 20-ма людьми ворожого війська, легітимує, забирає вїйта та секретаря, а військo перепускає.

22. 1. Пахалюк Володимир; 2. Вишня; 3. 3.1.1925; 4. Рівенщина; 5. 6 міс. в сов. армії; 6. Вістун-кулеметчик; 7. 4 кл. нар. школи; 8. 12.5.1946 р. в Шмітківському лісі під час облави польсько-большевицької - стріляється; 9. Тіло забирає В.П. до Варяжа; 10. від 1941 р. стає членом ОУН. В квітні 1944 р. забраний насильно до Ч.А. звідки дня 28.10.44 дезертує до УПА. Відважний, одчайдушний, карний, здисциплінований, вправний кулеметчик.

23. 1. Гриб Степан; 2. Сойка; 3. 1926; 4. Тиховичі, Грубешів; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. в облаві на Шмітківський ліс сам стріляється заскочений в бункері; 9. тіло забране В.П. до Варяжа; 10. в УПА від 5.3.1944 р.

24. 1. Лагодюк Василь; 2. Жук; 3. Савчин, Сокаль; 4. - ; 5. стрілець-санітар; 6. 4 кл. нар. школи; 7. - ; 12.5.1946 р. впав від власної кулі, застуканий в криївці в Шмітківському лісі В.П. і большевиками; 9. тіло забране В.П. до Варяжа; 10. в УПА від 25.8.1944 р.

25. 1. Бриль Мирон; 2. Скала; 3. 1923; 4. Себечів, Сокаль; 5. вістун-дисконий; 6. 7 кл. школи, дяк; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. застуканий В.П. і большевиками в криївці - Шмітківський ліс - застрілюється; 9. тіло забрано В.П. до Варяжа; 10. членом ОУН від 1943 р. В УПА від 6.5.1944 р.

26. 1. Кісик Петро; 2. Сергій; 3. 14.8.1923 Жабче, Грубешів; 5. ст. стр. - стрілець; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. впав, стріляючись

сам застуканий В.П. і більшовиками в криївці - Шмітківській ліс; 9. тіло забране В.П. до Варяжа; 10. член ОУН від 1943 р. В УПА від 10.5.1944 р.

27. 1. - ; 2. Дуб; 3. - ; 4. Савчин, Сокаль; 5. стрілець-дисковий; 6. нар. школа, рільник; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. застрілюється, будучи застуканий В.П. і більшовиками в криївці - Шмітківській ліс; 9. тіло забрано В.П. до Варяжа; 10. член ОУН від 1940 р. В УПА від 25.8.1945 р.

28. 1. - ; 2. Петрусь; 3. 1925; 4. Віла, Луцьк; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи; 7. 15 м-ців більшовицька армія; 8. 12.5.1946 р. будучи застуканий В.П. і більшовиками в криївці - Шмітківській ліс - застрілюється; 9. тіло забрано В.П. до Варяжа; 10. по 15-місячній службі в Ч.А. дезертує до УПА в листопаді 1945 р.

29. 1. - ; 2. Зелений; 3. - ; 4. - ; 5. - ; 6. - ; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. впав сам себе стріляючи заскочений В.П. і більшовиками в криївці - Шмітківській ліс; 9. тіло забране В.П. до Варяжа; 10. - ;

Примітка; усіх інших даних не можна устійнити.

30. 1. - ; 2. Скала; впав 28.5.46 р.

Примітка: Новобранець - по 4-денній службі в УПА згинув після наскоку на м. Грубешів в Терезинському лісі. Інші дані тяжко устійнити.

31. 1. Парфому Василь; 2. Зінько; 3. 30.12.1911; 4. - ; 5. стрілець-кулеметчик; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. 2 роки в Польській армії; 8. 28.5.1946 р. в часі відвороту з наскоку на Грубешів впав в Терезинському лісі, дострілюючись; 9. невідомо; 10. член ОУН від 1940 р. В УПА від 8.5.1946 р.

ВОВКИ 100/555

32. 1. Боруцький Василь; 2. Лев; 3. 1924; 4. Долобичі, Грубешів; 5. булавний - чотовий; 6. 7 кл. гімназійних; 7. - ; 8. в березні 1946 р. при наступі на польсько-більшовицькі авта під Варенишом; 9. Ліски; 10. по відбутій підстаршинській школі УПА в Карпатах приходить на відтинок Данилів і тут в вд. Вовки I є інструктором. В листопаді 1945 р. переходить до вд. Вовки II, з початку як інструктор, а згодом чотовий і держить ту функцію в вд. аж до дня своєї смерті.

33. 1. Лігіжинський Василь; 3. 1918; 4. Жужіль, Сокаль; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи; 7. - ; 8. 12.5.1946 р. згинув сам себе стріляючи заскочений В.П. і більшовиками в криївці - Шмітківській ліс; 9. тіло забране В.П. до Варяжа; 10. - .

34. 1. - ; 2. Сивий; 8. згинув разом з Гаєм 12.5.1946 р. в криївці - Шмітківській ліс - заскочений В.П. і більшовиками; 9. тіло забране В.П. до Варяжа.

Примітки: Інші дані тяжко устійнити.

35. 1. Козак Ярослав; 2. Петренко; 3. 1924; 4. Шмітків, Сокаль; 5. ст. стр. - кулеметчик; 6. 6 кл. нар. школи, рільник; 7. 18 м-ців СС Галичина; 8. 28.5.1946 р. згинув в Терезинському лісі після відвороту з Грубешова в бою з більшовиками і В.П.; 9. на полі бою; 10. - .

36. 1. Царик Степан; 2. Шпак; 3. 1920; 4. Савчин, Сокаль; 5. ст. вістун - бунчужний; 6. 6 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. в вересні 1946 р. в Гатовичах згинув від В.П. Було трьох старшин В.П. на весіллі, яких хотів роззброїти; 9. Савчин; 10. - .

Примітка: Відзначений Бронзовим Хрестом I ступеня.

37. 1. Яремчук Ілько; 2. Земляк; 3. 1914; 4. Городиловичі, Сокаль; 5. стрілець; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. Польська армія; 8. 16.9.1946 р. згинув в наслідок нещасливого випадку; 9. Городиловичі; 10. - .

ГОСТЮЮЧИЙ [ВІДДІЛ] Г:2

38. 1. Креховець Семен; 2. Залізник; 3. 20.4.1924; 4. Замочок; 5. ст. вістун - політвиховник; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. в УПА від березня 1944 р.

39. 1. Гудз Микола; 2. Пиріг; 3. 3.1.1922; 4. Липина; 5. ст. стр. - кулеметчик; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

40. 1. Пашолок Григорій; 2. Сурмач; 3. 7.2.1919; 4. Мокротин; 5. ст. стрілець; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

41. 1. Хлімишин Степан; 2. Чорний; 3. 3.4.1922; 4. Мокротин; 5. стрілець; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

42. 1. Квацишин Михайло; 2. Шміт; 3. 16.10.1924; 4. Пархач; 5. стрілець; 6. 5 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

43. 1. Богун Степан; 2. Хмара; 3. 1.1.1922; 4. Легенівка; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Ліски - Білостік; 10. - .

44. 1. Сушик Данило; 2. Хитрий; 3. 12.12.1922; 4. Переводів, Сокаль; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 26.2.1946 р. в бою з большевиками під Лісками; 9. Переводів; 10. - .

45. 1. Базилевич Олександр; 2. Еней; 3. 1925; 4. Переводів; 5. ст. вістун - політвиховник; 6. середня освіта; 7. - ; 8. 29.4.1946 р. удушився в бункері під час облоги В.П. на с. Переводів; 9. Переводів; 10. - .

46. 1. - ; 2. Бродяга; 3. 17.9.1924; 4. - ; 5. стрілець; 6. 6 кл. нар. школи; 7. - ; 8. 28.5.1946 р. в бою з большевиками і В.П. в Теремінському лісі після відступу з Грубешова; 9. на полі бою; 10. - .

47. 1. Сірий Іван; 2. Щупак; 3. 13.2.1924; 4. Соколівка; 5. ст. стрілець - ройовий; 6. 7 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 24.8.1946 р. згорів, застрілювався в запаленій stodolі через К.Б.В. в Огородниках В. Біла-Підляска; 9. згорів; 10. в УПА від липня 1944 р.

48. 1. Мاستикаш Марко; 2. Забіяка; 3. 3.3.1922; 4. Потелич; 5. ст. стр. - заст. ройового; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. нім. армія; 8. 24.8.1946 р. згорів, застрілювався в запаленій stodolі через К.Б.В. в Огородниках, Біла-Підляска; 9. згорів; 10. - .

49. 1. - ; 2. Буревій; 3. - ; 4. Василів; 5. стрілець; 6. - ; 7. - ; 8. 24.8.1946 р. згорів, застрілюючись в запаленій стодолі через К.Б.В. в Огородниках, Біла-Підляска; 9. згорів; 10. - .

(ТВ "Данилів")

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 244–256.

УПА-Захід
Сян
Данилів

Доповнення і поправки до листка впадших за грудень 1945 і за 1946 р.

1. 1. Парфома Василь; 2. Вілько; 3. 30.12.1911; 4. - ; 5. стрілець-кулеметчик; 6. 4 кл. нар. школи - рільник; 7. 18 м. в Польській Армії; 8. 28.5.1946 р. в бою з большевиками і ВП в лісі біля с. Терebinь після наскоку на м. Грубешів; 9. на полі бою; 10. в УПА від 1946;

Примітка: поданий в попередньому листку впадших; зараз подається вичерпуючі дані на підставі даних з відділу.

2. 1. Заканеди Василь; 2. Скала; 3. 5.3.1922; 4. Ниновичі; 5. стрілець; 6. 4 кл. нар. школи, рільник; 7. - ; 8. 28.5.1946 р. в бою з большевиками і впад в лісі біля с. Терebinь після наскоку на м. Грубешів на полі бою; 9. в УПА від 8.5.1946 р.

Примітка: Поданий в попередньому листі впадших. Зараз подаються вичерпуючі дані на підставі даних з відділу.

3. 1. Граціян Михайло; 2. Бродяга; 3. 17.9.1924; 4. Вороців, [?]; 5. стрілець; 6. - ; 7. - ; 8. 28.5.1946 р. в бою з большевиками і ВП в м. біля с. Терebinь після акції на м. Грубешів; 9. на полі бою; 10. в УПА від 29.12.1944 р.

4. 1. Скопик Йосиф; 2. Буревій; 3. 15.9.1926 р.; 4. Василів Вел.; 5. стрілець; 6. неграмотний - рільник; 7. - ; 8. 24.8.1946 р. застрілюючись, згорів в стодолі в с. Огородники. Всі - Біла Підляська запалений через КБВ; 9. не вдома; 10. в УПА від 19.4.1946 р.

Примітка: Двох вище згаданих стрільців Бродяга і Буревій з вд. Галайда 2 подані в попередньому листку. Зараз подається доповнення даних на підставі даних, одержаних від стрільців з відділу.

5. 1. - ; 2. Лев; 3. Згинув 26.IV.1946 р. - (як в опер. звіті).

Примітка: Дату смерті вважати дату подану в оперативному звіті, тобто 26.IV.1946 р.

6. 1. - ; 2. Діброва і товариші; 8. Згинули 28.4.1946 р. - (як в опер. звіті).

Примітка: Дату смерті вважати дату, подану в оперативному звіті, тобто 28.4.1946 р. Неточності дати смерті поданої в попередньому листку впа-

вших зайшли в наслідок поданих даних відділу, який ще в той час не вів самостійної канцелярії.

7. 1. - ; 2. Перемога; 8. 7.1.1946 р. впа в засідці в дорозі Малків-Вілька Потуржинська.

Примітка: Дата смерті є 7.1.1946 р.; подана попередньо дата 31.12.1945 р. є неправдива.

Слава Україні!

[Без підпису]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 244-257. Розшифровано Є. Штендерою.

* * *

УПА-Захід

[...]

Данилів

Постій 31.1.1947.

ЗАЛУЧНИК Ч. 3¹

Листок впа вших на Полі Слави за місяць січень 1947

Катровнаритжнуцл[ш або ць]китай Іван

Соловій

29.11.1923

Забрабчинука, - Самбір

ст. вiст. - ройовий

6 кл. нар. школи - шофер

Нім. Армія

1.1.1947 р. підчас облави на с. Жабче, відступаючи зістав тяжко ранений та після 4-ох днів помер.

Переводів

В УПА від 1944 р. За час свого перебування в УПА поводив себе між стрілецтвом дуже добре. В боях акціях чи засідках держав себе холодно-кровно, відважно. Багато також причинився як спецмінерщик при мiнованню. Як роевий держав свій рій в карности і дисципліні.

Сапорендкуро Михайло

Очерет

26.11.1922

Бужурнабинцужі

Ст. стр. - кулеметчик

7 кл. нар. школи - рiльник

-

¹ Прізвища і місцевості походження полеглих зашифровані.

4.1.1947 згинув геройською смертю в с. Вишин[?] пробиваючися з окруженої через УБП хати. Вистрілявши всі набої останню кулю стрілив собі в голову.

Довжнів

В УПА від 17.IV.1944 р.

Кутнівтонурабучнук Євстахій

Яворенко

23.3.1927

Савнастрілнуірув Зав.

Стрілець

2 кл. торг. школи - рільник

-

5.I.47 помер від одержаних ран попереднього дня в с. Винники, забра-
ний через УБП до Ва[...]

Не відомо

В УПА від 19.4.1947

Моорствапувирик Василь

Ворона

14.1.1922

Дутряголішив

Вістун - роєвий

7 кл. нар. школи - рільник

-

10.I.47 р. будучи застуканий ВОП-Белз в с. Махнівку. Рятуючись вте-
чею зістав ранений в ногу, вистріляв усі набої і бачучи своє безвихідне по-
ложення, дострілився.

Корчмин

Вічна Слава Поляглим Героям !

/ - / Громовий

в.о.ш.ш.КВ.

/ - / Беркут

в.о. к-ра КВ.

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-
Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 5-6.*

ЗАЛУЧНИК Ч.3.

Листок впавших на Полі Слави за місяць лютець 1947.

ВОВКИ 99

1. 1. Бобер Дмитро; 2. Чорний; 3. 20.9.1921; 4. Буровиці, Білограй; 5.
ст. стр. - ройовий; 6. 4 кл. нар. школи - швець; 7. 5 міс. нім. армія; 8.
12.2.1947 заскочений ВОП-ом в с. Себечеві; 9. Себечів; 10. в УПА від
20.4.1944 р.

2. 1. Маруха Василь; 2. Тимченко; 3. 20.9.1929; 4. Завишень, Сокаль; 5. стрілець-кулеметчик; 6. 7 кл. нар. і 1 рік торг. школи - швець; 7. - ; 8. 12.2.1947 в Себечеві заскочений ВОП-ом; 9. Себечів; 10. в УПА від травня 1946.

Вовки 100/555

1. 1. Шилюк Микола; 2. Сидор; 29.5.1916; 4. Тараш Старий, Тарнопіль; 5. стрілець-зв'язковий; 6. неграмотний - рільник; 7. 7 міс. польська армія, 7 міс. ЧА; 8. 27.2.1947 найшовши (натрапивши) на переїзджаючий ВОП з Крилова з Уринова на [...]; 9. не відомо; 10. - .

Вічна Слава Поляглим Героям !

/ - / Громовий
в.о.т.т. /підпис/

/ - / Беркут
в.о. к-ра /підпис/

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 7.

[Звіт про смерть “Вадима”]

В Тосовий год 18 ішов з Біршак з чотою. Зайшли до хати і зараз окру[жені]. Короткий бій. Ніхто не впав тільки Вадим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

[Постій ...]

ЗАПИСКИ ПРО ВПАВШИХ

1. Сотенний КРАПКА /1920 - 26.2.46./ - Михайло Курас, уроджений 1920 р. в с. Молодятичах, Грубешівського повіту на Холмщині. Скінчив народну школу та дві класи середньої школи. Був довгий час крамарем у кооперативі в своєму селі. До УПА вступив весною 1944 р. Взірцевий стрілець, потім підстаршина, люблений стрільцями й к-ром Ягодою скоро авансував і обняв старий відділ Вовки І. Брав участь у всіх боях на Холмщині, відбув рейд зі своєю сотнею на Підляшшя осінню 1945 р. Згинув героїською смертю дня 26.2.46. в бою з большевиками під с. Лісками. Похований в братній могилі на Білостоці.

2. Чотовий ГАЙДА /1926 - 26.2.46./ - Евген Сивак, уроджений 1926 р. в с. Черничинок, повіт Грубешів - Холмщина. Скінчив 7 клас Сокальської гімназії. До УПА вступив весною 1944 р. Скінчив старшинську школу в Карпатах в осені 1944 р. Вернувши на Холмщину зголосився до відділу к-ра Ягоди. Брав участь у всіх боях. Кілька разів важко ранений. Від січня 1946 р.

командир відділу Зірки. Згинув разом з цілим відділом в героїській бою під с. Лісками дня 28.2.46. Похований в братній могилі на Білостоці.

Відважний, військовик, люблений цілим відділом та населенням, відданий цілою душею визвольним змаганням. Ворожив великі надії.

3. Секретар КВ КОСТЮК-БОСФОР /1922 - 26.2.46./ - Іван Сивак уроджений 1932 р. в селі Масломичах, Грубешівського повіту на Холмщині. Скінчив Холмську технічну гімназію, та вписався на Львівську політехніку. В міжчасі був заарештований до бавдінсту, де був секретарем у Ставах біля Дембліна. По повороті з бавдінсту працює в Українським Допомоговім Комітеті в Грубешові, як господарчий референт. Дуже працьовитий, педагог у виконуваних доручених справ, тихий, товариський. До УПА вступив в серпні 1944 р. і працює у військовій канцелярії к-ра Ягоди. Люблений командиром, стрільцями та населенням за працьовиту та товариську вдачу. Згинув героїською смертю дня 26.2.46. в бою з більшовиками під с. Лісками, похований в братній могилі на Білостоці.

4. Роевий КІНДРАТ /1921 - 26.2.46./ - Шевчук Олександр, уроджений 1921 р. в Підгірцях на Холмщині. Скінчив народню школу та молочарські курси. Працював в молочарстві. Коли польські банди почали палити Холмщину, в травні 1944 р. вступає в ряди УПА. Скінчив підстаршинську школу та виконував функцію інструктора в підстаршинській школі. Був в курені к-ра Ема, потім у відділах к-ра Ягоди. Брав участь у всіх боях на Холмщині. Відважний, слухняний, обовязковий, ворожив, що буде добрий командир. Згинув героїською смертю в боротьбі з большевиками під с. Лісками /Галичина/. Похований в братній могилі на Білостоці.

5. Бунчужний ЯРОСЛАВ /1921 - 12.7.46./ - Степан Юрчук, уроджений 1921 р. в с. Заборцях, Грубешівського повіту на Холмщині. Скінчив народню школу. Від 1939 до 1944 р. служить в моторизованих відділах німецької армії, щоб навчитись і потім служити своєму народові. Був під Москвою, у Італії, Франції, в Чехословаччині. До УПА вступив в березні 1944 р. і був інструктором у війську. Брав участь у всіх боях. Згинув в Мицеві пов. Сокаль 12.7.46. від кулі польського воєнка підчас облави. Ранений дострілився. Похований в Мицеві на цвинтарі.

6. Бунчужний ШПАК /1919 - 19.9.46./ - Степан Царин, уроджений 1919 р. в с. Савчині, Сокальського повіту /Галичина/. Скінчив народню школу а опісля термін у шевця. Працював в рідному селі до 1943 р. В році 1943-тому вступає в ряди УПА. Дуже відважний, здисциплінований скоро авансує на ст. стрільця, а опісля на інші ступені. Весною 1946 р. зістає бунчужним сотні к-ра Давида. Брав участь у всіх боях. Завжди свої обовязки виконував дуже точно і солідно, був слухняний супроти своїх командирів і справедливий супроти своїх підлеглих, тому всі його любили й шанували. Завдяки своїм прикметам поставлено його кандидатом на командира. Згинув від польсько-большевицької кулі дня 19.9.46. в с. Гатовішах, Сокальського повіту. ВП тіло його забрало до Варяжа й там його закопало.

7. Чотовий ЛЕВ /12.11.1924 - 1946/ - Боруцький Василь. Уроджений в с. Долобичеві пов. Грубешів. Скінчив 7 клас гімназії. В гімназії починає працювати в рядах ОУН, в середньошкільному юнацтві. В 1944 р. йде до старшинської школи "Оленів" в Карпатах, яку закінчує зі ступенем булавного. Підчас старшинського вишколу зістав ранений в бою з мадярами. По повероті зі школи вступає до вд. Вовки к-ра Ягоди, де працює, як інструктор. В осені 1946 р. є призначений чотовим II-гої чоти вд. Вовки П. Згинув в боротьбі з польсько-большевицькими бандитами, проти насильного виселення українського населення з рідної землі в травні 1946 р. в с. Гарошин. Зачислявся до дуже солідних старшин, боєвих та люблених стрільцтвом і к-рами.

8. АТОС /3.5.1912 - 5.5.1946/ - син Михайла і Євдокії, Харко Петро, уроджений 3.5.1912 р. в с. Боратині, Сокальського повіту в Галичині. Скінчив 7 клас народної школи в Кристинополі. Потім перейшов до Львова до ремісничої школи, яку з успіхом кінчить. По скінченні школи працює у Львові до часу покликання його до польського війська. Придільений до 14 полку кавалерії у Львові кінчить службу і виходить з війська капралом. По скінченні військової служби вертає до рідного села Боратина в 1936 р. Цього самого року вступає в члени організації ОУН і рівночасно працює як секретар місцевої "Просвіти" і як провідник самоосвітнього кружка. В 1939 році дістає карту покликання до польського війська, але передбачуючи розвал Польщі до війська не йде. По розвалі Польщі за німецької окупації зістає провідником Курія Молоді й рівночасно працює в підпіллі районним військовиком в ОУН, де щиро й віддано сповняє обовязки. В 1941 р., як провідник роя іде на СУЗ, де має призначений свій відтинок /Житомирщина/. Помимо загроження зі сторони німців і большевицьких банд з відданістю працює аж до самого арештування через німців дня 20 жовтня 1941 р. в Житомирі. 7 листопада 41 р. відвозять його до Львова на Лонцького, де він сидить через три місяці. Знищений тюрмою вертає до свого села. По короткім відпочинку місцевий Провід ОУН покликає його до праці, й приділює йому пост районного військовика. В 1943 р. настановляє його повітовим орг. мобом. Опісля бачучи його посвяту й здібність у виконуванні обовязків настановляє його повітовим провідником. По реорганізації іншого терену зістає надрайоновим організаційним. В часі виселенчої акції загірив народ і членів Організації, щоби не опускали рідної землі, а коли його село й околицю вивезли до УССР переходить на інший терен де провадить дальше свою працю. Зраджений сексотом гине геройською смертю в бункрі на Боянецьких полях 5.5.46.

В Покійному втратила Організація щирого й відданого працівника. А друзі щирого друга й Провідника.

9. ВИСОЧАН-ВУЙКО - Принагідний Іван - організаційний реф. II району - уроджений 1916 р. в с. Поторжині. Скінчив середню освіту.

1938 р. зістав арештований польською поліцією за приналежність до ОУН. В тюрмі перебував до розвалу польської держави. За першої большевицької окупації працював в Сокалі в кооперації, також за німецької окупа-

ції. Цілий час був активним членом ОУН. При кінці 1943 р. вступає в ряди УПА. Скоро дістає функцію бунчужного в вд. к-ра Ема, де працює під псевдом Вуйко. В 1945 р. захорував в м-ці січні і зівстав звільнений з відділу. Коли дещо підлікувався зголошується знова до праці й дістав функцію в районі - як організаційний референт. В праці дуже солідний, повний енергії й посвяти. Дня 9.5.46. застуканий польсько-сталінськими бандитами стріляє себе своїм власним пістолем.

[Без підпису].

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, спеціальна конверта

[Постій ...]

ПОЛЯГЛІ НА ПОЛІ СЛАВИ¹

1. Ярослав Мороз - КАРМЕЛЮК - стрілець сотні Н. УПА, с. Кути, Долочінщина, згинув 30.10.44, в с. Нагрин.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

2. Василь Данилів - ЧУПРИНА - стрілець сотні УПА, Чижики, Золочівщина, згинув 7.1.45. в с. Великий Потік.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

3. [...] - МОРОЗЕНКО - стрілець сотні Н., уродж. в Золочівщині, згинув 7.1.45. в с. Великий Потік.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

4. Степан Сніда - КРИВИЙ - стрілець сотні В., Мальчичі, Городеччина, згинув 21.3.45. в с. Струбовиська.

5. [...] - БУЛАВА - стрілець сотні В. уродж. в с. Букачівці, згинув 21.3.45. в с. Струбовиська.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

6. Іван Ткачук - ТРИСКА - стрілець сотні ВР. ур. 1916 р. в с. Яструбичі, згинув 30.3.45. в с. Горішні Береги.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

7. Михайло Мілецький - БОЯРИН - стрілець сотні Вр. ур. 1902 р. в Камінці Струмиловій, батько двох дітей, згинув 30.3.45. в с. Береги Горішні.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В. Лемко

8. Данило Мекелита - ОЧЕРЕТ - к-р БОБ, ур. 1923 р. в с. Бутини, Жовківщина, згинув в бою з польськими імперіялістами в с. Шиховичі 11.2.44., похований в с. Мінани.

Нак 1/46 з 20.І.46 ст. віст. по смерті з В. Данилів

¹ Інформації про полеглих походять з різних ТВ УПА — найбільше з ТВ УПА "Лемко" та "Данилів".

9. Костюк Микола - ЗАЗДРІСНИЙ - в УПА від 17.2.44. ур. 1925 р. в с. Слобідка Велика, Станиславівщина, жонатий, впав в бою з польськими імперіялістами в с. Бересть 23.2.44., там і похоронений.

10. А. Рибіцький - ЗЕНКО - в УПА від 21.2.44. ур. 1925 р. в Мостах В., вільний, ранений в бою з польськими імперіялістами 27.2.44. в с. Гурка, похоронений в с. Шиховичі

11. Степан Коник - ПОЛЯК - в УПА від 7.2.44., Станиславівщина, жонатий, згинув в бою з польськими імперіялістами в с. Гурка 27.2.44., похований в с. Шиховичі.

12. Василь Лужний - МОРОЗ - до УПА вступив 21.2.44., ур. 1923 в с. Вязова, Жовківщина, вільний, впав 8.6.44. в с. Діброва в бою з польськими імперіялістами, пох в с. Угринові.

13. [...] - ПАВУК - в УПА від 17.2.44., Станиславівщина, впав 27.7.44. в с. Діброва в бою з німецькими окупантами, там і похоронений.

14. Федір ІВАНОЧКА - в УПА від 17.4.44., 24 літ, Поточиска, Городенка, вільний, впав 29.9.44. в Вільці Потуржанській в бою з нквд, похований в с. Шиховичі.

15. Володимир Гренків - ОРЛИК - в УПА від 7.8.44., Галич, вільний, впав в бою з нквд в с. Модринь 8.1.44., там похований.

16. Микола Караванов - СІРКО - вістун, в УПА від 3.3.44., ур. 1924 р. Жмеринка /Кобилянська 18/, область Вінницька, вільний, згинув в бою з нквд 27.3.45. в часі облави на с. Переводів, там і похований.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В Данилів

17. Андрій [...] - АНДРІЙКО - стрілець УПА, область Волинська, вільний, згинув 27.03.45. в часі облави нквд в с. Переводів, там і похований.

18. Теодор Заблоцький - ОРЛИК - в УПА від 11.3.44., 1922 р., Тернопіль, Константинівка, впав 11.4.45. в с. Ульвівку, де підчас облави нквд відстрілювався до останнього набоя, з бункру, а накінець дострілювався там похований.

19. [рой.] Іван Чернецький - СОРОКА - вістун УПА, 1925 р., Стара Рата, Самбірщина, вільний, застрілювався підчас облави нквд в с. Ульвівок 11.4.45., там і похоронений.

Нак 1/46 з 20.І.46 віст. по смерті з В Данилів

20. Михайло Заячківський - ЗАЯЦЬ - в УПА від 23.2.44., Тишківці, Городеччина 1921 р., впав в бою з польсько-большевицькими окупантами в с. Гонятин 28.6.45. похоронений в с. Павловичах.

21. [почот Ягоди] Василь Кухта - ГОЛУБ - стрілець УПА, Дрогобиччина, вільний, впав в с. Жнятин 17.9.45., похований в с. Переводів.

Нак 1/46 з 20.І.46 проект до посм. ст. булавного

22. [почот Ягоди] Дмитро Остафійчук - ПЕВНИЙ - в УПА від 23.3.44., Коломия, Потічок, 24.11.25., вільний впав в бою з польсько-большевицькими окупантами в с. Жнятин 17.9.45., похоронений в с. Переводів.

Нак 1/46 з 20.І.46 проект до посм. ст. булавного.

[Напис рукою: “Хто це подав?”
Znaleziono u mnie. Onyszkiewicz Mirosław.]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, спеціальна конверта.

Summary

This section contains various lists and Registers of the Fallen on the Field of Glory in the Tactical Sector “Danyliv” (Poliahli na Poli Slavy) during 1945-1947.

Накази

НАКАЗ І/46

На підставі наказу Замку ч.16. від І.ХІ.45. надається такі ступені воякам УПА В Данилів:

віст. Дуда	к-р 554/100	ст. булавного	
ст.віст. Лис	к-р 100		"
Крапка	к-р 99		"
Крук/Зірка	к-р -/557		"
Сушко	почот КВ		"
Зірка	почот КВ	булавного	
Діброва	рой.вд. 100	булавного	

З важністю від 10.12.1945. надається слідуочим воякам УПА Данилів :

віст. Роман	рой.пвд. -/557	ст.вістуна	
віст. Палій	рой.пвд. -/557	"	
віст. Хоробрий	рой.вд. 100		"
Осип	плвх.КВ		"
Волоцюга	рой.вд.99	вістуна	
Крилатий	рой.вд.99		"
Горак	рой.вд.100	"	
Скала	рой.вд.100	"	
Чорний	рой.вд.100	"	
Крук	рой.вд.100		"
Шугай	почот КВ		"
Дубина	почот КВ		"
Ясень	к-р ВОП		"
ст.стр. Сурмач	писар вд.100	"	
ст.стр. Сокіл	[...]		"
Набережний	рой.вд.99		"
Калина	сан.вд.99		"
Аркуша	стр.вд.99		"
Семенко	стр.вд.99		"
Фон	стр.вд.99		"
Тарас	писар вд.99	"	
Марко	стр.вд.99		"
Міша	стр.вд.99		"
Дунай	стр.вд.99		"
Ярослав	стр.вд.99		"
Вишня	стр.вд.100		"
Андруша	стр.вд.100		"
Гонта	стр.вд.100		"
Левко	стр.вд.100		"
Соловій	стр.вд.100		"

Гриша	стр.вд.-/557	“	
Орлик	рой.вд.100	ст.стріляця	
Шпак	рой.вд.100	“	
Бурлака	стр.вд.99	“	
Дорошенко	стр.вд.99	“	
Стецько	стр.вд.99	“	
Малина	стр.вд.99	“	
Іван	стр.вд.99	“	
Крайний	стр.вд.99	“	
Швагер	стр.вд.99	“	
Осика	стр.вд.99	“	
Шелест	стр.вд.99	“	
Сергій	стр.вд.99	“	
Сян	стр.вд.99	“	
Чорний	стр.вд.99	“	
Шагай	стр.вд.99	“	
Вирва	стр.вд.99	“	
Яворенко	стр.вд.99	“	
49. Долина	стр.вд.99	ст.стрілець	
50. Аркадій	стр.вд.99	“	
51. Льоня	стр.вд.99	“	
52. Вербя		стр.вд.99	“
53. Кармелюк	стр.вд.99	“	
54. Зенко		стр.вд.99	“
55. Галабурда	стр.вд.99	“	
56. Загалко	стр.вд.99.	“	
57. Вихор	стр.вд.100	“	
58. Веленко	стр.вд.100	“	
59. Кармелюк	стр.вд.100	“	
60. Явір	стр.вд.100	“	
61. Сергій	стр.вд.100	“	
62. Мороз	стр.вд.100	“	
63. Сокіл	стр.вд.100	“	
64. Капка	стр.вд.100	“	
65. Грізний	стр.вд.100	“	
66. Ваня	стр.пвд.-/557	“	
67. Чумак	стр.пвд.-/557	“	
68. Перемога	стр.пвд.-/557	“	
69. Богдан	стр.пвд.-/557	“	
70. Максим	стр.пвд.-/557	“	
71. Василько	стр.пвд.-/557	“	
72. Гуляйполе	стр.пвд.-/557	“	
73. Семенко	стр.пвд.-/557	“	

74. Бурлака	стр.пвд.-/557	“	
75. Кудияр	стр.пвд.-/557	“	
76. Юрко		стр.пвд.-/557	“
[...]			

З датою 5.І.1946. р. представлено до затвердження
Проект номінацій з В Данилів:

1. Прірва	до ступеня	хорунжого
2. ст.віст. Гайда	до ступеня	ст.булавного
3. віст. Циган	до ступеня	ст. булавного
4. бул. Довгий	до ступеня	ст. булавного
5. Летун	до ступеня	ст. булавного
6. віст. Босфор	до ступеня	булавного
7. віст. Байда	до ступеня	булавного
8. віст. Хмара	до ступеня	булавного
9. віст. Кіндрат	до ступеня	булавного
10. віст. Гучава	до ступеня	булавного
11. ст.віст. Кропива	до ступеня	булавного
12. віст. Богдан	до ступеня	булавного
13. Ігор	до ступеня	булавного
14. Чорноморець	до ступеня	булавного
[...]		

Проект відзначень:Вирізнення для відділів “ВОВКИ” за часте, вміле і успішне стосування партизанської тактики підступу й хитрощів в боротьбі з ворогом.

З важністю від 7.1.1945. надається слідуючим воякам такі ступені:

1. Сталевий	ст. вістуна
2. Зорян	ст.вістуна
3. Донський	ст. вістуна
4. Горліс	ст.вістуна
5. Кривоніс	вістуна
7. Вир	вістуна
8. Хорт	вістуна
9. Крутій	вістуна
10. Береза	ст. стрільця

в.о.ш.ш. Дубровник

[Постій, 20.І.1946]
в.о.к.г. Олег

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 6–12.

ВИТЯГ З НАКАЗУ

З важністю від дня 10.12.1945 р. підноситься до слідуючих підстаршинських і стрілецьких ступенів підстрашин і стрільців тактичного відтинка "Данилів".

Відд. I.		42. к-р Лис	до ст.віст.
		43. к-р Дуда	до ст. віст.
1. к-р Крапка	до ст. віст.	44. стр. Діброва	до ст. віст.
2. пвх. Гучава	до віст.	45. рой. Горак	до віст.
3. рой. Волоцюга	до віст.	46. рой. Скала	до віст.
4. рой. Кіндрат	до віст.	47. рой. Хоробрий	до віст.
5. рой. [Остап] ¹	—	48. рой. Чорний	до віст.
6. рой. Крилатий	до віст.	49. стр. Вишня	до віст.
7. рой. Набережний	до віст.	50. стр. Андруша	до віст.
8. сан. Калина	до віст.	51. стр. Гонга	до віст.
9. стр. Аркуша ²	до віст.	52. стр. Левко	до віст.
10. стр. Семенко	до віст.	53. стр. Соловій	до віст.
11. стр. Фон	до віст.	54. рой. Орлик	до ст.стр.
12. стр. Тарас (писар)	до віст.	55. рой. Шпак	до ст.стр.
13. стр. Марко	до віст.	56. стр. Веленко	до ст.стр.
14. стр. Міша	до віст.	57. стр. Кармалюк	до ст.стр.
15. стр. Дунай	до віст.	58. стр. Явір	до ст.стр.
16. стр. Ярослав	до віст.	59. стр. Сергій	до ст.стр.
17. стр. Загадко	до ст. стр.	60. стр. Мороз	до ст.стр.
18. стр. Сурмач	до ст. стр.	61. стр. Сокіл	до ст.стр.
19. стр. Дорошенкодо	ст. стр.	62. стр. Кавка	до ст.стр.
20. стр. Стецько	до ст. стр.	63. стр. Грізний	до ст.стр.
21. стр. Малина	до ст. стр.		
22. стр. Іван	до ст. стр.	Поч.	
23. стр. Крайний	до ст. стр.	64. пвх. Осип	до ст.віст.
24. стр. Шваґер	до ст. стр.	65. збр. Сушко	до ст.віст.
25. стр. Осика	до ст. стр.	66. пис. Босфор	до віст.
26. стр. Шелест	до ст. стр.	67. стр. Зірка	до віст.
27. стр. Сергій	до ст. стр.	68. стр. Байда	до віст.
28. стр. Сян	до ст. стр.	69. стр. Хмара	до віст.
29. стр. Чорний	до ст. стр.	70. інт. Дубина	до віст.
30. стр. Шагай	до ст. стр.	71. інт. Палій	до віст.
31. стр. Вирва	до ст. стр.	72. стр. Сокіл	до ст. стр.
32. стр. Яворенко	до ст. стр.		

¹ В оригіналі викреслено позицію «5. Остап»; збоку додано рукою: «ст. віст. з Оленів».

² Викреслено «Андруша» й виправлено рукою на «Аркуша».

33. стр. Долина	до ст. стр.		
34. стр. Аркадій	до ст. стр.		
35. стр. Льоня	до ст. стр.	ВОП. /557	
36. стр. Верба	до ст. стр.	1. к-р Зірка	до ст. віст.
37. стр. Кармелюк	до ст. стр.	2. стр. Ясень	до віст.
38. стр. Зенко	до ст. стр.	3. рой. Роман	до віст.
39. стр. Вихор	до ст. стр.	4. стр. Гріша	до віст.
40. стр. Бурлака	до ст. стр.	5. стр. Ваня	до ст. стр.
41. стр. Калабурда	до ст. стр.	6. стр. Чумак	до ст. стр.
		7. стр. Перемога	до ст. стр.
		8. стр. Богдан	до ст. стр.
		9. стр. Максим	до ст. стр.
Відд. II.		13. стр. Бурлака	до ст. стр.
10. стр. Василько	до ст. стр.	14. стр. Кудияр	до ст. стр.
11. стр. Гуляйполе	до ст. стр.	15. стр. Юрко	до ст. стр.
12. стр. Семенко	до ст. стр.		

[...]

Слава Україні!

Героям Слава!
/—/ Д. Чернець
в.о. к-ра ВО

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 24-25.

УПА-Зах.
Замок.
Таємно!

Постій, 1 березня 1946.

НАКАЗ ч. 18.¹ **[Відзначення]**

I. 1. Підвищується в ступенях вояків УПА-Зах. "Говерля":-

1. ст.віст.	Граб	поч ШГ	1.1.46.
2. бул.	Олег	пвх В Мг	1.1.46.
3. "	Теодор	" Пц	
4. ст.віст.	Крук	пвх В	1.1.46.
5. стр.	Буй-Тур	чот	27.11.45.
УПА-Зах. "Сян"			
1. стр.	Карпо	сот.	21.12.44 Д
2. стр.	Голуб	поч.КВ	17.9.45 Д
3. стр.	Повний	поч.КВ	17.9.45 Д
[...]			

¹ З наказу ч. 18 тут подано лише вояків УПА ТВ "Данилів".

20. ст.стр.	Прірва	КВ	1.1.46 Д
21. ст.віст.	Гайда		бунч 1.1.46 Д
[...]			
УПА-Зах. "Сян"			
1. ст.віст	Новина	сот.пис	10.11.45 Д
[...]			
8. віст.	Босфор	поч.В	1.1.46 Д
9. "	Байда	"	1.1.46 Д
10. "	Хмара	"	1.1.46 Д
11. "	Кіндрат	з.сот	1.1.46 Д
12. "	Гучава	сот.пвх	1.1.46 Д
13. ст.віст	Кропива	з.чот	1.1.46 Д

[...]

[...]. Точку III. 1. Наказу Замку ч.16 від 1.11.45 про підвищення до ступеня булавного віст. Куцик і ст.віст. Клин рой. В "Данилів" Г "Сян" – уважати не-дійсною.

3. Пор. Кийданець поч. В. Г "Сян" признається ступінь поручника одержаний в рядах УГА.

II. 1. Признається воякам УПА-Зах.:

А. Бронзовий Хрест Бойової Заслуги.

[...]

8. бул	Лев	с.	"	28.8.45 Д
9. "	Новина	с.пис	"	28.8.45 Д
10. "	Кіндрат	з.сот.	"	28.8.45 Д
11. ст.бул.	Крук/Зірка/	сот	"	28.8.45 Д
12. бул.	Діброва	чот	"	28.8.45 Д
13. стр.	Андруша	стр	"	28.8.45 Д
14. "	Вишня	"	"	28.8.45 Д
15. "	Мороз	"	"	28.8.45 Д
16. "	Гонта	"	"	28.8.45 Д
17. "	Хоробрий	"	"	28.8.45 Д
18. "	Семенко	"	"	28.8.45 Д
19. "	Чорний	"	"	28.8.45 Д
20. "	Фон	"	"	28.8.45 Д
21. "	Левко	"	"	28.8.45 Д
22. "	Іван	"	"	28.8.45 Д

[...]

НА СЛАВУ УКРАЇНИ!

/-/ В.Савчук
в.о. Шеф Штабу

/-/ Р.Шелест
в.о. К-ра УПА-Зах.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 225–227.

Наказ ч. 2/46

V. З важністю від дня 25.5.46. надається такі ступені воякам УПА з В Данилів

1. ст.стр.	Дорошенко	ройовий	вд.99	ст. вістуна
2. ст.стр.	Перемога	ройовий	вд.99	“
3. вістун	Дубина	інтендант	вд.99	“
4. вістун	Калина	санітар	вд.99	“
5. вістун	Соловій	ройовий	вд.100	“
6. вістун	Ґрак	ройовий	вд.100	“
7. стр.	Березинський	жандарм	вд.100	“
8. вістун	Сивий	рой.	вд. Галайда II Г Буг	“
9. вістун	Ґонта	бунчужний	вд.100	“
10. ст.стр.	Шпак	бунчужний	пвд.557	“
11. вістун	Ґрша	заст.к-ра	НБСБ	“
12. вістун	Чумак	рой.	НБСБ	“
13. вістун	Ваня	боевик	НБСБ	“
14.	Хома	реф.	РСБ	“
15.	Задорожний	рой.	РСБ	“
16.	Калина	к-р	РБСБ	“
17. ст.стр.	Іван		почот КВ	вістуна
18. стр.	Петрусь		почот КВ	“
19. стр.	Володя	мінер		“
20. стр.	Ромко	звязковий		“
21. ст.стр.	Карміль	ройовий	вд.100	“
22. ст.стр.	Орлик	ройовий	вд.100	“
23. ст.стр.	Щупак	рой.	Галайда II Г Буг	“
24. ст.стр.	Сокіл	рой.	вд.100	“
25. стр.	Ворона	рой.	вд.100	“
26. ст.стр.	Забіяка	з.рой.	Галайда II Г. Буг	“
27. ст.стр.	Верба	кул.	вд.99	“
28. ст.стр.	Малина	кул.	вд.99	“
29. ст.стр.	Шум	жандарм	вд.99	“
30. ст.стр.	Стецьок	кул.	вд.99	“
31. ст.стр.	Клим	кул.	вд.99	“
32. ст.стр.	Долина	кул.	вд.99	“
33.ст.[...]	Чорнота	кул.	вд.100	“
34. стр.	Циган	кул.	вд.100	“
35. стр.	Луна	кул.	вд.100	“
36. стр.ст.	Клен	кул.	Галайда II Буг	“
37. ст.стр.	Марко	кул.	Галайда II Г Буг	“
38. ст. стр.	Ґраб	кул.	Галайда II Г Буг	“
39. ст.стр.	Вертихвіст	кул.	Галайда II Г Буг	“

40. ст.стр.	Клим	сан.	Галайда II Г Буг	“
41. ст.стр.	Морда	кул.	вд. 100	“
42. стр.	Прибувший	почот	вд. 100	“
43. ст.стр.	Явір	кул.	вд. 100	“
44. ст.стр.	Гроза	стр.	Галайда II Г Буг	“
45. ст.стр.	Комар	стр.	Галайда II Г Буг	“
46.	Моряк	рой.	НСБ	“
47. ст.стр.	Славко	боевик	НСБ	“
48.	Боевик	боевик	НСБ	“
49.	Чорноморець	боевик	НСБ	“
50.	Левко	боевик	НСБ	“
51.	Юрко	к-р	РБСБ	“
52.	Тураган	рой.	РБСБ	“
53.	Яструб	рой.	РБСБ	“
54.	Зуб	к-р	РБСБ	“
55.	Гранат	рой.	РБСБ	“
56.	Свистун	з.рой.	РБСБ	“
57. стр.	Льоня	стр.	вд.99	ст.стріляця
58. стр.	Козак	стр.	вд.99	“
59. стр.	Ярий	стр.	вд.99	“
60. стр.	Ягідний	стр.	вд.99	“
61. стр.	Гордий	стр.	вд.99	“
62. стр.	Роман	стр.	вд.99	“
63. стр.	Бурлака	стр.	вд.99	“
64. стр.	Зимний	стр.	вд.99	“
65. стр.	Конашевич	стр.	вд.99	“
66. стр.	Нікто	проп		ст.стріляця
67. стр.	Журавель	стр.	вд. 100	“
68. стр.	Богун	пор[...]	вд. 100	“
69. стр.	Старий	стр.	вд. 100	“
70. стр.	Бойко	стр.	вд. 100	“
71. стр.	Мирон	стр.	вд. 100	“
72. стр.	Калина	стр.	вд. 100	“
73. стр.	Хміль	кул.	вд. 100	“
74. стр.	Чумак	стр.	вд. 100	“
75. стр.	Зимний	стр.	вд. 100	“
76. стр.	Гордий	стр.	вд. 100	“
77. стр.	Чмеренко	стр.	вд. 100	“
78. стр.	Вістун	стр.	вд. 100	“
79. стр.	Воробець	стр.	вд. 100	“
80. стр.	Нестор	стр.	вд. 100	“
81. стр.	Сашко	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
82. стр.	Бурлака	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
83. стр.	Боевик	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“

84. стр.	Вірний	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
85. стр.	Запорожець	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
86. стр.	Байрак	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
87. стр.	Бродяга	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
88. стр.	Скорий	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
89. стр.	Дуб	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
90. стр.	Рудий	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
91. стр.	Борис	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
92. стр.	Лис	стр.	Галайда II Г Буг	“
93. стр.	Комар	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
94. стр.	Ванька	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
95. стр.	Богун	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
96. стр.	Дорош	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
97. стр.	Чумак	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
98. стр.	Дятель	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
99. стр.	Матвій	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
100. стр.	Згода	стр.	вд. Галайда II Г Буг	“
101.	Медвідь	рой.	РБСБ	ст. стрільця
102.	Незабудько	кул.	РБСБ	“
103.	Чалий	кул.	РБСБ	“
104.	Дубенко	кул.	РБСБ	“
105.	Жбурлай	кул.	РБСБ	“
106.	Ромко	сл	РСБ	“
107.	Бігун	боевик	РБСБ	“
108.	Циган	боевик	РБСБ	“
109.	Дуб	боевик	РБСБ	“
110.	Зірка	боевик	РБСБ	“
111.	Кармелюк	боевик	РБСБ	“
112.	Славко	боевик	РБСБ	“
113.	Кармен	боевик	РБСБ	“
114.	Зенко	боевик	РБСБ	“
115.	Богдан	боевик	РБСБ	“
116.	Дорош	боевик	РБСБ	“
117.	Чайка	боевик	РБСБ	“

VI. Надається такі ступені воякам УПА з В ДАНИЛІВ ВПАВШИМ НА ПОЛІ СЛАВИ:

I.	Чайка	кул.	НБСБ
згинув в бою [...] упав в с. Безеїв дня 11.5.45.			ст. вістун
ВІЧНА СЛАВА ПАМ'ЯТІ ГЕРОІВ!			

VII. З датою 25.5.46. представляється до затвердження з В ДАНИЛІВ:

A. Проект номінацій:

1.	Зенон	реф.НСБ	до поручника
----	-------	---------	--------------

2.	Громовий	к-р вд.99	до хорунжого
3. булавний	Чавс	к-р пвд. Галайда II Г Буг	до хорунжого
4. бул.	Сокил/Давид/	к-р пвд.557	до ст. булавного
5.	Скоб	заст. реф.НСБ	до ст. булавного
6.	Охрим	підреф.НСБ	до ст. булавного
7. ст.віст.	Хмелик	бунчужний вд.99	до булавного
8. ст.віст.	Осип	плвх.КВ	до булавного
9. віст.	Крилатий	рой.вд.99	до булавного
10. ст.віст.	Остап	рой.вд.99	до булавного
11. ст.віст.	Хоробрий	рой.вд.100	до булавного
12. ст.віст.	Чумак	рой. Галайда II Г Буг	до булавного
13. віст.	Шопель	виш. Галайда II Г Буг	до булавного
14. ст.віст.	Ручай	рой. Галайда II Г Буг	до булавного
15.	Захарчук	підреф.НСБ	до булавного
16. ст. віст.	Ясень	к-р НБСБ	до булавного

В. Проект посмертних номінацій ВПАВШИХ НА ПОЛІ СЛАВИ:

1. Сірко к-р НБСБ – згинув в бою з вп підчас акції на м Варяж — до хорунжого
 2. ст.стр. Летун кул. РБСБ – згинув дня 18.3.46. відстрілюючись від большевиків на облаві в с. Будинин, вбиваючи 1 нквд-иста, а 2-ох ранивши між ними одного сержанта.— до булавного
- ВІЧНА СЛАВА ПАМ'ЯТІ ГЕРОЇВ!

В. Проект признання ЗІРОК ЗА ПОРАНЕННЯ:

1. хор. Прірва — за одне поранення — одна срібна
2. ст.бул. Дуда к-р вд.100 — за одне поранення — одна срібна
3. бул. Хоробрий рой. вд.100 — за двократне поранення — дві срібні
4. бул. Осип плвх.КВ — за одне поранення — одна срібна
5. бул. Крилатий рой. вд.99 — за одне поранення — одна срібна
6. бул. Білий бунч. Вд. Галайда II Г Буг — за одне поранення — одна срібна
7. ст.віст. Роман рой. вд.99 — за п'ятькратне поранення — п'ять срібних
8. ст.віст. Дубина інт. вд.99 — за двократне поранення — одна срібна
9. ст.віст. Березинський жан. вд.100 — за двократне поранення — дві срібні
10. ст.віст. Соловій рой. вд.100 — за одне поранення — одна срібна
11. ст.віст. Гонта почот вд.100 — за одне поранення — одна срібна
12. ст.віст. Сивий рой. вд. Галайда II Г Буг — за одне поранення - одна срібна
13. ст.віст. Гріша заст. к-ра НБСБ — за рану одержану 9.3.44. в с. [...] в бою з п. бандою - одна срібна
14. ст.віст. Богдан рой.НБСБ — за рани одержані: а/ 15.6.46. в бою з п. бандою. б/ 26.[...].44. в лісі "Грабина" під с. Соколя б. [...] [...], в бою з большевиками. - одна срібна

15. ст.віст. Хмарний боекв НССБ - за рани одержані: а/ в [...] 44 р. на [...] б. с. Карів в бою з німцями. б/ у вересні 44 р. на колонії Суха Липа /Немирівщина/ в бою з большевиками. в/ в січні 45 р. в с. Діброва /Холмщина/ в бою з большевиками. - три срібні
16. вістун Іван почот КВ - за двократне поранення. - дві срібні
17. вістун Явір кул. вд.100 — за двократне поранення. - дві срібні
18. вістун Ворона рой. вд.100 - за двократне поранення. - дві срібні
19. вістун Сокіл рой. вд.100 — за двократне поранення. - дві срібні
20. вістун Аркуша кул. вд.99 — за одне поранення. - одна срібна
21. вістун Ярослав стр. вд.99 — за одне поранення. - одна срібна
22. вістун Долина кул. вд.99 — за одне поранення. - одна срібна
23. вістун Ромко/втратив руку/ звязковий КВ — за одне поранення - одна срібна
24. вістун Левко стр. вд.100 — за одне поранення. - одна срібна
25. вістун Прибувший стр. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
26. вістун Циган кул. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
27. вістун Чорнота кул. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
28. вістун Славко боекв НБСБ — за рану одержану 1.1.45. в с. Діброва в бою з большевиками - одна срібна
29. вістун Гранат рой. РБСБ — за рану одержану 3.12.44. в с. Станин в бою з большевиками - одна срібна
30. вістун Свистун з. рой. РБСБ — за рану одержану 23.11.44. в с. Воля Жовтанецька /Куликівщина/ в бою з большевиками - одна срібна
31. ст.стр. Вирва стр. вд.99 — за одне поранення - одна срібна
32. ст.стр. Згідний стр. вд.99 — за одне поранення - одна срібна
33. ст.стр. Роман стр. вд.99 — за одне поранення - одна срібна
34. ст.стр. Шпак стр. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
35. ст.стр. Калина стр. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
36. ст.стр. Воробець стр. вд.100 — за одне поранення - одна срібна
37. ст.стр. Чумака стр. вд. Галайда Г Буг — за одне поранення - одна срібна
38. ст. стр. Боекв стр. вд. Галайда Г Буг — за одне поранення - одна срібна
39. ст.стр. Запорожець стр. вд. Галайда Г Буг — за одне поранення - одна срібна
40. ст.стр. Вірний стр. вд. Галайда II Г Буг — за одне поранення - одна срібна
41. ст.стр. Згода стр. вд. Галайда II Г Буг — за одне поранення - одна срібна
42. ст.стр. Чалий кул.РБСБ — за рану одержану в жовтні 44 р. в с. Андріївка в бою з большевиками. - одна срібна
43. ст. стр. Дуб боекв РБСБ — за рану одержану 19.1.45. в с. Вілька Мазовецька в бою з НКВД. - одна срібна
44. ст.стр. Циган боекв РБСБ — за рану одержану при кінці лютого 46 на прис. [...] в с. Себечів в бою з п. штурмівкою. - одна срібна
45. ст.стр. Малина боекв — за рану одержану в березні 44 р. на бастионі п. банди с. Посадів. - одна срібна

46. ст.стр. Жбурляй кул.РБСБ — за рану одержану 28.9.44. в с. Монастирок /Немирівщина/ в бою з большевиками. – одна срібна
47. Юрко стр. вд.100 — за одне поранення – одна срібна
48. Петренко стр. вд.100 — за одне поранення – одна срібна
49. Чорний стр. вд.100 — за одне поранення – одна срібна
50. Копитко стр. вд.100 — за одне поранення – одна срібна
51. Смерека стр. вд. Галайда П Г Буг — за одне поранення – одна срібна
52. Кучер стр. вд. Галайда П Г Буг — за одне поранення – одна срібна
53. Граб радист НО — за одне поранення підчас випробовування саморобного електричного запальника – одна срібна
54. Борсук СБ — за одне поранення – одна срібна
55. Довбуш боєвик РБСБ — за рану одержану 9.2.45. підчас большевицької облави в с. Ниновичі – одна срібна.

[...]. Проект відзначень:

1. ст.віст. Шпак бунч. пвд.557 - Бронз. Хрест I-ступеня – за те, що в бою з большевиками в Угринівському лісі 13.4.46. визначився боєвим хистом, відвагою. В часі наступу на большевиків вбив 3-х, а I-го забрав в полон.
2. булавний Ясень к-р НБСБ -Бронз. Хрест I-ступеня – за зведення бою з убп на шосі Белз-Варяж. Бій вела група вичислених 5 вояків. В тому бою зліквідовано повіт. убп, мо й інших військових урядників з пов. Грубешів разом 19 осіб. Власних втрат не було.
3. ст.віст. Гріша з. к-ра НБСБ
4. ст.віст. Чумако рой. НБСБ
5. ст.віст. Богдан боєвик НБСБ
6. стр. Петька боєвик
7. ст.стр. Ваня боєвик НБСБ - Бронз. Хрест I-ступеня – за те, що разом зі ст. віст. Чумаком відбили і розігнали 150 вояків вп і без найменшого ушкодження відступили вбиваючи поручника і сержанта та раничи одного вояка вп.
8. булавний Крилатий рой. вд.99 - Бронз. Хрест
9. вістун Марко стр. вд.99 I-ступеня – за те, що в часі акції на с. Борокожиці 6.4.46. відзначилися хитрістю і підступом партизанської тактики. Вони без стрілу розброїли заставу вп і довідалися кличку. Це уможливило малій горстці наших бійців без стрілу розброїти 21 вояків вп і зловити живим виселеного комісаря.
10. ст.стр. Зенко стр. вд.100 - Бронз. Хрест
11. стр. Липа стр.вд.100 II-ступеня – за те, що визначилися відвагою й вояцькою дисципліною в часі засідки на [...] та вп на шосі Грубешів-Варяж 25.[...].46. В часі коли большевицька танкетка почала підїздити до місця нашої засідки, вони оба лишилися коло к-ра Лиса, мимо того, що 20 інших стр. панічно відступило. За їх прикладом пішли інші стрільці та почали обстрілювати танкетку, яку ушкоджено.
12. ст.стр. Чалий кул. РБСБ Бронзовий

13. стр. Козак боевик РБСБ Хрест
14. ст.стр. Летун кул. РБСБ II-ступеня – за відвагу, яку виказали в бою з мо дня 8.5.45. відбиваючи наступ 70 міліцистів на с. Криниця і таким чином здержали рабункові наїзди на українські села.
15. вістун Яструб рой. РБСБ - Бронз. Хрест II-ступеня – за те, що будучи в почоті к-ра Галайди, коли той був важко ранений підчас наступу в березні 44 на осідок польської банди в с. Острові щиро і віддано допильнував важко раненого к-ра аж до часу відставлення його з поля бою до санпункту. В поворотній дорозі до заст. к-ра Галайди зістав ранений відламком німецького гранатомета.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 35–40.

УПА-Зах.
Сян
Таємно!

Постій, 1 листопада 1946 р.

НАКАЗ ч. 4/46

Витяг із Наказу Замку ч.17 від 1 січня 1946:

Уступ I точка 1. Перестерігається перед — а/ ангажованням і зводжуванням боїв більшої міри у зимовому речинці.

Уступ I точка 2. У приміненні далекого рейдування в зимовому речинці належить руководитися радше тактичною необхідністю вийти, чим політпроп. доцільністю відбути рейд.

Уступ I точка 4. ШГ опрацюють і перешлють до дня 15.4.46. географічно-стратегічну характеристику терену на підставі такого ж опрацювання КВ, з узагальненням набутого досвіду з повстанських діянь у відношенні до теренової різьби /природні й штучні теренові предмети/, населення й окупантів.

Уступ II точка 2. Признається воякам УПА-Захід:

A. БРОНЗОВИЙ ХРЕСТ БОЙОВОЇ ЗАСЛУГИ:

8. хор. Ягода КВШ/6 1.1.46.

9. “ Шум сот.Г 6 1.1.46.

10. “ Біс сот.Г 6 1.1.46.

Уступ II точка 3. Стверджено, що при передачах ряду вояків УПА, в тому фактичних і функційних старшин до інших ресортів зобов'язані до передання часто кермуються не найважливішим прийомом: чи дана одиниця буде там працювати більше, чим на попередньому пості.

Уступ II точка 4. Незалежно від Полевих і Козацьких Судів діючих [...]х УПА супроти всіх її учасників, - членство УПА може бути піддане [...]им порядком на підставі Правильника Судівництва в ОУН, що з днем [...]5. діє законно.

Уступ III точка 1. Стверджено, що у перевишколах комскладу замало [нада]ється уваги на здібніших рядовиків і їх не підтягають. Дальший тяг цієї точки наказу вказує на потребу пізнання основного [...]ння кожного рядового стрільця, вишукання всіх здібніших і сильніших [хара]ктером, зокрема тих, які відзначаються вродженою вдачею “ватажків” та вивичування їх на командирів.

Уступ IV точка 1. Звертається увага к-рів на інструкцію Замку 6 ч. 8/3/45 від 10.11.45. “Політвиховникам і Командирам Груп УПА-Зах.” /розіслано/ та її виконання.

Уступ IV точка 2. Підчинені занедбують подати у звітах як виконано т.П, 5. 6 Наказу Замку ч.14 від 10.7.45., тобто, як пройшло вивчення бійцями Присяги, а к-рами Провідних Правил в бою. — Додатково заряджується вивчення всіми тексту і мелодії Маршу УПА-Зах.

Уступ [...] точка 1. Поручається брошурку: - К-ий “Советський патріотизм” серпень 45.

Уступ VI. точка 3. На порозі Нового 1946-го Року пересилається Українській Головний Визвольній Раді, Головній Команді УПА і Проводам побажання багато сил в Праці і Визвольній Боротьбі, а Вояцтву міцної віри в [...]ужність нашої Справи і недалеку Перемогу.

Підписано:

/-/ Р.Шелест в.о. к-р УПА-Зах

/-/ В.Савчук в.о. Шеф Штабу

Повищий витяг Наказу Замку подається до відома й виконання військами УПА-Зах. Групи Сян.

Слава Україні!

/-/ Дубровник
в.о. шефа штабу ГС

/-/ Олег
в.о. к-ра ГС

Дістають:

Замок	2 пр.
КП	3 пр.
ОД і КВ	6 пр.
ШГС	1 пр.

Разом вибито 12 примірників

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 47–50; 51.

УПА-ЗАХ.
СЯН
Таємно!

Постій, 21 листопада 1946 р.

НАКАЗ ч. 5/46.

I. У зв'язку з проектом поданим у наказі ШГС ч.1/46 — Замок Наказом ч. 18-ть від 1.3.46. надав таким воякам УПА-Зах. СЯН слідуючі степені:

I. СТАРШОГО БУЛАВНОГО

1. стр.	Карпо	сот.	21.12.44. Д
2. стр.	Голуб	поч. КВ	17.9.45. Д
3. стр.	Певний	поч. КВ	17.9.45. Д
....			
20. ст.стр.	Прірва	КВ	1.1.46. Д
21. ст.віст.	Гайда	бунч.	1.1.46. Д

2. БУЛАВНОГО

1. ст.віст.	Новина	с.пис.	19.10.45.Д
...			
8. віст.	Босфор	поч.В.	1.1.46.Д
9. віст.	Байда	поч.В.	1.1.46.Д
10. віст.	Хмара	поч.В.	1.1.46.Д
11. віст.	Кіндрат	з.сот.	1.1.46.Д
12. віст.	Гучава	с.плвх.	1.1.46.Д
13. ст.віст.	Кропива	з.чот.	1.1.46.Д

3. Пор. Кийданець поч. ВЛ признано ступінь поручника одержаний в рядах УГА.

Тим же наказом Замку ч. 18 від 1.8.1946 р. признано воякам УПА-Зах. Г СЯН:
А.БРОНЗОВИЙ ХРЕСТ — БОЙОВОЇ ЗАСЛУГИ

...			
8. бул.	Лев	чот.	28.8.45.Д
9. бул.	Новина	с.пис.	28.8.45.Д
10. бул.	Кіндрат	[...]сот.	28.8.45.Д
11. ст.бул.	Крук/Зірка/	сот.	28.8.45.Д
12. бул.	Діброва	рой.	28.8.45.Д
13. стр.	Андруша	стр.	28.8.45.Д
14. стр.	Вишня	стр.	28.8.45.Д
15. стр.	Мороз	стр.	28.8.45.Д
16. стр.	Гонга	стр.	28.8.45.Д
17. стр.	Хоробрий	стр.	28.8.45.Д
18. стр.	Семенко	стр.	28.8.45.Д
19. стр.	Чорний	стр.	28.8.45.Д
20. стр.	Фон	стр.	28.8.45.Д

21. стр. Левко стр. 28.8.45.Д
22. стр. Іван стр. 28.8.45.Д

III. Проекти зірок за пораненняз наказу ШГС ч.І/46 від 20.1.46. і з наказу ШГС ч.2/46. Від 2.5.46. уважати за признані з днем нинішнього наказу в цілій своїй розтягності.

СЛАВА УКРАЇНІ!

/-/ Дубровник
в.о. ш. Штабу Г Сян

/-/ Олег
в.о. к-ра Г Сян

Розподіл:
Замок — 2 пр.
КП — 3 пр.
ОП і КВ — 6 пр.
ШГС — 1 пр.
Разом вибито — 12 пр.

Воля Народам! Воля людині! Смерть тиранії!

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 52–56; 57–59.

Група “Сян”

Постій, 25.XII.1945.

СВЯТОЧНИЙ НАКАЗ!

З надходячим Різдром Христовим та новим роком поздоровляю Вас повстанським привітом: “Україна в неволі — Визволимо її!”

Проженемо зайдів — окупантів, знищимо ворогів, визволимо нашу святу Батьківщину — Україну й збудуємо величній храм волі і щастя нашо-го народу — Самостійну Соборну Українську Державу!

На Вас Друзі Повстанці — вся надія і віра народу!

Не посоромимо наших прапорів, не заведемо покладених на нас надій!
Україна буде вільною і незалежною!

При цьогорічній Святій Вечері на порозі нового 1946 року, — не буде з нами нашої найближчої рідні, з якою ми змалку святкували Різдво Христове.

Але з нами буде наша велика родина — Україна, і з нами будуть Духи наших павших Друзів, всіх Героїв і Мучеників українського народу.

А колядувати вийдемо з нашими кулеметами й так заспіваємо ними наших кріпких повстанських колядок, щоб усі окупанти почули, що ще живе славне українське вояцтво — козацтво, що ще живе, не вмерла і не вмере — вільнолюбна, непокорима повстанська Україна.

Зі старим роком, який відходить від нас — хай умре старе лихо й неволя, а ми добємо його!

З Різдом нової Правди, на порозі нового року, хай прийде й увінчає наші стяги і нашу зброю вінець перемоги!

За Рождество Правди, за Рождество Волі — ще міцніше, ще вижче піднесім нашу зброю!

Слава Україні!

/-/ Дубровник
в.о. шеф штабу

/-/ Олег
в.о.к-ра групи “Сян”

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 2.

К-р В. Данилів

Постій, 6.1.1946 р.

НАКАЗ

відділам і підвідділам УПА В[ідтинка] Данилів з нагоди Святвечора й Різдва Христового.

Українські повстанці!

Сьогодні Ви спільно засідаєте до святої вечері в день Святвечора Різдва Христового. Може й не одного огортає сум та туга, що він не може сьогодні вечеряти в рідній хаті разом зі своєю ріднею. Може вже й не має рідні, бо її закатавав наїздник, а вона тиняється десь далеко на сніжних просторах Сибіру й сьогодні без шматка хліба, чи же[й] мерзне по залізничних станціях величезної катівні народів — большевицької Росії. Але вірю, що кожний з Вас є гордий, що сьогодні спільно з іншими Великими Синами своєї Батьківщини зі зброєю в руках засідає до тої святочної вечері. Вірю, що кожний є свідомий того на який шлях вступив і сьогодні при цій вечері клянеться на кров поляглих за волю своєї многотраждальної Батьківщини на всіх її побоевищах, на кров закатованих ворогом у тюомах, на шибеницях, розстрілами м всюди деінде, не зложити цієї зброї до того часу, доки ворог є на Україні.

Повстанці!

Зараз український нарід переживає найстрашнішу неволю, яку знає історія в своїй тисячолітній тягlostі. Більшовицько-московський і німецький імперіялізм з найбільшою жорстокістю і завзяттям почали винищувати український нарід, а в першу чергу й революційні кадри. Гітлерівські сатрапи винищували його фізично. Сталінські імперялісти крім нечуваного фізичного винищування нашого народу, взялися до винищування його тисячолітніх діхових надбань. Вони хотіли вирвати з народу його душу, щоб опісля зробити з нього “одну неделіму русскую націю”. Кров'ю, засланням і

терором тисяч найкращих синів України хотіли знищити нашу культуру, побут, звичаї і обичаї, нашу освячену предками традицію, а заводити свою московську. Хотіли вирвати від нього святкування його традиційних свят, а між ними й Різдва. Наш нарід різними методами боровся зі страшним терором. Прийшов час найбільшого терору. Здавалося, що ворогові вже вдалося і вже затирав з радістю руки кремлівський Нерон.

Та в найгірший час сталінської жорстокої неволі український народ не зломився і не дав топтати свлїх святощів. Його найкращі сини стали зі зброєю в руках у рядах Української Повстанської Армії в обороні потоптаних прав і святощів. Одного наїзника — гітлерівської Німеччини вже немає. Він ганебно записав свою роллю в історії світу. Зараз на широких просторах України іде завзята боротьба лише з большевицьким наїзником. В цій боротьбі наш нарід виказав велитенський героїзм і консолідацію та веде цю боротьбу успішно. Історія народів не мала досі прикладів такої героїчної боротьби й такої консолідації народніх мас в таких жажливих умовах боротьби, в яких веде її український народ.

Сьогодні в день Різдва Христового ми глибше призадумаймося над долею нашого народу. ще одне Різдво в неволі приходить нам святкувати, але ми є зі зброєю в руках. Вірмо твердо в нашу перемогу й в надходячу волю. Як народився Христос, так і для нас народиться день волі.

В о я к и У П А !

Сьогодні складаю Вам признання за Вашу жертвенну боротьбу. Честь Вам, що Ви зрозуміли тяжке положення свого народу і пішли на зустріч смерті і невгодам, які зі собою несе наша боротьба, наражуючи все, що для Вас найдорожче на наругу ворога. На своїм прапорі Ви виписали “воля, або смерть” і вірю, що не знайдеться такий, хто би покладеного на себе обов'язку не виконав до кінця.

Клянїмось на кров і терпіння народу, на потоптану його честь і святощі, що зброї не опустимо доти, доки не здобудемо волі. Хай це для нас буде заповітом і додасть нам гарту й витривалости в нашій боротьбі.

Х Р И С Т О С Р А Ж Д А Є Т Ь С Я !

К-р Відтинка Прірва

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11, 34.

Сян

В місяці квітні 1946 р.

Усім військам УПА та збройним частинам Української Народньої Самооборони, Групи Сян, в день Воскресення Христового

НАКАЗ!

Друзі — Повстанці, Вояки Славної Української Повстанської Армії!

Смертю — смерть поборов!

Смертю зненавиджених ворогів-окупантів очистимо нашу землю від загартників-поневолювачів!

Смертю наших найкращих Друзів-Героїв, святою жертвою їхньої крові і життя — простелимо шлях до волі!

Смертю — смерть поборомо і нашими великими жертвами та боротьбою здобудемо, воскресимо волю!

Поки в наших серцях вільний козацький дух, а в руках зброя — поти ми вільні і присягаємо, що вільний буде наш народ!

Сьогодні у великий день Воскресення Христового задзвенимо знову нашою зброєю до самих небес, що Христос Воскрес — і Воскресе Україна!

/-/ Дубровник
[...] шеф ШТ Сян

/-/ Олег
в.о. к-ра Г. Сян

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 4.

УПА-Зах.
Сян
Таємно!

Постій, 22 січня 1947.

НАКАЗ ч. 6/1/47¹

І. З Наказу Замку ч.19. від 1 червня 1946:

1. В період зими 1945/46 рр. противник кинув проти українського народу і Української Повстанської Армії-Захід около 9 дивізій внутрішніх і фронтових військ НКВД; обсадив ними майже всі села півд.зах. земель на протязі трьох місяців і приступив до широко закроєних і дотепер небувалих, збройних і політичних дій, в цілі остаточного знищення нас та переведення м. і. виборів до т. зв. Верховної Ради ССРСР. Головним збройним засобом ворога було накопичення людських сил, намагання відрізати харчеве постачання обсадою терену та постійним переслідуванням з використанням снігу.

У важкій, продовжуваній національно-визвольній боротьбі народ встоявся і натиск видержав, а зокрема вибори цілковито, в місті і в селі, збойкотував. Відділи УПА, примінивши відповідну умовинам повстанську тактику, в загальному відбили цей ворожий наступ і виконали завдання оборони народу і себе перед фізичним знищенням і моральним розкладом. — Важка та завзята боротьба вирвала з рядів УПАрмії багато вояків-героїв, які в службі нації зложили своє життя на Полі Слави — Слава Їх Памяті!

¹ Наказ охоплює всі ТВ УПА ВО УПА "Сян".

Окупант продовжує збройний наступ, та він вже буде проходити серед більш пригожих внутрішніх і зовнішніх міжнародних ускладнень.

Треба доложити усіх зусиль в оперативно-тактичній ділянці, щоби мати можливості проводити далі повстанські, пропагандивно-боеві дії захищати народ і кадри перед втратами, дошколюватися і[...] Політично вироблятися. Противник зневірюється у своїй поставі супроти поневолеваних народів і світу, то ж ми мусимо вірити в перемагаючу справедливу ідею, за яку боремось.

2. Штаби і Команди подбають, щоби до дня 30 вересня 1946 р. остаточно доповнити, виготовити і прислати: а/ історії Груп, б/ хроніки відділів, в/ описи характеристичних боїв /наскоків, засідок і тп./ та описи збірних і поодиноких геройств, г/ листи Поляглих на Полі Слави, д/ листи старших підстаршин.

3. В найкоротшому речинці переслати тактичні зведення за місяці ц. р. і внески підвищень та відзначень. При тому оминати похибок /подвійних заподавань, невірних ступенів і функцій, незнаних псевд, дат й фактів.

II. Замок Наказом ч.19 від 1.6.46. признав таким воякам УПА-Зах.ГС

A. БРОНЗОВИЙ ХРЕСТ БОЙОВОЇ ЗАСЛУГИ

1. ст.віт.	Гонта	чот.з ВВ	8.10.45.
2. стр.	Стрiла	рой.з ВВ	8.10.45.

Б. ВИРІЗНЕННЯ

1. ст.стр.	Дубовий	мін.з ВВ	15.10.45.
2. стр.	Возовий	кул.з ВВ	8.10.45.
3. стр.	Лісовий	стр.з ВВ	8.10.45.

III. Витяг із Наказу Замку ч.20. від 10.8.46:

I. Дальші оперативно-тактичні дії, як дотичні функції.

II. За повновластю ГК УПА від дня 10.7.46. підвищується в ступенях вояків УПА-Зах.:

ДО СТУПЕНЯ СОТНИКА

9. пор.	Рен	КВ 26	22.1.46.
10. пор.	Залізняк	КВ 27	22.1.46.
11. хор.	Ягода	КВ 28	17.9.45.

ДО СТУПЕНЯ ПОРУЧНИКА

9. хор.	Громенко	сот.26	22.10.46.
10. "	Шум	сот.27	"
11. "	Біс	сот.27	"
21. ст.бул.	Барон	сот.26	22.10.45.
22. ст.бул.	Веселий	сот.26	2.4.45.
23. ст.бул.	Дідик	сот.26	1.6.45.
24. ст.бул.	Бір	сот.26	22.1.46.
25. ст.бул.	Хрін	сот.26	22.1.46.
26. ст.бул.	Балай	сот.27	22.1.46.

27. ст.бул.	Карпо	сот.28	21.12.44.
ДО СТУПЕНЯ ХОРУНЖОГО			
1. ст.бул.	Прірва	КВ 28	22.1.46.
4. ст.бул.	Яворенко	кап.26	22.2.46.
15. ст.бул.	Бурлака	сот.26	22.1.46.
16. ст.бул.	Байда	сот.26	22.1.46.
17. ст.бул.	Кривуля	пвх.26	2.4.45.
18. ст.бул.	Гуцул	[...].26	2.4.45.
19. ст.бул.	Цяпка	чот.26	17.11.44.
20. ст.бул.	Крилач	чот.26	22.1.46.
21. ст.бул.	Орський	сот.26	7.1.46.
22. ст.бул.	Гусак	бунч.26	9.8.45.
23. ст.бул.	Умань	сот.27	22.1.46.
24. ст.бул.	Степовий	бунч.27	22.1.45.
25. [...] —	д-р Сірко	лік.27	28.11.45.

Підписано: /-/ Р.Шелест в.о. К-р УПА-Зах
 /-/ В.Савчук в.о. Шеф Штабу

 Подається до відома і виконання усім військам УПА-Зах. Групи Сян

Слава Україні!
 /-/ Дубровник /-/ Олег
 в.о. Шеф Штабу ГС в.о. к-ра ГС

Розподіл:
 Замок — 2 пр.
 КП — 3 пр.
 ОП і КВ — 6 пр.
 ШГС — 1 пр.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 60–63, 64–65.

Summary

This section contains Orders (Nakazy) Nr. 1/46 and Nr. 2/46, signed by Commander of the VO UPA 6-“Sian”, “Oleh” (Myroslav Onyshkevych) pertaining to promotions and decorations of the soldiers of the Tactical Sector “Danyliv”. An extraction from the Order from December 1945, signed by D. Chernets’ and the Order on the Occasion of Christmas 1946, issued by the Commander of the Tactical Sector “Danyliv”, “Prirva” (Ievhen Shtendera).

Інструкції

УПА — Захід
Сян
Данилів

Постій 5.ІІІ.1947.

ІНСТРУКЦІЯ

Згідно з наказом з гори, к-ири Вд. ви[...] при місячних звітах в розділі розвідки подавати рух автомашин на шосах і залізниць по чинних залізних дорогах.

Звіт руху повинен бути поданий очно за слідуєчим порядком: в яких напрямках переїжджали, що перевозили, та скільки переїхало автомашин чи залізниць за час звітового місяця.

Для улєкшення праці в цьому напрямку доручається потворити на стаціях та в селах положених при гостинцях, обсерваційні пункти та заангажувати відповідних людей для обсервації даного руху, які будуть про це точно звітувати.

В звязку з повищою інструкцією наказується:

1). Подати до дня 10.ІІІ.1947 р. приблизно дані про рух на вище вимієних шляхах за місяць лютеєнь 1947.

2). На будуче подавати кожноразово в місячних звітах дані про рух моторів на залізних шляхах та шосах і то по можності якнайточніші.

Слава Україні!

Героям Слава!

/-/ Громовий
в.о.ш.ш. КВ.

/-/ Беркут
в.о.к-ра [...]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 2.

Постій 15.3.1945

ВЗІР ЗВІТУ для політвиховників відділів і підвідділів УПА — З, Буг.

Тут написати назву відділу чи підвідділу Постій,.....
/псевдо політвиховника/.

ЗВІТ

за час від..... до..... 1945. р.

I. Особові справи.

1. У підвідділі є: чотових, політвиховників

2. -“- є: роєвих.....?

3. Бракує політвиховника в чоті.....?, рої....? Чому — ?
 4. Зміни політвиховників / хто відійшов, чому, хто прийшов?/
- II. Політвиховна робота.
1. Серед бійців.
- a/ у звіттовому часі проведено:
 - в чоті I. — гутірок...?, читань...?, докладів...?
 - в “- II. “- “- “- “-
 - в — “- III. “- “- “- “-
 - б/ теми: /гутірок, читань, докладів/.
 - в/ відбуто імпрез: /історичні річніці, національні свята, веселі ватри тощо/.
 - г/ відбуто відправ: чотових /ройових/, політвиховників — ? Що обговорено.
 - г/ відбуто перевірок політвиховної роботи в чотах /роях/ — ? Оцінка.
2. Серед командирів.
- a/ відбуто політичний нарад з командним складом підвідділів — ?
 - б/ відбуто конференцій з командирами — ? що обговорено — ?
3. Серед населення.
- В яких місцевостях і скільки відбуто:
- a/ мітінгів — ? /тема, кількість присутніх громадян, настрої/
 - б/ принагідних розмов — ? /з ким, який успіх/
 - /назви місцевостей і осіб подавати тільки шифром/.
4. Вишколи /який вишкіл, як довго тривав, плян вишколу, число кандидатів/.
- III. Вартість відділів:
1. Морально-боєва — /чи охочий і завжди готовий прийняти бій? чи ударно нападає ворога? ідейність, вояцька честь, хоробрість відділу/.
 2. Політична — /чи бійці свідомі за що, в союзі з ким, проти кого воюють/.
 3. Господарча — /як відділ зодягнений, харчований, засоблений в боеприпаси/.
 4. Недомагання відділу — /які, чому/.
- IV. Настрої населення: /як відноситься до відділів УПА, до нашої боротьби взагалі, чи переконане в нашій перемозі, чи помагає нам і в який спосіб, чи готове стати до активної боротьби з ворогом, як відноситься до ворогів/.
- V. Хто зі зверхників і коли провадив контролю політвиховної роботи в підвідділі.
- VI. Коли і яку отримав літературу та як її використав і як зберігає.
- VII. Плян роботи на найближчий звіттовий час /скільки гутірок, який матеріял заплановано робити в поодиноких чотах/.
- VIII. Власні завдання і побажання.
- IX. Описи боїв /на окремих аркуші/.

Слава Україні!
/підпис/.

Політвиховники відділів придержуються приказаної в горі форми й звітують про такі справи:

1. Скільки сотенних політвиховників?
2. В котрій сотні бракує політвиховника, чому?
3. Якого політвиховника змінено й чому?
4. Скільки відправ, зустрічей і конференцій відбув з підзвітними політвиховниками? Що обговорено й які дано інструкції?
5. Скільки перевірок політвиховної роботи проведено в підвідділах? Оцінка.
6. Скільки політичних нарад відбув з командним складом в відділі, /підвідділі і коли? Що обговорено?
7. Які вишколи і з ким перевів. Плян вишколу /окремо/.
8. Оцінка вартости відділу, як цілости.
9. Оцінка кожного відділу зокрема і їх політвиховників.
10. Відносно настроїв вояцтва і населення, гляди стр.І.

* * *

Опис бою

Найважливіша річ — бій вірно відтворити. Щоб бій вірно відтворити, треба бути очевидцем бою. При описі бою дбати, щоб дати відповідь на такі дані:

1. Дата і місце бою.
2. Сили власні і ворожі.
3. Озброєння власне і вороже.
4. Положення власне і ворога.
5. Якщо бій був запланований — подати коротко план і ціль бою.
6. Час тривання і перебіг бою.
7. Вислід бою /по чий стороні перемога, хто опанував поле бою/.
8. Втрати власні /вбиті, ранені/.
9. Втрати ворога /вбиті, ранені/.
10. Военна здобича.
11. Власні недотягнення в бою.
12. Окремі героїчні вчинки поодиноких підвідділів, кулеметних гнізд, бійців і т. д.
13. Поляглих подати до увіковічнення /імя — шифр, псевдо/.
14. Цікаві ситуації на поодиноких відтинках бою, постава наших бійців, командирів, свої вражіння.

Пригадується: кожен політвиховник обов'язаний виготовити опис кожного бо[ю] рейду, засідки свого відділу /підвідділу/.

Найменше два рази в місяць кожен політвиховник обов'язаний подати опис цікавіших моментів з життя відділу на постоях чи в рейдах. Крім того подавати нові пісні, вірші, веселі оповідання тощо.

* * *

[...] VI. в.

Постій, 15.3.1945. р.

Політвиховникам відділів і підвідділів “Буг” до виконання.

I. На основі зарядження КВШ VI. Наказую вести з днем 1 квітня 1945 р. “журнали” політвиховної роботи. “Журнал” має давати кожночасно політвиховникові відносно відділу /підвідділу/ і його зверхникам образ політвиховної роботи.

Форма: 1/ На обкладинці грубшого зошита поміщується напис “Журнал політвиховної роботи в /сотні, чоти — тут подається відповідний підвідділ і ініціали його назви/.

2/ На початку “журналу” умістити список псевд повстанців підвідділу за чотами і роями.

3/ Далі політвиховник вписує в хронологічному порядку кожне заняття в такий спосіб:

Постій ... /дата/

Зазначувати “населений пункт”, або “ліс”.

ЗАНЯТТЯ ч. /чергове/

а/ тема...../короткий план занять/

в/ бере участь/нпр. Сотня, перша чота і III чота/...

г/ неprisутні..... /нпр. Якщо з чоти не prisутніх є кількох бійців то подавати псевда, якщо не prisутній цілий рій — врисувати: перший рій другої чоти — без вирахування бійців/,

г/ з причини

д/ кінцеві запитання повстанців /вписувати цікавіші з них/,

е/ завваги політвиховника до теми /як повстанці сприймають тему, які місця для них особливо незрозумілі, на які питання політвиховник не міг дати відповідь/.

Підпис командира відділу:

Підпис політвиховника:

4. Журнал політвиховної роботи провадить кожний політвиховник з сотні. Якщо в сотні працюють самостійно чотові політвиховники, то вони щотижня звітують про свої заняття, як вище сотенному політвиховникові, а він на підставі звіту записує їх в журнал.

II. Доручую кожному політвиховникові зорганізувати для себе підручно похідну бібліотеку, в якій мусять бути інструкції та матеріали для політвих. роботи.

III. Наказую подбати, щоби до 15 квітня 1945. р. кожний повстанець вивчив на память присягу вояка Української Повстанської Армії.

Слава Україні!

/-/ Стрункий

в.з. Див. /підпис/

Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 11[XII], 67–68.

Постій 30.8.1946

**[Взір санітарного звіту, евіденційного листка,
політвиховного звіту]**

Залучник ч. I.

Число ?

Псевдо санітаря вд.

постій, дня1946 р.

САНІТАРНИЙ ЗВІТ

за час від до 1946 р.

I. Особові справи:

1. у пвд. є: чотових санітарів
2. у пвд. є: ройових санітарів
3. Бракує санітарів в пвд. ... ?, рої ... ? Чому ...?
4. Зміна санітарів /хто відійшов, чому, хто прийшов?

II. Санітарні справи:

1. На ? місяці було:

А/ занедужань на заразливі недуги ... старшин, ... підстарш., ... стрільців. З того померло: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців, /заввага: хворих на заразливі недуги належить обов'язково відсилати негайно на сан. пункт./

Б/ занедужаня на незаразливі недуги: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців, з того було:

а/ на лікуванні у вд.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців,

б/ на лікуванні у сан. пунктах: ... старш., ... підстарш., ... стрільців. З того померло: під а.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців, під б.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців,

В/ ранених: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців, з того було:

а/ на лікуванні у вд.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців,

б/ на лікуванні у сан. пунктах: ... старш., ... підстарш., ... стрільців. З того померло: під а.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців, під б.: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців,

Г/ вбитих: ... старшин, ... підстаршин, ... стрільців.

III. Господарка перевязочним матеріалом та ліками:

Тут належить подавати докладно:

А/ прихід ліків та перевязочного матеріалу, заподаючи:

а/ дату одержання ліків та перевязочного матеріалу,

б/ від кого,

в/ скількість /подати рід, та кілька [...], метрів, чи [...] кожного ліку та перевязочного матер. зосібна/

Б/ розхід ліків та перевязочного матеріалу, заподаючи:

а/ кількість та рід ліку чи перевязочного матер.

Г/ стан ліків та перевязочного матер. на день 01. кожного слідуемого місяця після звітового. /подати рід і кількість ліків та перевязочного матер. які остали на слідуочий звітовий місяць./

Заввага:

/Підпис санітаря вд./

Залучник ч.2 Евіденційний листок

Імя і прізвище: /мусить бути зашифрована, при шифрованні вважати на це, щоби кількість букв в імені та прізвищі в нешифрованім була така сама як у зашифрованім. Дуже часто трапляється, що зашифроване назвище пр.: торба зашифроване є вже трб, отже зашифроване назвище складається тільки з 3, а не з пяти букв, як повинно бути./

Ступінь і псевдо: /ступінь одержаний в УПА./

Дата уродження: /це є день, місяць і рік, деякі к-рі вд. подають тільки рік, а це є невистачаюче./

Освіта й зайняття: /подавати докладно, а не пр: неціла середня, що це значить “неціла” і [...]. чи [...] кл. гімн. чи учит. семінарія, або “торговелька”, яка [...] — місячна, 2-річна чи 4-річна, по 6. чи 7. кл. народній, чи по 6. кл. гімн., чи по “матурі” гімн./

Відбута військова служба: /подати армію і час, пр.: Ч.А. від 12.04.41р. до 15.08.42 р., не як деякі к-рі вд. подають “ 2 місяці Ч.А.”.[...] днів Нім. А.”/ Здобути ступені й сповнювані функції: /в яких арміях і як довго, пр.: Ч.А. ройовий від 13.03.42 р. до 15.08.42 р./

Чи є членом ОУН і коли:

Стан здоровля: / подавати “здоровий” або описувати хиби, якщо які має/

Стан родинний: /подавати: або вільний, або жонатий або вдовець/.

Характеристика: /під оглядом національним, бойовим та моральним/.

Примітка: /тут подати: коротку житєпись від часу коли закінчив школу, або від часу, коли зачав працювати [...] пр.: від 25.07.40 р. районий господарник в районі Кавки, від 24.02.41 р. чотовий в вд. [...], а від 20.07.40 р. чот. у вд. ?./

/підпис к-ра вд./

Залучник ч.3 Евіденційний листок впавших на Полі Слави

Імя і прізвище:

Ступінь і псевдо: до точок 1, 2, 3, 4 відносяться ці самі замітки,

Дата уродження: що і в “Евіденційному листкові” Зал. І.

Місце уродження:

Ступінь і функція в УПА:

Освіта і професія:

Відбута військова служба /в яких арміях і коли/ та здобуті ступені: До точок: 5 і 7 відносяться ці самі замітки, щ о і в "Евіденційному листкові" Зал. Ч.І.

Коли, де й як згинув: /подати дату, місце та обставинах серед яких згинув/.

Де поховано: /подати докладно місце, де поховано, так щоби кожної хвилини було б можна віднайти його могилу. Добре було б долучити [...] місця, де поховано./

Життєпись:

Примітка:

/підпис бунчужного вд./ /підпис к-ра вд./

залучник ч. 4.

[...] вд. та пвд.

Псевдо плвх.

Постій, дня1946 р

ЗВІТ

за час від ... до ... 1946 р.

I. Особові справи:

1. у пвд. е: чотових політвиховників
2. у пвд. е: ройових політвиховників
3. бракує політвиховників в чоті? рої? Чому ...?
4. зміни політвиховників /хто відійшов, чому, хто прийшов?

II. Політвиховна робота:

1. Серед бійців:

а/ у звітвому часі проведено:

в пвд. ... — гутірок ...?, читань ...?, докладів ...?

в пвд. ... — гутірок ...?, читань ...?, докладів ...?

в пвд. ... — гутірок ...?, читань ...?, докладів ...?

б/ тема: /гутірок, читань, докладів/.

в/ відбуто імпрез: /історичні річниці, національні свята, веселі ватри тощо/.

г/ відбуто відправ: чотових /ройових/ плвх ...? Що обговорювано?

д/ відбуто провірок політвиховної роботи в чотах /роях/ ...? Оцінка.

2. Серед командирів:

а/ відбуто політичних нарад з командним складом — пвд. ...?

б/ відбуто конференцій з командирами ...? Що обговорено?

3. Серед населення: в яких місцевостях і скільки відбуто:

а/ мітінгів ...? /тема, кількість присутніх громадян, настрої/,

б/ принагідних розмов ...? /з ким, який успіх?/,

4. Вишколи /який вишкіл, як довго тривав, план вишколу, число кандидатів/

III. Вартість відділів:

1. Морально — бойова — /чи охочий і завжди готовий прийняти бій? Чи ударно нападає ворога? ідейність, вояцька честь, хоробрість вд./.
 2. Політична — /чи бійці свідомі за що, в союзі з ким, проти кого воюють/
 3. Господарча — /як вд. зодягнений, харчований, засоблений в боеприпаси/
 4. Недомагання вд. — /які, чому/.
- IV. Настрої населення: /як відноситься до відділу УПА, до нашої боротьби взагалі, чи переконане в нашій перемозі, чи помагає нам і в який спосіб, чи готове стати до активної боротьби з ворогом, як відноситься до ворогів/.
- V. Хто зі зверхників і коли провадив контролю політвиховної роботи в пвд.
- VI. Коли і яку одержав літературу та як її використав і як зберігає?
- VII. Яка є робота на найближчий звітний час /скільки гутірок, який матеріял заплановано проробити в поодиноких пвд./.
- VIII. Власні завваги і побажання.
- IX. Описи боїв /на окремому листку паперу/.

/підпис плвх./

Слідуючі дані: а/ ступінь та псевдо стрільця, б/ дата уродження, в/ функція, г/ пвд д/ дата попередніх відзначень та число і дата наказу, е/ характеристика стрільця під оглядом національним, бойовим та моральним, є/ чи був караний, якщо був, то дата і висота виміру кари, з/ короткий, а докладний протокол події, на основі якої стрілець заслуговує на відзначення, — протокол цей підписує двох свідків цієї події.

Виказ стрільців пропонованих до відзначення зірками — за поранення. Виказ цей мусить обіймати слідуючі дані: а/ ступінь і псевдо стрільця, б/ дата уродження, в/ функція, г/ пвд, д/ дата і місце [...] в якому стрілець був ранений, е/ чи перед тим був вже коли ранений, якщо був, то є/ кілька разів і коли та де, з/ чи був вже перед тим відзначений за поранення, якщо так, то число і дату наказу, на основі якого був відзначений.

Частина пята:

Означаємо її коротко римською цифрою “V”.

В цій частині належить подавати докладні звідомлення про пророблений матеріял у звітному часі з військового вишколу. Не вистарчить — якщо деякі к-рі вд. звикли подавати: “у звітному місяці пророблено службу полеву, внутрішню службу”, але треба подавати точно кілька годин присвячено даному предметові у кожному з пвд. — якщо були такі обставини, що не дозволяли на проведення нормального[...] вишколу, тоді їх також треба згадати.

Частина шоста:

Означаємо її коротко римською цифрою “VI”.

В цій частині належить подати докладне звідомлення з проведення політвиховної праці в вд.

Як прилогу до цієї частини військового місячного звіту належить долучити звіт з політвиховної праці політвиховника вд.. [...] плвх вд. після залученого зразка /залучник ч. 4/

Частина сьома:

Означаємо її коротко римською цифрою "VII".

Тут к-р вд подає свої завваги та побажання.

Кожну частину зосібно підписує к-р вд. і сам особисто відповідає за її зміст, старанне та в назначеному речинці виконання.

К-рам вд. [...]

Постій, дня 30 серпня 1946 р.

в. о. К-ра [...]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, спеціальна конверта.

ІНСТРУКЦІЯ Ч.І.

Тимчасові інструкції для бунчужного сотні.

I. Бунчужний сотні може бути найстарший підстаршина в сотні, якщо він визнається на веденні канцелярії і не сповняє іншої функції.

II. Своєю функцією бунчужний є старший від ройового та службового підстаршини сотні, однак [ч]отовий своєю функцією є старший від бунчужного. Завданням бунчужного є провадити всю господарку сотні та сотенну канцелярію, — мати нагляд над усією внутрішньою службою і порядком у сотні. /Бунчужний в сотні це мама в сотні, тоді як сотенний це батько сотні/.

Бунчужному підлягають:

1. Сотенна валка.
2. Підстаршина харчевий.
3. Підстаршина виряду.
4. Підстаршина збройовий.
5. Підстаршина руханковий.
6. Два писарі.
7. Швець, кравець, два кухарі.

У розпорядженні при телефоні на дижурного телефоніста.

III. Порядок у сотні бунчужний вдержує за допомогою службового підстаршини сотні й його заступника.

Бунчужний здає сотенному звіти:

1. Перед денним заняттями /год. 7 рано — в літньому, год. 8 в зимовому часі/ — ранній звіт /чисельний звіт/.
2. Пів години перед поплудневими заняттями /год. 13.30/ — сотенний звіт сотенному, до якого стають:

а/ Служба /передаючі й відбираючі/,

б/ з проханням,

в/ з зажаленням,

г/ зі зголошеннями /повороту з відпустки, чи з лічниці/,

г/ призначені на покарання.

III. О год. 17.30 бунчужний відчитує денний наказ.

Бунчужний має право кожночасної перевірки:

- а/ узброєння,
- б/ виряд і одяг,
- в/ одяг, білля, чистоту особисту й приміщень та порядок,
- г/ виконувannya заряджень видані сотенним,
- г/ звертає увагу на протилетунське забезпечення.

В часі бою командує сотенною валкою, а якщо немає командира почоту — командує, сотенним почотом і перебуває при сотенному.

IV. Писарі під наглядом бунчужного провадять такі книги:

1. Літопис сотні.
2. Книга наказів.
3. Течка наказів вищих одиниць /вождя, полку, куріяня/.
4. Книга ранніх звітів.
5. Книга сотенних звітів.
6. Книга карт.
7. Книга хворих.
8. Книга пляну вишколу /на тиждень/.
9. Особиста картотека поодинокого вояка.
10. Картотека стріляння.
11. Книга перевірок повнення варті.
12. Зошит для підручних записів бунчужного.

З огляду на існуючі обставини бунчужний веде тільки книги підчеркнені

Залучник до інструкції ч.І.

Пояснення і взори до книг, які провадить бунчужний сотні.

13. Літопис сотні: Зписується щоденно всі події, які заіснували в сотні.

14. Книга наказів: Поміщується всі накази писані, видані сотенним командиром.

Наказ складається з трьох частин:

- а/ Вступ: поміщуємо назву відділу по лівій стороні книги, постій і дату по правій стороні, число наказу по середині книги.
 - б/ Властивий наказ: у складанні його придержуємося такого основного порядку:
 1. номінації
 2. похвали
 3. деградації
 4. кари
 5. різні справи біжучі
 6. визначення служби внутрішньої і варті
 - в/ закінчення: на закінчення наказу слідує підпис командира сотні й його ступінь.
15. Течка наказів: У ній бунчужний сотні зберігає всі накази одержані від вищих командирів.

16. Книга ранніх звітів: У ранніх звітах бунчужний сотні зазначає де, скільки і яких вояків знаходиться, та що виконують.
 17. Особиста картотека кожного вояка: Проводиться на це, щоб мати докладний опис і життєпис кожного вояка. Листок персональної картотеки поодинокого вояка має наступні точки до вповнення: ім'я і прізвище, дата й місце народження, ім'я батьків /мама з дому/, докладна адреса замешкання, освіта, звання /спеціальність/ та побічне звання, стан /кавалер, жонатий/, скільки дітей і імена дітей, знання мов, спорт, політична приналежність, стан здоров'я, щеплення проти хворіб, група крові, військові вишколи, в яких арміях служив, тамошний ступінь, тамошня функція, теперішня функція, номінації і деградації, похвали, кари, опінія зверхників, завваги, власноручний підпис.
- З огляду на конспірацію вище поданих картотек провадити не можна, а сотні провадять картотеку у вижчій закресі, яку понижче подаємо:
- а/ Сотня виготовляє для себе картотеку зі наступними рубриками: 1. число порядкове, 2. псевдо, 3. ім'я і прізвище, 4. місце замешкання, 5. освіта, 6. рік народження, 7. ім'я батька. Рубрики 3, 4 і 7 зашифрується.
 - б/ До курінної канцелярії сотня виготовляє іншу картотеку з такими рубриками: 1. псевдо, 2. дата народження, 3. освіта, 4. військові вишколи, 5. в яких арміях служив, 6. тамошний ступінь, 7. тамошня функція, 8. теперішня функція в УПА, 9. стан здоров'я, 10. політична приналежність, 11. зауваги.
10. Картотека стріляння поодинокого вояка: Проводиться на це, щоби коман[дири] могли зорентуватись, як стрільці є вишколені в науці стріляння. Ця картотека має наступні рубрики: 1. скільки стрілів віддано, 2. рубрики на[...] ний поодинокий стріл /вписується число поцілу таблиці/, 3. сума траф[унків].
 11. Книга перевірок повнення служб і варті: Бунчужний виготовляє виказ [...] вояків з рубриками на кожний день через цілий місяць, де відповідними знаками зазначає варті й служби кожного вояка кожний день.
 12. Зшиток для підручних записок бунчужного: В ньому бунчужний записує всі справи до полагодження, бо коли б він хотів все запам'ятати, а різних справ має дуже багато, міг би дуже легко забувати.

Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 11[XII], 75–76.

Інструкція [про списки полеглих]

Усі орг. клітини зобов'язані виготовити в найкоротшому часі поіменні списки поляглих на Полі Слави членів СКВ й орг. клітин та бойових частин, /охоронні, звязкові і тп від 1941 р., а принайменше від переходу фронту. Списки поляглих на Полі Слави з вдд УПА виготовляються вже окремо.

В списках подавати: імя, прізвище, псевдо, дату і місцевість народження, освіту, професію, час праці в організації, функції, евентуальні військові степені, перебуті увязнення, відзначення, заслуги в праці й боєвих чинах, коротку характеристику. Про поляглих, які походили з інших теренів, стягати інформації від їх знакомих. Коли деякі дані невідомі, — лишати дану рубрику тимчасово невиповненою.

В усіх випадках, де подання правдивого прізвища поляглого, або інших точних інформацій про нього, могло б викликати репресійні наслідки супроти рідні, або могло б ворогові дати інформації, які організація бажає до певного часу задержати в тайні, подавати тільки псевдо, а інші того роду дані, подавати лиш шифровано.

20.11.1947.

Слава Україні!

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 70.

[Інструкція про збірки в населення].

УВАГА: 1. Цю інструкцію належить обовязково переробити на всіх відправах організаційних клітин та в усіх відділах УПА, і то з належно широким розясненням і обговоренням. До предмету обговорення належить при тій нагоді включити додатково такі справи, як “позичання” стрільцями і невіддавання різних річей в населення, жорстке наказуюче відношення, неоправдані вимоги, і т. п. Конечно потрібні речі треба побирати дорогою збірки, а не власновільного забирання чи невідданого “позичання”, що підкопує силу і вартість нашого авторитету. Краще в потребі сконфіскувати, чим так брати.

2. Зміст цієї інструкції без підпису й напису “інструкція” належить видрукувати, так, щоб вона дійшла до кожного стрільця і теж частинно до населення.

[Постій ...]

[Підпис ...]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 71.

Summary

The instructions contained herein pertain to various matters. The first is an instruction issued by Commander “Berkut” of the Tactical Sector “Danyliv” from March 5, 1947. The second is a model report for political education instructors issued by the VO “Buh” in 1945. The third is a model report for medical personnel concerning the medical report, and the report for The Fallen on the Field of Glory that was issued in August 1946. The fourth is a temporary model instruction for Warrant Officers.

Звіти
к-ра ВО УПА 6–“СЯН”
к-рові УПА-Захід
та листування

[Листування Командира Воєнної Округи УПА 6-“Сян”]

Відпис
“Сян”

Постій 03.03.46 р.

Друже Командир!

Тому що маємо дані, що до Вас пошта часто не доходить, постановили подавати те саме кількома лініями.

Дня 12.02.46 вислав я до Вас таку пошту з В.[ідтинка] “Данилів”: 1) Хроніка в[ід]д[ілу] “Вовки” від 28.8.45–11.07.45 [хиба 46]. 2) Опер.[ативні] Звіти “Вов.[ків]” від 11.7.–31.10.45. 3) Звіт за м. листопад з В[ідтинка]–“Данилів”. 4) Залучник “Хроніка з рейду в[ід]д[ілу] “Вовки” 1. По Підляшші. 5) Опис старшин і підстаршин з “Вов.[ки]” І. 6) Опис старшин і підстаршин з “Вов.[ки]” ІІІ. 7) Опис старшин і підст.[аршин] “Вов.[ки]” І почоту та К[омандира] В[ідтинка] “Данилів” і почоту. 8) Опис впадших на Полі Слави в[ід]д[ілу] “Вов.[ки]” від початку існування по 30.11.45. 9) Пропозиція авансів, посм.[ертних] авансів і відзначень з В[ідтинка]–“Данилів”. 10) Святочний наказ ІІІ. Г.[рупи] “Сян” з нагоди Різдва Христового.

Того самого дня вислано до Вас з В.[ідтинка]–“Лемко” таке: 1) Рейд кур.[еня] УПА “Захід”– Лемківщина та зведені ним бої за час 24.9.44 до 28.11.44. 2) Опер.[ативні] звіти поодиноких в[ід]д[ілів] за час від січня 45 до кінця листопада 45. 3) Звіти “Лемка” за м. грудень 45. 4) Залучник ч. І.— Ситуаційний план з бою під Головецько і Скольного в дні 29.09.44. 5) Залучник ч. 2— Ситуаційний план акції на м. Перегінсько в дні 19.10.44. 6) Залучник ч. 3 — Ситуаційний план больш.[евицького] наскоку під Сторонною дня 17.11.44. 7) Залучник ч. 5 — Ситуаційний план рейду за час 24.09.44 по 1.10.44. 8) Залучник ч. 6 — Ситуаційний план рейду від 29.10.44–24.12.44. 9) Залучник ч. 7 — відпис з оперативних звітів з Н.[ад]Р[айо]ну “Бескид за час т. зв. орг.[анізаційно] моб.[ілізаційної] дійсності. 10) Залучник ч. 7а — Ситуаційний план нищення мостів на р. Сян дня 8.10.45. 11) Залучник ч. 7б — Ситуаційний план акції на Пельню дня 18.10.45. 12) Залучник ч. 8 — Відпис з опер.[ативних] звітів з Н.[ад]Р[айо]ну “Хол.[одний] Яр” за час т.зв. орг.[анізаційно] моб.[ілізаційної] дісності. 13) Залучник ч. 9. Опер.[ативний] звіт по [...] чот. Горбового за час від 12.08. до 08.11.45 р. 14) Залучник ч. 10 – Опер.[ативний] звіт акції на м. Бірчу дня 22.10.45. 15) Залучник ч. 11 – Інформативний звіт з рейду по Криниччині в часі від 28.11. до 10.12.45. 16) Витяг з Наказу ч. 1/46 Г.[рупи] “Сян” з дня 20.01.46 /”Бескид”/. 17) Витяг з Наказу ч. 1/46 Г.[рупи] “Сян” з дня 20.01.46 /”Хол.[одний] Яр”/. 18) Акція на м. Бірчу дня 07.01.46. 19) Пропозиції до авансів вояків В[ідтинка]–“Лемко”. 20) Пропозиції до відзначень вояків В[ідтинка]–“Лемко”. 21) Признання зірок за поранення вояків з В[ідтинка]–“Лемко”. 22) Проект посмертних номінацій вояків з В[ідтинка]–“Лемко”. 23) Опис героїської постави п[оліт]в[и]х[овника] “Лагідного” в часі заскочення його з вояками в кривці дня 20.08.45. 24) Відпис рукою з поль-

ської газети "Zycie Warszawy" Ukrainski faszyzm-wrog Polski. Третій пакет / малий/ висланий разом з повищими мав у себе: 1) Штафету загального характеру. 2) Проект номінацій з "Бастіону". 3) Список пошти.

Ті наші кур'єри мали дістати від пров.[ідника] "О", пізно прислані мені звіти з "Бастіону" такі: 1) Список підстарш.[ин] з в[ід]д.[ілу] "Вовки" III. 2) Опер.[ативні] звіти від 20.7.44–28.3.45. "Месників". 3) Звіти "Бастіону" за другу половину листопада 45. Листа впавших "Бастіону". Таку(?) що під рукою нема (зрештою, я ще не приготувався на те, щоб Вам вислати різними лініями ті самі звіти) звітів із поодиноких В[ідтинків]–постараюсь Вам хоч коротко з'ясувати стан який є тут у нас тепер.

Остаточоно обіхав цілість і тепер в друге у "Лемка". Прибув 9.1.46 р. Всюди дав належні вказівки. Назагал можна ствердити, що всюди робота йшла й йде, а бракувало тільки того завершення і докладнішого уйняття зробленого на папір. Тяжко є для мене бо [в] нас дуже розтягнений терен. Але даю собі раду в той спосіб, що поодиноким К[омандам] В[ідтинків] доручаю виготовляти звіти "на чисто" у такому [вигляді] як Вам посилаю. В тому випадку я якби посередник. Це так з теорії я собі намітив. Однак практика виказала, що мушу сам сидіти з поодиноких К[оманд] В[ідтинків] та виготовляти кочне це так тільки при перших звітах. Коли будуть мати взори може потягнуть самі цю роботу. Побачимо!

З виселенням не є так аж дуже зле як Вам змальовували. От зима вже лежить, а населення є ще досить, а денедє навіть остало без змін. Осінню вдарили найбільше на "Лемко" і то тільки Пер.[емищину] і Бірча, як також на Люб.[ачівщину]. У першому випадкові мали успіхи, бо тут інструкції "Ліра" не виконувано як слід. Натомість де ті інструкції виконувано стисло (Люб.[ачівщина]) виїхало дуже мало. Пов.[іти] Лисько й Сянік властиво почали рухати щойно в І/46 але дістали відмір (?) то й задержалися, як кажуть до "схочу". Кацапська криничанка властиво виїхала ще весною не літом, бо там не було взагалі нашого спротиву, так само виїхала Холмщина. Підляштя натомість менше тиснули й [...] виїхало. У "Данилові" (Сян ?, Б..?, Варяж, ... властивої акції виселення ще не було у таких розмірах як у Пер.[емищині] Бірч.[анщині] чи Люб.[ачівщині]. Зрештою може до часу відходу кур'єрів буде готовий "Інформатор" то "Лір" Вам вишле, а з нього довідається про виселення докладніше. У січні 46 видали ми тиражем по 180 пр.[имірників] "Стрілецький Курінь і Полк". Ними наситив я свої в[ід]д.[іли] і терен а решту придасться (?) на те, щоб можливими дорогами передавати до сусідних В[оєнних] О[круг] в краю. Тепер дав до друку "Рейди" хор. "Щ...". Вийде з 150 примірників. Їх розділю так само я курінь і полк.

Відтинки в терені покриваються цілковито з округами

За виїмком В[ідтинка] "Данилів" до якого належить декілька сіл із "Бастіону". Я наразі покликав "Залізняка" як заступника який сповняє подвійну функцію. Він піднайшов якогось старшого інтелігента що має вести мені канцелярію з осібна перс.[ональний] відділ. З тим чоловіком я ще не бачився і не говорив.

“Данилів”. “Ягода” згинув. Тепер дуже відчувається брак його. Не було й нема кого взяти на його місце. Тут застав я був “Романа” з [Ва2?] якого сюди прислав “Т”. для полагодження в першу чергу пер.[сональних] справ у “Данилові” й “Бастіоні”. І як мені казав до “Лемка” мав приїхати хтось з “Говерлі”. Це, казав “Роман”, рішення к.[омандира] “Т”, тому що тут небуло к[оманди]ра В[оєнної] О[круги]. Коли я йому показав Вашу повновасть для мене — втішився що один клопіт з голови зійшов. Передав мені все що зробив у “Данилові” й поїхав в свояси. Отже він властиво застав уже той стан у “Ягоди”. І він властиво бачучи що нема між військом гідного наслідника, функцію К[омандира] В[ідтинка] передав “Прірві”, тереновому. Я з тим погодився, бо дійсно бачив, що наразі іншого виходу нема. “Прірва” я б сказав на цей пост надається, бо він же властиво старий упіст ще з Волині. Пізніше довгий час працював у “Бурого” як тер.[еновий] військовик. Щойно сл. п. “Золотар” прислав його на пост тер.[еренового] працівника на місце “Гармаша” а “Лір” вже перекинув його до “Данилова”. “Прірва” той сповняє тепер подвійну функцію. При ньому є [Орленко?] зброяр і Босфор писар К[оманди] В[ідтинка] з почотом К[омандира] В[ідтинка]. Тепер однак доходить до мене слухи що там в вдвд [відділах] зле, [наіса?] К[оманди] В[ідтинка] зле. “Ягоди” відділ формуєючи [демократизуватися?]. Оскільки це правда [...] то побачу. Там є два [...] один самостійний діючий п[і]д[і]д[і]л.

Також остаточно я перебрав від С[лужби] В[езпеки] за їх згодою, бо він більше робив нашого характеру роботи ніж СБ. Всі вони мають поприділювані сот.[енні] відтинки. “Роман” залишив тут один свій п[і]д[і]в[і]д[і]л на необмежений час. Йому також приділено сей відтинок. Інший в[і]д[і]л “Романа” мав відходити ще перед Різдом. Як чую відійшов тільки один п[і]д[і]в[і]д[і]л, а один остався. Всі вони до купи там нічого не роблять, як мені доносять. Тож не дивуюсь бо ж там відкрито і зима, засідками тяжко воювати а по акціях нема куди зманеврувати. От весна–літо це друга справа.

З початком 45 р коли цей терен відпав від В[оєнної] О[круги] 2 “Роман” віддав до диспозиції цього терену звербований на тому терені в[і]д[і]л “Тигри” (к[оманди]р “Голуб”). Знане є Вам що згаданий в[і]д[і]л ще осінню 44 р. перейшов за Буг з т. зв. куренем “славнозвісного” “Юрченка”. На “гранічці” були розпорошені, і різними дорогами вояцтво того в[і]д[і]л[у] повернуло домів. Також і к[оманди]р “Голуб”. По наказу к[оманди]р “Голуб” із в[і]д[і]л[ом] мав включитися до “Ягоди”. Однак не встиг цього зробити бо згинув з рук НКВД. Його заступник к[оманди]р “Олень” теже не вмівши постягати розпорошених і включитися до “Ягоди”, згинув, та як тепер показалося з рук своїх. У ту справу замішався був чот.[овий] “Сокіл” (новий наслідник “Голуба”). “Сокіл” той також не зумів бути к[оманди]ром, а що більше як замішаного у справі смерті “Оленя” переданий до СБ та засуджений на смерть і розстрілення. І так то сл. п. “Ягода” сам позбирав розпорошених “Тигрів” та зробив з них свій другий в[і]д[і]л “Вовків”. Тому що у тих “Вов.[ків]” І є багато [східняків?] сл. п. “Ягода” назвав їх “Вовки” не “Тигри”. Цей в[і]д[і]л очолює зараз б.[увший] бунч.[ужний] “Тигрів” к[оманди]р “Лис”.

Будучи з Вами на стрічі я подав [...] з в[і]дд.[і]лу "Данилів" до авансу. Тоді не орендуючись докладно в ситуації зайшла помилка. А саме Куцик ? / Патерський? / рой[овий]? дістав ступінь булавного. Однак він на це не заслуговує. Тому прошу в слідуючому наказі спростувати. Йому вистарчає ступінь вістуну, який вже дістав від "Вов.[ків]" Рівнож "Клин", якого Ви піднесли на мій устний проєкт до бул[авного]—не заслуговує. Прошу це вищифати зовсім бо він не заслуговує тимбільше що зараз не працює в УПА.

"Бастіон". К[омандир] В[ідтинка] є сам. При собі не має нікого. В[і]дд.[і]лів має стільки як я Вам говорив, коли був з Вами. В 1/46 зробив ще один. Думав, що звіти зробить без мене. Однак перечислився. Зробив але не все. Пише, що багато роботи, а він сам. То що прислав я 12.02.46 Вам діслав. Що [спізнений?] зо звітами — то оправданий, бо там около 15.II.46 почалися деякі акції-облави на в[і]дд[і]лі і взагалі наш [...]. Це мабуть підготовка до весняної кампанії виселенчої. Мав там щось три грубші бої. Однак не маю про те даних. Думаю однак це він повинен зробити, бо добре підготований на зиму зо всім. Все розрахував на [...]. Навіть у багатьох випадках унезалежнився від нас.[елених] пунктів.

Тут у проєктах до авансів подав я також людей із не УПА. Того бажав собі "Лір". Я маю в тій матерії інструкції. Досі не дістали ми наказу ч. 16, хоч мені Ви говорили, що він появилсся з 1.11.45. "Лір" мені казав, що дістав накази по ч. 15, машинопис полка і куреня. Однак оцінювання віддали — не одержав. "Повстанець" ч. 5–6 його наробить на циклостилі. Назагал вдвд [відділи?] є вистарчаюче. Всі вони добре вбрані й взуті та нормально узброєні. Шванкує справа політвиховання, бо нема відповідних сил в терені.

"Лемко": К[омандир] В[ідтинка]—Р[ен] мав заступника, що згинув 7.01.46 в акції на Бірчу. Має ще вишкільника при К[оманді] В[ідтинка] "Зенка", та дві канц.[елярійні] сили, які досить старанно поробили шкці з деяких акцій. Тут я сидячи близько два місяці сам виготовляв майже всі звіти. Все було, як казав "Р.[ен]" готове, та ніхто не зробив, бо не знав як до того взятися—зачати. У звітах по 31.XII. 45 я старався все охопити, так що як Ви їх дістанете будете мати дуже докладний образ про "Лемка". Тут є ще раз стільки як "Р.[ен]" мав вдвд [відділів]. Також доописані вдвд [відділи] "Андрієнка": "Мирон" і "Кармелюк" зглядно тепер "Бродич" бо "Кармелюк" хворий. Вони як самі казали, дістали наказо вертатися в свояси, але вони таки тут. Нічого наразі їм не говорю, бо зима. Вживаю до деяких робіт. Заявив я їм, що з весною мусять іти в свояси, хіба дістануть дозвіл від своїх зверхників тут бути.

Заст.[упник] К[омандира] В[ідтинка] пор.[учник] "Коник" згинув 7.1.46 під час акції на Бірчу. Тут зробив я відправи з У-2, У-3, У-4, У-6, У-7 та гостинними "Мирона" і "Брод.[ича]" В[і]дд[і]лі назагал добре вишколені, боєво добрі, в деяких новостворених недомагає убрання, взуття. П[оліт]в[и]х[овна] справа стоїть слабо. Тепер впровадження [...] ст.[аршинської] школи людей ще нема, бо обставини не дозволили. На відправах порушено головні теми: 1) укр.[аїнський] повстанець плід і оборонець народу, 2) Конспірація і військова таємниця.

В січні 46 почали в пов.[ітах] Лісько й Сянiк щось трохи з виселенням але позривано мости і кілька засiдок перервало це. Тепер у горах почали об-лави за нами, а з населенням лагiдно приєднуючо. От звичайна бо-льш.[євицька] тактика. Але й це їм не везе. Одним словом набрав переконан-ня що якщо поодинокi проводи й к[оман]д[и] виконають стисло зарядження, то з виселенням не дуже то піде їм легко й так як вони того бажали б.

Висилаю Вам як взiр нашого видання “Стр.[ілецький] курiнь” і “Стр.[і-лецький] полк” (по 1 прим). Також маючи під руками 1 прим.[ірни]к Хроні-ки “Вовки” та 1 пр[имірни]к наказу з надр.[айону] “Бескид”.

С[лава] У[країни]

/-/ [Зиянiт?] /пiдпис нерозбiрливий/

Згадані у тiй штафеті залучники (звiт–наказ)–тепер не висилаю.

26.4.47

/пiдпис нерозбiрливий/

*Копія рукопису. The Peter J. Collection on Insurgency and Counter-
Insurgency. Ролька 5, спеціальна конверта.
Допусано: Znalezione u mnie. Onyszkiewicz.*

Вiдпис

[“Сян”] 26.11.46

Друже Командир!

Коротку записку від Вас із 19.01.46, як також обширнішу із 07.06.46 — я одержав. Дуже ними втішився бо таки зобачив Ваш, друже Командир, власноручний почерк. Крім того одержав також накази чч. 17, 18, 19 та ін-струкцію “Замку” 6 з, 8/3/45. Все це дійшло до мене майже в тому самому часі то є на переломі літа–осені 46 р. До Вас вислав я, крім того, що згадує-те в своїй штафеті, штафети з 05.05.46 та з 11.07.46. Звіти з 1/46 і з 2/46 вислав пров.[ідник] “Н”. за повідомленням мене. З Вашої штафети вихо-дить, що Ви по 1/46 поінформовані тільки з “Л.[емка]” — Дуже мене це ди-вує бо мої звіти з “Д.[анилова]” По IV/46 та з “Б.[астіону]” по II/46 були гото-ві та мав їх Вам вислати пров.[ідник] “В”. Бо бачите я не проваджу своєї кан-целярії, — вона в нас одна. К[омандири] В[ідтинків] після моїх докладних устних вказівок і частих поправок виповняють звіти у відповідній скілько-сті примірниках та висилають до пров.[ідника] “В”. а той висилає всюди куди треба (рівнож і Вам) — а мені тільки один примірник. Таким то спосо-бом повинні були й до Вас дійти звіти з “Д[анилова]”, і “Б[астіону]”, а навіть вже й з “Л[емка]” і по місяць v/46 включно. К[оманди]р В.[ідтинка] пові-домив, що два “транспорти” в яких мали бути ті звіти до (Вас) дійшли вже до нього. Думаю, що Ви вже їх певно дістали, бо ті, до яких висилає пров.[ідник] “В”. повідомили, що одержали. Ви й на будуче напевно(?) скорі-ше будете мати інформації про тут.[ешній] стан з інших джерел, а не з вiй.[ськових] звітів— але це самозрозуміле, як я це називаю то УПА — то

... "фронт" стало в русі — тож не можуть вони так обширно інформувати, як хтось інший. А тепер дещо з моєї "спеціальності".

"Д[анилів]" — перс.[ональні] справи.

Тут багато клопоту мав я з нашим К[омандиром] В[ідтинка]. В грудні ц.[ього] р[оку]. по втраті сл. п. майора "Ягоди" з "браку лику", як знаєте К[омандиром] В[ідтинка] був в одній особі — хор. "Прірва". Той одначе у всіх випадках не виязувався з взятих на себе обов'язків, замолодий, за повільний, за малорухливий по своїй вдачі. Так що властиві свої обов'язки (пров.[ідник] терену) став зансубувати (?). І з того вийшло "ні нам, ні вам". Тому сам деякий час контактувався безпосередньо з в[ід]д[ілами]. Тепер кінець кінців хор. "Прірва" не сповняє функції К[омандира] В[ідтинка], а тільки собі властиву. З днем 15.11.46 назначив я на К[омандира] В[ідтинка] — "Д[анилів]" тимчасово бул.[авного] "Ворона". Ця людина є напевно Вам знана. Він з "Оленів". По скінченні [...] дістав ступінь бул.[авного], а при розпускуванні "Оленів" залишено його при пор.[учникові] "Щитові". Однак — як він розкаже — коли Ви були у пор.[учника] "Щита" десь з v/45 підвищили йому устно ступень до ст.[аршого] бул.[авного] та зо штафетою до "Дніпровського" вислали сюди. Ним тут властиво ніхто не заінтересувався й він пішов аж близько своїх сторін у Бірчанщину, та там сповняв функції рай.[онового] оргмоба. Будучи там я його якби мовити "вимацав" і перекинув сюди. Що він тут "вгне" — побачимо. З к[оманди]рами в[ід]д[ілів] і п[ід]в[і]д[ілів] я тоже мав не мало клопоту. По смерті сл. п. к[оманди]ра "Ягоди" зачало тут іти як з Петрового дня.

І так в[ід]д[іл] 99: дня 26.02.46 впав к[оманди]р того в[ід]д[ілу] ст.[арший] бул.[авний] "Крапка", прийшов по нім бул.[авний] "Кропива", що згинув в другій половині м. травня 46. По нім прийшов хор.[унжий] "Громовий" (б.[увший] сот.[енний] "Буга", що зараз тут як хворий звільнений к[оманди]ром "Р".) Цей пост хор.[унжий] "Гром.[овий]" сповняв коротко, бо здоровля йому не дозволяло, й я його перекинув як шефа К[оманди] В[ідтинка]. По ньому функцію в[ід]д.[лу] 99 перебрав віст.[ун] "Крилатий", що виконував ту функцію всього кілька днів. Згинув 21.08.46. — так що з "браку лику" та ще інших причин в[ід]д.[іл] 99 розчленовано на два п[ід]в[і]д[ілі] та очолено кожний з окрема міцнішими роївовими. Канцелярію і звіти [...відсилаю?] як з цілості — т.е. 99.

В[ід]д.[іл] 100: його очолив ст.[арший] бул.[авний] [...]. За нездарність та не люблення його вояцтвом перекинув його до К[оманди] В[ідтинка] "Б.[астіон]". Там обняв бунч.[ужного] у в[ід]д.[ілі] 98, а з вд. 100 зробив два самостійні-оперуючі п[ід]в[і]д[ілі]: один під командою ст.[аршого] бул.[авного] "Дуди", а другий під ком.[андою] "Лева". По смерті бул.[авного] "Лева", що згинув у V/46 очолено цей п[ід]в[і]д[іл] бул.[авним] "Соколом", якого я відпустив зі свого почоту. Тепер ті два п[ід]в[і]д[ілі] є на правах в[ід]д[ілів]. "Дуда" має назву "Вовки" II, а "Сокил" ("Давид") "Вовки" III. — п[ід]в[і]д[іл] 557.

По хитро придуманому зловленні к[оманди]ра того п[ід]в[і]д[ілу] ст.[аршого] бул.[авного] "Крука" ("Зірка") команду над ним перебрав віст.[ун]

чи ст.[арший] віст.[ун] з “Оленів” — “Гайда”! В бою з НКВД 26.02.46 згинув враз із більшістю своїх вояків. Решту його вояцтва приділено до інших п[і]д[в]і[д]і[лів] і так цей п[і]д[в]і[д]і[л] перестав існувати.

“Б[астіон]” перс.[ональні] справи.

Тут властиво небуло таких дуже значних змін, які к[оманди]ри очолюють тепер поодинокі в[і]д[і]л[і] зорентуватися можна по мойому наказу ч. 4/46. Тут тільки треба доповнити таке: а) дня 30.05.46 згинув к[оманди]р в[і]д[і]л[і] 98 ст.[арший] бул.[авний] “Балай”, б) хор.[унжого] “Біса” ще під кінець 45 р. к[оманди]р. “З.[алізняк]” як венерично хворого звільнив з посту к[оманди]ра в[і]д[і]л[і] а на його місце дав “Уманя.” / І тепер як доходять вістки ще не зовсім провірені — він, “Біс”, пішов “на легально” лікування й правдоподібно там /у місті/ зголосився і признався що він за один. Як можна — то прошу його, “Біса”, деградувати, позбавивши БХБЗ (Бронзовий Хрест Бойової Заслуги) і взагалі якби мовити “виклясти”.

“Л[емко]” перс.[ональні] справи.

Тут не зайшли особливі зміни в ком.[омандному] складі в[і]д[і]л[і] з виїмком того, що к[оманди]ра в[і]д[і]л[і] 96а ст.[аршого] бул.[авного] “Яра” му-сілося усунути. Зрештою про те пишеться в наказі [...]6 — Ст.[аршого] бул.[авного] “Яра” прошу деградувати до ст.[аршого] вістуна. Прошу піднести в ступенях таких: 1) стр.[ілець] Макар чот.[овий] п[о]л[і]т[в]і[х] [овник] в[і]д[і]л[і] у-7 +14.04.46 до булавного. 2) ст.[арший] бул.[авний] “Біс” бунч.[ужний] в[і]д[і]л[і] у-4 +19.05.46 до поручника (його треба б затвердити в ступені пор.[учника] бо дуже загально люблена всіма, молода багато надійна людина). 3) ст.[арший] бул.[авний] “Горбовий” з к[оманди]ра в[і]д[і]л[і] у-3 +15.08.46 до хорунжого. Крім того прошу ст.[аршого] бул.[авного] “Хріна” к[оманди]ра в[і]д[і]л[і] у-5 відзначити СХБЗ (Срібним Хрестом Боевої Заслуги) І ступеня за його відвагу та вмілу войовничість.

Вишкільні:

В часі від 03.05–01.07.46 відбувся підст.[аршинський] вишкіл. Організував і очолив К[оманди]р “Зенко” з “Оленів” той що провів вже раз таку школу ще під мою неприсутність. Тепер ця школа мала характер при В[оєнній] О[крузі]; В ній брали участь люди з цілого терену (Ага правда з В[і]дтинка) “Д.[анилів]” не дійшли). Викладало на ній 7 сталих інструкторських сил, а три допоміжні–доривочні. Загальна кількість учасників 111. З того покінчила 90 а 21 перепало при іспитах. — Хоч не мав права але вважаю за потрібне затвердити в цілості запроєктовані ступені елевів школи через к[оманди]ра “Замка”. Затвердження це поміщене в м.[ойому] нак.[азі] ч. 3/46. Перебіг вишколу мав дуже серйозний характер, а відкриття та закінчення дуже величаво та святочно відбулися. При закінченні елєви зложили присягу. Ті що закінчили одержали посвідки закінчення. Висилаю Вам таку одну посвідку. Вишкіл відбувався після залученої програми.

Д.Тут з вишкільною справою маю досить мороки. Причина цього — це в першу чергу відкритішого терену. Але при контр[...] хлопці назагал — добре відповідають. Звідки вони набирають того [...]сового знання — сам не

знаю. Аж дивно! Якось так самі з себе чи один від другого. З осібна мінерка тут досить добре стоїть. Навчилися тепер робити електричні запальники й тим способом мінують та пускають “бамбетлі”, У2 — як пише польська преса. Перекинути хоч частину їх до іншого терену на вишкіл — наразі мені не вдалось.

Б. Тут ця справа стоїть багато краще. Минолорічна “біла” дописала. Було цілий час “спокійно” і я не прогайнував а використав вповні той час. Розробив собі програму для кадрів (підстаршин) і за нею у всіх вд відбувся солідний вишкіл. Тим способом вишколені тут усі одноціло. Під зглядом дисципліни і вишколу роблять дуже гарне враження. Крім того відбуто тут для цілого В[ідтинку] три мінерські вишколи, в яких брали участь представники кожного в[ід]д[ілу]. Кожний курс тривав від 2–4 тижнів. Учасники тих курсів, розійшовшись по своїх в[ід]д[ілах] переводили там вишколи по в[ід]д[ілі] — для здібніших в тому напрямі вояків. Так що тут справа мінерська стоїть дуже добре. Тепер стараємося, щоб мінери опанували ту штуку роблення електричних запальників та мінувала при помочі них, а не тільки, як тут завелось з “потягових” запальників. Крім того відбуто тут від 20.10.46–10.11.46 курс п[оліт]в[и]х[овників]. Було всіх учасників [...]2. Всі з в[ід]д[ілів]. П[оліт]в[и]х[овник] при К[раєвому] П[роводі] бул.[авний] чи ст.[арший] віст[тун] з “Оленів”, “Сокіл” (якого я забрав із “Л[емка]”, де сповняв функцію рай.[онового] пров[ідника]) був ініціатором і керівником того курсу. П[оліт]в[и]х[овник] “Сокіл” перевів іспити та після вислідів при іспитах розділив людей поміж в[ід]д[іли] на пости п[оліт]в[и]х[овників] в[ід]д[ілів] чи п[ід]в[ід]д[ілів].

Л. Тут справа вишкільна стоїть добре. Тому сприяє різьба та залісненість терену. А до того, ще тут накопичилось з усіх усюдів різних досить сильних індивідуальностей. Немало до цього причинився к[оманди]р “Зенко”, який перевів тут як я напочатку подав два вишколи підст.[аршин] в яких брали участь в більшості люди з цього терену. Останньо к[оманди]р “Зенко” провів 6-тижневий рекрутський вишкіл для новобранців. З них наразі зроблено У–8 і вважається як резерв на евентуальне поповнення інших в[ід]д[ілів]. Тут мало пристосовують “мін штуку” а в теренах “Х.[олодного]” “Я.[ру]” то таки зовсім ні. Причиною цього це брак мін матеріялів, а в Бескиді то таки трохи занедбано, за яке я натискаю, щоб поправити.

Видавнича ділянка.

І в тій ділянці ми дещо зробили. Видано на циклостилї: 1) “Рейди” — хор. Ще — [...]нка, 2) Бойовий правильник партизанки, 3) Бойовий правильник піхоти: та боєць, чота, курінь, полк. Мається друкувати ще рій, сотня. К[оманди]р “Зенко” уложив “зброєзнання”. А тому що тут діло з термінологією я не дозволив його друкувати. Зрештою при найближшій нагоді вишлю Вам машинопис того “Зброєзнання”. Здалабы якась топографія але не маю жодної щоб [...].

Різне. 1) Про інше не буду тут писати, бо довідається зо звітів чи інших джерел. 2) Щодо номінацій то я зробив таке самовільне потягнення: тут

знаходився п[ід]в[ід]д.[іл] “Гал.[айда]” П з терену к[оманди]ра “Романа”. Цього літа малось враження, що ним ніхто не опікується, тут. В[ід]д[іли] якомсь на них дивилися, як на якихось “чужих” не своїх, і я хочаби зашорити ту “різницю” дати відчутти “Галайдівцям”, що про них також “думається”, замінив їх в моєму наказі ч. 2/46. Після того к[оманди]р “Роман” пов’язався з ними та номінував по своєму. Значить усе в порядку, добре, що вже мають і чують що ними опікується. Але з тими номінаціями трохи зле. Тому до к[оманди]ра “Романа” висилаю витяг того свого наказу, й думаю що він прийме це до відома та ті справи урегулює. —

Д. Тепер по виселенчій та “живній” кампаніях, у нас назагал “спокійно”. Більшого насичення нема, але діють то тут то там чисто нквдівською тактикою: засідки навіть по ночах, перебираються за повстанців, шукають сексотів (значить роблять їх із випущених) та впадають нагло й несподівано на всипу. Але натомість сподіємося, що в зимі вони себе “покажуть” — тим більше, що “вибори” визначили на 19/1.47 і тому стараємося добре приготувитися до тої зими. —

Здоровля щиро, та бажаю кращого здоровля та довгого життя.
Слава Україні.

Залучники.

В залученні висилаю:

- а. Звіти “Бастіона” за VI, VII, VIII.-46 (додатково).
- б. Посвідка закінчення підст.[аршинської] школи.
- в. Програма підст.[аршинської] школи.
- г. Відпис листа крові “Бурлаці”.

Пров.[ідник] “В”. повинен післати звіти зо всіх В.[ідтинків] по серпень 46 за виїмком травня, червень, липень з “Д[анилів]” (бо не готові — з оправданих причин) та з “Л[емка]”. тільки по VI/46. Крім того чч: 2, 3, 4 і 5.

Вичислені в тій штафеті тепер все висилаю.

26.[...]

Олег

Друже Командир. (Постій 26.11.46). “Олег”.

Дописано рукою: Znalezione u mnie. Onyszkiewicz.

Konja rukopisy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, Ролька 5, спеціальна конверта.

[Штафета Беркута]

Друже Командир!

Повідомляю Вас що к-р Г. перевів наказану йому інспекцію у К. і А. із слідуєчим вислідом:

- а) стан умундування задовільний — тільки брак у обох шинель

- б) стан взуття — добрий
- в) -“- моральний добрий
- г) -“- військово-вишкільний: є деякі новобранці невишколені.
- д) стан політвиховництва — посередній.
- е) стан забезпечення на зиму: у Крука можливий, у Аркуша досить слабкий — це що до криївок, а що до харчів, то ще оба не мають.

2. Щодо покарання згаданих стр., то к-р Г. говорив із ними, дав їм острину нагану, казав перепросити образених. Винним тут [нерозбірливо] к. Г. перенести кудись. Стрільці перепросили Б., а він ї[х] прости́в.

Коні к-ові Ч. дано, а він їх зараз на другий день продав.

Висилаю Вам згаданого коня із книжкою на ад. Богдан.

Висилаю Вам рівнож звіт за м. вересень.

Я добився до к-а Громоваго і запізнався зі всім, що мені потрібно. Зараз я є із к-ом Г. в переході від пвд. до пвд. Контролюємо канцелярії і т. і. Скоро буде виготовлений звіт за м. жовтень, а відтак всі залеглі. В терені нічо не змінилося. Стр. р-ової боївки Новий по пьяному прострелив стр. Пильного в ногу. Виготовлено звіт карний на нього.

Здоровлю щиро!

Беркут

П. 26.XI.46

Слава Україні!

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, спеціальна конверта.

[Штафета Беркута]

Слава Україні!

Друже Командир!

Я вже відвідав із к-м Г. усі відд. Крім В. III. Досі [...] [...] ще нігде нічого майже [...] але остаточно нала[...] [...] так що думаю до кінця грудня все упорядкується.

Скоро вишлемо Вам звіт за м. жовтень та листок вправших на п. с. за 1946 р.

Маю одно питання: Від якого часу повинен б вдд. завести свої канцелярії?, бо якщоб такі канцелярії були колись заведені після нинішнього взірця, то їх тільки продовжувалобся б, а нині це треба б всьо наново заводити, а всіх матеріалів нема.

На мою думку, нехай к-и вдд. заводять ті канцелярії від того часу від якого перебрали відділи. Я [...] декому сказав [...] [...] відпустив вже [...] [...] став політвиховником [...].

Досі в терені було спокійно, а щойно 5.XII. до Василева приїхало около 60 В.П. та заквартирували. До них долучили ще 1 фірмана та 5 кіннотчиків переїзджаючи ч. Ліски-Переводів. Наразі нічо не робили.

Здоровлю щиро.
7.XII.46.
Героям Слава!

Беркут.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1, 36.

[Штафета Беркута]

Слава Україні.
Друже Командир.

Висилаю Вам протоколи які тільки маю в справі розброєння стрільців схід. відділу в Услівку[?]. За цю справу більше знає боець СБ Кармелюк[?] який був тоді провідник. Крім цього висилаю Вам спис всьої підпільної[?] літератури В Данилів.

Здоровлю щиро.
25.UII.47.

Беркут

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, спеціальна конверта.

[Штафета Беркута]

Друже Командир!

1. [...] і штафети я одержав.

2. Я зараз [...] на інспекції [...]. Вислід слідуючий: відділи є загосподаровані, тільки вказаних їм книг взагалі не ведуть, на мають майже [...] революційної нашої (це все що досі присилали [...] видко до вд-ів, або [...] і криївках) — я цю справу наладнаю.

3. Звязкові пункти наладнані, але жоден к-р нічо не пише з розвідки-видко так привикли (чому і я нічо не пишу).

4. Мені ще деякі справи незрозумілі, а саме: Пишете, що записана мною інструкція є тайною і може знати тільки я та к. Г. за неї, але ж Ви сказали, щоб розробити її із к-ами окремих вд-ів (я ще не робив цього). Вам певно ходить о це, щоб вони не знали що це інструкція, чи як? — У шифр поданий Вами я мусів втаємничити рівнож писаря Неситого, бо ж він пише звіти і все інше. — Чи окремі відділи можуть мати [...] шифр, [...] окремі? та чи можна подати їм цей код, що Ви мені подали? — Чи господарчі книги заведені к-м Г. є заведені на взірець господарки надрайону, бо тут деякі непо-

розуміння, а я б це полагодив із Біром. (К-р Г. завів своє, а [...] міг [...] і робить своє і як є властиво?)

5. Пр. Д. дістав двох хлопців, більш не хоче — є вдоволений. — наразі все. — В терені спокійно, а зрештою не знаю, бо ніхто не пише.

Здоровлю щиро!

[Постій ...]

Беркут

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1, 37.

[Штафета Беркута]

Слава Україні!

Друже Командир!

1. Не знаю, чи Ви одержали властиво мої попередні штафети, в яких я дещо Вас запитував, бо я не дістав від Вас відповіді.

2. Останніми днями ворог повів передвиборчу-пропагандивну акцію і так на терені В. "Д" оперує саме 3 такі пропагандивні групи по: від 40-50 вояків. Досить добре зібрані та спеціально добре обходяться із населенням. Сутичок із ними не було жодних, але вони робили денеді пошукування.

3. К-р Г. казав мені, що Ви наказали стягнути від СБ нашого вояка політвиховника Зенка, який по вилікуванні туди долучив. Очевидно я написав до кр. З. і він його [...] а я приділив його до В[овки]. ІІ. як політвиховника. Тимчасом мені попадає в руки штафета від Пр. З. до к-а Дуди, в якій він накидається на нього останнього і то в який спосіб. Я із Пр. З. ще не говорив, але Вам заздалегідь подаю зміст цієї штафети.

Друже Дуда!

1). Справа Зенка. Поступаєте зовсім не потовариськи, ми згодилися, що Зенко лишиться у нас, а Ви хочете показати даліше на своїому. Це не добре.

2). Справа коня в Гнятині. Це є свиньство з Вашої сторони. Ви взагалі поступаєте як саботажник, а не як командир вд. Зраджуєте лиш порядних людей. Не поступаєте після інструкції, як поводитись із населенням. — Хто Вам вкрав коні в Жабчу? Взагалі сумніваюся чи Вам хто вкрав? Вам взагалі тяжко [...] вже перестав.

Оскільки не звернете коня і даліше будете поступати, так як поступаєте, я постараюся, о перенесення Вашої особи як стрільця в інший терен, бо тут на ко-ря не надається. Інакше справи не розумію. Жду на полагодження справи.

1. Підпис:

Справи ці, а радше одну, в справі коня я вже дещо прослідив, отже ж Дуді було потрібно коня, а що його кобила була жеребна, то оставив її госпо-

дареві, а взяв його коня. Так, що як пропав би кінь господар буде мати жеребну кобилу. ПР.З. накидається на Дуду трохи забагато і то безпосередньо на нього самого, та ж знає, що він має якихось ко-ів, хай позвітує, а ми по-лагодимо все. Певно, що Дуда не без гріхів, але останньо у нього вже к[...], а в тамтому терені тільки такий мусить бути. В тій справі я поговорю із Пр. З., але Вам я заздальгідь пишу як справи маються.

Здоровлю щиро!
[Постій ... 1946]
Героям Слава!

Беркут

Коня рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1, спеціальна конверта.

[Штафета Крука]

Слава Україні!
Друже командир!

Як Вам може вже відомо я з 5. стрільцями з наказу ком. Вороного перейшов на Закерзонську Україну для поладження таких справ:

- 1.) Почта до Пров. Заруби.
- 2.) “ “ ком. Прірви.
- 3.) “ “ Чавса і Сурмача
- 4.) “ “ П. Світляної.

Рівнож для збудування мертвих пунктів в разі слідуючого переходу на цю сторону.

Прошу пробачити що я Вам не зголосив свого приходу. Я робив заходи щоби Вас відшукати, однак було неможливо тому що по селах заквартирували поляки, а на довше задержуватися тут не можу, бо маю якнайскорше то все поладити і вертатися назад.

В нас тепер вже все в порядку. Після зимового більшовицького режиму, який тривав від 14 січня до кінця березня на цілу Галичину (то є в кожному селі було щонайменше від 20-100 більшовиків) все наладнано і урегульовано. Через цей час нашої революції було троха круто і було багато жертв, тому що ніхто не сподівався аж так надто сильного натиску. Тут подаю впавших знаних мені, а тимбільше Вам Командирів і Провідників:

1.) С. П. Провідник “Скитан” впав в Новострілеччині 22 лютого 1946. Впізнав один дятько.

2.) С. П. Провідник “Тайдар” впав в Полігонах при кінці лютого.

3.) С. П. Провідник Голуб і Віра впали в кривці з двома боївкарами в Мостах В.

4.) С. П. Хорунжий “Іванчук” впав в Мостенщині 24.ІІІ.46.

5.) С. П. Ком. “Тугай”(курінний) впав в Новострілеччині на початку лютого.

Втрати дуже болючі, яких тяжко переболіти, однак брацтво як рівнож і загально все населення держаться добре і найбільше натиск і терор енкаведе супроти нашого руху є безсильним.

Щиро здоровлю.

Крук.
12.9.46.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, спеціальна конверта.

Summary

This section contains two reports, from March 3, and November 26, 1946, of the Commander of the VO UPA 6-“Sian”, “Oleh” (Myroslav Onyshkevych) to Commander of the UPA-West, “Shelest”. Other materials contain 5 letters to “Oleh” from “Berkut”, the Commander of Tactical Sector “Danyliv” (not all of them are properly dated), and one letter to “Oleh” from “Kruk”.

**Зобов'язання
вступаючих до УПА.
Дисциплінарні заходи**

Зобов'язання¹

Я воїн У.П.А стр. Лютий, 1/6, 5/2, 5/9, 5/7, 4/3, 1/8, Ср. 2/6, 7/4, 4/8, 3/2, 3/6, 3/7. ур. 13.2.1913 р. в 4/3, 3/5, 3/13, 3/6, 5/8, 4/14, пов. 3/5, 5/2, 8/7, 5/4, 4/3, 5/2, 1/6 стр. вд. 97 а.

Клянуся власноручним підписом зложеним у присутності к-ра Шума як свідка, що:

Буду даліше виконувати накази своїх зверхників.

Зберігатиму організаційні таємниці та не зраджу до тепер знаних мені тайн.

Коли відступлю від того зобов'язання, то хай мене покарає суворий закон Української Революції і спаде на мене зневага Українського Народу.

Свідок

Постій, дня 16.5.47.

Шум
К-р

Власноручний підпис зобов'язуючого.
Лютий

Зобов'язання²

Я воїн УПА. вістун Пук, 4/1, 2/2, 1/9, 3/7, 4/3, 4/6, 3/1, 4/8, 6/8, 9/10, 3/2, 6/2, ур. дня 21.5.1913. в с. 3/9, 1/3, 3/2, 4/8, 1/6, пов. 7/1, 5/2, 1/6, 5/2, — 7/1, 9/10, 6/6, 1/9, 5/2 ройовий, останно ланковий вд. 97 а.

Клянуся власноручним підписом зложеним у присутності к-ра Шума, як свідка, що:

буду даліше хоч у змінених обставинах в іншому виді здисциплінованим Українським Революціонером та в міру моїх сил і здібностей буду даліше працювати для добра Свогого Народу й здобуття Української Самостійної Соборної Держави.

Буду даліше виконувати накази своїх зверхників.

3) Зберігатиму організаційні таємниці, та не зраджу до тер[...] знаних мені тайн.

Коли відступлю від того зобов'язання, то хай мене покарає суворий закон Української Національної Революції і спаде на мене зневага Українського Народу.

Постій, дня 16.5.47.

Свідка:
Шум К-р.

Власноручний підпис зобов'язуючого:
Пук

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 186-187.

^{1, 2} Прізвище і місце народження зашифроване.

Протокол [розброєння стрільців]

27/І.47.

Стверджують господарі Пекний Матей Антін Сидор присутні розброєння стрільців з від. Вовки ч. 1 стрільці прийшовши до господаря як звичайно до знаомого посиділи з пів години зачали співати де в той час війшов к-р Листок подививсь що є стрільці вийшов та стрілець Лонька вийшов також решта стрільці Малина Крилатий Верба також повиходили Стрілець Лоня вернув до помешканя разом з кор. Листком де кор. Листок питав Лоню хто він є і з якого відділу. [...] стрілець Лоня вів [...] незнаю що вас опходить. Тоді кор Листок сказав стрільцєви зложити зброю Лоня нехотів здати зброї тоді кор Листок витягнув пістолю наставив до Лоні цей здав зброю.

[...] рой. Малина в той час господарів випрошено з хати. Господарі більше не були наочно присутні.

Тільки стверджують що в ті хаті де був кор Листок на христінах то було чути співи. Господарі більше нічого не знають.

На тім протокол закінчений

власноручн. під. госп
М. Пекний
Антін Сидір

Справу закінчено!

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 3.55.

Протокол [розброєння стрільців]

Друг Малина зізнає про ситуацію яка зайшла в “У” з розброєністю “Малини, Льони, Верби” через командира Листка. Присутність їх в селі “У” стверджується тим що вони були вислані до [...] за справою. По дорозі назад ступили до Ульгівка і зайшли до знаомого. За яких десять хвилин прийшов ком-р Листок і забрав 10-ку яка лежала на лавці і сказав що Льона є розброєний. Тоді Малина сказав щоби звернути десятку Льоні. К-р Листок не розбираючи справи покликав Льоню на двір за ним вийшов Малина і Верба. В тім часі надійшов якийсь стрілець, якого Листок вислав по своїх стрільців які за яку хвилину прибігли і покликали Малину, Льоню, Вербу до другої хати. Всі вони були підхмелені, бо були у сусіда на христінах. К-р Листок почався до них брати чому вони прийшли так і співають в хаті. Ці богато не розбираючи розброїли Вербу. Малина пішов по Крилатого але Крилатий вже прибув заки Малина вернув назад і вже був розброєний. Тоді вони розброїли Малину і Кіндрата. Накидались они на них що більше не хочу бачити їх в тому селі, бо коли побачать когось як каже к-р Листок зі “східняків” то зараз розброють. По складанню протоколу віддано стрільцям зброю. Тоді Малина зі [...] стрільцями зголосив відхід і пішов в свою сторону

дякуючи ком-ві Листку що з нами так поступили уважаючи їх за якихсь “східняків” ніби то були наші вороги.

Постій 12.І.47.

Остап
Малина

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 15—16.

Постій, дня 7.ІІІ.1947 р.

ПРОТОКОЛ.

Полевого суду, який відбувся дня 7.ІІІ.1947 р. в справі крадежі 5 свиней в с. Телятині вояками з вд. Г.2. Квіткою, Марком, Борисом, Вороною і Рудим.

В склад полевого суду увійшли: к-ир КВ. Беркут – як прокурор, пров. надр. к-ир Громовий, стр. Остапенко і стр. Зайчик – як судді, та к-ир Чавс і бунчужний Шепель – як оборонці.

Перший із обвинувачених зізнавав стр. Рудий, який признався до участі в крадежі свиней дня 27.ІІ.1947 в с. Телятині. – Він сказав, що на кілька днів перед крадіжю всі вони пять обвинувачені порадилися зогляду на те, що їм була потрібна залізна порція до криївок поїхати і таку собі приготувати. Тому дня 27.ІІ. вечером з доручення Марка забрано в с. Мицеві фірманку без фірмана та усі 5 обвинувачені поїхали до Довжнева, де взяли ще одну фірманку з фірманом і через Жнятин та Ліски подалися до Телятина. Тут dokonано крадежі 5 свиней, з якими повернулися обвинувачені до місця свого побуту, де поділилися краденими свиньми, не зголошуючи про це своєму командирові.

Обвинувачені Квітка, Ворона і Марко по доказанні їм провини до крадежі призналися. Одинокий стр. Борис до кінця слідства заперечував свою вину, а радше перекручував цілу ту подію, доказуючи, що забрано лише дві свині і то не в Телятині, а в Радостові і що на забрані свині дано поквітування, які залишилися їм ніби то з ще недоповненої норми. Тому він не вважає свого вчинку за крадіж.

Треба зазначити, що обвинувачені Квітка, Ворона і Марко зразу пробували боронитися в подібний спосіб, але по доказанні їм вини призналися і заявили, що їхні початкові зізнання склали вони по попередньому порозумінні між собою перед самим слідством, при чому не був присутний стр. Рудий, якого переслухано першого.

Полевий суд узнав обвинувачених Марка, Квітку як ініціаторів, а Рудого, Бориса і Вороноу, як співучасників проступку.

Беручи під увагу, що це перший каригідний випадок обвинувачених, полевий суд затвердив злагіднений вимір кари.

Резолюція Полевого Суду.

За легковаження наказу та за самостійне зареквірування свиней у цивільного населення і за затаєння перед командиром:

1.Санітара пвд. "Галайди" П. ст. вістуна Квітку і віст. Марка, які дали ініціативу до повищої провини карою смерти з заміною на 25 буків і регабілітацією, тобто виконанням спільної роботи назначеної через КВ.

2.Старшого стр. Бориса карою 35 буків за участь в повищій провині, за затаєння до кінця слідства провини.

3.Ст. стр. Рудого і ст. стр. Ворону карою 25 буків за участь в повище згаданій провині.

На тім суд закінчено і підписано:

Прокурор: /-/ Беркут.

Судді: /-/ Прірва, Громовий, Остапенко, Зайчик.

Оборонці: /-/ Чавс, Шепель.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 214.

Протокол [роззброєння стрільців]

Друг Крилатий зізнає справу, [...] відбулась в "У" з роззброєнням наших стрільців через Командира Листка. Відсутність свою стверджується тим що він зістав висланий до Хороброго в справі в справі полагодження деяких справ. Крилатий почувши що стрільці "Льоня, Верба, Малина" зістали приарештовані ввійшов до хати щоб полагодити ситуацію [...] зістав рівночасно роззброєний зі стр. Кіндратом, Крилатий твердить що ком. Листкові була досить замакітрина голова і поступав так як не лицює командирові і тому бачучи що Він в таким стані що з того можуть бути прикрі наслідки [...] віддали стрільцям [...] поступовання к-ра Листка, бо невідповідне свого значення.

Постій 12.1.47

Остап
Крилатий
Кіндрат

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 17-18.

Summary

This is the text of an Obligation of Those Joining the UPA (Zobov"iazannia vstupaichykh do UPA), signed on May 16, 1947, and confirmed by a witness. There are also three protocols about accidental disarming of three UPA soldiers, and one protocol on the court martial of five UPA soldiers.

Пошта

Пошта КВШ -ові з В-Данилів

1. Хроніка вд Вовки від 24.08.47 — 11.07.45 — 1 пр.
 2. [...] звіт вд. Вовки від 11.07.45. — 31.10.45 — 1 пр.
 3. Звіт за м. листопад з В. Данилів — 1 пр.
 4. Залучник хроніка з рейду вд Вовки I — 1 пр.
 5. Спис підстаршин і старшин з Вов. I. — 1 пр.
 6. — “— “ — з Вов. II — 1 пр.
 7. Спис старшин і підст. Вов і почоту, КВ Данилів і почоту — 1 пр.
 8. Спис впадших на Полі Слави вд Вовки від початку існування по 30.XI.45 — 1 пр.
 9. Пропозиції авансів, посм. авансів і відзначень з В-Данилів — 1 пр.
- Святочний наказ ШГ “Сян” з нагоди Різдва Христового — 1 пр.

Підпис [...]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, спеціальна конверта.

3.4.46.

Пошта

Загальні огляди: за жовтень, листопад, грудень 1945, січень, лютий, березень, квітень 1946.

Інструкції: 12.2.46. — 14.2.46. — 23.3.46. 25.3.46. — 8.4.46. — 15.4.46. 18.4.46. — 22.4.46.

Військові звіти: Великодній наказ к-ра Г. Сян О. — наказ 1/96 [...] / бій в Лісках/. Звіт з бою та масового маршу в З. Морохівській. Звіт з акції на стан. МО в [...] [...] Гічві 31.7.45. Зв. з бою С.Б. в с. [...] 19.1. Святвечор сот. “Сурма”. зв. з акції на МО в Волковиці. Зв. з акції ВП на Мхаву. Зв. з акції й боїв боївки Ясеня. Зв. з рейду по Лемківщині вд. к-ра Андр. 15.8. — 5.9. Військовий звіт. Оперативний звіт 15.8. і 27.10.45. Бій с. [...] з больш. /Струб/. Хроніка 15.8. — 6.12. Хрн. ч. II. Оперативний звіт Сян/Данил. 11.7. — 31.10. — 1.10. — 6.12. за м. листопад, січень 46. Сян/Бастіон: - Оперативний звіт 27.3. — 25.4. — 26.8.44. — 23. — 3.45 звіт 15. — 30.45. — I. — 31.I.46, грудень 45, 1.2. — 23.2.46, березень 46.

Перемищина: Інформатив. звіт 20.7. — 20.8.45. — 20.8. — 20. — 9.45. — 20.10. — 20.11. Орг. звіт — Хол. [...] 15.9. — 15. 10.45. Вісті з терену — 6.10. — 19.11.45. — 9.7. — 13.8.45.

Лемківщина: Інформативний звіт — 20.7. — 20.8.45.; 1.12. — 1.1.46.; 1.1. — 1.2.46 звіт — 1.8. — 1.9.45. /р. пропаг./ вісті з терену: 29.12. — 31.1.46. Ріманівщина з д. 8.9.45.

Криниччина – Горличчина: опер. звіт 23.11. – 1-12.45.

р-н [...]: політ. звіт 5.11. – 5.12.45.

Сянїччина: вісті з терену за грудень 45. – 31.8. – 18.9.45. /Зори/ звіт з бою вд УПА в св. Водохрещі. Масовий морд в З. М. До проводу ОУН та УПА на Лемківщині.

Батурин: Інформативний звіт за жовтень 45. січень 46. Вістки з терену – 15.9. – 20.10.45., листопад, січень 46; лютий з датою 15.2.46. Ситуаційне звідомлення – з д. 16.3.46. Акти польського терору /Повідомлення/.

Підляшшя: Політичний звіт 10.8. – 10.9.45. за м. грудень 45. усп. політ. за м. жовтень 45. Теренові вістки: 10.8. – 10.9.45. – 10.9. – 30.10. – 1.12. – 1.1.46. Звіт з лєтючкової кампанії.

Грубешівщина: Теренові вістки: 10.7. – 15.8.45. – 15.8. 1.9.45. – 28.9. – 25.10.45. Політичний звіт за м. лютий 46. Суспільно-політ. огляд за січень 46. Лютий 46. Теренові вістки: за січень 46. 12.2. 28.2.46 II. 1. – 28.1.46 26.I. – 13.2.46. Протокол спалення с. Нинович. Робота [...].

Різнi інформ. матеріали – зі Словаччини оповідають по[...] [...] з Німеччини, опов. Переселенців утікачів [...].

Польські матеріали: взори поквітувань на збірки /[...]/. Командантові польської боївки групи А.К. Думки до розмови з ... поляком. Протокол зустрічі з поляками 15.10.45. [...] зі стрічі з пор. в [...] дол. Стріча р. проп. Сокола з прєдста[...] Влади. Стріча р. п. I. з презєс ППР. Звідомлення з [...] [...] ВП в Б.Гор. звіт з розмови між вояками армії Ген. Бандери. Звіт зі стрічі з польськими громадянами з с. [...]. Звіт з наради інтелігенції волости... Протокол зі стрічі з представниками АК 6.12.45. Розмова з пор. погранзастави ВП 5.9.45. Розмови з МО з В.М. 16.8.45. Стріча р. п. I. з пор. і двома хор. ВП 19.9.45. Звіт з проп. гостини в с. Селиськах. Демократична Польща. Збродня нац. українських. Відпис з друкованої польської – комуністичної пат. у Грубешові і гдєє індзєй. Образ вєвнєтшнєй Росії Сов. НКГБ. НКВД Польща а Совети /відпис, ліпец 45/. Фашисьці “українсьци за граніцов. Шеф штабу глєвнєго зозволіл /відпис з “Жиця Варшави” 20.2.46. Вивяд з мін. ВП. об Радкєвічєм. /Відпис з [...] 15.2.45./ Бандици з [...] зновa труйзуба /відп. Новє горизонтi ч.II/81. тиж. м. Перемишля/. О чим розмавяйов поляци. Вольнє Слово ч.2 /відпис/ Українци /лєт. опер. відділів польських ком. Одозва до браці русінув і україньув. Ку вольносці /мажєц 46, відпис/. До штабу 8-го оддінка. Таємні документи військовї й міліційнї.

II. Видання: Відозви. Великодні бе[...]. Політичні огляди. Відозви до поляків. Інформатор ч. I /II/. Стр. Курінь. Мої повстанські марші. Гутірка з населєннєм /берєзєнь 46/. Большевицька демократизация Європи /2 пр./ Лісовик ч.1. /10/, 2 /II/. Інформативні вісті до 18.III.46.

Konя pykonocy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 270-271.

23.4.46.

ПОШТА КОНР 77..

1. Загальні огляди: за жовтень, листопад, грудень 1945., січень-лютень, березень-квітень 1946.
2. Інструкції: 12.2.46.-14.2.46.-23.3.46. 25.3.46.-8.4.46.-15.4.46. 18.4.46.-22.4.46.
3. Військові звіти: Великодній наказ к-ра Г.Сян О.-Наказ 1/46. Зголошення /бій в Лісках/. Звіт з бою та масового морду в З. Мор. Звіт з акції на стан, МО в Балигор. Загочеві, Гічві 31.7.45. Зв. З бою с.Б. в с.Хоцено 19.1. Святвечір сот. "Сурма". Зв. з акції на МО в Волковій. Зв. з акції ВП на Мхаву. Зв. з акції й боїв боївки Ясеня. Зв. з рейду по Лемківщині вд. к-ра Андр. 15.8.-5.9. Військ. звіт Оперативний звіт 15.8. і 27.10.45. Бій с. Веселого з больш. /Струб/. Хроніка 15.8.-6.12. Хрон. Ч.П. Оперативний звіт Сян /данил. 11:7.-31.10.-1.10.-6.12. за м. листопад, січень 46. Сян/Бастіон: — оперативний звіт 27.3.-25.4.-26.8.44. 23.-3.45. Звіт 15.-30.45.-1.-31.1.46..грудень 45.,1.2.-28.2.46., березень 46
4. Перемищина: Інформатив. звіт 20.7.-20.8.45.-20.8.-20.9.45.-20.10.-20.11. Орган. Звіт — Хол. Яр 15.9.-15.10.45. вісті з терену — 6.10.-19.11.45.-9.7.-13.8.45.
5. Лемківщина: Інформативний звіт -20.7.-20.8.45.; 1.12.-1.1.46.; 1.1.-1.2.46. звіт — 1.8.-1.9.45. /р. пропаг./ вісті з терену: 29.12.-31.1.46. " " : Риманівщина з д.8.9.45.
Криниччина-Горличчина: Інф. Звіт 23.11.-10.12.45.
р-н Твердиня: політ звіт 5.11.-5.12.45.
Сянїччина: вісті з терену за грудень 45.-31.8.-18.9.45. /Зорич/
Звіт з бою вд. УПА в св. Водохрещі. Масовий морд в З.М.
До Проводу ОУН та УПА на Лемківщині
6. Батурин: Інформативний звіт за жовтень 45., січень 46. Вістки з терену — 15.9.-20.10.45., листопад, січень 46, лютий 46. З дагою 15.2.46.
Ситуаційне звітлення — з д. 16.3.46.
Акти польського терору /Повідомлення/

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, спеціальна конверта.

Пошта Конр....

Матеріяли на 30.6. /На шляху історичного розвитку /реф./ . У. Народе.

Наказ.

Вістки з терену за м. квітень 46 — Любачівщина.

Інформатор ч. 1/11/46.

Акти польсько-большевицького терору за м. квітень 46 — Грубешівщина.
підписи

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, спеціальна конверта.

серпень 1946 р.

ПОШТА¹

Конр.

1. Інструкція з. д. 8.4.46
2. Звіт з праці проп. ре . "Х.Я." за ас від 1.3.-31.8.46
3. Інформативний звіт — Батурин — за м. травень 46.
4. Теренові вістки за м. травень — Любачівщина-
5. Вістки з терену — Перемищина з датою 3.1.46.
6. Останні події в терені — Перемищина — з датою 29.5.46
7. Теренові вістки — Грубешівщина — 12.4.-25.4.46.
8. Інформ. звіт-Зах. Лемківщина 22.4.-22.5.46.
8. Номінаційний наказ 2/46.
9. Втрати власні. Втрати ворога. — /за час підсоветської дійсності до 31 грудня 45. /рукописи/
10. Оперативний звіт — Лемко — /Підстаршинська Школа/ з д.8.7.46.
11. — Бастіон — за м. травень 46.
12. — Данилів — з датою 21.5.46.
13. Звіт з акції на м. Грубешів в ніч з 27 на 28.5.46.
14. Доповнення опису наступу на м. Грубешів.
15. Звіт з боєвої акції на Хоробрів /на ВЦ/ дня 5.5.46.
16. З боєвих робіт НВСБ з датою 9.7.46.
17. В V-ту річницю акту 30-го червня.
18. Нафтові шиби у вогні
19. Звіт з бою вд. УПА проти п-больш. погром. на Свято Йордану. Масовий морд у. населення в с. Завадка Морохівська. 25.1.46.
20. Іспит Підстаршинської Школи УПА ім. полк. Коники.
21. Повідомлення. Посвідка. /З рейду на Словаччину/
22. Загальний огляд за мм: травень — червень — липень 1946.

¹ Це, мабуть, пошта "Олега" до "Замку".

23. Большевицько-польські наймити шаліють
24. Кілька уваг до політичних відносин зЧСР.
25. Референдум в Перемишлі.
26. Опис подій в Польщі в М.Л.
27. Поляци о бандеровцях.
28. О чим розмавайюм поляци
29. До урн референдум ідзєми і виграми, відпис циклоств. лет. кольперт. п. підп
30. Не! Не! Не! Глосов не людове! /цикл. лет. поширена [...] пол. підпіллям/
31. Жолнежу! /друк, лет. польського підпілля/
32. Завядомене єдностек войскових воєвудзтва жешовского. /відпис/
33. Людностьі українська /відпис лет. уряд./
34. "ВІСТІ" відпис у. газети, яка виходить в Бельгії. /з д. І-го червня 46./
35. "КАНАДІЙСЬКИЙ ФАРМЕР" — відпис у. тижневика в Канаді з д. 27.3.46.
36. "УКРАЇНСЬКІ ЩОДЕННІ ВІСТІ" — комуніст. газета з Америки деякі цік. статі/.
37. "Фашистська нелегальна Організація на Словаччині викрита-відпис стт.
38. "Гляс Осльободьоних" і інші — відпис статей з чеської й словацької преси. та переклад на у. мову.
39. "Бойовнік" відпис /середя 24.4.46. — переклад на у. мову
40. "Бойовнік" і інші /Романтика Карп. гір" — відпис і переклад ч. 1 с[...]. стт.
41. "Невдала Бубл на" — стаття з "Правда" 21.9.45. /переклад на у. мову/
42. 20 000 українцув знайдє сєв в альце з советами — відпис з п. ам. газети
43. Скаргі народув окупованих [...] з Расєв — відпис з підпільної п. газети
44. Відписи з польської лег. преси.
45. Матеріяли на свято Героїв в дні 23.4.46.
46. Матеріяли на 30.6. /2 п. д./
47. Наказ на свято Зброї й Боротьби.
48. Посвідка закінчення Підстаршинської Школи УПА ім. Полк. Коника ц. в.
49. Конделенційний листок УЧХ ц. в.
50. Поляци /В пшецьонгу.../. [...] Поляци! Жолнеже!

*Перша копія машинопис, друга — рукопис. The Peter J. Potichnyj
Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine.
Ролька 9, спеціальна конверта.*

Слава Україні!

Друже П[ровідник]!

Пошту від Вас я одержав згідно зі списком пошти.

Організаційного звіту наразі не висилаю тому, що ще деякі референти не виготовили орг. звіту зі своїх референтур пр: /надр. реф. госп. з госп. бо-ївкою тепер перебуває за річкою, реф. пропаганди Ч. хорий на запалення легенів, останньо мав горячку 40. /до того немаю ще певности чи звязкова

Вас відшукає, як що одержу звязок від Вас — орг. звіти вишлю зі слідуною поштою. В залученню пересилаю лише орг. звіт СБ.

В нас тепер йде переселенча акція, останньо виселили с. Сухаву Вирики, с. Любень, с. Липівку, с. Капленоси, с. Л[...]цьк, с. Красівку і с. Довгобороди. Решта сіл ховається а саме: Янівка в 100%, Голешів в 50%, Ганна в 40%, Коденець в 70%, Кривоверба в 80%, Горостита в 70%, Турно в 90%, Замолодиче 60% і інші.

В більському повіті наразі спокій, часом через терен переїзджає польське військо. В початках червня був наскок на: Тучну де зловили 2 АК-овців, коль. Матяшівку, Саївку і Жуки.

Останньо сподіємося наскоку на Заньків, Кривовільку, Розбитівку, Межилісся, Матяшівку.

Не знаю, що робити з паленням виселених сіл, це села в більшости є мішані так, що багато поляків в них знаходиться. В тій справі жду від Вас рішення.

Вістки, котрі ворог подає в часописах про наші втрати в звітовому терені є зовсім не правильні, був лише один випадок в с. Голешів, про котрий подаю в орг. звіті СБ.

Останньо в терені переводиться мітінгі проти виселення.

Як, що маєте змогу то просивбим Вас, щоби Ви передали через нашу звязкову газівника до кулемета "МГ-34".

Постій дня 15.6.1946 р.

Героям Слава!
Здоровлю щіро
підписи Ярій

Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 185.

ПОШТА [1946]¹

1. Холодний Яр — Звіт з орг. праці за перший квартал 46.
2. — Звіт з праці від 1.3. до 31.5.46. — Проп. Референтура
3. — Звіт з праці від 1.6. до 31.6.46. — Проп. Референтура
4. — Звіт з праці від 1.7. до 31.8.46.
5. ПЕРЕМИЩИНА — Інформативний звіт — за м. березень 46 р.
6. — — за травень 46 р.
7. — — за червень 46 р.
8. — — за липень 46 р.
9. — — за серпень 46 р.
10. — — вересень 46 р.
11. — — за жовтень 46 р.

¹ Відправника й адресата не встановлено.

12. — — за листопад 46 р.
13. ПЕРЕМИЩИНА — Теренові вістки — 1.1. до 29.1.45. /Бірчанщина/
 14. — — 7.[...].45. /Бірчанщина, Перемищина, Добро-
 мильщина, Ярославщина, 15. Любачівщина/
 16. — — з д. 25.4.45.
 17. — — з д. 22.12.45.
 18. — — з д. 31.12.45.
 19. — — з д. 22.1.46.
 20. — — з д. 5.1.46.
 22. — — з д. 8.3.46.
 23. — — з д. 22.1.46./доповнення/
 24. — — з д. 8.4.46.
 25. — — з д. 15.4.46.
 26. — — з д.25.5.46./останні вісті/
 27. — — за червень 46. /ндр. Х.Я.-СВ./
 28. — — з д. 15.8.46.
 29. — — з д. 15.11.46.
 30. — — з д. 7.10.46.
 31. — — з д. 20.11.46.
 32. — — з д. 13.12.46.
33. Лемківщина — Інформативний звіт — від 1.3. до 1.4.46.
 34. — — від 22.4. до 22.5.46.
 35. — — від 22.5. до 13.6.46.
 36. — — від 23.6. до 30.7.46.
 37. — — від 1.7. до 1.8.46.
 38. — — від 1.8. до 1.9.46.
 39. — — від 1.9. до 1.10.46.
 40. — — за жовтень 46.
 41. — — за листопад 46.
42. ЛЕМКІВЩИНА — Вісті з терену — за травень 46.
 43. — — за липень 46.
 44. — — за серпень 46.
 45. — — за вересень 46.
 45. — — за листопад 46.
- Завваги до звітів і вісток з Лемківщини за м. жовтень і листопад 46.
47. ЯРОСЛАВЩИНА — Вісті з терену — з д. 9.6.46 р.
 48. — — за травень 46.
 49. — — за червень 46.
 50. — — за липень 46.
 51. — — з д. 5.8.46.
 52. — — за серпень 46.
 53. — — за серпень 46.
 54. — — за вересень 46.
 55. — — за вересень 46.

56. — — за жовтень 46.
57. — — за листопад 4[...]
58. — — за листопад [...]
59. — Повідомлення про ситуацію в терені
60. Звіт про стан лучби через ріку Сян
61. ГРУБЕШІВЩИНА — Суспільно-політичний звіт за травень 46.
62. — Політичний звіт — за грудень 46.
63. — Інформативний звіт — за м. лютень-січень 47.
64. — Теренові вістки — 26.1. — 27.6.46.
65. - — за серпень- вересень 46.
66. - — за жовтень 46.
67. - — за листопад 46.
68. - — за грудень 46.
69. - — за грудень 46. /додаток/
70. - — за січень 47.
71. - — за лютень 47.
72. - — за березень 47.
73. — Звіт ч. I. — від 4.9. до 5.10.44.
74. — Звіт ч. 2. — від 5.10. до 6.11.44.
75. Ситуація в Грубешівщині — 15.6.46.
76. Підляшшя — Організаційний звіт — жовтень-листопад 46.
77. Політичний звіт — Підляшшя — за червень 46.
78. ПІДЛЯШШЯ — Політичний звіт — за липень-вересень 46.
— Політичний звіт — за мм. жовтень-листопад 46.
— Теренові вістки — за січень 46.
- - за лютий 46.
- - за липень 46.
- - за серпень 46.
- - за вересень 46.
- - за вересень 46. /додаток/
86. РУДЕЧЧИНА — Теренові вістки за березень-липень 46.
87. КОМАРЯНЩИНА — Теренові вістки за серпень-вересень 45.
88. ЗОЛОЧІВЩИНА — Суспільно-політ. Огляд за червень 46.
89. ЗОЛОЧІВЩИНА-БРІДЩИНА — Сусп.-політ. огляд 46. — липень 46.
90. НДР ЗОЛОЧІВ — Теренові вістки за липень 46.
91. Львів — Вістки зі Львова за серпень 46.
92. Львів — Стрий — травень-червень 46. — Суспільно-політ огляд
93. ЛЬВІВ МІСТО — Надзвичайний сусп. політ. звіт — 10.7. — 3.8.44.
96. ПОЛУДНЕВА ЛЬВІВЩИНА — Сусп. політ. огляд терену — січень-квітень 46.
97. НДР. ЗОЛОЧІВ — Інформативний звіт за квітень-травень 46.
98. ЛЬВІВЩИНА — Вісті з терену за червень 45.
99. СТАНИСЛАВІВЩИНА — Звіт за квітень-травень 46.
100. — Звіт за час від I.I. до 13.4.46./зима блокада/

101. — Подання до винагородження —
 102. 3 — Звіт за червень 46.
 102. — Протокол в справі бою УПАмз більшовиками — Черник
 102. Ві — Відпис листа нкгб до кущового Маяка
 104. Н Настрої серед советів та їх ставлення до нас
 103. ТОВМАЧЧИНА — Суспільно-політичний звіт за грудень 45.
 — Звіт за чічень-березень 46.
 105. СТРИЙЩИНА — Розізди більшовиків в м. чічні 46.
 106. — Вісті з терену — січень 46.
 107. — Звіт за травень 46.
 108. — Звіт за липень 46.
 109. ДОЛИНЩИНА — Огляд подій за липень-серпень 46.
 110. — Звіт за липень-серпень 46.
 111. Р-Н ПІДГІОН — Квестіонар ч. І серпень 46.
 112. — Загальні відомости про розташування [...] на терені
 р-ну Сколе в лютому 46.
 113. — Звіт з акцій куща 28.7.-27.8.46.
 114. — Вісті з терену — за травень 46.
 115. — Вісті з терену — за серпень 46.
 116. — Звіт /А/ — за липень 46.
 117. — Інформативний звіт від 1-20.8.46.
 118. КАЛУЩИНА — Репортаж із примусового рейду
 119. — Причинки до ситуаційного положення
 120. — Звіт за червень 46.
 121. — Надзвичайне повідомлення
 122. — Звіт за місяць лютий 46.
 123. [...]

[...]

113. Протокол, Акт ч. 2. з польського терору в с. Переводові.
 114. “Акт ч. 3. “ “ в с. Переводові.
 115. “Акт ч. 4. “ “ в с. Жнятині.
 116. “Акт ч. 5. большевиць. “ в с. Будинині.
 117. “Акт ч. 6. з польського “ в с. Будинині.
 118. “Акт ч. 7. з большевиць. “ в с. Василеві Великім.
 119. “Акт ч. 8. з польського “ в с. “
 120. “Акт ч. 9. “ “ в с. Довжневі.
 121. “Акт ч. 10. з большевиць. “ в с. Довжневі.
 122. “Акт ч. 13. з польського “ в с. Осердові.
 123. “Акт ч. 14. з “ “ в с. Осердові.
 124. “Акт ч. 15. “ “ в с. Хлопятині.
 125. “Акт ч. 16. З большевиць[...] “ в с. Хлопятині.
 126. “Акт ч. 17. “ “ в с. Городиловичах.
 127. “Акт. ч. 18. “ “ в с. Ульвівку.

128. “Акт ч. 20. “ “ в с. Вербіж і Лешків 4.1.47.
129. Протокол большевицьких акцій в с. Тязеві від 13.3.-31.3.46.
130. Протокол — справа поведінки слідчого ронквд в с. Гринівка — Станиславів.
131. Протоколи від 1 до 4. Пр Сілець Б. /2/, Сулимів і запитів.
132. Кроваве знищення українського села Терка
133. Протокол з перебігу акції ВП на с. Корманичі. 17-20.10.46.
134. Протокол перебігу акції ВП на с. Даровичі 19.10.46.
135. Звідомлення з віднайдення жертв п. терору в с. Липі.
136. Акти польського терору на теренах Посяння.
137. Звіт з облави на сс. Сухі Ріки, Затварниця і т. д. [...]1.7. та 1.8.46.
138. Бій сотні Веселого з больш. побіч с. Струбовиськ.
139. Протокол з побуту в польським терені та випадкова зустріч з англ. Кореспондентом 8.8.46.
140. Звіт із зустрічі з англ. Кореспондентом в дні 3-4.8.46.
141. Завваги до зустрічі з А. КОР.
142. Зустріч з Американцем
143. Одна зустріч /м-ць січень 47/.
144. Звіт із зустрічі з чужинцем в дні 22.1.47. /у великому скороченні/.
145. Стріча з англійськими моряком.
146. Протокол із зустрічі з польським залізничником, який їздив в 46р. до Ль.
147. Трудове життя Колгоспника.
148. Оповідання червоноармійця з Латвії.
149. Стан у Грузії.
150. Спостереження з терену.
151. Розмова куц. Провідника з червоноармійцем та його мамою.
152. Кільканадцять днів партизанського рейду на “Закерзоння”.
153. Загальна характеристика з життя бориславського басейну.
154. ДМИТЕРКО — Зустріч
155. Протокол бувшого червоноармійця.
156. Розмови, розмови з д. 4.1.47.
157. В поїзді. з д. 15.1.47.
158. [...]]
159. З Польщі — подав Р-к
160. З Польщі — в часі від 8.3.-24.3.47.
161. Звідомлення з поїздки в часі 8.12.-31.12.46.
162. З розмов поляків в часі подорожі від 13.11.-29.11.46.
163. Вражіння з подорожі — подав Г.
164. На тропях УПА
165. Друже П. — виняток із записки з д.6.10.46. — від Р.
166. Дорогий друже! — Твій О. /Ур-ч/ з д. 27.7.46.
167. Друже П! — Холод з д. 4.7.46.
168. Друже Провідник! — [...]. з 19.1.47.

169. Друже Кн.! — Л. з 1.2.47.
170. Друже К-р! — С. з 27.9.46.
171. Відпис із записок з д. 25.7.46. — Іскра.
172. Відпис із записок з д. 9.4.46. т — М.
173. Відпис із записки з д. 25.11.46. — 447
174. Відпис — Шановний Друже Роман — лист східняка
175. Відпис письма до поляків з д. 17.1.47.
176. Відпис з оригіналу — Лист з Тюрми з д. 25.10.46. — Василь.
177. Відпис листа — Здравствуй тета і дядя — Сеня Чернишова — з д. 28.2.47.
178. ОСТАП ВИШНЯ — Самостійна дірка.
179. Протокол з д.20.5.46. — від ВИШНІ списав Діброва.
180. Всем командірам баталіонів — Пртемов — Попов/.
181. План роботи ро 332 Гданского полка на март м.46.
182. Український народі — Славянская правда побідить
183. До мейсцовой людносьці — п. Ур дова легочка в квітень-травень 47.
184. Українці-Українці — Команда оперативної групи /перепустка/
185. Відпис перепусток писаних відручно олівцем на свистках паперу — Марковіч
186. Список І. Розкази і документи глупней МО.
187. Відпис — Ксьонжка зужиця амуніції і гранатув З комп. Ст. І. Баоіу 5 К. П. П.
188. Жолнеже — Видзял пол. виховання єдност. войск. 826 — підпис летючки
189. Єдностка войскова Нр. 2878 до солтиса всі... — Довудца єдност. войск.
190. Зажонд гміни в Щавнем — до об. Солтису в гр. Карлікув з 17.7.46.
191. Оглошене — Законд гміни МЛИНИ — вуйт Рурха Тадеуш
192. СТОЯР — Нова голодова катастрофа в Україні ц.
193. З. САВЧЕНКО — Рейди і політично-пропагандивна робота серед поль.
194. ПОЛТАВА П.М. — КОЛОЇЯЛЬНА ПОЛІТИКА БОЛЬШЕВИЦЬКИХ ІМП. В УКРАЇНІ.
195. Листопадава відозва КП — в м. жовтні 1946. т мш.
196. Різдяна відозва КП — в м. січні 1947. мш.
197. Душпастирський лист — Різдво 1947. ц.
198. На день 22 і 29 січня 1947 р. ц.
199. Великодня відозва КП — квітень 1947 ц.
200. На свято героїв в день 2[...] травня 1947 р. ц.
201. Матеріяли на 23 травня 1946. мш.
202. Матеріяли на 30.6.1946. х.
203. Збіркові квітки /бефони/ Листопад 46.-ц., Великдень 47 — друк ц.
Фонд боротьби поневолених народів в п. і у. м.
204. Кондоленційний листок УЧХ виданий на прізвище
Піляшкевич Александер. ц.
205. Посвідка видана гром. ЧСР, який зложив даток

на фонд боротьби УПА	ц.
206. Повідомлення — Українські повстанці /в час рейду по Словаччині/	ц.
207. І-ше листопада — боевий прапор української революції	— рис.
208. Бійці і командири Червоної Армії-Переможці гіт. Німеччини	друк.
209. До земляків наших	друк.
210. Гимн угнетених народів	друк.
211. Браття красноармейці!	друк.
212. Українці Греко-католики	друк.
213. Стояр — Вибори в ССРСР /книжкова форма/	друк.
214. Заклик	ц.
215. Золмсько-Підляські Інформатор ч. І. З 20.12.46.	ц.
216. Бійці і командири Червоної Армії	ц.
217. [[...]]/вид. Вульк. і Перемога/	ц.
218. Про вживання і надуживання алкоголю.	
219. В.КОСА — Популяційна політика большевиків в Україні.	ц.
220. Поляци — Пшесєдленьці!	ц.
221. Вежховіни	ц.
222. Поляци!	ц.
223. Поляци! Жолнеже!	ц.
224. Наша одповідз /книжкова форма/	ц.
225. СТОЯР — Вибори в ССРСР	ц.
226. Українські робітники! Селяне! Інтелігенціє!	ц.
227. Короткі описи боїв УПА —Лисоня.	ц.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, спеціальна конверта.

[Підляський ндр.]
Слава Україні!

ДРУЖЕ П[РОВІДНИК].

1. Пошту від Вас одержав згідно зі списком пошти.
2. Пересилаю:
Теренові вістки, політзвіт, орг. звіт за березень-квітень 1947 р.
Протоколи з контролі госп.-реф. (все в двох примірниках).
Впали на полю слави. (Листа впавших друзів).
Наші видання і перевидання:

Пачка Но. 1.	
“Новітні варвари”	16 шт.
“Необхідні звичаї”	17 шт.
Пачка Но. 2.	
“Упюр фашизму “	17 шт.
Пачка Но. 3.	

“Холмсько Підляський Інформатор” No. 5/7	10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 6/8	10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 7/9	13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 8/10	13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 9	13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 10	10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 11	13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 12	20 шт.
Пачка No. 5.	
Ворожа література.	
Пачка No. 6.	
“Стосунки польско українське”	14 шт.
“Упюр фашизму”	шт.
“За що бореться УПА”	5 шт.
“Наша відповідь”	5 шт.
“Платформа УГВР”	1 шт.
“Ідея Самост. Укр. Держави”	1 шт.
“Советский патріотизм”	6 шт.
“Про що говорить нам держ. бюджет СССР”	9 шт.
“Поляки”	10 шт.
“Червоноармійці і командири”	5 шт.
“До земляків наших”	7 шт.
“Поляци пшеседленьци”	14 шт.
“Наша одповедзь”	14 шт.
“До войска польського”	13 шт.
“До цалого культурального съвята”	11 шт.
“Поляци жолнеже”	5 шт.
“Червоноармійці тиловики”	5 шт.
“Бійці і командири ЧА”	9 шт.
“Український Народе”	10 шт.
“До цілого культурного людства”	1 шт.
“Лист колгоспників”	1 шт.
“Мундирові карти”	6 шт.
Пачка No. 7.	
“Холмсько Підляський Інформатор” No.	13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No.	28 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 1/3	7 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 2/4	10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 3/5	8 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 4/6	9 шт.
Пачка No. 8.	
Література “Свядків Єгови”	
Лист від АК до Вегери і інструкція АК.	
Українські газети з Америки.	

Три мапи Грубешівщини, Замійщини і Красн[о]ставщини.
Інструкція до полового радіонадавчого апарата.
Атлас німецький.

Пачка No. 9.

“Холмсько Підляський Інформатор” No. 13/15	20 шт.
“Гимн угнетених народів”	20шт.
“Бійці і командири ЧА”	20 шт.
3. Листа до Вас вислав, не знаю чи одержите.
 4. Будучи в Ваших теренах, друг Дунайський просив мене, щоби переслати йому велику енциклопедію. В нас є енциклопедія “Свят і жице”, хоча й не така, як хотів друг Дунайський, але якщо потрібна, прошу повідомити, а при першій нагоді перешлю. 5. Щоби не допустити до заселення звітового терену небажаним елементом, треба конче спалити всі села, з котрих зістали виселені українці. Всі села треба спалити відразу одної ночі тому, щоби не допустити до збройної боротьби між нами, а польським населенням, котре щоби не допустити до спалення сіл, в яких вже є населені поляки, може взяти зброю і масово піти на співпрацю з УБ в поборюванні УПА. Наших сил в звітовому терені, щоби виконати це одної ночі є замало. Якщо сподіватися на відділи, котрі помогли би нам це виконати, заждемо, якщо ні, то прошу дати рішення чи маємо своїми силами (звітового терену) це виконувати.
 6. Прошу дати завваги щодо моїх звітів, на підставі котрих буду міг орієнтуватися, як вони є писані.
 7. Згідно з Вашим наказом стрільців з відділу к-ра Чавса відсилаю до Вас.
 8. В половині квітня ц.р. в с. Замолодиче, володавського повіту, пропав без сліду стрілець надр. СБ Юрко (Панас). На місці випадку, то є на дорозі в с. Замолодиче знайдено вбитого коня з сідлом, котрим їхав Юрко, слід по вибуху гранати, і біля спаленого муру, з-за котрого правдоподібно стріляв якийсь осібняк, 4 поржавілі луски з кріса. Точніше вияснення в тій справі подам в слідуячому звіті по переведенню слідства.
 9. З якої причини надр. референтка УЧХ Оксана попалася в руки УБ, розкаже Вам к-р Давид.

Постій дня 22.5.1947 р.
Героям Слава!

Шпиль.

Коня руконусу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, спеціальна конверта.

Summary

Represented here are various notes, some by “Oleh” (Myroslav Onyshkevych) that record various items of mail sent by his couriers to the Commander of the UPA West, and the mails from the Tactical Sector “Danyliv”. The last two documents represent the mails sent by the OUN leaders “Iaryi” and “Shpyl” to their superior.

**Протоколи
(ТВ “Буг” і “Данилів”)**

ПРОТОКОЛ

списаний з акції проти польської банди в с. Набряжі пов. Грубешів дня 17.[...]. 1944 р.

Село Набряж висунене найбільш на захід, та граничить з тереном по якій [...]сує польська банда. Поляки по спаленні доколичних сіл, як [...], [...], [...], осілися в с. Набряжі і в Старому Селі в якому є мурований [...] до оборони двір, звідки робили напади на всі сторони на українців. Кілька разів відділи УПА проганяли поляків з Набряжа, які опісля назад вертали і надаліше продовжували свою роботу. Щоби остаточно покінчити з ними на Набряж пішло два відділи УПА, які по двогодиннім бою в Старому Селі і [...] с. Набряжі здобули село, яке спалено до останньої хати, [...] з костелом, що був сильним оборонним пунктом для поляків. Також спалено фільварок в Старому Селі, який був сильною охороною для польської банди. Після спалення Набряжа і [...] в Старому Селі селяни українці з доколичних сіл назад повернулися як [...] спалені господарства та почали обробляти поле. Більш поляки в тій околиці не показувалися.

Старе Село, 20.[...].1944 р.

/-/ Медвідь.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 5, 216.

ПРОТОКОЛ

з польської акції

на с. Забірці волость Молодятичі пов. Грубешів.

Зізнання селянина Луки Ревухи. Списаний дня 24.6. 1944 р. в с. Добромичах.

В п'ятницю 19.6.1944 р. вечером около 11 год. був я біля своєї хати на варті. На самперед почув я скрип дверей на противному кінці села, зараз побачив я на подвір'ю в господаря Осипа Гарто[...] кілька світел з кишенькових лямпок. Коли зникли світла, почув я голос сигнальної трубки — такий же голос відомий в другому кінці села. Зі сторони с. Гдашина чути було гуркіт кільканадцять фір і оказався в кінці села огонь, відбіг до саду і скрився в шпалерову. Чути було стріли з поодиноких крісів за бігаючим [...] інвентарем. Я помалу піднісся з шпалеру і почув в одного господаря коло хати голос "відтвори"! В хаті не було нікого і тому банда почала бити вікна. Раптом почала горіти ця хата. Від сторони вогню йшли три бандити з крісами і один з них ніс вогнений віхоть і підпалював поступенно всі забудування. Так прийшли на моє подвір'я та знайшли в хліві кабана якого прострілили і кабан

кинувся в мою сторону втікати, один з бандитів кричав: “завруць го [...] багнета, багнетем го!” — і побігли даліше запалили моє [...]. Коли бандити відійшли я [...] до схрону як горіло ціле село. Знова чути було трубку і поодинокі стріли. В схроні я просидів до дня, одначе цілу ніч був спокій.

Рано 20.[...] біля год. 4 вийшов я на дві все було спалене. При помочі людей відшукано 5 трупів з того троє спалених. Окреслити стану бандитів не можна було, бо були порозкидані по цілому селі.

Добромиричі, 24.[...].1944 р.
Запроголокував Нечай.

/- / Лука Ревуха.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 216.

19.II.1944 р.

Протокол.

Дня 10.1.1944 р. у вечорі жид комісар мав промову. Він є політрук. Присутні були всі члени ППР. Говорив по польськи “Наша Червона Армія перейшла вже бувший польський кордон і зайняла вже місто Сарни. Незнаємо, що принесе ситуація на фронті, за день, за місяць чи за тиждень. Ви є першими піонерами які мають обхопити цілий державний апарат в свої руки коли прийде тут Червона Армія. Ви станете працювати одні по гмінах, одні по магістратах або станете поліцаями. Це мусять обхопити свої надійні люди. Ви мусите бути приготовані до якоїсь праці в адміністрації яку напевно одержите. Мусимо тепер себе школити. Ви тутешні і знаєте хто чим пахне. Мусити знати, коли прийде совітська влада, вона принесе зі собою терор, без терору совітська влада існувати не може. Ми будемо дивитися, на сотки, десятки жертв. До своєї ціли ми мусимо дійти. Наші вороги несплять а організуються. Тут на думці польську реакцію. Ми мусимо за нею слідити і нищити на кожному кроці. Я ствердив, що тут на терені члени нашої партії апсолотно не проявляють діяльності. Я не бачу тут активности членів. Так бути не може. Вже були випадки, що деякі ворожі польські організації заклочують умови співпраці для створення відділів самооборони. І тут в нашій окрузі /ч.2/ до того доходить. Але це є наші вороги і шукають співпраці тому, що близько фронт. Для вас може не ясно чому ми заклочили мир з різними державами і часто ідемо на уступки для них. Ми мусимо виграти війну і до того уживаємо підступу, зради, обмани і т. і. т. д. Вам дивно стає часом коли ви бачите в вашій партизанці польські мундури озелкі. Це тому, щоби більше привербувати до себе поляків, щоби поляки думали що це є польське військо, що ми творимо самостійну Польщу. Успіхи в тому маємо. Відділи нашої партизанки носять назву польських національних героїв, т. зв. не Леніна ні Сталіна а пр. Тадеуша Косцюшки. Поляки є великі патріоти. Той патріотизм ми поступенно знищимо. Нам входить щоби створи-

ти один радянський народ. У нас кожний народ дістане свою автономію. Німці провадять таку політику, цькують Українців на Поляків, і це їм вдається. Приміром за Бугом де є більшість українців дійшло до збройного зудару де поляки здорово потерпіли. За Бугом німці поляків зробили своїм знаряддям. То само таку колотнечу хочуть зробити і тут. Коли прийде совітська влада вона запитає кожного, що він робив. Ми мусимо бути вдячні большевикам, що створили ППР. Це є партія комуністична. В літературі того не бачите, це тому, що для нас офіційна назва не грає ролі, нам лиш ходить щоб мати з того користь.

Це було в с. Рижлеві – на Володавщині.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 217.

Протокол з акції нквд, яка відбулася дня 10.5. 1945 р.

Дня 13.5.45. з Любачева виїхало около 120 енкаведистів в сторону [...]. Вони перейшли ліс до Дикова і в Дикові заночували. Пізніше з Дикова пішли на Жілків і до Старого Села. В Старому Селі заночували і рано пішли на [...]ачі і присілки. Відтам вернули і з 15 на 16 заночували в [...]. 15.6. рано год. [...]30 окружили село Суха Воля. Приганяли всіх мужчин і зробили з ними мітинг. Говорили, щоб переконати[...] тих хто[...] є в лісі, щоби вийшли, бо війна скінчена і т. ін. В одного дядька знайшли багато хліба. Його арештували й він до сьогодні придержаний. Підозрівали, що це для відділу. В селі скінчили акцію о год. 10-ій рано і подалися в сторону [...] Гребли. Одна група ішла головним гостинцем й друга в числі [...]3 осіб заняла кушень ліса і ішла лісом. Там затаборував один кущ, дві боївки і якісь провідники. Стежа куща завважила, що ідуть большевики і хотіли вицофатись. Зачали вицофуватись в напрям, де йшла та друга група гостинцем. Большевики це завважили і почали окружувати кущ. Ш. подав наказ не стріляти! Большевики почали обстрілювати зо всіх сторін так, що важко вже було куди прорватись. Між нашими впала паніка. Зачали прориватись хто куди міг. Вислід цього: чотирьох вбитих, оден легко ранений, оден зловлений живим. Згинув пров. Кора, два стрільці зі залоги й оден боївкар Клим. Причина цього це, [...]ть стрільці – і, тому, що було точно розвідано наперед, що акція буде і був час і місце, до змінення постою. Ш. сказав, що він відповідає за людей і не сміє ніхто з місця рушитись. Як почали большевики стріляти тоді Ш. не подав жодної команди лише утікав куди міг. Кущовий хотів змінити місце постою і напевно цього не булоб, бо це не було якесь не сподіване заскочення.

Всіх убитих забрано й похоронено на кладовищі.

Кора дістав оден стріл з пістолі в голову, три в груди, два рази був проколотий багнетом в груди.

/Звіт районowego/.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 219.

До справ смерти славної пам'яті Еміра – Кори. в дні 16.5.1945 р.

В часі дороги сл. п. Емір у різних трудних і небезпечних ситуаціях був назагал песимістично настроєний. І не раз висказував лихі предчуття з чим я мусів боротися. Опісля, коли на нашому відтинку випогодилось і він злився ближче з новими умовинами та увійшов у свою працю та осягнув перші успіхи, змінився недопізнання, став незвичайно веселий, радісний, і навіть бадьорий. Умів завжди розвеселити ціле товариство й намагався своєю поставою та словами підносити серед оточення настрій. В товаристві друзів і чужих людей усі його дуже любили й шанували. До своїх завдань ставився дуже совісно й добре вивязувався. Кілька днів перед випадком ми розділились. Він ще з деякими друзями пішов в терен для деяких цілей /припилювати особсто виконання приміщень для свого осередку/.

Через ці околиці преходив по кількох днях Фон. Вони зустрінулись і разом повинні були йти далі. В тому часі появилась в сусідстві рейдуюча сотня большевиків. Замість негайно перейти далі по означеній трасі вони всі рішилися наразі остатись при кущі й перейшли зі загроженого села в ліс, разом з кущем та кількома боївками в обект довгого вже й загально знаного місця квартирування куща. Треба було ще за ночі, або разом з кущем або відорвавшись від куща перейти в інший терен. Вони тим часом чекали аж до полудня, в дуже невідгідному місці /з одної сторони гостинець, з противної залізничний тор, з третьої пасовисько й село з большевиками, з четвертої границя і стація з [...]]. Там оточили їх большевики. Не стверджено точно чи наслідком [...] підчас перемаршу до стації, чи /що більш правдоподібно/ прийшли там спеціально бо терен був розконспірований [...] постоем кущів у цьому обекті лісу. Витворилось замішання. Було біля 60 людей, в тому кілька груп і командантів, але ніхто не обіймив загальної команди. Треба було або організовано боротись або організовано пробиватись. Сил вистарчало. Були випробувані боївки й кущ випробуваній та заправлений в багатьох боях. Усі добре узброєні. [...] дивились на провідників. А ті – одні на других, чекаючи на ініціативу місцевих. Наслідки цього відсування лавою до залізниці і відступ по завваженні большевицької застави. Опісля подібне на інших відтинках.. Мимо цього майже всі провалились ма-

лими групами по кільканадцять людей, не відстрілюючись, - сл. п. Емір ані сам, хоч військовик, не обняв команди, ані не рішився в час прориватись разом з іншими, тільки зістав з групою, яка найдовше крутилась в оточеній частині лісу. Там згинув. Подробиці смерті, ще точно не усталені. Відомо тільки, що відстрілювався. По[...], що був довго з Еміром в одній групі, обняв в критичній ситуації команду над нею і прорвався з усіма людьми щасливо майже без труднощів. Стільки на основі дотеперішніх інформацій.

2[...].5.-45 р.

/Вольт/.

Славної пам'яті ЕМІР – КОРА ,

Співробітник редакційної колегії підпільних видань “Український Повстанець”, “За Українську Державу”, “Щоденні Вісті”, абсолювент нищих студій політичних наук в Італії, комбатант французької армії, в'язень німецьких концентраційних таборів у Франції, уповноважений Української [..]їдії організації міжнародного Червоного Хреста на вихідну Європу, вишкільний старшина Української Повстанської Армії – згинув смертю героя в бою з більшовицькими наїзниками

в дні 16.[...].-45 р.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 5, 219-220.

Постій, I. III. 1946. р.

ЗГОЛОШЕННЯ

[...].46. в лісі коло Лісок був бій з большевиками, який для нас закінчився трагічно. З нашої сторони було 3[...].6 вбитих і два заловлених, з того один ранений. Згинув майже цілий підвідділ Зірки, який зараз очолював к-р Гайда, 5 людей з пвд. к-ра Крапки, в тім сам к-р Крапка, рой. I-го роя Кіндрат, сотенний писар Тарасик ранений попав в руки большевикам, 7-х людей з пвд. к-ра Чавса в тому СБ-іст пвд. Залізняка, писар КВ Босфор та стр. Байда з почоту. З пвд. Зірки згинув к-р Гайда, плвх. Олег, рой. II-го роя Палій і III-го роя Моряк. Роевий I-го роя ранений вирвався з бою. Одного стрільця, псевда, якого не знаю заловили большевики живим. Точного перебігу того трагічного бою досі не усталено, бо нема нікого в живих, які були до кінця бою.

Дійшло до цього так: В Варяжі і Долобичеві проголосила польська військова влада /десь к. 19.2./, що від 25.2. піchnуться в терені маневри і буде остре стріляння і в звязку з тим, щоби населення не вешталось, бо можуть когось вбити.

Супроти цього примінили таку тактику: Відділ Лиса мав квартирувати роями по селах. Те саме з пвд. к-ра Чавса. К-р Крапка мав їхати в польській терени з двома роями, а два рої мали бункруватися в терені: пвд. Гайди мав перейти в терен під Грубешів, а в разі сильної нагінки там, перейти в польський терен, чи і на Підляшшя. Якщоб військо заквартирувало в терені в цілі виселенчої акції, з крами пвд. були умовлені мертві пункти.

Як зізнає роевий першого роя Роман пвд. Гайди мав заквартирувати 25.2. в полі на ратківській колонії, але довідавшись що на ратківській колонії немає нікого перейшов до Лісок, щоби звітам перейти далше.

Коли відійшли большевики на Гільче, к-р Гайда думав, що вони відідутъ на Варяж стягнув заставу, а встановлено цивільну стійку на край села.

Коли відділ заалармовано, що большевики їдуть до села, з фіри енкаведистів були вже в селі. Рой. I-го роя пвд. Крапки Кіндрат відіхав санками до ліса і чекав на к-ра і I-ий рій. К-р Крапка не міг відіхати, залишивши другий пвд в боеві і почав відступати разом з пвд. к-ра Гайди і з людьми к-ра Чавса до ліса.

К-р Гайда зі своїм II і III роєм відступили в ліс, а к-р Крапка ще стримався в половині, в ярі і почав перестрілку з НКВД-истами, що вже були в останніх хатах села. З ним був перший рій пвд. Гайди і 7-м стрільців з пвд. к-ра Чавса. К-р Крапка вислав по свій другий рій, щоби він долучив до цілості і відступив в ліс. В лісі не могли відшукати к-ра Гайди і оба пвд. билися до останку окремо.

Крилатий поза лісом хотів долучити до цілості, але там найшли на больш. застави і відступили в телятинський ліс.

Большевики мали довкола лісу і в лісі свої застави. Коли дійшло в лісі до бою з наступаючими большевиками, застави окружили оба підвідділи з усіх сторін. на поміч прийшло ще НКВД з погранзастав через Переводів в силі до 70 людей, та НКВД з Новосілок. Бій тривав понад 3[...] години. З бою вирвалось 5—8 людей і то з початку, решта всі згнули. Тільки точно ще не стверджено.

Втрати большевиків невідомі. Своїх вбитих і ранених відвезли в ночі до Лашева, чи на погранзастави. Люди з того, що десь хтось бачив обчислюють на 30—100 вбитих, одні менше другі більше. Частина НКВД квартирувала в Лісках і рано відіхали. Один господар до Лісок привіз 16 трупів, але вночі їх десь відвезли. Рано везли зі собою 2-х ст. лейт. і I-го правдоподібно майора Романова, за яким дуже жалували і ще двох старшин вбитими. Вчора люди найшли в лісі двох вбитих большевиків.

В побитих повстанців забрали зброю, обуву, все з шинель і частинно познімали одяг.

Які документи попали в руки ворога невідомо. Дещо з канцелярії ПВД мав Палій і дещо міг мати Босфор. Досі не можна зібрати всіх даних і як ще буде щось то я повідомлю.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 228.

ОПИС АКЦІЇ НА МІСТОЧКО ВАРЯЖ, ЩО ВІДБУЛАСЯ ДНЯ 5-го ЖОВТНЯ 1946 р.

Місточко Варяж від самих початків формування польської [...]ної влади у Закерзонській Україні стало випадовою базою для польсько-більшевицького шумовиння, як теж відділів НКВД, УБП, МО та ВП, як рівнож і інших цивільних банд польських, що в звірський спосіб тероризували й нищили фізично українське населення довколишніх сіл. Завершенням цього бандитського терору був період виселення українського населення, що його доконувало ВП, яке стаціонувало у Варяжі. Там бито й мордовано українців: стариків, жінок і дітей, а з цього місця виїздило ВП та МО на лови українських людей, щоб викинути їх з їхніх господарств до зненавидженого СРСР. За польським військом тягнулися валки польського цивільного населення, які в бандитський спосіб грабили стероризованих і перестрашених українців.

Отже нічого дивного, що Варяж стався для нашого населення місцем ненависті, а ми, Українські Повстанці, рішили вже вдруге покарати це бандитське містечко за бандитизм, що його даліше поповнювало ВП, МО та УБП на українському населенню варяжської волости.

Ворог розміщений був в 4-х пунктах: ВП — квартирувало в трьох блоках, МО в одному. Сила ворога начислювалась біля 120 чол., озброєних в максими, кулемети та гранатомети. Наші сили числили [...] стрільців УПА і боєвиків СБ. На акцію вибрано день 5 жовтня 1946 р — субота, год. 22-га.

Сонце вже зайшло. Небо покрили сірі, важкі хмари. Наші боєві групи стоять готові до відмаршу. Йдемо! — дав я наказ. — Заскрипіли важкі вози з 6-ма ладунками важких торпед, заколихалися стрілецькі ряди. Зі мною йде к-р Дав[ид]. По хвилині мовчанки він відзивається: “Друже к-р, повинно бути сьогодні все гаразд, сьогодні день сироти”. Я щиро всміхнувся та був йому вдячний за ті слова, бо все ж я думав над тим, як воно буде. Чоловік не думає про себе, але здає собі з цього, яку відповідальність несе за тих кількадесять вірних друзів та найкращих синів України, що тихо, але рішучо йдуть вперед, щоб звести бій на життя і смерть зі зненавидженим ворогом.

Висуваюся вперед та провірюю настрої між стрільцями. Підходжу до стр. Кані. Як чується друже[...] — питаю. — “Добре друже командир — відповідає стрілець — снилося мені сьогодні — продовжує даліше стр. Каня, — що я здобув ркм і ніс його на плечах”. Це підбадьорює інших стрільців. В марші минаємо одне село, друге, і входимо до третього. Виходимо зі села та у віддалі 2 км від Варяжа задержуємося на відпочинок, щойно год. 20-та. Часу ще багато. Закликую до себе к-рів застав від сторони Сокаля та Белза. По повторенні завдань, які мають виконати, даю наказ відійти на свої місця призначення. Зі мною лишаються зі своїм військом к-р Дав[ид], і к-р Яс[ень]. Дві інші боєві групи к-рів Д. і Г. відмашерують на східню сторону міста, щоб заскочити ворога зі сходу.

Підходжу до нашого славного артилериста д-га Б.

У вас все готове[...]

Так є! Дроти, запальники, торпеди, - все готове! — відповідає д-г Б.
А як чуєтесь[...] — питаю даліше.

Дуже спокійно — відповідає д-г Б- чуюсь, як дома, щоб тільки трапити там... Сміючись показує рукою в напрямі світел, що миготіли в імлі ночі з варяжських хат.

Точно на год. 22-гу вирушаємо в бій. К-р Яс. відходить зі своїми людьми в напрямі Варяжа, щоб зліквідувати польську читальню, де містилося вм в силі 30 осіб, та спалити військовий магазин. Я йду з к-ром Дав прямо на місто Варяж, щоб заатакувати ворога, мо з північної сторони. Підходимо на сто метрів від міста. Задержуємося на хвилинку. К-р Дав бере одно звено з торпедами й рій стрільців та підсувається тихо під будинок мо. Я з рештою людей задержуюся на краю місточка, аж до хвилини, коли не дістану повідомлення від к-ра Дав, що він заняв уже вигідні становища до бою, для людей і торпед.

На нашому подвір'ї завзято гавкає собака. З хати вийшов один чоловік, який побачивши нас, скоро зникає між будинками.

Наше військо скоро займає становища перед будинком Мо та уставляє торпеди. Нагло на місті затарахкотів кулемет, коло польського костьола. Там повсталала велика метушня і крики. То вп, мо та цивільне населення залярмоване стрілами втікало зі своїх казарм та квартир, щоб скритися в великих льохах і підземеллях костьола.

Зі всіх сторін в унісон заграли наші кулемети й автомати. За хвилину повітрям сколихнув страшний вибух торпеди, а з будинку мо піднісся стовп диму змішаний з камінюками та порохом. За нею пішла друга торпеда і знова та сама картина. Ворог почав обстрілювати нас з костельної вежі з максима та [...] а зі середини міста з подвір'я оточеного муром відізвався ворожий гранатомет який почав обстрілювати краї міста завалюючи і запалюючи кілька господарських забудовань.

В селі /Варяж складається з двох частин, села і міста/ де кватирувало 30 вояків вп показався вогонь. Це Яс. запалив польську читальню, з якою панічно почало втікати польське військо, залишаючи двох вбитих вояків. За хвилину почав горіти й військовий магазин.

К-р Дав з кількома стрільцями робить наскок на станицю мо. В будинку немає нікого. Нагло з підземелля будинку розлягається голос "рятуйте", я тут сам в пивниці". — Хлопці кидаються до дверей пивниці та відбивають замки. Виходить арештований українець зі села Л. Його повстанці вдягають в здобутий плащ та відводять в безпечне місце. Хлопці забирають зі собою здобуті ЛЬМГ, діхтяра, забирають амуніцію, папери мо і запалюють будинок зі середини і відходять. Завдання на цьому відтинку було закінчене.

В між часі від к-а Г. зі східнього відтинка прибігає звязківець та голосить, що потрібно запальників для торпед, бо ці які мають не вибухають. Вмиттю висилаю до д-га Б. по запальники і за хвилину вручаю їх звязківцеві. Він відходить і за 15-ть хвилин повітрям заколихав страшний вибух торпеди, а з будинку де кватирувало вп, на тлі червоного неба під неслася хма-

ра чорного диму. За першою торпедою пішла друга, а потім і третя. Чи всі були цілні важко було зорієнтуватися.

Лишилася ще одна торпеда, а ворог дальше боронився з костьола. Я дав наказ пустити цю торпеду на костельну вежу звідкіля грав ворожий максим. За хвилину вогненна куля занеслась вгору і вдарила в ріг вежі, однак не вибухла /не всі торпеди вибухають/. Я подумав, що може і добре, що не вибухла. В костелі є діти, жінки, цивільні люди. Над селом і містом розтягнулося море вогню. Небо червоніло. Стріли рішали. Я уважав бій за закінчений.

Бій тривав три години. Знищено ворожі місця кватирування — муровані будинки. Завдано ворогові втрати в людях /разом вбитих і ранених до 10 осіб/. Решта війська в паніці втікла, або поховалася по пивницях та інших місцях. По нашій стороні 2-х легко ранених.

В бою здобуто: 1 кул. ЛьМГ, 3 кул. “дiхтjарi”, 6 ППШ, 8 гранат, 3 кpіси, 1 пiстоль та багато амуниції кpісової, 8 плащів, 15 мундурів, 11 пасів, 6 коців, 7 штанів, 1 фотоапарат, 1 машину до писання /латинку/.

Під час бою спалено одно авто.

Заввага! До польського населення м. Варяжа розкинено летючки.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, спеціальна конверта.

Воля народам!

Воля людині!

Смерть тираніі!

ДО ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВАРЯЖА.

Місцеве Командування УПА по довшій надумі рішило спалити містечко та село Варяж. Ця місцевість від довшого часу була осередком перебування безпеки штурмівки та міліції. Варяж був випадково базою польського війська та нквд, що там часто перебували, там теж сходилися донощики-сексоти з цілого терену, щоб виконувати свою юдину роботу.

У Варяжі катовано та мордовано українців та поляків. Всім відомі звірства та морди, що їх виконували польські садисти з безпеки на населенню. Незатертим свідком цього — це варяжська тюрма, коло костела, де стіни і долівки поляті кровю невинних людей. Там били до безтjам українців, ламали їм руки і ноги виривали їм нігті та тіло й кололи шпильками. В цій тюрмі палили жертвам на грудях нафту, бензину та вливали до носа ропу, і т. п. Подібні експерименти робили на старцях, дітях та вагітних жінках. Там врешті звірі з безпеки в людському тілі, — бо тільки так можна їх назвати, — кидалися, як розжошені самці на дівчат та молодих жінок, роздягали та серед диких криків знасилювали заражуючи їх венеричними недугами. Це очі, що відбуваються в XX-му столітті, в часі розцвіту культури, цивілізації та християнської моралі.

Такі речі діються у Варяжі, Грубешеві в тому часі, колс грубешівський староста п. Глембскі говорить в приявності своїх урядовців, що польське військо, не грабить, не арештує та не краде, що безпека при слідстві додержується всіх культурних норм та руководиться справедливістю і т. п. Подібну пісню про правдиву демократію, рівність та справедливість говорять сьогодні й польські комунарі в пресі та на засіданнях уряду. Вони накликають поляків, щоб вертали з еміграції до Польщі, бо тут жде їх щастя та п'янують німецько-фашистівські поступки в останній війні, а до речі самі продовжують ганебну фашистівсько-гітлерівську роботу.

Большевицька політика вже сьогодні розшифрована перед світом, розшифрована робота, що її виконують польські комунарі за вказівками Сталіна та його уряду, тому не допоможе їм облудна пропаганда.

Відділи УПА мусіли знищити Варяж, гніздо гнилі й безправа. Вправді потерпіло при цьому польське цивільне населення, якому співчувається. Однак воно мусить зрозуміти, що в боєві часто поносять кривди і невинні. Місцеве Командування УПА зробило все, що могло, щоб охоронити населення, а відповідальність за невинні жертви падає на тих, що вже багато накоїли лиха і біди в цьому терені а порізнили українців з поляками. Таку роботу продовжують вони і дальше, щоб розірвати затіснену приязнь братніх поневолених українського і польського народів та перешкодити їм будувати вільні держави.

Хай отже Варяж буде наукою та пересторогою для тих, що хочуть українців знищити. Українські повстанці боролися та будуть боротися в обороні своїх національних інтересів, а тверде життя не зломить їх, а дасть більшу витривалість до дальшої боротьби за віль[н]е життя.

Постій, в жовтні 1946 р.

Місцеве Командування УПА.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, спеціальна конверта.

ПРОТОКОЛ

списаний з акції проти польських бандитів в кольонії Марисів, Борсук, Андріївка.

7.5.1944 р. на прохання селян невеликий відділ УПА пішов очистити кольонію Марисів, Борсук і Андріївку, в яких находилася польська боївка, яка безнастанно нападала на селян, що працювали в полі. Ці банди вбили в тому часі Тарасюк Марію з Варешина, Прокопа Сердюка з Вишнева, спалили хату Івана Остапука с. Варешин і вбили 12 літ дівчину. Коли відділ УПА підійшов під кольонію Борсук поляки залягли в хатах і відкрили сильний скорострільний вогонь. По короткому бої поляки почали відступати на захід в сторону Тишівець. В часі бою згоріли ці кольонії, згоріло 127 госпо-

дарств, які були зовсім не замешкані, бо поляки зовсім виїхали на захід вже два місяці тому. Вбито 6 бандитів, здобуто 5 крісів — мавзер 2 польські гранати і пістоль “віс” 9 шт. Селяни з радістю прийняли вістку про спалені кольонії з яких кожної хвилини на них чигала смерть.

10.5.1944 р.

/-/ Морозенко.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, 226.

ПРОТОКОЛ

з акції на польську кольонію Гонятичі повіт Замість.

Для охорони населення стояла сотня УПА в селі Которів вже найбільше висунене на захід і загрожене польськими бандами які находилися вже у віддалі 6 км. на кольонії Гонятичі. 15.5.1944 р. в полудне донесла розвідка, що поляки пригтовляються до наступу на с. Которів. Годину пізніше почався наступ. Поляків наступало около 500 чол. Завзявся бій який тривав без змін годину поки не прийшла поміч для УПА 2 сотні які находилися не далеко. Після удару з наступаючих поляків почали поляки відступати в сторону кольонії Гонятички. Поляки здержалися на кольонії Гонятички звідки тоді прогнали їх наші і запалили кольонію ворог відступив дальше залишив горюче село. Згоріло 33 господарства самих поляків /українців там не було/. Другого дня селяни ходили під охороною війська і пізнавали свої корови, що не погоріли, та шукаючи пізнавали ще полотна, убрання що поляки раніше пограбували. Більше поляки в цій сторони не показувалися.

Которів 20.6.1944 р.

/-/ Вовк.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, 226.

ПРОТОКОЛ

списаний з акції палення польської кольонії Козодави вол. Міняни.

19.8.1944 р поляки спалили багато українських сіл, між іншим село Козодави де згоріло 39 українських господарств та вбито 5 осіб українців. Після спалення Козодав поляки боючись пімсти зі сторони українських втікачів з Козодавок. Коли вже українці вертали і обсівали свої землі, також почали вертати і поляки, але приїжджали в день з німцями фольксдойчами, які давали полякам кріси а ці стріляли за українцями. Приїхавши на кольо-

нію поляки викопуючи всяке добро і вертають назад до міста. Коли приїжджали поляки, селяни мусіли вже кидати роботу на полі і втікати на друге село. Коли це повторилось кілька разів, селяни боялись, що поляки, котрі мають хати і господарства вернуть на свої кольонії і навіть не допустять українців до своїх згарищ. 29.4.1944 р. в ночі кількох селян зовсім без зброї попідпалювали польські хати щоби більш поляки не приїздили. Згоріло 12 господарств. Від цього часу поляки не приїздять.

Козодави, 16.4.1944р.

[...] (Ш[...]дъ)

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, 226.

ПРОТОКОЛ

списаний з переведеної акції на поляки село Обровець вол. Монятичі пов. Грубешів.

Село Обровець лежить на малій віддалі від укр. сіл. Вже від довгого часу доносять, що в тому селі в ночі і навіть днями відбувається вишкіл ролерами і верхами. З самого села в банди пішло 37 поляків, які часто приїжджають до дому. Після переведених акцій поляками проти українців один відділ банди перебував в Обровці чотири дні. Це село найбільш висунене між укр. села і становило загрозу, як базу випадові на села: Богородиця, Гвоздів, Новосілки. Відношення польського населення до українського було наскрізь вороже, яке завсідги погрожувало українцям. Кожного переїжджачого через Обровець перевіряли, як українець вбили. І так згинуло 3 українців господарів.

На кольонію Пігірці напали бандити в числі 6 осіб дня, 28.3. в ночі і зрабували трьох господарів один з господарів вирвався із цієї банди залярмував сусідні села в яких припадково стояла боївка, яка вступила в погоню за втікаючими бандитами які втікали до Обровця. В селі поляки почали відстрілюватися і почався бій. Запалено село запальними набоями [...] поляки кинулись втікати дальше. Спалено в бої 80 польських господарств вбито 17 поляків мужчин. В погоні відобрано весь награвований товар. Опісля поляків вибрались зі села до міста або фільварок. Українські селяни свобіднійше сплять коли нема під боком цього бандитського села.

Гвоздів, 15.4.1944 р.

/-/ Гарасим.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 9, 228.

ПРОТОКОЛ

списаний з Іваном Цейком зі села Міняни повіт Грубешів.

Генералія: Іван Цейко ур. 18.2.1903 р. в Мінянах пов. Грубешів, там замешканий, рільник, народня школа, жонатий.

Справа: Дня 20.3.1944 р. згоріла полосова кольонія Міняни де спалилося 24 господарств.

Іван Цейко зізнає, що після спалення українських сіл дня 19.3.1944 р. де згоріли які окружали згадану кольонію, люди почали не підходити до своїх ще горючих господарств. Поляки, які мешкали на кольонії Міняни, пильно стежили за людьми, що відважнійші підходили до села. Тоді вбили поляки дві жінки Параню Сороку і Анну та одного ранили. Селяни довідалися, що на цій кольонії є лише 12 бандитів, озброївшись хто чим мав і в силі до 23 чол. У вечір підійшли під кольонію Міняни зі всіх стрін підпаливши крайні хати і почали сильно кричати. Бандити почали відступати до близького гаю. Скоро ціла кольонія згоріла. Селяни пімстилися бодай частинно за свої господарства мусіли відступити бо поляки зорентувалися і почали сильно стріляти з гаю.

Міняни, 26.4.1944 р.

/-/ Іван Цейко.

Копія машинопису, The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 9, 228.

ОПИС

акції на 150-ту ВОП-у в селі Тудорковичах над Бугом

В перших днях вересня до с. Тудорковичі приїхала стражниця ВОП в силі 42 людей і заняла до кватирування 4 тинковані хати під бляхою, при тракті Тудорковичі-Бойславичі. Стражниця користаючи з присутності більшої скількості вп в терені, окопалися й одротувалися. По двох тижнях до с. Тудоркович приїхала польська безпека й разом з командою стражниці почали арештувати й бити в нелюдський спосіб цивільне населення цього села. Маючи ще й докази про агентурну роботу стражниці ВОП-у в терені рішили ми це бандитське гніздо зліквідувати.

Дня 21 вересня ц. р. я, разом з к-ром пвд.УПА і СВ уплянував цілий перебіг акції на стражницю.

Плян акції:

1. Початок акції о год. 19-тій.

В акції візьмуть участь:

2. К-р Дав[ид]. з УПА випосажений в три торпеди заатакує ворожі гнізда опору зі зах. сторони і знищить ворожі місця кватирування.
3. к-р Яс[ень]. з СБ заатакуємо ворожі гнізда з південної сторони.
4. К-р Д. заатакує ворога зі східної сторони.
5. Д-г В. з десятима стрільцями – застава від с. Войславич, де кватирувало ок. 70 вояків вп.
6. Усталено знаки, ракети, клички.

Лінія нашого наступу мала творити підкову звернену на північ. По устійнені пляну акції зібрав я все військо та докладно подав я всім к-рам і стрільцям ціль акції, завдання поодиноких боєвих груп, силу та розположення ворога. Запізнав я також стрільців з розпізнавчими знаками, боєвими кличками, ракетними сигналами та їх значінням.

По цьому обговоренні кожна боєва група о год. 18-тій вирушила в свою дорогу, з метою дійти якнайбільш законспіровано до села, зблизитися якнайбільше до становищ ворога і зайняти свій визначений відтинок до наступу.

15 хвилин перед семою ми вже були на краю ліса під селом. На землю впав був вже добрий сумерк а за кільканадцять хвилин ніч цілком прислонила групи повстанців, що стрілецьким рядом немилосердно між хатами зближались до становищ ворога і затіснювали навколо його гнізда півкільце. Тут і там собака загавкала в обійстю, але ворог не чув нашого підходу, бо його вояки викрикували якісь пісні. Ми йшли тихенько, але рішучо. Наші стрілецькі ряди перемінились в маленькі боєві групи. Вже тільки 100 м. ділить нас від ворога, вже 50 і [...] нагло заграв автомат, а зараз по нім повітрям струснув гук вибухаючої гармати. Ворог розлетівся по окопах. Кольчастий дріт розділив нас від ворожих окопів. Заграли кулемети з обох сторін, летіли світлячі кулі, тріскали стовпами вогнів ручні гранати, бій ріс щораз то більший. Кругом загоріли господарські будинки, зробилось видко як день.

Деся з західної сторони вистрілила червона граната і повітрям струснув страшний вибух [...] торпеди, з ворожої хати посипався лише на всі сторони стовп величезного вогню і рештки викинутих до гори стін дому. Одна хата була знищена, а кулемети дальше сікли густим вогнем по ворожих окопах. В дальшому бою знищено торпедами ще дві хати, а одну хату, де містилася канцелярія команди стражниць, боєвики з групи Яс. заняли вцілості й забрали звідтам усі документи, стражниць, хату запалили. В часі боя я усталював звязок з поодинокими групами. Лише з групою к-ра Д. звязку не усталено, тому, що він в часі бою перейшов на інший відтинок. Бій тривав дві і пів години. В часі оцінки нашого й ворожого боєвого положення я остаточно вирішив не здобувати штурмом задротованих ворожих становищ, заощаджуючи в цей спосіб наші боєві групи перед непотрібними втратами в людях і ранених. Основна наша ціль зістала зреалізована.

1. Знищено місце ворожого кватирування.

2.Ворог мав вбитих і ранених, даних точних покищо немає.

3.Знищено ворогові запасову амуніцію і зброю торпедами.

4.Забрано документи стражницьі і тел. апарат.

По нашій стороні втрат не було.

О год. 23-тій акцію закінчено.

На другий день рештки спанікованого ворога втікли на Забужжя.

Постій, 25 вересня 1946. Слава Україні!

Петро – Грубешів

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, спеціальна конверта.

Опис бою в с. Тудорковичах

Поговоривши з Ком. З[еноном]. і Ком. Д[авидом]. рішили ми знищити станицю ВОП. Котрі квартирували в чотирох будинках над шосею по середині села.

Вороги були окопані стр. ровами, обведені дротами.

Наступ визначили на день 21 вересня, саме на день празника в Тудорковичах. Зроблено відповідну розвідку. Ворогів було 50 осіб, мали около 10 кулеметів, та одного максима.

На день 21.9. зібрались всі відділи до ліса. В год 17. Ком. З. зібрав усі від і пояснив усім, що маємо розбити станицю В.О.П. котрі заквартирували під самим лісом, на те щоб нас від[...]ти від села, кажучи що ми в лісі мусимо погинути з голоду. По збірці кождний Ком від дістав два призначення.

Я зі своїм під.від. мав віхати в село зі західної сторони (від Утринова) разом їхав з торпедами. Ком. Д[...]. з своїми мав зайти лісом на край, і вийти в село від сходу від Старгорода.

Коли Яс[ень]. з своїм підвід ішов разом з ком. Д[...]. він мав ворога зайти від полудня, а рій Вол[оді]. на заставу від села Войславичі, бо там квартирувало около 100 осіб. В.П. котрі збирали збір[...] В год 18. вирушили з ліса, а в год 19.30. мав початись наступ.

Я на фірах підїхав під село незамітно. Було чути як вороги співали вечірну молитву. В кожного стрільця вирвалось з уст от тепер добре бити. Я від горальні скутив на право і городами підсувався в перед, за мною несли торпеди.

На вибух торпеди мав починатися бій. Кулемети позаймали становища хлопці піднесли торпеду, на віддалі 30 м. в першої хати, де було центр ворогів.

В той час від. [...] найшов по одно з В.О.П. котрий ходив за горівкою, він стрілив з пістоля, стійковий почав стріляти. В.О.П. зробив алярм.

Торпеда готова. Я пускаю червону розприскану ракету, на знак, що торпеда йде.

Страшний шум і гук, шапки з голів позлітали, в очах пісок, в зубах скрегоче, кожний дивиться чи хата стоїть, торпеда хату продірявила та на подвірю розірвалася. Вороги почали вибігати з хат, та вскакувати до окопів. Даю наказ вогонь по них, кулемети грають, хлопці сміються, маєш проклятий ляше.

В сторону Угринова був поставлений максим котрий не давав нам спокою я підсуваюсь до него корчами на 10 метрів кидаю польську репану гранату. Чути стогін і крик максим затих і більше не грав до самого кінця бою. Пішла друга торпеда котра розсунула другу хату. Третю пустили на третю хату, та також попала в хату і половину хати розвалила.

Четверту велику тор. пустили але відбилась від землі, та пішла в бік, та полетіла до С.С.Р.

Вороги кулями позапалювали всі будинки кругом себе, ворожий вогонь слабшає, будинки кругом горять. Ком. З. дає наказ відступати, відступаємо на означене місце, без жадних втрат.

[...] вистріли 350[...] штук ам.

фінкової 50 шт. 3 гранати.

З розвідки довідались, що польські офіцери говорили що вони мали 10 вбитих, і 13 ранених.

Здобуто канцелярію, тель. апарат і грамофон.

Наших втрат не було жадних.

Ком. під.від.

Давид

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 4, 10-11.

Слава Україні!

Опис заміновання шоси Варишин-Витків.

Дня 24.УІ.46. поговорив я Володею, щоби було добре десь заміновати шосу, щоби трохи ворогів поїхало до неба, бо їх ту вже трохи забагато.

Обговорили справу, та рішили поїхати, я взяв свій перший рій, з рой. Круком, і в год 19 виїхали з місця постою. Заїхали на шосу [...] 24-тій. На шосі я зробив дві застави одну від с. Варяшин другу від Виткова. Володя з рештою стрільців взявся до роботи, розбираючи шосу. Закладаючи стрільна під цегли, цілий час говорив, побачимо завтра, як вони будуть їхати на лоно Авраама, тільки щоби повне авто наїхало.

Я цілий час дивився як він то старанно робив говорючи, чекай поїдеш чортів сину.

Міни заложили в двох місцях, яких 8 м одно від другого, напроти ліса котрий був відалений 600-700 від шоси. Роботу зкінчили починало розвиднюватись. Заїхали до с. В. перекусили, тай поїхали до ліса. Фіри оставили

яких 100 м. від берегу ліса, а самі вийшли на беріг ліса проти то місця де були заложені міни.

Виставлено стійки, я наказав одному стрільцеві вилізти на дерево з далековидом та обсервувати рух на шосі, і повідомити як буде їхати авто повне війська. В год 7-мій загуркотіло авто їдучи з Долобичова. Кожний з нас напружив зір, вдивляючись в авто. На авті було багато цивілів, кажу не зачіпати. За короткий загуркотіло друге їдучи з Грубешова, на авті видно тільки двох вояків, хай їдуть дальше. І що якийсь час переїде авто, але для нас не потрібне, бо замало Антків на ньому. Чекаємо дальше може надіде. На раз виїжджає від Варяшина фіра, на фірі фірман та дві жінки, коло фіри йшло чотири жінки, незнаю чому вони неїхали, а йшли. Позаду кілька м[...] бігло лоша, воно бігло ровом. Раптом фіра стає на замінованому місці, господар злазить з воза лізе до рова та починає випихати лоша на шосу, пхаючи його в зад. Жінки почали щось між собою говорити, розмахуючи руками, показуючи щось на шосу.

Володя починає клясти, ах ти б[...]д проклято. Ми дивимось що дальше буде. Володя каже зпортили роботу.

Лоша напевно налізло на дріт, котрий був в рові замаскований. Бо міни були заложені що їх малоса зривати при помочі електрики зробити. Володя кляв без міри, ох чортів син щоб ти лопнув. Дроту зправджувати нема як іти під шосу, бо на шосі рух, авта ходять, що буде то буде чекаємо дальше, на повне авто. Доходить пів першої. Кажу йти до фіри принести хліба бо поголодніли. Принесли бохонець хліба, цибулі та фляшчину меду, що котрийсь стрілець мав добрий хист то вмів зорганізувати. Тільки що скінчили їсти почули гуркіт авта котре їхало з Грубешова. Стрілець Воробець сидів на дереві кричить їде авто повне війська. Нам всім заіскрилися очи, шосою посувалось авто повне війська, доїжджаю[...] до того дерева що був пунктом ціляння. Я зі запертим духом дивлюсь на авто. Володя нажима на кнопку. Вгору вибух, клуб диму, сильний вибух. (Вибухло тільки одне гніздо, друге напевно лоша попсуло, бо дріт пірвало.) Все летить вгору, авта не видно, тільки через дим було видно як людські постаті летіли з гори на землю. Чути останний рев машини, та короткий [...] Дивимось на шосу, авта не видно, тільки в рові щось заблищало. По шосі лазило кількох людей, один влетів до рова біжачи в сторону Варяшина, стрілив кілька раз другий біжить в сторону Долобичева, також стрілив кілька раз. Все то виглядає як в кіні нераз показують.

За короткий час ще кількох піднялось, і ровом почали втікати. Стріляло тільки трох вояків, всіх коло авта було около 8 чоловіків. Приглядаюсь добре, рештки авта починають горіти. Володя затирає руки говорячи, от добре попав, маєш проклятий гаде. Я хочу давати наказ наступати. В той час почули гуркіт авта, зі сторони Варяшина. Зтягати дроти і будемо відступати, наступ неможливий, бо їдуть авта, а тут щойно 13-та година.

Авто горить, дим їде чорною смугою до гори. З жалем відступаємо, бо збруя на шосі осталась, а тут годі забрати. Доходимо до фір, сідаємо і відіж-

джаємо в сторону Вільки, та далі на схід до Угринівського ліса. Як ми доїхали до с. Вільки, було чути сильний вибух, в тому місці де горіло авто. (Вороги напевно самі висадили друге гніздо, наших мін. нам не вибухло, бо лоша дріт порвало.)

Того самого дня, ми вночі вертаючись на місце постою, в дорозі зустрінули ком. Дуду, то він говорив що він був в с. Діброва, і там зустрінув господаря, котрий вертав з Долобичева, і якраз наїхав на те місце де горіло авто. Коло авта лежало багато вбитих і ранених вояків, та кількох цивілів котрі їхали разом з ними на жнива. Другі авта то все забирали, та відвозили до Грубешова.

Я думаю, що на авті їхало що найменше 25-30 вояків, з того живих ми бачили около 8 людей, а решта повинні бути вбиті та ранені, наших втрат не було.

28.УП.46.

Ком. під. від. Давид.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 8, 127-128.

/Відпис записки/

[Звіт з подорожі поїздом]

Друже к-р!

Я щойно вернув з нашого рейду в білгорайських лісах. В грубешівщині за той час вивезли українців майже в 100%-х. На те місце навезли вже нових поселенців-кольоністів. Це поляки з білгорайщини, заміщени й частинно з доколичних польських сіл. Всюди в селах даліше кватерує польське військо, в деяких селах потворили з кольоністів ОРМО. – Ми почали негайно палити виселені села. ОРМО роззброюємо, кольоністів виганяємо, місцевих поляків залишаємо в спокою. Але зараз на другий день військо польське виселювало усіх тих залишених нами місцевих поляків. Між місцевими поляками, а поселенцями-кольоністами є велика ненависть. Кольоністи кричать в старостві в Грубешові: "вивезьце вшисткіх тих мейсцових полякуф, бо то бандеровске вуйкі. Оні нас тилько здрадзайов. Як їх не бендзе, то ми бендзєми самі сев броніць." І дійсно вивозять майже всіх.

Тут, як довідуюсь, впала в міжчасі майже ціла наша "пропаганда". З нашого рейду в білгорайщині не вернуло ще 6 осіб, і досі не знаю, чи вони живі.

В часі рейду провадили ми між польським населенням інтензивну пропаганду загально протибольшевицьку, і проти виселення. Між ін. зробили ми мітінг в Бендижу і Краснобреді з робітниками фабрики меблів та мітінг при задержаному нами поїзді з цивільними подорожними, військом, міліці-

єю колійовою і порядковою. Узброєних ми роззброїли, і всіх, по півгодинній промові звільнили. Ми здобули при цьому: 14 штук МП-44 /МКБ/, 4 ППШ, 1 кріс, 2 пістолі, паси, муніцію, гранати. Роззброєння відбулось без бою. Ми взяли в полон капітана Бучацького Людвіка з 49 пп – Володава. Після переслухання його звільнено згідно з нашою політично-пропагандивною лінією. Мітинг в поїзді мав рівнож характер протибольшевицький і противиселенчий. Ще того самого дня половина Польщі знала, що відділ УПА роззброїв поїзд. В Любліні, роззброєні і цивільні подорожні розповідали про те з найбільшим розголосом і сенсацією. Оповідали, що УПА роззброїла військо, що нічого в нікого не рабували, дуже чемно до всіх відносились, усі повстанці гарно одягнені і надзвичайно добре узброєні. Говорили, що не було мови про можливість оборони. А промовляв мабуть сам генерал УПА, бо був старий і дуже добре говорив по польськи. Оповідали, що повстанці підносили оклики: Нех жие наруд польські, українські, бялорускі, азербайджанські і вшистке народи уяжмйоне, нех жие подземе пшецівбольшевицьке і т. д. Значить переповідали назагал вірно. Поліція і військо розганяли товпи людей, що слухали оповідань подорожних. Втрати наші за останній час ще не підчислені, надщерблення є поважні, однак цілість видержала. Настрій наших кадрів нормальний. Заламання не видно жодного. Повстанці й усі революціонери тільки затвердди в боротьбі. Остали ми цілковито без людської бази. Кругом остане мабуть тільки чиста земля.

Вернули наші кур'єри від /дальше, до кінця пропускається з консп. причин/.

-ро

Слава Україні!

Описана подія з поїздом відбулась 29.6.47

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 94.

/Відпис записки/

[Звіт про ситуацію на Грубешівщині]

Слава Україні!

Друже Пр[овідник].!

Виселення в нашому терені ворог вже закінчив. Виселяли всі села почавши від Грубешова і всіх місточок, скінчивши на селах. Вдселили волость Грубешів, [...]ляни, Крилів, Мірче, Потержин, Долобичів, Варяж, Хоробрів, Кристинопіль, Белз, Таршин і Телятин. На початку цього тижня /20.7./ скінчили виселювати волость Кристинопіль. В селах залишилося від [...] 4 родин, кілька сіл немає нікого, а в кількох селах лишили дещо більше. В селах залишили звичайно деяких поляків, пер[еселен]ців зі заходу, елемент для

нас ворожий. Виселяли українців і поляків, з місточок навіть пеперівців, між виселеними поляками навіть дуже багато елементу шовіністичного, вороже наставленого до всего українського, а спеціально до нашого визвольного руху, які навіть були дуже активними прислужниками й верє[...]. Виселення в нашому терені почалося від 1[...].6.4[...].

Тактика ворога: Перед виселенною акцією закватували в терені військю по селах, що кілька кілометрів, в пунктах з добрим стратегічним випадом. Усі села були віддалені від баз випаду ворога найбільше йде [...] клм. Де ВП почало переводити облави. Найперше основне перешукували села, де самі кватували. Обставляли то село, щоб ніхто не міг зі села вийти й тоді перешукували. В ночі ходили і по селі і надслухували. Арештували звичайно більшу скількість мужчин, перепроводжували допити, розуміється зі страшними побоями селян. В підозрілих сімах[...] та в родин повстанців арештували більшість членів родини, або цілу родину тортуруючи допитували. Одночасно з тим робили нічні і денні напади на сусідні села, арештували селян і шукали в підозрілих хатах за криївками. Шукали досить добре. Де була всипа, що на тім господарстві є криївка, то звичайно завжди знаходили. Найбільше шукали по пустих господарствах, де ніхто не живе. Також у сипаних селах, де хтось всипав, що там є якийсь “штаб УПА”, чи великі скупчення. Там викидали гній з хлівів, солому зі стоділ, тоді штурхали за криївкою, перекидали дрова, купи соломи, стирти, сніпки, цеглу, і т. д. і шукали за входом до криївок, – це все головно у всипаних селах. В менш всипаних селах перешукували головне пустарі, і всипані господарства. Звертали пильну увагу на сліди, [...] стежки, і т. п. Коли в одному селі зробили перешукування, переходили до другого звичайно там знову кватували кілька днів.

На лісі облави були також стислі. Зразу заблюкували ліси, кватуруючи в селах довкола ліса. В ночі тримали застави довкола ліса, щоби ніхто не втік. Днем переводили облави по лісі. Спочатку звичайно перешукували наверхню, підшиття, спеціально гущавники, за укриваючимися. Опісля, де були сліди, чи що іншого підозрілого, шукали основне за криївками по секціях. Одна компанія ВП, /де 60 вояків перешукувала в одному дні одну невелику секцію ліса. В лісах знайшли багато криївок. Це переважно такі, при яких були сліди, або були слабо замасковані. Добре замаскованих криївок знайшли дуже мало. Загально беручи, найбільші втрати ми мали лише через всипи заломаних одиниць з вояків УПА, або селян заломаних на тортурах. В деяких випадках через необережність і неувагу наших кадрів.

Коли ворог тою акцією стероризував вже терен, так наші кадри, так наші кадри, як і населення розпочав виселення. Зразу почали виселення від Грубешова, з Холмщини. Виселяли інші війська, не ті, що робили облави. Вивозили людей на зал. станцію до Вербкович а Тарношинську волость до Белзця.

Постава населення до виселення: Вже пред самим виселенням населення втратило віру, щоб тим разом могло опертись виселенню. Деяка частина

населення, мимо того була здецидована скритися і не виїздити. Але страшний терор, який попередив саме виселення, грабежі, побої підозрілих /а хто ж був непідозрілий[...]/ заломили цілковито віру в можливість і успішність опору. Коли прийшов вкінці від війська остаточний примус виїзду, населення їхало, хоча ніхто не бажав покидати рідної землі. Але кождий бачив безвихідне положення й неможливість опору. Підчас виселювання бандити з війська польського били щераз в страшний спосіб “підозрілих”. Населення всього разом не везли але брали вперед до Варяжа /з терену Галичини/, других до Вербкович /з терену Холмщини/. Там щойно сортували на різні групи. Сортували при помочі інформацій заломаних наших симпатиків чи стрільців, та при помочі місцевих поляків, які знали обставини і людей, які[...] співпрацювали до того часу з УПА й орієнтувались в людях. Зразу в деяких селах лишили дещо більше роди[н], а виселили цілковито підлісні і всипані села. Опісля направляли ще раз виселення і забирали ті рештки.

Наша боротьба з терором підчас виселення. Удар ворога був так сильний і сконцентрований та довготривалий, що годі було почати протиакцію. Усе було змушено обмежитись до збереження кадрів. Терор, всипи, знайдені криївки і т. д. спричинили, що багато наших людей лишилось в тому часі “без даху над головою”. Деякі наші [...]біли, або ще є в рейді в Польщі.

Зараз ВП в терені дещо менше. Кватерують по селах, в малій кількості /компанії, декуди баталіон/. Кватерують тепер в Тудорковичах, Шихторах, Савчині, Варяжі[...], Перемислові, Довжиєві, Хлопятині, Забужі, Белзі, Кристинополі, та станиці [...]ОПУ там де були перед тим і МО. На Холмщині в Грубешові, Теробіні, донедавно були у К[...]силеві Холмському. Ще є також у Лашеві. До сіл де кватерує ВП спроваджують нових польських поселенців-колоністів зі зброєю. Зараз вони вже є в Угринові, Варяжі, Лешкові, Жнятині, Перемислові, Вербіжі і Хлопятині. Про підгрубешівські села звідомлення ще не маю. По селах роблять тепер засідки, переважно ніччю, крутиться ВП і цивільні колоністи в більшості сіл. Засідки роблять на краю сіл, при виході пільних стежок і доріжок, менше на головних дорогах. Рівнож роблять засідки коло хат залишених поодиноких родин. На засідки виходять аж стемніє, ніччю, вертають над раном за темна. На засідках стараяться сидіти тихо, саме тихо приходити і відходити, щоб законспірувати свій побут і свою тактику.

Останньо нашими силами розбито колоністів в Угринові, де було ок. 40 узброєних ОРМістів, та нагнано колоністів з поворотом у польські терени. Деякі о[...] вже спалено, інші залишено з різних мотивів. /Увага: зле тим разом треба палити чимскоріше /заввага ппереп. / - На полі слави впало 24 повстанці. Про деяких крім того, ще нема відомостей, але це може бути лиш кількох. Нижче подаю про тих які впали після відходу дга А.: 20.6. поляг к-р Давид. В селі Шихторах, під ранок зайшов в ночі на засідку. Був ранений в коліно. Досунувся ще до стодоли де знайшло його ВП. Він вбив ще одного вояка ВП і застрілвся. - Ок. 30.6. згинув звязковий І р. В часі рейду в Польщі згинув др Захарчук /Левко/. Коло 30.6. згинув звязковий І р. в селі Жу-

желі – Гриць. В Долобичівському лісі впав стрілець з вд Дуди – Чорнота. – Раненого стрільця Явора здається забрали ще живим. Підчас облави в ліску Липина, коло Василева впав Гірняк і Сорока з БСБ. Згинули в криївці, наслідком всипи. В Осердові застрілвся хворий безнадійно на туберкульозу Юрко з БСБ. Він не міг вже ходити, а коли виїхало село, залишився без опіки. Зловили живими 12 з вдд УПА, чи теренових працівників. Крім того ще кількох, які колись з нами співпрацювали, хоч останньо не були активні. Заломилися і сипали: стрілець Циган з вд Чавса, і частинно Микола з господарки. Зголосилися до ворога Березинський з вд Дуди, і Загуляй з БСБ.

Акція ворога триває дальше з повною силою.

/Дальше пропускається з консп. причин/.

Героям Слава!

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 94–95.

Summary

The seventeen documents in this section represent reports (Protokoly) about various activities by the UPA units, and Polish and Soviet (NKVD) actions on the territory of the Tactical Sector “Danyliv”. The period covered is from 1944 to 1947, but most of the protocols come from 1944.

Акція на м. Грубешів

ЗВІТ З АКЦІЇ НА МІСТО ГРУБЕШІВ, ПЕРЕВЕДЕНОЇ В НОЧІ З 27 НА 28 ТРАВНЯ 1946 Р.¹

На конференції представників УПА з представниками “ВІН” — у дні 18 травня 1946 р., представники “ВІН”-у запроектували² спільну акцію на м. Грубешів в цілі знищення тих ворожих інституцій, які шкодять для обох народів, які тероризують польське та українське населення і підпільні організації і в цілі надання нашій співпраці конкретного характеру. Усталено, що акція має відбутися з 27 на 28 травня 1946 р. В акції в місті мали взяти участь відділи УПА. Розвідку, застави теренових провідників мав дати “ВІН”. Представники “ВІН”-у настоювали головно на знищення НКВД, перед яким явно зраджували панічний страх. Обіцяли взяти участь в акції в силі одної сотні. Усталено збірний вихідний пункт і розпізнавчі знаки. Представники “ВІН” передали плян Грубешова з зазначенням ворожих об’єктів і подали стан ворожих сил.

1) НКВД — 150 люда — квартирує в двох бльоках домів. Обдротовані і підготовані окопи. Стійка від улиці і від городів поза дротами. (Ці дані різнилися від наших даних — 250 НКВД-истів, які ми дістали на підставі зізнання НКВД-иста, зловленого в бою з УПА дня 14 травня 1946).

2) УБП — коло 60 осіб. Будинок мурований, обдротований від улиці, має мурований паркан — висоти 2 м.

3) МО — до 60 осіб — 2 малі будинки.

4) Штурмівка — до 20 осіб.

5) Охорона команданта міста (“штурмівка”) — до 40 осіб.

6) Виселенча комісія — 12 осіб (з пістолями).

7) ВП за містом в кошарах — до 300 осіб.

8) Дім ППР.

Примітки підготував Є. Штендера.

¹ Це офіційний звіт команди 28 холмського тактичного відтинка УПА “Данилів”. Крім нього, є більше звітів чи описів наскоку УПА на Грубешів, написаних командирами поодиноких відділів, що брали участь у цій операції. К-р Групи “Сян” сот. Мирослав Онишкевич-“Орест”, доручив їм написати такі звіти. Він уважав наскок на Грубешів важливою військово-політичною подією, бо це була спільна операція українських і польських підпільних збройних сил. Тому він хотів зібрати всесторонні дані про цю операцію, щоб написати про неї обширнішу брошуру для пропаганди польсько-української співпраці. Таку брошуру він написав, але не встиг її закінчити й опублікувати.

² Інформація неточна. Спільний наскок на Грубешів запропонували представники ВіНу раніше, десь наприкінці квітня або на початку травня 1946 р. Я негайно написав про це до сот. М. Онишкевича, і він дав доручення наскок перевести. На конференції УПА й ВіНу 18 травня 1946 р. обговоено загальний плян наскоку.

Представники “ВІН”-у ствердили, що ВП участі в бої не візьме³. Всі дані об’єкти були сконцентровані в одному бльоку міста, дуже близько себе, що дуже ускладнювало оперування поодиноких наших груп.

НАША ПІДГОТОВКА

На відправі з к-ром “Б[огданом]” дня 24 травня постановлено акцію перевести⁴. Акцію ускладнювало те, що наша розвідка донесла, що “ВІН” — голосно про акцію говорить. Знає багато польського населення. На 24 травня замовлено збірку членів АК. Це все грозило, що наші пляни ворог розшифрує.

На відправі вирішено, що на вихідному до акції збірному пункті буде д. “Пет[ро]”⁵, “Дун[айський]”⁶ і спільно обговориться з представниками “ВІН” плян акції. Д. “Пет[ро]” відповідає за організування оборони перед акцією. За переведення акції відповідає і керує акцією д. “Пр[ірва]”. Назначено збірний пункт в[ідділів УПА] на день 26 травня і боєві розпізнавчі знаки. Постановлено, щоби взяли участь в акції кращі вояки, добре одіті, належно пропагандивно підготовані, щоби гідно зарепрезентувати наші збройні сили перед сусідами.

Дня 26 травня 1946 на збірному пункті зібралися відділи УПА, з кожного вибрана кількість стрільців і БСБ. К-р “Б[огдан]” перевів перегляд і спі-

³ В околицях Грубешова були казарми, в яких квартирував батальйон ВП, команда полку ВП й залога 32 відтинку ВОПу. Представники ВіНу запевняли, що команда цього ВП є під їхнім впливом і що ВП не піде на допомогу НКВД й УБП, коли ми на них зробимо нічний наскок. Команда ВП дотримала слова. Коли почався бій у місті, команда ВП дала наказ воякам зайняти бойові становища й чекати наступу на казарми.

⁴ Радше повинно бути: “обговорено плян наступу” (див. примітку ч. 2). “Богдан” — це додатковий псевдонім сот. Мирослава Онишкевича—“Ореста”.

⁵ “Петро” — пор. Леонід Лапінський—“Зенон” — у тому часі референт СБ Холмської підпільної округи, після виселення — відомий провокатор КГБ-УБП, що своєю зрадливою діяльністю знівечив життя багатьох українських патріотів і їх родин. Л. Лапінський народився в селянській родині в с. Кадлубиська, вол. Комарів Томашівського пов., мабуть, 1914 р. За Польщі закінчив середню школу, польську підхорунжівку (ступінь-поручник) і був діяльний в КПЗУ, що мала тоді доволі поширену підпільну мережу на Холмщині. За німецької окупації спочатку вчителював, пізніше був культурно-освітнім референтом повітового УДК в Томашеві, а по вибуху війни з СРСР студював у сільськогосподарській школі в Дублянах біля Львова. Ще на Холмщині він вступив до ОУН, у Львові працював у КВШ ОУН, згодом — в СБ; від 1944 р. — знову на Холмщині, де в 1945-1947 рр. був окружним керівником СБ. Після закінчення боротьби УПА на Закарпатті був призначений провідником ЗЧ ОУН на Польщу і як провокатор КГБ спричинився до масових арештів серед українців, передусім учасників збройної боротьби.

⁶ “Дунайський” — Теодор Гарасим’як—“Равіч” з Варешина Грубешівського пов. — референт пропаганди Холмської округи і представник УПА в переговорах з ВіНом. Більше про нього — в попередніх примітках.

льно відсвятковано свято 23 травня. Ніччю перемаршеровано на збірний пункт, 6 км. від Грубешева, де мали бути відділи “ВІН”-у. Стріча з їхньою стежою мала бути на мості на р. Гучва. Але там нікого не було. Як виказалося пізніше, їм сприкрилося чекати і пішли спати. Розложено в[ідділи УПА] в боєво-оборонному характері. Приготовано кулеметні гнізда. В лісі в[ідділів] “ВІН”-у не було. Їх представник приїхав 27 травня рано і сказав, що в[ідділи] є в дальших лісах, прийдуть вечером, а в 12 год. прийдуть командири “ВІН”-у для обговорення пляну наступу.

СТРІЧА З СУСІДАМИ І ОБГОВОРЕННЯ ПЛЯНУ АКЦІЇ

Представники “ВІН”-у, офіцери, приїхали фірою на означений час. Представилися: капітан “Віктор”, довудца обводу, командир їхнього війська, кап. “Вирва”⁷ — до усталення пляну, пор. “Млот”⁸ — к-р оперування в місті, пор. “Сьлепи” — к-р застав поза містом. Всі вищі, як середнього росту. “Віктор” brunet, не підголений, лице грубих рис — вигляд типового різника. “Вирва” — темно бльондин, лице кругле, інтелігентні черти лица, середна будова. Оба вбрані в цивільнім убранні, скромно. Пор. “Млот” (з Холмського району) — brunet, “тлустий” панок, кругле лице, черти лица нормальні, “кругленький”. Подібний “Сьлепи”, в окулярах. Оба в військових уніформах. Убрані скромно. Всі озброєні в пістолі, кап. “Вирва” — ППС, “Сьлепи” і “Млот” — НКБ.

Привітання відбулося в приятній атмосфері, взаємно частували себе тютюном. Скликано командирів поодиноких груп, постелено коци і розпочато укладання оперативного пляну. Представники “ВІН”-у представили теренові умовини і розклад ворога. Укладення оперативного пляну передали нашим представникам, кажучи, що не знають нищівної сили “торпед” і можливости їхнього поцілу. Заявили, що на себе беруть обезпечення поза містом, будуть брати участь в акції в місті, самі хочуть нищити УБП, розброїти МО, знищити ППР і дадуть провідників до всіх інших опірних пунктів ворога. Іварантували, що ВП не візьме участи в жаднім випадку, а будуть сидіти тихо. Проектів було багато, в чім представники “ВІН”-у займали становище більш пасивне, але з їхнього говорення вичувалося, що в укладанні оперативного пляну стоять нижче від наших представників. Врешті укладено поверховний плян акції. К “Пр[ірва]” з командирами відділів УПА усталили подрібнений плян акції на НКВД і розміщення застав і інших боєвих груп і передано це до дискусії, що прийнято. На КБП призначено ще одно технічне звено з “торпедами”.

Підвідділи УПА в силі 120 осіб, плюс два технічні торпедні звена — наступ на НКВД, 30 люда резерва, плюс 15 люда — боївка “Ясеня” — обстріл з крила. Командир наступу — “Пр[ірва]”.

⁷ “Вирва” — кап. Станіслав Ксьовжек — ком. Заміського інспекторату (округи) ВіНу, до якого входили Грубешівський, Заміський, Томашівський і Холмський повіти.

⁸ Пор. “Млот” і пор. “Сьлепи” — сотенні ВіНу.

Боева група “ВІН” — 25 люда плюс технічне торпедне звено — на УБП. Командир пор. “Млот”.

МО — розброїть “ВІН” сам.

Виселенча комісія — 20 люда — б. СБ. Командир “Охрим” (наші).

ППР — 5 з “ВІН”-у.

Приватні мешкання “асів” з УБП — 1 з “ВІН”-у плюс 2 з наших.

Знищення пошти і застава, щоби нас не окружило НКВД — боївка “Хоми”.

Застава на холмським мості — б. СБ. — к-р “Багрянний” — [забезпечення] від ВП.

Застава в метеленському лісі і спалення моста в Вербковичах — “ВІН” в числі 25 люда, озброєні в 15 кулеметів (як вони заявляли).

Застава від Холма — на роздоріжжі Грубешів-Холм-Городно — 25 люда “ВІН”, 15 кулеметів.

Черничин — застава від Сокаля — “ВІН” — 20 люда, 10 кулеметів.

Застава від устїлуга — на мості зі східної сторни Грубешева — 20 люда “ВІН”, 10 кулеметів.

Дрібніші застави — “ВІН”.

Подано боеві клички і завдання поодиноким групам. Усталено час наступу. Починати мала група, яка атакує НКВД. Враховано всякі евентуальности. З нашої сторони — командир акції “Пр[ірва]”, з польської сторони — кап. “Віктор”.

Представники “ВІН” відіхали. З командирами оодиноких груп зроблено відправу і точно пояснено плян акції, розміщення ворога і завдання поодиноких груп. Опісля це саме зроблено з роєвим. Перед вечером зроблено збірку з усіма боевими групами, повідомлено про акцію і назначено завдання поодиноких груп. Передано плян Грубешева кожному з командирів, і він познайомлював свою групу зокрема.

Перед заходом сонця прибули відділи “ВІН”-у, зайшли на поляну, де була наша збірка і дістали команду “свобідно”. Посідали і курили. Веселі, убрані в військові уніформи ВП, або шиті з дреліху. Выглядали репрезентативно. Наші відділи вже також мали “свобідно” і між стрільцями нашими і “ВІН” почалася розмова, пізнавали себе, оповідали про минулі стрічі — коли ми ще були ворогами. Варта підмітити, що зверхній вигляд відділу “ВІН” був більш репрезентативний, як наших. З відділами прибув політичний реферант з Варшави п. “Остоя”.⁹

Кілька хвилин спочинку, останні накази. Відділи “ВІН”-у як розпзнавчі знаки насадили на рукави приготовані попередньо червоно-білі опаски. Наші стрільці зробили опаски з хусточок (білі). Відійшли. Перед Грубешевом остання розвідка — в місті спокій, ніхто нічого не сподівається.

⁹ За даними польських авторів, політичний реферант команди Люблинського обшару (воевідства) ВіНу. (А. Б. Щесняк, В. З. Шота: Droga do пікад, Варшава, МНО, 1973, стор. 340).

ПЕРЕВЕДЕННЯ АКЦІЇ

Всі бойові групи увійшли непомітно в місто. Ворожі варти недописували і ніхто нічого не сподівався. В місті зловлено 5 вояків з МО і придержано (група “Вовки” І). Відділи прийшли на призначене місце багато пізніше, як було передбачено (12:50 год.) До того провідник “ВІН”-у, який проводив на призначене місце групу “Вовки” І, помімо кількакратного пояснення де мав завести, завів її в таке місце, де грозив сильний обстріл ворога і своїх. (Ця група мала зачати наступ). Група хотіла перейти в згори призначене місце, але не було можливо; заняла лише більш вигідне місце.

Початок, год. 1:30

НКВД: Група УПА з півдня відсунулася під самі дроти, а деякі і в окопи НКВД. Поставлено торпедник на становищі. Наші становища були розложені півколом довкруги НКВД. Друга група, 2 рої, була з півночі (не згідно з пляном) — “Вовки” І. Один — як охорона “торпед” перед штабом НКВД, другий на становищах, на яких мав бути “Ясень”. Перша “торпеда” вдарила в будинок, де було військо НКВД. Зразу почалася стрілянина в цілому місті. Будинки НКВД вкрив пил з мурів вибухнутої “торпеди”. Другу “торпеду” пускає стрілець “Володя” і бунчужний “Вовки” ІІ — “Шпак”. Також цільна. Ще пущено 4 торпеди, з цього 2 цільні. Частина НКВД вибігла на становища з південної сторони і відкрила вогонь з двох “Максимів” і іншої зброї, але їх зразу знищено перехрестним кулеметним вогнем, гранатами і гарлачем. В кінці стріляв лише один “Максим”, але його становище було призначене на обстріл другої, східньої частини терену і через зле поле обстрілу не робив жадної шкоди нашим відділам. Північна група к-р “Громовий” (“Вовки” І) лише завважила, як деякі НКВД-исти втікали на схід у місто. Другий рій обстрілював втікачів з будинку УБП з віддалі 30 м. (кулеметник, “Стець”). 2 впало, 3 вернуло назад. Вкоротці НКВД почали пускати ракети з міста. Як ми довідалися опісля, в місті ще було коло 20 авт ЧА, які вертали десь з Німеччини. Бій тривав коло півтора год. Як почало світати, дано знак до відступу.

УБП: З гуком першої торпеди група “Млота” і БСБ “Ясеня” почала наступ на будинок УБП. УБП-исти втікли на гору, де їх нищено кулеметним вогнем; решта втікла з кам'яниці, або їх знищено в середині. Будинок здобуто приступом. Випущено в'язнів, а будинок зі всіма актами спалено. Аківці блися дуже добре.

МО — не роззброєно.

Виселенчої комісії не знищено, тому що там була сильна охорона з кулеметами і не дали доступати до будинку, а розвідка “ВІН”-у донесла мильно (з пістолями).¹¹

¹⁰ Щойно пізніше ми довідалися, що перед заходом сонця до Грубешева прибули ще близько 20 вагонів ЧА, які везли з Німеччини худобу й інше “трофейне” майно. Вони зупинилися у східній частині міста. Коли вночі в місті йшов бій, червоноармійці не пішли допомагати НКВД, лише зайняли становища й охороняли своє майно.

¹¹ Наша група БСБ, яка наступала на виселенчу комісію, не мала “торпед” чи іншої нищівної зброї й тому не могла розбити будинку цієї комісії.

Приміщення ППР: знищено, забрано документи, зліквідовано кілька працівників, які там були.

З нашої сторони був ранений інструктор “Вовки” П “Березинський”, 2 вояки з “ВІН”-у при здобуванні “ресорту”, один з БСБ “Охрима” — вбитий під час перестрілки з переселенчою комісією.

На знак ракети почато відступ. На холмському мості група “Вовки” І вбила майора НКГБ (пізнано по пагонах) і 3 вояків з ВП.¹² Вони ранили роевого “Перемогу”. Тут же танкетка заатакувала відступаючу групу пор. “Млота”. Був з нашої сторони вбитий д. “Віктор”, підреферент СБ, зі сторони “ВІН”-у 4 вбиті і три ранені. Задня частина “ВІН”-у розбіглася і пізніше одинцем пробилася додому.

Втрати ворога: УБП і ВП — понад 30 осіб.

Розброєно 5 МО. Вбито кілька працівників ППР.

НКВД: не стверджено: здемольовано “торпедами” майже цілі приміщення. НКВД. Розвалено будинки в двох місцях і частину бараку. Вбитих забрано ніччю, а не знати, що було в тих частинах будинку, що знищено.¹³

БІЙ В ТЕРЕБІНСЬКОМУ ЛІСІ

Найперше відступив відділ “Вовки” І. Опісля відступали інші відділи і БСБ. На збірному пункті лишився ще д. “Петро”, д. “Дунайський” і “Горинь”, бо не вернув ще БСБ “Ясень”. Коли відділи перейшли шосе в метеленському ліску, надїхало кілька авт НКВД і ВП з Грубешева (ворог вже вспів опам’ятатися і зорганізуватися) і обстріляли відділи. Ми скоро розтягнули розстрільну, в часі якої частинно помішалися зі собою боеві одиниці, тому що було багато без військового вишколу. В тім місці не було сенсу приймати бою і

¹² Представники ВіНу пізніше оповідали, що цей майор прибіг з міста до казарм ВП, вилаяв команду ВП за бездіяльність і вимагав, щоб вони негайно вирушили до міста на допомогу НКВД. Під тиском цих погроз команда ВП вислала в місто частину залоги. Власне, стежа цієї групи наткнулася біля холмського мосту на вд. “Вовки” І, а дещо згодом вона заатакувала на цьому мості групу ВіНу пор. “Млота”. Тут варто згадати ще таку деталь. У цьому батальйоні ВП служив тоді пор. Войцех Ярузельський, у пізніших роках — генерал й диктатор ПНР. Отже, виходить, що диктатор комуністичної Польщі був тоді в змові з ВіНом й УПА. Коли я згадав про це у статті “Badania nad dziejami UPA w PRL” (Сучасність: zeszyt w języku polskim, Мюнхен, но. 1-2, літо 1985, стор. 132), польські комуністичні автори почали писати про поведінку гарнізону ВП в час наскоку УПА і ВіНу на Грубешів, щоб оборонити “добре ім’я” диктатора. Див., напр., брошуру: Czesław Grzelak. Hasło na dzisiejszą noc, Warszawa, MON, 1988. Згідно з поясненням автора, гарнізон ВП не мав вишколених вояків, тому не міг іти в бій. Все ж таки зорганізовано пробоеву групу, яка в розпалі бою пішла в місто. У цій групі був також пор. Войцех Ярузельський. Отже, В. Ярузельський став майже героєм, бо серед ночі пішов на небезпечну стежу.

¹³ Точних даних про втрати НКВД таки не устійнено, а різні оцінки вагалися між 60 до 200 вояків. Більше на цю тему є в інших звітах і листах.

дано наказ до відступу в напрямі теребінського лісу.¹⁴ В 2 км від лісу ворог вже був на віддалі цільного стрілу і почав обстрілювати відступаючу розстрільну. Відстрілюючись відступлено аж до теребінського лісу. В часі відступу було 2 наші ранені — один легко, другий тяжче. На краю лісу скоро привернено бойовий порядок і прийнято оборону. Наспіла ворожа танкетка. Наступ відбито, скоростріли на танкетці знищено. Тут також був вд. “Вовки” І. В бої було 3 вбитих і 3 ранених, в тім к-р “Прірва” був ранений. Ворог заліг, обстрілював наші становища і ненаступав. Відділи почали відв’язуватися. Наостатку лишилися ще відділи “Вовки” II і III. Вони вицофали до яких 200 м. в лісі і залягли. За якийсь час зі сторони ліса в напрямі нашої розстрільної почав зближатися ворог, який хотів нас обкружити. Ворога підпущено на близьку віддаль і прийнято гураганним вогнем. Ворог почав панічно втікати. Наші відділи відв’язалися в іншому напрямі. Бій тривав від 4:20 до 6:30 год.

Втрата ворого: 32 НКВД і 6 ВП вбиті (подали з “ВІН”-у).

Втрати наші: 3 вбиті, 5 ранені.

28 травня¹⁵ коло 8 год. ранку ворог дістав підкріплення з Люблина, Холма та Замостя і почав нагінку за відділами, але не попав на сліди відділів.

Група “Ясеня” під командою “Дунайського” і “Ікара”¹⁶ відступила в метеленський ліс.¹⁷ Під лісом почав хтось стріляти. Д. “Ікар” вислав 4 боевиків в розвідку на кольонію, щоби розпитали, що діється довкола. Ворог був уже на краю ліса і коли стрільці вийшли на поле, почали по них вогонь. Тут згнули 2, в тім д. “Горинь”.¹⁸ Група вицофала до ліса коло Діброви, де получилися з частиною вд. “Дуди”, на чолі з к-ром “Дудюю”. По обіді подано, що зближається ворог (КБВ з Люблина). К-ра “Дуди” прийнято гураганним вогнем. Ворог почав панічно втікати. Відділ відв’язався. Як почало смеркати, відділ почав відступати в південний терен. Коло кольоні Вишнів зазримічено, що в нашу сторону зближається ворог. Частина відділу залягла, час-

¹⁴ Ворог мав радіозв’язок, тож, зв’язавши відділи УПА боем, міг скоро дістати допомогу моторизованих частин й оточити відділи УПА серед піль та знищити. До більшого теребінського лісу було близько 5 км. У лісі повстанські відділи чулися безпечними, бо мали можливість маневру й відв’язатися від ворога.

¹⁵ В оригіналі — 29 травня.

¹⁶ “Ікар” — Всеволод Пшепюрський-“Скоб” з Хороброва Грубешівського пов. — був у той час працівником окружного СБ. Під час наскоку на Грубешів командував бійками СБ.

¹⁷ Інформація неправильна. В. Пшепюрський відступив зі своєю групою за р. Гучву, на польські терени. Там у лісі перебув день, 28 травня, і щойно слідуючої ночі подався на східний бік Гучви в околиці м. Тишівці, де 29 травня мав кілька сутточок з польськими комуністичними військами. Перша з них була в моложівському лісі, недалеко від гостинця з Тишівець до М’якого, в якій загинув “Горинь”. Докладніше про це — див. його звіт, вміщений у цьому томі “Літопису УПА”.

¹⁸ “Горинь” — Михайло Думка з Довжнева Грубешівського пов. — писар 28 Холмського ТВ УПА.

тина ще стояла. Д. “Дунайський” почав перекликатися з ВП, питаючи: “Хто є?” ВП відповіли “КБВ з Люблина, а то хто”. “Войско з Варенжа – пор. “Дунайський”. Ворог не сподівався підступу, машерував даліше. Коли ворог зблизився на близьку віддаль, прийнято його гураганним вогнем. Ворог пачіно втік, лишаючи коло 10 вбитих. Наші відділи відв’язалися.

Втрати ворога: (перший бій — не перевірено).

другий бій — коло 10.

Втрати наші: 3 вбиті, один ранений — забрав ворог.

Постій, 7.7.1946.

Слава Україні.

“Нерв”¹⁹

Копія машинопису. Архів ЗП УГВР, Т. 8-17.

[Група “Сян”,

ТВ “Данилів”, “Нерв”]

ДРУЖЕ КОМАНДИР¹

Висилаю коротке звітлення про останню акцію. Я є ранений в груди, але рана вже починає гоїтися і є досить легка, хоча куля пішла рекошетом. Лише трохи ушкодила ребро, так що чуюся можливо. Треба буде лікуватися около місяця, як стверджують “медичні чини”.

Сама акція на Груб[ешів] була вдатна. З наміченого виконано: розбито НКВД, розбито ресорт, будинок ППР, пошту. Не вдалося зліквідувати виселенчої комісії, бо не було доброї розвідки. Представники ВіН-у стверджували, що там є комісарі лише з пістолями, а фактично мали свою сильну охорону. А наша [опергрупа] БСБ не була на це приготована.

Втрат ворога не стверджено, бо немає доброї розвідки. [Лише] можна подати приблизно. НКВД було правдоподібно 250, лишилося понад 30. Решта згинула в грузах, разом з штабом і архівами². Знищено коні й авта НКВД. Танкетка здається згоріла. В НКВД була якраз інспекція мав бути генерал, чотири майори та інші вищі старшини, разом 15 люда. Це подав працівник УБП у Варяжі й говорить польське населення. УБП розбито. Випущено в’язнів, понад 30 люда. В бараках (НКВД і УБП) знищено около 70 автомашин. Акція почалася 1:30 рано. Скорше не могло бути, бо було опізнення. ВіН в боях пописувався добре. Наші втрати в місті — один ранений.

Відступ був майже вдень. Машерували приспішеним темпом. Коли [відділи] — “Чавс”, “Давид”, “Дуда” і дві боївки — переходили через шосу

¹⁹ “Нерв” — додатковий псевдонім хор. Євгена Штендери-“Прірви”, к-ра 28 Холмського ТВ УПА, вживаний у той час у військових звітах і кореспонденції.

Примітки підготував С. Штендера.

¹ “Скоб” — додатковий псевдонім Всеволода Пшепюрського-“Ікара”, працівника окружного СБ, що під час наскоку на Грубешів виконував обов’язки командира боївок СБ.

² Мовиться про кап. Юзефа Домбровського-“Віктора”, “Азію”, ком. ВіНу на Грубешівський пов.

Грубешів-Вербковичі, і вже кінчили переїжджати фіри, з Груб[ешева] надїхало кілька автомашин НКВД і ресорту, здається з Люблина. І почали з ровів з шоси вогонь по ліску. Фіри й новобранці вігналися [ззаду] між решту відділів. І помішалися люди зі всіх в[відділів] до купи. Розвинулися не було де, щоби прийняти оборону — не було сенсу наступати, бо ходило о час. Розтягнуто сяку-таку розстрільну і так відступали полями аж до Терebінського ліса, стріляючи до ворога, коли зближався. По дорозі було трьох ранених.

В лісі вже чекав на нас Громовий.³ Тут прийнято оборону на краю ліса й почато упорядковуватися. В тім я був ранений. На краю ліса відбито три рази наступ ворога. Унешкідливо танкетку й поодинокі в[відділи] вицофувалися в інші ліси. Наступ після цього ведуть вороги даліше. Був на цій [погоні] НКВД Замість, Томашів, Холм, жандармерія з Люблина й ресорт з тих міст. В[відділи] вчасно вицофувалися й замаскувалися в інших лісах.⁴

Жандармерія з Любл[ина], а опісля ресорт з Замостя налізли [надругий день] ще на “Дуду”. Але цей, вбивши около 80 ворогів, вицофав. Загально наших втрат около 6 забитих і 10 ранених. Повного звідомлення ще не маю. Здається, що згинув друг “Горинь”. Він відступав з боївкою СБ і його “Ікар” вислав з 3 стрільцями на розвідку. Поляки відтяли їх від ліса й ці втікли до Метелина. Двох вернуло[ся], а “Гориня” й ще одного стрільця нема й до сьогодні. Повний опис бою вишлю пізніше, бо не могу більше писати.

Сьогодні приїхало повних 40 авт НКВД на облати. У Василеві й Переводові ВП знайшло багато криївок на полях. У Василеві й Переводові ВП знайшло багато криївок на полях. У Василеві в криївках по полях впало 16 люда і [в] Перевод[ові]. Села від Холмщини заломилися. Виїхав Василів, Переводів, Ліски [й] сьогодні Костяшин. Нагляд над в[відділами] передам д. З., але ще його не стрінув. Від Вас д. “Юрко” передав зарядження для відділів, але ще боевої роботи не виконано. Зараз ворог вештається всюди по селах, лісах і Холмщині.

[“Нерв”]⁵

Копія рукописного відпису.

Архів видавництва на збереженні в Є. Штендері.

³ “Громовий” — хор. Петро Лагола зі Себечева Грубешівського пов. Був у той час сотенним сотні “Вовки” І, а згодом — шефом штабу 28 холмського ТВ УПА. З Грубешева він першим відійшов до терebінського лісу. Там зайняв становища й прикривав обидва крила тих відділів УПА, які з боєм відступали до лісу. В озброєнні П. Лагола мав протипанцерну рушницю ПТР, якою знищив ворожі танкетки, що були найбільшою загрозою для відступаючих полями відділів УПА.

⁴ Тут не згадані пограничні війська НКВД з Володимира-Волинського й інших гарнізонів Волинської облати.

⁵ В оригіналі підпису немає.

Дня 05.07.46 6
Група “Сян”, ТВ “Данилів”

ВИПИС ІЗ [ЛИСТА] НЕРВА¹

Грубешів: Про акцію на Грубешів я вже писав два рази.

Вислід втрат ворога устійнити тяжко. Перше повідомлення я вислав, поінформований під впливом перших вражінь і переборщених вісток. З нашої сторони є 8 вбитих і коло [12[...]] ранених. Зі сторони АК здається 4 вбитих, 5 ранені. В Грубешеві будинок resortу знищений цілком. Випущено [30] в'язнів. З resortу впало понад 30 люда (числа не пригадую — все усталиться на стрічі з ВіН). На місці роззброєно 7 люда з МО і ВП. На мості вбито 4 з ВП, в тім майора НКВД — стверджено. Розбито дім ППР, пошту. В НКВД поцілило три торпеди (малі). Розбили частину камениці, де був штаб, частину камениці, де було військо НКВД і конюшню, чи частину гаражу. Будинок один і другий здемольований — не було вікон, повилітали двері, частина обвалилася. НКВД пробували зайняти становища — приготовані перед тим, — але там були повстанці й не допустили. Частина сховалася в середині, частина втікала в східну частину міста. Майже не відстрілювалися. Подати втрати НКВД не можна, бо трупів вивозили ніччю, а днем до будинку нікого не пускали. Але напевно, що більше лишилося, як подано попередньо (30).

Ці відомості я дістав від поляків, які мешкають в [Грубешеві]. Наші в Грубешеві — 2 з БСБ і 2 ранені, 3 в бою під лісом, 3 в дальших сутичках. Під Терebinським лісом, як подає ВіН, впало 32 з НКВД і 6 з ВП. Мав ворог ще втрати при стрічі з БСБ “Ясеня” і пвд. “Дуди”. 30 VI. всі дані зберу, як буду мати звіти від всіх відділів і ВіН.²

[Нерв]

Копія рукописного відпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 22.

Примітку підготував Є. Штендера.

¹ Це лист або уривок листа Є. Штендери до к-ра 6 ВО УПА “Сян” сот. Мирослава Онишкевича-“Ореста”. Лист зберігся в рукописному відписі, зробленому рукою М. Онишкевича. Видко, він вислав оригінал листа до штабу УПА-Захід або до Ярослава Старуха-“Стяга”, а собі зробив копію. Лист не має підпису й дати, але зі змісту випливає, що він був писаний кілька днів після наскоку на Грубешів.

² Це, мабуть, дата переписання листа, бо зі змісту листа випливає, що він був писаний десь у червні (див. останнє речення листа).

“Скоб”¹

ВІДСТУП І ПОВОРОТ СТРІЧІ З АК В ДНЯХ 27.5. І 28.5.1946 р.

Дня 27.V.1946 ранком відділ УПА розложився постоем в Обровецькому лісі, недалеко від Грубешева, в цілі злуки з відділом АК і виконання разом боєвої акції на повітове місто Грубешів.

О год. 10-й приїхав ровером до лісу комендант польської оперативної групи,² щоб сконтактуватися з командою нашого відділу.

Командант АК, званий довудца, його псевда собі не пригадую, літ 35-40, середнього росту, поставний, військова ранга правдоподібно поручник, оперативний комендант відділів АК на повіт Грубешів.

При його розмові з нашими людьми я не був. Знаю тільки, що ціллю його розмови було визначення години стрічі їхньої команди з нашою в справі виготовлення спільного пляну боєвої акції на Грубешів з 27.V. на 28. V.46.

В год. 12-й я пішов якраз до наших стійок, щоби дати накази в разі приїзду аківців, коли вже здалека побачив їхню підводу, яка їхала в мою сторону. Підвода була цивільна. Приїхали: згаданий вже вище “Довудца”, кап. “В[ирва]” — районний “ВіН” на р-н Грубешів,³ пор. “М[лот]” і пор. “Сьлеєпи”. Коли я підійшов до фірманки, вона стала, поляки позлізали і ми привітались поданням руки, не вимінюючи своїх псевдонімів. Я запровадив їх на місце розмов, де був вже к-р “З[енон]” і д. “Левко”. По їхнім привітанні, всі разом засіли на землі, застелений коцями.

Кап. “В[ирва]”, літ до 40, поцивільному, в чоботах, інтелігентний і на мою думку в розмові щирий.

Пор. “Мл[от]”, літ до 35, середнього росту, убраний на цивільному, в чоботах. На верха перепасаний військовим пасом, на яким були магазинчики до МП, через ліве плече перевішений пістоль у німецькій кобурі, правдоподібно “парабеллум”. Крім пістоля узброєний в МП. Виглядав на спортсмена, чоловіка маломовного, але веселого, інтелігентний, освіта найменше середня.

Пор. “Сьле[пи]”, літ до 30, більший як середнього росту, убраний в польський сукняний уніформ, без відзнак. На голові рогативка, звичайний військовий пояс на уніформі, з пістолею. Узброєний також в Мп-43 звана у нас “комісаркою”, півкрісівкою, або кбг, з професії народний учитель, інтелігентний. Форма мови поручників до своїх зверхників передвоєнна, польська, військова форма з питомим для неї “Пане команданце, мельдуєм послушне...” До командирів наших підвідділів, як рівний до рівного звертались через: “Пане колего!”

По хвилині приїхав к-р “Пр[ирва]” і д. “Дунай[ський]”. Останній вже був полякам знаний з давніших стріч. К-р. “З[енон]” представив к-ра “Пр[ирву]”,

Примітки підготував Є. Штендера.

¹ “Скоб” — додатковий псевдонім Всеволода Пшепорського-“Ікара”, працівника окружного СБ, що під час наскоку на Грубешів виконував обов'язки командира боївок СБ.

² Мовиться про кап. Юзефа Домбровського-“Віктора”, “Азію”, ком. ВіНу на Грубешівський пов.

³ Кап. “Вирва” — Станіслав Ксьонжек був — у дійсності ком. Замійського інспекторату ВіНу, що включав повіти Грубешів, Замість, Томашів і Холм.

як команданта нашої боєвої групи в плянованій акції. Один по одному сходилися командири поодиноких наших пвд.: дд. “Г[ромовий]”, “Д[уда]”, “Давид]”, “Ч[авс]”, “О[стап]” і “Я[сень]”. Вони зголошували свій прихід своєму командирові і не витались з поляками. К-р “Пр[ірва]” і д. “Дунай[ський]” говорили по-українському, всі інші по-українському і по-польському. З початку атмосфера наради була досить офіційна й штивна, а згодом воона перемінилась у незв’язану жодними іншими формами, крім військової.

Я не був присутній через цілий час наради з причини службових обов’язків, тому буду подавати тільки поодинокі картини тої наради і інших стріч з аківцями в днях 27.V. і 28.V. 1946. Рівнож не буду подавати слів поодиноких людей, однак буду старатись віддати сенс проваджених розмов.

Нараду розпочав к-р “З[енон]”. Він пояснив ціль плянової акції і він, хоч не вибраний ніким на провідника наради, таким являється фактично. По к-рові “З[енонові]” забрав голос “довудца” оперативної групи АК-ВіН, який при помочі пляну міста описав терен акції, поодинокі об’єкти, які мали б бути зліквідовані, силу й озброєння ворога, підхід до описаних ним об’єктів. Його опис не все був вірний, часом навіть хаотичний, тому дуже мало завдавалось йому питань, або з нашої сторони були впроваджені поправки людьми, які добре знають місто. Оживлена дискусія почалась при приділюванні завдань поодиноким командирам відділів УПА й АК.

Підвідділи УПА й БСБ одержали такі завдання:

Будинок НКВД — командири “Г[ромовий]”, “Д[уда]”, “Д[авид]”, “Ч[авс]” і С[ушко]” з двома торпедниками.

Будинок виселенчої комісії — БСБ II, к-р “Ос[тап]”.

Пошта, — БСБ III, “Ол[ег]”.

Застава на мості від кошар ВП⁴ — БСБ I, к-р “Б[агрянний]”.

Надрайонова БСБ, к-р Я[сень] — застава на вулиці, яка йде з півночі на південь та виходить напроти НКВД і забезпечення паралельної вулиці, при якій міститься НКВД. Рівночасно забезпечення цих вулиць при помочі ПТР-а перед евентуальним рухом танкетки.

Відділи АК одержали будинки: УБП, ППР і МО. Вони рівнож мали держати застави на шосах: Грубешів-Вербковичі, Грубешів-Холм, Грубешів-Володимир. З початком акції їхнім завданням є спалити мости: в Вербковичах, на шосі Грубешів-Володимир і від кошар [казарм ВП].

Головне командування відступлено комендантові АК⁵. К-р Пр[ірва] мав бути при нім.⁶

⁴ Кошара ВП (розм.) — казарма ВП; застава була розміщена на холмському мості, через який вела також дорога до казарм ВП, розміщених в околиці Грубешова.

⁵ Мовиться про кап. Юзефа Домбровського—“Віктора”, “Азію”, ком. ВіНу на Грубешівський пов.

⁶ Інформація неточна. Спільний наскок на Грубешів запропонували представники ВіНу раніше, десь наприкінці квітня або на початку травня 1946 р. Я негайно написав про це до сот. М. Онишкевича, і він дав доручення наскок перевести. На конференції УПА й ВіН 18 травня 1946 р. обговорено загальний плян наскоку.

Поручникові “Мл[отові]” призначено буднок УБП. Запитаний, як він думає його зліквідувати, відповів, що візьме його штурмом. Коли йому доказувано про труднощі його пляну, як рівнож можливість невдачі, він сказав, що він вірить у повождення його штурму, бо він має за собою вже кілька подібних акцій, а тепер тим більше певний цього, [б]о йому приділено до помочі одну нашу групу з торпедами.

Ще один цікавий випадок підчас [ціє]ї наради, який характеризує дисципліну в відділах АК і їх відношення до населення. Наша стійка задержала одного члена АК — плутонового й одержала його вже дві години. По якимсь часі задержала гайового з малим його синком і фірою, наладованою дровами. Стійка повідомила командира про [цих] людей і запитала, що має з ними робити. Коли аківці довідалися, що є там плутоновий, розсердилися його появою в лісі. Ще більше розсердилися появою в лісі гаєвого, до якого не мали повного довіря. Тоді я [попросив] пор. “Сьлепи” перевірити цих людей. Вже під час дороги до стійки пор. “Сьлепи” погрожував плутоновому, уживаючи при цьому грубих слів: “Цо тен с... с... хце тутай! Он ве, же не вольно кренціць сен в тим лесе. Он юж оде мне достане!” Прийшовши на місце, сейчас звернувся до плутонового: “Цо ти тутай робіш, с... с...? Кто тебе казал пшиходзіць?” — Пане поручніку, мельдуем послушне же...” “Не маш мі цо мельдоваць, тилько поведз мі, гдзе ест твое мейсце?” Плутоновий через цілий цей час стояв на струнко, червоний як буряк і старався пояснити своє поступовання, але безуспішно. Вкінці поручник закінчив з ним, наказуючи йому зголоситися до карного рапорту.

Тепер прийшов час на гаєвого.

— “А цо ти тутай робіш с... с...?”

— “Пане пручніку, пшиехалем выдаваць людзьом джево”.

— “К... т... м...! Ти не веш”, — кричав пор. “Слепи” — же в тим лесе ест партизанка і же нікому не вольно до теґо лясу пшиходзіць! Зараз зато достанеш в д[упе], жебись на другі раз ведзял, як маш сен заховиваць!” — Кажучи це, взяв від нього патика, якого він мав у руці. Тоді я почав інтервеніювати в польській мові, з огляду на конспірацію.

— “Але ж пане поручніку, нацо так одразу остро! Нех пан бендзе ласкав мне тов справех позоставіць”.

— “Я вем, цо мам з нім зробіць!” — відповів мені на це поручник. Я ще раз звертаюся до поручника, і він якось успокоївся. Я знову звертаюся до гаєвого:

— “Пан естесь гайовим і навет суменним. Але дзісяй сов таке часи, же гайови седзі в дому. З дому пшез окно обсервує ляс і з него видає квіти на джево!”.

Ми відпустили обох домів, заборонюючи про цей інцидент кому-небудь говорити. Поручник зокрема погрозив ще гаєвому, що коли хто довідається про його стрічу з нами, то не тільки його майно знищить, але і його цілу родину. В поворотній дорозі поручник мені сказав: “Я вем цо робілем. Я бим го не біл, але хцялем го настрашиць”.

В год. 16:30 відїхали представники АК до свого відділу, для його приготування до злуки з нашим відділом. При відїзді пор. “Слепи” просив, щоби йому показати “Торпеду”. Його бажання сповнено. Питав чи можна порівняти силу торпеди з силою такої самої ваги артилерійського стрільна. Йому відповіли д. “С[ушко]”,⁷ що сила торпеди є багато більша. Аківці з цікавістю приглядались. Про спосіб вистрілу не питали.

Коло год. 20-тої, коли наші відділи стояли в чотирикутнику і к-р “Пр[ірва]” видав останні накази, прийшов відділ АК, зложений зі 150-160 людей. Убрані були в літні польські уніформи. На правих раменах мали нові біло-червоні опаски. Одна з їхніх груп була на роверах. Узброєні дуже добре. Давалось зауважити велику кількість машинової зброї, як ЛьМГ, дехтярі, РК-еми. Майже що третій був узброєний одною з родів тої зброї. Відділ АК став з боку нашого відділу. Їхні командири видавали останні накази своїм підвідділам. Спільне командування приділюване польських теренових для наших підвідділів. До польської групи пор. “Мл[ота]” приділено нашу спец. групу з “торпедником” і кількома торпедами.

З відділом АК прийшов також інспектор з Команди Глуней АК, з Варшави.⁸ Таким він представився. Мужчина літ понад 35, середнього росту, убраний по цивільному. Його вбрання вказувало занедбання про елегацію, часту в поляків. В поведінці чоловік простий. Говорив і курив багато.

Його прибічник, літ до 28, середнього росту, убраний по цивільному, зелена куртка, через плече перевішений МП.

З інспектором розмовляв к-р “Зенон” і д. “Дунайський”. Час до часу я був при їхній розмові. Цікавіші уривки з цих розмов відносились до розмови, яку мав інспектор з їхнім емісарем, який недавно повернув з-за границі, і до нашої співпраці.

Інспектор розказував, що їхній емісар говорив таке про евентуальний вибух війни: Справа Персії є справою локальною і її полагодять. III світова війну вирішить не вона, а Туреччина. Війна не пічнеться на Заході, а на Сході. Большевики до неї приготовляються і стягають свої війська близько запального пункту — Туреччини. Припускаємий речинець вибуху війни — кінець літа, початок осені.

“ВіН” не покладає надій на поміч Заходу. Числять на себе самих. Політика Міколайчика цілковито завела. Його хотіли зробити політиком світової слави, тому він в Англії перебував і вчився, але то завело. На еміграцій-

⁷ “Сушко” — ст. бул. Гриць Руденко з с. Вовчика Полтавської обл. Був ройовим і чотовим у вд. “Вовки”, а після поранення — зброярем і гармашем при команді 28 Холмського ТВ УПА. Він першим зробив станок для вистрілювання “малих торпед”, тобто для 35-кілограмових ракетних стрілен і випробував їх цільність у вистрілюванні на будинок. Тоді він підшколив інших вояків, так що під час наскоку на Грубешів “ракетною артилерією” були озброєні три окремі групи.

⁸ Мовиться про “Остою” — шефа пропаганди Люблинської округи (воєвідства) ВіНу. “Команда глунна АК” — Головне командування ВіНу.

ний уряд в Лондоні не покладають надій. Зрештою їхня політика і ідеологія дуже різняться.

Інспектор заявив, що він приїхав на ті терени в цілі упорядкування відносин між обома організаціями, “ВіН”-у і нашою на тих теренах. Звернув увагу, що треба також упорядкувати співпрацю на Підляшші, так як є на-в’язана тут. Сказав, що вправді обі організації між собою на Підляшші співпрацюють, але це має локальний хзарактер, і собі не перешкаджають. Їхня співпраця виглядає, як співжиття двох сусідів, які собі не роблять взаємної шкоди. Їм, “Командзе Глуней”, дуже залежить на упорядкуванні спільних відносин в цілім надбужанським пасі.

Він говорив, що на Підляшші діють дуже сильні відділи УПА.

В товаристві того інспектора, його прибічники і кап. “В[ир]ва”, по відході відділів на акцію, був я до год. 2:30. разом з ними, другом “Дунай[ським]”, “Г[оринем]”, “Ск...” і ще одним придивлялись ми акції на Грубешів з Богородицького ліска, віддаленого від міста біля 1500 м. Під час дороги до Богородицького ліска, я не прислухувався розмові. В ліску розмова провадилась на тему акції. До ліска прийшли ми о год. 23:30. Початок акції був заповіджений о год. 24:00. Однак вона почалась о год. 1:30. Підчас того, напrawdę нервового, напнятого очікування, ми заховували спокій, не показували по собі жодного нервування. Натомість поляки виявили свої почування дуже голосно. Інспектор заховував більше зимної крові, але кап. “Вирва” вже перед год. 24:00 не міг себе опанувати. Він щораз запалював нову цигарку. Друг “Дунай[ський]” і я успокоювали їх, а впершу міру кап. “В[ирву]”, кажучи, що як довго немає в місті жодних стрілів, то все ще є в порядку. Коли перед вибухом “торпеди” не буде жодних стрілів з піхотної, машинової зброї, то акція вдасться. Кап. “В[ир]ва” говорив щораз, що там мусить щось зле іти, мусять бути якісь непередбачені перешкоди, жалював, що не пішов особисто зі своїми людьми. Вірив дуже в успіх наших “торпед” і від них узалежнював передусім успіх цієї акції. Дперва вибух торпеди і початок акції о год. 1:30 перервав це нервозне напруження.

Вибух “торпеди”, непризвичаєних до її гуку поляків, змусив дещо прилягти. Вибух і лет одної з “вирваних” торпед, яка полетіла в напрямі Черничина, кинула поляків на землю. Вона змусила їх схватись в глибокий рів, на яким вони стояли і придивлялись акції. Коло год. 2:30 повернули перші відступаючі відділи АК з міста. Вони були дещо спаніковані. Говорили, що акція не дуже то вдалась, бо на їхні стріли ворог відповів сейчас стрілами, значить, що він був на акцію приготований. Була це група, яка мала за завдання зліквідувати штурмівку і МО розбрігти. Вона однак спанікувала і нічого не зробила, а стрінувши підчас свого відвороту одну нашу боеву групу при будинках “переселенчих” комісарів, сказала їй, що вже давно був сигнал до відвороту. Командир, почувши це, почав відступати з міста разом з тою групою АК. Вневовзі по тій першій групі почали приходити інші.

Де відїхав інспектор і кап. “Вирва” я не знаю, бо по приході першої групи я долучив до к-ра “З[енона]”.

Дня 28.V. частина БСБ всилі 60 чоловік під командуванням “Дунай[ського]”, як теренового і моїм, як безпосереднього зверхника заквартирувався вдень в терещанському лісі. В недалекому селі замовили ми в АК обід. Однак ми його не дістали, бо замовили пізно. Але за те вечером ми мали прийти до села і перед нашим відходом в свої терени з’їсти вечерю. перед заходом сонця вислав я дд. “Б[агряного]”, “Я[сеня]” та “Г[ориня]” в село, щоб приготували все до приходу відділу. По заході сонця цілий відділ помашерував до села. Я для справдження зарядження виїхав попереду відділу верхом до села. Там стрінувся я з своїми друзями, які вже справу вечері полагодили. Ще заки прийшов відділ, ми всі вступили до кооперативи (“Спудзельні”), щоб купити тютюн, папірців, пасти до чобіт і т.п. Ми конспірувались, як АК і говорили тому по-польському. В склепі було кілька людей, між ними один господар з дитиною в руках. Я купив цукорка і дав тій дитині. Господар подякував. Д. “Го[ринь]” купив рівнож цукорки, скликав щось біля 8 дітей, які бавились на недалекому вигоні і роздав їм цукорки. В міжчасі я довідався, що село знало, що ми є УПА. Тут я стінув плутонового, з яким ми мали описану історію попереднього дня. Він здалека пізнав мене і сказав до д. “Б[агряного]”: “Я ж знаю тебе команданта”. “Сконд?” — спитав д. “Багряний” — “Вчорай в лесе бил з пор. “Сл[єпим]”. Коли підійшов до мене, зголосив мені по військовому, що вечеря приготована. Коли прийшов відділ, він його розквартирував. Командирів підвідділів, разом з д. “Дунай[ським]” і мною запровадив до “шефа” — Ск., який є його безпосереднім зверхником. В нього мав вечеряти “штаб”, нас було 7 осіб. Друга “Дунай[ського]” кликали майором, а нас поручниками, мене крім того комендантом.

“Шеф” — Ск. — літ 45-50, малого росту. По званні рільник.

Ми для конспірації говорили по-польськи, але тому, що я зауважив, що в селі люди говорили, що ми є “бульбаками”, я хотів довідатись, яку назву дасть нам шеф. на мій запит, чи він знає, хто ми є, він не дав ясної відповіді, кажучи: “Я вем, хто панове сов, бо зосталем повядомйони о коляції для панув. А позатем естем жолнежем і мне не вольно ніц мувіць”. Однак, коли я його просив, щоби він таки сказав, він відповів: “Панове сон з УПА”.

Перед вечерою ми всі вичистили собі чоботи, вмилась до половини і засіли до стола. Вечера була добре приготована і подана кожньому в осібній тарілці.

В дотеперішніх моїх зустрічах з поляками я запримітив, що наші люди, мимо заборони пиття горілки перед чужинцями, п’ють, коли не бачать зверхників. На вечеру шеф постарався 1 літру горілки. Коли приніс, сказав: “У нас теж піць не вольно, але мали келішечек не зашкодзі”. Всі присутні, крім мене і д. “Ясеня”, випили по 3 келішки. Перед і по вечері ми заспівали кілька козацьких, стрілецьких і повстанських пісень. На кінець заспівали одну польську пісню: “Як то на воєнце ладне, кеди улан з коня спадне...”

З шефом багато ми не розмовляли, бо він був зайнятий приготуванням до нашого від’їзду. Я замовив три фірманки, бо наших нам не вистачало. Він покликав до нас солтиса. Солтис, середніх літ, був дуже зденерований і

видко було по нім, що радо був би сховався в мишачу діру, коли б міг. Солтис нічого не говорив, випив на запрошення господаря один келішок “за здраве УПА” та відійшов організувати фірманки.

Ми з шефом не дуже входили в розмову, однак мимо цього заторкнулись співпраці УПА з АК. Шеф між іншим сказав: “Жилем на Волиню, знам добже людзі і тільки сприт немцув поружніл нас. Ёдиди наша впулпраца мяла почонтек зараз по войне польсько-немецкей, не било би тиле непотшебних офяр в людзях і крві. Дай Бог, жеби то наше збліжене, яке тераз на-стонпіло, било трвале”. Ми відповіли: “Цо било, то мінело. Мисьльми о пшишлосьці”. Ми хотіли оминути розмови на тему Волині і Холмщини.

По вечері ми подякували, розпращались з господарями і дітьми та відійшли до війська. Перед відходом я дав дітям цукорки. На замовлені підводи ми чекали ок. 45 хвилин. Замість замовлених три, дістали ми 5-ть підвод. З нами їхав заступник шефа і плутоновий, які мали розвідати в поблизьких селах про обставини в [...], куди ми мали переїздити і мали спровадити нас на властиву дорогу. перед самим відїздом “шеф” прийшов до д. “Дунай[ського]” і зголосив: “Пане майоже, мельдуем послушне, розказ виконани. Фурманкі живносьць готове. Висилам з п. майорем обивателя Па..., мего застевпце і плутоновего”. Д. “Дунай[ський]” подякував за звіт, за вечерю. Ми розпрощались та відїхали.

Польське населення поставилось до нас добре. Стрільці говорили, що вечера і ціле приняття були добрі. В селі говорили вже про спільну акцію на Грубешів. Про наш відділ висловлювались: “Але бульбакі бійом, бійом! Але оні бійом, бійом!”

Польське цивільне населення мало уживало означення УПА, переважно — “бандеровци” і “бульбакі”.

Ми виїхали 10 підводами, щоб дістатись в свої терени. Всіх у моїй групі було до 65 осіб. 5 підвод було зорганізованих у польському селі і 5 наших. Крім того нас 6-ьох мало верхівців.

Польські підводи завезли нас за село [...] Було вже коло год. 3-тої рано. Польські підводи ми відпустили, а самі пільними дорогами пішли до найближчого лісу.

Я обезпечив відділ подвійними стійками і алярмовими при кожній БСБ. Перед спанням я зарядив одногодинне чищення зброї, яку сам особисто переглянув. В год. 6-тій стрільці положилися спати. Я положився спати коло год. 7:00, перед тим, однак я справдив стійки. Коло год. 13-тої стрільці дещо зїли і знову положилися спати, або потихо розмовляли. Коло год. 14:45 почув я крісовий стріл. Я збудився і спитав д. “Багряного”, в якій стороні був стріл. Він показав напрям північного сходу. Я встав і вийшов на лінію. Тут до мене підійшов д. “Горинь” і сказав, що чув стріл в південно-східньому напрямі і чув, як дорогою, яка була в тому самому напрямі, їхали фірманки. Для певности питаю його, чи певне він чув у цьому напрямі. Він потвердив. Додав ще, що добре було б вислати стежу. Я звернувся до нього, може б він пішов на стежу. Він чоловік військовий, перейшов фронт, і нераз мав він подібні завдання, має практику. Він погодився. Я наказав д. “Ясене-

ві” визначити 3-х людей зі свого БСБ. Вони мали піти на стежу. Разом з “Горинем”, д. “Ясін” вислав на стежу ще трьох своїх — стр. “Хмару” — ройового, “Ігоря” — кулеметника і “Малого”. Завданням стежі було вийти на східний край лісу і ствердити, хто стріляв і які підводи їхали. Стежа відійшла о год. 14:50. Крім того я зарядив сейчас приготувитись до відходу і запрягти коні. Зараз по відході стежі прийшов один зі західньої стійки і повідомив, що вони чули стріл, але подавав в противний бік від попередніх.

Перед год. 15 прийшла західня стійка і зголосила, що на 30 м. від себе бачила польського вояка в уніформі. Майже в тій самій хвилині ми всі почули польську команду в західньому напрямі, але не могли її зрозуміти.

Я дав наказ машерувати за д. “Дунайським”, який знав терен. Усі машерували у визначеному порядку, на кінці — 5 підвод. Задне обезпечення держав к-р “Я[сень]” зі своєю БСБ. Подорозі ми стягнули східню стійку. Я спочатку остався зі заду, очікуючи на поворот стежі. Однак вона не приходила. Тому що терену ніхто з нас не знав, крім одного д. “Дунайського”, зрештою в гущавині були дуже малі вигляди на це, я здався на досвід д. “Гориня”. Він мусів чути рух в лісі і команду голосну чи то польську чи нашу, та потім міг зорієнтуватися.

Переходячи гостинець Тишівці-Мяжке ми стрінули польські цивільні підводи. Вони вертали з Тишівець і сказали нам, що стрічались на вузькоторівці, коло Липівця з авт. повним ВП. Ми тепер мусіли йти північним краєм моложівського ліса. Перейшовши гостинець Мяжке-Липовець, прямуючи краєм ліса на південь, ми побачили у віддалі до 1000 м. польських вояків, які йшли в напрямі Мяжкого, а самі йшли північним краєм моложівського лісу. Перейшовши гостинець, ми мусіли перейти велике півколо, і коли ми відбились на схід від гостинця, коло 500 м. почули зліва скорострільні серії. Було їх може 5. Це тривало може п’ять хвилин від першої. Втім ми почули вистріл торпеди. Я оглянувся в напрямі стрілів, але нічого не міг побачити. Стрільці говорили, що наша стежа, яку ми були залишили в лісі, вийшла з південно-східньої частини лісу перед гостинцем. Стежа побачила нас на противній стороні гостинця в моложівському лісі та пустилась до нас бігом. В бігу одержала з краю ліса вогонь. З оповідання д. “Малого”, якому вдалось втечи, виходить, що стежа побачила нас у віддалі 2 км. і хотіла до нас долучити. Від ворожого вогню впали “Горинь” “Хмара”, а “Малий” відбіг вліво і добіг до нас. Про “Гориня”, “Хмару” та “Ігора” немає досі жодної відомости. Виходить, що вони вбиті.

Д. “С[ушко]”, коли почув стріли з кулемета, зразу зорієнтувався в ситуації пустив одну “торпеду” в напрямі ворога.⁹ Ворог сейчас заперестав стрілянину і рачки відступив до лісу. Як я згадував, ми ішли північним краєм моложівського лісу, тому ми мали цілий час на оці наші фіри, які їхали в напрямі Мяжкого.

⁹ Автор не згадав, що десь перед цим під час маршу він зустрівся й получився з групою ст. бул. “Дуди”, к-ра вд. “Вовки” 2. Власне, при цій групі був ст. бул. Гриць Руденко-“Сушко” зі своєю “ракетною артилерією” (“торпедами”). Г. Руденко вистрілив тут “торпеду” не нате, щоб завдати шкоду противникові, але щоб його налякати. Він не мав приладів, щоб цільно об-

Коли вони були за М'ягким і їхали в напрямі Мірча, почули ми з тої сторони стріли і побачили, як наші підводи завернули, доїхали до М'ягкого і полевою дорогою спрямувалися до лісу, яким ми ішли. Їх однак ми в лісі не стрінули, крім одної, яку фірман залишив на краю ліса, а сам десь подівся. Ми її забрали зі собою. Стрільці були змучені спекою і форсовним маршем. Треба було дати більший відпочинок. Ми змінили напрям маршу. Тепер ми ішли на південний схід, щоб в околиці Діброви вийти в дібровецький ліс.

Ми перейшли гостинець Мірче-Старе Село. На південному краю лісу наказав я відпочинок. БСБ залягли розстрільною. Ми відпочивали може 25 хвилин. За 5 хвилин мали ми рушити даліше. Втім з правого крила подано: "Ворог з-права." Дійсно, на правім крилі польські вояки. Ми в тім самім порядку, в яким ішли, почали кущами посуватись в напрямі дібровецького лісу. Підводу мусіли залишити, бо кущами не могли переїхати. Коли ми вийшли на східній край моложівського лісу, треба було перейти 500 м. широкі сіножать.

Вже останні стрільці входили в дібровецький ліс, коли побачили кількох чоловіків в польських уніформах, які ішли краєм лісу в напрямі с. Діброва. Вони були віддалені від нас ок. 200 м. Ми взяли тепер під увагу, що то можуть бути наші відділи, можуть бути аківці, але може бути і ворог, який за нами ішов від год. 15. Для всякої безпеки половина нашого війська залягла за спаленими забудуваннями села в розстрільний, а друга частина продовжувала йти вправо на ту розстрільну в лісі. В середині д. "Сушко" поставив торпедник у напрямі незнаного війська, і приготував торпеду до вистрілу. Д. "Дунайський" виступив наперед нашої лінії і почав переговорювати. Для пізнання себе, як приятеля, вживав клички з боевої акції на Грубешів: "Чи то ти, В.?" Запитаний мав відповісти: "Не, то я Т." Уживав рівнож псевда, яке знають аківці, думаючи, що це може аківці, але безуспішно. Виявилось, що то "жандармерія з Люблина". Ми себе подавали за військо з Варяжа. Тому що на віддаль було важко договорюватись і себе пізнати, обі сторони погодилися вислати по одному чоловікові, які мали стрінутись по середині, між обома відділами. З противної сторони вийшов один і пішов в нашому напрямі. Ми, коли пізнали, що маємо перед собою ворога, не думали нікого вислати, однак старались, щоб він наблизився до нас. Ми відпустили польських вояків на 150 м. Тоді, "Сушко" пустив торпеду, а цілий відділ відкрив сильний вогонь і кликнув: "Вперед! — Слава!". Ми, не знаючи сили ворога: і тому що до вечора було ще доволі далеко, а наше військо було перемучене, не хотіли приймати бою. Тому помимо того, що кличемо "Вперед" — ідемо назад, уживаючи в тому випадку партизанського підступу. Ворог на наш вогонь не відповів вогнем, тільки, заскочений цією несподіванкою, — відпустив. Чи мав втрати, не відомо. Наш відділ відступив на пів-

стрілювати противника на більшій віддалі. Проте "торпеда" летіла з пронизливим ревом, наче реактивний літак у низькому леті над деревами, до того ж її було видно разом з вогненным хвостом, наче у комети. Тож противник припадав до землі й не рухався з місця, щоб не потрапити під обстріл такої артилерії.

денно-східній ріг ліса. Ми залягли на краю ліска і тут думали перечекати до вечора. Майже дві години ми мали спокій.

В год. 20-тій ми вирушили в напрямі ласківської колонії, щоб получитись з підводами. Ми виступили стрілецьким рядом з лісу на сіножаті. У віддалі 100 м. від ліса ішли понад ровом. Коли відділ почав взноситися на хребет рова, чоло зауважило групу 25-30 чоловік в польських уніформах, які ішли з північного напрямку сіножаттю і прямували на південний схід. Вони були від нас у віддалі до 120 м. К-р “Дуда” дав наказ наvertати в ліс, але розстрільною. Поляки нас зауважили й почали іти до нас. К-р “Дуда” дав наказ правому крилові стати, а лівому заходити, щоб могли спертись в ліс і звернутися цілою лінією до ворога. Коли ліве крило опреться на ліс, тоді під його охороною праве крило буде могло покинути чистий терен та ввійти до лісу. Тому що ліве крило почало безладно бігти до лісу, я побіг до нього й упорядкував. Коли вже праве крило ввійшло до ліса, сейчас відділ заляг та зайняв становища і приготувався до евентуального бою.

Поляки йшли дальше до нас. Обі сторони почали перекликатись, щоби себе розпізнати. Д. “Дунайський” знову переняв ролю “парляментаря” здалека. Виявилось, що це є войско “безпеченьства”. Ми подали себе, як ВП з Варяжа, яке шукає за “бандеровцями”. Подали прізвище капітана Пенцого, який дійсно був у Варяжі. Від них впало прізвище: пор. Ясінскі. Почалась подібна процедура з висланням з обох сторін підпоручників, як на Діброві, з тою однак різницею, що ми нікого не висілали. Ворог, не зорієнтувавшись, підходив до нас. Ми дали зблизитись йому на віддалі 70 м. Поляки тільки дещо розтягулись, як впав наказ “Вогня!” Ціла наша лінія відкрила вогонь. Поляки попадали і не відповідали. Праве крило виступило з лісу, чоловіків, з 10-12 і пішли розстрільною на ворога, щоб його окружити. Я був на самім краю правого крила. Ворог кілька разів пробував слабо відстрілюватись. Коли праве крило було від лісу яких 150 м. і вийшло на гору, звідки вже треба було іти тереном “рівним, як стіл”, ворог почав нас обстрілювати автоматним вогнем. На право від нас, за маленькою горою, виднів між деревами вишавецький фільварок. Звідтам вистрілено дві білі ракети. Щоб ворог нашого правого крила не зайшов зі заду, ми відступили, до лісу. Бій почався в год. 10:30. Ми не мали жодних втрат. Ворог мав вбитих і ранених. Докладне число не відоме. Трьох наших стрільців пішло на поле бою, щоб провірити вбитих та забрати документи. Вони відійшли і були може яких три хвилини неприявні, як ворог почав обстрілювати з кулеметів рів, а з гранатометів край лісу. Ми мусли відступити вглиб лісу. Зі собою взяли ми одного полоненого.

Полонений років до 25, належав до “корпусу безпеченьства вевнетшнего”. Тип зацофаного мазура, який не міг дати жадної ясної відповіді. Він недавно був приділений до КБВ. Їх частина приїхала з Гдині до Любліна для боротьби з “бандитами”. Коли з 27.V. на 28.V. зроблено акцію на Грубешів, вони в полудне 28.V. виїхали до Грубешова 4-ма автами, ціла компанія, б. 80-100 люда. В Грубешові вони переночували, а ранком 29.V. виїхали в терен, щоб по лісах шукати “банд”.

Кожний з них мав на шапці причіплену картку білу з правої сторони. Коли вони нас зауважили, думали, що це їхні люди та думали разом з нами злучитися і піти разом на місце збірки, до авт, які чекали на шосі Варешин-Грубешів. З його розмови виходить, що група КБВ, яка нас заскочила в адленівським лісі, була інша. Інша була рівнож та група, яку ми обстріляли в дїбровецькому лісі. Отже ворог пустив в пошукуванні за відділами УПА й АК по акції на Грубешів кілька різних груп КБВ по 80-100 люда. Крім того в тих пошукуванні брали учать большевики. Полонений говорив, що перед ними шосою Варешин-Грубешів їхало три авта большевиків. З тими стрільцями, які ходили провіряти поле бою, я стрінувся аж в неділю 1.IV. Вони оповідали, що тоді, коли ворог обстріляв рів, вони пішли до лісу. До рову підїхали авта і освічували поле бою рефлекторами. ВП шукало за своїми вбитими. Чули, як поляки говорили: "Добже шукаць!" Того дня я говорив зі зв'язковим, який через цілий час того тижня був у Варешині. Він оповідав, що поляки в цьому бою мали втрати вбитих і ранених. Цивільне населення, на другий день, це є 30.V. знайшло ще 9 вбитих польських вояків, які лежали в рові, або в високій траві.

Вкоротці після того ми дійшли до бажаних нам пунктів.

Постій 8.6.1946 р.
Слава Україні!

Скоб

Копія машинопуцу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Полька 1(Va), 5-11.

ЩО МЕНІ ВІДОМО ПРО ВИСЛІД АКЦІЇ НА ГРУБЕШІВ У ДНІ 28.6.1946.

Підчас акції на Грубешів у ночі з 27.V. на 28.V. я в місті не був, а тільки приглядався з недалекого ліску. Про перехід цієї акції знаю дещо з оповідання деяких командирів підвідділів і БСБ.

Про відтинок НКВД говорив мені "Сушко" таке: Моїм завданням було знищити торпедами будинок. Це мав бути сигнал до початку акції. Крім своїх кількох хлопців, які були завжди зі мною, мені було приділено кількох з відділу для несення торпед. Дали найгірших стрільців, рекрутів, які коли почули вибух торпед і стрілянину, покидали торпеди і порозбігалися. Крім того, дістав я тереновго поляка, бо сам Грубешева не знаю. Вправді він дуже крутив мною по місті і ми зробили який кілометр більше дороги, як було потрібно. Однак він був чоловік відважний. Мав тільки пістоль. Він говорив до нас: "Як тільки ктось бендзе уцекал, тего застшелім". Я пускав торпеду зі саду, який був по противній стороні вулиці, в яким містився НКВД. Першу торпеду пустив я в кошари НКВД. Торпеда попала в середину. Перед випущенням торпеди, в будинку було світло, та видно було, що в середині кімнати робиться.

Отже я бачив, як двох большевиків милось, а пізніше убирались. По вибуху торпеди, я не бачив вже жодного світла, ані людей в кімнаті”.

Після слів “Сушка” дві торпеди, які пустив на будинок, були цільні і його, якщо цілком не знищили, то сильно пошкодили.

К-р под. “Вовків II”-“Дуда” оповідав, що від сторони будинку, де він був зі своїм підвідділом, пущено також одну торпеду, яка мала потрапити в один з будинків НКВД. Большевики мали пускати ракету за ракетою зі стриху, через кришу будинку.

Один з поляків, який був підчас акції в Грубешові, оповідав:

— “Єстем жолнежем, билем на фронце підчас первей войни съвятовей, але такей стшеляніни не слिशалем, ані бою такогo не відзялем. Будинек НКВД розвальони аж до подвалін. До розбітoгo будинку совеці нікого не допушайом. Первей на рогах будинку стало тилько по єдним вартовніку з карабінем на плечах, а тєраз стої по двух з карабінем до стшалу. Оба будинкі сов в грузах. Вицьонгаїом групв”.

“Остап” говорив мені, що неофіційна розвідка подає, що мало впасти в кошарах 80 більшовиків, правдоподібно також генерал НКВД, який був якраз приїхав до Грубешева. З тієї нагоди мала бути забава в НКВД. Така забава в ніч з 27.V. на 28.V. була.

Про ліквідацію будинку УБП я чув з оповідань д. “Левка” і “Ясеня”, які були при тім. УБП був призначений відділові АК, пор. “Млотові”. Будинок цей взято штурмом. Перед початком акції аківці обставили його кругом. Це робили спритно. Ззаду УБП були якісь понімецькі бараки. В одну мить були вони на даху бараків, з кулеметами.

Коли почалась акція, АК-овці обстріляли будинок. Однак група, яка ішла до штурму збилась в купу на площі, рівній мов “стіл”, яка дуже добре могла бути обстрілювана большевиками з будинку НКВД. Тоді “Левко”, який був одинокий з наших людей при групі, кликнув: “Розбіць сен!” А коли побачив нездичидованість групи, кликнув: “Ясень”, давай своїх людзі!” — Друг “Ясень”, який зі своїм БСБ забезпечував вулицю від НКВД, кинув ще свій рій на УБП. В однім моменті, разом з АК розбили якусь прибудівку коло будинку, висадили двері і д. “Левко” перший вбіг до середини. Залога “безпечєньства” вийшла на поверх. Наші стрільці роззброювали “ресортівців”. Але АК-овці з насолодою стріляли їх. При тому кричали: “Ти с... с..., комуніст, вчорай за мною стшелялєсь, маш тебе!”, бо: “То ти мі забралєсь ЛЬМГ”. АК-овці показали тим, як сильно ненавидять червоних. Так вистріляно усіх, що були в будинку УБП. Застрілили рівнож одну зі секретарок. 25 в'язнів, які були в льохах — звільнили. По очищенні будинку з в'язнів, — будинок підпалено зі середини. Три торпеди, які важко було з поворотом забрати, вкинено у вогонь. Вони одна по одній вибухали. Будинок УБП цілий зруйнований. Зі сторони нашої і АК не було втрат.

Будинок ППР мали забрати АК-овці. З оповідання поляків цивілістів, Ак-овців і наших стрільців-очевидців, виходить, що будинок ППР цілком здемольований, а присутніх в будинку постріляли. Поступали так само, як в УБП.

Дім виселенчих комісарів приділено БСБ під ком. “Остапа”. Польська розвідка подавала, що виселенчі комісари узброєні тільки в “панську броню”, це є в пістолі. Охорона комісарів — 15 советів. Стійка стоїть день і ніч перед будинком. Будинок обгороджений високим парканом. Десять хвилин перед початком акції погасили світла в Будинку. “Остап” обставив будинок стрільцям. Через паркан нам можна було перелізти, бо стійковий стояв біля дверей. Він і так зауважив якийсь рух, бо кілька разів повторив: “Кто шляется”. Коли почалась акція, БСБ відкрили вогонь. Однак сейчас посипались на них стріли з кулеметів і автоматів, з вікон. Виселенчі комісари були значить узброєні “по зуби”. Незадовго надійшла група АК, яка мала здобути будинок МО, вона сказала, що вже давно був сигнал до відступу. Тоді д. “Остап” відступив разом з тою групою. При тім впав кулеметчик БСБ.

МО і “штурмівку” група АК, як я вже згадував, не зліквідувала.

Пошту мала знищити одна наша група. На жаль, вона не мала досвіду, як нищити пошту. Централі отже не здемолювала, забрала 4 радієві апарати, втім один надавчовий, але їх мусіла залишити в ліску недалеко Грубешова з причини обтяження й скорого маршу. Каси не могла розбити, бо була вцементована. Пошту, яку забрали також не довели, бо підвода, на якій вона була, обстріляна панцирним автом большевицьким на шосі Грубешів-Вербковичі вивернулася і її залишено. Група к-ра Б[агряного] держала заставу на шосі від сторони кошар.¹ Там було спокійно. Польско-советський капітан,² який ішов з двома стрільцями польськими на “поміч” місту — зістали розстріляні через стрільців “Вовки І”. Капітан ранив роєвого “Перемогу”, стріляючи до нього трикратно з пістолі.

За відступаючими відділами УПА і АК ворог зараз кинув погоню. Відділ УПА мусів прийняти бій в теребінському лісі. Тут було кількох ранених. Бій випав для поляків і большевиків невдало. З оповідань польського населення, яке бачило, як возили трупів та з інших джерел виходить, що большевиків мало впасти 40 осіб, а поляків 60 осіб. Загальні втрати ворога в місті і в часі погоні за нами числяться до 200 осіб вбитих. Крім того багато ранених. За моїми обчисленнями з нашої сторони, зн. відділ УПА і БСБ втратило вбитими 7 осіб.

З дотеперішньої розвідки виходить, що ціль боевої акції на повітове місто Грубешів вдалась, бо: знищено будинок НКВД, ППР, УБП, як найважливіші ворожі об'єкти.

Наші відділи УПА понесли втрати тільки підчас відвороту. Але і в тому часі ворожі втрати, понесені у кількох сутичках, були багато більші.

18.VI.1946.

Слава Україні!

Скоб

Копія машинописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1[Va], 12–14.

Примітки підготував Є. Штендера.

¹ “Кошари” — казарми; мовиться про казарми біля Грубешова, в яких квартирувало ВП.

² Мовиться про майора НКГБ, який загинув у перестрілці зі сотнею “Вовки” І.

19.VII.1946

[Група "Сян", 28 ТВ "Данилів", "Вовки" III, "Давид"]
Слава Україні!

ОПИС ГРУБЕШІВСЬКОГО БОЮ

По відсвятк[у]ванні свята Героїв, дня 26.7.46 р. вечером, відділи відмаршували з ліса Т[ишовецького] до ліса Обровецького. Зайшлисьмо на р-нок, де наказ к-ра П[рірва] заквартирувалисьмо. Відділи були розложені навколо гори перстеном, виставилось відповідні стійки.

Дня 27.5. около год. 12-ої прийшли до нас представники АК. Наш к-р П[рірва] зібрав усіх ком[андирів] відділів на відправу разом з ком[андирами] АК. Зі сторони Ак було два капітани й два поручники. На[ша] зустріч з ком[андирами] АК була дуже сердечна, як з нашої сторони, та[к] з їхньої. Вони говорили, що їм дуже радісно з нами говорити по такій довгій взаємній боротьбі одних з другими, котра виходила ворогам на користь, а нам на страти. Тем[ою] нашої відправи було обговорення розбиття Грубешева та приділ праці [завдань] для поодиноких відділів.

По загальній відправі к-р П[рірва] зібрав нас ще раз та розділив подрібно завдання для кожного відділу зокрема. По з[а]кінченні відправи зроблено збірку цілого відділу. К-р П[рірва] говорив до стрільців, яку ціль має розбиття Грубешева та яке велике значення це [буде мати] в розв'язці українсько-польської проблеми цих теренів.

В часі нашої збірки, над заходом сонця, прийшли на наше місце постою відділи АК, котрі зробили на нас дуже добре [вражіння]. Їхній ком[андир] уставив [іх] напроти нашого відділу, здав звіт свому командирові і зробив розхід. Ми також зробили розхід. Наші стрільці виталися разом з ними. Були такі випадки, що пізнавали одні других з колишніх боїв, як в с. Добрава й інших.

По тих всіх церемоніях зроблено збірку до відмаршу. До кожного нашого від[ділу] був призначений один тереновий з польськ[ої] сторони. Ми вирушили в дорогу, починало смеркати. Зайшли до Грубешева від с. Богородиці. Я разом з к-ром "Дудою" та "Чавсом" мали наступати на будинок НКВД з південно-західної сторони, ві[д] сторони річки. К-р "Д[уда]" мав зайняти становище від улици та обстрілювати вздовж по дверях, коли б вороги хотіли вискакувати на вулицю. Я зайняв становисько направо від него, на огороді, на против будинку НКВД. А від мене направо зайняв — к-р "Чавс", окружуючи огород півколом від річки. Становища були досить невідгідні, бо яких 40-50 м. від будинку огород спадав остро вділ, так що не було доброго поля обстрілу. Огород був обведений навколо колючим дротом.

Ми тихенько підсунулись під дрiт та піднесли "торпеди" і станки до "торпед". Підходити було досить тяжко, бо доходячи до огороу НКВД треба було перелазити через дрiт, котрим був відгороджений військовий огород. Як перетягалисьмо станок через дрiт, почув стійковий та закричав:

“[К]то ходіт?” Ми притишилися на часок та підходили далше. Розложивши відділ попід дротом, я зі своїм бунчужним “Шавком” та “Володею” підсунули “торпедник” під сам дріт і вложили в нього торпеду, чекаючи на вибух торпеди з противної сторони будинку, [що] було нашим умовленим знаком до стрілу.

За яких 15 хвилин зашуміло-загуділо. “Торпеда” вибухла, вдаряючи в будинок з противної сторони. Я дав наказ “Володі” пускати “торпеду”. “Володя” кричить: “Не можна пустити, бо якийсь файталапа, йдучи, перервав дріт!” Бо торпеда мала бути пускана електрикою. “Володя” ріже кавалок шнура бікфорда. Хочє [за]палити. Шнур не хоче горіти. Б[у]нч. “Шпак” каже: “Дай, я запалю!” Я, лежачи з “Володею” близько “торпеди”, даю наказ: “Вогонь по вікнах і дверях!”, не зважаючи, що “Шпак” бавиться в “монтера”. В тім часі страшний шум та гук. Мене щось відкидає вбік, та хтось мене придавив до землі. Стріплююсь, а то “Володя” лежить коло мене та каже: “Я раньон”. А “Шпак” сміється, кажучи до “Володі”: “Бач, я ліпший ма[й]стер як ти, бо “торпеда” пішла прямо в середину будинку”.

І справді. “Торпеда” вцілила в середину будинку, так як я з “Володею” вимірих. Світла в вікнах погасили й чути було, як бляха і цегла загуркотіли, падаючи додоу. В тім часі зачиняють ґрати два ворожі “Максими” по наших становищах та большевики повзучи зачинають підсуватись пі[д] наші становища та кидати ґранати, котрі тріскають кілька кроків перед нами. Я дав наказ ройовому “Крукові” брати “гарлач” та бити ґранатами по ґніздах “Максимів”, а стрільцям — по ти[x] ворога[x], котрі підсувались під нас. По кількох ґранатах один “Максим” затих. Бив тільки один. Огонь нас не разив, бо він, ховаючись у яму, би[v] зависоко, так що к[у]лі летіли понад нами. Одна ґраната вцілила в саме вікно, бо чути було, як скло посипалось на хідник, лампа загасала. А з других віко[н] зачали вискакувати вороги. Стрільці завзято били по вікнах і дверях. “Шпак” бігав як скажений від становища до становища та кричав: “Бий проклятих! Аво, лізе чортів син!” Та сам стріляв бе[з]упинно, навіть не зігнувшись, не зважаючи, що ворожі кулі його цілком освітили, а листя з корчів облітало разом з галузками.

Зачинало помало сіріти. До мене підходить к-р “Дуда” та говорить: “Відступаймо, бо день!” Я не погоджуюсь кажу, що не можемо ще відступати, бо не було умовленої ракети до відступу. “Може решта війська ще в середині міста. Мусимо разом вицофуватись, щоби їх в місті не замкнули.” Стрільці хочуть наступати на будинок НКВД.

В тім часі завважено ракету до відступу. Даємо наказ пляново відступати. Вороги зачисають щораз більше пускати ракет та сильніше нас обстрілювати. В місті чути гуркіт танкетки та авт. Помало стрільці відступають. Я зі “Шпаком” ще стріля[ємо] по ворогах на конях, котрі бігали по подвір’ю. [Енкаведисти почали наступати], пад[али] що крок та кричали: “Бандьора!”

Здоганяючи військо на долині коло річки, впорядковуємо в ході наші відділи. Скорим маршем до с. Богор[одиці]. В Богор[одиці] доганяємо інші відділи, котрі відступили скорше.

К-р П[рірва] дає наказ скоро відступати. Машеруємо що сили, бо день робиться, а ворог пускає за нами ракети. Буде погоня. Перед нами яких 2-3 км. метелинський лісок над шосою Грубешів-Замість. Добігаємо до ліска. К-р П[рірва] висилає кіннотчиків наперед, на шосу. Один скоро вертає. Голосить, що на шосі нічого нема. Відділи скоро переходять шосу, вбігаючи в ліс з другої сторони шоси.

Як відділи були вже за шосою, зі заду їхали [наші] табори. Як дві останні фіри підїжджали до шоси, надїхало два ворожі авта, повні ВП, разом з большевиками. Останні фіри навернули назад. Військо в безладі зачало бігти що-духу вглиб ліса, котрий ма[в] до 200 м. Поляки з авт зачали стріляти. Я кричу, що треба ті авта зліквідувати. Другі кажуть, що скорше втікаймо, щоб нам не перетяли дороги до другого [великого] лісу. Я зі "Шпаком" вертаюсь до шоси, за [нами] ще кількох [вояків]. Стрілилисьмо кілька раз. Вертаємось назад. Беремо по дорозі по плащеві з фіри, котра була перевернена на дорозі, бо коні випрягли фірмани та на верхах повтікали. [Доганяючи своїх] вибігаємо з лісу на чисте поле. За нами чути ворожі [голоси й] крики: "Гу-ра! Гу-ра!"

Як ми відбігли [від лісу] яких 900-1000 м., за нами показалися перші ворожі постаті. Ми бігли збіжками [на] південь, в сторону Терезинського лісу. На нас посипались густі ворожі стріли, не разячи, бо ми були далеко та в збіжках. Кожний з нас перемучений до краю. Я досить тримався, але зачав приставати. Даємо наказ, щоб відділи упорядкувались та зробили широку розстрільну, бо ворожі стріли щораз зближались та густіли. В скорому марші зроблено сякий-такий порядок.

Виходимо зі збіжків на сіножать. Ворог щораз [більше] зближається до нас та почанає цільніше стріляти. Підходимо під якусь малу кольонію (кілька хат). Я зі своїми хлопцями машерував посередині, по [лівій] стороні к-р "Чавс", по правій — Д[уда]. Я зі своїми був майже позаді. Оба крила [розстрільної] були впереді. Стрільці зачинають приставати. Я цілий час кричав: "Вільніше!"

Звертаюсь до к-ра П[рірви], щоб дав наказ [затриматися] та дати вогонь по ворогові, бо він [за]відважно за нами гонить. Ком[андир] дав [такий] наказ. Ми почали потрохи стріляти по ворогах. Вони зачали падати. Тим способом було нам краще відступати, бо вони позістали трохи більше позаді від нас.

Нараз кричав мій кулемет[ник]: "Я ранений в ногу!" Я зі "Шпаком" підбігли до н[ього]. "Шпак" взяв кулемет, а я його під руку. Побачили стрільці, підбігли та забрали його від мене. Наказуємо знов ударити по ворогові. Посипались стріли. Вороги припали до землі, [але] знов вставали й бігли за нами.

До ліса ще який кілометр дороги. Чути гуркіт танкетки. Подають, що танкетка нас хоче збоку заїхати. Біжимо, що маємо духу. Я звертаюсь до к-ра П[рірви], щоби лісом розтягнути широку розстрільну та на краю зайняти становища. Ком[андир] дає наказ. Добігаємо до ліса. Під лісом терен трохи спадає в долину. Я з-під лісу вертаюсь під горбок, до рова, та обсервую,

як ворог у скорому темпі підходить до ліса. Даю наказ: “Один кулемет до мене!” Прибігає кулеметник “Петрусь” з почоту к-ра П[рірви]. Кажу залягати за корчем коло ме[не] та бити по ворого[ві], котрий бу[в] на яких 300 м. від нас. [Він] потягнув замок дозяду, тягне за язичок, [а] кулемет затявся. Беру від нього кулемет, пробує сам. Нічого не вдієш. З великим жалем мушу відступати. А їх там можна було кількох положити.

Ворог підсувається до ліса. Даємо наказ підпус[ти]ти близько. Брати добре на мушку. Наказ: “Вогонь!” Вороги по[па]дали до землі. Кількох вже не стало. Бій. Вони стріляють до нас, а ми до них. З правого крила під лі[с] підїжджає танкетка. Між стрільцями легке замішання, бо відділи були помішані з рі[з]ними [боївками], так що ці починали втікати. Вдержуємо порядок, як можемо. Я кричу: “Не бійся! Куля не бочка, всіх не ціляє!” Танкетка починає стріляти по нас густим вогнем. Даю наказ: “Вогонь по танкетці та по “Максимах!” Даємо сильний вогонь, танкетка стала. Один “Максим” ушкоджений. Москалі вискакують з “танкетки”. Хтось з правого крила подає: “танкетка горить”. Даю наказ в наступ.

В тім час[і] один москаль підсунувся до [танкетки] та з “Максима” зачав даліше дуже цілно стріляти. Я стояв коло свого кулеметника Петренка. Кажу йому, куди стріляти. В тій хвилині по нас довга серія. “Петренко” ранений тяжко в праву руку, стр. “Пімста” — праве лице, куля пішла через шию й вийшла лопаткою. Кричу: “Санітар! Нема, зівстав на фірі в лісі. Прибігаю рой. “Крук”, [що] має коло себе малу аптечку. Робить обом перев’язку, бере кулемет та б’є по ворогах. Подаємо наказ: “Тепер, до перед[у]! Би[ти] по танкетці!”

Чавс з правого крила зачинає відступати. Ворог вдирається до ліса. К-р Дуда прилітає до мене та каже відступати. Я кажу, що нема наказу. Вороги в лісі на правому крилі заходять на[с] з збоку. Паніка. Я призначив до раненого Петренка стр. Канарика, Фалю та ще дво[х], щоб з ним відступати вглиб ліса.

Помало починаємо відступати. Подають, що к-р П[рірва] тяжко ранений, остав[ся] на березі ліса. Даю наказ свому від[ділові]: “Розстрільна взад! Забрати командира!” Підбігаю до берега. Біжить стрі[лець]. Голосить, що ком[андира] забрав к-р Громовий та в[же] давно вицофав з ліса.

Ме[не] починають окружувати з правого крила вороги. Кричу: “Вогонь по гадах!” А там з ними вже говорить бунч. “Шпак” та ройовий “Орлик” зі своїм роєм з усього зброї. Вороги втікають. Мій стр. “Щигол” був трохи вібився, побачив їх, думав, що то наші — біг з ними яких 30 метрів. Зорієнтувався, що то вороги — вжарив по них з папашки [й] добив до своїх.

Я побачив, [що] я сам остався [тут] в лісі, бо к-р “Дуда” також вицофав, не повідомивши ме[не]. Да[ю] наказ потихо, щоби вороги не чули: “Відступити!” Відступилисьмо яких 60-70 м. Чую, що вороги близько на[с], чують куди ми йдемо. Підходимо до великого рову. Даю на[ка]з: “Все до рову! Занимати становища! Ворог не буде зна[ти], де ми поділись. Сидимо тихо як миші та відпочиваємо, бо кожний ледво дише. Хлопці в рові прокопали

[ями, до яких] дісталася води. Понапивались. Чекаємо на ворога, щоб його привитати, а становища малисьмо добрі. Недалеко від нас було чути ворожі голоси совітської та польської мови.

Наші становища доходили до головної лінії [лісу], котра йде з півночі на південь. (Коло тої поляни, де ми святкували свято Героїв). На лінії були наші дві застави. Підходжу до застави. Нараз, просто до нас іде двох польських вояків. “Шпак” кричить: “Хто є? З якого відділу?” Вони кричать: “То ми, од Цавуса!” Ми відразу зрозуміли, що то вороги. Я зі “Шпаком” біжу до них та кричу: “Руки вгору!” Вони ст[оя]ли не підносячи рук. Прискаку[ємо] до них і роззброюємо їх. Висилаю розшуків вперед (через ту поляну) до наших місць таборування.

Відступаємо. В дорозі ройовий “Орлик” нагадує, що вмираючого Петренка, котрий кінчив життя, оставили на полі бою. Вертається б[у]нч. Шпак і Орлик зі своїм роєм. Я затримую відділ, поки не принесуть трупа. Я за той час почислив, скільки нас всіх є. Моїх стрільців було 28, Дудови[х] 20 та Хома мав також своїх вопників 22. За якої пів години принесли Петренка неживого. Мав опріч своєї рани [з]ломану ліву ногу і пробитий бік.

Знеслисьмо трупа на місце таборування, віднесли в корчі а накрили гіллям, попрощались з ним зі сльозами в очах, і з пімстою в серці. [Тоді] потягнули дальше в чотирикутнику ліса. Знайшли відповідне місце та заквартирували, залягаючи в чотирикутник. Все готове в кожній хвилі прийняти ворога кулеметним вогнем.

І так з напруженням чекали. Коло 10 год. було чути, як кругом ліса гули авта. Я вислав розвідку на край ліса. Розвідка донесла, що кругом ліса пороблені застави та їздять авта.

Дочекались вечора. висилаю передне обезпечення й помало виходимо на край ліса з полудневої сторони. Розглянувши терен, [ми] знайшли місця, де лежали ворожі застави. [Пі]шлись[мо] прямо на південь, до ліса званого Загайник. Хлопці відпочили. Перевели розвідку на кольонії — вдень їздили поляки. Шукали за “бандьорами”. З Загайника прямувалисьмо до с. Мяжке. В селі знайшовім коні для раненого стрільця “Ромка” з від[ділу] Дуди, котрий ішов зі мною. [Він] був ранений у ногу, [так] що хлопці мусіли його нести. [Ми] роздобули пару бохонців хліба, перекусили тай пішли дальше.

В с. Мягкому відлучився від мене ком. Хома зі своїм військом і попрямували в свою дорогу. А я зі своїми дійшов до рана до кол. Борсуки. Заквартирували на краю ліса, бо були перемучені. Коло год. 12-ої виславім двох стрільців. Принесли два відра кави і кілька бох[анців] хліба. Перекусили та відпочивали дальше. Десь біля год. 15-ої зі західної сторони загуркотіли авта й посипались стріли. Гостре поготівля. Збираємось до відмаршу. Відходимо в сторону с. Діброва, з ліса до ліса. Доходимо до краю ліса під Діброву. Даю короткий відпочинок. Хочу вислати розвідку до села. Нараз з другого ліса, від сторони шоси Верешин, почались густі кулеметні стріли. Ми зробили розстрільну вздовж рову від с. Діброви. Там щораз густіші стріли. Було чути один вибух “горпеди”. Ми не знали хто там б’ється і так лежали аж до заходу сонця.

Надійшла одна жінка, ми розпитались, хто це б'ється. Вони сказала, що якесь військо переходило з того ліса, що ми лежали. Та перейшли через село в ліс і почалась війна, ми здогадалися, що то наші відділи, що пер[ре]д нами пішли, зустрілись з ворогом. Пізніше ми довідалися, що так було. Вечером я вислав розвідку до Старого Села. Прийшли [й] зголосили: "Вдень були совіти та поляки вештались. А тепер спокійно. "Увійшли [ми] в село, перекусили і попрямували на південь. На ранок дійшли ми до Жабча. Тут військо Дуди від мене відлучилось. А я своє військо післав у терен робити бункери та втім часі щоб облишились. Та[кож] декотрі поробили чоботи. Скіру я їм роздав, бо мав їм трохи своєї [зорганізовано].

Слава Україні — Героям Слава!
Ком. підвід.

Давид

20.VII. 1946 р.

При переслуханні тих двох поляків, що я в лісі зламав, вони зізнавали: що рано 28.V. заїхали по них авта, забрали їх около 140 вояків. Їдучи попри дім НКВД, [вони бачили, що] він був майже цілий в грузах, на подвір'ю було багато трупів. Дім обступили енкаведисти та нікого не пустили. А ті більшовики, що за нами гонили, приїхали з Володимира Волинського. Зізнавали, що в будинку згинуло багато більшовиків, а в наступі на ліс і в лісі згинуло їх разом з більш[овиками] більше як 30 вояків. Що всі були у великому страху.

Давид

[додано рукою М. Онишкевича:]

Кухар НКВД казав вже в липні 1946, що в будинках НКВД згинуло 63 більшовиків¹.

Копія рукописного оригіналу. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 49–55.

[Наступ на Грубешів]

[...] дня 26/ [...] року відділ вовків wraz з відділом окремого призначення урочисто відсвятковали своїх героїв які впали за волю України.

Відкрив свято провідник політ-виховної праці Дунайській, по святі вечером цілий відділ перемашерував на друге місце постою яка находилася около шість кілометрів від Грубешова, там таборувалисьмо один день, перед вечером. Командири зробили збірку усіх підвідділів та здавали вечірній звіт кор. Прірві, на звіт Прірва дав наказ дальшої праці, сказав котрий підвідділ де і як мав знайти становище. В Грубешові в тім часі я довідався що ми йдем на раз з польським відділом А.К. Занім ма-

¹ Точних даних про втрати НКВД таки не устійнено, а різні оцінки вагалися між 60 до 200 вояків. Більше на цю тему є в інших звітах і листах.

лося смеркати відділ рушив в дорогу на Грубешів, а машерувалисьмо до ліску в яким був [...] від Грубешова, та звітам перейшли під Грубешів, наперед підносили торпеди [...] а затим підсувався відділ. До Грубешова наш відділ підсунувся понад 50-100 мт під дім де кватирovalo совіцьке Н.К.В.Д. зайнявши становище на [...] під дахом зі сторони ріки і чекали вибуху торпеди який був умовним знаком. По вибуху торпеди починався наш огонь зо всіх сторін на ворожий дім, совіцьке Н.К.В.Д. панічно утікали через вікна і через двері темних кімнат бо лампи вже не світили. Так ворог користаючи з хвилі перерви нашого огню, сипали огнем з максимів [...] наші стрільці, та підсувалися обкидати гранатами наші становища, пр. Давид дав наказ, щоб слідити за ворогом та не дати йому піднести голови. Бой Крук взяв в руки гармача та обстрілював ворожі місця гранатами. Бунчужний Шпак незважаючи на ворожий огонь що-сили відри[...] коло него від стрілів, Шпак бігав попід дротом, що був обведений дім НКВД і кричав бій-бій підсувається скурвий син або втікай і т.д. і справ огнем по ворогові, в тім часі хтось крикнув – друже командире пр. Березинський ранений в голову. Пр. Дуда дав наказ дати йому поміч. Пр. Давид дає наказ щоб унести ще одну торпеду на дім, відповідь надійшла що торпеда не чинна, пішов до неї Давид, Шпак та їх добре попросили то торпеда пішла в означену ціль що аж обидва перевернулися на землю від воздуха який зробила торпеда, та не довгому бою. Пр. Дуда дає наказ праве скридло до нападу, та ліве скридло до нападу. По якимсь часі пр. Дуда дає наказ відступати, але Давид не почув його враз зі стрільцями бив по ворогу. Нараз він завважив умовлений наказ відступу, і на наказ командирів відділів почали відступати, щоправда я вже був надолі під [...] горі під домом котрий горів від совіцьких куль, чувім голос Давида і Шпака і ще когось они придержували ворога [...] но огнем під час нашого відступу, по короткім часі побачили їх кагебісти, і [...] тів по тай відступати, а ворох обстрілював ракетами та сипав огнем з максима. Ми долучили до цілого відділу та остали на дорозі і устали в організаційному порядку форсовим маршом маширувати, домаширували до шоси і через шосу нараз розвідка донесла що іде авто поляків в той же час посипався на нас огонь від ворога. Пр. Давид дає наказ щоб рострільною окружити авто і зліквідовати поляків, пр. Дуда щоб на его наказ відступати. Ми відступали ліс тягнувся до 100 метрів і вийшли з лісу на відкритий терен поміж пострілами поляків і і рушили розтрільною в ліс з вер[...] Гура, ми більше подібно до розчленованого відділу [...]к до розтрільної, йшли полем у бік [...]кій був около 4-5 кілометрів від шоси поміж збіжа ворожий вогонь не шкодив нам нічого, але скінчилося орне поле, ми вийшли на сіножать яка рівниною до великого ліса який мав бути нашим спасенням. Стрільці в більшому безладно бігнуть до ліса що мають сили, а з браку сили опинився дехто в заді, аж чуємо недалеко від мене лівого крила дадуть наказ розтягнути відділ на широку рострільню, команду подавав [...]ний командир відділу хоч каждый лежво волік

ноги за собою від втоми та спраги бо день був соняшний і гарячий. Чую пр. Давид звертається до пр. Прірви щоб віддав наказ відділовий, щоби відділ зробив бойовий порядок в марші. На накас пр. Прірви відділ зробив марш бойовим порядком, з ново[...]с полі доходить що оден стрілець ранений, ранений легко в ногу. Пр. Прірва пр. Давид та інші дають накас колеметний огонь на ворога щоб ранений мав змогу прийти ближче та забрати его, та подали накази ішли далі за якими ішли виконано, ще трохи ішли в лісі, накас подав Давид в перших корчах заняті становище щоб ворох не вдерся до ліса, і в марші перестрілі тривав далі і була аж доки ми не зайшли в ліс, ми в лісі заняли становище, напроти нас і на ліве крило напірають поляки, а праве крило подають щоб дати П.Т.Р.а а їде танкетка, П.Т.Р. страчений, під танкетку кидали гранати, бій триває далі. Кулемети грають, танки наступають і відступають під нашим огнем вже і танкетка стала на нашому правому крилі, накас огнем по танкові по максимові [...] совіти [...] слова в перід, нерухатися з місця. Це може бути їх зрада, огонь прий[...] хлопці відступати, пр. Давид дає накас на становища, пр. Прірва ранений тре притримати ворога, щоб уділити поміч, і далі війна, по короткому часі наказ відступати планово, відступа[...] я побачив с Петренка тяжко раненого несли його с Канарок с Сагайдак від[...]в до Крук робити перевязку. С Пімста був ранений через груди і плечі, Петренкови вже зробили були перевязку. Пірвану [...] в праві руді і був безпритомний, відступ [...] дальше під обома ворожими, я за[...] та з нашого відділу стрільців і питаю, що я, сидимо і чекаємо на ворога. Наперід нас крик і легка говор[...]вцькою та польською мовою. За хвилину часу приходить пр Давид і говорять добре маєм па[...]ні поляків, на плечах тримає два совіцьких кріси і говорить [...] раз будем відступати, втихли ворожі стріли і прийшов наказ почати відступати в не давній дорозі. Орлик натякнув про раненого Петренка що залишено його в лісі непритомного, інші ранені були з нами. Шпак почувши про стрільця дає наказ Орлькові щоб взяв кілька стрільців і йшов забрати Петренка, Орлик наказ виконав і принесли Петренка мертвого і покаліченого тимчасово похоронили Петренка недалеко в лісі, а наш відділ і частина [...]ового з долученням Орлика відступали вглиб ліса і там пересиділи до надвечора, над вечором вирушили далі в дорогу, обережно пересувалися, на ранок булисмо знову в лісі, в тому буде відпочинок та підкріплення до далекої дороги, [...]но зорганізували трохи харчу [...] зіли, нараз загули авта, наша варта подала що недалеко дорогою їдуть авта навантажені військом і фіри, алярм збірки [...] маршу, вже били поляки до нападу в лісі як ми відступали. Відступаючи під край лісу скраю то почувся сильний кулеметний огонь, [...] зарані [...] вернулись на другий край лісу, там перебули до вечера. В вечір маширували далі і зайшли до сила Жабче відїжджаючи зі села Ж і фірами зі сила Кости[...] на дорозі стрінулисьмо командира Дуду і провідника Дунайського і тоді я нагадав собі що командир Дуда не був до кінця зі своїм військом, по ко-

роткій розмові між командирами ми з пр. Давидом поїхали далі на місце де мав бути відпо[...]

17/VII/46

Рукою дописано: *Znalezione u mnie. Onyszkiewicz.*

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 19-21

Рукописна копія
[Наступ на Грубешів]
Дата 17.VII.46
Фаля

Summary

The documents of this section represent various reports about the joint attack by the UPA and the Polish WiN (Wolnosc i Niezawislosc) on the town of Hrubeshiv (May 27, 1946). Three of them are reports by "Nerv" (Ievhen Shtendera), who commanded the action, two are reports by the SB (Security Service) official "Skob"- "Ikar" (Vsevolod Pshepiurs'kyi), and one by "Davyd", the Commander of "Vovky" III, and one [Nastup na Hrubeshiv] whose author could not be identified.

**Третя Округа ОУН.
Надрайон “Лиман”
(Грубешівщина)**

Грубешівщина
Постій, дня 31.І.46.

Теренові вістки 11.І. — 28.І.1946.р.

11. І. — Завишень — о год. 10-ій МО зі Забужжя в числі 6 осіб прийшли до села за підводами. В порозумінні з місцевим солтисом взяли одну підводу й о год. 12-ій відіхали.

О год. 14-ій МО зі Забужжя в числі 7 осіб приїхали до села в справі арештовання. Арештували: Лозу Степана 70 років, [...]аревича Степана, Карповича Петра, Пнатюка Ярослава 16 років. О год. 16-ій відіхали. На другий день згаданих арештованих випущено. Питали їх чи є в селі бандеровці, та хто має зброю.

12. І. — Острів — о год. 9.30 НКВД з погранзастави в числі 7 осіб переїзджали через село до Кристинополя. О год. 16.30 вертали назад в сторону Глухова.

Белз — Комендант МО з Белза — Муха розброїв та повибивав міліцистові Станішинському Стахові зуби за те, що відібрав одному господареві ковбасу.

13. І. — Жужіль — о год. 13-ій волосний агроном приїхав з Белза до села. Скликав людей до читальні й говорив, що, як хто хоче може реєструвати корови, безроги й вівці. За реєстрацію треба заплатити 100 зол. і [...]0 кг. жита. О год. 14.30 відіхав.

14. І. — Острів — о год. 7-ій [...] енкаведистів з погранзастави переїзджало через село в сторону Кристинополя. З ними їхало дві жінки.

Глухів — о год. 15-ій один міліцист з Кристинополя прийшов до місцевого солтиса. Взяв одну підводу і відіхав до Белза.

Жужіль — о год. 14-ій МО з Белза в числі 4 особи прийшли до села. В селі ходили за горілкою. Горілки не дістали і в год 15 відіхали.

Русинь — о год. 11.30 ВП з Варяжа в числі 18 осіб приїхало до села в справі форшпанів. В порозумінні з місцевим солтисом взяли 4 підводи і о год. 16.30 відіхали.

Ключів — о год. 9-ій МО з Кристинополя в числі 2 особи прийшли до села. В порозумінні з солтисом взяли 6 робітників до різання дров. О год. 10-ій відіхали.

Завишень — о год. 12-ій енкаведисти прийшли до села. В селі робили ревізію. Побито кількох людей й арештовано Литвина Івана. На кордоні стріляли та пускали ракети. Причиною ревізії в згаданому селі мав би бути перехід кількох повстанців. Відійшли в сторону Боратина.

Боратин — о год. 21-ій НКВД/ті що робили ревізію в Завишні/ прийшли до села. Почали стріляти за втікаючими людьми. Одному хлопцеві прострілили руку, знова іншому вибили зуби. Питали їх хто втікав. На другий день о год. [...] -ій приїхали до села два авта. В селі назганяли до школи понад [...]0 чоловік. На переслуханні були присутні 5 осіб МО з Кристинополя, [...] яка пізнавала. По переслуханні всіх випущено, лише придержано Ка-

нюку Петра. Енкаведисти випустили його за одну літру горілки та один кг сала. В селі шукало НКВД лише по хатах. Питали за Ягодою, Перемогою й Бродягою. Ходили також за горілкою та білим хлібом. О год. 18-й відіхали через Маджарки до Сокала. Їх було до 120 осіб. МО о год. 18-й відіхало до Кристинополя.

Белз — о год. 14.30 ВП з Грубешова на чолі з поручником в числі 13 осіб приїхали в справі м'ясного контингенту.

Лівче — о год. 4-й ВП і МО з Варяжа в числі 50 осіб зробили облаву на село. Окружили село, а о год. 6-й ввійшли до села. Ревізію робили по стодолах і хатах. Підчас облави арештували 7 осіб: Дзя[...]а Осип, Вавринюк Василь, Когмарик Володимир, Сметан Осип, Сметан Василь, Ярکا Павло, Відомський Осип. Сильно побили Конюка Михайла років 17-ть. З населенням обходилися жорстоко, називали бандитами. Награбували курей і гусей. О год. 11-й відіхали до Городища. Тут зігнали людей до школи. Питали їх за бандерівцями. Старшина написав на таблиці УПА і питався, що це означає. Люди нічого не говорили. По перевірці кенкарт випущено. ВП відіхало до Варяжа.

[...] І. — Ворохта — о год. 23-й МО з Белза в числі [...] осіб приїхали одною підводою до села. В селі окружили хату Антонюка Теодора. Увійшовши до хати питали за сином згаданого господаря, а потому пішовши до комори зрабували всі речі зі скрині. О год. 2.30. відіхали до Белза. Між ними були також в совітських уніформах.

15. І — Будини — Місцевий солтис списував мішані родини. Розпорядження дістав з волости.

Жабче М. — о год. 11.30 МО з Кристинополя в числі 2 осіб приїхали до села в справі сина і мяса. В порозумінні з місцевим солтисом назбирали 100 кг. сина і 20 кг мяса, та о год. 14-й відіхали. Узброєння: ППШ і кріси.

Завишень — о год. 9-й НКВД з погранзастави Потржиця в числі [...] осіб робили ревізію в господаря Литвина Костя. В селі називали людей бандеровцями. Питали теж “чи єсть у вас бандеровци”. О год. 19-й приїхали до села НКВД-исти з Боратина, де робили облаву. Розійшлись на вечерю по господарях. О год. 20.30 частина поїхала до Сокала, а частина пішла до Потржиці.

Хор[о]брів — о год. 9-й МО хоробрівської волости з Варяжа в числі [...] осіб приїхали до села. Ограбили господаря Патковського Павла за те, що останньої облави знайдено у нього чоловіка зі зброєю. Комендант МО [...] що як ще раз в нього знайдуть подібного чоловіка то цілу родину [...]тують, а господарку здемолюють. Відіхали о год. 12-й.

16. І. — Войславичі — приїздив [мі]сцевий поляк з Тишовець, який в 44 р. втік. Забрав від людей свої коні, збіжжя та відіхав. Говорив, що хоче лишитися в Войславичах лише боїться.

Доброчин — о год. 10-й МО з Кристинополя в числі 2 особи. [...]шли до солтиса в справі м'ясного контингенту. Солтис не дав їм нічого. О год. 13-й відійшли.

Острів — о год. 6.30 НКВД з погранзастави з Глухова в числі [...] осіб переїздили через село в сторону Кристинополя. О год. 17-їй вертали назад.

Осердів — о год. 11-їй ВП з Белза в числі 50 осіб приїхали в справі мясного контингенту. В порозумінні зі солтисом зібрали дві безроги дві вівці. У господаря Ки[...]я Івана не давали нічого, бо згаданий господар давав пити горілку. О год. 15-їй відїхали.

17.І. — Осердів — о год. 10-їй ВП з Белза в числі 3 особи прийшли [...]. В Грицяя Анастасії забрали останню корову на мясний контингент. О год. 12-їй відїйшли.

Завиш[е]нь — о год. 14-їй НКВД-исти з погранзастави в с. Поторжиця в числі 17 осіб прийшли до села. Арештували Макару Михайла, Кручковича Степана, Кав[...]а Ярослава. Першого набили та випустили, а останніх двох забрали до Сокаля.

Клясів — о год. 7-їй 2 міліцисти з Кристинополя прийшли до села в справі форшпанів. В порозумінні зі солтисом взяли одну підводу і о год 9-їй відїхали.

Кужіль — о год. 20.30 стрибки в числі 10 осіб прийшли на кол. Ло[...]. На дорозі зловили [...]єня Івана. Хотіли його застрілити, казали, що він на них стріляв. Питалися його, чи в селі нема якогось війська і пустили. Зараз відїйшли в сторону Глухова.

Глухів — згадані стрибки прийшли до села. Зайшли до господаря Ли[...] Івана. Напившись горілки відїйшли. В селі зловили Гритюка Петра / з-за [...] /

Войславичі — о год. 4.30 ВП і МО з Варяжа в числі до 220 осіб зробили облаву на згадане село. Обкружили село, потому увійшли в село робили наскоки на підозрілі хати, які мали на списку. Арештували 13 лю[дей]. Солтиса і його доньку Катерину Козак, Дубчак Теодозій, Дишкант Богдан, Дишкант Д. /своая Богдана/, Штокалко Денис, Мазурок Григорій, Гу[...] Теодозій, Гукович Петро, Кацарап Василь. Трох останних з Варяжа випустили додому. Арештованих на міс[ці] повязали та били прикладами. Грабили майно в кожній хаті по коморах скринях, хатах. По стодолах шукали зрідка. До населення відносилися грубо: копали, били називали бандитами. О год. 15-їй на 50 підводах через Хоробрів з арештованими відїхали до Варяжа. Цею облавою командував майор і 7 поручників.

18.І. — Острів — о год. 8-їй НКВД з погранзастави Глухів в числі 5 осіб переїздали в сторону Кристинополя. Назад вертали о год. 17-їй.

Русинь — о год. 15.30 ВП з Варяжа в числі 150 осіб приїхали до села на 15 підводах. Окружили село, а потому увійшли в село. В селі питали за Мазурком Павлом. В його хаті зробили сильну ревізію — в хаті стодолі, стайні. Один з УБП підсадив “штільгранату” без запальника і [...]. А інший знайшов цю гранату і кричав, щоб палити, але командант заборонив. Зараз всі пішли до Цьохи Андрія де питали за його зятем [...] Іваном. Його не було дома. Вони взяли Цьоху А. до ліса та сильно побили [...] однометровими залізними палицями, які були обшиті шкурою/. Говорили до него, де є твій зять, від-

дай кріса і автомата, бо він має, казали: “говори правду, бо забем, як пса”. Привели його назад на подвіря його та ще [раз] побили. Потому відійшли до Джуса Олекси. Зрабували в нього все мясо і сало. О год. 18-ій відіхали.

Острів — о год. 8-ій НКВД з погранзастави Глухів в числі 5 осіб на одній фірманці переїзджали в сторону Кристинополя. Назад вертали о год 17-ій.

Городище — ВП в числі 8 осіб приїхали в справі форшпанів. В порозумінні зі солтисом взяли 4 підводи та відіхали.

19.І. — о год. 15-ій НКВД в числі 15 ос. Переїзджали автом в сторону Глухова. О год. 16-ій вертали назад.

Жужіль — о год. 1[...] -ій 3-х міліцистів з Белза ходили по селі за горілкою. Зайшли до господаря Хитника Івана. В хаті було кілька хлопців. Міліцисти сказали до них: “не бійтеся нікого, не зачіпаємо” та вийшли з хати. О год. 17-ій відійшли.

Белз — о год. 17-ій одно авто в числі 15 вояків ВП приїхало до міста. Узброєння: 1 РКМ, 5 ППШ, 3 десятизарядки, 6 крісів.

Тудорковичі — о год. 4-ій ВП з Голубя і Варяжа в числі 210 людей обскочили село. Пізніше ввійшли в село. Зі села дехто втікав, а вони почали стріляти за ними з кулеметів та гарматок. За одним хлопцем стріляли з двох діхтярів і 7 крісів і його не вбили. При чому майор висловився, що: “таке войско до д...”, що на одного бандиту вистріляли сотку набоїв і не вбили. В селі зловили Гриця Якіма і Сидора Павла /організований/ також питали за Кравчуком Іваном, Юром Теодором, Бурачком Богданом і Кондратюком Петром. На полі зловили Никифора, Будьковського Юрія і Гринчук Зофію. Перших двох сильно побили прикладами за це, що втікали. Підчас такої стрілянини зістало вбитих 2-х стрільців з ВП. З населенням обходилися грубо. Били за це, що деякі не хотіли дати їсти. Говорили: “ми вам дами [...]ан”, ми вам насвятуємо”. Грабили майже в кожній хаті, головно кожухи і чоботи. Питали, коли були бандерівці, в яких уніформах, скільки їх було, як узброєні і куди пішли. В год. 15-ій відіхали через Угринів. Узброєння: 3 гарматки, 2 максими, 10 діхтярів, решта кріси і автомати.

Хоробрів — о год. 2-ій ВП і МО з Варяжа, яке їхало на облаву до села Тудоркович на колонії пограбували 3-х господарів. Забрали мясо, горілку і жіночі хустки.

Войславичі — о год. 2.30 ВП, що переходило попри Хоробрів розстрільною ввійшли в село. Наскакували на підозрілі хати. Арештували трох людей, яких з Тудоркович випустили. Зігнали людей до школи там майор того війська говорив: “якщо не буде тих людей, що ми маємо їх на списку то будемо жінок арештувати, а то не pomoже то спалимо село, або [...] вигаратаємо”, - казав, “що України нема, і не було та не буде”. В селі грабили, що попало. На колонії ограбили господаря “Шпильку” і взяли його сина до Грубешова, якого знайшли захованого. Його вже випустили. В згаданого господаря зрабували все, що тільки попало під руки. Потому, долучили до Тудоркович. По дорозі зловили господаря з Хороброва Дудю Семена, якому забрали коні, а його збили прикладами і відставили до Грубешова.

Нисмичі — о год. 9-йй МО з Долобичева в числі 3-х осіб приїхали до села за харчами і горілкою. Прийшли до господаря Сенюка, де стрінулися з нашими 4-ма повстанцями і хотіли їх постріляти. Повстанці скорше вхопили за зброю і застрілили одного міліціста, а другого ранили. Решта двох втікло до Долобичева, а раненого місцеві люди завезли до Варяжа. За кошти раненого вбитого, діхтярова і кріса с. Нисмичі мають дати 3 коні, 4 сотнари збіжжя та по курці від нумера.

Ощіп — о год. 10-йй переїзджало ВП 2-ма автами і одною танкеткою.

20.І. — Угринів — о год. 12-йй ВП з Голубя в числі 37 осіб приїздили з двома цивільними поляками, які з цього села в 44 р. втікли. Згадані поляки забрали 5 підвод нібито своїх речей і відїхали о год. 18-йй.

Завишень — о год. 14-йй МО з Забужжя в числі 2 ос. Приходили до місцевого солтиса замовляти на один день /23.1/ 4 підводи. О год. 16-йй відїшли.

21.І. — Доброчин — о год. 11-йй МО з Кристинополя в числі 3 особи ходили по селі за горілкою. До людей говорили, як приїзджає УБП з Грубешова, то [...] вони всі ховаються доки не відїде. О год. 15-йй відїшли.

Белз — о год. 2-йй, ком. МО з Белза — Муха покликав солтиса зі села Жужіля, де питав його, коли бандити забрали Лопу Василя і його жінку. Й чому солтис цього не зголосив [...] МО. Солтис казав, що нічого не знає. Муха казав, о то є правда, бо йому командант погранзастави з Варяжа Карушкін сказав, що то правда і він прийде до села на контролю.

Будинин — о год. 12-йй приїзджали на прийняття греко-католицький священник Кохалович і римо-кат. священник Каня, поручник з ВП, говорили, щоб вже раз між поляками і українцями була згода. О год. 17-йй відїхали.

22.І. — Жужіль — о год. 10.30 МО з Белза в числі 13 осіб на чолі з Мухою приїхали до села. Заїхали до Лопи Василя. Списали протокол і приїхали до солтиса. Солтисові казали дати горілки. При тому говорив Муха, що Карушкін здурих, що то се правда “що совіти хочуть доб[...] наробити біди в селі, але ми того не зробимо”. О год. 14-йй відїхали.

23.І. — Ключів — о год. 11-йй МО з Кристинополя в числі [...] особи прийшли [...] села. В порозумінні зі солтисом взяли дві підводи. О год. 15-йй відїхали.

Боратин — о год. 9-йй з Кристинополя в числі 2 ос. приїхали [...] села. В селі ходили враз зі солтисом і наказували відвозити мясний контингент.

Жужіль — о год. 18.30 МО з Белза в числі 7 осіб ходили по селі за горілкою. Горілки не дістали і відїшли о год. 14-йй назад.

Жабче М. о год. 10.30 МО з Кристинополя прийшло в числі 3 ос. до Піва Анни. Її хотіли взяти на свідка на поліціста Наконечного, який тероризував населення в Жабчу/, згаданий міліціст зівстав арештований через УБП і сидить в Грубешеві/. О год. 12-йй відїхали.

Угринів — о год. 13-йй ВП з Голубя в числі 23 о[...]. Приїзджали на сіножаття, де господарі зі згаданого села збирали сіно. Люди побачивши поляків почали втікати. ВП, як кого зловили сильно побили. Господаря Ле[...] Василя літ 50-ть повідбивали прикладом руки, за те, що втікав. Двом господарям здерли чоботи, знова з Баса Івана і Федашка Прокопа також здерли чо-

боти. Всі підводи зі сіном зібрали до Голубя. О год. 10-ій відіхали. Господарі з кіньми вернули до дому.

Ганятин — о год. 6-ій ВП з Варяжа в числі до 1[...]0 осіб обступили село. О год. 7.30 ввійшли в село, де робили ревізію по хатах і при тім [...]бували кури, гуси і качки. Людей просили сира, ягол. Знайшли бункер, де [...] замагазиновано пів метра сухарів. Викопали одну скриню і забрали з неї всі речі. Забрали одну пару коней з возом /власність повстанців/. Підчас облави арештували 9-ть осіб, а саме: Думка Марія, Думка Катерина, Дмили[...] Євгенія, Вадільська Катерина, [...]ікло Стефка, Сянтор Павло, Янчук Степан, Куравський Іван, Думка Катерина. Арештованих забрали до Варяжа, де в страшний спосіб з[н]ущалися та били підчас слідства. Били біяком від ціпа [...] копали. В год. 10-ій з гранатомета стріляли кілька разів на село іск[...] О год. 1[...]-ій з нагробованими річами, як січкарні, парники і кілька штук безрогів — вертали до Варяжа. Узброєння: 2 гранатомети, 2 максими, 10 діхтарів, 30 ППШ, а решта кріси. ВП вертаючи назад на дорозі зловили одного господаря, який вертав з млина. Вони його забрали зі собою.

24.І. — Корків — о год. 14-ій ВП з Варяжа в числі 4 осіб /поручники/ й одна жінка приїздили до села в справі харчів длі ВП. Всі були з короткою зброєю. О год. 15-ій відіхали в сторону Дубова.

Варяж — МО з Варяжа арештувало 7 людей місцевих, які за Німеччини були при поліції.

Бояничі — МО з Варяжа в числі 10 осіб приїздило по свідків в справі Василя Степана, який сидить засуджений від 1945. Р. Взяли за свідків 8 осіб, які ще всі не вернули.

Жабче М. — о год. 11-ій 2 міліціанти й волосний секретар стягали з людей ґрунтовий податок. О год. 16-ій відіхали.

Белз — о год. 19-ій зі сторони Угнова приїхало на 5-х автах, двох танкетках ВП в числі 80 осіб. Говорили, що приїхали робити порядок, бо є багато бандитів. Узброєння: 4 гарматки, 3 діхтарі, автомати й кріси.

Тудорковичі — о год. 24-ій НКВД з Грубешева в числі 80 ос. прийшли до села від сторони ліса. На чолі цієї групи був старий лейтенант. НКВД-исти обскакували підозрілі хати. Арештували Роджінського [...] Родлінського Євгена та одного дезертира з ЧА з Волиня. В селі большевики знасилювали одну жінку. Зі згаданого села робить НКВД насюки на сс. Угринів, Павловичі, Войславичі, Городиловичі. Між ними є 20 кіннотчиків.

25.І. — Угринів — о год. 10-ій НКВД в числі 90 ос., в тому 20 кіннотчиків зробили наскок на згадане село. Заходили майже до кожньої хати. Питали за Ц[...]бою, Мацієвичом, Костюком Тадейом. Люди відказували, що їх нема вже три роки. До населення відносилися лагідно. Над ранком відіхали до Тудоркович.

Войславичі — о год. 21-ій НКВД в числі 40 ос. зробили наскок [...] підозрілі хати. Найбільше шукали в хаті Сака /станичний/ арештували хл[...] /Шимка Івана/. Між НКВД-истами був стрибок "Мамалига" /дезертир від

[...] Поза селом їздили на конях. Всюди поробили застави. До населення відносилися лагідно. Над раном вибралися до Тудоркович.

Старгород — НКВД в числі 25 осіб зробили наскок на підозрілі хати. В селі зловили трох мужчин, які втікали з Тудоркович. Двох арештованих НКВД-исти погнали до Тудоркович, а решта на конях через Печего[...] — Гордиловичі, Войславичі вернули до Тудоркович.

[...] І. — о год. 11-й УБП в числі 8 осіб приїхали до Кристинополя стягати протоколи з деяких людей з доколичних сіл. Протоколи стягали в справі арештованого заступника ком. МО, який зараз сидить в Грубешові за те, що колись грабував людей. На другий день відїхали в сторону Забужжя.

[...] І. — Белз — о год. 10.30 ВП, яке приїхало автами 24.1.46. відїхало в сторону Стай. Місцеві поляки говорили, що це аковці.

Корчів — о год. 12-й ВП що їхало з Белза розбіглося по селі за горілкою та їдженням. В одного господаря знайшли розчин на горілку та вилили. Одного місцевого поляка в селі збили аж до крові за те, що вистрілив. Пограбувавши багато річей о год. 16-й відїхали.

Варяж — о год. 6-й ВП з Голубя в числі до 250 ос. приїхали і закватирували.

Хоробрів — о год. 8-й МО з Варяжа їздила на сесію до Хороброва, яка тоді не відбулася по причині алярмового покликання війта Кукала старостою.

26. І. — Павловичі — НКВД в числі 15 ос. на конях зробили наскок на підозрілі хати. На полі зловили втікаючого Білика Василя, якого вже давно шукали /організований/.

Городиловичі — о год. 9-й НКВД в числі 16 кіннотчиків приїхало до села. В селі ходили по хатах, щоб наїстися. Солтисові наказали, щоб ніхто не тікав, бо убують. Люди пізнали деяких енкаведистів, що були на облаві в 45. Р. і вони самі до цього признавалися. До населення відносилися лагідно. Узброєння: 4 десятизарядки, 3 ППШ, 3 ППС, решта кріси. О год. 11-й відїхали.

Ульвівок — о год. 20-й якийсь совіт /мабуть зза Буга/ в ночі ходив поза стодами по під вікнами. Одному господареві вибрав мід з пасіки. Вдавав дурного. Убраний був по совітськи. Узброєний в автомат і пістоль. Місцевий солтис зголосив на міст НКВД, які йому відказали "ето есть наверно ваш", а 27.1.46. прийшов о год. 8-й до Городилович і робив то саме, що попередньо.

26. І. — О год. 11-й ВП з Белза в числі 4 осіб приїхало до солтиса за бакуном, дровами та мясом, але солтис їм не дав. О год. 14-й відїхали до Ворохти.

Белз — ВП зі сторони Варяжа в числі 40 осіб на 10 підводах до села. Узброєння: 1 гарматка, 5 дїхтрів, решта автомати й кріси. Від сторони Стаї приїхало 11 фірманок з ВП в числі 70 осіб. Всі закватирувалися на вул Тушківській, та Витківській. Висловлювалися, що приїхали на охорону границі КОП-у, що має їх бути в Белзі 500 осіб. Говорили, що в Белзі має бути головна станиця, на чолі якої має бути генерал. Кватирувати [...] на станиці МО, українській школі та канцелярії українського союзу.

Винники — о год. 15.30 МО з Варяжа в числі 6 осіб прийшли до лісного Лелика Степана, де в хаті застали 4-х людей, які приїхали до лісу а дровами. Тих людей арештували і забрали до Варяжа.

27.І. — Конотопи — О год. 12-ій МО з Забужжя в числі 12-ть ос. разом з ком. Бандуренком приїхав до солтиса справдити та зробити порядок з доставою дров з ліса на паливо. О год. 16-ій відїхали.

Русинь — В русинському лісі, люди, які їздили по дрова, знайшли двох людей помордованих, яких ВП і МО забрало ще з початком грудня 45. р., як провадили в с. Мицеві на форшпан. Один господар з Мицева, а другий з Перемислова.

Белз — ВП в числі 47 осіб, яке приїхало 26.1.46. відїхало до Варяжа.

Тудорковичі — о год. 7-ій НКВД, яке тут квартирувало відїхало через Угринів до Голубя, де заквартирувалося, а на другий день через Угринів забрали зі собою арештованих, відїхали до Грубешова.

Слава Україні — Героям Слава!

Андрій.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 17–19.

Грубешівщина
Постій, 15.2.46. р.

Теренові вістки 26.1. — 13.2.1946. р.

[...]І. — Завишень — о год. 14-ій енкаведисти з погранзастави арештували 16-літнього хлопця, який совгався на ріці Буг. 28.1. його випущено.

[...]І. — Городище — о год. 8-ій ВП з Варяжа в числі 9 осіб прийшли в справі форшпанів. Взявши пять фірманок відїхали. Узброєння: 1 дїхтяр, 3 ППШ, 5 кріс.

[...]І. — Солимів — о год. 12-ій один вояк з ВП ходив по селі й просив горїлки. В господаря Левчука Миколи взяв светер зараз натягнув на себе і відїйшов.

Завишень — о год. 11-ій МО з Крестинополя в числі 4-ри особи прийшли до села. Арештували господарів: Мусія Миколу, Гнатюка Романа, Комишина Павла за те, що не хотїли їхати до Грубешева на форшпан. 29.1.46. господарів випущено.

Мошків — о год. 8-ій ВП з Варяжа в числі до 50 осіб приїхали до села на 8-х підводах. Селяни панїчно порозбїгалися. На полі зловили двох людей й між іншим Мусія Ярослава, в якого зараз викопали скриню з бїлизною й іншими речами. Також пограбовано Чавса Миколу. ВП мало на списках деяких організованих людей. Потому кільканадцять пол. Вояків відїйшло під

ліс де знаходилися молоді хлопці зі села. Тут зловили ще Костюка Гриця, одного хлопця з Доброчина ранили в ногу. Зі села забрали ще Добіньку Івана й відіхали до Боратина. В Боратині зловили одного стрільця з [...]ОПу. Стріляли за господарями, які їхали за дровами, та одного ранили. В селі арештували Бриля Гриця Тимчину Василя й грабили, що попало під руки /кожухи, ручники і т.п./ О год. 19-ій відіхали до Кристинополя. Узброєння 5 діхтярови, а решта кріси й ППШ.

Вербіж — о год. 16.30 ВП з Варяжа арештували Порохнюка Володимира літ 24. Закидали йому, що має кріса. 29.1.46 вернув назад, дуже побитий.

Перемислів — до села приходило двох вояків ВП, які хотіли підводу. Місцевий солтис сказав, що підводи не дасть, бо вже був такий випадок що поляки взяли підводу, господаря замордували, а коні забрали. Згадані вояки пішли на пішки. Узброєні в ПП-а.

[...] І. — Доброчин о год. 7-ій ВП з Кристинополя в числі до 45 осіб приїхали до села. Награбувавши сала, горілки та чобіт, а в господаря Сокили Василя зірвали підлогу шукаючи за горілкою та салом. Відіхали ок. 10-ої год. до Варяжа. Узброєння: 5 Діхтярів, один максим, ППШ та кріси.

Жужіль — о год. 13 ВП з Белза в числі 16 осіб на чолі з “вахтмістжем”. Приїхали до місцевого солтиса. З ними була ще вахміщеві жінка і донька. Навишися горілки о год. 14.30 відіхали до Белза. Узброєння: 1 діхтяр, 5 10-зарядок, 4 ППШ, 3 кріси.

Острів — о год. 15-ій з Глухова переїжджало одно авто НКВД з погранзастави в числі 7 осіб. Узброєння: 2 ППШ, 3 10-зарядки, 2 кріси. В прикордонній полосі переходило трох НКВД-истів, де зайшли на міну. У висліді один зістав вбитий, а двох ранених.

Вербіж — о год. 13 ВП з Варяжа в числі до 80 осіб прийшло до села в справі сіна і вівса. В порозумінні з місцевим солтисом забрали одну фіру сіна і вівса, а потому почали грабити дріб і інші речі. Кількох господарів дуже побили за те, що не давали грабувати свого майна. О год. 15-ій відіхали в сторону Лошкова. Узброєння: 1 гарматка, 2 Діхтярі, автомати й кріси.

Лошків — о год. 14-ій ВП з Варяжа в числі 70 осіб приїхало до села. За людьми, які панічно почали втікати поляки стріляли. Одному господареві зі Собечева вбили коня, а другого ранили. Годину пізніше ВП, яке було в Вербіжі — прибуло до села і злучилося разом. В селі почали стріляти дріб, ограбили трох господарів. О год. 16.30 відіхали до Варяжа. Узброєння: 2 гранатомети, 2 гарматки, кріси й автомати.

Корків — о год. 13-ій з Варяжа в числі 50 осіб прибуло до солтиса в справі доставки харчів для ВП. О год. 14 відійшли в сторону Нинович. Узброєння: 3 Діхтярі, 28 ППШ, 19 крісів.

Ниновичі — Те саме ВП, що було в Коркові прийшло до села. Зараз порозбігались по селі за горілкою та почали стріляти дріб. Сильно збили прикладами та скопали дві жінки, які не хотіли дати викопати скрині з одежею. При тому лаяли: “Ви бандеровске морди. Ми вас всіх побемо, ви хочете са-

мостійної України”. Питали людей хто спалив село, де є Зірка. В селі взяли 4-і підводи, на яких мали награвані речі, відіхали до Варяжа.

30.І. — Гільче — о год. 8 ВП з Варяжа в числі до 120 осіб приїхали до села. Пізніше розстрільною пішли на шолецький ліс і на поля /тудою втікали хлопці/, в лісі було двох наших повстанців, які застрілили їм одного [...]ника. На полях зловили господаря зі с. Хохлова Трембольського Міхала та Юринця Андрія /43 р./ - давнішого куцевого. Відтак пішли розстрільною с. Ліски. Там почали бити селян незалежно від віку та почали грабити [...] що попало під руки, нпр. Кожухи, светри, чоботи, годинники, дріб, коні. В солтиса забрали 3.400 зл. Насилували три жінки та арештували Козака Андрія /літ 45 — умово хорий/. По чотирох днях його звільнили /дуже побитий/. О год. 13.30 прийшли знова до с. Гільча, де почали бити людей та грабити їхнє майно. — корови, кожухи вбрання, стріляти дріб і забирали. З ними були дві жінки польки, які показували де грабувати. Місцевого солтиса набили за те, що обороняв людей. О год. 16-ій відіхали до Варяжа. Узброєння: 2 гарматки, 30 ППШ, 7 діхтярів решта кріси й 10-ть зарядки. Вертали назад через Городище де ще стріляли дріб й забирали. Господарів з Хохлова Трембольського і Юринця А. по звірськи знущалися. Першого за два тижні дуже [...] пустили, Юринця А. відвезли до Грубешова. Правдоподібно його повісили.

Корків — о год. 13-ій ВП з Варяжа в числі 9 осіб ходили по селі за саром, курми й горілкою. О год. 17-ій відійшли. Узброєння: 5 ППШ, 4 кріси.

Безеїв — о год. 11-ій МО з Белза в числі 24 особи приїздили до солтиса. Напившись в нього горілки о год. 13-ій відіхали. Узброєння: 3 ППШ, 2 кріси. Цого ж дня о год. 13-ій ВП з Белза в числі 24 особи приїздило до місцевого солтиса в справі одної корови, яка була зі с. Острова одної польки. Шукали за нею по кожній стайні. Населення просили їсти, горілки й балу[...] Відносились добре. Не знайшовши згадані корови о год. 14-ій відійшли. З ними були також 2 особи з МО. Узброєння: 3 Діхтярі, 7 ППШ, 2 10-тизарядки решта кріси.

Жабче М. — Та сама МО поїхала до солтиса в справі картопель і [...] Взвзявши згадані речі відіхала о год. 15-ій. До населення відносилися [...]

Опільсько — МО хоробрівської волости арештувало одного господаря за те, що гнав самогонку. Забрали все приладдя, а його на другий день випустили. Від нього зажадали 5 сотнарів пшениці. Було їх 12 осіб.

І.2. — Хоробрів — о год. 1[...]-ій ВП з Варяжа в числі 4[...] осіб, приїхало до села. Розбіглися по селі за курми, гусьми й горілкою. Набравши дробу о 13-ій відіхали.

Вояничі — МО з Варяжа приїхала й арештувала Ромця Василя, який за Німеччини служив при СС-ах. Дня 3-го 2.46 його випустили.

Перемислів — о год. 13-ій ВП з Белза в числі 4 ос. прийшли зі сторони Вижлова до села. В селі взяли кілька курей, гусей і відіхали до Белза. Узброєні в автомати.

Ключів — о год. 9-ій МО з Кристинополя в числі 2 особи приходило до села в справі робітників до дров. Взяли 4-х робітників і відійшли год. 10.30.

2.2. — Русинь — о год. 9-й ВП з Варяжа в числі 40 осіб прийшли до села. Взявши 8 підвод відіхали в сторону Перемислова. Узброєння: 1 максим, 4 [...] решта кріси.

Миців — о год. 14-й ВП з Варяжа в числі 40 осіб приїхали до села та почали лчити кури, гуси і качки. О год. 15-й відіхали до Довжнева. По дорозі зловили трох господарів з Мицива, яких забрали зі собою. Узброєння: 1 максим, 4 діхтарі, кріси.

Мошків — о год. 7-й ВП з Варяжа в числі 130 осіб перевели облаву на село. В селі шукали по хатах, стодолах і стайнях. Арештували 5-ть осіб в тому числі й дві жінки: Дубецьку А. від 5-ть місячної дитини та Ол[ій]ник Зофію, якій закидали приналежність до ОУН. Також арештували солтиса за те, що дає бандеровцям харчі та підводи. О год. 15-й відіхали до Варяжа. Узброєння: 5 діхтарів, 4 максими, а решта 10-тизарядки, автомати й кріси.

Ульвівок — о год. 4-й НКВД з погранзастави в числі 50 осіб обступили село. О год. 8-й ввійшли в село. Зробили наскоки на підозрілі хати, де [...] кого зловили. Арештували 8 осіб, а саме: Тимошук Демко, Сочко, Новий [...] Кшиштоф Зеновія, Зродюк Володимир, Прихідка Євгенія, та інші. Їх відста[вили] до Заболотець на заставу. По переслуханні за два дні звільнили. Прихідка Євгенія підписала заяву співпраці. Коли арештованих гнали за Бут, то жінки бігли й к[р]ичали "ви короста, ви обдерті, ми вас не виглядаємо, чого ви прийшли на нашу землю і нас мордуєте, ви обголотили цілу Європу, і ніхто не хоче. Забирайтеся з нашої землі і не мучте нас". НКВД-исти лише стріляли їм понад голови. Узброєння: 4 діхтарі, десятизарядки, автомати й кріси. О год. 14-й відіхали.

[...].2. — Дубів — о год. 24-й з Варяжа прийшло до господаря Качинського Осипа. Повбирані були різно, - в польських, німецьких шинелях та по цивільному. Обступили хату й казали відчинити. Ввійшли до хати й питалися за узброєними людьми. Напившись молока казали господареві віддати все сало зі свині, яку недавно заколов. Пізніше пішли до хліва і взяли ще останню поросну свиню та відіхали в сторону Варяжа. /Рано були туди сліди./

Гільче — о год 9 —й ВП з Варяжа в числі 96 осіб приїхали на сіножаття та забрали все сіно господарям: Багник М. і Дикий А. і відіхали.

Осердів — о год. 12-й ВП з Варяжа приїхало до села зі сторони Перемислова в числі 70 ос. на 10-х підводах. В селі не шукали лише стріляли дріб та грабували все що попало, нпр. сало, чоботи і інші. Одну пару чобіт міряло 3-х вояків і не взяли, бо були замалі. Потому відіхали до Мицива.

Довжнів — о год. 6-й ВП /те що було в Мицеві/ в числі 70 осіб приїхало до села. В селі також грабували все, що попало під руки. Арештували трох місцевих людей: Кисіль Михайло, Володько Степан, Лещук Василь, яких по двох тижнях звільнили побитих. Узброєння: максим, 10-ть діхтарів, 20 ППШ решта кріси.

3.2. Гільче — о год. 6-й ВП з Варяжа в числі 45 осіб зробили облаву на село. Ввійшли в село та почали грабувати. Зауважили двох мужчин, які ховалися до бункра, а саме: Когут Петро і Левунь Осип з Гільча. Знайшли цей

бункер і кинули гранату, де ранили Левуня і згадані мужчини вилізли з бункра. ВП понасаджувало їм шоломи і насміхалося з них, що так виглядають бандеровці. І так їх зфотографували. Арештованих забрали до Варяжа. Когута зараз пустили, а Левуня відставили до Грубешова /за ним вже давно питали був при СС-ах/. О год. 12-ій відіхали. Узброєння: 3 діхтарів, 10 ППШ, 28 крісів.

Перемислів — Польський священник з Белза приїздив на богослуження. На проповіді закликав людей до співпраці між поляками, а українцями.

4.2. — Кристинопіль — Війт кристинопільської волости та ком. МО іздили до Грубешова на нараду, де обговорювали справи голосування, щоб не допустити фашистів до влади.

Жабче М. — о год. 13-ій МО з Кристинополя приїхала в числі 3 особи до села за сіном. Взявши одну підводу сіна відіхали. Узброєння 1 ППШ, 2 кріси.

Безеїв — о год. 13-ій ВП з Белза в числі 10 осіб приїздили двома підводами до солтиса. Напившись горілки відіхали о год. 14-ій.

Нисмичі — о год. 13-ій МО з Долобичева в числі 6 осіб /в тому числі новий ком. МО Барук/ приїздили до села. В селі скликали людей до читальні де комендант виголосив мітинг, в якому закликав населення до згоди й співпраці. Говорив, що він не хоче нікого зачіпати щоб його ніхто не зачіпав. Обговорював значіння партизантки. О год. 15-ій відіхали до Долобичева.

Городище — один вояк з ВП ходив по селі узброєний в автомат, та питав кожного господаря про кількість осіб в його родині. О год. 14-ій відійшов.

Корчмин — о год. 10-ій МО з Корчева /2 особи/ прийшли до села. В порозумінні зі солтисом взяли 5 штук курей і відійшли.

5.2. — Ворохта — о год. 11-ій МО з Белза в числі 8 осіб приїхала до села. Господареві Острувкові Петрові забрали одну безрогу за те, що згаданий господар не віддав контингенту. Узброєння: 1 діхтар, 8 ППШ, решта кріси.

Жаблів — о год. 17.30 ВП з Белза в числі 6 осіб приїздили до села в справі польської корови. Цю справу полагодили зі солтисом прихильно. До населення також віднеслися прихильно. О год. 18-ій відіхали.

6.2. — Жабче М. — о год. 10-ій ВП з Белза, в числі 8 осіб приїжджало до місцевого солтиса за яриною. Забравши продукти відіхали о год. 14.30. До населення відносилися добре.

Вояничі — ВП з Варяжа в числі 7 осіб приїхало до села. У господаря Медведя Володимира перевели ревізію. Казали дати 50 кг пшениці і відіхали до Варяжа.

Костяцин — о год. 11-ій ВП з Варяжа в числі до 35 осіб приїхало до села. Почали стріляти за селянами, які почали панічно втікати. На полі під Жабчем запалили дві стирти соломи. Потому повернули до села й почали грабувати. /светри, кожухи штани, чоботи/. Стріляли дріб і забирали. Взяли 4 підводи з кіньми, які ще до сьогодні не вернули. О год. 16 відіхали.

7.2. — Корчмин — о год. 9-ій НКВД, ВП, в числі до 120 люда на чолі з Драбінським — шеф УБП в Томашеві. /зробили облаву на село. Приїхали на

7-х автах та одною танкеткою. Обступивши село ввійшли до нього й почали робити труси, найбільш по підозрілих хатах. Знайшли кілька на бункрів в яких нікого не було, а забрали лише сало, білизну. Всіх легітимували. Під час трусів дещо крали, як чоботи, сало, хустки жіночі інше. І там закватигувалися. На другий день також переводили труси. Арештували 10-ть мужчин в тому дві дівчині, а саме: Лопчук Василь, [...] Василь, Лопатюк /зі Стай/, Вітик Михайло, Гарасимчук Осип, Семко Володимир, Милашко Іван, [...]єдрик Пелагія, Дибик Анна, яких забрали до Томашева. О год. 10-ій відіхали до Корчева, де трохи затрималися на станиці в Корчеві.

Жужіль — о год. 10.30 МО з Белза в числу 5-ть осіб приїхали до солтиса за горілкою. Діставши горілки відійшли до Белза о год. 12.30. Того самого дня ВП в числі 9 осіб прийшли до села. Заходили на весі[лля] О год. 17-ій відійшли. До населення віднеслися добре.

Русинь — о год. 10-ій ВП з Варяжа в числі до 50 осіб приїхали до села. В селі ходили за курми й сіном. Взяли 8 підвод до Грубешова.

8.2. — Перемислів — о год. 14-ій ВП і МО до 100 осіб і до 50 осіб цивільних з Белза напали на село. /причиною нападу був бій нашого підвідділу Д. з 50-ма вояками ВП-цього дня./ Одночасно ВП почало палити й грабувати селянське майно, що попало під руки та тероризувати населення. З населенням поступали в звірський спосіб. На другий день ВП [...] до 200 осіб о год. 14-ій приїхали ще раз до села та почали ще більше палити та тероризувати населення. Загально спалили 33 стодоли, 35 стаєнь і 26 хат. Застрілили 5 осіб і одного важко ранили. О год. 18-ій з награбованими річачами відіхали до Варяжа.

Доброчин — о год. 14-ій НКВД зі Сокаля в числі 2 особи шукали за підводою. В селі на дорозі зловили господаря та відіхали до Сокаля.

Ключів — о год. 9-ій МО з Кристинополя в числі 2 особи прийшли форшпанами. В порозумінні з місцевим солтисом взяли одну підводу і о год. 10-ій відіхали. Узброєння: 1 ППШ, 1 кріс.

Себечів — о год. 7 ВП і МО з Белза в числі 30 осіб приїхали до села. В порозумінні з місцевим солтисом забрали одну свиню. Одній жінці забрали кожушок і черевики. Про цю крадіж солтис замелюдував в Белз. Винуватців не знайдено і так лишилося. До населення відносилися добре. З ними також був присутній ком. Муха. Взяли 7 фірманок та о год. 11.30 відіхали.

Русинь — о год. 10-ій ВП з Варяжа в числі до 50 осіб прийшли до села. Взяли 7 фірманок та відіхали в сторону Белза.

Хоробрів — о год. 10-ій МО з Варяжа в числі 35 осіб приїхало до села. Арештували 4 жінки й 5 мужчин, а саме: Дзядик Теодор р.43. Дзядик [...] р.18. Прихідна А. р.18. /не хотіли дати полякам горілки/, Братковський Володимир років 41, Озеро Никифор — років 36. /останніх двох арештували за те, що були на варті/, Працович Іван років 30, Варак Петро років 45. /сол]тиса арештували тому, що з волости цієї ночі забрав хтось 30-ть соть[...] цукру і машину до писання/, шукали за Фединою і його знайшли. Знова вище поданих арештували за особисті порахунки з поляками. МО відгрожу-

валося людям, що мусить спалити Хоробрів, бо тут виховуються бандити. Пограбували багато річей і з арештованими відіхали до Варяжа.

9.2. — Варяж — о год. 10-й ВП в числі 50 осіб виїхало до Грубешева. Узброєння: 1 гарматка, один максим, 3 діхтярі, решта кріси і автомати.

10.2. — Жабче М. — МО з Белза в числі 3 особи прийшли ввечір до місцевого поляка тут заночували й відійшли аж рано.

11.2. — Плухів — о год. 3-й 2-х енкаведистів прийшло до села, до солтиса. Взявши одну підводу відіхали в сторону острова. Оба були сержанти.

Жужіль — о год. 10.30 ВП з Белза в числі 9 осіб та двох цивільних прийшли до села за часником та фасолею. Місцевий солтис назбирав їм часнику й фасолі й о год. 13-й вони відіхали. О год. 12.30 ВП в числі 10 осіб, приїхали за часником, фасолею і цибулею. Солтис назбирав всього по кільконадцять кілограмів і вони о год. 15-й відіхали.

Варяж — з Грубешева приїхало ВП на 3-х автах в числі 75 осіб в справі збіжевого й м'ясного контингенту. Закватуривалося у Варяжі.

Голубе — о год. 12-й ВП і 2-ва переселенчі комісарі з Варяжа приїхали до села й закватуривали в 4-х хатах. Було їх до 120. На другий день відіхали до Крилова.

12.2. — Перемислів — ВП й МО з Белза приїхало до села. В селі арештували трох мужчин. Одного зараз звільнили, а цих забрали зі собою. [...] Осердовом збили прикладами й звільнили. Закидали їм, що вони мають [зброю] і що вони стріляли 9.8., як горів Перемислів.

Ворохта — о год. 7-й ВП й МО приїхали до села. За втікаючими почали стріляти. Місцевого солтиса питали, чи не ма бандерівців. Взяли три підводи і о год. 9-й відіхали на Будинин. Було їх до 75 осіб.

[...]2. — Будинин — о год. 9.30 ВП і МО приїхало /те саме, що було в Ворохті/ переходили через село. Всупили де-не-де до хат і питали за бандеровцями. Взяли 2 підводи і пішли в сторону Хлопятина.

Хлопятин — о год. 12-й ВП і МО /те саме, що було в Будинині/ входили в село розстрільною і стріляли за втікаючими людьми. В селі почали грабити чоботи, кожухи м'ясо, білля. Були випадки, де стягали чоботи з ніг. Селяни били прикладами. Шукали по хатах, коморах, питали за бандеровцями. До селян говорили: "Україна тут буде, але без вас, вас вивезуть за Буг". В цей час від сторони Осердова прийшло ВП і МО з Варяжа, в числі від 120-150 осіб, злучилися разом з белзьким ВП та почали ще більш грабувати що попало під руки: коні, упряж, дріб. Між ними були поляки з МО, які показували де найбільше грабувати. Зі села забрали 12 фірманок, які в ночі вернули і відіхали до Мицева. В Мицеві почали також грабувати. Тут розділилися на дві групи, одна пішла на Вижлів, а друга на Довжнів.

Осердів — о год. 5-й ВП і МО з Варяжа в числі 150-200 осіб прийшли до села. Почали грабувати, кожухи, чоботи, пшеницю, білля, житодріб, музичні інструменти. Одному господареві взяли 170 кг пшениці. Найбільше шукали по хатах, коморах й скринях. Викопали скриню і за брали всі речі з

неє. Кравчука Степана взяли до Варяжа за те, що знайшли в нього магазин від фінки. Взяли 20 підвод і о год. 11-й відіхали до Хлопятина.

Довжнів — о год. 15-й ВП і МО з Варяжа в числі до 150 осіб напали на село та одночасно почали палити та грабувати селянське майно. З Мицева кількох повстанців вицофувалося до лісу і при тім вбили їм одного поручника, за якого поляки дуже мстилися. /З населення поводилися в звірський спосіб, били прикладами й копали в голову та в живіт. Підчас стрілянини в селі ранили 6 осіб. Одним давали рятувати другим ні, лише стріляли понад головами. Зі селян стягали чоботи з ніг. Були випадки, де можна було викупитися, щоб можна було охоронити господарство від вогню. Награбували 15 коней, безрог, дробу та багато інших річей та арештували 4 осіб та о год. 16-й відіхали в сторону Винник. Забрали зі собою 8 підвод награбованих річей, та арештовані 4 особи відставили до Грубешова.

Слава Україні! — Героям Слава!

Андрій.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 14-16.

Грубешівщина
Постій 28.2.46.

Теренові вісті 12.2. — 28.2.1946. р.

12.2. Мицків — о год. 14-й МО з Белза в числі до 15 ос. прибуло до с. зі сторони Хлопятина. В селі обрабували 9 свиней. Один господар звернувся до. Мухи, щоб не брав йому свині, а він сказав, що його жінка була лагідна, а бандити забили. Також грозили селянам, що будуть приїжджати що другий день за бандитами, будуть палити, грабити й мордувати, так, що всі будуть втікати босі за Буг. Тром господарям стягнули чоботи з ніг. Одному забрали брудне білля, два годинники і відіхали о год. 15-й до Белза.

Узброєння: 2 “дхтярі”, 1 “РКМ”, 6 ППШ, а решта кріси.

13.2. Будинин — о год. 18 МО з Белза в числі 4 осіб приїжджали до місцевого солтиса в справі достави дров на день 14.2.46. Арештували Капілюс Івана, Вітика Томка, який за селом утік. О год. 16-й відіхали. Узброєння: ППШ і 3 кріси.

Жужіль — о год. 17.45 ВП з Белза приїжджало до місцевого солтиса розвідати за його сина. Напившись горівки, о год. 18.20 відіхали. Узброєння: 1 “Дхт.” 4 ППШ і кріс.

Жужіль — о год. 19.20 МО з Белза в числі 36 осіб приїхало до села. Десять осіб обскочило хату солтиса, а решта держали стійку за селом. В хаті

арештували солтисового сина — Дякува Івана, який справляв тоді весілля. В селі арештували ще інших, а саме: Олійник Семена, Щигіль Осипа, Музика Михайло, Луцик Василя, Музика Михайла, Луцик Володимира, Куриль Богдана, Кучаба Івана. Арештованих гнали до Белза з піднесеними руками до гори. Хто спускав руки до долу того били прикладами. 14.2.46. всіх тих арештованих по переслуханні поручником звільнили. При допитах їх сильно побито. Солтис з сього села свого сина викупив — дав свиню, та загварантував своїм маєтком, що син буде сидіти в дома.

Завишень — о год. 9-ій МО зі Забужа в числі 13 осіб прийшла до села. [...] господарів Кулипич Павла і Олекса Насті перевели ревізію, питали за бандерівцями. [...] Олексу Настю побито. Наївшися в неї відіхали о год. 15 на Забужжя. Узброєння: 2 “Діхтярі” 4 ППШ, решта кріси.

Варяж — о год. 10-ій ВП, що приїхало 11.2.46. до Варяжа в справі м'ясного контингенту відіхало до Грубешова на 20 підводах. Було їх 70 осіб. Зі собою везли поручника, який зістав вбитий під Довжневом. Узброєння: 1 “максим”, 3 “Діхтяр” решта кріси й автомати.

Теляж — о год. 9-ій ВП і МО з Варяжа в числі 50 ос. приїзджали до села в справі м'ясного контингенту взяли 16 м. мяса. Крім того ходили по хатах за курми й горілкою. Хто не хотів дати то робили в нього ревізію. Де вдавалося їм то крали. До людей відносилися ворожо, прозивали і т.д. Всі були п'яні. Узброєння 3 “Діхт.”, 6 ППШ, а решта кріси.

13.2. Коржів — о год. 19-ій МО з Варяжа в числі 10 разом з командиром [...] ачинським приїздили до села в справі спису населення, який приготують до голосування. В селі стрінули двох хлопців, яких арештували, а саме: Кисіль Михайло літ 27, Пелех Петро літ 19. /організовані/ З арештованими через Дубів відіхали до Варяжа. Вся МО була п'яна. На другий день по переслуханню арештованих випущено. Від них МО зажадало 2 сотнари пшениці горілки і ще дещо. Узброєння: 1 “діхтяр” ППШ решта кріси.

14.2. Доброчин — о год. 10-ій МО з Кристинополя в числі 5 осіб приїхало до села, щоб поладити справу достачі молока. При тому взяли 15 підвод носити збіжжя. О год. 14 відійшли. Узброєння: 2 ППШ і три кріси.

Жужіль — о год. 7.30 ВП і МО з Белза в числі 17 ос. приїхали до села в справі форшпанів возити дрова. Згадане ВП обмінювало з населенням добрі чоботи на свої подерті та гумові. Так обміняли 5 пар чобіт. Награбили курей, гусей качок і відтак поїхали о год. 11-ій до Белза взявши попередно 5 форшпанів. Узброєння: 2 “Діхтярі”, 10 ППШ, 4 кріси й одна 10-зарядка.

Гордище — о год. 8-ій ВП з Варяжа в числі 6 осіб прийшли до села в справі форшпанів, де взяли і відіхали. Узброєння 2 ППШ, а решта кріси.

Гільче — о год. 11-ій ВП і МО з Варяжа в числі до 35 осіб приїхали на [сі]ножаття. Взяли 9 підвод сіна й відіхали. Узброєння: 5 “Діхтярів”, 5 ППШ, а решта кріси.

15.2. Варяж — о год. 10-ій ВП з Голубя в числі 40 ос. приїздили до штабу ВП в Варяжі. О год. 14-ій відіхали до Голубя назад.

Угринів — о год. 14-й НКВД з Грубешова в числі 80 ос. /в тому 7 вер/. Приїхали до села де заквартирували в трох хатах. Селянам з тих хат наказали забратися. На чолі цієї групи був капітан. Зі собою мали кілька надавчих радієвих апаратів. До населення відносилися можливо. Агітували за виселення. Деякі висловлювалися, що на весну примусово виселять бо тут виховуються бандеровці. Були випадки, де большевицькі старшини в розмові зі селянами виступали проти Бога й релігії. Згадані енкаведисти ходили по селі й питали про підозрілих людей.

16.2. Павловичі — о год. 17 енкаведисти, що квартирували в Угринові, в числі 35 осіб, і в тому числі 7 верхівців, приїхало до села. Обскочили дві хати під[оз]рілі, одначе нікого не зловили, а саме Дзярук Ніни та Вілика Василя якого вже мали в руках та через помилку випустили /організований/. В селі арештували кілька місцевих хлопців, яких по переслуханні на другий день випустили. О год. 17-й відіхали.

Гонятин — о год. 16-й енкаведисти в числі 35 осіб /з цієї самої групи/. Приїхали до села й оточили хату Дениса М. Його не зловили й з тим поїхали до Павлович.

17.2. Перемислів — о год. 10-й ВП з Белза в числі 12 осіб прийшли до села. В селі разом з місцевим солтисом та деякими селянами списували відшкодування попалених, пограблених річей. Обіцяли повернути назад попалені речі. О год. 12-й відіхали назад.

18.2. Острів — о год. 7-й зі сторони Глухова в сторону Кристинополя переїздило 7 підвод енкаведистів в числі 31 осіб. Один лейтенант і 5 сержантів. Узброєння: 1 “Максим”, 3 “Діхтярі”, 10 ППШ, 7 10-зарядок. 19.2.46. вертали назад до Глухова.

Городище — о год. 16 ВП з Варяжа в числі 6 осіб прийшли до села. В селі награвували курей, гусей, качок, збіжжя. В одного господаря взяли качок і відіхали. В одного господаря взяли чоботи й відіхали.

Войславичі — о год. 1-й, енкаведисти, що квартирували в Угринові, в числі 60 осіб обставили село довкола стійками на перехрестних дорогах і стежках і так чекали ранку. Тої ночі в селі квартирував відділ К. Ранком одна третина ввійшла до села і разом з місцевим солтисом ходила по підозрілих хатах і питали за цими ж людьми. Зауваживши це відділ почав вицофуватись в напрямі ліса, який знаходився 3 км від села. Большевицька стійка за селом дала знати вибухом гранати, що є небезпека. Тоді за селом почався бій, який тривав аж до вечора. Підвідділ відстрілюючись вицофався до ліса і тут заляг. Большевикам на поміч прийшла решта енкаведистів, які залишилися в Угринові. В лісі большевики відсупили два рази, де мали лишити 15 осіб вбитих на полі бою. /не відомо/. Коли зайшла ніч підвідділ відбивався від большевиків. Большевикам на поміч їхало ще ВП з Варяжа в числі 40 осіб, а з Грубешова о год. 16-й приїхало два авта НКВД в числі до 30 осіб, які цілу ніч малими групами слідили за підвідділом. Втрати ворога 3 вбитих і 3-х ранених, з чого по дорозі один помер, зівстав вбитий один ст. сержант. Наші втрати: 2-х вбитих і 2-х важко ранених. /відомо/

Войславичі — о год. 13-й ВП в числі 20 осіб приїхало до села де арештувало 8 людей в звязку з перебуванням нашого підвідділу. Арештованих відвезли до Угринова і віддали большевикам. По переслуханню всіх звільнено. Ще задержано місцевого солтиса Козака Петра літ 53, якого відставили до Грубешова. Йому закидали, що він знає за село і він знав, що в селі кватирував відділ.

Хоробрів — о год. 11-й ВП і МО з Варяжа в числі до 50 люда приїхали в справі мясного контингенту в селі ходили по хатах за горілкою, при чому [гра]били сало, дріб /бритви/ хліб, та інші речі майже в кожній хаті. Жінку Марію Медвідь били прикладами по грудях й плечах. Господаря Головку Антона та його жінку били безпідставно куди попало. ВП майже все було п'яне до безтями. Хто не дасть їм горілки в того роблять ревізію, грабують, б'ють, крадуть. О год. [...] відїхали до Варяжа забираючи награбоване майно та мясний контингент. Узброєння: 4 Діхтярі, 10 ППШ, а решта кріси. Того самого дня та сама група взяла зі села [...] підвод на форшпан до Грубешова. За три дні всі форшпани вернулися крім одного господаря Сидора Олекси літ 65, який пропав разом з кіньми та возом. Він був замордований поляками з Грубешова. Це було так: поляк з Хороброва Глушенсь[кий] який весною утік, а тепер шмуглює в Грубешові закликав його наніч до себе дав напитися горівки й коли він вертав до дому тоді його замордували унд[...] чоботи здерли, а віз й коні забрали. Замордованого Сидора О. знайдено за Г[...] шевом /не відомо/.

Печигори — о год. 11-й НКВД в числі 50 чол. /з Угринова/ робили [наскоки] на хати й питали за раненими бандеровцями, переводили труси були дуже злі на селян, тому що переховують бандеровців. Говорили, що всіх треба спалити і [кожного] десятого вистріляти, тоді щойно буде порядок "ми цілий світ побили і ще бандеровців вистріляємо". По перевіренні хат переїхали до Старгорода.

Старгород — о год. 13-й та сама група, що була в Печигорах прийшла до села де також перешукала всі хати шукаючи за раненими повстанцями. Всеж не знайдено нікого лише арештували одного хлопця й повезли до Угринова, а потому до Грубешова. При ньому найшли декалог порізаний на папірчики. Селян питали чи часто приходять до них які люди в уніформах і в яких та яка в них зброя. О год. 15-й відїшли. За селом розбилися на дві групи — одна пішла на Шихтори, а друга через Тудорковичі до Угринова. Узброєння: 7 "Діхтярів", а решта автомати, 10-зарядки й кріси. Цього дня був бій. Погранзастанова Маджарки пішла на поміч, але не могла перейти Буга, бо був розмерзлий.

Шихтори — о год. 15-й енкаведисти, що були в Старгороді в числі 18 осіб закватирувались в двох хатах. Ходили по хатах і питали за бандеровцями. Селяни відказували, що нікого ніколи не бачили і не бачуть крім поляків, які щодня грабують і б'ють. Большевики говорили до населення, що найбільшими бандеровськими селами являються сс.: Шихтори, Войславичі, Тудорковичі, Старгород. О год. 7-й відїшли.

19.2. Войславичі — о год. 7 НКВД /те що квартирувало в Угринові/ в числі до 20 осіб приїхало до села та заквартирували наніч в одній хаті. Від селян набрали курей. На другий день, о год. 9.30 долучили ще двадцять люда на підводах й конях 5-ть. О год. 5-й відїхали в сторону Нинович.

19.2. Ниновичі — о год. 7-й НКВД, що квартирувало в Войславичах в силі 55 люда приїхали до села й по хатах перевели труси шукаючи за раненими. Деяким господарям підчас ревізії покрали жіночі хустини, шалики, рукавички, бритви і т. п. О год. 7.30 відїхали до Павлович.

Павловичі — о год. 8 енкаведисти, що були в Ниновичах, приїхали до села й перешупали хати, шукаючи за раненими повстанцями, де нікого не знайшли. Арештували Білика Володимира літ 35 /за його брата/. Агітували за виселенням. В селян просили горілки. О год. 9-й відїхали до Нисмич забираючи зі собою арештованого.

Нисмичі — о год. 9.15 НКВД [...] було в Павловичах, а друга частина зі села Хроброва ще в ночі приїхали до села. В одному кінці села зробили труси по хатах і з бункра витягнуто Дац[...] Василя літ 33 за яким вже давно питали /інтелігент/. Арештованого дуже збили прикладом й рукою по лиці. Його видав Мамалига. О год. 10-й відїхали до Угринова забираючи зі собою арештованого.

Корків — о год. 15-й МО з Варяжа в числі 6 осіб приїхали до місцевого солтиса за фірманками, які мають щодня їздити на форшпан до Варяжа. О год. 16-й відїхали. Узброєння: 1 “Діхтяр”, 2 ППШ, 3 кріси. О год. 19-й МО з Варяжа в числі 12 осіб приїхали до села. Дуже збили [...] Петра, який віз дрова з лісу, потому обскочили хату Іванича Теодора, де питалися за його сином, але нічого не знайшли. О год. 20-й відїхали.

Сушів — о год. 11-й МО з Варяжа в силі 2-х осіб приїхали до місцевого солтиса в справі людей на форшпан. О год 13-й відїхали. Узброєні були в автомат і кріс.

О год. 12-й ВП з Белза в силі 30 осіб приїхало до місцевого солтиса і казали зібрати цибулі та дати дві підводи і відїхали в сторону Безеева. Узброєння 2 “Діхтярі”, 2 РКМ, 14 ППШ, решта кріси.

Безеїв — о год. 13 ВП /те яке було в Жужелі/ приїхало до місцевого солтиса. По селі ходили за мооком. В порозумінні зі солтисом взяли одне паця і поїхали до Жабча.

Завишень — о год. 10-й НКВД в числі 16 осіб в тому 4-х на конях заїхали до села, щоб попоїсти. Наївшися відїхали на Забужжя. Узброєння: 3 “Діхтярі” решта автомати й кріси.

Доброчин — о год. 17-й НКВД зі Сокаля в числі 17 осіб в тому 4 вепрхівці приїхали до села. З ними приїхали також цивільні люди. В селі зробили [...] ревізії в господарів: Іваниха Павла, Перекети Василя, Короля Василя. Ревізії робили по стодолах, коморі, /Король Василь недавно вернув з Ча/. Нічого не знайшовши відїхали.

Жабче — о год. 14-й ВП /те що було в Безееві/ по селі ходили за горілкою. В порозумінні з солтисом взяли одно теля й відїхали до Белза.

20.2. Завишень — о год. 11-й 3 НКВД-исти приїхали до села. Казали дати собі їсти. О год. 12-й відїхали до Кристинополя. Узброєні були в автомати.

Белз — о год. 20-й ВП в числі 180 осіб зі сторони Угнова приїхало до міста й заквартирувалося в двох будинках.

Корчів — ВП в силі 180 осіб переїжджало на 5[...] Підводах в сторону [...] Мали зі собою кухню вели з собою 30 коней без сідел. В селі питалися, [чи] живуть тут поляки з українцями та чи не приходять до села українські по[встанці]

Варяж — о год. 9-й генерал ВП приїздив разом з охороною на двох [автах] до місцевого ВП в справі перегляду війська і зброї. Довший час щось говорив у штабі, потому ходив по кватирах ВП. Одной жінки питався, як обходиться [ВП] з населенням. Вона відказала, що добре. О год. 16-й відїхав до Грубешова.

20.2. Корків — о год. 15-й ВП з Варяжа в числі 6 осіб прийшли за харчами. Узброєні були в кріси. О год. 16-й відїшли.

21.2. Гатовичі — о год. 8-й МО з Варяжа хоробрівської волости в числі 12 осіб приїхали в справі форшпанів та людей, які мають очистити шосе Варяж-Сокаль.

Гордище — о год. 13-й МО з Варяжа в числі 12 осіб та вїт варажської волости приїхав до місцевого солтиса. Походили по селі й відїхали. Ком. варажської МО набив одного міліциста за те, що він зїйшов зі стїйки й пішов до хати.

Лівче — о год. 14-й МО з Варяжа в числі 6 осіб приїхали до села. Населенню говорили, що скоро буде виселення.

Жабче М — о год. 10-й ВП з Белза в числі 5 осіб приїхало до села. В порозумінні зі солтисом назбирали одну підводу сіна й 50 кг. цибулі, о год. 14-й відїхали до Белза. Узброєння: 1 “Діхтяр”, 3 ППШ, 1 кріс.

22.2. Жужіль — о год. 12-й ВП з Белза в числі 3 особи приїхало до місцевого поляка Фольського Франка. Він водив їх по селі за кватирами на 70 осіб ВП й 12 коней. Узброєні були в одно ППШ й два кріси.

Городище — о год. 10-й ВП з Варяжа в числі 3 особи прийшли до села. По селі ходили за горілкою якої не дістали. Взївши підводу вони відїхали. Узброєння: 2 ППШ, 1 кріс.

Ворохта — о год. 10-й МО з Белза в числі 5-ть осіб приїхали в справі м'ясного контингенту. Відїхали о год. 12-й до Белза. Узброєні в 2 ППШ і 3 кріси.

Варяж — На сесії солтисів поручник ВП говорив до солтисів слїдує: українці, які мешкають в кордонах Польщі мусять виконувати всі накази польського уряду. Хто не хоче виконувати може їхати до СССР. На польській землі ми не дозволимо будувати України. Україну можна будувати лише за Бугом.

Корчів — о год. 9-й ВП в числі 30 осіб приїхало зі сторони Угнова до села, де заквартирували через кілька днів, щоб наладрнати телефонічну лінію Белз — Угнів. Узброєння: 4 “Діхтїрі”, 15 ППШ, а рещта кріси.

Стаї — о год 9 МО з Белза в числі 3 особи взяли до села 4 підводи для [ВП] яке тут монтувало телефонічну лінію.

Хоробрів — о год. 9-ий МО хоробрівської й Варяжської волостей в числі [...] 0 осіб приїхали до села. Взяли 10 підвод на вивіз родини Качали Юзефа. Він за Польщі перейшов на поляка. Його дочка виходить заміж за міліціста. Деякі поліцести говорили, що вкортці будуть гнати українців тільки з мішочками, за Буг.

Конотопи — о год. 8 НКВД в числі 12-ть осіб зробили наскоки на підозрілі хати. Арештували [...] Степана літ 22., якому закидають приналежність до ОУН. Його відставили на Забужжя. Того самого дня ті самі енкаведисти прийшли другий раз з Бажилою й обскочили хату Вавринчука Анто-на, але його в хаті не було. Казали йому зголоситись на НКВД в Сокалі. МО з Варяжа в числі 18 осіб приїхали до села. Обскакували підозрілі хати, де нікого не зловили. Підозрілим [...] казали на другий день зголоситися до Варяжа, а саме Ковальчук Володимирові літ 27, Супак Миронові літ 27, Вавринчук Антонові р.32, Щурик Тоськові, Фрондзель Степанові, літ 42. О год. [...] відїхали.

20.2. Угринів — о год. 15 енкаведе з Грубешева в числі до 30 люда забираючи зі собою арештованих 5 людей відїхали до Грубешева, а решта до 80 осіб підводами одна група через Гонятин, друга через Долобичів обїздили такі села Ощів, Жабче, Потуржин, Василів, Радостів, Старе Село, де заночували й на другий день ввечір назад стягнули до Долобичева.

22.2. Угринів — о год. 14-ий НКВД /те що квартирувало в Долобичеві/ в числі 80 люда заквартирувало в селі в 8-х хатах. На чолі цього відділу був майор літ 27. З хат де квартирували НКВД-исти повиганяли всіх людей. Зі собою мали відбірні і надаючи радіоапарати. В селі питалися за підозрілими людьми. До населення відносилися добре. Харчі одержували від населення й з Грубешева. Рядовикам наказували, щоб не ходили по хатах за горілкою, не впивалися, а з людьми обходилися чемно. Узброєння: один дїхтяр на один рїй, а решта автомати й 10-зарядки /зі снайперами/ і кріси. З цього села робили випади на сусідні села.

23.2. Печигори — о год. 8-ий НКВД /те що квартирувало в Угринові/ в числі до 50 осіб обскочили деякі хати й арештували 10 осіб, а саме: Гамай Івана, [...] Йосифа, Вавриньчук Омеляна, Смика Василя, Шостак Михайла, Кулак Григорія, Кузьма Володимира, Бак Павла /солтис/, Кузьму Ольгу та одного осїбняка з Волиня. Всіх арештованих відставлено до Угринова. На другий день по переслуханню всіх випущено. Задержано тільки Гамай Івана та Кузьму Ольгу, яким закидали приналежність до ОУН. О год. 12 відїхали. Узброєння: 1 РКМ, 2 кріси, а решта автомати.

Русинь — о год. 11-ий МО з Варяжа в числі 8 осіб приїхали до села на справдження чи викинений сніг зі шоси. О год. 12-ий відїхали. Узброєння: 1 РКМ, 2 ППШ, а решта кріси.

Городище — о год. 8-ий ВП з Варяжа в числі 8 осіб приїхали до села за сїном. Назбиравши дві підводи сїна о год. 14 відїхали.

Цеблів — о год. 10-ий ВП з Белза в числі 9 осіб приїхали до села за сіном, разом з ними було 3-х цивільних. Цивільні поляки вкрали в одного господаря літру горілки, мило, сало. Справджені речі жінка відібрала їм на дорозі. О год. [...]ий відіхали. Узброєння: 3 ППШ, 6 крісів.

Боратин — о год. 11-ий ВП з Белза в числі до 100 осіб переїжджало через село. Під селом арештували дві особи без документів, які опісля передали в руки МО в Кристинополі. Згадане ВП заквартирувало в Новому дворі. Тут стягали з селян чоботи. Узброєння: 2 максими, 5 діхтярів, 1 протитанковий кріс, решта ППШ й кріси. Дня 25.2.46. р. цих двох людей звільнили.

24.2. Пивовищина — о год. 10.30 ВП з Варяжа в числі 30 людей вертали з Кристинополя до Варяжа та розбіглися по селі за курми. Побачивши наших двох повстанців, які відстрілюючись вбили двох вояків ВП. ВП почало палити, грабувати та стріляти за цивільним населенням. І так вбили трох цивільних мужчин, двох арештували й одного ранили. Спалили 5 господарств. О год. 11.30 з награбованими речами відіхали до Варяжа.

Василів — о год. 10-ий НКВД Томашів в числі до 170 осіб /правдоподібно це є операційний відділ, який їздить по терені Польщі зі сторони Ріплина. Розстрільною ввійшли в село. Населення почало панічно втікати. Большевики почали за ним стріляти. І так застрілено 7 осіб, а саме: Вітик Михайла, Ковалик Петра, Ковалик Олекса, Савка Семена, Фодорович Миколу й Григорія, Льорек Степан. В селі переводили ревізію. Після списку арештували до [...]0 осіб та забрали їх зі собою до Корчмина. По переслуханні звільнили всіх. Лише забрали зі собою 5 осіб: Мелик Василя, Головка Івана, [...]арила Василя, Льорек Ксеня та Стельмах Василь. О год. [...]30 розстрільною пішли до Корчмина. Узброєння: 2 максими, 20 діхтярів, десятизарядки, автомати й кріси.

Корчмин — о год. 12-ий НКВД /яке перевело облату в Василеві/ прийшло до села та заквартирувало. Одна частина перевірила ліс, який знаходився 200 м від села. Над вечір повернули до села. Підчас свого побуту в селі робили труси по хатах. Були випадки де бійці крали чоботи, сало й інші дрібні речі. В ночі держали посилені стійки. На другий день одна частина виїхала та над вечір вернула назад. В селі знайдено місцевого учителя, який сидів в школі в бункрі — його забрано до Томашева. Згадане НКВД мало зі собою кухню. Частину харчів одержувало з Рави Руської, а частину зі села.

25.2. Жужіль — ВП з Белза в числі до 80 осіб заквартирувало в селі. Ком. цієї боївки поручник /жид/. Точніше про це ВП не можна подати тому, що себе конспірують. /Спочатком прибуття до села — зброю везли на підводах/. Згадане ВП має телефон до Белза. Робить старання, щоб себе обдротувати. Місцевому солтисові казали прибити на кожній хаті на дверях опис членів родини, щоб в цей спосіб кожночасно контролювати присутність всіх членів родини дома.

24.2. Ниновичі — о год. [...]ий НКВД те, що квартирує в Угринові в числі 40 осіб приїхали зі сторони Войславич до села. В селі розбіглися по хатах та

питалися за бандеровцями. В місцевого солтиса замовили для себе харчі. О год. 9-й відіхали в сторону Павлович.

Павловичі — о год. 7-й НКВД-исти ті, що були в Ниновичах приїхали до села та арештували [...] людей, яких по переслуханню випущено. Задержано лише Білика Володимира. До населення відносилися добре. О год. 10-й відіхали.

26.2. Ульвівок — о год. 10-й НКВД з погранзастави Скоморохи і Станятин приїхали до селадвома групами з двох сторін. Одна група окружила село а друга ввійшла в село й почала зганяти людей до школи. Зігнали їх до 30 осіб. Питали їх за Ямучовським Федором, Дудою Михайлом, [...] Ярославом /з Ульвівка попередні були зза Буга. Кузьма О. й Паркуляна М. літ 70 дуже побили за те, що були подібні до Ямучовського й думали, що то він. В той час дві підводи НКВД-истів їздило до Городилевич й обскочили одну хату де арештували одного нашого повстанця Довбуша з пістолем, та двоє зза Буга, Залуцького Михайла та Ольгу /це правдоподібно був донос/. Їх привезли до Ульвівка. Побачивши їх майор дуже втішився і наказав усіх людей зі школи випустити. Згадані НКВД-исти говорили зібраним людям: “Ви всі бандеровці, ми всіх вас вистріляємо сукіні сини. Самостоятельної України не будете мали”, та іншими руськими лайками. О год. [...] відіхали забираючи зі собою арештованих. Через Бут переїздили човном. Ком. [...] цієї групи був майор.

Теляж — о год. 8-й НКВД зі Сокаля в числі [...]0-50 осіб зробили [...] на село. За селом на горбі поставили заставу з максимом, а решта ввійшли [...] та почали зганяти всіх мужчин від 18-60 року життя. Зігнали до 25 мужчин [...] за [...]лійчуком Іваном і його батьком Маріяном /вони зза Буга/ У підозрілих хатах робили труси. Арештували Хахулу Івана років 55, т[...] Богдана літ 19 за те, що знайшли там кріса. З населенням обходилися [добре] нікого не били й нічого не крали, ані не грабили. По хатах дуже чемно питалися горілки. Командант тої групи був підполковник. О год. 17-й з двома танкетками та одним автом відіхали до Сокаля.

Безеїв — о год. 19 ВП з Белза в числі 3 особи приїхало до села за сіном. Назбиравши сіна о год. [...] відіхали. Узброєні були в кріси.

Корчмин — о год. 4-й одна частина НКВД пішла в сторону Василева [...] осіб, друга частина в сторону Будинина в числі 63 ос. і 8 осіб погранзастави відіхали за кордон через Угнів і Михайлівку.

Будинин — о год. 6-й НКВД з Корчмина в силі 63 особи прибули до села. Капітан цієї групи зарядив, щоби шукати лише по хатах. В селі арештували 15 людей, а саме: Вовк Михайло, Ясько Василь, Капелюсь Іван, Гавук Богдан, Охрим Михайло, Пунь Іван, Білоцеркович Петро, Івасьо Осип, Гавук Михайло, Корос Федір, Кунах Федір, Лещук Пилип, Посюк Гриць, Захарко Василь, Краївський Михайло. З арештованими відіхали до Хлопятина.

Хлопятин — о год. 8-й НКВД, ті що були в Будинині, прийшли до села. В селі питали за бандеровцями та арештували 4 люда, а саме: Синиця Дмитро, По[...]шин Іван, Харко Василь, Сушан Юрко, Васюта Василь /прийшов

з Ча/. Васюті Василеви забрали все шевське приладдя, говорячи що буде в Ча дальше служити. О год. 10-ій відійшли на Жнятин.

Жнятин — о год. 10-ій НКВД /те що було в Переводові/ в числі 50 людей. А друга група з Хлопятина в числі — 63 особи прийшли до села. В селі зробили ревізію лише в двох стодолах. За селом вбили одного селянина Миличка Івана, який втікав зі села з підводою, коня теж ранили. Також ранили місцевого солтиса, якого забрали зі собою. О год. 16.30 відіхали до Хохлова.

Переводів — о год. 9 НКВД /яке було в Василеві/ в числі 50 осіб прийшли до села. В селі питали за молодими мужчинами, яких тоді не було дома. Арештували 5 люда, а саме: Синиця Дмитро, Когут Лука, Свідер Андрій, Тарасюк Іван, Кодака [...] зловили за селом, як утікав. О год. 9.30 відіхали на Жнятин.

Хохлів — о год. 11-ій НКВД /те, що було в Жнятині/ в числі до 120 людей приїхали до села, та почали на село стріляти з кулеметів. Арештували 4-и люд[...] А саме: Яблонський Франко, Левунь Михайло, Лівцун Мілько, Смолій Роман, Сметана [...] і забрали зі собою до Лісок, через Гільче, де арештували плахтона Гриця. О год. 12-ій алярмово відіхали до Лісок.

Ліски — о год 13 НКВД приїхало до села. В селі квартирував наш підвідділ Г. та два рої з відділу К. побачивши большевиків вицофалися до ліску. Під заслоною повстанців майже все населення порозбігалося. Підвідділ приняв бій, який тривав 4 години. Большевики відступали два рази. Коли прийшла поміч за одну годину для большевиків тоді вдалося їм оточити наших і почався нерівний завзятий бій. В бою зістало вбити 36 повстанців і двох ранених, а большевиків 152 з раненими, /так говорить ВП/. Большевики закватували на цілу ніч, Ограбили 8 господарів з коней, гусей й дробу. З бункра витягнули Шеремея, якого забрали зі собою. Одного нашого повстанця в звірський спосіб замордували. На другий день, о год. 8-ій забираючи арештованих в числі до 40 осіб вибралися до [...] а звідтам до Томашева.

Гільче — о год. 10-ій ВП з Варяжа в числі до 50 осіб прийшли розстрільною до села. В селі дещо пограбували, побили селян, взяли 2 підводи і відіхали до Варяжа. Узброння: 5 діхтярів, 12 автоматів, 23 криси.

Слава Україні — Героям Слава!

Андрій

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 20–22.

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за час від 27.5.— 26.6.1946 р.

27.5.

Василів: О год. 10-ій ВП з Белза в числі до 100 осіб приїхали виселяти людей. Перше обстріляли село, а потім ввійшли і почали грабувати, що попало під руки. Того дня вдалося їм зловити до 30 родин, які відвезли на станцію підводами. З населенням обходилися в звірський спосіб: били, проклинали і т.д. О год. 14-й відїхали.

Ліски: О год. 7-й ВП з Белза в числі до 150 осіб приїхали до села одним автом і 63-ма підводами в справі виселення. В селі з населення не було нікого. Всі переховувалися на Холмщині серед польського населення та по інших, вже виселених, селах. ВП грабило, що попало під руки, викопувало скрині, збіжжя і т.д. В хатах, де нікого не було д[...]. Того дня наловили лише поодиноких людей, беручи з родини одну або дві особи. [...] є те, що місцевий селянин, якого забрали на ста[н]цію, втік, залишивши майно на станції. О год. 13-й відїхали до Белза.

Переводів: О год. 7-й ВП з Белза в числі до 130 осіб приїхали до села в справі виселення на 3-х автах і 4-х підводах. Багато селян скривалося по інших селах та по полях. ВП ходило по селі і кого вдалося їм зловити, того брали, а їхні речі грабували. Також одна частина ВП зловила на полі 4 родини, яких сильно збили, а їхні речі ограбили. О год. 15-й відїхали на станцію.

Долобичів: О год. 10-ій НКВД до 40 осіб і ВП до 130 осіб приїхали до села і закватуриувалися. Це була частина з Грубешева. Згадане ВП і НКВД мало розвідку в селах долобичівської волості. Ніччю робили засідки на шосі Варяж — Долобичів, а також і в лісі, який знаходиться недалеко села.

28.5.

Угринів: О год. 7-й ВП і НКВД з Долобичева зробили наскоки на деякі підозрілі хати. Переводили ревізії не дуже докладні. Це була частина НКВД і ВП, а друга частина пішла в ліс. Ці дві групи зійшлися коло лісу в означеному місці. Нікого не знайшли і з нічим вернулися назад до Долобичева. Під лісом спалили дві шопи.

Тудорковичі: О год. 7-30 ВП і НКВД з Долобичева в числі до 40 осіб приїхали на 2-х автах до села, щоб розвідати, чи нема наших збройних відділів. Під лісом зробили застави, а решта ходили по селі та питали селян за бандерівцями. Не знайшли нікого і відїхали до сіл Старгорода і Шихтор. В згаданих селах також повели розвідку і о год. 18-й з нічим вернули до Долобичева. За годину часу все ВП і НКВД з Долобичева відїхало в сторону Грубешева.

Нисмичі: О год. 8-й ВП з Варяжа в числі до 50 осіб приїхало до села на 3-х автах, щоб дещо пограбити. Довкола села держали стійки, а решта ВП в

селі грабували, що лиши попало під руки, як: свині, дріб, сало, хліб, муку, тютюн, білля, чоботи і т.п. Навіть стягали добрі чоботи. Селян ображали різними словами, якщо не вийдуть за Буг, то всіх тут помордують і т.д. О год. 14-ій від'їхали з награбованими річами.

Голуб'є: О год. 8-ій ВП з Варяжа в числі до 120 осіб приїхали до села на 3-х автах виселяти людей. Довкола села держали стійки, а решта в селі ходили по хатах і виганяли насильно селян. В тому селі ВП обходилося з населенням значно делікатніше, як в сусідніх — не граби[ли] і не били, але були випадки крадежі. Населення згаданого села було вже спаковане і через 3 дні майже всі виїхали. Були випадки [...]*

обступили довкола село, а потому війшли до середини і почали грабувати, що попало під руки та ловити людей. Решта інші ходили по полях і шукали людей. Того дня вдалося їм зловити до 30 родин ([...]). Людей, яких зловили в полі, немилосердно били, не лишаючи жінок, дітей і старців. Також стягали [з людей] чоботи та кращі убрання. О год. 15:30 від'їхали на станцію. Переводів: О год. 5-ій ВП з Белза в числі 70 осіб і цивільних осіб до 33 приїхали 3-ма автами та 16-ма підводами спеціально на грабунок. В селі зі селян нікого не було. ВП разом з цивільними поляками накинулися грабити селянське майно. Грабили, що лише було на верху, плуги, машини, коси, граблі, пилки і т.д. Також грабили всі господарські річі тих, які вже були на станції. Місцевий господар Кубаль Пилип показав бункер з білизною]. О год. 17-ій від'їхали разом з награбованими річами.

[..].6.

Переводів: О год. 8-ій ВП з Белза в числі до 250 осіб перевело облаву на село. Приїхали на 11-ох автах. В селі не застали нікого. Потім перевели розшуки до ліса. Підчас розшуків злапали людей з кіньми, худобою та іншим майном, які ховалися перед виселенням. Все від них ограблено. Під час розшуків зловили також Тара[сюка] Кліма, років [...], якого в звірській спосіб замордували. Били його дрючками, прикладами крісів, поламали йому руки, ноги, а вкінці дострілили. [Впій]мали Івського Гриця, років 4[3], збили дрючками і напів живого завели до Рад[...], де вкинули в каламутну воду і так у воді дострілили. Царик Софію застрілили під лісом. Стрільця з пвд. М. Вирву також забили в лісі. О год. 18-ій разом з наловленими людьми від'їхали до Белза. Підчас цієї облави ВП зловило на Холмщині 3 особи зі Жнятина, а саме: Зенко Лис, р[оків] 19, Панас Іван, р[оків] 20, Думка Роман, р[оків] 20, яких відставили до Грубешева.

Миців: ВП з Белза в числі 3 особи приїздили до села і взяли в Свірської [...] одну пару коней з возом та від'їхали до Белза.

[...].6.

Ліски: О год. 10-ій ВП з Варяжа і НКВД з Грубешева в числі до 120 осіб приїхали до села на облаву. В селі затрималися з пів години і поїхали до с. Новосілок. Там зловили 2-х мужчин з Лісок, а саме: Козиль Василя, р[оків] 24 і Борот[...] Степана, р[оків] 23, з якими повернули назад до с. Лісок. В селі перевели де-не-де труси. Підчас трусів знайшли 4-х людей, а

саме: Гриць Фома, р[оків] [...], Коваль Павло, р[оків] 34, Борук Павло, р[оків] [...], Босороб [...], р[оків] 21. Всіх арештованих забрали зі собою і від'їхали в напрямі Новосілок.

Хлопятин: О год. 11-й ВП з Белза в числі до 130 осіб приїхали до села виселяти людей, які через цілий час ховаються перед виселенням. ВП перше обступило село, стріляли за втікаючими людьми, де тяжко ранили Сокола Івана, який за 20 годин помер. Того дня ВП зловило до 7 родин, до 40 осіб, яких відправили на станцію. О год. 13-й від'їхали.

[...].б.

Василів: О год. 17:30 ВП з Белза в числі до 30 осіб приїхало одним автом з Холмщини. Зі собою привезли злапаного на Холмщині Костя Дмитерка з пвд. К. Вищезгаданий осібняк видав 3 криївки. В першій криївці знаходилося 6 люда з БСБ, які геройською смертю на місці впали, стріляючи себе пістолями. В другій криївці знаходилося 5 люда, які також себе постріляли — це були організовані люди зі згаданого села. В третій криївці було 3 особи, які також зістали розстріляні — це були організовані люди з того села (між ними була зв'язкова Святослава). ВП постягало з мертвих друзів чоботи, убрання та забрали всю зброю. В тому часі ВП застрілило [...]0-літню жінку Федорович Параскевію, яка ішла тоді з поля.

Переводів: О 10-й год. ВП з Белза в числі 30 осіб приїхало до села. Разом з ВП були цивільні поляки. Всі розбіглися по селі грабувати. В селі знаходилося багато людей, які були стероризовані облавами і які бачили безвихідність населення. ВП грабувало, що попало під руки. Того дня взяли кілька родин і о год. 13-й від'їхали до Белза.

Переводів: О год. 13-й знова приїхали поляки цивільні і грабували, що попало під руки. Над вечером від'їхали.

Себечів: О год. 10-й ВП та МО і кількох цивільних поляків з Белза приїхали в рабункових цілях. Перше обступили село і запальними кулями стріляли на село, де згоріло 17 господарств. В селі грабили, що попало під руки. О год. 13:30 від'їхали.

[...].б.

Василів: О год. 10-й ВП з Белза в числі 45 осіб приїхали до села. Разом з ВП був місцевий стрибок Дмитерко Кость, який показав ще кілька криївок, в яких нікого не було. В селі спалили 8 хат і о год. 19 від'їхали.

Ліски: О год. 11-й ВП з Белза в числі до 40 осіб приїхало до села на двох автах в справі виселення. Капітан (москаль) мав мітинг, на якому заявив населенню отверто, що виселення українців з Польщі є примусовим. Мають право залишитися лише польські родини. Дав речинець населенню згаданого села, коли мають виїхати. О год. 14-й від'їхали до Белза. О год. 17-й знову приїхало ВП на двох автах і розбіглося по селі грабувати. Безпідставно спалили дві хати і два хліви. О год. 19-й від'їхали до Белза.

Хлопятин: О год. 13-й ВП з Белза в числі до 60 осіб, переїжджаючи через село, ограбили в кількох господарів убрання, шкіру з корови і о год. 14-й від'їхали.

Довжнів: О год. 7-й ВП з Белза в числі до 300 осіб приїхали виселяти людей. В село ввійшли розстрільною. Довкола села держали стійки, а решта в селі грабила, що попало під руки, навіть сільсько-господарські знаряддя. В селі не було майже нікого. В хатах, де не було нікого, демолювали все. Того дня вдалося їм взяти 7 родин. О год. 15-й відїхали. Варто згадати, що разом з ВП були також цивільні поляки, які приїхали спеціально на грабунок. ВП, повертаючи зі с. Довжнева на Миців, побачили на подвір'ю кілька жінок та почали на них стріляти, де ранили одну жінку в руку.

Пісочне: О год. 8-й ВП зі Забужжя в числі 180 осіб приїхали на 8-ми автах виселяти людей. Від сторони ліса держали застави. В селі розбіглися по хатах і насильно виганяли людей. При тому грабили вівці, свині, тютюн і т.п. Згадане село виїздило на станцію через 3 дні В селі лишилося 3 родини. Населення зі згаданого села, бачучи безвихідне положення і терор ворога, виїздило без опору.

[...]6.

Миців: О год. 8-й ВП з Белза в числі до 100 осіб приїхало грабувати сільсько-господарське знаряддя. Разом з ВП було також ВОП. Всі попилися і відїхали до Белза. В селі нікого не було. О год. 13-й знова приїхало ВП в числі 10 осіб. Напились молока, відїхали. Того дня забрали 3 родини з цього села.

Ліски: О год. 10-й ВП з Белза в числі до 200 осіб приїхали на 130-ох підводах виселяти людей. Насильно забрали до 40 родин. Нарабували селянського майна [і] відїхали о год. 14-й до Белза.

Костяшин: О год. 10:30 ВП з Белза в числі до 60 осіб приїхало до села виселяти людей (ті, які були в Лісках). В селі грабували, що попало під руки. Того дня взяли насильно до 30 родин. Згадане село вивозило ВП через кілька днів, так що виїхало 70 родин, а залишилося до 20.

Ліски: о год. 12-й ВП з Белза в числі до 80 осіб приїхали ще раз і забрали до Белза до 12 родин.

[4].6.

Жнятин: О год. 10-й ВП з Белза в числі до 60 осіб приїхало до села. Капітан (москаль) мав мітинг, на якому заявив населенню, що воно мусить примусово виїхати і дав речинець виїзду.

Гільче: О год. 17-й ВП (то саме, що було в Жнятині) приїхало до села. Цей сам капітан мав теж мітинг в тому селі. Подібні мітинги були того дня в Хохлові і Винниках. Долобичів: О год. 16-й ВП, КВБ і НКВД з Грубешева і Люблина в числі до 600 осіб приїхало до села і заквартирувалося. Ціль їх була розвідати про наші відділи і їх знищити, а також нічними засідками чи облавами паралізувати наш рух. Облаву перевели на ліси: долобичівський, угринівський і тудорківський. Також робили нічні наскоки на Павловичі, Гонятин, Угринів. З Павлович забрали за виказом сексота 2-х місцевих хлопців: — Кравчука Петра, р[оків] 19, Кашубу Миколу, р[оків] 23. Арештованих передали в руки УБП і вони сидять ще до сьогодні.

Войславичі: О год. 16:30 ВП з Долобичева в числі до 30 осіб приїхали до села двома автами на розвідку. В селі стрінули двох хлопців з БСБ, які вті-

кали відстрілюючись, де зістав оден вбитий, а другий тяжко ранений. ВП забрало повстанців зі собою. В Долобичеві питали раненого повстанця, за що він бореться. Він відказав — за Україну — і помер. Частина ВП в цей час зробили засідку за селом в збіжжю. На засідку вїхала МО з Варяжа. ВП, не стримуючи їх, відразу почало стріляти. Заки дійшло до порозуміння — двох міліцістів зістало вбитих. О год. 17-й ВП і МО відїхали.

Нисмичі: О год. 20-й НКВД і ВП з Долобичева танкеткою підїхали під село. За селом зловили три особи, яких відставили до Долобичева. В згаданому селі ходили між хатами дуже тихесенько. До хат не заходили. О год. 20:30 відїхали.

[...].6.

Долобичів: О год. 7-й НКВД, ВП і КБВ перевели облаву на слідуючі села: Угринів, Нисмичі, Тудорковичі, Шихтори, Пісочне, Хоробрів, Войславичі, шукаючи за нашими відділами. Ходили також по лісах і полях. Під час облави не грабували, лише крали хліб, яйця, гютюн, горілку, кури. Переводили труси, шукаючи по городах, подвір'ях, соломі й т.п. На високі пункти і на дерева виставляли стійки. В Нисмичах переводило облаву ВП з Варяжа. Переводили труси (недокладні). Під час трусів грабили, що попало під руки, при тому били людей безпідставно прикладами крісів та буками. Згадане ВП привезло зі собою 3-х арештованих, які були згадані 4.6. За них взяв поручник 3 літри горілки і їх звільнено. Потім майор кричав на цього поручника, чому звільнив тих арештованих. О год. 13-й відїхали до Варяжа. Облани, які перевели НКВД, ВП і КБВ, були безуспішні. Того дня 10 авт ВП, КБВ і НКВД відїхало до Грубешева, а решта залишилося в Долобичеві.

Угринів: О год. 6-й ВП з Варяжа в числі до 220 осіб приїхали до села виселяти людей. Населення цього села найкраще держалося і цілий час тут втікали і скривалися перед виселенням. ВП, користаючи з нагоди облав, приїхало виселяти згадане село. Майже всі люди позїздилися до села. ВП розбіглося по хатах і насильно викидало людей на двір, змушуючи виїжджати на станцію. Притім грабили, що попало під руки та били, не минаючи жінок, дітей і старців. Били прикладами крісів, копали і т.д. Такий наказ дав (жид Ойхман). Він хотів у цей спосіб стероризувати людей і скорше змусити до виїзду. В хатах, де нікого не було, все демолювали. Того дня виїхало 40 родин, які частинно повтікали зі станції. Таке жорстоке виселення відбувалося через 4 дні. ВП приїжджало щодня о год. 6-7-а, відїжджало о год. 15-16 в числі 110-200 осіб.

Долобичів: НКВД, КБВ і ВП, яке ще залишилося, робили засідки на шосі Сокаль — Грубешів і по дорогах в околицях Ощева, Гнятина, Угринова, Павлович і Нисмич. Всі засідки були безуспішні і були випадки, де наші повстанці наїздили на такі засідки, але виходили ціло.

Гільче: О год. 7-й ВП з Белза в числі до 200 осіб приїхали до села виселяти людей. ВП розбіглося по селі і насильно викидало людей, залишаючи тих, які мали польські розпізнавчі карти. Населення, бачучи долю інших стероризованих сіл, пакувалося та виїжджало. І так за кілька днів майже все насе-

лення виїхало. Багато причинилася до виселення ворожа пропаганда, яка пускала панічні вістки, що тут всіх вимордують, що вивезуть на захід й т.п. ВП у селі не грабило. О год. 18-ій відїхало. Вивозили автами, обертаючи по кілька разів на день. Також вивозили своїми власними підводами.

Довжнів: О год. 11:30 ВП з Белза в числі 8 осіб приїхало одним автом до села. В селі розірвали гранатою в церкві двері, забрали фортепіано і відїхали.

Хлопятин: О год. 13-ій ВП з Белза в числі до 200 осіб приїхали дещо грабити. Грабували дріб, взяли одного коня та відїхали о год. 16-ій.

Сулимів: О год. 9:30 ВП з Белза (те, що виселяло Гільче) приїхало виселяти село другим раз. ВП насильно викидало людей, не минаючи навіть тих, які мали польські документи. Населення, стероризоване, пакувалося і виїжджало. ВП грабило селянське майно. В селі залишилося ще 8 родин. Згадане село разом з ВП вивозило своє майно на станцію через кілька днів.

Хохлів: О год. 9-ій ВП з Белза в числі до 200 осіб (те, що виселяло Гільче) приїхало виселявати людей. ВП розбіглося по селі і насильно викидало людей, лишаючи тих, які мали польські розпізнавчі карти. Населення, бачучи долю інших стероризованих сіл, за кілька днів виїхало своїми власними підводами. Авта давали лише першого дня. Разом з ВП були також цивільні поляки, які намагалися [г]рабувати.

Махнівок: О год. 8-ій ВП з Угнова в числі до 80 осіб приїхали на 6-х автах до села. В селі переводили труси (недокладні). Під час ревізії грабували. О год. 11-ій відїхали до Корчмина, де переводили ревізії і грабували. О год. 13-ій відїхали до Криниці. З Криниці те саме ВП поїхало до Василюва. В село входили розстрільною і так ішли через село. По деяких будинках переводили труси. В одній столі були організовані люди (два хлопці і дві дівчини), які, побачивши поляків, відстрілюючись втікали. Ранили легко в руку стрільця Варшаву та зловили місцеву дівчину Любу Вітик, яку відставили до Угнова і зараз звільнили. О год. 17-ій відїхали до Угнова. По дорозі, коло Криниці, майор злазив дивитися на вбитого Стельмаха Миколу, р[оків] [...]0 з Василева. Майор копнув вбитого і поїхав далі на Угнів.

Шихтори: О год. 3-ій стрибки з Литовижа в числі 3 особи прийшли до села. Зайшли до Касюка Яцька, якого хотіли арештувати. Його вдома не застали. Потому пішли за село і заарештували одного місцевого, і завели до енкаведиста (молодшого лейтенанта), який стояв за Бугом. Цей енкаведист розпитав його за деякими підозрілими людьми. На другий день о год. 19-ій стрибки в числі 2 особи приїхали другим раз за Касюком Я. Його вдома не застали.

Долобичів: НКВД і КБВ, яке закватувало в селі виїхало на 2-х автах до Грубешева, а з 7.6.46 [року] виїхали останки ВП до Грубешева.

[...]6.

Жнятин: О год. 7:30 ВП з Белза в числі до 200 осіб приїхали до села виселяти людей. В село ввійшли розстрільною, потім розійшлися по хатах грабувати та шукати за криївками. Населення переховувалося по Холмщи-

ні та інших виселених вже селлах. Того дня вдалося їм виселити 11 родин. О год. 16-й відїхали до Белза.

Миців: О год. 6-й ВП з Белза в числі до 120 осіб перевели обלאву на село. Проводили труси, шукаючи за людьми, які ховалися перед виселенням та повстанцями. На стриху знайшли три дівчини, яких за кілька днів звільнили.

19-літню Козерську Марію на місці знасилували. Одного молодого хлопця сильно збили, завезли до Винник і звільнили. Разом з ВП був стрибок Ластійчук Микола, якого кілька днів перед обלאвою зловили. Він видав одну жінку, яка доносила повстанцям їсти. Її сильно збили. Того дня ВП автами вивозило Винники. Населення виїздило також своїми власними фірманками, бачучи терор ворога.

Ниновичі: О год. 10-й ВП з Забужжа в числі до 80 осіб приїхали виселяти те село другий раз. Тим разом не зважали вже на польські документи. Довкола села держали стійки, а решта розійшлися по селі. Майор ВП Ойхман виголосив мітинг в справі виселення, на котрому сказав: “Йоб вашу мать. Що ви собі думаєте. Ви всі мусите виїхати до УССР. Не слухайте бандеровських опричників, що вони вам говорять. Ми їх всіх знищим до одного. Вони вводять вас в блуд. Отже виїжджайте самі, не чекайте поки по вас поляки прийдуть і будуть вас силою виганяти. Ви знаєте, що з поляками вам життя немає і т.д.” ВП підчас цього мітингу грабило, що попало під руки. Населення згаданого села, бачачи терор ворога та безвихідне положення, панічно виїздило своїми власними підводами. І так за два дні виїхало ціле село. Залишилося до 8 родин.

Корчів: О год. 8-й ВП, те що було в Ниновичах, приїхало до села в тих самих цілях. Перше обскочили село довкола, а потім ввійшли до середини та розійшлися грабувати. Тут цей сам мийор виголосив мітинг такого самого змісту, що в Ниновичах. Залякане населення протягом двох днів виїхало своїми власними підводами на станцію. Залишилося до [3] родин мішаних. ВП відїхало до Варяжа.

Гонятин: О год. 14-й ВП з Варяжа в числі до 80 осіб приїхало до села разом з майором Ойхманом виголосити мітинг. При тому грабили. Тут майор більш рішучо заявив, що всі українці мусять виїхати. Говорив, що останній раз звертається до людей і, якщо не будуть виїздити на станцію, то людей будуть так само трактувати, як тих, що сидять в лісі. При кінці розкричався: “Йоб вашу мать українську. Ваша нога не сміє тут бути, розумієте?” — (ніхто з людей не відзивався) — “Ми так хочемо і так мусить бути” і т.д. Населення, почувши такі [г]острі слова майора у своєму селі і по інших селлах, зараз пакувалося і панічно виїздило своїми підводами на станцію. ВП відїхало до Павлович.

Павловичі: О год. 15-й ВП, що було в Гонятині, приїхало до села також виголосити мітинг в таких самих цілях. Ойхман виголосив мітинг, подібний до своїх попередніх. ВП довго не задержувалося і зараз відїхало до Варяжа, а потому до Забужжя. Населення того села після такого мітингу поча-

ло пакуватися та виїжджати своїми підводами на станцію. І так за кілька днів виїхало ціле село. Залишилися 4 родини, які заховалися.

[...].6.

Тудорковичі: О год. 10-й ВП зі Забужжа в числі до 70 осіб приїхало [...] ма автами до села, щоб дещо ограбити. Довкола обставили село стійками, а решта грабувала в селі. В той час в селі знаходилося кількох повстанців, які побачивши поляків почали втікати. ВП пустилося за ними в погоню. К-р Д. підчас бігу ранив сержанта і ще вспів заховатися в селі. Тоді ВП розлючене побило прикладами крісів кількох людей, не минаючи жінок та старців. В селі перевели розшуки за повстанцями, але нікого не знайшли. Разом з ВП був доводця батальйону Муха (капітан). ВП зараз відїхало до с. Старгорода. Не доїхавши до села, позлазили до крайніх хат і там людям сказали, щоб до 3-х днів люди виїхали на станцію. Зараз відїхали до Забужжя.

[...].6.

Жнятин: О год. 10-й ВП з Белза в числі до 200 осіб приїхали до села виселяти людей. Багато селян в селі не було. ВП розбіглося по хатах за рабунком. В хатах, де нікого не було, все нищили. Того дня вбили Кісіля Михайла, р[оків] 21. Вдалося їм зловити до 13 родин. О год. 15-й відїхали до Белза. Разом з ВП були цивільні поляки.

[...].6.

Нисмичі: О год. 7-й ВП з Забужжа в числі до 30 осіб приїхали виселяти згадане село. ВП розбіглося по хатах і насильно викидало людей з хат. Деякі люди викупилися від виїзду горілкою. За якийсь час приїхало знову ВП з Забужжа на 6 автах з май. Ойхманом, який приспішив виїзд на станцію. З приїздом майора ВП почало жорстоко обходитися з населенням. Били прикладами, копали, не минаючи жінок, старців та дітей. Виганяли всіх людей, не дивлячись на польські документи. ВП грабило, що попало під руки. Перелякане населення скоро пакувалося та виїжджало. За кілька днів виїхало ціле село. О год. 14-й ВП відїхало.

[...].6.

Угринів: О год. 8-й ВП з Варяжа в числі до 70 осіб приїхали підводами на грабункову акцію і при тому хотіли наловити людей, які укривалися перед виселенням. ВП розбіглося по селі з дротами шукати за закопаними річачами. Населення, яке було в селі, бачучи, що ВП його грабує, почало пакуватися і виїздити. До 60 родин виїхало своїми підводами. ВП било прикладами крісів кого попало. О год. 14-й з награбованими річачами відїхали до Варяжа.

Нисмичі: О год. 7-й ВП з Варяжа в числі до 120 осіб приїхало на 6-х автах приспішити виселення. (Минулої ночі повстанці спалили Хоробрів). ВП шукало нагоди пімститися, немилосердно било прикладами, копали, а також грабили. Сильно збили Король Серафину, р[оків] 56. Били всіх тих, де був слід підводи після дощу, говорячи, що він їздив палити Хоробрів. Населення стероризоване ще скорше виїздило, як дотепер.

Лещків: О год. 15-ій ВП з Белза в числі до 60 осіб приїхало на перевірку, чи всі люди виїхали на станцію. Насильно викинули 8 родин і з тим відїхали до Белза. Ці родини на другий день майже всі повтікали, залишивши своє майно.

[...].6.

Лещків: О год. 7-ій ВП з Белза в числі до 150 осіб приїхало до села знову виселяти людей, але в селі не було нікого. ВП пограбувало дещо та відїхало о год. 14-ій.

Цеблів: ВОП і ВП з Белза разом з цивільними поляками їздять майже щоденно до села на грабунок сільсько-господарського знаряддя, також розбирають хати.

Жнятин: О год. 8-ій ВП з Белза в числі до 180 осіб приїхали виселяти селян. Того дня вдалося їм зловити до 17 родин. Притім дещо ограбили і відїхали о годині 14-ій.

Угринів: О год. 4-ій ВП з Забужжа в числі до 230 осіб разом з май. Ойхманом приїхало виселяти людей. Багато людей не було в селі. Також в цей час деякі селяни вицофували до ліса і стрінули застави. ВП вже змусило їх пакуватися та виїздити. ВП розбіглося по селі за грабунком. Грабили, що попало під руки. Деяким людям забрали борони і вози, якщо поїдуть за Бут, то віддадуть корову, а якщо ні, то корова буде власністю ВП. Варто згадати, що ВП знаючі, що селяни переховувалися в лісі, не хотіли іти в ліс. Шукали лише по полях. Того дня вдалося їм зловити до 12 родин, яких сильно збили і відставили до Забужжа.

[...].6.

Долобичів: О год. 7-ій ВП з Варяжа і Забужжа в числі до 300 осіб приїхали виселяти людей. Довкола села розставили стійки, а решта розійшлися по селі. Капітан Муха наказав місцевому солтисові повідомити всіх людей, щоб пакувалися і виїздили. Після повідомлення ВП насильно всіх викидало та змушувало до виїзду. Хто не хотів пакуватися, того ограбили і збили. Польське цивільне населення, яке мешкає в Долобичеві, переховувало українців. Дізнавшись, ВП переводило в поляків ревізії і в кого знайшли українців, то цього поляка ограбили і навіть побили. ВП було підпите. Жовнір ВП знасилував 14-літню дівчину-польку. Багато населення зі згаданого села, виїжджаючи на станцію, повтікало по дорозі на сусідні села. Залишилося до 30 родин. О год. 15-ій відїхали.

Угринів: О год. 6-ій ВП зі Забужжа і Варяжа в числі до 180 осіб приїхали виселяти селян. Перше обступили село, а потім ввійшли до середини і розійшлися по хатах шукати за людьми. При тім грабили, що попало під руки. Тих, яких зловили, сильно збили. Страхали населення, що всіх хто лишиться після виселенчої акції будуть стріляти. Того дня вдалося їм взяти кілька родин. Відїхали о год. 14-ій.

Жнятин: О год. 11-ій МО з Варяжа в числі 8 осіб приїхали до села, щоб збрати всі церковні річі. Разом з МО був польський священник з Варяжа

та кілька цивільних поляків. Потім відїхали до Довжнівна і там взяли також всі дорогоценні церковні речі. О год. 11-й відїхали.

Белз: О год. 10-й ВП з Белза розійшлося по терені Белзької волості робити засідки. Переходячи через село Осердів, завважили в хаті світло, де знаходилися хлопці (місцеві, що залишилися, а не хотіли їхати до УССР). Це були: Ігнатій Хавлюк, р[оків] [...], Грицай Василь, р[оків] 30, Сенів Іван, р[оків] [...], [...], р[оків] 21 і орг. Стріла. ВП обскочило цю хату і всіх арештувало. В часі замішання Стріла втік. Знова в іншій хаті було 4 особи, а саме: Кравчук Іван, р[оків] [...], кушовий пропагандист, Кравчук Гриць, р[оків] 21, Гайворон, Сидор Михайло, р[оків] 26, Павлишин Василь, р[оків] 20. Всіх вище поданих ВП арештувало і одна група повезла їх до Белза. По дорозі Павлишин В. втік і зостав забитий. Друга група пішла на Хлопятин. Стрінувшись з іншою групою ВП, вив'язалася стрілянина, де зістав забитий поручник ВП, а один пропав безвістки. Над ранком зійшлися всі в Будинині на снідання і говорили між собою, що втратили поручника та одного вояка.

Миців: О год. 10-й ВОП зі Жужеля приїхало одним автом по картоплі. В селі грабили, що попало. О год. 14-й відїхали.

[...].6.

Миців: О год. 9-й ВП з Белза в числі 6 осіб приїхали одним автом по картоплю. О год. 14-й 4 особи з ВОП-у приїхали за сіном і конюшиною. Набравши сіна і конюшини відїхали. Тим разом не грабили.

Хлопятин: О год. 8-й ВП з Белза в числі 9 осіб приїхало до села. В селі зрабували 3 коні і одну свиню та о 9-й відїхали.

Угринів: О год. 8-й ВП з Варяжа в числі 100 осіб приїхали останній раз виселювати людей. ВП розбіглося по селі грабувати та змушувати виїжджати. Того дня викопали багато скринь зі збіжжям, біллям і т.д. Населення, бачучи, що ВП грабить їхнє майно, почало пакуватися та виїжджати. Виїхало до 40 родин. О год. 16-й ВП з награвованими річачами відїхало.

Тудорковичі: О год. 7-й ВП зі Забужжа в числі 140 осіб приїхало до села на 6-ти автах виселяти людей. ВП окружило село, від лісу поробило стійки, решта ввійшли в село. Майор цієї групи наказав місцевому солтисові повідомити всіх людей, щоб збиралися до виїзду. Населення масово ішло до майора з польськими документами, який переглядав це та узнавав за правильні, де був чоловік поляк, а інших змушував виїздити. ВП тим разом не грабило і не било. Того дня виїхало до 50 родин, а лишилося ще до 60 українських і мішаних родин.

[...].6.

Осердів: О год. 10-й ВП з Белза в числі 30 осіб приїхало разом зі стрибком Павлюком І. (він був зловлений 14.6. в цьому селі). Цей стрибок показав деякі кривки. В одній з них були 2 ППП і 2 кріси.

[...].6.

Хлопятин: О год. 9-й ВП з Белза в числі 12 осіб приїхали до села. Ограбили 2 коні та о год. 11:30 відїхали до Белза.

[...].6.

Забужжа: О год. 7-ій ВП, яке квартирувало на Забужжу, все виїхало до Холма.

Конотопи — Теляж — ВП, яке держало застави на залізничній лінії й на шосі, виїхало до Варяжа.

Варяж: О год. 8-ій частина ВП відїхала до Холма.

[...].6.

Миців: О год. 10-ій ВП з Белза в числі 7 осіб приїхали до села. Забрали косарку, копачку до бульби та плуг і з тим відїхали. В селі були п'яні.

[...].6.

[Варяж]: О год. 8-ій відїхала решта ВП до Грубешова. Залишилося до 30 осіб у Варяжі.

Гільче: О год. 10:30 МО з Варяжа в числі до 10 осіб приїхали до млина викопувати токарню. Кількох повстанців з БСБ к-ра Я[сеня] зробило засідку в Лівче. Міліція, вертаючи назад, при помочі псів завважила наперед повстанців і повтікали всі в збіжжя, залишивши дві пари коней, 3 шинелі та токарню. Оден кінь вбитий. За годину часу ВП в числі 4[0] осіб приїхало на розшуки за повстанцями. Нікого не знайшли і відїхали.

Миців: О год. 11-ій ВП з Белза в числі 8 осіб приїхало за картоплею. Набрали картопель — відїхали.

[...].6.

Миців: О год. 11-ій ВОП з Белза в числі 7 осіб приїхали за картоплями. Набрали картопель, відїхали. Були п'яні.

Перемислів: ВП приїздило до села, щоб провести мітинг зв'язаний з голосуванням на день 30.6.46.

Долобичів: О год. 10-ій ВП в числі до 60 осіб приїхало до села і закватирувало. Воно призначене на час голосування.

Слава Україні!

Анд[рій]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 76–82.

Грубешівщина.

Постій, 2.10. 46 р.

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ серпень-вересень [1946].

1.8.

Печигори: О год. 10-ій на кольонії закватирувало ВП в числі 100 чоловік, яке перед тим квартирувало в Старгороді. Разом з ВП приїхало 120 циві-

льних поляків до збирання збіжжя. Цивільні заквартирували в 3-х господарствах в селі. Цивільні і військові почали шукати за полишеним вигнаними українцями майном. Один цивіль застав на стриху 2-ох повстанців. Зразу зі страху не рушився, а коли опамятався, втік і зголосив про це ВП. Повстанці зараз втекли і сховалися. ВП зробило в будинках ревізію, але нікого не знайшло. Деякі цивільні поляки бачили куди втікали повстанці, але ВП говорили, що нічого не бачили.

5.8.

Белз: Приїхав штаб полку і командний склад, той сам, що проводив виселенчу акцію. Охорона штабу около 40 люда ВП, мали зі собою 3 авта і около 30 верхівців.

6.8.

Городиловичі: О год. 11-ий привіз Кунах і командант МО Бандурка 4 авта (ок. 60 поляків), для збору збіжжя. Вони заквартирували в хатах. Зараз кинулися по городах і садах за поживою. Забрали в українського населення хліб і молоко. Були с[ил]ьно невдоволені з примусових робіт, на які їх загнав сюди польсько-большевицький уряд. Панічно боялися УПА. Сильно невдоволені з теперішнього большевицького уряду в Польщі. Говорили, що [комуна] скоро скінчиться. Разом з ВП робили ревізії по будинках, шукаючи за повстанцями. Були такі голодні, що за пів бохонця хліба давали фіру нажа-тої пшениці.

7.8.

Печигори: Під лісом було 5 вояків ВП. Один п'яний вояк ранив з ППШ другого. Опісля зложили, що його ранили бандерівці з ліса. По перевязці пішли до Буга митися. З другої сторони почали до них кричати пограничники: "Іді ти польська морда под Варшаву миться"; вояки з ВП: "Ми еше пуйдзєми под Кієв; пограничник: "Таку вашу мать, вон звідси, ми вам дадім Кійов, ми вам дадім Польшу" і почали стріляти по вояках ВП. Вояки втекли.

Ульгівок: приїхало 2 авта цивілів, до 90 осіб, збирати жнива.

8.8.

Ульгівок: О 9-ій год. приїхало до с. Забужжя ок. 50 осіб ВП: 15 цивільних коло станції почали копати землянки. Землянки копали через 3 дні і в них заквартирували. Довкруги землянок поробили окопи. Вночі більша половина ВП робить варти.

Угринів: О 9-ій год. приїхало до села 12 з УБ, ніби привезли грабовані речі, які перед тим награбили. Пограбованих речей вернули лише частину, решта пропало. Жебрали в селі горілку і їсти. Відїхали о год. 14-ій. 12 вояків збирали в селі телефони. Пізнали між ними вояків з УБ, які перед тим проводили арештування.

12.8.

Кристинопіль: Відїхала частина ВП до Грубешева й

Нисмичі: О 9-ій год. ця група, що була в Угринові, стягала телефони. Відїхали до Хороброва.

13.8

Долобичів, Угринів, Тудорковичі, Хоробрів, Войславичі, Опільсько, Забужжя, Кристинопіль, Белз, Варяж — переїжджала жнивна комісія з вєводства з Люблина, здається навіть хтось мав бути з міністерства. Комісія їхала таксівкою, охороняло 2 танкетки і авто ВП.

Тудорковичі: ВП, яке кватирувало в Печигорах і Войславичах, днем і нічю ловить в цьому селі. Забирають зі села до роботи людей, граблять харчі і забирають всякого рода інвентар, — полишений виселеними до СССР українцями. Мабуть інвентар продають. Люди в селі си[ль]но заломані, бо ВП майже кожного селянина вже ограбило.

Гатовичі, Бояничі: У цих селах рівнож безпереривно крутяться вояки ВП і УБ.

В цілому терені галицької частини УБ, ВП, ВОП роблять засідки, на-скакують на підозрілі хати, переводять ревізії і облави. Населення в багатьох селах заломилося. Чути багато висловів серед населення, що краще були б зробили, якби були виїхали до Росії.

14.8.

Угринів: ВП з Войславич в чис[лі] 10 осіб закватирувало в селі в двох хатах. Забрали в населення їсти. Сильно боялися УПА. Нічю спали. На другий день хотіли арештувати одну жінку, але її не застали. [Ви]їхали до Войславич. Командантом групи був поручник.

15.8.

Шмитків: Виїхало ВП зі села, яке до цього часу в селі кватирувало.

Кристинопіль: Знову відїхала частина ВП, лишилося ще около 30.

Тудорковичі: Приїхало з Хороброва ВП за робітниками до жнив. Коли приходили до хати, переводили ревізії, властиво грабіж. Грабили харчі, одяг і білизну. Робітників остаточно до роботи не забрали, лише наказали солтисові, щоби прийшли самі люди до роботи, а як не прийдуть, то заберуть силою. Люди на роботу пішли. Працювали 3 дні.

17.8.

Хоробрів: Волосна управа перебралася до села Забужжя. Також того дня перенеслася з Варяжа до села Хоробровська МО. Крім цього в селі кватирує ВП, яке переводить жнивну акцію, робить облави, наскоки і засідки. ВП з цього села робить випади на села: Пнатовичі, Опільсько, Ниновичі, Нисмичі.

Себечів: Зі села виїхало ВП, лишилося ще около 60 чол[оловік].

18.8.

Савчин: УБ і ВП приїхало з Варяжа на облаву. Рівно ж ВОП і ВП з Забужжя приїхало до села на облаву. Одна частина з другою почала бій. Внаслідок бою було 4 вбитих і 8 ранених і група з Забужжя зістала розбита. Вояки з цієї групи, разом з поручником, здалися варяжській групі в полон, рєшта втік[а].

Старгород: о год. 23-ій двох повстанців з вд. Дав[ида] найшли на засідку ВП. Вив'язалась перестрілка, внаслідок чого зістав ранений рой. вд.

Д[авида] Карніль і один вояк ВП вбитий. На другий день ВП арештувало солтиса цього села, його дочку і сина. Всіх сильно побили. Арештували рівнож стрільця вд. Дав[ида] Мішу і Смереку з вд. Дуди (був у відділі кілька тижнів підчас виселення і дезертував).

19.8.

Хоробрів: З невідомих причин підчас звоження ВП і селянами збіжжя зайнялися стирти. Згоріло 7 стирт збіжжя, мотор і 2 молотілки. Причина пожежі невідома. Необережність або саботаж; з ВП і УБ в цій справі переведилося слідство, але причину вогню не справили.

20.8.

Шихтори: О год. 9-ій ВП і УБ з Варяжа в чис[лі] 30 осіб приїхали до села автами. Арештували Косюка Павла, літ 60, його дочку Анну, літ 20 і слугу, літ 19. Господаря ограбили. Рівнож переводили ревізії в селі. З УБ приїхав арештований 19.8. в Старгороді Смерека. Він всипав, що в цього господаря квартирував Дуда (незгідне з правдою).

22.8.

Угринів: До села приїхав вночі в першій годині УБ з Варяжа в чис[лі] 90 осіб. З ними приїхав Смерека, він походить з цього села. В одного господаря показав бункер, де було 2 повстанці (Кермалюк ранений і Варшава). Вони здалися живими. УБ арештувало К[у]няшовського Якова, літ 18 і замучили (забили буками), і лишили на полі; арештували Ілря і Мирослава Коняшовського — брата замученого, Кубу Івана. В Коняшовського квартирував машиніст Морозенко. Коли ВП прийшло до стодоли, де цей спав, Морозенко почав відстрілюватись, бо не було часу сховатися. Ранений дострілив себе з пістолі. УБ господарку спалило і згорів коло нього ще один господар. Чорного Володимира, Білаша Дмитра, Кондратюка Петра, Чавса Степана — директор млина, Мар[чу]ка Івана, це хлопці або господарі з села, яких всипав Смерека. Господарства всіх арештованих старанно ограбили, забрали коні, вози, упряж, збіжжя, годинники, начиння і т.д. Арештованих сильно били ще в селі.

24.8.

Себечів: ВП з Варяжа приїхало до села на облаву. Арештували Манькута Володимира, Контара Степана, Баса Семка — бувшого команданта німецької поліції та 18-літнього хлопця Баса Василя. По 10 днях “переслухання” звільнили, а Семка Баса відвезли до Грубешева.

26.8.

Себечів: ВП, яке квартирувало досі в селі, виїхало, а приїхало свіже в чис[лі] 60 чол. і заквартирувало на цьому самому місці. Капітан-большевик лишився той сам.

28.8.

Угринів: О год. 23 ВП з Варяжа в силі 50-60 осіб, зробили від ліса за селом засідку (мали відомості, що вд. з ліса приходить на вечеру і коло півночі йде назад до ліса). На засідку найшов к-р Дуда і Березинський. Почали [по] УБ стріляти з кулеметів. Герої грабінницьких оргій панічно втекли.

На другий день УБ знову приїхало до села і почало грабити населення (також поляків). Грабили коні, свині, муку, кури і т.д. Смерека на полі показав магазин сухарів і круп. Це УБ забрало, рівно ж шукали за магазинами зброї, але не знайшли. УБ говорило, що мало з бандеровцями годинний бій, бандеровці втікли і залишили 2 пари коней (коні зрабували).

29.8.

Виждів: ВП з Жнятина зловило живим фельдшера УПА.

30.8.

Тудорковичі: УБ, МО і ВП з Варяжа в чис[лі] 40 осіб робило в селі ревізії за повстанцями. Грабили горілку і харчі.

31.8.

Тудорковичі: О год. 15-й до села приїхало 2 авта ВОП зі Забужжя в чис[лі] ок. 80 осіб, заквартирували в 4-х хатах. Зразу почали при допомозі селян розбирати довкруги своїх квартир хати і окопуватися.

Виждів: Вечером ВП зі Жнятина зробило засідку коло Виждова. На засідку наїхали вояки ВП з Себечева. ВП з засідки почало стріляти. Вбито господаря з Себечева — фірмана і одного коня. Вояки ВП втекли, один зівстав ранений.

1.9.

Виждів: Приїхало з Себечева ВП. Ограбили одного господаря, бо попри його господарство хтось втікав.

Ощів: Вечером приїхало ВП з Варяжа в чис[лі] 35 осіб і зробили засідку на дорозі до Гонятина. На засідку наїхав один господар-поляк. Помимо того, що ВП по нім стріляло, втік цілий.

Долобичів: Був польський празник. В селі була забава, на якій поляки почали битися. Рай. ВІН-у Гром зі сином почали стріляти і бити своїх противників. Забава розлетілася.

2.9.

Варешин: Переїжджаючи до Варяжа 7 авт ВП-їхало ок. 120 вояків, стали перед селом і розстрільною переходили через село, так ідуть майже завжди. І в селі жебрали їсти.

Масломичі: Якась поліція парцелювала фільварок і частину української землі, залишеної вигнаними до ССРСР. Її приділювали якимсь зайдам. Парцеляція тривала 4 дні.

3.9.

Виждів: До села приїхали 23 вояки ВП. Арештували Войтовича Віктора і Тисюка Володимира.

Тудорковичі: ВОП арештував кількох людей, яких слідуючого дня по переслуханні відпущено.

6.9.

Миців: Було 22 вояки ВП. Жебрали живностеві продукти.

Масломичі: Пвд. Д. розбив на полі авто ВП. Вбито 12 вояків, решта втікло. Авто спалено. На авті були грабовані одна пара коней в Угринові.

7.9.

Цеблів: 35 вояків ВП робили перешукування за УПА в селі, опісля ще шукали в Перемислові і Мицкові.

Миців: ВП з Варяжа, Хохлова і Себечева в чис[лі] 60 осіб переводило об-лаву. Переводячи ревізії по хатах розшивали стріху, де був один стрілець з СБ. Стрілець поранив вояка, що розшивав стріху, а сам втік. ВП підпало стодоли. Згоріло 20 господарств. В одній стодолі, що горіла, було 2-х стрільців БСБ (один ранений). Оба пострілялися власною зброєю. ВП арештувало господарів.

Варешин: Цивільні поляки оповідали, що большевики везуть на захід багато війська і боеприпасів.

9.9.

Тудорковичі: ВОП, що квартирував в селі і УБ в чис[лі] 30 осіб перевело в селі арештування, арештували 12 осіб, 5 по переслуханні звільнили, а 7 забрали до Грубешева. Селян били і грабували.

Жабче: ВП з Жнятина зробило вночі засідку на дорозі до Сушева. На засідку наїхала група з УПА. ВП почало стріляти. Повстанці відстрілюючись втекли. ВП забрало в селі дві пари коней і арештувало Ткачука Захарія, літ 60, його на другий день прив'язали до воза і відїхали до Сушева, а його змусили за возом бігти.

Сушів: Вночі (4-а год.) до села прийшло ВП з Жнятина в чис[лі] 18 люда і зробили засідку. Ходили попід стодолами і надслуховували. Рано в 5-ій годині наскочили на стодолу, де квартирувало 4-х повстанців. Один повстанець кинув на вояків ВП гранату і втік, але підчас погоні бандитами за ним, зістав ранений. Решта, користаючи з цього, відступили в степ. Грабіжники ВП арештували [а]йдра Володимира, Вотовича Євгена і дочку його Емілію та Хитру Іванку.

[...] .9.

Жабче: ВП зі Жнятина в чис. 16 зробили засідку на дорозі до Хорошич. Дорогою йшли два парубки з Жабче — Кришук Михайло і Дрозд Петро. Їх арештували.

Сушів: те військо, що було в Жабчі робило перешукування в кількох хатах.

10.9.

Долобичів: До села приїхали з Грубешева 50 люда УБ. Арештували жінку і сина рай. ВІН-у Грома. Його самого не було вдома. Шукали за ним по цілому селі. Ограбили кільканадцять селян українців і поляків.

11.9.

Варешин: Їхало в Галичину до 100 люда ВП. Говорили: “Єдземе на Українен на облавен”.

Нисмичі, Ниновичі, Гонятин: Заквартирувало ВП і квартирувало 4 дні. Робили ревізії, засідки, грабили і робили наскоки на сусідні села.

12.9.

Пісочне: ВП арештувало 3-х поляків-селян. Говорять, що за крадіж.

13.9.

Жабче і Сушів: Вернулися арештовані. Оповідали, що ВП сильно б'є і всякими способами тероризує населення. Питали чи не квартирує в селі УПА і за зброю. Найдрі виломили 3 ребра.

14.9.

Винники: 3 Гільча приїхало 18 вояків ВП. Перешукало село, арештувало одного господаря, на другий день звільнило.

Жабче: Бандити з польських теренів зрабували на полі господареві Ткачукові Теодорові коні.

Себечів: Від мотора загорілося збіжжя (що забирало ВП). Згоріло 2 стирти збіжжя, молотілка і мотор.

Вербіж: ВП арештувало господаря Підмоклого Івана і відставило до Варяжа. Родина його викупила за 20,000 зл. Його сильно стероризували.

15.9.

Долобичів: До села приїхала одна фірманка ВП з Гонятина. Ограбили одного господаря українця.

16.9.

Себечів: ВП, що квартирувало в селі, відїхало. На їх місце приїхало нових 12 люда ВП.

17.9.

Козодави: Переїжджало 7 фірманок ВП. Хотіли палити хати, де мешкають українці, але не палили. Жебрали їсти.

Перемислів: На шосі кілька вояків УПА зробили засідку. Надїхало роверами МО з Белза. Обох ранили, але міліціанти втекли. Один з них помер.

19.9.

Перемислів, Цеблів: ВП і ВОП з Белза переводили в цих селах облаву. Не знайшли нікого. Ограбили кілька господарств.

Підгайці: вд. УПА спалив село, виселене 1944 р. Там мешкали дві польські родини. Вони вибралися.

20.9.

Вночі повстанці зробили наскок на весілля, де було 3 вояки ВП. Через це, що затялася зброя, згинув бунчужний Шпак і один повстанець був ранений. Згинув один вояк ВП, другий зістав ранений.

21.9.

Масловичі: В селі Городище над Бугом був один чоловік, оповідав, що там були люди з-за Буга і говорять, що за Бугом коло Володимира збунтувався великий відділ ЧА. Коло села зимне мали великий бій з НКВД, в якому НКВД розбито (дійсно, в тім напрямі був великий вогонь).

22.9.

Тудорковичі: З 21 на 22 УПА розбило ВОП, який квартирував в цьому селі. Підчас бою згоріло 20 господарств. В день приїхало УБ разом з ВОП і спалили ще 10 господарств, ограбили селян і арештували ще 10 людей. ВОП переїхав на Забужжя.

Савчин: ВП і УБ з Варяжа зробили облаву, арештували кількох молодих хлопців. [Ві]д 22-28 на села Гатовичі, Опільсько, Бояничі, Савчин ВП і УБ з Варяжа робило днем і ніччю наскоки, засідки, ревізії і т.д. (в зв'язку з випад[ком —] Шпак. [З сіл Хо]робрів, Печигори і Войславичі вибралися ВП. Лишилося в кожному селі лише по кільканадцять кінчити жнивну акцію.

[...].9.

Грубешів: Була бранка до ВП. На бранку з українських теренів не зголосився майже ніхто, лише з місцевостей, де ворог має опірні пункти.

Цеблів: вояки з ВОП-у з Белза хотіли розбирати хату на опал. В селі було 2 споручники і їм це заборонили та прогнали зі села. Підчас того один поручник вибив вояка з ВОП-у. Вечером поїхали поручники ВП в напрямі Жужеля (один скоріше). Під Жужелем хтось вбив першого поручника вистрілом з десятизарядки (мабуть цей вояк, що його поручник вибив в Цеблові).

[...].9.

Долобичів: В селі заквартирувало 4 авта КББ і 2 танкетки. Робили засідки навколо долобичівського ліса і на дорогах. На полях покопали окопи.

Жужель: ВОП їхав з Кристинополя до Белза. Були п'яні і почали стріляти. Вбили стару жінку, яка брала коноплі.

Жужель: МО з Белза арештувало інж. Матвійчука і 3-х хлопців під закидом, що [за]стрілили поручника. По кількох днях звільнили.

Масломичі: Вночі прибуло ВП з Грубешева і робило в селі засідки і надслухували під будинками, чи де хто не квартирує. Рано відїхали.

Угринів: Приїхало авто ВП. Разом з іншими групами ВП робило облаву на угринівський і тудорківський ліси і на села Угринів, Тудорковичі, Войславичі. Облава тривала 2 дні.

[...].9.

Долобичів: УБ з Грубешева шукало в селі за рай. ВП-у Громом.

Василів Холмський: до села приїхало УБ з Томашева. Арештували 3-х поляків, що [куп]ують будинки в УПА на квартиру.

[УВА]ГА: Теренові вістки не охоплюють 3-го району, рівнож з багатьох сіл не має [жодни]х даних, бо по виселенні не має ще всюди сільських інформаторів. ВП їздить [...]ло по селах за робітниками і фірманками і при тім грабує, або жебрає чи [кра]де харчі. Того не подається.

Слава Україні! Героям Слава!

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 83-86.

**ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ.
за м. жовтень [1946].**

2.10. Черничин. До села приїхало ВП в числі 30 люда. Мали зі собою 8 пар коней. В селі закватерували. Тим разом не грабили населення, а помагали в праці на полі. /Це село є цілковито ограблене через ВП, МО і УБП, та від поль. банд/. Мабуть таким поступованням хотіли собі зеднати українське населення.

[...].10. Долобичів. В день до крамниці прийшов якийсь чоловік в цивільному одязі. В крамниці було кілька господарів — українців і поляків. Той незнакомий говорив, що тепер українці будуть палити польські села. Це спанікувало деяких поляків і вони почали вивозити добро на захід.

Варешин. До села приїхав один поляк з окупованої поляками німецької території. Оповідав, що на ці терени поїхало багато ЧА.

Гонятин. О год. 15 ВП з Грубешова в числі до 60 осіб 18 фірманками приїхали до села. На чолі цієї групи був капітан-большевик. Була це оперативна група, котра мала завдання виловити або знищити людей нашого активу. Свідчить про це ряд засідок і арештувань переведених цією групою при помочі зрадника Варшави. ВП фірманками стало на сіножатях. Капітан, поручник і сержант закватерували в крайній хаті. Ніччю робили засідку кругом села.

Миців. До села приїхало 7 осіб ВП, котре кватерує в Себечеві. Ходили за горілкою і в господаря Сірого Андрія забрали бутель з горілкою, з якого взяли 2 літри, а решту звернули, та відіхали назад.

[...].10. Варешин. До села приїхав якийсь поляк з Замістя. Оповідав, що під Замістям американці для АК скидали гроші.

Лешків. До села приїхало 2 авта ВП в числі 40 люда, і закватерували. З ВП приїхали якісь механіки. Розбирають верстати в фабриці сукна і вивозять до Бельська /фабрика вже давно знищена, в фабриці лишилися лише такі частини що не далися розібрати/. ВП харчі грабує на селах, а частино купує через солтисів.

Гонятин. ВП перевело в селі облаву і арештували Кушіля Теодозія — 30 літ. Його показав Варшава. Арештованого вдалося за збіжжя викупити. ВП перевело ревізії по деяких хатах, шукаючи "бандерівців". Шукали по хатах, стрихах, коморах, скринях і т. п. Говорили, що маємо такого пташка, що нам все показує, бо ми самі нічого незнаємо. Вояки нарікали на Варшаву, що він нічого доброго не показав, а вони дармо їздять, мучаться та мерзнуть. Узброєння: 6 дехтяровів, 30 ППШ, решта кріси. Зі собою мали фірманку з амуніцією. Відіхали дня 4.10. до Долобичева і Грубешова.

[...].10. Долобичів. До села приїхало 2 авта ВП з Варяжа. Забрали в господарів 5 шт. овець.

Масловичі. До села приїхало ВП з Варяжа. Розібрали одну українську хату, якого вивезли до СССР і забрали. ВП з польським населенням з Белза

розбирають українські будинки в Цеблові і Жужелі, а з Варяжа в Городищі, Лівчі, Сулимові і Гільчу.

В Масловичах і околиці роздають землю лише веперівцям /в околицях Грубешова/.

[...].10. Долобичів. МО і УБП з Грубешова приїхали до села, і шукали за [...] ВІН-у Громом, але його не знайшли. Ревізії переводили в українців і поляків.

Долобичів. В селі цивільні поляки почали говорити, що УПА зірвало "пакт" з ВІН-ом.

[...].10. Довжнів. О год. 10 приїхало ВП з Варяжа одною фірманкою в числі 6 осіб. По селі ходили за горілкою та салом і переглядали чи не має кого з повстанців. В 14 год. відїхали до Варяжа.

[...].10. Шиховичі. До села прийшов селянин, що мешкає під Бугом. Оповідав що НКВД вивозило нічю село Литниська, що лежить над Бугом по тамтій стороні. Чути було крики поганячів з НКВД і крик і плач жінок та дітей.

Войславичі-тудорковичі. УБП і ВК в числі около 60 осіб переводило облаву в цих селах. Арештували солтиса з с. Войславич. Підчас ревізій грабили населення кури, гуси, горілку і що подобалося.

Печигори. О год. 4 ВП, котре переводило акцію жнив в[...]лося до Хороброва. Відїжджаючи ВП запалили залишене /невмолочене збіжжя, а людей наказали говорити, що це знищили бандити.

[...].10. Масловичі. До села приїхало 3 вояки ВП з Черничина і заказували населенню, щоби брали коні до роботи.

Войславичі. О год. 4 ВП і КБВ, що кватерувало в цьому селі в числі 70 осіб перевело облаву. ВП від години 24 поробило кругом села по дорогах засідки. О год. 4 почали вскакувати в хати і всіх питали за документами. По хатах і решту будинках перевели ревізії, шукаючи бандерівців. Арештували Худзіка /солтиса/, йому закидали співпрацю з бандами. Арештованого відвезли до Варяжа, а звідтам до Грубешова. Питали за деякими людьми, що виїхали за Буг. Видно, що нових матерялів ВП не мало. За криївками шукали в хатах не замешканих. Така облава тривала до год. 14. Узброєння: 6 діхтяровів, 2 гранатомети, 20 ППШ, решта кріси. О год. 14 ВП відїхало до Тудоркович. Тут взяли фірманки і відїхали до Нисмич.

Нисмичі. О год. 16 ВП, що переводило облаву в Войславичах переїхало через Нисмичі до Варяжа. Переїзджаючи через Корків і в Варяжу закватерували, роблячи цим свого роду тактичний маневр, бо постій був всього 10 годин.

Довжнів. О год. 9 ВП з Варяжа в числі 11 осіб приїхало до села. В селі обскочили хату Підсудки Павла, де перевели ревізію і питали за Бурдуном Богданом. Пізніше перейшли до Іщишиного Івана, де перевели ревізію і нікого не знайшли. ВП, удаючи, що відїхало, законспірувалось і не показувавшись 2 год., знов почали ревізії наскочивши на хату вище згаданого Підсудки Павла. Цим разом забрали 3 кірці пшениці і о год. 18 відїхали до Варяжа. Узброєння: 1 діхтяров, 5 ППШ, решта кріси.

[...].10. Варишин. О год. 6 вечером приїхало авто ВП з Варяжа і під селом зробили засідку. Рано повернули назад.

Угринів. О год. 4 ця сама група ВП, що робило облаву в Войславичах, приїхало на облаву до цього села. Обложили село з трьох сторін так, що зі сторони ліса було вільне місце до втечі з села. По головніших дорогах поробили стійки з кулеметами. Решта ВП в селі переводили арештування. Арештували: Василя Костюка, 20 літ, Теодозія Вербівського 42 літ, Фадлінського Якова-21 літ, і ще деяких людей. Арештованих по переслуханню звільнили. По хатах переводили ревізії, шукаючи бандерівців. Найбільше шукали по стріхах, коморах, куфрах, шафах, і т. д. Людей допитували коли була банда, скільки, в яких уніформах, яку мали зброю і що робили. Люди говорили, що нікого не було і нікого не бачили. Питали також чи в селі нема українців. Люди відповідали що нема, бо всі виїхали, а лишилися тільки польські та мішані родини. По закінченні такої облави ВП відїхало о год. 14 на Гонятин, Павловичі, до Варяжа.

[...].10. Миновичі-павловичі. Цей сам відділ ВП і УВП перевів облаву на ці села. Поведінка така сама як в Угринові.

Миців. ВОП з Белза в числі 4 осіб приїхав до села за курми, яйцями, та горілкою. Ходили по селі та жebraли. Відїхали до Белза.

[...].10. Перемислів. З Белза приїхало 10 вояків з УВП і ВОП перебрані в цивільне вбрання. Ходили по селі під маркою УПА. Питали дітей за людьми з УПА і за раненими. Говорили, що вони санітарний відділ з УПА. Робили ревізії в кількох господарів. В селі були від 10 до 14 години.

Шиховичі. В год. 13 приїхало до села 15 люда з ВОП з Крилова і 3 з МО. Питали за людьми з УПА. Ограбили одного господаря і забрали одну пару коней. В кількох хатах робили ревізії.

Костяшин. О год. 15 ВП з Грубешова в числі 16 осіб прибули до села. В селі ходили по хатах і жebraли їдження. Нікого не зачіпали і в год. 16 відїхали до Лісок.

Ліски. О год. 17 ВП було вже в селі і закватерувало на чвораку. Ніччю робили в деяких хатах ревізію. Другого дня питали за жінкою Гіль Анною, котрої чоловік є арештований і сидить у вязниці в Грубешові. Жінка ця в цей час була в Грубешові. ВП ходило по селі та збирало на сніданки кури, яйця, хліб, горілку. О год. 6.30 відїхали до Василева.

Тудорковичі. О год. 14 ВОП, що кватеруваа в цьому селі, в числі 12 осіб прибув до села зі Забужжя. Обскочив хату Бурачука Івана /підозрілого/. Йому зрабували лоша, муку, збіжжя, хліб і інші дрібні речі. Сам Бурачук втік. ВОП шукаючи його відїхав до його брата в Угринові. Тут його незнайшли. В Угринові ограбили учителя Смірського, забрали кури, муку, печений хліб, білизну і українську бібліотеку. О год. 15 ВОП відїхав через Нисмічі на Хоробрів на Забужжя.

15.10. Сушів. З Лацева з ярмарку вертав Хома Володимир і Кандиба Марія. Коло Новосілок переступило їх 3 польські бандити і зрабували коні. Відїхали в напрямі телятинського лісу.

Витків. Один селянин довідався від холмщака, що втік з-за Буга, що всіх холмщаків вивозять зараз в глиб Росії. Дальше оповідав, що на захід через Грубешів мало йти корпус ЧА. Частина ЧА на Волині здизертирувала і перейшла до УПА. Розбили Володимир, Луцьк і Ковель. Зараз ведуть бої з большевиками. Фактично до села Стрижева /лежить по цей бік Буга під Грубешовом/ втікло з тамтої сторони погранзаства, які говорять від “бандерівців”. Через Холм переходить на захід ЧА.

Василів. Ця сама група ВП прибувши до села розійшлась по хатах. В одній хаті стрінулись з 3 стрільцями з відділу УПА. Вище згадані стрільці були в польських уніформах. Один з ВП увійшовши до хати сказав “дзень добри”. Один з стрільців відказав “дзень добри”. В цей час поляк зорентувався та почав утікати і кричати “Бандеровці”. Стрільці не стріляючи повтікали. ВП розбіглося поміж стодоли з яких в одній в сніні знайшли одного стрільця з відділу. В тім сніні було ще двох стрільців з вд. Д. і б. СБ. Поляк почав шарпатись зі стрільцем, котрого знайшов але стрілець відібрав полякові “фінку” і скинув його на тік. В цей час решта 5 стрільців вибігли з стодоли і втікаючи стріляли до ВП. ВП спалило 3 стодоли і о год. 11 в перестрашенні відійшли до Кривиці.

Кривиця. Ця сама група ВП в селі поснідала та пострілявши з діхтярова відіхала о год. 12-ій до Варяжа.

16.10. Корчмин. О год. 5 приїхало 8 авт ВП і НКВД з Томашева в числі [...] осіб. З ними були “стрибки”: Соловій, Варшава, Стецько і Смерека. Соловій водив і показував кривки. Показав 2 кривки, з яких в одній було нечинне радіо. Ревізії робили там де показав Соловій. Підчас ревізії арештували 12 мужчин і 3 дівчини: Казимир Муха — 25 літ, Бродюк Михайло — [...]0 літ, Мірецький Василь -[...] літ, Лапчук Михайло-50 літ, Свидницький [...] — 45, Рачинський Іван — 20 літ, Бадівський Іван — 35 літ, Бадівський Михайло — 33 літ, Рачинський Максим — 24 літ, Лапчук Михайло — 52 літ, Карпак Лука — 45 літ, Бадівський Осип — 48 літ, Фарасей Меланія — 18 літ, Фарасей Анна — 18 літ, Ільчишин Зофія — 18 літ. Всіх арештованих відставили до Томашева. На місці з ними тим разом не били. В селі більше нічого не робили і о год. 14 відіхали до Угнова а НКВД до Варяжа. Узброєння: 1 гарматка, два максими, були діхтярови, ППШ і кріси.

17.10. Грубешів. В місті були червоноармійці, приїхали з-за Буга, заховували квартири для ЧА.

18.10. Щепятин. О год. 1[...] прийшло УБП в Томашові 15 осіб. Обскочили хату Юрка з БСБ Володаря. Юрко сховався на гору, вони на гору не полізли. В господаря цього наїлись і о год. 17 відійшли до Угнова.

19.10. Василів. О год. 6 приїхало ВП з Грубешова в числі 55 осіб. Спочатку обкружили село, пізніше почали переводити ревізії. Арештували Дмитерка Михайла — 17 літ і забрали до Грубешова. В селі більше нічого не робили і відіхали через Жнятин до Варяжа.

Жнятин. Ця сама група ВП переїжджаючи через село побила ще одного господаря гантал від самогонки, за те що цей не дав їм горілки, і відіхала до Варяжа. Узброєння: 5 діхтяровів, 20 ППШ, решта кріси.

21.10. Русинь. О год. 4.30 приїхало з Варяжа около 60 люда УБП і ВП. Зробили застави поза селом, решта робила ревізії в селі. Шукали за людьми з УПА. Шукали по всіх господарських будинках. В деяких господарствах ревізії в селі були досить основні. Штурхаючи дротами в будинках і довкола будинків, та в збіжжя і солому. З [...]шого Івана /поляк/ [...] набойв до кріса. Того арештували. Арештували Бучака Йосифа /поляк/ ніби за те, що мав давати їсти людам з [...]. [...] відставили до Грубешова. В 11 год. відійшли до Варяжа. Підчас ревізій [...].

23.10. Русинь. О год. 5 прийшло до села ВП і УБП з Варяжа в числі до 50 осіб. Спочатку обскочили село, а [...] почали переводити ревізії. Підчас ревізій нічого не знайшли. Арештували [...] мужчин /поляків/. Закидали їм співпрацю з “бандеровцями”. О год. 11 відїхали до Варяжа. Арештованих відставили до Варяжа. [...] зробила [...] з “заходу, котра ночувала в цьому селі.

[...] 9 год. приїхало ВП з [...] в числі 11 осіб. В селі обскочили хату Підсутки Павла. Підчас переведеної ревізії нічого не знайшли. Перевели ревізію в солгиса, котрому нагадували, щоб не пере[...] Бандерівців. Відїхали о год. 9 до [...]. Узброєння: 1 діхтяров, [...], решта кріси.

24.10. Долобичів. [...] до села [...] штурмівки і УБП з Грубешова, [...] Питали чи до села заходять люди з УПА.

Корчмин. О год. 1[...] приїхало одне авто УБП з [...] в числі [...]0 осіб. Відразу зайшли в одне місце, де була криївка, [...] вхід, але нічого там не було. В селі більше нічого не робили і відійшли до [...]. Узброєння: [...] діхтярови, 1 ППШ, решта кріси.

25.10. Гільче. О год. 10 приїхала одна фіра ВП з Варяжа в числі [...] осіб за дровами на [...]. Ходили по селі за горілкою. Взяли три фірманки дров і о год. 1[...] відїхали до Варяжа.

Тихобіж. О год. [...] рано приїхали до села кільканадцять бандитів з ВОП з Крилова. Ограбили господаря Лукасевича Тимотея і Біднюка Андрея. В першого ограбили 5 шт овець, 2 свині і 2 сотнари жита. В другого 2 вівці. Коли пошкодовані рано домагалися в Крилові від поручника [...] ВОП-у звороту ограбленого майна, цей відповів, що ограбило УПА, а вони відбили і не віддадуть, бо це їх воєнна добич.

Міняни. Один господар довідався в Грубешові, що якісь в Люблині забрали ліки в двох аптеках. Поляки говорять, що це бандеровці з-за Буга.

26.10. Хохлів. О год. 9 приїхало ВП з Варяжа в числі 3 осіб. Наказали людам за годину часу знести по три кг. пшениці. Люди знесли і вони о год. 11 відїхали до Варяжа. Ту пшеницю продали і купили горілки.

Лешків. ВП перебралося до Варяжа. Звідтам приїжджають і дальше розбирають фабрику.

Шиховичі. До села приїхав ВОП з Крилова в числі 20 люда. Арештували 2 особи. Питали за людьми з УПА і хто нічю переїздив через село фірманкою. Арештованих випустили на другий день. Підчас переслухування сильно арештованих терирозували. Питали хто забрав вбитого в Підсочнім Остапа.

27.10. Черничин. Один вояк ВП /яке кватерує в селі/ зарізає [...], поручника жида і дезиртирував. Причина вбиття поручника невідома.

Козодави. До села приїхало 7 люда УБП з Грубешова. Жебрали бакун.

Хоробрів-Теляж. ВП, котре кінчило тут молотити збіжжя вибралося до Грубешова. Останньо після [...]биття ВОП-у в Тудорковичах вже тим разом не грабили селян, лише жебрали харчі.

Черничинок. УБП в числі 7 люда приїхало з Козедар. Арештували Сивак Ніну, дівчину, а її батька ранили-він втівав.

28.10. Варишин. До села приїхало НКВД і УБП з Грубешова. Арештували 3 особи /два хлопці і одну дівчину/ їх відвезли до Грубешова.

29.10. Кристинопіль. ВОП, який кватерував на забужжю переїхав до Кристинополя і тут закватерував в монастирі. Мали зі собою 17 коней /це той сам, що був в Тудорковичах.

Долобичів. Польський уряд виробляв для українського населення папери на польське громадянство за 5 тис. зол.

Міняни. До села прийшов один чоловік з Городка. Оповідає, що до Городка повтікали погранзастави і в селі кватерують. Покопали довкола місця постою окопи. Втікли від якихсь повстанських груп, які діють за Бугом. Вночі половина вартує і є на заставах. Говорив також що з-за Буга за Грубешовом приїздили човном повстанці купувати харчі.

Варешнишин. До села приїхало 50 з УБП з Грубешова. Арештували 60-літнього Мужичука Василя. Розкопували на цвинтарі кілька могил. Говорили, що там має бути закопано 8 кулеметів і 50 крісів. З ними була якась жінка, яка знала всіх людей. Її не можна було пізнати, бо була замаскована.

Гільче. О год. 9 приїхало з Варяжа ВОП в числі 8 осіб, трьома фірманками. Взяли дров на опал і о год. 10 відїхали до Варяжа. Узброєння: 1 діхтяров, 3 ППШ, решта кріси.

30.10. Русинь. О год. 15 приїхав до села ВП з Варяжа. Було їх 20 осіб. В кількох господарів робили ревізії. Арештували одного мужчину. Під час ревізій заховувалися брутально. Відїхали в год. 16.

Лещків. ВП з Варяжа і Себечева приходять майже щоденно до села. Жебрають харчі і горілку.

Себечів. В читальні цілий місяць кватерує 12 люда ВП. Облав не роблять і ревізій, бо бояться. Лише молотить збіжжя. Роботу майже бойкотують, бо денно молотять найбільше 2 год. Ще не змолочено три стирти.

Цєблів. ВОП з Белза приїжджає кілька разів на тиждень за дровами. Розбирають господарські будинки полишені українцями.

Слава Україні.

П.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10[XI], 143–145.

Постій 1.XII.1946.

Вістки з Терену за час від 1.XI. до 1.XII.1946 р.

[...] Лещків — о год. 8 ВП з Варяжа в числі до 20 осіб прийшли до господаря Косаревич Івана. Там зробили ревізію. При ревізії забирали такі речі як яблука і т. ін. Арештовали Косаревич Катерину р.22. 5-ох вояків поїхало з арештованою до Варяжа. Решта ВП пішли до Лещкова. Арештовану за два дні звільнили.

[...] Лещків — о год. 11. ВП з Варяжа в числі 15 осіб прийшли до села. В селі питали за кількома людьми і там робили ревізії. При ревізіях не знайшли нічого. Взяли дві фірманки і відїхали до Русині год 15.

Русинь — о год. 16. ВП з Варяжа в числі 15 осіб приїхало до села 2-ма підводами. В селі питали за Брилим Іваном. У Бриля робили ревізію, [...] били чим попало. Відїхали до Варяжа год. 18.

[...] Себечів — ВП яке молотило збіжжя вибралось до Варяжа. Лишились 3-ох трактористів цивільних.

15.XI. Боратин — о коло год. 19 стрільці з підвідділу "К" віхали на засідку, яку зробив ВОП з Кристинополя. ВОП забрав пару коней з возом, котрі залишили повстанці. Більше втрат не було.

Слава Україні!

Героям Слава!
Підпис [нечіткий]

Konя rukonucy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 138.

Грубешівщина

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за місяць січень 1947р.

3.1. СЕБЕЧІВ: О год. 10-ій ВОП, МО і ОРМ з Кристинополя в числі до 30 осіб приїхали на 7-ох фірманках під село і позазили з фір. З двох сторін боєвим порядком почали наступати на село. Большевицькі висулужники побачили двох цивільних людей, котрі йшли з Себечева на Пивовщину /сусідне село у віддалі пів кілометра/ і почали по них стріляти з кулеметів. Люди ці рятуючи своє грізне положення, почали втікати. ВП приїхало на Пивовщину і в трьох господарів перевело ревізію. Підчас ревізії били людей прикладами крісів і копали. Зрабували на дві парі підосев шкіру і забрали вовну. В солтиса арештували Івана Бубеду літ 21, зі Себечева. З Пивовщини — перейшли до Себечева. В Себечеві зайшли до господаря Гриця Малькута. р. 38. /Справник кооперативи/. Його почали бити пістолями по тварі, прикладами крісів та копати ногами. Коли цей лежав вже закровавлений і не

рухався, тоді польські україножери відступилися. Зайшли до олійні і пограбили людям олій і сім'я. Зайшли до церкви а тому що до української, шапок не скидали, танцювали, та все, що між собою говорили починали грубою лайкою. Зрабували два ручники і пішли далше в село. В одного господаря зрабували футерко, в другого вовну, в іншого волічку. В селі пообідали, забрали вищезгаданого Івана Бубелу і о год. 15-ій відіхали до Кристинополя. По дорозі в Боратині арештували одного чоловіка і одну дівчину. Всіх понабивали і по кількох днях звільнили.

4.1. ВИННИКИ: О год. 6.30. ВП з 8-ого полку, котре на якийсь час заквартирувало в Варяжі в числі 20 осіб лісом прийшло до села. Обскочили хату Зена Щетинського, де було двох повстанців. Між людоловами з ВП а повстанцями вивязалася стрілянина. В нерівнім бою один повстанець зістав вбитий, другий тяжко ранений. ВП запалило хату де були повстанці, арештували 5-ьох невинних людей, забрали раненого повстанця і о год. 9-ій відійшли через Русин до Варяжа. Двох арештованих звільнили з Варяжа, трьох інших по кількох днях звільнили з Губешова.

4.1. ВЕРБІЖ: О год. 11-ій ВП з 8-ого полку в числі до 50 осіб приїхало зі сторони Белза 3-а автами і зупинилось під селом. До села зближались розстрільною. В кількох господарів перевели ревізію. Шукали по скринях, шафах, шуфлядах. Забрали зі собою одного арештованого і о год. 12-ій відіхали в сторону Лещкова. При дорозі між Вербіжом а Лещковим стояла одна хата, з котрої людей вивезено до большеві. ВП зупинилось біля цієї хати, а капітан наказав перевірити її. В цій хаті зловлено Мирона Гриців [...] з Вербіжа, котрий скрився, щоб уникнути стрічі з польськими людоловами. Тепер його польські кати повели до авт. Тут його тортурували а вкінці розстріляли. Самі поїхали до Лещкова.

4.1. ЛЕЩКІВ: О год. 12.30 зі сторони Вербіжа приїхало 3-авт ВП. Кремлівські прислужники розбіглись по хатах і перевірявали документи. При тім вибили кількох селян. Говорили, що документи не важні, бо немає зірки. /Большевицької печатки/. Зайшли до господаря Павла Іванчука і питали за ним. Його не було в дома, тільки його син Богдан літ 18, на подвірю рубав дрова. Польські україножери взяли його до авт. Тут його били прикладами крісів, копали ногами, при тім питали за бандеровцями. Богдан говорив, що я молодий і нічого не знаю. Польські демократи сказали йому, що можеш іти додому. Коли цей обернувся і ступив кілька кроків, кати з фінок кількома серіями визволили його від життя. Зі сторони Русиня і Себечева приїхало ще 5-авт, разом 8-авт відіхало до Варяжа.

4.1. СЕБЕЧІВ: О год. 11-ій ВП в числі 40 осіб з 8-ого полку приїхали двома автами під село зі сторони Белза. Розійшлися по селі та питали за бандеровцями. В одній хаті був один повстанець. Він побачив польських людоловів ще на подвірю, вибіг із хати і почав стріляти до них із десятизарядки. Одного ката вбив, другого тяжко ранив, сам відступив до ліску. ВП перевело ревізію, арештувало одного цивільного чоловіка і о год. 12.30 відіхало до Лещкова. Арештованого по кількох днях звільнили.

4.1. РУСИН: О год. 10-ій ВП в числі до 80 осіб з 8-ого полку приїхало 3-а автами до села. Розставили стійки кругом села, а розійшовшись по селі перевіряли документи. Тим разом не грабили і о год. 12.30. відїхали до Лещкова.

4.1. МИЦІВ: О год. 11-ій приїхало ВП в числі 20 осіб одним автом. В селі запитали яке це село і куди дорога до Винник і поїхали в тому напрямі.

8.1. ТУДОРКОВИЧІ: О год. 10-ій ВОП з Забужжя в числі 30 осіб приїхав до села трьома фірманками. В селі на дорозі лігтимували людей. В цей час їхав з села Городилович селянин а з ним присів з Ульївка 17-літній хлопець Ярослав Бриль. ВОП побачив молодого хлопця і тому в їх обох та на фірманці перевів ревізію. При хлопцеві знайшли револьвера. /Револьвер був до нічого не спосібний/. Його арештували та з місця почали бити по тварі та копати, а прикладами били по плечах. Господаря цього звільнили. Арештованого запитали куди він їхав з цим револьвером. Цей відповів, що приїхав до Максима /55-літній машиніст у млині/ щоб цей поправив цього пістоля. Машиніст про це не знав і таких речей направляти не вмів. ВОП його арештував також. Решта грабіжницького війська розійшлася по хатах за їдженням. Командантом цієї групи був підпоручник. Взяли в селі ще три фірманки і з арештованими о год. 16-ій виїхали до Войславич. Озброєння: 2-дехтярови, фінки та кріси.

8.1. ВОЙСЛАВИЧІ: О год. 16.15. ВОП прибув до села. Ходили по хатах, провіряли документи та питали за бандеровцями. В цей час арештованих, котрих привезли з Тудоркович били буками та прикладами. Найгірше били Ярослава Бриля. Йому казали показати хати, де перебувають бандеровці. Хлопчина стероризований сказав, що заведе до Ульївка і покаже де перебуває Дуда Михайло із-за Буга. ВОП думав, що ходить про “Дуду” одного з командирів УПА, тому о год. 17.30. вибралися з села а хлопцеві казали вести до того господаря.

УЛЬВІВОК: О год. 21-ій ця сама група ВОП-у приїхала до села. Обступили хату Івана Слободюка, де по їх думці мав бути Дуда. До хати ввійшло 7-осіб. Господаря в хаті не було а до жінки почали говорити по-українськи: “заведіть нас до хлопців, що тут у вашому селі є, це наші тільки ми не можемо їх відшукати. Жінка відповіла, що тут жодних хлопців нема. Дальше ВОП говорив по-польськи і домагався показати де є хлопці. Жінка відповіла заперечуючо. Тоді почали їй домагатися горілки. Коли ця відповіла, що не має, тоді почали їй бити. Жінка сказала, що піде по чоловіка, може він має то дасть — і пішла. За жінкою зграєю біг ВОП до хати де був їй чоловік Іван. В цей час в цій хаті був повстанець, про котрого ця жінка не знала. Коли ВОП зайшов до хати побачив повстанця, почав кричати: “ренце до гури”. Повстанець вийняв пістоля і почав стріляти. Жовніри з ВОП-у, що були в хаті і надворі, почали ще швидше втікати, як сюди прибігли. Повстанцеві в цей час вдалося відступити. ВОП здалека обстріляв цю хату, а по якомусь часі ввійшов до середини. В хаті цій арештували:

1. Івана Майкута років 34 /поляк/

2. його жінку “ 36
3. Маланію Кавузу “ 34
4. Слободюка Івана “ 54
5. Його жінку Юстину “ 49

Крім цього зрабували Майкутові І. коні, чоботи, убрання, білизну, 6000 зл. і дрібніші речі та здемолювали будинок. Арештованих повязали та почали бити прикладами куди попало. Найгірше били мужчин. Забравши зі собою арештованих і награвоване майно о год. 23-ій відіхали на Забужжя. Другого дня відпустили жінок а мужчин відставили до Белза. По чотирьох днях звільнили мужчин. Слободюкові повибивали зуби, сильно побили плечі руки та ноги. Арештованих питали хто до них стріляв. Всі говорили, що він прийшов правдоподібно зза Буга.

8.1. ТЕЛЯЖ: О год. 24-ій ВОП вертаючи через це село з Ульвівка, викликав з хати Володимира Стрела р.92. Його кликали по-українськи, тому дідусь довго не задумуючись відчинив. Його викликали на двір в нічній одежі і тримали на морозі 25 ст. Ц. пів години. В цей спосіб покарали його за те, що він симпатизує з українським Визвольним рухом. Чоловік цей відморозив собі ноги. ВОП о год. 1-ій виїхав на Забужжя.

9.1. УЛЬВІВОК: О год. 10-ій ВОП з Забужжя в числі 13 осіб прибув на пропагандивний мітинг в справі виборів. Говорив підпоручник, вихвалюючи східню демократію та теперішній уряд Польщі. О год. 12-ій закінчили брехливий мітинг і відіхали до Теляжа.

9.1. ТЕЛЯЖ: ВОП /ця сама група/ о год. 13-ій прибув до села і за програмою “демократичного блоку” підпоручник перевів мітинг. Відіхали о год. 14-ій на Забужжя.

9.1. ШМИТКІВ: О год. 17-ій ВОП з Кристинополя в числі 12 осіб прибув до села. Тим разом не грабили. Взяли одну фірманку і відіхали назад до Кристинополя.

10.1. ЛЕЩКІВ: О год. 10-ій ВП і МО з Варяжа в числі до сорок осіб прибули до села на мітинг в справі виборів. По мітингу ходили по селі за їдженям. О год. 14-ій відійшли до Варяжа.

10.1. БУДИНИН: О год. 10-ій МО з Белза в числі 6 осіб приїхало 5-ма фірманками за дровами на опал. Набрали дров і о год. 15-ій відіхали до Белза.

10.1. МАХНІВОК: О год. 5-ій ВОП з Белза в числі 20 осіб прибув до села і обскочив хату Марії Соکیل, бо /місцевий зрадник сказав/, що в ній знаходиться повстанець. Жінка завваживши під хатою ВП, повідомила повстанця “Ворону”, щоб він скрився, а сама вийшла на двір. В цей час ВОП почав стріляти в хату і ранив жінку в рамено. “Ворона” почав втікати другими дверима і в цей час зістав вбитий. З нього здерли одіж і голого лишили на дорозі. Забрали його зброю /фінку і револьвер/ та довго не задержувалися [...] Озброєння: 3-дехтярови, 1[...] — ППШ, решта кріси.

11.1. ЛЕЩКІВ: О год. 3-ій ВП в числі 10 осіб, котре 10.1 прибуло з Грубешова, окружило село. До села ввійшли [...]. Малими групами розійшлися по хатах та переводили ревізію. В одного господаря зрабували м'ясо. Ареш-

тували солтиса, заступника секретаря громади та ще одного чоловіка. Відійшли до Варяжа о год. [...] Другого дня арештованих звільнили а солтиса відставили до Грубешова.

14.1. БУДИНИН: О год. 9.30 МО з Белза [...] і три цивільних прибули на пропагандивний мітинг в справі виборів. Скликали людей і наказували голосувати [...]. О год. 14-ій відіхали до Осердова. Озброєння: 1 дехтяров, [...] ППШ, і кріси.

14.1. ОСЕРДІВ: МО і 3-ох членів з ППР прибули перевести мітинг. Люди вислухали брехливі перспективи “демократичного блоку” і МО о год. 16-ій відіхало до Белза.

15.1. МИЦІВ: О год. 14-ій ВОП і МО з Белза приїхало чотирма фірманками і одною таксівою з майором на пропагандивний мітинг в справі виборів. Всіх було 15 осіб. Здалека почали стріляти а віхавши в село зупинились біля фільварку, куди наказали солтисові скликати людей. Як люди сходилися, майор ходив між ними і випитував поодиноких людей чому немає молодих мужчин, чи маєш синів, чи є банди, питав прізвища. Люди давали виминаючі відповіді. З початком мітингу подали інструкції, як мають люди застосуватись підчас виборів, чого в майбутньому самі не додержувалися. Пізніше критикували партію Міколайчика а подавали перспективи “демократичного блоку”, якщо він переможе. На закінчення питали хто має якісь запитання. Люди говорили про грабунки, які переводило польське військо і про те як підчас жнив ВП спалило село. Відповідав майор. Він сказав, що польське військо населення не грабує, а рабують банди, а спалили бо мусіла бути якась причина. Люди говорили, що не рабували банди, а рабував навіть сам ВОП з Белза. Майор твердив, що це не можливо, бо за кожного вояка він відповідає і ніде його вояк не піде без його наказу. А банди мають польські мундури, рабують так само вдень і носять на шапках оржелкі та навіть говорять по-польськи, що вони військо польське. На кінці Шиманський Кіндрат пояснив, як одного разу в осени до одного господаря прийшов “бандит” і про це господар не знав, а як він стріляв до ВП то за це спалили пів села. А підчас жнив хтось втікав, за це ВП невинно змасакрувало одного господаря, одже /говорив дальше Шиманський/ військо повинно мати хоч трохи милосердя і як хтось прийде до села зі зброєю то що має робити безборонний чоловік. Майор після цього почервонів і дуже розлютився. Він сказав, що як ВП прийде до села а буде стріл то потерплять винні і невинні і будемо дальше палити. Як би ви нам помагали то ми скорше знищили б “банду” і ми та ви мали б спокій, а то прийди до села питайся чи є, або коли були, то ви всі: ніхто не був, не знаю нічого, не видів. Про те ми знаєм, що були і є. Тут нема жодної України і не буде. На тім мітинг закінчився. Військо о год. 14-ій відіхало до Белза.

16.1. БУДИНИН: О год. 8.30. МО з Белза в числі 12 осіб приїхало за контингентом. Ходили по господарях та наказували вести контингент. Відіхали о год. 12-ій. Озбр.: 1 дехтяров, 4 — ППШ, решта кріси.

16.1. ЛЕЩКІВ: ВП з Варяжа в числі до 100 осіб о год. 3-ій обступили село. Як розвиднілося ввійшли в середину та переводили ревізії по госпо-

дарських будинках. Арештували Луку Зінько літ 46 і Василя Шопяк літ 54. О год. 11-й відійшли до Варяжа з арештованими.

17.1. ЩЕПЯТИН: О год. 9-й з Угнова в числі 20 осіб прибув до села перевести пропагандивний мітинг в справі виборів. Після цього, як наказали голосувати на 3 а не на 1 розійшлися по селі. Перед відїздом арештували Троньку Богдан літ 18 /польку/ і Михайла Новосада літ 24. Після такої пропаганди о год. 12-й з арештованими відїхали до Угнова. Озбр.: 2 — дїхтярови, 12 — ППШ, решта кріси.

17.1. ПІСОЧНЕ: О год. 3-й ВОП з Крилова в числі около 30 осіб перевів наскок на хату Уляни Жиловаш. Місцевий зрадник Стах /поляк/ доніс, що в цій хаті ночують повстанці. ВОП окружив хату і будив господиню, щоб відчинила, а на цей час два повстанці були готові до прориву. Один з них кидає через вікно гранату і оба моментально вискакують дверима, обстрілюючи з фінки та кріса ВОП. Самі відступили без ушкодження. Втрати ВОП-у: двох вбитих і двох ранених. ВОП забрав свої жертви і негайно подався до Крилова. О год. 8-й приїхали двома автами і ограбили цю хату. Забрали 2-безроги, збіжжя, кури, білизну і деякі медикаменти. Людей розпитували [...] повстанців. О год. 12-й 35 осіб ВОП-у відїхало до Крилова.

18.1. ВЕРБІЖ: О год. 9-й МО з Белза в числі до [...]5 осіб і кількох членів ППР приїхали до села перевести пропагандивний мітинг. По мітингу о год. 13-й відїхали до Белза.

30.1. ВІЛБІВ: О год. 21-й ВП з Варяжа в числі до 20 осіб прийшли до села. За селом поробили застави з кулеметами та розійшлися по хатах за грїшми. Виступали вони в ролі повстанців а гроші наказували давати за бєфони, які були роздані перед "Колядою". Люди впізнали большевицьких вислужників і на полапку не пішли. В селі стійка ранила одного місцевого поляка, котрий почувши рух вийшов на подвір'я. В одного господаря з комори вкрали солонину. По селі ходили до год. 2-ої і відїшли до Варяжа.

31.1. СТАРГОРОД: О год. 9-й ОРМО і МО з Забужжя в числі 17 осіб приїхало до села за дровами. З ними приїхав вїт хоробрівської волости Кунах і 37 фірманок цивільного населення. Вїт сказав розбирати по-українські будинки. Робота ця тривала до год. 13-ої. Вїт і 4-ох з МО відїхали на Забужжя, ОРМО і решта МО з наладованими фірманками вертали через Войславичі.

31.1. ВОЙСЛАВИЧІ: В селі ОРМО трапило на слід раненого дика. Цим слідом зайшли до місцевого поляка, котрий цього дика ранив з кріса а пізніше добив. Йому сказали віддати кріса. Поляк завів їх під ліс де був схований кріс і віддав. ОРМО і МО відїхало на забужжя.

31.1. КОРЧМИН: О год. 9-й ВОП з Белза і Угнова в числі 30 осіб приїхав на 6-ох фірманках до села. В селі шукали за бандерівцями. Під час ревізії знайшли в одного господаря криївку, в якій нічого не було. Кинули кілька гранат і пішли даліше. Арештували дівчину з Кривиці

Анну Костишин літ 20 і відставили до Угнова. О год. 15-й відіхали до Белза і Угнова.

Озброєння: 6 — діхтяровів, 15 — ППШ, решта кріси.

СЛАВА УКРАЇНІ!

ГЕРОЯМ СЛАВА!

ЕВГЕН.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 68–70.

Грубешівщина

[Постій...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ. /за місяць лютий 1947 року./

1. II. Угринів. О год. 10-й ВОП з Забужжя в числі 25 осіб приїхав до села на п'ятьох фірманках. За селом позлазили з фірманок і в село ввійшли розстрільною. В селі по дорогах виставили стійки з кулеметами, або крісами і розійшлися по хатах та зебрали їдження. В котрій хаті не було горілки, або їдження не було до смаку там переводили ревізії. Перекидали все в хаті в коморі при чому говорили, що шукають за “бандеровцями”. Підпоручник наказав солтисові, щоб за дні доставити до ВОП-у на Забужжя 2 корці картофель і 4 фіри сіна. ВОП розійшовся по селі та в людей переважно мужчин перевірів документи. На дорозі арештували Маркіяна Чернія за те, що віз зрізане дерево. Від нього взяли 6 000 зл. окупу і звільнили. Хто ще з людей мав свіжозрізане дерево мусів викуплятися грішми, або горілкою. Позаглядали по коморах хлівах і стодолах, взяли ще одну фірманку та відіхали в сторону Тудоркович.

1. II. Тудорковичі. О год. 14.30 ця сама група ВОП-у прибула до села. Під селом розійшлися на дві групи. Одна їхала селом і співала, друга щосили гнала через поля /від ліса/ на другий кінець села. Здалека обстрілювали хати, думаючи, що там кватерують повстанці. В селі людей питали, хто втік до ліса, але люди відповіли, що нікого не бачили. Солтисові підпор. наказав доставити за два дні до ВОП-у на Забужжя барана.

О год. [...]30. відіхали на Войславичі.

1. II. Ця сама група ВОП-у була цього дня у Войславичах, Хороброві та Нисмичах. Ходили по хатах, перевіряли документи та питали за “бандеровцями”. Відіхали на Забужжя. Озброєння: 2 — діхтярови, 5 — ППШ і решта кріси.

2. II. Корчмин. О год. 9-й ВОП з Угнова в числі 11 осіб приїхав до села. Одні розбирали хату, інші поїхали до Василева, Кривиці, Щепятина, з цих сіл взяли по дві фірманки і вернули назад. Забарали дерево з хати і о год. 15-й відіхали до Белза. Озбр.: 2 — діхтярови, 4 — ППШ і кріси.

4.ІІ. Осердів. О год. 11-й МО з Белза приїхало до села в числі 10 осіб, взяли 9 фірманок дров і о год. 14-й відїхали до Белза.

5.ІІ. Гатавичі. О год. 11-й МО і кілька осіб з ВП разом в числі 12 осіб прийшли з Варяжа до села. На чолі цієї групи був заступник коменданта МО — Залевскі. В селі обступили хату Марії Мацькевич, котру арештували, а в хаті, горищі, в хлівах, та в сусідніх будинках перевели ревізію. Арештовану забрали до Варяжа. Відїхали о год. 13-й. Озбр.: 1 — дїхтяров, 2 — ППШ і кріси.

5.ІІ. Ниновичі. О год. 20-й ВП з Варяжа в числі 27 осіб прийшло до села і в трьох місцях поробили застави. На чолі цієї групи був підпоручник. Одна група засїла біля млина при дорозі, що йде до Павлович, друга група по дорозі, що йде до Гатович, третя при дорозі, що йде до Тудоркович. На одну із груп вїхали повстанці в числі 6 осіб. Побачивши рух невідомих тїней і запитали хто є. ВП відповїло “свуй, свуй, Войско Польске”. Повстанці сипнули кулеметним вогнем і відступили. Ця друга група ВП опустила місце засїдки і скрилася. На це місце прибуло дві інших груп і почали стрїляти. Стрїлянина тревала годину часу. Групу ВП котра втїкала з засїдки покарали тим, що протягом 10-днів гонили її кругом Варяжа.

5.ІІ. Цеблів. О год. 18 ВОП з Белза в числі 8 осіб прибув до села. Були в трьох господарів і монастирі, та питали за “бандерівцями”. О год. 2[...] відїшли до Белза.

6.ІІ. Гатовичі. О год. 10. МО і ВП в числі 12 осіб на чолі зі заступником хобровівської МО Залевскім прибули до села і в арештованї Марії Мацькевич зрабували безрогу. О год. 11 відїхали до Варяжа. Озброєння: 1 — дїхтяров, 3 — ППШ і кріси. Арештованї закидали співпрацю з бандеровцями, але за старанням солтиса і місцевих поляків арештовану того дня звільнили.

7.ІІ. Тудорковичі. О год. 9 до села приїхав ВОП з Забужжя в числі 17 осіб на чотирьох фірманках. Разом з цією групою було трьох підпоручників. Окружили хату Івана Бурачука і перевели ревізію. Шукали в хаті, по коморах, хлівах, столах і в будинках сусїдів. Решта ВОП-у ходила по хатах, перевіряли документи і питали коли були “бандерівці”. В кожній хаті жєбрали їдження, тютюну та горївку. Арештували Теодозія Сидора років 22, за те, що дав замало горївки. Його відставили на Забужжя. О год. 11 відїхали через Старгород на Шихтори.

7.ІІ. Шихтори. О год. 12. Ця сама група ВОП-у прибула до села а від ліса виставила стїйку з кулеметом. Всі розїйшлися по хатах і в кожного перевіряли документи. Арештували Анну Косюк р. 21 за те, що немала документу. Питали за “бандерівцями” і до людей дуже суворо відносились. Всіх визивали бандитами і говорили, що всїх вистрїляють. По хатах переводили ревізїї і через ліс відїхали назад до Тудоркович.

7.ІІ. Тудорковичі. О год. 13. ВОП вертаючи із Шихтор прибув до села і наново розбїгся по хатах, інші знову обступили хату Бурачука, та в середині перевели ревізію. Солтисові казали, щоб повїдомив їх, якщо в селі будуть бандерівці, бо інакша його повїсять. По селі гонили, як скажені пси.

О год. 17 разом з арештованими відіхали на Забужжя. Арештованих змушили до підписання заяв на донощиків. По трьох днях переслухання їх звільнили.

8.ІІ. Городиловичі. О год. 11 ВОП з Забужжя в числі 12 осіб приїхав трьома фірманками до села. Розбіглися по хлівах і стодолах вишукуючи апаратів самогонки. В хатах питали за бандеровцями, та жебрали їдження. На чолі цієї групи був поручник з Белза і два підпоручники. О год. 12 відіхали на Забужжя.

8.ІІ. Савчин. О год. [...] ВОП з Забужжя і МО хоробрівська разом в числі до 23 осіб приїхали до села фірманками. Розійшлися по хатах і шукали за “бандеровцями”. До людей наставлялись бити, кляли і грозили, що всіх виселять на захід. Незавваживши нічого підозрілого о год. 13 відіхали на Забужжя. МО до Варяжа. Озброєння: 3 — діхтярови, 5 — ППШ, і кріси.

10.ІІ. Осердів. О год. 12 ВОП з Белза в числі 7 осіб прибув до села і окружив хату Гриця Сидора. В хаті нікого не найшли. В селі питали за підозрілими людьми та перевіряли документи. О год. 17. Відіхали до Белза. Озброєння: 2 — діхтярови, 3 — ППШ, і кріси.

12.ІІ. Савчин. О год. 10 ВОП з Забужжя в числі 17 осіб приїхав до села і арештував 6 осіб цивільних людей за те, що “СБ” арештувало зрадника в цьому селі, котрий доносив на Забужжя. Арештованим закидали співпрацю з бандеровцями, але по 10-днях звільнили. ВОП ходив по хатах переводив ревізію по коморах, стрихах стайнях. В кожній хаті питали за “Купченком” і “Павуком”. Відіхали на Забужжя.

12.ІІ. Себечів. О год. 6 ВОП, МО і ОРМО з Белза, Кристинополя і Забужжя в числі до 120-осіб окружили село з трьох сторін і ввійшли в середину. В селі почали преводити ревізію по господарських будинках. Частина людоловів натрапила на 2-ох повстанців до котрих почали стріляти і одного ранили в голову. Їх арештували і відправили до майора а пізніше до Белза. Інша група большевицьких вислужників зайшла до одної стодоли, де було 3-ох повстанців. Повстанці почали відстрілюватися, але на них посипалися кулеметні та крісові стріли, від яких загорілася стодола. Повстанці пробували пробиватися і в нерівному бою зістало 2-ох убитих і один ранений, котрому пощастило скритися в іншому будинку. З ворожої сторони зістав убитий один найвідважніших людоловів. Від горючої стодоли загорілася одна хата, 2 стайні і 1 стодола. Разом згоріло 6 будинків. О год. 14-людолови з повищих військових формацій розіхалися на свої місця постою.

14.ІІ. Переведено облаву на ліс і поблизькі села Угринівського лісу.

Шихтори. О год. 5. ВОП з Крилова в числі 30 осіб приїхав до села фірманками. Одною частиною під селом зробили заставу. Інша група почала в селі преводити ревізії. Шукали по хатах, стрихах, стайнях, вишках, стодолах і соломах. Людям питали чи не приходять “бандеровці”. Люди говорили, що ніхто не приходить. Ревізії тривали до год. 10. пізніше ВОП ходив по селу. В цей час з ліса прийшло до 70 осіб ВП-грубешівського. ВП і ВОП-розійшлися по хатах на снідання. Озбр: ВОП-у: 1-ПТР /протитанкове ружйю/, 6

дідтяровів, 15-ППШ і кріси. О год. 11 ВОП відіхав до Крилова. О год. 11.30 ВП відійшло в сторону Тудоркович.

Старгород. О год. 5 ВП з Грубешова і ВОП зі Забужжя разом 200 осіб приїхали до села 20-тма фірманками. На чолі цієї групи був поручник. Зі собою мали радіо надавче. По селі ходили групами по 20 осіб. ВОП, якого було 12 осіб, були за теренових. Тим разом не грабили, лише ходили по хатах та жебрали їдження. Крім того було ще 10 старшин в ранзі поручника. О год. 17. відіхали в сторону Тудоркович. Озбр: 6 — ПТР, 2 — дідтярови, 4 — МГ решта ППШ і кріси.

14.П. Тудорковичі. О год. 5 ВП з Грубешова в числі 120 осіб приїхало до села фірманками. Від сторони Угринова і Старгорода виставили застави. З “максимами” в селі лишили до 20 осіб, а самі пішли під ліс. Завданням їх було виловити бандерівців в Угринівському лісі. ВП до год. 9. Стояло під лісом. Розстрільною рушили в ліс, але тому, що було забагато снігу, почали йти попід лісом стрілецьким рядом. В цей спосіб перейшли ще деякі лінії. По своїх слідах перейшли кілька разів в одну і другу сторону. Йшли з Шихтор до Тудоркович і лінією під Старгород. О год. 15.30 вернули назад до Тудоркович. В селі розійшлися на вечерю. Всі були напів мокрі, мали відморожені пальці і вуха. Були такі, що кляли теперішній уряд, а переважно на большевиків. Говорили, що вислали їх за бандеровцями, а в лісі навіть заяці не бачили, а не то що чоловік міг там втриматися. Цю роботу закидали ВОП-ові. Говорили, що як ще раз будуть їх кликати на подібну роботу і мучити, то ВОП постріляють. З собою мали також радіо надавче. На чолі групи був поручник крім якого було ще 5 поручників. Озбр: 2 максима, 8 — дідтяровів, [...] ППШ, і кріси. ВП відіхало через Угринів до Грубешова. ВОП відіхав через Хоробрів на Забужжя.

13.П. Угринів. О год. 5. ВП з Грубешова і Варяжа в числі 130 осіб приїшли до села. На чолі групи був з грубешівського ВП капітан-совіт. Він був командуючим цілої облави, яку переводили, на ліс. Від сторони ліса, Долобичева та Тудоркович виставили застави. На стійки і охорону капітана лишилось 60-осіб, решта дістало завдання перейти ліс /Дубівці/ в сторону Тудоркович. ВП-пробувало йти в ліс розстрільною. Тому, що був великий сніг йшли лініями. В лісі заблудили, тому на годину 17-не прийшли до Угринова. В лісі нічого не завважили. Капітан мав радіо надавчу і відборчу стацію та через цілий час відбирав звідомлення поручників з Старгорода і Тудоркович, що перейдено стільки метрів в ліс, та нічого не завважено. Зложене військо повідморожувало пальці верхніх і нижніх кінчин та вуха, жовніри дуже нарікали на капітана і теперішній уряд. ВП з 12 полку о год. 18 відіхало з Угринова до Долобичева. Повечеряли і о год. 24. Відіхали до Грубешова. Озброєння: 1 — максим, 8 — дідтяровів, ППШ і кріси. ВП варязьке відіхало безпосередньо на своє місце постою. В облаві цій брало участь 520 осіб ВП, та 70 осіб ВОП-у.

15.П. Савчин. О год. 6. З Забужжя і Кристинополя в числі 60-осіб фірманками приїхав до села. Кругом села виставили стійки та почали переводити

ревізію не знайшли нічого підозрілого. В господаря Володимира Семенюк зрабували 2 шафи, 1 ліжко і 2 крісла. Арештували безпідставно 6 мужчин. О год. 15 відіхали на Забужжя. Арештованих по переслуханні звільнили.

26.II. Себечів. О год. 9. ВП з Варяжа в числі 10 осіб прийшли до села. Ходили по хатах і жебрали картоплі. Зібрали до 50 клг. і о год. 15.30 відійшли з одною фірманкою до Варяжа.

28.II. Угринів. О год. 11. ВОП з Крилова в числі 15 осіб приїхав до села. На чолі групи був поручник. Віхавши в село, розбіглися по хатах. Перевіряли в людей документи та по хатах, коморах і стрихах переводили ревізії. В кожній хаті питали за бандеровцями.

Солтиса питав [...] підпоручник де мешкає акушерка. Солтис показав на Агафію Кліську. Хату цю негайно обступили [...], що це не та акушерка [...] бо вона лікує повстанців і якщо це буде повторюватись, то арештують решта. ВОП-у ходило по хатах, та переводили ревізії. На людей [...] бандитами. ВОП перешукав майже половину села. Приїхали 3-ма фірманками, [...] фірманками і о год. 15.30 відіхали через Тудорковичі на Шихтори і до Крилова. Озброєння: 2 — дихтярови, 5 — ППШ, 2 — десятизарядки і кріси. По дорозі в цих селах питали за бандерівцями.

СЛАВА УКРАЇНІ!

ГЕРОЯМ СЛАВА!

ЕВГЕН.

Копія машинюпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 114-115.

Грубешівщина

[Постій...]

Теренові вістки за місяць березень 1947 р.

1.III. Махнівок. О год. 9. ВОП з Белза трьома фірманками в числі 7-осіб приїхали за дровами. В сел взяли ще одну фірманку і о год. 14. з чотирма фірманками дров відіхав до Белза.

1.III. Черничин. О год. 12. МО з Угнова в числі 7-осіб приїхав одною фірманкою до села. В селі взяли одну фірманку і о год. 15. Відіхали до Угнова.

2.III. Щепятин. О год. 11. МО з Угнова в числі 4-осіб приїхало одною фірманкою до села. В селі взяли одну фірманку і о год. 14. поїхали до Угнова.

7.III. Костишин. О год. 11. ВП з Варяжа в числі 35-осіб приїхало до села. На доброму місці зорення виставили заставу і до села ввійшли стрілецьким рядом. Спочатку вступили до солтиса, пізніше розійшлись по селі, та почали шукати за "бандеровцями". Підчас ревізій повбивали багато людей і арештували 7-осіб: Солодуха Дмитро р. 45, Теодор Ульгурський р. 45, Теодор Кісіль р. 50, Яків Борушок р. 35, Юрій Пасе[...]ський р. 48, Стефанія Со-

лодуха р. 14. і Стефанія Ульгурська р.14. О год. [...] відіхали до Варяжа. Озброєння: 4-дixтярови, 13 ППШ, решта кріси. Арештованих у Варяжу сильно позбивали, за те, що не могли нічого довідатись По двох днях двох з арештованих як: Яків Борушок і Теодор Кісіль — відставили до Грубешова, а решту арештованих звільнили. Всі вони своє сильне побиття відхорували.

8.III. Лещків. О год. 9. ВП з Варяжа в числі 9-осіб приїхало до села. В селі ходили за картоплями /контингент картопель мають здати ті господарі, котрі зібрали картоплі залишені українцями/. Зібрали до 200 кг. картопель, та відіхали о год. 13-ій до Варяжа.

8.III. Русинь. О год. 3. ВП з Варяжа в числі до-25 осіб прийшло в село. За селом в чотирьох місцях виставили застави, а о год. 5-ій зайшли в середину. В порозумінні зі солтисом ходили до господарів, котрі не їхали до Варяжа на стійку. Двох господарів /поляків/ трохи вибили. Взяли 4-фірманки і о год. 7.20. відіхали до Варяжа.

9.III. Махнівок. О год. 10-ій ВП з Угнова в числі біля 50-осіб приїхало до села. В селі набрали масло і яйця. Взяли 7-фірманок і о год. 11-ій відіхали до Угнова. Озбр.: 5 — дихтярові, 27 — ППШ і кріси.

10.III. Лещків. О год. 10-ій ВП з Варяжа в числі 8-осіб приїхало до села за картоплями. Зібрали до 150 кг. І о год. 16-ій відіхали до Варяжа.

[...]III. Лещків. О год. 15-ій ВП з Варяжа в числі 12-осіб приїхало до села за картоплями. Зібрали 200 кг і о год 17.20. відіхали до Варяжа.

10.III. Хохлів. О год. 12-ій ВП з Варяжа в числі 20-осіб прибуло до села за фірманками. Безпідставно вибили двох господарів як: [...] Романа Смолія р. 28 і Ярослава Савчука р. 25. Ходили по селі, та жебрали їдження. В кількох господарів вкрали по кілька кілограмів солонини. Взяли дві фірманки і о год. 14.20 відіхали на Лівецьку кольонію звідки перевозили одного поляка до Варяжа.

[...]III. Осердів. О год 10. ВОП з Белза в числі 5-осіб приїхав до села. В порозумінні з солтисом жовніри ходили по хатах, та жебрали на свята яйця і масло. О год.12. відіхали до Будинина. Тут також жебрали за яйцями та маслом. О год. 15-відіхали до Белза.

СЛАВА УКРАЇНІ! — ГЕРОЯМ СЛАВА!

Протон.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 131.

Вістки з Терену за час від 1.V. до 1.VI. 1947 р.

1. V. Винники — о год. 3 ВП з Варяжа в числі до 40 осіб, прийшли до села. В селі зайшли до місцевого солтиса й арештовали його. Поснідавши в селі, забрали арештованого і відійшли до Варяжа год. 12.

[...] Русинь — о год. 6 ВП з Варяжа в числі до 35 осіб прийшли до села. В селі обскочили 3 хати і робили ревізії. Арештовали Щетинського Зенка р. 52 і відійшли до Варяжа год. 9.30.

15.V. О год 1 ПБ, ВП і ОРМО з Варяжа в числі до 120 осіб, обложили село. Около год. 3.20. до села їхало фірманкою 4-ох наших повстанців. Польсько-большевицька банда відкрила до них вогонь з кулемета. Повстанці почали відстрілюватись. Наші повстанці відбились з втратою 2-ох ранених /оден до вечора помер/. По стрілянині, яка вивязалась поміж нашими а польською голоотою, вся польська грабункова банда, яка була доокола села, почала стріляти і наступати [...]. [...] польські посіпаки вдерлись в село, почали грабувати і бити цивільне населення, неминаючи старців, жінок і не літних дітей. Населення били буковими палицями, прикладами крісів і чим попало.

Одну жінку /польку/ на другий день відвезено до шпиталу, і більше людей по тій польсько-большевицькій роботі лежало з побиттям [...], бо не могли рухатись. Грабували що попало під руки: сало, мясо, одержу, взуття, стягали пошивки з подушок і т.д. Арештовали Бриль Анну р. 17. і відіхали до Варяжа год. [...]

17.V. Савчин — о год. 1 ВП з Варяжа, Угринова, Тудоркович і Старгорода в числі до 400 осіб обложили Савчин, Мошків, Шмитків і лісок, який є коло тих сіл. На шосі Варяж — Забужа, кількох наших повстанців найшли на польську заставу, яка там була. По короткій перестрілці повстанці відступили без втрат. Як добре розвиднілось польська голота почала робити ревізії по селах і переходити ліс. В тих селах арештовали около 20 осіб цивільного населення і відіхали до Варяжа год. 11.30.

18.V. Перемислів — о год. 14 Повітова МО в числі 20 осіб, приїхала до села. Розставили стійки поза селом і скликали людей мітінг. Людям говорили щоби здавали контингент збіжжя /хто збирав по укр./ Зкінчили мітінг і відіхали до Белза год. 15 в числі.

19.V. Вербіж — о год. 3 ВП з Варяжа до 70 осіб, обложили село. Як добре розвиднілось ходили по селі й виганяли людей розкопувати могилу. Жовніри робили ревізії по господарських будинках. Тим разом не грабували. Поснідавши відіхали фірманками до Варяжа год. 10.

19.V. Вижлів — о год. 2 ВП з Варяжа в числі до 120 осіб, обложили село. Около год. 4 ввійшли в село і зганяли людей розкопувати могилу. Зробили ревізії по господарських будинках і відіхали до Варяжа год. 10.15.

-“ Себечів — о год. 10 ВОП і МО з Белза в числі до 120 осіб приїхали до села. Зробили застави поза селом, а решта ходили за контингентом збіжжя /хто збирав по виселених укр/. Тим разом нічо більше не робили. Відїхали в сторону Жабча Мур. Год. 15. В Жабчу робили то само що в Себечеві.

21.V. Перемишлів — о год. 15 МО з Белза в числі 6 осіб прийшли до села. Питали за Те[...]кою М. його не було в дома. МО пішла на поле і забрали його до Белза разом з фірманкою. На другий день вище згаданий дав поручникови П.Б. 150 кг. пшениці й 3 000 зл. Поручник за це його звільнив.

23.V. Русинь — о год. [...] в числі до 70 осіб приїхали до села. Обложили село довкола і перепроваджували ревізії в кількох господарів. Арештовали 3 мужчин від 23-65 р. і 2 жінки. Польське грабіжницьке військо розділилось на дві групи і розїхалось. 1-ша група з арештованими до Варяжа, 2-га група відїхала до Лещкова год. 15. /з тою бандою був місцевий сексот Бучак Юзеф пол. котрий вибрався останньо до Варяжа/.

-“ Лещків — о год. 15.45. зі сторони Русина до села приїхало ВП з Варяжа в числі до 25 осіб. В одного господаря зробили ревізію. В селі питали за кількома місцевими людьми. Відїхали до Варяжа год. 16.30. Тим разом не грабували.

24.V. Русинь — о год. 10 П.Б. ВП і ОРМО з Варяжа в числі до 120 осіб прийшли до села. Зробили застави поза селом, а решта польської банди робили ревізії по господарських будинках. В одного господаря знайшли криївку. За те що в господаря була криївка зграбували йому все, тільки лишилась корова і [...]. Арештовали доньку того господаря і ще 4-ох мужчин цивільних. Відїхали до Варяжа год 15.

24.V. Себечів — о год. 11.30 МО з Белза в числі 13 осіб приїхали до села. Зайшли до місцевого солтиса в справі контингенту. В кількох місцях робили ревізії. При ревізіях не знайшли нічого. Відїхали до Белза год. 15.45.

-“ Винники — о год. 1 ВП з Гільча в числі до 30 осіб прийшли до села. В селі поробили засідки. Около год. 3.30 польські бандити розїшлись по хатах і почали тероризувати цивільне населення. Били чим попало палицями, прикладами крісів, не минали нелітніх дітей [...] літніх старців. Крали що попало під руки. Арештовали одну жінку і відїшли в сторону кольонії Лівче год. 11.30.

25.V. Русинь — о год. 16 ПБ і ВП з Варяжа в числі до 35 осіб приїхали до села. Розставили застави доокола села, а решта польської голоти ходила і питали за кількома місцевими людьми. Тим разом не грабували. Відїхали до Варяжа год. 17.15.

[...] .V. Савчин — о год. 1 ВП з Варяжа в числі до 100 осіб обложили село. Як добре розвиднілось почали робити ревізії по господарських будинках. В одного господаря знайшли криївку в котрій був оден цивільний хлопець. Його витягнули з криївки і забрали зі собою. На кольонії

Савчин арештовали одну дівчину. Забравши арештованих відіхали до Варяжа год. 10. Хлопця, котрого арештовали, польські кати замордували у Варяжі.

Слава Україні!

Героям Слава!

Вир.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnij Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12[XIII], 162-163.

Summary

This section contains 12 issues of the "Field News" (Terenovi vistky) of the Nadraion "Lyman" (Hrubeshiv region), of the Third OUN Okruha, covering the period from January 1, 1946 to July 1, 1947. Written by "Ievhen", "Andrii" and "Proton", they contain very valuable information on the events in this region.

**Інформативний звіт
(Грубешівщина)**

ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ. за мм. січень і лютий [1947].

Кількість ворога. Прийшла врешті очікувана ворогом зима, [...] поборювати наш визвольний рух. Польсько-большевицькі війська ВОП-у / [...] з погранвійськом НКВД/, до цього часу сиділо "тихо". Крім поїздок по селах за харчами, чи дровами й рід[...] [...] вздовж кордону не робили нічого. Коли впав перший сніг почали свою роботу й [...] тоді [...] своє дійсне обличчя. До цього часу [...] в деяких селах навязали донощицьку сітку й її почали використовувати в поборюванні нашого руху. В звіттовому часі всі майже наскоки, чи акції в терені проти нашого підпілля були переведені або організовані відділами ВОП-у. У своїй терористичній діяльності ВОП практикує старі, випробувані, енкаведівські методи пропозицій і підступу, використання доносів сексотів, чи всип підчас заломання на тортурах арештованих. ВП переводив сам, або разом з УБП, МО, ОРМО, чи ВП ряд наскоків на поодинокі хати, ряд наскоків на села й облав на села й ліс. Підчас облав били населення, грабили в населення харчі й одяг, застрахували, переводили ревізії і в інший спосіб тероризували населення. Польське населення в селах охоплених вповні нашою діяльністю, трактують так само, як і українське. Облава на ліс була на вису одного вояка УПА, заловленого підчас облави в с. Себечеві.

Всі облави ВОП-у не дали ворогові поважних успіхів, але з нашої сторони було кілька жертв. Жертви були лише спричинені легковаженням цих стрільців наших партизанських метод боротьби, були або розконспіровані, або спали зверху чи перебували якраз в день облави в таких місцях, де не мали належного забезпечення. Заскочені вояки УПА завжди приймали нерівний бій з ворогом і звичайно гинули в бою. Було три випадки, що заскочені вояки УПА, відбиваючися від ворога й вбиваючи ворогів-втекли між хати, де ховалися в селян. Лише був один випадок, що вояки УПА, заскочені на спані, здалися ворогові живими. Та один пробуджений зі сну таки кинувся з руками на ворога, але впав приголомшений ударом кріса.

Намагання ворога, в цих двох зимових місяцях завдати нам болючі втрати, розбилося в поставу населення до ворога, підготованість до зими й чуйність та обережність підпілля.

УБП з Грубешова в терені діяло менше. Тактика діяльності УБП така ж сама як ВОП-у.

ОРМО. Ворог користаючи з незорентування польського суспільства в теперішніх відносинах і неясні та в більшості випадки пасивні поставі польського підпілля, почав з кінцем 1946 р. завязувати по селах прилягачого до нашого терену томашівського повіту та в селах під Грубешовом - ОРМО. Цілі ОРМО такі ж, як стрибків у Большевії. Мають поборювати підпільні рухи й боротьба з бандитизмом. Ці узброєні банди щораз більше даються в знаки ще покищо польському населенню і підпіллю. Ось як висло-

вився заступник рай. ВОП-у в принагідній стрічі з одним з наших членів, що прихильників уряду є зараз лише 10%, але вони теж опанували решту, що всі мусять робити так, як каже уряд. Зі сторони ОРМО вже було кілька випадків грабежі в українських селян коней.

2/. Вибори в Польщі: 19 січня в Польщі відбулися перші “сталінські” вибори. Вислід їх був згори передбачений. Переважаюча більшість голосів буде за “демократичним” блоком. Проте таки польсько-большевицький уряд почав вести на взір большевиків великого розміру передвиборчу пропагандивну нагінку. Вже цілий місяць грудень і січень до виборів їздили в терені спеціальні вишколені групи ВП, які вели по селах агітацію за “демократичним” блоком. До пропаганди завербовано всю адміністрацію. ВП і адміністрація поширювали масово агітаційні брошури, календарі й відозви. В терені діяло кілька пропагандивних груп ВП. [...] від усіх попередніх польсько-большевицьких, чи большевицьких військових одиниць, які до цього часу оперували в терені. Тим разом не грабили населення, старалися бути чемними, харчування купували за гроші, чи діставали з військових приділів. Навіть старшини ВП нотували попередні грабежі ВП чи інших формацій, які грабили населення, бо польсько-большевицький уряд має ці справи розглянути і покривдженим дати відшкодування. Але покривджених в кожному селі зголошується дуже багато. Населення вже настільки вироблено, що не вірить в наглу зміну, відносин або доброту ворога, а говорять про свої кривди лише тому, щоб доказати большевицьким підніжкам їхнє большевицьке обличчя і брехливість його пропаганди. На пропагандивних мітингах звичайно деякі селяни зручно й бисто “заганяли” пропагандиста в “сліпий” кут і компромітувано їх перед вояками ВП і населення. Пропагандивні групи за УПА мало питали і за нашим рухом спеціально не слідили. Робили вражіння “циролюбних”. Опісля виказалось, що разом з тими групами ВП були члени УБП, які рівночасно старалися в терені навязати донощицьку сітку.

Рівночасно з пропагандивними групами УБП чи ВОП дальше грабило й тероризувало населення, які немов би хотіли підкреслити, що це брехня, що говорять офіцери пропагандивних груп.

Сама процедура виборів була дійсно большевицька. До кожної волости перед виборами уряд прислав спеціально уповноважених своїх довірених, які як лише їм подобалося відбирали право голосу, кому хотіли. В долобичівській волости такий “уповномочений” позбавив права голосу навіть секретаря волости й родину самого війта. Підчас виборів по всіх виборчих дільницях були лише урядові листи. У виборчих льокалях і перед ними було військо й виборець підходив до стола, дістав в руку коверту з уже запханою у ню урядовою листою і йому лишилося подати лише своє ім'я і вкинути “голос” до урни. Окремих кімнат, ані суператок, де виборці могли б змінити листи не було. Був випадок, що виборці протестували проти такого переведення виборів і домагалися, щоб їм дати окрему суператку, де можна би було змінити голос. Їм старшина ВП дозволив, але зараз по вкиненню кар-

ток до урн арештували за “пропаганду у виборчому льокалі”. Зі всіх пунктів, де голосували, лише в Кристинополі населення дістало нелегальною дорогою листи Миколайчика, поза тим ніде не було.

Українське населення до виборів не йшло. Українці пішли до виборів з деяких сіл, найгірше загрожених терором ворога, щоби уникнути переслідування.

Польське середовище.

3/. До виборів у Польщі польське населення сподівалося, що дорогою виборів вдасться польському народові повалити теперішній польсько-більшевицький уряд, а установити інший на чолі з Миколайчиком. Але вже були поляки, хоч рідко, які тверезо оцінювали ситуацію, навчені хочби досвідом переводженого вже теперішнім урядом “референдум” в половині минулого року. Сталінський вислід виборів розчарував тих, що думали, що хоча більша частина послів з партії Миколайчика вийде до нового “парламенту”. Помимо того і по виборах польський народ не оцінив належно ситуації. Вірили, що Англія і Америка запротестують проти виборів у Польщі, їх не признають, змусять Росію і Польщу перевести ще раз під контролею Англії і Америки вибори, і тоді “блок” урядовий провалиться. Цим також потішало себе польське підпілля. Зараз ще польське населення потішає себе війською Англії і Америки з СССР і що в цій війні альянти виборять Польщі самостійність і то обовязково з границями на сході бодай з перед 1939 р. Видається досить дивним, що відповідальні провідні люди в Польщі чи то легальні чи в підпіллі ще й досі не здають собі справи з того, що Польща є зараз одною зі советських республік і теперішній період є закріплення московсько-більшевицької влади в Польщі. Дуже тяжко знайти поляка, який би розумів, що зараз одинокий шлях для польського народу це збройна боротьба проти сталінської кліки.

Моральний стан польського населення і підпілля – низький. Головна життєва ціль поляків – це “жиць і ужиць” і це є змістом їхнього життя. Грабіж, шмуть, “шабер” користування народнім майном це є питома великій більшості поляків. Це проявляється в теперішніх урядах, серед підніжжя і серед населення.

До нашого руху польське населення ставиться назверх добро й респектує нас, як силу. Мала частина поляків є щиро до нас прихильна. Загал поляків волів би, щоби нас взагалі тут не було. В те, що Польща буде по Збруч, майже ніхто не вірить, хоч би між іншим тому, що вже тепер українцям не дадуть ради.

Поляки, які живуть між українцями в селах опанованих нами /більша з них кількість була на заході/, щораз то більше “уподібнюються” до українського населення під кожним оглядом, навіть спосіб їх життя, думання є такий, як українців. В нашій боротьбі з польсько-більшевицькими чинниками консолідується з УПА. Виконують всі обовязки, які на них накладає наша визвольна боротьба.

4/. Українське населення.

Політично українське населення є добре вироблене й вміє собі влучно пояснити всі брехні ворога, та не дається ворогові зловитися на провокацію. Нашому визвольному рухові довіряє і з ним консолідується в боротьбі з окупантом. Населення орієнтується на третю світову війну, в якій всі держави підуть проти большевиків. Народ вірить, що ця війна вже буде скоро і в ній український народ в рядах УПА виборє собі волю. Українське населення до поляків ставиться з недовірям і вірить, що ще українцям прийдеться з Польщею воювати за свої землі. Ворог пускає що раз то нові поголоски про виселенчу акцію. Їх пускали урядові чинники, щоби стероризувати населення перед виборами, щоби українці йшли голосувати, й щоби відстрашити населення від співпраці з УПА. Також всякого рода пускають поголоски, щоби населення продавало збіжжя, бо й так військо, буде виселювати, то зрабує, або спалить. Ці поголоски сильно панікують населення, бо населення знає, що в зимі буде тяжко оборонитися перед виселенням, а до Большевії чи до “одзисканих земі польських”, ніхто їхати ніяк не хоче.

Наложені урядом тягарі й драчки населення, стягаючись дає. Але відчувається, що це робить лише, на те, щоб уникнути терору зі сторони ворога. За одинокий свій правильний уряд уважає командні чинники УПА і до них звертається за радою, чи з полагодженням всіх справ. Помічається, що населення вже перемучене довгою, тяжкою боротьбою в таких невідрадних умовах з ворогом, та хотіло би вже спокою, але в своїй державі. З нетерпеливістю вичікують війни, бо лише в цій війні ми виборемо волю. Дуже мало є таких, які би вірили, що вже так залишиться, як є, і тому радить вже перестати війну з Польщею, бо самі нічого не виборемо.

Шкіл в терені взагалі немає. Лише в кількох місцевостях відбувається приватне навчання, до якого уряд не хоче допустити. До ворожих шкіл, які є по ворожих осередках ніхто дітей не хоче відсилати.

Церкви обслуговують залишені в терені священники. Діяльність священників має характер виключно релігійний. Можна признати, що священство тепер старається свої релігійні обовязки супроти залишеного українського населення вповні виконати. Населення ще більш релігійне, як було перед тим. Польський священник Каня вже по селах не їздить зі своїми релігійними послугами для українського населення. Ще донедавна він говорив, що то його “людзі”, бо він їм видав римо-католицькі метрики /фалшиві/ підчас виселення.

Слава Україні. Героям Слава.

[Підпис]“П”

Машинописна копія. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 3, 122-123.

Summary

The “Informational Report” (Informatyvnyi zvit) covering the events of January-February 1947 in Hrubeshiv region, was probably written by “Proton”.

**Суспільно-політичний звіт.
(Грубешівщина)**

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД за місяць лютий 1946.

Большевики

Большевики надалі стараються посилити ворожнечу між українцями і поляками. Натомість своєю поведінкою стараються якнайбільше приєднати для себе українське населення. Реалізують це при помочі терору УБП, ВП і МО. Також при помочі НКВД і УБП намагаються нав'язувати донощицьку сітку і провокації ліквідувати визвольний рух українського народу. Вище згадані висновки можемо ствердити фактами, розглядаючи докладно їхню політику.

Большевицький уряд у цьому місяці приготовляється до виборів у Польщі. Адміністрація переводить перепис населення, при чому українців уважається не як націю, лиш поставлену під рубрику "інші".

НКВД і НКГБ: — Від половини цього місяця в терені долобичівської та хоробрівської волостей оперує відділ НКВД в числі 80 люда. До диспозиції мали 7 верхівців. Квартирували в Угринові, звідки випадали на села згаданого терену. Ніччю і днем переїжджали по селах, перепроваджували ревізії в підозрілих хатах, де шукали дуже докладно, ловили людей, а підозрілих їм відсилали до Грубешова, а інших по переслуханні звільняли додому. Підчас слідства обходяться дуже делікатно, не б'ють лише стараються приговорити до серця.

Після бою в с. Войславичах з підвідділом Крпки з Грубешова прибуло ще більше енкаведистів і через дві ночі і два дні пенетрували терен, шукаючи за раненими повстанцями. По терені їздили більшовики і малими групами. Ночами робили засідки на дорогах і під селом, щоб у цей спосіб заловити переходячих зі згаданого підвідділу повстанців. Уночі заходили до підозрілих хат і переводили труси. (Варто згадати, що після цього бою стрибок Мамалига десь пропав і вже не їздить з ними). Ця група оперувала в слідуючих селах: Угринів, Тудорковичі, Старгород, Печигори, Вйславичі, Ниновичі, Павловичі, Гонятин, Нисмичі і Долобичів. НКВД під час своїх випадів на села користується матеріялами УБП. Мали також нові матеріяли від донощиків, але в малій мірі. Загально питають за тими самими людьми, що питало УБП під час свого постою в Угринові. Під час поїздок на села з населенням стараються обходитися дуже делікатно, неграбують, хоча були випадки крадежі. Агітують, що населення виїздило за Буг, мотивуючи це тим, що тут переховується багато "бандеровців". Однак між енкаведистами є люди, які намовляють, щоб не виїздити. Національний склад цього відділу НКВД — це переважно татари, грузини, калмики і інші кавказькі народи. Українців майже зовсім немає. Згаданий відділ з початком березня вибрався до Грубешова.

НКВД, яке має свій осідок в Томашеві, переводило облаву в північно-західних селах белзької волости, в південно-західних селах варяжської во-

лости та в селах тарношинської волости. Ця група перебувала в терені в числі до 170 люда. Квартирували кілька день в с. Корчміні. Днями переходили села: Будинин, Василів, Хлопятин, Переводів, Жнятин, Хохлів, Гільче і Ліски, а де зхахопила їх ніч — заквартировувалися. В заданих селах стріляли людей перед ними. Молодих людей (без винятку) арештували і на місці постою переслухували. Деяких звільняли, а знова інших відставляли до Томашева. Під час слідства питаються, хто є станичним, чи в селі часто квартирує військо і т.д. Ця акція не дала поважного успіху, хіба вдалося їм заангажувати нових людей як донощиків. Варто згадати, що цей терен, де оперувало згадане НКВД, є найслабшим щодо донощництва. Нових матеріалів вони не мали, лише стараються щойно нав'язати нових донощиків.

Першу облаву в Корчміні НКВД переводило разом з УБП з Томашева на чолі з Драбінським (шеф УБП).

НКВД з погранзастав з-за Буга переводили облави та наскоки на села: Ульгівок, Теляж, Гордиловичі. Облави перепроводжували звичайно над ранком. Всіх молодих людей зганяли до публичного дому і питалися за підозрілими людьми. В підозрілих хатах переводили докладні ревізії. З населенням обходилися досить можливо. Мали нові матеріали від донощиків. Арештованих забирали зі собою за Буг.

Загально всі частини НКВД, які перепроводжували на нашому терені облави, стараються з населенням обходитись добре. Провокацією і донощництвом намагалися ліквідувати наш визвольний рух.

Поляки.

Польське населення: — Польське населення на нашому терені є прихильне АК. Живуть надіями, що скоро буде англо-совітська війна і в цій війні Польща здобуде собі волю. Одні говорять, що під час виборів 1945 р. наша візьме верх АК і вже буде мир. Таких що орієнтуються на польсько-більшевицький уряд є дуже мало. До них належить всяка біднота, т. зв. форнали і інші конокради та яких більшовикам вдалося брехливою пропагандою здобути. З таких типів рекрутується МО, ВП, УБП та польсько-більшевицька адміністрація. Вони хочуть, щоб якнайскоріше звідси українців виселити.

Загально все польське населення, коли чується безпечним тоді до українців ставиться ворожо, а ті, що не чуються безпечними, виявляють себе прихильниками українського населення. Ті що хочуть вільної Польщі, до українців і до підпільного нашого руху наставлені добре. На нашому терені помічається вплив польської пропаганди через населення польських родин в українських селах (прим., в Русині на 600 люда українців, є 100 люда поляків).

Адміністрація: — В цьому місяці не помічається жодної зміни в адміністрації. Надаліше ведуть пропаганду за нормалізацію польсько-українських відносин. Прим., це було помітне в белзькій волості після палення Перемислова ВП, де на сесії солтисів польський священник (вахміст) і поручник і деякі близькі інтелігенти рішуче виступили проти тих, які те-

роризують цивільне українське населення. Виходить з того, що УБП робить свою терористичну роботу, а адміністративні чинники лагодять пропагандою.

Адміністративні власті стараються в пропагандивний спосіб з'єднати собі якнайбільше українського населення і якнайскоріше вкорінитись зі своїми польсько-большевицькими урядами між українців.

Адміністрація робить nadalьше натиск на контингент у 100%. Стягнення контингенту перебрало вже ВП. Від контингенту звільнено селян, які зістали під час війни спалені. Також перепроводжувано перепис населення, при тому ділять населення на три групи: перша до 18 років, друга від 18 до 60, а третя понад 60 р. Адміністративні власті в терені над шкільництвом не мають найменшого нагляду.

Поліційні чинники: — Стан поліційних станиць і кількість людей є той самий як в минулому місяці. Станиці: Варяж, Белз, Кристинопіль і Забужжя почали активно діяти на протиукраїнському відтинку. Разом з УБП тероризують українське населення та провадять розвідку. УБП має свій осідок у Грубешові та Томашеві, а своїх працівників при ВП, МО, які керують терористичними облавами, ведуть розвідку і перепроводжують слідства. Варто згадати, УБП і НКВД дуже тісно між собою співпрацюють.

ВП — Стан ВП в нашому терені такий самий, як попереднього місяця. До Белза до того приїхало до 180 люда ВП. Частина заквартирувалася у Жужелі до 50 осіб, частина в Виткові і Белзі. Згадане ВП досьогодні не переводить терористичних облав, лише обмежуються до розвідчих дій. Харчування дістають зі сіл Белзької волости. Команант цього куреня — майор (москаль). Старшини ВП є жида, москалі, або поляки з СССР. Рядовики походять з Волині, Галичини, або шумовиння з краю. До українців наставлені ворожо в наслідок шовіністичного погляду. Помічається малий процент АК. Умундурування мають польське і німецьке — летунів. Зброю — російську і німецьку, взуття по більшій часті мають дрәне, або гумові чоботи. Їхнім завданням нібито ма бути охорона границі.

ВП з Варяжа 250 люда в першій половині місяця найбільше тероризувало українське населення. Облави, які переводило ВП, ніби були звернені проти нашого руху, але фактично воно тероризувало українське мирне населення, закидаючи йому бандитизм, мордування польських родин, співпрацю з бандерівцями.

ВП на поблизькі села ідуть малими групами грабувати, а дальші села ідуть звичайно від 100-159 осіб. В підозрілих місцях ідуть розстрільною, або висилають розвідку. Вночі пильнують себе, а вдень виїжджають у терен. ВП з Варяжа в цьому місці оперує разом з ВП з Голубя. Між вояками завважається брак дисципліни, не слухають своїх старшин. Під час поїздок у терен крадуть і грабують, не зважаючи на те, що формально є заборонено.

Облавами, які переводило ВП керує УБП. До помочі дій УБП являються ще майже всі станиці МО, які з наказу УБП ведуть розвідку, або разом з ВП перепроводжують терористичні облави.

Вп загально на нашому терені є у Варяжі до 250 осіб, в Белзі від 250-300 осіб. При кінці цього місяця до Угнова приїхав один курінь війська, мабуть що в цілях виселення.

УБП: — Має побудовану сітку донощиків, до яких висилає агентів, або контактується під час облав. Під час облати найбільше шукають у підозрілих місцях. З населенням обходяться в звірський спосіб: б'ють кого попаде, не минаючи жінок, дітей і старців. Всі молоді звичайно ховаються, або втікають на сусідні села. Вояки з ВП грабують, що попадеться під руки, а також арештують молодих і кого подобається, яких забирають до Варяжа.

Під час слідства страшний спосіб б'ють, закидають бандитизм. Питаються, хто має криївки і в кого квартирує військо, і потому змушують до підпису заяви. А арештованих, на яких мають якісь докази, відсилають до Грубешова.

Українське населення.

У зв'язку з посиленою акцією ВП в першій половині місяця, а в другій половині акцією НКВД та масовими арештами і паленням сіл — населення дещо заломилося. На денному порядку можна почути стогнання: "Що то буде дальше, що з того вийде" і т.д. Воно не бачить жодної реакції з нашої сторони, (а часом і невдачу). Населення є дезорієнтоване, нетерпеливо жде третьої війни, яка мала би принести нам перемогу, та довго мрійливий [виріаний] мир. Говорять, що краще було б переживати военний стан ніж такий, що сьогодні панує. І так населення свято вірить, що з весною має бути велика зміна. Не вірить, що до третьої війни скоро прийде, бо Англо-Америка не чуються на силі й тому на конференціях все лагодять компромісово, ніби загрожені є більшовиками. Однак революційним шляхом без третьої війни буде тяжко нам здобути УССД.

Вища верства українського населення все цікавиться проблемою [ситуацією] серед культурного світу. Захоплюючо сприймає політичні вістки, які згадують про нас. При кінці місяця почала голосно кружляти вістка про виселення до ССРСР. Тверда постава українського населення вказує на те, що за всяку ціну не вийде, хіба будуть виганяти силою. Воно розуміє, що це більшовицька політика нас знищити, а тим більше самостійницький рух. Також є упереджене від селян, які були виселені осінню, а пізніше деякі вернулися та розказували про тамошній рай. Українське населення одобряє прихильне ставлення до українського підпільного руху. Вірить в правильність ідей та допомагає на кожному кроці чим може.

До теперішньої польської держави та до поляків, незалежно від політичних переконань, ставиться ворожо, за винятком АК, до якої ставиться з резервою. Знаючи, що такий балаган, який панує в терені і польській державі є режисерований більшовиками, і тому більшовицькі намагання приєднати для себе українське населення є безуспішне.

Матеріально населення є дещо вичерпане, але не всі, нарікає на брак одежі, взуття і що з тим можна було б порадити, якби не контингент.

Загально

Загально українське населення щораз то більше цікавиться політичними вістками, хоче спокою і жити вільним життям. Вірить, що вже недалекий кінець цих тепінь.

Слава Україні!

Андрій

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 68–69.

Грубешівщина

Постій, 10.4.1946 р.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за місяць березень 1946 р.

Большевики

Характеристика: — Цей місяць позначився початком поважніших дій, тому що большевизм не може зацепитися в нашому терені. Політика його є спрямована аж до цілковитого знищення нашого підпільного руху так і до покінчення з національною одиницею українського населення цього терену. Таке завдання большевизму почалось здійснюватися способом паралізування нашого руху групами НКВД і початком виселенчої акції, яка завершила хитру політику большевиків.

Виселенча акція: — Виселенча комісія в числі 5 осіб разом з охороною ВП в числі до 150 осіб, почали виселенчу акцію зі сіл над Солокією (Корчів, Стаї) та Угнова. Виселенням командують виселенчі комісарі. До села, яке підлягало виселенню, приїжджало ВП разом з підводами, на які ладували селянське майно і разом з людьми відставляли на станцію Угнів. Таке виселення було примусове, бо комісарі разом з ВП приходили до господарів і питали, чи вже готові до виїзду. Тоді казали фірманам майно селян ладувати на підводи і так відставляти на станцію. Населення цих сіл піддалось виселенню, не ставивши великого опору. Воно не було приготоване і шкодували кидати своє майно, а акції не піддатись, хоча така можливість була. Підчас цієї акції ВП населення не переслідувало, старалися лише вивезти на станцію майно всіх родин, за якими люди йшли самі.

В Угнові комісарі старалися здобути підпис родин, які перебувають на станції, тоді ці родини вивозять до Рави Руської. На станції населення не дуже хоче записуватись, але щоб не лишати своїх речей, потрохи записується і наші ждуть.

По селах варяжської волости два комісарі (большевицькі) і два комісарі (польські) з охороною 80 люда ВП переводили пропагандивні мітинги в справі виселення. Під час таких мітингів населення одверто заявило, що не хоче виїздити і не погоджується виконувати зарядження польського уряду.

Дня 23.3.46 р. почалась виселенча акція в селах північної частини нашого терену. Цього дня два батальйони ВП з Варяжа (до 200 осіб) разом з підводами варяжської, хоробрівської і долобичівської громад наїхали виселювати Космів (Холмщина). Виселенням командувало два комісарі (большевицькі, Іванов (майор) головний і його підреферент Сіров. До помочі ще мають двох комісарів (польських).

Село Космів начислює 60 родин, з чого 16 родин не було записаних на виїзд, а решта були записані ще в 1945 році. Тепер були всі змушені ладуватися на підводи зі своїм майном, яких під охороною ВП відставляли на станцію Вербковичі, а звітам до Рави Руської через Угнів.

Населення цього терену не хотіло виїжджати. Найбільший опір ставили родини, котрі не були ще записані. Опір цей був поборюваний через ВП, яке вживало побоїв і інших методів. Були випадки, де господарів прив'язували до підводи і так тягнули за підводою, заки погодилися виносити своє майно і виїздити, тоді відв'язули.

Комісар Іванов підчас цього виселення був дуже активний і його всі боялися. Якщо хтось з вояків не наганяв селян виносити майно, то він його бив. До помочі виселювання були ще підводи з-за Грубешова (поляки), які навіть нераз втікали з цілою підводою збіжжя в тісних вулицях Грубешова, або стягали з підводи збіжжя з мішками.

При кінці цього місяця почали виселювати інші села Холмщини, як: Сліпче, Чомів, Черничин, Масломичі, Козодави. Селяни зі згаданих сіл старалися всіма способами втікати на села Сокальщини, щоб лише не виїздити до СРСР.

НКВД і НКГБ: — В цьому місяці почали поважніше загрожувати і паралізувати наш рух. До цього є спеціально призначені групи НКВД, з яких одна має осідок в Грубешові, а друга в Томашеві. Крім цього рідше проявляє свою діяльність НКВД з погранзастав. Рейдуючі частини НКВД примінують різних тактик для поборювання нашого руху і тому до [них] тяжче пристосуватись. Томашівська група НКВД проявляла свою діяльність в першій половині цього місяця.

НКВД в числі 2000 осіб ранком перейшло с. Василів і заквартирували в Будинині. Спочатку село обступили, пізніше ввійшли. Переводили докладні труси в підозрілих місцях, бо мали зі собою місцевого сексота. Під час ревізії забрали 21 людей. По переслуханню всіх звільнили, а задержали трьох мужчин і одну жінку. В селі грабували деякі речі, харчі до кухні і забрали два коні, які були власністю повстанців. На другий день ранком пішли до Щепятина. Тут ходили по хатах, арештували кількох людей, яких незабаром звільнили і пішли на Миців. У село ввійшли з двох сторін, де нічого не знайшли. Перейшли розстрільною лісою, який недалеко знаходився. В ліску зловили одного господаря, який вертав з Вишлова (його по переслуханню в Хохлові звільнили). Пішли в напрямі Довжнева. В селі зловили трьох господарів, яких по переслуханні в Хохлові звільнили. В Хохлові згадане НКВД заквартирувало з одного кінця. В селі нічого не робили, лише арештували

кількох господарів і місцеву учительку, яких на другий день по переслуханні звільнили. З Хохлова подались через Жнятин, Переводів, Василів до Кривиці, де заквартирувалися. Ціль цього рейду бу[ла] стрінутися з нашими відділами, знищити їх та натрапити на гнучкий елемент, з якого вдалося б [з]робити сексотів.

НКВД, що квартирувало в Кривиці, прибуло до Щепятина розстрільною і заквартирувалось на два дні в кількох хатах. З хат виганяли людей. В селі арештували трьох мужчин, яких по переслуханні звільнили. В селі були випадки крадежі і грабунки дробу. Зі Щепятина розділилися дві групи. Одна група в числі до 60 осіб перейшла села, як: Корчмин, Будинин, Хлопятин, а друга до 100 осіб пішла на Василів і Ріплин. За кілька днів ці дві групи зійшлися в Переводові, де заквартирувалися в кількох хатах. З цих хат повиганяли людей. В селі переводили ревізії, але зрідка. Стійки тримали лише коло місць постою. Ходили по селі, просили горілки і сала. В селі квартирували 4 доби і відійшли через Кривицю, Василів, Щепятин, Тарношин до Угнова. Більше ця група ніде не виступала в цьому місці.

Грубешівська група НКВД заквартирувала в Угринові. На початку місяця зробили наскок на Войславичі, де обскочили підозрілі хати, які мали на списках. Переводили докладні ревізії в підозрілих і сусідних хатах. Арештували 4 особи (в тому 3 жінки), яких по переслуханню в Угринові звільнили, а хлопця відставили до Грубешова. Йому закидали приналежність до ОУН. Поквартирували ще кілька днів, відїхали до Грубешова.

Грубешівське НКВД в числі 200 осіб прибуло знова до с. Жнятин, де заквартирувалося. Поза селом держали стійки, та за ті села нікого не випускали. Пішли на доказані місця, де були бункри. В цих бункрах знаходилися повстанці з відділу, та місцеві жінки і мужчини. Мужчин всіх замикали до льоху, а жінок придержували в хаті. За кілька днів по переслуханні звільнили жінок і мужчин. При слідствах був присутній стрибок "Володя", який спеціально прийшов з ними до цього села, бо знав найбільше криївок і організаційних людей. І так, за потвердженням згаданого стрибка "Володі" й інших людей, які підчас переслухання всипали організаційних людей, арештували 5 осіб, яких шостого дня відставили до Грубешова.

Згадані енкаведисти ніччю ходили попід хати і підслухували. При тому крали гуси, кури і т.п. В перших днях робили докладні ревізії, в підозрілих, або показаних хатах. Такі ревізії тривали в підозрілих хатах через 4 год. Рубали підлоги та стіни, підрізували стовпи в stodолі і т.п. На четвертий день стягнули зі села стійки і вже ревізій не перепроводжували. Їздили по полях за магазинами, де викопали магазин з харчами, мундурами і зброєю. Після 6-ьох днів всі вибралися до Варяжа, звідки одна частина відїхала до Грубешова, а друга в числі 80 осіб (в тому 15 верхівців) прибула до Угринова, де заквартирувалася. В селі ходили по хатах і провірювали стан родин. Ніччю тримали по дорогах при вході до села застави і ходили стежі. На другий день робили докладні ревізії в підозрілих хатах, де викидали солому на двір. Арештували трьох людей, яких по переслуханні звільнили. Ночами

робили засідки на перехресних дорогах і при вході до села. Після трьох днів від'їхали до Грубешова.

НКВД з погранзастав поважніших діяльностей не проявляла. Погран-застава зі Сокаля лише один раз була в с. Завишні, де ходила по хатах тих людей, які були ще в січні арештовані. Арештували 3 особи, яких забрали зі собою до Сокаля.

Поляки

Польське населення: — Польське населення, яке замешкує переважно в містах і там, де чується безпечно. Загально всі поляки є різних політичних переконань, через що діляться на різні партії. Більша частина польського населення є охоплена впливами АК (належить до ПСЛ). Вони в найбільшій мірі орієнтуються на еміграційний уряд у Лондоні, та переконані, що в коротці назріє збройний конфлікт між Англією і совітами. Польща матиме самостійність. Польське населення до большевиків та їхньої господарки в краю є наставлене ворожо. Найкраще це можна запримітити в розмовах з поляками, де вони різними словами натякають, що вони хотіли б, щоб большевики кожної хвилини опустили терен Польщі.

Польське населення, яке охоплене впливами АК, є проти виселення, а натомість шумовиння, з якого рекрутується МО, ВП, УБП і яке входить в склад ППР, змагає до того, щоб якнайскорше відси виселити українців. Загально польське населення живиться зі "шмуґлярства". Моральний стан дуже низький. Щораз то більше зростає зацікавлення політичними вістками. При кінці цього місяця широко ходила поголоска про війну між Англією і совітами серед поль[ського] населення.

Адміністрація: — Адміністрація знаходиться по більшій часті в руках людей скомунізованих. Їхнє ставлення до українського і польського підпільного руху є вороже. Склад адміністрації такий самий, як в попередньому місяці. Польські урядові чинники на нашому терені провадять грабіжницьку "політику". Їх ціллю є якнайбільше стягнути м'ясного і збіжжевого контингенту. До цього вживають різних метод застрахування. Таким чином лишивши українське населення без засобів на життя, хочуть його виселити. Адміністративні власті в звітному місяці головну увагу присвятили стяганню м'ясного і збіжжевого контингенту в 100%. Стягали військовий податок (на середнє село припадало до 100,000 зол.).

Поліційні чинники: — МО по волостях є від 7-15 осіб. Всі станиці МО на нашому терені не виступали активно на протиукраїнському відтинку. Станиці Белз і Варяж є наставлені ворожо, бо чуються безпечними і внаслідок польського шовінізму МО виконувала всі накази адміністрації. По деяких селах приїздили з місцевими поляками по польські речі, які залишилися з весни 1944 р. МО в більшій частині є охоплена впливом АК.

УБП має свій осідок в Грубешові, а працівників своїх при МО і ВП, звідки тягне розвідку. Працівники УБП при ВП в звітному місяці не проявляли жодної діяльності крім розвідки. Облав не перепроводжували ніде.

В.П.: — Стан ВП в нашому терені є такий самий, як в минулому місяці. ВП, яке стаціонує в Варяжі (войско випадове) в звітовому місяці не переводило терористичних облав. В терен виїжджали, щоб дещо награти. Також виїжджали в терен, як охорона комісара, який переводив мітинги в справі виселення в згаданій волості. При кінці цього місяця один батальйон з Варяжа (до 200 люда) виїхав на Грубешівщину, де був затрунений при виселенню с. Космова, Черничина, Масломич, Козодав, Чомова та Сліпча. В Варяжі лишилося до 150 люда ВП, яке охоплене впливами АК. Підчас виселення намовляли селян, щоб не виїздили вояки з ВП, які походять з Волині і Галичини, дуже мстяться над селянами під час виселення.

ВП, яке стаціонує в Белзі і Жужелі, являється охороною пограниччя. В терен часто виїздить, щоб дещо пограти. Активної діяльності не проявляють. Серед ВП помічається деморалізуючий вплив війни. Компанія ВП складається від 20-25 люда. На кожную компанію припадає по 2 діхтарови, 15 ППШ, а решта кріси. Кожен вояк фасує що 5 або що 10 днів 6 дкг макарону, фасолі, круп, м'яса, сала, риби, солі, муки, цукру і 105 шол. місячно, денно 10 штук папіросів. Серед ВП поміщається малий процент АК. До українців і до підпільного руху обох народів є наставлене ворожо. Варто згадати, що ВП, яке стаціонує в Угринові, кілька разів приїжджало на села нашого терену грати селянське майно, при цьому били селян.

Українське населення.

У зв'язку з виселенчою акцією, яка від половини місяця стала бути актуальною, українське населення є стривожене, одначе одверто заявляє, щоб навіть примусово викидали, то всеодно не поїде, потішаючи себе надходячою весною, яка являється для нас першою обороною перед виселенням. Одначе тяжко передбачити, щоб населення не виїхало, коли під час виселення ворог вживав найгостріших метод. Першою такою опорою, що населення спинає перед виїздом, це є те, що воно знає про життя в УССР та долю переселенців Холмщаків. В більшості орієнтується на близький початок англо-совітського збройного конфлікту. На денному порядку чується щораз то голосніші балачки про третю війну. У зв'язку з цим що раз то більше зростає зацікавлення політичними вітками. Інформації про політичні вітки одержує від нас та читає польську пресу (видання УЄН). Українське населення до нашого підпільного руху ставиться добре і помагає чим може. Коротко очеркуючи українське населення терену, то воно хоча й прихильно ставиться до УПА і співчуває нам, одначе коли прийдеться дати поміч чи взяти активну участь у визвольній боротьбі, то воно старається [ухилитися], мотивує, мовляв, щоб легше пережити підчас тяжких обставин та схоронити життя сина, дочки, чоловіка і т.д. Дуже критично ставиться до зарази сексотства і зрадництва, говорячи, щоб не ті зрадники, то ми були б напевно сильніші в два рази більше, як тепер. Цей терен можна поділити на дві частини, а саме: терен, де більше проявляється наш рух, де населення є більше свідоме, і терен, де менш проявляється наш рух і насе-

лення менше свідоме, та менше зорієнтоване. Більше свідомі нарікають на большевиків та на теперішній уряд, а менше свідомі і ще до того матеріялісти, котрі бажають не боротьби за волю, а спокою, не вірять в здобуття УССД, мовляв, що зроблять ті партизани проти такої великої большевицької держави. Загально можна сказати, що українське населення є проти такого порядку, який заводять большевики. Матеріяльно, населення щораз то більше вичерпується, нарікає на брак одежі, взуття, а переважно ті, котрі зістали спалені, чи ограблені підчас тієї війни. Товари першої потреби та товари на убрання, цукор дістають від "шмуглярів" і з кооператив, котрі останньо почали розвиватися. У зв'язку з голосними вістками про третю війну українське населення, потішаючи себе, що вже скоро буде кінець тих терпінь і ворог не вспе їх виселити, говорячи, що весною прийде поразка для ворого на всіх відтинках.

Слава Україні!

Андрій

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 70-72.

Грубешівщина

Постій, 11.5.1946р.

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за місяць квітень 1946 р.

Большевики.

Большевики у звітному місяці надалше старалися ліквідувати та скомпромітувати український самостійницький рух. До цього вони приміняли гостріших метод, як в останніх місяцях, не зважаючи на свою опінію. Найбільшим ударом, який мав би спричинитися до ліквідації нашого руху, примусове виселення, яке большевики в тому місяці розпочали в широкому розгоні. Це вже здійснюють через своїх старшин з ВП та польсько-шовіністично наставленими [елементами], з яких рекрується ВП і МО. Між українцями, а поляками надалше поширюють антагонізм.

Виселенча акція: — Звітовий місяць проходив в терені під знаком насильної виселенчої акції, що її започаткував ворог від початку цього місяця. Рівнож цю акцію спрямовано на знищення українського визвольного руху й його збройних відділів в терені, щоби в цей спосіб підірвати підставу для існування на тих теренах нашого руху. Для постороннього глядача тяжко було додуматись, що справа виселення є спеціально організована большевиками, бо большевики на цьому терені ніде не брали безпосередньої участі у виселенчій акції крім виключно большевицьких висланців, які повибрані по-цивільному і які стараються при кожній нагоді показати себе оборонцями. Тому українське населення вважає виселенчу акцію виключно справою поляків.

Сили ворога, що беруть участь у виселенчій акції протягом звітового місяця виносили в цьому терені в середньому не менше як 1300 осіб. Починаючи від початку акції того місяця вдалося ворогові виселити насильно слідуючі українські села: Опільсько, Бояничі, Гатовичі, Конотопи, Савчин, Безеїв, Жужіль, Витків, Мошків, Тушків, Белз, Забужжя, Махнівок, Корчмин, Щепятин, Тарношин, Кривиця, Миців. Всі села Белзької волості, крім Мицева, виїхали без більшого терору. В Тарношинській волості в кожному селі залишилися певна кількість мішаних родин. Одначе наразі точного стану не можна подати, бо він ще не усталізований, а з решти виселених сіл не лишилося нікого, виїхали всі. Методи, які стосував ворог при виселюванні українських сіл, були різні. Він почав насильно виселювати з трьох пунктів, вишукуючі найм'якші місця, а саме: Угнівщина, Белзчина та Хоробрівщина. Найбільше переводилося це в цей спосіб, що ВП несподівано приїжджало до села, заповідало населенню за певний час бути готовим до виїзду. До своєї диспозиції мали підводи, а в Хоробрівській волості авта. Після такого наказу ВП розбігалося по селі, били селян, не минаючи жінок, старців, ні дітей, і тим способом змушували ладувати майно на підводи. На одно господарство звичайно приділювали по 2-3 підводи. При тому грабили і так під конвоєм везли до виселеного пункту на станцію, де скидали їх під голе небо. На виселенчих пунктах змушують різними методами підписувати заяви про добровільний виїзд. Таких, які одверто заявляли, що не поїдуть, немилосердно б'ють, граблять, навіть були випадки, що застрілили (в Конотопах). Траплялися нечисленні випадки, де вояки ВП агітували проти виселення, або переховували людей в соломі, не пускаючи нікого до стодоли.

Після насильних метод виселення, українське населення, бачучи долю і терор ворога інших виселенчих сіл і вважаючи, що спротив нанищо не здається, виїжджає без більшого натиску зі сторони ворога. Це найбільше помічається у всіх прикордонних селах, де населення не має місця до утечі, чи іншої активної оборони. Варто згадати, що с.с.: Жужіль, Безеїв, Махнівок, Тушків, Витків, виїхали без жодного опору.

До так нагального виселення українців з цього терену в поважній мірі причинилось польське шумовиння шовіністичного наставлення з яких рекрутується МО, ВП і цивільне населення, засліплене большевицькою пропагандою.

На кожному виселеному пункті знаходиться виселенча комісія. І так, на Забужжі є три особи виселенчої комісії, (Іванов, май., Біловусов і один поляк). Їхньою охороною являється до 30 осіб. Ця комісія раніше виселювала в Угнівщині, а тепер перенеслася до Белза, де починала свою роботу. Деякі села, котрі з мусом підписали заяви про добровільний виїзд — вже виїхали. Їх скидають зараз на першій станції за кордоном і там сокальське НКВД переводить т.зв. сортіровку.

Загально ситуація в терені є дуже напружена. Українці, що ще лишилися, бояться виселенчої акції, де не бачать вихідного положення — після таких метод виселення. Ворог почав виселенчу акцію в різних місцях терену. На

перший план вибрав слабші села, де не сподівався рішучого спротиву. Наша протидія і опір населення при таких методах встигли дуже мало запобігти.

НКВД і НКГБ; — В звітному місяці оперувала сотня НКВД з Грубешева в числі до 120 люда, та НКВД з Томашева в числі до 200 люда.

Грубешівська група оперувала в нашому терені майже цілий місяць. До своєї диспозиції мали 25 верхівців. Оперували по селах Варязької, Долобичівської і Белзької волости. Днем і нічю насакаували на села, перепроводжували труси в підозрілих місцях, шукаючи дуже докладно. Також переводили часті облави. Найважлишу ролю при таких операціях відігравали кіннотчики, які при вході до села, перше окружували село, а хто втівав, того доганяли та на місці стріляли, або мордували. Ця група часто мінjala місця постою, на ніч заквартирували в кількох хатах, виганяючи з хати людей. За селом в підозрілих місцях робили засідки. Оперувала в таких селах, як: Довжнів, Жнятин, Переводів, Ліски, Миців, Себечів, Пивовщина, Мошків, Гонятин, Павловичі, Ниновичі, Нисмичі, Угринів, Тудорковичі, Шихтори, Войславичі, Хоробрів, Городиловичі, Ульвівок, Старгород, Долобичів. По деяких селах перебували по кілька разів.

До поборювання нашого руху вживає т. зв. партизанської тактики. При перемаршах зі села до села ціла група розтягається на яких два кілометри дороги., щоб унеможливити успіх засідок. Нічю та днем діляться на кілька груп, які дістають окремі завдання. Часто по терені їздить по кілька верхівців і ведуть розвідку.

Також їхні значіння в тому, що майже кожний НКВД-ист є обізнаний з тереном і людьми, на якому вони оперують. Найважлише, що знають майже всіх підозрілих людей, місце, чи села, де вони можуть перебувати. При таких наскоках та облавах згадана група частинно мала успіхи. Під час облави в Переводові до большевиків пристав стрибок “Самостійний” з відділу Крапки. Він видав деяких організаційних людей, кривки і т.п. Зараз він неактивний. Варто згадати, що грубешівське НКВД вживало більше радикальних метод, не зважаючи на свою опінію. Без жодних причин палили села. Таке ставлення большевиків до українського населення мало певну ціль, щоб в цей спосіб його зневірити в наш визвольний рух (частинно мали успіх). На кожному кроці населенню говорили, щоб виїздили до ССРСР. В цьому випадку себе мали за оборонців і опікунів. Моральний стан низький. Є випадки крадежі, носяться брудно, з населенням обходяться як дикуни.

Друга група НКВД з Томашева перебувала один раз в першій половині місяця в селах Тарношинської і Белзької волостей, а саме: Тарношин, Щеп'ятин, Махнівок. в Будинині і Хлоп'ятині квартирували — Переводів, Василів, Кривиця. Під час постою переводили докладні труси, при тому крали дрібні речі. Населенню говорили виїздити до УССР. Ця група не мала великих успіхів. Моральний стан є гірший від Грубешівської.

Акція НКВД була спрямована виключно на ліквідацію нашого руху, та допомагала у великій мірі при насильно виселенчій акції, паралізуючи наш рух.

Поляки

Польське населення: — Загальне є наставлене проти большевиків і ненавидить большевицьких вислужників. У зв'язку з виселенчою акцією польське шумовиння тішиться, що прийшла нагода помститися і що буде можна осісти на тих місцях, звідки українське населення виїде. Воно є невимовно вдоволене, користаючи з грабункових акцій і надіючись на остаточне зліквідування загрози зі сторони українців. Разом з ВП їздять грабити селянське майно та показувати їм над ними мститись. Одначе свідоміша і більш політично вироблена верства польського суспільства є проти виселення. До шумовиння чують невимовну ненависть за брання участі в грабункових акціях. Польське населення загально живе зі шмуґлярства та з грабункових акцій.

Адміністрація: — В усіх волостях стан такий самий, як був в минулому місяці, крім волости Долобичів, яка була нами зліквідована. При кінці цього місяця до згаданої волости настановлений війт, який є затверджений старостою. Адміністративні власті старалися надалше стягати якнайбільше контингенту. З початком виселенчої акції, то є від поповини місяця, майже всі волости заперестали свою адміністративну роботу. Назагал адміністрація не зоче вмішуватися в політичні справи. Варто згадати, що війт Хоробрівської волости Кунах відограє найбільшу ролю при виселенчій акції, з якого населення цієї волости зараз невимовно нарікає.

МО: — Стан Мо такий самий, як в минулому місяці. Станиці: Варяж, Забужжя, Хоробрів, Белз з початком виселенчої акції стали бути активними на протиукраїнському відтинку, користаючи з охорони ВП, яке там квартирує. Разом з ВП їздять виселювати тероризувати та грабити українське майно, арештують людей, яким закидають грабунок польського майна та вбивство поляків 1944 року.

Станиці: Корчів, Долобичів, Кристинопіль майже зовсім не беруть участі в грабунках чи арештах. Бувають випадки, де інформують, або допомагають. Варто згадати, що шукають причини, щоб ограбити. Станиця МО Долобичів від зліквідування нами не існує.

УБП в звіттовому місяці не переводить загальних арештувань. Своїх працівників та розвідників має при ВП, МО, які провадить розвідку. Облавами як звичайно керує УБП.

ВП: — В зв'язку з виселенчою акцією стан ВП значно збільшився. В Варяжі квартирує один батальйон Люблинського полку (180 люда), на Забужжі один батальйон (220 люда). Це батальйон, що виселював північну Грубешівщину. В Белзі є до 800 люда. В Угнові тепер квартирує до 100 осіб, а решта виїхала до Белза. До цього ще знаходиться ВОП: (Войско Охорони Пограніча). На Забужжі 30 осіб, в Жужелі 52 осіб, в Белзі 30 осіб, в Угнові 30 осіб. ВОП є спеціально призначений для охорони границі. Він ще недобре зорганізований.

ВП в нашому терені є спеціально призначене на переселення українців та ліквідації українського самостійницького руху. Поміж ВП є симпатика та

члени АК є симпатики та члени Ак, які агітують проти виселення. Серед ВП чується нарікання на большевиків та теперішній польський уряд.

Українське населення

Внаслідок насильної виселенної акції укр[аїнське] населення значно заломилося, помимо цього, що до виселенної акції підготовлялося укр[аїнське] населення майже цілий рік, одначе в останній хвилині зверталось до нас зі запитом, що робити. Протягом цілого часу нашої підготовки і до часу доки ще не зближається виселення, населення одверто заявляє що не виїде. Однак в рішаючу хвилину не встояло під натиском ворога. Спочатком ще дещо держалося, а після виселення кількох сіл почали вже наперед пакуватися, щоб бути готовим до виїзду в разі заскочення. Тут відіграє велику роллю матеріальна сторінка, від якої населення ніяк не може розстатися. В праці при насильному виселенню важко було вдержатися, одначе випадки активного спротиву були дуже рідкі, хоч сподівалося багато більше. Одинокими селами, де населення вживає всіх методів оборони були: Мошків, Шмитків, Миців. У всіх тих селах населення, мимо сильних репресій ворога, держиться найдовше — втікає на інші села. В тих селах, де ставить найменший спротив населення, ВП грабить все майно, а навіть і палить села. Сусідні села, бачучи це безвихідне положення — не думають ставити жодного спротиву, лише пакуються і чекають, коли прийде на них черга. В часі розгару виселенної акції населення шукає всяких засобів і доріг, щоб лишитися. Всі кинулися виробляти метрики на латинський обряд. Це мало успіх в найбільшій частині в Угнівщині, а в інших волостях на це не звертали уваги. Цю акцію з нашої сторони вияснювано. Поляки це стрічають з насмішкою, говорять, що вивозять шкідників польської держави, і при виселюванні такі посвідки деруть. Останньо укр[аїнське] населення почало не вірити в здобуття УССД, оправдуючи це тим, що не має вигляду на третю війну, без якої ми не осягнемо перемоги. Також є точно поінформоване про трагічну смерть повстанців в Лісках (36 осіб) і в Мошкові (11 осіб). Ці повстанці — це старі революціонери, з якими населення нашого терену тісно зв'язане і жите. Говорять, що якщо не буде третьої війни, то так всі погинемо і нічого не здобудемо. Варто згадати, що деякі орг[анізовані] люди (кущевий провід, рай(онований) пропагандист) разом з родинами виїжджають до УССР. Ці всі факти значно зневіряють укр[аїнське] населення. Наша активна оборона проти виселення — це міновання мостів, роблення засідок та акцій на ВП. Але цих протидій є замало, бо населення від нас багато більше сподівалося.

Слава Україні! — героям Слава!

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 73–75.

Summary

The three issues of the “Socio-Political Report” (Suspil’no-politychnyi zvit), for Hrubeshiv region, for February, March and April 1946, were prepared by “Andrii”.

**Надрайон “Левада”
(Підляшшя)**

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ **додаток за м. лютий 1946 р.**

21.1. с. Кривоверба. О год. 13 приїхало з кол. Горосита з фірманками, біля 15 людей української партизанки. Забрали Будька Івана, Борсука Івана та його матір. Поїхали в напрямі кол. Ситита.

22.1. с. Кривоверба. Ковальчук Іван (командир пеперовців) відїхав через Нарчів до Володави до resortу.

30.1. с. Кривоверба. Будько Іван і мати Борсука вернули додому.

3.2. с. Кривоверба. Було трьох партизан, взяли фіри і поїхали через Вигадів до Головна.

5.2. с. Кривоверба. З Володави до Коденця поїхало 2 авта resortу.

7.2. с. Кривоверба. Раненько прийшов з Коденця resort до села, між ними Рабчевський і Саган (з Кривоверби). Арештували Будька Івана, Муніка Івана, Шамрика Івана, Дейнеку Онисю, Дейнеку Василя, Ступак Марію, Ринковського Степана, Гладина Василя, Крупку Миколу, Шамрика Панаса, Кердашука Еміліяна, Дейнеку Миколу, Іванюк Марію, Ступак Марію, Дейнеку Петра, Дейнеку Ольгу, Пунду Андрія, Пунду Ольгу, Агеева Андрія, Пунду Григорія, Пунду Марію, Пунду Івана, Прокопюка Степана. Того самого дня звільнили з с. Коденця Монюка Івана, Шамрика Івана, Дейнеку Онисю, Ступак Марію, Крупку Миколу, Шамрика Панаса, Кердашука Еміліяна, Ступак Марію. Залишилися самі українці. 8.3. відвезено до Володави.

9.2. с. Кривоверба. Resort приходив знову до Кривоверби. Робили ревізії в Ринковського, Шамрика, Чуйки, Гута, і Бондарука. В Гути і Чуйки підложили кріса. Арештували: Квятковську Марію, Чуйку Василя і Пунду, Квятковську звільнили ще того самого дня. До 16.2. звільнили Чуйку Василя, Пунду Андрія і двох Пундів Іванів.

18.2. с. Голя. Було ввечері кількох партизан. Співали місцеві польські пісні, деякі говорили по-українськи. Це були місцеві аковці.

19.2. с. Собібор. Копісти по лісі роблять військові вправи, шукаючи ніби партизан.

21.2. с. Тарасюки. Біля села коло Орхівського озера вкопали копісти дві аркати.

25.2. с. Собібор. Було около 60 осіб resortу і польського війська. Взяли 12 фірманок і поїхали на облаву до володавського лісу, як говорили "на бульбовців".

25.2. с. Загорів. Приїхало трьох міліціантів і забрали в Вудзінського Едварда апарати до роблення самогонки. Хотіли його арештувати, але коли дав їм 5000 зл., приказали тихо сидіти і поїхали.

25.2. с. Лішня. Переїздило зі Славетич на Заболоття 20 фірманок resortу.

26.2. с. Хотилів. З Москви на Берлін переїздив транспорт з танками і тяжкими гарматами.

26.2. с. Собібор. Поручн. з [...] дораджував [...]: “Постарайтеся польські документи [...] то залишитеся на своїх господарствах”.

Слава Україні!

[Ярий.]

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 276,

[Підляшшя].

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. березень 1946 р.

1.3.- с. Ганна. Рано переїжджало тягарове авто в сторону колонії с. Голєнів. Це був Люблинський ресорт, який їздив за свиньми. В обід вертав назад до Володави. — с. Сідоски. Біля Білої Підл. АК билася з совітами 3 дні. Вбито 180 советів. — с. Королівка. Коли тутешню молодь агітували, щоб заложила ЗВМ, була відповідь: “А що буде, як дізнаються партизани?” В цьому селі партизанка вбила давніше 5 пеперовців.

2.3.-с. Ганна. Відбувся перепис українців. Майже всі вони пописалися поляками. Вечором УПА забрала список. — с. Костомолоти. О год. 12 прибув до села відділ пограничної сторожі НКВД з-за Буга в числі 10 чоловік, озброєні в автомати, пістолі і гранати, умундировані по військовому і цивільному. Зі собою мали радіонадавачі апарати. Були це все старшини без відзнак і 2-ох рядовиків. Відділ цей був попередніх днів в селах: Полятичі, Лебедово й Добрятичі. Чого й за чим прийшли, нічого не говорили. Будучи в солтисів, домагалися списків населення, порівнювали зі своїми і робили замітки. Ночувати відділ поділився на дві групи по 5 чоловік. Одна група ночувала на колонії, віддалена 1 км від села, а друга в селі. Ті що в селі розділилися по двох на господаря. Капітан ночував в сексота Івана Даркевіча, а коло нього в ночі стояла стійка. Один з советів говорив, що може бути війна, але тоді люди жити не будуть, бо все зітруть атоми. Коли господарі казали, що тим які виїхали до ССРСР в Одеську область живеться добре, бо пишуть, що мають багато вина і т.д., то совет відповів: “Що вина багато мають, то так. Але що їм добре там живеться, то не вірю, бо чого ж вони звідтам втікають”. Другий совет, якого звали Сашкою, питався по п'яному, чи бульбовці не кидали летючок. Коли йому відповіли, що ні, то він сказав: “Я вам не вірю, я і так знаю, що кидали”.

- с. Хорошинка, Вол. Піщаць. Вночі незнані озброєні люди забрали двох українських хлопців.

[?]3.- с. Шуминка, вол. Володава. Прийшло двох жовнірів з жандармерії. Вечором були на забаві разом з КОП-істами, яких було більше.

- с. Костомолоти. Відійшли советські пограничні війська НКВД. Казали, що підуть на с. Муравець, але в дійсності бачили їх, як ішли в сторону Колжя.

- с. Вілька Заболоцька, вол. Заболоття. Прийшло о год. 19 12 чоловік АК, озброєні в автомати і 1 діхтяр. Прийшли на забаву, зробили в хлопців ревізію і говорили: “Не бійтесь, ми не є бульбовці, що ріжуть людей, ми з АК. Ми не ті, що відрізують язика і виколують очі, але хочемо знищити червону шмату”. Кватуривали вони в Вільці Заболоцькій.

- с. Ганна. Тимошук Адам їздив до Володави до ресорту мельдувати, що партизани забрали список українців. Всі дуже дивуються, що партизани тільки в 4 не боялись вдень забрати списка. Вдень було одним автом війсь-ко, забрали деяких поляків й відіхали до Володави.

[...]- с. Заболоття. Прийшли з Вільки Заболоцької АК, зрізали тріумфальну раму, розвалили советського памятника та заходили до волости і на постерунок, але нічого не забрали.

- с. Шуминка, вол. Володава. МО арештувала Волошина Василя за те, що не хотів їхати на ярмарок, та що побив заступника солтиса Курця Івана.

- с. Линюшки, вол. Заболоття. Вночі кватуривало 12 чоловік АК, ходили по цілому селі, з людьми обходилися добре. [...] йшло вдень в сторону Тучної. Йдучи дуже стріляли.

- м. Біла-Підляська. Приїхали 150 чоловік — штурмовики з Люблина. Роблять акції.

- с. Янівка. До села приїздило двох КОП за фірманками, які не поїхали для них до лісу по дрова. Вони зобачили, що дядьки возять дерево для себе, позадержували їх, і вимагали або 300 зл. за фіру, або завезти дрова до них на станицю.

- с. Ряць. Приїздив ресорт з Білої Підляської на облаву. Було біля 4-ох КОП-істів в справі м'ясного контингенту, якого господарі не хочуть віддавати. 9.3.- м. Біла Підляська. Приїхало 4000 совітів і закватуривали. Люди говорять, що вони приїхали на облаву.

- с. Копитове, вол. Костомолоти. 6-ох озброєних людей забрало бувшого солтиса Кубеля. Вдягнені вони були по-цивільному і військовому. Після кількох днів знайдено солтиса в Білій Підляській в ресорті. Кубеля підозрівають люди про співпрацю з бандитами та дуже погано про нього висловлюються.

10.3.- с. Сушно, вол. Володава. У господаря Скочилися Степана (українець) хотіли польські жовніри вкрасти вночі корову, зробили алярм. [Жовніри втекли].

- с. Загорів, вол. Піщаць. Прибуло з УССР дві родини: Костючук Константин (родина 5 осіб) і Филипчук Іван (родина 7 осіб). Вони виїхали до СССР в 1939 р., були заслані на 4 роки в Сибір за те, що хотіли вернути назад. По 4 роках їх привезли на Україну в Сталінську область і звідтам, записавши поляками, вернули до Загорова.

- с. Ляцьк. До села приїздив поручник і шеф КОП-у на зібрання. Обидва були п'яні. Поручник в промові сказав між іншим таке: “Можете мене вважати за большевика-комуніста, але я ним не є, я є і буду щирим поляком. Я люблю поляків, українців і росіян, але тільки таких, які не міняють

своїх поглядів”. Люблинський ресорт назвав грабіжниками, за те, що позабирав в Ганні свині. На летючку, що була прибита на школі не звертав жодної уваги. Казав, щоб не ночувати незнайомих людей, а коли хтось підозрілий ночує, то щоб мельдувати до КОП-у.

- с. Засвятичі. Майже кожного дня приходять КОП-істи то за збіркою харчів, то різати січку, то інше.

- м. Тересполь. Приїхало і заквартирувало 5 авт ресорту.

[...]- с. Кривоверба. До цього часу пущено з ресорту з Володави арештованих попередньо: Пунду Ольгу, Ринковського Степана, Прокопюка Степана та Агеєва Андрія, Дейнеку Миколу, Дейнеку Ольгу, Пунду Григорія, Дейнеку Петра, Пунду Марію.

- с. Засвятичі. З Володави виїхало 3 авт війська і ресорту на облаву до сіл Засвятичі і Ляцьк, але КОП завернув їх, говорячи таке: “Нема чого їхати до тих сіл, бо ми там щоденно ходимо і ніколи нікого не бачимо. Самоходи завернули, і поїхали назад до Володави.

[...]- с. Сушно, вол. Володава. КОП збирав сіно.

- с. Вирки. Вночі приїхало 20 чоловік ресорту і цілу ніч контролювали мешкання. Рано поїхали в сторону с. Любень.

- с. Янівка. Приїхало двох КОП-істів за харчами до поручника. Один з них розговорився з селянином, якого син сидить у вязниці, сказав: “То нічого, може дасть Бог, що довго вже люди не будуть сидіти по вязницях”.

[...]- с. Вирки. Вертав ресорт з поворотом до Володави. Люди говорять, що коли б більше приходили з “лісу”, то може поляки не так докучали б.

- м. Володава. Комендант пол. міліції Русаковський звільнений і кудись виїхав.

- с. Ганна. Приїхало 6 міліціантів, які мають бути на місці попередніх, будуть вони квартирувати в головнім будинку. Це молоді хлопці з 1925 і 26 річників. Тих, що були попередньо на станції відіслано до м. Парчева, закидаючи їм, що зналися з партизанами.

- с. Довгоброди. Вислови поручника КОП-у до арештованих ресортовців, які вбили в Довгобродах Козла і його сина: “Як вам не сором таке робити, ви бандити а не ресорт”.

- с. Коденезь. Руский комендант міліції Гордичко виїхав до м. Вишнич, а на його місце настав новий Квятковський (родом із с. Голя).

- с. Кривоверба. ППР-овці майже зовсім притихли. Один тільки Іванюк Андрій ходить ще ніччю з крісом.

- с. Загорів. До тих господарів, що вернулись з СССР приходило 6 аковців озброєних в кріси і автомати. Аковці закидали їм, що вони в 1939 р. роззброювали і розстрілювали польських жовнірів, але не маючи жодних доказів, нічого їм не зробили. Костючук і Пилипчук носили в 1939 р. червоні опаски.

- с. Коденець. Прибув з Тересполья відділ польської пограничної сторожі в числі 50 людей, між ними два поручники. Узброєння: 4 діхтярі, 15 автоматів, решта — советські кріси. Зажадали від солтиса список населення по

кількості і національності. В околиці конфіскують військові речі. Перехвалюються: “Ми покажемо ще українцям”. Видали зарядження, щоб ніхто не підходив до Бугу на 20 м. Увечері вільно ходити тільки до 10 год. Обов'язують затемнювання вікон. Переводять збірки харчів. На службу ходять по двох, або по трьох. Заходять до сотників і розпитують про події в терені.

14.3.- с. Кривоверба. Пішла по селі чутка, що Росія почала з Туреччиною війну і що має бути мобілізація 18-ох річників. Про виселення вже менше говорять, бо кажуть, що коли буде війна, то не встигнуть вивезти.

- с. Сушно. Приїхало 24 озброєних в кріси і пістолі жовнірів, які мають перевезти з Володави до Славатич телефонну лінію. Спочатку вони дуже боялись, говорили, що тут одні бульбовці. Говорили також про наш рух на півдні, зазначуючи, що там навіть і танки не дають ради.

- с. Сушно. Прибув один з ПУБП — Галяпа, який почав контролювати документи советським звязістам. Але ті зачали стріляти до нього й мало його не арештували. Совети дуже обурені на ресорт.

15.3.- с. Тучна, окружено село і була облава. Авта залишилися за лісом, а амуніцію підвезено фірманками. Арештовано 8 поляків. — вол. Янів-Підляський. Польські грабункові банди змушують до виїзду в СРСР 4 українських села, а саме: Бубель Старий, Бубель Луковиська, Носів і Гнійно. Бандити приходять до українців, грабують, б'ють і виганяють до СРСР. Вищезгадані села мають почати евак[у]ацію від 10 квітня 1946 р.

- с. Ганна. Люди говорять, що КОП має бути вже недовго, його місце займуть совети.

- с. Константин, вол. Володава. Один поляк, який вернувся з під американської окупаційної зони, говорив так: [...].

16.3.- [...]

- с. Ганна. Люди загально говорять, що коли б совети вивозили українців до СРСР, то всі підуть до ліса.

- с. Загайки, вол. Кривоверба. Вночі через кольонію переходило 5-х партизан в сторону с. Мостів. Не вступали до нікого.

- с. Горостита, вол. Кривоверба. З ресорту з Володави звільнили арештованих попередньо: Уляника Василя, Ющука Івана, Глину Якова, Тарасюк Марію, Деця Петра, Тарасюка Івана. Всіх арештованих оскаржували на приналежність до підпільних організацій та про співпрацю з УПА.

[...]- с. Сушно. О годині 21 приїхав із КОП-у советський п'яний поручник до Волошин Ольги, де квартирували звязісти — старшини. Хотів він застрілити польського поручника, але не спалив набій. Зроблено алярм і військo стріляло за відїзджаючим советським поручником. О год. 24 зроблено пробний алярм і стріляно по селі.

[...]- с. Ляцьк. Приїздив КОП за фірманками. КОП уже обгороджується колючим дротом, так, як за німецьких часів.

- с. Сушно. О год. 8 відійшов КОП до с. Рожанка і там заквартирував. До них прибуло ще 10 телефоністів. Дістали вони наказ будувати щоденно 6 км. телефонічної лінії.

- с. Горосита. Було 4 злодіїв, які обікрали кооперативу, взяли одного коня з возом і одну свиню.

- вол. Кривоверба. На терен волости приїхало 10 пограничників за сіном. Переїзджаючи з с. Вирик до с. Коденця ступали по с. Кривовербі по хатах за горілкою.

- с. Вирики. Приїхав зі староства Гловацький і комендант МО. Вони зробили мітінг і виголошували промови проти Міколайчика та хвалили теperішній польський та большевицький уряди.

- с. Горостита. Приїздило 3-х міліціантів з Коденця. Шукали Борсука, який втік з міліції, але його не знайшли.

- с. Кривоверба. Відїхали пограничники, які приїздили за сіном. Какали що вони є з Довгоброд.

21.3.- с. Ганна. Ночувало 30 польських телефоністів.

22.3.- с. Ганна. Телефоністи виїхали до Славатич. Один військовий приїхавши в відпустку оповідав таке: "Військо польське є комуністичного і протикомуністичного наставлення. Знають також про УПА, але про українських повстанців не говорять. На облави не ходять. Коли в Радомі напала партизанка на вязницю, то військо не пішло на поміч ресортові". Військовий цей говорив, що м. КБВ числить біль. 5000 людей. Советські старшини, які є в польській армії мають до 1 червня 1946 р. звільнитися.

- с. Королівка, вол. Володава. О год. 6 рано приїхало з Володави 4 ресортовців щоб арештувати Шульгана Петра і Кратюка Пилипа. В Скочилася Сергія, до якого вступали снідати, оповідали, що їх хочуть арештувати за те, що під час фронту награвували багато військового майна.

- м. Володава. Вночі застрілено одного чоловіка, який не хотів задержатися. Міліція і військо були цілу ніч в боєвій готовності.

- с. Сушно. О год. 22 прийшов незнаний чоловік і говорив, що він тракторист із Собібора. Раз казав, що йде до Славатич, другий раз, що вертає з Німеччини. Хотів переночувати, але солтис не дав квартири. В кінці взяв одного поляка, який мав його завезти до с. Шуминка. По дорозі ступив до українця Мегеля Гриця і його ограбив. Змусив його, щоб він з дочкою відвіз його. За с. Королівка скинув Мегеля з фіри, а доньку хотів знасилувати, але коли йому не вдалося, лишив фірманку і пішов в ліс в сторону Адамполя.

- с. Вирики. Приїздили совети з Володави в справі харчових продуктів.

- с. Любень. В сторону Вирик переїздило 10 фірманок з військом ресорту і переровцями. Вступали до Бузка, питали де муж Кухарчук Олени, та перестерігали, щоб не мав нічого спільного з бандою. Вступали також до Питля Сергія.

- с. Руда Опалін. На станції вбив невідомо хто одного українця і одного жида.

- с. Коденець. Приїздило п'ятох міліціантів з Володави між них Зозуля Володимир.

- с. Довгоброди. Їхав ресорт з Люблина за свинями. Копісти їздили разом з ними, бо боялися, що інакше багато наберуть.

- с. Полоски, вол. Піщаць. Дійшла на ці терени вістка з віддаленого села Добринь, вол. Залісся, що там польські банди грабують і б'ють українців, спеціально свідоміших, та виганяють до ССРСР. Бандити вдягнені в польську військову одягу. Оповідав це все поляк з с. Малашевич Великих. Про це говорить також українське населення.

- с. Кривоверба. Переїздила міліція з коденецької станції.

- с. Ганна. Через с. Ганну і Кузавку до Славатич поїхав ресорт. Там набрали свиней і вернули до Ганни назад. Один чоловік зі Славатич домагався посвідки за свиню і йому сказали їхати з ними до Володави. Біля Кузавки набили його і прогнали додому. Він пішов на скаргу до копістів. Ресорт заночував в Ганній, а над ранком приїхали копісти і всіх арештували. Говорять, що погодилися між собою в цей спосіб. До половини свиней ресорт забрав собі, а половину віддав для копістів.

Господаря зі Славатич який мельдував капістам арештував ресорт знову.

- с. Кодень. Є 56 чоловік пограничної сторожі. Озброєння: 4 кулемети, 20 автоматів, решта кріси. Мешкають в школі, де був попередньо постерунок міліції. Школа огорожена довкола кільчастим дротом та покопані окопи. Вдень і вночі стоїть стійка.

- с. Полоски. Приїздило трьох польських вояків за харчами з Хотилова.

- с. Костомолоти. Було п'ятьох пограничників. Заходили до Максима Мистядця та розпитували про УПА.

- с. Яблочно, вол. Заболоття. Приїхало 50 телефоністів, які переводять лінію Холм — Тересполь. Озброєння: 4 скоростріли, решта автомати і кріси.

[...]- с. Заболоття. Приїздило до міліції двох пограничників з Кодня та розпитували про УПА, куди і по скільки ходять, де кватирують, як озброєні і т.д. Казали, що коли міліції потрібна поміч, то нехай дадуть знати до копістів, а вони завжди допоможуть.

- м. Біла Підляська. Командант ППР видав зарядження, що кожен переовець може мати кріс, автомат, пістоль і гранати.

- кол. Ганна. О год. 22 у господаря Степана Левчука вкрали свиню.

- с. Ляцьк. Один чоловік прислав з ССРСР листа, в яким пише, що одна родина з Ляцька є вже там де Мисюк з с. Константина. Мисюка підчас бійки в сусіднім селі вбили.

- с. Шуминка. Ресорт арештував міліціанта Омельчука Івана (поляк), за те, що йому втікло 3 арештованих. Разом з ним також арештували другого міліціанта.

- с. Кривоверба. Вночі переїздило дві фіри партизан в числі 6 -10 осіб. Вночі на кол. Кривоверба була українська партизанка і робила ревізію в 4 хатах. Кажуть, що шукали тих злодіїв, які грабували під плащем партизанки.

28.3.- с. Полоски. До села приїздило двох міліціантів в справі приміщення для репатріантів.

29.3.- с. Костомолоти. Грабункова банда в числі 4 людей прийшла до багатого українця Романа Даркевича та хотіла його ограбувати. Один з бан-

дитів був в шапці залізничника. Коли хитрощами не вдалося їм увійти до хати і господар не хотів відчинити, почали стріляти, але нікому нічого злого не зробили. Сусіди зробили алярм і бандити втекли.

30.3.- с. Костомолоти. Приїздило двох міліціантів із Кодня на слідство. Виявилося, що бандити мали один автомат, пістоль і обрізаний німецький кріс.

- с. Добринка, вол. Піщань. Група добре озброєних людей в числі 15 осіб, одягнені в польську військову одягу, забрала трьох найсвідоміших українців (один з них був за німецьких часів агрономом). Всіх трьох знайдено замордованими на дорозі за селом. Їхні родини ограблено, позабирано муку, свині, одягу, взуття і т.д.

- с. Подоски. Вночі переїздили дві наладовані фіри в сторону с. Дубровиці Велике. Коло фіри йшли військові. Плащі на деяких були вибілені мукою.

- с. Кривоверба. З Коденця їхав ресорт в напрямі Володави, ніби на протокол до Замолодича і Голі, де УПА розстріляло кількох злодіїв.

- с. Вирики. Вечором переїздило багато фірманок з міліцією до Володави.

- ст. Руда Опалін. З Холма до Володави їхав касієр виплачувати робітникам за працю. В тому самому вагоні їхало 16 польських жовнірів. Між ними один поручник. Всі узброєні в фінки. Висіли на станції Руда Опалін, думаючи, що там висіде і касієр, але коли побачили, що він їде далі, обстріляли потяг.

- с. Жежинка. О годині 23-ій 8 узброєних в крісі і автомати бандитів, вдягнені в польську військову одягу, забрали в Малухи Семена свиню. Говорили по польськи, а деякі старалися говорити по українськи, але це їм не виходило.

- с. Пожириля, вол. Волосковоля. Через село переїздили 4 фіри партизан, перед фірами йшли піші. До нікого не ступали.

30.3.- с. Пеживоля. Пізно вночі приїхала до села автомашина з міліцією і ресортом, доїхала до половини села завернула в сторону [...], де мали арештувати двох людей. Звідтам поїхали до Володави. Частина їх переходила о год. 1 вночі через [...], йшли манівцями.

-м. Тересполь. П'яний кухар ранив одну польську дівчину. Кухара за це арештувала військова жандармерія. (Кухар цей з пограничної сторожі).

-м. Тересполь. В місті перебуває військова жандармерія в числі около 15 осіб, узброєні в автомати. Старшини мають пістолі. Найстарший є капітан. Мають одну моторівку і 12 коней.

- с. Яблочно. Телефоністи виїхали до Володави.

[Ярий].

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 277-281,

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. квітень 1946 р.

1.4.- с. Сушно. Вечором прийшов поручник з одним жовніром і заночували в двох українців того села. На другий день поручник почав кричати на господарів, що переховують партизан та що не мельдують. При кінці сказав: “Ви не знаєте хто я є, але я вас усіх навчу”.

- с. Собібор. Копісти копають навколо своїх приміщень окопи.

- с. Осова. Міліція арештувала двох людей за роблення самогонки.

- с. Сухава. О год. 14. приїхало дві фірманки польських бандитів. Було їх біля 20 людей, вдягнені в польську і советську військову одежу, деякі по цивільному. Узброєння: 1 максим, 1 кріс, решта всі автомати. Всіх мужчин позганяли в одне місце, та позабирали кращі чоботи. Деяких пеперовців набили. Всім українцям наказали виїхати до кінця квітня ц.р. за Буг. Забрали зі села 11 свиней і 10 коней з возами, а коли стемніло виїхали в сторону шоси. Сліди були до с. Брус. Пізніше показалося, що розвідку перед тим проводив один поляк з Гаївки при дорозі Вирики — Сухава. Вночі 31.3 ходив він поза клунями вдаючи п'яного. Банда, що ограбила с. Сухаву, квартирувала тоді в лісництві “Моринки” при дорозі Сухава — Любень. Здається, що сини лісничого мають звязок з бандитами. На кожній гаївці завважається перебування бандитів-грабіжників, що рекрутуються з сіл: Сковородниця, Маріянка, Брус і інші.

- с. Пешиволя. В вечір до села прийшли польські партизани, вдягнені по цивільному і добре узброєні. Зайшли до Куреня Федора (українця) і дали йому летючку до українського населення в Пешиволі, казали віднести її до солтиса, щоб той перечитав її і пояснив всім українцям. Три таких самих летючки дали до Тимейчука Романа і приказали щоб він відніс їх рано до Сосновиці, Турни й Голі. Виходячи від Куреня, один поляк сказав: “Ми вже маємо на вас готові ножі”. Всі поляки відносяться тепер з ненавистю до українців. Кажуть, що за тих трьох, яких вбила УПА (були це злодії) згине 50% українців.

- с. Кути, вол. Кодень. Невідомі люди вбили вночі двох свідомих українців. Один з них був за німецької окупації сотником, а другий агрономом.

2.4.- с. Яблочно. Переходило з Кодня до Славатич 16 узброєних в кріси телефоністів.

- с. Собібор. Приїздило одне авто польського війська і одна панцирка. Того дня відїхали назад до Володави.

3.4.- с. Собібор. КОП дістав від АК листа, щоб сподівався їх в гостях, тільки, щоб не було ані одного стрілу.

- с. Малашевичі. Всі совети виїхали за Буг, а залишилося тільки 5 советів і 5 польських міліціантів до охорони міста і залізничної станції. Літаки також відлетіли 1 і 2.4.

4.4.- с. Пешиволя. Вночі ходило трьох польських партизан, але нікого не зачіпали.

5.4.- с. Охривок. Напроти села перетято телефон від КОП-у до Володави.
- с. Коденець. Вночі була стрілянина. Одні кажуть, що ніби хтось мав переходити через село, другі знова говорять, що тому, що в Кривовербі і Кропивках була партизанка пеперовці стрілами хотіли дати знати, що вони не сплять.

- с. Загайки, вол. Кривоверба. Вночі були партизани. Говорили по польськи і просили їсти.

- с. Заболоття. На засіданні сотників був присутній офіцер пограничної сторожі з Кодня. Він зажадав, щоб всі сотники, з сіл, віддалених 5 км. від Буга зложили йому взори своїх підписів і відбитки печаток. Це буде потрібно при контролюванні спеціальними службовими групами пограничної території. Сотники будуть потвержувати своїм підписом і печаткою тих груп в кожному селі.

[...]- с. Голешів. Приїхало трьох копістів за фірманками, але дядьки не поїхали. Копісти назбирали яець, напилися горілки і поїхали назад до Довгоброд.

- с. Бояри, Грабівка та Мости. Підчас перепису населення всі українці записались поляками. Староста зажадав зробити другий перепис, але й другий раз вийшло так само. Тоді зроблено спис після конкарт.

- с. Загайки. В день була міліція з с. Коденця. Пізніше вийшло із ліса 4 людей узброєних, і взявши на колонії фірманку, поїхали до села, з'їли обід, взяли другу фірманку і поїхали. Міліції не зачіпали, тому люди кажуть, що були це пеперовці.

[...] с. Ленюшки, вол. Заболоття. Була міліція з Заболоття і вїт в справі контингенту. Комендант виголосив промову, в якій сказав: " Не слухайте партизан, які кажуть вам не віддавати контингенту. Контингент віддати обовязково. Ми з партизанами не б'ємось, але коли кажуть дати їсти чи фірманку, то дайте й буде спокій. Тепер підлягаємо до [...] того уряду, а може колись прийдеться ще й їх слухати".

- с. Сосновиця. Польська партизанка забрала українця Дзятка Миколу (із с. Пешиволя), який не вернув до цього часу. Того самого дня забрали двох свиней і чоботи в українця Якова Шеремети. Як забирали Дзятка, то говорили: " Чому не здав зброї, чому не дав контрибуції, наложеної нами (28 тис.)". Поляки кажуть, що він зі зброєю кватирував разом з УПА на кол. Ізабелін.

- с. Собібор. 10 копістів з поручником та двох цивілів Кифель Федір і Козик Сова (пеперовці із Собібора) їздили на облаву.

[...]4.- с. Сосновиця. Майже щоденно вночі і навіть вдень переїзджають через село аковці по 10-20 людей, або навіть по 4-6. Один поляк виговорився, що з Сосновиці заберуть і забють ще кількох українців за те що УПА розстріляла раньше поляків (зłodіів). .

[...]4.- с. Полоски. Вечором о год. 21 переходила через село група аковців біля 25 людей. До нікого не заходили.

- с. Собібор. Копісти брали зі собою на облаву ще 4 пеперовців (Заторський Єндрик, Адольф Юрок, і двох репатріантів).

[...]4.- с. Піщаць. На ярмарці було багато ресортовців з Білої — забирали шкіру в смулярів. Того ж самого дня вечором приїхали аковці до Піщаці в числі 25 людей і забрали всі контингентовані телята.

- с. Собібор. Партизанка ранила на облаві Куфеля Федора.

- с. Колачі. Від села в сторону Володави на шосі Люблин — Володава, вдаючи ресорт, були аковці. На всіх фірманках робили ревізію і забирали самогонку. Забрали два авта і поїхали до с. Дубочно.

- м. Вишничі. Група ресорту, яка їздила по терену за контингентом в числі 40 людей окружила Вишничів та позабирала у господарів все збіжжя без виїмку, чи це було привезене до млина, чи на продаж, чи куплене для себе. Забрали разом 350 метрів збіжжя. Забирали також свині. Коли господарі оправдувались, що повіддавали контингент, нічого не помагало.

- с. Голешів. Один чоловік з цього села, який поїхав до Росії, пише так до свого швагра: “Щасливі ви, шо не поїхали, бо нам дуже гарячо. Доки ще мали свої харчі, то ще сяк так, а тепер, як купимо шклянку житньої разової муки, то вже наїмося, шо аж живіт викручується. Але це нічого, може й нам засвітить незадовго сонце”.

- с. Королинка. Переїздило в сторону Добринки 8 фір аковців, приблизно 20 людей.

- с. Пешиволя. Переїздила через село таксівка. Кажуть, що то були аковці. Поїхали в сторону Сосновиці. О годину пізніше 4 фіри аковців, добре одіті й озброєні, біля 15 людей.

- с. Добовеж. Приїхало 2 авта з аковцями, та роззброїли 40 советів, які охороняли летовище. [...] побільшено охорону, яка має дві танкетки.

- с. Собібор. Повтікали пеперовці, які їздили на облаву.

- с. Собібор. Забрали назад тих пеперовців, які повтікали. Сказали їм, що коли записались до ППР, то тепер треба їздити.

- с. Осова. Польська банда ограбила українців. В одного селянина забрали корову, в другого свиню.

- с. Коденець. Прибуло 7 осіб польського війська за контингентовим сівом. Узброєння: 1 РКМ, два автомати, решта кріси. Їздили до Опілля, де їх мало бути більше, а ввечері повернули назад. Цього дня приїхала з Парчева міліція в числі 7 осіб, щоб забрати від пеперовців зброю. Пеперовці зброї не віддали, і вони, зробивши зібрання, відїхали назад. Пеперовці вартують зі зброєю щоночі.

- с. Вигадів. Приїздив Дейнека Олександр, комендант станиці в Вишничач. [...] сказав, що на кожному постерункові буде військо призначене для ліквідації банд.

- с. Полоски. Ввечері приходило до солтиса 3 озброєних людей. Пізніше о год. 22 прийшло до села біля 15 людей партзанки. Зі собою мали великого собаку. Говорили по-польськи і по-українськи. Зібрали харчі та шукали одного хлопця.

- с. Заболоття. Приїздило 10 копистів озброєні в автомати і кріси. Привезли сотникові картки, які вони обов'язані давати всім, що будуть ночува-

ти в їх селах. Коли ночував би хтось підозрілий, негайно мельдувати до копівців, або до міліції. Сотники також повинні подати непевних людей зі своїх сіл.

[...]4- с. Заболоття. До волости прийшов наказ, щоб збирати від селян позику для держави. Селяни, що мають від одного до п'ятих гектарів землі, будуть платити по тисячу золотих, від 6-10 гектарів — 2000. Приїздив вдень двома автами ресорт. Було біля 20 людей та двох членів повітового ППР. Мали три скоростріли. Робили в селі мітинг, а один пеперовець говорив таке: "Війни вже не буде, а українських бандитів вже скоро вилапаємо. Підчас виборів всі повинні голосувати за теперішнім урядом, а не за Міколайчиком. Всі повинні віддати контингент." Разом з ним був поручник пограничної сторожи з Кодня, який казав, щоб мельдувати до них про партизан, кудюю ходять, де заходять і в кого ночують. Давали людям подібного змісту летючки.

- с. Мости. Приїздило біля 40 людей ресорту з Вишнич за контингентом. Переночували і поїхали до Капленос.

- с. Ляцьк. Господар, який виїхав до ССРСР, пише: "Туди двері були широкі, але назад трудно перелізати".

- с. Пешиволя. Переїхало з Парчева в сторону Володави 2 тягарових автомобіля і одна таксівка з радянським військом.

- с. Окунинка. Пеперовці того села, що разом їздили з ресортом на об'їзди, повернули назад. Оповідують, що нігде нікого не бачили.

[...]4.- с. Полоски. Люди говорять про скорі виселення. Поляки вичікують цього І[...], щоб це було якнайскорше.

- с. Києвець. [...] та грабували одного українця, часто приходять аковці.

- с. [...]. Приходило 13 польських бандитів. Заходили до всіх українців та казали, або переходити на католицьку віру, або за три дні виїхати до ССРСР. Люди боялись, і на великодні свята ніхто не ходив до церкви.

- с. Михалки. Майже щоночі приходять польські бандити, грабують і б'ють людей та виганяють до ССРСР.

- с. Голешів. Приїздили копівці за збіркою. Люди говорять, що копівці знаються з партизанами, бо одні других не зачіпають.

- с. Сосновиця. Аковці в числі біля 30 осіб прийшли до І. Дудича, забрали свині, шукали за ним, але його не знайшли. Мали зі собою авто.

[...]4.- с. Піщачь. Аковці позабирали купцям і шмуклярам гроші.

- с. Королівка. О год. 22 прийшло 2-х людей, вдягнені в польську військову одягу до селянина Скочилися Івана та забрали 8 тис. зл.

- с. Шуминка. Ночувало авто з польським військом, між ними два поручники та два підпоручники. Рано поїхали в сторону Славатич.

- с. Старина. 4 людей в польських уніформах приїхали одною фірманкою і забрали двох братів українців Гресюка Павла і Михайла.

- с. Королівка. Приїхало о год. 9 п'ятих копівців і двох агітаторів, зробили зібрання і агітували, щоб люди записувались до ППР, то не поїдуть до

Росії, а дістануть зброю і польське горожанство. Молодь заохочували вступати до міліції, але ніхто з людей на ніщо не зважився.

- с. Ганів. Двох вдягнених по цивільному людей, тільки з пістолями, забрали пару коней з возом. Поїхали через Голю до Волосковолі.

- с. Любичин. Забрали також пару коней і поїхали через Турно до Волосковолі.

- с. Вирики. Переїздило авто міліції в сторону Володави.

- с. Кривоверба. Переїздила одна автомашина ресорту біля 15 людей. Між ними був Саган і Рабчевський (оба з Кривоверби). Поїхали через Вига-дів на Канюки.

- с. Вигадів. Їздило по селі двох міліціантів з Коденця за самогонкою. Коли в кого знайшли розчину, то не робили нічого.

- с. Сосновиця. Аковці зібрали з сотником харчі. В кожній хаті питали, якого віросповідання. З людьми обходилися добре.

[...]4.- с. Погорілець. Українця Лобача Михайла ограбувала в ночі банда. В Кишука Івана забрали чоботи, гармонію та 5000 зл. Бандитів було

5. Мали пістолі і шаблю. Говорили по польському. В поляків були також, але не забрали нічого.

[...]4.- с. Піщачь. До волости прийшов наказ списати всіх українців та тих, які до 1939 р. були поза межами Польщі.

[...]4.- с. Горосита. Вночі були розкинені летючки проти большевиків, та щоб голосували проти теперішнього уряду.

[...]4.- с. Сосновиця. В місті квартирувало около 10 роверистів аковців. Мали також мотоциклъ. З людьми обходилися добре. Поляки скрізь говорять, що тільки тоді буде спокій, коли виріжеться всіх українців. В великодній четвер прийшло вдень на українське кладовище кількох поляків і в церквці поломали престол, побили образи та покопали долівку, ніби чогось шукаючи. Поляки говорять, що всі місцеві аковці були на свята розпущені, а в терені оперують тільки ті, що прийшли з-за Буга та з 24 дивізії, яка була розбита біля Перемишля.

[...]4.- с. Сосновиця. 4 цивілів забрали Матчукові з Турної ровера.

- с. Новосілки. Поручник Семенюк Іван, який приїхав з війська на відпустку, ранив підчас бійки Димедюка Олександра.

- кол. Засвятиче. На забаві копісти побили військових, що поприїздили на відпустки. Причиною бійки було ніби це, що жовніри, маючи заслужені медалі, вдавали великих героїв і хвалили советів.

- с. Бокінка. На другий день великодніх свят трьох аковців на роверах, вдягнені по цивільному, шукали українських партизан. Ніби мали з ними щось поговорити, але нікого не знайшли. Були також в родині одного хлопця, який пішов до УПА.

- с. Горосита. Партизанка забрала пару коней і свиню та зібрала хліб.

[...] зібрали нові, але вони зайшли до священника і хотіли його набити. Священника оборонив Солоня, в якого він мешкає.

[...]4.- с. Новосілки. Приїздило з Володави два авта ресорту, біля 40 людей.

- с. Горосита. Люди говорять, що з-за Буга прийшли великі відділи УПА.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 282–285,

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ

додаток за місяць квітень 1946 р.

[...]4.- с. Замолодиче. 4 аковців озброєні в два автомати і два кріси, зловили одного нашого члена з крісом. Порвали його документи, зав'язали очі і завели до Пешивольського лісу. Там в землянці переслухували його, намагалися, щоб сказав, де є криївки зі зброєю, а коли він казав, що нічого не знає, застрахували, що будуть його мучити. Підчас того, як його переводили з одного місця на друге, він втік.

[...]4.- с. Носів. Вночі 5 озброєних бандитів забрало в українця Влясука Олександра та польки Ящук Олени двоє свиней.

[...]4.- м. Парчів. Люди з села Замолодиче, які їздили до Парчева, оповідають, що з торговерльної школи в Парчеві багато хлопців втекло в польську партизанку.

[...]4.- с. Липівка. В сторону с. КривOVERби переїздило авто з ресортом, біля 25 людей.

- На дорозі Сухава — Володава, в лісі, 4 бандитів переступали людей, що верталися з торгу. Забирали гроші, одержу. Пізніше взяли фірманку й відіхали до гаївки Пручковського.

[...]4.-с. Носів. 5 бандитів забрало в українця Горобця Олександра двоє свиней.

[...]4.- с. Вирики. О год. 20 переходило в сторону с. Любень 9 озброєних осіб.

- На шосі Колачі — Володава 3 бандитів роверистів забрали у господаря із с. Колач дві фірманки, які не вернули.

- с. Сухава. Приїздили ніби на облаву міліція і УБП.

[...]4.- На дорозі Капльоноси — Любень переступив один бандит господаря з Капльонос і забрав фірманку.

[...]4.- с. Шуминка. Повернув із в'язниці міліціант Омельчук Іван.

- с. Сухава. Пеперовці з с. Окунинка разом з ресортом 15 осіб робили засідку на кладовищі.

- с. Ситник. Бандити ограбували 4 українських господарів.

[...]4.- с. Окунинка. Пеперовці віддали до Володави зброю, тільки в деяких залишилися пістолі.

- с. Любень. Було 15 партизан, мали 4 кулемети. Взяли 6 фірманок і поїхали до с. Загайки.

[...]4.- кол. Носів. Біля 50 людей польської партизанки забрали

Копчука Степана, українець, але останньо вдавав поляка. Дуже побили та позабирали майно. Що з ним зробили, невідомо.

[Ярий].

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 286.

[Підляшшя]

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. травень 1946 р.

1.5.- с. Собібор. Міліція з волости Собібор об'їздила свій терен і приїхала на станцію Собібор, де був за німецьких часів жидівський лагер. Там шукали люди золота. Міліція почала стріляти на втікаючих людей і вбила дівчину з с. Жолобок — Шед Катерину, літ 15, укр[аїнку].

- с. Шуминка. Приїхали ресортовці мотоциклом і наложили кари на тих, що працювали на полі.

- с. Ганна. Міліція наклала кару за не святкування 1 травня. [...]5.- с. Вирики. В сторону Володави переїздило одно авто з ресортом, біля 30 людей.

- На шосі Володава — Люблин билися польські партизани з ресортом і советами, що наїхали двома автами. Підчас бою вбито 2 цивільних, що переходили в цей час, 2 ресортовців і шофера та ранили одного аковця.

[...]5.- с. Собібор. На станції аковці роззброїли капітана КОП-у, що переїздив таксівою.

- с. Янівка. Аковці їздили, карали й били людей, які робили на полі.

Приїхали з Саївки, а поїхали в сторону Ганної, 2 в військових убраннях, а 1 в цивільному, узброєні в пістолі.

- с. Собібор. Копісти арештували солтиса за те, що не повідомив їх про летючки, які були розкинені 3.5.

- м. Володава. Ресорт виготовляє спис підозрілих людей, де вписуються родини, в яких когось бракує, ті, що співпрацюють з УПА і родини, в яких був хтось в ЧА.

- с. Сушно. Вночі приходили ніби на контролю ресортовці. Говорили, що тепер будуть робити частіші акції.

- с. Збереже. Копісти зловили зі зброєю одного аковця і передали до УБП в Володаві.

- с. Матяшівка. Приїздило авто з надлісництва, шофер був військовий, але без кріса.

- с. Рожанка. Згоріло кілька українських господарств.

- с. Вирики. В сторону с. Любень переїздило 4 авт советського війська і 1 авто resortу.

- с. Янівка. Приїздили аковці за карою наложеною 3 травня, в одного господаря домагалися 2000 зл. Пізніше хотіли взяти корови, але не взяли нічого, тільки набили господаря і поїхали в сторону Саївки.

- с. Вовчин. Біля села аковці вбили поручника зі Збережа за те, що зловили і відвезли до Володави аковця.

- В лісі між Вириками і Володавою 4 бандитів переступало людей та забирали ровери, чоботи, гроші й побили пеперовця з Вирик.

- с. Ганна. Дядьки говорять, що буде скоро нова війна, бо щось там не годяться на конференції.

-[...]. 8 советів збирало контингент картопель.

- м. Володава. Розмова Онищука Петра з с. Ляцька з переселенчою комісією:

- "А чому ви не їдете до Росії на Україну, Сестра поїхала, а ви не хочете".

- "То не моя сестра, а жінчина, а я не поїду, бо шкода напрацьованого добра".

- "А хто в Вас там пропаганду пускає, щоб не їхати до Росії? Напевно ті бандити бульбовці, да?"

- "В нас бандитів немає, були, але то ще колись в осені".

- "А чи не бачив ти летючок, які вони розкидають?"

- "Ні, я не бачив, бо я мешкаю далеко від села".

- "А хто в бульбовці з вашого села пішов?"

- "Ніхто, а тих трьох, що забрали, то кажуть, що взяли польські бандити й забили за те, що вони українці".

- с. Собібор. Приїхало 20 советів на облаву. — кол. Голешів. Приїхав resort, кописти й совіти, і лишивши автомашини під лісом, зробили наскок на Голешів. Було їх біля 200 людей, мали 4 максими й біля 14 діхтярових. Окружили клуню в якій квартирувало двох українських повстанців, і по довгій і героїській обороні всіх їх вбито. Советів і resortовців загинуло ніби 3, між ними один лейтенант, але в дійсності втрати їх були більші. Після бою совети спалили 13 господарств. Майно в хатах перед тим пограбували. Коли підпалювали, то дивилися в список. Совети забили також українця Кракуса за те, що підчас ревізії знайшли палатку і шинелю. Один господар згинув через неосторожність підчас бою. Пізніше всіх людей позганяли в одну клуню, переслухували, застрашували і били. Полякам діставалося менше, як українцям, 10-х молодих мужчин арештували і забрали зі собою. На другий день відїхали в сторону Розвадівки. Поміж советами було найбільше монголів.

[...]5.-с. Шуминка. Переїздило 5 авт советського війська і resortу.

- На шосі Володава-Люблин 2 авта польської партизанки задержували людей і контролювали документи.

- с. Дубник. Приїздило 20 советів, грабували людей, забрали 4 свині та казали виїздити за Буг.

- с. Сухава. Переходило трьох ресортовців, вдаючи партизан. Прийшли до шосе, де стояли авта з військом і відїхали.

- с. Собібор. На обіді в одного селянина советський лейтенант сказав: "Ми вас тепер не будемо вивозити, але восени, а від 15.6. почнемо вивозити поляків за Віслу.

- с. Ганна. Поручник із КОП-у на сесії сотники[в] між іншим сказав: "Ляцьк почувається до обовязку, але в Голешові то самі бандити, ані сіна, ані фірманок не хочуть давати."

- м. Славатичі. Один аковець в розмові з українкою сказав таке: "Українська партизанка є дуже розвинена, хлопці відважні і культурні, ми горді, що можемо з ними співпрацювати."

- с. Ганна. Ходила по осені якась полька, яка говорила, щоб українці не виїздили до Росії. Коли люди не захочуть їхати, то силою не виженуть. Ця сама полька була в Довгобродах і говорила те саме.

- с. Жолобок. Вночі було 5-ох бандитів, які ограбили кількох господарів. Забирали одержу, сало, чоботи, говорили, щоб українці виїздили за Буг.

- с. Іркуцьк. Бандити в числі 5 людей ограбили 4 господарів. Забрали 2 свиней і фірманку.

- с. Жджарка. Було дві автомашини невідомо, чи з військом, чи з аковцями. Всіх біля 25 людей, мали 4 кулемети. Забрали 4 свиней і 2 телят. Побили одного українця і українку і виїхали за Буг. Поляків не зачіпали. Приїхали з Ганська, поїхали в сторону с. Масники.

- с. Ганна. Люди говорять, що від 29.5 до 15.6 виселять всіх українців. Говорять також, що від 1 червня почнеться війна, бо Туреччина й Болгарія ніби вже виповіли советам війну.

- с. Стульно. На станцію приїхало два авта акіців в числі біля 40 людей. Задержали о год. 17 потяг, що їхав з Володави до Холма, роззброїли військових та забрали двох членів УБП з Холма. Поїхали в сторону с. Косинь.

- с. Дубечно. Аковці обставили станцію та зловили 3 міліціантів.

- м. Володава. Відїхало советське військо ніби до Грубешова. Того дня приїхало біля 800 людей польського війська, узброєні в кулемети, проти-панцирні гарматки і гранатомети. Везли зі собою валізки і малі куфри. Питали, чи багато тут є УПА.

- м. Володава. Вернули два авта польського війська і ресорту, які їздили на облаву в Кривовербську волость.

- кол. Кузавка. 5 убраних в військові уніформи людей забрало в інкасента, який зібрав податок, 9 тис. зл.

- с. Ганна. Зі староства прийшов до волости наказ щоб списати таємно всіх українців. Деякі урядники повтікали з волости, бо бояться партизан.

- с. Любень. Через село переїздило 3 авта з військом в сторону с. Липівки. Від уряду є наказ понаправляти всі дороги й мости. Люди чекають яко-

їсь зміни в світі. Говорять, що польські кописти не будуть охороняти границі та що совети окупують Польщу.

Постій, 1.6.1946 р.
Слава Україні!

Ярий.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 287–288,

[Підляшшя]

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. липень 1946 р.

[...] 7.- с. Турна. 2-ох людей, узброєних в кріси, прийшло до [3?]онко Сринки, забрали одержу, пантофлі, 2 кожухи, крупи. Говорили по польськи. На дорозі в Мятчука Василя забрали убрання, годинник і 1500 зл. В Хомича Івана взяли 1000 зл. та взявши фіру відіхали в сторону Мостиск. При відїзді один сказав: “Так сен едзе до Росії”.

[...] 7.- с. Вигалів. Приходило 5 жовнірів з Коденця за збіркою харчів. Один сказав до Вовниш Анни, що якраз їхала з речами на стацію: “Людзе, доконтд ви едзеце?”

[...] 7.- с. Кривоверба. З Коденця приїхало автом 5 жовнірів. Набили Гладуна, бо сказав, що він українець. Ловили гуси і кури. В Гуна Степана забрали годинника, в Ринковського Лукаша — одержу, а в Ющука Якіма — 2 свині. Поїхали до Липівки.

[...] 7.- с. Кривоверба. З Коденця приїхало 4 авт війська. В Кота Адама забрали свиню, в Пунди Гриця 40 м. полотна та зловили в селі кількадесят курок. Арештували Ющук Теодору.

[...] 7.- с. Кривоверба. Вночі приїхало з Володави 4 авта поль. війська та УБП і окуружили село. Рано перешукали село та зловивши 140 людей (багато ховалося по лісах і інших селах), відвезли до Володави. При ловленні людей ранили в ногу Ступака Івана, який сховався під підлогу в Рудчука. Зловленим не дозволяли зі собою нічого брати. В УБП Володава заставили всіх підписати зобовязання на виїзд до УССР, після чого звільнили майже всіх. Залишились тільки Гладун Данило, Пунда Андрій та Монюк, яких незадовго випустили також.

18.7.- м. Володава. Переселенча Комісія виїхала до м. Берестя.

[...] 7.- м. Володава. Військо, що було при переселенчій акції — виїхало. На його місце прибуло інше.

- с. Кривоверба. Приїхало 4 авта війська і УБП та зігнали всіх людей на кінець села. Поставили всіх в ряд та сказали молитися, бо незадовго всіх розстрілять. Довкола поставали жовніри та поставлено 3 скоростріли. За

Тилімонюком Володимиром почали всі молитися. Після того всім наказали їхати до УССР та звільнили, при чому дуже всіх били. Плісникові Іванові перебили ногу. В Ривковського Лукаша забрали свиню.

[...] 7.- с. Кривоверба. Приїхало з Коденця 5 жовніврів та забрали свиню в Божика Степана та Гута Степана.

[...] 7.- м. Володава. Приїхало 2 ешалони ВП на облави та до виселення.

[...] 7.- кол. Яблочно. Вбито Пляжука Миколу, заступника коменданта МО в Заболотті.

26.7.- м. Пішаць. АК-овці застрілили Влодарчака Івана, коменданта МО в Пішаці.

- м. Біла Підляська. АК-овці застрілили керівника УБП.

- м. Тереспіль. З Кодня приїхало таксівою 3 військових людей та арештували 2 міліцистів з Тереспілля.

[...] 7.- с. Розвадівка. Узброєні люди забрали вночі Денисюка, який був перед тим в УБП.

30.7.- с. Вирики. Селянин з цього села, що виїхав до УССР, прислав листа, в якому пише, що вони стоять тепер на стації біля Рівного під голим небом.

- м. Біла Підляська. Дуже часто проїжджають зі сходу на захід транспорти німецьких полонених, а з заходу на схід транспорти советського війська, як і різних речей.

- вол. Кривоверба, с. Любичин — приходили грабіжничі банди та виганяли “за Буг”. Грабували українців та набили поляка, що мав за німців українську кенкарту. До села Канюків приходило кілька разів польське військо та вдаючи бандитів виганяло українців. З тих обох сіл виїхала більша половина українців. З Кривоверби вивезено 38 родин, з Горостити 10, з Коденця 30. Продовж цілого місяця їздило по володавському повіті військо, робило застави, виганяло людей, било і грабувало.

Слава Україні!

Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 23.

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. серпень 1946

1.8.- с. Полоски. З Піщаця прийшло біля 150 людей ВП, оточили село, контролювали документи, українців били. Ночували в селі.

- с. Жуково. Приїхало біля 40 людей ВП на збирання збіжжя. Тут заквартирували.

- с. Константин. Прийшов один вояк з війська, яке в сусідньому селі Ставки робило ревізію та сказав, що коли тут десь є повстанці — хай заховуються, бо військо може приїхати і сюди. Пообідав та пішов до Ставок.

2.8.- с. Линюшки. З Полосок, через Хорошинку прийшло лісом до села біля 150 ВП. В Хорошинці шукали горілки та набили одного хлопця українця, в якого домагалися зброї. С. Линюшки оточили та робили в селі та на колоніях ревізії. Шукали повстанців, повстанських магазинів, горілки, сала та били людей. Арештували Левчука Івана. Вночі поробили застави.

- с. Любень. Приїхало з Володави 4 авта війська і УБП на облаву до лісу, що є поміж сс. Липівка-Любень. Попід лісом поробили застави. Ліс перейшли, але тільки дорогами. Після того зібрали селян та промовляв поручник ВП, який сказав: "Ми повилапуємо всіх фашистів- бандеровців. Хто буде переховувати їх, або з ними співпрацювати — того чекає смерть та конфіска- та майна". Він сказав рівнож, що в лісі забили вони одного бандиту, але це неправда. Населення ставилося до війська неприхильне.

- с. Коденець. З Володави приїхало 4 автомашини війська та УБП, разом біля 100 осіб. Мають зі собою відборче та надавче радіо. Групою керує полковник, яка приїхала на облаву.

3.8.- с. Ольшанки. Вночі військо оточило село, а вдень зробили в селі та на колоніях точну ревізію. Позганяли всіх мужчин до Сосновського та робили слідство, при чому українців били. Арештували 8 людей, між ними Марецького, якого оскаржували про співпрацю з УПА. В нього підчас ревізії зривали підлогу та викидали з клуні солому. Всіх арештованих звільнили з Кодня після 2-ох днів.

4.8.- с. Межилісся. ВП оточило колонії та арештувало одну дівчину, яку відвезено до Білої.

4.8.- с. Межилісся. ВП робило ревізію в селі, шукали за УПА, били українців. Пізніше перейшло військо до с. Розбитівки, де робило те саме. — с. Білка. Підчас ревізії ВП знайшло 2 авта, а при них одного аковця.

- На шосі Вишничі-Славатичі двох бандитів рабувало людей, забираючи гроші та рюкзак.

- к. Вишничі. В "Рольніка" забрано 30 м. цукру та нафту.

- с. Люта. Бандити забрали 2 коней.

[...] 8.- м. Володава. Переселенча Комісія виїхала до Холма.

- с. Жджарка. 6 польських бандитів забрали нічю в українця: чоботи, убрання, гроші та коня.

- с. Кривоверба. З Коденця приїздило 2 авта ВП та УБП. Ходили на Сититу та до близького лісу (т. зв. "лоза"). Вночі поробили застави.

- с. Вілька Заболоцька. Перейшло ВП з Ольшанок. Робили в селі ревізії. Позабирали цивільні убрання, а один по цивільному пішов на село, де підносячи руку говорив: "Слава Україні!". Вдавав партизана, але замельдували МО, яка прийшовши арештувала його, але незабаром випустила. ВП арештувало Приступу Анну, оскаржуючи її про співпрацю з УПА.

[...] 8.- с. Попіль. Приїхало автом вночі біля 10 озброєних людей в советських уніформах та ограбували Андриюка Івана та Андриюка Адама. В першого забрали: ровер, шкіру на чоботи, куртку, всю білизну, святочні убрання, постіль, муку, солонину. Подібно позабирали в другого. Відїхали в сторону шоси.

- с. Мости. Біля 70 жовнірів з ВП робило облаву на ліс т.зв. “Бір”. Перейшовши ліс пішли на сс. Гороститу та Кривовербу. В лісі зловили 3 німців, які втікали з СССР.

[...] 8.- м. Біла Підляська. З Берестя приїхало 350 НКВД-истів, які переводять облави і арештування на аковців під Яновом Підл.

- с. Розвадівка. ВП арештувало Ґалінського Івана, в якого знайдено 8 м. цукру, 6 роверів та 12 пар чобіт.

- сс. Королівка і Жолобок. ВП помагає зібрати збіжжя в українців, яких вивезено до УССР.

[...] 8.- с. Городники. Перенісся сюди штаб “північної операційної групи ВП” з Вільки Заболоцької. Обстрілювано з гранатометів матяшівський ліс. Військо перейшло ліс дорогами на Саївку, Софіївку та Жуки, стріляючи по гущавинах.

- с. Старина. 4 бандитів позабирали в поляків одежу та харчі.

- с. Мутвиця. 20 людей з УБП арештували 2 бандитів (поляків) з цього села.

[...] 8.- с. Загорів. ВП арештувало Мерецького Івана, якого відвезено до Білої.

[...] 8.- с. Любень. Приїздило 2 авта ВП та шукали за Догойдою Осипом (б. аковець, який здав зброю).

- с. Голешів. ВП обстрілювало з гранатометів голешівську охожу [боло-то поросле лісом], а пізніше пройшло попри ліс.

- с. Ольшанки. УБП приїхав 2 автами та арештував 6 людей, укр[аїнців].

[...] 8.- кол. Ситита. Приїхали 2 авта ВП та УБП і арештували 4 мужчин і 4 дівчат за співпрацю з УПА. Поїхали до с. Замолодиче, де шукали за Боярчуком. Арештували Сольмінського, в якого мешкав Боярчук. Дуже побили солтиса Гривачевського, заступника солтиса та Дуся Василя за те, що знаються з УПА та не мельдують. При ревізії позабирали чоботи, білизну, убрання, кожухи, хустки, яйця і т.д. З Замолодича поїхали до с. Голя, де оточивши село зробили ревізію. Людей дуже сильно били та арештували Пілярського Антона та Заяця за співпрацю з УПА. В Гаця Хведора забрали ровера, чоботи, 7 баранячих шкір, в Гаця Івана — футро та білизну, а в Дейнеки Осипа — ровер та одежу. Наказували мельдувати про УПА. Відїхали з арештованими до Володави.

- с. Линюшки. УБП арештував 3 людей — українців.

- м. Біла Підляська. Зі сходу на захід їхав ешелон плятформи, на яких було 22 панцирні авта, 56 танків та 78 арматок.

- с. Розвадівка. Підчас сутички роя УПА з заставою ВП вбито 2-ох поль. жовнірів.

[...] 8. ВП обстрілювало матяшівський ліс та перейшовши його дорогами пішло в сторону Данців.

[...] 8.- с. Бокінка. ВП арештували б. директора Союзу в Білій.

[...] 8.- м. Славатичі. ВП застрілило заступника коменданта АК, коменданта ранило, а ще одного аковця зловило.

- с. Любень. 5 озброєних людей, в польських уніформах їздили до с. Вирики, де хотіли ограбувати волосну касу. Але коли їм це не вдалося, позабигали в 2-ох українців в селі Любень коня з возом, 2 свині, убрання, черевики і т.д. Старалися говорити по українськи.

- м. Біла Підляська. Зі сходу на захід шов ешалон панцирних авт. Біля кожного авта була гарматка.

- с. Голя. 7 озброєних добре та вдягнених по цивільному і військовому людей забрали в укр. Дудика Кузьми пару коней, Дудика за те, що не давав — побили.

- с. Турна. Вночі, тих самих напевно 7 бандитів забрали коні в Хомича Івана та Внучука Дмитра. За те, що не хотіли давати ключів до стайні — били. Старалися говорити по-українськи.

- с. Коденець. Військо відіхало до Володави.

[...] 8.- с. Ольшани. ВП арештувало Юхимюк Віру, яка втікала, але її ранили, зловили та відвезли до Білої до шпиталю, де поставили коло неї стійку. При арештуванні пограбували цивільні речі.

[...] 8.- с. Хорошинка. Біля 120 людей ВП окружило вночі село, а вдень робили мітінг. Говорили, щоб не переховувати партизан, щоб мельдувати про них і т.д.

[...] 8.- с. Кривоверба. ВП приїхало з Коденця та арештувало Карвацького Станислава та Карвацьку Казимиру (поляки) за те, що продали в Парчеві краденого коня. Вони знаються ніби з бандитами та перепродують зрабоване майно.

[...] 8.- с. Хоростита. Від села Липівки прийшло під вечір 6 вдягнених в польські уніформи людей, озброєні: 1 діхтяр, 5 автоматів, 6 пістолів, ракетник, гранати. Забрали в українців: Біласа Івана — к[оня] і упряж, в Дацюка — к[оня] та упряж, в Андріюка Гната — коня з возом та упряж, в Більчука Адама — 2 кон[і] з возом та упряж і в Куреши Теодора коня з возом та упряж. Господарів, яких взяли на фірманки позганяли, а самі поїхали в сторону Вирик. Горовили, по-польськи, а між іншим таке: “Маце за то, же паліце вйоскі”, або “Тераз одповяда еден за вшисткіх, вшисци за едного”.

[...] 8.- с. Городники. 5 ВОП-істів та 3 з МО з Кодня арештували Мрецького і Чеберкуса.

[...] 8.- с. Кривоверба. Приїздило з Володави 2 авта ВП та УБП, робили в селі ревізії та арештували 19 людей. Після переслухання на місці всіх звільнили.

- с. Головно. Приїхало 3 авт ВП та УБП, разом біля 150 людей. З військом був і Чумак (зрадник), якого називають “Володя” і це є його здається правдиве ім'я. В селі справляли дожинки, була забава та мітінг. Чумак

чимсь дуже поденервувався в розмові з одним поль. поручником та хотів застрілитися зі свого автомата, але поручник збив автомата і серія, намірена під бороду пішла в бік.

На українські села в волостях Тучна, Заболоття, Пйшаць і Кодень призначена на переведення облави сотня польського війська т.зв. КБВ. Вона поділилась на 5 груп по 20 людей. Кожна група узброєна в 4 скоростріли, 8 автоматів, решта кріси. Кожна група має призначені свої села, в яких або біля яких перебуває. Заховується дуже конспіративно, найчастіше квартирує по лісах, а з вечора робить застави по дорогах, попід лісом, попід хатами підозрілих людей і т.д. Ходять також по хатах, просять їсти, вдають партизан і т.п. Продовж цілого місяця проходить в цілому терені велика облава. Крім КБВ, який цілий час перебуває в терені, виїздить до помочі УБП з Володави та Білої. Щоденно їздить військо так автами, як і піхотою чи фірманками вдень і вночі, арештовує підозрілих людей, б'є, грабує, робить ревізії та застави і засідки.

Слава Україні!

Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 24–26.

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ за м. вересень 1946 р.

[...] 8.- с. Любень. Наткнувшись на засідку, яку зробило ВП та УБП впав боєвик УПА — Черник.

[...] 9.- с. Любень. Приїхало 2 авта ВП та рбило точну ревізію в забудованні Лободи.

- с. Турно. Рано прийшло від с. Мостиски 4 узброєних в автомати людей та забрали в українців — Йонко Ірени — двоє коней, в Степана Дода — одного коня та одного в Мусійчук Катерини. Людей набили за те, що не хотіли давати коней. Говорили по-польськи та відійшли назад в ту саму сторону.

[...] 9.- с. Данці. УБП арештував Герода Адама.

5.9. кол. Ізабелін. ВП зловило вночі 2-ох аковців з Лісок.

[...] 9.- с. Коденаць. Висвячено церкву на костел, яку в 1940 р. взято від поляків, бо перше була вона православною. - с. Волосковоля. В цьому та в довколишніх польських селах ВП переводило масові арештування за приналежність до АК та за співпрацю з аковцями.

[...] 9.- ВП та УБП робили облави на ліс від шоси Володава-Люблин до дороги Замолодиче-Липівка. По дорогах стояли застави, а військо, якого було 10 авт, ходило дорогами по лісі.

[...] 9.- с. Хоростита. ВП скинуло советський клич: “Слава Сталіну і Красній Армії”.

[...] 9.- с. Мутниця. ВП арештувало 4 злочинців — поляків.

[...] 9.- с. Кривоверба. Приїздив УБП та робив забаву. Один старшина читав відозву в польс. мові зрадника — Чумака, в якій називається провідників ОУН та УПА німецькими недобитками, що баламутять і інших. Відозва підписана: “Ваш били довудца Чумак”.

- с. Межилисса. Приїздило ВП та набило кількох хлопців — укр.

[...] 9.- На 9-тім кілометрі від Володави на шосі до Люблина аковці під командою “Ястжембя” розбили авто, вбили 3 ресортовців та звільнили арештованих.

[...] 9.- с. Голешів. УБП арештував українця Хроля Степана. — с. Волошки. ВП робило в селі ревізію. Було біля 30 вояків.

[...] 9.- с. Розвадівка. Біля 20 людей ВП з 4-ма скорострілами застали на вишках у одного господаря 2-ох звязківців УПА. Застали їх сплячих і одного стягнули на долину, розбріли, поздирали одержу та б'ючи повели до сусіда. Другий звязківець пробудився від криків та застріливши вояка, який ліз по нього, взяв його автомат та свої торби, застрілив ще одного вояка та втік до лісу. Військо побігло його доганяти, а при зловленому звязківцеві залишили 3 жовнірів, 2 з автоматами та одного з скорострілом. Цей насипав в один автомат піску, другого вояка звалив та щасливо втік до ліса, який був віддалений понад кілометр. Оба звязківці не були навіть ніде ранені, хоча за обома дуже стріляли.

- с. Линюшки. ВП арештувало Левчука Івана.

[...] 9.- с. Матяшівка. ВП сильно побило та арештувало Дорошука Івана.

[...] 9.- с. Лішня. Біля 80 людей ВП та УБП робили в селі мітінг. Заборонили людям ночами ходити.

- На шосі Володава-Люблин був бій поміж аковцями а ВП та УБП, в якому мало б згинути 10 вояків.

[...] 9.- с. Ганово. ВП забрало в селі 3 свині та 1 ялівку.

[...] 9.- с. Хоростита. Дяк із села Хоростити, який виїхав до СССР пише, що там обікрали Улянюка Степана, також господаря з Хоростити, та пише, що в таку пропасть попав, що може тепер доперва навчиться розуму. Другий господар наздогад пише, що багато хлопців, що поїхали, пішли в УПА.

Продовж цілого місяця проходила започаткована в серпні облава.

Слава Україні!

Шпиль.

Копія машинпису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 27.

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ. за місяць жовтень 1946 р.

?10. с. Липівка. До села прибуло 4 авт ВП і УБ з Володави. Вони взяли зі собою солтиса того села і пішли в напрямі с. Маріянка на заставу. По дорозі випитували його про партизанів. Зробивши заставу кинули одну ракету. Просидівши без успіхів до ранку відійшли до с. Волосковоля, розкидаючи по дорозі летючки в справі західних кордонів Польщі.

?10. с. Чопітка. Двох бандитів ограбили крамницю, забираючи всі товари. Говорили по-польски, убрані по-цивільному.

с. Грабівка. Від сторони Мутвиці прибуло около 50 чол. ВП і УБ. Вони проходили розстрільною через ліс, який лежить між тими селами.

с. Копитів. Квартирувала група ВП в числі 45 чол. Вечером 3.10. відійшли до с. Конти, де переквартирувавши один день перейшли до с. Загорів. Ночами робили застави в довколишніх селах, як Волошки, Хорошинка, Кодень, Тучна. Засідки робили головно на крижевих дорогах. В Загорові ця Група квартирувала три дні і дня 6.10. перейшли до с. Ольшанки.

?10. с. Ганна. 20 людей ВОП-у з Кодня питали по колонії за якимись 3-а роверистами.

с. Чепітка. Двох озброєних людей забрали коня з возом, що і досі не вернув.

с. Ганна. Прибуло 50 чол. ВП на сівну акцію. Вони прибули з Білої. На слідуючий день вони ледви що не застрілили одного чоловіка, який ішов в поле. Задержавши його зазначили, що вони думали, що він є з-за Буга, бо тої ночі біля с. Рожанка через Буг мало б перейти багато людей.

8.10. м. Парчів. Аковці розброїли в місті міліцію та УБ, забрали гроші з "Рольніка" і „Сполем" та в "Рольніка" свині. Два дні після того з Володави через Замолодиче і Сосновицю поїхало до Парчева [...] авта ВП і УБ. На них, коли вони вертали назад до Володави зробила група "Ястшомба", біля с. Колачі засідку. Майже без бою всі піддалися. Кількох ресортяків, які піддалися забрали зі собою, військо розпустили, забираючи зброю і 3 авта.

?10. с. Любень. Прибули з с. Вирики 40 чол. ВП на сівну акцію. Тут поведились дуже осторожно. Зараз зранку ходили попід лісом і краєм ліса. В одного господаря-українця, на якого хтось наговорив, що син його є в УПА робили точну ревізію. Один з тих вояків родом з Познанщини помагав тому українцеві в роботі і між іншим розказував, що не всі з них зле ставляться до українців, що найгірше не люблять українців поляки з Галичини. Він говорив також, що багато вояків переконалося, що українське населення є краще від місцевого польського. Військо підчеркувало, що тільки тут відживляться. Вдягнені були погано. В с. Любень засіяли стільки озимини, як і в попередньому році. Дня 15.10 воно переїхало до с. Капльоноси, а дня 21.10. виїхало до Володави.

8.10. с. Добринка. На повертаючого з Тереспоя українця Хмеля Олександра з Добринки - напало 3-ох бандитів. Говорили по-польски, убрані

по-цивільному, мали пістолі. Домагалися грошей. При тім сильно побили, так, що ледви живого, всівши на фірманку привезли до с. Добринка. Бандити до хати не заходили.

с. Ольшанки. Група ВП 45 люда, яка квартирувала в селі робила в ночі засідки. На слідуючий день о год. 10 відїхала 3-а автами до Пішаця. В ночі з 9-10 робили вони засідку на кол. Матяшівка від ліса. Вдень перейшли до с. Кривовілька, а в ночі з 10-11 відїйшли на Саївку.

11.10. с. Копитів. Кількох бандитів ограбило 3-х господарів-українців, мешканців того села. Пошкодованими є: Ковський, Корнелюк і Жук. В них забрано білля, одїж, солонину, муку, кожухи, чоботи, у двох перших коні з возами та у першого дві свині. Бандити говорили по польськи.

14.10. с. Турна. ПМО Володава викликала Таратику Андрія з с. Турна. Його брали повстанці, щоб показував хати, коли заказували полякам, які позаймали поукраїнські маетки здати частину врожаю. МО точно випитували, як виглядав той, що заказував та дивувалися, що це був тільки один. При кінці переказали, щоб поляки не здавали тих продуктів.

с. Грабівка. До села прибуло з с. Загайки около 100 чол. ВП. Вони перейшли лісом від Грабівки до с. Дубова. З Дубова пішли на с. Голешів і перевели облаву. Шукали по хатах, клунях, хлівах. Найсильніше шукали на колоніях від с. Дубова і с. Погорільця. У поляків-репатріантів ВП питало, як до них ставиться українське населення села. По обіді цей сам відділ перейшов до с. Ляцьк, де рівнож провели облаву, а з Ляцька вечером відїйшли до с. Красівка. Переночувавши в Красівці ВП робило труси в с.с. Красівка і Константины. По обіді дня 15.10. відїхали на Володаву.

17.10. с. Красівка. Прибуло около 50 чол. ВП на сівну акцію. Вони мали 12 пар коней.

с. Пішаць. В Пішаці квартирувала два дні група ВП, 45 чол. Робили засідки в с.с. Загорів, Конти, Копитів, Дубровиця. В ночі з 10-17 вони перейшли до с. Хорошинки. В Хорошинці дня 17.10. вони арештували трьох поляків. Ця група квартирувала тут також 3 дні, а дня 20.10. перейшла до с. Жуки.

18.10. с. Линюшки. О год. 1-їй в ночі приїхало до Бобкевича Лукаша 3 авта ВП і УБ, і окруживши хату почали точну ревізію. Бобкевич є українцем. У висліді ревізії знайшли за клунею заховану скриньку, цю скриньку два дні ранше намагалося 5-ох військових з ВП, які удавали повстанців заховати у цього господаря. Коли ж він одначе відмовився категорично це зробити, без його відома заховали цю скриньку самі. Бобкевича Лукаша і його сина арештували і відставили до с. Межилисса, а потім о 5 год. до м. Володави. ВП при тій нагоді пускало брехливі вістки про бої з УПА та "успіхи" ВП. Бої ті були звичайною вигадкою.

19.10. с. Голешів. Раненько два авта приїхали з ВП і УБ від сторони Дубова на кол. Голешів, окружили 3 хати і перевели точну ревізію. В одній з тих хат стріляли в підлогу. Господарі ті українці. В хатах не знайшли нічого і відїхали з нічим.

с. Замолодиче. ВП окружило хату поляка Пілярса, в якого перебувало 2 санітарки і 2 ранених повстанців. Господар завваживши, що ВП окружує лише його хату, вийшов і сказав, що в нього є якісь незнакомі люди, /те військо прибуло до того господаря, бо провокатор доніс йому, що там має бути повстанча аптека і що там також квартирують повстанці/. ВП, яких було 55 чол. тричі висилали Пілярса, щоб повстанці здалися. Коли це не помогло, відкрили вогонь. Санітарка Леся і Зірка пробували втікати, відстрілюючись з пістолів, однаке це їм не вдалося. Ворожі кулі наздогнали їх. Двох ранених друзів Дуб і політвих. Осип, бачучи безвихідне становище, розірвали себе гранатами. Польсько-більшевицькі погромники відіхали після цього до с. Кривоверба, лишаючи тіла помордованих на полі. В ночі повстанці забрали тіла впавших друзів і похоронили в іншому селі.

20.10. с. Замолодиче. Приїздило знова рано 3 авта ВП. Шукали за тілами повстанців. Не знайшовши їх на тім місці, де вони упали, перевели ревізії по цілій кол. і селі Замолодиче. Як оповідає населення найбільше “шукали партизан в куферках і шафах. При тому покрали багато різних дрібниць. Коли населення побачило, що військо підходить до села, почали втікати в ліс. Польські погромники відкрили вогонь за втікаючими, при тім ранили одного 16-и літнього хлопця. Підчас трусів військо висловлювалось, що в білостоцькому ішло їм легше, як тут з повстанцями, бо там були більші відділи, а тут повстанці розбилися по кількох і тяжко їх вилонити. О год. 17 відіхали на Голу, Ольхівку і Сосновицю. Около 20 чол. лишилися конспіративно на ніч на засідку. В ночі ті самі авта вернули через Турну на Ізабелін, де рівнож окружили декілька хат на хуторі. Рано дня 21 вернулись з Ізабеліна через Турну до Замолодича. А раненько того самого дня 20 люда ВП, які були лишилися на засідку, зловили одного господаря, який віз до лісу 2 свині, зареквіровані повстанцями. Господар почав виправдуватися, що йому партизани казали відвезти їх до лісу на умовлене місце. Військо пішло туди на засідку, однаке не дочекавшись нічого /дядько ошукав їх/ вернули назад до с. Замолодича. Забираючи ті дві свині сказали, щоб “подякував партизанам за мясо”. В обід всі 3 авта з військом відіхали з Замолодича через Липівку до Володави.

? .10. с. Голешів. ВП проводило цілий день облаву на ліс “Оходжа”, який лежить між Голешовом а с. Красівкою. В ночі перейшли до с. Дубова і Голешова, ходили по хатах, справджували документи, шукали по клунях, хлівах і т. д.

? .10. м. Вишнічі. Прибуло 2 авта УБ з Володави /50 чол/. Зловили одного бандиту, який грабив людей в с. Бокінці і якого люди пізнали і замальдували до УБ. Під вечір всі відіхали на Володаву.

? .10. с. Дубровиця. 12 чол. збирало кожухи, чоботи, харчі і військові речі. На слідуочий день ті самі були в с. Хорошинка, де зареквірували також кілька кожухів.

м. Володава. Група “Ястшемба” зробила наскок на м. Володаву. Вони приїхали 3-а автами, задержалися напроти приміщення УБ, ввійшли на

подвіря, говорячи стійковому, що вони є УБ з Холма. Коли стійковий не хотів перепустити, його вбили і увірвались до приміщень УБ. На другий поверх будинку не змогли однак дістатися, бо заалармовані стрілами ресортяки почали оборону. Аковські кулемети, приміщені в мурованому будинку з другої сторони вулиці обстрілювали безупинно вікна другого поверху, так, що на партері аковці могли порушуватись зовсім свobodно. Аковці випустили 204 в'язнів, які знаходились в підвалах УБ. З працівників УБ було 5-ьох вбитих, між ними провокатор Чумак. Аковці в цей час були рівнож в приміщенні ПМО та пошти.

? .10. с. Добринка. УБ викликало до Пішаця і арештувало там двох поляків - Баглая і Анджеюка з Добринки.

с. Липівка. Один із виселених із того села українців прислав листа, в якому пише, що він сам є у Львові, а його родичі на селі біля Львова. Він підчеркує, що повстанців там є багато як на тих теренах, та що вони там дуже добре "загосподарувалися".

м. Володава. Один ресортяк висловився, що їм розказував провокатор Чумак, що на тих теренах є небагато українських повстанців, тому вони мали б бути під командою "Ястшомба".

? .10. 4 авта ВП і УБ приїхало на терен польських сіл: Камінь, Скорошниця, Маріянка і Волосковоля на облаву. В Волосковолі арештували 4-ох поляків за співпрацю з АК. В день квартирували в Маріянци, в ночі робили засідки по довколишніх селах. 27. Під вечір вернули через Липівку до Володави.

? .10. с. Пешиволя. В селі було 2 авта ВП. Вони приїхали в справі "контингенту", який понакладали були повстанці на поляків, що позаймали поукраїнські маєтки. ВП закликали, щоб поляки не віддавали наказаних продуктів.

с. Сухава. УБ з Володави арештував 2-ох поляків-братів Пйонток. У них знайдено кріси і військові уніформи. На допитах вони призналися, що доконували рабунків в довколишніх селах та в "санаторіум" біля Володави. Брати Пйонтки, це репатріанти з Волині.

27.10. с. Троянки. УБ з Білої Підляської арештувало поляка Сероту за співпрацю з АК. З Троянок вони поїхали до Хорошинки, де арештували рівнож одного поляка Кукавського за те саме. Говорять, що в Кукавського знайшли кулемета і амуніцію. Вечором оба авта відїхали разом з ВП на Пішаць.

28.10. с. Вілька Заболоцька. 4-ьох бандитів узброєних в 3 кріси і 1 автомат ограбили одного українця і двох поляків, жителів того села. Позабирали взуття, убрання, а в одного поляка крілики. Бандити говорили польськи і по-російськи.

29.10. с. Угнин. 6-ьох бандитів, узброєних в 2 автомати, 4 кріси і пістолі, вдягнені в польські уніформи грабили недалеко с. Угнин людей, які вертали з ярмарку в м. Парчеві. Забирали гроші, взуття, одіж, не звертаючи уваги чи то поляк, чи українець. Наладувавши на фірманку все награбоване майно відїхали в незнамому напрямі.

30.10. с. Горостита. Проходив через село відділ АК, кільканадцять люда, взяли фірманку і подалися в напрямі с. Головно. Вони приїхали до Горостити до Липівки.

18.10. кол. Кузавка. Хату, в якій квартирувало 5-ьох українських повстанців оточило около 50 чол. ВП. Це сталося о год. 16. Повстанці пробували спочатку пробитися в напрямі ліса, одначе сильний вогонь 3-ьох кулеметів ВП відкинув їх на поле, при тому 1 з повстанців зістав ранений. 4-ьох інших відступило полем до рова і звідтам почало оборону. ВП поділилося на 2 групи по 25 чол. і почало наступ. 3-ьох повстанців зістає ранених. 1-го живого і 1-го раненого вдається по год. бою схопити польсько-большевицьким людоловам. 2-ох других ранених повстанців відбивається до вечора і під ослоною ночі рятуються. В тім бою визначився холоднокрівністю і відвагою повстанець Граб, який продовж двох годин сам один здержував 25 польських погромників. На слова свого друга, який будучи раненим і зневірившись в успішність оборони пропонував дострілитись, Граб відповів: "Брат. Дострілитись будемо мати ще час, а найперше треба положити ще кількох польських собак". Вицофується рівнож один повстанець, який перший зістав ранений в лісі. Двох зловлених повстанців ВП відвезло до Володави. По дорозі раненого повстанця - Незабутого дострілюють, коли він не хоче відповідати на їх запитання.

с. Рокітно. На забаві, що відбувалася в цьому селі було 3-ьох аковців. В ночі приїхав до села УБ і окружив будинок, в якому відбувалася забава. Одного аковця вбито, решта втікла, між ними один ранений. Зі сторони війська вбитий поручник, капраль та кількох ранених.

Слава Україні.

/-/ Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 8, 223–226.

Постій [...]

ТЕРЕНОВІ ВІСТКИ. за місяць листопад 1946 р.

1.11. с. Вирики. До села прибуло кількадесят чол. ВП, УБ і КБВ. Заквартирували у волосному домі. Тримали стійки на дорозі, до хатів заходили за харчами. В одній хаті, де перебувало довше двох з КБВ /Корпус Безпеченства Вевнентшнего/ один з них висловився, що вони не мають нічого проти правдивих партизан, бо "кажди добіл сен свего", що і в КБВ є таких, які дійсно вірно служать теперішньому польському урядові.

? .11. с. Любень. Прибуло одно авто КБВ і УБ та держали заставу біля села. Ранком відїхали назад до Володави.

с. Круково. ВП позбирало всі стрільна гарматні, залишені німцями та зірвали їх динамітом.

с. Загорів. Місцевий донощик доніс до УБ, що до одного українця, мешканця з цього села приходили українські повстанці. Зараз по 2-ох год. приїхало 4-ох чол. з ВОП-у Кодень, розпитували точно про повстанців. Узброєння ВОП-істів: 2 автомати, 2 кріси.

с. Михалки. /вол. Рокітно/. В ночі о год. 24 хтось вбив поляків: Курчука Болеслава, Курчука Владка і їх батька. Їх постріляли з пістолів. Убийники говорили по-українськи, навіть один з надвору наказував: "Тільки жінок не стріляй". Місцеві поляки говорять, що то робота українців, мешканців того села, які пішли на працю до УВП-Біла Підляшська і які мали свої "порахунки" з Курчуками.

4.11. с. Сухава. Прибуло 2 авта КБВ і УБ, розпитували за партизанами, однак нігде не шукали. Вони хотіли зловити рівнож одного поляка-бандиту, якого всипали арештовані ранше Пйонтки.

с. Колачі. Від кількох днів в Колачах стоїть ВП. В південно-зах. і західнім напрямі від Колач оперує ВП, КБВ, советські відділи НКВД. Робили облави переважно по лісах. Шукали за групою "Ястшомба". Відділи НКВД оперували головню від с. Волосковоля до с. Сосновиця.

6. 11. м. Хотилів. 2-ох по-цивільному вдягнених осібників вбили о год. 15 поляка, власника крамниці.

8.11. с. Полоски. До села приїхав староста з Білої і Замський комісар. Як охорону мали 4 авта КБВ і УБ. Вони прибули в гостину до поляка, мешканця того села, Мернічого в гостину. О год. 13 прибуло від сторони с. Загорів 15 чол. ВОП-у, узброєні в 2 кулемети, 8 автомати, решта кріси. Погостивши рівнож того самого мернічого відійшли в напрямі Пішаця.

9.11. с. Загорів. До села прибуло 4-ох МО з Кодня. Вони були сильно п'яні. В Загорові почали стріляти "на віват". У висліді мало що не застрілили одного господаря. Стрінувши на дорозі одну жінку-українку - набили їй, а чоловіка положили 30 разів в болото. Люди думали що то рабункова банда і почали ховатися. МО цілу ніч не спали, боячись партизан. Двічі на ніч міняли хату.

с. Добринка. О год. 21 прийшло до села 9 чол. АК, узброєні: 1 кулемет, решта автомати і кріси. Вони зареквірували в двох українців, мешканців того села чоботи, полотно на сорочки, товщі, а в другого багато дрібних речей, між іншим жіночі речі. Ті ж самі набили одну жінку-українку, якої чоловіка вбили ще ранше. Говорили, що її набили за те, що через неї мав би попастися Баглай Степан з того села за співпрацю з АК. Коли арештували Баглая, він сказав в УБ, що та жінка його переховувала. Коли ж приїхали до неї ресортяки, щоб арештувати, вона сказала, що Баглай вбив її чоловіка.

с. Янівка. До Янівки впала грабівнича банда в числі 5 чол., узброєні в 1 дубельтвівку і 1 пістоль. Грабили всілякі мужеські убрання, харчі, білля у господаря Занюка забрали свиню. Нагадували все награбоване на дві фірманки, які мали зі собою і відїхали в незнаному напрямі. Пошкодові всі

українці. Були майже в кожній хаті. Грабівники говорили по-польськи і були в цивільних одягах.

10.11. м. Славатичі. ВП робило ревізії по кол. В селі всі поляки арештували одну жінку і відвезли до Володави.

с. Лішня. ВОП з Кодня перепроваджував 30 коней з Тересполья до Холма. На слідуючий день рівно ж вели 40 коней.

11.11. с. Добринка. Аковці взяли в одного українця, жителя того свиню 250 кг., мішок разової муки, мішок тютюну та жіночі чоботи.

с. Кривовілька. Було 2 авта ВП в справі здачі залеглого контингенту. Ті ж самі були на слідуючий день в селах Жуки і Мазанівка.

13.11. с. Вілька Заболоцька О год. 15 приїхало до села 2 авта УБ і арештували 3-ьох хлопців: Іванюка Володимира, Ковецького Тадеуша і Климука Юрка. Всі вони належали до ОРМО /"Охотніча Резерва Міліції Обивательської/ і одночасно грабили населення підшиваючись під марку УПА. Один господар, якого вони стрінули на дорозі і почали бити пізнав ормовців і доніс до УБ. Арештованих відставили до Білої Підляської.

с. Тучна. Було 2 авта ВП в справі контингенту. 15.11. поїхали з Тучної на Дубровицю, де рівнож рекуїрували через цілий день. Вони натискають, щоб населення здавало залеглий контингент з минулого року, при тім арештують і держать, доки родина не відвезе цього призначеного контингенту.

14.11. с. Гусинка Хлопська. 3-ьох бандитів, узброєних в 2 кріси і 1 автомат в поль. уніформах забарали в українця Артецького Пантелеймона двоє свиней /більше як по 100 кг./ чоботи, штани і плащ від дощу. В другого українця Ничипорука забарали все м'ясо, яке він мав приготоване на весілля і 15 тис. зол. У поляка, мешканця того села забрали коня і воза. Відіхали в невідомім напрямі.

с. Соснівка. Перебувало в селі 2 авта ВП в справі контингенту. На слідуючий день переїхали вони до Чепітки. Тут скликали людей і як в кожнім іншій селі почали закликати людей, щоб здавали контингент. При тій нагоді один з господарів показав для старшини /поручник/, який командував тим відділом посвідку, яку йому видали якісь партизани, які зареквірували в нього кожух і чоботи. Поручник прочитав тільки те, що було надруковане, а ручного писма не міг розібрати. Коли йому звернув увагу волосний урядник, який був разом з військом що там "ніч трудного, тільки кожух і бути" – засоромившись поручник нічого не відповів. Під вечір ВП перейшло до Мутвиці. Продовж слідуючих 3-ьох днів робили випадки на сусідні села і арештували людей за контингент. І так арештували: з Вигнанки - [...] людей, з Чепітки - 6 людей, з Мутвиці 8, з кол. Голешів - 6, з Дубова - 5. Арештованих відставляли до Мутвиці, а звідтам до Володави. Одночасно в Данцях арештували українця Левчука, який був ранше арештований за співпрацю з УПА і який втік по розбиттю ресорту аковцями.

17.11. с. Любень. 6 фірманок аковців їхали через Любень до Вирик. У Вириках набили члена комісії, яка продає поукраїнські будинки. Під вечір

вернулися назад до Любена. Тут зробили забаву. Кількох аковців зайшло до господаря-українця Торбича Степана, в якого якраз кількох дядьків попили собі. Аковці попросили горілки, але господиня відповіла, що більше немає. Тоді вони набили господаря, забрали жіночий козушок. О 24 год. відіхали всі на с. Скородинці. По обіді 17.11. заїхали на шосе Володава-Люблин, задержали цивільне авто, позганяли пасажирів і самі автом поїхали до с. Старина. В була якраз вистава, на якій було якраз 6 ППР-овців поляків зі зброєю. Аковці розброїли ППР-овців і сильно їх понабивали. Будучи в Любені вони взяли підводу в Пната Догойди, якого син служить в УБ. В кілька днів пізніше була розвішена афішка, в якій "Ястшомб" остерігав УБ, що, якщо УБ не випустить його сестри, то він зліквідує всі родин працівників УБ і МО.

17.11. Хотилів. В ночі група АК задержала советський поїзд, виладувала 6 вагонів різного товару /матеріяли, взуття і т. п. / . 2 вагони товарів "розтягли" місцеві поляки. Аковці приїхали 3-а автами і 33-а фірманками, на які заладували товар. Охорону транспорту зігнали до одного вагону. Двох з охорони ранено, коли вони пробували відстрілюватись. При від'їзді аковці зателефонували до ПУБП, щоб ті приїхали бо вони їх очікують. Ресорт не приїхав.

18.11. с. Київець. Через село вертали фірманки, які взяли аковці з Хотилова. Фірманки вертали зі сторони сіл Деречанка-Березівка. О год. 13, 2-а авта УБ і МО заїхали до села Гусинка Шляхецька і допитували, хто приводив фірманки і між тими, що наказували відвезти фірманки до Хотилова нікого не було знаомого. Населення відповіло, що нікого не пізнали. З с. Гусинки УБ і МО поїхали до с. Голодниці. Там окружили в одній хаті аковців. Вивязався бій, у висліді якого зі сторони ресорту зістало вбитих: 1 старшина, кількох підстаршин, і кількох рядовиків та було ранених кількох. Зі сторони аковців не було жадного вбитого. Всі вони вицофались до лісу. Ресорт позбиравши трупи відіхав до Білої.

19.11. Хотилів. Приїхало 6 авт КБВ і УБ та 1 авто НКВД. Робили протокол в справі здержання поїзду.

м. Вишнічі. О год. 15 прибуло 1 авто ВП і там заквартирувало. На слідуочий день вони квартирували там рівнож держачи довкола містечка застави.

22.11. с. Софіївка. 3 авта, що їхали зі Славатич на Вишнічі задержались біля колонії. КБВ і УБ пішли розстрільною на кол., перевірили хати та відіхали дальше на Вишнічі.

с. Данці. До села прибув організатор ОРМО та хотів створити в Данцях ОРМО. Населення не схотіло записуватись і він відіхав з нічим.

23.11. с. Залісся. В селі ночувало 14 ВОП-істів з Білостоку. Узброєння: 2 кулемети, автомати і кріси. На слідуочий день перейшли до с. Ляхівки Великої. Там погостивши на весіллі відіхали.

?? 11. кол. Київець. Грабівники ограбили поляка Білецького. Йому забрали коня, віз і кілька мішків збіжжя. Його вже кілька разів грабили.

26.11. кол. Кричево. На шосі Янів Підляський-Тереспіль біля кол. Кричево аковці зробили засідку на 2 авта УБ і КБВ. 1-ому авті вдалось втекти. Друге авто розбито, в тому 20 ресортяків.

с. Ситник. Говорять, що до села, яке лежить 7 км від Білої П. приїхала боївка АК за тютюном і в кількох господарів, які мали плантації взяли 300 кг. тютюну. Тоді аковці зайшли до одної хати і почали пити. Один з пошкодованих господарів замельдував до УБ в Білій. Відразу приїхало 2 авта УБ і оточили цю хату. Вивязався бій у висліді якого 2-ох аковців вбито, а 7 зловлено. По північних теренах більського повіту їздить ВП за контингентом. У волості Вітулін арештували за недоставлення залеглого контингенту 18 людей. У інших волостях переведено також численні арешти.

27.11. м. Володава. Говорять, що до Володави привезли багато трупів ВП, яких побито в бою з АК в півд.-зах. частині володавського повіту.

м. Володава. Ночами довкола Володави є застави з кулеметами. Застава складається з 2-ох кулеметів і 6 чол. кожна. На всіх крижівках на скраю міста стоїть від 17 год. до ранку по 2 стійкових.

ДОДАТОК.

Зіставлення руху поїздів на лінії Тересполь-Біла П. за час від 22.8. до 13.11.46 р.

За вище поданий час пройшло з заходу на схід:

12 транспортів совет. війська,

12 “ таксівок,

2 “ тягарових авт,

2 “ арешт. червонарм.

1 “ тракторів.

2 “ бомб.

Зі сходу на захід пройшло:

7 трансп. німецьких полонених,

1 советського війська,

1 транспорт відкритих особ. авт,

1 “ тягарових авт.

11.11. м. Тересполь. АК-овці забили к-та ВОП-у в Тересполі.

Слава Україні.

Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 8, 227-229.

Summary

The 12 issues of the "Field News" (Terenovi vistky) for Nadraion "Levada" (Pidliashshia), cover the period from February to November 1946, and were written by "Iaryi" and "Shpyl".

**Політичний звіт
(Підляшшя)**

[Підляшшя.]

ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за місяць лютий 1946 р.

1. БОЛЬШЕВИКИ.

Відношення большевиків до польського населення вороже, натомість до українського в значній мірі прихильніше, пр.: на залізниці червоноармійці часто стають в обороні українців перед польськими шовіністами, котрі побачивши у когось український документ, чіпляються зараз, насміхаються, а навіть спихають з потягів.

Переселенча комісія.

Охорона переселенчої комісії в м. Володава зменшилося до 12 людей. В Володавському повіті йде перепис укр[аїнського] населення, котрий przeprowadять солтиси з припоручення старівства. Переселенча комісія в терен не виїзжає.

НКВД.

НКВД міститься: Тересполь 30 осіб, займаються контролею транспортив, переїзджаючих через кордон. В м. Біла-Підл[яська] є воєнна комендатура, котра займається перевіркою документів червоноармійців.

“Связісти”.

Кодень 6, Лішна 6, Володава 15. Всі узброєні в ППШ, останні мають “Дехтярова”.

ЧА.

Малашевичі 100 чоловік, котрі охороняють летовище. Останньо на летовищі було 60 літаків. Тересполь 300 чоловік, Хотилів 10, охорона залізниці. В м. Біла-Підл[яська] докладного числа не можна очеркнути тому, що часто змінюється. Дня 7.2.1946 р. вночі через станцію Хотилів переїзджало 2 транспорти з ЧА. Від 15.2.1946 р. транспортів з військом чи зі зброєю не помічалось. Переїзджають лише з заходу транспорти з награбованим в Німеччині майном, як карети, машини і т.п.

2. ПОЛЯКИ.

Поляків на тому терені можна поділити на три категорії, а саме: сталі поляки, переселенці з-за Буга і “перекидчики”. З них найгірше до українського населення відносяться переселенці з-за Буга та “перекидчики”. “Перекидчики” або інакше “калакути”, так як тут їх називають місцеві люди, це є ті, котрі змінили свою віру (з православних перейшли в римо-кат.). Чомусь в тому терені прийнято так, що як хто змінить свою віру, відразу вважають його і він сам так себе числить, що змінив рівнож свою національність. Вони вдають з себе горячих патріотів (в тому випадку польських) ще більше, як правдиві поляки. До українського населення вони зокрема відносяться ворожо, намагаються намовити інших, щоби змінили свою віру, перед загалом говорять по польськи, натомість в себе в хаті по укр[аїнськи], тому, що польська мова справляє для них трудність (не вміють ще добре го-

ворити). Дітей своїх вчать зразу з малої дитини говорити по польськи. Найбільше перекидчиків є в таких селах, як Великий Лан, Волосковоля, Заліще, Головно, Опілля, Розвадівка, майже ціла Мутвиця, Погорілець, Липинки, Жуки, ціла Бокинка Панська, майже ціла Бокинка Королівська, ціла Хорощинка. Нема ні одного укр[аїнського] села, де би не було “перекидчиків”. До УПА найгірше відносяться переселенці з-за Буга, хоча й в дійсності трудно знайти поляка, котрий щиро відносився до нас. Натомість до АК польський загал відноситься щиро.

АК.

Так як було згадано в попередньому звіті, є лише районні бойові. Район їх обіймає найбільше 3 волости. В бойових карності військової нема, конспірації рівнож. Різні орг. тайни, якщо знають, розказують своїм нареченим, так що з часом про таку тайну знають навіть малі діти. Літератури не одержують жодної, тому що десь за Білою-Підляською НКВД викрило їхню друкарню та арештувало 13 працівників. До УПА на зверхній вигляд відносяться прихильно, одначе в теренах від шоси Бересть — Варшава на північ справа зовсім представляється інакше. Там від поляків часто можна почути такі вислови, як: “Українець вшистких виржноць”. В свята православні до українців приходять “дітваки” по років 17, узброєні, дивляться, чи укр[аїнці] святкують, якщо так, то заставляють робити, при цьому сильно лаються і виганяють за Буг. Поміж польським населенням пускають версію, що ніби на теренах Володавщини, УПА ріже поляків. Такі фальшиві вістки про УПА, заострюють ще гірше відносини поляків до укр[аїнців] на тамтих теренах.

Волосні урядовці тамтих теренів до укр[аїнців] відносяться так само, як і польське населення, лише більше скрито. Натомість в південній частині Більського повіту та у володавському, відносини урядовців (теперішньої адміністрації) до укр[аїнського] населення значно злагіднились, а це під впливом дій нашої організації на тих теренах.

Діяльність політичних організацій. — ППР.

Як подано в звіті за січень, ППР стратила свою популярність серед населення. На звіттовому терені лише в с. Окунинка Володавського повіту ППР-івці узброєні, держать варту, та роблять застави на УПА. Одначе населення околичних сіл на них нарікає, тому що вони підозрілих людей через себе тероризують.

Діяльності ПСЛ-ь в звіттовому терені не помічається, якщо [вона] і проявляє [діяльність], то законспіровано, і лише між польським населенням.

ПУБП.

В м. Володава персональний склад ПУБП числить 60 осіб разом з обслугою (кухарки). Узброєння ПУБП: 133 ППШ, з того добрих 47, решта попути, 6 кулеметів “Дехтярова”, 4 кулемети “Максима”, кількість крісів док[адно] невідома. ПМО разом зі штурмівкою м. Володава числить до 50 людей. Узброєння ПМО: 4 кулемети, з того 1 “МГ”, три “Дехтярова” (один зіпсо-

ваний), 12 ППШ, один ППС, решта кріси. ПУБП Біла-Під[ляська] числить 60 чоловік. (Докладного стану їхнього озброєння не розвідано).

В звіттовому терені ПМО міститься в таких селах: Коденець 7 чоловік, Опілля 6, Заболоття 7, Кодень 6, Піщань 8. Повищі станиці МО в терені не проявляють майже жодної діяльності. До укр[аїнського] населення як і до польського відносяться одинаково прихильно. Про УПА чи АК не мають жодної мови, натомість в північній частині більського повіту МО до укр[аїнського] населення відноситься гірше банди. Для приміру подам кілька фактів. ПВ.: В с. Носові вол. Лесна приїхала міліція з Лесної в числі 4 особи до господаря укр[аїнця] Луцевича. Його сім'ї не застали в дома (криється). Почали стріляти в вікна, повибивали вікна і відїхали назад. Вночі до того самого господаря прийшла банда і забрала останню корову. В с. Гнійно вол. Константинів, міліція з Константинова зустріла 3 укр[аїнців], двох з Бурсуків, а саме: Максимюків Константина і Володимира, третього з Заканаля — Пташинського Володимира. Зустрівшись, по перевірці документів, міліція запропонувала їм на "водку". Увечір до них прийшло ще три особи в цивільному убранні. Максимюк Константин, передчуваючи небезпеку, втік. Натомість тих двох, а саме: брата Константина і Пташинського, міліція забрала з собою і фірою, котру замовили у Вавриня Степана, укр[аїнця] з с. Гнійна, поїхали на Константинів. Від того часу про Пташинському Володимирові і Максимюкові Володимирові пропала вістка. Жінки їх заалармували ресорт в Білій-Підл[яській]. Ресорт приїхав і стягнув протокол з міліції та фірмана. Міліція зізнавала, що доїхавши до лісу Константиновського, вищезгадані втікли. Фірман натомість твердив, що відвіз їх разом з міліцією до Константинова, де біля костеля вони позлізали. На тому скінчилося. Ресорт відїхав, а вищезгаданих нема і сліду. В звязку з тим, вночі прийшла банда і за кару (мельдунок до ПУБП) забрали по останній корові. (3 повищих фактів док докл. не одержано).

В початках лютого 1946 р. до м. Володава приїхало 7 авт війська з КБВ (Корпус Безпеченства Вевнентшного) в числі понад 250 людей. Відразу в перших днях виїхали в терен на облаву. По терені посуваються вдень і вночі, роблять застави, головно в гаївках, окружують села (головно над ранком), роблять ревізії, при цьому крадуть нитки, масло, убрання і т.п. Пр.: в с. Турна дня 15.2.1946 р., підчас перепроваджування ревізії, у Романенка Павла вкрали 2 кг. масла, у Корнелюка Федора — 1,5 кг. масла, у Корольчука Михайла — штани, котрі зараз на другому кінці села продавали за "водку". В с. Голешів крали мотки, брошки, в Янівці вкрали ровера і два літри нафти. В кожному селі збирали людей, і молодих в віці до 30 літ били. При цьому розпитували про УПА. Пізніше на підставі лист арештовували людей і так з с. Матяшівка арештували 7 чоловік, з с. Янівки — 6, з с. Голешова — 3, трьом родинам з с. Голешова, котрих сини пішли в УПА, забрали живий інвентар. В Славатичах арештували 13 осіб, з с. Ганна — 3, з с. Розвадівка — 1, з Вишнич — 9, з Кривоверба — 9, з с. Гостита — 4, з с. Вигалева — 4. Підчас переїзду через Довгоброди застрілили укр[аїнця] Козла Михайла та

його сина Івана. Поляк котрий до них стріляв висловився: “То за наше родзінї, котре ви вимордовали за Бугем”. Одначе за те його і його товариша відставили до Володави, де засудили одного на кару смерти, а другого на 5 літ вязниці. Арештовані це в 80% укр[аїнці], решта поляки. З арештованими поводяться зле, б’ють, насміхаються. Дня 7.2.1946 р. мали бій з АК-овцями біля Волосковолі. Вислід бою: 12 вбитих, понад 30 ранених, 20 втікло до АК, капітан попався в полон. Військо при відступі кидало амуніцію, а навіть зброю, говорячи, то для “хлопцув”. Докладно описати перебіг облави наразі тяжко, тому що ворог цілий час вештається по терені чи то вночі, чи вдень, так що трудно спостерегти всі його рухи. Військо, котре бере участь в облаві, не є з цього задоволене, висловлюється, що то є справа ресорту, ресорт бере за це гроші і т.п. В с. Сухава дня 13.2.1946 р. ночувало 200 чоловік війська КБВ. Обходилися добре, говорили щоб не боятися що будуть вивозити до СССР. Казали що на весну в тих теренах буде багато партизанки (одначе це могла бути провокація).

ВП-КОП.

Міститься: Тереспіль — 60 чоловік, Довгоброди — 40, з того — 13 вершників, Володава — 200, крім цього в Хотиліві є 20 чоловік, як охорона залізниці. КОП-істи до укр[аїнського] і поль[ського] населення відносять прихильно, а по прочитанню наших летючок, розкинутих дня 13.2.1946 р. біля кошар Володави, відносно УПА почали висловлюватися прихильно. Говорили, що то добре, що тепер єдність поміж поляками і укр[аїнцями]. Поручник навіть висловився, що ще зїсть 80 “демократичних” зуп і піде з військом в ліс.

3. УКРАЇНЦІ.

В звязку з акцією ворога на УПА та арештами, котрі перепроводили в терені війська КБВ, населення значно підупало на душі. Свідоміші укр[аїнці] нарікають на большевиків і теперішній уряд, менше свідомі і до того ще матерялісти, вічні раби, котрі бажають не боротьби за волю, а спокою, нарікають на УПА, мовляв ті арешти ресорт перепроводжує тому, що “бульбовці” ходять та роблять в терені шум. Про переховання наших людей у господаря, якщо до того є загрожений терен, нема і мови. В таких випадках треба з боївками лавірувати поміж ворожими заставами. Коротко очеркуючи укр[аїнське] населення тих теренів, то воно хоча і прихильно відноситься до УПА, співчуває нам, одначе, коли прийдеться дати поміч або взяти активний уділ в нашій боротьбі, про те не хоче навіть і слухати. З одної сторони тому не можна дивуватися, — пр.: якщо вернемося до часів нім[ецької] окупації, то населення північного Підляшшя, якщо приходилося творити в кооперативі надзірну раду, не хотіло за жодну ціну до неї належати, а до боевої якоїсь організації, то вже нема й мови. Останньо був перепис всього населення [загальна перепись, яка відбувалася на території всієї Польщі]. Тут укр[аїнці], боячися, щоб їх не вивезли, майже всі пописалися поляками, а були навіть випадки, що міняли свою віру в костелі та переходили на поля-

ків, і то робили з намови польських ксьондзів. Не знати до чого то було би дійшло, коли б з нашої сторони відносно цього не було жодної протиакції. Тут боївки ВОП почали з місця карати таких “перевертнів”, зрадників своєї віри. ПВ.: в с. Ганна для Дубини Степана, котрий в другій половині січня змінив свою віру, спалено будинки, його самого сильно покарано “буками”. Населення, бачучи це — обсіло і було можна почути зі сторони б охотників на “калакутів” такі вислови, пр.: “Як будеш триматися своєї віри і національності, то може ще тільки виїдеш до ССРСР, а як зміниш віру, то зараз прийдуть “нічні” і вивезуть тебе ще тієї ночі”. Деякі говорять знову, що “коли б не УПА, то нас давно вже не було б на тих теренах”. Примусовим виїздом до ССРСР населення сильно затривожилося і тому то крутить на всі сторони, щоби якимось цього уникнути. Одначе, коли натякнеш про оборону, більшість не хоче і слухати, — каже: “Советам не дамо ради”.

Шкіл укр[аїнських] в терені зовсім нема, є лише в деяких селах польські нар[одні] школи, а по містах — середні. До поляків укр[аїнці] відносяться так, як поляки до них. Де поляки прихильніше, там і укр[аїнці] так само, де поляки більше ворожо, там і укр[аїнці] ворогують. Це будуть такі терени, як північне Підляшшя, та південна Володавщина. Теперішнього уряду ненавидять.

Постій дня 1.3.1946 р.
Слава Україні!

Ярий.
Власноручний підпис.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 276–277

[Підляшшя].

ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за час від 1.3.1946 р. до 31.3.1946 р.

1. БОЛЬШЕВИКИ.

Відношення большевиків до населення назагал не змінилося, так як в попередньому звіті.

Переселенча комісія.

Персональний склад переселенчої комісії в м. Володава дещо зменшений, а саме: районний уповноважений Шимчук, заступник Сіпко, жид, секретар Ковальській Станіслав в віці понад 30 літ, укр. з Винницької області, бугальтер (прізвища його не розвідано), секретарка Людмила (прізвища не розвідано) в віці до 27 літ, укр. (місце походження не відоме), крім того є ще 4 агентів на волости. Охорона — 12 червоноармійців узброєних в ПППШ і два кулемети “Дехтярова”. Переселенча комісія в терен не виїзжає. Справа

переселення наразі є неактуальна. Зі сторони переселенчої комісії чути погрози, що українців будуть виганяти примусово.

НКВД. Так як в попередньому звіті.

“Св’язісти”.

Тересполь — 8 людей, Лебедів — 6, Кодень — 6, Лішна — 6, Володава — 15, озброєні в ППШ, рідко в кріси. ЧА. В м. Біла-Підл[яська] летуни в числі 200 осіб, стоять в будинках біля летовища. В Малашевичах летуни в числі до 100 осіб. Тересполь — часом задержуються переїзджаючі частини ЧА на схід або противно. В першій половині березня переїзджала велика кількість ЧА на захід, 4000 задержалося на кілька днів в м. Біла Підл. на відпочинок.

2. ПОЛЯКИ.

Ставлення польського населення до українців в цілому звіттовому терені є вороже. В деяких теренах лише удавано прихильне. Деякі дезорієнтовані типи серед польського загалу при помочі таких же самих деяких бувших членів АК, єднаються в грабіжницькі банди, та граблять укр. населення часто навіть під маркою УПА, тим самим компромітують наші рухи. Помимо того, що з нашої сторони була видана для поляків пересторога, грабіжничі банди своєї діяльності не припинили, в [та]ких теренах, як пр.: північна частина більського повіту свою діяльність посилили. В зв’язку з тим СБ почала енергійно слідити за грабіжничими бандами і дня [...] 1946 р. викрито грабіжничу банду, котра складалася з 8 чоловік польської [...] та тероризувала укр. населення в вол. Кривоверба та Волосковоля. Командира К[с]лішика Броніслава і 2 його співпрацівників арештовано, решта обвинувачених поспіла скритися. Арештованих бандитів, котрі публично призналися до вини перед очима загалу зліквідовано дня 27.3.1946 р. в с. Голя Володавського повіту. [Цей] факт серед українського населення викликав сильне вдоволення, натомість польське населення сильно обурилося, почало пускати версію, що УПА, ніби мордує поляків, [не] підтверджували лише цього деякі свідоміші одиниці польського загалу. Серед поляків доколичних сіл зробилася паніка, так що через цілий тиждень від дати вищезгаданого випадку не спали в хатах, мотивуючи це тим, що ніби УПА мала масово зтероризувати польську людність доколичних сіл. Від того часу помимо вияснюючої в тій справі пропаганди з нашої сторони, на теренах, де мав місце вищезгаданий факт, відношення між польським та українським населенням значно заострилося. Деякі поляки починають навіть перехвалюватись, що смерть вищезгаданих бандитів буде помщена на українцях. До деяких сіл були розіслані летючки з погрозами до українців, мешканців даного села. Зміст такої летючки пересилаю в залученню.

АК.

В західній частині Володавського повіту помічається збройний відділ АК, котрий числить до 40 людей. Стаціонує переважно по лісах того терену. Відношення їх до укр. чи до УПА удавано прихильне, одначе в дійности вороже, тому, що поміж ними багато знаходиться поляків з “27 Виходней Ди-

візії АК”, котрі ще за часів нім. окупації прийшли з-за Буга і памятають Волинь. Під плащем грабіжничих банд, АК рівнож терроризує укр. населення. (Докладніше про це подам в слідуєчому звіті).

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

ППР.

Це є одна з найголовніших партій, котра проявляє діяльність в звітовому терені, одначе під впливом визвольних рухів, діяльність ППР в терені значно ослабла, деякі їхні члени прозріли, активні працівники партії, боячися заслуженої кари, повтікали до міст, решта сидить тихо. Добре держиться ППР тільки в двох селах Володавського повіту, т.є. в с. Коденць і с. Окунинка, котрі то села є [...] агентурно-опірними пунктами ПУБП Володава.

ПУБП.

ПУБП володавського повіту часто групами по 30 чоловік ніччю виїжджають [на села] і роблять застави та збирають інформацію. Натомість в більському повіті ПУБП разом з військами КБВ [Корпус Безпеченства Вовнентшного], разом в числі понад 200 чоловік роблять в терені облаву, головно на польських селах. Майже все польське населення перед ними втікає (так само як і перед німцями). Підчас облави військо КБВ до укр. і польського населення відноситься крайньо ворожо, часом в деяких селах роблять “мітинги”, пр.: в с. Заболоття дня 12.3.1946 р., підчас котрого намовляв населення, щоби підчас виборів голосувало за теперішнім урядом.

ВП, КОП.

Міститься: Тересполь 100 чоловік, Кодень 34, Довгоброди 60, Володава 140. КОП-істи з початку себе маскували, що ніби прихильно ставляться до визвольних рухів, т.є. АК чи УПА. Одначе в дійности це є агентура УБП. В терени вони часто виїжджають в числі 4 чоловік, ніби за харчами, при цьому ведуть розвідку, збирають інформації від доношчиків та пізнають терен. Правдиве їхнє ставлення до УПА чи до укр. населення є крайньо вороже, до АК і польського населення — значно прихильніше.

3. УКРАЇНЦІ.

Так як і в попередньому звіті.

Постій дня 1.4.1946 р.

Слава Україні!

Ярий.

Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 274-275.

[Підляшшя]

ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за місяць квітень — травень 1946 р.

1. БОЛЬШЕВИКИ.

Відношення большевиків до укр[аїнського] населення значно погіршилося, а це тому, що підчас акції переселенчої українці відхиляються від переселення при тому підхоплюють і розголошують наші протибольшевицькі інформації про жахливі умови життя та страшний терор НКВД в ССРСР. В звязку з тим большевики (маю на думці тих, котрі беруть участь в акції переселенчій) на українців починають дивитись як на наших прихильників, ворогів ССРСР. Про це свідчили б хоча й такі вислови переселенчої комісії, полковник котрої в м. Біла-Підл. на українців котрі зайшли по інформації в справі переселення, визвірився — кричав: “Ми знаєм почему Ви опльовуєте ССРСР, Вам пахнет Самостоятельная і фашистовская УПА”, або: “Ви все українські фашисти, поддерживаєте банди, — не хотелі ехати добровольно, поедете под винтовкой русского бойца, там где ми захочем” і т. п.

Ставлення большевиків до польського населення є рівніж вороже. Переселенча комісія в м. Біла-Підл[яська] міститься по вулиці Пляц Вольнощі, 2. В м. Володава, як було згадано в попередньому звіті, з тою лише різницею, що в м. травні до м. Володава приїхало 30 чоловік совітів, озброєних в кріси і ППШ, закатерували в будинку, де міститься переселенча комісія, котрій вони є підпорядковані. Переселенча комісія з м. Біла Підл[яська] почала виїжджати в терен, переважно в північну частину Більського повіту, де укр[аїнське] населення часто граблене польськими шовіністичними бандами, здецидувалося виїхати до ССРСР, пр.: с. Бубнелъ і Полинів. Ставлення комісії до укр. населення є крайньо вороже. До тих, котрі виїжджають, кажуть: “Де Ви були в 1945 р.? Чому не їхали охотниче? Ми Вам покажем как обращатся к приказам ССРСР”. Банди грабжничі є їм на руку, бо коли укр[аїнці] звертаються до большевиків з просьбою по оборону їх перед бандами, большевики приїжджають, оточують село, а тоді переселенча комісія ходить і записує укр[аїнців] до ССРСР, хто не запишеться, значить “бандит”, коли не боїться лишатися. В практиці ця перепись йде під терором, так що всі майже записуються. Таке ставлення большевиків до українців, котрі мали на них великі надії доводить українців до розчарування, а є випадки, як пр.: в с. Бубель, один укр[аїнець] не хотючи виїжджати, повисівся в себе на подвір'ю.

НКВД.

НКВД міститься в м. Біла-Підл[яська] — 40 чоловік, озброєних в 5 кулеметів “Дехтярова”, решта ППШ і кріси, міститься на вул. Реформацькій; перед будинком — стійка, часом 3, з кулеметом. То є воєнна комендатура, в терен не виїжджають, часом лише ходять по місті, збирають летючки та здирають протибольшевицькі написи. В м. Тересполь в квітні було до 20 чоловік. Нігде не виїжджали, часом питалися за “бандеровцями” та за летючками. В

травні виїхали, лишилися лише 3 чоловік. В Малашевичах 5 чоловік, ті часто ходять по околичних селах, підозрівається, що в цілях розвідки.

“Связісти”.

Так як в попередньому звіті.

ЧА.

З м. Біла-Підд[яська] і з Малашевич обсада летовищ виїхала і літаки відлетіли на захід. В с. Любовеж лишилися охорона летовищ в числі 40 чоловік. В першій половині травня до Малашевич прибуло 35 червоноармійців, котрі держать охорону бараків, в яких після їхніх висловів знаходяться бутлі з газом. В м. квітні часто переїзджали зі сходу на захід заплomboвані транспорти від 50 до 70 вагонів, по 2-3 денно. В травні шосою Біла — Бересть на схід переходили відділи ЧА по 100 — 200 чоловік, переважно азіяти, котрі говорили, що йдуть за Буг, де будуть сформовані в нові відділи і поїдуть на Далекий схід, під Японію. Дня 6.5.1946 р. до м. Володава приїхало понад 120 чоловік совітського війська та почали переводити облаву на УПА в Володавському повіті. До населення як польського так і українського ставляться крайньо ворожо.

2. ПОЛЯКИ.

Як вже було згадано в попередньому звіті, ставлення поляків до укр[їнського] населення в цілому звітовому терені є вороже. В південній частині терену ця ворожнеча більш скрита, натомість в північній частині Більського повіту біля м. Янів-Підль. Лесна, Константинів, поминаючи вже всі вислови спрямовані проти українців як пр.: “Юж на україньцув в польсьце пшишедл конец”, або: “Оні виресли в Польсьце набрали сен польскей культури, а тєраз хцон своей України, хіба ми не поляци як тен справен пусціми кантем”, і інші теревені, появляються часто грабунки доконувані польськими грабунковими бандами. В селах Михалкі, Ольшик, Березівка, Деречанка майже кожної ночі є банда грабункова, котра забирає все, б'є людей і каже виїзджати за Буг. Українцям з с. Михалкі дали реченець до 20.5.1946 р. опустити село. Поляки і АК виправдується, що це роблять ніби анархічні бандитські елементи. Коли при кінці травня тамті терени відвідала наша розвідка боївка, зробила кілька мітингів, та розкинула летючки “ПОЛЯЦИ” (в справі грабіжі), банди грабункові частинне притихли, а в деяких селах, як пр. с. Гусинка Більського пов. поляки, а головне “перекидчики”, почали навіть по укр. говорити, мовляв: “Треба привикати до бульбовців”. В західній частині Володавського повіту випадки грабіжі українців є рівнож на денному порядку. Пр.: в першій половині квітня в с. Сухава банда забрала 11 коней з возами і 10 свиней. Менше більше в тому самому часі вбили українця Дзядка Миколу, мешк. с. Пішоволя. В початку квітня ц.р. якісь 4 осібників зірвали підлогу в каплиці та побили образи (каплиця міститься на укр. правосл. цвинтарі в с. Сосновиця). Підозрівається, що це є робота АК.

АК.

В цілому звітовому терені АК діє лише боївками. В західній частині Володавського повіту знаходиться відділ АК в числі до 40 людей під командою

якогось “Ястшомба”. До укр[аїнців] вони відносяться ворожо, харчі черпають лише з укр[аїнських] сіл. Найсильніше АК держиться в північній і західній частині Більського повіту та західній частині Володавського повіту. В північній частині Більського повіту при кінці травня ц.р. появилася відділ АК в числі 12 роїв, котрий нібито прийшов з-за Буга, з Білорусії. На шапках носять трупі головки, займаються переважно грабіжжю населення, до укр[аїнців] ставляться ворожо, на УПА перехвалюються. Підозрівається, що це є провокаційний відділ НКВД. Цей відділ є під командою якогось “Буреґо”. Відношення АК до УПА на дальше є удавано прихильне. Останньо можна почути від них пісні менше більше такого змісту: “Ржніми браця українцув пукі еще час, бо як ми ях не виржнеми, оні виржнон нас”, і т.п.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

ППР.

За винятком поданих сіл в попередньому звіті майже в цілому звітовому терені не проявляє жодної діяльності. В пов. Біла-Підл[яска] польське населення почало симпатизувати з ПСЛ-ь. Останньо ППР під охороною УБП вислало агітаторів на села, котрі влаштовували мітинґи в справі голосування. В більшості з таких мітинґів населення робить собі лише насмішки, пр.: в м. Піщаць, де підчас мітинґу промовець запитав поляка, котрий працює на залізниці: “Коли краще жилося, чи за Польщі, чи тепер?”, — коляр довго не надумавши відповів, що за Польщі перед 1939 р. Слухачі тоді почали сміятися, а промовець змішаний не знав що сказати. В місяці квітні ПУБП з м. Володава покликав всіх членів ППР с. Окунинка і деяких членів ЗВМ з с. Собібор (котрі мають зброю) і разом з ними виїхав на облаву. Один з ЗВМ-у був ранений. Такий випадок, коли до того ще додати напад одної з наших боївок на с. Окунинку, від котрої ППР-івці повтікали аж до Володави, налякав ППР-івців і вони почали робити старання, щоби викрутитися з ППР-у. Дня 25.5.1946 р. ПУБП забрав зброю від членів ППР с. Кривоверба і с. Коденець, а вістка про примусове виселення всіх укр[аїнців], як також членів ППР, припинила цілковито діяльність партії, хоча й серед ППР є ще такі, котрі вірять, що партійних не будуть виселяти.

ПУБП.

ПУБП Володавського повіту часто виїзждає в терен на застави. Застави роблять переважно ніччю. Дня 6.5.1946 р. ПУБП совіти (про котрі є згадка вище) і 40 людей з оперативного плютону ПУБП Люблин, разом понад 220 чоловік, узброєних в 4 кулемети “Максима”, 14 кулеметів “Дехтярова”, решта ППШ, десятизарядки та кріси, почали облаву на УПА в Володавському повіті. Облаву робили по селах і по лісах, пр.: “Бір” біля Горосити, на ліс біля с. Замолодиче, та на ліс біля с. Розвадівка. Зі собою мали радіо надавче і відбірче. На села наскакують о кожній порі дня, при такому наскоку граблять, що попало до населення польського і укр. відносяться ворожо. Дня 11.5.1946 р. в с. Голешів звели бій з частиною боївки СБ. Бій тривав понад 2.5 год., в котрому впало 6 боївкарів, зі сторони ворога

— двох, лейтенант і сержант (ближше втрати ворога не відомі). По тому большевики спалили на коль. Голешів 134 господарств, т.є. 27 будинків та вбили 2 українців: Адама Трохимюка і Семена Пишко, котрих оскаржували ніби за співпрацю з УПА. Дня 15.5.1946 р. в с. Жукі Більського повіту ті самі вбили двох членів АК.

Перебуваючий до диспозиції ПУБП Біла-Підл[яська] “плотон оперативний” в місяці квітні виїхав до Люблина. В травні ц.р. ПУБП з Білої-Підл[яської] під охороною війська, которого в Білій стоїть один полк, почав виїжджати в терен на облати. Останньо перевели облату в селах Добринка, Вілька Добринська і Попель, де стояли цілий день.

ВП.

В місяці квітні розміщення частин ВП є таке як і в попередньому звіті. В травні прибуло около 100 осіб до Челешниці, де охороняють гуральню, і коло 100 чоловік в Бубель-Луковиск. Те військо групами в числі 7-8 людей ночами часом виходить на села і грабить українців, вдаючи з себе ніби банду грабїжничу. Дня 26.5.1946 р. до м. Володави приїхав 53 полк 15 дивізії ВП, котрий ранше стаціонував в Ольштині. Командир полка Яроцькі Волдзімеж, родом з-за Буга, заступник до справ політ-вих. кпт. Капусцінські, інформацій кпт. Авілов, білорус, шеф штабу кпт. Барщ, к-р 1 батальона кпт. Самбольські, к-р 2 батальону кпт. Качоровські, к-р 3 батальону майор (призвища не розвідано). Узброєння 1 бат.: на 6-7 чоловік — 1 кулемет, дві гранати на вояка, 2 і 3 бат. узброєні на рій один кулемет. Крім того мають 6 “Максимів”, 3 міномети, дві полевї гарматки, кал. 0,45. Це військо дня 28.5.1946 р. в брутальний спосіб почало акцію переселення вол. Володава. Того дня виселили місто Володава, с. Охривок, с. Тарасюк і коль. Іркуцк, 29.5.1946 р. виселили с. Сушно, 30.5.1946 р. виселили с. Королівку і с. Шуминку, 31.5.1946 р. виселили с. Ружанку. Виселяють в цей спосіб, що над раном окружують село і заказують, щоби за дві години населення приготовилося до виїзду. Хто ставить опір б’ють, вкидають в фіру, більше не дають нічого брати і під охороною відставляють на станцію. Тим, що не сопроотивляються дозволяють брати деякі речі і одну корову. На станції ті родини, в котрих якоїсь особи бракує, втікла або пішла до УПА зараз заладовують на потяг і кудись відвозять. Решту людей змушують підписати листи, що добровільно виїжджають, що приймають совітське гражданство та що в їх пакунках немає жодних нелегальних речей. Коли хтось сопроотивлюється, не хоче приймати гражданства СССР, тримають на станції, морять голодом, поки не здецидується підписати. Бувають випадки, що підчас ревізії у підозрілих через себе людей, котру переводить на станції НКВД, підкидають деякі нелегальні речі, тоді дану людину арештовують і відвозять в невідоме, пр.: в речі отця Середи НКВД вложило пістолю, зробило ревізію, знайшло її, тоді отця так сильно збили, що на другий день від побоїв помер.

КОП.

КОП так як і в попередньому звіті, ведуть дальше сильну розвідку, часом нічю по селах недалеко своєї стражниці роблять застави.

3. УКРАЇНЦІ.

На загал в цілому звітовому терені укр[аїнське] населення терпить терор зі сторони польських банд грабіжничих. Це помічається головню в північній частині Більського повіту, де пригноблене населення, щоби піддобритися полякам, відрікається від своєї віри, святкує католицькі свята і не признається до своєї національності. На поляків дивляться як на панів ситуації, говорять навіть, нехай грабують, аби не вбивали. Але це останне та кож не є виключне, пр.: в с. Добринка в другій половині березня ц.р. польська банда вбила 3 українців. В с. Конти вбили одного українця, б. солтиса за нім. окупації (докл. в теренових вістках). Одначе зорганізувати українців північної частини Більського повіту дуже тяжко. Вони про якусь політичну організацію не хочуть і чути. На нашу пропозицію, щоби створили якусь самооборону проти банд грабіжничих говорять: "Ми і так вже досить маємось, а як звяжемося з "бульбовцями", то попадемо всі під совета" Останньо населення цілого звітового терену страшно затривожилося примусовим виселенням до СССР. Помічається, що 50% населення буде ховатися. Свідоміші послухають наших інструкцій і нашої ради, менш свідоміші будуть знову ховатися, тому що більшість з них це матерялісти і силою фактів привязані до свого господарства. До того все населення бачить нужденних польських переселенців з-за Буга та втікачів з СССР, котрі розказують про жахливі умови життя в колгоспах. Польське населення в тому випадку в більшости прийде за помічю для українців, тому що багато українців має своїх добрих товаришів, кузинів чи родичів серед польського населення.

В другій половині березня ц.р. воевода люблинський видав тайне розпорядження до старостів і постерунків люблинського воевідства. Зміст розпорядження пересилаю в залученню.

Постій дня 1.6.1946 р.

Слава Україні!

Ярий.

Власноручний підпис.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 271–273.

[Підпяшшя]

ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за місяць червень 1946 р.

1. БОЛЬШЕВИКИ.

Відношення большевиків до українського населення є на дальше вороже. Лише в деяких випадках вони стараються придобритися до населення, ставляться прихильно і говорять, що вони є їх охоронцями перед "банда-

ми”. В початку місяця червня з м. Холма до м. Володава приїхало 150 большевиків, котрі закватерували при переселенчій комісії. До населення ставляться можливо і говорять, що вони приїхали на “унічтоженіє банд”. Відразу після приїзду розпитували про “бандеровців”, пізніше про відділи АК до котрих ставляться крайньо ворожо. Українське населення агітували і намовляли на виїзд в ССРСР.

ПЕРЕСЕЛЕНЧА КОМІСІЯ.

Переселенча комісія з м. Володава почала свою активну діяльність. Тому, що населення охотничо не хотіло їхати до м. Володава дня 25.3.1946 р. прибуло 3 батальйони ВП спеціально для евакуації українців до ССРСР. Як було вже згадано в попередньому звіті, вони відразу в брутальний спосіб почали виселювати околичні села при м. Володава, а пізніше поступово цілий Володавський повіт. Перебіг виселення в теренових вістках. В м. Біла-Підл[яська] переселенча комісія не проявляє жодної діяльності, а в другій половині місяця червня ц.р. виїхала. Виїзджаючи говорили, що ми урядували до 15.6.1946 р., а після тої дати не записують нікого на виїзд. Помешкання, де містилися — звільнили, а таблицю, яка була на дверях відірвали. НКВД.

Так як в попередньому звіті.

2. ПОЛЯКИ.

Загал польського населення є ворожо устосункований до українського населення. Вони майже всі радіють переселенчою акцією, так, що не таючись говорять: “ім давно тшеба било то зробіць”. Найбільше тішаться тою подією переселенці з-за Буга, вже передчасно ходять та оглядають господарства, котрі по евентуальному вивозі українців, будуть мати нагоду перебрати собі. Мала лише частина польського населення розуміє сучасну ситуацію і є наставлена проти вивозу. Вони кажуть, що коли вивезуть українців, то прийде черга і на них, а ті терени заселять скомунізованим елементом, котрий напливає з ССРСР. Інші знова, побоюючись УПА, говорять, що як вивезуть українців, то прийде українська партизанка і нас вижене. Такий стан речей є в Більському повіті, де ще не переводиться акції переселенчої. В Володавському повіті, де переселення набрало вже великого розміру і де вже багато українських сіл вивезли, поляки вибирають кращі господарства, оселяються і тішаться, що так легко вдалося їм взяти в посідання чужі маетки. Інші поляки як не помагають активно для ВП виганяти українців, то еднаються в банди грабіжничі, і, тих українців, котрі лишаються, граблять, по тому лаються, бють та змушують до негайного виїзду. Мала лише частина поляків і то переважно ті, котрі мають когось з родини українців, помагають їм переховуватися та кажуть другим рівнож ховатися від війська, котре виганяє українців. До УПА і нашого руху ставляться ворожо. Ворожнеча та помічається навіть серед малих дітей. І так в с. Загорів польські діти побившись з українськими, лаючись кричали: “Ту вам мейсца нема, за Буг”.

АК.

АК на дальше не змінила свого поступовання відносно українського населення. Дальше в північній частині Більського повіту АК не гамує своїх терористичних рухів, грабить та виганяє українців за Буг. І так в с. Добринка оголошено було всім українцям вибратися з села до дня 15.6.1946 р., в противному разі вибють всіх. В с. Конти також було оголошення в справі негайного виїзду за Буг до дня 17.6.1946 р. Подібний стан речей панує в південній частині Володавського повіту, де свою терористично-грабункову діяльність проявляв відділ АК в числі около 40 людей під командою "Ястшомба" — фольксдойча Тараскевича Леона, замешкалого у Володаві при вул. Підзамче, 47, котрий йшов на руку для ВП. В той час коли ВП виганяє українців з сіл, АК чи то під маркою банд грабіжничих, чи взагалі не маскуючись, ночами грабить українців, і так само як ВП змушує до негайного виїзду до ССРСР. Пр.: в с. Грабівка дня 16.6.1946 р. банда зложена з около 18 людей ограбила українців, забрано: 9 шт. коней, 9 шт. возів, при тому били, лаялися і виганяли "за Буг". До УПА і нашого руху ставляться вороже і переслідують. Пр.: боївка АК з с. Липниці хотіла вбити одного українця з с. Київця, який як їм здавалося належить до організації УПА. Помічається поширення їхньої організаційної сітки, багато звязківців на роверах, піших, котрі різними дорогами сходяться до с. Требянки Більського повіту, котре є одним з головнішим осередків, де централізується організаційний рух АК.

ПОЛЬСЬКА АДМІНІСТРАЦІЯ.

В тих теренах, де переселення йшло повним темпом, уряди ставали до українців з помічю, видавали посвідки, котрі стверджували їхнє польське походження і уможливлювали уникнути вивозу. В звязку з тим був арештований староста з м. Володава і забрані йому печатки. На з'їзді всіх секретарів волостей з пов. Володава був присутний делегат переселенчої комісії, який говорив, що пекучим його завданням є як найскорше вивезти українців. Тоді один із секретарів забрав голос і сказав, що українці не приїхали на ті землі, тут жили їх діди, і нехай вони живуть дальше. Хліба хватить всім, хто хоче, нехай ідуть добровільно, а виганяти не треба. На це делегат нічого не відповів і відійшов. В Більському повіті, де ще переселення не переводиться, польська адміністрація ставлення до населення не змінила, так як в попередньому звіті.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.

Діюча до тепер на теренах володавського повіту ППР перестає існувати в звязку з вивозом її членів до УССР. Ті ППР-івці, котрі лишаються не проявляють жодної діяльності.

В Більському повіті без змін, так як в попередньому звіті.

ПУБП.

В ПУБП Володава мають бути деякі зміни, зв'язані зі звільненням працівників українців, котрі рівнож є зобовязані виїхати до ССРСР. Декотрі вже звільнилися і виїхали. Число ПУБП Володава не перевищує тепер 40 пра-

цівників. В терен самі не виїзджають лише з військом, яке переводить акцію переселенчу. І так дня 1.6.1946 р. приїхали до с. Вирики в числі 40 чоловік забрали у людей свині за те, що господарі не поїхали вивозити фірмами українців на станцію Володава Буг. В м. Біла-Підл[яська] без змін.

ВП.

Так, як було згадано в попередньому звіті, ВП розпочало акцію примусового переселення і переводило її через цілий звітний час. Так як в перших днях, так і до кінця, переселення переходить під сильним терором, грабінням та брутальним поступуванням ВП. В перших днях червня виганяли села: Ружанка і Ставки, а в с. Королівці половлено дівчат та хлопців, котрих відвезено на станцію. Дня 7.6.1946 р. в брутальний спосіб 150 чоловік ВП виганяли с. Люта, де самі мусили викидати всі речі українців з хат, при тому сильно били і змушували вибиратися з села. Того самого дня виганяли цілу волость Собібер, а волость Вирки вигнали на станцію, при тому говорили, що як повернуть, то викинуть з боєм. Від 10.6.1946 р. почалося виселення вол. Ганна і Опілля, де поступовання було однакове, так як і в попередніх волостях і селах. ВП гірше банди грабінничої знущається над населенням і трактує як елемент, котрому нема місця на тих теренах.

3. УКРАЇНЦІ.

Під впливом сильного террору, який прибрав ворог в звязку з примусовим вивозом українців до УССР, населення в більшости зломилось і іде, так що більшість українського населення Володавського повіту при кінці місяця червня опустила свої села, і вигнані поїхали до УССР. Багато натомість українців під впливом нашої пропаганди, як рівнож ті, котрі мають декого в родині поляків, ухилиється вивозу втечею на другі села, мотивуючи це тим, що скоро ВП, котре викидає їх відіде і в терені буде спокій. І так, коло 70% українського населення лишилося. Акція переселенча не перестає, військо безпереривно їздить по терені, робить облави на людей і відвозить на станцію.

В Більському повіті натомість українці живуть в окресі передвивозів і тому кидаються на всі сторони і шукають різних можливостей, які причинилися до ухилення їх від вивозу. Багато з них відрікається від своєї віри і національності. І так такі села, як Очин, Добрятичі, взагалі вол. Кодень переходять на унію, натомість в північній частині Більського повіту, як с. Ольшин приймає римокатолицизм. Бувають такі випадки, де цілі села складають до римо-кат. єпископату о прийняття їх на лоно римо-кат. костела. Пр.: с. Полоски, вол. Піщань. В багатьох селах поодинокі господарі висилають до урядів волостей чи староства листи, в котрих просять о польське громадянство і інтервенцію їх перед відповідними чинниками, перед виселенням до УССР. В листах своїх вони відрікаються своєї національності і мотивують це тим, що ніби українські документи за німецької окупації вони взяли тільки під натиском української поліції, яка в той час на тих теренах була. Взагалі населення Більського повіту не є односторонньо здецидоване,

помічається три напрямки, одні кажуть, що перейдуть на поляків, другі — що (здецидовані) поїдуть, а треті — що будуть ховатися. В другій половині червня люди на вістку про виїзд переселенчої комісії з м. Біла-Підл[яська] приступили до нормальної праці.

Постій дня 30.6.1946 р.
Слава Україні!

/-/ Ярий.
Власноручний підпис.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 268-270.

[Підляшшя]

ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ за м.м. ЛИПЕНЬ — СЕРПЕНЬ — ВЕРЕСЕНЬ 1946 Р.

БОЛЬШЕВИКИ.

Липень: Переселенча комісія.

Так як вже згадувано було в попередньому звіті переселенча комісія діє лише у володавському повіті, де при помочі війська КБВ переводить акцію примусового виселення українців до УССР. Дня 18.7.1946 р. цілий персональний склад комісії виїхав до м. Берестя.

ЧА.

В звіттовому місяці помічається прибільшений рух військових транспортів на залізничній лінії Бересть-Варшава, так з військом, як і з військовим майном. Рух цей відбувається майже однаково — щоденно зі сходу на захід, як і противно, пр.: 24.7.46 р. перейшов транспорт ЧА зі сходу на захід, а 25.7.46 р. знова цілий транспорт з заходу на схід. 27.7.46 р. йшов транспорт ЧА з заходу на схід, а 29.7.46 р. противно. Обосторонній цей рух так білянсується, що трудно є очеркнути, в котрому напрямі переїздить більше війська та перевозиться більше військового знаряддя.

НКВД, "Связісти"

Так як і в попередньому звіті, з тим що деякі станиці "связі" обсаджено польським персональним складом, пр: Славатичі, Довгобороди, Лішна і Сушно.

Серпень: Переселенча комісія

Переселенчі комісії на терені володавського і більського повітів не знаходяться і тому акція переселення втихла і до часу є неактуальна. ЧА.

Так як в місяці липні, так і в серпні переїздяють такі самі транспорті і в тих самих напрямках, їдуть головно вночі. Червоноармійці до польського населення ставляться дуже ворожо, лаються на них, стріляють з вагонів до переходячих. В цей спосіб ранили одну дівчину в с. Добринка більського

повіту. Бувають навіть випадки, що підчас переїзду залізницею викидають поляків з вагонів. На станції Біла-Підл. дня 9.8.46 р. стояв один транспорт ЧА. При кожному з вагонів стояв стійковий з ППШ, а в кожних дверях у вагоні совітський старшина з наганом в руці. До потяга не підпускали нікого на 5 кроків, а один старшина з того транспорту висловився: “На поляків прийшов тепер такий час, як на жидів за Німеччини”.

До українців ставляться краще.

В половині місяця з заходу на схід переїжджали 3 транспорти арештованих червоноармійців і старшин. До м. Володава часто приїжджають військові з ЧА, котрі по цей бік Буга підшукують “тригонометричн[і] пункт[и]” на котрих мають замір будувати обсерваційні вежі. До поляків ставляться дуже ворожо.

НКВД.

Дня 8.8.1946 р. з м. Берестя фірманками прибуло добре озброєних 350 чоловік НКВД, котрі закватерували в м. Біла Підл. Сейчас після приїзду розвинули свою діяльність в північній частині більського повіту, в околицях м. Янів Підл., де почали переводити арештування і акції на АК і в околицях м. Янів Підляський, де почали переводити арештування і акції на АК і в околицях м. Межиріччя, де робили рівнож кілька випадів проти АК.

Вересень.

Ставлення большевиків так до польського як і до українського населення від попереднього місяця не змінилося. Рух ЧА, акції НКВД такі самі і майже в тих самих теренах. Свіжих частин ЧА, НКВД чи станиць “связі” в звітовому терені нема.

ПОЛЯКИ.

Як вже було згадувано в попередньому звіті, польське населення в зв'язку з дальше актуальною акцією переселення свого ставлення до українців не змінило. Банди грабіжничі, котрі склалися з польського шумовиння, приходили до українців, наказували всім виїжджати, пр.: с. Калинка, при тому оглядали будинки котрі думали зайняти. Виїжджаючих українців грабили рівнож. Можна було помітити, що цілий польський загаль був душею за тим, щоби українців виселити до УССР, одначе з тою різницею, що в деяких теренах поляки цю свою “волю” виявляли отверто, а в деяких скрито.

Дня 9 липня 46 р. з нашої сторони було спалено 5 поукраїнських сіл, з котрих українці зістали примусово виселені. Цей крок з нашої сторони заставив багатьох поляків опам'ятатися. З місця поляки змінили свої відносини до українців, якийсь час в очі почали прихильно відноситися до українців. Деякі репатріанти, котрі зайняли поукраїнські господарства, з переляку виїхали на захід. В цей час, коли в якомусь поукраїнському селі, котре частинно вже заселили поляки, появилася якась наша боївка, або відділ, поляки ховалися. А коли помітили, що УПА нічого не робить, виходили і благали повстанців, щоби не палити села і не робити їм кривди. При цьому обіщували, що будуть “співпрацювати” з нашими частинами.

Поукраїнські господарства займає переважно польське населення з околичних сіл і то головню ті поляки, котрі мають дуже мало своєї власної землі. Є випадки, що деякі українські родини підчас виселення, перед від'їздом до УССР, передавали свої господарства для поляків якихсь родичів чи так добре знайомих, з тим розрахунком, що коли повернуть, то свої господарства відберуть назад. Поміж поляками, котрі позаселювали поукраїнські господарства можна часом знайти і добрих людей, котрі до українців чи до УПА відносяться прихильно. Часто навіть і щиро. Одначе таких є дуже малий процент. Більшість поляків, головню виселенців з-за Буга проти нас в дійсности ставиться дуже ворожо, в багатьох навіть випадках йдуть на співпрацю з урядом (але лише проти нас). До українців, чи до УПА, якщо ставляться прихильно, то лише зі страху перед нами, до АК-ців їхні відносини є дуже добрі. В зв'язку з облогою, котру КБВ почало в початках серпня та продовжує аж донині і що та акція є спрямована головню проти УПА, польське населення в тих теренах, де ще КБВ чи УБ не переводило арештів серед поляків є вдоволене з облоги, часто зголошує про наші рухи до УБ, а поміж собою висловлюється, мовляв: "Юж бульбовскей організації пшишедл конец. Не бендон ту в Польсце будоваць своей України". Такі вислови можна почути в середній частині більсько-го повіту. До теперішнього уряду польське населення в більшости відноситься добре. Ненавидять лише большевиків і помимо всього вірять в якусь зміну, хоча в яку, то самі добре не знають.

До АК польський загал ставиться добре. Одначе чи вірить в успіх й боротьби, тяжко усталити, тому що польське населення живе і орієнтується під впливом хвилих настроїв. Пр., хтось пустить версію, що мовляв "15-го вибухне війна". І в це населення вірить, купують сіль, сірники, роблять запаси, бо мовляв: "Пізніше не можна буде дістати". То знова під впливом облог чи арештувань в терені, котрі переводить ворог, як, пр.: останню, населення заломлюється, стає на роздоріжжю, само не знає в що вірити.

Відношення їх до УПА чи до українців так як в попередньому звіті.
АК.

Підчас примусового виселення українців до УССР боївки АК під маркою гравіжничих банд нападали на українські села, як пр.: на с. Калинку, Грабівку, Любень, Сухаву та грабили людей. Брали головню свині, вози та коні. Розуміється, коли побачили якісь інші вартісні речі, то їх не лишали, на українців перехвалювалися, казали, щоби виїзджали до УССР, бо все одно скорше чи пізніше вони всіх українців виженуть. Навіть вже, по закінченню акції переселенчої були випадки, що польські терористичні банди нападали на українські родини, котрі ще лишилися, грабили їх, при тому наказували виїзджати за Буг. Пр., дня 16.8.46 р. до с. Любень прийшло 5 узброєних бандитів, котрі ограбили 2 українців т.е. Гомюка Якова і Міклоша Адама, при тому лишили їм "розкази вязду" (оригінал "розказу" пересілаю в залученню). В цілому звітвому терені АК діє тільки боївками, лише в західній частині володавського повіту діє якийсь підвідділ АК, котрий числить 50 людей, командує ним "Ястшомб".

Підчас останньої облави в терені, котру почало КБВ з початком серпня, боївки АК в деяких теренах майже цілком перервали свою діяльність. Це буде волость: Славатичі, Вишничі, Романів, т.зв. 7 район і Тучна, Заболоття — 5 район. В тих районах боївки майже цілком порозлігалися. З 4-го району, в околиці Тереспоя, впав к-р районної боївки АК, з 5-го району. УБ зловило 4 боївкарів, з рай. боївки, а заступник к-ра рай. боївки АК, псевдо його “Люшня”, пішов в секоти на службу ПУБП Біла Підляська. Він між іншим видав для УБ наш звязковий пункт з АК. УБП звязкового сейчас арештував і держить в вязниці в м. Люблин. К-р районної боївки району 7 зістав вбитий через КБВ, кілька боївкарів виїхало на “захід”, а один з тої боївки пішов в секоти і тепер їздить разом з УБП і показує магазини АК. Пр.: в с. Липинки видав замагазинованого кулемета і 9 крісів. Діє лише відділ “Ястшомба”. Одначе останньо і від нього пішли деякі люди в секоти, пр. Яроцькій з с. Любень, котрий тепер їздить разом з УБП по західній частині володавського повіту та видає людей, котрі зналися з АК.

Дня 5.8.46 р. в с. Білка володавського повіту КБВ робило ревізію. Підчас ревізії знайшли два авта та зловили одного АК-овця.

Дня 5.9.46 р. на кол. Ізабелін ВП зловило в ночі двох АК-ців, котрі походять зі с. Ліски.

Деякі члени “АК” чи “ВіН” заломлюються морально, переходять на легальну стопу. Пр., з рай. боївки 7-го району деякі члени тої боївки ходять тепер по терені і ріжуть трачку, говорять, що нема “сенсу” дурно тратити сил, бо “большевикам і так нічого не зробиш”. Все ж таки по тих кількох прикладах не можна уважати, що так діється з цілою організацією ВіН, бо це можуть бути як раз плиткі безідейні типи, котрі не видержали тяжких умов підпілля.

БАНДИ ГРАБІЖНИЧІ.

Банди грабіжничі діяльності своєї не припиняють. Пр., дня 6.7.46 р. двох людей, узброєних в кріси, ограбили в с. Турно українців Йонко Оришку — забрали одіж, два кожухи, мешти; у Матчука Василя забрали убрання, годинник і 1500 зол.; у Хомича Івана взяли 100 зол. 30.7.46 р. до с. Любичин прийшла банда грабіжничя в числі 20 чоловік. Грабили українців. При тому казали виїзджати “за Буг” та набили одного поляка, котрий за німцїв мав українську кеннкарту. (Докл. — в теренових вістках).

ПУБП МО.

Склад персональний ПУБП Володава не змінився. В м. Біла Підляська, дня 2.6.7.46 р. зістав вбитий керівник УБП на повіт Біла Підл. В початках серпня ц.р. ПУБП і КБВ разом, в числі 160 людей, на терені повіту Біла Підл. почали акцію, головно на ті терени, на котрих діє УПА.

В між часі почалася облава на терен повіту Володава.

У володавському повіті до боротьби з партизанкою призначено два батальйони ВП, з того частина КБВ, скільки — докл. не розвідано.

В перших днях місяця акція була сильна. Військо в числі по 200 людей робило наскоки на села. Часто по кілька разів на день. Переводили ревізію,

зганяли та били людей, головно українців, а деяких підозрілих собі арештовували. Стаціонували по малих прилісках.

Ночами виходили в терен і робили застави та наскоки на підозрілі місця, пр., кольонії попід лісом і т.д. Часто робили облави на ліси, пр., дня 13.8.46 р. робили облаву на ліс біля с. Матяшівка. З одної сторони ліса на шосі дали заставу, а з другого боку почали обстрілювати з двох мінометів. Обстрілювали ліс через дві години, опісля пішли в ліс, йшли “лініями” і дорогами, а гущавники обстрілювали з кулеметів.

Дня 21.8.46 р. ВП робило облаву біля с. Бокінка Паньська. Перед тим днем через цілу ніч робили застави по селах Бокінка Паньська, Стасівка Жещинка, Перехід. 22.8.46 р. стояли в тих селах в кожному по 50 чоловік, а на ліс пішла група 20 людей, узброєна в 4 кулемети, котра ходила по корчах на те, щоби звязатися вогнем з партизанами. В цей час на умовлений знак військо з повищих сіл мало наскочити і окруживши, знищити дану партизанську групу.

9.9.46 р. ВП та УБП робили облаву на ліс від шоси Володава-Люблин до дороги Замолодиче-Липівка. По дорогах стояли застави, а військо, котре приїхало на 10 автах, ходило дорогами по лісі. Деякі гущавники переходили розстрільною.

В другій половині серпня УБП в володавському як і в більському повіті перевозило масові арешти людей — в польських теренах поляків — за співпрацю з АК, а в українських українців — за співпрацю з УПА. До українців військо заводив Чумак (зрадник), котрий дня 11.8.46 р. з УПА перейшов до УБП.

Підчас переводження арештів граблять людей, б'ють, насміхаються, з арештованими поводяться брутально, б'ють прикладами крісів, палками. При звільненні з арешту домагаються, щоби підписав заяву співпраці з УБП та підписав, листу що нігде не признається, як йому “поводилося” в арешті.

В місяці вересні на терені повіту Біла Підл. оперує група ВП, котра числить 100 чоловік. Вона є розбита на 5 груп. Кожда група числить 20 людей, узброєна в 4 кулеметами, 8 ППШ, решта кріси. Вештаються по терені волости Заболоття, Тучна, Піщаць. Днем стаціонують переважно по підозрілих через них селах — на село одна група. Група від групи віддалена не дальше як 3 км. При штабі лишається дві групи. Як лише звечоріе, виходять на застави. Застави роблять на крижівках доріг, на кольоніях попід лісом, біля будинків людей, котрих підозрівають о співпрацю з УПА і т.д. Крім того по кілька людей ночами ходять по селах, підслуховують попід вікнами хат хто що говорить, роблять засідки біля будинків підозрілих о співпрацю з УПА людей, при тому законспіровуються в соломі, піддашу і т.п. Так обсервовують через кілька днів, чи хтось підозрілий не прийде до даного господаря. Пр., в с. Кривовілька у одного господаря українця, там де часто приходять наші люди, група КБВ в числі 4 людей сиділа законспірована в піддашу через два дні і обсервовува-

ла прохожих людей. Опісля лишили кастру амуніції у господаря, ніби забули і відійшли. На другий день знова прийшли і скрито сиділи на засідці.

Так само виглядає облава і у володавському повіті. Кватерують конспіративно групами по 20 чоловік, вдень стійку перебрану на "цивіля" тримають на дворі. Зараз з вечора роблять застави. Часто у підозрілих хатах, головню попід лісом, роблять ревізії, при тому шпиляють дротами, довгими на 1,5 м. Часто зі стодоли викидають солому, шпиляють попід підвалинами.

Військо, котре переводить облаву до українського населення відноситься крайньо ворожо. Б'ють людей, при тому називають "бульбовцями". Пр., в с. Кривоверба, Гута С. набили лише за те, що він є українець і признався до цього.

Крім вищезгаданого війська, у Володаві перебуває ще один "батальйон" господарчий, котрий призначений є до переведення жнивної кампанії у виселених поукраїнських селах. Пр., с. Жуково, в с. Вирики, в с. Собібор.

Новозмобілізований до ВП 1925 річник стаціонує рівнож у Володаві (докл. числа із не розвідано).

Станиці МО не проявляють майже жодної діяльності в терені.

У звітовому терені є слідуєчі станиці МО:

Станиця Ганьськ побільшена до 8 людей.

"Коденець	4	людей.
"Опілля	4	"
"Вишничі	4	"
"Заболоття	5	"
"Піщаць	6	"
"Кодень	8	"

Зі станиці МО Заболоття зістав вбитий заст. к-та МО Пляжук Микола.

Командант МО Заболоття Панасюк Володимир зістав арештований чез-рез ПУБП, а станиця перенесена і получена зі станицею МО Кодень.

Діяльність політичних організацій: ППР, ППС, ЗВМ В звязку з виселенням українців ППР значно ослабила свою діяльність тому, що багато українців, членів ППР, зістало виселених до УССР. Якщо діє ППР, то дуже законспіровано, а під час акції ворога на УПА, котра триває донині, ППР веде сильну розвідку на користь УБП, а головню проти УПА. Спеціальну ненависть до УПА чують поляки, члени ППР. Інші політичні партії або не існують або не проявляють зовні жодної діяльності.

УКРАЇНЦІ.

Акція переселенча втихла. Дня 18.7. ц.р. цілий персональний склад комісії відіхав до м. Бересть. Одначе ВП, котре брало участь в при- мусовому виселенні українців до УССР, ще майже до кінця місяця їздило по терені володавського повіту робило застави, било людей, рабувало і виганяло. Пр. дня 16.7. ц.р. ніччю приїхало з Володави чотири авта пол. війська та УБП і окружили с. Кривовербу. Рано перешукали село та зловивши 140 людей (богато ховалося по лісах і інших селах), відвезли до Володави. При ловленні людей

ранили в ногу Ступака Івана, який сховався під підлогу в Рудчука. Зловленим не дозволяли зі собою нічого брати. В УБП Володава заставили всіх підписати зобов'язання на виїзд до УССР, після чого звільнили майже всіх. Задержали тільки трьох господарів, котрих незадовго випустили також.

Помимо того, що люди під терором УБП підписали заяву на виїзд до УССР, все ж таки по звільненні з арешту УБП, до СССР не поїхали, а почали ховатися даліше. В зв'язку з тим дня 19.7. ц.р. знову до с. Кривоверба приїхало 4 авта ВП. Поміж ними були і з УБП. Зігнали всіх людей на кінець села, поставили в ряд і наказали молитися, бо незадовго всіх розстріляють.

Довкола людей [стоя]ло військо, озброєне в 3 кулемети. Перший в голос почав молитися Тилімонюк Володимир, а за ним всі люди. Після того військо та УБ всім наказало їхати до УССР та всіх звільнили, при чому дуже били людей, пр., Плісникові Іванові, українець, літ 52, перебили ногу.

Такий терор тривав до кінця липня, під впливом котрого заломалися і виїхали майже цілком такі села, як: Сушні, Королівка, Окунинка, Собібор, Осова, Жджарка, Старина, Щасники, Сухава, Вирики, Любень, Липівка, Капльоноси, Красівка, Ляцьк, Замолодиче, Турно, Голя, Ольхівка, Сосновиця, Пішоволя, Гьрки, Зіньки, частинно — Орівів, Кодинець, Вигалів, Калинка.

Багато людей з таких сіл, як Турно, Замолодиче, Калинка виїхали переважно під впливом терору польських грабіжничих банд, котрі в цей час посилили свою грабіжничу діяльність, масово грабили українців та казали виїжджати “за Буг”. В кінці місяця акція виселенча затихла цілком.

Одначе українське населення, думаючи забезпечитися перед виселенням на будуче, почало масово міняти документи та переходити на римо-католицизм. А тому що бояться, щоби за такий крок не бути покараними зі сторони УПА, роблять це дуже скрито. Ще не скінчився один терор переселення, а вже розпочався другий, зв'язаний з акцією на УПА, котрий розпочався з початком серпня. ВП та УБП почало робити часті наскоки на села та переводити масові арешти людей. При тому грабили та били. Пр., дня 12.8.46 р. на коль. Ситита приїхало два авта ВП на УБП, арештували 8 людей, з того 4 дівчат, всіх за співпрацю з УПА. Того самого дня в с. Замолодиче арештували Сольмінського поляка, в якого мешкач Боярчук. Підчас ревізії позабирали чоботи, білизну, убрання, кожухи, яйця і т.п. та набили Сольмінського матір, котра підчас грабіжі вибігла з помешкання на двір і почала кричати “люде рятуйте — банда”. Того дня ВП в с. Голя переводило рівнож арешти людей. Арештували Пілярського Антона, Заядя, Гаця Хведора — всіх за співпрацю з УПА. В Гаця Хведора, підчас ревізії, забрали ровера, чоботи, сім баранячих шкір. В Гаця Івана — футро та білизну, а в Дейнеки Осипа — ровер і убрання. Наказували мельдувати про УПА, з арештованими відїхали до Володави.

До богатьох українців Чумак, Квач і Гайлюк (зрадники УПА, котрі перейшли на службу до УБП) приводили військо та УБП, переводили ревізії та арештовували людей. Цей їх крок сильно зразив населення, котре до нас почало ставитися з недовірям, так що навіть не раз люди устосунковані до-

бре до нас, прихильники нашої ідеї для УПА бояться давати хліба, ні про що не хочуть інформувати, при тому висловлюються: “Нині випитуєте, а завтра приїдете і арештуєте” і т.п. З населенням можуть вдаватися в довірочні розмови і працювати серед населення тільки ті люди з УПА, котрих населення добре знає і котрим довіряє.

Постій дня 2.10.1946 р.

Слава Україні!

/-/ Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 126–131.

Summary

This section contains 6 issues of the “Political Report” (Politychnyi zvit) from Pidliashshia region for January-September 1946, written by “Iaryi” and “Shpyl”.

**Організаційний звіт
(Підляшшя)**

[Підляський ндр.]

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ за час від 1.1.1946 до 1.2.1946 р.

За звітний час переведено: одну відправу надр. проводу, районових пров. і рай. розвідчиків. На відправі надр. проводу обговорено і вирішено спосіб поладження важніших справ теренових, котрі є звязані з організацією. На відправі рай. провідників, після обговорення теренових справ видано вказівки відносно ведення і поширювання організації в їхніх районах. На відправі рай. розвідчиків видано інструкції в справі звітування і ведення розвідчої праці в їхніх районах. Звіти діяльності поодиноких референтур.

1. Надр. референт СБ. Назначено надр. розвідчика, котрого завданням є: створити надр. розвідчо-звязковий пункт. При помочі рай. розвідчиків створити районові та кушцеві розвідчо-звязкові пункти та поширювати розвідчу сітку в цілому надрайоні. Крім цього його завданням є переводити військовий вишкіл з районовими боївками цілого надрайону. В надр. боївці переводиться рівнож військовий та політичний вишколи.

За звітний час арештовано 7 осіб, по переведенню слідства 5 зліквідовано, 2 звільнено. П'ятох покарано у формі 20 "буків" за непридержання конспірації. Одній укр. дівчині дано застереження, тому що хотіла вийти заміж за поляка, тим самим змінити свою віру і національність. Спалено 3 господарства, з того два забудування, в котрих мешкали секоти, третє українця, котрий під впливом ворожої пропаганди змінив в костелі свою віру та національність, перейшов на поляка. Крім того покарано його ще "буками", а на стовпі (телефонічному) біля його будинків лишено картку, в котрій написано: "Спалений через УПА за зраду укр. народу і православної віри". В с. Кривоверба забрано зброю від 3 ППР-івців, один ППШ і два кріси, в с. Ганна 31.1.46 р. роззброєно станицю МО, здобуто два ППШ, один кріс та забрано папери з даної станиці. Двох міліціантів покарано "буками" за зле відношення їх до укр. населення.

2. Надр. суспільна політична референтура

Видавнича діяльність.

В звітному періоді перевидано:

- а) "Поляки" — летючка на цикльостилі — 2000 шт.
- б) "Поляци жолнеже" — летючка на цикльостилі — 1000 шт.
- в) "До цалего культ. сьвята" — 1500 шт.

Перебито на машині:

- 1. Лісовик.Но. — 86 шт.
- 2. Бійці і командири УПА — 12 шт.
- 3. Повстанець.Но. 5 і Но. — 6 6 шт.
- 4. Присяга вояка УПА — 12 шт.
- 5. Декалог, 12 прикмет, 44 правил життя укр. нац. — 35 шт.

Видано:

1. Тижневий огляд політичних подій Но. — 46 шт.
2. Тижневий огляд політичних подій Но. — 56 шт.
3. Тижневий огляд політичних подій Но. — 612 шт.
4. Тижневий огляд політичних подій Но. — 712 шт.

Масово політична робота.

Переведено летючкову кампанію в днях 6 і 7.1.1946 р. Окремі райони одержали для розкинення "Відозва до населення західних областей України" та "Христос рождається" (останнє приліпоти біля церков). Район 1. — 150, 6. Район 2. — 150, 6. Район 3. — 150, 6. Район 4. — 80, [...].

В звіттовому періоді переведено один мітинг, поширено "Лист.." та "Звернення". Вислано розкинути летючки 100 штук "Поляки", 150 штук "Поляци", на лінії залізничній Біла-Підл.- Гдиня.

Різне.

Закуплено: Цикльостиль, 6 кг. фарби до цикльостилю, одержано від СБ здобуту машину латинку "Еріка". Куплену в минулім місяці машину "українку" перебрала надр. реф.

3. Надр. референт господарський.

Ч.п.Назва товару	Стан з попереднього місяця	Прихід	Розхід	Стан
1. Штани до чобіт	63	27		
2. Курта	31	-	4	
3. Фуфайки	21	21		
4. Мундури	9	22	9	
5. Шинелі військові	5	6	7	4
6. Пас головний	9	2	5	6
7. Білизна (сорочки)	3	4	4	3
8. Білизна (калісони)	2	4	4	2
9. Чоботи	8	-	2	6
10. Рукавиці роблені	3	20	23	-
11. Сірники в пачках	250	-	70	180
12. Кава	17	-	6	11
13. Папірці	120	-	60	60
14. Папіроси "Спорт" по 100	6	-	6	-
15. Паста до взуття	30	-	30	-
16. Паста до взуття в кг.	0,50	-	0,50	-
17. Порошок до зубів в пач.	7	-	7	-
18. Паста до зуб. в пач.	10	-	10	-
19. Гребінці	3	10	13	-
20. Мило тоалетове	8	-	5	3
21. Мило до прання в шт.	19	-	6	13

22. Крем в пуделках	8	-	8	-
23. "Фусспудер" в пачках	1	-	1	-
24. Свічки в шт.	7	-	7	-
25. Папіросниці	30	-	30	-

Ч.п.	Дата	Зміст	Прихід	Розхід
69.	1	Сальдо з дня 31.12.1945 р.	99,867	-
70.	7	Передано для О. (УЧХ)	-	3,000
71.	8	Передано для Ч. (Надр. сусп. політ. реф..)	-	10,000
72.	12	Прибуло	20,000	-
73.	18	Прибуло	44,000	-
74.	21	Прибуло	20,00	-
75.	28	Передано для Ч. (Надр.сусп. політ. реф.)	-	20,000
			183,867	33,000
			150,867	-
			183,867	183867

4.УЧХ.

а) Відбуто відправу районових УЧХ дня 13.1.1946 р., на якій перероблено з санітарного вишколу:

1. Анатомія і фізіологія людини.

2. Повторено попередньо перероблений матеріал.

б) В 3 районі перероблено з кущовими: організаційний і конспіративний вишкіл вищого степеня та початок санітарного вишколу.

в) Під санітарною опікою перебуває двох ранених, один хворий.

Вилікувано одного раненого, двох хворих.

г) Виготовлено 24 пар рукавичок, 6 пар скарпеток, 36 хустинок. Все передано для боївки і орг. підпільних людей.

5. Надр. реф. звязку.

Установлено надр. звязковий пункт, створено новий звязок до надрайону "Б" з надр. пункту до району "Г" створено нову звязкову лінію. В цьому надрайоні звязок ще добре не функціонує, а то з огляду на невіршення звязківців.

Звіти з поодиноких районів.

Район "Г". — Відбуто дві відправи з районним проводом. На першій відправі рай. проводу перероблено з вишкільного матеріалу: "Шляхи й перспективи", передано інструкції з надрайону.

Район "Б". — Втягнуто до орг. 4 людей, відбуто з кожним членом по дві стрічі (з кожним окремо), в котрих сконтрольовано орг. працю поодиноких членів. З кущовою боївкою зроблено випад пропагандивний, при тій нагоді зорганізовано деякі потрібні речі. Решту часу присвячено на здобування нових неохоплених домівок та ширення нашої пропаганди серед населення.

Район "В". — За звітний час відбуто одну відправу з рай. проводом, на котрій передано інструкції з надр. проводу. Рівнож з поодинокими членами відбуто 3 сходи, на котрих перероблено "Фашистівське страшило" "Гутір-

ка...”, крім цього зроблено випад пропагандивний з рай. боївкою на села: Вирики, Любень, Марянки, Камень, Скородниця, Сухава, підчас котрого передавано нашу літературу для населення та інформовано про теперішню ситуацію. Населення нас приймало прихильно.

Район "А". — Цілий час посвячено на обзнайомлення з членством та тереном.

Постій дня 1.2.1946 р.

Слава Україні!

Ярий.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 112-114.

[Підляський ндр.]

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ за час від 1.2.1946 р. до 1.3.1946 р.

За звітний час переведено: відправу надр. проводу, районових провідників і райрозвідчиків.

На відправі надр. проводу передано інструкції з гори, порушено і обговорено справу звітування, справу переселення, справу діяльності поодиноких референтур.

На відправі райпровідників пояснено: справу звітування, справу конспірації, спосіб вишколу членства, справу переселення, спосіб ведення організаційної роботи в поодиноких районах.

На відправі райрозвідчиків дано вказівки в справі ведення та організування розвідчої сітки, вишколювання поодиноких розвідчиків, спосіб творення звязку, звязкових районових, кущевих пунктів, спосіб звітування.

Звіти діяльності поодиноких референтур.

1. Надр. референт СБ.

Створено надр. звязковий пункт розвідки, районів та в деяких районах кущеві зв. пункти розвідки.

Боївки.

За звітний час змобілізовано до боївки 8 хлопців з терену, переводиться даліше військовий та політичний вишкіл. Моральна вартість боївкарів дуже добра.

Арештовано 2, по переведенню слідства зліквідовано. Дня 23.2.1946 р. о год. 15-ій розброено ППР-івців з с. Кропивки. Здобуто 3 ППШ, дві гарлачі, 6 крісів. Трьох визначніших ППР-івців покарано 50 "буками" кожного зокрема, за поширювання пробільшовицької пропаганди. Здобуто 132,000 зол., котрі передано для надр. реф. госп.

2. Надр. суспільно-політична референтура

а) Видавнича діяльність:

Перебито на цикльостилі:

“Український Народ” — летючка — 1000 шт.

“До цілого культурного людства” — 700 шт.

Перебито на машині:

“Політичний огляд” — Ярлана — 12 шт.

“Тижн. огляд пол. подій” Но. 8,9,10,11, кожного зокрема по 12 шт.

б) Переведено в днях 19-20.2.1946 р. летючкову кампанію, а саме летючки “Поляци Жолнеже” і “Поляки”.

В декотрих районах з різних причин це було дещо припізнене.

На райони розіслано летючки: “Поляци Жолнеже” і “Поляки” в кількості: рай. 1. — 100, 200 шт. рай. 2. — 200, 200 шт. рай. 3. — 100, 200 шт. рай. 4. — 100, 200.

в) В звіттовому періоді здобуто одну машинну до писання, латинку (дрібенький шриффт) та дещо перебиткового паперу.

Персональний склад референтури побільшився на 2 працівників: радист і звязківець. Стан працівників референтури є слідующий: референт, машиністка, цикльостиліст, радист, звязківець, бракує ще вишкільника і агітатора.

3. Надр. референт господарський

Ч.п.	Назва товару	Стан з попер.міс.	Прихід	Розхід	Стан
1.	Штани до чобіт	7	3	2	8
2.	Штани теплі	1	3	3	1
3.	Штани кльошові	6	1	-	7
4.	Фуфайки нім.	11	0	10	1
5.	Мундури	9	2	2	9
6.	Шинелі військові	4	7	11	0
7.	Пас головний	6	2	3	5
8.	Білизна	3	4	5	2
9.	Чоботи	6	6	7	5
10.	Сведри	1	5	2	4
11.	Кожушки жін.	3	-	1	2
12.	Чоботи жін.	1	2	3	-
13.	Коци	6	-	4	2

Ч.п.	Дата	Зміст	Прихід	Розхід
		Сальдо з дня 31.1.46 р.	150,867	
76	1	Передано для Оксани (УЧХ)	3,000	
77	2	ПеребравЗ	1,000	
78	10	Передано для Сергія	1,500	
79	17	Перебрав	20,000	
80	19	Перебрав від СБ	132,000	

81	19	Передано для О УЧХ	4.000	
82	25	Передано для УЧХ	50,000	
			333,867.	58,500
Сальдо на день 28.2.1946 р.			275,367	
			333,867.	333,867.

4. УЧХ.

В районі "Б" з кушовими перепроваджено санвишкіл, на котрому перероблено "Загальні ознаки в наглих випадках". Рівнож повторено попередньо перероблений матеріал. Докладний спис ліків подам в слідуючому звіті.

5. Надр. референт звязку.

За звітовий час перевірено звязкову лінію цілого надрайону.

Звіти з поодиноких районів.

Район "А." — Зорганізовано новий куц та назначено кушового. По всіх селах куца потворено станичні пункти. Здобуто 5 людей, в кождому селі мається одного інформатора. Доміками обхоплені всі села, які входять до 1 куца. Відбуто одну відправу з кушовими та стрічі з поодинокими орг. людьми цілого району, при цьому вияснено та припоручено кождому зокрема відповідну працю.

Район "Б." — Відбуто відправу з кушовими на котрій передано інструкції з надрайону та видано вказівки щодо звітування та переводження сходин. Здобуто 3 симпатики. Решта вільного часу посвячено на пізнання терену та ширення нашої пропаганди серед населення.

Район "В." — Відбуто два рази сходини з кушовими, на котрих перероблено: політ. огляд, справа розвідки, справа поширення сітки.

Район "Г." — Не одержано звіту, тому що з рук ворога впав районний Санько (Шрам), та районний розвідчик Шпак (Сосновський). Їхню смерть в цілому надр. відсвятковано виголошеними промовама в їх память та однохвилинною мовчанкою.

В цілому надрайоні відсвятковано день 22 січня (Свято проголошення самост[ійности] — 4 Універс[алу]) і свято Крут 29 січня.

Постій дня 28.2.1946 р.

Слава Україні!

Ярий.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 115–116.

[ЗПідляський ндр.]

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ за м.м. липень-серпень-вересень 1946 р.

1. НАДР. РЕФЕРЕНТУРА СБ.

Слідчий відділ.

Липень.

При надрайоні і районах без змін.

Серпень.

З 1-го району дезертирував стрілець, слідчий практикант Твердий, котрий тепер криється в околиці м. Володава.

Вересень.

При кінці місяця з 2-го району дезертирував рай. реф. СБ Зенко.

За висловами слідчого практиканта він пішов на "південь", його місце хвилево заступив Стеценко.

За невиконання наказів надр. реф. СБ з району 1-го усунуто рай. реф. СБ і приділено до надр. боївки СБ. Його місце зайняв заст. к-ра надр. боївки СБ Максим, а функцію слідчого, слідчий практикант Богданко.

Праця слідчого відділу.

Розпочатих справ — 2.

До справи 1-ї арештовано і по переслуханню зліквідовано — 2 особи.

До справи 2-ї арештовано і по переслуханню зліквідовано — 1 особу.

Розпочатих і закінчених справ — 2, в зв'язку з котрими арештовано і зліквідовано 2 особи.

Крім того арештовано 2 і по устному переслуханню звільнено.

Дня 24.7.1946 р. на коль. Яблочин, пов. Біла Підл. зліквідовано Пляжука Миколая, заст. команданта ГПМО Заболоття.

Боївки.

Липень.

При надр. БСБ без змін.

З рай. боївки 1-го району дезертирував ілець Білий, тепер арештований через ПУБП, сидить у в'язниці в м. Біла Підл.

З рай. боївки 2-го району дезертирував стрілець Береза, котрий дотепер криється.

Серпень.

З надр. БСБ дезертирував стрілець Еней.

З рай. боївки 1-го району дезертирував стрілець Дмитро, де тепер криється не відомо.

Дня 27.8.1946 р. о год. 23-ій, наткнувшись на заставу ПУБП з м. Володава в с. Любень зістав вбитий стрілець Черник.

З рай. боївки 2-го району дезертирував стрілець Семен, де тепер криється не відомо.

Вересень.

В початках місяця дезертирував з надр. БСБ стрілець Залізник (був-ший звязківець Чумака) та пішов на службу ПУБП Володава...

Крім того до рук ворога попали деякі папери надр. реф. СБ та впала частина запасної замагазинованої зброї 1-го району, т. є 6 крісів, 2 дубельтівки.

II. НАДР. СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНЕ РЕФЕРЕНТ

Липень.

Видавнича діяльність.

В звітovому періоді перевидано на цикльостили:

“Відповідь Черчілеві” — в українській мові — 500 шт.

“Відповідь Черчілеві” — в польській мові — 1100 шт.

“Посвідка на побрані і добровільні жертви на фонд протибольшевицької боротьби” 3700 шт.

Перевидано на машині.

“Святочний наказ на день 30 червня” — 21 шт.

“Святочний матеріал на день 30 червня” — 7 шт.

“Загальний огляд укр. земель за лінією Керз.” — 7 шт.

“Про що розмовляють поляки” (в поль. мові) — 7 шт.

Власні видання.

“Тижневий огляд” ч. 30-31 16 шт.

“Тижневий огляд” ч. 32- 15 шт.

“Тижневий огляд” ч. 33- 15 шт.

Масова політробота.

Поширено в цілому терені “Відповідь п. Черчілеві” в українській і польській мові.

Серпень-Вересень.

Видавнича діяльність.

Перевидано на машині:

Святочний наказ на день 31.8. 15 шт.

Реферат на день 31.8. 7 шт.

“З життя української еміграції” (стаття з “Інформатора”) 7 шт.

“Нелегальна орг. на Словаччині викрита” 7 шт.

Власні видання:

“Тижневий огляд” ч.ч. 34/35, 36/37, 38, 39,40/41.

В звязку з сильною облавою, яку проводить ВП в цілому терені, технічне звено не могло вповні виконати своєї роботи.

Вишкільна діяльність.

Відбуто відправу райпровідників на якій подано плян вишкільної праці на м. вересень та форму пропагандивного звіту з районів.

Масова політробота.

Поширювано наші видання, головно в польській мові в терені серед поляків інтелігентів.

Вислано поштою вже вдруге до англійської, американської і швейцарської амбасад у Варшаві: "Упюр фашизму" та "Відповідь Черчілеві".

Вислано поштою по 5 примірників кожного з наших видань: "Відповідь Черчілеві", "Упюр фашизму", "Наша одповедзь" до редакцій часописів, торговельних установ, шкіл і т.д., до міст Познаня, Варшави, Лодзі, Кракова, Люблина, Бидґощі.

Різне.

Впала машина латинка з дрібненьким шрифтом.

Пропагандист 1-го району Чумак пішов в сексоти.

Машиніст практикант Гриць дезертирував.

III. НАДР. РЕФЕРЕНТ ГОСПОДАРЧИЙ.

Дата	Зміст	Прихід	Розхід
14	Перебрав	120,00	[...] -
15	Видано для Проп.	10,000	
17	Видано для Світляної	5,000	
17	Видано для УЧХ 0.	32,000	
23	Прибуло	9,500	
24	Прибуло	10,000	
		139,500	59,000
Сальдо на день 31.7.46.		80,500	
		139,500	139,500

В місяці липні переведено інвентуру і перемагазиновано всі товари.

Серпень:

Дата	Зміст	Прихід	Розхід
Сальдо з 31.7.1946 р.		80,500	
8	На репарацію годинників	9,500	
28	Для лікаря	10,000	
29	Для Проп.	20,000	
29	Для лікаря	23,000	
		80,500	62,000
Сальдо на день 31.8.46		18,000	
		80,500	80,500

Ч.п.	Назва товару	Стан з попер. місяця	Прихід	Розхід	Стан
	Цивільні маринарки	7	3	2	8
	Цивільні штани	6	1	1	6
	Чоботи	11	1	11	1
	Золівки до жін. чоб.	-	1	-	1

Вересень:

Дата	Зміст	Прихід	Розхід
Сальдо з дня 31.8.46		18,000	
8	Прибуло	13,080	
26	Видано для лікаря	13,080	
31,080	13,080		
Сальдо на день 31.9.46		18,000	
		31,080	31,080

Ч.п.	Назва товару	Стан з попер. місяця	Прихід	Розхід	Стан
	Шинелі	25	-	4	21
	Суконні мундури	2	3	1	4
	Німецькі мундури	7	1	-	8
	Цивільні маринарки	8	1	3	6
	Цивільні штани	6	6	2	10
	Светри	5	5	2	8
	Осінні плащі	4	1	2	3
	Коци	5	1	1	5
	Сорочку	25	27	2	0
	Підштанці	5	17	22	0
	Льняне полотно б.	3 кав.	-	2 кав.	1 кав.
	Плюш	4 м.	-	4 м.	-
	Чоботи мужеські	1	1	12	10
	Чоботи жіночі	1	1	-	2
	Годинники	-	1	1	-

В місяці вересні з госп. боївки дезертирував стрілець Тихий.

УЧХ.

Дня 9.8.1946 р. о год. 20-ій на коль. Межилісся через військо КБВ зістала заскочена і арештована надр. реф. УЧХ Оксана та санітарка Орися. Обі тепер сидять в слідчій в'язниці УБП в Любліні.

За звітний час вилікувано одного раненого і 4 хорих.

Підчас облоги КБВ на терен, ворогови вдалося арештувати людей та зліквідувати надр. звязковий пункт та рай. звязкові пункти в 3 і 4 районах. Пять людей зі звязку зістало арештованих через УБ. В звязку з тим в 3 районах створено нові звязкові пункти та надрайоновий звязковий пункт. В початках місяця жовтня ц.р. майже в цілому надр[айоні] урухомиться новий звязок.

Рай. провідники, котрі заразом є рай. реф. СБ, тому що мають багато на себе наложених обовязків, точно з них не вивязуються. Пр. на час 30.9. не доставили списків, котрі треба було поробити згідно з розпорядженням з дня 5.7.46 р. Прибутку нового членства нема.

Серед населення тих теренів працювати дуже тяжко, тому що: мало політично вироблене, зрадилося кроком Чумака і його “кумпанів”, сильно стероризоване і залякане польсько-большевицьким терором. Одначе не можна сказати, що нема можливостей поширювати орг. кадри серед населення, бо всеж таки є поміж загалом укр. населення активні люди, котрі ненавидять теперішнього державного устрою. Це є люди в більшости самоуки, або т.зв. сільські інтелігенти, котрі десь мали нагоду бути в середній школі кілька років, одначе з такими людьми як і майже в більшости з загалом населення з нашої сторони можуть договоритися лише одиниці, котрі є добре знані серед населення і котрим населення довіряє.

В цілому надрайоні відсвятковано “Свято зброї” дня 31.8.46 р.

Постій дня 2.10.1946 р.

Слава Україні!

Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 118–121.

Організаційний звіт за мм. жовтень-листопад 1946 р.

При надрайоновому рефераті СБ і БСБ без змін.

Дня 21.11.46. р. в с. Жуково зістав ранений рой. реф. СБ 1-го району і слідчий того ж району, котрі хотіли розбродити два з ПМО. З ПМО один вбитий.

Дня 13.11.46. р. на звязку зголосився бувший практикант слідчий 1-го рай. “Твердий”, котрий з початком серпня біжучого року дезертирував з УПА.

/Ближчі відомости в слідуячому звіті/.

Дня 4.11.46 р. о год. 14-ій ВОП з м. Кодень в числі 12 людей на кол. Заболоття наскочив на надр. БСБ, яка там стояла на відпочинку. Підчас бою зараз від перших куль впав кулеметчик “Степовий”.

Моральна вартість БСБ, як і цілої сітки — вдоволяюча.

Зроблено закінчено відповідні приготування на зиму.

До справи Пр. 1-арештовано і по переслуханню зліквідовано. Крім того зліквідовано двох і одного тяжко ранено, дезертирів з УПА, що були на службі ворога.

Пропаганда.

Жовтень.

Перевидано на машині “Святочний наказ” на першого листопада
13 шт.

Перевидано на циклостилі: Про що говорить нам державний бюджет СССР 45/46 рр. 250 шт.

Видано: Тижневий огляд. ч. 42, 43, 44, 45, 46 по 14 шт.

Виготовлено та вислано план політроботи для районних і боївки на м. жовтень 1946 р.

Вислано поштою: "Упюр фашизму": до Варшави 25 шт., з того 18 шт. для [...], до Лодзі 4 шт., до Познаня 3 шт., до Гдині 3 шт. Вислано зі західних [...] Польщі.

Розкинено наші видання "Чи атомово бомба врятує Англію" на залізничній станції Хотинів-Тересполь.

В терені поширюються наші видання виключно шляхом роздавання. Запущено кухонні лямки. Замовлено кількість кальки, фарби до циклостилю паперу і т. п.

Листопад.

Перевидано на циклостилі: "До земляків наших" 150 шт.

: "Поляци пшеседленьце" - 150 шт.

: "Наша одповідзь" - 1100 шт.

: "Бійці і к-ри ЧА" - 500 шт.

Перебито на машині: "Огляд міжнародних подій" Орлана 14 шт.

Власні видання: Тижневий огляд ч. 47, 48, 49, 50 — 14 шт.

Відбуто одну відправу районних, на якій перероблено справу підходу до людей, поширювання сітки та місячний огляд політичних подій за м. жовтень 1946 р.

Вислано поштою в міста півн. Польщі 65 шт. "Наша одповідзь".

Крім того розповсюджувано в терені такі наші видання, як "Наша одповідзь", "Про що говорить нам державний бюджет СССР на 45/46 рр.", "До земляків наших", "Поляци пшедленьци".

Наші видання поширено в цім місяці вперше масово у селах на півн. Від Біла Підляська. Нашу літературу розіслано для працівників адміністрації, вчителів і священників.

Господарча референтура.

Жовтень-листопад. /див. стор. 2./

За звітний час вилікувано 4-ох ранених і одного хорого. Відбуто відпра[...] Районових.

На відправі пояснено і обговорено цілий ряд актуальних справ, звязаних [...] сітки в терені.

Відсвятковано свято 1-го листопада відчитанням святочного наказу КП.

Налагоджено звязок з [...] 2 4 6 6 2 3 2 9 2 3 4 2 1 6 8 3 1 9 5 5 4.

Створено 5-ий район, який займає терен на півн. від залізничної дороги Підляська-Бересть. Приділено на цей рай. рай. і помічника, який зараз працює в СБ. Видано їм відповідні інструкції звязані з працею в цьому терені.

Назва товару	Стан в попер.						
	місяці	жовтень			листопад		
		Прих.	Розх.	Стан.	Прих.	Розх.	Стан.
1.Шинелі	21	1	8	14	-	-	14
2.Мундури	20	-	-	26	-	-	2
3.Цивільні маринарки	8	2	4	4	-	-	4
4.Військові штани	9	-	4	8	-	-	8
5.Нім. куфайки	4	-	4	-	-	-	-
6.Сов.	"	1	-	1	-	-	-
7.Светри	8	-	8	-	-	-	-
8. Сов. рубашки	2	-	1	1	-	2	1
9. Муж. кожухи	3	-	-	2	2	1	1
10.Жін.	"	1	-	-	1	1	-
11.Кожушки під шинелю	1	-	1	-	-	1	-
12.Осілки	3	-	1	2	-	-	1
13.Коци	5	-	5	-	-	-	-
14.Рогатівки	6	-	4	5	-	-	5
15.Малахайки		-	5	-	-	-	-
16.Скарпети	5	-	11	-	-	-	-
17.Рукавички	12	1	4	-	-	-	-
18.Шкіряні куртки	1	1	2	-	-	-	-
19.Сорочки	20	-	10	10	-	10	-
20.Підштанці	20	-	14	6	-	-	-
21.Матер.на підшивку	2.50	-	2.50	-	-	-	-
22.Муж. чоботи	12	9	18	5	-	-	5
23.Жін.	"	2	-	2	-	-	-
24.Нім. військ наплеч.	1	-	1	-	-	-	-
25.Зол. до чобіт	1	-	1	-	-	-	-
26.Нім. ватовані штани	2	-	1	1	-	-	1
27.Сов. " "	21	2	-	2	1	-	-

Постій 10.12.46 р. Слава Україні.

/Шпиль/.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 10, 266.

[Підляський ндр.]

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ за мм. березень-квітень 1947 рік

1. Надр. референт СБ
Слідчий відділ без змін.

БСБ так як в попередньому звіті з тим, що ведеться підготовку до іспиту з ідеологічного вишколу 1-го степеня. По іспиті здібніших планується заангажувати до орг. праці в терені.

В звіттовому часі переведено справи:

Ч.п.	Рід справи	Разом	Число стр. перс.	Число ріль. звіль.	Число УПА злікв.	Укр.	Поль.	Рускі.		
1.	Внутр. орг.	3	9	9	-	9	-	-	9	-
2.	До справні	1	1	1	-	1	-	-		
3.	Справи агентів	5	5	-	9	5	3	-	1	9
	Разом:	9	15	10	9	15	3	1	10	9

Дня 4.4.1947 р. без переслухання зліквідовано Куліка Генрика, ур. дня 15.7.1916 р. в с. Розкоп, вол. Вітулін, пов. Біла Підль., останньо замешкалого в с. Загорів більського повіту, поляк, плутоновий з ВП, агент ПУБП Біла Підл.

Дня 5.4.1947 р. без переслухання зліквідовано Солтана В., ур. 1918 р. і Дзирука Івана, ур. 1906 р., оба українці з с. Мости, пов. Володава, члени ППР і агенти ПУБП Володава.

Не переслухано їх з браку слідчих. Покарано на підставі оскаржуючих матеріялів достарчених власною розвідкою. В разі не покарання їх, тому що з сіл Мости і Загорів в міжчасі через СБ були арештовані ще деякі агенти, вони за свою шкідницьку діяльність проти УПА, боячися відповідальности були би повтікали до міст. За приналежність до ППР і співпрацю з УБ покарано "буками" Голода Григорія, українця, ур. 1903 р. і Ковецького Владислава, українця, ур. 1917 р. Оба з с. Мости, володавського повіту.

В звіттовому часі здобуто два кріси і пістоль "Парабелюм".

В звіттовому часі з працівниками СБ: Р. Б. Щ. С. Н. С. перероблено:

1. Агентура НКВД-ГБ.
2. Нова тактика ворога в поборюванню УПА в звіттовому терені.
3. Орг. побудова НКВД і РКМНКВД.
4. Реєстр розпочатих і закінчених справ.
5. УБП і КБВ.

ІІ. Надр. суспільно-політичний референт

Березень:

Перевидано:

“Новітні варвари” — на цикльостилі 600 шт.

“Конспірація підпільника” — на машині 12 шт.

Видано:

“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 9, 10, 11 по 300 шт. кожного зокрема.

З членами надр. боївки СБ скінчено перероблення вишколу 1-го степеня.

З загалом членства переробляється статті з “Холмсько Підляського Інформатора”.

В звіттовому часі в терені поширювано такі наші видання: “Холмсько Підляський Інформатор” Но. 8, 9, 10, нове видання “Упюр фашизму” та “Новітні варвари”. Одночасно поширювано старіші перевидання як: “Наша одповідзь”, “Стосунки польско-українське”. Це головно в околицях на північ від залізничної лінії Бересть-Біла Підл. Наша література доходить до всіх сіл володавського і більського повітів, в яких залишилися ще українці (за кількома виїмками, де українців процентово є дуже мало та які, села лежать далеко віддалені від сіл, де є українська більшість). Для приміру треба подати, що тільки на північ від залізничної лінії Бересть-Біла Підл. наші періодичні видання (Х.П.І.) та інші в українській мові поширюються в 30 селах.

Видання в польській мові мають ширший засяг. В звіттовому періоді вислоно поштою видання: “Стосунки польско- українське”, “Упюр фашизму” та “Наша одповідзь” до різних інституцій (шкільні, торговельні, військові, адміністраційні, лікарські і т.д.) у містах Варшава (38 шт.), Білосток (5 шт.), Седльце (6 шт.), Тересполь (8 шт.), Луків (6 шт.).

Т.О. розходував: цикльостиленого паперу 9300 аркушів

машинового паперу 74 аркушів

матриць 50 шт.

машинової кальки 15 аркушів

Квітень.

Перевидано:

“Необхідні звичаї” на цикльостилі 100 шт.

Видано:

“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 12 200 шт.

“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 13 300 шт.

мундирові карти (для Надр. реф. госп.) 120 шт.

взірці протоколів (для Надр. реф. госп.) 500 шт.

З членами надр. БСБ повторено цілість вишколу 1-го степеня.

З загалом членства “конспіративний вишкіл” та статті з XIII.

В звіттовому періоді поширювано в цілому терені “Холмсько Підляський Інформатор” Но. 11, 12, а також матеряли видані в попередніх місяцях. В днях 9.4. до 29.4.1947 р. розкинено летючки: “Наша одповідзь” (50 шт.) та

брошури: “Упюр фашизму” і “Стосунки польско-українське” в поїздах на лінії Тересполь-Варшава, Луків-Демблін. Розкидано по кілька примірників денно.

В днях від 11 до 30.4. ц.р. розкинено летючки “Бійці і командири ЧА” (50 шт.) у поїзди, які пішли до ССРСР. Вкидано до вагонів на вуголь, між розібрані машини, у авта і т.п.

Вислано 20 шт. “Наша одповідзь” поштою до міст: Луків, Межиріччя і Варшава та до кількох українців, які живуть у західній Німеччині під американською окупацією. Висилку поштою обмежено, бо завважається, що у пов. Біла Підл. та Володава на пошти контролюють листи і багато з висипаних поштою наших видань переловлюють.

Т.О. розходував:

матриць 60 шт.

газетового паперу 5,000 аркушів

цикльостилевого паперу 30 аркушів

грубого зеленого паперу 130 аркушів

фарби цикльостилевої кг.

ІІІ. Надр. референт господарський

Стан каси в м. березень 1947 р.

Ч.п.	Дата	Но. асигн	Зміст	Прихід	Розхід	розх. і прих.
			За продаж спірту	8,000		
11.	2.	6/47		Сальдо на день 1.3.	21,280	
12.	4.	7/47	Прибуло	10,000	-	
13.	5.	6/47	Для реф. проп	-	20,000	
14.	6.	8/47	За продаж спірту	6,500	-	
15.	7.	9/47	Прибуло	73,550	-	
16.	11.	10/47	За продаж спірту	5,500	-	
17.	12.	11/47	Прибуло	23,000	-	
18.	13.	12/47	За продаж спірту	10,000	-	
19.	13.	7/47	На сусп. опіку	-	8,000	
20.	14.	13/47	За продаж спірту	4,000	-	
21.	17.	8/47	Видано для УЧХ	-	500	
22.	18.	14/47	За продаж спірту	5,000	-	
23.	21.	9/47	Видано для УЧХ	-	7,000	
24.	24.	10/47	Видано на закуп ліків	-	330	
25.	24.	11/47	Видано на закуп ліків	-	390	
26.	26.	15/47	Прибуло	14,000	-	
27.	27.	12/47	Видано на закуп ліків	-	3,100	
28.	27.	13/47	Видано на закуп радія	-	31,000	
				178,830	70,320	
			Сальдо:	108,510		
				178,830	178,830	

В звіттовому часі визначено комісію, котра перевела контролю в надр. реф. госп. Протоколи з ревізії (два примірники) висилаю в залученню. В кінці квітня стан каси виносив понад 200,000 зол. Усталено, щоби від червня 1947 р. щомісяця пересилати до "гори" 50,000 зол.

IV. УЧХ.

В звіттовому часі вилікувано одного раненого і 3 хорих.

В кінці квітня 1947 р. зроблено стрічу цілого надр. проводу. На стрічі порушено і обговорено справи: Ситуація в звіттовому терені (тактика ворога в поборюванню УПА).

Посилення слідчого відділу при надр. реф. СБ.

Деякі персональні зміни в надр. сусп. політ. реф.

Справа палення поукраїнських сіл.

Спосіб протиставлення асиміляції українців (недозволення переходу на католицизм).

Справа розбудови орг. сітки в терені.

Справа створення 6-го району.

Справа навязання контактів з польськими, підпільними організаціями.

Огляд міжнародніх політичних подій в світі (на підставі радевих вісток поданих в ХПП) і інші дрібніші справи звязані з орг. діяльністю в терені. Відбуто дві відправи рай. провідників звітового терену. На відправах передано інструкції з гори. Подано завваги до звітів, завваги до орг. праці в терені, справа спису населення, ворожа тактика в поборюванню УПА в звіттовому терені, становище членів легальників відносно побору до ВП (1925 річник), виготовлення списків амнестіованих членів польських підпільних організацій, справа вишколів, заборона українцям переходу на католицизм, спосіб поширювання нашої пропагандивної літератури в терені, опіка над могилами впавших друзів. На вільних внесках обговорено і вирішено цілий ряд справ, звязаних з орг. діяльністю в терені.

Постій дня 8.5.1947 р.

Слава Україні!

Шпиль.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 140-141.

Summary

The "Organizational Report" (Orhanizatsiynyi zvit) from Pidliashshia region, the 5 issues of which cover the period from February 1, 1946 to the end April 1947, were written by "Iaryi" and "Shpyl".

Інструкції

Слава Україні!
26/ХІІ 46 р.

Друже Хмель!¹

До Вас я скоро не прибуду, тому що маю зайняття в іншому терені, коли буду мати час то всеж таки заскочу. Прошу дати зарядження друзям Павукові і Війові, щоб почали працю між членами і населенням. Також нехай др. Павук дасть роботу др. Альвінойові. Наша праця має йти в таким напрямку: 1). Розвинути тези /наші кличі/ а) Воля народам, б) Воля людині, в) смерть тиранії. Сказати людям про фронт поневолених народів про боротьбу всіх поневолених народів з большевизмом про нашу боротьбу з большевиками від 1918 р. дотепер. 2). Наші справи теренові. а) Ми ведемо дальше таку саму боротьбу з окупантом як і перед виселенням, тому є наші відділи і організація. Тут треба сказати про співжиття з членами організації і членами УПА. Конспірація. Нащо даємо збіжжя для організації. Боротьба зі сексотством. Уважати на, це щоб не співжити з приїзжими ані військовими [...]. б) Квестія релігійна. Ми є греко-католики і такими зістанемо, бо це є наша національна релігія. (Хто є православний то хай тримається української православної релігії), але до польських ксендзів не підемо хиба будуть римокатолицькі єпископи і священники, щоб знова не прийшов до нас такий рік як (Хмельниччина) чи Гайдамаччина чи 1918 р. чи 1943-44 р. Коли то багато укр. римокатоликів, збаламучених польською політикою, бились з нами і ми їх мусіли бити (Квестія Холмщини де [...] 280 тисяч укр. римокатоликів [...] колись в Галичині і Волині було [...] 2 мільйонів. Зазначити, що в Укр. державі напевно буде узнана римокат. Церква за пануючу разом з греко-кат. і православною, [...] тоді і єпископи і духовенство у всіх церквах буде українське. в) справи освітні. Всі діти у шкільному віці мають ходити до школи — коли нема школи хай батьки вчать дітей — або хай наймуть приватного чоловіка хай вчить. Змусити всіх інтелігентів і тих які можуть тайно вчити щоб негайно вчити дітей. Молодь хай повишукує всі книжки і читає та вчить [...] повинен припильнувати [...] Вій. Підпільники і ком. чи стрільці УПА також хай попрацюють над дітьми і нашою молоддю та над самими собою. Позбирати всі книжки і часописи наказати [...] [...] книжок за це карати не дозволити нищити, ані курити наших рев. видань ані Інф. вістей. Загнати молодь до переписування вечорами з книжок щоб не забула писати. (Дітей можна при цім і вчити читати і писати по польськи). г) справи господарські. Не продавати збіжжя, бо на весну буде воно дороге, а товари гані. Збіжжя закопувати — уважати, що в цілому світі є обмаль збіжжя а в СССР [...] вже голод. Можуть прийти насильні реквізиції. Не давати всего контингенту — [...] і так [...], щоб не прийшло військо до села, також данини податків всіх не давати, а комбінувати, щоб не знищили господарчо [...] нашого населення. [...] [...] писати прохання, викручуватися — [...] віята та

¹ Штафета.

урядників [...] [...] і т. п. Справи суспільні — [...] село під сучасну [...] це одна родина. Навіть ці [...] добре [...] мають належати [...] цієї родини. [...] буде згода і солідарність, там не буде доносів й ворог не буде мати при[...] до села. Всі солідарно вирішують спірні справи громади — допомагають собі взаємно-принцип — що хтось мудрий, а хтось багатий перестав існувати в нашій громаді, буде наша Держава всі будуть багаті — не буде всі будемо голі і голодні. Ми є всі рівні. Солтис має служити укр. народові. Треба йому помагати цілою громадою (а навіть і орг. люди повинні йому помагати) у виконванні його тяжких обов'язків, а не доносити до ворогів на нього. д). Вибори. До виборів ми не йдемо, а коли нас змусять то й так не йдемо. Не маємо рації голосувати, бо нема наших кандидатів. На гутірках, чи сходинах пригадати про наші визвольні змагання від княжої доби аж дотепер. Також про наших політиків за границею (УГВР) прочитати, щось з книжки у боротьбі за волю під бойовими прапорами УПА чи пояснити платформу УГВР або прочитати, з Інф. Вістей чи історії України. [...] вести пропаганду, щоб досягнути намічені цілі. До гутірок треба добре приготувитися. Кожну тезу розвинути — добре насвітлити опертися на [...] Пригадати собі минулорічні мітинги і щось з них [...] до теми. Зачепити всі болячки і недотягнення громади і т. п. До справи пропаганди поставитися серйозно. Коли вже [...] зібрання то не спішитися за 20 минут або пів години скінчити свій реферат а [...] треба то говорити [...] 2 години. Обережніше говорити коли будуть [...] (а не лише довірені — з довіреними можна отверто говорити).

Поводитися з населенням коректно. Хто зле відноситься до населення — карати. Пильнувати, щоб всі наші зарядження в терені виконувати. Припильнувати, щоб [...] референт що місяця через Вас переслав до мене звіт.

Це моє зарядження відчитайте і продискутуйте на найблищій районовій відправі. Поділіть хто що має виконувати. Коли буду у Вас поговоримо обширніше. Бажаю Всім Веселих Свят.

Героям Слава.

Дунайський.

Всі села обіхати з рефератом до 19/1 1947 р.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 189–191.

Слава Україні.
8.XI.46 р.

Друже Зенон.¹

Я через д. Ясеня переказував до Вас, щоби Ви прибули до мене до обговорення деяких справ, але Вас не було. Тому пишу до Вас штафетку і прошу написати через Ясіня коли Ви будете в нього, то я там прийду.

Від Вас ще досі не має господарчий жодного касового зівставлення. Прошу його негайно виготовити і вислати, бо йому того [...] потрібно. Справа є пильна, зрешту Ви це знаєте, бо про [...]

Порозумійтеся з д. Дунайським в справі передачі Вам до читання передруків з гори. Я йому даю читати. Предруки, в яких [...] і зазначено Пів Ви не дістаєте і д. Д. буде Вам давати, [...] Ви опісля пересилайте мені назад.

На штафетку від "[...]еру" я відписав. При нагоді покажу [...]

Чи Ви предали Шахові штафетку від мене, бо його на відправі не було. Прошу мене повідомити, як те магазиновання збіжжя у Вашій референтурі. [...] [...] Була ця жінка, приїхала здається вечором [...] по обіді відіхали. На звязковому пункті питали за мною, але звязковий говорив, що днем мене не побачуть, він відіхав ли[...] Лише штафетку. В цій справі я вже повідомив д. Д.

[...] в терені вже около 2 тижні крутиться Масійчук. Його [...] якнайскорше переслухати і щось з ним зробити, бо він крутиться по терені і розконспірується перед ним багато речей.

Я зараз заборонив в моєму терені орг. людям із УПА ходити по весіллях, празниках і т. д., бо на таких "учтах" люди не то що розконспірують себе, але допускаються /різних/ вчинків.

Мені донесено, що боевики Ясіня розброїли Дуба і Оріха. Я в цій справі говорив з д. Ясенем і він мені сказав, що такий наказ дістав від Вас, тобто за те, що вони мають документи забрати в них зброю. Рівнож сказав, що я мав забрати зброю [...] д. Хмеля. Про це між іншим говорять в терені. Боевики Ясіня як розброювали д. Дуба і Оріха, не вияснили їм защо, лише покликались на такий наказ від д. Ясеня. Розглядаючи цю справу, то справа є розв'язана зле. Метою кожної кари є [...] зло, значить покарати винного так, щоби він направився, щоби він, чи оточення знало, що такі справи ми п'ятуємо, [...] якщо є непоправний, то і цього вимагає справа його покарати найвищою карою, чи відсунути від нашої роботи.

В тім випадку треба було поговорити з цими людьми. Якщо мають за собою провини "на горло" покарати, якщо не відповідають нашим умовам, усунути, якщо дадуться направити, [...] карати, забрати документи, освідомити, повчити і т. д.

Так як є зроблено зараз, ці люди не знають, що властиво є, що від [...] вимагають, на "яку зараз ступити". Це лише тероризує людей, а не направ-

¹ Штафета.

ляє. — З другої сторони треба було, перед тим звернути увагу, тоді щойно покарати. Про те повинен був знати я, чи Бір, [...] ці люди до нього належать, бо ані я, ані він не знає як в'яснити це їм. — Якщо Ви цю справу почали, то прошу скінчити. Якщо Вони лишаться у праці, то віддати їм зброю і зобов'язати їх працювати з нашими вимогами.

Справу д. Хмеля я полагодив вже тому 3 місяці [...] [...] і я Вам це в'яснив.

Прощу якнайскорше відповісти.

Героям Слава.

Олесь.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 188.

Summary

This section contains two instructions. One from "Dunais'kyi" (Teodor Harysym`iak) to "Khmel'" of December 26, 1946. The second, from "Oles'" to "Zenon" (Leonid Lapins'kyi), Chief of the SB of the Third OUN Okruha, November 8, 1946.

Референтура СБ

Звіт

з акцій і боїв, в яких брала участь боївка Ясеня.

Дня 27.X.1945 р. повідомив мене к-р – к., що моя боївка разом з відділом [...] візьме участь в акції на Варяж. Вечером того дня о год. 9.30 вийшли [...] з в сторону Варяжа. Узброєння наше тоді було: один діхтяров, один кріс і три ППШ. Моя боївка разом з к-р. – ном і к-р Черником йшла в[...] лінії. За Городищем кільксот метрів від Варяжа розвинулась боївка [...] у розстрільну. Не доходячи около 50 м. від перших забудувань Варяжа посипались на нас стріли польської застави, яка була укрита в корчах. У відповідь на стріли з польської сторони, відповіла наша розстрільна сильним вогнем і на наказ рушила до наступу. Польська застава втікла алярмуючи [...] боївка без страт разом з відділом вперед до міста, вбиваючи по дорозі капітана польської штурмівки і інших. Акція в місті відбулася від год. 23.30 до год. 6 ранком. При цьому моя боївка заховувалась дуже добре виконуючи всі накази й доручення к-ра Черника і к-ра З-а. Деякі червоні поляки втіли й схоронились до костела, звідки відбивались. Тут вжито торпед більшого калібру, якими розвалено муровані будинки: МО, школу, костела [хоча] звідтам відбивались не розвалено шкодуючи, як сказали, Божого дому. На самому останку акції Сірко побачив одного коня з сідлом і хотів його забрати. Підійшовши [...] недалеко костела, де стояв кінь, зістав поцілений через паркан костела кулею з кріса, з лівої сторони груди, а під правою лопаткою вийшла. Сірко згинув на місці. При відступі забрано Сірка зі собою на фірманку й завезено до де поховано на кладовищі, як героя і вірцевого боєвика, яким [був] Сірко.

2. Дня 1.IX.1945 р. на шосі Белз-Варяж, на якій я зі своєю боївкою з 5 людей зробив засідку. Зловлено розвідчика, який ішов з Белза до Грубешова. Зловлений сказав, що з Белза до Грубешова будуть везти арештованих авто год. 4.30 під аскортою 6 штурмовців, а решта мала їхати белзька поліція. Іншим сказав, що автом також має їхати командант варяжської поліції [...] який перше був командантом белзької поліції, і який був спричинником багатьох грабежей в Белщині, а також спалення с. [...]. Отже в тому випадку я постановив це авто зловити. Хлопці всі засіли в корчах над шосою між [...], а Русинем. Точно о год. 4.30 надіхало авто. Я рішився забрати авто мирною дорогою й звільнити арештованих. Я здержав авто і заявив, щоби видали арештованих. На мої слова посипалися стріли з авта і авто почало їхати дальше. Тоді мої хлопці з трьох кулеметів, фінки і десятизарядки відкрили вогонь по авті. У висліді боротьби впали всі поляки, які їхали в авті, а їхало 19. Хлопці мої вийшли всі ціло. Жертвою бою впала також одна жінка полька, яка їхала автом. По бою виявилось, що цього дня арештованих не везли, а їхали [...], а це: згаданий Баліцький (плютоновий), повітовий референт УБП., повітовий референт розвідки, шість штурмовиків, решта їхала белзька поліція і двох [...]. В бою здобуто: 1 "Діхтяров", 1 МГ., 4 ППШ. 1 ППС, 3 кріси "Мавзера", 5 пістолів, 3 плащі, 2 маринарки, 4 шапки рогативки і

одні кайданки. Документів вдалось забрати дуже мало тому, що донесено нам, що з Белза наспіває полякам поміч одно я не хотів ставити чола [...] й з п'ятьма безчисленній польській поліції, яка вневдовзі приїхала на місце бою і дав наказ відійти. При відході спалили машину, на якій згоріло багато різних товарів, між іншим 300 л. спирту.

3. Дня 13.IX.1945 р. дістав я наказ від к-ра З-а, щоби зголоситись на 14.IX.45. в ночі до Тут довідався я, що підемо кудись на акцію. Дня виїшов я зі своєю боївкою і к-р ВОП-у Крук зі своєю до лісу коло В лісі ми застали частину відділу к-ра Багрянного. Тут перебули ми день 14. Вечором підчас наказу довідались ми куди підемо на акцію. К-р Багрянний сказав до хлопців кілька слів, повчив, як заховуватись підчас акції. Подав знаки коли починати, а коли відступати і поділив цілий відділ на групи, подаючи кожній групі завдання до виконання. Моя боївка дістала наказ зайняття станції [...] і зловлення зглядно вбиття комісара переселенчої комісії. Рівнож боївка дістала наказ звільнити переселенців зі станції до своїх родинних сіл. Згідно з наказом по умовленому знакові (вибухові першого стрільна з гранатомета й дві зелених розприскових ракет) ми рушили до наступу на станцію. По несповні пів години моя боївка без жодних втрат зайняла станція, та наказала виселеним людям йти до дому. Комісара не довелось ані зловити, ані вбити тому, що цей час на Забужжі його не було, бо виїхав в день до Долобичева. Підчас наступу на станцію наткнулись на МО з Забужжя, яка ішла [...] хто на станції стріляє. На їх запит хто є ми відповіли вогнем з кулеметів автоматів. МО відповіла кількома стрілами з крісів і втікла. Потім почали хлопці палити вагони призначені до вивізки людей. Підчас акції моя боївка в найкращому порядку й точно придержувалась наказу даного їй перед [...]. В часі наступу з моїх хлопців ніхто не лишався позаду, а кожний старався виконати якнайкраще своє завдання, щоби заслужити собі назву доброї боївки. При кінці акції і по знищенню більшої половини вагонів і приміщенні [...] прийшов к-р Багрянний зі своїми хлопцями перевірити нашу роботу на станції. Дано знак до відступу. Я зі своєю боївкою в найкращому порядку [...] і подався на місце свого постою.

Постій, дня 7.XII.1945. Слава Україні!

Ясень.

Рукою дописано: *Znalezione u mnie. Onyszkiewicz Miroslaw*

Kopія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 275

Звіт з робіт НБСБ в днях 2 і 3.7.1946 р.

2.7.46 р. – Мої мінери заложили міни на шосі Варяж-Грубешів між Ощевом а Варяжом. За кількадесять хвилин надіхало три фірманки польського війська й віхали на мінні гнізда. Мінерчик побачивши це почув електричні злучники. Секунда – і 2 фірманки з військом полетіли вгору. Третя фірманка завершила. На це надіхали авта з військом і мінерчики мусіли залишити перевірку шкоди зробленої мінами й відійшли. Розвідка з польської сторони донесла, що втоді зістало 6-ох вбитих і 2-ох ранених поляків, між ними двох поручників. На фірманках знищено товарів на 200 тис. зол.

5.7.46 р. – Спалено українське виселене село Жужіль. В згаданому селі містилась станиця ВОП-у. Число поляків в тій станиці було 40 осіб а ціле село було заселене польським шовіністичним населенням з Белза й довколишніх сіл. З довколишніх сіл поляки втікали до Жужеля під охорону війська тільки ті, які були противно нам наставлені й сексоти. Згадані поляки брали участь в різних акціях на українські села разом з МО і ПВ.

Дня 4.7.46 р. я в злучі БСБ 1-го району задумав знищити це бандитське село. 5.7.46 р. я з боївкою вирушив о год. 19-ій з Вижлова й помашерував до Вербіжа, де мав чекати к-р Зуб зі своїми людьми. Около год. 21.30 боївки в числі 45 людей вирушили з Вербіжа в сторону Жужеля. В віддалі около 2 км. від Жужеля зістали боївки поділені на три групи й кожна з груп дістала окреме завдання. Боївка Зуба в числі 15 людей дістала завдання тримати заставу від Белза і з тамтої сторони палити село. Моя боївка зістала розділена на дві групи й одна з них мала атакувати мурований будинок станиці ВОП-у, друга палити село від Цеблова. З одною групою в числі 15 людей з торпедями пішов [...], а з другою також в числі 15 [...] зі своїми людьми підходив під село зістав завважений через польську стійку й обстріляний. На стріл варті збіглося в нашу сторону військо й зачало обстрілювати сильним кулеметним вогнем. Я дав наказ також залягти й обстрілювати легким вогнем поляків та село, щоби поляків звязати зі собою, а тимчасом дати можливість Богданові підійти під станицю від сторони Ванева й зліквідувати її. І так сталось. Богдан підійшов майже під сам будинок ніким незапримічений вистрілив одну торпеду, яка пішла зависоко й нічого не зробила. Тоді Богдана зачали також обстрілювати поляки з мурованого будинку побіч станиці. Наготовано другу торпеду й вистрілено в згаданий будинок. Торпеда вибухла розвалюючи й запалюючи будинок, рівночасно замовк звідтам ворожий скоростріл. Бійці користаючи з того підносять торпедник і підбігають самі на віддаль около 30 м. від станиці. Тут зачинається сварка між нашими й поляками. З нашої сторони кричать: “коледзи здайце се”. У відповідь паде: “ви ідзьце до Себечова закватируйце, а ютро пшийдзьце то ми здами се вам, ви хцеце України?” Наші: “так, а ви думаете, що будете мати червону Польщу х-ру тяжку, біла Польща буде, а вас АК-вці всіх виви-

шають. Здавайтесь ми АК”. Поляки: “ми також АК, але вам не здасться, ви ходіть до нас то попем водкі”. В міжчасі перестрілка триває дальше й лаштується нові торпеди. Одна цілить в ріг будинку й завалює його частинно, друга трапляє в середину, влітає до нутра й за кільканадцятьсекунд вибухає запалюючи будинок. Поляки довкола будинку сидять в шанцях обдуртовані три ряди дротом і дальше кричать: “цо бандеровец чего не стшелаш, бракує ці амуніції?” Наші на це відповідають співом “Ленту за лентой патрони давай” і закидують поляків грана[та]ми нащо поляки відповідають грана[та]ми також. Довкола села кипить стрілянина. Бійці Зуба ввірвались в село від тору колейового й Белза та палять його. Мої хлопці запалили село зі запальних куль крісових і ПТР-а від Цеблова, бо до села вдертись було неможливо, тому що розвідка не була точна. Донесено, що поляків військових е тільки 27, а виказалось, що їх було більше як 40 і більшість цивільного населення мало зброю, так що з-за кожного угла падали стріли. А нашою ціллю було не биття поляків тільки спалення села, отже тому й недуже то дерлись ми, щоби опанувати село причому могли б бути втраги. Богдан зі своїми боєвиками відвзакуючись від поляків запалив третю частину села від стації колейової. Жужіль став спалений, а станиця ВОП-у знищена. На другий день всі поляки й пограничники вибрались до Белза, а в селі лишились тільки місцеві українці й поляки та мешкають в хатах, які ще лишились. По бою [...] розвідки не переведено тільки то є знане, що поляки самі сказали [...] тоді з ВОП-у 3-ох поляків, 2-ох зістало ранених, 10-ох поділось десь без вісти правдоподібно згнули в будинках від торпед. З нашої сторони не впав ані один чоловік і не було нікого ранених.

Підчас акції к-р Зуб розстріляв дві дівчини українки зі Себечева. Згадані дівчата передтим мешкали в Себечеві, але підозрілі через нашу безпеку як сексотки втікли до Жужеля під охорону війська тут мешкали приїжджаючи часто до Себечева з військом, щоби видати якогось українця в руки поляків, та показати де хто живе з українців.

Дня 9.7.1946 р. Слава Україні!

Ясень.

Рукою дописано: *Znaleziono u mnie. Onyszkiewicz Miroslaw*

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 219.

Звіт з діяльності НБСБ за час від 1.6.-30.6.1946 р.

Від 1.6.-15.6.46. майже жодної праці не ведено тому, що була посилена виселенча акція й майже в кожному селі, на кожному кроці було повно польського війська.

17.6.46 р. моя боївка з наказу пішла й спалила с. Долобичів, що лежить на шосі Варяж-Грубешів і було пунктом польської розвідки на довколишні терени. В даному селі не було майже ані одної родини української, а ціле село було заселене поляками. Спалено ціле село, а також лосні будинки.

19.6.46 р. попалено мости на дорогах Вільче-Жнятин, Жохлів-Довжнів, Варяж-Винники, та висаджено міст на дорозі Варяж-Гільче на річці Варяжанці. Міст цей мав велике значення, бо поляки роблячи облави на Жнятин, Переводів, Ліски, Гільче й взагалі на інші довколишні села могли скоро їх наскочити ніким незапримічені. При висадженні зужито 100 кг. толу. Другі мости мали менші значення.

20.6.46 р. розстріляно Думку Івася зі Жнятина і "Ромка" без [...]. Розстріляно їх за крадіж коней в людей, які виїхали на Холмщину ховаючись від вивізки.

22.6.46 р. зроблено засідку на дорозі Лівче-Гільче. Дорогою мала вертати МО з Варяжа, яка приїхала викопувати до Гільча деякі [...] млина. Засідка невдалася тому, що поляки мали псів, які зрадили [...] на яких 80 м. Зі засідки обстріляно поляків, але не вбито ні одного, була велика віддаль. Забрано 3 коні і один віз. Вбито 2 коні й одного тяжко ранено. Поляки панічно втікли. Поляків було 6-ох, а я був з двома своїми хлопцями.

24.6.46 р. розстріляно Котюка Івана з Гільча. Згаданий мав около 60 літ. Вернув з Франції 1945 р. і був наскрізь пересякнений комунізмом. Коли села виселювали він забагато почав ходити до Варяжа до поляків та [...] що досить вже того, всі вже повиїжджали, а тут ще волочаться якісь узброєні [...] з ними мушу вже скоро покінчити.

26.6.46 р. розстріляно Лиса Кирила з Перемислова. Згаданого розстріляно за роблення гранд в селі й пиття водки.

Постій, дня 30.6.1946 р. Слава Україні!

Ясень.

Коня рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 220.

Справа: Будько Іван с. Михайла
укр. зі с. Кривоверба, член ППР,
б. працівник ПУБП Володава, реф.
відділу дезерційного.

До Референтури СБ.

Будько Іван с. Михайла, ур. 26.6.1906 р. в с. Кривоверба, пов. Володава, укр. православний, член ППР від 5.5.-5.9.1945. р. працівник ПУБП Во-

лодава, яко референт відділу дезерційного, після звільнення з УБП був в дома, де вів пропаганду проти УПА. В звязку з тим він зістав арештований дня 23.1.46. через надр. реф. СБ, та по переведенні слідства з просьби населення та місцевих орг. людей звільнено його дня 28.1.1946. р. при цьому ангажуючи до розвідчої праці на нашу користь.

Постій, 29.1.1946. р.

Ярий.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 1.

Справа: Антонюк Олексій
б. працівник
ГПМО Заболоття, агент ПУБП.

До Референтури СБ.

Антонюк Олексій, ур. 9.9.1913 р. в с. Ленюшки, був агентом ГУБП, переслідував наші рухи, між іншим слідив за відділом "Шумського", "Корпана" підчас переправи через Буг. В звязку з тим зістав арештований дня 7.2.1946. а по стягненні протоколу зліквідований дня 10.2.46. р.

Постій, 10.2.1946. р.

Ярий.

Копія машинопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 2.

А. 7.

Господарський звіт за час від 1.11.46. до 1.12.46.

Референтура СБ стягнула у цьому місяці пшениці:
200 кг — продано по ціні 2500 зл = 5000
1000 кг — передано др. Вороному яко приділ на забезпечення себе на зиму:

1000 кг замагазиновано.

Крім того стягнуто 2(два) пацюки один 60 кг другий 90 кг, в селі Русині. В Лешкові стягнуто 5(пять) кг вовни на светри.

За місяці жовтень і листопад було приходу в грошах 65950 зл

розходу— " — в жовтні 10865 зл

- " — в листопаді 31940

-
Каса 23045
Дня 1.12.1946

“ — разом 42805

Максим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 144.

Звіт з праці СБ на терені Рай. ч. 1. за час від 1.ІІ.46 до 1.12.46.

Стан СБ та БСБ:

У цьому звіттовому місяці референтурі СБ як і рівнож БСБ не зайшли жодні персональні зміни. Стан той самий що й в попередньому звіттовому місяці; а саме: Рай. реф., Рай. розвідчик, [...] -ох слідчих і 2-ох боевиків. Боївка СБ числить 15+1 боевиків.

Праця СБ та БСБ:

У цьому звіттовому місяці референтура СБ не переводила жодної слідчої роботи. Натомість приготовлялися до зими. Копано бункери та забезпечено [...] харчі. Крім цього стягано контингент, якого частину замагазиновано. Таку саму роботу виконувала БСБ. Жодних боевих дій у цьому звіттовому місяці не виконувалося.

1.12.46.

Максим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 145.

Звіт господарчий Р.Б.С.Б. від 28.ХІ — 28.ХІІ.1946.

Ар 11.

Назва товарів	Ст. 27.ХІ.	Пр.	Роз.	Ст. 28.ХІ.	[...]
Шинелі	-	2	2	-	забунк.
[...]	-	1	1	-	
[...]	-	5	5	-	
пшениця	42 сот.	47.42	17.42	72 ст	
[...]	23.705 довг.	43.550	43.495	23.650 довг.	

П. 28.ХІІ.1946.

Зуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

**Звіт госп. С. Б.
від 28.XI. — 28.XII.1946.**

Ар 12.

сінь	-	15 кг	15 кг	-	-
перець	-	5 дк	5 дк	-	-
батерії	-	6	6	-	-
[...] до [...]	-	1	1	-	-
Мило до прання	-	1 кг	1 кг	-	-
Паста	-	12 шт	12	-	-

Постій [...]

Максим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Господарський звіт [СБ]

І. Референтура стягнула 2538 кг пшениці. Продано в різній ціні, а саме: 738 кг по 2500 зл = 18.450 зл.

1100 кг - 2400 - = 26.400 -

700 - - 2.300 - = 16.100 -

Разом 2538 кг 60.950 зл.

а). Закуплено: 3 метри матерії по 950 зл 2850

1¹/₂ - підшивки 645

нитки, гудзики 150

підшови 3200

пришви 2000

луби, бронзолі 2300

мило, паста, [...], сірники 380

б). Передано на шинелі, штани 41000

Розхід 52.525

Арт. ч. 3.

Б.С.Б. стягнула 2900 кг пшениці

Продано: 1600 кг по 2000 зл = 32000

600 - - 2300 - = 13800

700 - - 2400 - = 16800

Разом 62.600

Закуплено: 1¹/₂ зелене сукно по 2400 = 3600

40 метри підшевки по 220 = 8800

3 сорочки по 800 = 2400

9 метри матерії 800 = 7200

4 коци по 850 = 3400

8 сорочки по 820 = 6560

8 м полотно кол. по 550 = 4400
 2 м дреліх (дуб) по 750 = 1500
 2 пачки сірник по 50 = 100
 14 штук хусточок по 50 = 700
 30 шпульки ниток 200 м 50 = 1500
 4 шинелі по 4000 = 16000
 Разом 56160

Постій [...]X.1946.

Вадим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт Б. С. Б. 1.І. — 30.І.1947

Арт. 16

Назва товару	Стан з 1.І.	Прихід	Розхід	Стан 30.І.	Завваги
Паста	-	12	12	-	пудел.
Батерії	-	13	13	-	шт.
Сусп. Опіка	-	-	5000	-	зол.
Дреліх	-	10	10	-	метри
Нитки зелені по 200 м	-	24	24	-	-
Сукно зелене	-	180	180	-	цм
Люрнета	-	1	1	-	-
Аспірина	-	100	-	100	шт
Йодина	-	1	-	1	фляш
Застрики	-	4	-	4	шт
Масть на коросту	-	10	2	8	шт
Селгазін	-	40	-	40	-
Сульфотіоколь	-	20	-	20	-
Калій	-	1	-	1	торб.
Пирамідон	-	43	-	43	шт
Бакун	-	1	1	-	кд
Пшениця	72	21.52	21.52	72	[...]
Гроші	-	53.805	51.695	2110	зол
Залите мясо	112	-	70	42	кд
Цвяхи	-	30	30	-	[...]
Шила	5	-	-	5	-
Шпільяри	4	-	4	-	-
Копита	1	-	-	1	-
Молотки	1	-	-	1	-
Рашпії	1	-	-	1	-

Постій 30.1.1947.

Зуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 231.

Звіт Б. С. Б. зі свят 22.1. і 29.1.1947.

Свято 22.1. відсвятковано з такою програмою:

1. Перша точка декалогу
2. Наказ К. П. на день 22.1.
3. Відчитання реферату
4. Закінчення 6-ою точкою декалогу.

Свято 29.1.

1. Перша точка декалогу.
2. Наказ К.П. на день 29.1.
3. 5 хвилинна мовчанка в честь Крутянських Героїв.
4. Відчитання реферату.
5. Закінчення свята 6-ою точкою декалогу.

Постій 30.1.1947.

Зуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 166.

Звіт [про крадіжки]

Від 27.X. небуло нічого аж до 5.XI. 5[...] було весіля в Жужелі і поляки Белзкі приїхали на те весіля хотіли горівки, але їм не дали тоді вони пішли на село до Бордун. За Грицем (Хроном) він побачив що вони обступили його хату і він почав утікати а поляки почали стріляти, але він утік. Від 7- до 9 небуло також нічого. 10 їхали поляки з Кристинополя через Жужіль і стріляли на гуси. 10 також вночі хтось вкрав одні кобіті бідні свиню і корову але корову знайшли в селі, а свині нема. 11 і 12 не було нічого.

Дня 12.XI.1945.

Олена.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Summary

This section contains 13 reports about the activities of the SB (Security Service), by "Iasen", "Iaryi", "Maksym", "Vadym", "Zub" and "Olena", covering various aspects of its work from October 1945 to January, 1947.

Різні розвідчі звіти

Звіт.

30.XI. згоріло дві стодолі причина огня не відома.

31.XI. з п'ятниці на суботу на Лоташівці вкрали пацюка.

1.XII. Вночі вкрали Богунові М. 150-кд. пшениці.

3.XII. год. 9 рано на полях Белз — Жужіль зловили поляки чоловіка ниського росту — звідки невідомо. Це говорив мені Белзкий чоловік котрий бачив. Йому оповідав палямар, що служив [...] в церкві чув дуже крик на поліції. Зараз на другий день цей чоловік мав бути. [...] в місті на роботі — завважив, як — Худзіки син питався поліціанта як там було вчорай, цей виставив язик і потягнув рокою попід шию, на знак, що цей чоловік повішиний.

10.XII. год 9 рано приїхала до села поліція 13 осіб з Грубешова двох Белзких. арештували Музику. Зрабовали його відїхали год 10 [...] взброєні були добре.

11.XII.45.

Підпис [нерозбірливий]

Konja rukopisy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт.

від 1.I.46. до 26.I.46.

1.I.46 год. 9 рано приїхали совіти в числі 250 чоловік до Боратина. Обложили село і 7ма год. вийшли в село і почали ходити по хатах і зганяти людей до школи на протокол але не знайшли нікого за ким шукали і всіх людей відпустили до дому. І стим відїхали год. 5 та в напрямі Кристинополя.

6.I.46 Приїхали 2 авта Совітів зі Сокаля до Боратина год. 9 переїхали через село і поїхали до Маджарок. І робили облаву. Злапали хлопця з В.О.П. і з ним приїхали до Боратина год. 3 та по полудню. До них ще дійшла застава з Бендюги, Комарева і Порхача і знову зробили облаву в Боратині назганяли людей до школи і питали за Ягоду і Перемогою і Вишнею. Але нічо недовідалися і стим відїхали в напрямі Завишня год. 6 та в вечір. На другий день в Завишню арештовали хлопця неорганізованого і віддали полякам на Забуже на поліцію.

15.I.46. Робили Совіти погоню за людьми що перейшли кордон на Завишень. Зі Завишня до Боратина 10 та год вечір були в Боратині і злапали двох хлопців один з них почав втікати Совіти зачали стріляти на той стріл почали хлопці зі села втікати і вони ранили одного хлопця в руку і зловили. І були цілу ніч в селі в рано приїхало ще більше 8 година стали ходити по селі. Але не знайшли нічого і стим відїхали година 6. в вечір в напрямі Добрачин.

22.I.46 Приїхали до Боратина 4 рох поляків з Бевза год 2. По полудню до солтиса. Хотіли 100 кіля пшениці і 150 кіля жита і 300 “ картофель 50 “ капусти квашеної і переночували ніч. В рано солтис ім те все дав і година 8. рано відіхали до Бевза.

Постій 26.I.46

Боратин.

Лис.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 10.IX. — 28.IX.45

Куш ІУ.

10.IX. в М-ві було 6 ох кінних донців, стріляли за втікачами і поїхали до села В-ва.

17.IX. Через В-ки переїздили поляки в ночі год 1-а, було їх кільканадцять підвод.

17.IX. Коло полудня окружили поляки з Белза село М-ів і отворили сильний вогонь з кулеметів за втікачами, але жертв на щастя не було. Було їх кількадесят забрали зі села кілька свиней. Було багато випадків грабунку.

24.IX. поляки знова [...] село М-ів гонили [...] по полях і стріляли, взяли 5 коров, 7 коней.

28.IX. поляки наскочили знова на М-ів стріляли за людьми і тримали застави по полю. Забрали кільканайцять підвод будівельного матеріалу, били дріб і грабували, взяли одну свиню.

Постій дня 28.IX.

Чорний.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 12.X. — 28.X.45.

Куш ч.ІУ.

12.X. були в селі М. поляки набрали овочів і кількох возів, котрі походили з колишнього фільварку.

26.X. були в селі П. 2 поляки роверами і питали людей хто стріляв торпедами на Белз.

27.X. були в селі Рус. поляки, забрали 8 шт. телят.

27 оголошено побір 14-ох річників до польської армії. Зі самого село М. подано 20 людей, навіть таких, про котрих поляки не знали.

Тепер друже Левко повідомляю вас, що друг Монах взяв мене вже до іншої роботи, а звязок передав др. Малому. Монах мав вас про це сам повідомити. Я тепер в боївці і є що[...] Роботи тому я зі звязком мушу на припоручення др. Монаха перестати але в порозумінні з вами. А за неточність звіту вибачте, бо я не маю тепер звязку і не було від Монаха до вас.

29.X.45.

Чорний

Konia rukopisy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Вісті з терену Від 1.IX. до 10.IX.45.

4.IX. були поляки в Лешкові забрали одну свиню і 4 телят.

3.IX. були 6 совітів в Савчині в Машкові і в Шмиткові, в Шмиткові взяли одну пару коней і поїхали напрям Варяжа, на дорозі господаря скинули з фіри а коні забрали зі собою.

6.IX. були козаки за контингентом в Вербіжі Себечеві і в [...]вавщині було їх 5 осіб.

8.IX. перейздили коло фабрики Лішківської поляки зі совітами на коньоній в одного господаря забрали горівку і поїхали напрям Козаревича.

8.IX. були поляки в Савчині зловили одного хлопця того що ходив за збіркою в нашому кущі, але він їм втік зрук, як він втівав они за ним стріляли і ранили його в руку.

Постій 10.IX.45 р.

Звітує Явір

Konia rukopisy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Вісті з терену. Від 10 до 20.IX.45 р.

Дня 11.IX були поляки в Лешкові, робили облаву на люди, позганяли всіх людей до читальні але повпускали всіх до дому, перед вечером відіхали до Шмиткова, в лісі злапали одного хлопця що пас корову і забрали зі собою, а в лісі шукали за [...] Хотіли забрати турпеди ті що були в лісі, замагановані але не знайшли нічого і з тим відіхали на Варяж.

12.IX. були поляки в Савчині забрали 2 свині, і відіхали до Варяжа.

13.IX. були поляки в Лешкові за яйцями, в рану 7 на конях а по обіді автом, а пізніше поїхало авто на Шмітків і до Варяжа. Також були на Пивовци до 5 совітів на коня і в Себечеві, і в Вербіжі за контингентом сіна ті совіти були з Угнува.

Дня 18.IX були поляки в Лешкові за фірманками і взяли 4 фірманки поляки були з Варяжа військо.

Дня 18.IX з Пивовщини оден чоловік зі своїм хлопцем поїхав до Белз і назад неприїхав кажуть що він втік [...] [...] бо его хлопець. З Вопу [...] [...] шкіру, бо его сусід казав що то его жінка вкрала і за через то він втік цей господар писався Кухарчук [...].

Дня 19.IX були польська [...] в Лешкові також з Варяжа але нічого не брали тільки ходили по селі, і вони досить добре обходилися з людьми.

Постій 20.IX.45 р.

Звітує Явір

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

[Звіт]

Дня 25 були поляки в Мошкові і в Савчині була одна фіра було їх 6 осіб прийздив Мошківський поляк просити навесіля своєї фамілій. Цей поляк пишиться (Давідовський Адольф).

Більше нема нічого нового.

Постій 27.IX.45 р.

Звітує Явір

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 1.X. до 10.X.45 р.

Дня 9.X.45 були совіти в Мошкові на облаві але нічого не [...] і були поляки також з Варяжа було їх до [...] [...] взяли в селі 2 метри вівса і поїхали до Варяжа. 9.X були також в Шміткові совіти але нічого не зробили тільки питали за бандеровцями а з Шміткова пішли на ліс а з ліса на Пивовщину на Пивовщину з Шміткова одного чоловіка [...] Івана швагра і ще одного ходив [...] [...] але я цего чоловіка добре не знаю. А в Себечеві забрали учителя [...], а більше нікого в Вербіжі, були поляки за контингентом і стріляли за людьми ранили одну бабу котра має коло 70 літ совіти почули стріли в Вербіжі і з Себечева пішли до Вербіжа а поляки побачили і почали стріляти на совітів а совіти на поляків, поляки поволи втікали до Белза але совіти злапали трох поляків і забрали зі собою. Як совіти відступили зі села а поляки вернули до

села і вибили солтиса що не хотів сказати де є свині. Поляки знайшли 3 свині і поїхали до Белза.

Постій 11.X.45 р.

Дня 10.X були поляки в Шмиткові за рибою і людьми добре опходилися.
Явір

Konія rukonucy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Вісті з терену від 10.X. до 27.X.45

1)11.X.45 р. — В Лешкові забрали одну пару коней в ночі хто забрав не знати.

2)16.X.45 р. — на Пивовщині приариштовав станичний одного з Мошкова хлопця і з Пивовщини Давидка Павла за це що були п'яні, тримав їх в півниці 3 години.

3)17.X.45 р. — Були поляки в Савчині, забрали трохи, коров, гусий і курий і з тим відіхали.

4)17.X.45 р. — Була совіцька облава на Шмитківський ліс але нікого незлапали було їх до 70 людей.

5)[...]X.45 р. — Були совіти с Себечеві перейшли здовж селом і пішли на ліс їх було до 40 чоловіків, вони ішли з белзького гостинця перейшли ліс, і пішли на Мошків, в мошкові закватували на ніч, в Мошкові злапали з Себечева Жовтула і тримали його цілу ніч а рану впустили. 17.X в ночі якісь люди наїхали в Мошкові на совітів і покинули пару коней а самі повтікали.

6)18.X.45 р. — з Мошкова відіхали совіти до Долбичува, цевільних людей не зачипали нікого. 18.X.45 р. — В ночі забрали одну пару коней в Козака Григорія в Мошкові і одну пару заміняли хто був незнати в уніформах совіцьких і поїхали куди не знаю.

7)1[...]X.45 р. — Переїздила польська поліція з Варяжа до Белза через Вербіж. 20.X.45 р. — вернув оден хлопець з арешти Мошківський, він пишеться Володимир Дубецький, був ариштований совітами ариштували його підчас облави ще 1944 році, в Мошкові.

8)27.X.45 були поляки в Шмиткові за свинями і взяли одну свиню і більше нічого було їх 10 людей на 2 фірманках з Варяжа поліція.

9)27.X.45 були поляки на савчиньські кольоній за Левом хотіли його злапати але незлапали бо він сховався, тих поляків було 3 чоловік на одні [...] і відіхали на Варяж був з ними Димовський.

Більше нема нічого нового в нашому куці.

П. 27.X.45 р.

Звітує Явір

Konія rukonucy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Вісті з терену. Звіт від 27.X. до 13.XI.45 р.

1.XI.45. були поляки в Мошкові за контегентом збіжовим було їх 3 фіри.

9.XI.45. були совіти в Савчині в солтиса в справі ті хтото в четвер стріляв в Шмітківськїм лісі.

Ті совіти були зі Сокаля з погранзастави.

Більше нема нічого нового.

Постій 13.XI.45 р.

Явір

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 13.XI до 27.XI.45.

Дня 13.XI були поляки в Шміткові хотіли взяти дві вівці, взяли одну вівцю а другої не взяли і забрали трохи пшениці і з тим відїхали до Варяжа, було їх 3 фіри це була поліція варязька.

Вони мали, одну фінку одного дихтяра і вісьм кріси їх було всіх десятьох.

21.XI були совіти в Савчині, було їх 8 людей одною фірманкою зі Сокаля. Зброю мали таку 1 фінка 1 дихтак а решту кріси. Вони прийздили за цибулею, чусником, бураками цвікловими капустою. В годині 10 перед обідом прийхали а відїхали по обіді година 4.30. правдоподібно на них за Савчином зробили засідку але засідка невдалася добра бо совіти повтікали, лише одного совіта ранили старшого льой[тенанта] і він втік також і на савчинські кольоній забили совіти одного чоловіка. То був їх сиксот але він не хотів їм нічого доносити і за то їго вбили.

23.XI.45. Були совіти на савчинські кольоній було їх до 50 людей і щось шукали по пулях, що шукали то не знаю. Зброю яку мали не знаю бо їх ніхто не бачив зблизька.

24.XI.45 в Савчині забили одного чоловіка, хто забив то не знати бо прийшов вночі хтось під його хату викликав з хати і застрілив, год. була 10. як його забив цей чоловік мав около 35 літ він писався Кідик Петро.

П. 28.XI.45

Звітує Явір

1) Того [...] завдали на сегодня навчитися то ше не знаю, з такой причини бо не міг дістати цьой книщини але думаю як найскорше навчитися.

2) Кару котру ви завдали мені я Грибові сказав зараз на другий день.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

I. Звіт від 27.XI до 11.XII.45.

Дня 27.XI були поляки в Лешкові, взяли 3 свині і 4 вівць і трохи качок побили і в одного господаря муку.

Було їх трийцять осіб це було військо воно прийшло з Варяжа і відіхало до Варяжа. Зброю мали, фінки 2 дихтярі 6 десяток а решто кріси приймали в годині 10 рано а відіхали по обіді 2 година.

28.XI Були поляки в Лешкові, одною фірою було їх 5 людей. Мали одну фінку, одного дихтяра, а решто кріси. Взяли одну свиню і відіхали напрям Варяжа. Година була 3 по обіді а відіхали 4 година.

28 були совіти в Шмиткові було їх до 30 людей вони прийшли зі Сокаля ходили за їдженім, також ходили до ліса але нічого в лісі нездibaldi, під вечір вибралися на Мошків і там закватуриували вони прийшли а до Шмиткова по обіді [...] годи а відійшли 5 годині вечером.

II. в Лашкові закватуриували вони там кватуриували від 28 до 1.XII поночах в Мошкові ходили попідозрілих хатах і ариштовали зловили Гриба але впустили його бо не знали хто то такий, вночі 28.XI опсочили Гриба хату али його небуло вдома, і ариштовали ще двох одного жунатого а одного хлопця совіти зайняли 5 хатів і там кватуриували з тих хатів повиганяли люде. В одні хаті була арешта в другі їхній штаб і там виставили надавчи радіо. В Шмиткові ариштовали 4 хлопів також вночі обскакували хати Громового, Костюка, і інші котрімали підозрілі. Дня 2.XII в постили зі Шміткова всіх тих що ариштовали тільки одного з Мошкова забрали зі собою.

Дня 1.XII були поляки з Варяжа в Мошкові було їх до [...]0 людей вони ариштували профес[...] і його сина і ще одного господаря старого професора впустили зараз на другий день і були поляки в Шміткові і в Савчині в Шмиткові забрали в одного господаря светер і в другого довгий кожух [...] дитини. В Савчині повикопували скрині і позбирали. В Мошкові совіти викупали 2 скрині і позабирали зі собою.

Konія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

[Звіт на 22.XII.1945]

Це була штурмівка з Варяжа і поліція також з Варяжа.

22.XII.45 були поляки в Мошкові але нічого не робили тільки перейхали через село іпохали назад доваряжа було їх 100 або більше. Мали 3 фіри і правдоподібно на тих фірах [...] везли арешту, яку зброю мали то не знати бо їх ніхто не видів всіх. Прийхали до Мошкова година 8.30 а відіхали 9 год. рану. І поляки мали зі собою 1 гарматку.

Дня 22.XII.45 було 6 фіри поляків в Лешкові. Перед вечером год 3 прийхали до села а відіхали, [...]30 год. вечером було їх до 30 осіб, але в село неходили тільки були коло фабрики і там постріляли трохи і одну гранату

кинули і з тим відіхали назад до Варяжа це було штурмівка польська, зброю мали то незнаю бо їх зблиська не видів нікто.

Постій 26.XII.1945

Звітє Явір

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 27.XII до 10.I.1946 р.

Дня 1.I.46 були совіти в Себечеві за Юрченковою коровою і за збіжим, було їх 3 авт і одна танкитка і на конях було до 150 людей. Через Півовщину переїздило 7 на конях і назад до Себечева поїхали в Шмиткові було і авто і 1 танкитка але в селі нічого не робили тільки перейхали і поїхали на Мошків в Мошкові злапали чоловіка щось з ним говорили і відіхали на Сокаль.

10.I.46 були совітів 6 фір в Вербіжі обстопали хати але нікого не злапали вони хотіли злапати одного хлопця що їм втік з Ванова зі застави, цей хлопець був вербізький його совіти ариштували підчас облав а він тепер їм втік і обскакували 3 хаті. Павло [...] [...] Поліхову і Ковалеву. 23.У приїхало Безпиченьство із Варяжа до Русина арештували 3 людей Полі[...], Білика і Михальчука М.

24.У Русиню також ариштували Франка Петрунивого і Гриця Мельника і здибали бункир зрабовали все і забрали одну жінку Аленьку Башук 25.У. приїхали погонили по селі і поїхали 27.У було Безпиченьство у Жабчу перегнали селом і обскакували церкву.

27. Безпеченство з Варяжа були контингентом Мушкові Савчині і Шміткуві.

28.У з Безпеченьства із Варяжа робили облаву в Савчині до 11 год. Найшли оден бункер і з бункру забрали одного хлопця і дівчину цивільних і сильно зрабували їх побили

30 У в Лешкові було 7 м військових питали за Забуляєм і Березиньським

Постій [...]

Здоровлю Олень

Героям Слава

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт від 10.II до 27.II.1946.

Шмитків: повернув один чоловік з Грубешова з арешти 22.II.46.

23.II через Мошків і Шмитків перейздило Польське військо було їх 18 фірманок але в селах нічого не робили тільки перейхали і поїхали напрям Боратина в год. 10 перед обідом.

24.II.46 Польське військо вертало з Криштинополя назад до Варяжа через Себечів і Пивовщину в Себечеві нічого не робили тільки лапали кури качки і гуси.

Пивовщина. Як поляки вїхали до села а в селі нічого ніхто не знав і поляки впали до одной хати якраз там квартирували хлопці з відділу і вони вбили одного поляка і одного ранили а самі повтікали зараз поляки обскочили ту хату і запалили цілу господарку там згорів кінь і корова і якесь порося, як ті хлопці втікали до ліса то оден зівстав забитий а другий ранений але цей ранений втік до Шмиткова. Пізніше поляки ще запалили 3 господаркі і почали рабувати село ще до того вбили 3 цевільних хлопів 2 з Пивовщини а одного з Варяжа цей з варяжа переховувався на Пивовщині. Рабунок в одного господаря забрали все убраня яке мав десь [...] з якийсь дівчини здерли чоботи в інших кожухі щось 5 штук свиней, і відїхали на Лешків, але до села не ступали тільки їхали попід селом до Варяжа. Вони прийхали до Себечева в годині 10 рану а від їхали 12 година в обід.

Більше нема нічого нового.

Постій 26.II.45 р

Явір

Коня рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Слава Україні!

Звіт Р.З.

Дня 14.У Беспиченьство з Варяжа в Русиню в ночі прийшло окружило село, а рано вїйшли в село зїхалися з нашими ранили двох наших хлопців, одного легко і другого тяжко і до вечора помер. Побили багато людей цивільних, забрали два коні але одного вернули.

15.У. Дванайцята година окружили село Савчин військо із Угринова, а рано була облава арештовали 20 людей 10 пустили, а 10 сидять Грубешові.

Мельник Анна	сидить
-“-“ Марія	-“-“
Мигаль Гриць	-“-“
-“-“ Василь	-“-“
Лев Іван	-“-“
Працькуцький Василь	-“-“
Карпільський Іван	-“-“
-“-“ Степан	-“-“
Андрусевич Дмитро	-“-“
Свідрук Михайло	-“-“

Мигаль Анна звільнена

Канюка Василь	-“-
Коніцький -“-	-“-
-“ - Степан	-“-
Нірадка Юсько	-“-
Кулініч Семон	-“-
Карпінський Василь	-“-
Лев Василь	-“-

19.У. від 12. Години окружили село Вербіж рано робили облаву знайшли атилерійський далековид було всього війська около 80.

19.У. були в Себечеві військо із Белза за контингентом, а 23.У. також з Ваяжа військо обсакували дві хати. Ткачука і одного що приїхав зі заходу.

24.У. з Белза коп в Себечеві приїхав за картоплями.

Постій [...]

Підпис [...]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Слава Україні!

Друже Провідник!¹

Вашого грипса одержав. Дякую за привіт. Привіта для о. передав.

Так як написано у Вашому грипсі, застосуюсь.

Другою поштою вишлю окремого обширного грипса про [...] і відносини. К-ир. З. поінформує Вас про справи зі свого грипса.

Прошу переслати інструкції, [...] це є вказівки для пропагандистів які [...] тепер. Прошу також написати коли мається уживати тих поквитовань, якими ми будемо платити поль населенню.

Попрошу о докладні інструкції що до АК. Про АК в тім терені загально пишу в грипсі до к-ира З.

Як здоровля? Маю надію що благополучно.

Прошу передати привіт всім друзям.

Галина поїхала вже дальше.

Здоровлю щиро.

Пос. 21.УІІ.46.

Підпис [нерозбірливий]

Героям слава!

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

¹ Штафета.

[Штафета]¹

- 2 -

В перших днях жовтня 12 [...] 12591233151542468488515712[...]

Якщо не зміниться ситуація в терені [...] відділу зимою вдержатися було дуже тяжко.

Люде, котрі є в підпіллі на тих теренах, не є добре політично вироблені, помимо того, що пр. в такій боївці майже, що другий день переводила політичний вишкіл, [...] вони небачили нашої боротьби на шіршу скалю і з таких людей тяжко зробити фанатиків нашої ідеї, коли багато з них що дня тремтить зі страху перед облава заломлює та морально і думають якби ту вигідно жити й спасти свою шкіру. І тому заломлюються, дезертирують чи переходять на ворожу сторону переважно великі боягузи.

[Насе]лення помаленьку забуває крок[...] і починає знова довіряти [...] відноситися до УПА.

[на]селення є можливість працювати [...] пошірвати нашу організацію, лише до цього потрібно людей котрі би могли обняти провідні становища.

Мені самому є зтяжко все робити /бути орг. реф-ом, реф- [...] СБ., звязку часто приходиться бути слідним, розвід[...] рівнож до мене/, по районах є [...] люди організувати [...] [...] до того часто заломлюються зраджують і переходять на сторону ворога тим самим зраджують населення і підривають до[...]

Рівнож тяжко, просто [...] є підшукати людину, котра [...] референтуру УЧХ.

В звязку з тим, дуже прошу друже П. якщо є можливість [...] мені до помочі людей, котрими можна було обсадити провідні становища в терені. Тоді напевно nebude нарікання, що терен не є належно зорганізований бо [...] нарікати то є кому, а помогти організувати то організувалиби [...] де вже є зорганізоване /пр.Зенко/. [...] з тим, що нас приїхало [...] і починали працю [...] серед населення, де самооборона [...] узброєна була в кожному селі [...] [...] [...] мало хтой чув.

Постій 17.X.46.
Героям Слава!
Здоровлю щиро

Шпиль.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

¹ Штафета не має початку.

Теренові вістки від 1.XI – 1.XII.46 р.

Дня 2.XI. До Махнівка год. 7 веч. з Белза приїхали В.О.П. й М.О. в числі 45 осіб зробили засідку і ранили одного хлопця з боївки Хоми – Юрка. Дня 3.XI. Переходив через Махнівок В.О.П. з Белза й в Корчині взяли одного хлопця з села та пішли на облаву до Кривиці. Тогож самого дня переходив через Щепятин Воп. з Угнова і зловили одного повстанця й пішли на облаву до Кривиці. Там спільно робили облаву. Робили ревізії й знайшли оден бункер. Опісля забрали всіх ариштованих і відїхали до Белза. Воп. з Угнова до Угнова.

Дня 13.XI. До Лісок год 17. приїхало У.Б.П. з Томашова в числі 50 осіб і закватурили в селі. На другий день тому що не було мужа ариштували його жінку й обрабували. Год 15 вечір відїхали до Василева. 13.XI. о год. 22. прийшло У.Б.П. з Лісок обскочили дві хати й забрали одного господаря й відїшли до Лісок. 15.XI. [...] о год. 17. приїхало У.Б.П. в числі 9 осіб верхами і тут закватурили зловили три дівчині але пустили. Рано відїхали до Довжнева. 19.XI. До Василева год 16. прийшло У.Б.П. і закватурили в селі. Вечором зловили чотирох хлопців двох організованих а двох ні. Тримали їх доки Соловей не приїхав. Тоді почали бити і оден з ариштованих показав магазин, а другий видав людей котрих знав, видав також три коні. Крім цього арештували одну дівчину. Через цілий час обходилися з людьми дуже зле.

17.XI. Відїхали до Томашева й забрали цих чотирох хлопців і одну дівчину дуже побитих.

16.XI. В Корчині о год. 13. прийшов В.О.П. й М.О. з Угнова в числі 15 осіб. Вбили одного з боївки вони котрого зауважили втікаючого до стодоли. Відїшли о год 15 до Угнова.

21.XI. Махнівок о год 19. Прийшов В.О.П. з Белза й зробив засідку в Махнівку, був в тоді празник. Повстанці почали втікати [...] [...] підчас стрілянини вбито трох мужчин цивільних год 21 відїхали до Белза.

22.XI. До Махнівка приїхало в числі 20 осіб В.О.П. з Белза і обскочили цю хату звідки втікали повстанці, забрали того господаря й сусідську дівчину відїхали до Белза.

22.XI. Корчин год 11 приїхало У.Б.П. з Томашева в числі 35 осіб рабували що під руки попало спалили одну хату і год. 15 відїхали до Угнова.

27.XI. Махнівок о год 9 приїхав В.О.П. з Белза в числі 15 осіб ходили по хатах робили ревізію й забрали одного хлопця з села о год 12 відїхали до Белза.

Постій 5.XII.46 р.

Вишня
Слава Україні

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

[Підляський ндр.]
Слава Україні!

ДРУЖЕ П[РОВІДНИК].¹

1. Пошту від Вас одержав згідно зі списком пошти.
2. Пересилаю:
Теренові вістки, політзвіт, орг. звіт за березень-квітень 1947 р.
Протоколи з контролі госп.-реф. (все в двох примірниках).
Впали на полю слави. (Листа впавших друзів).
Наші видання і перевидання:
Пачка No. 1.
“Новітні варвари” 16 шт.
“Необхідні звичаї” 17 шт.
Пачка No. 2.
“Упюр фашизму” 17 шт.
Пачка No. 3.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 5/710 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 6/8 10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 7/9 13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 8/10 13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 9 13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 10 10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 11 13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” No. 12 20 шт.
Пачка No. 5.
Ворожа література.
Пачка No. 6.
“Стосунки польско українське” 14 шт.
“Упюр фашизму” шт.
“За що бореться УПА” 5 шт.
“Наша відповідь” 5 шт.
“Платформа УГВР” 1 шт.
“Ідея Самост. Укр. Держави” 1 шт.
“Советский патріотизм” 6 шт.
“Про що говорить нам держ. бюджет СССР” 9 шт.
“Поляки” 10 шт.
“Червоноармійці і командири” 5 шт.
“До земляків наших” 7 шт.
“Поляци пшеседленьци” 14 шт.
“Наша одповедзь” 14 шт.
“До войска польського” 13 шт.
“До цалего культурального съвята” 11 шт.

¹ Штафета у справі пошти.

“Поляци жолнеже” 5 шт.
“Червоноармійці тиловики” 5 шт.
“Бійці і командири ЧА” 9 шт.
“Український Народе” 10 шт.
“До цілого культурного людства” 1 шт.
“Лист колгоспників” 1 шт.
“Мундирові карти” 6 шт.

Пачка Но. 7.

“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 13 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 28 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 1/3 7 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 2/4 10 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 3/5 8 шт.
“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 4/6 9 шт.

Пачка Но. 8.

Література “Свядків Єгови”

Лист від АК до Вегери і інструкція АК.

Українські газети з Америки.

Три мапи Грубешівщини, Замійщини і Красн[о]ставщини.

Інструкція до полового радіонадавчого апарата.

Атлас німецький.

Пачка Но. 9.

“Холмсько Підляський Інформатор” Но. 13/15 20 шт.

“Гимн угнетених народів” 20шт.

“Бійці і командири ЧА” 20 шт.

3. Листа до Вас вислав, не знаю чи одержите.

4. Будучи в Ваших теренах, друг Дунайський просив мене, щоби переслати йому велику енциклопедію. В нас є енциклопедія “Свят і жице”, хоча й не така, як хотів друг Дунайський, але якщо потрібна, прошу повідомити, а при першій нагоді перешлю. 5. Щоби не допустити до заселення звітового терену небажаним елементом, треба конче спалити всі села, з котрих зістали виселені українці. Всі села треба спалити відразу одної ночі тому, щоби не допустити до збройної боротьби між нами, а польським населенням, котре щоби не допустити до спалення сіл, в яких вже є населені поляки, може взяти зброю і масово піти на співпрацю з УБ в поборюванню УПА. Наших сил в звітовому терені, щоби виконати це одної ночі є замало. Якщо сподіватися на відділи, котрі помогли би нам це виконати, заждемо, якщо ні, то прошу дати рішення чи маємо своїми силами (звітового терену) це виконувати.

6. Прошу дати завваги щодо моїх звітів, на підставі котрих буду міг орентуватися, як вони є писані.

7. Згідно з Вашим наказом стрільців з відділу к-ра Чавса відсилаю до Вас.

8. В половині квітня ц.р. в с. Замолодиче, володавського повіту, пропав без сліду стрілець надр. СБ Юрко (Панас). На місці випадку, то є на дорозі в

с. Замолодиче знайдено вбитого коня з сідлом, котрим їхав Юрко, слід по вибуху гранати, і біля спаленого муру, з-за котрого правдоподібно стріляв якийсь осібняк, 4 поржавілі луски з кріса. Точніше в'яснення в тій справі подам в слідуєчому звіті по переведенню слідства.

9. З якої причини надр. референтка УЧХ Оксана попалася в руки УБ, розкаже Вам к-р Давид.

Постій дня 22.5.1947 р.

Героям Слава!

Шпиль.

Коня рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 54.

Друже Провідник!

Звіту з того місяця не подаю, тому що нічо неробилося. В нашому районі кватерують поляки приїхали 6.V.47 р. до Угри Тудир Вой[...]

В цілому терені є около 500 осіб, робили облави на ліс та докладні ревізії по селах.

Напишіть до мене будьте такі добрі та поратйте мене що на дальше робити. Бо я не знаю взагалі як дальше маю жити всі говорять що буде переселення незнаю чи то правда.

Будте такі добрі напишіть та поратйте як далі [...] жити.

27.V.47. Здоровлю щиро.

Сл. Укр.

Підпис [нерозбірливий]

Коня рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Слава Україні!

Друже Провідник!¹

I. Дня 18.VI.47 р. на кол. Кароліна біля Сосновиці окружені через КБВ впали: Провідник Шпиль (Ярий), оба його звязківці Летун (Летун), Тошко (Міша) та слідчий-практикант Федь (Віктор).

Дня 14.VI.47 р. в заскоченні через УБ і КБВ в лісі біля с. Замолодиче впав боевик надр. Б.С.Б. — Беркут та двох друзів — Нестор і Голуб (боевики надр. Б.С.Б.) зістало ранених (легко).

II. Про всі ці події я довідався щойно дня 8.VII.47 р. Як надр. референт пропаганди я тимчасово перебрав надрайон та починив такі кроки:

1). Навязав нові звязки внутрі терену. Призначив відповідальними за працю

¹ Штафета.

а). Надр. реф. пропаганди — друга Руслана (Леоніда) — дотепер радіста при надр. осередку проп.

б). надр. реф. СБ — друзів — Соковича — дотепер керівника слідчого ділу при надр. реф. СБ., та Смереку (Олеся) — районного провідника р-ну ІV.

3). Р-н V зліквідував а районного звідтам призначив на місце Смереки.

4). Відбув стрічі з районовими та видав тимчасові інструкції для організаційної праці.

III. В наслідок обох згаданих боїв були такі втрати в матеріялах: 2 кулемети (сист. Дігтярева) і по 3 запасних диски; 2 кріси, 1 десятка, 1 ППШ, 5 пістолі. Одночасно втрачено — архіви надр. Реф. СБ, 2 машини до писання (українка і латинка) невелику кількість зброї і амуніції (точно не знати скільки), про місце заховання яких знав лише сл.п. Провідник Шпиль та оба його звязківці. В торбі сл.п. Шпиля попалися в руки УБ окрім інших паперів (які — точно не відомо) — знимки к-ра Давида та Світлани і двох друзів з нашого терену.

IV. В наслідок виселення українців на Захід організаційна сітка (легальники) повністю знищена (за виїмком 3 членів-легальників, які пішли в підпілля).

V. Звязкові пункти, які мав сл.п. пров. Шпиль відмовлені для звязку неважні, господарів у яких ті пункти були — вивезено. А про інші я не знаю.

VI. Пишу без шифру, бо не знаю шифру до “гори”.

VII. Тому, що зараз найпекучішою для нашого терену є справа виселення українців на Захід та заселювання українських сіл поляками, ворожо наставленими до нашої визвольної боротьби і питання нашої протидії акції заселювання і організування ОРМО, подаю деякі свої думки про це. Вони можуть допомогти краще зорієнтуватися про справжню ситуацію у нас.

Якщо заселення буде й надаліше відбуватися в організованих формах і населенці потворять станиці ОРМО (на те вказують останні події на Більщині) — наша акція проти заселювання — розпоряджаючи лише силами місцевої організації — є засуджена на провал. Нам може удатися лише у кількох поодиноких випадках не допустити до заселення, але загально беручи, — цілий терен буде заселений. Щоб не допустити до заселення — треба спалити всі, або більшість виселених українських сіл (господарства зайняті немісцевими населенцями). Власними силами того зробити не вдасться. Потрібна є поміч відділів, щоб за один раз знищити відразу більшість виселених сіл. При знищенні одного чи кількох сіл, це лише послужить для УБ до скоршого створення ОРМ, а кинуте в терен військо спаралізує дальшу роботу в тому напрямі.

Якщо не перешкодиться заселюванню — заселені будуть всі села, потворені ОРМО та загально вороже наставлення поляків не зміниться — проблема пере[...]ування буде деже і дуже тяжка. Власними силами — заселюванню не перешкодімо. Отже, якщо не прибуде поміч — перезимувати буде годі. Треба буде відтягати на “південь”. Або можна буде зимувати, тільки, що дуже мало друзів дочекає весни.

Прошу подати точні (інструкції в якому напрямі повести працю а головно прошу відповісти на питання, як довго ми тут залишимося? Коли ходить

про мою думку то “наша пісня на Підляшші вже відспівана”.. Треба рятувати організаційні кадри, які можуть придатися до праці в інших теренах.

VIII. Приготовляючись однак на всякі евентуальности, отже й на противну децизію в тій справі я дав такі напрямки для цілої організації:

1. Підготовка до перезимування.

2. Запаси харчів, бункри в лісі (більшість терену непригожа — занизько).

3. Тимчасові прийоми в протидії заселюванню і організуванню ОРМО.

а). Розвідка. До одержання інструкцій згори.

б). Усна пропаганда за такими заложеннями:

- не будемо палити хат по українцях виселених на Захід.

- місцеві поляки можуть забирати в користування по-українську землю під умовою співпраці з нами.

- немісцеві поляки, які сюди їдуть по охоті, щоб нажитися з чужого нещастя, не сміють займати господарств по українцях. Вони можуть займати господарства по виселених поляках. Коли будуть ставитися прихильно до нас дозволимо їм користуватись землею по українцях.

- одиниці і осередки, що творять ОРМО будуть покарані. На це прийде свій час. Давно час, щоб завернули назад з своєї дороги. Але, коли не послухають — будуть покарані.

Заввага. Не маючи відповідних сил, щоб поступити інакше, муситься вжити таких пропагандивних “викрутасів”. Вони однак не дадуть наміченої цілі. Не припинять заселювання і організованя ОРМО. Тут потрібні інші прийоми. Треба попертя пропагандивних тез силою.

IX. Друже Провідник!

Прошу щераз за точні інструкції і головно прошу не думати, що, може, мої висновки є спричинені безпідставним песимізмом. Вони є вповні реальні. То не є намагання втікти з загроженого місця (дотепер ніхто не скаржився, що тут тяжко) мною кермує тільки думка — не розтратити безпотно кадрів.

Героям Слава

Постій 17.VII.47

Мирослав

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Постій, дня 16.VIII.47.

Слава Україні!

Друже Провідник.¹

1) Ще дня 17 липня думав я вислати до Вас звязкову. Дня 20.VII я одержав вистку, що прибув к-р. Ш. та довідався, що і на “півдні” проходить виселення.

¹ Штафета.

Тому я рішив не висилати звязку, але передовсім стрінутися з к-ром. Ш. і евенуально через нього передати пошту. Нажаль, почасти з вини к-ра Ш. я стрінувся з ним щойно 8 серпня. І то навіть й тоді не був би стрінувся, коли б я раніше не наказав районим, щоб обов'язково стрінувши к-ра Ш. навязали його зо мною, чи він буде того хотів, чи ні. Раніше то є перед 17 липня к-р Ш. висловився перед одним з наших людей, який його хотів навязати з надрайоном, що він має окреме завдання, отже не потрібно йому звязку до надрайону.

2) Стрінувши дня 8.VII. к-ра Ш. я довідався, що він думає в скорому часі відходити. Тому я рішив покинути писання точних місячних звітів, але використувуючи нагоду виконати якусь боеву роботу. Вдала робота – піддержалаб друзів, на яких відбилися останні втрати досить сильно. Найголовнішою справою було ОРМО і населенці. Ще у місяці липні орг. чинники заборонили в багатьох місцях творити ОРМО. В цілому районі ч.Ш була тільки одна станиця ОРМО в с. Линів. Щоб остаточно розв'язати питання ОРМО в тому районі треба було вдарити по тій станиці. Дня 10 серпня ц. р. при допомозі к-ра Ш. розбросено ОРМО в с. Линів. Здобуто 10 крісів, 2 автомати 460 шт. сов. Амуніції. На слідуючий день УП арештував всіх бувших ормовців. Другою пекучою справою було не допустити до заселення українських сіл – поляками-населенцями. В районі ІV. було чотири таких сіл в яких було по кількадесять родин населенців. Треба було нагнати їх хоч у одному місці, щоб спинити темпо населовання. В с. Межилистя стояло 25 чоловік М.О. вдаривши по М.О., та спаливши с. Межилистя, Матяшівка, Розбитівка і Кривовільна, можна було б дещо перешкодити акції заселовання. По нараді з к-ром Ш. та кількома нашими друзями – я постановив той плян виконати.

В ночі з 13/14 серпня – спалено українські хати в селах Матяшівка, Межиліся, Розбитівка і Кривовільна. Наскок на станицю МО був зайвий, бо МО втікла перед самим вечором дня 13.VIII. Не знаючи про це ми обстріляли пустий будинок МО. Хоча це має і свою додатню сторінку, має пропагандивне значіння – це доказ для населенців, що МО не охоронить їх перед нами, отже це рівнож повинно їх примусити не думати закорінюватися в українських селах, а чим скоріше втікати домів.

Я думав ще вдарити по одній станиці ОРМО і МО, яка є в районі І. Однак к-р Ш. заявив мені, що мусить відтягати назад. Власними силами місцевої організації цього наскоку не можна зробити. Отже цей плян відпадає. Лишається спалити кілька українських сіл з яких вивезли українців і то сіл які є для нас дуже невідгідні. Помимо відмови помочі через к-ра Ш. я думаю ті села спалити. В тих селах є вже населенці. Отже тим їх виженеться.

Прошу мені простити, що я сам рішив таке важке питання без порозуміння з “гору”. Однак при теперішньому стані звязку – відповідь була б прибула тоді, коли населенці були б добре закорінилися і була б осінь. До того я старався “ловити нагоду за хвіст”. А тою нагодою була присутність к-ра Ш. Жаль тільки, що к-р Ш. не поможе довести діла до кінця.

Властиво, щоб не допустити вповні до заселовання українських сіл, потрібним є відділ. І прибуття відділу є конечне. Треба вдарити по всіх станицях ОРМО, треба знищити всі виселені села тоді можна б було думати про пе-

резимування на Підляшші (хоч це і тоді було б досить тяжке). В противному випадку перезимувати не зможеться і треба буде відтягати на другий терен.

3) На звязкові мертві пункти я умовився з к-ром. Шепелем. Також йому подав адреси на Підляшші, через які можна одержати листовий звязок. Для користування тим звязком я виготовив тимчасові коди, які рівнож пересилаю до Вас. К-р Ш. міг би рівнож багато розповісти про потреби терену, та про ситуацію.

4) Чи брати дівчат у підпілля? Одна з середньою освітою. В нашому терені зараз є за тяжкі умовини для підпільної роботи дівчат. У нас праця приборала зараз характер партизанщини а не підпілля. Отже для праці в нашому терені дівчата зараз не надаються. Особливо новики. Обі дівчата-[...] самі хочуть іти в підпілля. Помимо, що для проби їх переконавано, яке то тяжке підпілля і т. д. Взявши їх в підпілля можна б передати на "південь".

5) Від к-ра Ш. я взяв

1. "Календарець українського повстанця на 1947 р."

2. "Що таке СССР"

3. "Інф. Вісті" ч.15. з дня 25.IV.47

6) Коли б ми мали відтягати на "південь" то треба було б, щоб звідтам хтось прибув. Від нас ніхто незнає дороги, ані немає мап теренів, які треба проходити.

7) Коли б ми мали лишитися зимувати я б просив звільнити мене від обовязків, які зараз тимчасово виконую. Просто не надаюся на таке відповідальне становище.

8) Ще раз прошу забрати нас з тієї Качатки, як зовсім влучно можна назвати наш терен.

Героям Слава!

Мирослав.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

[ЧАСТИНА ДОКУМЕНТУ (кінець сторінки)¹ (почерк Мирослава)].

...вати організаційні кадри, які можуть придатися до праці в інших теренах.

VIII Приготовляючись однак на всякі евентуальності, отже й на проти-вну децизію в тій справі я дав такі напрямки для цілої організації:

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

¹ Штафета без початку і кінця.

Summary

The 24 reports contained herein represent various items of information that were gathered by the local informers and passed on to higher underground authorities. They go under different names such as The Report (Zvit), News from the Terrain (Visti z terenu), Terrain News (Terenovi vistky), or simply letters. They cover the period from December 1945 to May 1947, and were written by "Lys", "Chornyi", "Iavir", "Vyshnia", "Shpyl" and "Myroslav".

Референтура УЧХ

Стан аптечки закупленої в Р. ч. І.

Lignina – 29 пачок. (kg 3).
Dabl. Burong – 1000 шт.
Kalii – hipermanganicum – 1 kg.
Hydrogenium peroxyd – 2 l.
Novarsolen. 0.15 g – 24 amp.
“ 0.30 g – 21 amp.
Jodyna – 1 l.
Neosalvarsan 45 amp.
Cardiozol – 80 amp.
Coramin – 35 amp.
Natrokamph. – 16 amp.
Camphora – 12 amp.
Стерелізована газа – 2 пачки.
Dignipuratum – 60 amp.
Газа до ран – звій
Uliron – 250 tabl.
Camphodrin – в amp.
Magnesium-perhydrol – 200 tabl.
Alsol – 1 пляшочка.
бандаж – 1 бінта. (бандаж 1 бінта.
Chlorbromoxychinolin Binde – 1 пачечка.
[...]tabil – 10 tabl.

1.X.1945. р.

Передав Дуб
Перебрала Уляна.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Звіт Референтури У.Ч.Х. за час від 1.Х. – 1.ХІ.46 р.

І. Орг. робота.

В звіттовому часі змін в праці майже не було. Районові орг. в праці мало е активні за винятком санітарки ІІІ-ого р. яка постійно є в терені. Інші конспіруються. Звіту не подають, незнаю з яких причин. Інформації дістали ще в минулому місяці, але покищо результатів майже немає.

До половини цього місяця в IV-ому районі районова відвідала родини С. О. та пооправляла всі могили упавших Друзів. Більше праці не проявляла, тому що її звідтам стягнуто до іншої праці. Покищо IV. ий район не має жодної районової.

В надрайоні виготовлено ліки для підвідділу Галайди II, та для поодиноких осіб. Наладнано з фельчером в справі лічення винерично хворих і взагалі хворих. Відмагазиновано деякі ліки.

II. Медична робота.

1. Боївки й відділи в ліки забезпечені.
2. –
3. Прояви епідемічних хворіб серед населення не проявляються крім корості, але в малій мірі й винеричних хворіб, а також й серед членства. Населення є незалежне від У.Ч.Х., а тільки членство.
4. Лікування хворих і ранених без змін.
5. Від останнього звіту вилікувано 4-ох ран[...] Сьогоднішній стан 1245 ранених. Хворих невідомо, лише один.
6. Стан медичних сил в нашому терені: один фельчер, три санітарі, одна санітарка, кілька ланкових.

III. Стан аптеки.

Розхід за два місяці IX і X. ий.

Спирт – 4 l

Вата – 220 g

Лігніна – 50 g

Газа – 6 м

Ріваноль – 8 tabl.

Neosalvarsan – 8 amp 0,03 g

Aqu. bidistilata – 4 – 0,20 cm.

Borni tabl. – 11 tabl.

Аспірина 73 tab, 40 g.

Calcium [...] [...] – 40 tab.

Бандажі срб. – 15 шт [...] 8 см.

“ льяніні – 10 –

Intestinol – 17 tab.

Kalium – 20 g.

Veramon – 6 tabl.

Tanalbin – 10 “

Йодина – 50 g.

Salvarsan – 10 amp [...]

Calcium Gluconicum – 7 “ 0,10

Calcium “Sandoz” – 3 “ 0,10

Ol. Camphora – 6 amp [...]

Іхтіоль мазь – 20 g.

Pyramidon – 40 tabl.
Prontosil – 2 amp.
Denaturat. – 100 g.
Сірка – 1/2 кг.
Cibalgina – 5 tab.

Крім того розходовано 5 1/2 кг. цукру.

IV. Суспільна Опіка.

Стан С.О. той сам. В і-ому районі С.О. м[...] вже забезпечення на зиму, а у всіх інших [...] ні.

Слава Україні!

Постій, 8.XI.46 р.

Тирса.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 159.

Звіт Референтури У.Ч.Х. за час від 1.XI. – 1.XII.1946 р.

I. Орг. робота.

1. Стан праці У.Ч.Х. в терені став більш активний. Районові діставши наказ, наладнали всі санітарні пункти та в міру можливости забезпечили в ліки хочай не у всі.
 2. Виховна праця в вишкільний формі не перепроводжується лише висилається літературу та “Інформативні Вісті” які виходять в терені.
 3. Спеціальних вишколів покищо в терені небуло. В звітовому часі відмагазиновано деякі ліки та передано на райони та поодиноким Референтурам. Наладнано звязки з II-им районом та поінформовано про працю яку взято в життя.
- I-ий район. Стан праці в і-ому р. стоїть досить слабо, тому що там брак активних людей які моглиби працювати. Районова цього району також менше проявляє свою працю, а більше конспірується.
- II-ий район. Майже до цієї пори не було жодної праці в терені, тому що районова була хора, а заступити не було кому. Надальше вже все в порядку.
- III-ий район – праця йде нормально цілий час. Районова працю старається виконати.

II. Медична робота.

1. Боївки та відділи в міру можливости в ліки забезпечені, але браки помічається.
2. –

3. Прояви епідемічних хворіб ці самі, які подані в попередньому звіті. З Шого району подано лише 5-ть осіб хворих на загазну хворобу, але таких в терені є більше, хотяй [...] проти них.
4. Лікування хворих та ранених переходить добре.
5. Від останнього звіту виліковано 4-ох ранених. Сьогоднішний стан: один ранений 136 хворих.
6. Стан медичних сил в нашому терені той сам, що подано в попередньому звіті.

III. Стан аптеки.

Розхід за місяць листопад.

Бандажі льняні	3 шт.
“ фабр.	32 “
Газа	55 м.
Вата	575 g
Лігніна	6.500 “
Йодина	55 “
Калій	50 “
Prontosil	3 amp.
Aspiryna	45 g.+50 tab.
Pyramidon	138 tab.
Rivanol	6 “
Togal	30 “
Ляпіс	2 шт. олівців.
Helmitol	2 tub.
Спирт	2 1/4 l.
Ol. Camphoratum	12 amp. 0,2 cm.
Neosalvarsan	6 “ 0,2 “
Balsam	2 tub.
Novokain	16 amp. 0,2 cm.
Dolantin	2 “ 0,2 “
Гірка сіль	250 g.
Вапно аптечне	600 g.
Цукор	2.5 кг.

IV. Суспільна Опіка.

Стан майже той сам. Забезпечення мають майже на цілий рік.

Слава Україні!

Постій 7.XII – 46 р.

Тирса.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 160.

Звіт Референтури У.Ч.Х. за час від 1.XII – 1.I – 1947 р.

I. Орг. робота.

1. Стан чл. 2145, [...] канд. Невідомо.
 2. До провідної роботи в районі й в надрайоні підготовано дві дівчат.
 3. Виховна праця над членами в вишкільній праці не перепроводжується, крім літератури яка виходить в терені. Крім того подано наказ вишколювання самому й читати книжки.
 4. В терені відбувається один санітарний вишкіл в числі 9 осіб, 6 дівчат і 3 друзі. В звіттовому часі перепроваджено контролю в I-ому і III-ому районі. В I-ому районі наставлено другу районуову з огляду цього, що попередня опустила район не зголошуючи нічого. Відвідано там ранених й С.О. та забезпечено. Подаю наказ, щоби забезпечити С.О. на свята в мясо й товщ. Цей наказ подано до всіх районів. В III-ому районі також перевірино частинно С.О. та ранених.
 5. Стан праці в I-ому районі – до цієї пори майже жодної праці не було, а надалше праця поправиться тому що змінено районуову.
- Стан праці в II-ому районі – дещо покращав, тому що районуова взялася до праці. Труднощі в тому, що брак ліків і покищо їх ніхто не купує.
- III-ий район. Праця майже без змін. В деякій ділянці було недотягнення, але тепер налаждали. С.О. немала доброго забезпечення й щойно тепер взято в життя.

II. Медична робота.

1. Боївки та відділи мають лише частину ліків. Загально з ліків в терені відчувається вже брак хочай не всіх.
2. Прояви епідомічних хворіб серед населення були обяви тифозні в одному селі, але майже вже на виліченню. Серед членства цих проявів не було. Натомість інші заказні хвороби як: винеричні, надалше проявляються серед населення й членства, хочай в не дуже великій мірі.
3. Лікування хворих та ранених переходить д[...] Але не всюди. Загально раненими опікуються з відділу санітарі й санітарки з У.Ч.Х. Крім [...] маємо одного фельчера.
4. Від останнього звіту виліковано одного раненого й одного хворого. Сьогднішний стан 156 ранених та 125 хворих.

III. Стан аптеки.

Розхід.

Calcium Gluconicum	- 10 amp [...] 10 cm [...] 10%
Лігніна	- 50 g

Вата	- 275 g
Аспірина	20 "
Ругамідон	- 20 tabl.
Омнадин	- 19 amp [...] 2 cm
Скофеїн	- 10 " [...] 2 "
Методорм кліве	- 2 tub
Газа	- 1.25 см
Бандажі льняні	- 2 шт.
Leukoplast	- 3.5 m
Спирт	- 4 l
Rivanol	- 1 tab
Калій	- 10 g
Сироп	- 2 pl.

Перебрано від господарки 10 кг. цукру, а розходовано 70.5 кг. (68 кг. забрали совіти).

IV. Суспільна Опіка.

Стан Суспільної Опіки – 9 родин (22 осіб), забезпечення їх не є цілковите на свята мають одержати приділ з мяса й товщу.

Слава Україні!
Постій 30.XII – 46 р.

Тирса.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 161.

**Здоровельний звіт. Район ч. 3.
Від 1.V.47. – 31.V.47.**

	разом	Інфекційні хвороби		Виниричні хвороби			Ангіна перетстуда запалення легенів	переліт		ранення		Запалення суглобів
		черевн тиф і інші	сиф.	гонорея	шанкер	лехкий		тяшкий	лехке	тяшке		
Попереднього місяця	2							1		1		
Захворівш	2						2					
виздоровлен												
Випадкова смерть												
[...] лічено фондів												
Відіслано лікування												
Дальшого лікування												
Куплено лік суму												

Слава Україні!
4.VI.47.
Наталка.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 162.

**Місячний звіт. Район ч. 3.
зі стану ліків від 1.V.47 – 31.V.47.**

Назва ліків	Одиниця	Стан на 1.V.47.	Прихід	Розхід	Стан на 31.V.47.	Примітка
Gaza	m		15	1	14	Одержала від Др. Лікаря.
Lignina	gr		150		150	
Bandaže	sz.		25	2	23	
Aspirin	gr		150	70	80	
Suprifon	fl.		2		2	
masc Borowa	gr		80		80	
Ol. Camfora	amp		22			
Сункова маśc	gr	80				зіпсовалися

Слава Україні!
4.VI.47.

Наталка.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 164.

УПА
 Данилів
 Вовки І.
 Постій [...] 1947

**Місячний звіт
 із стану ліків. З підв "Вовки. І.
 від 1/У.47 р. до 31/У 1947 р.**

Травень

Ч.п.	Назви ліків	Одиниця	Стан на 1/У.47	Прихід	Розхід	Стан на 31/У.47	Примітка
1.	Gaza	m	1	8	6	3	
2.	Dolantin	amp	4	-	-	4	
3.	Synergetol	amp	8	-	-	8	
4.	Digipuvatu	amp	6	-	-	6	
5.	Tetanus serum	amp	3	-	-	3	
6.	Prontosil	amp	2	-	1	1	
7.	"	tbl	20	20	20	20	20x20 400
8.	Delbeta	amp	2	-	1	1	
9.	Ol. Camphora	amp	5	12	2	15	
10	Aqua bidect	amp	4	-	-	4	
11	Lignina	gr	200	1500	1100	600	
12	Tink. Walery	gr	15	-	5	10	
13	Biwanol	gr	5	-	2	3	
14	[...] Magnezjum	gr	3	-	1.5	1.5	
15	[...]	gr	20	-	-	20	
16	Andsliatoepti	tbl	12	-	-	12	
17	Cibalgin	tbl	30	-	-	30	
18	Piramidon	tbl	20	-	4	16	
19	[...] tenirin	gr	15	-	5	10	

Ч.п.	Назви ліків	Одиниця	Стан на 1/У.47	Прихід	Розхід	Стан на 31/У.47	Примітка
20	Luminal	tbl	30	-	4	26	
21	Borne tbl. Kardiarol	tbl	20	-	3	17	
22	Chinin	[...]	20	-	-	20	
23	Jodyna	gr	20	-	9	11	
24	Altra	tbl	8	-	-	8	
25	Mašč Dermatol	gr	15	-	15	-	

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 165.

Summary

These 6 reports pertain to the activities of the underground Ukrainian Red Cross. They were written by "Dub", "Uliana", "Tyrsa", and "Natalka". One report hails from October 1945, three from November and December 1946, and two from May 1947.

Господарські звіти

ТАБЛИЦЯ VI.¹
ЗВІТ
зі заготівлі боєвих частин в районі ч. 3
від [виселення]1 до 30.X.46 р.

1. Відділ Аркуша:

Продав:

2 хати ² за:	40.000 зол.
21 1/2 ц. бляхи:	66.500 зол.
1 коня	22.000 зол.
4082 кг пшениці	90.400 зол.
1890 кг жита	24.965 зол.
загальний прихід чот.:	243.865 зол.

Закупив убрання й чоботи за:	177.315 зол.
Дав на убрання хлопцям Чауса:	23.000 зол.
Дон забрав без квита:	5.000 зол.
Оттава забрав	15.000 зол.
Хмель забрав	10.000 зол.
Дубина на лікування	4.000 зол.
загальний розхід:	234.315 зол. ³

Сальдо в дні 1.XI.46 р. — 9.550 зол.

2. Відділ Крука:

Продав в рай. ч.3 що відомо:

45 ц. пшениці
16 ц. бляхи

В якій ціні й що за це купив невідомо, бо взагалі звіту не дав й відійшов в інший терен.

3. Відділ Чауса:

Організує якраз для своєї заготівлі в мойому порозумінні 100 ц. пшениці.

4. СБ: рай. ч.3

Одержано звіт з коней й коров:

¹ Виселення українського населення до СРСР формально закінчилося 15 червня 1946. Проте по селах далі стаціонували гарнізони ВП, що пильнувало залишене українцями майно, збирало урожай й вело операції проти відділів УПА й підпілля. Щойно пізньою осінню була змога упорядкувати господарські справи підпілля, бо скоріше бойові групи «господарили» самостійно.

² Мова про продаж залишених виселеними українцями хат і бляхи з будинків для польських селян.

³ В оригінальному тексті арифметична помилка — 134.315 зол.

ТАБЛИЦЯ VI.2

Прихід коней від висилки	16 шт.
Продано	7 шт.
Пропало	2 шт.
Дано господарям	1 шт.
стан коней в дні 1.XI.46 р. —	6 шт.

Крім цього СБ. (ВОП) продавало, як мені відомо, хати й бляху, про що не позитовало нічого. Як рівно ж невідомо мені, що закуплено за продані коні й готівку, одержану за хати й бляху.

ТАБЛИЦЯ VI.3

5. Господарка при рай. ч. 3.

Продано 2 хати за:	56.500 зол.
Продано 1884 кг пшениці:	46.500 зол.
Разом прихід:	103.000 зол.

Закуплено шкіру й матерію за:	136.500 зол.
інші видатки	76.000 зол.

Зістало до вирівняння: 40.530 зол.

Точні дані враз з прилогами знаходяться в циферному звіті. (Щодо господарок).

Слава Україні! Постій 5.XI.46 р.
звіт робив: Оттава

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 156.

Арт. ч. 4.

Господарський звіт. Р. ч. I. за час від 1.IX. до 30.X.1946 р.

Прихід.

Протягом звітового часу стягнуто звіти та продано по такій ціні

Пшениці	580	кіл.	“	1700.1.	м.	=	9.860.	зл.	
“	“	400	“	“	1600	“	=	6400.	“
“	“	1395	“	“	2000	“	=	27.900	“
“	“	947	“	“	1900	“	=	17970	“
“	“	100	“	“	2200	“	=	2200	“
“	“	<u>31.10</u>	“	“	2400	“	=	<u>75540</u>	

разом	6532	не доплачено	<u>300</u>	
		разом	138670	зл.
Сплачено грошей			<u>115450</u>	
		" "	254.120	"

Розхід.

Закуплено такі товари та розх-і гроші
В районі:

Кошти продажі збіжа та закупу товарів				<u>12.000</u>	
Сорочки	17	По	700	=	11.900. зл.
" "	10	"	800	=	8000 "
" "	<u>4</u>	"	750	=	3000 "
разом	28				<u>22.400</u>
Калісони	21	"	300	"	6300
" "	<u>8</u>	"	350	"	<u>2800</u>
разом	29				<u>9100</u>
убраня	3	"	650	"	19.500
" " матер.	4	"	4650	"	18600
" " -	1	"	2400	"	2400
" " матер.	3	"	4.100	"	12300
" " " "	2	"	4.400	"	8800
" " -	3	"	6200	"	18600
разом	<u>16</u>				<u>80.200</u>
Плащі	3	"	6500	"	14500
" " мат.	<u>3</u>	"	5200	"	<u>15.600</u>
	6				<u>35.100</u>
Коци	4	"	700	"	2800
" "	<u>13</u>	"	900	"	<u>11.700</u>
разом	17				<u>14.500</u>
Підшови	1 п.		2000		
Пришви	1 п.		<u>1400</u>		
			<u>3400</u>		

Розхід для Районового персоналу та Суспільну Опіку: як паста, сірки, мило, нафта, ножі, камінці, батареї, цукор, сало, діточі сорочки та майтки, жіночі суконки та хустини, [...] та інше, на суму 25.540. зл.

Розхід Над-Району.

Прірва	17.610	зл
Бір	<u>48.130</u>	
	65.740	

Разом розходовано

	268.530	[...] зл.
Прихід	<u>254.120</u>	
Довг	14.410	

28.X.946 С.У.

Кивот

Konja rukopisy. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 60.

ЗВІТ з діяльності господ. реферату надр-у за час 1.Х.46 — 10.ХІ.46

Особовий склад надр[айон]у: 7 осіб (1) провідник, 2) заступник, 3) книговод, 4) магазинер підруч. магаз., 5) контрольор, 6) пунктовий, 7) спецдо-ручень.).

Особовий склад р-ну I-IV. У районах 1-3 є господарські відділи зі своїми провідниками господарськими. У IV-ому р-ні функцію господарського про-відника займає сам р[айон]овий по причині браку відповідних людей.

Намічений план праці на час до 10ХІ. 1946 був:

а) Відправа районних господарських. Відбуто одну відправу р-вих гос-под. провід. де подано інструкції відносно харчового й одягового заосмот-рення членства, відділів, війська і боївок на зиму 1946/47 рр.

Районовим господ. провід. зізволено на повищу ціль продати дещо збіжжя, хат і бляхи з хат. Продано по звітам 8 (вісім) хат на суму 250.000 зл., 4500 кг бляхи на суму 150.150 зл. і збіжжя: пшениці 34.166 кг і жита 1890 кг. Ціна збіжжя різна.

За одержані гроші закуплено шкіру і матерію на убрання та на білизну. Відносно заосмотрення відділів та членства виконано план у 90%.

б) запровадження книг по р-нам і окремих відділах по взірцеві подано-му з гори, тому що до цього часу тов [...] пр. по відділах не було.

в) магазицування 1. збіжжя і харчів

2. товщу і м'яса.

Відносно збіжжя і нетовщових продуктів то магазинується цілий час. Найбільші труднощі справляє справа товщів, тому що було поголовне биття свиней підчас і перед вивозом¹ і тому зараз є брак молодняку. Можливости магазинування товщу буде щойно у першій половині 1947 р. Відносно за-пасу старих товарів, то заряджено перевірити і перемагасинувати всі мага-зини, а браки ствердити протоколярно, подаючи причину браку товару.

2) Контроль. В часі від 30.ХІ. — 10.ХІ.46 переведено перевірки у р[айон]ах ч. I; II і III. У часі перевірки завважено, що р-ві господ. в міру мож-ности вив'язуються із своєї праці і то у 100%. Натомість не адють жодних звітів з господ. діяльності, а то й утруднюють працю р-вих господ. військо і С.Б. — С.Б. надр-у й р-ну ч. III не подало до цього часу жодного звіту і роз-числення. А є відомо, що продали хати, бляху, коні, збіжжя. Про таке посту-пування зголошено ком. Олесеві і Вієві при контролі надр-ну 29.Х.46 і до цього часу без висліду.

Що до війська то відділи «Вовки» ком. Крука продали: 153 ц. пшениці, 16 ц. бляхи, 4 коні, 1 віз., 1 корову на приблизну суму 450.000 зл. Закупле-но товару на суму 108.250 зл. Стан у касі (ц. ком.) 75.000 зл. а на різницю 366.750 зл. немає взагалі розрахунку. повище розчислення наше.

Розчислення д. ком. Крука виглядає так: Продано пшениці 108 ц, на суму 184.000 зл. Закуплено товар на суму 108.250 зл., бракує розчислення на суму 75,750 зл.

¹ Мова про виселення українського населення до СРСР.

Цей сам підвідділ «Вовки» ком. Аркуша, що продавав хати, бляху, пшеницю також не подав ані одного розрахунку.

Відносно II р-ну то праці не було жодної по причині а) нагінки польського війська; б) браку провідників господ. активних., діяльних, що до тепер не виявили діяльності, хоч зараз є там мпокійно.

Що до р-ну IV, то господарку очолює, як сказано повище, сам р-вий із-за браку людей. Господарку провадить добре хоч є деякі неточности, що їх причиною є військо. З р-ну ч. I передано 282 л горілки (спірт горальняний).

Різне: Щоби налагодити сталі і правильні, а головне точне доставлення товарів населенню, а тим самим і для нас, поставленоь прихильно до оснувань кооператив по селам. Із-за різних причин до сьгодні не основано жодної кооперативи.

Около дня 15.X.46 викапав 500 л (п'ятьсот л), антал² спирту горальняного ком. Ясень, забравши 200 л, а решту залишив, не повідомивши про це ані р-у ані надр[айо]нної господ. реф.

Дня 25.X.46 ком. Крук забрав безпідставно коня у селі Тушкові господ. Володимирові Вільчкові. Господар є поляк. таке поступування відносно господ. поляка, що не ставиться до нашої справи ворожо, викликає тільки погіршення відносин українсько-польських. На доручення д. ком. Олеса з дня 5.XI.46 р., щоби д. Хмель полагодив цю справу (віддати коня), не полагоджено до цього дня³.

Дня 2.XI.436 р. господ. Іван Остапчук з Осердова викапав 1 антал — 200 л нафти, говорячи, що це є його сина. В цьому селі була змагазинована наша нафта, а про місце знав Дон. По зникненні Дона господар викапав нафту і сказав, що Дон може посвідчити, що нафта є його власністю. Тому, що я не маю середників, щоби цю справу як слід прослідити і нафту забрати, прошу цю справу припоручити С.Б.

Дня 7.XI.46 у господ. Дмитрука Теодора у Хлоп'ятині забрала боївка С.Б. корову без порозуміння з господ. рефер. Корова належить як цілком правильно господареві, бо наші в часі виселення його корову продали.

У III р-ні господ. рефер. урухомив млин. По урукомленні млина надр-ий реф. С.Б. наложили руку, без порозуміння з господ. рефер. Таким чаном нам відобрали середник доходу.

Для пропагандивного реферату передано 30 ц. пшениці [для] замагазинування у I-оні. Про це пропаг. реф. повідомлено.

Касовий звіт поданий разом із числовим звітом.

План праці до 31.XII.46 а) Провірка район. господ.; б) магазинування; в) Закуп потрібного товару.

Дня 29.X.46 д. ком. Вій перепровадив провірку книг, а дня 2.XI.46 ком. Олесь.

Постій, дня 10.XI.1946.

/Хрін/

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 283.

² Антал — цистерна

³ Збоку на документі дописано: «Коня віддали. Є вдоволення».

Грубешівщина

**Звіт.
дня 3.XI.46 р.**

1.Касове зіставлення терену, за час 30.IX. до 31.X.46 р.

Назва товарів	Стан 30.IX.	Обороти		Стан 31.X.	Поємність	Оплата	Завваги
		прихід	розхід				
Сума грошей	625	141.000		86.000	зл.		
Пшениця	-	59	50	9	метр.	105.000	продано 50 метр.
Хата						36.000	Поляки заплатили за мешканя
Убрання	-	2	2	-	пар.	18.000	
Чоботи	-	1	1	-	пар.	13.000	
Пришви і сьтелки	-	2	-	2	"	4.000	
Плац	-	1	1	-	шт.	6.000	
Запомога арешт.						8.000	
Сіль	-	25	15	10	кг.	375	
Папір	-	200	60	140	шт.	1.000	
Олівці	-	10	10	-	"	250	
Доклади до чобіт						5.000	На одну пару доклади

Харчовий магазин терену

Назва товарів	Стан 30.IX.46	Магазин		Стан 31.X.46	Поемність	Завваги
		прихід	розхід			
Пшениця	-	3	-	3	метр.	
Мясо	-	1,40	-	1,40	кг.	
Товц	-	1,20	-	1,20	"	
Овес	-	5,00	3,50	1,50	"	350 видано для коня

Військовий харчовий магазин

Мука	-	7.00	5.00	2.00	кг.
Мясо	52	-	-	52	"
Товц	195	-	20	175	"
Харчі у УНРР.А.	120	-	20	100	"

Військове касове зіставлення за місяць жовтень

Назва товарів	Стан 30.IX.46	Обороти		Стан 31.X.46	Поемність	Оплата	Завваги
		Прихід	Розхід				
Сума грошей	4.150	199.000	203.150	-	зл.		
лікування	-	-		-	"	22000	на венеричні хвороби
коні	14	-	6	8	шт.	169.000	6 коні продано
Хата						30.000	Продано 1. хату.

Штани	-	12	12	-	пар	43.700	куплено
Мундури	-	6	6	-	пар	19.200	xxx
матерял	-	9	-	9	мтр	12.300	" "
Підшівка	-	11	-	11	"	2.200	"
Пришви	-	3	-	3	пар	3900	"
Бронзлі	-	10	-	10	"	5850	
Підшови	-	10	-	10	"	20.020	
Запомога арештов.	-	-	-	-	-	40000	На Ком. Зірку
видано						30.000	Для Ком. Г.

Постій 10.XI.1946

Хрін

Kopія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 72.

**Звіт Району ч. 1.
за час від 1.XI до 30.XI 45 р.**

П.	Назва товару	Стан з перед місяця	Прихід між часі	Розхід між часі	Стан озвіто місяці	Примітка
1	Парники	2	-	-	2	штук
2	паси	1	-	-	1	18 м дов 2 цен шир
3	"	1	-	-	1	9 м дов 15 це шир
4	"	1	-	-	1	3 м дов 7 це шир
5	" котрі в Лешкові					128 метри
6	Машини кравецкі	3	-	-	3	штук
7	Ліжка	2	-	-	2	"

8	Перини	4	-	-	4	"
9	Подушок	15	-	-	15	"
10	Простирала	20	-	-	20	"
11	Рядна	23	-	-	23	"
12	Капи	2	-	-	2	"
13	Сінники	4	-	-	4	"
14	Дивани	2	-	-	2	"
15	Ліжники	6	-	-	6	"
16	Ложки	22	-	-	22	"
17	Вилка	22	-	-	22	"
18	Слойкі	15	-	-	15	"
19	Джабан	1	-	-	1	"
20	Цъвяхі	44	-	-	44	кіл
21	Ухналі	5	-	-	5	пачок
22	"	86	-	-	86	штук
23	Шнури	50	-	-	50	метри
24	Далековид	1	-	-	1	штук
25	Лецата	4	-	-	4	"
26	Коци	12	-	5	7	"
27	Сорочки	64	-	15	49	штук
28	Підштанці	-	20	20	-	"
29	Кожухі довгі	7	-	7	-	"
30	Свитри	-	2	2	-	"
31	Полотно	10.10	-	4	6.10	метр
32	Хустини до носа	28	-	-	28	штук
33	Блузи муж полот	31	-	-	31	"

34	Шкіра на чоботи	2	1	3	-	"
35	Пришви	-	6	6	-	пар
36	Підшови	-	3	3	-	"
37	Штани полотня	54	-	-	54	штук
38	Ручники	27	-	-	27	"
39	Шалики	2	-	-	2	"
40	Плащі снігові	10	-	-	10	"
41	Скарпети	15	-	-	15	"
42	Шмір	285	-	-	285	кіл
43	Олівіна	11	-	-	11	бочкі
44	Вазиліна	20	-	-	20	кіл
45	"	1/2	-	-	1/2	бочкі
46	Олій	2	-	-	2	літр
47	Тир	1/2	-	-	1/2	
48	Нафта	600	-	-	600	літр
49	Бензина	600	-	-	600	"
50	Свічки	7	-	-	7	штук
51	Динатур	44	-	-	44	кіл
52	Карбіт	253	-	-	253	"
53	Спїрт	1498 1/2	-	22	1476 1/2	літ
54	Мило до голиня	5	-	5	-	забрали поляки
55	Мило до праня	438 1/2	180	-	618 1/2	Кїл [...]
56	Сода до праня	100	-	-	100	пачкі
57	Оливці звикли	36	-	-	36	штук

58	Оливці хімичні	-	227	-	227	штук
59	Коверти	115	-	-	115	"
60	"	5	-	5	-	пачкі
61	Папір машиновий	72	-	-	72	кіл
62	Шкіра коров'яча	3	-	1	2	штук
63	" овечі	15	-	4	11	"
64	" псячі	18	-	13	5	13 зогнило в робо
65	паперці	64	396	-	460	штук
66	Камінці	-	733	-	733	"
67	Сірники	133	-	133	-	"
68	паста	1	-	1	-	пачка
69	"	72	-	-	72	поделок
70	Бакун	-	1000	50	950	кіл
71	Акумулятори	2	-	2	-	штук
72	Рашпілі	-	3	-	3	"
73	Щітки ружові	1	-	-	1	пачка
74	Нитки шевські	-	4.500	4.500	-	метр
75	Нитки кравецькі	26.700	26.800	39.400	14.100	"
76	Фарба	28	-	-	28	кіл
77	Завіси	4	-	-	4	штук
78	пензіль	1	-	-	1	пачка
79	скло	3	-	-	3	скрині
80	Прядво	1	-	-	1	мішок
81	Шлявфи до авт	2	-	-	2	штук

82	Квас сярчаний	3	-	2	1	бути
83	Апарат фотоаграф.	2	-	-	2	штук
84	Матэрыя	-	44.70	44.70	-	метры
85	пряжа	1	-	-	1	[...]
86	Бунда	1	-	1	-	"
87	Плащ порохівнік	1	-	-	1	в злім стане
88	пшеница	76.89	-	-	76.89	кіл
89	Жыто	128.82	-	-	128.82	кіл
90	Овес	700	-	-	700	"
91	сімя коніпне	132	-	-	132	"
92	Лен	41	-	-	41	"
93	Ріпак	500	174	-	674	"
94	Горох	67	-	-	67	"
95	Мука пшенична	14.10		14.10	-	зіпсу
96	" "	-	20	4	16	корці
97	" " житна	13.55	-	13.55	-	кіл
98	Сухарі	-	20	9.30	1070	корці
99	Макарон	300	500	639	161	кіля
100	Крупі ячмінні	-	520	200	320	кіл
101	[...]	80	-	80	-	"
102	Капусти	-	200	-	200	"
103	Фасоля та горох	29.5	500	-	529.5	"
104	Буракі	-	400	-	400	"
105	Цибуля	-	200	-	200	"

106	Чисник	-	50	-	50	"
107	Морква	-	400	-	400	"
108	петрушка	-	40	-	40	"
109	Мід	333	-	-	333	"
110	Цукор	56.5	-	-	56.5	"
111	Сала	-	1000	589	411	"
112	М'ясо	1121	-	1121	-	"
113	Сало	301	-	301	-	"
114	М'ясо	2	-	2	-	бочкі
115	Товщ	10	-	10	-	літри
116	Сіль	644	200	-	844	кіл
117	Кава пачки	122	-	122	-	пачок
118	Сушині овочі	23	100	-	123	кіл
119	Підкови до чобіт	3	53	-	56	пар
120	Шинеля	1	-	1	-	шт
121	Куфайки	14	-	14	-	"
122	бузики патент.	27	-	-	27	"
123	" до сорочок	864	-	-	864	"
124	" до калісон	144	3744	-	3888	"
125	" перлові	66	-	-	66	"
126	" "	-	40	-	40	пачкі
127	" Абат	262	-	-	262	штук
128	Каляфонія	4	-	4	-	кіл
129	пера до писаня	18	153	-	176	штук
130	Ручні пилки	2	-	-	2	"

131	Ніж	1	-	1	-	" зіпсут
132	паприка	13	-	-	13	штук
133	спіньки до сор	68	-	-	68	"
134	Віск шевськ	3	-	-	3	"
135	Смоло шев	7	25	-	32	"
136	фуражерні	20	-	20	-	"
137	шпіначі	55	-	55	-	"
138	ковдри	4	-	-	4	"
139	Футру жіно.	1	-	-	1	Неможна здибати
140	хідники	2	-	-	2	штук
141	Нужі	3	-	3	-	недоожитка
142	Обручі до воза	6	-	-	6	штук
143	" до візка	2	-	-	2	"
144	штабки	8	-	-	8	"
145	Годинник бузік	1	-	-	1	"
146	Уголь аптичн	5	-	-	5	бочкі
147	Настільник	1	-	-	1	штук
148	Матеріал жіно	[...]	10	10	-	метри
149	Мотоцикіль	1	-	-	1	штук
150	Онучі	15	-	-	15	пар
151	Калька машинов	-	300	-	300	штук
152	" звикла	-	166	-	166	"
153	Бібула	8	-	8	-	аркуш

154	Листи	5	-	5	-	пачки
155	Щітки до пуцова	-	26	-	26	штук
156	Тасьма машинов	1	2	-	3	"
157	Тиктура	25	-	-	25	"
158	Холявкі	-	5	5	-	"
159	Кидри	-	1	1	-	"
160	футрівка	-	2	2	-	"
161	Скіри телячі	7	-	-	7	"
162	[...]сткі	44	-	-	44	"
163	Догодь	80	-	-	80	"
164	Підкови кінськ	176	-	-	176	"
165	Апарати [...]	7	-	-	7	"
166	" центральн	1	-	-	1	"
167	Дратва	-	16	-	16	[...]
168	Друтяки	-	450	-	450	кіл
169	Теки	-	3	-	3	"
170	Кілки	-	10	-	10	"
171	Купита	-	5	-	5	штук
172	[...]	-	5	-	5	"
173	[...]	-	15	15	-	метр
174	Голки	-	19	-	19	штук
175	" ручні	-	16	-	16	"
176	чорнило	-	5	-	5	[...]
177	Олівці хіміч	-	227	-	227	штук

178	[...]	-	5	-	5	"
179	Гніт до ламп	-	31	-	31	метр
180	Дикстрина	-	2.50	-	2.50	кіл
181	шпіляри	-	35	-	35	штук
182	Шила шевські	-	21	-	21	штук
183	Штифти до чобіт	-	1	-	1	кіл
184	Папір канциля	-	498	-	498	A[...]
185	Машинки до стр	-	20	-	20	штук
186	Апарати до [...]	-	15	-	15	жилізні
187	" до голиня	-	40	-	40	кавчук
188	Клий шевск	-	73	-	73	пуделок
189	Щітки карточ	-	35	-	35	шт
190	" до булога		4	-	4	"
191	грисік		100	50	50	кіл
192	картоплі		100	20	80	корци

Постій 30/XI.45 р.

Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 83-86.

Господарчий звіт від 30.VIII. до 30.X. 1946.

	Назва товару	Стан 30.VIII	Прихід	Розхід	Стан 30.X.	Поєм- ність	Завваги
1	Коні						
2	Сани		-		-	"	
3	Машини кравецькі				-	"	
4	Паси портині				-	метр	зужиті
5	Ковдри				-	шт	"
6	Апарати телефон	7	-	-	7	"	
7	" централка	1	-	-	1	"	
8	Мотоциклі				-	"	Забрало В.П.
9	Штани з полотна				-	"	недоужитку
10	Блюзи "				-	"	"
11	Полотно				-	метр.	
12	[...]	4	-	1	3	шт.	
13	Олива до зброї	1	-	-	1	літ.	
14	Вазеліна	20	-	4	16	кг.	
15	Олівіна	-	1	-	1	бочка	віднайдено
16	Нафта	200	-	-	200	літ.	
17	Бензина	600	-	-	600	"	До [...]
18	Карбїт	253	-	-	253	кг.	[...]
19	Денатур	44	-	-	44	літр.	4 - 4
20	Спїрт	930	-	-	930	"	[...]
21	Мило	340	-	-	340	кг.	

22	Олівці звичайні	36	-	-	36	шт.	
23	" хемічні	228	-	-	228	"	
24	Пера					"	
25	Чорнило						
26	Коверти						
27	Папір канцеляр.						
28	" машиновий						
29	Калька "						
30	" звичай.						
31	Ленти машинні						згоріло
32	Лак						
33	Папірці	310	-	90	220	"	
34	Бакун						недоуж.
35	Запальничкі				-	шт.	
36	Камінці до зап.					"	
37	Голки машин					"	
38	" звичайні						
39	Гузики до сор						
40	" "						
41	" до калісон						
42	" перлові						
43	"						
44	" агаг						
45	Шпинки	68	-	-	68	"	

46	Цвяхи	44	-	-	44	кг.	
47	Дикстрина				205	"	продано
48	Клей шевский					шт.	"
49	Віск "				3	"	"
50	Смола "					"	"
51	Кілки					кг.	"
52	Дротяки	4.5	-	-	4.5	"	замагаз
53	Пакети	3	-	-	3	кг.	зам
54	Пряжа					клубок	"
55	Підкови до чобіт	56	-	-	56	пар.	
56	Рашплі	3	-	-	3	шт.	
57	Копита	5	-	-	5	пар	
58	Молотки шевські	5	-	-	5	шт	
59	Шиля	21	-	-	21	"	
60	Шпільяри	35	-	-	35	"	
61	Штифти	1	-	-	1	кг.	
62	Щітки до болота					шт.	
63	" пуцованя					"	
64	Картачі					"	
65	Пензлі до майюв	1	-	-	1	шт.	
66	Апарат до голеня						продаж
67	" "						
68	Машинки до стриж.				3	"	

69	[...]					кг.	[...]
70	Уголь аптичний	3	-	-	3	бочки	
71	Цукор	4	-	126	150	кг.	124 кг бра[...]
72	Сіль	100	-	-	100	кг.	сіль біла

Постій 30.X.1946.

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 73-74.

**Господарчий звіт.
Від 30.X. до 30.XI.1946.**

	Назва товару	Стан 30.X.	Пр.	Роз.	Стан 30.XI.	Завваги
1	Сукно	-	72	72 мт	-	
2	Матерія	-	8.5	6.5	2 мт.	
3	Блюзи	-	1	1 шт	-	
4	" жіночі	-	1	1 "	-	
5	Підшивка	-	39.5	39.5 м	-	
6	Штайер	-	14	14 "	-	
7	Нитки	-	18.500	16.500	2.000	
8	Вага	-	12	12 шт	-	
9	Гузики					
10	Сорочки	-	31	31	-	
11	Підштанці	-	22	22	-	
12	Золівки	-	6	6 пр	-	
13	Підшови	-	7	7 "		

14	Пришви	-	9	8	1 пар	
15	Футрівка	-	1	1 пр	-	
16	Холяви	-	7	7"	-	
17	Бранзлі	-	1	1	-	
18	Луби	-	8	8	-	
19	Рукавички	-	1	1	-	
20	Мило	340	25	165	200 кг	[...]
21	Ложки	-	26	26 шт	-	
22	Паста до зубів	-	5	5	-	
23	[...]					
24	[...]					
25	[...]					
26	Батерії	-	43	43	-	
27	Паста до чо.	-	90	90	-	
28	Пак папір	-	17	17 шт	-	
29	Жарівки	-	13	13	-	
30	Товщ	-	214	2	212	На бункри
31	Ногес.	-	2	2	-	
32	Лямпи	-	7	7	-	
33	Нафта	200	24	224 л	-	
34	Пензлі до гол.	-	2	2	-	
35	Спїрт	930	0.5	700.5	230 лі	
36	Вїдзнаки	-	11	7	4	[...]
37	Олівці	264	3	230	37	
38	Бритви	-	1	1	-	

39	Зшитки	-	20	20	-	
40	Ножички	-	1	1	-	
41	Щітки до зубів	-	2	2	-	
42	Коні	2	4	4	2	
43	Вози	-	2	2	-	
44	Корови	-	1	1	-	
45	Ровери	-	2	-	2	в злім стані
46	Бляха	-	13	13	[...]	
47	Коци	-	4	4	-	
48	Полотно	-	3	3 м	-	
49	Мішки	-	10	-	10	
50	Порошок	-	23	23	-	[...]
51	Скла до [...]	-	2	2	-	
52	Сірники	-	60	60 [...]	-	
53	Шинелі	-	5	5	-	
54	Дреліх	-	11.5	11.5	-	
55	Вовна	-	5	5 кг	-	на светр
56	Шевский клей	73	-	73	-	продано
57	Апарати тел	7	-	-	7	
58	" централък	1	-	-	1	
59	Шкіри телячі	3	-	-	3	
60	Олива	1	-	-	1 літ	
61	Вазеліна	[...]	-	[...]	-	[...]
62	Олівіна	1	-	-	1	бочка
63	Карбіт	253	-	253	-	

64	Бензина	600	-	-	600	літер.
65	Динатур.	44	-	44	-	
66	Пера	171	-	171	-	
67	Чорнило	5	-	5 літ	-	
68	Тексти	3	-	1	2 кг	
69	Пряжа	1	-	1	-	
70	Підкови	56	6	60	2 пар.	
71	Рашпілі	3	-	3	-	
72	Копита	5	-	3	2	[...]
73	[...]					
74	[...]					
75	[...]					
76	Штифти	1	-	-	1 кг	
77	Щітки до боло.	4	-	4	- шт.	
78	" " пор[...]	26	-	26	-	
79	Картачі	35	-	35	-	
80	Пензлі до м.	1	-	1	-	
82	Щітки	1	-	1	пачка	
83	Апарати до гол.	55	-	55	-	
84	Машинки до стр.	3	1	1	3	
85	[...]	1	-	1 кг	-	
86	Уголь аптичн	3	-	-	3	бчки
87	Цукор	150	-	-	150 кг.	
88	Сіль	100	-	30	70	
89	Папір канцеля.	1655	-	1655	-	

90	" машинов	72	-	72 кг	-	
91	Калька	466	-	466	-	
92	Ленти маш.	2	-	2	-	
93	Лак	5	1	6	-	
94	Папірці	220	-	26	194	
95	Камінці	833	23	856	-	
96	Голки ма.	19	-	19	-	
97	" зви.	16	-	16	-	
98	Цвяхи	44	-	-	44	
99	Дикстрина	2.5	-	2.5	-	
100	[...]	32	-	32	-	
101	Кілки	10	-	10 кг	-	-
102	Дротяки	4.5	.0.5	2.05	2.5	
103	Мід	-	12	-	12 кг.	-
104	Безроги	-	2 шт	2 шт	по 100 к	ясень
105	Пшениця		34522	17072	174.50	З того видано на суспільну опіку 23 метри а 7 мт перемелено
106	Грошовий оборот	132.275	399.625	478.845	53.255	З тих грошей видано на суспільну опіку 10.780 і на аптеку 7.145. з.

Дня 3.ХІІ.1946.
Слава Україні

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 169–170.

Р. ч. І.

Господарчий звіт від 30.XI – 30.XII.1946

Ч. п.	Зміст	Стан 30. XI	При.	Роз.	Стан 30. XII	Завваги
1	Коні	2	4	4	4	Крук 2. Хміль 2.
2	Апарат тел.	7	5	-	7	-
3	-"- централь.	1	-	-	1	-
4	Шкіри телячі	3	-	-	3	-
5	Олива	1	-	-	1	
6	Вазеліна	-	6	-	6	
7	Олівіна	-	-	-	1	Літра
8	Нафта	-	1	1	-	Кг
9	Бензина	600	-	-	600	Бочка
10	Спирт	230	-	-	230	Літра
11	Мило до пра.	200	1	1	200	-"-
12	Олівці хем.	37	11	11	37	-"-
13	Папірці	194	-	-	194	кг
14	Цвяхи	44	-	-	44	шт.
15	Дикстрина	-	1	-	1	-"-
16	Дротики	25	0,5	-	3 кг	-"-
17	Тексти	2	0,5	-	25	-"-
18	Підкови до ч.	2	31	-	33	пар.
19	Копита	2	-	-	2	старі
20	Молотки	3	-	-	3	-

21	Штифти	1	-	-	1 кг	-
22	[...]	3	-	-	3	бочки
23	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
24	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
25	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
26	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
27	Матерія	2	7	2	7	шт.
28	Коці	-	5	5	-	-
29	Підощви	-	2	2	-	-
30	Пришви	1	3	3	1	пар
31	Паста	-	27	27	-	-
32	Сірники	-	22	22	-	-
33	Мило до гол.	-	3	3	-	-
34	Батерії	-	15	15	-	-
35	Сало	212	-	100	112	бункр.
36	Гребені	-	3	3	-	-
37	Шинелі	-	2	2	-	-
38	Дрелі	-	5	5	-	шт.
39	Нитки	2.000	12.000	14.000	-	-
40	Мішки	10	-	-	10	шт.
41	Підшивка	-	9	9	-	-"
42	Луби	-	2	2	-	-
43	Бранзлі	-	1	1	-	пар
44	Сукно	-	35.15	35.15	[...]	-

45	Штайер	-	6	6	-	-
46	Золі	-	5	5	-	пар
47	Футрівка	-	2	2	-	-
48	Холяви	-	3	3	-	-
49	Паста до зуб.	-	3	3	-	-
50	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
51	Жарівки	-	1	1	-	-
52	Нотеси	-	4	4	-	-
53	Відзнаки	4	-	-	4	шт.
54	Пришви	-	1	1	-	-
55	Машинки до стр.	3	-	-	3	-
56	Зшитки	-	21	21	-	-
57	Вози	-	2	1	1	Крук
58	Ровери	2	-	-	2	в злім ст.
59	Бляха	-	21	-	21	Крук
60	Порошок по	-	9	9	-	-
61	Шила	-	5	-	5	шт.
62	Шпіліри	-	5	-	5	-"
63	Щітки	-	21	21	-	-
64	Папір канц.	-	5	5	-	аркуш.
65	Мило до рук	-	150	40	110	шт.
66	Ножик	-	4	4	-	-
67	Матерія жін.	-	2	2	-	-
68	Піддубки	-	3	3	[...]	[...]

69	Шкіри [...]	-	3	3	[...]	[...]
70	Кідри	-	2	2	[...]	[...]
71	Воло[...]	-	1	1	[...]	[...]
72	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
73	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
74	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
75	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]	[...]
76	з[...]	-	3	2	1	-
77	Пшениця	174.50	131.22	76.72	222	[...]
78	Каса	53.255	232.900	377.495	91.340	довг

Дня 31.XII.1946.

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 94–95.

Звіт господарчий району ч.1 від 30.XII до 30.I.47

ТАБЛИЦЯ VI.4

Назви товару	Стан 30.XI.46	Пр.	Роз.	Стан 30.I.47	Завваги
Нитки	—	2.500	2.500 м	—	
Підшови	—	1	1 пр	—	
Пришви	—	1	1 пр	—	
Футрівка	—	2	2 пр	—	
Брянзлі	—	2	2 пр	—	
Підшубкі	—	2	2 пр	—	
Золі спіра	—	2	2 пр	—	
Підшівка	—	3	3 м	—	
Полотно	—	6	6 м	—	
Їзикі	—	80	80 шт	—	
Батерії	—	8	8 шт	—	
Паста	—	24	24 шт	—	
Матерія	4	4	8	—	

Матерія жіноча	—	4	4	—
Цвяхи	—	1.40	1.40 кг	—
Спряжки до штанів	—	8	8	—
Пш[е]ниця	101 кг	—	—	101 кг
Дня 30.І.47	Слава Україні !			/Дуб/

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 96–97, Ролька 6, 228.

Господарський звіт. за місяць січень 1947 р.

	Дата	Арт.	Зміст	Прихід	Розхід
			С-до з поп. року	7255	
	31.ХІ.	1	За продаж пшен	14500	
	"	2	Заплачено за ліки		1000
		3	Кравцєви за шиття		1200
	7.І.47.	4	За 1(одну) шинелю		3000
			Разом прихід	21755	5200
			" розхід	5200	
			Стан на 31.1.47.	16555	

Для Рай. Реф. зорганізовано 3 штук свиней:

Разом було	72	кг	солонини
" "	<u>49</u>	"	мяса
Усього разом	121	кг.	
З того для сусп. дано 18 кг мяса			
	<u>7</u>	"	солонини
Разом	25	кг "	
У бункрі зїджено	16	кг	мяса (ковб)
Лишилося замагаз.	65	кг	солон.
" "	<u>15</u>	"	мяса
Разом	80	кг	

Дня 29.1.1947

Вадим.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 221.

Звіт Суспільної опікі Р. ч. 1.

В нашій районі є на соціальній опіці родин 4. Одноразово далисьмо при-
діл святочний на 8 родин і 2 арештованим

Видано такі то речі і продукти

1) Матері	850	мет
2) Полотна	6	"
3) Матерія	4	" на сорочку
4) Меду	12	кг
5) Сала	14	"
6) М'яса	46	"
7) Готівки	2.500	зл.
8) 2 арештованим	післано 10.000 зл	

Дня І.47.

Дуб

*Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and
Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 100.*

Звіт Р. ч. 1. Суспільної опікі: святочні дарунки

1)В нашій районі є соціальною опікою 13 родин сталих на оде[...] 4 родині
а саме Хміль, Крук, Зуб, [...] забезпечення їх то забезпечує Крук, Хміль, Зуб,
сами себе забезпечують [...] до того часу забезпечував Хміль.

Видано на святочний дарунок:

<u>Хмелеви:</u>	1 кг меду, 4 мет. матері на сорочку, і 3 метр [...]
<u>Левкови:</u>	3 [...] кг меду, 1 мет матері, меду видано більше того що
були діти хорі і тре було як лікарства.
<u>Борова:</u>	2 мет. матері, 1 кг меду 3 мет полотна, 6 кг со[...] 12 кг
м'яса.
<u>Зуб:</u>	1 кг меду. Видно з того що [...] [...] [...]
<u>Крук:</u>	1 кг меду і 2.500 зл. готівкою.
<u>Дідухова:</u>	2 мет матерії
<u>Монаха ж:</u>	2 мет матерії, 1 кг меду, 5 кг м'яса, 3 кг сала.
<u>Сорокі жінка:</u>	1.50 мет матерії, 1 кг меду, 3 кг сала,
<u>Чортовик:</u>	1 сорочка, 3 кг м'яса, 2 кг сала,
<u>Назар:</u>	1.50 матері, 1 кг меду,
<u>[...]ан:</u>	1 кг меду.
<u>Арештований:</u>	Вислано до криміналу. 10.000 злотих.

Юрина: 3 кг сала, 3 кг м'яса.
Родина Марнаша: 25 кг м'яса,

Разом:
1) матерії 8.50 мет.
2) полотно 6 "
3) мат на сорочку 4 "
4) меду 12 кг
5) сала 14 "
6) м'яса 46 кг
7) готівка 12.500

Дня 30.I.47 р.

Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 101.

Звіт господарчий району ч. 1 від 30.I. до 28.II.47

ТАБЛИЦЯ VI.8

	Назва товару	Стан на 28/II 47	Обороти		Стан на 31/III 47	Поємність	Завваги
			Прихід	Розхід			
1	Коні	2	-	-	2	шт	Має Хмель і Горак
2	Вози	5	-	-	5	"	Має Горак
3	Упряж	3	-	-	3	пар	"
4	Апарат телефон	7	-	-	7	шт	
5	" централька	1	-	-	1	"	
6	Скіри телячі	3	-	-	3	"	
7	Олива до зброї	1	1	1	1	літ	
8	Вазеліна	6	-	-	6	"	

9	Олівіна	1	-	-	1	бочка	
10	Нафта	-	11	11	-	літ	
11	Бензина	600	-	-	600	"	
12	Денатур	-	5	-	5	"	
13	Спирт	230	-	-	230	"	
14	Мило до прання	200	-	-	200	кіль	Лешківське
15	Олівці хемічні	37	4	4	37	шт	
16	Папірці	54	-	-	54	"	
17	Цвяхи	44	0.50	0.50	44	"	
18	Дротяки	3	-	-	3	кіль	
19	[...]	2.50	-	-	2.50	"	
20	Підкови	33	-	-	33	пар	
21	Копита	2	-	-	2	"	
22	Молотки шев	3	-	-	3	шт	
23	Штифти	1	-	-	1	кіль	
24	Уголь аптичний	3	-	-	3	бочк	
25	Цукор	192	-	-	192	кіль	
27	Сіль	48	-	25	23	кіль	
28	Сорочки	-	1	1	-	шт	
29	Калісони	-	1	1	-	"	
30	Матерія	-	3.70	3.70	-	"	
31	Плац військовий	-	1	1	-	"	
32	Підшови	-	2	2	-	пар	
33	Пришви	-	1	1	-	"	
34	Паста	-	36	36	-	поде	
35	Сірники	-	40	40	-	"	

36	Ножі	-	1	1	-	шт	
37	Батерії	-	10	10	-	"	
38	Сало	155	-	20	1	135	
39	Поросята	-	7	1	6	шт	Б.С.Б.
40	Дреліх	-	1	1	-	мет	
41	Дреліхове убрання	-	15	15	-	шт	
42	Нитки	1.400	200	1.200	400	мет	
43	Мішки	10	-	-	10	шт	
44	Луби	-	1	1	-	пар	
45	Бранзлі	-	1	1	-	"	
46	Вата	-	0.50	0.50	-	кіль	
47	Футрівка	-	1	1	-	пар	
48	Холяви	1	-	-	1	"	
49	Жарівки	-	2	2	-	шт	
50	Лак	-	1	1	-	"	
51	Нотеси	-	1	1	-	"	
52	Відзнаки	4	-	-	4	"	
53	Машинки до стриженья	4	-	-	4	"	
54	Ровери	2	-	-	2	шт	в злім стані
55	Бляха	-	3	3	-	кор	
56	Порошок на В.	-	3	3	-	подел	
57	Чорнило	-	0.2	0.2	-	дек	
58	Папір маш	-	26	26	-	кіль	
59	Калька звичайна	20	-	-	20	шт	
60	Мило до рук	50	-	-	50	"	
61	Підлубки	-	-	-	-	-	

62	Шпіцкапи	-	1	1	-	шт	
63	Кидри	-	1	1	-	"	
64	Бру[...]	-	18	18	-	"	
65	Ухналі	50	-	-	50	"	
66	Свині	-	1	1	-	шт	вага 50 кіля
67	Аптика	2	-	-	2	"	
68	М'ясо	15	-	-	15	кіль	
69	Вічне перо	-	1	1	-	шт	
70	Машинка до [...]	-	1	1	-	"	
71	[...]	-	1	1	-	"	
72	Пшениця	264	20.40	20.40	264	кор	
73	Жито	-	21.70	4.70	17	"	
74	Ячмінь	-	400	-	400	"	
75	Овес	-	6.97	122	5.75	"	
76	Готівка	37.675	146.117	94.335	42.267	готівка	

Дня 28.ІІ.47

/Дуб/

Копія рукопису. *The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 89-90.*

Звіт Безрогів

- І. Відділ Вовків зорганізував 5 шт безріг битої ваги було 400 кг, то є 300 кг м'яса і 100 кг сала розходовано все сало і м'ясо [...] нема нічо.
- Хмель зорганізував 4 шт, сала було 110 кг 45 розхід стан 65 кг. М'яса 125 кг і 125 кг розходовано.
- Влади[...]: зорганізував 3 шт свиней, було 72 кг сала і 49 м'яса. З того видав соспільні опіці 18 кг м'яса і 7 кг сала [...]
- Зуб: Має [...] 112 кг м'яса, скільки на то пішло безріг не подав причини не знаю.

Разом було	12 шт свиней			
“	сала	282 кг	Розхід 152	стан 130 кг
“	м'яса	474	359	15 кг
“	м'яса залятого			112 кг
“		112	70 кг	

Слава Україні!
Дня 30.I.47

Дуб.

Konія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 80.

Господарський звіт Р. ч. 1 від 28 II до 31 III 47 р.

	Зміст	Стан 31.III.	Прих.	Розх.	Стан 30.IV.	Поемність	Завваги
1	Коні	2	–	1	1	шт	[...]
2	Телеф апарати	7	–	–	7	"	
3	Централька	1	–	–	1	"	
4	Шкіри телячі	3	–	–	3	"	в виправі
5	Вози	5	–	5	–	"	
6	Упряж	3	–	3	–	пар	
7	Олива до зброї	1	5	5	1	літр	[...]
8	Вазеліна	6	–	6	–	кг	
9	Олівіна	1	–	–	1	бочка	
10	Бензина	600	–	–	600	літр	
11	Динатур.	5	–	1	4	"	
12	Спїрт	230	–	4	226	"	
13	Мило до прання	200	–	–	200	кг	

13	Мило до прання	200	-	-	200	кг	
14	Олівці хемічні	37	-	5	32	шт	
15	Папірці	54	-	54	-	"	
16	Цвяхи	44	-	-	44	кг	
17	Дротяки	3	0.20	0.70	2.50	кг	
18	Текси	2.50	0.10	0.60	2	"	
19	Підкови до чобіг	33	-	31	2	пар	
20	Копита	2	-	-	2	"	старі
21	Молотки шевські	3	-	-	3	шт.	
22	Штифти	1	-	-	1	кг.	
23	Уголь аптичний	3	-	-	3	бочки	
24	Цукор	192	-	42	150	кг.	
25	Сіль	23	-	-	23	кг.	
26	Матерія	-	520	520	-	мет.	
27	Паста до чобіг	-	34	34	-	шт.	
28	Сірники	-	10	10	-	шт.	
29	Мило до голеня	-	1	1	-	шт.	
30	Ножики	-	4	4	-	"	
31	Батерії	-	10	10	-	"	
32	Сало	135	-	20	115	кг.	
33	Поросята	6	-	-	6	шт	
34	Гребені	-	1	1	-	"	
35	Дреліх	-	12.65	2.65	10	метр	
36	Полотно	-	5	-	5	"	

37	Хусточки	-	5	5	-	шт	
38	Нитки	400	3500	3000	300	метр	
39	Гузики	-	40	40	-	шт.	
40	Мішки	10	-	-	10	шт.	
41	Холяви	1	[...]	[...]	[...]	пар	
42	Паста до зубів	-	5	5	-	шт	
43	Жарівки	-	3	3	-	"	
44	Нотеси	-	4	4	-	"	
45	Відзнаки	4	-	4	-	шт	
46	Машинки до стр	4	-	1	3	шт.	
47	Щітки до зубів	-	2	2	-	"	
48	Ровери	2	-	2	-	шт.	
49	Бляха	-	3	3	-	[...]	
50	Калька	20	-	20	-	шт.	
51	Мило до митя	50	1	51	-	"	
52	Чуфналі	50	-	50	-	шт.	
53	Тютюн	-	1	1	-	кг.	
54	Аптека	2	1	-	3	шт.	[...] ОКОЛО 18.00
55	Мясо	15	-	-	15	кг.	
56	Шмір	-	1	1	-	кг.	
57	Підшевка	-	3	3	-	метр	
58	Пшениця	264	-	81	183	[...]	
59	Жито	17	-	-	17	"	
60	Овес	5.75	-	-	575	кг.	
61	Ячмінь	4.00	-	-	400	"	

62	Готівка	42.267	44.050	44.015	42.302		загальний стан
	мінус сальдо з 31.ІІІ Р.С.Б. і Б.С.Б.				40.782		
	лишається сальдо Р. ч. з днем 30.ІV.47.				1520		
	Готівка	37.675	146.117	94.335	42.267	готівка	

Дня 31/ІІІ 47

Слава Україні

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 81-82.

Звіт господарчий від 30.І. до 28.ІІ.47

ТАБЛИЦЯ VI.8

	Назва товару	Стан на 28/ІІ 47	Обороти		Стан на 31/ІІІ 47	Поемність	Завваги
			Прихід	Розхід			
1	Коні	2	-	-	2	шт	Має Хмель і Горак
2	Вози	5	-	-	5	"	Має Горак
3	Упряж	3	-	-	3	пар	"
4	Апарат телефон	7	-	-	7	шт	
5	" централька	1	-	-	1	"	
6	Скіри телячі	3	-	-	3	"	
7	Олива до зброї	1	1	1	1	літ	
8	Вазеліна	6	-	-	6	"	
9	Олівіна	1	-	-	1	бочка	
10	Нафта	-	11	11	-	літ	
11	Бензина	600	-	-	600	"	
12	Денатур	-	5	-	5	"	
13	Спірт	230	-	-	230	"	
14	Мило до праня	200	-	-	200	кіль	Лешківське
15	Олівці хемічні	37	4	4	37	шт	
16	Папірці	54	-	-	54	"	
17	Цвяхи	44	0.50	0.50	44	"	
18	Дротяки	3	-	-	3	кіль	

19	[...]	2.50	-	-	2.50	"	
20	Підкови	33	-	-	33	пар	
21	Копита	2	-	-	2	"	
22	Молотки шев	3	-	-	3	шт	
23	Штифти	1	-	-	1	кіль	
24	Уголь аптичний	3	-	-	3	бочк	
25	Цукор	192	-	-	192	кіль	
27	Сіль	48	-	25	23	кіль	
28	Сорочки	-	1	1	-	шт	
29	Калісони	-	1	1	-	"	
30	Матерія	-	3.70	3.70	-	"	
31	Плац військовий	-	1	1	-	"	
32	Підошви	-	2	2	-	пар	
33	Пришви	-	1	1	-	"	
34	Паста	-	36	36	-	поде	
35	Сірники	-	40	40	-	"	
36	Ножі	-	1	1	-	шт	
37	Батерії	-	10	10	-	"	
38	Сало	155	-	20	1	135	
39	Поросята	-	7	1	6	шт	Б.С.Б.
40	Дреліх	-	1	1	-	мет	
41	Дреліхове убраня	-	15	15	-	шт	
42	Нитки	1.400	200	1.200	400	мет	
43	Мішки	10	-	-	10	шт	
44	Луби	-	1	1	-	пар	

45	Бранзлі	-	1	1	-	"	
46	Вата	-	0.50	0.50	-	кіль	
47	Футрівка	-	1	1	-	пар	
48	Холяви	1	-	-	1	"	
49	Жарівки	-	2	2	-	шт	
50	Лак	-	1	1	-	"	
51	Нотеси	-	1	1	-	"	
52	Відзнаки	4	-	-	4	"	
53	Машинки до стрижня	4	-	-	4	"	
54	Ровери	2	-	-	2	шт	в злім стані
55	Бляха	-	3	3	-	кор	
56	Порошок на В.	-	3	3	-	подел	
57	Чорнило	-	0.2	0.2	-	дек	
58	Папір маш	-	26	26	-	кіль	
59	Калька звичайна	20	-	-	20	шт	
60	Мило до рук	50	-	-	50	"	
61	Піддубки	-	-	-	-	-	
62	Шпіцкапи	-	1	1	-	шт	
63	Кидри	-	1	1	-	"	
64	Бру[...]	-	18	18	-	"	
65	Ухналі	50	-	-	50	"	
66	Свині	-	1	1	-	шт	вага 50 кіля
67	Аптика	2	-	-	2	"	
68	М'ясо	15	-	-	15	кіль	

69	Вічне перо	-	1	1	-	шт	
70	Машинка до [...]	-	1	1	-	"	
71	[...]	-	1	1	-	"	
72	Пшениця	264	20.40	20.40	264	кор	
73	Жито	-	21.70	4.70	17	"	
74	Ячмінь	-	400	-	400	"	
75	Овес	-	6.97	122	5.75	"	
76	Готівка	37.675	146.117	94.335	42.267	готівка	

Дня 28.ІІ.47

/Дуб/

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 100.

[Записка]

І Подаю до відома що на місяць Березень Відділ Вовків не подав звіту, тому що він мені сказав що звіт подав до свого зверхн[ика].

ІІ Соспільна опіка: в Березню дістала готівку 7.050 зл і одну шпульку ниток, та 10 аркуши бляхи на баняки.

ІІІ Даю до відома що так як Уголь Аптичний, Апарати телефонічні вони псуються і нічо з них не буде а як би їх продав то були би гроші а за ті гроші можна купити які інші товари бо так змарняться і нічо з них не буде.

Постій[...]

Підпис [...]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Р. ч. І.

Господарчий звіт від 31.III. – 30.IV.47.

	Зміст	Стан 31.III.	Прих.	Розх.	Стан 30.IV.	Поєм- ність	Завваги
1	Коні	2	–	1	1	шт	[...]
2	Телеф апарати	7	–	–	7	"	
3	Централька	1	–	–	1	"	
4	Шкіри телячі	3	–	–	3	"	в виправі
5	Вози	5	–	5	–	"	
6	Упряж	3	–	3	–	пар	
7	Олива до зброї	1	5	5	1	літр	[...]
8	Вазеліна	6	–	6	–	кг	
9	Олівіна	1	–	–	1	бочка	
10	Бензина	600	–	–	600	літр	
11	Динатур.	5	–	1	4	"	
12	Спірт	230	–	4	226	"	
13	Мило до праня	200	–	–	200	кг	
14	Олівці хемічні	37	–	5	32	шт	
15	Папірці	54	–	54	–	"	
16	Цвяхи	44	–	–	44	кг	
17	Дротяки	3	0.20	0.70	2.50	кг	
18	Текси	2.50	0.10	0.60	2	"	
19	Підкови до чобіт	33	–	31	2	пар	
20	Копита	2	–	–	2	"	старі

21	Молотки шевські	3	-	-	3	шт.	
22	Штифти	1	-	-	1	кг.	
23	Уголь аптичний	3	-	-	3	бочки	
24	Цукор	192	-	42	150	кг.	
25	Сіль	23	-	-	23	кг.	
26	Матерія	-	520	520	-	мет.	
27	Паста до чобіт	-	34	34	-	шт.	
28	Сірники	-	10	10	-	шт.	
29	Мило до голеня	-	1	1	-	шт.	
30	Ножики	-	4	4	-	"	
31	Батерії	-	10	10	-	"	
32	Сало	135	-	20	115	кг.	
33	Поросята	6	-	-	6	шт	
34	Гребені	-	1	1	-	"	
35	Дреліх	-	12.65	2.65	10	метр	
36	Полотно	-	5	-	5	"	
37	Хусточки	-	5	5	-	шт	
38	Нитки	400	3500	3000	300	метр	
39	Гузики	-	40	40	-	шт.	
40	Мішки	10	-	-	10	шт.	
41	Холяви	1	[...]	[...]	[...]	пар	
42	Паста до зубів	-	5	5	-	шт	
43	Жарівки	-	3	3	-	"	
44	Нотеси	-	4	4	-	"	
45	Відзнаки	4	-	4	-	шт	

46	Машинки до стр	4	-	1	3	шт.	
47	Щітки до зубів	-	2	2	-	"	
48	Ровери	2	-	2	-	шт.	
49	Бляха	-	3	3	-	[...]	
50	Калька	20	-	20	-	шт.	
51	Мило до митя	50	1	51	-	"	
52	Чуфналі	50	-	50	-	шт.	
53	Тютюн	-	1	1	-	кг.	
54	Аптека	2	1	-	3	шт.	[...] ОКОЛО 18.00
55	Мясо	15	-	-	15	кг.	
56	Шмір	-	1	1	-	кг.	
57	Підшевка	-	3	3	-	метр	
58	Пшениця	264	-	81	183	[...]	
59	Жито	17	-	-	17	"	
60	Овес	5.75	-	-	575	кг.	
61	Ячмінь	4.00	-	-	400	"	
62	Готівка	42.267	44.050	44.015	42.302		загальний стан
	мінус сальдо з 31.ІІІ Р.С.Б. і Б.С.Б.				40.782		
	лишається сальдо Р. ч. з днем 30.IV.47.				1520		
	Готівка	37.675	146.117	94.335	42.267	готівка	

Постій 30.IV.1947.

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 91-92.

Звіт господарській від 30 III до 30 IV 47

	Назва товару	Стан на 30 III	Пр	Роз	Стан на IV 47	Завваги
1	Паста до чобіт	-	34	34	-	
2	" до зубів	-	5	5	-	
3	Ножики	-	4	4	-	
4	Бакун	-	1	1	-	
5	Гребень	-	1	1	-	
6	Нотес	-	4	4	-	
7	[...]рок	-	10	10	-	
8	Зеркала	-	3	3	-	
9	Щітка до зубів	-	2	2	-	
10	Мило до рук	-	1	1	-	
11	" до голиня	-	1	1	-	
12	Нитки	400	3500	3000	900	
13	Батерії	-	10	10	-	
14	Жарівки	-	3	3	-	
15	Цвяшкі	-	0.20	0.20	-	
16	Текси	-	0.10	0.10	-	
17	Дреліх	-	12.65	2.65	10	
18	Полотно	-	5	-	5	
19	Гузикі	-	40	40	-	
20	Шмір	-	1	1	-	
21	Матеря	-	5.20	5.20	-	
22	Підшевка	-	3	3	-	
23	Хусточки до носа	-	5	5	-	

24	Коні	1	-	-	1	
25	Мішки	10	-	-	10	
26	Денатур	5	-	1	4	
27	Холява	1	-	-	1	
28	Пшениця	101	-	-	101	
29	Жито	13.50	-	-	13.50	
30	Овес	2.20	-	-	2.20	
31	Сало	30	-	-	30	
32	Аптика	1	1	-	2	
33	[...]	1.485	44.050	44.015	1.520	кас[...]
34	Бляха	-	3	3	-	кор
35	Олива до зброї	-	5	5	-	

Дня 30.IV.47
Арт.23.

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 77.

Звіт господарській від 30 IV до 30 V 47

	Назва товару	Стан 30.IV	Обороти		Стан 30.V	Поемність	Завваги
			Прихід	Розхід			
1	Коні	1	-	-	1	шт	
2	Апарати телеф.	7	-	-	7	"	
3	" централька	1	-	-	1	"	
4	Скіри телячі	3	-	-	3	"	виправ
5	Олівіна	1	-	-	1	бочка	

6	Нафта	-	10	10	-	літ	
7	Бензина	600	-	-	600	"	
8	Денатурат	4	-	-	4	"	
9	Спирт	220	-	10	210	"	
10	Мило до прання	200	20	-	200	кіл	[...]
11	Олівці хемічні	32	-	-	32	шт	
12	Цвяхи	44	-	-	44	кіло	
13	Дротяки	250	-	-	250	"	
14	Тека[...]	2	-	-	2	"	
15	Підкови до чобіт						
16	Копита	2	-	-	2	шт	
17	Молотки шев.	3	-	-	3	"	
18	Штифти до чобіт	1	-	-	1	"	
19	Уголь аптичний	3	-	-	3	боч	
20	Цукор	150	-	-	150	кіло	
21	Сіль	23	-	-	23	"	
22	Сорочки	-	1	1	-	шт	
23	Матерія	-	260	-	260	шт	
24	Підшови	-	3	2	1	шт	
25	Пришви	-	14 1/2	1	13 1/2	пар	
26	[...]	-	14	6	8	шт	
27	Сірники	-	12	12	-	"	
28	Мило до голиня	-	5	-	5	шт	

29	Ножики	-	1	1	-	"	
30	Батерії	-	4	4	-	"	
31	Сало	115	-	115	-	-	
32	Поросята	6	-	6	-	шт	
33	Гребені	-	3	3	-	"	
34	Дреліх	10	-	10	-	шт	
35	Полотно	5[...]	550	250	8	"	
36	Нитки	900	5.000	3.400	2.500	мет.	
37	гузікі	-	9	9	-	шт	
38	Кашкити	-	4	4	-	"	
39	Мішки	10	-	-	10	"	
40	Панчохи	-	2	2	-	"	
41	Підшивка	-	4	4	-	мет	
42	Луби	-	2	2	-	шт	
43	Бранзлі	-	2	2	-	"	
44	Сукно зелене	-	10.90	7	3.90	мет	
45	Штайф	-	2.70	2.70	-	"	
46	Футрівка	-	1	1	-	[...]	
47	Холяви	1	5	1	5	пар	
48	Паста до зубів	-	2	2	-	"	
49	Лямпи електричні	-	2	2	-	шт	
50	Нотеси	-	13	13	-	"	
51	Машинки до стри.	3	-	-	3	"	
52	Бляха	-	8.50	8.50	-	[...]	
53	Голки	-	2	-	2	шт	
54	Кілки	-	1	1	-	"	

55	Мило до рук	-	1	-	1	"	
56	Матерія жіноча	-	3	3	-	шт	
57	Піддубки	-	1	1	-	"	
58	Шпіц [...]	-	1	1	-	"	
59	Бакун	-	3	3	-	"	
60	Аптика	3	-	1	2	шт	
61	Авт[...]	-	1	1	-	пар	
62	Мешта	-	2	2	-	"	
63	Полотно калісонове		20	-	20	мет	
64	Ручник	-	6	4	2	"	
65	[...]	-	2	2	2	"	
66	Пшениця	183	4.78	90.78	97	кор	
67	Ячмінь	400	-	400	-	"	
68	Овес	5.75	-	5.75	-	"	
69	Жито	17	186	16	3	"	на 120 кг про[...]
70	М'ясо	15	-	15	-	кіль	
71	Готівка	1.520	153.754	147.330	7.944	зл	готівка

Дня 30.V.47.

Дуб

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12, 94-95.

Summary

The 18 economic and supply reports (Hospodars'ki zvity) cover the period from October 1946 to May 1947. Most of them were written by "Dub" and pertain to Raion 1 of the Nadraion "Lyman" (Hrubeshiv region). Two other reports cover the entire Nadraion. These are: Zvit z diial'nosti hospodars'koho referatu nadraionu za chas 1.X.-10.XI, 1946, signed by "Khrin", and the Financial Report for the Nadraion (Kasove zistavlennia terenu) covering the period of September - October 1946.

Протоколи на різні речі

Протокол

На речі які зістали пропащі в часі Акції 10 2 ш[ту]к перин, 13 ш[ту]к подушок 5 ш[ту]к простирал, 6 ш[ту]к ліжників

Списав Дуб
Зтвердила Ліда
Дня 8/УІ 46

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Протокол

Отсим стверджую що збіжа яке є заподане в звіті а саме жита 76.30 кр. і пшениці 38.62 кор є забрано з бункра в часі облави совіцької в Жабчу і Бездії впадо минулому році.

Дня 15/УІ 46
Списав Дуб
Ствердив Левко.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Протокол

Отсим стверджую що овес який є заподаний в звіті є розданий на приказ Батька [...] на насіння на весну тим що погоріли.

Дня 15/УІ 46
Списав Дуб
Ствердив Василь, Бір.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Протокол

Дня 5/Х 46 за потребовано від району ч. 1. 200 kg цукру. Одержано дня 10/Х 46 цукор який був замагазиновано в [...] 200 kg переведено в присутности лише підписання друзів стверджено, що місто 200 kg цукру було 126

kg. решта 74 kg бракувало цукор який був перебраний від др. [...] не переважено і не можна ствердити браку.

Дня 10/X 46
Присутні Яр, Дуб, Бір.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 12[XIII], 181.

Протокол

Дня 8/XI 46 вибункровано спирт в Коці ч. 4. Котрого було на підставі книжки 500 l з того видано для Ясеня 200 l а дня 8/XI видано для Хмари 282 l на підставі нишше підписаних стверджено брак 18 l спирту. Причина є та що твердить друг станичний що був присутний в кошового Жука, і він ему показав книжку що там не було точно подано скільки его має бути.

Списав Дуб
Присутні Хмара, Зенко, Василь.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, спеціальна конверта.

Протокол

Дня 11.XI.46. вибункровано мило до митя, котрого було подано 100 кг. (сто) натомість є 75 кг (сімдесять пять) з опакованиям. Причина браку є та, що подано з памяти (тому що було заховано) тому при вибункрованю далось бачити що пачка не розпечатана. Про факт твердить низше підписані.

Списав Дуб.
Ствердили Дутяк, Бурій.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 179.

Протокол.

З дня 14.XI.46 де пішли вибункровувати динатур. Котрого було 44 літер і застали порожню яму. Виходить з того що динатур хтось вкрав.

Дня 22.XI.46.
Списав Левко
Потвердив Хмель, Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 177.

Протокол.

На 20 шт пер (двацять) котрі виказалось як недостача при вибункрованю.

Дня 16.XI.46.
Левко
Бір, Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 177.

Протокол

Списаний дня 16.XI.46. в присутності низше підписаних, про згадані низше артикули як: гузики котрих було 27. шт. 166. шт. 40 шт. і 68 шт. котрих при вибункрованю нема взагалі натомість гузиків інших, котрих після кни[...] Мало бути 864 шт. і 3888 шт. то є багато більше. Крім гузиків бракує ще 68 шт шпі[...] і 3 шт воску шевського.

Списав Левко.
Стверджує Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 180.

Протокол

На 72 кг (сімдесят два) паперу машинного, котрий вибункровалось 15.XI.46. де показалось що він ненадається до жодного ужитку, про це твердять низше підписані.

Списав Левко.
Стверджує Бір, Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 180.

Протокол

На дві машини кравецькі і 60 кг. бакуну, котре зістало забране, підчас жнивної акції, поляками на полю в бункрі. Про факт твердять низше підписані.

Дня 20.XI.1946.
Писав Левко.
Бурий, Улас, Бір.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 172.

Протокол.

На підставі книжки було карбіту 253 кг. де при вибункрованю є лише 117 кг. Бракує 136 кг. причина браку невідома. Недостачу твердять ті котрі були при вибункрованю дня 14.XI.1946.

Дня 20.XI.1946.
Писав Левко.
Дуб, Бір.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 172.

Протокол.

На підставі книжки було 833 шт камінців опісля обчислення є лише 680 шт брак є 153 шт камінців котрі забрані зі скринки з бункра в Боратині, підчас виселення.

Дня 20.XI.1946.

Писав Левко.
Стверджує Бір, Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 174.

Протокол.

На 115 шт коверт котрі зіпсулись в бункру і не здатні до ужитку.

Дня 20.XI.1946.

Писав Левко.
Твердить Дуб.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 174.

Протокол.

На 23 кг. бакуну 20 шт маринарок полотняних і 20 шт штанів полотняних котре зіпсулось в бункру і не здатне до вжитку.

Дня 20.XI.1946

Писав Левко.
Зтверджують Дуб, Бурій.

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 176.

Протокол.

Спірту которого було після книжки 200 літер, де при вибункрованю є лише 140 літер. Бракує 60 літер котрих причини невідомо.

Дня 22.XI.1946.

Списав Левко.
Потвердив Х[...]

Копія рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 7, 176.

Summary

This section contains 16 inventory protocols that describe the status and disposition of various supplies administered by the underground manager. They are usually signed by more than one person thus underscoring the reliability of the report and control over the supplies.

Виселення українців

Звернення командування групи УПА-Захід до українців Закарпаття із закликом боротися проти насильницького переселення

Жовтень 1944 р.

За самостійну Соборну Українську державу

Воля народам Воля людині

Український народе!

Знову загарбники нашої землі придумали новий спосіб знищення тебе в вивіз.

Не забудь, Український народе, що вже раз червона Москва так хотіла, то війна з союзником (Німеччиною) перешкодила цьому. Тепер має вона нових союзників, але Ти, Український народе, знай, що між ними війна на волоську висить. З цими ж новими союзниками має вже зв'язки і допомогу в формі зброї Українська Військова Сила.

Отже, Український народе, ані кроку зі своєї землі. Грядуть великі події і зміни. Перед тобою, Український народе, Світле Майбутнє.

Смерть фашистським і комуно-більшовицьким загарбникам та їхнім прихвостням!

Свободу поневоленим більшовизмом народам Європи і Азії!

Хай живе великий український народ!

Хай живе будівничий Української Держави: Українська Армія і її могутні Союзники!

Хай живе Українська Націоналістична Революція!

Жовтень 1944 р.

Команда групи УПА-Захід

Організація Українських Націоналістів.

Центральний державний архів громадських об'єднань України. Ф. 1, оп. 23, стр.790, арк. 87.

[ВИСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ З ПОВІТІВ ГРУБЕШІВ І ТОМАШІВ (СХІДНЯ ЧАСТИНА)]¹

Друже П[ровідник]!

Виселення надбужанських теренів набрало великого розмаху, бо почалося зі всіх сторін рівночасно. Виселює "Третя поморська дивізія", яка висе-

Примітки підготував Є. Штендера.

¹ Це відпис листа Є. Штендери-“Прірви” до Ярослава Старуха-“Стяга”, в якому коротко описано примусове виселення українського населення з Грубешівського надрайону Холмської округи. Відпис займає понад три сторінки густого машинопису. Він зроблений, мабуть, у технічному осередку (ТО) Я. Старуха й розісланий до командирів УПА й підпільних діячів Закарпаття для інформації.

лювала Любачівщину. Виселення почалося в Томашівському повіті, де поляки зробили опірний пункт Угнів і рівночасно в північній Грубешівщині, де виселювали підгрубешівські села, опірні пункти ворога — Грубешів, Космів, Вербковичі. Коло Угнова крутилася цілий час група НКВД з Томашева і недалеко група НКВД з Грубешева, яка стероризувала сильно населення і унеможлилювала організування нашими чинниками опору, чи бойових акцій.

З тих причин населення майже без жодного опору виїхало. Лишилися лише ті родини, які мали якісь посвідки. Так виїхали села угнівського терену і далі на схід — Хлопятин, Тарношин і Корчів (третина польська).² Дальші села — Василів, Кривиця, Корчмин, Будинин почали втікати і майже ніхто з них не виїхав зразу на станцію. Опісля ВП почало силою ловити селян, бити і частину вивезли. В околиці Грубешова ВП почало викидати селян силою. Хто не хотів їхати, того прив'язували до возів силою, бючи відставляли на станцію до Вербкович. Вивезли село Космів, яке було ціле й Тихобіж, яке було вивезене перед тим, і ще трохи родин лишилося, а багато вернуло з-за Буга. Селян втікло з тих сіл перед вивозом дуже мало, бо майже ніхто так не має коней — коні зрабували в зимі під охороною трасуючих там груп НКВД — міліція, “штурмівка”, чи навіть цивільні поляки.

ВП до виселенців відносилося в дуже бруталний спосіб. Побої, грабежі, на станцію не давали майже нічого взяти. Коли селяни везли в мішках збіжжя, муку, або крупи, вояки Вп пороли і все висипали. Вивозили фірманками зразу наших селян з Белзчини, яких полагало ВП по селах, а опісля почали вивозити поляки³ з грубешівського повіту з польських сіл. За це ВП дозволяло грабити їм українське населення. Польські фіри їхали добровільно.

Протидія наших відділів: Упьяновано наскок на Космів, де квартирувало 250 вояків ВП і рівночасно на Вербковичі, де квартирувало до 50 вояків ВП. В день плянованої акції ВП з Космова вибралося до Грубешова. Зроблено лиш наскок на Вербковичі. Командир “Вовки” П⁴ з одним роєм 10 люда і одним аківцем підступно розброїв 27 вояків ВП у Вербковичах і зловив одного комісара виселення. Вояків ВП по відповідній пропагандивній підготовці відпущено. Здобуто одного “Максима”, 4 діхтярі, решта фінки і криси. За два дні І-ша чота вд. “Вовки” П висадила мости у Вербковичах, але мости лише легко ушкоджено. Виселенчого комісара, зловленого нами, везили наші хлопці по селах і він робив мітинги проти виселення — в селах

² У цьому листі перераховані лише села з території між річками Бугом і Гучвою, яка числилася територією впливів УПА. Проте в той час відбувалися виселення українців також з північної частини Грубешівського й решти Томашівського повітів, які були сферою впливів ВІНУ.

³ Тут не зовсім зрозуміла думка. Мовиться про те, що ВП мобілізувало польських селян з підводами, щоб вивозити українські родини на станцію. За цей труд заохочували їх грабувати українців або дозволяли взяти дещо з залишеного ними майна.

⁴ Наскоком на Вербковичі командував ст. бул. “Кропива”, командир цієї сотні. Ширше цей наскок описаний в оперативному звіті 28 Холмського ТВ УПА за квітень 1946 р.

Гонятин, Голуб'є — найбільш загрозованих виселенням. Після цього ВП почало вивозити безпосередньо на Володимир Волинський через Грубешів. Вивезли Черничин, Черничинок, Грубешів і мали ще вивозити Чомів і Сліпче, але як там стоїть виселення (два останні села) і чи їх взагалі вивозили, нема ще точних даних.

Наша протидія: На півдні висаджено містки на лінії Угнів-Ульвівок. Виконували вд. Ч[авса], боевий відділ СБ, кущовий вд. і рай. [боївка] 1-го району спалено на Забужжі магазин збіжжя. Висаджено великий міст на Солокії в Кристинополі. Висадити міст на Солокії к[оло] Піддубець не вдалось, бо була сильна охорона. Спалено містки на річках. Це однак не робило поважніших перешкод, бо ВП скоро збудувало наново. Зроблено засідки в лісі біля Угнова. Одна на дорозі Угнів-Дениська, друга на дорозі Угнів-Корчів, на яких вбито до 20 вояків ВП, в тім 2 поручники і спалено одну автомашину. На шосі Белз-Варяж зловлено автомашину, а в ній майора і трьох вояків ВОП-у. Майора віддано до зем-кому, а вояків відпущено.

По 15.4.46 ВП приїхало з Любичі Королівської і Томашева до Белзця і на Забужжя. Приїхало також з Грубешова. В Белзі квартирує ок. 500 вояків ВП і ВОП, а на Забужжі понад 200. ВП почало вивозити села. Методи ВП наскрізь терористичні. Тепер виселення ведеться зі всіх сторін терену. Допомагає виселювати ще ВП з Варяжа в силі 200 людей. Белзька група вивезла Белз, Витків, Жужіль, Миців. Викидають родин силою, грабують що попало під руки. Белз, Витків, Жужіль вивезли майже в цілості. З Мицева вивезли ок. 180 людей. ВП вигнало на станцію людей зі села Боянич, Опільська, Конотіп, Савчина і Забужжя. ВП направило залізничну дорогу, знова знищено. Рівнож відставили один транспорт "поляків". Це є переважно якісь азіяти, які навіть добре по російськи не вмюють говорити, не то по польськи. Всі мужчини мають зброю. Мабуть їх вживють до тероризування українського населення і боротьби проти нашого руху.

24.4.46. відділ "Вовки" II і два рої "Вовки" I знищили на шосі в Варешині 19 автомашин, які їхали вивозити українські села і одну автомашину з НКВД. Згнуло 43 люда з ВП, 3-х цивільних поляків і до 5 НКВД-истів; решта НКВД-истів втікла, бо наїхала танкетка. Відділ не міг її здобути, бо немав ПТР. Підчас здобування танкетки згинув чот. 2-ої чоти вд. "Вовки" II бул. Лев. Поле бою лишилося за ворогом. Наш відділ забрав 4 РКМ-и і легку зброю. Спалено 15 автомашин решт[у] сильно пошкоджено.

Інший відділ зробив наскок на ВОП у Жужелі. Наскок не вдавсь. Вчора в лісі біля Мошкова НКВД і ВП робило облаву. Знайшли бункер з одним роєм Дуди. В бункрі всі пострілялися. Причина викриття кривки майна. Мали розстріляти багато цивільних людей. Про це розвідка ще не усталила.

Сьогодні вдень ВП з Белзця спалило с. Переводів. Спалили цілком. Вдусився в кривці політ-виховник з вд. Чавса — Еней, один вояк з цього відділу, один вояк з вд. "Вовки" I і одного з цього відділу зловили живим. В бункрах вдусилося понад 30 людей цивільного населення. Населення ховалося, бо думало, що це виселення.

НКВД з Грубешова в силі 80-150 людей (30 верхівців) оперує по селах і лісах, шукає за відділами. Спалили частину ліса біля Тудоркович і Вільки. Палять гущавники. Коло Тудоркович зробили засідку. Там виходив на день до лісу ВОП. Засідка була помічена нашими. Згинуло з нашої сторони 2 людей, решта втікла. Большевики нікого не знайшли. Лише деякі стрільці покидали зброю, яку ворог забрав. Кілько большевики знайшли зброї ще не знаю. Мали забрати 2 кулемети.

Зараз НКВД крутиться по Холмщині (спалені села) Василів, Новосілки, Діброва. Це здається томашівська група. Шість автомашин і 20 верхівців. Роблять засідки, перешукують ліси, поля та згарища. Шукають слідів і криївок. Над лісами їздять стала літаки. Віднайшли раз один відділ. Другий раз запримітили почот к-ра "Вовки" II, але наші скоро змінили постої, заки НКВД зробило облаву.

Населення перед виселення частинно втікало на Холмщину, але як там почалася акція большевиків, населення втікло знову назад.

Опір населення перед виселенням майже неможливий, бо забирають на фіри силою. Населення рятується тим, що ховається по селах в криївках, або полях в криївках. Але такі криївки ВП вже знайшло і починають облави. 28.4. ц.р. заповіли, що виселення стримане, бо мають робити облави. Населення найбільше спаніковане в околицях кордону й ворожих баз. Менша частина терену є здецидована рятуватися від виселення, як може. Криївки, які поробило населення на полях, є лише провізоричні, які часто ВП знаходять.

З орг. Людей виїхали: рай. II-го району Т., в I-му районі — куц. пропагандист і куц. СБ-іст і в II рай. цілий актив і з другого — станичний і інформатор СБ і трьох з боївки СБ.

Впали на полі слави: I рай. IV куца Мономах — добрий працівник, старий революціонер. Втікав від ВП. I-го куца, I-го рай. Олесь, боевик-зв'язківець рай. пров. I-го рай. Лев. перший застрілвся в криївці, другий застуканий ВП в полі в с. Безеєві (8 год. ранку). Згинув один вояк I-шої чоти вд. "Вовки" II, новобранець з с. Павловичі. Втік до дому і перед своєю хатою наліз на засідку НКВД.

Впали магазин в Жнятині. Список вишлю зі звітами. Впав магазин з ковбасами і мясом в Угринівському лісі відділу "Вовки" II. В тім було ок. 10 м. мяса. Здається якраз на цей магазин впала бомба з літака, бо частина магазину була висаджена в повітря. Шість бочок забрало НКВД. Може бути ще таке, що магазин був зле замаскований і НКВД висадило його в повітря, але перше більш правдоподібне, бо були б відкопували. Цей магазин магазинував ще в зимі і к[оманди]р вд. Вовки II мав його перемагацинувати, але цього не зробив з браку часу, а тоді, як мав це зробити, робили перешуки лісу большевики і вд. вицофався.

Ліси в терені є винищені так, що дуже мало є "здатних до вжитку". В лісах на захід від шоси крутиться польське населення. Приїзджають з усіх усюдів, аж з-за Гучви по дрова чи матеріял. Найгірше, що тут крім ВП опе-

рує НКВД, які є добрі в організуванні розвідки, сексотів і в пошукуванні за криївками та відділами, а терен є безлісний.

Завважено, що в лісах за Бугом, в околицях Сокаля і Кристинополя, є сконцентрована ЧА і буде в лісах укріплення.

Зараз охорона [виселеного] комісара є НКВД — до 30 в мундурах ВП. Так є у Варяжі і в Забужжі.

Слава Україні!

Героям Слава!

Н[ерв]⁵

*Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on
Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 6, 92.*

(Відпис записки)

[ВИСЕЛЕННЯ ГРУБЕШІВЩИНИ У 1947 РОЦІ]

Слава Україні!

29.7.47.

Друзе Пр[овідник]!¹

Виселення внашому терені ворог вже закінчив. виселили всі села почавши від Грубешова і всіх місточок, скінчивши на селах. виселили волость Грубешів, [...]няни, Крилів, Мірче, Поторжин, Долобичів, Варяж, Хоробрів, Кристинопіль, Белз, Тарношин і Телятин. На початку цього тижня (20.7.) скінчили виселювати волость Кристинопіль. В селах залишилося від 1 до 4 родин, кілька сіл немає нікого, а в кількох селах лишили дещо більше. В селах залишили звичайно деяких поляків, поворотців зі заходу, елемент для нас ворожий. Виселювали українців і поляків, з містечок навіть пеперівців. Між виселеними поляками навіть дуже багато елементу шовіністичного, вороже наставленого до всього українського, а спеціально до нашого визвольного руху, які навіть були дуже активними прислужниками ворога. Виселення в нашому терені почалося 15.6.47.

Тактика ворога: Перед виселеною акцією заквартирувало в терені військо по селах, що кілька кілометрів, в пунктах з добрим стратегічним випадом.² Усі села були віддалені від баз випаду ворога найбільше 2 до 5 км.

⁵ “Нерв” — додатковий псевдонім Євгена Штендери-“Прірви”, вживаний у той час у звітах і кореспонденції. У відписі є лише абрєвіація псевдоніму — літера “Н”.

Примітки підготував Є. Штенедера.

¹ Це лист Євгена Штендери-“Прірви” до Ярослава Старуха-“Стяга” в якому коротко описаний перебіг т. зв. “Акції Вісла” на терені Грубешівського надрайону. Ця операція мала завдання знищити відділи УПА та українське збройне підпілля на цій території й виселити все українське населення на понімецькі землі в західній і північній частині ПНР.

² У Грубешівський надрайон прибула тоді 3 дивізія піхоти (ДП) ВП разом з допоміжними поліційними військами, які вже мали досвід боротьби з відділами УПА й українським збройним підпіллям на інших теренах Закарзоння. До них долучилися всі місцеві поліційні сили ПНР. Для безлісного Грубешівського надрайону це була велика сила противника, яка цілковито заблокувала весь терен.

Це ВП почало переводити облави. Найперше основно перешукували села, де самі квартирували. Обставлювали те село, щоб ніхто не міг зі села вийти й тоді перешукували. Вночі ходили стежі по селі і наслухували. Арештовували звичайно більшу кількість мужчин, перепроваджували допити, розуміється зі страшними побоями селян. В підозрілих хатах та в родин повстанців арештували більшість членів родин, або цілу родину та тортуруючих допитували. Одночасно з тим робили нічні і денні напади на сусідні села, арештували селян і шукали в підозрілих хатах за криївками. Шукали досить добре. Де була всипа, що на тім господарстві є криївка, то звичайно завжди находили. Найбільше шукали по пустих господарствах, де ніхто не мешкав. Також у всипаних селах, де хтось вказав, що там є якийсь “штаб УПА”, чи велике скупчення. Там викидали гній з хлівів, солому зі стоділ, тоді штуркали під стріхою, перекидали дрова, купи соломи, стирти, сніпки, цеглу, і т.д. і шукали за входом до криївок, — це все головню у всипаних селах. В менш всипаних селах перешукували головню пустарі — і всипані господарства. Звертали сильну увагу на сліди, стежки, і т.п. Коли в одному селі зробили перешукування, переходили до другого. Звичайно там знову квартирували кілька днів.

На ліси облави були також стислі. Зразу заблюкували ліси, кватеруючи в селах довкола ліса. Вночі тримали застави навкола ліса, щоби ніхто не втік. Дальше переводили облави по лісі. Спочатку звичайно перешукували поверхню, підшиття, спеціально гущавники, за укриваючимися. Опісля, де були сліди, чи що іншого підозрілого, шукали основно за криївками по секціях. Одна компанія ВП (до 60 вояків), перешукувала в одному дні одну невелику секцію ліса. В лісах знайшли багато криївок. Це переважно такі, при яких були сліди, або були слабо замасковані. Добре замаскованих криївок знайшли дуже мало. Загально беручи, найбільші втрати ми мали лише через всипи заломаних одиниць з вояків УПА, або селян заломаних на тортурах. В деяких випадках через необережність і неувагу наших кадрів.

Коли ворог тою акцією стероризував вже терен, так наші кадри, як і населення, розпочав виселення. Зразу почали виселення від Грубешова, з Холмщини. Виселявали інші війська, не ті, що робили облави. Вивозили людей на зал[ізничу] станцію до Вербкович, а Тарношинську волость — до Белзця.

Постава населення до виселення: Вже перед самим виселенням населення втратило віру, щоб тим разом могло опертись виселенню. Деяка частина населення мимо того була здецидована скриватися і не виїздити. Але страшний терор, який попередив саме виселення, грабежі, побої підозрілих (а хто ж був не підозрілий) заломили цілковито віру в можливість і успішність опору. Коли прийшов вкінці від війська остаточний примус виїзду, населення їхало, хоча ніхто не бажав покидати рідні землі. Але кожний бачив безвихідне положення й неможливість опору. Підчас виселювання бандити з війська польського били ще раз в страшний спосіб “підозрілих”. Населення всього разом не везли, але брали вперед одних до Варяжа (з терену Галичини), других до Вербкович (з терену Холмщини). Там щойно сортува-

ли на менші групи. Сортували при допомозі інформацій заломаних наших симпатиків чи стрільців, та при допомозі місцевих поляків, які знали обставини і людей, або співпрацювали до того часу з УПА й орієнтувались в людях.³ Зразу в деяких селах лишили дещо більше роди[н], а виселення цілковито підлісні і виспані села. — Опісля поправляли ще раз виселення і забирали ті рештки.

Наша боротьба з ворогом підчас виселення. Удар ворога був так сильний і сцентрований та довготривалий, що годі було почати протиакцію. Усе було змушене обмежитись до збереження кадрів. Терор, всипи, знайдені кривки, т.д. спричинили, що багато наших людей лишилось в тому часі "без даху над головою".⁴ Деякі групи були, або ще є в рейді в Польщі.

Зараз ВП в терені дещо менше. Квартирують по селах, в малій кількості (компанії, декуди баталіон). Кватерують тепер в Тудорковичах, Шихторях, Савчині, Варяжі, Перемислові, Довжинові, Хлопятині, Забужжі, Белзі, Кристинополі, та станиці ВОПУ, там де були перед тим і МО. На Холмщині в Грубешові, Тереміні, донедавно були у Василеві Холмському. Ще є також в Лашеві. До сіл, де кватерує ВП спроваджують нових польських поселенців-колоністів зі зброєю. Зараз вони вже є в Угринові, Варяжі, Лешкові, Жнятині, Перемислові, Вербіжі і Хлопятині. Про підгрубешівські села звідомлення ще не мало. По селах роблять тепер засідки, переважно нічню, крутяться ВП і цивільні колоністи в більшості сіл. Засідки роблять на краю сіл, при виході пільних стежок і доріжок, менше на головних дорогах. Рівнож роблять засідки коло хат залишених поодиноких родин. На засідках стараються сидіти тихо, так саме тихо приходити і відходити, що законспірувати свій побут і свою тактику.

Останньо нашими силами розбито колоністів в Угринові, де було ок. 40 озброєних Ормістів, та нагнано колоністів з поворотом у польські терени. Деякі села вже спалено, інші ще залишено з різних мотивів. (Увага: Зле, тим разом треба палити чим скоріше! заввага переп.)⁵

На полі слави впало 24 повстанці. Про декого крім того, ще нема відомостей, але це може бути лиш кількох. Нижче подаю про тих, яким впали після відходу д-га А[нтон]:⁶ 20.6. поляк к-р Давид. В селі Шихторах зайшов

³ Як ми пізніше довідалися, сортування виселенців полягало в тому, щоб на місцях заслання розкинути людей з одного села чи околиці по різних повітах, на якнайширшій території, щоб вони не мали між собою контакту. Не згадано в листі, що підозрілих людей арештовували й висилали до тюрми чи до концтабору в Явожно, дуже часто по кілька осіб з однієї сім'ї.

⁴ Тобто ті повстанці, кривки яких викрив ворог, не мали де дітися. — населення вже не було, ліси в Грубешівщині невеликі, всюди було повно польських вояків.

⁵ Цю "заввагу переписувача" зробила особа, що не зрозуміла місцевої ситуації. Зі спаленням будинків горіло також багато кривок, у яких переховувалися повстанці чи підпільники.

⁶ "Антон" — Юрій Цвіль, працівник Закерзонського КП, що перебував на території 28 Холмського ТВ УПА, а тоді відійшов до Я. Старуха. Проте по дорозі він зупинився в М. Онишкевича—"Ореста" й перебував у його кривці, а восени відійшов з тодішнім к-ром 28 Холмського ТВ "Данилів" Володимиром Солочаком—"Беркутом" у Західну Європу.

вночі на засідку, був ранений в коліно. Досунувся ще до стодоли, де знайшли його ВП. Він вбив ще одного вояка ВП і застрілився. — Од. 30.6. згинув зв'язковий Ір. В часі рейду в Польщі згинув др. Захарчук (Левко). Коло 30.6. згинув звязковий Ір. в селі Жужелі — Гринь. В Долобичівському лісі впав стрілець з вд. Дуди — Чорнота. — Раненого Явора здається забрали ще живим. Підчас облави в ліску Липина, коло Василева, впав Гірняк і Сорока з БСБ. Згинули в криївці наслідком всипи. В Осердові застрілився хворий безнадійно на туберкульозу Юрко з БСБ. Він не міг вже ходити, а коли виїхало село, залишився без опіки. Зловили живим 12 з вдд. УПА, чи теренових працівників. Крім того ще кількох, які колись з нами співпрацювали, хоч останньо не були активні. Заломилися і сипали: стрілець Циган з вд. Дуди і Загуляй з БСБ.

Акція ворога триває далі з повною силою.

(Далі пропускається з конспіративних причин).

Героям Слава!

[Прірва]

Копія машинописного відпису з оригіналу.

Архів видавництва "Літопис УПА", на збереженні в Є. Штендері.

В архіві також існує копія листа від 20.6.46 р. адресована "Друже Нерв" в якому йде мова про потреби кращої організації терену, справи безпеки, справи майна по виселеннях, видавничі справи, справи своєчасного звітування про розмови з поляками та правильність звітування про акцію на Грубешів. Підпис нерозбірливий і більшість документа нечитабельна.

Копія машинопису рукопису. The Peter J. Potichnyj Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine. Ролька 1, 35–36.

Summary

This section pertains to forcible resettlement of the Ukrainians that began in 1944 and ended in "Акція Wisła" in 1947. The first document is the Appeal of the UPA-West to Ukrainians in Zakerzonnia to resist the resettlement, which is dated October 1944. The other 4 documents are reports or notes of explanation by "Nerv" - "Prirva" (Ivhen Shtendera) to "Stiah" (Iaroslav Starukh) on the deportation of Ukrainians in 1947 in his administrative territory.

Переговори УПА-ВіН

[Підляшшя]

ЗВІТ ЗІ СТРІЧІ З АК, ПОВІТ [БІЛА ПІДЛЯСЬКА]¹

**яка відбулася дня 27.Х.1945 р.
недалеко [Хорощинки]**

Щоби нав'язатись з місцевою сіткою чи відділами АК в терені, ми через одного польського священника вислали до АК листа менш-більш такого змісту (відпис цього листа впав з "Пластуном"² і тому не маю цього оригіналу. Лист був вписаний польською мовою на машині):

До Команданта Армії Крайowej на терен Холм, Володава, Біла Підляська.

Спішу повідомити Пана, що відділи Української Повстанчої Армії (УПА) — розпочала свої операції на терені Холм, Володава, Біла Підляська. Наші вищі командування інформують командування Армії Крайової про це і тому думаю, що і Пан отримав відповідні доручення /злеценя/.

В цілі вияснення нашого становища до цього терену, а передовсім в цілі налагодження евентуальної нашої співпраці, пропоную Панові нав'язати зі мною беспосередній зв'язок (контакт). В тій цілі Пан буде ласкавий делегувати своїх людей, з якими міг би я умовитись про нашу стрічу.

Листом цим гварантую безпеку для делегатів Пана з нашої сторони.
Очікую якнайскорішої відповіді і делегатів Пана.

Місце постою
21.9.1945 р.

Командир [довудца]
оперативного відділу УПА
/—/ Крига³

Примітки підготовлені Є. Штендерою.

¹ Армія Крайова (АК) в цей час вже реорганізувалася і прийняла назву Вольносцьць і Незавіслосьць (ВіН). Проте на нижчих щаблях організації багато не змінилося. Залишилася майже та сама організаційна структура, обсаджена тими самим людьми, вживалося попереднє назовництво. Напр., навіть у службовому листуванні вживано далі назву АК. Це практикується і в цьому звіті. Зустріч відбулася на підлісних хуторах між сс. Хорощинка й Тучне.

² "Пластун" ("Мілько") був членом керівництва холмської підпільної округи (заступником "Прірви"). Тоді він проводив інспекцію Підляського надрайону, а також мав уповноваження від команди 28 ТВ УПА "Данилів" вести переговори з АК. Кілька днів після переговорів у Хорощині, "Пластун" і керівник підляського надрайону "Хмара" попали в руки УБП, разом зі звітом про ці переговори.

³ "Крига" — додатковий псевдонім "Пластуна", якого він уживав у контактах з АК.

Ще коли друг “Хмара” і “Пластун” були на [в]олі, ми точно обговорили всі евентуальні питання наших переговорів. Встановили, що на переговори піде нас трьох: (сотен. “Пластун”, “Чавс”) і “Володя”.⁴

Письмова відповідь наспіла щойно 24.10.1946.⁵ Підчас переговорів всі питання ставились і розв’язувались майже точно так, як ми передбачували. На забезпечення взяли ми два рої з відділу і місцеву боївку. На умовленому місці ми зустрінулися о годині 19:30 в хаті серед лісків. З одної сторони були наші забезпечення, а з другої їхні. Коло хати була мішана наша і їхня охорона. На переговори прибуло їх двох і просили, щоби з нашої сторони було також двох найстарших. Нас пішло однак; друг (“Володя”) як “Морозенко”, говорив по-українському; друг “Пластун” як “Крига”, говорив по-польськи.

З їхньої сторони були “Дзірит” і “Пайонк”⁶. Оба говорили по-польськи.

Зміст розмови

Почав “Дзірит”: Вони, поляки, знають і визнають, що ми українці, є великим, молодим і здібним народом. Вони визнають наші права на державну самостійність та політичну незалежність і цілою душею визнають нашу визвольну, головню протимосковську боротьбу.

“Крига”: Ніхто в світі, хто лише керується загально-людськими правами, не відмовить нам права на національну волю. Ми українці витаємо боротьбу всіх поневолених народів і не жалуємо ні сил, ні праці, щоби цю боротьбу об’єднати в спільній революційний фронт проти большевизму. Зложилося [так], що спільним ворогом багатьох поневолених народів в Європі і в Азії є московська імперія. Сьогодні, як над поляками так і над українцями висить змора большевизму. Про [т]е, що діялось в минулому, знають поляки і знаємо ми. Про це зараз немає часу і користи говорити. В кожному разі, в польсько-українські відносини вмішувались раз німці, раз москалі і робили все, щоби ослабити сили обох народів.

“Пайонк”: Передовсім вмішувалися москалі. Навть [т]е, що діялось за німців, було їхньою роботою, хоча нераз виконувалося може німецькими руками. Ідея співпраці й дружнього співжиття, а властиво спільної бороть-

⁴ “Чавс” — бул. Василь Краль з Львівського повіту, командир відділу “Галайда” П. Цей відділ був тоді в рейді на Підляшші (див. щоденник цього рейду в цій книжці). “Володя” — референт СБ Підляського надрайону, а по смерті “Хмари” — керівник цього надрайону.

⁵ Відповіді не було так довго тому, бо команда Біла-Підляського інспекторату ВіН-у наперед консультувалася зі своїми зверхниками — командою Люблинського “обшару” ВіН-у май. Маріаном Голембевським, який був прихильником польсько-української співпраці й головним її ініціатором ще від весни 1945 р. (Дивись: А. В. Szczesniak, W. Z. Szota — Droga do nikad, Варшава, МОН, 1973, ст. 334–335).

⁶ “Дзірит” (“Бурян”, “Загоньчик”) — май. Ян Шагинські-Шатовські — інспектор Біла-Підляського інспекторату ВіН-у май. Владислав Вавдак — шеф розвідки й контррозвідки ВіН у цьому ж інспектораті. (Їхні справжні прізвища й подані тут функції взято з книжки Щесняка і Шоти, ст. 334).

би з Москвою не є нові. В творах Пілсудського вони є ясно виложені. Може замалі сили з наших сторін, може інші причини зложилися на [т]е, що 1920 р. вони не були зреалізовані. Пілсудський мусів [від]ступити з-під Києва...

“Крига”: Природньо, що мусіло дійти до порозуміння, а теж до переговорів між нашими представниками й представниками АК. Ми дістали доручення на місці зв’язатись з АК і дійти до порозуміння, співпраці у всіх питаннях, зв’язаних з цим тереном.

“Дзірит”: Він знає, що вже кілька разів українські представники переговорювали з представниками АК. Діялось це головно на півдні в Ярославщині і Замістчині. Але такі місцеві переговори ще не скрізь відбулися. Зі сторони українців, нпр., переговорювали: “Жир”, “Старик”, “Граб”⁷ та інші (подав ще одно псевдо, якого ми не пригадуємо. Подав також два польські псевда, який також не пригадуємо). Він особисто точно орієнтується у всіх тих переговорах. Його псевдо, як і псевдо п. “Пайнока”, є нашим представником знані. Властиво загального порозуміння ще немає, ще не переговорювали представники УГВР з їх найвищим командуванням (Варшавою). Він дуже жалує, що до цього ще не дійшло. Уважає, що такі переговори повинні відбутися і то якнайскорше. Він особисто є компетентний в пасі аж по Карпати щодо терену і функції к-ра дивізії. В загальних і ширших справах, він готовий подати все зв’язок до відповідних людей. Готовий все зв’язати члена-представника УГВР з найвищим командуванням АК. Перша така евентуальна зустріч з ним — “Дзіритом”, або через нього з іншими людьми, могла б вже відбутися 25-28 листопада. Він просить подати ці побажання до відома до нашої гори.

“Крига”: Ми очевидно можемо передати їх побажання до нашої гори і це зробимо, однак більше зробити в цьому відношенні ми не є компетентні. Не можемо тим більше умовляти про дати, чи щось в тім роді. Ця ж зустріч є перша в цім терені і ми сподіваємось зараз договоритись про нашу співпрацю. З панами ми будемо потребувати зустрітись хиба у виняткових випадках. А сьогодні сподіваємось наладати непосредній зв’язок в низах, де практично будуть розв’язуватися всі теренові справи.

“Дзірит”: Командування не було повідомлене про [т]е, що частини УПА прийдуть в цей терен (як ми писали до них в листі). Тому вони не отримали відповідних доручень. Вони однак знають, що частини такі прибули.

“Богун”: Можливо наші представники не сказали докладно, куди рейдують відділи УПА. Але про частинні рейди відділів УПА на польські терени напевно була мова. Він напевно знає, що на півдні відділи АК рейдували по українських теренах, а відділи УПА по польських.

“Крига”: Їх письмова відповідь на наш лист, яку ми отримали, була без підпису. Вона є в кожному разі для нас документом. Тому просимо підписати в заступництві того, що її надсилав.

⁷ Повинно бути: “Вир”, “Шейк” і “Граб” — псевдоніми української делегації на чолі з полк. Юрієм Лопатинським, яка вела переговори з представниками АК у травні 1945 р. від імені УГВР і ГК УПА. Інформацію про такий склад делегації взято з книжки Щесняка і Шоти, ст. 329.

“Пайонк”: (Підписав. Відповів жартом). Властиво говорячи правду, по яку хо[ле]ру туди прислано. АК хоче спокою в терені і всі свої відділи законспірували (замаліновали), а ми тим часом будемо робити рух.

“Дзірит”: Ще не прийшов час до виступу. Як польських так і наших сил є замало, щоб досягнути ціль. Завелика сила стоїть проти нас. Мусимо, роблячи роботу на місці, трохи оглядатись на захід. А захід напевно виступить, як не по двох, не до п’яти, то до восьми місяців все напевно станеться. Їм є відомим, а мабуть це знаємо також і ми, що сьогодні більшовики невпинно перекидають на захід тяжку зброю. Всюди в окупованих зонах зміцнюють свої гарнізони. Радіо Лондон подало, що й в Польщі мають збільшитися совітські залоги, хоча ціла червона польська преса кількома днями рішучо цьому заперечувала.

І з конференції міністрів закордонних справ не вийшло нічого. Останньою совіти відновили свої домагання щодо Дарданелів. Бо без них, як і без Польщі, совіти обійтися не можуть. Альїанти поведуть так політику, що совіти самі їм виводять війну. Полякам тепер найбільше залежить на підготованні кадрів і це вони роблять. Нам також радять зберігати свої сили, не робити в терені шуму і не стягати облав. Радять нам наші відділи законспірувати, тим більше що надходить зима. В терені вести глибоку конспіраційну, на правду підземну роботу, приготувати ґрунт серед місцевого населення.

“Крига”: Ми прийшли сюди до тих українців, які тут живуть і які ще тут лишилися, щоби їх зорганізувати й включити в противільшовицький фронт. Історія і географічне положення цієї землі зложилося не [т]е, що більшість українського населення на цих теренах з посеред всіх можливих орієнтацій, вибра[л]и орієнтацію на Москву. В наслідок цього сьогодні в багатьох чисто українських селах є озброєні пеперовці, “ресорт” у Володаві складається майже з українців, не бракує їх і в Білій Підляській, в Парчеві, в Холмі і в самому Люблині. Те саме є і з МО. Поляки сьогодні не можуть їх зорганізувати. Ми однак чуємося на силах і маємо святий обов’язок взятися за це діло, бо якби ми цього не зробили, їх зорганізували б більшовики і кинули [б] на [ц]их теренах проти поляків. Це було б ще одною неприємною терниною між обома нашими народами.

Перед українцями на цих теренах, як на всіх теренах, що належать сьогодні до Польщі, є все актуальна справа примусового виселення до СРСР. Коли б переселення робив прав[и]й український уряд, було б все в порядку. Але це роблять сталінські бандити, які мають в тім свої політичні цілі. Українці, які виїжджають звідси, є практично призначені на фізичне знищення. Большевицький уряд не дає їм жодного забезпечення. Протинно, по дорозі їм відбирається це майно, яке везуть звідсіль. Нерідко евакованих не оселяють на Україні, [а] везуть безпосередньо вглиб СРСР на примусові роботи. Навіть із тих, що вже оселились, за їх антисовітську “буржуазну пропаганду” переселяють аж на Сибір. Про долю тих переселенців переповідають чисельні втікачі, які поодинокі, манівцями дісталися назад до своїх сіл. Приблизно місяць тому справа переселення була більш актуаль-

ною. Сьогодні вона дещо притихла, навіть забулася, але уряд може собі пригадати. Тому також нашим завданням на [ц]их теренах є не допустити до виселення українців і навіть зброєю, як це буде потрібне, протиставитись примусовому виселенню.

“Дзірит”: Вони знають дещо про долю переселенців, знають також, що є випадки втечі евакуйованих. Знають вони і це добре знає сьгоднішній червоний уряд, що населення абсолютно не хоче виїжджати. Мимо цього уряд знову приготвується до цієї акції. По волостях роблять списки українців після “кенкарт”. Вневдовзі справа виїзду стане голосною в цілім терені і буде в найвищому степені актуальною. Тому радить він нам до цього якнайінтенсивніше приготвляти населення, організувати місцеві самооборони, або де це не є можливим, приготвувати населення пропагандивно, щоби всі як один у слухний момент заявили, що не хочуть їхати і не поїдуть.

“Крига”: Справами виїзду ми спеціально цікавимося і робимо все, що вважаємо за слушне. Сподіємося, що до виїзду помимо цього не дійде. Наша пропаганда в цьому напрямі невпинно працює, а й втікачі з ССР є нашими гарантами пропагандистами. Населення знає також, що відділи УПА є реальною силою, яка буде боронити його перед евентуальним терором.

“Дзірит”: Запитав, яке наше становище до поляків, і на цих теренах зокрема.

“Крига”: Наш провід вважає і про це не раз писалося в нашій пресі й у найрізномодніших інструкціях, що в сьгоднішній час немає нам найменшого сенсу ворогувати, а тим більше боротися з поляками. Большевики з їх сторони вже кілька разів старалася провокувати таку боротьбу. З цього вони очевидно мали б найбільші користи. Вони затирали б руки з задоволення, якби їм це вдалося. Загострені відносини, які раніше існували та ще й досі існують в деяких теренах, треба старатися на кожному кроці в найменших справах злагіднювати. Із найменших справ, полагоджених у взаїмному порозумінні, пошануванні і щирості, може вирости велика справа дружби і приязні двох народів. Жодні пертрактації не досягнуть цього, чога найширші маси не зрозуміють.

“Пайонк”: Вони, поляки, очікують від нас чину. Чиним ми повинні показати нашу приязнь до поляків і нашу здібність з ними співжити. Не слова, а діла будуть децидувати про [т]е, як дальше будуть розвиватися польсько-українські взаємини. Щоби ми їх не підвели нашими обіцянками про співпрацю, щоби в рішаючий момент не зіставили самих, як це напр., сталося в 1830 і 1861 році. Тоді поляки виступили і даремно кривавились, а наші декабристи не зробили майже нічога. Бо зрештою може знову статися так, що поляки відлучаться і здобудуть волю, а ми надаліше останемося в неволі.

“Дзірит”: В [ц]ьому терені, як зрештою скрізь, вони хотять, щоби був якнайбільший спокій. Тому не повинні ми зачіпати большевиків, не повинні висаджувати потягів і мостів, не псувати зв’язку. Такі акції стягали б на терен большевицькі репресії. Рівнож не належить зачіпати міліції чи ресорту. Вони покищо сидять тихо.

“Крига”: Ми сьогодні ніде не наступаємо, лише боронимося. Отож ані не думаємо рвати совітську лучбу. Але відділи НКВД, ресорту, міліції, які будуть робити на нас облави, засідки, чи як інакше шкодити в терені, будемо бити.

“Дзірит”: Вони бажають, щоби всі наші збройні виступи мали оборонний чи самооборонний характер. А всі інші сили ми повинні спрямувати на уроблення терену, щоби в зимі, в тяжкий час облав, ми мали де скритись. Він уважає, що українці нас скорше зрадять і видадуть большевикам. На польських селах ми можемо бути більш певними і спокійними, навіть в найтрудніших хвилинах. Поляки нас скорше переховають, як українці. Треба лишень, щоби поляки на прикладі наших діл впевнилися, що українські повстанці є їх союзниками. Тому ми не повинні забирати у поляків коней, свиней чи більшої кількості харчів на власну руку, а повинні використовувати сітку АК.

“Богун”: Ми маємо свій досвід і свої методи партизанської боротьби з більшовиками і безумовно на цих теренах будемо їх стосувати. Тягарі нашого тут перебування будемо старатися покладати на українське населення. Однак коли нам прийдеться квартирувати по польських селах, то хіба польське населення буде розуміти, що будемо мусіти прохарчуватися.

“Пайонк”: остаточно обіди чи вечері є найменша дурниця. Куди важнішим є те, щоби через брак порозуміння наші відділи при стрічі з відділами АК не відкривали боїв, а це може трапитися, коли ми внаслідок облав перейдемо в чисто польські терени, ген за Люблин чи за Ленчну, де нас зовсім не сподіваються бачити. Або коли ми будемо входити до села, в яким квартирує відділ АК, може дійти до неприємного випадку.

“Крига”: Як він вважає практично ми могли б розв’язати ці труднощі.

“Пайонк”: Якби наші відділи носили стали однострої, або якісь розпізнавчі знаки, нас АК легко пізнавало б. І тоді висланий наш патруль до села легко би з ними порозумівся, чи то відділом, чи з людьми з сітки.

“Крига”: Цей метод в цім випадку зовсім не надається. Скорше від нас використали б большевики, пускаючи в терен під маркою АК свої провокативні відділи. Вони викривали б людей і зв’язки АК. Коли большевики задувають нас ліквідувати і повисилають свої [частини] на нас, вони напевно вживуть цього способу. Взагалі большевики вживали і вживають більше підступу, провокації, заскочення, як сили. Пани повинні остерігати своїх підвладних перед такими можливостями. Лише собисте знайомство може в таких випадках прислужитися найкраще. Дотепер нам нераз траплялася нагода зв’язатися з їх командантами пляцівок, чи районними, але ми цього не використовували.

“Пайонк”: Отож поки спокій, треба в терені якнайбільш зв’язків поміж поодинокими нашими і їхніми людьми. Вони дуже скоро змінюються і такі особисті знайомства й таких людей можна буде використати в найскрутніший час. Зради зі сторони поляків ми можемо не боятися, аби лише не зраджували українці. Коли лише наш якийсь відділ буде мати замір іти в новий

терен, треба буде перед тим повідомити їхнього районного, щоби АК менш більш знало, кого може стрінати в терені.

“Крига”: Це ми можемо й будемо робити. Потрібно, щоб АК підготовило пропагандивно загал польського населення, щоби коли ми увійдемо в польське село, поляки не робили великий очей і щоби не ставилися до нас, як до УПА, з недовір’ям.

“Дзірит”: Вони помістять в своїх виданнях кілька статей про нас, про польсько-українські відносини і про перспективи розвитку тих відносин. Хоча треба бути обережним, щоби [з] цього ворог не довідався про наші заміри.

“Крига”: Хиба найважливішою точкою нашої співпраці є справа розвідки. Взаємне інформування себе про ворожі рухи в терені, про передбачувані його заміри значно доповнить розвідку обох сторін, а тим самим значно полегшить перебування в терені.

“Дзірит”: Районові АК отримають доручення інформувати нас через встановлені пункти зв’язку про сподівані облави, наскоки, чи взагалі небезпеки в терені. Це саме маємо робити ми.

“Пайонк”: В справі розвідки їхні і наші проводи повинні перевести спеціальні переговори. АК мусить знати, що діється в Росії, на Великій Україні, недалеко за Бугом, чи в Галичні. В тій цілі їм прийдеться вневдовзі вислати стежі за Буг і вони сподіваються використати в цім відношенні наші зв’язки. “Як співпраця, то співпраця”. Беремося до діла не на жарти. Не на жарти вони понесли стільки втрат, але ми на них готові.

“Крига”: Ми також не для забави проляли стрільки крові, а й сьогодні її ще проливаємо.

“Пайонк”: (жартом) Зрештою розвідка це є пес. Чи нам буде подобатися чи ні, їх розвідчики будуть йти в наші терени і робити потрібну роботу. Він просить прийняти листу рубрик і запитань, що до інформації про ССР і переслати до нашої. Він просить, що наша гора дала відповідь на неї, зрештою після своєї вподоби деякі запитання можуть нам не подобатися, тоді хай вони лишать без відповіді. Якщо ці інформації буде мати АК, буде мати їх Лондон і Нью Йорк. А на них нам також треба оглядатися.

“Крига”: Їх листу можемо очевидно взяти і перешлемо їх до нашої гори. Однак лише стільки в[с]юго. Який із неї наша гора зробить ужиток, не знаємо. Евентуальна відповідь може прийти не конче на встановлений зв’язок.

“Дзірит”: Справу безпеки в терені можемо розв’язати в цей спосіб, що всі справи поляків вони будуть полагоджувати самі, а українців вони будуть передавати нам, і противно. Це, очевидно, що до цього терен. Бо, українців, що живуть у Варшаві чи Кракові і є шпигунами НКВД, вони самі будуть стріляти.

“Пайонк”: Зрештою такі випадки з українцями в Варшаві, це рідкість. Там куди більше стріляють своїх собачих синів.

“Богун”: В справі українців у глибині Польщі ми не є компетентні і про таке не будемо договорюватися. Лише про українців і поляків, що живуть

на цих теренах договоримося так власне, як пропонує п. "Дзірит". Зрештою цілком так само ця справа є розв'язана в інших теренах, де співпраця між нами, а АК є давнішою.

"Крига": В інших теренах, де вже наладнаний діловий зв'язок між нами а АК, місцеві проводи ведуть обмін літератури, яку отримають згори, або яку видають у себе. Тому добре було б, щоби і тут це мало місце. Це нам улегшить пізнати себе взаємно і буде [інформу]вати в основних напрямках підпільного життя обох сторін.

"Дзірит": Будуть нам присилати по 50 прим. видань.

"Крига": Ми однак хочемо їх попередити, що внаслідок дуже великої віддалі нас від нашого центру (адже ж ми знаходимося на найдальшому клині наших земель), ми не зможемо ї[м] давати багато. Зрештою і [т]е, що прибуде до нас, прибуде з великим опізненням. Наш зв'язок з горою не уможливило покищо перенесення більшої кількості пошти. Але помимо всього, кілька примірників "Ідеї і чину" [чи] "За Українську Державу", все знайдеться.

"Дзірит": Просив прислати також і залеглі числа. Зараз після нашої загальної розмови побалакають собі районіві. Вони вивіснюють зі собою деякі справи, зв'язані з тим тереном, і устелять собі перші пункти зв'язку, на які прийде також і їхня література. Через цей пункт можна буде також сконтактуватись з ним ("Дзіритом") і одержати зв'язок для інших районів і до інших клітин АК.

"Морозенко": Пана "Пайонка" напевно цікавить все з точки зору розвідки. Так і видно, що він в ній працює. Треба розрізняти НКВД і НКГБ. Сьогодні політичні справи шпигунств веде виключно НКГБ. Воно створилося в 1941 р., складається виключно з офіцерів. Натомість НКВД веде менші політичні справи, охороняє кордони ССРСР, до чого має спеціальні війська. Виконує також різні скоки економічного характеру, доручені урядом.

На цьому розмову закінчено о год. 23.10. Друг "Володя"⁸ в заступництві умовив зв'язок з районним АК.

В часі розмови п. "Дзірит" запропонував нам услуги їх "комуркі легалізаційней". Вони можуть за кожним разом дуже швидко виробити потрібні документи на всі міста Польщі. Треба лише подати знімки. Вони можуть також подати більшу кількість польських кеннкарт для українського населення, яке сьогодні має українські кеннкарти і їм грозить виїзд. Ми подякували за їх готовність тим допомогти нам і обіцяли скористати, якщо буде потрібно, з цих услуг.

Постій, 31.X.1945 р.

Слава Україні.
Зготовив: (Володя)

Копія машинописного оригіналу (або його відпису). Архів ЗП УГВР, Ш8-14.

⁸ Мова про вищезгадуваного "Володю" ("Морозенка") — див. прим. 4, — що в тому часі перебрав керівництво Підляського надрайону й написав цей звіт. (Лист до "Пайонка")

[ВО “Сян”
28 Холмський ТВ УПА “Данилів”]

ПРОТОКОЛ ЗІ ЗУСТРІЧІ З ПРЕДСТАВНИКАМИ АК, дня 6.XII.1945 р. в год. 12:30 вночі

Зустріч тягнулася до 3 годин. Представники були з Т[омашів-Любельського повіту]¹.

“Х”² — високий, блондин, говірливий, інтелегентний, около 30 літ (правдоподібно учитель).

Зустріч мала відбутися дня 5.XII.45 р. о год. 19-ій в У[...]³. Коли я там прибув, застав зв'язкового, який завіз мене до У[...]. В [У...] я довідався, що нікого нема і ми з д. “Косарем”⁴ поїхали до О[...]. Там довідалися, що було двох представників, які відійшли до У... Зв'язковий з О[...] забрав наші коні й поїхав до У[...]та о год. 12:20 6.12.45 р. прибули представники. Почувши, що їде фіра, усі присутні опустили помешкання. Ввійшло двох чоловіків. “Х.” попереду — подав мені руку та вимовив якесь назвисько. Це саме зробив і “З.”, “Х.” був у чорному плащі, якого не скидав. Правдоподібно мав під ним зброю. “З.” був у куртці, яку скинув. Убрані були добре, добре презентувалися. Я попросив за дві години. По повороті до кімнати, я зауважив, що вони дуже поденервовані. Я хотів відразу приступити до переговорів, але “Х” попросив, щоб вони трохи відпочили. Я спішився, тому що шеф “безпеценьства” з Томашева, об. Драбінські, заповів приїзд на ці терени.

Я спитався, чи вони розуміють українську мову. Вони відповіли, що не все. Я згодився їм вяснити нерозумілі слова по-польськи. Але потім я довідався, що вони навіть добре говорять по-українськи, переважно “З.”. Щоб говорити, я запропонував, що будемо говорити на довільні теми. І спитав, як представляється політична ситуація в світі.

“Х”: Англіїці та американці пригтовляються до війни з совітами, але як завжди, роблять це у великій таємниці й звичайно несподівано для світа виявляють тоді, коли треба буде.

Примітки підготовлені Є. Штендерою.

¹ У машинописі звіту це місце замазане, а також назви інших місцевостей, по яких їздив наш делегат Теодор Герасим'як (“Дунайський”, “Равіч”) з Варешина Грубешівського повіту, шукаючи за польськими делегатами. Мені залишилося в пам'яті, що на цю зустріч їздив Т. Герасим'як сам від імені 28 холмського ТВ УПА “Данилів” (Є. Ш.). З польського боку були представники керівництва ВіН-у у Томашівському повіті.

² Літерами “Х” і “З” Т. Герасим'як назвав польських представників. Додаткових даних про них немає.

³ Згідно з моєю пам'ятю зустріч відбулася в м. Угнові, або на фільварку біля Угнова (мабуть — Улика або Олика). В цьому фільварку була гуральня, через працівника якої навіязано контакт з ВіН-ом. Організатори зустрічі не домовилися точно про час та місце зустрічі й через це делегати “шукали” одні за другими.

⁴ “Косар” — станичний або куцевий зі с. Ульгівок, який, як це випливає зі звіту, допомагав Т. Герасим'якові заїхати на місце зустрічі.

Я: А як представляється ситуація в Європі?

“Х.”: На Угорщині відбулися вибори — де побідили дрібні рільники, а комуністи провалилися, помимо зі сторони большевиків. У Франції комуністи не виграли, тому що проти них виступили солідарно соціялісти та католики. Де Голь знова прийшов до влади. Політика Де Голя супроти Польщі є розбіжна, Де Голь признав польський уряд ПКВН-у, вислав до Польщі свого представника, а рівночасно визнає польський уряд в Лондоні. Потім “Х.” оповів, що в Ірані є революція і революціоністи йдуть на Тегеран, що це є робота большевиків, а в Азербайджані було голосування. Азербайджанці виявили волю виступити з союзу ССРСР, але Москва на це не погодилася. В цій справі Англія та Америка вислали ноти до московського уряду, щоб Москва вволила волю азербайджанців. Натомість вірменці, які є під Туреччиною, заявили, що вони волять турецьку неволю, як московську свободу.

Я: А яка є політична ситуація в поневолених народів большевиками?

“Х.”: Багато за це не знаю, лише представив вибори до парламенту в Угорщині.

Я: А чи чули ви про союз поневолених народів?

“Х.”: Ні.

Я: Чи польські революційні групи вступили до союзу поневолених народів і чи хоч солідаризуються з ними?

“Х.”: Не можу нічого про це сказати, бо не знаю. Запитаюся у своєї верхівки.

Я: Як представоється політична ситуація в Польщі?

“Х.”: В Польщі є при уряді поплечники Москви, Берут — жид, який перед тим називався Беньковскі, в 1927 р. висланий до ССРСР за комуністичну діяльність. Потім [він] знова вернув під другим назвиськом, а дальше працював проти Польщі. Осубка-Моравскі рівнож з жидів. Так само в ни[жч]их клітинах адміністраційних є жиди, українці, росіяни. Українці — переважно на Холмщині (в “ресорті безпеченьства”). Свого часу поляки дуже цим були пригноблені, але тепер вже пройшло. І хоча дальше цей стан, але вже дальше менш загрожений. Прихильників Москви по цей бік Висли є більше в урядах, бо на це зложилися такі обставини, що фронт довго стояв над Вислою і большевики мали час зайнятися цими польськими землями. Більша участь жидів і українців в урядах та й комунізуючих поляків. За Вислою є краще, бо там менше є комуністів в урядах.

[Я: Як] представляється військо і генерали в Польщі?

“Х.”: Генерал Роля Жимерські був військовим, але не солідним чоловіком. Тому його з війська усунули. Солідаризував з Сікорским, по якого смерти щойно зачав працювати. Ще до 1943 р. був на удержанні своєї дружини, яка мала sklep чи була в нім[ецькому уряді у Варшаві]. Досить бідно жив. Від 1943 року зачав добре жити, добре збиратися та мати гроші, які здається походили з СРСР. У війську є старші офіцери москалі, або партійні українці, а стрільці й підофіцери москалі, або партійні українці, а стрільці й підофіцери не завжди є будуучий елемент, переважно пролетаріят і ферна-

лі — тому й так зле поступають з населенням, хоч між ними є й аковці, які не можуть багато зробити, бо є в меншості.

Я: Чи то правда, що большевизується польська школа — викидається релігія?

“Х.”: Ні, це неправда, бо хоч і були голоси деяких учителів проти релігії в школі (“З.” — жидів), але більшість учительства виступила про цього, так що більше цієї справи на з’їздах не порушувано (напр., учительський з’їзд у Люблині). Так само програма навчання не відбігає багато від програми з перед першого вересня 1945 р. Не змінився і устрій шкільництва, бо хоча хотіли шкільні чинники завести організацію шкільництва на зразок большевицький, однак не вдалося.

Я: А чи учителі далі є чинником, який є під впливами большевиків? Маю на думці процес, [З’ясований у] 25 ч. “Пломка”.

Оба представники дуже енергійно цьому заперечили. Заявили, що це була інтрига УКЦ, і що учительство завсіди було патріотичне й що у визвольних змаганнях був і є великий процент учителів.

Я: А як представляється високе шкільництво? Чи є під впливом большевизації?

“Х.”: Ні, студенти є майже всі проти сучасного устрою в Польщі, так само й усі професори. Було кілька, які пішли по лінії нового уряду, але ці відійшли до дипломатичної служби (ректор Раабе і інші).

Я: А [як] робітничі, селянські й трудящі інтелігентські верстви ставляться до сучасного уряду?

“Х.”: Робітники більше йдуть за урядом, але в меншості, бо більшість є проти. Селянство є в опозиції.

Я: Чому ж в опозиції, коли дістало приділ поміщицької землі?

“Х.”: Коцьява господарка сучасного уряду до цього довела, бо контингент є великий, а за нього мало платять — 27 зол. за жито, 37 зол. за пшеницю, а літра премійованої горілки коштує 100 зол. І так з податками і іншими речами. Інтелігент є теж проти уряду, бо знає до чого це все веде.

Я: А як є справа з радянсько-польською приязню?

“Х.”: Є певні люди, які підтримують цю приязнь, але загал проти. Нещодавно у Кракові висаджено пам’ятник російського солдата, “визволителя Польщі”.

“З.”: А в Ченстохові дали в руки солдатів (на пам’ятникові) пляшку горілки, а на другу насадили багато різного краму із відповідним написом (сєнс напису: “Ми тобі заплатили за визволення, можеш відійти”). В багатьох містах, де на ринках були гроби совітських героїв, хтось вночі ці гроби зрівняв зі землею.

Я: Як представляється господарка в Польщі?

“Х.”: Зле. Треба сподіватися, що прийде девальюація золотого, бо вже друкують 5-тисячні банкноти. Є знижена ціна — робітник і інтелігент бідуює. Большевики вивозять денно 50 тис. тон вугілля до Росії, а в Польщі нема чим опалювати льокомотив.

Я: Як горожани з Польщі сприймають сучасну пресу, яка є большевицькою агіткою?

“Х.”: Пресу, яку видає уряд, громадяни майже не читають.

“З.”: Я був в Катовицях і хотів купити [якесь число газети], то продавець [до]дав [теж] іншу. Коли “З.” не хотів її купувати, тоді продавець сказав, що не може продати йому одної газети, бо ніхто не купує цієї другої. І так є у всіх містах.

“Х.”: Натомість уряд засипає цими газетами всі уряди, а найбільше громадські, бо господарі радо скурюють їх. Натомість тепер виходить у Кракові “Тигоднік повсехни” — тижневик — ПСЛ (Польського Строніцтва Людовего), де працюють навіть академіки й де поміщується статті проти статей в проурядовій пресі, а навіть проти деяких законів (напр., проти шлюбного права). До цього виходить в Ченстохові клерикальний часопис “Недзеля”, яка є рівнож редагована в дусі опозиційнім проти проурядової преси. Обі ці газети є дуже популярні поміж всіма шарами польського населення.

Я: Коли прийде до виборів в Польщі?

“Х.”: Хиба аж восени 1946 р., вже в “одроззонеі Польсцє”, бо уряд боїться тепер виборів, бо знає, що програє, бо 90% населення буде голосувати за АК. Навіть об. Гомулка, секретар ППР, офіційно заявив, що опозиція при виборах мала би 80%. Тому правдоподібно вибори будуть відложені з цією думкою, що чейже уряд має різні засоби [матеріальні] і можливості й що за довгий час своєю політикою приверне до себе громадян.

Я: А яка є сучасна політика АК? Чому АК не проявило та не проявляє виразної політики супроти совітів і большевицько-польського уряду?

“Х.”: АК не виступало й ще активно не виступає проти совітів і совітизації Польщі, бо була думка, що уряд Польщі перейде дорогою еволюції в руки АК. Тому й повернули з-за границі — Вітос, Кернік, Станьчик, Грабські, Міколайчик і інші та ввійшли до уряду, а до нижчих урядів також пішли люди з АК і тою дорогою хотіли заволодіти Польщею. Але це не дало жадних результатів, бо про це свідчать великі арешти серед АК.

“З.”: В одній Варшаві сидить 40 тис. ув’язнених.

“Х.”: Но, може стільки ні, але по всій Польщі є великі арешти. Поляків вивозиться на Сибір. Большевицьке військо вправді трохи вицофалося з Польщі, але ще є НКВД. Хоч [воно] само не діє, але є “руководителями” [секретними] в слідствах та в’язницях і все робиться під їх диктат. Це все бачить громадянин в Польщі й питається, де є та демократична незалежна Польща. Так створюється опозиція. АК змінило своє становище супроти еволюційної політики, а підготовляє революцію і чекає на весну. Тепер не виступає, бо боїться репресій, хоча знає, що УПА діє активно, але вони ще чекають.

Я: А чи верхівка АК вже зв’язалася з верхівками інших народів і угнідила спосіб поступовання та боротьби супроти большевиків?

“Х.”: Не знаємо. Спитаємо вгорі. На другий раз скажемо.

Я: Чи це правда, що польський уряд ПКВН-у просив маршала Рокосовського про поміч проти опозиційних банд?

“Х.”: Так, були такі чутки. Але до цього часу [це] ще не впроваджене в життя.

(Я приготував ще багато питань відносно політики АК — або сподівання інтервенції ПКВН-у та АК супроти сусідів — українців, білорусинів, литовців, чехів та німців і інше, але не було часу й я мусів перейти до інших [с]прав). Я подякував за цінні інформації та приступив до обговорення політики українських націоналістів. Я розвинув думку союзу кавказьких, балтійських, білоруського, українського, польського, а може і чеського народів проти московського та німецького імперіялізму, заторкнув історію України та Польщі і взаємні відносини між тими двома народами, політику Польщі і Москви супроти України, на якій виграла лише Росія (від Андрусівської угоди до Кримської конференції), натякнув, що теперішня ситуація в Польщі є аналогічна до часів останнього короля Станіслава Понятовського — втручання Росії у внутрішні справи Польщі, поступовання амбасадора — посла Репніна та Штакельберга; потім Польща по 1815 р. (по Віденським конгресі) — допровадження Польщі до цього, що навіть назву її Росія перемінила на “Привіслянський край”. Так само діється і тепер, але в дуже скорім темпі. Легенко я доторкнув справи старої польської політики на засадах політики районів та звів до цього, що Польща повинна погодитися на те, що вона мала держава й повинна йти за малими державами в союзі, коли не хоче знова впасти жертвою німецького, або московського імперіялізмів.

Оба представники на це погодилися. Потім я розвинув наші кличі “Воля народам і людині”. Далше я представив нашу визвольну боротьбу з большевиками від 1918 року дотепер. Останньо в нашій зовнішній політиці є намагання створити бльок поневолених народів та узгіднити спільне поступовання проти большевиків і закликав поляків, щоб і вони пішли слідами, а не діяли на свою власну руку і не дали одуритися большевикам. Бо це вже ми перейшли — була совітська Україна зі своїм урядом, зі своїм прем'єром, зі своїми школами. Нам дозволено разом з росіянами виступати на міжнародних конференціях, підписувати договори 21.3.1921 р. в Ризі і т.п., а потім прийшла велика м[а]ртирологія укр[аїнського] народу, яка тягнеться дотепер. Це саме чекає і польський нарід, але приспішеним темпом. З'ясував я їм і добросусідські взаємини на підставі плятформи УГВР та відношення до національних меншин, які будують в нашій державі.

“Х.”: А як бореться український народ далше на схід під большевиками?

Я: В Галичині, Волині та на всіх українських землях діє УПА та організація.

“Х.”: А як населення відноситься до визвольних змагань?

Я: Населення на всіх землях України активно попирає боротьбу проти окупантів.

“Х.”: А чи нема вісток, чи совіти пригтовляються до війни з альянтами?

Я: Тепер не знаю, але в осені явно говорено про неминучість війни з “капіталістическою” Англією і Америкою. Тепер лише є знаки, що совіти ду-

мають про війну, бо майже весь державний бюджет іде на військові цілі й удержується велика армія.

“Х.”: А чи відомо вам, чи діють переселенчі комісії в УССР, які мають переселити поляків?

Я: Такі комісії є, бо навіть українці Холмщини і інших українських земель під Польщею, які виїхали до УРСР, користають з побуту комісії і записуються назад на свої землі.

“Х.”: Чи чули, як живеться полякам в УССР?

Я: Чув я, що у Львові були арештування між поляками, які не хочуть записуватися на виїзд. При тім спімнув я про релігійну нетолеранцію большевиків в Галичині, арешти серед вищого і нижчого духовенства грекокатолицького та насад[ж]ування урядового православ'я — політика Евлогія та графа Бобрінського і князя Львова супроти галичан з року 1914-1915.

(Тому що зістало ще пів години часу, ми приступили до обговорення теренових справ).

Я: Чому чинники АК не дуже активно виступають в боротьбі супроти людей в “безпеченьстві” та в інших урядах, війську і між цивільним населенням, які діють на шкоду й українського і польського народу (комуністи та донощики большевицькі).

“Х.”: Ми ділаємо! Ось в цій цілі ми вдарили на Томашів Люб[ельський] та випустили польських і українських в'язнів та зліквідували багато людей, які і нам і вам шкодили. Зістався шеф “безпеченьства” Драбінські, якого за всяку ціну треба унешкідливити й то так ви, як і ми, маємо до цього стреміти. Крім цього, є ще кілька таких людей — справді українців, але які діють на нашу й вашу шкоду.

Я: А чому ви не унешкідливили Худзика та Муху в Белзі, які псують взаємовідносини поміж українцями та поляками?

“З.”: Я там був і довідався, що Худзик і Муха не є такі небезпечні — хоча їх перенесеться де інде. А треба усунути секретара ППР Струсінського-Рибак.

Я: Хто відповідає за бандитські напади польського населення на українців в прикордонній полосі? Ми не є противниками, щоб польське цивільне населення замешкувало в сусідстві українців, але польське населення повинно коректно вести себе супроти українців, а не так, як дотепер. Польське населення лише займається донощицтвом на українців, або само грабує українців на власну руку (прим., поляки з Годованець — грабують селян в Динисках і Річиці Томашівського повіту, або зі Старого Села, Ликошина, Тишовець з Грубешівського повіту), або з МО — як в Варяжі, Потуржині, Кристинополі та Белзі. Тому АК повинно вплинути на цивільне населення, щоб цього не було. Винних покарати і в цій цілі нав'язати з нашою безпекою контакт, що спільно поборювати і бандитизм і донощицтво — сексотство, “стрибків” та “ресорт безпеки” і шкідливих осібняків з адміністрації. Дальше повинен бути установлений пункт, де б наші чинники безпеки з польськими чинниками безпеки сходилися та

вмінювали [інформації про] підозрілих типів та виявляли певні неясні справи. Потім я представив жакливі відносини в тюрмах, переважно в Грубешеві та Холмі, де навіть аковці знущаються над українцями. (В цім моменті оба представники заперечили щодо участі АК в знуцанні) і попросив я, щоб організація АК вплинула на поправу тих відносин. Дальше я представив грабунки й вбивства наших робітників, які повертають з Німеччини, переважно в Грубешеві і Томашеві і рівнож просив вглянути і змінити цей стан. Представив можливості повороту українців з УССР і щоб рівнож поляки добре ставилися до них.

“З.”: Повідомив, що на терен Томашівщини вернуло до 200 осіб з УССР, переважно чоловіки без родин, з яких багато хто хоче йти до “ресорту безпеки” і діяти на шкоду поляків та запитав, як з ними поступити.

Я: Треба добре справу пересл[і]дити, а щойно тоді винних карати. (Ці всі справи представники записали і погодилися вплинути на зміну тих відносин). Я дальше запитався, чому до цього часу АК не виступило активно, а хоч би пропагандивно до переселення українців, або взагалі, що не зайняло супроти цього жадної постави.

Представники нічого не могли відповісти, хоча заявили, що АК є противне виселенню, а потім додали, що вони бояться репресій зі сторони большевиків, коли б явно виступили. Тоді я їм представив, що це є большевицька політика, щоб польський та український народ ще більше роз’єднати — до цього, щоб перервати нам контакт між собою. Дальше АК повинно не допускати до переселення, хоча б в ім’я того, що вона боронить позиції політики з перед 1.9.1946 р., а позволивши на переселення, воно уґрунтовує заграничну та внутрішню політику ПКВН, тоді коли АК повинна на кожному кроці шкодити цій політиці. П я заявив, що наше становище є таке, щоб АК повела агітацію проти виселення поміж ВП, міліцією, адміністрацією та цивільним населенням. Представники це записали собі. Між іншим я згадав, що ми виготовили отвертий лист до всього культурного світу, як протест супроти виселення і взагалі поступовання большевиків і поляків супроти українців поза лінією Керзона. Згадав я про летючки до ВП. Дальше я просив, щоб АК вплинуло на повітові адміністраційні чинники, щоб придержувалися демократичного чинника при волосних та сільських виборах війтів та солтисів. Потім представив я їм можливість заіснування такої ситуації, що наші відділи будуть змушені перейти на терен замешкалий поляками, а тоді АК повинно нам прийти з поміччю, помістити ранених та хворих на своїм терені й безпечних місцях. На кінець я запропонував, щоб ми вимінювали часописи та свої видання, твори, зброю, одержу (за збіжжя і товщ).

Потім, що добре було б, щоб зустрінулись якнайскорше, а може й наша верхівка. Все це представники записали й визначили зустріч біля 1.1.1946 р. Дальше визначили зустріч з представниками з Грубешова на 14.12.1945 р., або 16.12.1945 р. на 14 год. в Л...

Я ще не згадав про лінію демаркаційну, щоб без перешкод діяла АК та УПА. Вони все це записали і сказали, що при другій зустрічі дадуть на це

все відповідь. Ще раз просили, щоб усунути Драбінського та товаришів і Струсінського та на цім розмова скінчилася.

На закінчення ми скромно повечеряли і о год. 3:30 вони пішли до У[гнова] пішки, а ми відїхали до Р[ічиці].⁵

[Дунайський]⁶

Копія машинописного відпису оригіналу. Архів ЗП УГВР, III-і.

ПРОТОКОЛ зустрічі з представниками “ВІН” дня 18.V.1946

На [зу]стрічі з нашої сторони були: “Равіч”, “Явір”, “Хмарний”¹.

Присутні з польської сторони: п. “Остоя” — політ[ичний] реф[ерент] з Центру, з Варш[ави]²; п. “Азія” — окружний інспектор³; кап. “Вирва” — повітовий комендант⁴; 4 офіцери “ВІН”; 1 представник з пов[ітового] проводу пов. Х[олм]; 2 представники з Т[омашівського] пов[іту]; 1 секретар і 1 поручник — командир охороняючого відділу.

Делегацію “ВІН” охороняв в[ідділ] в числі 100 люда.

Нашу делегацію охоронив п[ідв[і]дділ] в силі 20 люда.

Конференція почалася о год. 10-тій і тривала до год. 20-ої, з одногодинного перервою [обід].

Порядок нарад:

1. Світова політична ситуація — п. “Ост[оя]”.

⁵ Це тільки мій здогад, що літера “У” — це Угнів, а літера “Р” — це с. Річиця.

⁶ Звіт немає підпису, проте в мене не має сумніву, що це звіт “Дунайського” — Теодора Гарасим’яка.

Примітки підготовлені Є. Штендерою.

¹ “Равіч” (“Дунайський”) — Теодор Герасим’як — був головою української делегації. Вона прибула від імені 28 Холмського ТВ УПА “Данилів”. “Явір” (“Певний”) — керівник підпільного видавництва на Холмщині “Інформативні вісті” — був заступником голови делегації. Про “Певного” тільки відомо, що він був сином придніпрянських емігрантів (старшин армії УНР), студентом, та що він був старшиною у Волинському курені УПА під командою “Острівського”, захворів на туберкульозу й залишився в Грубешівщині лікувати цю недугу. “Хмурий” (“Левко”) — Володимир Баталя зі Снятинської Волиці Томашівського повіту, працівник надрайонового СБ — був членом делегації.

² “Остоя” — за даними Шоти і Щесняка — був шефом пропагандивного відділу команди Люблинського обшару (воєвідства) ВІН-у. (Тут і в примітках 3 і 4 подані справжні прізвища й функції польських старшин ВІН-у за книжкою Шоти і Щесняка Дрога до н[і]кад, стор. 340).

³ “Азія” — Юзеф Домбровскі — командант Грубешівського обводу (повіту) ВІН-у.

⁴ “Вирва” — кап. Станіслав Ксьонжек — командант Заміського інспекторату (округи) ВІН-у. Скоріше він був командантом ВІН-у на Томашівський повіт і брав участь у переговорах з УПА в Любачівському повіті.

2. Ідея фронту поневолених народів і польсько-української співпраці — д. “Равіч”.

3. Ідея польсько-української співпраці — п. “Ост[оя]”.

4. Військові справи.

5. Територіяльні взаємовідносини від Володави до Білгорая.

6. Господарчі справи.

7. Закінчення

Представник “ВІН” п. “Остоя” пропонував вести відправу два дні, однак брак харчів для їхнього відділу був причиною скорочення її до одного дня.

Перед год. 10-тою до нас прийшов відділ “ВІН” в числі 8 люда зі запитом, чи ми готові до конференції.

Провідник нашої делегації “Равіч” сказав, що готові. Тоді ком[андант] польської групи вислав 2-х стрільців по польську делегацію. За кілька хвилин появилася чисельна польська делегація, в супроводі більшого відділу убраного в польські уніформи. На чолі йшло 2-х стрільців, за ними двійками делегати, за делегатами двійками — решта охорони. Привитавшись з нашими та перекинувшись кількома куртуазійними словами — приступлено до конференції. Конференція відбулася в лісі.

[...]

Ад. 1. Згідно з порядком нарад, п. “Ос[тоя]” реферував пол[ітичну] ситуацію у світі. На початку підкреслив значення II світової війни для поневолених народів, в тім числі й для України. “Советської України ми не знаємо, бо знаємо дійсне обличчя СРСР”. Далше пролеґент доводить потребу польсько-української співпраці. Твердить, що влада польського підпільного руху від початку робила все, щоб наступило зближення до українського підпілля, що немає основніших різниць, які б могли щодо польсько-українських відносин і запевнюємо чистість цієї ідеї. Бажаємо вільних обох наших народів у вільних державах.

II. “Ос[тоя]” вважає, що світ поділився на два ворожі табори, один табор демократичний, другий терору й насилля. “Виринає питання: чи є можлива співпраця, або існування побіч себе [ц]их двох таборів? Ні! Один з них призначений на загибель, а впасти мусить світ безправ’я! Демократія — це наша ідея, за яку ми ідемо на смерть, не тому, що демократія має виграти, але тому, що боремося за правду.”

“Які ж наші дипломатичні орієнтації?”

“Ми стоїмо за правдивою англо-американською демократією, яка біля себе скупчує ряд менших держав, які радо йдуть на співпрацю, як рівний з рівним. З другої сторони є Советський Союз — тюрма народів. Поневолені народи не мають примітивних людських прав. Самі большевики говорять, що поневолюють 70 різних народів”.

“Наш клич — Вольность обивателя і незалежность [незавіслосьць] паньства! Україна одна з тих народів, що не має ні одного, ні другого. Україна, це велика країна, гноблена большевиками, яка створила скристалізовану ідею і сміло змагає до визволення. Білорусь того не виказала”.

Світ, по думці прелегента, упорядкує “Атлантийська Карта — чудове діло Рузвельта”. Атлантийська Карта повинна бути євангелією всіх політичних починань.

На останній конференції в Ялті та наступних, відступили від засад Атлантийської Карти, але тепер помічається тенденцію її даліше реалізувати. Доказом цього може бути промова Черчіля. По словам ц[ієї] промови орієнтуємося, що до боротьби двох таборів є змобілізовані всі сили світа. Черчіль своєю промовою підготував світову опінію морально й мобілізуючо для майбутніх світових подій. Також провадиться мобілізація матеріальних спроможностей, але покищо більш тайна, але її вже видно. В США переводиться загальний військовий перевишкіл, хоча вже рік по війні. Це значить, що там уважають, що для реалізування своїх ідей треба буде конечно вжити сили. В промові Сталіна про 25-літній плян праці, говорить, що в тім часі воєнна промисловість дійде до “вищого” рівня. Це свідчить, що співпраця по II світовій війні починається підготовкою до війни. Тому також “Комінтерн” продовжує свою працю, хоча офіційно був розв’язаний. На інтенсивнішу працю в Польщі вів “Комінтерн” на українських землях і через те в Польщі. Опісля ці землі влучено до решти советського кольосу. Те саме зі Закарпаттям.

“Що представляє собою тепер Росія й Сталін у світі?”

Це питання прелегент з’ясує так: Росія старалася створити такі умовини політики на міжнародній арені, щоби можна було довільно лаявувати і завжди правно себе оправдати. Тому введення представників України, Білорусії й Польщі в ООН. Має теж значіння пропагандивне, бо большевики цим доказують, що ці держави є незалежні.

“Облуда мусить зникнути. Ми стоїмо на боці боротьби за демократичний порядок у світі!”

Боротьбу двох бльоків ми вже бачимо за столом установи ООН. Там виявилось, що большевицькі представники не представляють волі поодиноких народів, а виконують безоглядно волю Сталіна.

Представники демократичних держав не є “пйонками” Англії, ані Америки, а виступають в ООН, як представники вільних держав в обороні засад демократії і прав своїх, чи інших народів, чого доказом є світлий виступ Куби в ООН. Малі народи не бояться співпраці з демократичними країнами, бо знають, що ці пошанують їхні права. США це найбільша демократична країна світу, з якої беруть засади демократії (англо-американську демократію промовець сильно ідеалізує — прим. протокол.). ООН — це твір Англії й Америки, це досвідчувальне дерево, на яким народжуються добрі й злі овочі.

Уряджено Нюрнберзький процес тому, щоби всі суспільні організації світа пізнали зло тиранії та тому, щоби знали, що демократичний світ бореться за правду, справедливість, що гуманність перемагає, що зло осуджується.

Демократичний світ змагає до волі, спокою, справедливости. Большевизм протидіє ц[ьому]. Большевизм ніде не запанував за згодою народу, за-

гальним голосуванням, завжди приходив до влади підступно, по трупах і поневоленні інших народів.

Найкраще виказав большевизм своє обличчя на нашій шкірі. Скільки мусили перетерпіти українці за 26 літ поневолення, коли вони зазнали стільки лиха за так короткий час. Як большевики додержують своїх обіцянок, найкраще послужить приклад долі України. Кожний це знає, що щорічно 10% населення мусить бути зрушен[ий] з місця. Так трактуємо і теперішню репатріацію українців до ССРСР.

Тепер большевики хочуть торпедувати ООН.

Англія стоїть в першій лінії боротьби з большевизмом. Америка відіграє ролю вождя і старається проти большевизму мобілізувати всі народи. Большевики атакують Англію з усіх сторін. (Кампанія Індій, Єгипт, Персія, Греція і т.д.).

Але світ розкриває правдиву ціль цієї роботи. Напр., Де Голь відкрив правдиве обличчя комуністичної роботи у Франції і назвав її по імені. Він сказав, що не погодиться ніколи на те, щоби Париж був підпорядкований Москві.

Італія старається відбудуватися і стати корисною в ООН, але ще потрібна квантина, а Сталін, як може, кокетує свою сторону.

Свого часу ген. Сікорський заініціював "федерацію Слов'янських народів". перша до цього приступила Чехословачина, але Бенеш пізніше продав цю ідею тому, щоби бути при владі. Тепер спирається на Сов[єтський] Союз і не заввагався продати Закарпаття.

В Румунії, Мадярщині, Болгарії, Югославії також панує большевизм і вони змагають до освободження. Ще раз підкреслює прелегент, що моральна мобілізація світу вже зроблена, а тепер світ підготовляється матеріально. Кінчить свій референт клич[ами]:

"Хай живе демократія!

Хай живе Самостійна Українська Держава!

Хай живе Самостійна Польська Держава!"

По короткій перерві забрав голос п. "Остоя", пропонуючи дискусію на цю тему.

Д. "Равіч" додав, як кореферат до політичного огляду. В нім підкреслив значення боротьби поневолених народів проти большевизму, виказав потребу консолідації поневолених народів та конечність орієнтації на свої власні сили та резолюцію поневолених народів.

Д. "Равіч" подав такі три питання для вияснення польською стороною:

1. Чи є можлива революція в Росії?
2. Чи є можлива революція поневолених народів?
3. Чи дійде до III світової війни?

1. (і 2) Можна відповісти так і ні. Можна це передискутувати, бо чому ж большевики передбачують контрреволюцію. Але уважаємо, що вона без зовнішніх чинників не буде мати успіху. Ми не числимо на революцію, бо як можемо числити на те, що не розв'яже наших питань. Числимо скоріше на гірше, як на краще, щоб не розчаруватися.

3. Ясної відповіді не можна дати. Думаємо, що цього року вибухне, бо коли би відтягнулося, Росія мала би також атомову бомбу і тоді хто знає, чи дійшло би до удару зараз. Видно по всім, що війна підготовляється, а ООН, як було сказано, експеримент, дерево доброго і злого, створена Англією й Америкою, щоби скинути зі себе відповідальність за III майбутню світову війну. Тому потрібна перш за все моральна мобілізація сил, а тоді можна буде робити матеріяльну. По промові Черчіля видно, що морально світ вже підготований. Коли би не почалася війна, а Польща була змінена на сов[єтську] республіку, розпочинають вони в Польщі революцію, щоби почати велику слов'янську війну, або світову війну.

Ад. 2. По обідовій перерві приступлено до дальших точок.

Д."Равіч" виголосив реферат на тему "Ідея співпраці Польща-Україна". Доказав історично, що було багато моментів співпраці обох народів, але багато моментів не використано й через те був завжди упадок обидвох народів, та сумним є, що польські й російські історики перероблювали історичні дані, пхаючи польський народ на імперіялізм, клич "од можа, до можа". За цими хворобливими кличами пішов польський народ і польські політики. Внаслідок цього і прийшло до упадку Польщі в 1939 р. була якраз зла розв'язка питання українського в новоповсталій Польщі та взагалі українські проблеми в світі.

Дальше прелегент доказував конечність співпраці обох народів у будучині в ім'я боротьби обох народів проти російського імперіялізму. Співжиття й співпраця мусить спиратися на щирості взаїмовідносин та взаїмному пошануванні своїх святощів. Ця співпраця мусить бути не лиш на папері, чи в дипломатичних відносинах, але мусить вкоринитися і перейти в усі верстви суспільства. Така співпраця мусить поширитися серед усіх поневолених народів, а в першій мірі сусідів Польщі й України.

В цім місці прелегент зачитував дві статті з п'ятформи УГВР, про спільну боротьбу поневолених народів проти большевизму та про судські взаїмовідносини з сусідними з Україною народами.

В дискусії п. "Ос[тоя]" підчеркнув правдивість виводів п. "Равіча" щодо мильного інтерпретування деякими істориками польсько-українських відносин, бо вони були виховані якраз на роздмухливому польському імперіялізмі й шовінізмі до українського народу.

Ад.3. Дальше п. "Остоя" на цю саму тему виголосив реферат. До реферату підійшов з іншої сторони, а саме, які спільні інтереси польського й українського народів є підставою до стислого співжиття і співпраці. Реферат почав тим, що для рівноваги російського та німецького імперіялізму повинні з'єднатися всі держави Середньої Європи, включно з Грецією і поневолені Росією народи Азії. (Тут підкреслює він "Слов'янські народи". Росію він виключає зі слов'янських народів. Після його слів, границя слов'ян кінчиться на східних українських землях. За цією межею росіяни, хоча називають себе слов'янами, але є вони змішані з іншими племенами, які витворили російський тип людини не зі слов'янською психікою).

Ідея співжиття і співпраці впливає теж з географічного положення обох народів. Ці країни лежать на шляху східної і середньої Європи. Зближені економічними можливостями — український сирівець та рільничі продукти України для Польщі, промислові вироби Польщі для України. Подібне моральне, суспільне, культурне, а навіть расове життя обох народів (в іншому значінні, як німецький расизм), є запорукою, що така співпраця може бути щира і довготривала.

При кінці свого реферату прелегент закликав усіх присутніх, щоби [вони] поважно трактували цю пробелму, а в першій мірі на пограничних теренах. Закликом: “Польща з Україною, Україна з Польщею — до щасливіших днів” — [він] закінчив свій реферат.

Завваги! В обох рефератах п. “Ос[тоя]” змагав, щоби дійшло до співпраці обох народів і це щоби реалізувалося практично в прикордонній полосі. Цю конференцію вважав він вступною до ширшої конференції, на яку б прибули політичні референти КП обох народів і формально завершили державний союз обох урядів. Головна конференція може відбутися вкоротці, у залежності двома причинами:

1. Як уложаться взаїмовідносини на мішаній території
2. Як випаде референдум в Польщі 30.VI.

Останньо вичувається, що польській стороні дуже залежить на усталізуванні польсько-українських відносин і п. “Ос[тоя]” якраз признаний на те, щоби до цього довести.

Ад. 4. Обговорено справу спільної акції на м. Г[рубешів]⁵.

Ад. 5. П. “Аз[ія]” висловив бажання, щоби остаточно усі справи польсько-українського життя на терені від Володави до Білгорая, полагодити. Рішено:

1. Цивільне населення, яке не співпрацює з НКВД, може свобідно жити на цих теренах.

2. Всіх агентів та бандитів будеться карати революційними законами одною і другою стороною.

3. Військові відділи можуть квартирувати на обох територіях, переходуватися та діяти проти большевиків та збольшевикозованих елементів, за попереднім узгідненням з місцевими проводами. В тій цілі вони подали кілька пунктів зв’язку. Зазначили, що польські відділи не будуть оперувати на українській території, хіба осінню.

4. Ранених і хворих перевозити на польську територію, де будуть забезпечені сан[ітарною] опікою.

5. Спільні справи будуть вирішувати обі сторони спільно.

Ад. 6. П. “Азія” заявив, що замовлені речі будуть на слідуючий тиждень доставлені на умовлений пункт. Рівнож скоро будуть матеріали, замовлені тепер.

⁵ Пропозиція спільного наскоку УПА й ВІН-у на Грубешів була обговорювана на попередніх зустрічах Т. Герасим’яка з С. Ксьонжеком на початку травня 1946. На цій конференції (18 травня) обі сторони прийняли цю пропозицію, намітили загальний плян й устійнили дату наскоку. (Примітки підготовлені Є. Штендерою).

Ад. 7. На закінчення визначено пункт стрічі перед акцією на м. Г[рубешів] та намічено, що після акції місцеві провідники знову зйдуться на відправи. Доброзичливою гутіркою закінчено конференцію і сердечно розпрощавшись представники розїхалися.

В червні 1946 р. Слава Україні!

“Явір”

Машинописна копія оригіналу. Архів ЗП УГВР, III 8-12.

Коротка інформація з зустрічі з представниками ВІН-у

дня 18.V.46.

Зустріч відбулася згідно з умовою дня 18.V.46. у лісі. Тривала від год. 10-ої до 20-ої.

З української сторони були слідуючі представники: “Равіч”, “Явір”, “Хмарний”.

З польської сторони: “Ос[тоя]” — провідник делегації — [пропагандивний?] референт з Варшави; “Аз[ія]” — обласний провідник; капітан “В[ир]ва” — повітовий провідник¹; 5 офіцерів ВІН-у; 1 представник повіту і представники Томашівського повіту; 1 секретар.

Порядок дня:

1. Світова ситуація — реферат “Остої”.
2. Ідея співпраці Польща-Україна — “Равіч”.
3. Ідея співпраці Польща-Україна — “Остоя”.
4. Військові справи.
5. Теренові справи.
6. Господарські справи.
7. Закінчення.

На внесок “Остої” конференція повинна відбуватися 2 дні, щоб обговорити всі справи докладно. Одначе брак харчів для польського військового відділу (який числив 100 осіб) на це не дозволив і конференція тривала 12 годин з одногодинною перервою.

Ад. 1. П. “Остоя” в своїм рефераті з”ясував політичне становище у світі, де зарисовується два світи: а) правдиво демократичний, та б) світ заперечення усього що людське, — світ варварський. Йде послідовна війна поміж цими світами і один з цих світів мусить виграти, а другий згинуть. Цей що згине, це більшовизм. По поваленню більшовизму мають постати незалежні держави, а в першій мірі Україна і Польща, які мусять зв’язатися з собою ідеєю співпраці, щоб виконати історичну місію на сході Європи і обезвладнити російсько-німецький імперіялізм, та зорганізувати усіх слов’ян до виконання певної історичної місії. Прелегент клав найбільший натиск на по-

Примітки підготовлені Є. Штендерою.

¹ Про устійнення становищ польських делегатів — див. примітка на цю тему в попередньому звіті “Явора” (“Певного”).

літичну співпрацю між Польщею і Україною, і то зараз, щоб якнайскоріше визволитися від большевицького ярма. (В словах прелегента відчувалася щирість і тривога, що коли далше так буде, то польський народ пропаде під большевицькою дійсністю.) Прелегент добре орієнтується у справах українських, після лектур Леона Василевського та сучасної дійсности.

Ад. 2. “Равіч” — представив у своєму рефераті польсько-українську співпрацю на протязі історії, від княжих часів до сучасности. Представив конечність стислої співпраці під сучасну пору не лише поміж українцями і поляками, але взагалі з усіма поневоленими народами.

Ад. 3. “Остоя” у своєму рефераті представив етичні, економічні, психічні, суспільні, культурні й релігійні сторони українсько-польського життя, які є запорукою, що таке співжиття є можливим і конечним поміж обома народами.

Ад. 4. Рішено виконати спільну акцію на Грубешів.

Ад. 5. “Аз[ія]” та “Равіч” обговорили усі теренові справи і винесли певні постанови.

Ад. 6. Господарські справи відносились до торговельних взаємовідносин. Поляки мають нам доставляти усі предмети щоденного ужитку, а українці мають їм доставляти коні, вози, товці і збіжжя на борошно.

Ад. 7. Поставлено за три тижні знову з’їхатися, а “Остап” предложив внесок, щоб з’їхалися представники обох проводів з далекойдучими уповноваженнями і свої постанови на конференції підписали, як акти державні.

Нашу делегацію охороняв відділ 20 стрільців.

16.6.1946.

Слава Україні!

“Равіч”

Додаткові пояснення до точки 5.

а) Обговорено і полагоджено слідуючі справи: українське і польське цивільне населення може беззастережно мешкати на українській і польській території, коли не буде шкодити визвольним змаганням обидвох народів та не буде належати до ворожого /комунізуючого/ табору.

б) Українські військові відділи можуть перебувати на польських територіях беззастережно, але після попереднього, або пізнішого повідомлення польського проводу ВІН.

в) Ранені та хворі українці з УПА та організації можуть перебувати на території польській, де одержують лікарську поміч.

г) Польські і українські революційні суди можуть судити після своїх прав політичних і кримінальних злочинців обох національностей, одначе про це повідомлять протокулярно другу сторону.

г) Визначено пункт, де мають бути зустрічі та зв’язки.

Машинписна копія оригіналу. Архів ЗП УГВР, III 8-13.

ЗВІТ ІЗ ЗУСТРІЧІ З КОРЕСПОНДЕНТОМ АНГЛІЙСЬКОЇ ГАЗЕТИ “САТУРДАЙ ТІМЕС” що відбулася в ніч 3-4 серпня 1946 р.

1. Як дійшло до зустрічі?

Друзі “Левко”, “Певний” і “О.” “Остап” або “Олег” прибули до “союзників” в цілі полагодження сусідських справ. Я був якраз вернувся з лікарні і чекав, аж хтось з наших приїде, щоб дістатися в свої сторони. Кап. “В[ирва]”, комендант сусідського нам обводу, запропонував нам, чи не схотіли би ми використати нагоду і зустрінутись із кореспондентом одної з англійських газет. Вони також будуть із нами говорити, а також покажуть йому один із своїх “лесьних” відділів. Кап. “Вирва” сказав, як дійшло до того, що ото вони будуть мати зустріч з тим кореспондентом. Ото ж у Варшаві кореспондент цей зустрівся з однією їх жінкою. Він розбалакався з нею (мабуть в якійсь кнайпі, чи ресторані) про всякі проблеми сьогоденної Польщі, про уряд Берута і його “збльоковані партії”, про Міколайчика, ПСЛЬ і його совітів, “безпеченьство” і врешті про поляків “лесьних”.

— Є там кілька банд по наших лісах, які займаються переважно грабунком і тероризуванням населення — висловив свій погляд і поінформованість кореспондент у цій справі. Це без більшого значення.

— Зовсім справа мається не так, — мала б відповідати полька. — Відділи “лесьні” — це не є бандити, як їх офіційно називають в цілій Польщі. Коли б ви хотіли, я можу уможливити вам відвідати цих із лісу.

Кореспондент зацікавився тим і вони домовилися поїхати в холмський і грубешівський повіти. Дальше “Вирва” вияснив, що із цим кореспондентом можна говорити по-англійськи і по-німецьки. Хоч по-німецьки говорить і розуміє він слабо, однак вони будуть також користати цією мовою. Зрештою він має свого перекладчика.

Ми згодилися використати нагоду, хоч така зустріч була для нас несподіванкою. Кап. “Вирва” радив нам використати останні години й приготуватися до нього, а навіть написати в короткій і змістовній формі все, що ми хотіли йому сказати. Все це йому передадуть. Ми однак сказали, що ми усно перекажемо все, що його буде цікавити. Зрештою може і самі його про дещо розпитаємо.

— Ви головню представте велику небезпеку й загрозу большевицького Росії не тільки для українського народу, але й для англо-американців і для цілого небольшевицького світу. Розкажіть йому про великі приготування Росії до війни, про те, що діється там на сході в центрі Сов. Союзу. Скажіть йому, якщо Англія і Америка будуть потуряти большевиками і будуть зволікати зі збройним виступом проти них, то їх “ясни шляк трафі” — інструкував нас “Вирва”.

Зараз звечора нас покликано з наших квартир на інше місце. Ми там застали саржу “союзників” вже на фірі, готові до від’їзду. Я привітався із

“Ка.” і “В[ирвою] (ці були вже мені знайомі) і ще з декількома. Сказав їм лише декілька слів про [...]. Вони зараз від’їхали, передаючи нас якомусь “Я...” й додаючи, що за кілька годин знову зустрінємось, вже там на місці. Ми зістали, чекаючи аж згаданий “Янек” покличе нас їхати. Прийшлося нам чекати досить довго, бо аж около 22-ої приїхали до нас фірманка. В міжчасі ми ще раз пригадали собі справи і факти, які будемо старатися представити на зустрічі. Ми здавали собі справу з того, що наш успіх буде залежати передусім від нашого дискусійного сприту, поворотності думок і уміння знайти в ситуації. До самої зустрічі ми ставилися з певною обережністю і підозрінням, що це може бути: 1) спеціально зорганізована “союзниками” шопка, де вони сподівалися, що ми перед тим “кореспондентом” висповідаеться з наших таємниць, а передусім з наших жалів і болів. 2) Провокація ширшого розмаху зі співучастю “безпеченьства”, а можливо і НКВД. Остаточним протизаходом для цього мала бути зброя, яку ми мали зі собою.

Около год. 24 нас привезено на місце. У воротах нас задержала стійка й “Янек” пішов зголосити, що ми прибули. майже рівночасно з нами заїжджали з інших сторін фіри і було чути вигуки стійкових. За кілька хвилин прийшов один із старших “союзників” і сказав нам, що просять нас до середини. Ми пішли за ним. Він спитався, чи ми самі заїдемо до середини, або чи він має нас зголосити. Ми сказали, щоб він нас зголосив. Ми задержались на ганку, а він пішов до середини, звідки було чути його рапорт, що прибула українська делегація. Ще хвилина і ми були в середині.

Розмова з кореспондентом.

В малій кімнаті була еліта польського підпілля на цих теренах, чоловік 8-10. При кінці на бюрку заваленому газетами й адміністраційними книгами лежала німецька карта Польщі перед 1939 р. із виразно зазначеною червоною демокраційною лінією німці-совіти. За бюрком стояв “А.”, за ним у дверях пор. “Мл[от]”, трохи у віддалі сидів кореспондент. Був це мужчина у віці 30-35 літ. (слідую точний опис особи), і як я пізніше придивився, в подертих черевиках, виглядав на модерного Кіхота, якого жадоба пригод привела аж в наше товариство. Біля нього стояли, опершись об стіну, його перекладач і ще якийсь, дальше кілька із комендантів сиділо на боці, решта стояла. Було виразно тісно у цій кімнаті, навіть і без нас.

Коли ми ввійшли, нам представили кореспондента. Із ним привітались ми, подаючи руку. Із всіма іншими загально: “чесьць”. “А.” вітаючись із [...] мимоходом говорив йому: “Так. Ми вже отримали ваші останні речі. Навіть прочитали Вашу відповідь”. Дуже і дуже нам сподобалися. В простих і стислих словах трапляє до розуму. Переконаюче і мудро написана.

Почав “А.” по-польськи: “Панове, представте йому ваші справи, а головню постарайтесь його заінтересувати тим, що діється на сході. Будете говорити самі, чи через перекладача?”

Я: (до "А."): "Я буду сам говорити по-німецьки, так буде скоріше. (до кореспондента по-німецьки). Я розумію по-німецьки. Ми є від УПА, української підпільної організації, яка веде збройну й моральну боротьбу проти більшовиків на всіх українських землях. Наша зустріч є випадково запропонована нашими колегами — поляками. Помимо цього ми постараємося Вам, в міру можливості, розказати дещо про УПА і відповісти на Ваші питання.

Кореспондент: Про українських партизанів з дещо чув ще минулого року коло Перемишля обов'язково від залізників, але вони не могли мені більше сказати в цій справі. Вчора натомість староста в [...] сказав, що в південних частинах повіту є неспокій, бо українські банди тероризують українське і польське населення. Раніше там було дуже зле. Але тепер значно краще.

Я: В тих частинах повіту оперують не банди, але відділи УПА. Але неправдою є, що УПА тероризує польське населення. Присутні тут колеги поляки можуть це ствердити. Щодо українського населення, то чи мало б це сенс, щоб українські відділи тероризували його, тим більше палили українські села? Протівно, УПА оборонює українські населення і українські села від терору НКВД, УБП і польського війська. Це вони тероризують населення і палять села. Так, приміром, цілу минулу зиму і весну по селах південної Грубешівщини оперував спеціальний відділ НКВД в числі 93 особи. Облави на села, наскоки на поодинокі хати, арештування всіх молодих людей а також нерідко і старших, засідки і застави, врешті прямий морд, розбій і палення цілих сіл — це було їх постійне заняття. Вони спалили села: Тудорковичі, Ниновичі, цілком спалили Більче Вар'яжської волості /кореспондент нотує собі ці назви/. Крім цього майже кожне село в меншій, або більшій степені спалене. зустріч з відділом, чи боївкою УПА, часом один постріл був претекстом, щоб спалити більшу частину, а то й ціле село.

"П[івний]": наприклад: с. Пивовщина, було спалене цілком без жодної причини через цей же відділ НКВД (нотує).

Кореспонденти: Чи це був совітський відділ, в совітських уніформах, з совітськими відзнаками?

Я: Так, це був совітський відділ, в совітських уніформах, з совітськими відзнаками (записав!). НКВД скрізь і завжди явно виступає проти нас і нічим не кривується. Проти наших відділів нерідко вживають регулярних частин червоної армії, озброєних в модерну советську зброю: кулемети, міномети, танки й літаки (нотує). Так вже склалося, що по цей бік лінії Керзона УПА не звела з більшовиками більшого бою, того розміру, як відбувається по тамтой бік, у Галичині, на Волині, а також у східній Україні.

Кореспондент: (не розумів про що ходить): Прошу говорити моєму перекладачеві, бо я слабо розумію по-німецьки. З ним я вже перебуваю около 6 місяців, так що його німецьку мову я розумію (від цього часу ми говоримо по-польськи, а цей з трудом "перекладає" це по-німецьки). Перекладач повторює останні речення.

Я: напр., у Чорному Лісі, біля Станиславова, минулого року відбувся бій відділів УПА з відділами НКВД, які взяли собі до помочі около дві дивізії

ЧА. Бій цей тривав около 12 днів і був ведений з більшим вкладом людських резервів і техніки, як не один фронтний бій. Помимо введення до бою танків, артилерії і літаків, большевики понесли величезні кроваві втрати (ногує собі назву Чорного Ліса, 12 днів, НКВД, ЧА, танки, літаки і ще дещо). Дальше: обласний центр Станиславів було вже за советської дійсності 7 раз взяте відділами УПА.

Кореспондент: Станиславів? Де це є? (“А.” показує на мапі це місто. При тій нагоді я показую йому на мапі терени Чорного лісу б. Станиславова).

Кореспондент: (пригадуючи собі щось): Староста в [...] говорив, що тут, на південь у його повіті ходять відділи, що числять до 2000 чоловік. Чи це правда?

Я: Як сильні відділи УПА, хоч би тут, на південь, є таємницею і ніхто того незнає, але про їх силу, зорганізованість і боєву вартість свідчить хоч би те, що вже від двох років з великим успіхом б’ються вони проти регулярних частин НКВД ЧА, але і тут у Польщі — “безпеченьства” і польського війська.

Більш-менш в тім моменті нашої розмови якийсь польський старшина замельдував зі сіней, що відділ готовий до перегляду. “А.” перепросив нас і сказав, що тепер вийдемо на двір, де пан кореспондент зобачить відділ. Опісля ми вернемося і будемо продовжувати нашу розмову, а їх відділ буде могли тимчасом розїхатися.

3. Перегляд “лесьного” відділу.

Всі почали виходити на двір. Ми також. Я сказав мимоходом до “Вирви”, що вони не будуть, мабуть, мати нічого проти, коли й ми подивимось на їх відділ.

— Очевидно, що ні — відповів “Вирва”, навіть просимо дуже.

На дворі було дуже темно, так, що треба було світити лампами. Коли вже всі були вийшли, пор. “В.” скомандував: “Бачностьць, на право патш!” і почав рапортувати своєму зверхникові, мабуть пор. “Млотові”, що відділ в силі одного плютону (около 90 людей) готовий до перегляду. Відділ має 7 кулеметів, 12 автоматів, решта — кріси. Відділ на скору руку був стягнений з партизанів, що крім цієї операції, сиділи вже вдома. Він стоїть надувшись перед нами. Коли ж ми підійшли ближче і почали присвічувати на них, їх командир мусів дещо ще поправляти. Один стояв забагато допереду, там кулеметник був зовсім схований, автоматники зі своєю зброєю мали явний клопіт, не знали де подіти її. Один тримав при стопі, другий повісив гордо на грудях, ще інший закинув на рамено. Повдягані, як кого витягнули із дому, — цей в рогативці, зате в цивільному мундурі, інші у військовому мундурі, зате у цивільній шапці. Високий кулеметник стояв побіч низького автоматника і держав на додаток кулеметну диску. Цілий відділ характерний був яскравими контрастами. Хоча, правда, всі мали те спільне, що мали нечисту, поржавілу зброю.

Кореспондент перейшов першою лавою, ближче зацікавився кулеметом “МГ”. Пояснено йому, що це німецька зброя. Опісля перша лава зробила

чотири кроки вперед і подобно інспектовано другу лаву. Коли першу лаву повернено на місце й було дано наказ “спочинь”, коресподента обступили менші командири й почали йому один наперед другого в'яснювати свої думки. Говорили отже про те, що сьогодні цілий польський народ належить до партизанки, й коли цього буде потрібно, то вони виставлять таких, як оцей відділ багато, що в них це є так організоване, що кожне село дає плутон, а що більше село, то дає два. Вони сьогодні ще не хочуть розгортати боротьбу з теперішнім урядом на всюю силу, бо це стягнуло б до краю більші відділи НКВД, але як вони знайдуть це потрібним, вони цю горстку сталінських завушників зметуть в одну годину. В справі “референдум” говорили, що його вислід є пошахрований, що вони знають, хто, коли і де доконав цих шахрайств, але про це сьогодні шкода говорити. Їх організація закликала відповісти тричі “ні”, не тому, що вони не хочять західних границь на Одрі й Нісі, але тому, щоб запротестувати проти всіх починають уряду Берута. Вони хочять слухних границь, зарівно на заході, як і на сході (під час малювання цих думок про границі мені здавалось, що вони ось-ось щось вліплять про Волинь, Галичину і Збруч, але треба це їм признати, тим разом видержали і були до кінця свідомі нашої присутності). Дальше говорили, що для них війна ще не скінчена, бо польський народ дальше находиться у неволі, що вони чекають коли Англія і Америка розпічнуть війну зі совітами.

— Польські вояки добре воювали в Африці й Італії за свободу Англії й Америки — хотів закінчити ці промови пор. “В.” — А тепер добре було б, щоб ці держави подумали про свободу Польщі.

Ще хтось хотів говорити, але “А.” сказав, що кореспондентові вже про ці справи говорено.

Помалу почали всі вертати до хати. Аж тепер ми завважили перед хатою лімузину, означену [...], якою мабуть приїхав цей кореспондент.

В кімнаті всі вертали на свої місця. Кореспондент відразу сів на крісло, я примістився на запрошення “Вирви” на софці біля нього, друг “Левко” знайшов собі крісло, всі інші, як раніше, стояли.

4. Дальша розмова з кореспондентом.

Ще доки ми всі добре розмістилися, “А” почав до нас: — Панове, ви представте дальше, яка є ситуація на сході. На це зверніть спеціальну увагу.

Я: Так, будемо зараз дальше говорити.

Кореспондент: Отже ж, рускі уживають до боротьби проти українських партизан модерної зброї, літаків, танків?

Я: Так, більшовики вживають до боротьби з нашими відділами також літаки і танки.

Кореспондент: Чи дальше ще й тепер йде боротьба з більшовиками?

Я: Яка там є ситуація останнім часом мені невідомо, але кілька місяців тому був там, і там ішла зовсім непослаблена наша боротьба проти більшовиків.

Кореспондент: Хто є головнокомандуючий УПА.

Я: УПА підлягає УГВР.

Кореспондент: Що це є? (Ми спільно почали перекладати цю назву на німецьке).

Коресп[ондент]: Де перебуває УГВР?

Я: Де перебуває УГВР — це конспірація і цього ніхто не знає. Вона може всюди перебувати, але найбільш правдоподібно, що десь на центральних землях України.

“Певний”: УГВР має своє закордонне представництво, тобто своїх людей в Англії, Америці. Чи ви чули щось про діяльність УГВР за кордоном?

Кореспондент: Ні!

Я: Ми ведемо нашу боротьбу не тільки на Західній Україні, тобто в Галичині і Волині, але також в Центральній і Східній Україні, яка й перед 1939 р. належала до Советського Союзу. Наша боротьба проти большевицького імперіялізму почалася в 1917 р., зараз по першій світовій війні, коли лише зродився большевизм. ми його розглядаємо як нову форму великоросійського імперіялізму, яким він фактично є. Боротьба була і є важка й ми у ній втратили не менше 10 мільйонів людей. В 1933 р. був організований голод на так багатій Україні, від якого загинуло коло 7 мільйонів людей.

Кореспондент: О так, всі знають, що Україна багата (записав 10 мільйонів і 7 мільйонів — 1933 р.)

Я: Від голоду потерпіли головню села. В той час по містах по Росії не було голоду. Большевики хочуть фізично знищити український народ.

“Певний”: Щоб досягнути ціль, вони вживають різних методів: депортації в глуб Росії, палення сіл, масові арештування. Штучно витворена матеріальна нужда, а то й голод — ось їх засоби.

Я: боротьба є тяжка і большевики роблять усе, щоб знищити нас, але це їм нітрохи не вдається. Наш рух особливо поширюється щораз більше, від коли кинули ми на сході кличі: “За відвоювання завоювань жовтневої революції!”, “За спільний фронт усіх поневолених народів проти російського імперіялізму у новій формі, проти нової тюрми народів!”. Спеціально добре ми опанували Донбас, де большевики до його відбудови депортували багато українців з Галичини.

Кореспондент: Чи там на сході ведуть боротьбу українські партизани з большевиками?

“Певний”: По цілій Україні діють українські партизани. Краще є опановані нашим рухом по правій бік Дніпра, але й по лівій є наші відділи.

“Левко”: В Україні є терени цілком опановані через УПА, де большевики зовсім не доходять.

Я: УПА веде не тільки збройну боротьбу проти большевиків, але також морально-пропагандивну. УПА постійно видає свої газети, летючки, відозви.

Кореспондент: — значить маєте свої друкарні й видаєте свої часописи?

“Певний”: так. Видаємо друковані газети, наприклад, “Ідея і Чин”, що є нашим великим журналом. Зараз однак при собі, щоб Вам показати, не маємо, бо ми не сподівалися зустрічі з вами.

Кореспондент: Польські колеги вже дві речі Ваші дали. Я їх ще не читав. (Це були: “Наша відповідь” і “Чи атомові бомба врятує Англію”)

Я: Якби ми могли через польських колегів ще раз сконтактуватися, ми могли б Вам приготувати інші.

Кореспондент: З охотою огляну їх, але щодо контакту, то тут є труднощі.

Я: Головно із наших видань населення під большевиками довідується про правдивий хід міжнародної політики і про відносини за кордоном.

Кореспондент: Це все є там, по тамтой бік Керзона?

Я: так.

Кореспондент: — А чи Ви можете свобідно переходити границю, де і коли схочете?

Я: Більшовики роблять усе, щоб перешкоджувати нам в переходжуванні границі. Дроти, мінні поля, алярмові ракети позакладані вздовж кордону. Крім цього в кожному прикордоннім селі у віддалі 4-5 км стоять відділи НКВД в силі 80-120-200 людей. Тому перехід є трудний і небезпечний. Але ж все-таки ми переходимо, коли і де нам потрібно (нотує!)

Кореспондент: Чи відділи НКВД стоять по цей, чи по той бік границі?

Я: По тамтой бік. І з цієї натомість сторони, для охорони кордону є частина польського війська (нотує!).

Кореспондент: Чи то правда, що ваші відділи по цей бік лінії Керзона роблять свинства полякам?

Я: Це неправда. більшовицько-польська пропаганда поширює такі вістки. Присутні тут польські колеги можуть це підтвердити. Але польське “безпеченство” й польське військо тероризують українське населення, а також польське.

Кореспондент: Скільки українців було лишилося поза лінією Керзона, а скільки евакуйовано?

Я: Поза евакуацією в Польщі залишилося мільйон українців, а скільки є сьогодні, годі навіть приблизно сказати, бо евакуація ще триває. Але коло 40% напевно ще залишилося.

Кореспондент: українці не хочуть виїжджати за Буг?

Я: Українці добре знають, яка доля їх чекає у більшовицькому раї й тому не хотять їхати, але до цього їх змушують.

Кореспондент: Як це роблять?

Я: Село, яке мають “репатріювати”, оточує військо. Із села ніхто не може вийти. Опісля військо наказує заладувати всім на свої фірманки й під конвоєм відставляє на станцію. Хто немає фірманки, того заладують на авта. Хто вперше відмовляється виконати накази, цього побивають і грозять зброєю, змушують до послуху. Напр., в с. Мицові вояки замордували жінку і дитину, яка лежала на ліжку й не хотіла з нього зійти (нотує!)

“А.”: (втручається) Прошу сказати, що військо робить це наказ більшовиків.

Я: Так, відконвойованим на станцію, совітські комісари дають анкети добровільного виїзду до Росії на підписку. Хто відмовляється підписати анкету, цього НКВД забирає з родиною на тамтой бік (нотує).

Кореспондент: Чи ця репатріація відбувається на підставі рішень в Ялті?

Я: Так, на підставі рішень в Ялті й на підставі окремої умови між польським і советським урядами.

Кореспондент: Там говорилося, що це має бути добровільна репартація?

Я: Так. І в ялтинських рішеннях і в польсько-советській умові виразно говориться, і у всіх оголошеннях і відозвах про репартацію, навіть підкреслюється, що це опирається на принципи добровільності (нотує). Скрізь, назовні, добровільність, свобода, а в істоті страшний терор. З українців залишається лише той, хто в буквальному розумінні цього слова сховається перед військом і “безпеченьством”.

Кореспондент: (дивиться на карту, де підкреслив м. Кирилів). Я там був на полудні й бачився з селянами, які працювали на полях. Я питав їх про це, але вони нічого не хотіли говорити.

Я: Це є власне доказ того, наскільки вони є стероризовані. Вони ні з ким не будуть говорити, кого не знають особисто. Бояться провокації зі сторони НКВД, щоб за одне необачне слово не бути арештованим і вивезеним.

“Певний”: Без сумніву, ця репатріація ведеться під большевицьким диригуванням. Большевики мають в тому свою ціль, щоб через усунення звіділь українців, унеможливити співпрацю підпільних організацій обох народів.

“Левко”: большевики в цьому цілком наслідують німців, коли хочуть порізати оба народи й впахнути їх у взаємну боротьбу.

“М.” (поляк): (втручається з боку) — вони хочуть довести до боротьби, подібної, яка мала місце на Волині.

“Певний”: А тому українцям, що виїхали на тамтой бік, большевики говорять проти поляків.

Я: Говорять, напр., що це через поляків вони втратили все своє майно, то поляки змусили їх покидати свої села. В одному терені мав місце факт, це большевики прямо пропонували нам співпрацю в цілі боротьби з польськими “лесьними відділами”, але цю пропозицію ми з місця відкинули. Большевики знають, що всюди, де живуть українці, діє наша підпільна організація. Вони бояться цієї організації і тому “репатріюють” українців, щоб мати їх усіх там, у себе, під безперервною контролею.

Тут наша жива дотепер розмова втратила на тупеті — нашому кореспондентові ліпилися очі до сну. Він рідше записував, лише слухав. Кивав, потакуючи головою своєму перекладачеві, який був вже цілком змучився і дуже довго мняв кожне речення. Ми всі підказували йому бракуючих слів німецьких. Опісля він перепросив нас і вийшов надвір. “А.” просив (стояв поруч), заступити попередника — всі порушилися, і відіткнули глибше. “Вирва”, що сидів коло мене, дораджував підголосом:

—Тепер розкажіть йому про приготування советів до війни. Настраште його трохи.

Ми послухали його пораду.

Я: Сьогодні цілий Советський Союз представляє собою величезний воєнний табір, в яким ударними темпами ведеться гарячкові приготування до

війни. Тим разом проти Англії й Америки. У себе з тим вони зовсім не криються і справу цю ставлять зовсім виразно й ясно. Сьогодні в советів є популярний клич: “Совет на весь свет — або совета нет!” Центральні всесоюзні газети з деякою резервою про це пишуть, але менші районні, що не доходять закордон, насвітлюють цю справу зовсім виразно.

“Певний”: Сьогодні в Советському Союзі ведеться крім матеріальної, також і моральна підготовка до війни. Большевицька пропаганда окреслює будучу війну, як війну проти капіталізму.

Я: У тій моральній мобілізації усього советського населення проти англо-американського світу, большевики зустрічають сильний опір серед поневолених народів, які мають підпільні організації. Найздібніших, найбільш бойових людей зі всіх родів військ ставлять большевики до диспозиції НКВД. Український народ, який числить сьогодні 40 мільйонів, є найбільшим з поневолених народів. Він веде перед в проти большевицькій боротьбі.

Кореспондент: Скільки числить український народ? (переглядає свої нотатки). Ви говорили — 10 мільйонів? (його поправили, а він сам похопився, що це ми подали 10 мільйонів впадших українців у боротьбі проти большевиків). А який відсоток українців симпатизує з Вами?

“Левко”: Цілий український народ симпатизує з нами.

“Вирва”: (втручається) Скажіть йому, що комуністи є у Франції, Англії, Америці, але в Советському Союзі комуністів немає!

Я: Так, хто бачив большевиків зблизька і хто бачив їх “рай”, цей радикально і раз назавжди вилікувався із комуністичної хвороби. В 1943 році відбулась конференція 14 поневолених народів. На конференції цій було обговорено і узгіднено головні напрями спільної боротьби проти большевиків. Наша організація має контакти із організаціями білорусько-словацького, литовського, латвійського, естонського й кавказьких народів. Боротьба цих останніх проти російського імперіалізму є хіба знана цілому світові. Від недавна ми маємо контакт і з польською організацією. Правда, що між нашими організаціями не дійшло до цілковитого порозуміння, але ця справа є на добрій дорозі.

“Певний”: нам знаною є із нашої розвідки опінія високих урядових советських кругів про будучу війну. Ото ж советські достойники є переконані, що найбільшою небезпекою для советської потуги є боротьба поневолених народів за своє визволення Коли вони впораються із своїми внутрішніми ворогами — є певні своєї побіди і в третій світовій війні.

Я: Большевицька імперія ще може ніколи не була такою небезпечною для решти світу, як саме сьогодні. Большевицький уряд, перейшовши явно в останній війні на сторону великоросійського і московського шовінізму, має за собою більш як 90% російського народу. В цім криється їх велика сила. Назовні натомість вони дальше кермують кличами світової революції.

“Певний”: Російський народ має чого симпатизувати з большевицьким урядом. Він творить большевицьку еліту, він є пануючим народом. Всі інші народи є лише невільники.

“Левко”: Тому коли Англія хоче і надалі вдержати свій міжнародний престиж і свою могутність, мусить воювати і побідити Советську Росію.

Кореспондент: (Потакував оспало головою) Но так, но так!

“Певний”: Нам вже тепер відомо, що наприклад в Луцьку, більшовики мають школу НКВД, в якій вже тепер вишколюють диверсантів для англо-американського заплілля. Вчать їх англійської мови, докладної організації англо-американських армій і т.п.

Кореспондент: Луцьк? Зуцьк? (“А.” показує йому це місце на карті і він нотує його).

Всі виразно оспалі. Спеціально кореспондент. Розмовляємо щораз повільніше.

“Левко”: Демобілізованих вояків ЧА совети не пускають додому, а забирають відразу до роботи до зброєних фабрик.

Я: Демобілізації ЧА, про яку більшовики так багато говорять, фактично немає. Протівно, вони мобілізують нові річники. Останньо покликали до ЧА 1927 і 1928 рр.

“А.”: (зі сторони) а може в них це нормально?

“Певний”: Ні, це не є нормальне покликання до ЧА.

Розмова знову вривається. Ми запитуємо себе, щоби йому сказати ще.

Поляк збоку радить, щоби щось сказати, а як ні, то треба кінчати. Всі були виразно змучені. Я вдруге запитав кореспондента, чи не хотів би він побачити подібно, як польський відділ, відділ УПА.

Кореспондент: Чи далеко було б звідсіль?

Я: найближче тут, недалеко. Але можна і в іншому місці. Через польських колегів, ми могли б сконтактуватись.

Кореспондент: З охотою хотів би бачити ваш відділ і для мене це не є трудно поїхати дебудь. Але з цього приводу мали б неприємності мої колеги.

Мені вже...

“Вирва”: То він уже пропав. Більше білого світу він не побачить.

Кореспондент: Тому мушу трохи уважати. Але я пораджу моїм товаришам кореспондентам. Може й вони схотять поцікавитись цією справою.

Хтось із поляків пропонував спитати його чи англійські кореспонденти, подібно, як і в Польщі, можуть їздити свобідно і по Росії.

Кореспондент: О, ні. До Росії дістатися трудно і в Росії кожного конвоюють. (Знова шептано між собою).

Поляк зі сторони вискакує, щоб спитати, чи можна буде про все це почути в лондонському радію й коли. Кап. “Вирва” збиває його словами, що він хотів відразу почути в лондонському радію, змовкає.

Я: (на закінчення). Так отож ми знаємо, що большевики, не гаючи часу на всі шанси, щоб виграти війну.

Кореспондент: Но так! Но так!

Ми встали і, подаючи руки, почали прощатись, спочатку з кореспондентом, а опісля зі всіма присутніми. Була година 3.30. “Вирва” говорив нам на дорогу:

Спішіться, бо недалеко ранок, а мусите заїхати там, звідки ви приїхали. Я вдень там також прибуду, а тоді ще поговоримо.

Ми дійсно хотіли з ним ще побалакати. Але нам не довелося його дочекатися і ми з цим виїхали в свої сторони.

5. Замітки і завваги.

Вертаючи із цієї зустрічі, ми здавали собі з нею справу. Без сумніву не все пішло так, як ми думали, як повинно було йти. Передусім не треба було нам висувати стільки справ, як ми зробили. Можна було спростити (з огляду на перекладача), але в більш яскравих словах представити деякі вибрані справи. І так з цієї всієї хаотичної балаканини, справи були порушувані ще більш хаотично і відірвано одна від другої, як це тут представив. Зісталися лише ці речі, до яких він побирав нотатки. Це передусім намацальні прикладові справи палення сіл, переселення, бої УПА і т.п. Більш абстрактні речі, яких він не нотував, якщо він їх взагалі розумів, вже напевно вилетіли йому з голови. Тим більше, що до голови цієї раніше поляки впаковували із своєї бочки, що лише вдалося.

Впродовж цілої розмови ситуація зовсім не була свобідною. Від самого початку до кінця “союзники” прислухувалися до наших розмов, що більше, старалися керувати нами. Цей факт, а також і те, що ще раніше нас польська еліта залишила якомусь “Янкові”, а сама відїхала, промовлялося за тим, що нас не трактовано, як рівних собі.

Вони виразно не хотіли, щоб говорити про Волинь, Галичину, про нашу там боротьбу, а хотіли, що ми говорили про Східну Україну. Я не сумніваюся в тім, що вони після нас те все скорегували і переконали кореспондента, що ми бореємося проти більшовиків, а не за УССД. Нам українцям було б добре і в Польщі.

Ми зробили ще один промах. Ми забули спитати кореспондента, про його прозвище, псевдо, або знак, під яким він виступає в газеті.

Відїжджаючи, ми написали “Вирві”, щоб він спитав про це свого зверхника і прислав нам дані.

Дня 7.VIII.1946 р.

Граб

Архів ЗП УГВР, С В/26; АМУПА, Т. 5-г.

Summary

This section contains reports and protocols of the meetings with the representatives of the Polish underground, the Armia Krajowa (AK) on October 27, 1945, written by “Volodia”, and on December 6(?), 1945, written by “Dunais’kyi”. The other two documents are a protocol of the meeting on May 18, 1946 with the Polish underground Wolność i Niezawisłość (WiN), written by “Iavir”, and a short information about this meeting written by “Dunais’kyi”. The final document in this section is the report by “Hrab” about the meeting with a correspondent of the British “Saturday Times” which took place in the night of September 3-4, 1946.

СПОГАДИ

1. Спогади Юліяна Котляра

День 25 серпня 1943 року залишився пам'ятним для мене тим, що того дня я попросився зі своїми рідними, приятелями і деякими сусідами, не здаючи собі справи, що, можливо, більше їх не побачу.

Прощання! Здається, це поняття просте, але воно містить у собі глибокий сенс життя. Бо я, прощаючись, найбільший жаль відчував через розлуку з рідною мамою, яка дуже плакала, як я відходив, і примовляла: "Сину! Я вже більше тебе не побачу!"

Я намагався втішати маму як міг, що скоро вернуся, не пригадуючись над дуже непевними часами і завтрашнім днем. Не уявляв я собі, що мої пляни і міркування можуть змінитися кожної хвилини, що й опісля сталося.

Не менш тяжко було мені прощатися з моєю молодшою сестрою Марусею, з якою з дитинства ми обидвоє бавились і дуже любилися. Вона дуже плакала, чим додавала мені багато жалю, але молодеча моя впевненість іти обраним шляхом мусила перемогти всі почування.

З батьком і з братами попросився вже по-мужеськи, сильним потисненням рук і поцілунком, та все-таки зі слізьми на очах.

Прийшли попрощатись зі мною також близькі сусіди, які бажали скорого та щасливого повернення додому. Наприкінці довелося мені прощатися ще з однією особою, яка тоді була мені так само дорога, а це була моя дівчина Іванка. При прощанні вона обіцяла і присягала, що не забуде про мене і чекатиме хоч до смерті, але сталося інакше. Після двох років моєї відсутності вийшла заміж за другого.

З великим жалем на серці покидав я своє лемківське село, не передбачаючи, що вже ніколи його не побачу. Коли бачив сльози моїх рідних, здавалося мені, що залишуся ще на якийсь час, але бажання поїхати у світ і побачити його перемогло.

З такими думками сів я на підводу, запряжену парою гнідих коней, і поїхав до залізничної станції в Сяноці. Дорогою до станції друзі і мій старший брат, що мене відпровожували, заспівали: "Я сьогодні з села відійжджаю боронити свій ріднесенький край..." Я мимоволі ще раз оглянувся на своє рідне село й не подумав, що це останній уже раз.

Коли ми були вже на станції, ровером приїжджає мій старший брат Павло, дає мені медалик Матері Божої і каже: "Це мама тобі передала зі словами "Хай Мати Божа хоронить тебе від усього злого".

* * *

Весна 1944 року була досить гарна. Перша чота одинадцятої сотні дивізії "Галичина" розташувалась на бункрах у селі Загірник над Бугом. Це мала бути, як дехто казав, третя фронтова лінія. Що фронт був недалеко, можна було здогадатися з того, що час від часу було чути сильні вибухи артилерійських стрілен або вибухи бомб. Однак ми тим не переймалися, бо старшини¹ підбадьорювали нас вістками, що фронт ще далеко і в деяких

¹ У п'ятому полку, до якого ми належали, всі старшини, як теж і підстаршини, починаючи з ройового, були німці.

місячх німці пішли вперед. Не всі з нас у це вірили, але й не було точніших даних, що там насправду на фронті діється. Натомість щораз частіше доходили нас чутки про те, що польські банди нападають на наші села і страшенно мордують українське населення на південній Холмщині, особливо стариків, жінок і малих дітей, бо молоді і мужчинам переважно вдавалося втекти. Про ці акції й інші новини довідувалися ми від селянина з с. Загірник. Цей селянин мав також зв'язок з відділами УПА.

Про акції польських банд потверджувало і те, що майже кожної ночі, на південь і південний захід від нас, можна було бачити червоні заграви та великі хмари диму.

Наших вояків найбільше непокоїло те, що польські банди безкарно знущалися над нашим народом, а ми сидимо зі зброєю в руках і не протидіємо.

Одного разу в розмові з цугсфюрером запитав я його, чому ми не стаємо в обороні цивільного населення? Він відповів, що немає наказу.

Згодом почали надходити чутки, що в нашому терені з'явилися більшовицькі партизани, які співпрацюють з польськими бандами, а в деяких місцевостях роблять спільні акції, що найбільше занепокоїло наших старшин.

Якось ми довідалися від нашого селянина, що в терені організуються боївки під назвою Українська Повстанча Армія (УПА), які стають в обороні українського цивільного населення, та що на допомогу їм прийшли відділи УПА з Волині, які оперують там уже більше двох років.

Наш дядько розказував нам про бої УПА з "секерниками", які мали в пляні вимордувати все українське населення і тим способом пересунути границі якнайдалі на схід.

Приблизно на початку квітня 1944 року наш дядько сказав нам, що один рій 10-ї сотні, яка також стояла на бункрах з південної сторони міста Грубешова, залишив свій пункт і в повному виряді вступив до УПА. Другого дня приїхали німецькі ССи, роззброїли решту чоти і кудись повезли. Одні казали, що до концтабору, інші — що їх повезли просто на фронт, і аж під самим фронтом їм віддадуть забрану в них зброю. Після того випадку німецькі старшини ставились до нас трохи недовірливо.

Через два тижні після цього випадку до нас приїхав український старшина зі штабу дивізії (прізвища його не пригадую) і говорив про рій 10-ї сотні. Підкресливши, що вони зробили зле, інформував нас і обіцяв, що якщо ми так дуже хочемо воювати, то скоро нас пошлють на фронт, де будемо мати змогу на спільному ворогові показати, що вміємо. Цей старшина також розповідав нам про бої, які вже тоді вела наша дивізія.

Після від'їзду старшини українця настрій у нашій чоті поліпшився, але не надовго, бо приблизно через тиждень стався другий випадок у 9-й сотні, що була розташована на північ від нас, коло м. Дубенки. У цій сотні переважно були східняки. Вістка була така: одного вояка за непослух німецькому підстаршині (ройовому) під час військових вправ засуджено до кари смерті й розстріляно в присутності цілого 5-го полку в місті Адлергорсті коло Гди-

ні. Двоє друзів розстріляного вояка помстились за свого друга німецькому підстаршині і кудись утекли.

Унаслідок цього постраждали всі вояки на цьому терені, бо було заведено строгішу дисципліну, і нам не дозволялося після заходу сонця виходити поза браму бункрів. Через кілька днів на наш "штціпункт" прибула сотня азербайджанців нам на підкріплення. Другого дня ми довідалися дещо більше. Азербайджанці перебрали всю варту, а нам було сказано, що скоро будемо від'їжджати, отже, нам треба відпочити. Це був початок травня 1944 року.

З азербайджанцями ми скоро познайомились, вони ставилися до нас приязно. Якось після того, як нам дали горілки (це було раз на місяць), перший рій, у якому був і я, справляв спільну гостину, на яку ми запросили азербайджанського сотника, командира відділу. Ми хотіли дещо від нього довідатися, і це нам вдалося. Уже після кількох чарок сотник почав натякати, що хоче щось сказати, але не в присутності всіх. Залишилися Явіляк і я, а всі інші вийшли.

Спочатку ми мусили дати сотникові вояцьке слово, що не зрадімо його. Він сказав, що ми скоро маємо виїхати на фронт, а він із своїм відділом має залишитися на нашому місці. Як велику таємницю сказав нам, що перед самим від'їздом він має нас роззброїти, а зброю мають віддати нам аж під самим фронтом. Сотник співчував нам і жалкував, що мусить роззброювати своїх хлопців. Під кінець розмови ще раз просив, щоб його не зрадили.

Хоч ми не знали точної дати нашого від'їзду, настрій у нашому рої погіршав, бо про ці новини знав тільки наш рій; ми не розказували іншим, бо боялися зради.

Тимчасом за посередництвом дядька із Загірника ми налагодили зв'язок з відділами УПА. Час від часу ми одержували підпільну літературу, яку читали друзям, яким можна було довіряти.

Після розмови з азербайджанцем ми негайно вислали зв'язкового до відділу УПА по пораду, як маємо вчинити в такій ситуації. При цьому інформували, що ми готові перейти до відділу УПА з повним вирядом. Уже через три дні ми отримали відповідь, командир "Ягода" писав: "Зачекайте, поки ми по вас прийдемо. Будьте спокійні, ми прийдемо вчасно". Далі були вказівки, як ми маємо приготуватись і що повинні взяти з собою.

Ця вістка нас втішила, але з часом ми почали втрачати надію, бо час минав, а по нас ніхто не приходив. Минуло два тижні. Ми отримали ще один "грипс" (лист підпільної пошти), у якому нам писали, що мусимо чекати до останньої хвилини, так, на їхню думку, буде найкраще, бо інакше можемо зашкодити іншим друзям.

13 травня азербайджанці несподівано дістали наказ від'їхати, що нас дуже занепокоїло, бо з ними ми не мали б жодних труднощів залишити бункри. Із сотником азербайджанців ми домовились навіть до того, що він був готовий із своїм військом іти з нами, але ми не мали на це дозволу.

На місце азербайджанців прийшла якась частина з фронту. Були це скісноокі азіяти. Нам треба було на майбутнє обміркувати новий план вте-

чі. Цього не треба було чекати довго, бо вже другого дня, тобто 14 травня, надійшов наказ приготуватися до від'їзду, призначеного на 18 травня.

Того самого дня ми вислали зв'язкового до відділу УПА з таким листом: "Приходьте по нас завтра, бо нам залишилось тільки три дні. Якщо ви по нас не прийдете, то ми ідемо самі на власну руку, бо роззброїти себе ми не дамо, щоби нас взяли на фронт, як баранів. Просимо дати нам відповідь негайно".

Третього дня прийшла відповідь: "Будьте готові на 17 травня, на 10 годину вечора. По вас прийдуть зв'язкові, які дадуть вам усі потрібні вказівки".

Був це останній вечір нашого постою на бункрах. Усі вояки були поінформовані, що завтра відходимо до УПА, але не всі уявляли собі, як воно виглядає — там, в УПА. Правду сказати, я сам, хоч і був про всі справи поінформований, не міг умістити собі в голову, як це виглядатиме, коли нам доведеться воювати на три фронти: з німцями, з польськими бандами та з більшовицькою партизанкою. Але ніхто тим дуже не переймався, бо ми свято вірили, що командири УПА знають, що роблять, і знають, з ким і як воювати. Охоти додавав нам теж факт, що залишимося на своїх рідних землях і зможемо помститися тим, хто мордує наше безборонне населення. Ми оправдували себе ще й тим, що німці довго на наших землях не втримаються, а ми залишимося тут, щоб далі воювати з тим самим ворогом.

Того вечора вояки, які мали знайомих у селі, пішли прощатися, зокрема ті, що за короткий час зуміли зав'язати близьке знайомство з дівчатами. Не одна заливалася сльозами, що, може вже востаннє бачить свого милого. І немає тут потреби багато писати про вояцьке кохання, бо вояки вміють кохати. І самі дівчата це знають, бо не раз співали: "...Нещаслива та дівчинонька, котра любить рекрута...", але, видно, не можуть цьому зарадити, бо все знову і знову закохуються у вояків.

Хоча б кількома словами хочу тут згадати про незвичайне прощання мого доброго друга Йосифа Баніта, якому повірила молоденька дівчина. А був він спец у справі залицяння і обіцянок, бо не тільки дівчина, а й її батьки повірили, що він буде женитися з їхньою донькою. Щоправда, при ньому користав і я, бо не раз мав змогу повечеряти в хаті його нареченої. Мама дівчини старалася якнайкраще прийняти свого майбутнього зятя і приготувляла смачні страви — вареники, смажені яйця тощо.

Якось питаю Йосифа, що він їм усім наговорив, що вони такі певні, що буде женитися з шістнадцятилітньою дівчиною.

Він говорив Марійці, що дуже її любить і що буде з нею женитися, бо вдома він одинак, а має стареньких батьків, які подали владі просьбу, щоб його звільнили з війська, бо нема кому працювати на господарці. І таке звільнення він скоро повинен дістати, а тоді ожениться і приїде додому вже з жінкою.

— Як ти можеш так говорити, — питав я його, — коли знаєш, що це неправда?

— А що? — каже він. — Хіба в інший спосіб міг би і ти мати таку добру квартиру, все ходити в чистій сорочці?

У тому я признав певну рацію, але цей останній вечір для мого колеги Йосифа не був легкий, бо ніяк не міг розпрощатися з Марійкою. Вона повісилась йому на шию, заливаючись сльозами. Тихо просила, щоб її не залишав, а взяв із собою, бо вона не може без нього жити.

Бідака боронився як міг, обіцяв, що скоро повернеться, але нічого не допомагало.

Я, бачучи, що нема ради, іду другові на поміч: кажу Марійці, що ми мусимо вже йти, бо по означеній годині не впустять нас за браму в бункри.

Наздогнавши мене перед самою брамою, Йосиф, задиханий, каже: “Най то чорт забере; ледве розстався, прямо вирвався і втік. Краще з бабами не зачинати”.

17 травня 1944 року все вояцтво пакувало свої манатки, щоб приготуватися до від'їзду наступного дня, як було в пляні команди. Того дня нам не дозволили йти до села, але я дістав спеціальний дозвіл принести свою білизну, яку дав прати і про яку “забув”, щоб другого дня мати нагоду піти в село і таким чином стрінутися із зв'язковими, які мали чекати на нас в умовленій хаті.

Усе було полагоджено як слід. Двоє зв'язкових точно о 10 годині вечора мали перетяти телефонні дроти, і в цей сам час ми мали залишити бункри і стрінутися з ними коло містка під лісом, яких 500 метрів за селом. Зв'язкові подали нам кличку, яку ми повинні були сказати всім, але аж в останній момент перед відходом.

Треба відзначити, що про ці пляни були поінформовані дві інші чоти; друга квартируюча в селі Матчу і третя чота — в Скригичині, які в той самий час мали залишити бункри і стрінутися в умовлених місцях із своїми зв'язковими, але, як ми пізніше довідалися, їм це не вдалося, бо їх зрадили свої, про план утечі дізналися німці і відразу їх роззброїли.

О 9 годині всі ми були готові, спаковані, але мусили вдавати, що готуються до снання, щоб цим відвернути підозри старшин, бо воювати з ними ми не хотіли.

Скориставшись тим, що всі наші старшини і підстаршини о 9 годині мали нараду в однім бункрі, я пішов до канцелярії і забрав компас, мапник з мапами, пістоль і автомат МП (емпі) та амуніцію до них. Те саме зробили і в інших бункрах.

Рівно о 10-й годині тридцять вісім вояків у повному виряді, тихо окопалися пробиралися в бік отвору в колючому дроті, який заздалегідь було приготовано. Ще всі не встигли перейти за дроти, як ми побачили червоні ракети з боку Скригинича і Матча, на віддалі приблизно 7 кілометрів від нас. Я подумав, що у другій і третій чотах щось не гаразд, бо звідти почулися і постріли.

Це стало причиною алярму на наших бункрах. Ми всі були вже по другому боці дротів, як ті зі скісними очима почали освітлювати нас ракетами і стріляти по нас з кулеметів, а пізніше і з гранатометів. Нас поки що рятувало те, що ми мали добре поле відступу за хатами, але коли ми вийшли за

село на сіножаті, коло нас почали розриватися гранатометні стрільна. Через те ми втратили між собою зв'язок і до лісу кожний добивався як міг. Як пізніше з'ясувалося, під лісом було два містки в різних місцях, тому ми від самого початку втратили зв'язок з нашими зв'язковими.

Під лісом нас зібралося 18 вояків. Мали ми два кулемети ЛМГ-42, до кожного по чотири скриньки амуніції, отже, кожен з нас мав був досить великий вантаж.

Чекаємо яких 20 хвилин, та нікого більше немає. Радимося, що робити і куди йти. Не маємо поняття, де є відділи УПА. Тоді я нагадав собі, що коли вдень я говорив із зв'язковими, один із них висловився, що нам треба буде йти на південний захід. Отже, вирішили ми йти в цьому напрямі, а там побачимо, що буде далі.

Я мав компас, тому мені випало вести групу. Наставляю компас на південний захід і рушаємо в дорогу. Після двогодинного маршу робимо відпочинок. Розкладаємо карту і при світлі батарейки зорієнтовуємося, де ми є. Вирішуємо маршувати до білого дня, щоб якнайдалі відійти від нашого "штціпункту".

Близько 2 години ночі, ідучи попереду, я почув якесь шарудіння в корчах. Подаю по лінії — залагати в корчі і бути тихо. Хто б це не був, ми не повинні встрявати в бій, хіба що налізуть на нас. Вже чути виразніші кроки і можна розпізнати, що йде велика група. Знаючи німців, я був більш як певний, що це не німці, але можливо, що це більшовицька партизанка.

Група наближалась просто на нас. У мене майнула думка, що це, може, свої. Та на роздумування не було часу, бо в темряві, на віддалі яких 25 метрів, можна було вже розпізнати постаті. Тоді я щосили вигукнув: "Стій! Хто йде?"

Загріщали гілляки, ті люди позаягали і по короткій миті чую відповідь: "Свої."

— Кличка! — питаю.

— Гора, — відповідають.

— Загірник, — відповідаю я.

Це була наша кличка. Я полегшено зітхнув.

— То ти, Петре? — питаю.

— Я, — чую відповідь.

"А, най то чорти заберуть", — вилаявся я сам до себе. І вголос додав: "Мало що самі себе не постріляли".

Всі повставали і приступили одні до одних. Це був Петро Худьо, який так само не потрапив на збірний пункт після виходу з бункрів. Їх було дванадцять, мали один кулемет ЛМГ-42. А тому, що Петро мав компас, так само провадив групу, як і я. Як ми пізніше дізналися, Петро чомусь узяв цей самий напрям, що і ми, хоч ми не домовлялися. І всі не могли надивуватися, що ми могли так стрінутися. Ми пожартували самі з себе, що хоча не маємо ще партизанської практики, але все одне у своїх не стріляємо.

Додам тут, що до цього трохи спричинилося невеличке озеро в лісі, яке ми мусили обходити. Ми обходили його справа, а Петро із своєю групою — зліва, і тому ми стрінулися на другому боці озера.

Порадившись трохи всі разом, рушаємо в дальшу дорогу. Почало вже сіріти, коли ми вийшли на край лісу і побачили село. Після короткої наради вирішуємо квартирувати в цьому лісі, а вдень вислати когось у цивільному в село на розвідку. Тут виринула проблема, де взяти цивільний одяг, бо якщо хтось піде у військовому, напевно нічого не довідаємося. Цю справу розв'язав наш “ворожит” Михайло Литвин, який своїм ворожитством уславився на цілу околицю Загірника. До нього приходили ворожити, переважно дівчата з довколишніх сіл, бо він усім “правду” казав. Він іноді сам сміявся, що біда навчила його ворожити. Але і не було що йому закинути в цьому ділі, бо як розкладав карти, то говорив краще за цигана. За це йому приносили масло, яйця та ін. Він це все приносив у бункри і тоді ми справляли гостину, при чому Михайло жартував: “Їжте хлопці, їжте, бо це все я заробив чесно, своїм хлопським розумом”.

Тут Михайло похвалився, що про всяк випадок він зорганізував був цивільну блюзу і що має її при собі. Отже, Михайло мав іти вдень у село дещо розвідати. Я кажу до всіх: “Відпочивайте, а я, Петро і Роман Хомицький ідемо в глибину лісу, щоб підшукати відповідне місце для заквартирування, так щоб у разі наскоку мати добре місце для оборони”.

За яких 300 — 400 метрів від краю лісу ми віднайшли відповідний горбок і вирішили там заквартирувати. У ту хвилину нашу тиху розмову перервав пронизливий голос:

— Стій! Хто йде? — Моментально ми залягли.

— Свої, — відповідаю.

По обміні кличками ми були приємно здивовані, бо були це чотири наші вояки, які потрапили на збірний пункт у Загірнику і з двома зв'язковими прийшли якраз на те місце, що й ми. Все-таки, нам бракувало ще чотирьох вояків, які відбилися і пішли в інший бік, на північ. Як ми пізніше довідалися, вони через два тижні по зв'язку долучилися до сотні УПА.

Друг Явіляк, який прийшов із зв'язковими, сказав, що зв'язкові пішли до села, а їм сказали, що ввечері по них прийдуть.

Обід винесли нам у ліс дві дівчини, але, побачивши нас, дуже налякалися, бо знали, що нас мало бути тільки четверо. Ми розказали дівчатам, у чому річ, і перед вечором ми всі мали смачний обід. Пізніше кожен чистив зброю, вояки вели між собою розмову — як то буде далі? Як ті партизани дають собі раду? Хоч усі вже дещо знали з розповідей, але вже в перший день ми зрозуміли, що це не така легка справа, як декому здавалося.

Увечері прийшли наші зв'язкові і ми рушили в дальшу дорогу. Маршували цілу ніч, а коли почало світати, дійшли до села Богородиці. Тут зв'язкові на скору руку зорганізували підводи, бо ми були дуже помучені і далі не могли йти, а квартирувати там було неможливо. Підводами вже вдень ми заїхали до села Чарничин. Близько 9 години нас розмістили на квартири в

шести хатах, де, поснідавши, пішли до стодоли спати. Побудили нас приблизно о 3 годині. Кожний по-військовому швидко почав митися та чистити убрання і черевики. По дорозі проходили дівчата та несміливо поглядали в наш бік. Декотрі тихцем говорили: “Це наші партизани”. Ми ще не звикли до цієї назви, бо кожний мимоволі почував себе ще вояком регулярної армії.

Після обіду зв'язкові дали нам знати, що о 6 годині від'їжджаємо далі і вранці ми повинні долучитися до сотні “Ягоди”. Отже, ми мали ще дві години на “романси”. Наш “ворожбит” Михайло вже познайомився з господинею, яка, мов по телефону, розказала про це дівчатам. Невдовзі вже кілька несміливо зайшло до хати, бажаючи довідатися про своє майбутнє щастя. Звичайно, кожній ходило про те, чи вийде заміж і за якого — молодого чи старого, про що наш Михайло дуже добре знав. У деяких випадках, як господиня йому підшепнула про якусь дівчину, то йому це все так ішло, як по маслу. Коли дівчата зайшли до хати, ми всі, розуміючись “на речах”, виходили надвір, щоб Михайло дав більшу свободу своєму язикові, бо ану ж котрий не витримає, вибухне сміхом — тоді все пропало.

Рівно о 6 годині ми вирушили в дорогу. Хоч сонце було ще високо, зв'язкові твердили, що терен безпечний і можна їхати і вдень, тим більше, що ми в військових уніформах і ніхто чіпати нас не буде.

У якомусь селі ми змінили підводи і поїхали далі. Мене особливо цікавило, як виглядають старшини УПА, як повбирані, яку носять зброю і взагалі, яка їхня тактика в боях. На нашій підводі їхав один зв'язковий, якого я цілу дорогу мучив різними запитаннями, а коли йому було вже забагато, він сказав: “Витримай! Завтра сам побачиш.”

Близько 2 години, доїжджаючи до лісу, раптом спереду почули різкий голос: “Стий! Хто йде!”. Ми всі блискавично позискакували з возів і позаягали в ровах, хоч наказу ніхто й не давав. У цій хвилі я собі з'ясував, що партизанів не обов'язково вишколювати, вони самі навчаються.

З'ясувалося, що нас затримали чотири вояки з 10-ї сотні, які з певних причин залишили “штіцпункти” і хотіли долучитися до УПА.

Усі четверо були східняки, а один з них, Іван Мовчан з Житомира, став пізніше моїм добрим другом. У 1945 році ми з Іваном навіть були поранені одною кулею, але йому інша доля судилась. У травні 1946 року, під час облоги, його з цілим роєм заскочили більшовики в криївці. Не маючи виходу, він як ройовий застрілювався, щоб не потрапити живим у полон. Дев'ять інших друзів так само пострілялись, а двох непритомних, поранених гранатами, схопили живими.

Ці чотири вояки долучилися до нас і ми рушили далі. Почало вже світати, як ми наблизились до села Вілька Потуржинська. Заки доїхали до села, затримували нас дві упівські застави. Наші зв'язкові, мабуть, цього сподівались, бо тоді пішки пішли вперед і все полагоджували як треба. Перед самими хатами нас затримала стійка і не пропустила, аж поки один із стійкових пішов зголосити командирів про наш прихід.

Було вже зовсім ясно надворі, коли стійковий повернувся і ми могли ввійти до села. У селі завважувався великий рух. Невідомо, чи це тому, що ми прийшли, чи так усе бувало. У кожному разі озброєні вояки, одні в цивільному одязі, інші у військових уніформах ходили тут і там. На конях за чимось їздили гінці, а з хат через вікна несміливо виглядали селяни, з чого я здогадався, що рух у селі був спричинений нашим приходом.

Нас поставили у трилаву посередині села. До нас підійшов стрункий високий старшина — як ми пізніше довідалися, бунчужний сотні “Бурлака”. Наш зв’язковий коротко відзвітував про наш прихід і передав нас під його команду. Бунчужний “Бурлака” привітав нас і сказав, що тому, що ми перемучені, зараз будемо розподілені по квартирах, щоб трохи поспати, та що більше говоритиме з нами к-р сотні “Ягода”.

Після обіду знову збірка цілої сотні у трилаву, а нас, новоприбулих, поставили в кінець, трохи на віддалі.

Бунчужний “Бурлака” подав команду: “Струнко! Направо глянь!”

І тут побачив я того, на кого так нетерпляче чекав. З правого боку надійшов командир “Ягода”. Молодий, високий, стрункий, вбраний у військовий однострій, з усмішкою на вустах підійшов до сотні.

Прийнявши звіт, приступив до нас, привітався і сказав, що з нами буде говорити більше, але на цю розмову відійдемо у відповідне місце.

Почулась команда, і сотня рушила в напрямі лісу. Ми, новоприбулі, маршували позаду сотні. Мене дуже дивувало те, що сотня відразу почала співати пісню “Гей там попід лісом...”, і то так голосно, що спів розлягався далеко. Я думав, що партизани повинні дотримуватися конспірації та ходити тільки ночами, а тут було щось інше; ходять удень, до того ще й співають на повен голос.

Зупинилися в лісі на малій поляні. К-р “Ягода” сказав нам, новоприбулим, сісти колом і тоді почав пояснювати причини створення УПА, за що УПА воює та про все інше, пов’язане з діями УПА. Опісля запитав нас, чи ми хочемо вступити до УПА і воювати за її ідеї? Всі в один голос крикнули: “Так!”

Було це 20 травня 1944 року; перший великий для мене день — вступ у ряди УПА.

Нічний марш

Увечері цього ж дня наказ — приготувитись до маршу. Коли сотня була готова до відходу, командир сказав, що йдемо на друге місце постою, але не сказав куди.

З села ми вийшли тихо, без жодного гамору. Попереду їхала розвідка на конях, а позаду табір. Ми маршували цілу ніч з короткими відпочинками. Над ранок прийшли на означене місце, до села Діброва. Почав падати дрібний дощ. Ми були досить змучені цілонічним маршем, а найбільше новобранці, які ще не звикли до так довгих маршів. У селі було тихо, хоч мак сій. Ніде

навіть собака не загавкав. Чотовий-черговий порозставляв стійки і застави, а решта роями порозходились по призначених хатах на квартири.

Я був приділений до другого роя, тому наш рій заквартирував у другій хаті від лісу. Уже почав наставати день, коли ми ввійшли до хати на спочинок. У хаті не було нікого, але все свідчило про те, що хтось тут живе. У кутку сиділа квочка на яйцях, у діжці стояло розчинене тісто на хліб, коло діжки мука для замісу і т. ін. Отже, ми були певні, що тут мусить хтось бути, але сховався. Ми почали кликати, шукати, але все даремно, ніхто не відзивався.

Хлопці принесли околіт соломи, і ми полягали спати. Скоро всі позасинали, дехто почав хропіти, але я чомусь не міг заснути, хоч також був змучений до краю. Мені почали приходити до голови різні думки. Мимоволі я згадав рідню і все минуле. Найбільше жаль мені було мами, яку потішав у час прощання, й пригадував її останні слова: “Сину! Я вже хіба більше тебе не побачу.” На це я їй легковажно відповів: “Мамо! Не журіться. Я скоро вернуся додому і вам ще добре надокучу.”

Випереджаючи час, хочу сказати, що не мої, а мамині слова сповнилися, бо в 1946 році дістав я вістку, що мою родину виселили з Лемківщини і поселили коло Тернополя, а в 1948 році маму і брата, що був учителем, більшовики заслали в Сибір і від них немає жодної вістки, а батько, мабуть, помер.

Пригадалася мені також моя коротка любов, про яку я майже нікому вдома не казав, щоб не засоромили, бо я був ще молодий, а мав ще трьох братів нежонатих. Мої ровесники, які були одинаками, були вільнішими і сміло ходили з дівчатами. Задумавшись над такими переживаннями з минувшини, пізніше, переможений сном, я заснув твердим сном.

Перший день у селі Діброва

Близько 10 години стійковий усіх побудив. Ми повставали, помилися, почистили одіж і черевики й чекали на сніданок. Черговий приніс на сніданок хліб, каву і по кавалку солонини. По сніданню збірка в хаті з огляду на падаючий надворі дощ. Тут відбулися “великі хрестини”, бо хрестили відразу всіх новоприбулих, тобто кожному давали псевдо. Мене к-р “Ягода” охрестив “Левко”.

По “хрестинах” командир “Ягода” говорив про тактику УПА і про інші речі, про які треба було новикам знати, та відповідав на запитання й пояснював, якщо комусь щось було незрозуміло.

Дощ перестав падати і сонце почало виглядати з-за хмар, природа ожила. А коли ми вернулися на квартиру, господиня вже була вдома і поралася по хаті. По обіді почало приходити до села все більше господарів. Наступного дня в селі панував уже гамір, мов на ярмарку. До села приїздили фіри, наладовані господарським майном. Одні вели худобу, другі заганяли вівці, інші несли клунки за плечима. На возах сиділи діти і старі бабусі та дідусі. Рев худоби, мекання овець, гавкання собак і людські голоси, — все те

змішалось в один звук, що й годі було розібрати, про що хто говорить. Але на людських обличчях можна було бачити радість і усмішку. Навіть гавкання собак робило не погане, а привітне вражіння. Ще один день — і життя в селі Діброва покотилось нормально. Господарі почали робити в полі: орали, сіяли, садили, а господині порались коло хат, копали на городах і обробляли землю під городину. Увечері можна було почути веселі співи і хихотіння дівчат. Село ожило, наче тут ніколи нічого й не скоїлося.

А сталося ось що.

Коли восени польські банди разом з більшовицькою партизанкою почали акцію проти українців, на Холмщині в тому терені УПА ще не було. УПА оперувала тоді на Волині і в Карпатах. На Холмщині були тоді тільки малі боївки, які не могли протиставитись польсько-більшовицькій кількатисячній навалі. Спочатку ця акція була спрямована переважно проти української інтелігенції, але скоро обернулася проти всього безборонного українського населення. Перші акції бандитам удалися, бо наскочили на кілька сіл, що граничили з польськими поселеннями, і там вимордували всіх, хто попав під руку, переважно жінок, дітей і старців. Ця картина виглядала страшно, бо банди мордували безборонних людей страшним способом. Не стріляли, хіба що хтось утікав, а просто рубали сокирами, жінкам відрізували груди, носи, язики. Малих дітей бандит просто лапав за ноги і вдаряв об стовп або об землю чи обухом сокири розтросував голівку дитини, не жалюючи й немовлят. По вимордуванні людей і пограбуванні майна село палили.

Один вояк із села Сагринь, що був разом зі мною у відділі, оповідав мені, що з його села тільки кільком хлопцям пощастило втекти, а решту всіх вимордували. Оповідав, що бандити зловили одну молоду, дуже гарну дівчину і перед замордуванням хотіли її знасилувати. Дівчина, бачучи неминучу смерть, вирішила боронити свою честь: кинулася видерти очі бандитам. Роздратовані мордерці почали її катувати. Прив'язали дівчину за одну ногу до стовпа, а до другої запрягли коня і роздерли її тіло. Нещасна дівчина померла у страшних муках. Виглядало це багато страшніше, як за часів татарщини. У Сагрині замордували тоді понад вісімсот людей. Таких випадків можна б записати сотками.

Ця страшна вістка блискавкою облетіла Холмщину і Галичину, та банди не переставали робити своє ганебне діло і щодня доходили гірші поголоски про звірства польських банд.

Селяни затривожилися і почали тікати з поблизьких сусідніх сіл, які впали жертвою терору польських банд. Одні до сіл поблизу міст, інші поробили собі криївки в лісах і в разі потреби там ховалися, але це було дуже небезпечно, бо бандити ходили і по лісах.

У той час по селах почали творитися самооборони. Дядьки повитягали заіржавілі кріси і різну зброю, яку заховали після переходу фронту, та сторожили свої села. У всіх кінцях села були поприр'язувані різні бляхи, лемеші від плугів і різні такі речі, що добре дзвонили. У разі нападу сторожі били

на сполох і тривогу. Почувши такий алярм, другі села били і собі на тривогу, а то й ішли одні одним на підмогу. Але самооборона без відповідного вишколу, без дисципліни й командування не могла встоятися перед великими бандитськими силами.

У таких обставинах почали творитися відділи УПА на Холмщині. Організувати відділи тоді було дуже легко, бо охочих було багато. У першу чергу в ряди УПА вступали ті, чії родини вимордували польсько-більшовицькі банди. Кожний з них хотів помститися за свою рідню, не маючи вже нікого і не маючи що втрачати. Не один батько, що втратив жінку і дітей, не дуже дбав за своє життя. Тому-то в перших рядах УПА опинилися самі герої, з великою самопопеченням, жаждою помсти і бажанням рятувати ще тих, що залишилися живими.

Зорганізовані сотні УПА поставлено на сторожі в тих селах, що були загрожені, а частково і по дальших, щоб ворога відбивати, доки він не дійшов ще до цілі. А згодом, на початку 1944 року, на допомогу Холмщині прийшло кілька сотень з Волині, які були вже більше вишколені.

Населення зітхнуло трохи легше, а в селах, у яких квартирували відділи УПА, почувалося зовсім безпечно. По таких селах приміщувалось також багато і біженців з Холмщини, які повтікали від польсько-більшовицьких банд з інших сіл, забираючи зі собою тільки те, що важніше: харчі, діти, трохи худоби. Але доки відділи УПА могли дати відсіч, бандам за короткий час вдалося вимордувати близько восьми тисяч безборонних жінок, дітей, стариків і меншу кількість молоді та спалити до останньої хати понад тридцять сіл. Залишили тільки ті села, які, вважали, пізніше придатуться їм на їх розбишацькі кубла. Таким селом вважали і Діброву, тому його не спалили. Але селяни Діброви, відчуваючись загрожені, повийздили до довколишніх сіл, де було безпечніше, бо вони були під охороною УПА. Деякі відважніші селяни побудували собі криївки в лісі, де ночували, а вдень приходили в село, якщо було безпечно. До них належала і наша господиня. Довідавшись, що в селі квартирує відділ УПА, вона відразу вернула до своєї хати.

Сотня “Вовки”

Сотня УПА, до якої я потрапив, мала назву “Вовки”. Під кінець 1943 року була бойовою, командиром якої був “Очеретко”. З початком 1944 року до цієї бойовки долучив як стрілець “Ягода”. Невдовзі к-р “Очеретко” впав у бою, а команду перебрав “Ягода”. З бойовки почав творитися відділ, який названо сотнею “Вовки”. Сотня почала скоро збільшуватися, особливо поважно скріпили сотню вояки з дивізії “Галичина”, які стояли постоем у бункрах над Бугом і прийшли до УПА з повним вирядом.

Перші акції УПА на Холмщині проти польсько-більшовицьких банд були вдалими. Банди були розгромлені в кількох місцях і відразу трохи присіли. Останній великий наступ на розбишацьке гніздо зробила сотня

“Вовків” спільно з іншими відділами на самий латинський Великдень у селі Посадів, де банду було цілком розбито, а село спалено разом з костелом, який був їхньою твердинею. По цьому розгромі поляки ще більше притихли з більшими нападами, були хіба що маленькі наскоки на поодиноких людей десь у полі чи на дорозі. Тому-то в той час і наша сотня, не мавши довгий час сутички з поляками, злегковажила їх собі. Але к-р “Ягода” казав, що це може бути тільки довга тиша перед бурею. Так пізніше і сталося, як говорив командир.

* * *

Село Дубрівка лежало майже в лісі; з трьох сторін було оточене лісом, а з четвертої була прогалина в напрямі Старого Села. Село розляглося з півночі на південь. По обох боках прогалини були управні поля. Від північної сторони села зі сходу на захід попри ліс вела дорога з Варишина на кол. Борсуки. Посередині села вздовж на південь вела дорога до Старого Села. Від південного кінця Діброви на схід за яких два кілометри було село Вишнів. На північ, яких три кілометри за лісом, вело шосе Сокаль-Варяж-Грубешів. Тому-то для сотні було досить вигідно, бо лісом можна було всюди непомітно підійти навіть удень. Удень стояли стійки у відповідних місцях, а один рій постійно виконував стежі довкола села. На ніч стійки були зміцнювані трьома заставами, кожна по одному рою. Одна застава стояла від села Борсуки, друга від Варишина, а третя від Вишнева і Старого Села.

Тому що довгий час у терені було спокійно, свобідніше було і для сотні. У нашій сотні умови були, як у регулярній армії. Був навіть поділ годин. Кожного дня вранці о 6 годині черговий будив усіх. П'ять хвилин по шостій збірка на площі посередині села. Там усе спільно відмовляли молитву (присяга вояка УПА і відспівання Боже Великий). Співали голосно, а голос розносився далеко по ранній росі. По молитві півгодинна руханка; зброю уставляли в козли. О 6.45 усі розходилися по хатах на снідання. Прийшовши до хати, кожний роздягався до пояса, мився, чистив зброю, одяг і взуття, а відтак снідав. О 9 год. збірка; одна година виклади про діяння і тактику УПА, а від год. 10 до 12 вправи з крісом — те, що найбільше дошкуляє рекрутові.

О 12 годині обід, а по обіді о 2 годині знову збірка. Одна година викладів про світову політику і завдання УПА, а наступна година зброєзнавство. Кожен мусив уміти розібрати і зложити всю зброю (німецьку і совітську), знати назви всіх частин і кожний мусив уміти орудувати всією зброєю, яка була в сотні. О годині 4-5 т. зв. “година сміху”. Хлопці оповідали різні пригоди, жарти, дотепи і т. ін. Командир “Ягода” також любив розвеселити вояцтво. Одного разу, так жартуючи, сказав, що, хто має вдома дівчину-наречену, той дістане відпустку на два дні, але мусить при всіх усе розказати: як він запізнався з нею, про що говорили, як стрічалися, як цілувалися і як прощалися і т. ін. Це дуже всіх розвеселило, бо таки знайшовся один стрілець (псевда його не пригадую), що погодився розказати все, щоб тільки ді-

стати відпустку і побачитися з дівчиною. Своїм оповіданням він насмішив усю братню так, що всі трималися за животи. Командир дотримав слова і дав йому відпустку.

Від години 5-6 чищення зброї, опісля вечера. О 7 годині вечором збірка, вечірній звіт і молитва з відспіванням “Боже великий єдиний”, а по молитві дві години “вечірки”, але в село йти не було вільно. О 10 годині всі мушили спати, бо ходив черговий старшина і перевіряв, чи всі сплять. Кого не було, був караний одною годиною карної муштри або п'ятьма “гарячими”.

Так минали дні, але не всі були таким станом задоволені, бо старші воляки звикли все воювати, а тут довгий час не було великої “роботи”. Вони нудились і підказували командирові, що придалося б піти десь трохи настрашити ляхів. Командир відказував: будьте спокійні, на все прийде час.

У нашій сотні було тоді 140 чоловік. Сотня мала 10 коней-вершників і 12 підвод табору. На підводах возили з собою все, що було потрібне, а були в нас верстати: шевські, кравецькі, ковальські та інші, які в разі потреби обслуговували сотню. Були теж слюсарі, що самі ремонтували зброю. Не було такого фаху, щоб хтось у відділі його не знав. Підводи служили також для перевезення кухонного посуду, запасної чистої білизни і вбрання та амуніції. У далеких маршах менш фізично витривалий вояк міг примоститися на “розворі”.

Наша сотня мала два “максими”, їх тільки возили на підводах. Лише в боях їх підтягали на коліщатах.

* * *

Наближалися Зелені свята 1944 року. Господині порядкували коло своїх хат. Хоч був це неспокійний час, все-таки кожен хотів, щоб на свята коло його хати був порядок. У п'ятницю перед святами, 2 червня, заказувався гарний день. Цього ранку ми повставали звичайно, як кожного дня. Вертаючи з молитви, коло хати ми стрінули перший рій, що вертав з нічної застави, з боку Борсуків. Наш ройовий “Кармелюк” розпитував їх, чи не заважили чого нового. Вони відказали, що ні, і ми пішли до хати.

У хаті кожен роздягнувся до пояса, щоб митися, а господиня в той час ставила снідання на стіл. У ту хвилину до хати вбіг стійковий і крикнув: поляки наступають! та вибіг, щоб повідомити інших. Ми заметушилися, кожний ловив за зброю. Я вже й сорочки не вдягав, тільки маринарку, вхопив пояс з набійницями і торбу з набоями й вибіг на подвір'я. Тут прибіг задиханий син нашого господаря, який зі своїм батьком повіз гній на поле, за яких 400 метрів від хати, і з великим трудом вимовив, що його батька вже поляки вбили, а може, і сестру, що пасла там корови, а він сам ледве втік.

Я побіг за хату, щоб подивитися, де ляхи. А тут зразу посипалась на мене серія з кулемета. Зробилась трохи метушня і безладдя. Ройовий “Кармелюк”, не маючи наказу, що робити, наказав залягати. Кулеметник “Чарниця” з першого роя підбіг до краю лісу, щоб там залягти і відбивати воро-

га, але побачивши, що його амуніційний залишився, мусив повернутись і ледве це йому вдалося під обстрілом ворожих автоматів.

Від перших вогнестрільних куль, якими стріляли поляки, загорілися перші хаги від лісу. Наш ройовий дав наказ відступати помалу назад, поки прийде наказ від командира. У ту хвилину прибіг зв'язковий від командира і повідомив, що командир наказує зайняти становища і йти в протинаступ, бо ми оточені з трьох сторін від лісу, а з південної сторони є сильна застава, що й відступати нема куди.

Блискавкою розсипались усі в розстрільну і зайняли становища. Перша чота залягла від лісу з північної сторони, друга від заходу, а третя від сходу. З південної сторони становища зайняла боївка ПЖ (Польова жандармерія). Хоч з півдня ляхи не наступали, треба було тримати зв'язок. Ми зробили оборонний перстень довкола села на віддалі яких 100 метрів від лісу.

Розпочався запеклий бій. Польська банда разом з большевицькою партизанкою вийшла вже з лісу на поле і почала наступати на нас. Та коли ми вже зайняли становища і добре сипнули по них з кулеметів, автоматів і крісів, вони повернули назад у ліс. По зв'язку прийшов наказ підсуватись помалу вперед. Ми стрибками підсунулись на яких 50 метрів від лісу, хоча наші становища в чистому полі весь час були під обстрілом. Піти проривом у наступ нам було дуже небезпечно, бо ворог мав добрі становища в рові, який був під лісом.

Другий наказ від командира був: не вистрілювати амуніції даремно, стріляти тільки як бачиш ворога; стріляти цільно. Хвилинами на полі бою ставало тихо, немов усі відпочивали, опісля знову починався барабанний вогонь. Ворог пробував наступати кілька разів, але, вийшовши з лісу, був обсипаний градом куль і змушений повернутись назад у ліс, залишаючи вбитих та підбираючи пораних. Нараз понад наші голови почали сипатись цільні стріли з автоматів і крісів. Коло мене закурилась земля то з одного, то з другого боку, то спереду. Я приліг за низенькою межею і не міг ворухнутись, бо як тільки підніс голову, зараз ворожа куля свистіла понад вухом. З правого боку лежав ройовий третього роя д. "Водолаз", родом зі. Він підвівся на коліна, щоб подивитися, звідки б'ють. Я крикнув: "Водолаз", лягай, бо звідкись дуже цільно б'ють!" Він засміявся і відказав: "Не бійся! Як має тебе поцілити, то й на печі поцілить". У той же момент свиснула куля, і він упав як підкошений. Я кличу його, та він не відзивається. Борозною я підповз до нього. Він був цілий залитий кров'ю, але ще дихав. Я почав тягнути його до рову, що був позаду нас на віддалі яких 30 метрів.

Затягнувши його в рів, я почав оглядати, де він поранений, але куля влучила йому в голову, він віддавав останній віддих. На мене зробило це велике вражіння, бо перший раз у бою я побачив убиту людину. Одночасно зродилась у мені велика ненависть до ворога, і я дав слово пімстити за смерть свого друга, хоч далекий він мені, але разом і близький, бо віддав своє життя за ту саму ідею, задля якої і я вступив у ряди УПА, а саме — щоб

боротися з ворогом за свій нарід. Я взяв його кріса, гранати і набої і повернувся назад на своє становище.

З лівого боку від мене лежав д. Савка (це його прізвище; псевда не пам'ятаю), мій земляк з Сянїччини. Я побачив, що він лежить і не рухається. Я кинув у нього кілька разів грудкою землі, але він не рухався. Я подумав, що він, може, у мить перерви бою заснув. Підповз до нього і побачив, що він справді “заснув вічним сном”, поцілений ворожою кулею також у голову. Я вже додумувався, що цільні стріли падали тому, що поляки позалазили на дерева, звідки могли прицільно бити.

Врешті наші зорієнтувалися і почали обстрілювати з кулеметів верхки дерев. Тут і там почувся страшний крик поранених ворогів, падаючих з дерев. Але поки це сталося, згинуло кілька наших друзів.

Тим часом боївка командира “Дуба” (близько 20 чоловік), що квартирувала на Вишнівській колонії, прийшла нам на допомогу.

Бій тягнувся далі. Сонце припікало вже добре. Близько 11 години ми дістали наказ від к-ра “Ягоди” — якщо побачите з правого боку під лісом людей, — не стріляйте, бо це будуть свої. Сам к-р “Ягода” взяв один рій з тяжким кулеметом “максим” і боївку к-ра “Дуба” та пішов з ними в наступ з правого крила з боку Вишнева. По довгій перестрілці їм пощастило добитися до лісу і злучитися з правим крилом третьої чоти. Тоді всі разом розстрільною пішли лісом у наступ. “Слава! Вперед! Третя сотня заходь справа, друга — зліва!” — почувлися вигуки з нашого боку. Налякані вороги подумали, що нам прийшла допомога, і почали відступати. Де тільки ворог вчиняв опір, туди негайно поспішав командир з “максимом”, і тоді ляхи поспіхом відступали. Наша оборонна лінія, що була довкола села, помалу почала простуватися, і незабаром майже ціла третя чота ішла розстрільною лісом.

Праве крило розстрільною непомітно почало оточувати ворога. Так само і ліве крило другої чоти почало наступ з півдня від Старого Села. Добившись вже до лісу, почали тиснути ляхів з другого боку. Між поляками зчинилась паніка і вони в безладі почали тікати, залишаючи вбитих на полі бою. Таким чином до години 1.30 пополудні ми зовсім витиснули ворога зі становищ і змусили втікати. У третій годині по обіді було вже зовсім тихо. І хоча, як ми пізніше довідалися, ворогів було понад шістьсот бандитів, перемога була таки за нами.

Командир порозоставляв стійки, а дві стежі пішли ще раз докладно перевірити ліс. Решта забрали вбитих з поля бою і пішли до села. Наші втрати — шість убитих і вісімнадцять поранених, з яких один, поранений важко, другого дня помер. Втрати ворога — понад сімдесят убитих і близько ста двадцяти поранених. У полон тоді ніхто нікого не брав.

Крім того, вбито було десять цивільних осіб, які, втікаючи, натрапили на ворога. Наш ройовий “Кармелюк” був тяжко поранений з кулемета в обидві ноги, але пізніше одужав.

Як тільки бій скінчився, приїхав на коні зв'язковий від сотні “Голуба” і повідомив, що сотня іде на поміч. Сказав, скоріше не могли прийти, бо та-

кож були вели бій з ворогом, а покінчивши з ним, відразу вирушили на підмогу.

Наш командир подякував і сказав, що вже не треба, бо ми вже самі впоралися.

Треба сказати, що цей напад ляхи робили дуже цілеспрямовано і пляново. У цей день, 2 червня, був наскок на вісім пунктів, де стояли наші сотні, вздовж оборонної лінії на довжині близько 60 кілометрів. У цій акції брало участь понад шість тисяч ляхів. Вони розподілювались відповідно до наших сил, очевидно в 5-6 разів більшими силами. Напад був одночасно в тій самій годині на всіх пунктах, щоби одні другим не могли піти на підмогу і щоб нас усіх знищити відразу на цілому відтинку. Але це їм не вдалося, вони всюди були розбиті, зазнавши великих втрат, і після того погрому вже не робили великих наступів. Певна річ, що коли б яка сотня спробувала відступити, то була б розбита зовсім.

Другого дня на збірці всі дістали похвалу від командира за хоробрість у вчорашньому бою, зокрема всі новики, бо жоден не залишив поля бою. Натомість був покараний один рій старих вояків з ройовим Федьом Гускою, який на початку бою прорвався через ворожий перстень і втік аж до Угринова. Федь Гуска був позбавлений функції ройового, а стрільці дістали догану.

Після цього бою у Діброві ми перебули ще два тижні, але не мали вже жодних сутичок.

Приблизно в середині червня сотня змінила місце постою і перейшла до села Загайник, далі в глибину Холмщини. Село Загайник не було спалене. Лежало воно між двома гайками, але тут людей не було. Більша частина мешканців Загайника була вимордована під час акції, а той хто залишився живим, не хотів вертатися на короткий час у віддалену від людей пустку.

Тут наше життя попливло своїм руслом, з тією різницею, що молитву тепер промовляли потику. Кухня була тепер одна спільна, бо перед тим, як у селі були люди, кожний рій харчувався окремо. А до денних занять, переважно зранку, додалася ще одна година — т. зв. полювання по сорочках за вошима. Заняття соромне, але в тодішніх обставинах правдиве. Командир старався, щоб стрільці трималися якнайчистіше, щоб кожні 5 днів змінювали білизну, щонайменше раз на тиждень кожний мусив купатися в гарячій воді у спеціально привезеному котлі. Навіть дістали залізко до прасування, і кожний мусив прасувати всі рубці в штанах і блюзі, та незважаючи на ці заходи, наші “освоєні звірятка” і невідступні “приятелі” трималися нас і нещадно гризли, коли ми йшли відпочивати. Вояцтво, полюючи за вошима, жартувало з цього приводу, а друг “Крилатий” твердив, що найкращим і найвірнішим приятелем людини є воша, бо не залишає її в найгіршій біді.

* * *

Поволі минали гарячі дні. Наближалось 30 червня, і всі сотні збиралися відсвяткувати 3-тю річницю проголошення Самостійної України. За три

дні до свята наш перший рій пішов до Теребинського лісу приготувати місце для відсвяткування. Приготовано також і могилу.

У день свята тут зішлись всі відділи з нашого терену, якщо не цілі, то бодай частина. З нашої сотні прибула тільки перша чота, решта осталася на сторожі. Прийшло також багато цивільних дядьків, жінок і дівчат з Теребіля. Перед прикрашеною вінками і квітами могилою православний священник відправив Службу Божу і панахиду за полеглих героїв. Співав задалегідь приготований з наших хлопців хор. По панахиді палко промовляв священик і наш провідник, що декого зворушило до сліз. На закінчення святкування заспівали “Ще не вмерла Україна”.

Наступного дня, 1 липня 1944 року, до нашого табору прибув на коні дядько (мабуть, з Мірча) і повідомив, що на Мірецьку колонію приїхали німці з озброєними цивілями-фольксдойчерами, чоловік зо 30, що між ними є сам лядвїртшафтсфірер з Грубешова і що вони за чимось шукають по колонії.

Командир подумав трохи, а пізніше дав наказ двом роям піти роззброти тих “відважних”, бо зброя нам завжди придасться, а самого лядвїртшафтсфірера казав припровадити до себе, щоб дещо від нього довідатися.

Нашим двом роям не вдалося зреалізувати пляну, бо німців було в два рази більше, як інформував дядько, а при цьому німці здалека завважили наших. Як тільки наші підійшли ближче, на них посипалися серії з кулеметів і автоматів. Командир, почувши стрілянину, зараз вислав цілу чоту на підмогу, яка обійшла німців з другої сторони. Тоді німці кинулися врозтіч, кидаючи зброю, але в сутичці з нашого боку було троє поранено. “Періг”-“Хоробрий” був тяжко поранений у щоку і шию, але одужав. Ворожі втрати — дванадцять убитих і поранених. Самого лядвїрта зловлено живим і віддано на допити до СБ.

Того ж вечора ми відійшли з Загайника, сподіваючись облави німців. І не помилився командир, бо другого дня приїхало німецьке військо з танками й оточили село, та в селі не застали вже нікого. Ми відійшли до села Пасіка, що лежить над самою рікою Гучвою. За рікою був уже польський терен і звідти польські банди робили малі наскоки на поодиноких людей, що працювали в полі, або на поблизькі села, де не стояли відділи УПА.

У селі Пасіка було кілька родин. Вони не дуже-то були задоволені нами, тому що більше сприяли полякам, бо інакше не могли б там втриматися. Нам це не шкодило і за це ми їх не карали. Між ними були законспіровані і добрі люди, які давали нам усю розвідку.

Там ми пробули майже тиждень. Звідам ми робили малі підступні наскоки на ворожі “пляцуфкі”, які нам частково вдавалися, бо переважно вилловлювали їх “комендантуф”.

З Пасіки ми перейшли знов на Діброву. Уже кілька тижнів, днями і ночами, на сході чулися вибухи і гуркіт літаків, а ночами видно було вогняні заграви. Німці відступали, наближався фронт. Наша команда думала над способами переходу фронту і як пристосуватися до нового окупанта.

Останніми днями гуркіт гармат і вибухи бомб було чути щораз виразніше. Не важко було здогадатися, що німці у поспіху відступають. Деякі командири відділів задумували розпустити всіх вояків на час переходу фронту, але це було небезпечно, бо нові окупанти — більшовики, могли виловити всіх поодиночки. Були сподівання, що після переходу фронту більшовики будуть робити великі облави на УПА, навіть фронтовими силами.

Врешті згори прийшов наказ, що всі відділи з цього терену куреннями і з усім табором мають відійти в Карпати на час переходу фронту. Після переходу фронту, відповідно до обставин, мають вернутися на свої терени. Але командири з відходом у Карпати не дуже поспішали, думаючи, що фронт ще скоро не прийде. Підставою таких міркувань було те, що німці готували на ріці Буг оборонну лінію, копали окопи, звозили амуніцію, робили засіки і т. ін. Всі були певні, що на Бузі фронт затримається надовго. Але такі сподівання не здійснилися, і врешті відділи почали готуватися відійти в Карпати. Кілька днів кожний готувався в далеку дорогу; лагодили взуття й одяг, чистили зброю й амуніцію. Все мусило бути “тіп-топ”.

Під вечір 15 липня 1944 року вирушили в дорогу. Над ранок 16 липня ми прибули до села Набрж. Тут мав бути збірний пункт, де всі мали дістати накази і вказівки щодо маршу.

У Набржі зібралось три курені, близько 1200 чоловік. Не пам'ятаю вже назв сотених. Село Набрж було спалене, залишилося тільки кілька хат і стодол.

Того ж дня ми мали тільки один раз збірку для звіту, але командири мали наради постійно. Уночі два курені відійшли, а залишився тільки наш курінь; ми мали відійти наступної ночі.

Уранці 17 липня, близько 9 години наша застава, що стояла за селом на цвинтарі, повідомила командира, що затримала таксівку з чотирма німцями: майор, двоє підстаршин і шофер. Німці хотіли говорити з командиром.

К-р “Ягода”, бунчужний “Бурлака” і чотовий “Карпо” пішли говорити з німцями. Майор, довідавшись, хто ми, заявив, що вони не хочуть нас чіпати, але щоб ми таки негайно пішли зі села, бо вже дуже наближається фронт, і їхнє відступаюче військо, за їхнім пляном, мусить тут заквартирувати.

Наш командир “Ягода” сказав йому, що нас тут є чотири курені і зараз ми не можемо нікуди відступити.

Як собі хочете, відказав майор, але я радив би вам таки вступитися.

Командир наказав не чіпати їх, і вони розвернули таксівку і поїхали. Зараз по тому оголошено гостре поготівля і позмінювано стійки та застави. На цвинтарі поставлено цілу чоту. Насправді відступати не було куди, а вийти вдень у чисте поле було небезпечно, бо на кожному кроці можна було наткнутися на відступаюче німецьке військо. Тому командир вирішив зачекати до вечора.

Близько 11 години застава на цвинтарі затримала першу німецьку розвідку. Був це панцерник з 20-ма вояками, з причепленою ззаду гарматкою.

Чотовий “Карпо”, який добре знав німецьку мову, почав з ними говорити, а тим часом хлопці підступили ближче до панцерника. Коли так домовлялися, хлопці непомітно оточили панцерник, і німці без жодного спротиву зклали зброю. Один східняк відразу сів у танк і поїхав до села.

Від полонених ми довідалися, що це таки є вже відступаючий фронт. Зараз по обіді всі зайняли становища. Сотня к-ра “Лиса” окопалася на фільварку на головній дорозі до села. Ця сотня мала кілька гранатометів, забраних у німців танк також був там.

Сотня “Громового” і наша зайняли становища з другого боку села. На ворога не довелося довго чекати, бо вже о 2 годині показалися німецькі танки в напрямі на фільварок. Німців підпустили близько, де відразу фаустпатронами підбили три танки, а два, ще добрі до вжитку, дісталися в наші руки. Почався завзятий нерівний бій. Німці мали близько 60 танків і багато піхоти. Сотні “Ягоди” і “Громового” відступили до недалекого ліска за селом, яких 500 метрів, де вже попередньо виїхали табори всіх сотень, разом до 30 підвод.

Ми ще не дійшли до ліска, як прилетіли два німецькі “свистуни” і почали сипати згори з кулеметів. Кілька наших було поранено. Добившись до ліска, ми зайняли становища. Тут був наказ від к-ра “Ягоди” переходити на другий бік ліска.

Ми не перейшли і до половини, як натрапили на німецький відділ піонерів, які йшли попереду фронту і направляли дороги, мости і т. ін. Тут вони набирали потрібний їм матеріал. Побачивши нас, почали стріляти, але рівночасно і відступали. Це все тривало дуже недовго, бо вже о 3 годині наша розвідка донесла командирові, що довкола ліска вже їздять німецькі танки. Отже, відступати не було куди. Приймати бій не було з ким, бо німці поки що не наступали, тільки оточили танками і били з гарматок і кулеметів. Здаватися в полон також ніхто й не думав, бо німці зловлених упістів відразу на місці ставили під польовий суд. Залишився один тільки вихід — пробитися через танкову лінію.

Сотня “Громового” пробувала пробитися через гору в бік Телятина, але під сильним обстрілом кулеметів німецької піхоти мусила повернутись назад до ліска. Тоді к-р “Ягода” дав наказ роями або ланками пробитися через ворожу танкову лінію, непомітно повзучи бур’янами, а якщо це буде неможливо, мусимо видержати до вечора, а ніч, як відомо, має свої права. Збірний пункт був визначений у селі Діброва. А сотня “Лиса” на фільварку далі продовжувала вести завзятий бій.

Ворожа піхота почала наступати на сотню “Громового” і нашу, але була відбита. Танки безупинно їздили довкола ліска, але не ближче як на 50 метрів, і сильно обстрілювали з гранатометів і тяжких кулеметів. Крім того, два “свистуни” цілий час обстрілювали та кидали згори гранати.

Лісок, хоч і був малий, але добре охороняв нас від ворожих куль. Стрільна з гранатометів і гранати з літаків вибухали переважно у верхках дерев, а нас засипали шрапнелі, які нам не дуже шкодили, але часто розрива-

лися докруг нас і присипали землю. Ховатися не було де, бо ніхто не знав, де впаде граната. Здавалося, що з цього оточення ніхто з нас живим не вийде. Крім того, ніхто не втрачав надії, і як тільки хтось бачив голову німця в танку чи на полі, зараз прицільно посилав “гостинця”, і це найбільше стримувало ворога від наступу на лісок.

Справа від мене заліг рій ройового “Дуда”. Близько 5 години “Дуда” з дозволу к-ра “Ягоди”, звернувся до хлопців: “Хто хоче зі мною пробиватися через лінію танків?”

Зголосилося восьмеро, а між ними і я. “Дуда” наказав усе добре позашіпати, щоб ніщо не дзвеніло, і лізти за ним повзком. Ми виповзли з лісу і борозною наближались в бік танків. Кожен прилип до землі, як слимак, і непомітно посувався. Досить високий бур’ян добре ховав нас від ворожого ока. Віддаль між нами була яких 10 кроків. Коли ми відповзли від лісу якихось 50 метрів, я раптом почув з правого боку шум, який щораз то збільшувався. Я підняв голову і завмер. На віддалі 30-ти метрів просто на мене наїжджав танк. Не було іншого виходу, як тільки лежати і чекати, коли страшна потвора змішає мене з землею, бо втікати і відстрілюватися з кріса було недоцільно. Тим я міг тільки зрадити решту друзів і не врятувати себе. Я ще раз підвів голову і побачив страшну пашу, яка була вже зовсім близько. Щоб не крикнути і не зрадити друзів, що були попереду мене, я закрив очі й чекав. У голові блискавкою пролітали думки. Ось де мій кінець... І тяжко стало, що ніхто й ніколи з моєї рідні не довідається, що зі мною сталося. Але це тривало тільки кілька секунд, і я почув, що мене щось привалює. У ту хвилину я зовсім перестав думати.

Минула, може, хвилинка і я почув, що хтось тягне мене за ногу. Сам собі не вірю, чи я живий, чи мені сниться? Нарешті я почув голос: “Левку! Ти поранений?”

Я відкрив очі і побачив свого доброго друга “Ворону” (пізніше “Дорошенко” — Петро Худьо з Хирова). Він розгрібав землю і витягав мене наверх. Я відразу зорієнтувався, що зі мною сталося. Надїжджаючий танк наблизився до мене на віддаль не більше одного метра і в ту ж хвилину на місці повернув направо, а з розгону закинений зад танка присипав мене землею. Як це сталося, що мене не побачив, цього пояснити не можу. Одним словом — щастя.

Коли танк віддалився, ми почали посуватися ближче до дороги, яка переходила яких 300 метрів попри ліс. Але через дорогу перейти було неможливо, бо уздовж неї зайняла становища німецька піхота. Тому “Дуда” вирішив зачекати в бур’янах до вечора, а під прикриттям ночі можна йти і на прорив.

Найбільшу увагу ворог звернув на фільварок і за всяку ціну хотів знищити нашу сотню, яка добре боронилася, маючи три танки. Це ворогові не вдавалося, бо наші мали добрі становища. Ворожа піхота наступала кілька разів, але все відбивалася від сталеві стіни наших кулеметів. Тому німці, відбиті кілька разів, не наступали, а зайняли становища і тримали наших в оточенні. Тільки з гарматок і літаків не переставали бити ні на хвилину.

Ми всі були переконані, що фріци чекають на підмогу щоб більшою силою нас розтрошити, але поки що їм підмога не надходила, а зате для нас надходила велика допомога — це була ніч. Сонце вже сховалося за обрієм, і кожен з нас знав і майже був певний, що нічка, наша мати, вирятуює нас з оточення, хоча кожний був свідомий того, що не всім пощастить, але ніхто не знав, кого чекає відхід у вічність.

Як тільки стемніло, ми підсунулися під саму дорогу. “Дуда” вибрав якраз таке місце, що ми непомітно могли просунутися через ворожу лінію. Поки ворог зорієтувався і почав стріляти, ми вже перейшли небезпечну лінію і зникли в нічній п’їтми.

Так само проривалися й інші — малими групами. Декотрі мали пере-стрїлку і з малими втратами майже всі прорвалися. Цїєї ночі всі поспїшали на збірний пункт на Дїброву. Нас зїбралося близько 80. Прибув і командир “Ягода”. Не прибув тїльки чотовий “Малина” з другою чотою і чотовий першої чоти “Касьян”.

Як ми пізніше довідалися, чотовий “Калина” і “Касьян” тїєї ночі, як скїнчився бїй, а нїмці залишили лїсок, зїбрали вояків, якї трималися коло них, близько 40 хлопцїв, забрали цїлий наш табїр і сотні “Громового” приблизно 20 возів (решта були розбиті) і на свою руку вирушили у свої рїдні сторони на Бойкївщину. Фронт перейшли без сутичок, але під бїльшовицькою окупацією не могли далеко маршувати з таким великим табором, тому в селї Хлївчани цїлий табїр передали мїсцевому господарчому, а самї подалися далї. Вони щасливо добилися в Карпати і там злучилися з іншими віддїлами УПА.

У бою в Набружї наші втрати — близько п’ятдесяти вбитих і пораних. Ворожих втрат ми не знали.

Наступного дня, 18 липня 1944 року, перед вечором у селї Дїброва к-р “Ягода” зробив збірку і сказав, що нагло несподїваний фронт двох тиранїв змїнив наші пляні і на час переходу фронту мусимо розїтися по селах. За яких два тижні зберемося знову, щоб далї продовжувати розпочате дїло з новим окупантом — червоним бїльшовизмом. Виголосив ще кїлька палких прощальних слїв до друзїв, а на кїнець додав: “Хто хоче переходити фронт зї мною зї зброєю в руках, руку догори!” Руки пїднесли всї. Командир задоволено усміхнувся і сказав, що з ним може йти тїльки один рїй. Тодї він сам з-помїж усїх вибрав 14 хлопцїв. До тих щасливцїв потрапив і я. Для всїх вибраних була велика шана йти з командиром, а це були: “Дуда”, “Гонта”, “Зїрка”, “Заяць”, “Недобитий”, “Бїлоус”, “Ворона”, “Чарниця”, “Сенцьо”, “Лїщина”, Василь Стасюк (він був із сотні “Громового”, походив із села Опїльська. Псевда не пам’ятаю) і я.

Як тїльки стемніло, усї розїшлися за призначенням. Друзї “Зїрка” і “Заяць” їшли попереду нашої групи, бо добре знали терен. Зараз за селом “Дуда” і “Гонта” “зблудили”. “Дуда” був уродженець Холмщини і правдоподїбно подумав, що краще йому тут переходити фронт. Далї їдемо дванадцяткою. Цїлу нїч не зустрїчаємо нїкого. Почало вже свїтати, як ми прийшли до

Посадівського ліска. По дорозі “згубився” ще друг “Ворона”. Переходячи через полянку попри копицю сіна, кожний узяв собі жменю сіна підложити до спання під голову. Я із “Зіркою” пішли по сіно останні. Повертаючись, ми зачули тупіт кінських копит. Здалека ми завважили шістьох більшовицьких вершників, це була їхня перша розвідка. Ми сховалися в корчах, і вони проїхали попри нас. Командир підшукав густі корчі і наказав поводитися якнайтихше.

Стійка була подвійна, щоб часом один не заснув. Не минуло й десяти хвилин, як кожний твердо заснув, крім стійки і командира. Близько 10 години ранку збудив мене страшний шум і крик. Усі побудилися. Командир сказав, що це напевно фронтова лінія і нам треба бути тихо. Вони підуть далі, а ми залишимося вже за фронтом.

Крик старшин, гавкання собак, іржання коней, стрілянина з гармат і скорострілів — усе це зливалось в дивний звук, який наближався до нас. Як пізніше з’ясувалося, у цьому ліску затримався постоем цілий більшовицький полк з “катюшою”, яка була не більше як 100 метрів від нас. На віддалі яких 50 метрів від нас розтаборилась кухня. Ми виразно чули голосну розмову “бойцов”, яка перемішувалась з брудною лайкою старшин.

До самого вечора ніхто з нас не спав. Найбільше кожного мучила справа, бо сонце пражило немилосердно цілий день. Кожному позасихали уста, але не можна було нічого порадити, бо найменший шелест міг зрадити нашу присутність ворогові. Тому всім здавалося, що це не один день, а три до купи злучились, і тому ми не можемо дочекатися вечора. Хоч і ніч не давала багато надії, щоб непомітно вийти з такого оточення. Але все-таки ніч має своє право і дає багато надії для партизана.

Урешті настав так довго очікуваний вечір, але ми все ще не могли рухатися, бо крик і рух ворогів не вгавав. Близько 22 години почало все втихати, ще трохи — і все затихло. Чути тільки ходу і покашлювання вартових. Ми почали прокрадатися на край лісу. Треба було проходити дуже обережно через табір попри сплячих вояків, тому ми посувалися дуже поволі і прислухалися. На краю ліска завважили двох вартових. Хтось наступив на гілку, яка затріщала. Почувся голос: “Кто там шляєється!”

Всі притихли. Вартові не дуже звернули увагу, бо ніхто з них не сподівався, щоб у їхньому таборі був хтось чужий.

Ми посувалися краєм ліска, та про вихід шкода було і думати, бо не більше як через кожні 20 кроків один від другого стояли вартові. Все одно ми обійшли довкруги майже весь лісок, шукаючи прогалини між вартовими, але її не було. Пробиватися боєм було небезпечно, бо була ясна місячна ніч, а якби ми вийшли з лісу, нас було би видно, як на долоні.

Над ранок к-р “Ягода” сказав, що найкращий вихід буде ще один день пересидіти в корчах, а фронт напевно піде вперед. Так ми і зробили. Підшукали досить густі корчі і колесом полягали по двоє. Один мав спати, а другий вартувати, так на зміну. Я заснув у перші дві години. Мій друг “Сенцьо” збудив мене на зміну. По двох годинах я знов розбудив свого друга, щоб ще

трохи заснути. Та тим разом я не міг уже заснути, бо спрага і голод не давали мені спокою. Чую, що і решта друзів не сплять, бо чути притишений шепіт.

Сонце піднялося вже високо і добре припікало. Гамір у ворожому таборі не вгавав. Було близько 10 години ранку, 20 липня 1944 року. Мій друг “Сенцьо” почав нетерпеливитися, як ми витримаємо до вечора на такій спеці. Але про те ніхто не подумав, що буде, якщо фронт стоятиме на місці ще один, а то й кілька днів.

У тій хвилині напроти нас почувся шелест і тріск гілляк. Хтось наближався до нас. Я подумав, що це хтось із друзів іде від командира з наказом. Я взяв кріса і наставив у той бік. Ще хвилина — і гілляки ліщини розхилилися і я перед собою побачив... більшовика. Він вицибулював очі, коли побачив нас, і ледве пробелькотів: “Кто есть”. Мій палець автоматично скочив на спусковий язичок, але в секунду майнула думка, що стріл зрадить нас і що краще буде його придержати. Це все тривало секунди, заки я відказав: “Свої”, але більшовика вже не було. Корч ліщини стулилися і за ним пропав “бошлак”. По його орденам на грудях можна було здогадатися, що був то старшина.

Я не гаючи часу скоро побіг до командира і розказав, що сталося.

К-р “Ягода” похитав головою і сказав, що ситуація дуже тяжка і на це годі щось придумати за такий короткий час, бо не довше як за десять хвилин напевно прийдуть сюди шукати більшовики. Потім додав: “У такому місці і в такій ситуації, як ми тепер є, я не можу давати наказу. Я можу дати тільки пораду.” І, звернувшись до мене, сказав: “Як хочете, то вийдіть обидва, що були бачені, і самі здайтеся більшовикам, а як не хочете, то приймемо бій, але я переконаний, що ніхто з нас не вийде живим, а як ви здастесь, то, може, пощастить вам і нам. Зазначую, що це не наказ, а тільки моя думка і порада, тому що ви можете іти на очевидну смерть, а може, на муки і тортури. А мені давати наказ здаватися також не вільно.”

Я бачив, що командир говорить правду.

— Добре. Я піду і здамся більшовикам, — відповів я.

Командир недовірливо глянув на мене. Я це завважив.

— Будьте певні, командире, за мене, я не зраджу, — сказав я.

Погодився іти зі мною і друг “Сенцьо”. Командир подав нам руку і сказав: “Ідіть, хлопці, і тримайтеся”.

Ці два слова були такі зрозумілі, що не треба було до них нічого додавати.

Не було часу на довші пояснення. Не гаючи часу, ми з “Сенцьом” поспішно відійшли в напрямі ворожого табору. По дорозі я сказав “Сенцьові”, що маємо говорити, щоб ми однаково говорили.

Ідучи добровільно в руки ворога, я добре здавав собі справу з того, що означає дістатися в кігті НКВД-МВД і який кінець може мене стрінути, але зараз же перебила інша думка, що вмирати прийдеться за Україну і за страждаючий український народ, байдуже якою смертю. А можливо, що врятую

життя командира й інших друзів, що з ним є. Однак у мені жевріла ще іскра надії, що може, і нам ще пощастить вирватися.

Коли б на моєму місці був тоді хтось, хто добре володіє пером і вміє передати пережиті враження на папір, написав би багато про ці вагомні хвилини життя, але я до цього не надаюся, тому пишу просто, без жодних прикрас.

Ми вийшли на лісову лінію. На віддалі яких 50 метрів побачили, що в наш бік іде група більшовиків. Ідемо просто до них. З крісами на плечах і насилу показуючи веселу міну. Наблизившись до них, я крикнув: “Здравствуйте, товариші”, і вимушено усміхнувся.

— Хто ви за одні? — спитав старший лейтенант, той сам, що нас побачив у корчах.

— Ми українці, — відказую.

— Что ви здесь делаете?

Я почав розказувати придуману історію, що нас злапали германці вночі і примусово завезли на роботу копати бункри над Бугом, а в останні дні, як мали вже втікати, дали нам зброю і уніформ. Але ми не хотіли воювати з німцями проти “своїх”, і як була нагода, ми втекли. Ми хотіли добитися додому. Ми думали, що в лісі є германці, тому тихо сиділи в корчах, але як ми побачили вас (я показав на старшого лейтенанта), ми зрозуміли, що то наші, і тому зараз вийшли і от ідемо до вас.

Обставини і турбота за долю інших друзів із командиром були причиною мого підлого способу рятування життя. І хоч я сам ненавидів себе за те, обставини до цього мене змушували, щоби зі зброєю в руках коритися смiertelному ворогові українського народу.

— Кагда ви удралі од германьцов? Почему не бросілі оружія? — запитав лейтенант.

— Бо боялися, щоб знов не попасти в руки германців і щоб мали чим оборонятися від них.

— А сколько вас здесь есть?

— Нас двое. Решта кожний пішов у свою сторону.

— Хорошо. Счас поіскаем.

І, роззброївши нас, один попровадив до табору, а решта пішли шукати. У таборі нам дали напиться води і закурити “кришки”, що від неї закрутилось у голові, бо жолудок був порожній.

Фронтвики ставилися до нас не зле, бо були там переважно самі українці.

Не минуло і півгодини, як група, що пішла на розшуки, повернулася і привела ще трьох наших друзів, що не встигли змінити постюю. Це мене дуже вразило, що аж п'ятьох нас попалося. Все-таки більше половини ще зосталося.

Нові полонені були “Недобитий”, “Білоус” і Василь.

“Ну, тепер уже все пропало,” — подумав я, бо тамті не знали, що ми говорили.

— Ви знайомі? — спитав старший лейтенант Василя.

— Ні, ми незнайомі, — відказав я.

Лусь, і я дістав у лице.

— Не отвечай, когда не спрошуютъ.

Мене заболіло не так лице, як почуття гордості, що на це мушу змовчати.

Але цим одним словом я поліпшив нашу ситуацію, бо друзі, що їх тепер привели, знали, як далі чинити.

Хоч ми і не змовилися, вони сказали більшовикам те саме, що і ми.

Тут нас більше не допитували, і такі зараз двоє вояків мали відпровадити нас до штабу, який квартирував у селі Телятині. Один з них був українець.

У Телятині привели нас до хати, де містився штаб. На подвір'ї вешталось повно солдатів. Та коли побачили нас, кинулися на нас, мов гайвороння на падлину.

— Что за адні? Откудава? — почувлися голоси. І рівночасно — “Часи імєєш?” — питав один, а другий уже кричить: “Давай помінїєм бутінки.” Третій уже сам по кишенях шукає і вибирає, що тільки є. Тим, що “помінїли” чоботи, ніяких інших не дали, так що zostалися босі. З мене також стягнули черевики, але тому, що я ношу досить мале число, жоден з них не міг у них взутися, то кинули їх мені назад.

Від нас забрали все, хто що мав: годинники, ножики, гребінці, хустинки. Одним словом — усе, що хто мав, ще й до того наштуркували. Так ми пройшли першу перевірку. Тим часом ті, що нас припровадили, повідомили про нас командира, а тому, що була обідня пора, на той час нас замкнули до якоїсь комори.

По обіді командир-майор покликав нас на допит. Ми говорили те саме, що попередньо.

— Ви українці! — крикнув майор. — Ви всі с...сини, вас всех надо розстрелять, ви фашисти, изменнікі, врагі народа!

При цьому не обійшлося без брудної більшовицької лайки. Це все кожний з нас тяжко переживав, але ми мусили мовчати. Тут поки що не били. Поліпшив нашу ситуацію один із тих, що нас припровадили, — українець. Він сам сказав майору, що нас ніхто не зловив, що ми самі до них прийшли.

Склали протокол. Кожен подавав своє прізвище, як йому виходило. По тім усім, ті самі вояки, що нас припровадили, відпровадили нас до вищого штабу, до полковника. Цей штаб був віддалений на 18 кілометрів.

Близько 2 години ми рушили в дорогу. Кожний з нас був змучений і ослаблений, бо вже два дні нічого не мав у роті. По дорозі я думав, як би то зв'язати, але поки що не було надії, бо ми маршували по шосе, на якому повно швендялось більшовиків. Сонце пражило, що ще більше нас ослаблювало, але ми мусили йти. Я думав, що, можливо, ніч принесе якусь надію, але даремно, бо під вечір ми прийшли до якогось польського села, де й заквартирували на ніч. У селі всі мужчини ходили зі зброєю і біло-червоними опас-

ками на руках. Уночі наша хата була оточена і пильнована поляками, а двоє солдатів були з нами в хаті. Про втечу не варто було й думати.

Другого дня ми помаршували далі. Близько 10 години ми прийшли до головного штабу. Командир полковник обійшовся з нами трохи краще, як попередній. Після допитів спитав, чи хочемо йти служити до Червоної Армії?

Ми сказали, що так, бо кожен думав, що так можна буде скорше позбутися їх. Але потім він сказав, що краще буде, якщо ми поїдемо в Росію і будемо “канали строїти”.

Це слово мене дуже вразило, бо я знав, що з усіх тих, що їдуть на цю роботу, мало хто вертається звідти живим.

Тут дали нам по куску хліба — дуже твердого, що трудно було його вкусити, і хто зна з чого спеченого, але голод додав нам сили і кожний схрупав свою порцію пожадливо, запив водою і тим трохи “заморив хробака”. До нас долучили ще одного полоненого німака, всі звали його фріцом.

По обіді ми мали рушити в дальшу дорогу, але вже на схід, де ще останній раз мало перевірити нас НКВД.

Тих двох солдатів, що нас провадили, звільнили, а дали тепер одного солдата, який мав допровадити нас до Сокаля на головну команду НКВД.

Близько 2 години того самого дня ми вирушили в дорогу. Тим разом я вийшов з більшою надією на втечу, як за цілий час дотепер, бо провадив нас тільки один солдат, а ми мушили десь заночувати, бо до Сокаля було 60 кілометрів. Так я почав укладати плян втечі. Ми йшли по двоє; я йшов у парі з Василем, з яким я поділився своїми думками.

Василь сказав мені, що допоможе, як тільки буде добра нагода, і так щоб нікому з нас нічого злого не сталося. Ми вирішили, що вирвемо в солдата кіса і відпустимо його, хай іде куди хоче.

Вийшовши за село, ми наздогнали одну дівчину, яка йшла з кошиком. Наш солдат знав польську мову і здалека крикнув: “Дзень добри, паненко!”

Дівчина з поспіхом відповіла, що нас дуже здивувало: “Що ви! Не вмієте говорити по-українськи?”

Я штуркнув свого сусіда і кажу, що це якась своя дівчина; добре було б непомітно її щось запитати.

Ми порівнялися з нею, і Василь тихо спитав, де ми є і яка ситуація по селах.

Вона сказала: скрутіть того москаля і втікайте, по селах є наші хлопці. Вона ще дещо сказала, але нам цього вистачило і ми більше нічого не питали, щоб не привернути до себе увагу. Дівчина нам сказала ще, що вона з села Вербиці, ім'ям Маруся.

Згодом дівчина повернула направо на польову дорогу і сказала, що вона мусить зачекати на свого батька, який лишився в селі.

Ми пішли далі. По дорозі, як і попереднього дня, вешталось багато війська, отже, сприятливих для втечі умов не було. Ми пройшли ще яких 6 кілометрів, раптом наш солдат наказав зупинитися і почав щось шукати по

кишенях, а потім сказав: “Ребята!” Мусили повернутися назад до штабу, звідки ми вийшли, бо він загубив десь свої документи і без них він не може нас провадити. Ми не дуже мали охоту вертатися, бо недалеко перед нами було видно якийсь лісок, де могла бути наша надія, але не було ради, бо з протилежного боку надїхали підводи з військом, і ми на фірах повернулися назад до штабу.

Нас замкнули у стодолі, а друга Василя покликали до хати. По короткім часі нас усіх покликали на допит. У хаті я побачив Василя з синцями на обличчі, а він сам ледве тримався на ногах. Нас це заскочило, бо ми не знали, що сталося.

Старшина, який вів слідство, почав на нас кричати грубою більшовицькою лайкою: “Ви с... сини, таку вашу матю! Хотіте удирати!” І сказав далі, що якщо хтось із нас наважиться тікати, то солдат перестріляє всіх з автомата, як собак.

Я відказав йому:

— Товаришу! Знаєш, що ми самі прийшли до вас, то чому мали б ми тепер утікати?

— Мовчи! Ти сволоч українська, фашист! Ми добре вас знаємо, ви зрадники народу.

Аж пізніше по дорозі я довідався від Василя, що сталося. Цей більшовик, що нас провадив по дорозі настрашився, що ми можемо “удрати”, і тому повернувся, щоб дали йому підмогу, а за підставу дав те, що та дівчина, яка з нами говорила, дала другові Василю пістоль. Він сам боявся нас зачіпати і тому вирішив повернутися.

На команді Василя добре обшукали, але нічого не знайшли. При цьому дуже його побили.

Надвечір ми знову рушили в дорогу, провадив нас той самий солдат. Ми йшли тепер по шосе, але в протилежну сторону, на захід. Я спитав солдата, куди ми ідемо тепер, він відповів, що до міста Томашева, яке від нас на віддалі 18 кілометрів, і що мусимо поспішати, щоб до вечора зайти. Тим разом більшовик ішов позаду нас і щоразу нас підганяв. Під час відпочинку біля якогось ставка, де ми пили воду, Василь сказав, що при першій нагоді віддячиться тому москалеві за те, що його так побили.

З заходом сонця ми прибули до Томашева. Тут вулиці були переповнені військом і цивільними поляками зі зброєю. З приходом большевиків усі вони повиходили з лісів і тепер стали поліціантами. Були це переважно колишні члени АК (Армії Крайової).

Нас замкнули у якійсь пивниці, де ми пробули до ранку. На вечерю нам принесли кашу і кусник хліба, але хоч ми й були голодні, цієї каші ніхто не міг їсти. Один тільки друг “Сенцьо” мав вовчий апетит, то зїв усі порції.

Уранці 22 липня 1944 року, не давши навіть чорної кави, посадили нас на вантажне американське авто, де вже було 10 в'язнів — 8 чоловіків і дві жінки, яких пильнувало 8 енкаведистів. Авто відїжджало до Сокаля. Тепер уже все пропало, подумав я. Всі надії і пляни, які я мав, пішли з вітром.

Найгірше чувся я тому, що жодним словом не міг поділитися зі своїми друзями, бо з нашого боку стояв енкаведист і дослухався. Спадала думка покінчити з собою, але одночасно відганяла її ще якась крихта надії — може, вдасться?

Коли ми їхали по шосе, поперед нас я побачив двох чоловіків. Проїжджаючи попри них, я їх упізнав. Були це друзі “Заяць” і “Зірка” (останній тепер з 1953 року в Канаді). Наші погляди стрінулися. Це завважив один енкаведист і питає мене: “Что? Знакомі?”

— Ні, ні, — відповів я.

— А чому ви так смотріте?

Але авто відїхало і він перестав мене допитувати.

Ще до полудня ми доїхали до Сокаля. Нас, полонених, скинули під якимсь урядовим будинком, арештованих повезли далі. Наш солдат пішов усередину будинку і зараз же повернувся дуже заклопотаний, проклинаючи всіх. Вийшло так, що частина, до якої він нас мав припровадити, відїхала до волості в Хороброві. Дорогою до Хороброва Василь шепнув мені, що тепер наша надія мусить сповнитися. Він був родом з і дуже добре знав ці терени.

Я сказав Василеві, що ми мусимо дуже добре обходитися з нашим москалем, щоб він ні в чому нас не запідозрив.

Я підійшов ближче до солдата і почав з ним говорити. Спитав, як живеться в Советському Союзі, чи довго ще буде війна і т. ін.

Він відповідав і дуже хвалив Советський Союз і батька Сталіна, сказав, що війна скінчиться скоро. “Наші” вже скоро будуть у Берліні. Так ми дійшли до села Конотопи, що за два кілометри від Сокаля. По дорозі, відколи до нас долучили полоненого фріца, ми не могли між собою нічого говорити, бо думали, чи не є це більшовицький агент.

У селі Конотопах було повно советського війська, майже в кожній хаті квартирували. Проходячи через село, я сказав солдатові, що дуже голодні, може, ми тут дещо перекусили б? Він радо погодився, бо й сам був голодний.

Ми зайшли до придорожньої хати, де якраз квартирував більшовицький штаб, але вони нас не чіпали, бо ми мали свого проводира. Солдат попросив для нас їсти. Господиня винесла по кавальчику хліба і квасного молока, що нам дуже смакувало, бо це вже було наше, українське. Зачувши нашу розмову, коло мене всівся мужчина літ зо 30 (як я пізніше довідався, був це вчитель Стефан Дзядек, таки з тої хати) і тихо шепнув мені: ви, може, з УПА?

Я не міг йому відповісти, бо напроти мене сидів солдат. Я тільки непомітно штовхнув його ліктем. Він відійшов. Зараз потому ця сама жінка (його мама) винесла білого хліба, масла, а чоловік виніс бакуну, що всіх дивувало, тільки не мене, бо я знав, у чому справа. За кілька хвилин до тієї хати прийшли дві якісь жінки, пізніше дівчина і ще якісь жінки, і всі почали дуже до нас приглядатися. Я завважив, що всі вп'ялились очима в Василя. Бачу, одна дівчина чомусь витирає сльози, а жінки приступили до солдата і питають: куди ви їх провадите? Пустіть їх і т. ін.

Василь штовхнув мене — втікаймо звідси чимшвидше, бо жінки зраджають нас своїм проханням і зіпсують наші останні пляни.

Я встав і кажу солдатіві: “Товариш! Ходімо вже. Скорше вийдем, скорше будем на місці.”

Солдат почав питати Стефана про дорогу до Хороброва. Степан пояснив йому, куди найкраще іти.

Василь шепнув мені: “На добру дорогу справляє нас, бо не по шосе, а польовою доріжкою”.

Тут хочу сказати, що причиною такої поведінки жінок було те, що Василь Стасюка впізнали, що він із сусіднього села Опільська, віддаленого на 3 кілометри, і дали знати його нареченій, яка жила саме в Конотопах. Вона прийшла і не могла втримати сліз, та й почала плакати. Василь боявся, що жінки можуть його розконспірувати, хто він такий і звідки походить. Але все пішло гаразд, і ми вирушили в дорогу.

Вийшовши за село, Василь сказав мені, що як тепер нічого не зробимо, то вже пропало, бо там далі є друге шосе Опільсько — Хоробрів, по якому також крутиться військо. Він каже: “Ти зачинай, а я поможу”.

Я відстав, але солдат щось “почув вітром” і йшов обережно, на віддалі п’ять кроків ззаду. Я почав кривити на ногу і, відстаючи, говорив йому, що я підбився і не можу іти.

Коли я був за два кроки від нього, крикнув: “Дядя! Дальше не підем.” Умить він скинув кріса, щоб наставити на мене, але мій удар у вухо ударемнив його намір. Борикаючись, ми обидва повалилися на дорогу. Москаль старався мене придушити, але за мить прибіг друг Білоус (Данько Вайда) з Вислока Сяніцького повіту, вихопив у москаля кріса і вдарив ним большевика по голові. Кріс поломився і Білоус кинув його десь у жито².

Поки я встав і оглянувся, усі вже повтікали, тільки солдат лежав непритомний на дорозі. Я взяв його за руки і потягнув у жито, забрав у нього всі документи, серед них і наші протоколи, і рачки поліз житом. За житом чекав на мене Василь, який здивовано спитав мене: “Ти не бачив нічого?”

— Ні, — кажу.

Тою дорогою проходило кілька більшовиків, але, на щастя, вони нічого не завважили. Усі наші розлетілися хто куди. Навіть німець утік, отже не був агентом.

Ми з Василем домовилися, що він піде ближче до свого села, де пастухи пасуть худобу, і в них розвідає ситуацію, а тоді прийде до мене. Я мав чекати на другому горбку. Звідкілясь надбіг друг “Сенцьо” і крикнув до нас з великим перестрахом: “Що ви наробили? Тепер ми всі пропали. За нами від шосе їдуть на конях большевики з псами!” І, не зупиняючись, побіг далі. Відтоді я його ніколи не бачив, його доля мені невідома.

Справді, ми почули тупіт коней і гавкання собак. Ми з Василем розійшлися з тим, що вночі він мав по мене прийти на умовлене місце.

² “Білоус” пізніше був убитий у засідці в лісі коло Вільки Потуржинської.

Я поповз у напрямі другого горбка. Здалека було чути якийсь незвичайний рух. Я був певний, що за нами йде погоня. Я не міг нічого бачити, бо, вставши, міг себе викрити. Щохвилини я дослухався. Цей день вважаю найбільш критичним за цілий час мого перебування в УПА. Хоч пізніше я мав багато більш небезпечні випадки, але ніколи не чувся так, як тоді, а то тому, що був без зброї, не міг себе боронити і не міг нічого зробити, щоб не здатися живим ворогові. У голові крутилися думки, але я не міг нічого придумати і вирішив, що якщо мене побачать, то буду тікати — нехай застрілять. Одного тільки боявся, щоб не потрапити пораним у руки ворогів.

Я майже був певний, що вночі мене знайдуть собаки, бо тільки я був найближче від більшовиків. Тому я щохвилини дослухався, чи не женеться за мною собака. Повзучи так збіжжям, натрапив на маленьке озерце, шириною яких 30 метрів. Мені спало на думку, що якщо перейду через воду, то загубиться мій слід. Я напився води, трохи обмився і став свіжіший. Скинув черевики та маринарку і сховав у шуварі. Закотивши штани, я перейшов через воду і поповз далі. Так я поповз, аж поки зовсім вибився із сил. Я був так перемучений, що не міг рушитися з місця, тож вирішив чекати на тому місці до вечора. Раптом я почув, що хтось біжить моїми слідами. Я не міг нічого бачити, але подумав, що це, мабуть, собака.

Шум у лані пшениці щораз наближався і нарешті — шуст! — попри мене перескочив... заець.

Тьфу! Бодай би тебе чорти забрали! Ну, думаю, таки я насправду став боягузом, коли вже і заець мене налякав.

Була, може, година третя по обіді. Я лежав на місці, а сонце пражило, мов огнем. До того ще дуже мучила спрага, а про воду не було чого й думати. Я в душі молився, щоб скоро був вечір, а тут, як на зло, кожна хвилина тягнулась і ставала роком.

Я лежав і вже нічого не думав, бо вже й не міг. Все одне крутилося в голові — щоб як найскоріше настав вечір і щоб напитися води. Усе решта мені було байдуже.

Урешті сонце зайшло, і помалу все почало втихати. Я зітхнув легше, бо переконався, що погоні за нами немає. Коли стемніло, я встав і почав розглядатися довкола, але не міг зорієнтуватися, бо був перший раз у тамтих околицях. Одначе я побачив умовлений з Василем горбок і подався туди.

На тім горбку я просидів, може, до першої години попівночі, але Василя не було. Напевно, трапилося з ним щось недобре, коли його нема, подумав я. До села самому мені дістатися було неможливо, бо всюди квартирувало повно більшовиків, а до того ж ніхто мене тут не знає, отже, можна легко знову попасти в руки ворогів. Тому я рішив лишитися в полі на день; може, стріну якого дядька і все розвідаю. Але треба було сховатися десь перед сонцем, бо знову заповідався гарячий день. Здалека я побачив копицю конюшини. Підійшовши до неї, я вимикав діру так, що міг влізти туди. Користаючись нічною темрявою, я пішов довкола з надією знайти якусь криничку або потічок, щоб напитися води. Я походив близько двох годин,

але даремно. Навіть того маленького озерця, яке переходив удень, не міг знайти. Ще гірше змучений, вернувся до копиці конюшини.

Почало вже світати, як я заліз у копицю і заснув твердим сном. Коли я пробудився, був увесь мокрий. Мені бракувало повітря, не було чим дихати. Сонце було вже високо, коли я виліз зі своєї нори. Розглянувшись довкола, дуже здивувався, бо на віддалі якихось 200 метрів плив малий потічок, а я вночі стільки нащукався і не знайшов. Довкола було тихо і спокійно. Пішов до потічка, напився води, трохи обмився, тільки з розкуйдюченим волоссям не міг дати собі ради, бо зачесати не було чим — “товариші освободили” і від гребінця. Я зав’язав волосся хустинкою і пішов у напрямі трьох жінок, які недалеко брали коноплі.

— Дай Боже щастя! — кажу.

— Дай Боже і вам! — відказують.

Я почав розпитувати їх дещо, але вони не хотіли нічого говорити, боялися більшовицької провокації. У той момент побачив я двох озброєних мужчин, не більше як за 50 метрів.

Питаю одну дівчину — хто це йде?

— Не знаю, — відказує.

Втікати було запізно. Тоді я почав вибирати коноплі.

— Добрий день! Як маєтеся? — заговорив до мене один.

Я відповів здоровканням.

— Де ви на квартирі? — питає знов.

— Хто ви за одні? — питаю.

— Свої! — каже той.

— “Шістку” знаєте? — питаю.

— “Шістку” до каталога, — питаю знову.

Він сказав:

— Тепер я можу з вами говорити.

І ми про все домовилися. Був це брат дівчини, яка брала коноплі. Вони були озброєні тому, що ходили по полях і збирали залишену німцями зброю.

Я з ними пішов у село Конотопи, де перебув два тижні в доброго господаря Миколи Ткачука. Допомагав йому в полі і коло хати. Микола мене наново озброїв, у нього я “вифасував” усе як з військового магазину.

Через два тижні я по зв’язку пішов шукати сотню “Ягоди”. Збірним пунктом було село Хлівчани. Далеко я не зайшов, бо в Себечові довідався, що в Хлівчанах квартирують більшовики, а “Ягода” з зібраним відділом кудись відійшов. Таким чином, я мусив залишитися в терені і чекати на зв’язок, бо під час переходу фронту всі зв’язки перервалися і на налагодження їх треба було чекати кілька тижнів.

ЗНИЩЕННЯ ПРОВОКАТОРА “ЮРЧЕНКА”

У гарний погідний серпневий день наш відділ УПА (частина відділу “Вовки”) під командуванням к-ра “Багряного” квартирував у лісі біля с. Вілька Потуржинська Грубешівського повіту на Холмщині. Попередньої ночі прибув до нас к-р відділу “Вовки” сот. “Ягода”, щоб проконтролювати, як проходить вишкіл, і побалакати із стрільцтвом.

Як звичайно, так і того дня, о годині 7 ранку службовий підстаршина проголосив ранню зорю. За 15 хвилин стрільцтво помилося і стало на збірку до молитви. По молитві сот. “Ягода” привітав нас і розпитував, як ми чуємося і чи чогось нам не бракує. Коли всі відповіли, що все гаразд, командир сказав дещо ще від себе і подав команду — “розхід”.

По сніданні всі вояки сиділи гуртками. Одні оповідали веселі історії, другі грали в шахи власного виробу, а ще інші поскидали сорочки і вилувлювали “звіряток”. Моя група зайнялася чим іншим — грою на “губних” інструментах. Стр. “Міша” грав як на трубці, інший — як на флейті, к-р “Лев” помагав басом, і так виходила гарна музика, якою зацікавився сам к-р “Ягода”, який залишив “сорочкове полювання” і підсів до нас.

Коли почали грати другої веселої, нараз прибіг стійковий і зголосив командирові, що з напряду Угринова галопом жене вершник просто в напрямі нашого табору.

К-р “Ягода” дав наказ затримати вершника і припровадити до табору, а якщо би це був більшовик і почав би тікати — стріляти, але прицільно. Сійковий побіг до свого становища, а “Ягода” оголосив гостре поготівля, але і без того вже всі схопилися за зброю.

За кілька хвилин сійковий привів до командира заспаного селянина з Угринова, який був нашим розвідником. Уриваними словами селянин оповів, що до села Угринова приїхала на авті група погранвійськ НКВД зі Сокаля кількістю близько 20 людей і між ними є знаний провокатор “Юрченко”.³

Селянин оповів, що емведисти робили ревізії в деяких хатах в Угринові і, правдоподібно, збираються їхати до Нісмич. Це було схоже на правду, бо якраз цього дня в Нісмичах був празник, а більшовики ласі добре поїсти, а головно випити.

³ “Юрченко” за німецької окупації був старшиною УПА на Холмщині. Походив з с. Себечева Сокальського повіту. За більшовиків НКВД розбило його відділ, а пізніше зловили і його. Він пішов на собачу роботу до більшовиків. При його допомозі емгібести нарobili багато шкоди нашому рухові й цивільному населенню в нашому терені. Його слідами пішли також інші, які були зловлені енкаведистами. Усі вони, близько десяти осіб, разом з емведистами робили наскоки на українські села. Вони були гірші як більшовики. Групою командував старший лейтенант МГБ Леонов. “Юрченкові” для пропаганди причепили погони майора і спочатку дуже його конспірували, але коли використали, стали поводитися з ним як з нікчемою. Наприклад, коли квартирували в селі, емведисти спали в ліжках, а він, “майор”, на підлозі. У військовій виказці — “красноармеєць”.

“Ягода”, подумавши трохи, рішився ще раз спробувати зліквідувати цю більшовицьку банду, і то за всяку ціну, навіть у селі, і висловив це вголос: “Якщо і сьогодні не вдасться, то вже ніколи”.⁴

“Ягода” дав наказ бунчужному зробити збірку відділу. На збірці запитав, хто хоче з ним іти на малу виправу.

Зголосився цілий відділ. Командир відказав, що всі йти не можуть, і визначив перший рій, що мав іти з ним. Крім того, взяв ще кількох кулеметників. Другий, третій і четвертий рій вислав з бунчужним “Лисом”. Решта відділу залишилася в лісі.

Мій рій поїхав з командиром. Була 11 година перед полуднем. Ми посідали на дві підводи, що постійно були в таборі.

Бунчужний “Лис” зі своєю групою мав іти пішки. Його група повинна була зробити засідку на шосе Угринів — Долобичів. Наша група рушила через село Павлів до села Нісмичі, віддаленого приблизно на 10 кілометрів, де командир сподівався, що там уже є “Юрченко”. Командир дав наказ їхати якнайскоріше, щоб не втік цей проклятий “Юрченко”.

Лісом ми їхали спокійно і безпечно. На краю лісу командир затримав підводи. Коли ми перевірили, що на шосе нікого немає, переїхали його і далі поїхали “партизанською” дорогою — навпрошки через поля. Командир цілий час наглив, щоб їхати скоріше. Під селом Павловичі один кінь з першої підводи не витримав швидкого бігу, упав і здох. Ми його скоренько випрягли і далі поїхали одним.

У перших хатах Павлович ми змінили коней — узяли в селян, бо наші вже не витримували форсованої їзди. У Павловичах квартирував якраз к-р “Дуда” з частиною свого роя.⁵ Половина його групи були наддніпрянці, що добре знали російську мову. Вони носили більшовицькі уніформи. Друга половина — холмщаки, що знали польську мову і носили польські уніформи. Цей відділ діяв також удень, видаючи себе за більшовиків чи поляків, залежно від потреби, і це допомагало йому показувати “чудеса”.

К-р “Ягода” наказав “Дуді” їхати з нами і за п’ять хвилин усі ми разом виїхали в бік села Нісмичі, до якого було ще півтора кілометра. Дорога вела сіножатями, поміж вербами і кущами верболозу, так що ми непомітно підїхали під саме село. Яких триста метрів від перших хат ми походили з підвод і підійшли під шосе Угринів-Нісмичі. Ми ще не зайняли добре становищ, як побачили, що з села Угринова наближається підвода. Тоді ми сховалися, і коли підвода підїхала, хлопці впізнали знайомого селянина з села Угринова. К-р “Ягода” вийшов до нього, щоб отримати інформацію. Дядько сказав командирові, що півгодини тому більшовики поїхали до села Долобичева.

⁴ На “Юрченка” роблено вже десятки разів засідки, були й інші спроби його зліквідувати, а він усе якось висмикався, використовуючи досвід з партизанки: або поїхав іншою дорогою, або заскоро втік із села, або затримався так довго, що вояки в засідці думали, що він уже відїхав, тощо.

⁵ Група “Дуди” — це спецвідділ для особливих завдань.

“Ягода” заляв: “Проклятий собака має щастя”. Він повернувся до нас і по хвилині сказав: “Їдемо, хлопці, на шосе Долобичів-Варяж”. Може, той собака затримається в Долобичеві, а ми тим часом перетнемо йому дорогу”.

О годині 13 ми були вже на шосе, під самим місцем, близько півтора кілометра від перших хат. Якраз там були старі німецькі окопи з часу переходу німецько-більшовицького фронту. На полях ніхто нічого не сів, росли великі бур'яни, в них можна було сховатися, як у кущах.

Лежимо на становищах і чекаємо. Нас було 15; усі в польських або більшовицьких мундирах. К-р “Ягода” кілька разів проходив уздовж розстрільної і давав вказівки кожному воякові. Ми були розположені на довжині яких 200 метрів. Чотовий “Лев” і ройовий “Хоробрий” були першими від села Долобичів, відразу біля них кулеметник “Вишня” з амуніційним, а я був п'ятий. Ми мали перші бити по авті, коли воно опиниться напроти нас, а після нас мали стріляти інші і кидати гранати. Сам командир “Ягода” був на чолі лівого крила — від Варяжа. Він мав на собі польську уніформу.

Чотовий “Лев” далековидом стежив за шосе з боку Долобичева, а к-р “Ягода” — з боку Варяжа.

Так ми пролежали дві години, але ніхто не над'їжджав. Сонце пекло жахливо, бо саме було в zenіті. Найбільше всіх турбувало, що зрадник “Юрченко” міг втекти ще до того, як ми прибули в засідку.

Аж по двох годинах “Лев” завважив, що з Долобичева їде підвода, і подав це по зв'язку командирові “Ягоді”. “Ягода” дав наказ добре заховатися, а сам ще з двома вояками в польських уніформах вийшли на шосе і пішли в напрямі Долобичева, назустріч підводі. На підводі їхав селянин. “Ягода” затримав його і перевіряв документи, як польський поліціант. Був це селянин з міста Варяжа, вертався з Долобичева. Від нього довідалися, що в Долобичеві є авто з “руськіми товажищами”, десь близько 20 осіб. Нам тільки того і треба було. Ми дуже втішилися. Отже, були дані про те, що “Юрченко” таки попаде в наші руки. “Ягода” відпустив підводу, а коли вона вже зникла, вернувся назад до нас.

Кожний з нас був знесилений від спеки, але вже тепер ми всі лежали терпеливо, бо була надія, що скоро буде “весілля” і вдасться нам зліквідувати того зрадника, на якого найгірше нарікало населення і не раз нам доколяло, чому ми не знищимо цього сатани.

За якийсь час з боку Варяжа знову з'явилася підвода. “Ягода”, що дивився далековидом, давав по лінії знати, що їде четверо більшовиків і що вони, напевно, нас також помітили, бо дивилися також у далековид на нас. Він наказав, що за всяку ціну мусимо зліквідувати їх без пострілу, бо пропаде ціла справа; стрілянина остереже “Юрченка”. Підвода з більшовиками помалу наближалася до нас.

Коли більшовики наблизилися на яких 100 метрів, вони позіскакували з підводи і зі зброєю напоготів підходили ближче. “Ягода” вислав на перевірку енкаведистів ройового “Діброву” і ще трьох вояків у советських уніформах. Вони мали у відповідний момент роззброїти більшовиків.

“Діброва” вийшов напроти них і запитав: “Хто ви такі?”

“Ми красноармейці”, — відповіли всі нараз. “Діброва” зажадав документів, бо “нада перевірить”. Один з них, старший сержант, підійшов до “Діброви” і подав документи, а інші, далі тримаючи зброю напоготові, відійшли на другий бік шосе, стали за горбом і пильно стежили за всіма рухами наших хлопців.

“Ягода” побачив, що це рафіновані драбуги і не вдасться взяти їх без пострілу, тому дав “Діброві” умовлений знак, щоб пропустив їх далі. Може, вони наберуться відваги і посідають на підводі, а тоді ми легко знищимо їх кількома пострілами. Щоб їх не насторожувати, “Діброва” поінформував їх, що ми дістали відомості, що десь тут мають переходити повстанці, і тому ми чекаємо в засідці.

Але більшовики не були дурні. Старший сержант ішов далі по шосе, а три інші йшли з другого боку шосе ровом зі зброєю, готовою до стрілу. Так пройшли вони майже до другого кінця засідки. Тоді к-р “Ягода” подав по зв’язку, щоб усі приготувались, і наказав к-рові “Дуді” вийти напроти них, і, коли почнеться стрілянина, залягти з другого боку шосе, щоб легше було знищити тих трьох за дорогою.

“Дуда” взяв у стрільця кулемета і ще з одним стрільцем вийшов на шосе. Обидва були в польських уніформах. Він наказав більшовикам зупинитись і ще раз зажадав документів. До старшого сержанта підійшов “Гонта”, взяв його документи в руки і ставив різні запитання, щоб тільки довше їх затримати. Але молодший сержант, що стояв у рові, щось запідозрив. Він крикнув: “Серьожа! Это, наверно, бандіти”, і відразу вистрілив з автомата по командирі “Дуді”. Одночасно ми всі сипонули по більшовиках. Старший сержант згинув відразу, але трьом іншим вдалося залягти, і вони почали відстрілюватись. Перестрілка тривала недовго, бо вістун “Андруша” з Харкова ще в першій перестрілці просунувся через шосе, підкрався близько до більшовиків і кинув у них гранату. Як тільки граната вибухнула, він підняв голову і, побачивши, що один з них ще живий, крикнув: “Руки вверх!”

Енкаведист підняв руки вгору, бо вже й так не мав чим стріляти — граната розірвала йому десятизарядку. Двоє інших були вбиті.

На наказ “Ягоди” ми забрали вбитих на підводі, полоненого зв’язали і замаскували сліди крові на шосе. Двоє стрільців відвезли їх до Павличівського ліска, де мали чекати на нас. “Дуда”, поранений у руку, пішов також з ними.

У засідці нас лишилося тільки дванадцятьоро. Близько 16 години чотовий “Лев” подав, що з Долобичева їде 10 підвод з військом. На наказ “Ягоди” ми відсунулися до 100 метрів назад і залягли в бур’яні. Підводами їхали донські козаки, що влітку 1945 року збирали сіно на Холмщині, звідки населення виїхало до СССР.

Коли донські козаки проїхали, ми вернулися на свої становища. По кільканадцяти хвилинах прокотилося по зв’язку від чотового “Лева”: “Готуватись! Їде авто — напевно Юрченко!”.

“Ягода” подавав по зв’язку останні накази. Між іншим, якщо буде можливо, “Юрченка” взяти живим. Намагатися стріляти йому по ногах.

Коли авто було вже близько 30 метрів від правого крила, кулеметник “Вишня” пустив з “Дехтярйова” серію просто в мотор і відразу вбив шофера. У кабіні, крім шофера, їхав “Юрченко” і старший лейтенант Леонов. У той момент, коли згинув шофер, “Юрченко” вхопив кермо і хотів їхати далі, але вже грали всі наші кулемети, автомати і кріси. Саме проти мене з кабінки вискочив на шосе Леонов і хотів витягнути з кобури пістоль, але серія з автомата “Лева” повалила його долів. Авто ще кілька разів підскочило, заїхало якраз у середину нашої розстрільної, переїхало через рів на інший бік шосе і зупинилось у картоплі. Частина енкаведистів згнула відразу, а решта позискакували з авта, залягли і почали відстрілюватися.

Почався завзятий бій. Нічого не було чути, тільки клекіт кулеметів і шум автоматів. Ворог боронився завзято, на життя і смерть. Становища мав доволі вигідні, але всі більшовики лежали купою. Знищити їх можна було тільки гранатами.

Командир “Ягода” дав наказ іти в наступ і вже наші вояки проскакують через шосе, одні оточують більшовиків, інші підсуваються ровом ближче, щоб закидати їх гранатами. Я також проскочив стрибком шосе, якраз коло вбитого Леонова, при тому впав мені в око його пістоль. Я постановив відчепити йому пістоль, бо я ще не мав, а хто зна, чи командир призначить мені, якщо хтось інший візьме. Я підсунувся до Леонова, за ногу притягнув його в рів і забрав пістоль. Стрілянина тривала. Я виставляв голову за підвищення, пускав серії зі своєї любимі десятизарядки, а тоді ховався знову і ладував другий магазин.

Нараз зачувся вибух гранат у більшовицькому кублі. Це “Андруша” підсунувся знову на близьку віддаль до більшовиків і закидав їх гранатами. На хвилину більшовицькі кулемети замовкли, було чути тільки стогін поранених. Та через мить я почув стукіт “Дехтярйова”. Отже, серед більшовиків є ще живі. І щойно тоді, коли “Андруша” кинув ще дві гранати, постріли вмовкли, тільки поранені стогнали.

Ми обережно підсунулися до більшовиків і почали перевіряти, чи не загрожує яка небезпека. Щойно тоді хлопці почали перекидати всіх побитих догори обличчям — шукали за “Юрченком”. Врешті один крикнув: “Ну! Нарешті попався!”

На наказ “Ягоди” частина пішла вздовж поля шукати більшовиків, які могли сховатися в картоплі, інші поробили застави від Варяжа і Лобичева. Перед нами вискочив з картоплі один енкаведист і хотів утікати, але наші вистрілили по ньому, і він упав. Був поранений у ногу і здався. Був це один з провокаторів, українець з Долубичева. Почали його допитувати. Коли всі були зайняті сексотом, під горбком вискочив з картоплі ще один зрадник — Гарбанко, і цьому одному, на жаль, вдалося втекти. Він зник за горбом, а коли ми вибігли на горб, він уже добігав до Сулимівського гайка.

Бій тривав 45 хвилин. Згинуло 18 енкаведистів, один попав у полон, один утік. З нашого боку згинув стрілець “Крук”, і двоє було поранено.

Ми позбирали більшовицьку зброю й обшукали більшовиків. Вони мали в кишенях квашені огірки, цибулю, куски сала, м'яса, хліба тощо — все всуміш. За пазухами мали награвані жіночі хустки, панчохи, сорочки й інші речі. У самого “Юрченка” знайшли за пазухою шкіру на чоботи, яку, як з'ясувалося пізніше, забрав в одного селянина в Нісмичах.⁶ У старшого лейтенанта Леонова знайшли багато дуже вартісних документів, між ними зашифрований список цілої сітки сексотів у Грубешівському повіті, на якому було позначено, коли який сексот з'являвся на зустріч, а які ховалися від більшовиків. Тоді ми здобули 4 кулемети, 8 пістолів, 8 десятизарядок, 3 ППС і багато амуніції.

По закінченні роботи ми відїхали. Нашій радості не було меж, хоч жаліли за погиблим другом “Круком”, який був дуже добрим вояком. Коли прибули ми до якогось села, селяни вгощали нас чим могли, старалися нам якомога догодити і виявити свою прихильність за те, що ми покінчили з найбільшим їхнім ворогом.

БІЙ У СЕЛІ ВАРЕШИНІ

Великодні свята 1946 року святкував наш курінь “Вовки” в Ликошинському лісі, що в Грубешівському повіті на Холмщині. Командира Відтинка на той час заступав сотенний відділу “Вовки 2” — “Лис”.

Перший день Великодніх свят святкували разом. На терені було спокійно. Під час вечірньої збірки до молитви “Лис” повідомив нас, що стрільцям з ближчих околиць дасть відпустку на свята. Деякі стрільці зголосилися до командира і пішли святкувати решту днів свят дома.

Після відходу деяких стрільців у відпустку “Лис” розіслав поодинокі сотні куреня в їхні оперативні терени. Сотня “Вовки 2” розійшлася також чотами. При командирі “Лисові” залишилися три чоти: одна чота під командуванням бул. “Діброви”, що заступав чотового “Дуду”, друга чота відділу “Вовки 1” під командуванням чотового “Аркуша” і третя чота відділу “Вовки 2” під командуванням чотового “Лева”.

Я належав до чоти “Діброви”. Наша чота виконувала спеціальні завдання, до неї входили добірні вояки, переважно із східних областей України. Майже всі стрільці нашої чоти добре володіли російською або польською мовами. Ми були вбрані в енкаведівські і польські однострої. При зустрічі з ворогом, якщо були це більшовики, — виходили наперед “поляки”, а як було ВП (польське військо) — наші “енкаведисти”. Підступом звичайно вдавалося розбивати ворога.

“Лис” не говорив нам нічого про те, що він підготовляє якийсь наступ, але такий добір чот переконував нас, що маємо виконати якусь “невеличку” роботу.

⁶ Пограбовані речі ми віддали людям назад.

Цієї ночі ми перемаршували в Долбичівський ліс, де квартирували цілий день. Увечері зайшли до села Угринова на вечерю. Селяни прийняли нас дуже гостинно. Кожний з нас чувся як удома. Однак довго забавлятися ми не могли, бо командир визначив дуже короткий час на вечерю.

Прощаємося з селянами і відходимо на збірний пункт. Зібралися майже всі вояки, але командира ще не було. Нас огортала нетерпимість, бо ми були певні, що командир щось підготовляє. Після майже одногодинного вичікування прийшов командир, сів між вояками і почав жартувати. Хлопці питали, чи підемо на якусь роботу, але командир не відповідав на такі запитання, тільки жартом розпитував, чи ми хотіли б. Всі сказали, що так, бо вояки любили, якщо були частіше бої і частіше могли вживати зброю.

Тоді командир зарядив збірку. “Коли так дуже хочете трохи собі постріляти, — сказав він, — то підемо до Долобичева розігнати червону “мітьолку”.

Село Долобичів ми знали добре, і багато нам пояснювати не було потрібно. Командир висловився, що вдень енкаведисти чулися безпечно і напевно на свята не будуть сподіватися наступу. Увечері більша їх частина розійшлася по селянах пиячити. Наступ розпочнемо після півночі, коли вони будуть якнайменше сподіватися. Остання розвідка буде о пів на першу на призначеному місці за селом.

Перший рій к-ра “Лева” несе подарунки для більшовиків — дві “легкі” торпеди. Вирушаємо. Маємо три кілометри дороги. Ще година — і буде “забава”. Однак тим разом нам не пощастило. Розвідник доніс, що червона “мітьолка” близько півночі поїхала до Варяжа. Нас дратувало, що більшовики мали щастя.

Коротко задержуємося в Долобичеві і відходимо до села Жабче. Там до святкуємо Великодні свята, а в середу готуємося до від'їзду підводами. Забираємо з собою також торпеди — знак, що щось буде.

Командир радився зі старшинами і підстаршинами, але коли ми допитували ройового, нічого не сказав.

Поїхали на північний схід і скоро дісталися до шосе Грубешів — Сокаль. Але замість проскочити шосе, “Лис” доручив їхати по шосе до с. Варишина. Ми ще не здогадувалися, в чому річ. Підводи розтягнулися на якого півкілометра. Так доїхали до Варешина, поїхали через село. Якраз передні підводи доїздили до фільварку, коли на шосе від Грубешова з'явилося вантажне авто. “Лис” дав наказ їхати на фільварок, а одному роєві і “Діброві” дав наказ затримати авто.

Булавний “Діброва” в уніформі ст. лейт. МВД, з усіма відзнаками і орденами, стояв ще з одним вояком УПА на шосе і чекав на авто. Інші з його групи стояли вздовж шосе так, щоб в один момент могли зайняти вигідні становища. Авто підїхало до “Діброви” і на його знак зупинилося. З нього вийшло три вояки ВП, не то з цікавістю, не то з острахом. Один з них почав щось питати, але ми крикнули: “Руки вв'орх!”, і вони поспішно виконали команду.

“Діброва” розпитав їх, хто вони, звідки і куди їдуть. Вони розповіли, що два дні тому вони у складі групи 60 вояків ВП приїхали з Гдині виселювати українську людиність до ССРСР. Зараз за ними має надїхати сім авт, у кожному по 4-5 вояків ВП. Їх група пройшла спеціальний вишкіл по боротьбі з УПА.

“Діброва” і “Лев” дуже зраділи, що зараз буде “робота”. Вони наказали шоферові їхати на фільварок за мури, де вже були заховані наші підводи. З ними поїхав я і стр. “Сойка”, щоб перемундируватися, бо ми щойно кілька днів тому повернулися з лікування і були в цивільному одязі.

Поки ми переодягалися у військові уніформи польських вояків, к-р “Лис” готував відділ до бою. Частина відділу розтяглася вздовж шосе — ліве крило. Друга частина зробила засідку на фільварку, де був к-р “Лис”, — праве крило, і посередині на шосе стояла третя група з чотирма “Левом” і “Дібровою”.

Ще я із “Сойкою” не долучилися до “Діброви”, як перед нами на шосе показалися авта ВП. Нас побачили, авта затрималися, але “Андруша” поклав шапку на десятизарядку і почав їм махати, щоб їхали далі. По хвилині поляки повірили, що то свої, і рушили далі. Коли підїхали до “Діброви”, перше авто затрималося, й один з ВП запитав:

— Цо слихаць товажише?

“Діброва” відповів по-російськи, що все в порядку, “Ми іщим здесь бандитов”, і дав їм знак, щоб їхали собі далі. Перші авта підїхали аж до кінця нашої розстрільної, де були наші вояки, серед них і в польських уніформах. Там авта зупинилися. З другого авта вискочив поручник ВП та інші. Вони підійшли якраз до мене і “Сойки” (до більшовиків вони були несміливі), обступили нас з усіх боків, близько 20 вояків, і почали нас про все розпитувати, бо ж вони були вперше на теренах дій УПА. Ми їм дещо розказуємо, а тим часом думаємо, що буде, як почнеться бій. Уже надїхали всі ворожі авта і поставали рядком, одне за другим. Їх було дещо більше, як нас інформували полонені.

Нараз затарахкотіли наші кулемети і вся інша зброя. Ми з “Сойкою” використали перше замішання, відскочили від польських вояків яких 10 метрів, одночасно б'ючи по наших співрозмовниках з автоматів. Вони поховалися в рові, але були так перестрашені, що навіть не стріляли, а деякі їхні товариші були вже мертві або поранені і кричали “гвалт!” Вони цілком збилися з пантелику, коли ми почали кричати “ренце догури — ви бандиці”. З піднятими руками вони почали вилазити з рову. Так ми удвох роззбрóили п'ятнадцять вояків ВП. Ми їх поклали на землю й обшукали, чи не мають захованої зброї.

Тим часом скінчився бій і на інших відтинках, де також пішли за нашим прикладом; кричали, щоб ворог здався, і здалося ще 20 вояків ВП. Інші були вбиті, не втік ані один, бо була рівнина і не було як. Хлопці господарили на автах. Полонених допитував к-р “Лев”.

Раптом на лівому крилі почалася стрілянина. То з с. Долобичева надїхала танкетка і два авта емведистів, що супроводжували комісара виселен-

чої комісії, вони зчепилися з відділом “Лиса”. Танкетка почала обстрілювати здалека і нас, що викликало серед наших вояків деяке замішання, яке хотіли використати полонені. Вони як по команді почали тікати, але, мабуть, нікому з них не вдалося втекти, бо на наказ “Лева” їх догнали наші кулі, адже вони могли получитися з емведистами і спільно оточити нас на фільварку, а за той час могла їм наспіти допомога.

Праве наше крило стріляло в танкетку і в авта вогнестрільними кулями, щоб вони загорілися. Так відстрілюючись, ми відступили під мури на фільварок до к-ра “Лиса”.

Боротися з більшовиками стало вже важче, адже вони мали танкетку, а з кулеметів підбити її не можна було. Советські піхотинці розбіглися десь поза шосе і тільки деколи звідтам чути було постріли, але нікого не було видно. Танкетка підїхала під сам фільварок, зупинилась і стріляла на всі боки, немов насміхаючись. Чот. “Лев” не витримав. Почав підповзати до неї, щоб закидати її гранатами, але тільки він трохи підвівся, як упав. Безпеку танкетки берегли емведівські снайпери. Тоді “Андруша” сказав командирові, що можна пустити на танкетку торпеду. Хлопці викотили торпеду на відстань яких 30 метрів від танкетки. “Андруша” заклав запальник і крикнув, щоб поховалися всі ззаду і з боків, бо торпеда пообсмалює очі. Це почула залага більшовицької танкетки, і вона відїхала аж за фільварок. Одночасно відступили і більшовицькі піхотинці.

К-р “Лис” дав наказ спалити советські авта. Коли це було виконано, ми почали відїздити до лісу так, щоб цього не бачили більшовики з танкетки. Коли останні наші підводи були вже в лісі, зорці завважили, що з напряду Сокаля їхали авта. То їхала допомога більшовикам, бо в танкетці був радіопередавальний апарат. Але ми були вже в безпеці і спокійно їхали ліською доріжкою. Зі собою ми везли тіло нашого улюбленого чотового “Лева”, щоб його поховати. Бій можна вважати вдалим, бо ми знищили близько 60 вояків ВП, які мали вивозити українське населення, 20 авт, здобули багато всякої зброї (зокрема 4 РКМи, 12 ППШ, 2 ППС) та інше майно. Але всі ми сумували через втрату нашого друга к-ра “Лева”.

2. Спогади Івана Росіла

ПРИГОДА В СЕБЕЧЕВІ

(Із спогадів кур'єра УПА)

Великі большевицькі облави на Закерзонні восени 1944 року та взимку і навесні 1945 року завдали деяких втрат нашому повстанському рухові на відтинку надрайону “Данилів” (Белзчина). Полягло декілька командирів і стрільців з відділів УПА та провідних членів з організаційної сітки. Кілька зв'язкових пунктів були викриті і перервані. Довелось дещо переорганізувати та знову доводити до ладу. Створено нові районні пункти в селах (1-й район), Войславичі (2-й район) і Довжнів (3-й район). Крім того, встановлено ще кілька т. зв. мертвих пунктів, про які було відомо щонайбільше 3–4 кур'єрам.

Мертвими пунктами організація користувалася тільки під час крайньої загрози, коли внаслідок ворожої бльокади було неможливо дістатися до нормальних зв'язкових пунктів або коли ті пункти були викриті ворогом. Такий вигляд мала зв'язкова сітка кур'єрів у надрайоні „Данилів”. Відділи УПА мали свої окремі зв'язкові пункти, так само мала їх організаційна сітка; всі нитки сходилися до одного “клубка” в надрайоні.

У 1945 році мене було призначено на пост надрайонового кур'єра. Моя квартира була в селі Себечеві. Діставшись туди по зв'язку, я вже застав на місці друзів кур'єрів — Корча, Богуна, Оленя та пунктову Любу, холмщанку. Зв'язковий пункт працював уже повним ходом. На другий або третій день по мені прибув наш зверхник Євген, родом з Волині, та наш політвиховник Левко.

Левко забезпечував нас також усім потрібним вирядом: одягом, білизною, чобітьми, а також упівського виробу пастою до взуття і тютюном.

На кур'єрів добирали людей відважних, певних, на все готових і тільки з-поміж членів ОУН. Кожний кур'єр знав, що довірена йому пошта не сміла потрапити в руки ворога. Часто були випадки, що кур'єри гинули, виконуючи свою небезпечну службу, але майже не було випадку, щоб нашого кур'єра зловлено живим.

У першому районі нам ще допомагав у праці місцевий член ОУН друг “Влодзьо”. Ми мали до диспозиції вісім верхових коней, якими ми користувалися в не дуже загрозливий час, головню восени і взимку. Звичайно кур'єри ходили або їздили вдвох, у важливіших справах ішло їх більше, а дуже часто виконували свою службу одинцем. Так виглядали кур'єрські справи в надрайоні “Данилів” у 1945 році і до літа 1946, коли то знову настала деяка реорганізація зв'язків.

Себечів (перед тотальним знищенням у 1947 році) — це було велике село, окремі частини якого мали свої назви: від Чорного Шляху воно звалось “Ревнями”, від Вербіжа “Загатою”, біля церкви “Горою”, від Лещкова “Пивовщиною”, від Боратина “Мельниками”, від Шмиткова було кілька хат, званих “Семенами”, або “Січчю”.

У лютому 1946 року большевики спалили Пивовщину, пограбували населення, назнущавшись з безборонних людей, особливо дівчат; а у травні 1946 року почалося насильне вивезення всіх мешканців Себечова. У той час майже в кожному селі квартирували військові частини, польські і московські, і в цілому терені проводилися великі облави.

Для українців на їхній рідній землі настало пекло. Наїзники брутально викидали людей з хат, незважаючи на протести, на голосіння жінок і плач дітей. Люди втікали в поля, в ліси, а радше в невеликі гайки за селом. Польські посіпаки ловили втікачів, кидали на вози і везли всіх на станцію в Белзі. Люди ногами верталися до села, закопували в землю недограбоване добро і знову ховалися де хто міг, зовсім так, як колись за страшних татарських часів.

Село Себечів виселяли 4–5 днів. Мало кому пощастило залишитись. З того часу запам'яталася сумна пісня, яку не раз співали повстанці разом з нечисленними залишенцями — господарями:

*Чи чуєш, мій друже-юначе,
Чи чуєш цей брязкіт кайдан,
Як нарід голодний весь плаче
З недолі, терпіння і ран.
Дивися: жита похилились,
Ти сіяв, воно — не твоє!
Ти мучивсь щодня і щоночі,
А ворог із цього жиє...
Дивися, Карпати схилились,
Віщують недолю синів,
На деревах зозулі сідають,
Про долю України кують.
Ми чули ті зойки малими
І в серці сказали собі:
“Для тебе живем, Україно,
Щоб волю здобути тобі!”*

У липні 1946 р., на Івана Купала, мої друзі роз'їхалися в терен з поштою і мали повернутися на третій день. Я зостався сам-один на зв'язковому пункті. Увечері я пішов відвідати учительську родину, якій обіцяв скосити ріпак. Це була старша вдова по вчителів, яка з дочкою жила в Себечеві. Ми домовилися, що стану до роботи завтра раненько.

Я попрощався і пішов на свою квартиру спати. Нагло над селом знялась заграва. Я оглянувся і побачив, що горіли Чураки коло горальні, від Чорного Шляху, недалеко від хати вчителів, де я щойно був.

Де не взялися друзі з районної боївки — Смерека (командир боївки), Чорний, Кучерявий і Новий. Вони щойно повернулися зі службового відрадження і вкрай перемучені верталися до своєї квартири. Ми перекинулись кількома словами і розійшлися. Я тієї ночі ніяк не міг заснути, тому приблизно о 3:30 ранку встав, щоб чимшвидше виконати своє зобов'язання — скошити ріпак удові. Нічого не підозріваючи та ще й посвистуючи собі під

ніс, але з готовою до стрілу пістолею я зайшов до учительської квартири і розбудив учительку. З'ясувалося, що в них нема бруска гострити косу. Тоді господиня пішла до сусіда позичити. За хвилину прибігає задихана:

— Юрку, утікайте, у сусіда якої півгодини тому були поляки!

Недалеко, на "Ревнях", я мав маленький сховок на такий випадок, але я собі пригадав, що довірена мені пошта на моїй квартирі недобре захована. Тому, крадучись городами, поспішив насамперед до своєї квартири. По дорозі стрінувся знов з місцевими членами ОУН. Вони мені сказали, що в селі є польське військо, вони бачили через вікна, як уночі жовніри йшли на застави, отже, треба пильно вважати.

Тут наша розмова перервалася. Ранню тишину раптом прорізали стріли. Польська банда наступом йшла на село. У селі в той час було кільканадцять вояків УПА. Вступати в бій з поляками, яких було більше як п'ятсот, було недоцільно. Маючи на собі польську уніформу, наші вояки доволі легко вирвалися з села. В одному місці поляки почали стріляти по наших стрільцях, але коли ті погрозили їм здалека руками, поляки перестали стріляти, бо прийняли їх за своїх. Це якраз польське військо звечора запалило Чураки, але до села вислали тільки свою розвідку, а напад відклали до ранку.

Постріли не вгавали. Я добився щасливо до своєї квартири і заховав добре пошту. До мене прибіг господар-сусід, який мене знав, і сповістив, що польська банда палить хата в хату, не залишаючи жодного будинку.

У селі зчинився рух, гамір, плач, рев худоби. Вогонь шумів, горючі сніпки літали високо, поширюючи пожежу. Тому що моя криївка не була відпорна на вогонь, я вирішив вийти з села. Забрав з собою довгу зброю і вискочив з хати. Як на біду, наскочив відразу на групу яких 30-ти поляків. Вони закричали і сипнули в мій бік розривними кулями.

Відстрілюючись, я скочив на городи і хоч кілька разів упав, якимось щасливо зумів дістатися на "Гору" біля церкви, а далі й до Шмитківського лісу. Я мав того дня справді велике щастя. Розривні кулі так рвалися довкола мене, що я не міг навіть зорієнтуватися, звідки стріляють. Одна куля перебила штани вище коліна, не зачепивши тіла. Тому що я кілька разів падав, поляки були певні, що я був важко поранений і таки загинув від їхніх куль.

Увечері, коли все затихло, я повернувся до села ще з одним стрільцем, з яким стрінувся в лісі. Біля церкви ми зустріли знайому дівчину Параню. Вона тільки руками сплеснула, побачивши мене, і каже:

— Юрку, ви будете ще довго жити! Поляки казали, що вас застрелили, шукали тіла, але не знайшли. Як вони пішли, ми далі шукали, щоб вас похоронити, а ви тим часом живий і здоровий, Богу дякувати!

Поляки в перестрелці важко поранили командира районної боївки, друга Смереку, перестрелили йому обидві руки і груди і забрали з собою. Коли його несли, себечівці думали, що це можу бути я, Юрко, бо лиця раненого не бачили. Друг Смерека по дорозі помер, і поляки кинули його тіло в ріку Свинорию біля Белза.

— Отже, я сам прийшов до вас, — пожартував я сумно і пішов далі.

У селі панував чорний смуток і розпука. Півсела згоріло дотла. Чотирих господарів польські бандити постріляли або жорстоко замордували. Від куль згинули Жовтуля, Влодко Рудників і Іван Бобеля, а одному хлопцеві — Юзикові поламали руки і закололи багнетами, при тому вигукували, що таке зроблять усім бандерівцям.

Під вечір польські умундировані бандити з награваним майном відїхали до Белза, не наважуючись ночувати в українському селі зі страху перед відплатою з боку відділів УПА.

Тієї ночі я стрінувся зі стрільцями з відділу УПА к-ра Давида, які прийшли, щоб забрати амуніцію з магазину. Вони затрималися в селі на один день. Вже було пополудні, отже, можна було припустити, що поляки того дня вже не покажуться в селі.

Стрільці розійшлися по хатах — хто до шевця направити собі чоботи, а хто відвідати знайомих. Я, пообідавши, сидів на порозі хати з боку городу, і розмовляв з господинею, яка прала білизну. Нараз господар хати, який виконував обов'язки секретаря в УПА, підійшов до мене, поклав мені руку на рамя і шепнув:

— Поляки в хаті!

Я відразу добув пістоля, взяв чоботи в руки й, пильно обсервуючи довкілля, помалу пішов селом до стодоли. На розі хати, яких п'ять метрів від мене, стояв польський вояк. Чи бачив він мене, чи ні, не можу певно сказати. Щойно як я сховався у стодолі, він залярмував колег і ті відразу оточили стодолу.

Поляки так непомітно підійшли до села, що всіх заскочили зненацька. Люди спочатку подумали, що то прийшла вчорашня банда допалювати село. Але цього разу це була інша банда ВП, що наспіла з Кристинополя. Люди знову почали тікати з села, напасники стріляли по них, а одночасно бушували по хатах і стодолах.

Один з відважніших поляків увійшов до стодоли, виліз на сіно і почав навмання стріляти. Я мимоволі подумав собі: "Ну, Юрку, вчора тобі пощастило, але нині таки доведеться загинути! Та бодай одного ляшка візьму з собою на той світ!"

Встаючи, щоб стрілити в напасника, я одною рукою ухопився за диль, і тоді мою руку побачив інший вояк знадвору.

Польський солдат з того переляку заверещав на все горло: "Бандеровець!"

Його крик так налякав напасника у стодолі, що він нагло зіскочив зі сіна і вибіг надвір, кричучи:

— Давай запалкі, бендзєми паліць стодоле!

Це була надія на мій поновний рятунок. Мені пощастило краще, як я міг сподіватися. Поляків було п'ятеро під стодолю. Вони, як і решта банди з Кристинополя, мали на меті передовсім настріляти курей і награвувати що вдасться. До бою вони не дуже рвалися. Побачивши мою руку, вони подумали, що в стодолі є нас більше, тому, наробивши крику, забралися зі села. Отже, я безперешкодно дістався сіножаттю, а потім корчами до Шмигівського лісу.

Увечері я стрінувся зі своїми друзями і ми разом обговорили наше нове завдання, з яким мали податися на Холмщину.

Отаку пригоду пережив я в Себечеві в ті два пам'ятні для того села дні, 7 і 8 липня 1946 року.

У дальших наших службових мандрівках ми мали багато стрілянини і напруження нервів. Не обійшлося й без жертв. І тут якраз хочу згадати, бо-дай кількома словами, про тих незабутніх друзів, членів ОУН і УПА, які му-жньо боролися і загинули в рядах УПА в описаний мною час.

Друг **“Смерека”**, член ОУН, командир нашої районної боївки, був ро-дом з Нового Двора біля Кристонополя. Під весну 1946 року поляко-больше-вики вивезли в невідоме місце його дружину і двох маленьких дітей. Він сам загинув від польських куль у Себечеві 7 липня 1946 р.

Друг **“Євген”**, наш зверхник, надрайоновий референт СБ, загинув у бою в селі Осердів, пов. Грубешів, влітку 1947 року.

Григорій Ткачук, псевдонім **“Олень”**, член ОУН, народжений 1926 року в селі Жужель, пов. Сокаль, загинув у сутичці з поляками на початку літа 1947 року між селами Безеїв і Жабче Муроване.

Петро Гринів, псевдонім **“Кучерявий”**, член ОУН, народжений 1922 року в селі Ванів, пов. Сокаль, і **Петро Гончар**, псевдонім **“”**, член ОУН, на-роджений 1922 р. в с. Глухів пов. Сокаль, — загинули в рядах УПА в бою з поляками 8 серпня 1947 р. (Див. спогад про них п. з. “У грі зі смертю”).

“Чумак”, родом з села Ванева, пов. Сокаль, загинув у рядах УПА на Підляшші в листопаді 1947 р.

Левко Рудик, псевдонім **“Вістун”**, нар. 1926 р. в селі Жужіль, пов. Со-каль, санітар в УПА, помер від червінки восени 1948 р. на Холмщині.

У липні 1947 року, через рік після описаної мною себечівської пригоди, наша група знову прибула до села Себечева, з новим надрайоновим провід-ником “Прірвою”. У селі вже не було ні живої душі. Хто врятувався від вивозу в 1946 році, тепер помандрував примусово на “земі одзискане”. Майже ціле село було спалене, а в небагатьох уцілілих хатах були повибивані вікна і вітер раз у раз тріскав напіввідірваними дверима. Скрізь валялося порозкидане приладдя. Здичавілі коти бігали по селу і жажливо нявкали. Тут і там пробігав переляканий собака. Недавно ще велике і гарне село вже не існувало.

Подібна доля спіткала й сусідні села: Цєблів, Вербіж, Мошків, Шмит-ків, Савчин, Завишень... Квітучу українську землю польсько-московські за-гарбники черговий раз перетворили на пустку і руїну. Так було вже не раз у нашій історії і так буде й тепер: Україна знову відродиться, як фенікс, зі сво-їх згарищ і пустиню опанують веселі села. Але до того чуда мусимо силь-но докласти рук.¹

¹ Спогад друкувався в 4-х числах “Гомону України” у розділі “Вояцька ватра”:

— рік XX, №10 (981) від 2 березня 1968 р., стор. 8; — рік XX, №17 (988) від 12 квітня 1968 р., стор. 8; — рік XX, №22 (993) від 25 травня 1968 р., стор. 8; — рік XX, №29 (1000) від 13 липня 1968 р., стор. 8.

У ГРІ ЗІ СМЕРТЮ

“Стрілець стріляє, а Бог кулі носить”, — каже українська приповідка, з якою й пов'язаний мій короткий спомин.

Було це взимку, в лютому 1947 року, якраз на празник Трьох Святителів. За день перед святом наша районова боївка заквартирувала в селі Вербіжі, пов. Грубешів (нині р-н Сокаль). Маючи вільний час, нас четверо взяли дозвіл у районного провідника і пішли відвідати знайомі нам родини в селі Себечеві (Белзчина) та при тій нагоді змінити собі білизну, яку ми мали як запасну якраз у тому селі. У нашій четвірці були друзі Чорний, Кучерявий, Новий і я (Юрко). Друг Новий пішов до знайомої родини розвідати, чи нема часом листа від його жінки й дитини, що їх польсько-большевицька банда вивезла в 1946 році. А ми втрех залишилися в частині села, званій “Загатою”. Уночі зірвалася хуртовина і дуже мело снігом, так що нам було тяжко йти проти вітру. Ми вирішили залишитися в Себечеві, сподіваючись, що на другий день хуртовина ущухне і ми перед вечором доберемося до своїх друзів.

Друзі Чорний і Кучерявий заквартирували в одній хаті, а я пішов до іншої, досить далеко від них. У той час ми мали на собі большевицькі уніформи. Я зайшов до знаної мені родини і сказав, що хочу в них трохи поспати. Господиня постелила мені бамбетель в окремії кімнаті, я швидко скинув зі себе шинелю і чоботи і в штанах і рубашці ліг спати. Мокрі чоботи я дав господині, щоб поставила їх біля печі в кухні, хай би трохи підсохли.

Близько 7 години ранку мене збудила метушня і розмова в кухні. Там були якісь люди. Я почув слова: “Дзень добри. Кто тутай мешка?” Я відразу зірвався з постелі. За хвилину вслизнула до моєї кімнати стривожена господиня: “Юрку, — каже, — прийшли поляки!”

Я попросив її, щоб негайно принесла мені мої чоботи, а сам схопив на руку шинелю, надів шапку і з готовою до пострілу пістолем тихо зайшов до другої кімнати. Ця кімната не була ще викінчена, в ній стояв столярський верстат. Ледве я встиг закрити за собою двері, а вже до моєї спальні увійшло п'ятеро польських вояків.

— А ту кто мешка? — запитав різкий голос.

— Це моя спальня, — відізався господар хати.

— А ту цо ест? — запитав поляк і раптово відчинив двері до кімнати, в яку я щойно заховався.

Я стояв за відхиленими дверима, стискаючи в руці пістолу. На щастя, поляки не зайшли до моєї кімнати, лиш кинули оком і вернулися до кухні.

За той час господиня принесла мені чоботи, які я насилу взув, бо були ще мокрі.

Я спитав господиню, де вхід на стрих. Та ба, сіни були переділені і там, де був вхід на стрих, стояли польські вояки. Тоді господиня тихо відчинила мені двері, і я вискочив надвір.

Переді мною, на віддалі яких чотирьох метрів, стояв польський вояк на стійці. Я, не надумуючись, прицілився в нього з пістолі і спустив курок.

Клац! — пістоля не вистрілила! Мене відразу огорнув страх. Аж тепер потраплю живим у ворожі руки!

Затиснувши зуби в детермінації, я різко глянув ворогові “увічі”. І що ж бачу?

Вояк обернений до мене плечима, його голова окутана в якісь шалики, він задивився кудись поперед себе та й нічого не бачить і не чує, що діється в нього за плечима.

У мене відлягло на душі. Я швидко змінив набій і, готовий до стрілу, почав відходити до рогу хати, не спускаючи ворога з очей.

Тільки-но я став за рогом хати, як почув у хаті новий крик: “Кого випу-сьцілась з халупи, ти...” — гукали поляки, лаючи господиню брудною польською лайкою.

Господиня почала божитись, що нікого не випускала.

Відкривши двері надвір, поляки побачили тільки свого вояка на стійці, бачили теж і мої сліди, але, певно, подумали, що це його сліди, і дали господині спокій.

Але я не міг довго стояти на розі хати, бо мене кожної хвилини могли поомітити. Я почав поволі підкрадатися городами до стодол, маючи намір дістатися до маленького ліска, званого “Пискорівський”. Але це мені не вдалося, бо ціле село було оточене, я виразно бачив ворожі застави. Не було іншої ради, я впав у сніг і зовсім закритив себе ним, залишивши тільки маленьку щілинку для дихання. Вітер далі мів снігом, і за хвилинку на поверхні не було вже жодного сліду по Юркові...

Близько 9 години ранку я почув крізь сніг і завивання вітру відгомін пострілів у селі та розриви гранат. Постріли було чути якраз з того кінця села, де ночували мої друзі. Неспокійний за їхню долю, я пролежав нерухомо під сніговим покривалом повних вісім годин.

Коли я під вечір уповз до хати, господарі зустріли мене з радісним здивуванням і стали розпитувати, як мені вдалося так непомітно зникнути. “То якесь чудо!” — сплескували вони руками.

Хоч військо ще було в селі, але ми знали, що коли вже вечоріє, то поляки, як звичайно, швидко від’їдуть, бо провести ніч в українському селі було для них занадто ризиковано.

Тимчасом до господарів уже прийшли сусіди, щоб бодай під вечір відсвяткувати свої іменини на честь Трьох Святителів — Василя, Григорія і Івана.

Мене теж почастували горілкою, але я не пив багато, хоч повинен був, зате більше випив гарячого липового чаю.

Від господаря я довідався, що д. Чорний поранений і д. Кучерявий ще з одним господарем відвіз його до Вербіжа. Згодом д. Чорний розповів мені свої і д. Кучерявого переживання того пам’ятного дня.

Коли вони почули, що в селі є поляки, вони вийшли з хати, щоб заховатися у своїй криївці, але поляки швидко їх завважили. Тоді вони сховалися поміж стодами. За якийсь час д. Чорний вскочив в одну стодолу, де стрінув двох вояків з відділу к-ра Горака. Це були ройовий Чорний і стрілець Ти-

мошенко. (Ройовий Чорний був з Холмщини. З огляду на збіг двох однакових псевдонімів, я зватиму його далі “ройовий Холмщак”).

Поляки, не знаючи, куди ділися висліджені ними два “бандеровце”, почали обшукувати стодоли. Коли наткнулися на стрільця Тимошенка, ройовий Холмщак готовий був стріляти, але з'ясувалося, що його автомат замерз і затявся. Тоді д. Чорний вистрілив з пістолі і вбив одного поляка. Одночасно котрийсь із друзів кинув гранату на тік, де стояла гурма польських вояків. На наш жаль, а на їхнє щастя, граната не розірвалась. Тоді польські вояки оточили стодолу і почали стріляти. Від запалювальних куль стодола зайнялась, а від ворожих куль усі три наші друзі були поранені. Д. Чорному куля пройшла через коліно, Тимошенко дістав кулю в п'яту і почав голосно стогнати з болю, ройовому Холмщакowi куля перебила лице наскрізь.

Ранені друзі мусили вискакувати зі стодоли, бо палаючі сніпки летіли їм на голови. Перший вискочив ройовий Холмщак. Він випустив кілька серій зі свого автомата, який уже розмерзся, але сам відразу дістав серію з ворожого кулемета і впав убитий на подвір'ї.

Впав по короткій перестрелці і д. Тимошенко. Д. Чорний, з перебитим коліном, кривлячися від болю, але стріляючи з пістолі, пошкунтильгав через подвір'я і заскочив до хати. Поляки кинули вслід йому гранату. Граната розірвалась і нарочила в хаті повно диму і куряви. “Лиш образки зі стін літали по хаті.” — оповідав мені пізніше д. Чорний з шибеничним гумором.

Хата загорілась, а поляки далі стріляли у вогонь з різної машинової зброї. Нарешті почала валитися стеля. Д. Чорний уже мав попечені руки й лице, вже й одіж почала на нім горіти, прострілена нога болить щораз гірше і кров стікає, хоч він перед тим перев'язав собі рану носовою хусточкою. Бухаючи полум'ям, д. Чорний вискакує з трудом на подвір'я, стріляє з пістолі в гурму поляків і вскакує до хліва недалеко стодоли.

Хлів також зайнявся, і збиті докупи в ньому вівці вже почали живцем горіти. Бідні створіння благально бекали. Каже один поляк зі сміхом до другого: “Юж се палі гайдамака, слишиш, як бечи?”

Та завчасно сміявся ворог. Друг Чорний знов вистрілив у напасників і вскочив до найближчої хати, засунув за собою двері. Мав останній набій у цівці пістолі.

На щастя, ніхто вже його не переслідував. Чому так сталося, д. Чорний не міг собі того пояснити. Він був упевнений, що поляки мусили бачити, куди він утік з палаючого хліва.

Переждавши хвилину, д. Чорний виліз помалу на стрих і продер стріху. У хаті були люди, які гарячково гасили вогонь. Чорний попросив води, бо вже вмлівав через утому і втрату крові.

Дядько каже йому: “Сидіть тихо, військо збирається вже від'їжджати”.

Поляки зняли з наших убитих вояків — ройового Холмщака і Тимошенка — увесь одяг, аж до білизни. Скільки вояків втратили поляки, годі точно сказати, але люди бачили, що вони несли кількох своїх людей.

Наші втрати були — двоє убитих, один поранений, одне спалене господарство. Але в другому кінці села поляки зловили ще двох поранених вояків УПА з відділу к-ра Давида.

Коли я прийшов до Вербіжа і зголосився районному провіднику, він лише головою покрутив: “Добре, — каже, — що на тому й обійшлося, могло бути далеко гірше”.

Друг Чорний чотири місяці лікував свою ногу. А мені довго не давав спокою мій пістоль. Я ніяк не міг собі пояснити, чому він не вистрілив у критичну хвилину. Адже за кілька днів до сутички в Себечеві д. Чорний приніс був мені нові набої, я для проби вистріляв був цілий магазинок, і всі набої були добрі. Не було іншої ради, лиш випробувати й ті набої. І що ви скажете? Вісім вистрілили без жодної зупинки, як Бог наказав. Тоді я подумав собі, що це Бог мене врятував у ту критичну хвилину, коли черговий набій у пістолі не вистрілив і я, завдяки тому щасливому випадкові, непомітно сховався від ворога. Таки правду кажуть люди, що стрілець стріляє, а Бог кулі носить.²

² Спогад друкувався в “Гомоні України” у розділі “Вояцька ватра”, рік XIX, №22 (941), від 27 травня 1967 р., стор. 8 та 10.

НА ЗАКЕРЗОННІ (Світлій пам'яті друзів Чорного і Кучерявого)

Навесні 1947 року західні окраїни українських земель, т. зв. Закерзоння, залили великі маси червоного польського війська. Майже все українське населення цих земель було силоміць вивезене в глибину Польщі, на т. зв. “земі одзискане”. Червоні польські загарбники робили безупинні облави по селах, полях і лісах. Не було такої закутини, куди б вони не заглянули, проколюючи скрізь землю дротами завдовжки три метри. На всіх перехрестях доріг, при польових дорогах і стежках, на цвинтарях і урочищах, кожної ночі чигали польські засідки, чагуючи на “бандерівців”. Кожне село щільно оточували і ґрунтовно перетрясали упродовж 4—5 днів. Та рідко коли щастило їм застукати десь у безвихідному становищі і вбити українського повстанця. У той же час українські повстанці раз у раз засакачували зненацька більші і менші ворожі групи і винищували їх безпощадно.

Коли наближалися жнива, на українські села почали наїздити з Польщі ласі на чуже добро поляки, яких глузливо прозвали “репатріянтами”. Під охороною війська вони поспіхом починали свої грабіжницькі “жнива”, збираючи те, що засіяли дбайливі українські руки. Усі вони приїздили сюди за згодою варшавського уряду, озброєні та пильно охоронювані військом. Але ця охорона мало на що придалася. Групи українських повстанців проганяли їх, надовго відбиваючи в них охоту на українську кривавицю.

5 серпня 1947 року наша невелика бойова група прибула до села Вербіжа Грубешівського повіту і розташувалась у своїй давній добротній криївці. Було нас шестеро осіб: надрайоновий провідник Прірва, він же й провідник групи, та друзі Шугай, Петрусь, Чорний, Кучерявий і Юрко (автор цих рядків). Над ранок до нас долучилися ще два зв'язкові з групи провідника СБ Зенона, друзі Володя і Славко.

Уранці, 6 серпня, друг Прірва передав нам “денний наказ”: сьогодні маємо прогнати з Вербіжа грабіжників, що приїхали сюди.

Ми пересиділи в криївці до вечора. Відтак поділились на дві групи. Провідник Прірва, Чорний, Кучерявий і Петрусь пішли в один кінець села, а Шугай, Володя, Славко і я — в другий. Ми всі були в польських уніформах, і “репатріянти” сприйняли нас за своїх. На наші запитання, як тут їм подобається, всі вони почали дуже нарікати, мовляв, тут дуже сумно і лячно, бо ж кожної хвилини можуть на них напасти “бандеровці”.

Дізнавшись про все, що ми хотіли знати, ми зігнали до купи переляканих на смерть поляків, суворо наказавши їм забиратися чимшвидше туди, звідки вони прибули, щоб завтра тут і їхнього духу не було чути. Уранці не було в селі вже жодного.

Ми заквартирували на один день у Вербіжі. Друзі Володя і Славко відійшли вночі до своєї групи (д. Зенона). Провідник Прірва з Шугаєм вибралися до курінного штабу, давши нам чотирьом завдання зробити відповідну розвідку в селі Лецкові, віддаленому на два кілометри від Вербіжа.

Нам було відомо, що в Лещкові живе чимало місцевих польських родин, а крім того, на “жнива” наїхало сюди ще яких 40 родин “репатріантів”.

Увечері, 8 серпня, як лише почало смеркати, ми вийшли зі своєї криївки в селі Вербіжі і подались у сторону Лещкова. По дорозі залишили Петруся на умовленому “мертвому пункті”, де мали ще цієї ж ночі стрінутися знову з провідником Прірвою і Шугаєм, і втрюх, тобто Чорний, Кучерявий і я, обережно попрямували далі на Лещків.

До Лещкова наблизилися з боку села Себечева. На сіножаті перетинала нам шлях болотяна річка. Її перейшли по провізоричній кладці, зробленій нами з грубих дрючків. Недалеко від перших хат залягли в кущах, щоб наслухувати.

Друг Кучерявий раптом звернувся до мене з тихим запитанням:

— Як думаєш, Юрку, чи заїдемо сьогодні до села, чи ні?

Мене заскочило це питання. Я відчув у голосі Кучерявого якийсь вагання. Він не був з боязливих і ніколи не вагався. Сьогодні ми мали тільки здобути язика. Я відповів певним голосом:

— Очевидно, що заїдемо! А як на щось наліземо, то дамо собі раду.

— То ходім! — рішуче сказав Кучерявий.

Ми рушили в село. Підійшли обережно під хату віддавна знаної нам місцевої польської родини і почали стукати у вікно. Довго тривало, заки нам відкрили. Господар розповів нам, що всі “репатріанти” вже втекли з села, натомість прийшло дуже багато польського війська, бо передбачали напад українських повстанців. Господарі дуже дивувалися, як ми могли так непомітно дістатися до їхньої хати. Ми подякували за інформацію і відійшли, отримавши на дорогу дві великі буханки хліба.

Я йшов попереду з крисом, готовий стріляти. Друзі Чорний і Кучерявий ішли на невеликій віддалі за мною, несучи, крім зброї, ще й по великій хлібині. Так пройшли ми щасливо який кілометр і вже почали навіть перекидатися тихими словами. Зненацька, за якихось шість метрів перед нами, раптом як заграють кулемети і автомати! Одночасно в небо злетіли ракети, що освітили нас як удень. Я побачив, що друг Чорний відразу по перших стрілах скрутився на місці, важко ранений серією в груди, повалився на землю і застогнав: “О-о-х-х!”

Ми з Кучерявим випустили по кілька стрілів із наших десятизарядок і моментально скочили вбік: він наліво, я направо. Спочатку я біг назад, у бік села, а відтак знов скрутив наліво, маючи на меті обійти ворожу заставу. Ворожі кулі дзижчали наді мною, мов джмелі, поки я не вирвався з поля обстрілу.

Добігши щасливо до криївки, я застав там провідника Прірву. Прийнявши мій невеселий звіт, він порадив почекати ще якийсь час, може, хоч друг Кучерявий ще повернеться. Та даремно чекали ми перед криївкою аж до світанку...

Наступної ночі ми подалися на Холмщину, де тоді було найбільше скопчення наших повстанців. Тиждень пізніше ми були знову в околицях Вер-

біжа і Лещкова. Від нашої розвідки ми почули, що друзі Чорний і Кучерявий загинули тієї ночі від ворожих куль під Лещковом.

Друзі Чорний і Кучерявий — це два побратими наших часів, що майже ніколи не розлучалися. Обидва були членами ОУН, а восени 1943 року вступили в ряди УПА. Брала участь у численних боях, відзначилися в боях під Лашевом, у Річиці та ін. Згодом відбували службу в польовій жандармерії УПА, в сотні Лиса. У 1945 році друга Чорного було поранено в лісах біля Мостів Великих, коли з другом Кучерявим переходили через кордон на Закарзоння. Залікувавши рану, продовжував участь у збройній боротьбі. Узимку на початку 1947 року д. Чорний був удруге поранений у ногу під час облоги на село Себечів, мав прострілене коліно. Після того він чотири місяці лежав у криївці, мріючи тужно про можливість дальшої боротьби. Та недовго довелося йому тішитись одужанням і дальшими бойовими діями. У ніч на 8 серпня 1947 року ворожі кулі прошили його гаряче серце на 25-му році життя. Разом з ним загинув його щирий друг побратим Кучерявий, з яким вони часто мріяли про відбудову незалежної України і ті свої мрії щиро втілювали в життя своїми діями, зброєю.³

³ Спогад друкувався в "Гомоні України", рік XI, №43 (544) від 17 жовтня 1959 р., у розділі "Вояцька ватра", рік III, №4 (10), стор. 8.

ШЛЯХАМИ КОРОЛЯ ДАНИЛА (Рейд у Східну Пруссію)

Під кінець жовтня 1947 року наша група в кількості восьми вояків УПА, з надрайоновим провідником Прірвою на чолі, прибула на Підляшшя. На зв'язкових пунктах ми стрінули наших друзів з рядів УПА, а друг Прірва зав'язав контакт і співпрацю з провідником Підляшшя д. Чупом.

Наш провід зайнявся насамперед хворими вояками УПА. Їх формально звільняли з рядів нашої армії, виготовляли для них документи, вони легалізувались і виїздили в Польщу, або в Східну Пруссію на т. зв. “зе́ме одзиска́не”, або верталися в Україну, окуповану москалями.

Частина друзів мала йти рейдом у Східну Пруссію, частина залишалася зимувати на Підляшші. Кожен з нас сам обирав собі свій дальший шлях, а провідник це затверджував. Зворушливе було прощання друзів, які кілька важких років перебули разом у рядах УПА. Тиснули руки один одному, бажали скорої щасливої зустрічі у вільній незалежній Україні.

Польські органи безпеки без упину наступали нам на п'яти. Військові відділи не переставали робити великі облави в лісах. По всіх селах близько лісових масивів оперували численні боївки ОРМО (“Охотніча Резерва Міліції Обивательської”). Бої і сутички між нами і поляками стояли на порядку денному. Щораз важче доводилось нам роздобувати харчі. Нераз у сутичці з переважаючими силами ворога ми втрачали навіть ті харчі, які собі давніше роздобули в далеких селах.

У такій ситуації застав нас місяць грудень 1947 року, коли наша група, що нараховувала в той час 17 вояків, готовилася до рейду на “зе́ме одзиска́не”. Командиром нашої групи був надр. провідник Прірва. Група складалася з хоробрих, випробуваних вояків, були між ними чотові й ройові.

У перші дні грудня відійшов у рейд рій 10 стрільців з чотівим Шепелем на чолі та з командантом надрайонової боївки СБ Ясненем; 10 грудня вирушила з лісів наша група з ком. Прірвою.

Рейд заповідався нелегкий. Нам бракувало добрих карт терену. Зима окутала землю сніговим покривом, на якому ми хоч-не-хоч залишали свої сліди, не завжди маючи змогу їх замаскувати.

По кількох цілонічних маршах ми добилися до ріки Бугу, недалеко міста Дорогичина. Ріка в тому місці була доволі широка й глибока, але ще не замерзла. Ми відшукали родину, яка займалася переправою людей на другий бік ріки. Два брати, молоді хлопці, перевезли нас човном трьома наворотами, по шість стрільців нараз. Я переправився у третій групі. Переправа тривала понад годину. Ніч була ясна, зоряна й місячна. Не дуже далеко маячили вогні Дорогичина.

— Ось цим шляхом, друзі, майже сімсот років тому їхали українські боїри і княжі дружинники, — показав рукою к-р Прірва. — Їхали до Дорогичина на коронацію українського короля Данила Романовича. З цих околиць ішли Данилові полки у звитяжні походи на Польщу, Пруссію, Литву, на ят-

вягів. Нині, через сімсот літ, ідемо цими ж шляхами ми, українські вояки, стрільці УПА. Небагато нас і не ідемо на конях, але несемо у своїх серцях і на нашій зброї ту саму ідею, яка вела в походи наших славних предків. Це ідея власної суверенної держави, забезпеченої силою зброї від усіх ворогів. Будьмо ж гідними спадкоємцями слави воїнів Данила. Слова командира дуже підняли наш дух. Ми пригадували собі з історії давні часи й події і майже не відривали очей від вогнів Дорогичина.

Була вже одинадцята година ночі, як ми попросилися в думках з княжим, а радше з королівським городом, і подалися в дальшу путь на північ.

У маршах минали нам дні за днями, радше ночі за ночами. Ми йшли шляхами воеводств Білостоцького і Варшавського, переживаючи в дорозі різні пригоди. В одній сутичці з польською поліцією від наших куль упав поліцай, а ми не мали жодних втрат, крім вистріляних набоїв.

Так ми добилися до ріки Нарви коло міста Новогруд. Це дуже велика і бистра ріка. Ми переправились через неї човном по линві і подалися у великі лісові масиви, звані тут пуццями.

Наближались латинські Різдвяні свята. Ми майже весь час квартирували по хатах польських селян. Польську “вігілію” 24 грудня ми зустріли разом з польською родиною недалеко колишнього польсько-німецького кордону у Пруссії. У цій хаті було нас четверо: к-р Прірва, Борис, Стріла і я.

Люди в цій стороні були бідні, бо земля неврожайна, а можливості заробітку мінімальні. Все-таки вони старалися погостити нас якнайкраще. Наші господарі зараховували себе до “аковців”, не любили комуністичного режиму, до нас ставилися ввічливо і з респектом. Як настав вечір, нас запросили до столу. Найстарший у хаті дід поділився з нами, як і з усіма членами родини, “оплатком”, ми згідно зі звичаєм поцілувалися з усіма. За столом сиділи з родини тільки дід і його найстарший син та нас четверо, решта членів родини примістилися в хаті, де хто міг. Від нас дякував господарям д. Борис за ввічливе ставлення та гостину. Господарі бажали нам добрих успіхів у нашій боротьбі. На дружній розмові ми засиділись до пізньої ночі.

У ніч з 25 на 26 грудня ми перейшли колишній польсько-німецький кордон і вперше заквартирували на “земях одзисканих”.

Велике село було майже пусте, бо жило тут лише кілька родин поляків і т. зв. мазурів, недавніх німецьких громадян, що переписалися на поляків.

Якоїсь ночі, після маршу, ми побачили на дорозі слід вузького воза. Ми відразу здогадалися, що це хтось приїжджий, бо місцеві німці їздили широкими возами. Вирішили йти слідом; ми пройшли яких 6 км і зайшли до колонії. Вислані на розвідку три наші стрільці в добрих уніформах УБ (“Ужонд Безпеченства”) ствердили, що в колонії живуть теж люди з Перемищини. Ми вирішили заквартирувати тут і зайняли будинок, де жили дві польські родини. Кожна з них мала лиш одну велику кімнату з окремим входом з двору.

В одній кімнаті заквартирував рій д. Сойки, у другій рій д. Богдана. Разом з першим роєм був і наш к-р Прірва. Родина в кімнаті першого рою

складалася з п'яти осіб: батько, мати, два сини і донька, у кімнаті другого роя було теж три або чотири особи родини. Обидва хлопці відразу виявили велике зацікавлення нашою зброєю і почали нас засипати різними запитаннями. Але ми понакривали нашу зброю шинелями, а на їхні підозріло настирливі запитання про якість і кількість нашого озброєння дали рубану вояцьку відповідь.

Усі ми були одягнені в уніформи польського війська, хоч дехто з нас мав сибірську шапку, але й польські вояки тоді носили сибірки. Сконфужений нашою відповіддю старший хлопець згодом сказав нам, що він працює в недалекому містечку та мусить рано о шостій годині вже йти до роботи. Ми його не затримували, ще й дали грошей, щоб купив для нас хліба і сала. Близько години 9-ї пішла в місто також мати з молодшим сином, щоб нібито принести для нас закуплені харчі.

Був холодний день 30 грудня 1947 року. Надворі падав сніг. Ми не виставляли стійки назовні, тільки зсередини хати обсервували терен крізь вікна. Приблизно о пів на одинадцятую перед полуднем стійковий завважив, що нашу хату оточує відділ польського війська і УБП. Прориватися дверима було запізно. На наказ ком. Прірви ми вирвали забиті цвяхами задні вікна і повискакували в засипаний снігом сад.

З боків надбігали поляки з кулеметом, щоб обстрілювати задні вікна, але вони трохи спізнилися. Ми привітали їх градом куль і побігли в напрямі маленького ліска. Кілька стрільців з Богданового роя забезпечували наші плечі. На лихо, лісок уже раніше захопили ворожі застави, які сипнули на нас кулеметними сальвами. Заповідався формальний бій. Нам не було куди відступати, тому ми без вагання пішли наступом на лісок і, пробившись крізь три ворожі застави, вибігли з лісу на сіножать. На віддалі яких три кілометри перед нами чорнів більший лісовий масив.

Коротка нарада — і вже ми на команду друга Прірви розсипались у розстрільну та попрямували в напрямі цього лісу на сіножать. На віддалі, з лівого боку, показали польські вояки. Вони йшли стрілецьким рядом за якихось триста метрів від нас, але чомусь не стріляли. Ми також щадили набої. Так пройшли ми в їхній асисті який кілометр і нагло опинилися перед річкою. Не було іншої ради, нам треба було прийняти несподівану передно-ворічну купіль. Ми швидко перейшли річку вбрід, вода сягала нам до пояса. Дальший наш марш був доволі прикрий. Вода хлюпотіла в чоботях, мокрий одяг зашкаруб на живому тілі. Все-таки ми без перешкод дісталися до лісу, не наткнувшись на сподівані ворожі застави.

На якийсь час ми втратили ворога з очей, було й таке, що ми опинялися позаду ворожої лінії, яка прочісувала ліс у погоні за нами. По кількох годинах такої "цюцюбабки" нам пощастило непомітно для ворога проскочити шосе, що перетинало ліс, та вийти знову на чистий простір. На віддалі кілометрів два ми побачили третій з черги лісовий масив, але між ним і нами знову чорніла, мабуть, та сама річка, яку ми недавно переходили вбрід. Ще

одна купіль нам не всміхалася, тому ми на наказ ком. Прірви почали групами по 2-3 стрільці на віддалі яких сто метрів одна від одної перебігати вбік близького села, а там містком через річку діставатися до третього лісу. Наше заднє убезпечення в числі трьох стрільців з кулеметом залишило другий ліс щойно тоді, як перша наша застава зайняла оборонну позицію у третьому лісі.

Коли останні друзі добігали вже до третього лісу, з боку села і з-поза річки посипались на нас постріли. Але надворі почало вже смеркати, і ми таки на добре відв'язалися від погоні. По двох годинах ходу ми знову вийшли на край лісу і з задоволенням побачили світло близьких хат.

Будь-що-будь, ми мусимо в тому селі повечеряти і завітись та обсушитись, вирішили ми одностайно, ми ж цілий день нічого не їли, одяг на нас замерз на бляху, маршувати далі було вже важко.

Сільце, до якого ми зайшли, лежало недалеко від Моронгова. Тут жили польські родини, переселені сюди по війні з-під Вільна. Ми розділились малими групами по хатах, щоб усі могли як слід наїстися. Поки господині варили для нас страву, ми пороззувалися і бодай с'як-так повикручували і підсушили онучі. Похапцем повечерявши, ми вирушили в дальшу дорогу і маршували цілу ніч, щоб якнайбільше віддалитися від наших переслідувачів. Погода була кепська, всю ніч курило снігом, але це було нам на руку, бо сніг відразу замітав наші сліди.

Над ранок ми добралися до хати в лісі, колишньої лісничівки. Тут жила одна польська родина, яка рад-не-рад прийняла нас у гості. Ми виставили в лісі стійки і весь день відпочивали та обсушувались. У хаті був швець, то вже при цій нагоді не один зі стрільців привів до ладу порвані чоботи. День минув спокійно, хоч час від часу долітали до нас звуки пострілів, це поліція "шукала" за нами по всій околиці. Як ми довідалися пізніше, органи безпеки заалармували і змобілізували проти нас усіх, хто тільки був під зброєю.

Увечері ми знову рушили в дорогу. При тому стрінулися з польськими парубками, які йшли на забаву, справляти "Сильвестра". Вони сприйняли нас за відділ польської поліції, а ми не бачили потреби розвіювати це їхнє переконання. Тієї ночі ми добрим маршем дійшли аж під польсько-більшевицьку границю, недалеко містечка Венгожево, де були великі ліси. Вже розвиднялося, як ми зайшли на підлісну колонію і постукали у вікно першої скраю хати. До нас вийшов поляк і, позіхаючи, відразу запитав:

— То панове юж пшиєхалі?

З дальшої розмови з ним з'ясувалося, що сюди мають приїхати, як і кожного року, на велике новорічне полювання високі польські достойники з УБП, поліції та війська, в асисті великої охорони. Не дуже це була приємна для нас новина на порозі 1948 року, але ми не дали по собі цього пізнати. Ми заквартирували в хаті, виставивши стійку в цивільному одязі, позиченому від господаря. День минув спокійно, хоч і в великому нервовому напруженні, бо кожної хвилини ми сподівались наскоку переважаючих ворожих сил та бою на життя і смерть.

Як досі, ми за весь час рейду не мали ніяких втрат у людях, навіть ніхто з нас не був поранений. Це нам самим видалося несподіваним успіхом. Згодом ми дізналися, що поляки втратили в перестрілці з нами 30 грудня 1947 року чи не шістьох убитими. Але тоді ж прийшла до нас і друга дуже сумна вістка, що вороже військо, бушуючи крізь по терені, наскочило на рій чотового Шепеля, який вийшов у рейд на кілька днів скоріше від нас. У завзятому бою, в безвихідній ситуації, всі стрільці полягли смертю героїв. Тоді ж і загинув улюблений всіма вояками чотовий Шепель і командант боївки СБ Ясень.

Дуже жаль нам було наших друзів, але й були ми горді за них, що всі вони бились до останку, ніхто не здався ворогові в полон.

В одній з хат у колонії нам пощастило роздобути німецькі військові карти терену, це нам дуже допомогло в дальшому рейді. Ми прямували в бік Кентршиня.

Був день 6 січня 1948 року, навечеря празника Різдва Христового. У якийсь момент ком. Прірва, усміхаючись під вус, запитав мене:

— Чи знаєш, Юрку, в кого будемо сьогодні зустрічати Свят-Вечір?

Я не мав про це жодного поняття. Я й не здогадувався, що наш командир має адреси наших людей, переселених з Закерзоння в Пруссію.

— Ідемо сьогодні до пані С...

Я дуже зрадів з цієї вістки. Родина пані С. була мені дуже добре znana. Всі ми нетерпляче чекали такої милої несподіваної зустрічі, і то на сам Свят-Вечір.

По кількох годинах маршу серед дощу зі снігом ми були вже на місці. У селі було більше родин українських переселенців. Місцеві хлопці порозводили наших стрільців по українських хатах. Радість була загальна. Після стількох тяжких переживань і мандрівок та пригод давні друзі і знайомі зійшлися знову разом, і то в таку святкову днину. Приємно і швидко минали хвилини при скромній святій вечері, в родинній атмосфері, серед дружніх розмов — споминів, перериваних рідними колядками.

Святковий настрій трохи зіпсувала алярмова вістка, що в село прийшла польська поліція. Щоб не наражувати наших господарів на неприємності і небезпеку, ми пішли спати до стодоли на сіно, забезпечившись стійками. Ніч минула спокійно, ми добре виспалися на пахучому сні, яке так мило нагадувало нам безжурні дитячі роки і різдвяні сні на сні під застеленим білою скатертю столом.

Уранці близько 9 години розбудила нас господиня привітом “Христос рождається, дорогі діти!”

Ми відповіли з усіх кутків стодоли “Славім його, тіточко!” і відразу почали одягатися. Господиня сказала нам, що в селі наразі спокійно і над ранок прийшли зв’язкові до нас, друзі Шугай, Славко і Субота.

Це була справді приємна вістка для нас. Друзі прийшли в ці околиці більш як за місяць поперед нас, вислані ком. Прірвою для нав’язання контакту з нашими людьми. Шугай упродовж кількох років був у почоті ком.

Прірви; це був дуже відважний стрілець, надзвичайно солідний у виконанні всіх отриманих доручень і добрий друг. Я особисто був дуже здружений з ним, не одну пригоду ми з ним щасливо пережили під час акцій УПА на Закарзонні.

Командир Прірва велів негайно покликати друга Шугая. Після звіту командирові Шугай привітався з кожним, як з рідним братом. Шість тижнів минуло від дня нашого розставання на Підляшші, за той час кожен з нас пережив чимало цікавого, було про що тепер розповідати. У дружніх розмовах-споминах минув нам щасливо той перший день свят далеко від рідної хати.

Увечері того дня командир Прірва розділив нас усіх на менші групи, давши кожній з них окремі завдання. Триматись нам більшим відділом було недоцільно з огляду на велике скупчення заалармованих ворожих сил.

Я потрапив у групу, що мала відійти в повіт Бартошиці. У моїй групі був друг Богун, колишній ройовий 1-ї Укр. Дивізії УНА, який у 1944 році, коли фронт спинився на ріці Буг, перейшов зі своїм роєм в ряди УПА. Далі тут були: зв'язковий Славко, ройовий Богдан, колишній районний пропагандист Борис, Беркут і Стріла, усього сім друзів. Командир Прірва і зв'язковий Шугай відійшли у групі вісьмох. Решта мали відійти другого дня. Їх застало польське військо. У безвихідній ситуації д. Субота застрілився, а д. Володар хотів розірвати себе гранатою; важко поранений, він скоро помер через втрату крові. Це були перші жертви з нашої рейдової групи, що прибула до Східної Пруссії.

Наша група з семи осіб повинна була через кілька днів знову розділитися. Друзі Славко і Богдан мали йти в околиці Ліцбарка, Борис, Стріла і Беркут до Орнета, а я з Богом мали відшукати зв'язок за даною нам адресою. Але тому, що дана нам адреса була неточна, ми швидко долучились до групи Богдана і Славка і подалися в Ліцбарщину. Я мав по двох тижнях знову зустрітися з ком. Прірвою, та вийшло трохи інакше. Командир Прірва був заскочений на одній квартирі польським військом, але щасливо вирвався з пастки. Ми стрінулися з ним аж у місяці березні 1948 року.

Дуже тяжко довелося нам дозимувати у Східній Пруссії. Поява вояків УПА на цих теренах викликала серед поляків велику паніку. Цивільне польське населення різко критикувало свій уряд за те, що переселив українців якраз на їхній терен, замість дати їм "Україну" десь подалі, а тепер вони не мають спокою від "бандерівців". Польське військо знову було переконане, що в Східну Пруссію прибув сам "генерал УПА Прірва" з великою силою бандерівців і що при ньому самому і при його штабі є завжди дуже сильна охорона. У польській пресі з'явилися оголошення, що уряд виплатить сто тисяч злотих нагороди кожному, хто доставить йому генерала Прірву живого або мертвого. Було приємно знати, що ворог так високо оцінює нас і нашого командира.

Уже наближалась весна, нам треба було вертатися назад, у рідні сторони. У травні ми мали мати зустріч з відділами УПА на Підляшші. Група, з якою я вертався, була тепер набагато менша. Нас було семеро: ком. Прірва, Сталевий, Богдан, Богун, Славко, Чорноморець і я (Юрко).

Повертатись у рідні сторони нам було набагато легше. Ліси зеленіли, і ми не мали потреби ночувати по селах. На українську землю ми знову ступили на самий наш Великдень, 2 травня 1948 року. Великий празник ми зустрічали в українському лісі. А вже третього травня ми мали бій з польською поліцією в селі Рудники на Підляшші. Та це вже окрема історія.⁴

⁴ Спогад друкувався у 3-х числах "Гомону України" у розділі "Вояцька ватра":
— рік XVIII, №16 (882) від 10 квітня 1966 р., стор. 5,
— рік XVIII, №24 (890) від 4 червня 1966 р., стор. 3,
— рік XVIII, №43 (909) від 15 жовтня 1966 р., стор. 3-4.

РЕЙД СІМОХ НА ЗАХІД

Зі Східної Пруссії ми повернулись щасливо у свої сторони, на відтинок “Данилів”, себто у Грубешівщину і Белзчину, у травні 1948 року. Тут ми застали, як і можна було сподіватися, велику руїну. Майже всі села і хутори були знищені і спалені. Не набагато краще це виглядало півроку тому, коли ми вирушали в рейд на північ. Але тоді ми в ході щоденної боротьби і безперервного напруження до певної міри зжилися з тією картиною, і це не робило на нас такого гнітючого враження. Тепер же, коли ми пройшли пішки великий шмат польської землі, бачили вцілілі села, нормальне життя їх жителів і безжурні розваги й забави польської молоді, ми жахнулися від руїни української землі. Квітучі ще не так давно села й ниви стали пустелею, у диких степах, де вже майже не було наших людей, розвелась сила-силенна лисиць, вовків, диких свиней та іншої звірини. І жаль, і лють, і гнів душив нас — на ворогів, на поляків і москвинів, спричинників тієї руїни. Польські каїни, проливши море української крові майже виключно безборонного українського населення, ще й чванились своїм “богатерством”, а законних оборонців свого народу — воїнів УПА — називали не інакше, як “бандою” і “бандитами”. Та чого іншого можна було від них сподіватися?

У травні 1948 року вже небагато тут залишилося бійців УПА і збройного підпілля. Тяжкі бої 1947 і взимку 1948 року дуже прорідили наші ряди. Усіх нас тоді залишилося тут ледве кілька десятків, та й то всі були докраю виснажені тяжкою зимою. На знищеній і обезлюдненій землі особливо тяжко було з харчами. Та, на щастя, і сюди завітала тепла сонячна весна, а з нею і пустеля зеленіла, і в нас відродився новий дух, новий запал до боротьби.

На нашу групу, що вернулася з рейду у Східну Пруссію, вже чекав наказ нашого вищого командування — негайно пробитися на Захід, до американської зони в Німеччині. Цей наказ заскочив нас зненацька і засмутив. Ми були певні, що нам стелиться шлях на Схід, ближче до серця України, де мільйони українських людей солідарно стояли муром проти московської навали. Там ми були б у своєму середовищі. А до Німеччини? Це ж тисяча кілометрів через чужу і ворожу територію, без жодного вояцького зброї. Як нам бути?

— Друзі, — твердо мовив к-р Прірва, — маємо наказ дістатись до Пассау в Баварії. Дорога нелегка і неблизька, у дорозі не будемо мати ні поставання, ні зв'язків, ні санітарних пунктів. Коли, не дай Боже, когось із нас буде поранено, він у жодному разі не повинен стати додатковим тягарем для решти. Чи ви це розумієте?

Ми розуміли. Коли б комусь із нас довелось бути пораненим, він мав покінчити сам з собою, щоб не потрапити живим у руки ворога і не наразити друзів на біду. Не виключено, що в дорозі треба буде нам поділитися ще на менші групи, бо, як виявила практика попередніх рейдів, таким чином куди легше роздобути харчі й нічліг, та й легше оминати ворожі засідки. Що ж, раз треба йти на Захід, то й підемо.

Нас було семеро, з різних околиць. К-р Прірва, Богдан і я (Юрко) були з Сокальщини, Сталевий, Славко і Чорноморець з Любачівщини і Равщини, а Богун зі Станіславова.

Я добре затямив собі день нашого вимаршу на Захід: 10 червня 1948 року. Ми в думках прощалися із згарищами наших колись гарних і веселих сіл і хуторів, прощалися зі своїми полеглими друзями. Мучила непевність, чи дійдемо щасливо до визначеної мети, чи не доведеться скласти костей на чужій землі і ніхто ніколи й знати не буде про це. При згадці про полеглих друзів-вояків сльози мимоволі набігали на очі. — “Був друг, це більш ніж брат!” — Друзі чесно билися і віддали своє життя в боротьбі за Україну на українській землі. А нам судилося продовжувати боротьбу і, може, й полягти в рейді через чужі землі. Та годі, така вояцька доля.

Місцем нашого вимаршу була зруйнована дощенту околиця, де стикались Холмська земля з Галицькою. Ми не мали навіть де роздобути харчів на дорогу. Нічого, здобудемо від “братів”-поляків. Так ми відразу й рушили на польські терени.

По кількох днях обережного маршу, переважно ночами, ми наблизилися до Замостя, обходячи його з півночі. Погода стояла сонячна, тепла, як звичайно під Зелені свята. Всюди зеленіли ниви, на полях поралися люди. Отут колись стояли козацькі полки Хмельницького, облягаючи Замостя, згадали ми з жалем славні давні часи.

Ще кілька днів і ночей, і ми опинилися в районі білгорайських лісів. Цей лісовий масив був доволі сильно знищений і частково спалений у роки німецької окупації, коли тут діяла польсько-большевицька партизанка. Земля в Білгорайщині дуже вбога, майже самі піски, картоплі тут родились не більші за горіхи. Населення жило дуже вбого, хліба ми тут зовсім не бачили, а може, це так було тільки на переднівку. Вельми скрутно доводилось нам з харчами в тих околицях, голод щодня ми заспокоювали надією, що “завтра буде краще, напевно, щось зорганізуємо”. А тим часом кляткі комарі випивали з нас рештки крові.

Перед нами виблискував Сян, це було вже недалеко від Лежайська. Ріка тут була широка й глибока, місцями на три метри. Не пригадую собі назви того села, в якому ми знайшли перевізника з човном. Човен був невеликий, дряхлявий, протікав так, що перевізник не відважився брати нараз більше як трьох людей. Отже, наш “відділ” переправився через Сян за трьома наворотами. Взагалі переправа через ріки і річки, що нам траплялися в дорозі, справляла нам найбільше труднощів.

По дальших кількох днях ходу ми побачили в далечині перед собою перші гірські кряжі. Ми наближались до Карпат. Була якраз пора сінокосів, погода стояла вимріяна, свіжоскошене сіно пахло запаморочливо. Відпочинок на такому сіні — це справжня благодать. А відпочивати доводилось нам, ослабленим постійним недоїданням, щораз частіше, як тільки ми вступили у “правдиві” гори. Дехто з нас був перший раз у житті в горах. Тут

ми маршували здебільшого вдень. Бувало не раз, під вечір, сядемо помучені на схилі гори, а к-р Прірва показує нам зовсім недалекий інший гірський хребет і каже: “Ось де ми ночували останньої ночі”. Аж вірити не хотілося, що ми за цілий день важкого маршу пройшли так мало дороги.

Наш похід горами ще більше утруднила сльота, що тривала з невеликими перервами яких три тижні. Ми були перемоклі до нитки і не мали жодної можливості просушити одяг. До того ж у нас завелися воші. Ми опинилися в районі між Сяном і Віслою, що був помережаний численними притоками Вислока, що впливає до Сяну з лівого боку, і Вислоки, правобічного допливу Вісли. Найменші потічки внаслідок довготривалих дощів стали многоводними бурхливими ріками, що позаливали всі долини, позривали всі кладки і мости та несли руїну господарствам. Для нас це було дуже важке і виснажливе випробування; не раз доводилось змінити напрям маршу і витратити цілі дні на обхід перешкод.

Одної ночі ми добилися в околиці міста Нового Санча, де ще діяла якась партизанка. Господар поляк, до якого ми зайшли на ніч, на малій колонії, щоб бодай просушити одяг, запевнив нас, що в околиці оперують “аковці” (АК — “Армія Крайова”), напевно є вони в сусідньому селі, віддаленому на два кілометри. Можливо, що господар хотів таким чином перевірити нас, може, уважав нас теж за аковців. Але ми знали, що також ВП (“Войско Польске”) часто маскувалося під партизанів, полюючи за нашим братом. До того часу ми їх щасливо оминали і не мали ніякої сутички. Обійшлося нам спокійно і цього разу.

Ще через кілька днів ми оминули Новий Санч, залишивши збоку Закопане, і опинилися над широко розливою рікою, недалеко міста Бяла. Може, то була Вісла, а може, річка тієї ж назви, що й місто, — Бяла, вже не пам'ятаю. По довготривалій сльоті кожна річка виглядає як Дунай. Дві доби ми тут крутилися, заки знайшли перевізника. Ми йому добре заплатили за перевезення поромом польськими злотими, бо вважали, що вже незабаром опинимося в Чехословаччині, отже, польських грошей нам уже більше не буде треба. Але й перевізник нам добре відплатився, бо відразу зголосив на станиці міліції, скільки “підозрілих людей” він перевіз і що ми йому за це заплатили. Не виключено, що він це зробив, уважаючи нас провокаторами з рядів ВП, бо й таке не раз бувало, отже, він хотів бути на всі боки “критий”. Наслідки цього могли стати для нас фатальними. Поляки негайно вислали в погоню за нами цілий батальйон війська з чотирма гарматками. Ми раз у раз висмикувалися з пасток, зручно маневруючи, і це нам вдавалося завдяки нашій малочисельності.

Якоїсь ночі ми підійшли, нехотячи, під саму погранзаставу КОП (“Корпус охрони пограніча”) і тільки голосні крики і співи п'яних прикордонників остерегли нас у пору перед небезпекою. Ми тихцем збігли згори в долину, тримаючися лісу, перескочили шосе, а тоді зрубом знову подалися вгору. На горі побачили прикордонний стовп. Та радіти не було коли, бо нараз почули і побачили, що до нас біжить, грізно гарчачи, поліцейський собака.

Ми відбігли від стежки кілька метрів і залягли за невеликими корчами. Пес далі гавкав у наш бік, але близько не підходив. Незабаром надійшло й кількох прикордонників. Вони постояли хвилину, послухали, поговорили щось між собою, а тоді один з них свистом відкликав собаку до себе, і всі пішли далі. Не знаю, чи вони нас завважили, а якщо й так, то, видно, воліли не зачіпати. Може, трохи вплинула на них “пйосенка”, що долітала виразно з погранзастави, “як то на военце ладне, кеди улан з коня спадне”.

Ніч була тиха, місячна, тільки час від часу хмара “йшла нам на руку” і “затягала куртину”. Такі моменти ми якнайкраще використовували, щоб непомітно проскочити відкриті місця. Тієї ночі ми щасливо перейшли польсько-чеський кордон.

Відійшовши від кордону на пристойну віддаль, ми знайшли добрий нічліг в одному з гірських шалашів, де, крім різного господарського знаряддя, було й трохи сіна. Переспавши спокійно ніч, ми вирішили затриматись тут і на день, щоб добре роздивитись на терені і знов не потрапити на польський бік. День розпочався спокійно, випав малий дощ. Але десь так перед полуднем ми почули нараз густу стрілянину з кулеметів і автоматів, і то зовсім близько від нас. Ми зайняли становище до оборони і так у напруженні пролежали приблизно до третьої години пополудні. Потім стрілянина вщухла, і ми легко зітхнули. Хоч ніхто до нас не загостив, однак ми були певні, що це шукали нас. Коли вже смеркло, ми побігли малим ліском, віддаючись від кордону. Того вечора ми перейшли ще одну річку в якомусь селі і знову подались у гори. Тієї ночі ми нікому не показувались на очі, бо хотіли, щоб погоня загубила слід за нами. Ще одна ніч на словацькій землі минула спокійно.

Рано к-р Прірва сказав, що так далі йти навмання не можна. Треба хоч зробити розвідку та роздобути чеські мапи, а також і харчів, яких нам завжди бракувало. Командир визначив у розвідку мене і Богдана. Ми повдягались у цивільні маринарки, які дуже нам не пасували. На малому ростом Богданові маринарка висіла, як пелерина, а теж виглядав як опудало, але ми не мали з чого вибирати, бо маринарок було тільки дві. Ми взяли з собою пістолі та гранати і пополудні подались на полонину до вівчарів, що пасли вівці.

Ми зайшли до одної “бригади” саме в той час, як вівчарі — “югаси” згнали до загорожі овець, щоб їх видоїти. Це були два молоді хлопці віком 14 і 15 літ. Вони прийняли нас ввічливо і почастували сироваткою з молока та різними сортами овечого сиру власного виробу. Це вперше в житті нам довелося їсти ті гірські ласощі і вони нам надзвичайно смакували. Інша річ, що ми, як звичайно, були дуже зголоднілі. Але в розмові з гостинними хлопцями ми не могли нічого довідатися. Вони вже від весни були в горах; до села, віддаленого на 8—10 км, не ходили; от якраз туди пішов їхній “баца”, що незабаром має повернутися. Але вони запевнили нас, що в селі нема “четників”, тобто поліції. З отакими скупими вістками та ще й з запасом сиру і жентиці ми повернулися до друзів. Друзі підкріпилися і ми рушили в

бік села, куди й добилися під вечір. К-р Прірва попередив нас, що бодай два повіти в цій околиці заселені українцями.

Село, куди ми зайшли, було досить велике, але кілька господарств світили пусткою. Це словацьке село помітно різнилося від польських сіл по той бік Карпат. Всюди була електрика, господарі жили заможнo. Нас зустріли дуже ввічливо і гостинно, господарі навипередки запрошували нас до себе і кожний був гордий з того, що має таких гостей. Вони захоплено розповідали нам, що нас “знають”, бо ще минулого року в їхньому селі гостювало чимало “бандеровців”, які зав’язали бій з чеським військом і добре перетріпали “пепічків”, ганяючи їх “горками”. На наше запитання про деякі опустілі господарства дали пояснення, що це кілька родин добровільно виїхали до Советського Союзу. К-р Прірва зайшов до учительської родини і в дружній розмові з ними провів кілька годин, розповідаючи про боротьбу українців проти московських зайдів-гнобителів. Ми виходили з села навантажені, як ніколи, — хлібом, салом, молоком, а головне — дістали шкільну мапу Чехо-Словаччини, отже, тепер могли пляново вибирати напрям дальшого рейду. Ми подались горами в напрямі Малих Татр. Час від часу заходили до словацьких сіл по харчі і на розвідку і всюди знаходили гостинне прийняття, а на прощання: “З Богем, хлопці, а приходьте еште на веселе!”

Приязне ставлення до нас словаків дещо приспало нашу пильність, і це могло нам дорого обійтись, коли ми згодом ступили на чеську землю.

Коли ми вже минули місто Св. Миколая, по селах уже почали траплятися комуністи. Одного вечора ми зайшли до такого села і к-р Прірва звелів нам чотирьом піти по хатах повечеряти, а вони троє, затяті курці, пішли до корчми-крамниці купити тютюну. У таких приміщеннях часто відбувалися забави з танцями для місцевої молоді.

Я зайшов до одного господаря (відразу видно було, що це багач) і попросив дати мені щось повечеряти. Господиня сказала, що не мають нічого вареного, але може дати мені хліба і молока. Коли я їв, господарі мовчки споглядали на мене, а на мої запитання відповідали коротко і неохоче. Це мене насторожило. Повечерявши, я встав, подякував за вечерю, побажав їм доброї ночі і вже відчинив двері до виходу. Тоді господар затримав мене і каже: “Висте бандеровець! Нам чесі жекалі, що ви бандити, що грабуєте і побиваєте людей, але я бачу, що це неправда. Хлопці, уважайте, бо тут в селі є кілька комуністів-донощиків, а також телефон, а в сусідньому селі, 5 км звідси, є чеська поліція, отже, за біду не трудно”. Я щиро подякував господареві за ту цінну інформацію, а собі подумав: от, як то добре, що нам перед вимаршом у рейд так сильно звертали увагу на чемну поведінку серед чужого населення, щоб ніде не зробити або не сказати якоїсь дурниці. Наша і наших попередників гідна поведінка була для словаків найкращим свідоцтвом про вояків УПА і найуспішнішою пропагандою... Господиня дала мені на дорогу буханець хліба, сала і масла: “Візьміть, — каже, — в дорозі пригодиться. З Богом!”.

Вийшовши на вулицю, я стрінув Богуна, який уже повечеряв і чекав на мене. Я йому переповів одержану інформацію, і ми швидким кроком пода-

лися в напрямі корчми, де була решта друзів. По дорозі ми затримали молодого чоловіка, який підозріло швидко кудись поспішав. Ми забрали його з собою під корчму. Я склав свій звіт к-рові Прірві. Тому що про нас знало вже ціле село, а ми і так уже задовго тут затримались, ми, не гаючи ні хвилини, рушили в дорогу.

Подібні історії ми мали і в інших селах. Найбільше інформації про чеське військо і засідки на нас давали нам словацькі школярі і студентська молодь — так, що ми навіть жартом називали їх нашими союзниками. Ціла околиця була насичена чеським військом. Як тільки хтось доніс чехам, що нас бачили в такому-то селі, військо відразу блокувало нам шлях на захід і південь дугою на яких 20 кілометрів. Ми бачили їх щодня, але ми завжди швидше їх завважували і вміло оминали.

Якоїсь ночі ми не встигли добитися до рятівного лісу, ранок захопив нас на полі біля потічка, де росло тільки кілька кущів верболозу. Ми полягали на відпочинок у найбільшому кущі, а прогалини пообтикали галузками, наламаними з подальших кущів. Близько 10 години ранку до нас почали долітати голоси кількох чеських жінок, що працювали недалеко на полі. Нам їх близькість була дуже не на руку. Коло полудня одна з них пішла в село на обід, а повернувшись, почала розповідати своїм приятелькам, що в село наїхало дуже багато чеського війська, вояки ходять по хатах, никають по городах, за кимось шукають і розпитують людей, чи не бачили де якихось незнайомих мандрівників. Жінки говорили голосно, навіть не підозріваючи, що ми лежимо недалеко від них і вітер доносив до нас кожне їхнє слово. Невеселі це були для нас вістки. Коли б так чехи застукали нас у чистому полі, та ще й у полудне, не з медом нам було б. У нервовому напруженні чекали ми вечора, а як нарешті смеркло, з полегшою на душі поспішно відійшли якнайдалі.

По кількох днях обережного маршу ми дійшли до ріки Вагу. Ріка була дуже широка, течія дуже бистра. Про перехід ріки вбхід не могло бути й мови. Хоч ми і знали, що всі мости і перевози човнами стерегло військо, ми таки рішилися спробувати перейти ріку мостом. К-р Прірва вибрав для переправи містечко Іглаву. У цьому містечку була велика електрівня, до якої від ріки вів дуже глибокий (до 6 метрів) і широкий канал. Між каналом і рікою на який кілометр пасом широким тягнулись поля і сіножаті. Ми не знали, де починається і де закінчується канал.

У ночі, як уже добре смерклося, ми по двоє, на віддалі яких 25 метрів пара від пари перейшли місто і попри електрівню вийшли на міст, що вів через канал. Ніхто нас тут не затримав і ми опинилися в поясі сіножатей. Далеко перед нами ще був міст через ріку. Мучила думка, чи не пропустили нас чехи з умислом через канал, щоб ми потрапили в їхню пастку? Хай буде, що буде! Ми вирішили перейти мостом через ріку хоч би “стріляним боєм”, якщо буде потреба. Обережно ступили ми на міст, ідучи обома його боками попри поруччя. Попереду йшов к-р Прірва. Міст був високий і довгий та пнявся вгору. Ось ми вже минули половину мосту, вже недалеко буде

кінець. Раптом чуємо голос стійки: “Стуй! Кто сем іде?” К-р Прірва відгукнув: “Робітник”, а до нас різким шепотом: “Хлопці, вже допереду!” Але гучніше залунав голос стійкового: “Давай назад!” Однак ми, послухавши наказові командири, побігли швидко вперед, але ще не стріляли, бо ще було задалеко. Аж тут несподівано ударило на нас незвичайно яскраве світло рефлекторів! І відразу нас засліпило. Ми мимоволі зупинились, мов очманілі. А глузливий чеський голос знову загукав: “Давай назад!” Не було ради; ми мов непишні, бігцем подалися назад, утікаючи від світла рефлекторів.

Сталося те, чого ми боялися. Чехи замкнули нас у мішку між каналом і рікою, а вранці напевно спробують нас узяти, як горобців з гнізда. А бий тебе сила Божа! Вертатися до моста на каналі було безглуздя, — там уже стояла застава, та й ціле містечко вже було заалармоване. Що робити?

Вирішуємо йти вздовж каналу, ану ж натрапимо на якийсь човен або не дуже стережений міст. І справді, через якихось 45 хвилин маршу ми підійшли до іншого моста. Але тут знов залунав голос застави: “Стуй! Кто сем іде?” Але тепер ми не мовчали. К-р Прірва перший пустив кілька серій зі свого автомата. Чех закричав і почав утікати, а по хвилині затих. Чи був поранений, чи тільки перестрашений, годі сказати. Перестрілка між нами і невидимим ворогом тривала ще кілька секунд і затихла.

Серед того замішання друзі Прірва, Богдан і Сталевий побігли кудись уперед і направо і, мабуть, таки перескочили через міст. А ми четверо — Чорноморець, Славко, Богун і я побігли назад. Коли стрілянина втихла, я шепнув до друзів: “Негайно біжім через міст, наші друзі вже напевно на другому боці!” Я зі Славком пішов попереду, а Богун і Чорноморець на невеликій віддалі за нами, всі з готовими до стрілу пістолями-автоматами.

Ми посувалися обережно в темряві ночі, при будь-якому шелесті чи як тільки голосніше хлюпнула вода в ріці, ми відразу лягали на землю, хвилину прислухалися, а тоді йшли обережно далі. Так дійшли до мосту. Чи є застава? Бачимо будку, але біля неї нема нікого. Певно, втекли, а може, чекають на нас на другому кінці моста. Ми зі Славком обережно перейшли цілий міст. Ніхто нас не затримав. Застава, мабуть, сховалася десь у безпечному місці. Нас опанував новий дух, радісне здивування, що нам таки пощастило вирватися з пастки між каналом і рікою. Тут же долучились до нас друзі Богун і Чорноморець.

Заспокоївшись, ми почали гукати за трьома зниклими друзями. Але відгуку не було. За хвилину до нас здалека долетіло віддуння короткої стрілянини, у якому ми розпізнали голос нашої упівської зброї. Що сталося з нашими друзями, ми не знали. Гнітила думка, що нас розбито. Ніч була темна, про пошуки в такій ситуації годі було й думати. Невеселі, ми подалися на домовлений пункт, маючи слабку надію, що наші друзі, можливо, ще таки вирвуться з пастки і долучаться до нас.

Та даремно чекали ми на домовленому пункті наступні дві ночі. Мабуть, я найбільшче переживав розлуку з к-ром Прірвою, з яким нас пов'язували довгі місяці і роки спільних переживань у рядах УПА, — в боях, сутичках, за-

сідках, у Галичині між Солокією і Бугом, на Холмщині і Підляшші, в рейді на Східну Пруссію, в поверненні на рідну сторону і врешті в рейді на захід. І ось тут, на неприязній чеській землі вояцька доля нас розлучила...

Не було ради, годі було далі чекати, треба рушати в дальшу дорогу визначеним маршрутом. Біда тільки, що в нас не було ані мапи, ані компаса. Що ж, мусимо їх роздобути. А поки що доводилось орієнтуватись по зірках на небі.

Щоб відбитись якнайшвидше від фатальної для нас Іглави, ми подались у напрямі на Банську Бистрицю і на ріку Ваг, хоч це й не було нам по дорозі. Щодо напряму маршру не раз доходило між нами до суперечки, яка звичайно закінчувалась згодою. Незабаром таки почастило нам роздобути шкільну мапу і шкільний компас.

Рейдуючи в околиці Банської Бистриці, ми довідались про одного старого чеха-перевізника, який за плату перевозив охочих човном через ріку. Але нас остерегли, що “четнікі” пильнують тієї переправи.

Ми деякий час обсервували околицю, а як тільки смеркло, підійшли до ріки і гукнули перевізника. Він радо відгукнувся з другого боку і швидко прибув до нас своїм човном. Трохи злякався, побачивши нас, озброєних, але видно було, що не нас перших таких доводилось йому вже перевозити. На наше запитання, чи є тут військо і де воно, він відповів лаконічно, що “ще не прийшло”. Не дуже ми вірили старому, але мусили переправитись.

Старий нас не обдурив. На другому боці ріки ми заплатили старому цигарками і застерегли його, щоб нікому не розповідав про нас. Старий тільки махнув рукою: “То я вас прошу нікому про це не говорити, бо за такий перевіз військо мене не пощадило б”.

На тім ми перервали розмову, бо треба було чимшвидше “змитися” з того місця, заки наскочать “четнікі”. Не без пригод ми дісталися в околиці міста Жіліна. Після короткого обстеження околиці з укриття в лісі ми намітили собі мале сільце, куди вирішили зайти ввечері по харчі. У селі дд. Славко і Чорноморець пішли до одної хати, щоб розвідати що треба, а я з Богунем залишився ззовні на стійці.

Попри мене поспішав кудись якийсь чолов’яга. Я затримав його і запитав, звідки він і куди йде. Він був заскочений затримкою, але чесно відповів, що йде до сусіднього села, яких 4 км звідси, де він працює в гміні. Додав, що там є поліційна станиця, а тоді застеріг мене: “Уважайте, бо ось у цьому селі є дуже багато комуністів”. Я йому подякував за відомості і відпустив.

Після того вийшли з хати наші друзі, веселі і задоволені:

— Иди, Юрку, — кажуть вони, — вечеряти, це дуже добре село і добрі люди, такі добрі, як білий чеський хліб, так нас запевнив господар хати, де ми вечеряли.

Мені це здалося підозрілим.

— Ов, — кажу, — а я маю зовсім інші відомості.

Але Славко махнув легковажно рукою:

— Той твій чех напевно хотів тебе настрашити.

По тій розмові Славко і Чорноморець пішли до корчми по тютюн, а я з Богуном пішли шукати вечері. Я зайшов до одної хати, а Богун залишився надворі на стійці. Господиня поставила мені на стіл молоко і пішла по хліб. Раптом чую постріл, а за хвилинку ще кілька.

Забувши про вечерю, вискакую надвір до Богуна.

Тієї миті з напрямку від корчми зататакали густі постріли з автоматів. Ми з Богуном подались негайно на задалегідь умовлений пункт за селом, де мали зійтися в разі розбиття. Там ми вже застали Славка і Чорноморця. Славко був поранений у ногу, але міг іти, спираючись на рамена друзів. З пункту ми поспішили до найближчого лісу. За нами далі торохтіли постріли і час від часу свистіли кулі над головами. Чехи стріляли за нами навмання, радше тільки здогадуючись, що ми мусили піти до лісу. Найгірше довелося Славкові. Під лісом ми зупинились і стягнули з його ноги чобіт, повний крові. На щастя, куля затрималася коло кістки, видно, не мала вже сили її пробити. Ми легко витягнули кулю, перев'язали рану та ще й пожартували собі зі Славка, який з нас усіх мав найбільше “щастя” на поранення: це була вже десята з черги куля в його тілі...

Тепер Славко розповів нам свою пригоду в корчмі. Там вони застали двох здорових чоловіків: один був за лядою, другий нібито прийшов щось купити. Наші друзі попросили кілька пачок тютюну, за які “корчмар”, придорожуючись, не хотів брати грошей. Чехи стали невинно випитувати наших друзів, звідки вони йдуть і куди.

Відповідь була: “з горків” і “в горкі” (гори). Тимчасом до корчми ввійшло ще два дебелі чехи і відразу грізно посунули на наших друзів. Наші аж тепер здогадалися, що потрапили в поліційну засідку. Та було вже запізно. Чехи кинулись, мов тигри, по двох на кожного нашого, з виразним наміром схопити їх живими. Почалася нерівна боротьба. Здоровенні чехи швидко повалили наших знесилених голодом хлопців на землю. Противник Славка, лежачи на ньому цілим тілом, одною рукою намагався вирвати в нього автомат, а другий душив його за горло.

Славко, лежачи горлиць і задихаючись під вагою чеха, встиг лівою рукою витягнути з-за пояса пістолю і вистрілити чехові прямо в живіт. Чех тільки крикнув і зсунувся безвладно набік. Славко, ще не зірвавшись на ноги, почав стріляти в решту чехів та гукати: “Юрку, стрілай!” Чехи, бачачи вбитого свого колегу, впали в паніку. Це використали наші друзі і прямо викотилися з хати надвір, а там — давай ногам знати! Щойно тоді чехи отямилась і почали сипати за ними вогнем з автоматів. Тоді-то одна нікчемна куля і влучила Славкові в ногу, на щастя, без фатальних наслідків. Слава Богу, ще раз вирвались живими, а могло бути зовсім погано. От тобі, Славку, “добрий білий чеський книш!” Це вже тобі не словацький терен, де нас вітали хлібом-сіллю і прощалися: “З Богом!” Тут поганська чеська земля зі зрадливими і підлими чехами, з якими завжди треба бути дуже обережним.

Дальший наш похід був багато повільніший з огляду на Славкову рану, яка почала ропіти і дошкулювати болем. Він шкутильгав, спираючись на палку.

Ми вже минули Злін. Одного дня, коли ми купували в чеха харчі, він почав запевняти нас, що вже недалеко австрійський кордон, а там є американці. Я не вірив чехові, бо був певний, що американці аж за Дунаєм, отже, не так-то вже й близько. Але легковірні друзі — Славко і Чорноморець знов повірили чехові і дуже забажали йти прямо до Австрії, яких 50 км замість 200 км до Баварії. Богун гостро спротивився намірові йти до Австрії і навіть зі злості запропонував, щоб ми розлучились: ми двоє ідемо, як було вирішено, до Пассау, а ті двоє хай ідуть собі до Австрії.

Над тією справою ми дискутували в дорозі ще два дні. Я був проти того, щоб розділитися, і тільки з огляду на Славкову рану погодився йти до Австрії, хоч був майже певний, що відразу за кордоном є советська зона.

Ще чотири дні ми йшли на південь через терени, багаті на озера, і якоїсь ночі перейшли чесько-австрійський кордон. Щоб упевнитися у тому, де ми є, зайшли на цвинтар і почали читати написи на хрестах і гробівцях. Всі написи були німецькою мовою, а отже, ми були вже в Австрії. Упродовж трьох днів ми нікому не показувались на очі. Коли ж урешті зайшли до якоїсь хати повертати і здобути язика, перше наше запитання було: яка це зона?

Коли впала відповідь — “русіше”, Славко і Чорноморець зробили таку міну, немов їм хтось нагло вилив на голову відро зимної води. Вони вголос закликали зрадливого чеха, а ми з Богомном тільки посміхнулися.

Тут було трудніше з харчами, тому ми вирішили вертатися назад до Чехії, від якої вже встигли відбитися на яких 30 км. За кілька днів ми знову щасливо перейшли кордон. Ця “австріяцька дигресія” забрала нам більш як тиждень дорогого часу, багато зайвого труду і напруження нервів та наражування на небезпеку при подвійному переході кордону. Єдина користь була та, що друзі Славко і Чорноморець тепер уже у всьому погоджувалися з нами.

Одного дня над ранок ми були вже недалеко міста Чеські Будейовіце. Ми зайшли в малий лісок і розпалили вогонь, щоб ще до ранку зварити собі картоплі. Раптом чуємо, що в напрямі до нас хтось швидко продирається чагарником і гукає: “Не стреляйте, хлопці, я вім, висте бандероци!” З кущів вигулькнув до нас чех з мисливською рушницею.

— Я, — каже він, — прийшов полювати на диких кролів, а побачивши ваше вогнище, відразу здогадався, хто ви такі. До Будейовіц усього два кілометри, нині неділя, отже, за пару годин буде тут повно міщан-пікніковців. Вам треба добре сховатися, щоб ніхто вас не завважив.

Ми слухали добрих порад балакучого чеха і міркували, що нам тепер робити, зокрема — як з ним самим вчинити. Уже добре розвіднилося.

Порадившись між собою, ми відпустили чеха, попросивши його, щоб приніс нам хліба і сірників, та умовились з ним, на яке місце він мав би принести харчі. Просили теж нікому не казати про нас, навіть

своєму колезі, з яким він прийшов на полювання, а який десь відстав і нас не бачив.

Чех з запалом обіцяв усе зробити так, як ми собі бажали. Не дуже ми йому вірили, але послухали його поради і, загасивши вогонь, переквартувалися з ліска в поле, на маленький горбочок серед залишків збіжжя, звідки могли мати добру обсервацію цілої околиці. Коли б чех заалармував війсьکو і воно почало б оточувати лісок, ми могли б хильцем між зелом відступити далі.

У напруженні минуло кілька годин без жодної події. Близько 10 години ранку лісок справді почав заповнюватись галасливою молоддю і статечними громадянами. Отже, щодо цього чех не душив нас. Дещо заспокоєні, ми почали дрімати, але один з нас був постійно на сторожі.

Близько 3 години пополудні надійшов наш союзник чех з добре напханою течкою та з собакою. Він ішов, посвистуючи собі нібито безжурно, і бавився з собакою, прямуючи до умовленого з нами місця. Швидко він зник нам з очей. Ми зачекали до вечора, а тоді обережно почали підходити до того ж місця. Хтозна, чи немає там засідки? Але ні, цього разу чех не зрадив нас, приніс харчі і не сказав нікому. Ми знайшли на місці хліб, сало, тютюн, сірники і навіть маленькі пиріжки, давно не бачені нами ласощі. Спасибі тобі, добрий брате чех!

По харчі до сіл ми тепер рідше заходили, а живились більше картоплями й іншою яриною, а як часом роздобули в селі кусок хліба, то радше тримали його в запасі на таку годину, коли нам не можна буде палити вогонь.

Так ми поволі наблизилися до чесько-баварського кордону. Це був район полігонів, де постійно перебували чеські військові відділи на вправах і маневрах. Ми натрапили на зовсім обезлюднені села, це напевно були терени, з яких недавно чехи насильно прогнали німців. Не раз доводилось нам цілий день пересидіти в якійсь “мишачій дірі” під бзикаючими кулями війська на вправах, а ночами мусили йти дуже обережно, щоб не впасти прямо в руки військовій стежі. Дуже тяжкий був цей відтинок нашого рейду, але, Богу дякувати, ми пройшли його без великих пригод, хоч небагато бракувало, щоб там на кордоні й закінчився наш похід.

Зайшовши в одне прикордонне село, заселене чехами і заповнене військом, ми все-таки вирішили “зорганізувати” тут бодай один буханець хліба, щоб мати на запас при переході кордону. У темряві пізнього вечора, тримаючи в руці готову до стрілу пістолу, я зі Славком зайшов до якоїсь хати. Не встиг я навіть слово промовити до господаря, як він раптом скочив на мене, як кіт, з наміром вирвати мені з рук пістолу.

Готовий до різних “трюків”, я відразу сильним ударом відбив його руку. Чех моментально вискочив у сніи, гримнув дверима і замкнув нас на ключ у хаті. Я відразу вистрілив тричі в замок, який розлетівся, і ми зі Славком поспішно вирвалися через сніи надвір. Осліплені хатнім світлом, ми відразу майже нічого не бачили надворі, лиш почули великий рух заалармованого війська. Під грюкіт безладної стрілянини чехів ми, мов непришні, вибігли з

села, спіймавши облизня. Все це сталося так несподівано і швидко, що виглядало нам на якийсь неприємний сон. Більше ми не наважувалися заходити до сіл і без хліба, голодні, через три дні покинули негостинну чеську територію та опинилися в Баварії.

Не знаючи докладно, де ми є, вирішили відійти лісом якнайдалі від небезпечного кордону, де німецькі прикордонники могли нас віддати назад чехам, і тоді ніхто навіть не довідався б про нашу долю. Однак іти довго німецьким лісом так, щоб ніхто нас не завважив, неможливо, бо ці ліси старанно вичищені від чагарнику, отже, сховатися від цікавого ока дуже важко.

Приблизно через чотири години ми зустріли німця і запитали його, де міститься найближча поліційна станиця. Він показав нам на недалеке село, його було добре видно з лісу. Заки зголоситись у поліцію, ми вирішили спочатку чимось підкріпитися, бо ану ж — замкнуть нас і не дадуть зо два дні їсти. Так ми й зробили.

Попоївши трохи, ми підійшли до вказаної нам хати, де на дорозі стояв цивільний дядько в коротких баварських шкіряних штанах. Кажемо йому, що хотіли б поговорити з комендантом поліції. Він каже: “Це я, ходіть до хати”.

У той час на подвір'я почали гурмами збігатися люди з цілого села, щоб подивитися на нас, як на яку дивовижу.

“Майн гот! — охкали вони. — Міт вафен!” (Боже мій, — зі зброєю!). Озброєні невідомі люди під кінець 1948 року — це справді було для них диво.

Комендант зашварготав до своїх бюргерів — велів їм розійтись спокійно по домах. У хаті запитав нас, чого ми хочемо.

— Хочемо дістатися до американців, — кажемо, — чи можете до них зателефонувати?

Німець відповів, що телефон має на станиці, яка є над кордоном, яких три кілометри звідсіля, треба нам туди вертатися. Ми глянули на нього “грізним оком”, поправляючи знехотя свою зброю.

— Тільки не пробуйте щось комбінувати з нами!

Баварець засміявся невимушено:

— Вас четверо озброєних вояків, а я тут один камерад на станиці, не маєте чого боятися. От радше скажіть, чи хочете їсти?

Певно, що хочемо. Наша розмова велася по-німецькому. Славко був колись у Німеччині і трохи навчився шварготати, а Богун ще трохи пам'ятав німецьку мову з гімназії.

Ми підкріпилися трохи і, розмовляючи з німцем (більше рухами, як словами), подалися неспішним кроком до поліційної станиці над кордоном. На другому боці кордону стояв озброєний чеський прикордонник, але він до нас не відзивався, з чого ми й були раді.

За неповну годину німці списали з нами протокол, зокрема записали, яку ми маємо зброю, скільки набоїв, якого типу гранати і т. ін., а за той час приїхав по нас джипом один американський вояк. Він щось заговорив до нас по-англійському, але ми тільки здвигнули раменами, не зрозумівши ні слова.

Американець забрав нас і нашу зброю на авто і за якої півгодини ми вже були у містечку Графенау, яких 40 км від кордону.

Тут нас перебрав другий американець з СіАйСі (американської розвідки), списав короткий протокол, звелів видати нам “залізну” порцію харчів та відпровадити до кімнат на відпочинок. Це перший раз по довгих місяцях тарапатів ми могли зручно, спокійно та безпечно виспатись на правдивих ліжках.

Наступного дня приїхав по нас американський сержант і повіз нас джипом, разом з нашою зброєю до Пассау. Ми зійшли на паркувальному майданчику, але сержант ще якийсь час водив нас довкола джипа, щось до нас балакаючи і жестикулюючи руками. Я мимоволі глянув угору на будинки і побачив, що інші американці роблять знімки нашої групи з горішніх вікон. Щойно тоді сержант запровадив нас на партер будинку, де урядувала СіАйСі.

Коли ми йшли коридором, з кімнати приязно махнув нам рукою якийсь усміхнений цивіль. Я впізнав у ньому того вояка, який вчора завів нас з-під кордону до Графенау. Тієї ж хвилини до нас приступив інший американець у цивільному одязі і запитав по-українському:

- Що ви хочете, хлопці?
- Їсти, — кажемо.
- Гаразд, зараз буде.

Після солідної перекуски взяли нас на розмову, а радше — переслухання. Говорив з нами поляк, народжений в Америці, а при нім сидів другий, який час від часу говорив щось до поляка по-англійському. Хоч цей другий американець не звертався до нас ані словом, я був певний, що він розумів українську мову, бо дуже часто усміхався, слухаючи наші відповіді.

Під час розмови за вікном нагло заторохкотіли постріли. Я мимоволі зірвався з крісла і відрухово сягнув рукою по пістолю, якої вже при мені не було. Американці щиро розреготалися, а слідчий каже:

— Не бійся, большевики сюди не прийдуть, це наші вояки випробовують вашу зброю.

Під вечір нас завезли двома джипами яких п'ять кілометрів за Пассау. Коли ми в'їхали на одне подвір'я, друг Богун, побачивши якість мале загразоване вікно, тільки охнув: “Тюрма”! Але це була не тюрма, а прекрасна вілла, в якій нас розмістили на невизначений час, давши кожному окрему кімнату з усіма вигодами; мені припала кімната з бальконом.

Американці, представивши нас симпатичній жінці, певно, господині вілли, залишили для нас харчі, здебільшого різні консерви, та просили її зварити нам якусь добру страву і годувати обережно, — часто, але потрохи, щоб ми часом не захворіли з занадто захланного їдженя.

Пожартувавши отак з господинею і з нами, від'їхали, не залишаючи, на наше здивування, ніякої сторожі. Ми відразу почали розмову з господинею і тут, на нашу радість, з'ясувалося, що вона українка, мабуть, з Нового Люблинця. Вона сказала, що разом зі своїм чоловіком, який ось зараз має повернутися з Пассау, доглядає ту віллу.

Справді, незабаром прийшов її чоловік, здається, Петро на ім'я, ввічливо нас привітав, приготував купіль, дав чисту білизну, а потім ми разом спожили смачну гарячу вечерю. Викупані, поголені, перебрані, нагодовані, ми самі себе не впізнавали. Не міг повірити своїм очам також американець, що пізнього вечора приїхав відвідати нас. Він дуже чудувався, що нам так пощастило, що ми натрапили на своїх людей і що вони нас так гарно приїняли і спорядили.

Американці приїздили до нас щодня в обідню пору, привозили харчі, говорили з годину і знову залишали нас в спокою. Найбільше їх цікавило питання, ХТО нам (тобто УПА) допомагав у боротьбі, тобто хто постачав зброю, амуніцію, харчі, ліки, обмундирування і т. ін. Не дуже хотіли вірити, що це все ми мали від власного народу або здобували у ворогів.

Славка забрали від нас зараз другого дня і завезли до шпиталю у Мюнхені, бо його поранена нога дуже вже ропіла.

Четвертого дня нашого раювання у виллі приїхав до нас знайомий українець з СіАйСі і ніби жартома, каже: “Хлопці, мушу вас відвезти до Мюнхена, до Червоного Хреста, бо ми вже не маємо чим вас годувати”. Але причина була інша, як ми потім довідались, а саме — до Баварії пробилася нова рейдова група УПА, отже, американці не хотіли, щоб ми з нею зустрілися. Ми попросили, щоб нас доставили до ІРО в Пассау. Ми вже мали зв'язок з ОУН Степана Бандери, таки від першого дня, через нашого господаря Петра, що був членом Організації і якраз від неї надав нам усю потрібну допомогу.

Зі згоди американців Петро доставив нас до інж. Сулими, який нами щиро заопікувався, виробив нам німецькі кенкарти і примістив у таборі ДП в Регенсбурзі. Тут ми зустрілися з нашими командирами — Байдою і Громенком та з нашими друзями по спільному рейду — Сталевим і Богданом, які також щасливо добралися до Баварії. А командир Прірва був уже в той час у Мюнхені на студіях.

Був початок вересня 1948 року, як ми розпочали сіре одноманітне життя в таборі ДП. Та це знов окрема історія.⁵

⁵ Спогад друкувався у двох числах “Гомону України” у розділі “Вояцька ватра”:
— рік XXIV, №7 (86) від 25 листопада 1972 р.
— рік XXV, №1-2 (1233-34) від 7 січня 1973 р., стор. 4.

Summary

In this section are contained memoirs of two UPA soldiers who made it to the US Occupation Zone in Germany, Ivan Rosil ("Iurko") and Julian Kotlar ("Levko").

Модест Ріпецький

**Леонід Лапінський (“Зенон”).
Агент УБ і НКВД**

Тема ролі зрадника-агента УБП — НКВД Леоніда Лапінського “Зенона”, яку він відіграв при ліквідації визвольної-революційної боротьби УПА та ОУН, обширна та скомплькована.

У цій статті ми намагалися зобразити діяльність Леоніда Лапінського у різні періоди його життя. Почали стислими біографічними даними. Довше затрималися на діяльності “Зенона” в мережі ОУН, у 1941 — 1944 роках, на різних постах та на різних теренах.

Важливим етапом праці Леоніда Лапінського були 1945 — 1948 роки на посту референта СБ на території Холмщини-Підляшшя.

Зрадницька, агентурна, кровожерна діяльність Леоніда Лапінського “Ришарда”, “Богуслава”, “Романа” припадає на 1949 — 1953 роки.

Для написання статті використано в основному документи і матеріяли, що зберігаються у приватній збірці автора. Серед них — копії пошти “Зенона” (звіти, протоколи, листи), висиланої до референтури Краєвих Зв’язків (КЗ) ЗЧ ОУН Богдана Підгайного “Аскольда”¹.

У тексті названих матеріялів подано історично правдиві події і факти, переплетені з підробленими легендами, фахово опрацьовані Л. Лапінським (“Зеноном”) з органами безпеки УБ — НКВД.

Найбільшого удару визвольної-революційної рухові завдала інфільтрація зв’язків закордону з підпіллям в Україні.

Доповнюючими інформаціями до нашої статті послужили дані із звітів учасників рейдуючих частин УПА 1947 — 1948 років (РЧ — Місії УПА при ЗП УГВР).

До статті включено також відомості зі спогадів Олександра Білевича “Борсука”, краяннина “Зенона”, надруковані в місячнику “Наш Голос”, видання Асоціації українців Америки, ч. 5 — 6 та 7 — 8 вал. XXX 1998 р., а також спогади О. Білевича, записані Є. Романюком під час перебування автора 1994 року у Львові.²

¹ До основних документів, які використано до біографічних даних та опису діяльності Леоніда (Леона) Лапінського, який виступав під псевдонімами “Зенон”, “Роман”, “Орловський”, “Рвучий”, “Ришард”, належать такі письма у двох копіях, написаних власноручно “Зеноном,” і передруках, виготовлених у референтурі КЗ:

I. Пошта від “Зенона” з датою 5.VIII.1950 р., принесена групою зв’язкових В. Зброжика (“Зенка”) до референтури КЗ Богдана Підгайного “Аскольда”; писана ручно, частина кодована. Разом стор. 44. КЗ Підрозділ А № 11/50.

II. Пошта від “Зенона” з датою 13.X.1950 р., принесена до “Аскольда” зв’язковими: Іван Смарж “Пімста” та Євген Гура “Славко”. Стор. 5 КЗ Підрозділ А 12/50.

III. Пошта від “Орловського” до “Аскольда” з дня 26.V.1951 р., принесена зв’язковими: Степан Якимів “Бурлака” та Мирослав Борсук (“Сокил”), писана ручно, частина кодована, стор. 23. (КЗ А 13/51).

IV. Пошта від “Орловського” до “Аскольда”, принесена зв’язковим Михаїлом Титусом (“Богданом”) та “Зенком”, стор. 83. КЗ Підрозділ А 14/51.

² Примірники тижневика “Наш Голос” зі статтею О. Білевича зберігаються у збірці матеріялів автора.

Олександр Білевич “Борсук” народився 24.X.1923 року в селі Князі-стани Томашівського повіту на Холмщині. Від молодих літ Олександр був знайомим з родиною Лапінських, які проживали в селі Кадлубиська Томашівського повіту.

Від квітня 1945 року до осені 1948 року “Борсук” мав організаційні зв’язки з Л. Лапінським “Зеноном”, референтом СБ на Холмщині.

О. Білевич “Борсук” ніколи не підозрював, що “Зенон” є агентом УБ — НКВД, і не сподівався, що **крайнин** видасть його у ворожі руки. 23 серпня 1948 року він був арештований і по чотирьох місяцях слідства, 28 грудня, засуджений у Люблині на кару смерті. Пізніше смертну кару замінили йому на досмертне ув’язнення.

У 1958 році, на підставі амністії, О. Білевич був випущений на волю.

Пояснення О. Білевича подають багато доповнень до біографії та агентаурної діяльності Леоніда Лапінського.

Важливими також є інформації зв’язкових “Зенона”, подавані “Зеноном” до референтури КЗ ЗЧ ОУН. Зв’язкові не знали, що Леон Лапінський — агент, а вважали його за здібного, спритного, відважного, ідейного провідника.³

Леонід Лапінський у підпільній діяльності ОУН був знаний під різними псевдами — “Зенон”, “Орловський”, “Рвучий”, а в УБ як “Ришард”, “Богу-слав”, “Роман”.

Народився він 1913 року на Люблинщині, в селі Кадлубиська Томашівського повіту. Середню освіту закінчив у 1938 році в польській школі у Щебжешині. Після цього працював урядовцем у польському бюро. Військову освіту здобув у підхорунжівці в Луцьку і став офіцером резерви в Польській армії.

Під час вакацій Леон приїздив у своє село, де брав активну участь у парамілітарній організації “Strzelców polskich”. За непідтвердженою інформацією, Леон Лапінський до 1939 року був членом Комуністичної партії Західної України (КПЗУ).⁴

Володимир Кубійович у своїй книжці “Українці в Генеральній Губернії” подає: “У жовтні 1939 р. територія середньої Польщі, як теж Холмщини і Підляшшя, увійшла до складу створеної А. Гітлером Генеральної Губернії. Населення Холмщини та Підляшшя, використовуючи ситуацію нової німецької окупації, скоро розвинуло українське організоване життя як у легальній, так і в підпільній діяльності.”⁵ Це дало можливість Леонідові Лапінському включитися в громадське життя.

З початком 1940 року “Зенон” переселився разом з матір’ю і наймолодшою сестрою Софійкою до Замостя. У Замості завдяки шкільному інспекторові Петрові Конасюкові одержав працю в українській семикласовій школі.

³ Копії інформацій зв’язкових — у збірці матеріалів автора статті.

⁴ Євген Штендера “Прірва” у своїх повідомленнях твердить, що “Зенон” у час польської окупації до 1939 року був членом КПЗУ. Цю інформацію “Зенон” кількакратно заперечує у своїх звітах до керівників КЗ ЗЧ ОУН (Архів КЗ — розділ “Агентура”).

⁵ Володимир Кубійович. Українці в Генеральній Губернії, 1939-1941. — Вид-во Миколи Денесюка. — Чикаго, 1975.

Леон рівнож включився у громадську діяльність. Він став культурно-освітнім референтом Українського Допомогового Комітету та викладачем математики на адміністративно-біюрових курсах для української молоді.

У 1941 році, будучи ще в Замості, він вступив до ОУН. У ряди Організації прийняв його і став його першим зверхником Зеновій Тершаковець.⁶ В інформаційних звітах до референта КЗ “Зенон” докладно розповідає про свою діяльність в ОУН.⁷

У червні 1941 року, як тільки почалася німецько-більшевицька війна, Зеновій Тершаковець відійшов на схід, а Леонід Лапінський “Зенон” залишився районним провідником Замостиського району Холмської області. Обласним провідником був тоді “Німфа”.

З початком 1942 року Леонід Лапінський “Зенон” був покликаний Лукою Павлишиним “Вовком” до Львова до I-го Крайового Військового Штабу (КВШ) ОУН.

До складу КВШ входили:

- 1) Шеф штабу — Лука Павлишин “Вовк”;
- 2) Організаційно-штабовий референт Мирослав Онишкевич “Орест”, “Богдан”;
- 3) Вишкільний референт Мирослав Новицький “Стець”;
- 4) Референт зв'язку Леонід Лапінський “Зенон”.

Перший Крайовий Військовий Штаб ОУН був розв'язаний у 1943 році. Командир “Вовк” пішов на курінного в Карпати, “Орест” став пізніше командиром УПА в Закерзонському Краї. Леонід Лапінський “Зенон” перейшов до Крайової Референтури СБ до Григорія Пришляка “Мікушки”. Безпосереднім зверхником “Зенона” став Тимотей Галів (“Чорнобіл”) — референт протибільшевицького відділу.

“Зенон” разом з “Чорнобілом” вели справи і розвідувальну діяльність проти Народньої Гвардії в Галичині та проти большевицької партизанки генерала Наумова, генерала Ковпака і Фйодорова.

У квітні 1944 року “Мікушка” вислав “Зенона” в Холмську область як свого відпоручника по справах польського і большевицького підпілля. Про всі справи “Зенон” звітував і одержував інструкції від “Мікушки”.⁸

⁶ Зеновій Тершаковець “Федір”, “Чигирин” народився 19 серпня 1913 р. в с. Якимчиці Городоцького району Львівської області. Провідний член ОУН, політв'язень польських тюрем 1939 року, учасник похідних груп ОУН 1941 року, учасник II-го і III-го Збору ОУН, заступник Крайового Провідника Карпатського Краю (1945 — 1946 рр.), Крайовий Провідник ОУН Львівського Краю (1946 — 1948 рр.)

⁷ Інформаційні звіти, а також письма і листи, висилані до референтури КЗ ЗЧ ОУН Леоном Лапінським “Зеноном”, входять до Підрозділу КЗ-А. Найважливіші з них — це письма від 5.VIII.1950, 13.X.1950, 26.V.1951 та 15.X.1951 рр.

⁸ “Зенон” інформував “Мікушку”, що в травні 1944 року на Володавщині, тобто в повітах: Холмським, Володавським і Біло-Підляським, було около 500 совітських партизан зі штабом Анатолія і Чорного, радіовий відділ Володьки і около 1000 осіб Гвардії Людової ППР. На підставі цих даних Крайовий Штаб мав виділити курінь “Ягоди” до боротьби з червоними партизанами, але скоро наблизився фронт і не було вже часу на приготування наступу. Приготування плянів цього наступу “Мікушка” доручив “Зенонові” як СБ-істові й військовикові.

За інформаціями “Зенона”, Крайовий Штаб УПА плянував вислати на територію Холмщини, для боротьби з большевицькими партизанами та Гвардією Людовою, відділ куреня “Ягоди”. Приготування плянів таких акцій “Мікушка” припоручив “Зенонові”. Із причин зближення фронту тих завдань не вдалося зреалізувати.

У червні 1944 року “Зенон” зустрівся з “Мікушкою” і від нього одержав інструкції, щоб після переходу фронту залишився в Холмській області. Якщо він не зможе налагодити контакт з “Мікушкою”, то мав підпорядкуватися Обласному провідникові.

По переході фронту в 1944/45 рр., на території Сокальщини, Белзчини, Грубешівщини, Томашівщини та Холмщини почалися великі большевицькі облави. Згнуло багато цивільного населення та членів підпілля.⁹

У березні 1945 року з Волині прибув командир УПА “Вадим” та провів реорганізацію теренової мережі. Частина Сокальщини та Белзчини і Холмську область прилучено до Волині і підпорядковано Крайовому Проводові ОУН Волині.

На місце області створено два надрайони:

1) Грубешівський “Лиман”;

2) Володавський “Левада”.

“Зенон” увійшов до складу надрайону “Лиман” як референт СБ.¹⁰

До складу надрайону “Лиман” увійшли:

Павло Балко “Святослав” — провідник;

Леонід Лапінський “Зенон” — референт СБ;

“Ярополк” — референт пропаганди;

Маріян Лукасевич “Ягода” — командир УПА;

“Батько” — референт господарчий.

2 — 5 квітня 1945 року була заплянована відправа провідних членів надрайону “Лиман” на колонії Корчунок у Грубешівському повіті. 4 квітня війська НКВД та група агента, бувшого курінного УПА Василя Левочка-Юрченка (“Соколенка”)¹¹, оточили присутніх на зібранні повстанців. У бою згнуло багато друзів, між ними Петро Балко (“Святослав”), реф. пропаганди, “Ярополк”, “Артим”, “Сирота”, “Уляна”, “Євка” і ще одна жінка, командир боївки “Дуб” і 9 боевиків. Декотрі члени, повідомлені про те, що має від-

⁹ Описи ситуації на території Холмщини та Підляшшя подає у своїй статті Євген Штендера (“Прірва”) “Дії УПА на оперативному терені між ріками Сяном і Бугом в рр. 1944-47” (журнал “До зброї” № 16 (29) та 17 (30) 1952 р.) та “Зенон” у звітах до керівників КЗ ЗЧ ОУН (Архів КЗ — розділ “Агентура”).

¹⁰ Реорганізація мережі ОУН, проведена командиром УПА “Вадимом”, поміщена в частині структур мережі ОУН Холмщини і Підляшшя.

¹¹ Інформації про діяльність агента Василя Левочка-Юрченка “Соколенка” широко подані в копіях документів “Из докладной записки НКВД УССР, вх. № 972/1 26.5.45 года, начальнику Главного Управления НКВД СССР по ББ Комиссару Государственной Безопасности 3-го ранга тов. Леонтьеву, г. Москва”. Копію документів подано в кінці статті (Документ ч. 1).

бутися відправа, прибули в часі тих облав на Корчунок. Інші не прибули, бо було неможливо; до них належав і “Зенон”.¹²

Після тієї трагічної події за дорученням к-ра “Вадима” надрайоновим провідником і рівночасно референтом СБ став “Зенон”. Функцію надрайонового провідника він виконував до часу реорганізації теренової мережі ОУН і створення на території, яка була під Польщею, Закерзонського Краю і трьох Округ.

До складу Проводу III-ї Округи (Холмщина-Підляшшя) увійшли:

провідник — Євген Штендера (“Прірва”);

військовий референт — Маріян Лукасевич “Ягода”, “Черник”;

реф. пропаганди — Теодор Гарасим’як “Дунайський”

та реф. СБ — Леонід Лапінський “Зенон”.

Наприкінці 1945 року “Зенон” як Округний референт СБ широко розбудував мережу Служби Безпеки. Він призначив двох своїх заступників — Володимира Баталію (“Левка”) та Всеволода Пшепюрського (“Ікара”). На пост округного виховника СБ поставив “Чмелика”, а на становище підреферента ворожих актів “Євгена”. Слідчими стали “Остап”, “В’ятич”, “Борсук”, “Карпо” та “Роман”. Слідчим при округній боївці СБ був “Гріша”.

У надрайоні “Лиман” референтом СБ і рівночасно заступником Округного референта “Зенон” призначив “Левка”.

Референтом СБ надрайону “Левада” став “Ярий”.

Районовими в надрайоні “Левада” були:

I район — “Вадим”; II район — “Феденко”; III район — “Хома”.

Один раз на місяць “Зенон” проводив відправи всіх працівників СБ від надрайону до районів та командирів боївок СБ включно. У вересні 1945 року “Зенон” зорганізував спеціальну боївку з 30-ти одчайдушних боевиків СБ, перебраних в уніформи НКВД і УБ. Командиром відділу він призначив “Зірку” родом з Холмщини. Цей відділ відзначився восени і взимку 1945/46 рр. у боротьбі з частинами УБ в селі Модринцях під Грубешовом та з частинами НКВД під Масломенчанами.

На початку грудня 1945 року, коли на Холмщину на інспекцію відділів УПА прибув командир Воєнної Округи “Буг” Василь Левкович “Вороний”, він військово підпорядкував відділ “Зірки” командирів ТВ “Данилів” — “Прірві”.

На початку 1946 року “Зенон” захворів на недомагання шлунка і в березні виїхав до Варшави для встановлення діагнози і відповідного лікування. Згоду на виїзд до Варшави одержав від свого зверхника Петра Федорова (“Дальничка”), узгоднену з провідником Закерзонського Краю Ярославом Старухом (“Стягом”).

Про відпустку на лікування він повідомив “Прірву” і на час своєї відсутності залишив на своє місце заступника округного реф. СБ Володимира Баталію “Левка”.

¹² “Зенон” у своєму звіті не подає, чому він не прибув на відправу в Корчунок і як він врятувався.

До Варшави “Зенон” виїхав разом з Володимиром Пшепюрським “Ікаром”¹³, який у той час жив, залегалізований під прізвиськом Владислав Коляра, у Варшаві при вулиці Ягельонській.¹⁴

Завданням “Ікара” було створити інформаційний “Пункт” для чужинців. Для кращого замаскування він вступив на студії до музичної школи. З огляду на безпеку змінив мешкання на вулицю Торгопінську, 6, квартира 18.

* * *

У квітні-травні 1946 року розпочалася виселенча акція українського населення з Закерзоння до УРСР. Відділи УПА і боївки СБ за наказом Проводу Закерзонського Краю намагалися збройно і пропагандивно протистояти цьому.

Боївки СБ III-ї Округи за дорученням “Зенона” окремішно, злучені разом або спільно з відділами УПА брали численну участь у різних акціях.

Найважливіші наступи на батальйони НКВД, ВП, УБ, МО на території Округи “Зенона” він наводить у своїх звітах:

– у червні 1946 р. — успішний наступ на большевицькі і польські переселенчі пункти в Забужу коло Сокаля;

– у червні 1946 р. “Зенон” особисто разом із сотнями “Дуди”, “Давида” та боївок СБ командирів “Ясеня”, “Феденка” і “Крука” провів наступ на переселенчі пункти польського війська і МО у Варяжі;

– як інші вдалі успіхи “Зенон” називає наступи на Хорофіл, Вербковиці, погранзаставу в Турковичах і польських пограничників у Жужелю. Важливою подією того часу був сильний наступ УПА із польською підпільною організацією ВІН на Грубешів 27/28 травня 1946 року.

У переговорах з польським підпіллям про проведення спільної акції і опрацювання її пляну брали участь “Прірва” як командир ТВ “Данилів”, “Зенон” як окружний референт СБ, “Левко” як заступник окружного референта СБ та окружний референт пропаганди Теодор Гарасимюк “Дунайський”.

Поінформовані про це були Провідник Закерзонського Краю Ярослав Старух “Стяг”, командир УПА Округи “Сян” Мирослав Онишкевич “Орест” та крайовий референт СБ Петро Федорів “Дальнич”. Провідні члени Закерзонського Краю апробували цю акцію, а зв’язок з представниками ВІН і реалізацію цієї акції залишили в компетенції Проводу III-ї Округи.

¹³ Всеволод Пшепюрський “Ікар” у 1945 році працював слідчим референтом при референтурі СБ III Округи під керівництвом “Зенона”. 1946 року був легалізований і висланий до Варшави для налагодження зв’язків з чужоземними дипломатами та журналістами.

Арештований 1950 р. працівниками УБ, переданий органам НКВД, ув’язнений на Сибірі перебував до 1956 року.

Фальшовані інформації про арешт Всеволода Пшепюрського “Зенон” подає в кількох звітах, присланих до референтури КЗ ЗЧ ОУН. У кінці статті долучуємо машинописні копії “Справа Ікара” та “До справи Ікара” з датою 30.IX.1951 р., підписані “Орловським” (Документи ч. 2 і рукопис ч. 3).

¹⁴ Про свою поїздку до Варшави в 1946 році “Зенон” вислав ширше оправдання з поштою, датованою жовтнем 1951 року, до референтури КЗ ЗЧ ОУН, підписане псевдонімом “Орловський”. (КЗ А № 14/51).

З початком травня 1946 року “Орест” обговорив спільно з “Прірвою” і “Зеноном” плян акції на Грубешів. “Прірва” дістав доручення командувати всіма відділами УПА, а “Зенон” мав доручення зібрати всі боївки СБ.

У наступі на Грубешів спільно з ВІНом брали участь сотні УПА командирів “Дуди”, “Громового”, “Давида” і “Чавса” та боївки СБ під командуванням окружного командира боївки СБ “Ясеня” і заступника референта СБ “Левка”. Особисто в наступі на Грубешів “Зенон” участі не брав.¹⁵

У квітні 1947 року на територіях українських етнічних земель, які опинилися під Польщею, почалася акція “Вісла” — примусове виселення українського населення на понімецькі землі, т. зв. *Ziemie Odzyskane*. У першій стадії брутального виселення населення та рівночасно посиленого наступу польського війська (ВП), УБП, МО на відділи УПА акція почалася спершу на Лемківщині, Перемищині, Любачівщині.

На відтинку Холмщини нагле виселення населення розпочалося у травні 1947 року. Крайовий Провід Закерзонського Краю та команда ВО 6-ї Групи “Сян” мали відомості про підготовку виселенчої акції ще взимку 1946/47 р. та випрацювали відповідні інструкції і накази.

У лютому-березні 1947 р. крайовий референт СБ “Дальнич” провів спеціальну відправу з керівниками III Округу. Обговорено, як підготувати відділи УПА, боївки СБ та членів мережі ОУН у разі виселення українського населення. Доручено заготовити харчі щонайменше на три місяці, подбати про схоронища-бункри.

Напередодні акції “Вісла”, у квітні 1947 року, відбулася нарада тільки самого Проводу III Округу, де вирішено, для змилення ворога і збереження боєвих одиниць, вислати частину відділів УПА і боївок СБ у боєво-пропагандивний рейд на польську територію.

Згідно з тими постановами, “Зенон” із групою з сорока боєвиків 12 травня 1947 року подався в рейд з Грубешівщини в околиці Білгородських (Білогородських) лісів. На цій території “Зенон” виконав кілька успішних акцій. До найуспішнішої акції належав напад на поїзд біля Звезжиньця, який був у дорозі з Белзця до Завадова в напрямі Варшави. Було це 28 червня 1947 року. Унаслідок нападу роззброєно 17 учасників “Колійової міліції”, групу польського війська (ВП) разом з капітаном Людвиком Бучацьким та кількох поліцистів МО. Капітана після допиту звільнено. За дорученням “Зенона” його заступник Володимир Баталія “Левко” відпровадив капітана

¹⁵ Інформації про наступ на місто Грубешів 27/28 травня 1946 р. подані на підставі звіту “Зенона” (КЗ А № 4/51).

Описи акції УПА і ВІН на Грубешів подають також інші учасники, їхні звіти включені до цього тому Літопису. До них належать:

- 1) Звіти Є. Штендери “Прірви”, підписані додатковим псевдом “Нерв”;
- 2) Звіти, написані Всеволодом Пшепюрським “Ікаром”, підписані псевдом “Скоб”, з датою 8.VI, 18.VII і 19.VII.1946 р.
- 3) Описи грубешівського бою, зроблені командиром Степаном Приступом “Давидом”, 20.VII.1946 р.

Л. Бучацького до міста Краснобрда. Повертаючись назад, "Левко" з двома стрільцями вступив до міста щоб придбати харчі для відділу. Натрапив на сильно озброєну частину ВП і, поранений, загинув у бою.¹⁶

У середині липня 1947 року "Зенон" повернувся зі своєю групою на Грубешівщину.

Під час маневрування "Зенона" на території Білгорайських лісів провідник III Округу Євген Штендера—"Прірва" та командир Тактичного Відтинку Володимир Сорочак "Ворон"—"Беркут" перебував у боях з ворогом на Грубешівщині.

Події того періоду широко описує також "Прірва" у статті "Дії УПА на оперативному терені між ріками Сяном і Бугом в рр. 1944–47", вміщеній у журналі Української Військової Думки "До зброї" (випуск 17(30), листопад 1952 р.).

"Зенон" так описує ситуацію, яка була тоді в терені: коли в липні 1947 року він повернувся з рейду з Білгорайських лісів, українське населення вже майже все було виселене. Багато сіл залишилися безлюдними або спаленими, а в деяких були заселені польські колоністи, переважно члени ОРМО. Він зв'язався тоді з окружним референтом пропаганди "Дунайським" та командиром "Дудою", вони створили нову бойову групу, яка налічувала 120 боєвиків. Названа частина в місяці серпні 1947 року почала проводити відплатні акції. В той час "Прірва" перейшов вже у Володавщину і відтіля подався на Східну Прусію, так що "Зенон" більше з "Прірвою" не стрічався.

Володимир Сорочак "Беркут" — "Ворон" відійшов з Юрієм Цвілем ("Антоном") та п'ятьма вояками у рейд в Західню Німеччину. На Холмщині залишився тільки "Зенон".

"Зенон" твердить, що на зустрічі з крайовим референтом СБ "Дальничем", при кінці вересня 1947 року, одержав рішення Проводу Закерзонського Краю. В рішеннях було повідомлення про розв'язання відділів УПА на Закерзонні та сформування нової конспіративної сітки ОУН з-поміж українців, які мешкали в Польщі.

Наприкінці 1947 року "Зенон" зустрівся в лісі, коло села Турковиці, з командиром 6-ї ВО "Сян" Мирославом Онишкевичем "Орестом". На зустрічі командир "Орест" поінформував "Зенона" про загибель провідника Закерзонського Краю Ярослава Старуха "Стяга" під час бою з ворогом у бункері на Любачівщині. Рівночасно "Орест" розказав "Зенонові" про те, що в селі Річиці попав у руки поляків у непритомному стані крайовий референт СБ Петро Федорів "Дальнич".

Бункер командира "Ореста" під час його відсутності був знайдений і розкопаний, тому "Орест" був змушений долучитися до групи "Зенона".¹⁷

¹⁶ Підозрілим є те, що "Зенон" як Окружний референт СБ дав доручення своєму заступникові Володимирові Баталії "Левкові" відпровадити полоненого капітана ВП Л. Бучацького до міста Краснобрда. "Зенон" знав, що довкруг міста стоять сильно озброєні частини ВП.

¹⁷ Не з'ясовано, наскільки "Зенон" як агент УБ причинився до викриття бункерів провідників Закерзонського краю. "Зенон", будучи окружним референтом СБ і маючи зв'язки зі своїми зверхниками, орієнтувався, у яких околицях перебував пров. "Стяг", к-р "Орест" та його безпосередній зверхник "Дальнич".

Восени 1947 року в Тишівцівському лісі “Зенон” у присутності командира “Ореста” та окружного референта пропаганди “Дунайського” провів демобілізацію відділів УПА і боївок СБ. Групі з 40 вояків-добровольців дозволено пробитися в Україну (УРСР).

Боївку кількістю 14 боєвиків на чолі з “Вятичем” та боївку “Ясеня” у складі 16 людей вислано у рейд на Володавшину-Підляшшя. Деяка частина підпільників залишилася в Грубешівщині. Із “Зеноном” залишилися к-р Мирослав Онишкевич “Орест”, Олександр Білевич “Борсук”, Стефан Грондзаль “Шах”, Михайло Манієвич “Парамон”, Микола Кухарчук “Буревій”, М. Титус “Богдан” та близько 25 осіб, що були членами сітки ОУН, вояками УПА і боєвиками СБ.

Тим, хто хотів виїхати в Польщу до родини або знайомих і легалізуватися, у лісі виготовлено документи. Підпільники по 2 — 3 особи йшли до залізничних станцій, що були поблизу, та виїжджали в Польщу. У кінці жовтня вже всі мали документи.

1 листопада відійшли пішки на Ziemie Odzyskane “Шах”, “Буревій” та “Парамон”. За ними поїхали залізницею зв’язковий командира “Ореста” — “Богдан”, а відтак “Орест”.

15 листопада 1947 року у Східну Пруссію поїхали “Зенон” та Олександр Білевич “Борсук”.

Навесні 1948 року “Зенон” повернувся на Грубешівщину, але з командиром Мирославом Онишкевичем “Орестом” на домовленому “Мертвому пункті” йому стрінутися не вдалося.

На іншому “Мертвому пункті” “Зенон” зв’язався зі своїми працівниками СБ — “Вятичем” та “Непорадним”. Після того “Зенон” вислав “Вятича” з “Непорадним” у Грубешівський ліс, де вони віднайшли підпільників, які також перебули зиму в лісових криївках. Більшість з них не мали наміру нікуди відходити і далі залишилися в лісі.

З “Вятичем” та “Непорадним” прибули до “Зенона” тільки сотенний політвиховник Олександр Ващук “Гучава” та стрілець Михайло Прокопчук “Дубина”. Тоді “Зенон” вирішив уп’ятьох вирушити в Західну Європу.

Звіт “Мій марш на захід”, пересланий до референта КЗ ЗЧ ОУН, написаний “Зеноном” ручно. Подаємо тільки частину цього звіту, переписаного на друкарській машинці.

“У днях десь так около 12 — 13 червня 48 р. ми виїхали поїздом з Грубешівського повіту через Варшаву, Краків під Бельск. Ми висіли на стації Кенти Подлесе і подалися лісами до границі. Ми перейшли границю між Унешином а Яблонковом, коли, — точно собі не пригадую, ішли в напрямі Брна. Коли ми вже були біля 35 — 40 км від границі, це було, здається мені, з суботи на неділю (дати собі точно не пригадую), ми спали по нічному марші. Коли я пробудився, стійковий Вятич спав, я його розбудив і остро наказав. Він запевнив мене, що більше не засне, але він, мабуть, знова за-

снув. Я тоже здрімнувся. Як це довго було, я не знаю. Я почув страшні крики “Руки вверх” чи щось подібне. Я скочив перед себе в соснину (ми лежали на малій полянці 5 x 5). За мною посипалися стріли з автомата, а в тому місці, де лежали люди, піднісся ще більший крик. Чи всі там стали, чи також втікали, не знаю, бо оглядатися не було часу. Я відбився з того місця і був сам. Я рішив вертатися на пункт по польській стороні, де ми собі визначили як місце збірки, коли б нас розбили десь близько границі.

Я був на пункті, здається, 2 липня 48 р. На пункті полежав я два дні. Не було більше нікого. Я мав ще польські гроші, пішов на стацію, і тою самою дорогою вернувся до знайомих поляків, кузинів, і там відхорював запланення легенів бо в дорозі сильно перестудився від зимної води і втоми. Коли я вернувся на місце, пригадую собі, що це був день 6 липня.

В місяці жовтні 48 р. я пішов на пункт в Грубешівщині, де звязався з людьми. До половини зими ми кватерували в лісі в бункрі і підготовляли документи. Потому по одному по двох зачали виїздити в Польщу легалізуватися. Ми усталили звязки і в цей спосіб повстала організація. В [19]49 р. в літі наші люди одержали листи з вязниці в Польщі від Гучави, Дубини два листи і від Вятича. Як видно, чехи їх зловили і передали полякам та їх судили. За Непорядного жодної чутки не було”.

Дня 20/5. 51 р.

Орловський

Намагання ЗЧ ОУН відновити зв'язки з підпіллям в Україні

Після демобілізації відділів УПА і мережі ОУН зв'язки Проводу визвольного підпілля із Закордонними Частинами ОУН (ЗЧ ОУН) були перервані. Органи большевицьких та польських розвідчих служб були певні того, що керівники підпільної боротьби будуть докладати всіх зусиль, щоб продовжувати зв'язки між собою. УБП спільно з НКВД розпочало нищівну гру — операцію, названу криптонімом “S-1”, у якій головну ролю відіграв Леонід Лапінський “Зенон” — “Ришард” — референт СБ III-ї Округи Холмщини-Підляшшя.

Наприкінці 1948 р. керівництво ЗЧ ОУН у Німеччині зробило інтенсивні кроки щодо зв'язків з Україною. Провідник Степан Бандера “Бийлихо” з причин незадовільного виконання обов'язків зняв з поста референта Краєвих Зв'язків (КЗ) Мирона Матвієйка “Усміха”. На його місце він призначив Богдана Підгайного “Аскольда”.

“Аскольд”, за фахом дипломований інженер, був добре вишколений військовий старшина, але мало зорієнтований у справах зв'язків, обставив підпільної діяльності в советській дійсності та рафінованій системі енкаведівської агентури. Він був приятелем Романа Шухевича (“Чупринки”) та мав з ним особистий листовний контакт.

Оригінальні останні приватні листи Романа Шухевича до Богдана Підгайного, вислані поштою з України до його сестер, датовані 15 та 21 лютого 1950 року, зберігаються в *The Peter J. Potichnjy Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine, University of Toronto Library*.

Для налагодження контактів з Україною восени 1948 року “Аскольд” почав підшукувати кандидатів на зв’язкових серед вояків УПА та членів збройного підпілля ОУН, що прибули рейдом у Західню Європу в 1947/48 рр.

До складу першої групи увійшли:

Михайло Федак “Смирний”, Іван Смарж “Пімста”, Михаїл Титус “Богдан” та Григорій Кісілевський “Чабан”. Вирушили вони з Баварії вночі 22/23 липня 1949 року. Під час переходу німецько-чеського кордону трапився нещасний випадок — “Чабан”, впавши у лісі, серйозно ушкодив собі око та був змушений повернутися до Баварії.

Трійка: “Смирний”, “Пімста” і “Богдан” — пішки перейшла через територію Чехословаччини та 12 серпня 1949 року дісталася на терен Польщі.

Завданням “Смирного” та “Пімсти” було відшукати на Лемківщині колишніх підпільників і через них дістатися до командира Тактичного Відтинку “Лемко” Василя Мартина Мізерного “Рена”.

“Аскольд”, висилаючи зв’язкових, не був зорієнтований, що “Рен” ще восени 1947 року перейшов з Лемківщини до УРСР.

Додатковим завданням “Смирного” було перевірити, що сталося зі зв’язковими, які залишилися перебути зиму 1947/48 рр. по бункерах у карпатських лісах поблизу границі з УРСР.¹⁸

“Смирний”, опинившись зі своєю групою в Польщі, заквартирував партизанськи в околиці Єленья Ґура, а відтак перейшов у Західню Лемківщину коло села Пантна (повіт Ґорлиці). З того села походила наречена “Смирного” Марійка Баюс та колишні його співробітниця по підпіллію — Марія Цьок (“Мирослава”) та Марія Шкирпан (“Зоня”).

Зі змісту контрольованих листів, які приходили із закордону до Польщі, УБП вже знало про запланований прихід зв’язкових ЗЧ ОУН.

“Мирослава” та “Зоня” в 1948 році були арештовані, погодилися на співпрацю з УБ і були випущені на волю. Стрінувшись зі “Смирним”, у своїх розповідях вони на це натякали та радили йому чимскоріше повернутися до Німеччини.

“Мирослава” ще в 1946 — 47 роках симпатизувала “Смирному” та мала надію, що він забере її зі собою на Захід.¹⁹

Пляни дістатися до Проводу в Україні по зв’язкових пунктах, на які “Смирний” покладався, відпали. Повідомити про те референта КЗ не міг, бо умовлені зв’язкові можливості до “Аскольда” також не працювали.

¹⁸ Як з’ясувалося пізніше, бункер був викритий ворогом, але деякі з тих повстанців жили. Одним із них був Осип Шарий “Ясень”. У 1950 році “Зенон”, віднайшовши “Ясеня”, вислав його з одною зі зв’язкових груп за кордон до “Аскольда”. “Ясень” не здогадувався, що “Зенон” був енкаведистсько-польським агентом.

¹⁹ Про дорогу з Німеччини до Польщі і назад, а також про свій побут у Польщі “Смирний” докладно описує у своєму деннику. Копія денника зберігається в архівах КЗ ЗВ № 10/50.

Тим часом “Смирний” вислав “Богдана” з підробленими документами залізницею в Ольштинське воєвідство відшукати “Зенона” та командира “Ореста”²⁰.

17.Х.1949 року “Богдан” повернувся, але йому не вдалося сконтактувати з “Зеноном”, він також не відшукав командира “Ореста”, бо той був уже арештований.

“Богдан” привіз зі собою двох давніх друзів та одну жінку. Це були “Зенко” – Василь Зброжек, “Лісовий” – Снігур та його двоюрідна сестра Оксана Снігур.

Була вже друга половина жовтня, наближалася зима, і “Смирний” вирішив вертатися до Німеччини, поки не випав сніг. У Польщі він залишив “Пімсту” та “Богдана”. “Пімсту” призначив зверхником, передав йому всю пошту до Проводу підпілля в Україні та усні суворо секретні інформації від провідника Степана Бандери “Бийлиха”.

“Зенко” дав “Богданові” вказівки, як зв’язатися з “Зеноном”. Він тоді твердив, що зв’язок до Проводу підпілля в Україні вдасться налагодити тільки через Л. Лапінського “Зенона”.

22 жовтня 1949 року “Смирний” з групою у складі: “Зенко”, “Лісовий” і його двоюрідна сестра О. Снігур, Марія Шкирпан (“Зоня”) та наречена “Смирного” Марія Баюс перейшли польсько-чеський кордон.

Пройшовши пішки через Чехословачину, 7 листопада 1949 року вони дісталися до Баварії.

Відразу після прибуття до Німеччини “Смирний” зголосився до референта КЗ “Аскольда” та відзвітував йому про ситуацію в Польщі. “Зоня” докладно розповіла “Смирному” про свою співпрацю з УБ.

“Аскольд” дійшов висновку, що дістатися до Проводу підпілля в Україні через зв’язкові пункти на Лемківщині за посередництвом “Пімсти” не вдасться. Не було іншої альтернативи, як тільки за допомогою “Богдана” заангажувати до цієї секретної ділянки колишнього референта СБ III Округу Закерзоння — Леоніда Лапінського (“Зенона”).

Після повернення М. Федака “Смирного” зі своєю групою з Польщі член референтури Краєвих Зв’язків, автор цієї статті, подав керівникові КЗ Б. Підгайному інформації із застереженням щодо особи “Зенона”. Стосувалися вони трьох справ:

1) Як може окружний референт СБ Холмщини-Підляшшя після демобілізації відділів УПА і збройного підпілля ОУН та акції “Вісла” на Закерзонні розбудувати нову підпільну мережу ОУН на території Польщі;

²⁰ Михайл Титус “Богдан” народився 22.Х.1924 року на Сокальщині. У 1945/47 роках виконував функції заступника командира окружної бойвки СБ при окружному референті СБ “Зеноні”. “Богдан” прибув рейдом до Західньої Німеччини 1948 року з групою провідника III Округу Євгеном Штендерою “Прірвою”. З тією групою прийшли: “Чорноморець” — Теодор Галайда, “Богун” — Роман Байляк, “Юрко” — Іван Росіл, “Богдан” — Михайл Титус, “Славко” — Михайло Березинський та “Сталевий” — Василь Пирка. У 1949 році “Богдан” пішов разом із “Смирним” до Польщі, як зв’язковий від ЗЧ ОУН. Копії звітів і інформації про Михайла Титуса зберігаються в Архіві КЗ А та РВ ч. 5/Н.

2) У звітах та протоколах підпільниці Марії Шкирпан “Зоні”, переверованої агентки УБ, описано, як далеко зайшла агентурна діяльність УБ в Польщі (копія Архіву КЗ А № 10/50);

3) Підозріло, що “Зенон” у 1948 році пішов рейдом у Західню Європу, сюди ніколи не прибув, а далі продовжує підпільну роботу в Польщі.

Про вимарш “Зенона” в червні 1948 року з групою, до якої входили “Гучава”, “Багрянний”, “Дубина”, “Міша”, “Непорадний” та Ганя, подавали у своїх звітах Микола Стасюк “Горак” (РЧ 239) та Володимир Макарук “Кавка”, які прибули рейдом до Німеччини в жовтні 1948 р. (РЧ 144).

Референт КЗ ЗЧ ОУН ствердив, що вищенаведені застереження до особи “Зенона” не підтвержені документами. Після перевірки різних джерел він не знайшов доказів, які давали б підставу мати недовіря до особи “Зенона”.

“Аскольд” покликувався на такі факти:

1. Василь Зброжек “Зенко”, близький співробітник Л. Лапінського від 1945 року до часу відходу з групою “Смирного” на Захід, тобто до 1949 року, не подавав жодних сумнівів щодо свого провідника, а висловлювався про “Зенона” дуже позитивно.²¹

Після приходу “Зенка” до Німеччини “Аскольд” включив його до праці в референтурі КЗ. У 1950 і 1951 рр. “Аскольд” вислав “Зенка” із групою зв’язкових до Польщі. Повернувшись до Мюнхена, він приніс пошту від “Зенона”, датовану 5.VIII.50 р. та 25.V.1951 р., підписану псевдом “Орловський”.

2. В архівах рейдуючих відділів УПА при ЗП УГВР, де зареєстровано 257 учасників, які прибули на Захід у 1947 — 48 роках, у тому числі 29 вояків УПА і членів ОУН, які прийшли з території Холмщини-Підляшшя, не знайдено жодних застережень щодо провідника “Зенона”.²²

3. Для “Аскольда” особливо важливим був звіт окружного провідника Холмщини-Підляшшя Євгена Штендери “Прірви”, датований 14.III.1948 р.,

²¹ Звідомлення та інформації “Зенка” про себе, а також подані ним відомості про “Зенона” зберігаються в Архіві КЗ 37/Н.

²² Копії звітів вояків УПА, які прибули до Західньої Німеччини, зберігаються в Архіві РВ УПА у відділі Місія УПА ЗП УГВР.

В архівах рейдуючих відділів УПА Місія УПА-ЗП УГВР, де зареєстровано 26 учасників УПА, які прибули в 1947-48 роках з території Холмщини-Підляшшя, у їхніх звітах та протоколах немає таких підозрінь чи застережень щодо особи Леоніда Лапінського “Зенона”. Можна знайти тільки позитивні оцінки.

У реєстрі подано такі особи: Євген Штендера “Прірва”, РЧ ч. 213, ч. 48/Н, 23/Н; Володимир Сорочак “Беркут” — “Ворон”, РЧ ч. 211; Юрій Цвіль “Антон”, РЧ 212; Іван Шамрик “Чуб”, РЧ ч. 152, ч. 52, ч. 6/Н, ч. 17; Микола Стасюк “Горак”, РЧ ч. 239, ч. 140, ч. 76/Н, ч. 81; Юлія Котляр “Левко”, РЧ 178; Микола Чуйко “Ярослав” — “Геник”, РЧ 152, ч. 7/4, ч. 17; Василь Пирка “Сталевий”, РЧ ч. 42, ч. 4/Н; Володимир Макарук “Кавка”, РЧ ч. 144, ч. 86/Н; Віктор Вакула “Андрій”, РЧ ч. 32; Петро Сачок “Каня”, РЧ ч. 36/Н; Теодор Галайко “Чорноморець”, РЧ ч. 166, ч. 28/Н, ч. 36, ч. 181 — 182; Степан Данів “Марко”, РЧ ч. 69/Н; Василь Климух “Олег”, РЧ ч. 67/Н; Михаїл Титус “Богдан”, РЧ ч. 5/Н; Василь Зброжек “Зенко”, РЧ ч. 37/Н, ч. 87/Н; Іван Росіл “Юрко”, РЧ ч. 177 — 178, ч. 26/Н, ч. 34; Роман Байляк “Богун”, РЧ

(копія в архіві КЗ № 48/Н). У звіті не було жодних інформацій про недовір'я "Прірви" до особи окружного референта СБ.

Провід ЗЧ ОУН, розглянувши вищеназвані аргументи, дійшов висновку, що Л. Лалінський довірений член ОУН, і доручив референтові КЗ продовжувати зв'язки з підпіллям за посередництвом "Зенона".

Таке рішення дало можливість органам УБП — НКВД мати цілковиту контролю над зв'язками Закордону з Україною. Відновлювання зв'язків ЗЧ ОУН з підпіллям в Україні припадало на час холодної війни західних держав з СРСР. Ситуацією, яка була тоді в Радянському Союзі, були передусім заінтересовані США і Велика Британія.

Наладнання зв'язку з Проводом підпілля в Україні, щасливе повернення зв'язківців "Пімсти" та "Славка" 19 вересня 1950 року до Польщі, а відтак їхнє успішне прибуття 25 жовтня 1950 року до Німеччини керівники ЗЧ ОУН вважали за велике досягнення та заслугу "Зенона".

"Пімста" передав пошту з України особисто провідникові С. Бандері "Бийлихові". С. Бандера поінформував референта КЗ Б. Підгайного "Аскольда", що в пошті від "Полтави" долучено окреме письмо, в якому він подає зауваги відносно зв'язкових. У письмі сказано, що "Славко" та "Пімста" під час поїздки залізницею по території України були затримані органами більшовицької безпеки, але були звільнені після перевірки документів. "Полтава" зазначав, що до обох зв'язкових немає застережень чи підозрінь, і тому додаткових досліджень проводити не треба.

Агентурна діяльність "Зенона" на повну силу розвинулася у 1950 — 1952 роках. Про це свідчать письма "Зенона" до Проводу ЗЧ ОУН. Найважливіші копії писем, у яких бачимо, як переконливо були вони фабриковані службами УБП — НКВД, подаємо нижче.

Уривки з пошти «Зенона» до референта КЗ (Архів КЗ, підрозділ А ч. 11/50)

1. Теперішній стан Організації

- 1. Сьогодні наша сітка числить до 35 людей, активних членів.*
- 2. У Проводі є троє людей.*
- 3. Люде з сітки є частинно залегалізовані і працюють частинно — в одному місці залегалізовані, а перебувають в іншому місці.*

На Володавщині є ще група людей в лісах, з якою поки що зв'язку не маю. Є ще багато людей організаційних у Польщі, які є вже залегалізовані,

ч. 27/Н, ч. 71; Володимир Карпа "Сойка", РЧ ч. 66/Н; Михайло Боднарук "Стефко" ("Ярема" — "Леонід"), РЧ ч. 153, ч. 8/Н.

Також немає негативних інформацій про "Зенона" у зізнаннях: "Граб" РЧ 80, "Беркут" 74, 79, "Сковорода" РЧ ч. 78, "Коваленко" РЧ ч. 64/Н, "Смерека" РЧ ч. 177, "Зірка" РЧ ч. 177, "Смеренко" РЧ ч. 65/Н.

але з ними ми не нав'язали ще зв'язків тому, що вони нам не є потрібні зараз або ми ще їх не перевірили.

З оглядів конспіраційних не подаю наразі в цьому місці жадних псевд. Таку тактику в нашій праці диктують нам сьогоденні умовини в Польщі. Щоб вповні забезпечити організаційну працю в Польщі і людей в раз з удержанням зв'язків з Краєм і заходом — Проводом Організації на еміграції, нам є потрібно найменше 1000 доларів місячно, числячи за долар 1200 — 1900 зл. Середньо, часом до 2000 зл.

II. Висилка людей з поштою на схід

Дня 21 квітня 1950 р. Славко і Пімста відійшли на Україну пошукувати зв'язків до Проводу Організації в Краю. Ми маємо відомості з листів, що там Організація діє в формі боївок, боротьба триває далі, відбуваються бої.

Пімста з собою забрав пошту заграничного Проводу. Славко і Пімста пішли на адреси знайомих їм людей. Славко пішов на адресу Караван Анни — село Брюховичі коло Львова, вул. Красноармійська, 31, а Пімста на адресу свого знаомого Ющок Анатоль — Бучач, вул. Лесі Українки, 38.

Дня 24 або 25 квітня вони перейшли кордон коло Перемішля. По переході кордону у віддалі 20 — 30 км мали заховати пошту, відкрити собі мертвий пункт і вдатися на ці адреси. При помочі цих адрес Славко мав добитися до своєї родини і інших знайомих, а Пімста до своєї і своїх знайомих, через знайомих мали добитися зв'язків до організаційних людей.

Дня 21 — 22 травня дістав я карточки, вислані через Славка у Львові, з повідомленням, що живі і що є на дорозі до зв'язків — “Коло нас є тепер дуже гарно і тепло” — зловили зв'язок. Я вислав на їх адреси на пошті — 3 листи з повідомленням, що як мають зв'язки, щоби вертали якнайскоріше до нас. Одначе до сьогодні ані їх, ані від них жадної листовної вістки. Можливо, що впали або тримає їх наше СБ, бо там добитися зв'язків дуже тяжко, не скоро повірять. Щодо нашої тактики, переходу границі і відбитися від кордону, якнайскоріше вглиб Краю. Поїздом, думаю, що то багато безпечніший спосіб, як посуватися сотки км піхотою в большевицькій дійсності. Найслабша наша сторінка в цих зв'язках то є це, що не маємо певних організаційних зв'язків.

В 1945/46 р. були в нас зв'язки, (Вер) вдержував їх др. Жимайло між командиром Чупринкою а нашим проводом. Є чутки, що др. Жимайло є в околицях Львова. Бувший зв'язковий Лютій також має бути в Галичині. В сейчас незалежно від Пімсти і Славка я знову висилаю двох людей добикатися [добиватися] зв'язку і довідатися, що сталося з попередними [попередними] нашими людьми, т[і] є з Пімстою і Славком. Ми будемо старатися дійти до Жимайла, якого я знаю особисто.

Постій, дня 5. VIII. 1950 р.

III. Фініанси Організації

Я з Організації не одержав жадних грошей, поза 3-ма золотими годинниками і кількома перстнями, які ми ще одержали за продаж домів по наших виселенцях польському населенню. Це було з каси СБ. В 1948 р. на весну двоє наших людей зробило операцію для здобуття грошей на цілі організаціїні. В результаті цієї операції дістав я трохи золота і біжутерії і готівкою, що впротязі цілого²³ часу в частинних продажах дало около 800 000 зл.

Крім цього, я одержав від одної української родини 50 корон золотих. Це все помогло нам вдержатися, аж до (сьогоднішнього) останнього моменту. Гроші ці пішли на подорож людей, убрання, прохарчування, закуплення документів. Поїздки для людей, удержуючи зв'язки, виміну золотих на рублі і т [п.] Останньо ми були вже без грошей, і думали всі як один йти до праці, щоб егзистувати дальше.

Виїзд і легалізація людей відбулася поступенно в зимі 1948/49 і на весну. Люде, які залегалізувались, працюють все держачись з дальша від знакомих людей.

На протязі від весни 1949 р. до сьогодні ми нав'язали при помочі українського населення зв'язки з членами організації з II. і I. округи. Є багато людей ще не зв'язаних, але ми не в'яжемося з ними тому, вони наразі нам є не потрібні, альбо [або] що наразі не знаємо, хто вони сьогодні є. До зв'язків підходимо дуже обережно, і в тому напрямі не спішимося. (Вимаганий список членів Організації ОУН через Закордонний Провід ОУН подаю окремо).

IV. Стан безпеки в нутрі Організації

Тяжко є мені твердити, що безпека польська знає про нашу Організацію. Однак ми мали вже кілька випадків, всип і провокацій.

1. Друг Жук — зістав всипаний через одного українця, Гіля, міліція Жюка придержала, але цей на другий день, виламавши замок у волосній в'язниці, втік. На др.[уга] Полянка були доноси на міліції, що він є українцем, а не поляком. Полянко виїхав в інше воевідство. Друг Гірняк зістав заскочений в підозрілій хаті і задержаний через міліцію і більше не вернув. Мирослава всипала Богдана, Пімсту і Смирного. Остан[н]ьо УБ розшифрувало нашого одного члена Явіра і заангажувало його до співпраці. Але Явір про це зголосив і втік.

Протокол з переслухання Явіра залучиться окремо. Хмара зістав деконспірований через бувишу свою наречену за це, що її покинув, але завчасу змінив місце замешкання і документи.

В сейчас перед мною стала проблема переорганізування цілої сітки організаціїної і забезпечення людей. На загал вдержати і працювати мо-

²³ Так у документі.

жна, тільки вразі загроження чи всипи людей потрібна більша сума грошей, щоб було за що перекинути людей в інше місце, забезпечити в харчі, квартиру, а навіть нові документи. Брак грошей є причиною часто заломання людей, браку опіки над людьми і можності забезпечення загроженої людини через брак середників до організування добрих умовин для якої такої екзистенції.

Наша сітка мусить працювати зовсім в чужому середовищі, то є в польському чужому, не знаному середовищі, серед наших людей є багато перестрашених, стероризованих, які не тільки часом не хотіли б нас прийняти, але нас і не бачити, щоб не наражувати с[е]бе і своєї родини на арештування чи довголітню в'язницю (найменше 10 літ). Є також серед нашого населення і агенти УБ і МО.

Тому перебування серед нашого населення є небезпечне. Сітка мусить існувати по лісах, щоб вповні законспіруватись перед оком наших людей, які переважно перебувають по селах Зем Одзисканих.

Тому на вдержання людей по містах вимагається великих грошей, хотяй в початках до того часу, аж собі можна знайти якусь працю. Узалежнювання судьби революціонера від помочі населення то є рівнозначне з його скоршим чи пізнішим часі ліквідацією. Крім людей неутральних або злих, яких є все-таки менше, є багато людей добрих, які сприяють нашому рухові, піддержують нас чим можуть, і без них тоже в наших умовинах без матеріяльних засобів вдержатися не було б можна.

Населення через виселення матеріяльно підупало, тому багато Організації дати не може. Так що Організація досі вдержувалася частинно власними силами. Такі умовини в'яжуться стисло з ситуацією і безпекою в нутрі Організації.

* * *

Провід Закордонних Частин ОУН, загіпнотизований успіхами Л. Лапінського, призначив Леоніда Лапінського “Зенон” — “Орловського” провідником Закерзонського Краю і організації ОУН на території Польщі наказом від 9.VI.1951 р., підписаним “Бийлихом”.

У відповідь на таке відзначення “Зенон” вислав наступний лист:

Високоповажаному Голові Проводу ОУН

Другові С. Бийлихові

Через Провідника Аскольда.

Друзе Провідник!

Потверджую одержання Вашого листа до мене з дня 28.VI.1951 р. За привіт і побажання для організації і для мене сердечно дякую.

Ваше призначення мене на провідника Закерзонського Краю і організації ОУН в Польщі є для мене високим зобов'язанням відносно ще кращого виконання моїх обов'язків.

У Вашому листі — Ви ясно очеркнули мені завдання і характер праці нашої організації в сїчасну [сучасну] пору, тобто бути посередньою базою служби зв'язків між українськими земляками і навпаки, і я буду старатися зосередити всі сили на це, щоб завдання це виконати. Умовини, в яких приходить ся реалізувати ці завдання, є дуже тяжкі.

В цьому році я був наставлений на реалізацію свого зв'язку та дальшу розбудову, що його в 1950 р усталили Славко і Пімста. Однак зв'язківці з України до нас не прибули. Тому в місяці червні ц. р. я вислав Гая з людьми на усталені пункти в Галичині. До сьомого липня я одержав від Гая три листи, одначе Гай ще досі не зв'язався. Від 7 липня від Гая немає жадних відомостей. 7 серпня ц. р. вислав я другу групу з поштою на Україну — Орлика. Група ця в призначене місце дійшла, але з організацією не зв'язалася тому, що в цьому районі відбувається виселювання українців дальше на схід, а члени організації, з якими ми мали надію зв'язатися, також подалися дальше на Україну (точно про це довідається зі звіту Орлика). Так що Орлик був змушений вернутися до нас назад. Ранньою весною 1952 р. я вишлю на Україну кілька груп люд[е]й, ріжними дорогами, а через зиму підготовляємо собі зі знакомими листовні зв'язки.

Ваші завваги відносно безпеки праці нашої організації у ворожому середовищі є для нас дуже цінні. Я постараяюся ще більше законспірувати нашу працю, але в нас є дуже тяжко з кватирами, бо ворог сильно переслідує людей. Цю справу ми стараємося розв'язати ріжними способами, але все маємо великі труднощі.

Інформаційні матеріяли, які мені передав Провід.[ник] Аскольд, я одержав. З цих матеріялів я довідався про шкідливу акцію т. зв. опозиції, яка старається підірвати авторитет цілої нашої організації під Вашим Проводом. Як видно, що опозиція старається свою неславну роботу переводити не тільки закордоном, але також її поширити на Край, до чого не треба допустити, бо це відбилося дуже зле на нашій визвольній роботі.

В нас в Польщі серед нашої організації жадної опозиції немає. Ціле українське населення є тоже за нами. Тому я заявляю, що ми були все і є сьогодні підпорядковані Проводові Організації ОУН, що очолював і очолює Пров.[ідник] Степан Бандера. Так само думає українське населення в Польщі.

В закінченні свого короткого листа засилаю Вам, Друже Провідник, від себе і від всіх моїх друзів, а також від українського населення в Польщі, яке Вас пам'ятає, — дружеський привіт і бажаємо Вам багато здоровля і повождення в твердій праці для Волі і Щастя нашого Народу.

С л а в а У к р а ї н і !

Постій, дня 20.IX.1951 р.

Орловський

Копію письма, власноручно писаного "Зеноном" до Друга "Бийлиха", подано при кінці статті в частині документів (Документ ч. 4).

Докладніші інформації про наладження зв'язків з підпіллям в Україні Л. Лапінський "Орловський" описує у письмі "Справа Пімсти" з травня 1951 року. Машинописна копія КЗА № 13/51.

СПРАВА ПІМСТИ

В осені 1949 р. я довідався від мого друга Романа, що прийшли якісь люди з заграниці. Роман довідався про це від родини Зенка (який є в Німеччині), що живе в Щецинському Воевідстві. Після адреси, які Роман одержав від родини Зенка в Лідбарський повіт і там довідався, що прийшов з Німеччини Богдан і ще хтось. Мати Зенка подала адрес, де шукати Богдана, — в повіті Кожухів (я цієї адреси на маю і не пам'ятаю). Роман поїхав на дану адресу і стрінувся з Богданом і Пімстою. Роман і Богдан приїхали до Вальбжиха на стрічу зі мною. Богдан сказав, що їх прийшло трьох — Смирний, він і Пімста. Смирний вже відійшов, а вони залишилися і мають пошту на схід. Я Богдана поінформував про загальну ситуацію в нашій організації в Польщі.

Потім на стрічу прибув Пімста і Богдан, від мене був ще Роман. На стрічі Пімста сказав мені, що він є кур'єром від самого провідника Бийлиха і завданням його є дійти до Проводу на Українських Землях і доручити цю пошту. Він мене запитався, які я маю зв'язки зі сходом? Я йому відповів, що не маю жадних зв'язків, а можливості треба щойно самому будувати. Він мені показав карточку від Провідника Організації Бийлиха, в якій говорилося про невідбирання пошти і уділювання всякої помочі Пімсті і т. д.

Я сказав Пімсті, що я в їх справі не вникаю і запитав, якої помочі він потребує, він сказав мені, що він наразі потребує запасового приміщення, бо наразі ще має, і помочі в переході на схід. Пімста сказав мені кілька псевд членів організації на Україні і більш-менш райони, де вони мали б знаходитися в 1947 — 1948 р. Був там Хрін, Цяпка, Зелений. Пімста конкретно зв'язку не мав до Організації на Україні. Пімста згадав мені, що вони вже висилали якусь Мирославу в терен шукати зв'язків, але я тієї справи не зачіпав, бо думав, що це виключно лежить в компетенції людей, які прийшли з заграниці. На сліду-ючих стрічах Пімста сказав мені, що його Мирослава є аґенткою, бо навела на нього убістів в характері охотників, полювали і що він втік з хати від Олі вікном до лісу і там сидів два дні. Тоді вже була зима. Тоді я порадив Пімсті винестися з терену на захід від Вроцлава і більше там не заїжджати. Пімста просив мене, щоб я поїхав з ним по пошту, бо там мав заховану тому, що Мирослава мене не знає, я поїхав. Пімста мав заховану пошту в землі біля села. Ми в селі переднювали і на другий вечір Пімста викопав пошту і ми відійшли на станцію Кожухів і поїхали на Вроцлав. Я думав Пімсту завести прямо в Білостоцьке, де я мав думку умістити. Пімсті квартира ще не була заповнена. Тому Пімста сказав, що небезпечно є возитися з поштою. По дорозі ми вступили на мій пункт в Олесниці-Ратає і пошту заховали в знайомого. Я не пригадую собі, чи ми з Пімстою відразу поїхали в Білостоцьке, чи в Лідбарський повіт. Одначе ми з Пімстою були в Білостоцькому і там відмовили нам кварти-

ру, і Пімста тоді поїхав назад в Лідзбарський повіт і там квартирував у Славки, Марійки і інших квартирах. З ним був і Богдан. Коли Пімста усталиво...[?] я переїжджав через Олесницю, вступив до знайомого Міхала і забрав пошту та завіз її дох[?] і передав Пімсті. Пімста і Богдан заховали пошту вдвох, одначе поінформували мене більш-менш, в якому місті заховали пошту. В зимі 1949/50 рр. Пімста, що він є відповідальний за пошту і за зв'язки зі сходом, а заходом, і подав думку мені, що він лишиться в Польщі для зв'язку зі заходом, а Богдан піде з моїми людьми на схід.

Я на все погодився, бо не орієнтувався взагалі в їх компетенціях і згодився на таку думку Пімсти, що він залишиться, а Богдан піде на схід. Я думав з Богданом вислати свого Романа. Пімста, коли думав залишитися в Польщі, зачав мріяти про науку, курси, не раз мене запитував, радився, як то дістатися на шоферський курс або електротехнічний чи який інший. Справа не була легка для нього, бо він не мав жадних документів. Тоді обдумали, що треба перше залегалізуватися, троха попрацювати, а потім з різними посвідками праці треба старатися на курс, бо такі посвідки були потрібні. Посвідки праці, документи особисті, шкільні і т. п.

Пімста сам знайшов собі працю в лісництві і там трохи працював. Під весну 1950 р. Пімста сказав мені, що він сильно залюбився в сестрі Славки Каті, але Богдан є не товариський і підбився йому. Таки в дійсності я цього не запримітив. Потім Пімста мені сказав, що Богдан в дійсності не хоче йти на схід. Так він зрозумів Богдана. Мені Богдан говорив, що він є готовий кожної хвилини йти на схід і ще намовляв Романа, щоб йшов з ним. Як відомо вже, Роман відказався йти на схід. Потім мені Пімста заявив, що він рішається сам і сам про себе децидує, що він йде на схід і хоче завдання виконати особисто. Раз йому доручено і він його виконає. Мені Пімста дуже подобався. Одначе я мав два пляни, йти на схід через Сокальщину і тоді пішов би Богдан, бо він знає цей терен, або через Перемишльщину, і тоді піде Пімста, бо він краще знає гори і має більше знакомостей. На останній стрічі Богдана і Пімсти в Лідзбарському ми вибрали Перемишльщину, усталили цілий плян маршу, в конспіративний спосіб почали ми збирати адреси від членів організації до людей знайомих, кривних в Галичині. З Пімстою мали йти Байда, Славко і Явір. Одначе Явір не прибув на останню стрічку перед відходом (як потому Явір зізнав, що Юрко його намовив, щоб він не йшов на Україну, бо там небезпечно), Байда був хворий і так дійсно було. Лишився один Славко, ми думали, що в двох буде найкраще, бо можна буде використати поїзд. Роман мав адресу до своєї знайомої Караван Анна зам.[ешкала] в Брюховичах коло Львова. Пімста мав адресу Ющак Анатоль зам.[ешкалий] в Бучачі і інші адреси від Комара. При помочі тих людей Славко і Пімста мали дістатися до членів організації, а потім дійти до Проводу. Коли б ці люде не мали жодних можливостей, тоді Пімста мав вдатися в район села Нанчівки коло Устрик Нижніх на можливості, які одержав з Німеччини.

Я Пімсті і Славкові дав метрики з України, які були в нас в архіві СБ, і репатріаційні листки, на які люди наші виїжджали колись в 1946 рр. до Радянщини. Богдан виміняв рублі і 20 квітня Славко і Пімста від'їхали в Пере-

мищину, а з ними Богдан. Богдан був з ними, визначив мертвий пункт і вони відійшли. В червні так, як було зазначено, Богдан був на мертвому пункті, але там нічого не застав і вернувся. По цьому реченні останньому більше на мертвий пункт ніхто не заїжджав тому, що Пімста і Славко знали наші пункти в Польщі і по приході могли скоро з нами зв'язатися, бо нам не було відомо, коли вони на мертвий пункт могли прибути.

В місяці вересні 1950 р. я і, здається мені, Богдан стрінули Славка в Ольштині, як вертав від Славки, шукаючи мене. Він сказав мені, що вернули, він — Славко і Пімста з ними прийшли з України Грабовий і Пицілка, разом чотирьох людей. Грабовий і Пицілка по усталенню мертвих пунктів з Пімстою в Галичині і в Польщі ще в осені вернуть на Україну. Славко сказав, що завдання зістало виконане, але як вони зв'язалися, куди йшли, з ким і де говорили, цього вони не скажуть, бо зобов'язані таємницею з Краю. Я це прийняв до відома. Славко сказав мені, що для Грабового і Пицілки потрібно чоботи і убрання.

Богдан ці речі закупив і зі Славком виїхали на зв'язок до Пімсти. По цьому Пімста приїхав до мене на зв'язок і передав мені зв'язок на мертві пункти, які визначив із Грабовим і Пицілкою на 1951 рік в Галичині і в Польщі. Передав мені троха літератури і сказав, що везе за границю гроші, рублі, долари, літературу, а наразі зі Славком їдуть в свою сторону, де, він мені сказав, відлічнуть пару днів і підуть даліше в дорогу на захід. Про прихід Славка і Пімсти я повідомив зараз Аскольда, 16 жовтня 1950 р. Пімста ще раз стрінувся зі мною, сказав мені, що за ті зв'язки і пункти на 1951 р. є Провід на [Українських] [Землях] повідомлений і сказав, що він не хоче крутитися по терені і від'їжджає там, де знає Славко, і хай Славко і Чабан приїжджають до нього на цей пункт, і він їх буде там ждати. Пімста від'їхав. За 3 — 4 дні від'їхав до Пімсти Славко, який полагоджував справу помешкання в Шеціні, де мешкав, і своїх річей, які мав по людях і Чабан. Чабан також відходив на захід. З ними я вислав Богдана з листом від Аскольда, щоб Пімста і Славко зробили відпис пошти з Краю і залишили в Польщі, і щоб залишили половину рублів і 2000 доларів на організаційну працю в Польщі.

Чабан сказав, що його залишив Пімста пильнувати пошти і грошей, залишених в Польщі до того часу, аж йому з Німеччини напишуть, що він з ними має зробити. Пімста в карточці жалувався на мене, що я особисто не приїхав до лісу. Одначе я думаю, що це була змова Чабана і Пімсти, тому Пімста і Чабан видумали претекст, щоб Чабан залишився. Це мій особистий погляд, і я цього моменту даліше розвивати не хочу, бо я вже його висловлював.

Орловський

П. С.

Після мене Пімста це ідейний, активний член організації, рішучий і все готовий довести справу до кінця. Характер чистий, простий і заслуговує на повне довір'я.

Травень 1951 р. [дата вписана ручно].

Орловський

“Аскольд” у своїх листах до “Зенона” часто натякав на те, що деякі особи за кордоном мають до нього застереження. На своє виправдання Л. Лапінський залучив до звітів свою біографію і інформації про довголітню діяльність в системі ОУН (Архів КЗА № 14/51), які подаємо нижче.

І. Друже Провідник!

Групу Зенка прийняв. Людей, які прийшли до нас з Зенком, забезпечив. Щодо Дудара, то думаю, що він виконає своє завдання, оскільки викаже свою ініціативу. Така праця полягає тільки на ініціативі самого роз-[відника]. Щодо мене, я буду старатися йому допомогти і працю його узгодити з нашими можливостями і обставинами. Про інші справи Богдан зreferує Вам усно.

Потвердження на відбір від Вас грошей і речей передав я у формі поштівування Зенкові. Одначе потверджую це окремо тут, що перебрав від д. Зенка слідуєчі речі:

- 1/ 1000 (тисячу долярів).*
- 2/ 12000 зл. З того боївка видала около 5.000 зл.*
- 3/ 3 годинники, олівці, документи, печатки, нейльони.*
- 4/ 1275 рублів ..0 [перші цифри нечитні] марок нім.[ецьких] (100 марок, передав я назад Зенкові, як також чеські гроші).*

Відносно нашої евентуальної особистої стрічі. Я б дуже радо хотів з Вами стрінутися. Одначе справа ця для мене не дуже легка. Розумію, що така наша стріча принесла би велику користь і для справи, і для нас особисто. По-перше, мусів би я залишити організацію і всі справи на кілька місяців, я боюся, щоб в часі моєї неприсутности не потерпіла наша справа. В нас є такі умовини, про які писав д.[руг] Пров.[ідник] Бийлиха — зрадливо приманчиві, так що люде наші часто забуваються, як вони повинні вести себе і з того можуть вийти дуже важкі наслідки. Над людьми мусить бути постійний нагляд. Друге — піхотою йти до Вас є для мене за важко. Довга боротьба підкосила моє здоровля. Одначе я лишаю справу відкритою. Як буде можливість, прибуду до Вас. Про це розкаже Вам Зенко усно.

Відносно моєї особи. *З Вашого листа я бачу, що Ви є так само, як і Пров.[ідник] Б.[андера], ставитеся позитивно до моєї особи, хоч мене особисто добре не знаєте. Лишається ще третій чинник СБ. Я був також СБ-том і я ним до сьогодні, тому я це все розумію, і оскільки наше СБ є чуїне, працюєте і добре розробляє справи, то це повинно нас тільки тішити. СБ не тільки охорона організації, але і нашого особистого життя, тому я хочу висвітлити ці справи, що Ви їх зазначили у своєму листі відносно моєї особи.*

Хтось заграницею робить з мене, невідомо чому — комуніста, жадайте від него точних матеріалів або свідків. Я стверджую, що я комуністом ніколи

не був. Перед війною я був польським урядником, скінчив польську школу підхорунжих, був офіцером резерви польської армії — а поляки також мали свою розвідку. Коли б я був комуністом, не допустили би мене до нічого. До організації мене втягнув Зенон Тершаківець. Цей чоловік знав мене дуже добре, а хто знає Тершаківця, то думаю, що не повинен судити, що він прийняв би до організації підозрілого, симпатика до комунізму. При тім я виконував різні функції в організації, що будете знати зі звіту. Працював я в Краєвій референтурі СБ, при Мікушці і Чорнобілеві в протибольшевицькій ділянці, виконував різні небезпечні завдання, і про це дуже добре знав провід організації і напевно сам Лебедь, який тоді був у Львові. Про це все не слід мені тут писати, бо думаю, що це все є вже по кілька разів описане в краєвих звітах і т. д. Я лише додаю тут, що мені було доручено вести активну розвідку проти червоних партизан, генералів большевицьких: Наумова, Ковпака, Фйодорова і їх частин. В певних комбінаціях за ці інформації провід наш вирвав з рук гестапо — Грицяя і Старуха Ярослава — Стяга. Так мене поінформував Мікушка. Коли б я був комуністом, хто б мені доручив такі справи?

У письмі “Справа Пімсти” “Зенон” з’ясовує налагодження зв’язку з Проводом підпілля в Україні. При тому виявляє, чому він змінив зв’язкового “Богдана” “Славком” — Євгеном Гурую, який замість “Богдана” ходив з “Пімстою” в Україну.

Як пізніше виявилось, “Славко” був також перевербованим агентом УБ і тісно співпрацював з “Зеноном”. Коли і що спонукало Євгена Гуру стати зрадником і агентом УБП — НКВД, нам не вдалося точно встановити.

При винищуванні українського визвольного руху “Славко” — “Бронек” став одним з найбільш заангажованих агентів, перфекціоналістом.

* * *

Для кращого зрозуміння, хто був “Славко”, долучаємо скорочений зміст його біографії.²⁴

Євген Гура “Славко”, син Сильвестра і Марії Петрович, народився 23 серпня 1924 р. в селі Готовичі Сокальського повіту. Батьки працювали рільниками. Сім клас школи закінчив у своєму селі в 1937 році.

В 1939 році після польсько-німецької війни він вступив до ОУН, де став членом звена. В 1941 році, на початку німецько-більшовицької війни, Євген відійшов з похідними групами ОУН на схід, дійшовши до Житомирщини.

Коли німці почали арештовувати членів ОУН, Євген Гура восени 1941 року повернувся до рідного села, де обняв функцію станичного. Наприкінці 1942 року німці почали забирати молодь на баудінст, тоді Євген вступив до шпцманшафту у Володимирі-Волинському. Коли багато волиняків почало

²⁴ Біографія агента УБ-НКВД Євгена Гури “Славка” з інформаціями про його діяльність в ОУН 1939 — 1950 років залишилася в архіві пров. С. Бандери. Копію від С. Бандери одержав референт КЗ при ЗЧ ОУН Богдан Підгайний “Аскольд” (копія в Архіві КЗ А 5/50, має 11 машинописних сторінок).

йти в ряди УПА, Євген з поліції дезертирував і сховався у своєму селі. По кількох днях гестапо його арештувало і тримало у в'язниці в Грубешові, відтак у Володимирі, а в Луцьку його засудили на чотиримісячну кару.

У 1943 році Євген почав працювати як інформатор референтури СБ у своєму селі. Після переходу фронту в 1944 році був він у районній боївці СБ, а від 1945 до 1947 року працював у господарській референтурі в кущі.

По виселенню населення на “земі одзискані” “Славко” долучив до групи боеків СБ, якою командував “Зенон”. Із “Зеноном” він перебув до вересня 1947 року, тобто до часу демобілізації відділів УПА та мережі ОУН. Зиму 1947/1948 років “Славко” перебув у лісах на південний захід від Холма.

“Зенон” зимував на “земях одзисканих”, але навесні 1948 року вернувся на територію Холмщини. Зустрівшись з підпільниками, які перезимували в лісах, “Зенон” виготовив з ними підроблені документи для легалізації та помагав їм виїжджати на територію Польщі. Він знав про всіх, хто куди поїхав і де перебуває, а друзі один про одного не знали.

“Славко” виїхав разом з “Зеноном” і “Стрілою” до Варшави і дістав спрямування до знайомих в Ольштинському воєводстві, але там не вдалося йому знайти приміщення, і він 25 грудня 1948 року повернувся назад на Холмщину. Там разом з “Романом” перебув при польській родині до 7 січня 1949 року. У той день “Славко” мав умовлену зустріч з “Зеноном” у дядька в селі Сиховиця, куди також прибули “Хмара”, “Юрко”, “Жук”, “Палієнко” та “Зенко”. Після зустрічі всі роз’їхалися по своїх місцях.

“Славко” залишився найближчим співпрацівником “Зенона” і далі допомагав йому у скандальній зрадницькій діяльності.

У 1950 році “Славко” як перевербований агент УБ — НКВД дійшов з Пімстою до підпільного осередку “П. Полтави” — Петра Федуна, провідного члена ОУН, керівника інформації УГВР, майора, політвиховника УПА.

Прибувши з “Пімстою” до Німеччини, “Славко” був приділений до референтури Краєвих Зв’язків. У 1951 році “Славко” — Євген Гура, як зв’язковий член охорони М. Матвієйка, референта СБ ЗЧ ОУН та представника С. Бандери до Керівництва підпілля, був перекинутий летунською висадкою в Україну.

* * *

На підставі доступних нам джерел не вдалося з’ясувати, коли і за яких обставин Леонід Лапінський — “Зенон” став агентом УБ — НКВД.

Деякі факти давали підставу підозрювати, що “Зенон” віддавна співпрацював з ворожими агентствами, але вони не підтверджені достовірними документами.

Відомо, що “Зенон” до 1948 року мав повне довір’я у провідних кругах ОУН, командирів УПА та низових членів підпілля.

Стверджено, що в 1948 — 1953 роках Леонід Лапінський (“Зенон” — “Ришард”) виконував зрадницькі завдання в системі УБ — НКВД і відіграв головну роль в широко розбудованій операції “S-1”. Ціллю цієї акції було

розгромити революційно-визвольні змагання українського народу та зліквідувати українське підпілля.

Названі події припадали на час загострення холодної війни і можливості збройного конфлікту. Британські, американські та західнонімецькі розвідчі служби посилили свою діяльність. Керівники Закордонних частин ОУН підтримували зв'язки з британськими, а закордонне Представництво УГВР — з американськими розвідками.

Більшовики застосовували всілякі засоби, щоб зліквідувати український визвольний рух. Реалізували це двома шляхами: інфільтрували зв'язки ЗЧ ОУН з Україною та інфільтрували розвідчі служби західних держав.

В агентурній грі УБ — НКВД, що була керована централею з Москви, важливу роль відіграв зрадник “Зенон”. З боку західних держав нищівну діяльність виконував більшовицько-британський агент Кім Фільбі.

* * *

Серйозною невдачею для ЗЧ ОУН та британських розвідчих служб стали парашутні десанти зв'язкових ОУН в Україну 1951 року. 14/15 жовтня з острова Кіпр на Середземному морі вилетіли три британські розвідчі літаки та скинули три окремі десантні групи. Дві із них — на територію України; перша група приземлилася між Львовом і Тернополем, а друга над рікою Прутом, близько Коломиї. Третю групу було заслано в Синявські ліси на Закарпатті, теперішній території Польщі.

З першою десантною групою в Україну був скерований особливий представник провідника С. Бандери (“Бийлиха”) Мирон Матвієйко (“Усміх” — “Moody”) з радистами та охороною. Групу провадив вміло маскований агент УБ — НКВД Євген Гура (“Славко”). Про її висадку знав також Кім Фільбі. Всі учасники десанту потрапили прямо в руки ворога.

Про другу групу десанту дотепер мало відомо, тому на підставі наших архівних матеріалів подаємо короткі інформації про її зв'язкових та їхні обов'язки.

Іван Смарж “Пімста” народився в селі Ропиця Руська Горлицького повіту на Лемківщині. Закінчив, з перервами, середню освіту. У підпіллі перебував від 1945 року; початково в боївці, а відтак провідником куща.

24.VIII.1948 р. пробився до Німеччини рейдом з Михайлом Федаком (“Смирним”).

У серпні 1949 року “Пімста” повернувся як зв'язковий ЗЧ ОУН зі “Смирним” та Михайлом Титусом (“Богданом”) на територію Польщі з завданням дістатися до Проводу ОУН в Україні.

Після зав'язання контакту з Леонідом Лапінським (“Зеноном”) “Пімста” був готовий у квітні 1950 року піти з “Богданом” на зв'язок до Проводу в Україну. В останній момент “Зенон” змінив свій плян і замість “Богдана” призначив свого співробітника, агента УБ — НКВД Євгена Гуру “Славка”. Ніхто з причетних до справи зв'язків не здогадувався, що “Зенон” і “Славко” стали ворожими агентами.

Після виконання своїх завдань і повернення з України 19 вересня 1950 р. “Пімста” зі “Славком” подалися пішки до Німеччини. Референт КЗ “Аскольд” скерував їх з Мюнхена на спеціальний перевишкіл до Англії.

У травні 1951 року “Пімста” був призначений керівником другої десантної групи та одержав важливі доручення від провідника Степана Бандери.

З десантною групою “Пімсти” летів уповноважений представник провідника Степана Бандери до Проводу ОУН в Україні. Ним був Василь Григоришин — Михайло Деба (“Нечуй” — “Нечуенко”). Він мав зі собою довірчі листи до провідних членів ОУН в Україні та усні доручення від Степана Бандери та керівників ЗЧ ОУН.

“Нечуй” — “Нечуенко” народився 18.Х.1920 р. в селі Любич, повіт Рава-Руська. Членом ОУН був від 1939 року. Від червня 1944 і в 1945 році сидів у німецьких тюрмах та кацеті в Дахау. У 1946 — 1950 роках був активним членом ОУН у Німеччині та Англії; виконував функції організаційного та пропагандивного референта.

До складу десанту входили також Іван Борушак (“Береза”), Володимир Федорняк (“Роман” — “Беркут” — “Каня”) та Осип Марчак (“Орест” — “Острий”).

Члени парашутної висадки потрапили прямо у ворожу засідку. Більшовицькі розвідчі органи були поінформовані про місце і час висадки зрадником “Славком” та агентом Кім Фільбі.

Третя група з чотирьох осіб, під керівництвом Мирослава Борсука (“Сокола”), була скинута з парашутами в Синявських лісах на Закерзонні. Оточені військами КБВ, МО, ВОП та працівниками УБ 20 травня 1951 року. У бою з ворогом згинуло троє зв’язкових, а “Соколові” пощастило живим продертися з оточення.

Провідні члени ЗЧ ОУН, як і британські розвідчі кола, не вірили, що “Зенон” — агент УБ — НКВД, і далі продовжували співпрацювати з ним. Всіма можливими шляхами — летунськими висадками, повітряними кулями та морем — було висилано зв’язкових на територію Польщі. Жертовні, ідейні борці з вірою в перемогу прямували в Україну. Вони ніколи не вважали себе чужоземними розвідниками, а відданими українськими патріотами.

Описані справи — це не тільки агентурна діяльність “Зенона”, але окрема широка тема. Для її повного опрацювання потрібен доступ до британських, американських, советських джерел та архівів ЗП УГВР.

* * *

Особа Леоніда Лапінського залишилася для нас не розв’язаною загадкою. Що спонукало здібну, інтелігентну людину, з рисами українського щироного патріотизму, стати зрадником-братовбивцем?

Ми особисто не знали “Зенона”, тому характеристику його особи подаємо на основі свідчень людей, що його знали. Євген Штендера “Прірва”,

провідник III-ї округи Закерзонського краю, подає інформації про “Зенона” у своїх статтях 1952 року.²⁵

Наводимо тільки кілька цитат, у яких автор описує характер “Зенона”.

“... В першу чергу характеристика друга З. Сам він низького зросту, десь 160 до 165 см висоти, голова мала, очі бистрі, але вже не палають — сірі чи сині. Волосся чорне, пряме, в тому часі робився лисим.

Виспортований, атлетичної будови, дуже сильний і спритний, так що його не могли побороти найсильніші вояки.

Вбирався скромно і чисто. Амбітний і мстивий; пам’ятав кожную особисту обиду і при нагоді віддячувався, в мойому переконанні навіть нечесно, інтригами...”

“... Свою референтуру зумів справно зорганізувати як цілість, якої нитки збігалися в нього, а що мав до диспозиції 4 боївки (3 районові і надрайонова; остання мала вартість як бойова одиниця) в силі 20 до 25 людей, великий апарат відпоручників по різних справах і слідчих (біля 20 людей), в більшості міцні люди, і розвідочну мережу, тож це давало йому незалежну позицію в терені (від провідника терену), яку міг мати ще тільки к-р Відтинка...”

“... Якщо ходить про його ділянку праці і моє відношення до нього, то це кількома словами вдалося б зреферувати так: ми конферували про загальні напрями праці СБ, в важливіших індивідуальних питаннях (якесь слідство чи організаційна справа) я дістав копії переслухань через СБ всіх людей і коли я в якійсь справі інтервенював, дістав від З.[енона] ширші вияснення. Знов З.[енон] живо цікавився всіма справами в терені, з позиції співвідповідального за цілість. Він був політично виробленим, поступовим, хоч менше цікавився теоретичними поняттями — більш практик, розв’язував таке питання просто (під тим розумію практицизм) і просто у відношенні до людей, як вже у вищесказаному — здібний організатор...”

“... Мав “Холмський комплекс”, тобто добру дозу відрази до галичан, вважаючи їх зарозумілими із своєї вищости і без розмаху, що зачинають історію від себе (мова про оуністів), але про це не висловлювався перед вояками галичанами...”

“... В дискусіях і розмовах запальний і вибуховий, острий супроти підлеглих, але вирозумілий до їх слабостей, в співжиттю товариський, чого приходитьсь вчитися від него...”

* * *

На противагу відносно об’єктивній характеристиці особи “Зенона”, написаній “Прірвою”, “Зенон” зображує “Прірву” в негативному світлі. У суперництві за організаційне керівництво на терені Холмщини — Підляшшя “Зенон” постійно намагався підкопувати авторитет “Прірви” перед провідником Закерзонського Краю.

²⁵ Копія статті (12 сторінок машинопису) Євгена Штендери з характеристикою “Зенона” зберігаються в архіві The Peter J. Potichnyj, Collection on Insurgency and Counter-Insurgency in Ukraine.

Для прикладу наводимо частину друкованої копії із звіту “Зенона” до референта ЗЧ ОУН з 15.X.1951 р. (КЗ А № 15/51):

“Більш-менш в тому самому часі Ясень перевів бій з польським військом на дорозі між Гільчем і Варяжом. В тому бої відзначився кулеметник Беркут.

Це є реєстр не повний наших успішних акцій і боїв, переведених в противиселенчій акції.

В місяці серпні 1946 р. Прірва, Дунайський і я зістали ми покликані на відправу до Провідника Закерзонського Краю — Стяга. На відправі були присутні: к-р СБ Дальнич і к-р УПА Орест. Відправа тягнулася пару днів. На цій відправі на самому початку було обговорено справи відносин Прірви до Зенона і Дунайського. Відношення Прірви до мене і Дунайського та Левка було дуже не провідницьке і не товариське. Характерною ціхою його характеру це була фальшива амбіція, гоштаплерство, елітаризм, легковажність і заздрість. Прірва навіть заздростив слави трагічно впавшому командирові Ягоді, якого не тільки УПА, але і ціле українське населення узнало, як великого героя українського народу і взір командира УПА. Прірва сказав, що Ягода такого нічого не зробив, щоби його так убожествувати, що це був пересічний тип командира і він думає, що краще поставив справу.

Одначе ініціатива Прірви, конкретна діяльність не шла в парі з його амбіцією. Навідворіт, брак ініціативи, недбальство і порожнеча були в ньому; замість поділитися працею і взяти на свої плечі і відповідальність, певну частину конкретних завдань, то Прірва конспірувався в бункрах, писав порнографічні вірші, які я сам читав. Мав себе за великого командира, а як хто впав, то він тим дуже не переймався, ґрунт, аби була ковбаса і шинка. Ті речі дійшли аж до Провідника Стяга.

Плянів “Широких”, “Великих” і “Політичних” Прірва все мав багато, тільки ніколи їх в практиці не виконував.

Цілий тягар противиселенчої роботи впав на мене. Військо хотіло битися, люди падали без боїв на квартирах. Поодинокі сотні УПА все прилучувалися до боротьби і боїв, які переводило СБ.

СБ тоді числило до 250 людей, першорядно озброєних ручними кулеметами, автоматами і десятизарядками. Сила вогню була велика. Я домагався від Прірви, щоби ініціатором більших операцій була команда відтинка УПА. В літі 1946 р. Прірва зібрав в Тудурковичах около 200 осіб з відділів УПА і СБ. Плянував наступ на Варяж, одначе справа відтягнулася, бо в терені діяв курінь НКВД. В переддень наступу курінь НКВД заквартирував о 3 км. від Тудуркович в селі Войславичі. Прірва розпустив відділи і сам вицофався на північ. Я за кілька днів зібрав відділи назад і виконав успішний наступ на Варяж. Самі стрільці і командири УПА рвалися до чинів, до бою і домагалися діяння. Безділля мучило і деморалізувало людей.

В таких обставинах, які тоді були заіснували в нашому терені, треба було активних дій.

На вище згаданій відправі Провідник Стяг повідомив Прірву, що знімається його з к-ра відтинка УПА, а на це місце к-р Орест вислав др.[уга] Беркута-Ворона.

Провідник Стяг сильно на Прірву накинувся, виказав йому ряд фактів, блудів, накричав на нього за запропашення відділу “Зірки”, за гоштаплерство, амбіційонерство і т. п. і відібрав йому право децидувати у важних справах округи”.

Масові арешти членів українського революційно-визвольного підпілля

До кінцевої ліквідації мережі ОУН на Закарпатті, масових арештів підпільників та страждання українських патріотичних родин на території Польщі особисто причинився Леонід Лапінський “Зенон”, “Орловський”. На сумлінні “Зенона” лежать численні вбивства, тюремні присуди, заслання на Сибір.

Для замаскування своїх зрадницьких вчинків “Зенон” вислав на Захід фальшиві відомості. Для доказу, як хитро “Зенон” у співпраці з органами УБП — НКВД проводив свою агентурну діяльність, наводимо декілька фактів:

Зражений “Зеноном”, попав у ворожі руки Мирослав Онишкевич “Орест”, командир VI ВО “Сян”.

“Орест” у листопаді 1947 року виїхав на територію Польщі з підробленим “Зеноном” документом. 2 березня 1948 року він був арештований органами УБП у селі Корчевиську Любінського повіту Вроцлавського воєводства. Після двох років слідства 3 червня 1950 року “Орест” був засуджений військовим районним судом у Варшаві на кару смерті. Смертний вирок був виконаний розстрілом 6 липня 1950 року.

У в’язничному слідстві “Орест” категорично відкинув пропозиції піти на співпрацю з ворогом.

“Зенон” у звіті до референта КЗ ЗЧ ОУН, датованому 13.X.1950 р. (КЗ А № 14/50), подає такі інформації відносно арешту “Ореста”:

6. Справа ком. Ореста

“До справи ком. Ореста переказую ще додатково дані, які я одержав від члена Організації, бувшого радиста Граба. Граб свого письма з огляду конспірації не підписав, тому я це письмо передаю в оригіналі. Зазначаю, що в цьому писанні є багато нестислостей, які спеціально агент Хмелик переказував Грабові відносно особи ком. Ореста. Однак в загальності доходимо до одного і того самого агентурного джерела, а саме “Хмелик — Славка”.

До свого письма “Зенон” додає звіт “Граба”.

Прізвища “Граба” і функції, які він виконував у системі ОУН, нам не вдалося ідентифікувати.

Звіт написаний у хаотичній формі. Метою письма було упевнити керівників ЗЧ ОУН, що до арешту “Ореста” причинилися агенти “Хмелик” та “Славка”, а не Леонід Лапінський “Зенон”.

Референт КЗ ЗЧ ОУН прийняв ті з’ясування як потвердження, що “Зенон” — довірений провідний член ОУН.

Звіт “Граба”, доданий “Зеноном” до його письма, був такого змісту:

До справи арештування ком. Ореста

Ком. Чавс, Громовий і Хмелик осінню 1947 р. перебували на Підляшші і звідам перенеслися до Славки, до її кривних чи знайомих. Там сиділи на горішці, і лише Славка знала про них і нічю доносила їм їжу і приготувляла їх виїзд до наших виселених людей. Тоді також вона їздила на південь, шукала за ком. Орестом. Але його не знайшла, натомість знаходила трупи наших хлопців і навіть взяла жмутки волосся з них, щоб ці впізнали, що це за хлопці. Тоді в наших теренах крутилося повно польського війська, і вона була кілька разів задержана, але відомими способами викручувалася від усього.

За якийсь час до Чавса приїхала його жінка і забрала його з собою. Славка була немилу вражена цим приїздом, бо Чавс крутив її “Юра” і вдавав її нареченого. Після Чавса від Славки від’їхали Громовий і Хмелик. В грудні 1947 р. я випадково зустрів жінку ком. Гр.[омового]. Вона знала про місце перебування Хмелика, я знав адресу його жінки Ліди. В цей спосіб Хмелик віднайшов свою жінку, яка тоді була в Хмеля (це із оповідань Хмелика).

В січні 1948 р. арештували Чавса. Але його арештували не конче з приводу всипи Славки. Він мав кепські документи. Трохи пізніше арештували жінку ком. Гр[омового] і її сусідів, у яких перебували Хмелик і Громовий. Після суду (жінка ком. Гр.[омового] дістала 10 літ) вона перекодувала з в’язниці, що всипу винна Славка. Вона знала всі адреси.

В березні 1948 р. Хмелик через Ганю остерегав мене, що моя квартира є всипана. Це остереження було докладне, бо якийсь час пізніше дійсно безпека питала за мною. Але це остереження насунуло мені припущення, що Хмелик мусить мати контакт з безпекою.

В травні [19]48 р. я його зустрів випадково. Він між іншим питав про ком. Ореста, чи я не знаю, де він перебуває. З його оповідань виходило, що він знає дещо про ком. Ореста. Оповідав, нпр., що Богдан раз на забаві побився з поляками і через це о мало не дійшло до інтервенції поліції, що могло скінчитися для нього фатально. Рівнож р[аз] в селі, в яким вони перебували, злодії обікрали кооперативу. Поліція трусила за вкраденим цукром і так Орест пересидів цю труску в шафі.

За кілька місяців Хмелик зістав арештований, але в невідомий спосіб вирвався від безпеки. Явився у Хмеля і остерегав його, щоб він тікав, бо він є всипаний.

Рівнож повідомив Ганю, Олю, Міська та через них мене, бо, мовляв, всі є всипані. Говорив (докладно не пригадую), що поїде остерегти ком. Ореста, бо він є також всипаний.

Хмеля арештували слідуючого дня рано, коли він йшов до поїзду. За тиждень арештували Олю, сестру Гані, батька Гані і Місь[ка]. Матір Гані пустили. Всі інших засудили.

(Граб)

* * *

Іншими підпільниками, що постраждали від зради “Зенона”, стали Сергій Мартинюк “Граб”, колишній працівник при відділі пропаганди Тактичного відтинка “Данилів”, та його дружина Ганна “Ганя”, медсестра УЧХ на Холмщині.

“Зенон” здогадувався, що “Граб” і “Ганя” підозрюють його у співпраці з УБ, і, занепокоєний тим, що така вістка може дійти на Захід, зааранжував тайне арештування подружжя С. Г. Мартинюків.

4 травня 1951 року енкаведисти в уніформах УБ арештували Сергія. У той час Сергій залегалізовано студіював техніку в Варшаві. Той ж самої ночі НКВД арештувало Сергієву вагітну дружину.

Після тижневого слідства в потаємному будинку НКВД у Варшаві Сергія і Ганню окремо перевезено до слідчої тюрми на вулиці Короленка у Києві. 22 серпня 1951 року Ганна народила в тюрмі сина Олеся.

У січні 1952 року Ганні присудили 10 років кари та заслали її на Урал до Верхньоуральської тюрми. Ганна не мала вістки про свого чоловіка від часу їхнього арештування. Щойно по кількох роках тюремного життя вона довідалася, що Сергій живе. Його після присуду вивезли на Сибір до Іркутська.

Про всі названі події Ганна Мартинюк (“Ганя”) широко описує у своїх “Спогадах санітарки Українського Червоного Хреста”, вміщених у 23-му томі Літопису: Медична опіка в УПА, 1992 рік, стор. 218 — 248.

У 1951 році Леон Лапінський видав органам УБП одного з видатних зв’язкових ЗЧ ОУН “Чабана”. З огляду на важливий пост, який він виконував, подаємо докладніші дані про його особу:

Григорій Кіселевський “Чабан” народився 23 січня 1921 року в селі Брунари Вижні Горлицького повіту на Лемківщині. Член ОУН від 1942 року. У роках 1946 — 1947 був на посту провідника куща в VI-му районі надрайону Верховина (Західна Лемківщина).

У вересні 1948 року “Чабан” прибув рейдом з групою Михайла Федака (“Смирного”), до Баварії в Німеччині. 22 липня 1949 р. “Чабан” вирушив з четвіркою зв’язкових ЗЧ ОУН з поворотом до Польщі. До групи, крім “Чабана”, входили “Смирний”, “Пімста” та “Богдан”. Під час переходу німецько-чеського кордону він серйозно ушкодив собі око і був змушений повернутися до Баварії.

Вилікувавшись, у травні 1950 року, “Чабан” з групою “Зенка”, “Михайла” та “Миколи” був відправлений референтом КЗ “Аскольдом” до “Зенона” в Польщу. “Чабан” дістав спеціальне доручення перевірити підозри щодо особи Леоніда Лапінського.

Після кількох місяців “Зенон” побачив, що “Чабан” не має довір’я до його особи, але має зв’язки та виконує завдання, про які йому невідомо.

У березні 1951 року “Зенон” у порозумінні з УБ зааранжував арештування “Чабана” у Варшаві та вивезення його до СРСР. “Чабан” одержав прилюд суд смертної кари, замінений пізніше на 25 років ув’язнення.

У травні 1951 р. “Зенон” вислав до “Аскольда” звіти до справи арештування “Чабана”. Звіти написані дуже примітивно, закручено, щоб відвернути увагу причетності “Зенона” до агентурної діяльності і перекласти вину за арешт “Чабана” на ряд непричетних осіб.

Справа ч. п. Звіт Зенона

Чабан

Справа Чабана

Як я вже Вас повідомляв, Чабан, не дивлячись на мій останній наказ вдатися на захід до Вас, залишився в Польщі. Він від Організації відсепарувався і конспірувався сам. Він уникав мене, Гая та інших. Однак він потім переказав, що хоче бачитися зі мною в справі грошевої помочі. Ми з ним стрінулися і я почав йому помагати грішми так само, як і всім друзям. Чабан мені казав, що він вже не квартирує в Славки, тільки має інші квартири, і там думає перезимувати. Про ці квартири ніхто з організації не знав. 3.2.1951 я знову стрінувся з Чабаном. Він дістав гроші і частину вислав додому. В між часі Богдан повідомив мене, що солтис села Маври сказав “Поуфно” Славці, щоб мала себе на увазі, бо нею інтересується УБ, бо ніби хтось мав в неї /квартирувати/ переховуватися. Я тоді сказав Чабанові про це. Чабан ствердив, що солтис мав таке говорити. Крім того, Чабан тоді розказав мені, що бувший знакомий Славки зістав звільнений і чомусь приїздив в Різдвані Свята до Славки і відвідував інших знайомих в тій околиці. Цей знакомий Славки говорив, що другий раз приїде мотоциклом. Чабан ствердив, що це є агент і його треба задержати, як більше приїде, але він досі ще не приїжджав. 9.2.1951 на відправі, де були Гай, Іван, Орлик, Чабан, я рішучо заборонив кому-небудь без доручення їздити по терені, умовлятися на стрічі без потреби або з’являтися на стрічу до мене без потреби, без покликання. Та заборонив Чабанові та всім іншим заходити до дому Славки. Чабан прирік, що більше там не піде. Однак, як я тепер довідався від Гая, Ів...[ана] і самих господарів, що Чабан ходив до Славки додому, а крім [крім] того, виїздив з нею часто до міста, до Ольштина і Лідзбарку. З тим Чабан перед мною крився і я теж нічого не знав. 9.3.51 р. Чабан був на зустрічі з Богданом і Вороном в Гданську, і де звідтам поїхав, не відомо, бо Богдан і Ворон говорили, що відїхали перші.

В ночі з дня 9 на 10.3. було УБ в селі Мавре і стріляло. Це було коло 4 год.[ини] ранком. УБ мало говорити, що гонило за кимсь, але їм втік. До дому Славки часто заглядала міліція. Дня 16.3. про цю стрілянину зголосо мені Орлик. Однак не було чути, щоб когось тоді зловили. Батько Славки говорить, що УБ тоді не зловило.

Дня 18.3. на стрічі з Орликом я дав йому доручення виїхати на квартиру, повідомити Івана, то є, щоб Іван і Орлик сей час опустили квартиру в загроженій околиці і відїхали в інший терен. Гай дістав приказ забрати всі свої речі, опустити квартиру, вдатися на стрічу з Вороном і поїхати з ним в Карпати по нашій справі. Гай не мав більше вернути на стару квартиру. Гай з Вороном не стрінувся, казав, що він думав, що стріча має бути в Гдині /а Орлик йому точно говорив, що в Гданську/, і він в Гдині був, але там Ворона не було. Тому Гай вернувся назад на стару квартиру. Дня 21.3.1951 р., як мені оповідав Богдан і Іван, УБ наскочило в вечір год. 20-та на дїм Славки. Славку арештували і казали, що зловили Чабана в Глогові [Глогові], показували його знимки і листи. Того самого вечора наскочили на квартиру Гая, — Гай втік, але його завважили і стріляли у нього. З цього дому арештували Осипа. Коли Гай втік, він побіг до Івана і Орлика, повідомити їх про небезпеку. Вони теж злегковажили мій приказ опустити квартиру негайно і ще не виїхали в визначене місце. Іван і Орлик тої ночі опустили квартиру, забезпечили “Омегу”. Рано вже на квартиру наскочило УБ. Зробили ревізію і казали, що тутай переховуються бандити. Про причини всипи ми думали різно, про що я вже писав Вам в листах.

Чабан умовлявся з Мількою /Мілька — жінка Зенка/, що як її буде колись потребувати, то пришле телеграм “Приїжджай бо матка хора”. — “Зася”. Це сказала Іванові її Богданові Мілька вже по наскоках. Власне вже по кількох днях по наскоках Мілька такий телеграм дістала. Але вона ніде не поїхала. То значить, її обманув Чабан, бо про цей телеграм ніхто, крім Чабана, не знав. Чабан теж посипав вище названі квартири.

Дня 17.5.51 Богдан вернувся з розвідки, на яку їздили з Іваном, в Лідзборський повіт. Він мені сказав, що зі слідства вернувся Осип з квартири Гая. УБ доручило йому зловити Гая. Як прийде до нього на квартиру, то дати їм знати. В часі слідства УБ сказало Осипові, що всіх всипав Чабан. Чабана вони зловили в Глогові і Чабан все їм розказує. Показували з Чабана знимки, одна була в светрі, документи. Тепер УБ арештувало батька Славки і Кербу Василя. В справі Чабана ведемо слідство дальше. До справи Чабана долучую зізнання Гая, з дня 27.4.1951 р.

Постій, дня 18.5.1951 р.

Орловський

* * *

Звіт “Гая”, до справи “Чабана”.

Постій, 27.4.51 р.

ЗВІТ

На Ваше бажання подаю Вам кілька фактів про др.[уга] Ч.[абана]. На тих теренах, де я перебував через осінь 1950 р. і зиму 1951 р.

Наколи я стрінувся в осені з др.[угом] Ч.[абаном] на терені його перебування. В тому терені др.[уґ] Ч.[абан] перебував вже довший час, про котрий він вже добре знав і орієнтувався. В тому терені др.[уґ] Ч.[абан] познайомив мене з трьома квартирами. За час перебування ми часто заводили розмови на теми кавалерки, де др.[уґ] Ч.[абан] висловив свою думку: “Маю замір женитися, але треба шукати кобіти, яка хотіла б іти на захід”. “Тут я вже повів розвідку, про одну дівчину, котру радо хотіли вислати минулого року, то є досить можливе.” За пару днів довідуюся за ту дівчину, — то буде О. — в котрої ми були попередньо на квартирі, рівно ж і Ч.[абан] спитав мене: “Чи то є можлива кобіта?” І дальше допитувався сусідів даної дівчини. З тих допитів виникла поголоска в тому терені між людьми, де ми кватерували, що Ч.[абан] бере дівчину зі собою на захід. В тому терені також докладно орієнтувалися люди про нашу діяльність, та звідки прийшли, та що маємо. Також знали про коди (що ми картуємося кривим письмом), це було говорено між людьми, де ми квартирували, головно і менше-більше в Славки та в К. Також був випадок одного разу, як я сам прийшов до К., він мене спитав: “Чи то правда, що др.[уґ] П. прийшов з Росії?”, але зараз здержала його дружина і більш нічого не допитувався. Другого дня стрінувся я з Ч.[абаном] і питаю, звідки знають люди про поворот др.[уґа] П. На це Ч.[абан] сказав мені це перевірити, однак К. не сказав, хто йому про це говорив. Перед відходом Ч.[абана] на захід було нібито заручення, про котре говорив мені Ч.[абан]. На томі зарученні обговорено було про відхід О. і спосіб вимельдування з громади. Одначе це не сповнилося і Ч.[абан] відійшов лише з др.[угом] П.

По одному тижневі я знову стрінувся з Ч.[абаном]. Тут було ясным, що Ч.[абан] не відійшов, а залишився на зиму. Чому він остався, не знаю. Лише по тому Ч.[абан] скривався перед нами, — це факти наочні. Одного разу я вернув з терену, де і мені треба було забрати речі, які були в С. Тут я завважив, що хтось є в мешканні, але мені не показується, лише тихо сидить коло дверей. В мешканні світла не було. Сидячий коло дверей мав годинник з фосфоровими числами. Було ясно для мене, що є хтось з нашої братії, але мені не показується. Я повторив через два рази: “Добрий вечір”, але дана особа не відповідала, а сиділа тихо. Відтак я вийшов з того мешкання до другого, де стрінув Ол. І її питав, хто це у вас є. Вона відповіла, що нема нікого. Відтак я пішов на свою квартиру, де стрінувся з Б. Тут ми оба порозумілися, що то ніхто інший, як Ч.[абан], — рівно ж завважив і Б. В короткому часі знову повторився подібний випадок. Тут був також зо мною Б. По кількох тижнях Ч.[абан] почав ходити по старих квартирах, але вони були зайняті, і він почав шукати інших квартир при помочі зникмок Лісового та адрес. Був випадок, — одного разу прийшла одна жінка на нашу квартиру, де я був з Ро. Та жінка оповідала нашій господині про одного чоловіка, який шукає теплого [?] “Кутка”, має адреси до наших людей та знає вас, який має адрес від Лісового та про нього знає, також оповідав про свою подорож, вони йшли через Чехію і їх там розбили, тепер він є лише

сам і шукає приміщення. Рівно ж описувала, як убраний та як виглядає. Так оповідала жінка, — на ім'я її Климчиха. Те все переказала нам наша господиня. Часто оповідав Осип випадки, які були в тому терені.

Нпр. Бачив два чи три рази Ч.[абана] в повітовому місті, також і в воє..[водському]. Одного разу прийшов Ч.[абан] на нашу квартиру і оповідав про свою мандрівку по тому терені, і яких людей знає, також про те, що був з одною дівчиною в своїх знайомих, — хто то був зі Сл.[авкою] в місті О. Так оповідав мені Осип. Одного разу я стрінувся з Зенковою Мілею. Вона оповідала мені про одну дівчину, яка тепер працює в майонткку [радгоспі] калькуляторкою. Та дівчина була покарана через наш рух і тепер вона має великі жалі до нас. (Ту дівчину знає Б). Міля оповідала про одну стрічу тої дівчини з Ч.[абаном], лише не знає де, чи то в Мілі, чи де інде. Тема розмови була розраджування та піддержування на душі. Також оповідала Міля про те, що Ч.[абан] заходив до Снігур. Т.

27.4.1951 р.

Зізнав: Гай

До численних “Зенонових” підлих вчинків належить видача свого друга Володимира Левосюка “Романа” органам УБП — НКВД.

Володимир народився 12.ІІ.1923 року в селі Тудорковичі на Сокальщині. Від осені 1945 року “Роман” працював у референтурі СБ, керівником референтури СБ був “Зенон”. “Роман” був приділений до слідчого відділу. Після виселення населення він брав участь у бойових акціях боївок СБ під командуванням “Зенона”. Після демобілізації мережі ОУН та відділів УПА “Роман” восени 1947 року виїхав з підробленими “Зеноном” документами на територію Польщі.

Початково він перебував у Вроцлаві, пізніше переїхав до Щеціна. “Зенон” залишав у себе адреси учасників підпілля, які одержали від нього фальшиві документи.

“Роман” тримав постійний зв'язок з “Зеноном” та одержав від нього нові документи, на підставі яких він міг дістати легальні мешканеві замельдовання та одержати паспорт.

У 1949 році, коли прибули зв'язкові ЗЧ ОУН, “Зенон” зробив “Романа” своїм представником до прибулих зв'язкових. “Роман”, маючи легальні документи, мав можливість вільно пересуватися по території Польщі і полагоджувати доручення “Зенона”. Він також допомагав “Зенонові” при висилці зв'язкових “Пімсти” і “Славка” в Україну.

“Роман”, довгі роки тісно співпрацюючи із “Зеноном”, багато разів з ним зустрічався й останнім часом помітив, що “Зенон” інколи робить підозрілі вчинки і має зустрічі з невідомими людьми.

У своїх письмах “Зенон” часто згадував про Левосюка “Романа” і подав повідомлення про його арешт.

Як додаток до статті подаємо один із “Зенонових” брехливих звітів “Справа Романа” (Документ ч. 5).

“Зенон” зорієнтувався, що “Роман” здогадується про його нечисту гру, зааранжував з органами УБП НКВД підступну засідку у Шпротовому парку. Несподівано двоє мужчин звалили “Романа” на землю, підвели і посадили в машину. Спочатку завезли до Вроцлава, а звідтіля перевезли у Варшаву. Після двох тижнів допитів “Романа” передали більшовицькій контррозвідці в Легніці. Тут два місяці тривало слідство. З Легніці “Романа” перевезли до Володимирської тюрми в Києві.

Після півтора року допитів “Романа” передали в Москву в Лук’янівку. Діставши вирок 25 років тюрми, “Роман” був перетранспортований у місто Верхнеуральськ. По двох роках перевезли його в місто Александрівськ Іркутської області. У 1955 році він був звільнений з тюрми і повернувся в Польщу. Підозрілою подією було також зникнення Євгена Ліборського “Романа” — “Соловія”, колишнього референта СБ III району в надрайоні “Лиман” у жовтні 1949 року. “Роман” мав домовлену зустріч із “Зеноном” в Олесниці Вроцлавського воєводства, з якої він ніколи не повернувся, зник безвісти.²⁶

* * *

Леонід Лапінський “Зенон” — “Орловський”, якого провід ОУН вважав бистрим розвідником, добре вишколеним військовиком, досвідченим провідником, увійшов до історії як зрадник, запроданець, який “Тріумфально” виконав юдину роль у агентурній грі УБ — НКВД.

²⁶ “Роман” змальовує свої переживання і згадує про особу “Зенона” у книжці “Закерзоння” — спогади вояків Української Повстанської Армії, том I, Український Архів, Варшава, 1994 р., стор. 67-161.

Підсумки

У нашій статті ми намагалися зобразити роль, яку відіграв Леонід Лавіньський-“Зенон” — агент УБ-НКВД, перебуваючи на провідних посадах на території Холмщини-Підляшшя.

Для точнішого вивчення особи “Зенона” подано коротку біографію.

Детально описана діяльність “Зенона” на різних посадах та територіях мережі ОУН від 1941 до 1952 року.

Найбільше часу присвячено його агентурно-зрадницькій діяльності у системі польської та більшовицької служб безпеки.

Джерелами для опрацювання статті в основному були документи та матеріали з приватної збірки автора. Стаття не дає повного опису агентурної гри розвідувальних служб. Це належить до компетенції фахових дослідників.

Документ ч.1

В дело спецгруппы "Юрченко".

Совершенно секретно

ВЫПИСКА

из докладной записки НКВД УССР № 605/щп стр.22.5.45 года
вл. № 972/1 26.5.45 года

12.12.44 года в с.Новинн, Порицкого района, Волынской обл. добровольно сдался куренной Левочко Василий Васильевич, по кличке "ЮРЧЕНКО" вместе со своей личной охраной, Он заявил, что накануне прочитал обращение Украинского правительства к населению Западных областей УССР и решил прекратить свою преступную деятельность против Украинского народа.

ВЕРНО: ЗАМ.НАЧ.1 ОТД.ГУББ НКВД СССР
Майор госбезопасности

5.У1-45 года

(СМИРНОВ).-

СОВЕРШЕННО СЕКРЕТНО

НАЧАЛЬНИКУ ГЛАВНОГО УПРАВЛЕНИЯ НКВД СССР ПО ББ
КОМИССАРУ ГОСУДАРСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ 3 РАНГА

тов. ЛЕОНТЬЕВУ
г. Москва

На ваш № 35/1/190 – от 21.III-45 г.

Сообщаю, что бывший куренной УПА – ЛЕВОЧКО Василий Васильевич, по кличке “ЮРЧЕНКО” в настоящее время используется Управлением Погранвойск НКВД Украинского округа в качестве старшего группы агентов – боевиков, под псевдонимом “СОКОЛЕНКО”.

Последний показал себя на этой работе исключительно с положительной стороны, он привлекался и привлекается погранвойсками в участии ряда агентурно-оперативных комбинаций, по разгрому оуновского подполья и банд УПА.

Так например, в конце января м-ца с.г., по данным агента “СОКОЛЕНКО” и других источников 2-го погранотряда, стало известно о месте пребывания за пограничной линией командования штаба 2-го военного округа УПА – “БУГ”, в лице: заместителя командующего “ОРЕСТ”, начальника разведки “ОРКАС”, интенданта “ШЕРШИН”-, политического руководителя “ВАТЮГА”, коменданта военно-полевой жандармерии “ВОРОНА”, начальника штаба округа “ЯНКО”, окружного проводника “ЖЕН” (он же “КУЧЕР”, он-же “ПОЛЕВОЙ”, он-же “СТАРЫЙ”), референта политической пропаганды “ЯРОПОЛК”, интенданта “КУМЫШ”, оргмобреферента “РУСИЧ”, шефа связи провода ОУН, – а также о дислокации главного пункта связи военного округа, во главе с шефом связи “ЛЫСЫМ” и сотни УПА, под командованием “ЯГОДА” (он же “ЧЕРНЫЙ”).

7732671794

JUL-14-2002 07:17 PM

На основании этих данных, по указанию Народного Комиссара Внутренних дел УССР комиссара государственной безопасности 3-го ранга товарища РЯСНОГО, в период с 7 по 21 февраля с.г. за пограничной линией была проведена операция по ликвидации руководящего состава штаба 2-го военного округа УПА – “БУГ”, сотни УПА – “ЯГОДА” и Холмского окружного провода ОУН.

Проведению мероприятий войскового порядка в этой операции, предшествовала организация агентурно-оперативной комбинации, осуществленной при непосредственном участии агента “СОКОЛЕНКО”.

Была создана группа боевиков в составе 19 человек под командованием “СОКОЛЕНКО”, в которую входили: 10 агентов – боевиков 2-го погранотряда, группа боевиков НКВД и радист НКВД с рацией.

В начале февраля с.г., группа после соответствующей подготовки была перебросена за погранлинию с легендой:

“Именоваться группой командиров УПА – “ВОСТОК”, состоящей из 2-х командиров УПА – “ВОСТОК”, одного поручика, команданта боевки, радиста, боевки группы состоящей из 3-х роев.

Агент “СОКОЛЕНКО” по легенде являлся сопровождающим группу “ВОСТОК”, которая передвигается в Карпаты.

Задание полученное группой от погранвойск в основном сводилось к следующему:

После перехода погранлинии агент “СОКОЛЕНКО”, как сопровождающий группу командиров УПА “ВОСТОК” и, как лицо известное среди оуновского подполья и банд УПА (бывш. куренной УПА), через известных ему связных ОУН связывается с отдельными руководящими работниками штаба 2-го военного округа УПА – “БУГ”, сотни УПА “ЯГОДА” и Холмского окружного провода ОУН, выясняет у них обстановку (местонахождение штаба, банд УПА и т.д.) и в зависимости от последней, проводит те или иные мероприятия вплоть до ликвидации отдельных лиц.

Предлогов для таких встреч, была изложена выше легенда, благодаря которой перед руководством штаба 2-го военного округа УПА “БУГ” и другими лицами, агент “СОКОЛЕНКО” имел возможность поставить ряд вопросов такого характера, как

7132671784

необходимость выяснения установок оуновского подполья, получения продуктов для группы бандитов УПА "ВОСТОК" и сопровождавшей их боевки.

Выполняя данное задание, агент "СОКОЛЕНКО" в первую очередь установил место пребывания сотни УПА под командованием ЯГОДА, но от встречи с ней уклонился, так как самого "ЯГОДА" с сотней в то время не было. Тогда "СОКОЛЕНКО" организовал встречу с комендантов "СБ" окружного провода, в беседе с которым выяснил ряд ценных данных об обстановке и условился на встречу на другой день, имея ввиду во время ее, приступить к ликвидации окружного провода ОУН.

Этот план осуществить не удалось, так как в группе "СОКОЛЕНКО" произошла измена. 2 человека из числа агентов-боевиков перешли в окружной СБ и это обстоятельство вынудило погранвойска приступить к проведению операции силами 2-го погранотряда.

Группа агентов-боевиков под командованием "СОКОЛЕНКО" принимала непосредственное участие в этой операции и добытые самим "СОКОЛЕНКО" данными об обстановке в значительной степени способствовали успеху ее проведения.

В результате этой операции с 7 по 21.П 1945 года, с территории Польши:

Выведено и арестовано.	-140 чел.
Захвачено.	-182 "
Задержано.	-184 "
Добровольно явилось.	-5 "
Убито.	-60 "

ВСЕГО: -571 чел.

Среди арестованных, задержанных, захваченных и добровольно явившихся было опознано и разоблачено следствием лиц, руководящего состава ОУН-УПА – 107 человек, в числе которых находились: член окружного провода ОУН, он-же инструктор политучебы округа "БИТЬКО", он-же "ЛОЦМАН", руководительница райпровода ОУН по женской секке "ОДАРКА", центральная связная Холмского окружного провода ОУН – "ВИРА", зам. командира

окружной разведки УПА "ГАЙ", комендант военно-полевой жандармерии УПА, инспектор по каваллерии штаба УПА 2-го округа – бывший подполковник петлюровской армии, окружной инструктор по подготовке кадров УПА и ряд других лиц (см. наше сообщение №374/ОП-от 4 марта 1945 года).

При проведении следствия по делам ликвидированных участников ОУН-УПА, широко были использованы данные агента "СОКОЛЕНКО", которым были опознаны ряд обвиняемых пытавшихся скрыть свою антисоветскую деятельность, что в значительной степени способствовало их разоблачению.

Следствие дало возможность добыть весьма ценные данные о еще действующем оуновском подполье, в результате чего нами намечено ряд агентурно-оперативных мероприятий, которые будут проведены в ближайшее время.

"СОКОЛЕНКО" в настоящее время находясь в числе агенто-боевиков 2-го погранотряда с успехом используется, как агент-наводчик и боевик, участвуя в операциях по выводу из закордона отдельных членов оуновского подполья и банд УПА и друг. агентурно-оперативных мероприятиях.

Оуновское подполье мстя агенту "СОКОЛЕНКО" за его работу в нашу пользу, убило его родного и двоюродного братьев.

При участии "СОКОЛЕНКО" нами трупы этих братьев были найдены, перевезены на нашу сторону и были организованы их похороны.

Участники убийства братьев агента "СОКОЛЕНКО", последним были установлены в селе Хоробрув (Польша), задержаны и выведены к нам.

Еще до убийства братьев, пол. личной просьбе "СОКОЛЕНКО" в целях безопасности нами была вывезена семья "СОКОЛЕНКО" и поселена в городе Сокаль, где она проживает и в настоящее время, будучи соответствующим образом обеспечена.

И.О. ЗАМ НАЧ УПРАВЛЕНИЯ НКВД УССР по ББ
капитан госбезопасности

(ОСЕТРОВ)

№ _____
"6" марта 1944 года
лф-2.

-ВИННИЧЕНК(

"26" апреля 1945 г.
№ 736/011
г. Львов.

Документ ч.2

С п р а в а І К А Р А

Згідно з інформаціями Закерзонського Проводу ОУН і мого безпосереднього митаржника ділового зверхника к-ра Дольничча, в справі організування інформаційного пункту, для чужинців, такий пункт застав організований в Варшаві. Через члена СБ мого заступника при Молодавським надрайоні реф. СБ др. Ікара. Ікар виїхав до Варшави прямо з Молодавщини на ліві папери, які забрав в одного поляка на назвисько Коляри Владислава. На ті папери Ікар залегалізувався в Варшаві на вулиці Ягельонській № не знаю.

Ікар вступив до музичної школи. Це було в місяці вересні 1946 р. Коли Ікар мешкав вже у Варшаві, до него на квартиру у вечір прийшов якийсь чоловік, чорний, який не вмів польське говорити. Цього чоловіка привів знайомий, чи кривний колеяр ночувати, до родини, де мешкав Ікар. Але його не переночували, бо Ікар заняв ліжку і не було вільного місця. Ікар тоді був присутній в домі і в розмові з тим чоловіком довідався, що це є американський журналіст Грен. На другий день Ікар видав йому стрічку. На стрічці Ікар представився йому, як делегат УПА і зачав інформувати Грена про завдання і боротьбу УПА. Грен не вірив Ікарові і казав, що він з того, що йому говорив Ікар, повірив 1/10. Ікар з Греном виїхав до Гдині і там були в чужинецькому клубі. Грен відїздив до Америки. Грен і Ікар обміняли себе адресами, обіцяли до себе писати. Але Грен більше до Ікара не приїздив і ніколи не написав. Командир Дольничч потім ствердив - в який спосіб не знаю, що Грен це є американський журналіст і дописувач до лівих газет, тому Грен не вірив Ікарові.

За якийсь час по цьому факті, коли не знаю Ікар змінив помешкання і перенісся на вулицю Торхомінську 6/менш. 18. Коли Ікар в місяці липтому приїхав до III - тої Округи в цілях стрічі зі мною і Дольниччом, котрий з Ікаром хотів говорити, тоді як ми потім довідалися в Варшаві, що на першу квартиру Ікара прийшов якийсь священник з секти Циклира і питався за нього по його лівому прізвисьці. Господина цього дому сказала, що Коляр Владислав впровадився на вулицю Торхомінську № 6. Священник цей прийшов і тутай. Тому, що Ікара не було він сказав, що його відвідає. Одного дни прибув цей священник до Ікара і представився йому, як священник авангелік з секти Циклира Білинський, українець і брат учителя зі Львова, який Ікара в гімназії вчив по прізвиську томе Білинський. Коли Ікар запитався його звідки він довідався про него, про його адресу першу і про його прізвиське і що він є українець, тоді Білинський йому сказав що він довідався в липні 1946 р. від священника Івана Бучка з заграниці через якогось Романа з Руської Рави. Ікар сказав, що це дивно, бо він приїхав до Варшави не вли липні, але в вересні 1946р. Хоти Ікар не сказав особисто того Білинському, але казав, що він є дійсно подібний до него бувшого учителя Білинського і муштв бути його братом.

Заки Ікар чи змінює, чи з Дольниччом відносно особи Білинського, він по першій стрічці признався Білинському, що він є українець, представник УПА і як ми не легально, він дав Білинському поміч грошеву, бо його син був хворий на цукрицю.

Вілинський дав адресу до себе і просив Ікара джхсема в гості. Ікар одного разу до нього поїхав, власне я тоді з Ікаром був у Варшаві. Коли Ікар вернув від Вілинського з місцевости Зомбікі коло Варшави, він привіз знимку Вілинського, яку забрав Йому з альбому і сказав, що Вілинський має звязки з якимось американом, який має прийти до нього з Америки і Ікар мав би з ним говорити. Коли я вернув в III-тю Округу я справу Вілинського представив Дольничові. Дольнич сказав, що це може бути провокація і доручив мені, щоб я написав листа до Ікара, щоб цей негайно змінив помешкання, або присув цілком до III-тої Округи. По певному часі Ікар відписав мені, що помешкання це не змінив, а прийти не може, бо є надія поширити звязки з чужою пресою. Ікар був навіязав звязки з американською кур'ялісткою з Ассошієт Пресе *Luft Kayol* Рут Лойд, англійським кореспондентом Ліари Альвін *Lucy Allen*. По цьому листі поїхав до Ікара на звязок Оля, яка повезла Йому приказ змінити помешкання негайно, або вертати до Округи, але Ікар вже був арештований в місяці квітні при кінці, або на початку травня 1947. Господиння де був Ікар Оля змкнула на ключ, а сама пішла на міліцію, але Оля зтекла, з першого поверту вискочила через балкон. В лізі 1947р. батько і сесюра Ікара переїжджали через Варшаву, а не знаючи, що Ікар арештований, вступили на квартиру Ікара в Варшаві. Господині дому сказала Їм, що Ікар зівтав арештований, що признався, що був членом української організації і що називався Пшенерський. В 1949 р. чи на початку 1950 р. Ікар прислав до батьків з Орла жижі листа, що сидить в в'язниці. Про це я вже писав у загальному звіті

Орловський.

П.С. як інформував нас др. Сенон, що забрану Ікаром з альбому знимку Вілинського Сенон привіз и пр. Дольничові цей після довгої перевірки мав усталити, що Вілинський працював при обласному НКВД - Станіславів в рр. 1939 - 1941 пізнав один воляк

Донськивиру

Документ ч.3

Д о с п р а в и І К А Р А

Дня 8.Жх вересня 1951 року я стрінувся з чоловіком якого в організації знають під назвою С а я н к а . Саянка сказав мені, що йому священник Гринич оповідав йому, що Ікар з'їзав арештований в поїзді між Люблином а Варшавою. З Ікаром мав їхати один поляк з Хороброва коло Сокаля.Цей поляк-форналь, мав видати Ікара, бо він його добре знав, тому що Ікар походив з того самого села-Хоробрів.

Отець Гринич міг таку відомість мати від батька Ікара, який також є священником.

Постій, дни 30.IV.1951 р.

Орловський

Документ ч.4

Високоповаженому Голові Уряду ОУН -

Брукові С. Битимові

через Фрідриха Ачкалеєра.

Бруков Фрідриху.

Повітряною поштою одержавши Вашого листа до мене з дня 28. VII. 1941 р.
за Фрідт і особистого для організації і для мене сер-
дечно дякую.

Ваше призначення мене на Фрідриха забезпечило в
Криві і організації ОУН в Польщі, з чим мене високою
подякою і високою шаною має Кривий великодушності моєї
обов'язувати.

У Вашому листі - Ви ясно окреслили мені завдання
і характер Фрідт нашої організації в органічному порядку, годячи
поєднати діями Східної Польщі з Польщею і Україною
земельним і залізничним і повітряним, і з боку європейського
заєвропейського всі сили на це щоб завдання забезпечити.
Умовини в яких оформитися реалізувати ці за-
вдання і діяти там.

Вибравши Фрідт з дії наслідками на реалізацію
цього завдання та його ранньому розробку, що було в
1930 р. часом між Східної і Польщі. Фрідт збудована
з Фрідтита до Києва на Фрідтита. Маму в місцях горіти і
з Києвом і з Польщею на чотирьох пунктах в Польщі
до 2-го міста і оформити їх і з Києвом, організації
з організації, що всі не забувати. Від 2-го міста до
всіх на місці не можна діяти там.

7-ого сесии и.р. Висока е група група з основа на Украјинско
Орнито. Уточаје в организацио мисла ратна али зорени
занима не збизувае, паку, мо в мислу ратна бизнисе
е в високимане Украјинск ратна на бизис, а мислор
зелени ми мисл нагит збизувае савсе водиме з
ево на Украјинск (оско оро че ролувае се з злит Орн
тод, мо Орнито д'в зизменил водиме з ратна нагит.
Ратно виско 1952г. з виско на Украјинск бизисе груп
моде ратним организацио, а грег злит бизисе
ево едби зизменил мислор збизувае.

Виско Украјинско бизисе Орнито ратна
организацио з водиме савсе бизисе злит ратна мисл
з високиме, мо бизисе зизменил ратна мисл
али в ратна злит ратна з бизисе, до бизисе мисл
орнито злит мисл. Уточаје мислор бизисе ратна
ратним високиме, али в ратна виско ратна
ратна.

Украјинско бизисе мислор бизисе ратна
ратна. Алби з бизисе. злит мислор бизисе злит ратна
ратна бизисе бизисе бизисе, до бизисе бизисе бизисе
бизисе бизисе. злит ратна, мо бизисе бизисе бизисе
бизисе бизисе, бизисе бизисе бизисе бизисе, а
ратна бизисе бизисе бизисе, до бизисе бизисе
бизисе, до бизисе бизисе бизисе бизисе бизисе
бизисе бизисе.

Али, в бизисе, бизисе бизисе бизисе бизисе
бизисе бизисе. Мислор бизисе бизисе бизисе
злит бизисе. Паку, з бизисе, мо бизисе бизисе

MO RI
COE

i i avrosmi sigorjshkë bënë qytetorë të Organizatës
të tyre që t'u bashkëbëdhën i orë më gjatë me qytet. E këtu
të bashkëbëdhën. Të cilët e kanë qytetorë të bashkëbëdhën
të bashkëbëdhën.

Është e mundur që të bashkëbëdhën me të
bashkëbëdhën të bashkëbëdhën. Të cilët e kanë qytetorë të bashkëbëdhën
qytetorë, a të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën
të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën, të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën.
Të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën
të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën të bashkëbëdhën.

Çuajtë qytetorë!

Durrës, më 20. 8. 1954 p. Qytetorë të bashkëbëdhën

Документ ч.5

СПРАВА РОМАНА

Я з Романом працюю від 1945 р. Роман весь час був слідчим в надрайоновому осередку СБ. За німецької окупації Роман був зв'язаний з Мельниківцями. Про це сам він мені говорив. До Романа я мав повне довір'я і дуже його цінив за його патріотизм. В осені 1948 р. Роман, як один з перших, вийшов з лісу, залегалізувався і працював все зі мною. Жив пів легально. В одному місці був замельдований, а переважно перебув конспіративно по знайомих людях. Хоча, як українець-патріота, був не захв'яний, то з часом віру в працю нашої організації почав тратити. Коли ми зв'язалися з Мельниківцями, я визначив Романа до удержування контактів з ними. Роман з часом попав під впливи Мельниківців. Він мені сам говорив, що М-вці то насправду організація — він ставив Мельниківську організацію вище від нашої, тому коли я йому запропонував іти з Богданом та Пімстою на схід, він відмовився і сказав, що коли наша організація є така слаба, що ще досі не має зв'язків з Краєм, що аж він мав би щойно ті зв'язки нав'язувати, то хай піднесе руки і віддасть керму сильнішій організації. По тому я запропонував Романові, щоб він пішов до праці, бо він мені [...].

По справдженні оказалось, що його там не було. То значить, що Роман, оскільки зівстав задержаний, в воеводстві Вроцлавському.

Міг хтось тоже підглянути, що зачасто Роман перебував в др. Богуна, що могло звернути увагу УБ і допровадило до його задержання.

Третя евентуальність може бути така, що Роман покинув свої організаційні зв'язки і пішов на вільну руку в свою сторону.

Роман міг тоже впасти жертвою незнакомої жінки, що проявляється вона весь час в протоколі.

Ми є приготовані на найгірше. В тому часі стараюся вже тих людей, вже тих людей, про яких знав Роман порозсилати на схід і на захід.

Інші тоже змінять місце перебування. Роман не знав всіх прізвищ і місця перебування всіх членів організації.

Поки що наслідків не має жодних.

Дня 5. VIII. 1950 р.

Зенон

Архів КЗА № 11/50

1. Мирон Матвійко –“Усміх”,
“Moody”. Референт СБ ЗЧ ОУН,
представник пров. Степана
Бандери до Проводу ОУН в
Україні.

2. Іван Смарж –“Пімста”.
Зв’язковий ЗЧ ОУН до Проводу
підпілля в Україні.

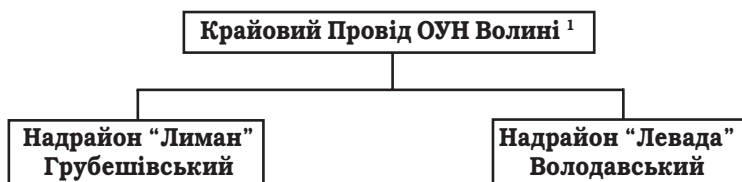

3. Михайло Титус –“Богдан”.
Зв’язковий ЗЧ ОУН на терито-
рії Польщі.

4. Євген Гура –“Славко”.
Зв’язковий “Зенона” до ЗЧ
ОУН. Агент УБ-НКВД.

**Організаційна структура ОУН
Холмщини-Підляшся
(1944 – 1945 рр.)**

Надрайон "Лиман"²

Ч з/п	Ф у н к ц і я	Ім'я і прізвище, псевдо, час служби
1	Надрайоновий провідник	Петро Балко ("Святослав"). 1944 – 4 квітня 1945 ³ . Леон Лапінський ("Зенон"). Квітень 1945 – червень 1945. Євген Штендера ("Прірва") ⁴ .
2	Заступник провідника	"Мілько". Квітень 1945 – червень 1945.
3	Референт СБ	Леон Лапінський ("Зенон"). 1944 – червень 1945
4	Референт господарчий	"Батько". 1944 – червень 1945
5	Референт пропаганди	"Ярополк". 1944 – 4 квітня 1945 "Чмелик". 4 квітня 1945 – червень 1946
6	Військовий референт	Мар'ян Лукашевич ("Ягода", "Черник"). Весна 1945 – червень 1945.

Організаційна структура ОУН Холмщини-Підляшся відтворена на підставі звітів та інформацій "Зенона". До структури додано тільки деякі прізвища осіб, які нам вдалося ідентифікувати.

**Організаційна структура
ІІІ-ї Холмсько-Підляської округи ОУН
Закерзонського краю
(весна 1945 – осінь 1947 рр.)**

Ч з/п	Ф у н к ц і я	Ім'я і прізвище, псевдо, час служби
1	Провідник округи	Євген Штендера ("Прірва"). Весна 1945 – осінь 1947.
2	Військовий референт	Мар'ян Лукашевич ("Ягода", "Черник"). Весна 1945 - вересень 1945. Євген Штендера ("Прірва"). Вересень 1945 - листопад 1946. Володимир Сорочак ("Беркут", "Ворон"). Листопад 1946 - жовтень 1947.
3	Референт пропаганди	Сергій Мартинюк ("Граб"). Весна 1945 - квітень 1946. Теодор Гарасимяк ("Дунайський"). Квітень 1946 - травень 1947.
4	Референт господарчий	"Батько". Весна 1945 - літо 1946. "Макс". Літо 1946 - осінь 1947.
5	Референт СБ	Леонід Лапінський ("Зенон"). Весна 1945 - осінь 1947.
6	Заступник референта СБ	Всеволод Пшепорський ("Ікар"). Весна 1945 - березень 1946. "Левко". Серпень 1945 - липень 1947.

Організаційну структуру подано на підставі інформацій "Зенона". Довповнено тільки деякими прізвищами, які нам вдалося устійнити.

1. Після переходу фронту 1944/1945 рр. область було поділено на 2 надрайони: надрайон "Лиман" і надрайон "Левада", які підлягали Крайовому Проводові ОУН Волині.

2. Функції й особовий склад подається тільки для надрайону "Лиман", який був пов'язаний з особою Леоніда Лапінського ("Зенона").

3. Петро Балко “Святослав” згинув 4 квітня 1945 року, коли група агента “Юрченка” (“Соколенка”) з військами НКВД напала на колонію Корчунок. Там згинув також “Ярополк” та 15 інших повстанців.

4. За наказом Провідника Закерзонського краю “Стяга”, з червня 1945 року провідником надрайону “Лиман” призначено “Прірву”. З огляду на несприятливі теренові умови (великі ворожі облави), новий провід сформувався в серпні 1945 року в складі, поданому вище, з тим, що функцію провідника надрайону перебрав “Прірва”.

5. Командир Мар’ян Лукашевич (“Ягода”, “Черник”) загинув у бункрі в с. Снятин у вересні 1945 року.

Summary

This article by Dr. Modest Ripeckyj explores the activities of Leonid Lapins'kyi (Leon Lapinski), (“Zenon”), who held the position of the Chief of the SB (Security Service) in the Third OUN Okruha, and later was discovered to be an agent of the Polish UB and the Soviet NKVD. The article shows how “Zenon” was able to cover up his actions as a traitor, helped liquidate the remaining cadres of the Ukrainian underground in Poland, and warm himself into a confidence of Stepan Bandera, the leader of ZCh OUN in Germany, with an aim of penetrating the courier lines that extended to the underground leadership in Ukraine.

**Організаційна структура
ІІІ Округи ОУН
Закарпатського Краю**

**Організаційна структура
надрайонів і районів
III-ї округи ОУН
(1945–1947 рр.)**

Надрайон "Лимац"	Функція	Ім'я і прізвище	Псевдонім	Час служби
	Провідник	Петро Балко	"Святослав"	1944– 4 квітня 1945
		Леонід Лапінський	"Зенон"	Квітень– серпень 1945
		Євген Штендера	"Прірва", "Нерв", "Зоряний"	Серпень 1945–осінь 1947
	Військовий референт	Маріян Лукашевич	"Ягода", "Черник"	Березень 1945 Вересень 1945
		Євген Штендера	"Прірва"	Вересень 1945 Листопад 1946
Володимир Сорочак		"Ворон", "Беркут"	Листопад 1946 Жовтень 1947	
Референт СБ	Леон(нід) Лапінський	"Зенон"	1944 –1947	
Заступник референта СБ	Всеволод Пшепторський	"Ікар" – "Скоб"	Весна 1945 Березень 1946	
	Володимир Баталія	"Левко" – "Заха- рчук"	Серпень 1945 Червень 1947	
Підреферент СБ	Євген Оленюк	"Остап" – "Охрім"	1945–1946?	

	Господарчий		"Батько"	Весна 1945 Літо 1946
			"Макс"	Літо 1946 Осінь 1947
	УЧХ	Марія Кухарук	"Світлана"	1945-?
	Командант боївки	Володимир Мельничук	"Ясень"	1945-1948
		Василь Ткачук	"Вороний"	Квітень 1945- Жовтень 1946
	Заступник команданта		"Гріша"	1946
Район I	Провідник району	Данило Шульган	"Хміль"	Вересень 1945 Березень 1947
	Референт СБ	Славко Холозій	"Віктор"	Червень 1945 Березень 1946
		Владислав Шагеда ?	"Вадимко"	Березень 1946 Березень 1947
	Референт пропаганди		"?"	Червень 1945- 1947
	Господарчий	Петро Котик	"Дуб"	Червень 1945- 1947
	Комендант боївки СБ	Василь Ткачук	"Вороний"	Квітень 1946 Жовтень 1946
Район II	Провідник району	Степан Грондзаль	"Шах"	1945- лютий 1946?

	Референт СБ		"Феденко"?	? ?-жовтень 1947?
	Організаційний	Степан Грондзаль?	"Шах"	?- жовтень 1947?
	Господарчий		"Швейк"	До листопада 1945
		Симон Бачинський	"Купченко"	Грудень 1945 Липень 1946
		Михайло Мацієвич	"Парамон"	Липень 1946 Жовтень 1947
	Референт здоров'я	Галина Марчук	"Оля"	?
	Комендант боївки СБ		"Феденко" "Зелений" "Калина"	? ? ?
Район III	Провідник району	Гайошка	"Дон"	До кінця 1946 Травень 1945
			"Гордат"?	Березень 1946?
		Микола Сивий	"Вишня"	Березень 1946? Червень 1947
	Референт СБ	Микола Кухарчук	"Буревій"	Лютий 1946-жов- тень 1947
	Референт пропаганди	Василь Банах	"Береза"	
	Господарчий	Левко Бадівський	"Сірий"	

	Комендант боївки СБ	Олександр Бобко	"Хома" "Юрко" "Володар"	? ? ?
Надрайон "Левада"	Провідник надрайону	Іван Романечко	"Хмара" "Володя", "Шпиль", "Ярий"	Березень- листопад 1945 Листопад 1945 Червень 1947
		Іван Шамрик	"Чуб", "Володко", "Сава"	Червень 1947 Літо 1948
		Іван Романечко	"Володя", "Ярий"	Листопад 1945 Червень 1947
	Референт СБ	Іван Шамрик	"Чуб"	Червень 1947 Літо 1948
		Іван Шамрик	"Чуб" "Стефко"	Грудень 1944 Червень 1947 Червень 1947
	Референт пропаганди	Петро Білас? Микола Чабан ?	"Фесь"? "Василь"?	1945 – червень 1946 Липень 1946–1947
Господарчий	Марія Ринковська Ольга Алексіук Анастасія Антонюк ?	"Оксана" "Орися"	1945– 1946 1945– 1946 Листопад 1946–1947	

	Командант боївки СБ	Стефан Шерчук?	"Беркут" "Коля" "Максим"? "Сойка"?	Липень 1945 1946 1947? 1947?
	Керівник Технічного звена	Михайло Боднарчук	"Стефко" "Борис"	1945 – Червень 1947 Червень – Грудень 1947
Район I	Провідник району	Василь Бусько Стефан Шевчук	"Шрам"? "Легода" "Максим"	1945 – лютий 1946 ? Червень 1946–1947
	Референт пропаганди	Володимир Федощенко Андрій Пляс?	"Чумак" "Богданко"?	Кінець 1945 Серпень 1946
	Командант боївки СБ		"Сосновський" "Сойка"?	До лютого 1946 ?
Район II	Провідник району	Василь Бусько	"Легода"	?
	Референт СБ	Василь Бусько	"Легода" "Зенко"?	? ?
	Господарчий	Марія Кіт	"Христина"	
	Командант боївки СБ		"Стріла"?	?
Район III	Провідник району		"Славко"	1947
	Референт СБ	Каштельон	"Беркут"	?
	Референт пропаганди	Микола Чуйко	"Генко"?	?

	Господарчий		"Чміль" "Соломка"?	? ?
	Комендант боївки СБ		"Сойка"?	?
Район ІV	Провідник району	Іван Романюк	"Гайдук"	1945– 1946
		Іван Шавуля	"Гайдах"?	1947
			"Олесь"	1946– 1947
	Референт СБ		"Стецько"?	?
	Організаційний референт	Ольга Олесник?	"Орися"?	?
	Господарчий	Микола Марецький	"Соломка"?	?
			"Карпо"?	
Референт здоров'я	Марія Ринковська?	"Оксана"?	?	
Комендант боївки СБ		"Орел"?	?	

1. В Надрайоні "Лиман" не було окремої обсади, позаяк ці завдання були в руках керівництва III Округу ОУН. Треба, одначе, виразно сказати, що й досі повна обсада Округу, Надрайонів і Районів не є повністю виявленою. Існують також суперечності, коли Третю Округу було передано Є. Штендері. Зі звіту Л. Лапінського, який згаданий нижче, виходить, що він не бажав передати Округу Євгенові Штендері, і тільки після втручання Мирослава Онишкевича ("Ореста") та Петра Федорова ("Дальнича") він погодився це зробити щойно в серпні 1945 року.

2. У надрайоні "Лиман" існувала боївка СБ Романа Мельничука ("Ясеня"), але важко точно встановити час її існування. У своїх споминах Володимир Левосюк ("Роман") (Б. Гук. *Закерзоння*, т. 1, с. 117) пише, що "Ясень" загинув 2 січня 1948 р. в с. Монтово на Ольштинщині. Це означає, що він був комендантом боївки до самого кінця. У своєму листі (Загальний звіт з діяльності організації ОУН в Третій Окрузі за час від 1.5.1944 до 15.11.1947) до КЗ ЗЧ ОУН (Референт інж. Богдан Підгайний, "Аскольд") від 25.8.1951 Леонід Лапінський ("Зенон") під псевдонімом "Рвучий" у пошті, яка прийшла в жовтні 1951 року, згадує "Ясеня", його заступника "Богдана" та слідчого боївки "Гришу". У цьому ж звіті він подає таку структуру Референтури СБ під кінець 1945 року: Референт "Зенон", Заступник "Левко", Виховник "Чмелик", Підреферент ворожих актів "Евген", Слідчі "Остап", "Вягич", "Борсук", "Ікар", "Роман". Референт СБ I-й район, "Вадимко", Референт СБ II-й район "Феденко", Комендант боївки "Зелений", а потім "Калина", Рефе-

рент СБ III-й район “Хома”, Комендант боївки “Юрко”, а потім “Володар”. В інших джерелах згадується боївка СБ «Остапа», яку до Надрайону “Левада” післав “Зенон”. Robert Ziętek, *Śłużba Bezpieczeństwa OUN w Nadrejonie “Łewada” w latach 1945–1947. — Rocznik Białopodlaski. — Tom VIII–IX. — 2000–2001. — st. 141.* За свідченнями В. Левосюка, Володимир Баталія (“Левко”, “Захарчук”) був “відповідальний за польські справи”. Загинув у червні 1947 р. в м. Тарногороді. Знову ж Євген Оленюк (“Остап”) загинув у липні 1947 р., був відповідальний за “совітський реферат”. (Б. Гук. *Закерзоння*, т. I, с. 115).

За даними Івана Шамрика “Чуба”, надрайонова боївка СБ “Коли” втратила в Голешові 6 осіб у травні 1946 року. Існують суперечливі дані про те, чи Комендантами боївки були “Максим” та “Сойка”. У вересні 1946 з боївки дезертирував “Чернець”, який почав співпрацювати з УБ.

3. Зентек твердить, що адміністративним керівником I району (“Левада”) був теж “Шрам”, який загинув 15 лютого 1946 року. (Ziętek, st. 137).

4. У серпні-вересні дезертирував слідчий I району (“Левада”) “Зенко”. (Ziętek, st. 139).

5. У серпні 1946 дезертирував Референт пропаганди I району (“Левада”), Володимир Федощенко, що завдало великих втрат підпіллю. (Ziętek, st. 139).

6. У вересні 1946 дезертирував Микола Квач (“Степанко”, “Малий”, зв’язковий до надрайону від III району (“Левада”), що завдало великих втрат підпіллю. (Ziętek, st. 139).

7. У серпні-вересні дезертирували з боївки СБ I району (“Левада”) слідчий “Твердий”, “Білий” та Степан Волосюк (“Дмитро”). (Ziętek, st. 139).

8. Микола Кухарчук у своїх спогадах твердить, що Провідником II району був Степан Грондзаль (“Шах”). (Б. Гук. *Закерзоння*, т. 4, ст. 138). Можливо, він у той сам час також виконував функцію Організаційного референта.

9. Володимир Левосюк (“Роман”) у своїх спогадах (Б. Гук. *Закерзоння*, т. 1, с. 117), однак, пише, що “Феденко” був комендантом боївки СБ II району.

10. У серпні-вересні 1946 дезертирував з боївки СБ II району “Семен”. (Ziętek, st. 139).

11. З протоколу переслухань Миколи Кухарчука (“Буревія”) від 5 травня 1948 року випливає, що Провідником III району до кінця 1946 р. мав бути Гайошка (“Дон”), і шойно після нього мав перебрати цю функцію Микола Сивий (“Вишня”). Про це пише R. Ziętek в листі від 7 березня 2003 р. Знову ж у своїх спогадах (Б. Гук. *Закерзоння*, т. 4, ст. 101), М. Кухарчук подає себе як Референта СБ III району, Олександра Бобка (“Хома”) — як коменданта боївки СБ цього району.

12. У серпні-вересні дезертирував з боївки СБ IV району (“Левада”) Гамлюк (“Залізник”), який почав співпрацювати з УБ. (Ziętek, st. 139).

13. За деякими даними, Марія Ринковська була лишень санітаркою, а Ольга Алексіюк — зв’язковою в IV районі (“Левада”). Арештування її, як розвідчиці Марії Корнелюк (“Таня”) та зв’язкової Ольги Алексіюк (“Орісі”), призвело до викриття багатьох підпільників. (Ziętek, st. 140). Однак той сам автор в іншій своїй роботі подає їх як працівниць УЧХ. (Robert Ziętek. *Zwalczanie ukraińskiego podziemia OUN-UPA na Podlasiu przez grupy*

операційне 49 PP в okresie sierpień-listopad 1946 r. — Rocznik Chełmski. — Tom VI. — 2000. — S. 145). У 1946 р. також арештовано зв'язкових Марію і Ольгу Бондарук, Анелю Грачук, Марію Троцюк та Анну Семенюк, яка була зв'язковою між "Левадою" та III Округою. (Там само, с. 145–146).

14. Про смерть "Шрама", Провідника I району ("Левада"), говорить Зентек та І. Чуб. (Robert Ziętek. Działania oddziałów partyzanckich Ukrainskiej Powstanczej Armii na południowym Podlasiu w latach 1945–1947. — Podlaski kwartalnik kulturalny— 2000. — No 3. — S. 13). Районовий провідник "Шрам" та Референт СБ того ж району загинули в наскоку 15.2.1946 р. (І. Чуб. На українському Підляшші..., с. 33).

15. Згідно з інформацією І. Чуба, на терені Підляшшя на грані 1945–1946 рр. з залишків рейдуючих частин та виздоровців зорганізовано надрайонову боївку СБ, яка на весну 1946 р. мала вже три рої. (І. Чуб. На українському Підляшші в рр. 1944–1948, До зброї, No. 16–17, 1952, ст. 33. На жаль, він не згадує, хто був комендантом боївки).

16. І. Чуб пише, що святкування Великодня готував Господарчий Надрайону "Микола". Там само, с. 34.

17. За інформацією Чуба, "Коля" разом з 6-ма боївкарами загинув у 1946 році. Там само, с. 34.

18. За Чубом, "окремими районами керували тоді Максим, Славко і Гайдах". (І. Чуб. На українському Підляшші..., II, с. 34). "Гайдах" чи "Гайдак" загинув під кінець лютого 1948 р. (Там само, с. 35). "Максима" зловили вороги в лютому 1948 р., повісився в тюрмі. (Там само, ст. 35).

19. "Стефко" перебрав референтуру пропаганди в червні 1947 р., коли "Чуб" став надрайоновим. (І. Чуб. Персоналії, 10.IX.1948 р. с. 2).

20. Василь Бусько—"Левода" згаданий як провідник I Району, Надрайон "Левада", та як референт СБ в Надрайоні (що фактично неправильно). (Є. Місило. Повстанські могили, с. 277).

21. В Antoni B. Szczesniak i Wieslaw Z. Szota. Droga do Nikąd, Warszawa, 1973, с. 511, подається Чуй ("Генек") як Референт пропаганди у 3 Районі Надрайону "Лиман". Це, здається, помилка, яка відноситься до Миколи Чуйка ("Геник"), який був машиністом в осередку пропаганди в Надрайоні "Левада". Див.: Літопис УПА, т. 16, с. 18.

22. У Наказі ч.1/46 згадуються також коменданти боївок СБ "Очерет" та "Черник", а в Наказі 2/46 згадуються Районовий референт СБ "Хома", та коменданти боївок СБ "Юрко", "Зуб", комендант Надрайонової боївки СБ "Ясень", Заступник коменданта Надрайонової боївки СБ "Гриша" та Надрайоновий підреферент СБ "Охрим".

23. Стефан Шерчук (Шевчук?)—"Сойка" також згадується як комендант боївки СБ Надрайону "Левада", але немає даних для вірогідного підтвердження цього факту.

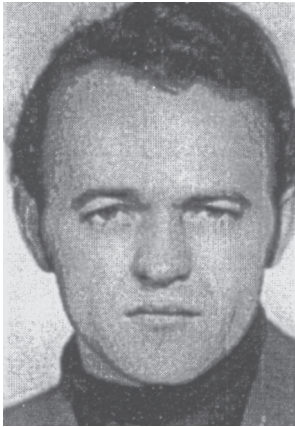
24. Про Миколу Кухарчука ("Буревій"), Степана Грондзала ("Шах"), Михайла Мацієвича ("Парамона") згадує Олександр Білевич ("Борсук"), санітар СБ надрайону "Лиман", але, на жаль, не подає, в яких районах вони працювали. ("Борсук". Свідчення. Наше Слово, No. 27–28 (2344–2345), 7–14 липня 2002 р).

Полк. Василь Левкович–“Вороний”. Нар. у с. Старий Люблинець на Любачівщині в 1920 р. К-р Львівської ВО УПА 2 “Бут” (1944–1946). Живе в Червонограді

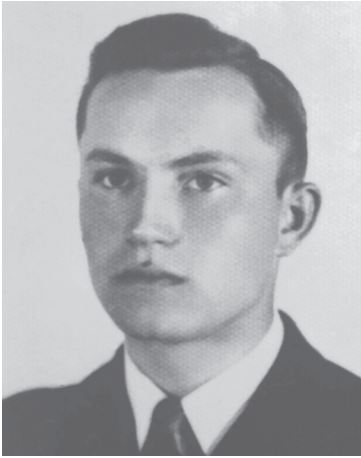
Майор Мар'ян Лукашевич–“Ягода”, “Черник”. Нар. в Тернополі, 1921 р. Загинув 17.09.1945. Організатор і к-р Холмського куреня УПА “Вовки”. К-р 28 ТВ УПА “Данилів”

Ст. Булавний Володимир Сорочак–“Ворон”, “Беркут”. Від липня 1944 р. — сотенний на Лемківщині. У 1945 р. відряджений на Холмщину, а в листопаді 1946 р. призначений командиром куреня та 28 ТВ УПА “Данилів”. У 1947 р. перейшов рейдом до Німеччини

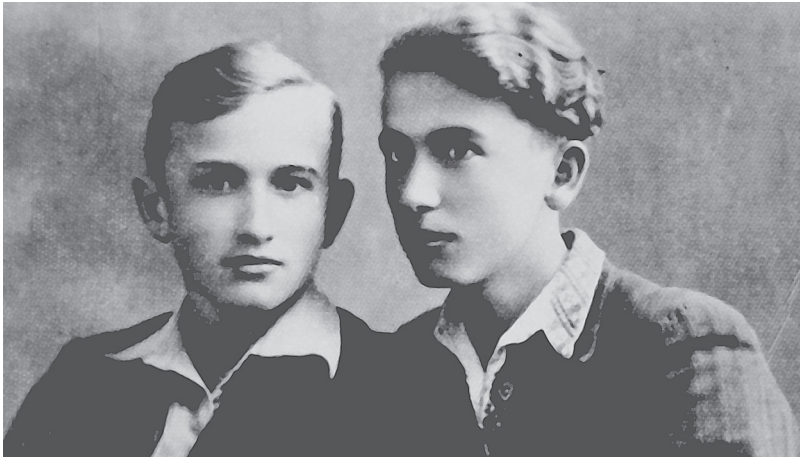
Хор. Петро Лагола–“Громовий”. Нар. в с. Шмитків на Грубешівщині, ?–1993. Сотенний (1944–1946) та шеф штабу 28 ТВ УПА “Данилів” (1946–1947)

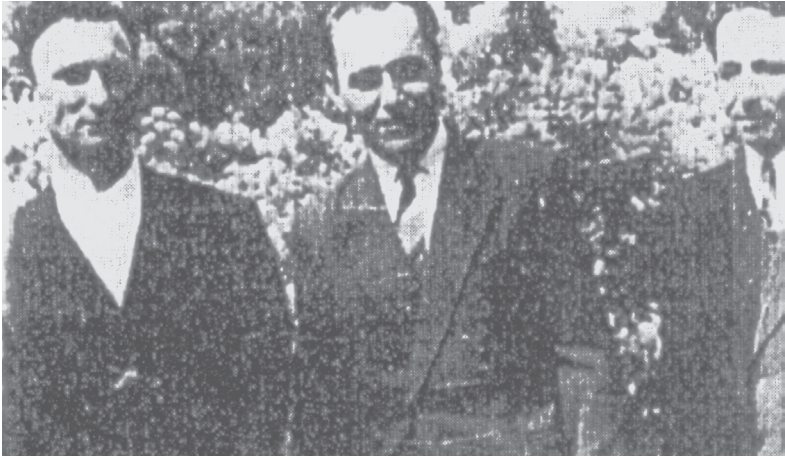
Бул. Іван Сивак—“Босфор”. Нар. 1921 р. в с. Масломичах Грубешівського повіту. Від січня 1945 р. — писар 28 ТВ УПА “Данилів”. Загинув 26 лютого 1945 р.

Юрій Рошко—“Недолугий”, “Шумський”. Нар. 1921(?) р. у Великому Мізуні на Закарпатті. Організатор і к-р сотні “Кочовики”. Загинув 13 серпня 1945 р. на Берестейщині

Брати Володимир Сивак—“Зірка” та Євген Сивак—“Тайда”. Володимир нар. 1923 р. в с. Чернечин Грубешівського повіту. Командир сотні УПА. Арештований і страчений 1 вересня 1948 р. Євген нар. 17 лютого 1927 р. Ройовий сотні “Вовки” I і “Вовки” II, а після смерті “Зірки” став сотенним. Загинув 26 лютого 1946 р.

Ст. булавний Василь Краль-“Чавс” (посередині) з друзями після виходу з польської тюрми. Нар. 26 травня 1913, помер 26 вересня 1976 р. К-р підвідділу “Галайда” 2 (1945-1947)

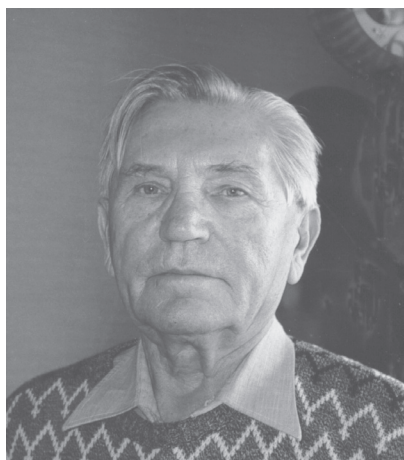
Бул. Євген Нестерук-“Крилатий”. Нар. 29 листопада 1924 р. в с. Степанковичі Грубешівського повіту. Служив стрільцем, ройовим і чотовим у сотні “Вовки”. Опісля — сотенний сотні “Вовки” І. Загинув 21 серпня 1946 р.

Ст. Віст. Михайло Павонський-“Палій”, “Палієнко”. Нар. в с. Черничина Грубешівського повіту. Загинув 26 лютого 1946 р. Бунчужний підвідділу УПА “Вовки” ІІІ.

Микола Стасюк-“Горак”. Нар. 20 травня 1922 р. в с. Городиловичі Сокальського повіту. Чотовий сотні “Багряного”.

Михайло Мігус-“Зірка”, охоронець Провідника III-ї Округи ОУН “Прірви”, нар. в с. Угнів, Рава-Руська.

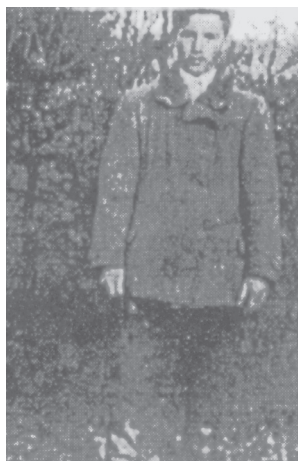
Іван Крупа-“Віктор”, “Роман”. Сотенний куреня “Юрченка”.

Ст. вістун Іван Борис-“Граніт”. Нар. в с. Ласків на Грубешівщині. Писар сотні УПА “Вовки”. Загинув 4 квітня 1945 р. в с. Корчунок

Євген Пліхота-“Шмиренко”. Нар. 22 грудня 1924 р. в с. Хоробрів на Сокальщині. Стрелець сотні “Бриля” куреня “Беркута”. Помер 8 березня 1990 р. в Австралії.

Ст. стр. Володимир Невядомський-“Перемога”. Кулеметник у відділі “Вовки” Ш. Нар. 1926 р. в с. Масломичі Грубешівського повіту. Загинув 7 січня 1946 р.

Іван Новосад-“Стецько”. Нар. 1920 р. в с. Гдешин Грубешівського повіту. Стрелець у відділі к-ра “Ягоди”

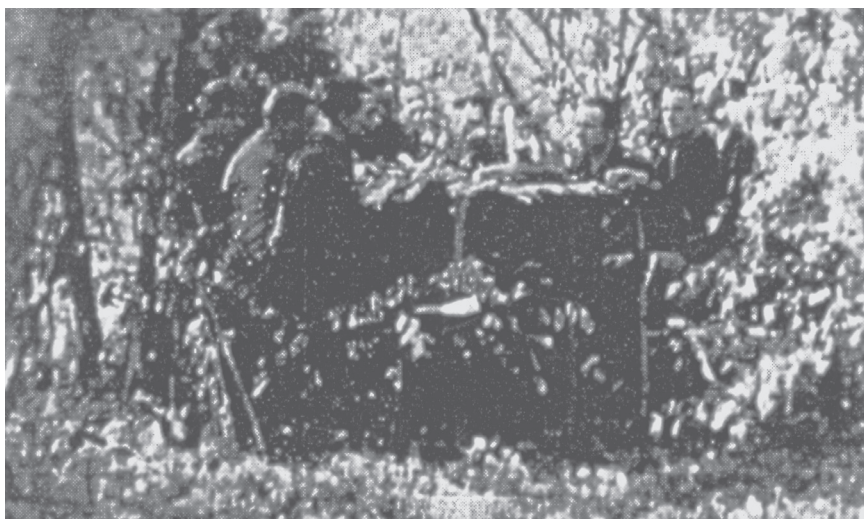
Іван Росіл-“Юрко”. Нар. в с. Жужіль на Сокальщині. Надрайоновий спецкур’єр (1945-1947), зв’язковий і охоронець Провідника III-ї Округи ОУН “Прірви” (1947-1948). Фото 1950 р.

Вояки УПА з Холмщини і Підляшшя. Сидять зліва: Степан Данів–“Марко”, сотня “Бродяги”, курінь “Галайда”, Іван Чуб (Іван Шамрик), керівник видавничого осередку і ТЗ надрайону “Левада”, Михайло Березинський–“Славко”. Другий ряд зліва: віст. Євстахій Кметь–“Сойка” з куреня “Залізняка”, Микола Чуйко–“Геник”, “Ярослав”, машиніст ТЗ надрайону “Левада”, Василь Климук–“Олег” з с. Замолодиче, повіт Володава. Регенсбург, Німеччина. 12 листопада 1948 р.

Після рейду в Німеччину: місто Ашафенбург в Баварії. 1948 рік. Зліва направо: Володимир Сорочак –“Ворон”, “Беркут” — командир відтинку “Данилів”, родом з Перемищини; Михайло Мігус–“Зірка” — з охорони командира відтинку, родом з с. Угнів, Рава–Руська.

Великдень 1948 р. на Підляшші

Відділ УПА "Вороного", зорганізований влітку 1944 р. на Грубешівщині. Другий зліва — Юліян Огородник. П'ятий зліва — Василь Ткачук—"Ворон".

Стр. Степан Телемон–“Жорж”. Нар. 10 березня 1925 р. в с. Богородиця Грубешівського повіту. Служив у сотні УПА “Вовки”. Загинув 21 грудня 1944 р.

Стр. Андрій Рибіцький–“Зенко”. Нар. 1925 р. в с. Мости Великі Жовківського повіту. Служив у сотні УПА “Ягоди” від 21 лютого 1944 р. Загинув 27 лютого 1944 р.

Вояки з Холмщини і Підляшшя. Перший ряд зліва: Іван Росіл–“Юрко”, Степан Данів–“Марко”, Михайло Березинський–“Славко”, 5-й — Василь Климук–“Олег”, 7-й Михайло Титус–“Богдан”. Перший зліва у другому ряді, Роман Байляк–“Богун”. Регенсбург, Німеччина, 1948 р.

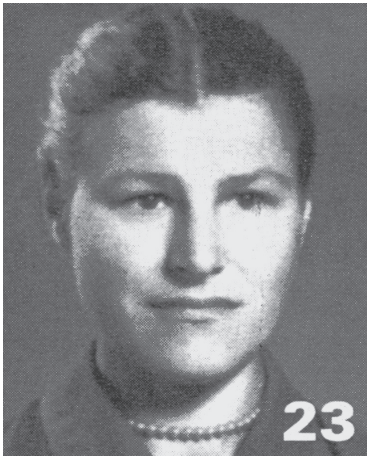
Рій сотні УПА "Дуба". Квітна неділя 1944 р., с. Діброва Грубешівського повіту.

Вояки УПА з Холмщини: 1-й зліва Володимир Тюн—"Блудний", 2-й зліва Іван Росіл—"Юрко", 3-й — Роман Байляк—"Богун", 4-й — Микола Стасюк—"Горак", 5-й Євген Пліхота—"Шмиренко", 6-й і 7-й невідомі. Ульм, Німеччина, 1950 р.

Сидить зліва: Михайло Титус–“Богдан”. Стоять справа: Іван Росіл–“Юрко”, Роман Байляк–“Богун”, Теодор Галайко–“Чорноморець”. У шпиталі в Регенсбурзі, Німеччина. Вересень 1948 р.

Анна Милик–Мартинюк–“Ганя”. Зв’язкова УПА і працівниця УЧХ

Анна Кузьма–“Мирослава”. Зв’язкова УПА, зраджена “Юрченком”. Пережила 10 років радянських концлагерів

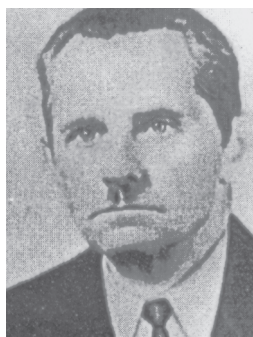
Петро Васильович Балко—“Святослав”.
Надрайоновий ОУН у надрайоні “Лиман” на Холмщині і Підляшші. Нар. у Великих Мостах на Сокальщині. Загинув 4 квітня 1945 р. в с. Корчунок, зраджений агентом УБ і НКВД “Зеноном”.

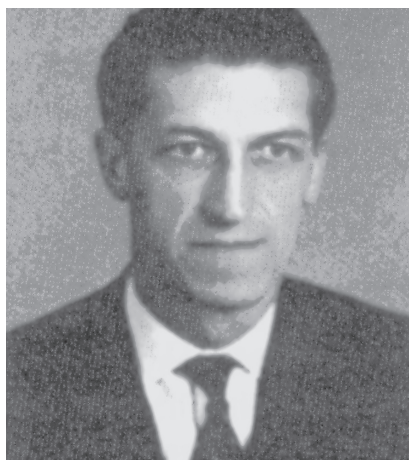
Сот. Євген Штендера—“Зоряний”, “Прірва”. Нар. 1924 р. в с. Волиця Барилова Радехівського повіту. Від 1945 р. очолював підпільну адміністрацію на Холмщині і Підляшші як провідник III округи ОУН, а протягом січня—липня 1946 р., після загибелі “Ягоди”, водночас був командиром куреня та 28 ТВ УПА “Данилів”.

Теодор Вербівський—“Чмелик”.
Надрайоновий пропагандист.

Іван Невядомський—“Юрко”. К-р бойвки СБ. Нар. 17 квітня 1922 р. в с. Масломичі Грубешівського повіту. Арештований 23 грудня 1950 р. і переданий до СРСР, де відбув 5 років концтабору. Після повернення до Польщі в 1955 р. повно суджений у 1957 р. на довічне ув'язнення. Звільнений 1959 р. Помер 24 січня 1989 р.

Всеволод Пшепорський—“Ікар”. Керівник центру у Варшаві для зв’язків з посольствами західних країн. Арештований у 1946 р. після зради “Зенона” і переданий СРСР, де відбув довголітнє заслання.

Костянтин Васильович Балко. Нар. 1914 р. в Великих Мостах на Сокальщині.

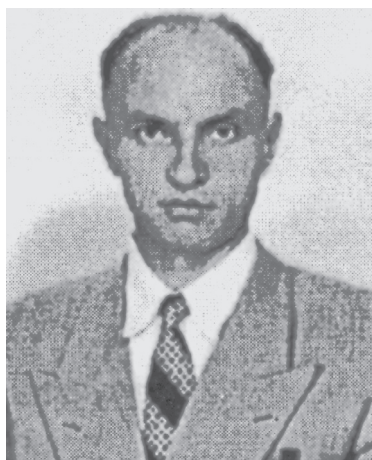
Марійка Довган—“Орися”. Працівниця осередку пропаганди III округу ОУН, а також УЧХ.

Марійка Данилюк—“Світляна”.

Савінський ліс, листопад 1947 р., при побудові землянки. Зліва: Іван Рачинський-“Явір”, з піднятою рукою — Володимир Тесля-“Хмара”, сидять Євген Ковпак-“Стріла”, Володимир Левосюк-“Роман”, “Беркут”. На землянці сидять: Ярослав Гура-“Славко” і “Певний” — редактор підпільного журналу “Інформативні Вісті” та керівник ТЗ 28 ТВ УПА “Данилів”.

Олександр Дейнека-“Сковорода”, 1914–1989. Працівник видавничого осередку і технічного звена в надрайоні “Левада”.

Євген Дейнека

Ярослав Гура–“Славко” (зліва) і Євген Ковпак–“Стріла” в Тихобізькому лісі. 1948 р.

Марія Данилюк–“Світляна”,
Анна Мартинюк–“Ганя”,
Марійка Довган–“Орися”.

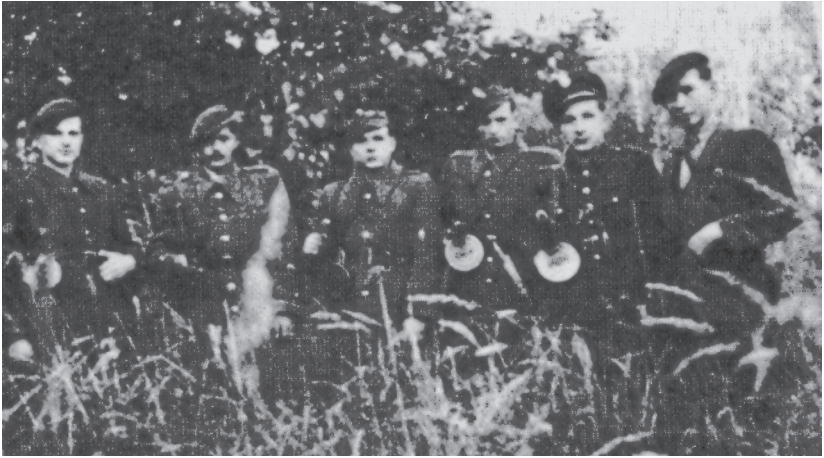
Степан Бриль, Григорій Ґах та
Володимир Мельничук–“Ясень”.

Ірина Дейнека-Мельничук-Біда-“Пчілка”. Дружина Володимира Мельничука-“Ясеня” з сином Степаном у концтаборі Явожно.

*Богдан Малюца з Осердова і шість політв'язнів.
Стоїть другий зліва Ярослав Грицай — “Чорнота”*

Тихобізький ліс, осінь 1947. Стоять зліва: Ярослав Гура–“Славко”, Іван Невядомський–“Юрко”, Степан Новосад–“Жук”, Микола Павонський–“Палій”, “Палієнко”, Євген Ковпак–“Стріла”, “Вістун”.

Стоять зліва: Ліда Неділя, Володимир Мельничук–“Ясень”. Нар. 1922 р. в с. Гільче Сокальського повіту. Загинув 2 січня 1948 р. біля Мронгова, воевідство Ольштин, Польща, після повернення з Німеччини, як кур'єр Проводу ОУН. К-р боївки СБ в надрайоні “Лиман”. Ірина Дейнека–Мельничук, дружина.

Анна–“Ганя” і Сергій–“Граб” Мартинюки з сином Олесем

Стоять справа: Сергій Мартинюк, Галя Загорода, Анна Милик-Мартинюк, Степан Загорода-“Верниволя”.

Євген Ліборський-“Роман”, “Соловій”. Нар. 6 січня 1923 р. в с. Черничин на Грубешівщині. К-р СБ 3-го району. Зраджений “Зеноном”, зник безвісти в жовтні 1949 р. в Олесниці Вроцлавського воєводства, Польща. Фото 3 березня 1943 р.

Володимир Тесля-“Хмара” (2-й зліва у 1-му ряді) та “Юрко” з хлопцями з с. Масломичі.

Леся Новосад–“Чорна”. Машиністка при надрайоновому проводі. Сестра “Стецька”

Відправа в Тихобізькому лісі, осінь 1947 р. Зліва: Євген Ковпак–“Стріла”, Іван Рачинський–“Явір”, “Вістун”, Петро Варениця–“Байда”, Микола Павонський–“Палій”, “Палієнко”, Степан Новосад–“Жук”, Іван Білянчук–“Зенко”, Іван Невядомський–“Юрко”, Ярослав Гура–“Славко”, сперся на лівий лікоть — Володимир Левосяк–“Роман”, сперся на правий лікоть — Володимир Тесля–“Хмара”. “Хмара” нар. 1922 р. в с. Вороновичі Грубешівського повіту застрілений “Бурлакою” за наказом “Зенона” 4 квітня 1951 р. Іван Рачинський застрілений 20 лютого 1951 р. на наказ “Зенона”. Степан Новосад арештований у квітні 1954 р. Іван Білянчук арештований у квітні 1954 р.

Володимир Макарук-“Кавка” з відділу “Дуди”. Фото 1953 р.

Михайло Мокрівський-“Зенко” з відділу “Давида”. Народився в с. Жужіль на Сокальщині. Фото 1952 р.

Тихобізький ліс, осінь 1947 р. Зліва: “Беркут”, стрілець боївки СБ “Феденка”. Ярослав Гура-“Славко”, Володимир Левосюк-“Роман”, “Певний”, Євген Ковпак-“Стріла”.

Анна Маргинюк-“Ганя”.

Галя Марчук-“Оля”.

Тихобізький ліс, літо 1948 р. Сидять у першому ряду зліва: Іван Білянчук-“Зенко” з бойвки “Юрка”, Іван Невядомський-“Юрко”, районний Володимир Тесля-“Хмара”. У другому ряду зліва: Євген Ковпак-“Стріла”, Іван Рачинський-“Явір”, Володимир Левосюк-“Роман”, “Вістун”. У третьому ряду зліва: Микола Павонський-“Палій”, “Палієнко”, Петро Варениця-“Байда”, Ярослав Гура-“Славко”, Степан Новосад-“Жук”.

Список скорочень та аббревіатур

АК – „Армія Крайова”

бул. – булавний

бунч. – бунчужний

вд. – відділ

вих. – виховник

ВіН – „Вольносьць і Незавіслосьць” — підпільна організація

віст. – вістун

ВО – Воєнна Округа УПА

ВОП – “Войско Охрони Пограніча” (Військо охорони кордонів)

ВОП – Відділ окремого призначення

ВП – “Войско Польське” (Військо Польське)

вул. – вулиця

г. – гора

газ. – газета

ГВШ – Головний Військовий Штаб (УПА)

ген. – генерал

ГК УПА – Головне Командування УПА, Головний Командир УПА

госп. – господарник

др. – друг

див. – дивись

ДП – дивізія піхоти

ДП – „дісплейсд персонс” — переміщені особи

д-р – доктор

журн. – журнал

заст. – заступник

ЗВМ – „Звйонзек валькі млодих” — молодіжна комуністична організація

зв’яз. – зв’язковий

ЗП УГВР – Закордонне Представництво УГВР

ЗУЗ – Західні Українські Землі

ЗУНР – Західно-Українська Народна Республіка

ІРО — Інтернешонал Рефюджі Організейшн (Міжнародна організація для втікачів)

КБВ – “Корпус Безпеченьства Вевнентшного” (Корпус внутрішньої безпеки)

КБП – “Корпус Безпеченьства Публічного” (Корпус державної безпеки)

КВШ – крайовий військовий штаб
КЗ – краєві зв'язки
КОП – “Корпус охрони пограніча” (Корпус охорони кордону)
кол. – колонія
КП – Краєвий Провід УПА
КПЗУ – Комуністична партія західної України
край. – крайовий
к-р – командир
кул. – кулеметник
кур. – курінний
кущ. – кущовий

ланк. – ланковий
лейт. – лейтенант

м. – місто
май. – майор
МВД – “Міністерство внутрішніх дел” (Міністерство внутрішніх справ)
МГБ – “Міністерство государственной безопасности” (Міністерство державної безпеки)
МГ-42 – рід кулемета, німецький скоростріл
МО – “Міліція Обивательска” (Міліція ПРЛ)
моб. – мобілізаційний
МП – рід зброї, німецький автомат

надр. – надрайон, надрайоновий Провід, надрайоновий провідник
нар. – народжений
НКВД – “Народний комісаріат внутрішніх дел” (Народний комісаріат внутрішніх справ)
НСЗ – “Народове Сіли Збройне” — підпільна організація

о. – отець
обл. – область, обласний
ОВКУГ – Організація Вищих Кляс Українських Гімназій
окр. – окружний
ООН – Організація Об'єднаних Націй
оргмоб – організаційно-мобілізаційний (теж військовий) референт при підпільній адміністрації
ОРМО – “Охотніча Резерва Міліції Обивательскей”, поліційні відділи з місцевого населення для допомоги залогам МО
ОУН – Організація Українських Націоналістів

пвд. – підвідділ
пвх. – політвиховник

ПЖ – Польова Жандармерія
ПКВН – „Польські Комітет Визволення Наровеґо” — тимчасовий комуністич-
ний уряд Польщі
ПНР – Польська народна республіка
пов. – повіт
полк. – полковник
ППД – рід автоматичної зброї ЧА (“Пістолет-пулемьот Дегтярьова”)
шполк. – підполковник
ППР – “Польська Партія Роботніча”
ППС – рід автоматичної зброї ЧА (“Пістолет-пулемьот Судаєва”)
ППШ – рід автоматичної зброї ЧА (“Пістолет-пулемьот Шпагіна”)
прис. – присілок
пров. – провідник
проп. – референт пропаганди
ПСЛ – „Польське Стронніцтво Народове” — політична партія
ПТР – рід зброї ЧА (“Противотанковое ружье”)

р. – ріка, рік
рай. – районний
реф. – референт
РКМ – рід зброї, ручний кулемет ВП (“Ренчни карабін машинови”)
р-н – район
рой. – ройовий
розв. – розвідник
РЧ – рейдуючі частини УПА

с. – село
сан. – санітар
СБ – Служба Безпеки (ОУН)
СКВ – самооборонні кущові відділи
сл. п. – славної пам’яті
СО – суспільна опіка
сот., сотен. – сотенний
СОК – “Служба Охрони Колейовей” (Служба охорони залізниці)
СРСР – “Союз Радянських Соціалістичних Республік”
СССР – “Союз Советських Соціалістичних Республік”
ст. – сторінка
ст. бул. – старший булавний
ст. віст. – старший вістун
ст. лейт. – старший лейтенант
стр. – стрілець
СУЗ – Східні Українські Землі (на схід від ріки Збруч)

ТВ – тактичний відтинок

ТЗ – технічне зveno
ТО – технічний осередок
т. зв. – так званий

УБ, УБП – “Ужонд Безпеченьства Публічного” (Уряд Державної Безпеки), політична поліція ПНР

УВО – Українська Військова Організація

УГВР – Українська Головна Визвольна Рада

УНР – Українська Народна Республіка

УНС – Українська Народна Самооборона

УПА – Українська Повстанська Армія

УПА-Захід – УПА на західних українських землях

УПА-Південь – УПА на південних українських землях

УПА-Північ – УПА на Волині

УССД – Українська Самостійна Соборна Держава

УССР – “Українська Советська Соціалістична Республіка”

УЧХ – Український Червоний Хрест

фарм. – фармацевт

хор. – хорунжий

ЧА – Червона армія

чот. – чотовий

Показчик

А

- Авілов 619
Агеєв Андрій 604, 576
Австралія 961
Австрія 885
Адамполь, с. 135, 578
Адлергорст, м. 814
Адолін, с. 38
Адоліно, кол. 276
Азербайджан 786
Азія 767, 778, 797
азербайджанці 90, 98, 814
„Азія”, обласний провідник 798
„Азія”, АКовець, окружний інспектор 792, 797
Александрівськ, м. 968
Алексюк Ольга („Орися”), зв’язкова 951, 954
Альвінойов, др. 655
Альойзів, с. див. Альойзув
Альойзув, с. 137, 262
„Альоша”, заступник к-ра Карпа 60, 64, 69, 70
Америка 686, 786, 789, 795, 796, 800, 804, 841, 808
американська розвідка (СіАйСі) 888, 889
Американці 420, 527, 888
англійці 420
Англія 248, 496, 553, 564, 786, 789, 794, 795, 796, 800, 804, 841, 808, 809, 918
Анжеюк 600
Андріївка, с. 362, 436
Андрієнка, вд. 392
„Андрій” 17, 492, 547, 561, 570
„Андрій”, к-р 499
„Андрій”, стр. 105
„Андрійко”, стр. 115, 324, 346
Андріюк Адам 593
Андріюк Гнат 594
Андріюк Іван 593
Андрусівська угода 789
Андрусевич Дмитро 681
„Андруша” 849, 853
„Андруша”, віст. 311
„Андруша”, стр. 63, 144, 177, 212, 351, 354, 395
„Андрушка”, стр. 121
Антонюк Анастасія, реф. УЧХ 951
Антонюк Олексій 17, 666
Антонюк Теодор 486
Аполін, кол. 176
„Аркадій”, ст. стр. 308, 335
„Аркадій”, стр. 352, 355
„Аркас” 11
„Аркуша” 308, 398, 850
„Аркуша”, віст. 361
„Аркуша”, ком. 711
„Аркуша”, стр. 169, 351, 354
Армія Крайова (АК) 7, 17, 19, 75, 106, 117, 118, 120, 125, 127–131, 133, 134, 136, 137, 155, 162, 164, 602, 245, 246–255–258, 260, 263, 267, 285, 286, 292, 412, 416, 423, 452, 459, 468–470–474, 588, 527, 559–564, 604–576, 582–589, 591, 593–596, 600–602, 604, 604, 610–612, 614, 615, 617, 619, 622–628–780, 781–785, 788–792, 779, 841, 878
Артецький Пантелеймон 603
Артим 896
Архів ЗП УГВР 14
„Аскольд” див. Підгайний Богдан
Асоціація Українців Америки 893
„Атос” 9, 21
Африка 804

Б

- Бабин, с. 311
Бабчинці, с. 307

- Баварія 876, 885, 887, 889, 904, 923
 Баглай Степан 600, 602
 Багник М 495
 „Багрянний” 10, 22, 467, 662, 905
 “Багрянний”, к-р 285, 293, 454, 462, 466, 505
 “Багрянний”, ст. віст. 339
 Багряного чота 117
 Багряного сотня 960
 Бадівський Іван 530
 Бадівський Левко („Сірий”), госп. 950
 Бадівський Михайло 530
 Бадівський Осип 530
 Бажила 505
 Базилевич Олександр (“Еней”), ст. віст. пвх. 339
 „Байда”, див. Варениця Петро
 “Байда”, віст. 353, 356, 395
 “Байда”, к-р 342, 314, 326, 362, 431, 889, 912
 “Байда”, стр. 354
 “Байда”, хор. 371
 Байляк Роман, (“Богун”) 964, 966
 “Байрак”, стр. 389
 Бак Павло 505
 Бакун, поручник УБП 131
 “Балай”, ст.бул. 37, 370, 395
 Балигор 413
 Балицікі Зигмунт, повітовий референт УБП 661
 Балко 20, 21
 Балко Констянтин Васильович 968
 Балко Павло („Святослав”) 8, 896, 968
 Балко Петро (“Святослав”) 8, 9, 896, 943, 948, 967, 968
 Банах Василь („Береза”), реф. проп. 950
 Бандера Степан („Бийлихо”) 119, 412, 889, 902, 904, 906, 910, 915, 916, 917, 918, 945
 бандерівці 99, 107, 131, 520, 498, 520, 527, 528, 529, 540, 542, 860, 866, 874
 „Бандуренко”, к-р 492
 Бандурка, командант МО 520
 Баніт Йосиф 816
 Банська Бистриця, м. 883
 „Барон”, ст.бул. 371
 Бартошиці, пов. 874
 Барук, ком. МО 496
 Барщ, шеф штабу ВП, кпт. 619
 Баса Іван 489
 Баса Василь 522
 Баса Семко 522
 Басай, терорист 36, 104
 „Бастіон”, ТВ 7, 11, 390–395, 397, 411, 413, 414
 Баталія Володимир („Левко”, „Хмурий”, „Захарчук”) 145, 196, 196, 213, 356, 675, 736, 800, 804, 805, 807, 792, 857, 897, 899, 948
 „Батурин” 412–414
 „Батько” 9
 „Батько” референт господарчий 896, 943, 944, 949
 „Баудінст” 308, 309, 332, 333, 335, 916
 Бачинський Симон („Купченко”) 950
 Башук Аленька 680
 Баюс Марійка 903
 Безеїв, с. 389, 494, 496, 503, 507, 567, 759, 770, 894
 Белз, м. 11, 18, 55, 111, 137, 147, 157, 164, 170, 171, 172, 178, 189, 190, 193, 194, 197, 203, 204, 205, 206, 209, 210, 211, 218, 219, 308, 309, 311, 312, 331, 342, 392, 433, 445, 447, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 496, 497, 498, 531, 500, 501, 503, 504, 505, 506, 507, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 525, 526, 527, 529, 532, 534, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 543, 544,

- 545, 546, 559, 592, 564, 565,
567, 569, 661, 663, 664, 673,
674, 676, 677, 682, 684, 769,
771, 773, 790, 858, 859, 860
- Белзець, м. 446, 769, 772, 899
- Белзчина 567, 857, 901, 876, 896
- Белзька волость 559, 567, 568
- Белзький пов. 7, 19, 21
- Бельгія 415
- Бендуга, с. див. Бендюга
- Бендюга, с. 157, 164, 172, 673
- Бендюги, с. див. Бендюга
- Бенеш, президент Чехословаччини
795
- Береги Горішні, с. 346
- „Береза” див. Борушак Іван
- „Береза”, стрілець дезертир 641
- „Береза”, стр. 209, 213
- Березини, колонія 66, 74, 77, 78, 79
- Березинський 522, 522
- Березинський, інструктор вд. 179
- Березинський, жандарм 176, 177
- Березинський Михайло, („Славко”)
962, 964
- Березинський, жандарм 176
- Березинський, інструктор вд. 179
- Березинський, ст. віст. 390
- Березинський, стр. 357, 448, 904
- Березівка, с. 617
- Березка, с. 78
- Березно, с. 247
- Берест, с. 94, 148, 321, 347, 590,
593, 610, 617, 624, 625, 629,
646, 649
- Бересть, с. див. Берест
- Берестя, с. див. Берест
- „Беркут” 11, 14, 27, 28, 186, 192,
196, 318, 386, 402, 969, 972, 975
- „Беркут”, боевик надр. Б.С.Б. 687
- „Беркут”, командир 11, 14, 41, 44,
45, 47, 289, 315, 316, 318, 359,
342, 343, 375, 398, 399, 400,
401, 407, 408, 874, 900, 905,
906, 920, 921, 952
- „Беркут”, кул. 180
- „Беркут” див. Сорочак Володимир
- „Беркут”, ст. бул. 185, 199, 200, 208,
215
- „Беркут”, стр. 179, 295
- „Беркута”, курінь 961
- Берлін, м. 604, 841
- Бескид, надрайон 389, 393, 396
- бефони 276
- Бельск, м. 901
- Бельськ, с. 527
- Берут Болеслав, пол. комуністичний
діяч, президент ПНР 252, 258,
786, 800, 804
- Бидгощ, м. 643
- „Бийлихо” див. Бандера Степан
- „Біловус” 322
- Біло-Підляський повіт 604, 641, 779
- „Бігун”, стр. 359
- Біднюк Андрей 531
- Біла, с. 617
- Біла Підляска, м. 133, 339, 340, 575,
591, 593, 594, 600, 602, 603,
605, 609, 614, 617, 621, 623,
625, 627, 641, 646, 648, 649,
650, 777
- Біла Підляський повіт 12, 25, 641,
777, 778
- Біла Церква, м. 311
- Білас Іван 594
- Білас Петро („Фесь”), госп. 951
- Білаш Дмитро 522
- Білгорай, м. 793, 797
- Білгорайські ліси 444, 899, 900
- Білгорайщина 877
- Білграй, м. див. Білограй
- Білевич Олександр („Борсук”), сані-
тар 7, 893, 894
- Білецький, поляк 604
- „Білий” 27, 304, 954
- „Білий”, бунч. 14, 261, 286, 287,
288, 294
- „Білий”, пвх. 115
- „Білий”, стр. дезертир 641

- Білий Ярослав („Мілько”) 13
 Білик Василь 680
 Білик Володимир 503, 507
 Білка, с. 592
 Біловоди, с. 185
 Біловусов з виселенчої комісії 567
 Білограй, с. 342
 Білорусія 618, 793
 білоруси 247, 619, 789, 808
 Білосток, м. 329, 359, 362, 333, 363, 335, 339, 343, 344, 604, 649
 Білостоцьке воєводство 870, 911
 Білоус 870, 837, 842, 853
 „Білоус”, стр. 70
 Білоцеркович Петро 507
 Більський повіт 259, 416, 610, 617, 618, 621, 623
 Більчук Адам 594
 Більшовики 42, 59, 61, 62, 64, 66, 68, 69, 72, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 83, 86, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 106, 107, 109, 116, 119, 127, 130, 135, 138, 146, 150, 152, 154, 161, 162, 164, 168, 169, 170, 174, 175, 176, 177, 211, 212, 245, 246, 247, 248, 249, 251, 252, 253, 257, 258, 293, 295, 328, 331, 362, 333, 363, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 343, 344, 390, 361, 392, 414, 419, 422, 429, 430, 431, 432, 471, 472, 473, 475, 476, , 479, 490, 501, 508, 522, 524, 527, 530, 542, 552, 554, 557, 560, 561, 564, 598, 568, 569, 570, 575, 585, 609, 612, 613, 616, 619, 620, 625, 626, 655, 770, 780, 781, 782, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 793, 794, 795, 797, 800, 802, 803, 806, 807, 808, 809, 840, 842, 858, 861, 888
 Білянчук Іван, („Зенко”) 974, 976
 „Бір” 593, 618, 658, 709, 759, 760, 761, 762, 763
 „Бір”, ст.бул. 370
 Бірча, м. 389, 390, 392
 Бірчанщина 390, 394, 417
 „Біс” 363
 „Біс”, пор. 370, 395
 „Біс”, хор. 395
 Бидгощ, м. 643
 „Бийлихо” див. Бандера Степан
 Білевич Олександр („Борсук”) 893
 Білянчук Іван („Зенко”) 974, 976
 Бляхарка, колонія 61, 64, 65, 67, 68, 71, 73, 74, 77, 78, 80, 86, 91, 94
 „Богуслав” 893
 Бобеля Іван 860
 Бобер Дмитро („Чорний”), рой. 342
 Бобкевич Лукаш 598
 Бобко Олександр („Хома”) 951, 954
 Бобрінський, граф 790
 „Богдан” 329, 874, 875, 877, 882, 901, 903, 911, 912, 913, 914, 923, 964, 966
 „Богдан”, ад. 398
 „Богдан”, віст. 314, 353
 „Богдан”, к-р 452
 „Богдан” див. Онишкевич Мирослав
 „Богдан” див. Титус Михаїл
 „Богдан” ройовий 874
 „Богдан”, ст. віст. 360, 362
 „Богдан”, стр. 352, 355, 359
 „Богдана” рій 870
 „Богданко”, слідчий-практикант 641
 Богородицький ліс 466
 Богородиця, с. 79, 82, 92, 93, 148, 307, 308, 309, 311, 321, 333, 438, 474, 475, 819, 964
 „Богун” 72, 202, 203, 326, 330, 779, 782, 783, 857, 874, 875, 877, 880, 882, 884, 885, 887, 888, 904, 905, 964, 966
 „Богун” див. Байляк Роман
 „Богун” див. Хмара Степан, стр.
 „Богун”, стр. 358, 359
 „Богун”, ст.стр. 202

- Богуслав 893
 Богутичі, с. 137
 Боднарчук Михайло („Стефко”) кер.
 ТЗ 952
 „Боевик”, ст. стр. 358, 389, 362
 Боженка, присілок с Забір'я 42
 Божик Степан 591
 „Бойда”, рой. 320
 Бойківщина 834
 „Бойко”, стр. 389
 Бойславичі, с. 439
 Бокінка Королівська, с. 251, 300,
 610, 628
 Бокінка Панська, с. див. Бокінка Ко-
 ролівська
 Бокінка, с. 266, 585, 594
 Бокінці, с. 599
 Бокова Велика, с. 136
 Болгарія 589, 795
 Болотня, канал 41
 Бондарук 604
 Бондарук Марія 955
 Бондарук Ольга 955
 Боратин, с. 162, 187, 194, 345, 485,
 486, 493, 506, 533, 534, 673,
 674, 680, 763, 857
 Бордун, с. 670
 Борецький Євген 161
 „Борис” 206, 407, 870, 874, 952
 „Борис” див. Семенко Петро
 „Борис”, районний пропагандист
 874
 „Борис”, ст. стр. 206, 408
 „Борис”, стр. 195, 389, 407
 Бориси, с. 245
 Борислав, м. 420
 Борова, с. 736
 Борова Гора, с. 313
 „Боровик”, стр. 324, 326
 Бородач, фірман 95
 „Бородач”, чотовий 38, 46
 „Бородача”, чота 38
 Борокожичі, с. 362
 Борсук Мирослав („Сокіл”) 918
 Борсук, с. 38, 84, 90, 106, 436, 893,
 894, 901
 „Борсук”, слідчий 897
 „Борсук”, ст.стр. 362
 Борсук Іван 573
 Борсуки, с. 478, 825, 826
 Бору Павло 511
 Боруцький Василь („Лев”), бул. чот.
 10, 22, 310, 338
 Борушок Яків 543, 544
 Борушак Іван („Береза”) 918
 Босороб 511
 „Босфор” 14, 121, 145, 149
 „Босфор”, бул. 332
 „Босфор”, віст. 144, 149, 159, 166,
 312, 314, 332, 353, 354, 356,
 365, 391, 431, 432
 „Босфор”, див. Сивак Іван, вістун
 „Боян”, чот. 87, 88, 97, 98, 322, 326
 Боянецькі поля 345
 Бояничі, с. 526, 567, 769
 Боярі, с. 254
 Бояри, с. 582
 „Боярин”, стр. 346
 Боярчук 593, 630
 Братковський Володимир 497
 Брилий Іван 533
 Бриль Анна 545
 Бриль Микола 311
 Бриль Мирон („Скала”), віст. 337
 Бриль Степан 970
 Бриль Ярослав 535
 Бриль Гриць 493
 „Бриля”, сотня 961
 Бриль Ярослав 535
 Брідщина 418
 Брно, м. 901
 „Бродич”, к-р 392
 Бродюк Михайло 530
 „Бродяга” 7, 19
 „Бродяга”, стр. 339, 389, 486
 „Бродяги” відділ 7, 19
 „Бродяги” сотня 962
 Бронек Гура („Євген”) 915

- Брунари Вижні, с. 923
 Брус, с. 581
 Брусно, с. 245, 297
 Брюховичі, с. 907, 912
 Бубела Іван 533
 Бубель-Луковиська, с. 577, 619
 Бубель Старий, с. 577
 Бубнелъ с. 616
 Буг, ВО 7, 10, 11, 13, 14, 19, 22, 23,
 25, 27, 39, 51, 220, 297, 357,
 358, 359, 360, 361, 362, 375,
 378, 394, 957
 Буг, р. 7, 35, 47, 48, 55, 68, 71, 76,
 82, 91, 106, 108, 111, 115, 118,
 129, 132, 135, 137, 140, 142,
 144, 151, 158, 163, 181, 185,
 191, 195, 199, 205, 211, 219,
 223, 246, 247, 255, 257, 259,
 283, 284, 287, 291, 295, 297,
 298, 302, 303, 304, 391, 429,
 439, 491, 492, 495, 498, 499,
 502, 504, 505, 507, 510, 514,
 517, 520, 525, 528, 530, 531,
 532, 535, 536, 557, 558, 574,
 577, 581, 582, 585, 586, 589,
 591, 597, 609, 610, 615, 617,
 618, 619, 620, 621, 622, 623,
 625, 626, 627, 630, 666, 768,
 771, 783, 806, 813, 824, 831,
 837, 869, 874, 883, 896, 897, 900
 Будинин, с. 101, 360, 419, 486, 489,
 498, 499, 507, 544, 558, 562,
 563, 568, 768
 Будько Іван 17, 573, 665
 Будьковський Юрій 488
 „Бузко” 578
 „Буй-Тур”, стр. 355
 „Буйтур”, к-р 295
 Букачівці, с. 346
 „Булава”, стр. 346
 „Бульба” 8, 20
 Бурачок Богдан 488
 Бурачук Іван 529, 540
 Бурдун Богдан 528
 „Буревій” 340, 901
 „Буревій” див. Кухарчук Микола
 „Буревій”, стр. 340
 „Бури”, ком. АК 618
 „Бурій” 760, 762, 763
 „Бурлака” 976
 „Бурлака”, стр. 352, 353, 355, 358
 „Бурлака”, ст. стр. 308, 352, 355,
 389
 „Бурлака”, хор. 371
 Буровиці, с. 342
 „Бурого” вд. 391
 Бурсуки, с. 611
 „Бур’ян”, стр. 134
 Бусько Василь („Легода”) пров. рай.
 952
 Бутини, с. 346
 Бучак Юзеф, сексот 531, 546
 Бучацкі Людвик, капітан ВП 445,
 899
 Бучач, м. 907
 Бучачі, с. 912
 Бучма 301
 Буш, с. 249
 Бяла, м. 878

 В
 Вавдак Владислав, май. 778
 Вавринчук Антон 505
 Вавринчук Омелян 505
 Вавринюк Василь 486
 Вавринь Степан 611
 Ваг. р. 881, 883
 „Вадим” 8, 9, 16, 17, 20, 21, 343,
 669, 670, 735
 „Вадим”, командир УПА 896, 897
 „Вадим” районувий 897
 Вадимко 953
 Вадільська Катерина 490
 Вадсенвів, с. 251
 Вальбжих, м. 911
 Вандзін, с. 43
 Ванів, с. 147, 157, 164, 680, 861
 „Ванька”, стр. 359

- „Ваня”, вiст. 357
 „Ваня”, ст. стр. 362
 „Ваня”, стр. 61, 65, 92, 352, 355
 Вар’їжська волость 802
 Варах Петро 497
 Варашин, м. 331
 Варениця Петро, („Байда”) 974, 976
 Варешенишин, с. 532
 Варешин, с. 17, 84, 118, 120, 125,
 137, 143, 150, 154, 175, 177,
 185, 186, 436, 452, 471, 523,
 524, 527, 529, 532, 769, 785,
 825, 851
 Варишин, с. див. Варешин
 Варошин, с. див. Варешин
 Варшава, м. 133, 454, 464, 520,
 527, 610, 624, 643, 646, 649,
 650, 779, 783, 786, 788, 798,
 800, 897, 898, 899, 901, 916,
 921, 923, 924, 928, 968
 „Варшава”, стр. 514, 522
 „Варшава”, стрібок 530
 Варшавське воєводство 870
 Варяж, м. 112, 113, 147, 171, 191,
 198, 205, 211, 219, 431, 433,
 435, 436, 447, 458, 470, 498,
 500, 519, 534, 547, 560, 565,
 569, 771, 773, 790, 898
 Варяж, с. 111, 112, 137, 139, 147,
 155, 157, 164, 170, 172, 175,
 177, 187, 188, 190, 191, 193,
 194, 197, 198, 204, 206, 209,
 210, 211, 218, 219, 312, 313,
 325, 337, 338, 344, 360, 362,
 390, 432, 433, 434, 435, 436,
 445, 447, 469, 470, 485, 486,
 487, 488, 489, 490, 491, 492,
 493, 494, 495, 496, 497, 498,
 499, 500, 501, 502, 503, 504,
 505, 506, 508, 509, 510, 513,
 515, 516, 517, 518, 519, 521,
 522, 523, 524, 525, 526, 527,
 528, 529, 530, 531, 532, 533,
 534, 536, 537, 538, 540, 541,
 542, 543, 544, 545, 546, 559,
 560, 562, 563, 564, 565, 569,
 661, 665, 675, 676, 677, 679,
 680, 681, 682, 769, 771, 772,
 773, 825, 847, 849, 851, 920
 Варяжанка, р. 76, 119, 187, 665
 Варязька вол. 568
 Варяшин, с. 442, 443
 Василів Великий, с. 331, 340, 419
 Василів, с. 108, 189, 191, 195, 198,
 309, 313, 329, 340, 399, 448,
 459, 505, 506, 508, 509, 511,
 514, 526, 529, 530, 539, 558,
 562, 563, 684, 768, 770, 773,
 774, 841
 Василівський ліс 117
 „Василь” 759, 760, 837
 „Василь”, стр. 92
 „Василько” 329
 „Василько”, ст. стр. 352, 355
 Василевські Леон 799
 Васюта Василь 507
 Ватажок, пор. 185
 Вахманшафт 308
 Ващук Олександр („Гучава”) вiст,
 сот. пвх. 148, 196, 200, 207, 213,
 214, 220, 307, 314, 317, 353,
 354, 356, 365, 905
 Ващук Петро 308
 „Веленко”, ст. стр. 312
 „Веленко”, стр. 352, 354
 Велика Британія 906
 Великий Лан, с. 610
 Великий Потік, с. 346
 Великий Мізунь, с. 958
 Великі Мости, м. 347, 401, 964, 967,
 968
 Венгожев, м. 872
 „Верба” 406, 408
 „Верба”, ст. стр. 310, 357
 „Верба”, стр. 352, 355
 Вербиця, с. 839
 Вербівський Теодозій 529
 Вербівський Теодор („Чмелик”) 967

- Вербіж, с. 420, 447, 493, 525, 534, 545, 675, 676, 677, 682, 773, 857, 861, 862, 863, 865, 866, 867, 868
 Вербковичі, с. 60, 66, 67, 71, 73, 79, 94, 95, 171, 174, 205, 206, 212, 336, 337, 446, 447, 454, 459, 462, 473, 562, 768, 772, 898
 „Верес”, стр. 296
 „Верниволя” див. Загорода Степан
 „Вертихвіст”, ст. стр. 357
 „Вертихвост”, д-р 254
 Верхнеуральськ, м. 968
 Верхньоуральська тюрма 923
 „Веселий”, сот. 413
 „Веселий”, ст.бул. 370
 „Веселого” сотня 420
 „Весна” 320, 330
 Весна Володимир 307
 Вигадів, с. 573, 583, 585
 Вигалів, с. 256, 590, 611, 630
 Виганка, с. 252
 Вигнанка, с. 250, 300, 603
 Вижлів, с. 47, 198, 494, 498, 523, 545, 562
 Винники, с. 87, 105, 111, 204, 205, 206, 342, 492, 499, 512, 515, 525, 535, 545, 546
 Винницька обл. 613
 „Вир” 353, 547, 779
 „Вирва”, див. Ксьонжек Станіслав
 „Вирва”, ст. стр. 335, 361
 „Вирва”, стр. 352, 355
 Вирики, с. 257, 325, 416, 576, 578, 580, 581, 585, 586, 587, 588, 591, 594, 597, 601, 623, 629, 630, 638
 Вирки, волость 623
 Виславичі, с. 184
 Вислок, р. 842, 878
 Височан-Вуйко, орг. реф. 345
 Височани, с. 308
 Витків, с. 17, 198, 308, 442, 530, 559, 567, 769
 Витків Старий, с. 335
 „Вихор”, ст. стр. 355
 „Вихор”, стр. 352
 Вишнів, с. 436, 426, 825, 828
 Вишнівська колонія 828
 Вишнич, м. 576, 584
 Вишничі, с. 583, 592, 599, 604, 611, 627, 629
 „Вишня” 17, 356, 684, 692
 „Вишня”, віст. 311, 337
 „Вишня”, к-р 673
 Вишня Остап 421
 Вишня, стр. 92, 351, 354, 365
 Відділ особливого призначення 9, 22, 113, 117, 326, 662
 Віденський конгрес 1815 р. 789
 Відомський Осип 486
 „Вій”, рай. госп. 655, 710, 711
 Військо Польське (ВП) 147, 150, 151, 152, 153, 155, 157, 160, 161, 162, 163, 164, 170, 171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 185, 186, 187, 189, 190, 194, 198, 199, 204, 205, 209, 211, 212, 219, 249, 259, 261, 262, 263, 264, 265, 267, 331, 340, 344, 411, 412, 413, 420, 446, 447, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 459, 460, 462, 468, 470, 471, 473, 476, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 551, 552, 558, 559, 560, 561, 562, 564, 565, 566, 567, 569, 570, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602,

- 603, 604, 605, 612, 615, 619,
621, 622, 623, 627, 628, 629,
630, 642, 648, 651, 707, 768,
769, 770, 771, 772, 773, 774,
791, 850, 851, 852, 853, 860,
878, 898, 899, 900, 922
- Віктор, кап. 453, 454
„Віктор” див. Крупа Іван
„Віктор”, підреф СБ 456
Віла, с. 338
Вілбів, с. 538
Вілик Василь 501
Вілька Добринська, с. 619
Вілька Заболоцька, с. 575, 592, 600,
603
Вілька Мазовецька, с. 40–42, 362
Вілька Поторжинська, с. 40
Вілька Потуржанська, с. 323, 346
Вілька Потуржинська, с. 40, 341,
820, 845
Вілька, с. 39, 40, 41, 42, 68, 70, 76,
81, 83, 90, 102, 105, 106, 108,
109, 119, 120, 162, 217, 331, 341,
444, 575, 842
Вілька Долобичівська, с. 770
Вілька Заболоцька, с. 593
Вільки Мазовецькі, с. див. Вілька
Мазовецька
Вільки, с. див. Вілька, с.
Вільнюс, м. 872
Вільче, с. 665
Вільчко Володимир 711
„Вільшина”, кулеметник 63, 322
„ВіН” див. „Вольносць і Неподлег-
лосць”
Вінниця, м. 307, 334, 347
„Вінько”, стр. 340
Віра 401
Вірний, стр. 359
„Вірний”, ст.стр. 361
„Вісла”, акція 774, 899
Вісла, р. 64, 70, 589, 786, 878, 899,
904
„Вісті”, газ. 415
- „Вістун” 968, 958, 974, 976
„Вістун” див. Рудик Левко
„Вістун”, стр. 358
Вітик Люба 514
Вітик Михайло 497, 506
Вітик Томко 499
Вітківський ліс 125
Вітос 788
Вітулін, вол. 604, 648
Владиславів, с. 250, 300, 303
Влодава 587
Влодавщина 429
Влодарчак Іван 591
„Влодзьо” 857
Влясук Олександр 586
Внучук Дмитро 594
„Вовк” 437
Вовк Михайло 507
Вовк Павлишин („Лука”) 896
„Вовк”, стр. 189, 209
„Вовки 99” 15, 28
„Вовки Іб” 28, 223, 234, 235, 236
„Вовки Г”, підвідділ 10, 13, 15, 22,
28, 167, 227, 336, 343, 455, 456,
459, 473
„Вовки ІІ”, підвідділ 9, 10, 21, 22, 28,
167, 345, 455, 457
„Вовки ІІІ” 10, 22, 167, 184, 394, 457
„Вовки”, підвідділ 7, 14, 15, 19, 27,
39, 51, 121, 138–142, 145, 146,
148–151, 154–162, 165, 166,
169–177, 184–188, 191–193,
195, 196, 199–202, 206–209,
212–217, 219, 220, 224, 242,
261, 267, 307, 310, 314–318,
326, 327, 328, 329, 331–334,
336, 337, 338, 342, 343, 345,
353, 389–391, 393, 394, 406,
411, 455, 456, 464, 468, 473,
474, 703, 710, 711, 748, 768,
769, 770, 824, 845, 850
„Вовки”, сотня 957, 958, 959, 960,
961, 964
Вовчик, с. 464, 588

- Вовчин, с. 587
 „Водолаз”, рой. 827
 „Водолаз”, стр. 320
 Воєнна Округа 957
 „Возовий”, стр. 370
 Войско Охрони Пограніча (ВОП)
 111, 112, 189, 190, 191, 193,
 194, 195, 197, 199, 202, 203,
 204, 205, 206, 209, 210, 211,
 212, 213, 217, 218, 219, 342,
 343, 439, 441, 452, 512, 517,
 518, 519, 521, 523, 524, 525,
 526, 529, 531, 532, 533, 535,
 536, 537, 538, 539, 540, 541,
 542, 543, 544, 546, 551, 552,
 569, 594, 597, 602, 603, 604,
 605, 613, 645, 708, 769, 770, 918
 Войславичі, с. 109, 111, 125, 161,
 168, 198, 440, 441, 486, 487,
 488, 490, 491, 501, 502, 503,
 506, 512, 513, 521, 526, 528,
 529, 535, 538, 539, 557, 563,
 568, 857, 920
 Войславський ліс 125
 Войтович Віктор 523
 „Волинець”, зв'язковий 8
 Волинська обл. 347, 459
 Волинський курінь УПА 792
 Волинь 7, 8, 9, 12, 14, 19, 20, 21, 26,
 27, 64, 65, 79, 125, 224, 329,
 391, 467, 490, 505, 530, 559,
 565, 600, 615, 655, 789, 802,
 804, 805, 807, 810, 814, 823,
 824, 857, 896
 Волиняки 66, 70
 Волиця, с. 48, 93
 Волиця Барилова, с. 313, 967
 Волиця Комарева, с. 48
 Волиця Снятицька, с. 464, 313, 792
 Волковиця, с. 411
 Волковія, с. 413
 Володава, м. 310, 445, 574, 575,
 576, 577, 578, 583, 586, 587,
 588, 589, 590, 591, 592, 595,
 596, 598, 600, 604, 605, 609,
 610, 611, 612, 613, 614, 615,
 616, 617, 618, 619, 621, 622,
 625, 627, 628, 629, 630, 641,
 642, 648, 650, 665, 777, 780,
 793, 797
 Володава, повіт 962
 Володава, с. 258, 588
 Володавський повіт 257, 302, 614,
 617, 621, 623
 Володавщина 12, 25, 131, 133, 294,
 325, 335, 610, 613, 895, 900,
 901, 906
 „Володар” 874, 951, 954
 „Володар”, к-р 530
 Володимир Великий, м. 328, 530
 Володимир Волинський, м. 66, 205,
 459, 479, 530
 Володимир Мельничук, („Ясень”)
 971
 Володимир Сивак 150
 Володимирська тюрма 928
 Володко 8
 Володько Степан 495
 „Володя” 322, 778, 784, 810, 866
 „Володя” див. Романечко Іван
 „Володя”, мінер 185, 186, 213
 „Володя”, референт СБ 778
 „Володя”, ст. віст. 212
 „Володя”, стр. 357, 442, 455, 475
 Волосковоля, с. 580, 595, 597, 600,
 602, 610, 612, 614
 Волосюк Степан („Дмитро”) 954
 Волох Павло („Осика”) 309, 333
 „Волоцюга” 309, 329
 „Волоцюга”, рой. 351, 355
 „Волоцюга”, чот. 130, 132, 133, 138
 „Волоцюги”, чота 132
 Волошин Ольга 577
 Волошин Василь 575
 Волошки, с. 597
 „Вольне Слово”, часопис 412
 „Вольносьць і Незавіслюсьць” (ВІН)
 17, 30, 451–457, 482, 524, 528,

777, 778, 785, 792, 793, 797,
 798, 799, 810, 898, 899
 „Вольт” 431
 Воля Жовтанецька, с. 361
 Волявце, с. 136
 ВОП див. Відділ особливого призна-
 чення
 ВОП див. Войсько охрони пограніча
 „Воробець”, кул. 179
 „Воробець”, ст.стр. 361
 „Воробець”, стр. 389, 443
 „Воролаз”, рой. 326
 „Ворон” див. Сорочак Володимир
 „Ворон” див. Ткачук Василь
 „Ворона” 342, 394, 407, 536, 834,
 835, 921, 925
 „Ворона” відділ 120
 „Ворона”, віст. 203, 205, 206, 361
 „Ворона”, к-р 285, 401
 „Ворона”, рой. 357
 „Ворона”, ст. стр. 408
 „Ворона”, стр 536
 „Вороний” див. Левкович Василь
 „Вороний”, рой. 158
 Вороновичі, с. 976
 „Вороного”, боївка 142
 „Вороного” відділ 963, 974
 Ворохта, с. 101, 172, 486, 491, 496,
 498, 504
 Вороців, с. 340
 Вотович Євген 524
 Вотович Емілія 524
 Вояничі, с. 494
 Вроцлав, м. 911, 968
 Вроцлавське воєводство 921, 928,
 973
 Вудзінські Едвард 573
 Вязова, с. 347
 „Вятч” 897, 901, 902, 953

 Г
 Гаврилюк Степан 312
 Гаврисяк Олекса („Фон”) 334
 Гавук Богдан 507
 Гавук Михайло 507
 Гаївка, с. 581
 „Гай” 910, 924, 925
 „Гайворон” 518
 „Гайда”, бул. 310
 „Гайда”, к-р 431
 „Гайда”, підстарш. 139
 „Гайда”, ройовий 81, 87
 „Гайда”, див. Сивак Євген
 „Гайда”, ст. віст 154, 169, 171, 314,
 328, 353, 356, 365, 395, 431, 432
 „Гайдак”, стр. 127
 Гайдамаччина 1988 р. 655
 „Гайдар” 401
 „Гайди”, пвд. 432
 „Гайдук”, к-р 114, 115, 116, 126,
 128, 132, 135, 136, 137, 263,
 276, 284, 287, 345, 565, 568,
 570, 575, 590, 591, 593, 622,
 623, 624, 625, 626, 629, 630,
 790, 791, 896, 898, 901, 903
 Гайдучки, с. 42
 Гайлюк, зрадник УПА 630
 „Галабурда”, кулеметник 96, 97, 135
 „Галабурда”, ст. стр. 310
 „Галабурда”, стр. 352
 „Галайда II” 10, 13, 14, 15, 22, 25, 26,
 27, 28, 260, 263, 397, 407, 408,
 778
 „Галайда”, відділ 41, 44, 45, 46, 47,
 48, 49, 50, 178, 195, 220, 245,
 270, 277, 340, 357, 358, 359,
 360, 361, 362, 904
 „Галайда”, к-р 27, 363
 „Галайда”, курінь 964
 „Галайда”, підвідділ 959
 Галицька земля 877
 Галичани, м. 125
 Галичани, с. 136
 Галичина 79, 114, 224, 312, 334,
 335, 344, 345, 401, 447, 524,
 559, 565, 655, 772, 789, 790,
 802, 804, 805, 810, 823, 883,
 895, 907, 910, 912, 913

„Галичина”, дивізія 308, 309, 310,
 311, 464, 824
 Галів Тимотей (“Чорнобіл”) 895, 896
 Галяпа з УБП 577
 Гамай Іван 505
 „Гамалії”, сотня 14, 37, 51
 „Гамалія”, сотник 38
 Ганів, с. 585, 596
 Ганна, кол. 255
 Ганна, с. 416, 574, 575, 576, 577,
 578, 579, 587, 588, 589, 597,
 611, 613, 623, 635, 923
 Ганово, с. див. Ганів, с.
 Ганьск, колонія 135
 Ганьськ, станиця 589, 629
 „Ганя”, див. Мартинюк Анна
 „Ганя”, медсестра УЧХ 923
 Ганятин, с. 490
 „Гарасим” 439
 Гарасимчук Осип 497
 Гарасим’як Теодор („Дунайський”,
 „Равіч”), реф. пропаг. 8, 17, 31,
 452, 456, 658, 792, 810, 897,
 899, 899, 894, 897, 898, 944
 Гарбанко, зрадник 849
 „Гаркуша”, віст. 196
 „Гармаш” 391
 Гарошин, с. 345
 Гатовичі, с. 328, 330, 339, 345, 504,
 540, 567
 Гатовіші, с. див. Гатовичі, с.
 Гаць Іван 594, 630
 Гаць Хведор 593, 630
 Гачевська, колонія 37
 Гвоздів, с. 439
 Дданський полк 421
 Дашин, с. 427
 Дешин, с. 969
 Ддиня, м. 470, 636, 646, 815, 852,
 925
 Генеральна Губернія 894
 Герої Крут 670
 Герод Адам 595
 Гестапо 915, 916
 Гійче, с. 42
 Гіль Анна 529
 Гільча с. див. Гільче, с.
 Гільче, с. 48, 69, 115, 119, 172, 198,
 432, 494, 495, 500, 508, 512,
 513, 514, 519, 525, 528, 531,
 532, 546, 558, 802, 972
 Гірка, колонія 68
 „Гірняк” 908
 „Гірняк”, сбіст 448
 „Гірняк”, стр 774
 Гітлер 894
 Гічва, с. 411, 413
 Гладин Василь 573
 Гладун Данило 590, 591
 Гліб, к-р 294
 Глина Яків 577
 Глиниська, с. див. Глинсько, с.
 Глинсько, с. 125
 Гловацький 578
 Глухів, прик. заст 487
 Глухів, с. 172, 485, 487, 488, 498, 861
 Глушенський 502
 Гнідик Юрко 313
 Гнійно с. 577, 611
 Гнатюк Ярослав 485
 Гнатюк Роман 492
 Гнувка, с. 136
 Говерля 355, 391
 Годованці, с. 790
 Гоздів, с. 93, 137
 Голе Равське, с. 42
 Голенів с. 574
 Голешів, с. 250, 253, 254, 255, 257,
 259, 294, 416, 582, 583, 584,
 588, 593, 596, 598, 599, 603,
 611, 618
 Голі, с. 579, 581
 Голіней Василь 310
 „Голова” 322
 Головач Микола („Богдан”) 329
 Головецько, с. 389
 Головка Антон 502
 Головка Іван 506

Головно, с. 255, 604, 595, 601, 610
 голод 1933 р. 805
 Голод Григорій 648
 Голодниці с. 604
 Голотко Теодор, („Чорономорець”) 966
 Голошове, с. див. Голешів, с.
 „Голуб”, боевик надр. Б.С.Б. 687
 „Голуб”, д-р 285, 287, 288
 „Голуб”, к-р. 327, 391, 401, 510, 769
 „Голуб”, стр. 324, 355, 365
 „Голуба” сотня 828
 Голуб’є, с. 107, 109, 147, 153, 157, 164, 170, 172, 488, 489, 490, 491, 492, 500, 559
 Голья, с. 256, 604, 576, 585, 593, 594, 599, 614, 630
 „Гомін України”, часопис 861, 865, 868, 875, 889
 Гомюк Яків 626
 „Гонта” 36, 77, 356, 834, 848
 „Гонта”, бунч. 357
 „Гонта”, віст. 311
 „Гонта”, зв’язковий 154
 „Гонта”, ст. віст. 361
 „Гонта”, стр. 104, 105, 351, 354
 Гончар Петро („Чорний”) 12, 861, 862, 863, 864, 865, 867, 868
 Гонятин, с. 87, 88, 107, 110, 111, 139, 154, 163, 285, 323, 325, 329, 331, 347, 400, 501, 505, 512, 513, 515, 523, 524, 525, 527, 557, 568, 769
 Гонятичі, с. 37, 38, 437
 Гонятички, с. 37, 38, 437
 Горішні Береги, с. 346
 „Горак” 904
 „Горак”, віст. 311, 357
 „Горак”, рой. 351, 355
 „Горак”, ст. віст. 188, 206, 317
 „Горак” див. Стасюк Микола
 Горатин, с. 193
 „Горбовий”, бул. 395
 „Горбовий”, чот. 389
 „Гордат” пров. р-ну 950
 „Гордий”, ст. стр. 189
 „Гордий”, стр. 357, 389
 Гордичко, комендант міліції 576
 Гордище, с. 500, 504
 Горинів, с. 162
 „Горинь” 456, 457, 459, 465, 466, 467, 468
 „Горинь”, писар 178
 „Горинь”, стр. 332
 Горки, с. 630
 Горлицький повіт 903, 917, 923
 Горличчина 412, 413
 „Горліс” 353
 Горобець Олександр 585
 Городенка, м. 346
 Городеччина, р-н. 346, 347
 Городиловичі, с. 140, 198, 311, 312, 339, 419, 490, 491, 507, 520, 535, 541, 558, 568, 960
 Городище, с. 492, 494, 496, 501, 504, 505
 Городники, с. 593, 595
 Городно, с. 454
 Городок, с. 532
 Горосита, с. 604, 578, 585, 585, 618
 Горостита, с. 416, 577, 578, 591, 593, 618
 Горуцький Василь („Лев”) чот. 345
 Гостинне, колонія 37
 Гостит, с. 611
 Готовичі, с. 915
 „Граніт” 960
 „Граб”, д-р 132, 246, 779, 810, 923
 „Граб” див. Мартинюк Сергій
 „Граб”, ст. віст. 355, 362, 601, 779, 906, 923
 „Граб”, ст. стр. 357
 „Грабар”, стр. 293
 Грабівець, м. 155
 Грабівка, кол. 254, 255
 Грабівка, с. 597, 598, 622, 626
 Грабівки, с. див. Пробівка, с.
 Грабина, ліс 361

- „Грабовий” 912
 „Грабовий”, стр. 10
 Грабські 788
 „Граніт”, див. Борис Іван, ст. вістун
 „Граніт”, пис. 326
 „Граніт”, стр. 322
 „Гранат”, віст. 361
 „Гранат”, ст. стр. 357
 Граціян Михайло („Бродяга”), стр. 340
 Гребла, с. 429
 Греко-католики 422, 790
 Гренків Володимир („Орлик”) 346
 Греція 795, 796
 „Гриб” 677, 680
 „Гриб” див. Степан Сойка, стр.
 Гривачевський, солтис 593
 Григоришин Василь 918
 Гринів Петро („Кучерявий”) 12, 861, 862, 863, 866, 867, 868
 Гринівка, с. 420
 Гринчук Зофія 488
 „Гринь”, звязковий 774
 Гритюк Петро 487
 Гриців Мирон 533
 Грицай Василь 518
 Грицай Дмитро („Перебийніс”), нач. ген. штабу 266, 286, 287, 289, 294
 Грицай Серафим („Лев”) 330
 Грицай Анастазія 487
 „Гриць” 330
 Гриць („Хрон”) 670
 „Гриць”, звязковий 448
 „Гриць” машиніст-практикант, дезертир 643
 Гриць Фома 511
 Грицюк Сергій 464
 Гриць Яким 488
 „Грізний”, госп. 284, 327
 „Грізний”, ст. стр. 464
 „Грізний”, стр. 126, 128, 324, 352, 355
 „Грім”, к-р 281
 Грінченко, письм. 275
 „Гриша”, віст. 357
 „Гриша”, ст. віст. 361, 362, 949
 „Гриша”, стр. 326, 352, 355
 Гробівка, с. 598
 „Гроза”, ст. стр. 357
 „Грози”, рій 274
 „Гром”, рай. ВІН-у 523
 „Громенко”, к-р. 889
 „Громенко”, пор. 371
 „Громовий” 7, 8, 24, 27, 187, 193, 196, 468
 „Громовий”, писар 12, 14
 „Громовий”, к-р 200, 208, 215, 315, 316, 318, 330, 342, 343, 360, 375, 394, 398, 407, 408, 455, 459, 477
 „Громовий” див. Лагола Петро, хор.
 „Громового”, сотня 19, 832, 834
 Грондзаль Степан („Шах”) 949, 950
 Грубешів, м. 11, 17, 18, 26, 30, 60, 62, 68, 71, 72, 73, 76, 79, 82, 86, 93, 104, 118, 137, 143, 147, 154, 155, 157, 162, 163, 164, 171, 172, 175, 177, 179, 185, 187, 190, 193, 194, 197, 198, 204, 205, 206, 210, 211, 212, 218, 219, 292, 307–313, 328, 329, 331–340, 343–345, 362, 412, 414, 427, 432, 436, 438, 439, 441, 443–447, 451–462, 464, 465, 467, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 476, 486, 488–492, 494, 496–502, 504, 505, 509, 510, 512, 513, 514, 519, 520, 522, 524, 526–532, 534, 536, 542, 544, 551, 557, 559, 560, 562, 563, 564, 568, 589, 673, 680, 681, 768, 769, 770–773, 791, 797, 799, 814, 825, 830, 851, 861, 862, 898, 899, 916, 957, 960, 963, 965, 973
 Грубешівський ліс 894
 Грубешівський пов. 18, 19, 30, 51, 59, 94, 139, 140, 146, 148, 150,

- 154, 155, 161, 269, 343, 344,
427, 547, 570, 756, 785, 790,
845, 850, 866, 896, 901, 958,
959, 961, 964, 967, 974
- Грубешівський надрайон 7, 9, 19,
21, 30, 771
- Грубешівщина 9, 13, 14, 17, 18, 21,
22, 27, 31, 39, 150, 157, 163,
171, 269, 412, 414, 418, 424,
444, 499, 565, 569, 686, 712,
792, 802, 876, 896, 899, 900,
901, 902
- Грудка Василь („Шугай”), віст. 12,
24, 313
- Грузія 420
- грузини 557
- „Груша” 330
- Грушевський, історик 274
- Губинок, с. 49, 50
- Гудз Микола („Пиріг”), ст. стр. 339
- „Гук”, стр. 289
- Гукович Петро 487
- „Гуляйполе” 329
- „Гуляйполе”, стр. 320, 326, 352, 355
- Гун Степан 590
- Гура Євген („Славко”) 893, 915, 916,
917, 924
- Гура Ярослав („Славко”) 969, 970,
972, 974, 975, 976
- „Гураган”, ст. стр. 358
- Гурка, с. див. Гурко, с.
- Гурко, с. 321, 347
- „Гусак”, хор. 371
- Гусинка, с. 617
- Гусинка Хлопська, с. 603
- Гусинка Шляхецька, с. 604
- Гуска Федьо 828
- Гута Степан 604, 591, 629
- „Гуцул”, мгр., реф. проп. 8
- „Гуцул”, хор. 371
- Гуча, р. 60
- „Гучава” 901
- „Гучава”, пвх. 169, 192
- „Гучава”, стр. 148
- Гучва, р. 73, 78, 79, 80, 125, 137,
181, 205, 453, 457, 768, 770, 830
- Г
- Гайошка („Дон”) 950
- Галінського Івана 593
- Галянт 101, 102
- Гах Григорій 970
- „Гвардія Людова” 896
- Гданськ, м. 924, 925
- Гдешин, с. 150, 269, 308
- Гдиня, м. 470, 636, 646, 815, 852, 925
- „Геник” 962
- Глогів, с. 925
- Гомблевські Маріян май. 778
- Гомулка, секретар ППП 788
- „Гонта” 77, 848
- „Гонта”, стр. 104, 105
- „Гріша”, слідчий 897
- Графенау, м. 888
- Гресюк Михайло 585
- Гресюк Павло 585
- Грондзаль Стефан („Шах”) 894
- Д
- „Дав”, к-р 433
- „Давид” 10, 11, 17, 27, 30, 185, 395,
426, 468, 447, 899
- „Давид”, бул. 188, 315
- „Давид”, к-р 13, 14, 178, 179, 180,
184, 185, 186, 188, 206, 214,
345, 424, 444, 448, 474, 482,
687, 687, 774, 860
- „Давид”, ст. бул. 588
- „Давида” вд 13, 26, 522
- „Давида” сотня 899
- Давидко Павло 677
- Давидовський Адольф 676
- Далекий Схід 90
- „Дальнич” див. Федорів Петро
- Данів Степан, („Марко”) 962, 964
- „Данилів”, 28 ТВ УПА 9, 777
- Данилів Василь („Чуприна”), стр.
345

„Данилів”, надрайон 7, 9, 10, 11, 12,
13, 14, 16, 17, 21, 23, 24, 26, 27,
29, 56, 121, 144, 145, 160, 168,
173, 184, 185, 187, 189, 193,
196, 197, 201, 204, 205, 209,
210, 212, 214, 216, 217, 218,
220, 260, 307, 310, 314, 315,
316, 318, 327, 328, 329, 331,
336, 338, 340, 341, 346, 347,
348, 351, 353, 354, 356, 357,
367, 371, 375, 386, 389, 390,
391, 392, 394, 397, 399, 411,
414, 448, 451, 458, 460, 474,
703, 773, 785, 792, 857, 876,
897, 898, 923

Данило Романович, король 869

Данилюк Марія, („Світляна”) 968,
970

Данці, с. 594, 595, 603, 604

Дарданели 780

Даркевич Іван, сексот 574

Даркевич Роман 579

Даровичі, с. 420

Дахау 918

Дацюк Євген („Багрянний”) ком. 310,
594

28 Холмський ТВ УПА 785

27 Всьодня Дивізія АК 615

Деба Михайло („Нечуй”, „Нечуєнко”)
918

Де Голь 786, 795

Дейнека Василь 604

Дейнека Євген 970

Дейнека Микола 604, 576

Дейнека Олександр, („Сковорода”)
970

Дейнека Олександр, комендант 584

Дейнека Ольга 604, 576

Дейнека Онися 604

Дейнека Осип 594, 630

Дейнека Петро 604, 576

Дейнека-Мельничук Ірина, („Біда”,
„Пчілка”) 971, 972

декабристи 781

Делятин, с. 310

Демблін, м. 344

Демчук Михайло („Моряк”) 330

Денека Осип („Залізник”) 331

„Денис” 501

Дениська, с. 50, 769, 790

Деречанка, с. 617

„Деркача”, чота 43

Дець Петро 577

„Джигун”, сан. 251

Джус Олекса 487, 488

„Дзірит” див. Шатинські-Шатовські Ян

Дзирук Іван 648

Дзядек Стефан 842

Дзядик Теодор 497

Дзядик Микола 617

Дзярук Ніна 501

Дзятко Микола 582

Дибик Анна 497

Диків, с. 429

Дикий А. 495

Дикий Омелян 464

„Дим”, стр. 293

Димедюк Олександр 585

Димовський 677

„Димон”, зв’язковий 8

Диниска, с. див. Дениська, с.

Диниски, с. див. Дениська, с.

Дишкант Богдан 487

„Діброва” 224, 321, 323, 848, 852

„Діброва”, бул. 337, 356, 365, 851

„Діброва”, рой. 143, 178

Діброва, с. 40, 74, 84, 93, 106, 118,
120, 143, 172, 177, 311, 337,
340, 347, 351, 354, 361, 421,
444, 457, 469, 470, 474, 478,
770, 821, 822, 823, 824, 825,
829, 830, 832, 834, 847, 848,
850, 851, 852, 965

„Діброва”, стр. 118, 120, 121, 145

„Дідик”, ст.бул. 371

Дідухова, с. 736

Дімброва, с. див. Діброва, с.

Дмитерко Кость 511

- Дмитерко Михайло 531
 Дмитерко 420
 Дмитерко Кость, стрибок 511
 „Дмитро”, стрілець-дезертир 641
 Дмитрук Теодор 711
 Дніпро, р. 805
 „Дніпровський” 394
 „До зброї”, журнал 899
 Добовеж, с. 583
 Добрачин, с. 47, 673
 Добринка, с. 579, 583, 597, 598,
 600, 602, 603, 619, 620, 622, 624
 Добринки, с. див. Добринка, с.
 Добринь с. 579
 Добрава, с. див. Діброва, с.
 Добромиль, м. 308, 309, 311
 Добромильщина 417
 Добромиричі, с. 428
 Добромичі, с. 427
 Доброчин, с. 202, 486, 493, 497,
 500, 503
 Добряничі, с. 574, 623
 Добрятичі, с. див. Добряничі, с.
 „Довбні”, чота 41, 42
 „Довбуш”, к-р 287, 295
 „Довбуш”, ст.стр. 362
 Довган Марійка („Орися”) 970, 970
 „Довгий”, бул. 353
 Довгобороди, с. див. Довгобороди, с.
 Довгобороди, с. 254, 255, 416, 576,
 578, 579, 582, 589, 611, 612,
 615, 624
 Довголіски, с. 255
 Довженів, с. див. Довжнів, с.
 Довжиїв, с. див. Довжнів, с.
 Довжинів, с. див. Довжнів, с.
 Довжнів, с. 170, 198, 332, 341, 407,
 419, 447, 456, 495, 498, 499,
 500, 514, 528, 562, 568, 602,
 684, 773, 857
 Догойда Гнат, 604
 Догойда Осип, б. аковець 593
 Дод Степан 595
 Долбичів, с. 198
 „Долина”, віст. 361
 „Долина”, ст.стр. 309, 352, 355, 357
 Долинщина 419
 Долобицький ліс 177
 Долобичі, с. 339
 Долобичів, с. 68, 76, 107, 110, 137,
 139, 147, 152, 157, 161, 162,
 164, 172, 185, 186, 206, 219,
 245, 310, 345, 431, 443, 444,
 445, 489, 496, 505, 509, 512,
 513, 514, 517, 519, 521, 523,
 524, 525, 526, 527, 528, 531,
 532, 542, 557, 568, 569, 771,
 846, 847, 848, 849, 851, 852
 Долобичівська волость 164, 568
 Долобичівський ліс 9, 21, 68, 162,
 448, 774
 Дологобичі, с. 212
 Долочінщина, р-н. 345
 Долубичів, с. див. Долобичів, с.
 Домашів, с. 42, 170, 172
 Домброва, с. 38
 Домбровські Юзеф („Азія”, „Віктор”)
 кап., ком. Грубешівського обво-
 ду (повіту) ВІН 458, 461, 462
 Дон, р. 707, 711
 Донбас 805
 Донецчина 224
 донські козаки 848
 Донський 353
 Дорогичин, м. 869
 „Дорош”, стр. 389, 359
 „Дорош”, тереновий 283
 „Дорошенко” 309, 355
 „Дорошенко”, ст.стр. 357, 833
 „Дорошенко”, стр. 352
 Дорошук Іван 596
 ДП 889
 Драбінські, шеф УБП 496, 559, 786,
 790, 792
 Дрогобицький р-н Львівської обл. 347
 Дрогобич, м. 308
 Дрозд Петро 524
 Друга світова війна 793

- „Дуб” 7, 8, 15, 18, 20, 28, 657, 695,
704, 740, 756, 759, 760, 761,
762, 763
- „Дуб”, командир боївки 897
- „Дуб”, ройовий 42, 322, 326, 338,
599, 722, 726, 730, 734, 735,
736, 737, 741, 744, 748, 751,
753, 756
- „Дуб”, ст.стр. 362
- „Дуб”, стр. 389
- „Дуба” боївка 828
- „Дуба” сотня 965
- Дубів, с. 490, 495, 500
- Дубівці, с. 542
- Дубенки, м. 814
- „Дубенко”, стр. 389
- Дубецький Володимир 677
- Дубецький А. 495
- Дубечно, с. 135, 583, 589
- „Дубина” 24, 901
- „Дубина”, віст. 464, 355, 357
- „Дубина”, к-р 351
- „Дубина” див. Прокопчук Михайло
- „Дубина”, ст. віст. 361
- „Дубина”, стр. 707
- Дубина, фільварок 195, 905
- Дубина Степан 613
- Дубляни, м. 452
- Дубник, с. 589
- Дубове, с. 598, 599, 603
- „Дубовий”, ст. стр. 370
- Дубочно, с. див. Дубечно, с.
- Дубрівка, с. 825
- Дубровиці Великі с. 579
- Дубровиця, с. 598, 599, 603
- Дубровник 365, 365, 368, 371
- Дубчак Теодозій 487
- „Дуда” 10, 11, 22, 36, 77, 78, 84, 94,
105, 112, 115, 151, 152, 182,
400, 458, 462, 480, 833, 834,
846, 848
- „Дуда”, бул. 315, 394
- „Дуда”, віст. 351
- „Дуда” к-р 77, 78, 88, 89, 90, 91, 92,
94, 95, 102, 105, 112, 138, 150,
178, 179, 215, 217, 354, 457,
470, 472, 475
- Дуда Михайло 507, 535
- „Дуда”, ст. бул. 361
- „Дуда”, ст. віст. 310
- „Дуда”, хот. 40, 84, 103, 112, 116,
117, 118, 143, 145, 401, 444,
459, 535, 850
- Дудар 914
- „Дуди”, відділ 182, 448, 459, 522,
770, 774, 899, 975
- Дудик Кузьма 594
- Дудинці, с. 311
- Дудич І. 585
- „Дудневич”, стр. 164
- Дудневич 332
- Дудя Семен 488
- Думка Іван 329
- Думка Катерина 490
- Думка Марія 490
- Думка Михайло („Горинь”), ст. бул.
12, 24, 332, 457
- Думка Роман 510
- „Дунай”, пвх. курс 275
- Дунай, р. 309, 326, 878, 885
- „Дунай”, стр. 351, 355
- „Дунай”, хот. 322
- „Дунайський” див. Гарасимюк Тео-
дор
- Дунько 8, 20
- Дусь Василь 593
- Дутрів, с. 202, 218
- Дутяк 760
- Дякув Іван 500
- „Дятель”, стр. 389
- Е
- Евген 539, 543
- Евлогій 790
- Европа 431
- „Ем”, к-р 119
- „Емір – Кора” 430, 431
- „Ема” вд. 330, 345

„Еней” 27, 770
„Еней” стрілець-дезертир 641
„Еней”, пвх. 14, 245, 260
„Еней”, ст. віст., пвх. 339
естонці 808

Є

„Євген”, к-р 547, 857, 861
Євген Сивак 154
„Євген”, стр. 90
„Євген”, підреф. ворожих актів 897
Євка 896
Європа 412, 767, 771, 778, 786, 796,
797, 798
„Євшан”, к-р 41, 42, 45, 46, 47, 49, 50
Єгипет 795
Єлена Ґура 903

Ж

Жаб’є, с. 198
Жабче Муроване, с. 861
Жабче, с. 109, 206, 310, 312, 337,
341, 400, 479, 486, 489, 490,
494, 496, 498, 503, 504, 505,
524, 525, 546, 680, 759, 851, 861
Жалін, с. 263
Жалиномя, с. 259
Жалинри, с. 247
„Жбік”, ком. рай сітки АК 292
„Жбурлай”, стр. 389
„Жбурляй”, ст.стр. 362
Жджари Великі, с. 157, 164
Жджари Малі, с. 157, 164, 172
Жджарка, с. 135, 589, 592, 630
Жежинка, с. 579
„Жен” див. Заборовець
жиди 85, 258, 259, 428, 506, , 513,
559, 578, 613, 786
Жиловаш Уяна 538
Жимайло 907
Жимерські Роля, генерал 786
„Жир” 778
Житомир, м. 345, 820
Житомирщина 143, 337, 345, 915

„Життя і знання”, журн. 275
„Жице Варшави”, газ. 412
Жілін, м. 883
Жілків, с. 429
Жлятин, с. 111
Жнятин, с. 55, 113, 115, 138, 198,
224, 323, 325, 335, 347, 407,
419, 447, 508, 510, 512, 514,
516, 517, 523, 524, 530, 558,
563, 568, 665, 770, 773
Жовківський повіт 964
Жовківщина, р-н. 346
Жовква, м. 309, 313
Жовтул, селянин 677
Жовтуля, селянин 860
Жолобок, с. 247, 248, 263, 587, 589,
593
„Жорж” див. Телемон Степан
„Жорж”, стр. 322
Жужель, с. див. Жужіль, с.
Жужель, с. див. Жужіль, с.
Жужіль, с. 172, 186, 448, 485, 488,
489, 493, 497, 498, 499, 500,
503, 504, 506, 518, 526, 528,
559, 565, 567, 569, 663, 664,
670, 673, 769, 770, 774, 861, 899
„Жужіль”, стр. 338
„Жук”, див. Новосад Степан
Жук, селянин 598
„Жук”, стр. 70, 177, 322
„Жук”, стр.-сан. 337
Жуки, с. 251, 258, 264, 265, 416,
593, 598, 603, 610, 619
Жуково, с. 591, 629, 645
„Журавель”, кухар 178
„Журавель”, стр. 389
Журний Олекса 309

З

„За Українську Державу” 431, 784
Забірці, с. 427
Забір’я, с. 42
„Забіяка”, рой. 357
„Забіяка”, ст.стр. 339

Заблоцький Теодор („Орлик”) 346
Заболоття, вол. 575, 579
Заболоття, с. 249, 250, 251, 604,
575, 579, 582, 584, 591, 595,
611, 615, 627, 628, 629, 641,
645, 666
Заболотці, с. 495
Заборовець („Жен”) 8, 11, 12, 20, 25
Заборці, с. 125, 308, 335, 345
Забужжя, передм. Сокаля 55, 142,
147, 148, 157, 164, 172, 184,
190, 193, 196, 198, 204, 209,
210, 485, 489, 492, 500, 503,
505, 516, 516, 520, 521, 523,
525, 529, 535, 536, 538, 539,
540, 540, 542, 543, 562, 569,
770, 899
Забужжя, с. 325, 447, 567, 769, 771,
773
„Забуляй” 522
„Забутий”, стр. 295
Завадка Морохівська, с. 411, 414
Завадова, с. 899
Завишень, с. див. Завишня, с.
Завишні с. див. Завишня, с.
Завишня, с. 325, 342, 485, 486, 489,
492, 500, 503, 504, 564, 673, 861
Загірник, с. 813, 814, 815, 819
„Загадко”, стр. 355
Загайки, с. див. Загайці, с.
Загайник, с. 478, 829, 830
Загайці, с. 577, 582, 587, 598
Загалко, с. 168
Загалко, ст. стр. 309
„Загалко”, стр. 352
Загата 857, 862
„Заглада”, стр. 320
Загорів, с. 573, 575, 576, 593, 597,
598, 602, 621, 648
Загорода Галя 973
Загорода Степан, („Верниволя”) 970
Загочів, с. 413
„Загуляй” 774
„Загуляй”, сбiст 448
„Задорожний”, вiст. 357
Зазджари, колонія 125
„Заздрiсний”, стр. 320, 346
„Зайонц”, аковець 257
„Зайчик” 407, 408
„Зайчик”, стр. 276
Заканала 611
Заканеди Василь („Скала”), стр. 340
Закарпаття 794, 795, 958
Закерзоння 9, 10, 11, 16, 22, 23, 30,
31, 146, 401, 420, 433, 452, 767,
771, 774, 857, 866, 868, 873,
874, 898, 900, 904, 917, 918,
921, 928
Закопане, м. 878
Закордонні Частини ОУН 893, 894,
895, 896, 898, 901, 902, 903,
904, 905, 906, 915, 916, 917,
918, 920, 921, 922, 923, 927, 945
Залевські, заступник коменданта МО
540
Залiвський Семен 309
Залiзняк Семен („Креховець”), пвх.
339
„Залiзняк” 11, 22, 255, 331, 390, 431
„Залiзняк” стр. надр БСБ, дезертир
641
„Залiзняк”, сот. 370
„Залiзняка” курiнь 964
Залисса вол. 579
Залисса, с. 604
Залище, с. 610
Залуцька Ольга 507
Замiщина 424, 444, 686
Замiстчинi 778
Замок, с. 10, 11, 12, 16, 314, 351,
356, 363, 365, 370, 371, 393, 395
Замолодичi, с. 256, 257, 424, 579, 593
Замолодиче, с. 416, 585, 593, 596,
597, 599, 618, 628, 630, 687,
687, 964
Замостя, м. 73, 78, 79, 93, 155, 179,
204, 219, 312, 313, 334, 430,
437, 457, 459, 461, 467, 476,

527, 877, 894
 Замський, комісар 602
 Заньків, с. 416
 „Занюка” 603
 „Запорожець”, ст.стр. 362
 „Запорожець”, стр. 389
 Заріччя, с. 125
 Заруби, с. 401
 Зарудня, с. 136
 Засвятичі, с. 255, 576
 Засвятиче, кол. 585
 Затварниця, с. 420
 Затвора, підпоручник УБП 131
 Заторський Єндрик 583
 Захарко Василь 507
 Захарчук („Левко”), д-р 448, 774
 „Захарчук”, бул. 359
 „Захарчук”, сбiст 602
 Заядя 630
 „Заяць” 347, 593, 834, 841
 „Заяць”, стр. 113, 183, 324
 Заячківський Михайло („Заяць”) 347
 Збереже, с. 587
 Зброжек Василь („Зенко”) 903
 Збруч, р. 553
 Звезинець 899
 „Звьонзек Валькі Млодих” (ЗВМ)
 254, 574, 618
 „Згідний”, ст.стр. 361
 „Згода”, ст.стр. 362
 „Згода”, стр. 389
 Зелена, с. 42
 „Зелений” 337, 911, 950
 „Зелений”, стр. 177
 „Земляк”, стр. 339
 „Зенко” 330, 346, 355, 392, 684,
 760, 903, 905, 895, 916
 „Зенко”, див. Білянчук Іван
 „Зенко”, к-р 395, 396
 „Зенко”, див. Мокрівський Володи-
 мир
 „Зенко”, пвх. 200, 208
 „Зенко” рай. реф. СБ дезертир 641
 „Зенко”, див. Рибіцький Андрій 958
 „Зенко”, ст.стр. 200, 309, 362
 „Зенко”, стр. 121, 126, 127, 128,
 129, 320, 352, 359
 „Зенон”, див. Лапінський Леонід,
 агент УБ і НКВД
 „Зенон”, к-р 112, 461, 464, 465
 „Зенон”, к-р АК 129, 131
 „Зенона” група 866
 „Земе одзискане” 861, 869, 870,
 908, 916
 Зентек Роберт 12
 „Зимний”, стр. 357, 389
 Зіньки, с. 630
 Зінько Лука 538
 „Зінько”, стр. 337
 „Зірка” 7, 8, 10, 20, 394, 958
 „Зірка”, віст., бул. 464
 „Зірка”, к-р 137, 138, 156, 158, 164,
 164, 285, 292, 494, 897
 „Зірка”, санітарка 599
 „Зірка”, див. Сивак Володимир
 „Зірка”, стр. 326, 331, 351, 355, 355,
 356, 357, 359, 365, 834, 841, 906
 „Зірки” відділ 329, 330, 344, 897,
 921
 „Зірки”, пвд. 152, 153, 431
 Злін, м. 885
 „Зозуля”, стр. 320
 Зозуля Володимир 579
 „Золмсько-Підляськи Інформатор”
 422
 „Золотар” 391
 Золочів, надрайон 418
 Золочівщина 345, 418
 „Зоня” див. Шкирпан Марія
 „Зорич” 413
 „Зоря”, стр. 282
 „Зорян” 353
 „Зорян”, ст. віст. 313
 „Зоряний”, див. Штендера Євген
 Зродюк Володимир 495
 „Зуб” 670, 736
 „Зуб”, ст.стр. 357
 Зубейки, с. 41

І

„Іван” 356, 924
 „Іван”, віст. 352, 356, 357, 361, 365
 „Іван”, ст. стр. 308
 Іваних Павло 503
 Іванка 813
 Іванки, с. 263
 Івано-Франківськ, м. 877
 Іванов, май. виселенчої комісії 562, 567
 Іванойко Федір 308
 Іваночко Федір 346
 Іванчук Павло 533
 Іванчук, хор. 401
 Іванюк Андрій 576
 Іванюк Володимир 603
 Іванюк Марія 604
 Івасьо Осип 507
 Івський Гриць 510
 Ігнатів, кол. 136, 259
 „Ігор” 353
 „Ігор, кул”. 468
 Іглава, м. 881, 883
 „Ідея і Чин”, газета 784, 805
 Ізабелін, с. 599
 „Ізвестія”, газета 132
 „Ікар”, див. Пшепюрський Всеволод
 Ільчишин Зофія 530
 Індія 795
 „Інформативні Вісті”, журнал 276, 276, 792, 969
 „Інформатор”, зв’язковий 390, 774
 Іран 786
 Іркутськ, м. 923
 Іркутська обл. 968
 Іркуцьк, с. 589, 619
 ІРО 889
 „Іскра”, станичний 120, 915
 Італія 345, 431, 804

Ї

Їзабелін кол. 582

Й

Йонко Ірена 595
 Йонко Оришка 627

К

„Кавка”, див. Макарук Володимир
 „Кавка”, ст. стр. 464
 „Кавка”, стр. 177, 355
 кавказькі народи 808
 Кавуза Маланія 536
 Кадлубиська, с. 452, 893, 894
 „Калабурда”, стр. 355
 „Калина”, віст. 308, 357
 „Калина”, к-р 282
 „Калина” ком. СБ 950
 Калина, с. 264
 „Калина”, сан. вд. 15, 28, 228, 351, 355
 „Калина”, ст. стр. 362
 „Калина”, стр. 389
 „Калина” чотувий 834
 Калининка, с. 626, 630
 калмики 557
 Калущина 419
 Камінь, с. 136, 600
 Камень, с. 638
 Кам’янка Струмилова, м. 346
 Кам’янки, с. 42
 „Канадійський фермер”, часопис 415
 Канада 415, 841
 „Канарик”, стр. 477
 Кандиба Марія 530
 Канюків, с. 591
 Канюка Василь 681
 Канюка Петро 486
 Канюки, с. 585
 Кая, свящ 489
 „Кая”, стр. 433
 Капілюс Іван 499
 Капіталізм 808
 Капелюсь Іван 507
 „Капка”, стр. 352
 Капленоси, с. 416, 584, 587, 597, 630
 Капустянський, ген. 93

- Капусцінські, політ-вих., кпт. 619
 Карів, с. 11, 157, 164, 169, 172, 361
 Карівський ліс 45
 Караван Анна 906, 912
 Караванов Микола, („Сірко“), виступ 346
 Карвацький Станіслав 594
 Карвацька Казимира 594
 Карлікув, м. 421
 „Карміль“, рой. 331, 357, 522
 „Кармелюк“, ст. стр. 309, 311
 „Кармелюк“, стр. 133, 158, 165, 345, 352, 355, 359
 „Кармелюк“, чот 320, 326, 330, 335, 827, 828
 „Кармелока“, вд. 392
 „Кармен“, стр. 359
 Кароліна, кол. 687
 Карпільський Іван 681
 Карпільський Степан 681
 Карпінський Василь 681
 Карпати, гори 7, 224, 329, 339, 344, 345, 778, 834, 858, 878, 880, 896, 925
 „Карпо“, слідчий 897
 „Карпо“, сот. 320, 355
 „Карпо“, стр. 365
 „Карпо“, чотовий див. Пилипчук Павло
 Карпович Петро 485
 Карпак Лука 530
 Карушкін, ком. погранзастави 489
 Касіца Кирило („Волоццога“) 309, 330
 Касьян 834
 Касюка Яцька 514
 Катовіце, м. 788
 Католицизм 630, 651
 Кацарап Василь 487
 Качала Юзеф 505
 Качинський Осип 495
 Качоровські, кпт. 619
 Каштельон („Беркут“), реф. СБ 952
 Кашуба Микола 512
 „Квітка“ 407
 „Квітка“, сан. 276
 „Квітка“, ст. вiст. 408
 „Квач“ зрадник УПА 630
 Квашишин Михайло („Шміт“), стр. 339
 КВШ див. Крайовий Військовий Штаб
 Квятковський 576
 Квятковська Марія 604
 КГБ див. Комітет государственной безопасности
 Кенти Подлесе, станція 901
 Кентршинь, с. 873
 Кердашук Еміліян 604
 Керзон Джордж 791, 802, 805
 Кермалок 522
 Кернік 788
 Керба Василь 925
 Київ, м. 310, 778, 923, 968
 Кийвець, с. 584, 604, 604, 622
 Кийданець, пор. 356, 365
 Кирилів, м. 807
 Кирилів, с. 196
 Кисіль Михайло 495, 500
 Кисик Петро 464
 Кифель Федір 583
 Кишук Іван 585
 Кідик Петро 678
 „Кіндрат“ 333, 356, 357, 406, 408, 431
 „Кіндрат“, бул. 308, 365
 „Кіндрат“, вiст. 353, 356, 365
 „Кіндрат“, рой. 126–128, 134, 136, 148, 168, 344, 355, 432
 „Кіндрат“, стр. 136
 Кіпр 917
 Кісілевський Григорій („Чабан“) пров. куца в VI-му рай. надрайону „Верховина“ (Західна Лемківщина) 914, 923, 925
 Кісіль Теодор 543, 544
 Кісіль Михайло 516
 Кісик Петро („Сергій“), ст. стр. 309, 337

Кістяшин, с. 218
Кіт Марія („Христина”) госп. 952
„Клен”, рой. 103
„Клен”, ст. стр. 357
„Клена” рій 98
Клепочів, с. 464
„Клим”, ст. стр. 357
„Клим”, стр. 195, 429
Климук Василь, („Олег”) 962, 964
Климук Юрко 603
„Клин” 392
„Клин”, ст. віст. 356
Кліська Агафія 543
Клюсів, с. 494
Кметь Євстахій, („Сойка”) 964
Кмичин, с. 196, 196, 218
Князістани, с. 893
Ковалева, с. 680
„Коваленко” 46
„Коваленко”, к-р 287, 295, 296, 906
Ковалик Михайло („Дудневич”) 332
Ковалик Олекса 506
Ковалик Петро 506
Коваль Павло 511
Ковальській Станіслав 613
Ковальчук Іван, к-р. 604
Ковальчук Володимир 505
Ковальчук Михайло („Приблуда”)
віст. рой. 333
Ковальчук Роман 311
Ковецький Владислав 648
Ковель, м. 177, 309, 530
Ковецький Тадеуш 603
Ковпак Євген („Стріла”) 870, 874,
965, 969, 958, 974, 966, 976
Ковпак, ген большевицької парти-
занки. 896, 915
Ковський 598
„Ковчура”, чога 38
Когмарик Володимир 486
Когут 288, 295
Когут Лука 507
Когут Петро 495
„Когут”, стр. 294
Когутівка, кол. 76, 82, 86
Коденець, с. 416, 604, 576, 577, 578,
579, 579, 582, 583, 585, 590,
591, 592, 593, 594, 595, 611,
615, 618, 629, 630
Кодень, с. 579, 581, 595, 597, 602,
611, 614, 615, 623, 629, 645
Кодець, с. 257
Кодня 581, 582, 584, 591, 592, 595,
597, 602, 603
Кожухів, повіт 911
Кожухів, станція 911
Коза („Ярополк”) 8, 9, 21
Козак Катерина 487
Козак Степан („Копитко”) 335
„Козак”, стр. 357, 362
Козак Ярослав („Петренко”), ст. стр.
339
Козак Андрій 494
Козак Григорій 677
Козак Петро 502
Козаревичі, с. 675
Козерська Марія 515
Козел 576
Козел Іван 612
Козел Михайло 611
Козик Сова 583
Козиль Василь 510
Козодави, с. 329, 437, 438, 525, 532,
562
Колачі, с. 583, 585, 597, 602
„Колодка”, стр. 322
Коломия, м. 347, 917
„Колопка”, стр. 326
Колтонюк Василь („Кропива”), бул.
10, 12, 22, 24, 313
„Коля”, ком. СБ. 952
„Коля”, стр. 135
Команда Відтинків 328, 332, 342,
344, 351, 355, 357, 359, 361,
363, 365, 370, 371, 407, 408,
411, 431
„Комар”, рой. 326
„Комар”, ст. стр. 357

„Комар”, стр. 324, 389
 Комарів, волость 452
 Комарів, с. 262, 673
 Комар 912
 Комарянщина 418
 Комишина Павла 492
 Комінтерн 794
 Комітет государственной безопасности (КГБ) 18, 32, 452
 Комунізм 895
 Комуністи 189, 415, 576, 786, 790, 808, 880, 895
 Комуністична Партія 797, 894
 Коніпне, с. 125, 179
 Коніцький Василь 681
 Коніцький Степан 681
 Конасюк Петро шкільний інспектор 894
 „Конашевич”, стр. 357
 Кондратюк Петро 488, 522
 Коник, пор. 392
 Коник Степан („Поляк”) 346
 Коновалець Євген, полк. 111, 112, 282
 Конопне, с. 170
 Конотіп, с. 770
 Конотопи, с. 184, 492, 505, 567, 841, 842
 Константин, с. 575, 577, 579, 592, 598
 Константинів, м. 611
 Константинів, с. 617
 Константинівка, с. 346
 Контар Степан 522
 Конті, с. 597, 598, 622
 Контингенти (примусова задача продуктів) 137, 147, 157, 193, 486, 487, 489, 496, 498, 500, 502, 504, 538, 544, 545, 575, 582, 583, 584, 587, 600, 603, 604, 655
 Конюк Михайло 486
 Конюхи, с. 308, 333
 Коняшовський Ілар 522
 Коняшовський Мирослав 522
 КОП Корпусу Охрони Пограніча 164, 172, 574, 575, 576, 577, 578, 582, 587, 589, 612, 615, 619
 Копитів, с. 597, 598
 „Копитко”, ст.стр. 362
 „Копитко”, стр. 335
 Копитове, с. 575
 Копичинці, с. 330
 Копчук Степан 587
 „Коринь”, рой. 324
 „Корінь”, рой. 326
 „Корінь”, стр. 98
 „Кора”, пров. 429
 „Кора”, стр. 284
 Коржів, с. 500
 Корків, с. 176, 187, 493, 494, 503, 504, 528
 Корманичі, с. 420
 Кормчин, с. 169
 „Корній”, к-р 288, 289, 292
 Корнелюк 598
 Корнелюк Федор 611
 Королівка, с. 325, 574, 578, 585, 593, 619, 630
 Королівці, с. 623
 Королинів, с. 247
 Королинка, с. 583
 Король Серафима 516
 Корольчук Михайло 611
 Король Василь 503
 „Короткий”, стр. 320
 Корошиці, колонія 88, 97, 102, 108, 323
 „Корпана” відділ 666
 Корпус Безпеченьства Вевнентшнєро (КБВ) 264, 266, 267, 270, 340, 470, 512, 514, 526, 528, 578, 595, 601, 602, 604, 604, 611, 612, 615, 624, 626, 627, 629, 644, 648, 687, 918
 „Корсак” 7, 14, 19
 „Корсака”, сотня 6, 18, 37, 51
 Корч 857
 Корчевисько, с. 921

Корчин, с. 219, 684
Корчинок, колонія 9, 21, 82, 83, 86,
90, 91, 92, 97, 106, 119, 896, 897
Корчів, с. 157, 164, 172, 190, 464,
496, 497, 504, 505, 515, 561,
569, 768
Корчмин, с. 101, 150, 191, 195, 198,
330, 342, 496, 506, 507, 514,
530, 531, 539, 558, 563, 567, 768
Корчминський ліс 117
Коса В. 422
Косар 792
Косаревич Іван 533
Косаревич Катерина 533
Косар 785
Косинь, с. 247, 248, 589
Космів, с. 177, 309, 562, 767, 768
Костик 330
Костишин Анна 539
Костомолоти, с. 574, 575, 579, 579
Костюк Василь 529
Костюк Микола („Заздрісний”) 346
„Костюк-Босфор”, секретар КВ 344
Костюк 677
Костюк Гриць 492
Костюк Тадей 490
Костюречко Ярослав („Кармелюк”),
чот 309, 335
Костючук 577
Костюшко Тадеуш 428
Костяшин, с. 87, 88, 89, 97, 105,
107, 108, 111, 118, 172, 191,
195, 219, 459, 512, 529
Косюк Анна 522, 540
Косюк Павло 522
Кот Адам 590
Котик Петро („Дуб”) госп. 949
Котляр Маруся 813
Котляр Павло 813
Котляр Юліян („Левко”) 14, 18, 27,
32, 311, 890, 904
Которів, с. 37, 73, 437
Кохалович, свящ 489
„Кочовики”, підвідділ 10, 13, 14, 15,
22, 25, 27, 28, 45, 48, 49, 50,
140, 142, 281, 294, 300
„Кочовики”, сотня 13, 304, 958
Кочув, с. 136
Коща, с. 760
КПЗУ 894
Краївський Михайло 507
Краєві Зв'язки, КЗ 893, 894, 901,
903, 905, 906, 911, 914, 916,
918, 921, 922, 904, 906
Кравчук Іван 518
Кравчук Володимир („Зенко”) 330
Кравчук Гриць 518
Кравчук Петро 512
Кравчук Степан 499
Кравчук Іван 488
„Крайний” 308
„Крайний”, ст. стр. 352, 355
„Крайний”, стр. 127
Крайовий Штаб 895, 896
Крайовий Військовий Штаб (КВШ)
16, 30, 894
Краків, м. 643, 784, 788, 901
Кракус, селянин 589
Краль Василь („Чавс”), ст. бул. 10,
11, 13, 14, 15, 22, 25, 214, 245,
260, 276, 263, 264, 268, 270,
274, 315, 359, 401, 407, 408,
424, 431, 432, 448, 468, 474,
477, 588, 687, 770, 779, 899,
922, 923, 959
„Крапка” 55, 72
„Крапка” див. Курас Михайло, к-р
„Крапка”, ройовий 70, 98, 99, 103,
108, 109, 110, 111, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 120, 121
„Крапка”, сот. 162, 168, 344
„Крапка”, чот. 98, 99
„Крапки” відділ 557, 568
Красівка, с. 416, 598, 599, 630
Красноброди, с. 899
Красноставщина 424, 686
Крати, с. 254
Кратюк Василь 310

Кратюк Пилип 578
 Крезуб 275, 276
 „Креховець” див. Залізник Семен, пвх.
 „Кривий”, стр. 346
 Кривиця, с. 195, 198, 530, 539, 540,
 567, 568, 684, 768
 Кривовілька, с. 416, 598, 603, 628,
 690
 Кривоверба, с. 129, 257, 416, 604,
 576, 577, 578, 579, 579, 582,
 585, 585, 590, 591, 593, 594,
 595, 596, 599, 611, 614, 618,
 629, 630, 666
 Кривовербська волость 590
 „Кривоніс”, стр. 322, 353
 Кривуля, урочище 42
 „Кривуля”, хор. 371
 „Крига” 778, 780, 781, 784, 779
 „Крилатий” 10, 22, 309, 406, 408,
 432, 830
 „Крилатий”, віст 394
 „Крилатий”, к-р 335
 „Крилатий”, кулеметник 78
 „Крилатий”, див. Нестерук Євген,
 бул.
 „Крилатий”, рой. 133, 169, 351, 355
 „Крилатий”, стр. 602, 196
 „Крилач”, хор. 371
 „Крилачі”, підвідділ 45, 46, 48, 49,
 50
 Крилів, м. 103, 104, 195, 202, 210,
 213, 217, 343, 498, 529, 531,
 538, 541, 543
 Крилів, с. 76, 164, 172, 190, 193,
 197, 202, 204, 210, 211, 218,
 445, 771
 Крилівська волость 164
 Крилов, м. 71, 74, 95
 Кримська конференція 789
 Криниця, с. 362, 514
 Криниччина 389, 412, 413
 Кринки, с. 73
 Кристинопіль див. Червоноград
 Кричево, кол. 604
 Кришин, с. 73
 Крищів, с. 190
 Кришук Михайло 524
 „Кропива”, бул. 336, 337, 365, 394,
 768
 „Кропива”, віст. 353
 „Кропива”, к-р 11, 98, 99, 100, 103,
 105, 106, 107, 179
 „Кропива”, рой. 152, 153
 „Кропива”, ст. віст. 313, 314
 „Кропиви”, вд. 179
 Кропивки с. 582, 638
 „Крук” 8, 10, 15, 16, 20, 22, 28, 29,
 395, 398, 402, 736
 „Крук”, віст к-р 158, 191, 206, 208
 „Крук”, к-р 201, 206, 233, 235, 236,
 898
 „Крук”, рой. 179, 324, 442, 475, 477
 „Крук”, ст. бул. 365
 „Крук”, ст. стр. 276
 „Крук”, стр. 324, 326, 327, 351, 355,
 356, 357, 402, 850
 „Крука” відділ 707
 „Крука” рій 94, 164, 179
 Круково, с. 602
 Крупа Віктор 970
 Крупа Іван 970
 Крупа Роман 970
 Крупка Микола 604
 Крутий 353
 Крути, с. 166, 213
 Кручкович Степан 487
 Кслішика Броніслава банда 614
 Ксьонжек Станіслав („Вирва”) кап.
 повітовий комендант ВіН 308,
 453, 466, 466, 452, 588, 792,
 798, 800, 802, 804, 808, 792
 Кубійович Володимир 894
 Кубаль Пилип 510
 Кубель, солтис 575
 Куба 794
 Куба Іван 522
 Кубяк Іван 311
 „Кудеяр” 329

- „Кудияр”, ст. стр. 355
 „Кудияр”, стр. 353
 Кузіль, с. 487
 Кузавка, с. 579, 589, 601
 Кузьма Анна („Мирослава”) 966
 Кузьма Володимир 505
 Кузьма О. 507
 Кузьмин, колонія 78, 91, 92, 94, 95, 323
 Кузьмина, с. 63, 70, 75, 77
 Кузьма Ольга 505
 Кузьо Володимир 313
 Кукавка, с. 262
 Кукавський, поляк 600
 Кулик Микола 18, 32
 Кулік Генрик 648
 Куліш, командир 10, 41, 43
 Куліш, сотник 43
 Кулак Григорій 505
 Куликівщина 361
 Кулиніч Семон 681
 Кулинич Павло 500
 Кунах, вїт 520, 569
 Кунах Федір 507
 Куняшовський Яків 522
 Куравський Іван 490
 Курас Михайло („Крапка”), сот. 10, 11, 13, 15, 22, 25, 125, 126, 129, 132–137, 148, 155, 168, 169, 258, 283, 284, 285, 293, 308, 464, 333, 335, 344, 351, 355, 394, 431, 432
 Курінь Федор 581
 Куреша Теодор 594
 Куриль Богдан 500
 Курськ, м. 308
 Курець Іван, заступник солтиса 575
 Курчук Болеслав 602
 Курчук Владко 602
 Кути, с. 345, 581
 Куфель Федор 583
 Кухарук Марія („Світлана”) 949
 Кухарчук 676
 Кухарчук Микола („Буревій”) 894, 950
 Кухарчук Олена 578
 „Куцик”, вїст. 356
 Куцик Осип („Набережний”) 308, 335
 Куцик Патерський, рой. 392
 Кучаба Іван 500
 „Кучер”, ст.стр. 362
 „Кучерявий” 858
 Кучки, с. 42
 Кушіль Теодозій 527
 Кшиштоф Зеновія 495
- Л
- Лагівці, с. 108, 116
 Лагода Петро, хор.. („Громовий”) 10, 22, 459, 957
 Лагодюк Василь („Жук”), стр.-сан. 337
 Ланчин, с. 310
 Лапінська Софійка 894
 Лапінський Леонід („Зенон”, „Орловський”; в УБП — „Ришард”, „Богуслав”, „Роман”) 9, 11, 17, 18, 21, 23, 31, 32, 658, 893–899, 901–903, 915, 921, 927–904, 943, 944, 945, 948, 968, 957
 Лапчук Михайло 530
 Ласків, с. 321, 968
 „Ластівка” див. Пшепюрська Іванка
 Ластійчук Микола, стрибок 515
 латвійці 808
 Латвія 420
 Лашів, с. 773
 Лашкові 677
 Лащів, с. 98, 152, 206, 212, 218, 432, 447, 529
 Лащев, с. 868
 Лебедів 614
 Лебедово, с. 574
 Лебець 895
 „Лев” 330, 340, 677
 Лев Іван 681
 „Лев”, бул. 310, 339, 356, 357, 365,

- 394, 770
- Лев Василь 681
- „Лев”, зв'язківець 770
- „Лев”, к-р 161, 175, 176, 177
- „Лев”, стр. 282
- „Лев”, чот. 147, 153, 162, 168, 345, 848, 853
- „Левада”, надрайон 12, 13, 14, 17, 25, 26, 30, 606, 896, 897, 970, 964
- „Левко” 145
- „Левко” заступник референта СБ 897, 899, 944
- „Левко” див. Баталія Володимир
- „Левко”, віст. 311, 361
- „Левко”, пвх. 857
- „Левко”, ст. стр. 357
- „Левко”, стр. 144, 196, 351, 357, 365
- „Левко-Шум”, к-р 196
- Левкович Василь („Вороний”), командир ВО „Буг” 10, 11, 23, 142, 401, 897, 957
- Левосюк Володимир, („Роман”) 927, 968, 969, 974, 966, 976
- Левочко Василь („Юрченко”, „Соколенко”) 8, 20, 896
- Левунь Михайло 507
- Левунь Осип 495
- Левчук Іван 592, 596, 603
- Левчук Степан 579
- Легенівка, с. 339
- „Легкий”, стр. 294, 295, 295
- „Легкий”, харч. 295
- Лежайськ, м. 878
- Лелик Степан 492
- Лемківщина 389, 411, 412, 413, 414, 417, 899, 903, 917, 923, 967
- Лемко 391, 392, 393, 395, 396, 414
- „Лемко”, ТВ 7, 11, 389, 390
- Ленін Владімір 428
- Ленчна, м. 781
- Ленюшки, с. 251, 266, 582, 666
- Лесна, с. 617
- „Леся”, санітарка 599
- „Летун”, бул. 353
- „Летун”, зв'язківець 687
- „Летун”, ст. стр. 362
- Лешків, с. 191, 420, 447, 527, 531, 666, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 773
- Лещків, с. 120, 121, 205, 206, 517, 532, 533, 534, 535, 544, 546, 857, 866, 867, 868
- Лещук Василь 495
- Лещук Пилип 507
- Легніца, м. 968
- Ленюшки, с. 294
- Леонов, ст. лейт. НКВД 8, 55, 139, 845, 849
- Лесна вол. 611
- Леща, кол. 136
- Лико Іван 18, 32
- Ликолиш, колонія 108
- Ликошин, с. 118, 190, 197, 204, 210, 218, 321, 323, 790
- „Лиман”, надрайон 9, 13, 14, 15, 17, 21, 25, 26, 30, 547, 756, 896, 897, 968, 972
- Линів, с. 690
- Линюшки, с. 575, 592, 594, 596, 598
- Липівка, с. 257, 416, 585, 590, 592, 594, 596, 597, 599, 600, 601, 628, 630
- Липа, с. 420
- „Липа”, стр. 362
- Липей Ілько 276
- Липинський ліс 774
- Липина, с. 339
- Липинки с. 247, 610, 627
- Липниці с. 622
- Липовець, с. 468
- Липовці, с. 38
- „Лис” 10, 11, 22, 133, 674
- „Лис”, заст. к-ра 126, 132, 134, 135, 136, 137, 158, 169, 177
- Лис Зенко 510
- „Лис”, к-р 151, 354, 362, 391, 692, 846, 850, 851, 852, 853

- „Лис”, ст. віст. 310, 351
 „Лис”, стр. 389
 „Лис”, хот. 117, 138
 „Лиса” відділ 432
 „Лиса” сотня 832, 853
 „Лисоня”, ВО 7, 422
 „Листок”, к-р 406, 408
 Литва 870
 Литвин Михайло 819
 Литвин Іван 485
 Литвин Кость 486
 Литниська, с. 528
 Литовиж, с. 328, 514
 литовці 789, 808
 Ліборський Євген („Роман”, „Соло-
 вий”) 8, 20, 928, 957, 966, 973
 Лівцун Мілько 507
 Лівча, с. 88, 314, 486, 504, 519, 546
 Лівшани, с. 262
 Лігінський Василь („Жужіль”),
 стр. 339
 „Ліда” 759
 Лідзборський повіт 911, 925
 Ліпа, к-р пляцувкі АК 292
 „Лір”, к-р 390, 391, 392
 Ліски, с. 48, 49, 89, 97, 102, 107,
 108, 109, 111, 113, 115, 116,
 117, 120, 121, 138, 168, 172,
 192, 195, 260, 262, 329, 329,
 330–335, 339, 339, 344, 407,
 411, 413, 431, 432, 459, 494,
 507, 510, 511, 529, 559, 568,
 595, 627, 684, 833
 Лісничівка, с. 125
 „Лісовий” 903, 927
 „Лісовий”, стр. 370
 „Лісовик”, стр. 168, 333
 Лісоцький ліс 109, 119, 125
 Лісько, пов. 390, 393
 „Літературно-Науковий Вісник”, ча-
 сопис 275
 Ліцбарк, с. 874
 Ліцбарський повіт 911
 Лішна, с. 14, 604, 596, 603, 614, 624
 Ліщина 834
 Лобач Михайло 585
 Лобичів, с. 849
 „Лобода” 595
 Лодзь, м. 643, 646
 Лоза Степан 485
 Лока Василь 489
 Лондон, м. 75, 465, 564, 786
 Лопатинський Юрій, полк. 779
 Лопатюк 497, 515, 518
 Лопа Василь 489
 „Лопух”, стр. 97, 322
 Лопчук Василь 497
 Лоскляся, с. 164
 Лоташівка, с. 673
 Лотове, с. 37
 Лошків, с. 493
 Лубів, с. 187
 „Луговий”, стр. 293
 Лужний Василь („Мороз”) 346
 Лукасевич Тимотей 531
 Лукашевич Мар’ян („Ягода”, „Чер-
 ник”), війс. реф., майор 6, 7, 11,
 12, 14, 15, 18, 19, 20, 22, 25, 26,
 27, 28, 35, 37, 51, 55, 138, 139, ,
 181, 182, 183, 195, 224, 245,
 258, 324, 326, 328, 333, 335,
 344, 363, 370, 391, 394, 419,
 486, 595, 673, 896, 897, 943,
 944, 948, 957, 969
 Луків, м. 649, 650
 Лукувек, с. 136
 „Луна”, стр. 357
 Луцевич 611
 Луцик Василь 500
 Луцик Володимир 500
 Луцьк, м. 337, 530, 894, 916
 Львів, м. 119, 308, 332, 335, 345,
 418, 452, 600, 790, 893, 894,
 895, 907, 912, 917
 Львівська обл. 10, 23
 Львівський повіт 779
 „Льоня”, ст. стр. 309
 „Льоня”, стр. 127, 131, 352, 355, 357

Льорек Ксеня 506
Льорек Степан 506
Любінський повіт 921
Любачів, с. 21, 310, 313, 429
Любачівський повіт 792
Любачівщина 9, 10, 11, 12, 23, 390,
414, 417, 767, 877, 899, 957
Любень, с. 263, 416, 576, 578, 581,
585, 587, 587, 590, 592, 593,
594, 595, 597, 602, 604, 626,
627, 630, 638, 641
Любинь, с. 248, 256, 259
Любич, с. 918
Любичі Королівські 770
Любичин, с. 585, 591, 627
Люблін, м. 100, 133, 445, 456, 459,
470, 521, 531, 575, 579, 583,
587, 589, 596, 604, 618, 619,
627, 628, 643, 644, 781, 786, 893
Люблинщині 894
Любеж с. 617
Люба, пунктова 857
Людмила, секретарка 613
Люта, с. 263, 592, 623
„Лютий”, звязковий 907
„Лютий”, стр. 405
“Люшня” к-р рай. боївки АК 627
Ляхівка Велика, с. 604
Ляцьк, с. 254, 576, 578, 579, 584,
587, 589, 598, 630
Ляцько 308

М
Мавре, с. 924
Маджарки, с. 312, 486, 502, 673
Мазанівка, с. 603
мазури 870
Мазурко Павло 487
Мазурок Григорій 487
Майдан Грабовецький, с. 185
Майдан, с. 125, 185
Майданський ліс 125
Майкута Іван 536
„Мак”, стр. 322
„Макар”, бул. 395
Макар Михайло 487
„Макаренко”, окружний оргмоб. 39
Макарук Володимир 464, 904
Макарук Володимир („Кавка”) 312,
905
Макова, с. 311
„Макс”, госп. 944, 949
„Максим” 14, 15, 17, 27, 304, 329,
667, 668, 670, 952, 954, 955
„Максим”, д-р 329
„Максим”, заст. к-ра надр. боївки СБ
641
„Максим”, к-р 295, 295
„Максим”, ст. стр. 355
„Максим”, стр. 164, 352
„Максима”, чота 477, 535, 610, 618
Максимюк Володимир 611
Максимюк Константин 611
Малашевичі Великі, с. 579
Малашевичі, с. 582, 614, 617
„Малий” 675
„Малий”, стр. 468, 468
„Малина”, рой. 355, 406, 407, 408,
834
„Малина”, ст. стр. 357, 362
„Малина”, стр. 352
Маличі, с. 37
Малків, с. 77, 103, 104, 162, 328,
341
Малуха Семен 579
Малькут Гриць 533
Мальчичі, с. 346
„Малюня”, віст. 213
Малюца Богдан 959
„Мамалига”, стр. 154, 164
„Мамалига” стрибок 164, 490, 503,
557
Мамків, с. 330
Манієвич Михайло („Парамон”)
894
„Манько”, сот. 104
„Манько”, стр. 96, 104
Манькут Володимир 522

Марецький Микола („Карпо“), госп.
953
„Марійка” 817, 911
„Марія” 8, 20
Маріанка, с. 581, 597, 600, 638
Марисін, колонія 38, 85, 436
„Марко” 331, 407, 906, 962, 964
„Марко”, віст. 308, 362, 408
„Марко”, ст. стр. 357
„Марко”, стр. 164, 602, 351, 355
Марковіч 421
„Мармаш”, к-р 282, 287
Марнаша родина 737
„Мартин” див. Мізерний Василь
Мартинюк Ганна („Ганя“), 905, 923,
970, 973, 975
Мартинюк Сергій („Граб”) 923, 944,
973
Марухка Василь („Тимченко“), стр.
342
Марчук Осип („Орест”, „Острий”)
918
Марчук Галя („Оля”) 950, 976
Марчук Іван 522
Мар’янки, с. див. Маріанка, с.
Масійчук 657
Маскомичі, с. див. Масломичі, с.
Масловичі, с. 154, 525, 528
Масловка, с. 309
Масломенчани, с. 897
Масломичі, с. 137, 153, 154, 164,
464, 331, 332, 344, 523, 526,
562, 961
Масники, с. 589
Мастикаш Марко („Забіяка“), ст. стр.
339
Матіяшівка, с. 249, 254, 259, 264
Матвійко Мирон („Усміх”, „Moody”)
916, 917, 924
„Матвій”, стр. 389
Матвійчук, інж. 526
Матчак Зенон 18, 32
Матчу, с. 817
Матчук Василь 627
Матчук 585
Матяшівка, с. 258, 416, 587, 596,
598, 611, 628, 690
Махнівок, с. 100, 101, 138, 150, 151,
194, 195, 205, 206, 342, 514,
543, 544, 567, 568, 684
Махнівці, с. 202
Мацієвич 490
Мацієвич Михайло („Парамон”) 950
Мацешин Великий, с. 136
Мацькевич Марія 540
Мацькевич Осип („Кармелюк“), чот.
330
Машків, с. 675
„Маяк”, куц. 419
Медина, с. 295
Мернічи, поляк 602
Мегель Гриць 578
Медвідь 427
Медвідь Марія 502
„Медвідь”, стр. 389
Медведь Володимир 496
Межилісся, с. 250, 254, 258, 264,
265, 416, 592, 644, 690
Межилисся, с. 596, 598
Межилистя, с. 690
Межиріччя, м. 625, 650
Мекелита Данило („Очерет”, „Боб“),
к-р 346
Меледва, с. 308, 335
Мелетин, с. 210
Мелик Василь 506
Мельник Анна 681
Мельник Марія 681
Мельник Гриць 680
Мельники, с. 857
Мельничук Володимир, („Ясень”) 9, 22,
351, 359, 362, 456, 459, 468, 468,
657, 711, 760, 949, 968, 970, 972
Мерецький Іван 593
„Месники” 390
Метеленський ліс 454
Метелин, с. 196, 204
„Методія”, відділ 41

- Мигаль Анна 681
 Мигаль Василь 681
 Мигаль Гриць 681
 „Микола” 12
 „Микола”, госп. 448
 Миколаївка, с. 464
 Милашко Іван 497
 Милик-Мартинюк Анна, „Ганя” 973
 Миличко Іван 507
 Милятин, с. 46
 „Мирний”, стр. 204
 „Мирон” 392
 „Мирон-Бузько” 330
 „Мирон”, стр. 389
 „Мирона”, вд. 392
 „Мирослав” 17, 690, 692
 „Мирослава” 903, 908, 911
 „Мирослава”, див. Кузьма Анна
 „Мирослава”, див. Цюк Марія
 Мистядець Максим 579
 Мисюк 579
 Михайлівка, с. 42
 Михайла, с. 507, 666
 Михалки, с. див. Михалкі, с.
 Михалкі, с. 584, 602, 617
 Михальчук 680
 Миців, с. 172, 198, 329, 330, 335,
 345, 407, 492, 495, 498, 510,
 515, 518, 523, 524, 527, 529,
 536, 562, 567, 568, 770, 807
 Мицево, с. див. Миців, с.
 Мицків, с. 499
 Мищук Микола („Остап”) 330
 Мищук Степан („Семенко”) 328
 Мігус Володимир („Аркадій”) 308,
 335, 464
 Мігус Михайло („Зірка”), бул. 12, 24,
 960, 962
 Мізерний Василь („Мартин”, „Рен”)
 370, 392
 Міклош Адам 626
 Миколайчик 464, 536, 578, 553, 584,
 788, 800
 „Мікушка” див. Пришляк Григорій
 Міліція Обивательська (МО) 104,
 141, 142, 143, 147, 150, 152,
 157, 161, 163, 164, 171, 172,
 176, 187, 188, 190, 191, 193,
 194, 197, 199, 202, 204, 205,
 210, 211, 218, 219, 411, 412,
 413, 421, 447, 451, 453, 454,
 455, 456, 460, 462, 465, 473,
 485, 486, 487, 488, 489, 490,
 491, 492, 494, 496, 497, 498,
 499, 500, 502, 503, 504, 505,
 506, 511, 513, 517, 519, 520,
 521, 523, 525, 526, 527, 528,
 529, 533, 536, 537, 538, 540,
 541, 543, 545, 546, 551, 557,
 558, 559, 564, 566, 567, 569,
 575, 578, 591, 592, 594, 598,
 602, 604, 611, 627, 629, 635,
 690, 773, 780, 790, 898, 899,
 909, 918
 Міледький Михайло („Боярин”), стр.
 346
 Мілька 925
 „Мілько” 778, 780, 781, 784, 779,
 943
 „Мілько”, др. 246
 Мінани, с. 346
 Міняни, колонія 96, 313, 321, 331,
 332, 437, 439, 531, 532
 Мірецька, колонія 830
 Мірецький Василь 530
 Мірча, колонія 81, 94, 97
 Мірча, с. 84, 143, 177, 469, 830
 Мірче, с. 40, 61, 65, 68, 76, 81, 94,
 95, 96, 118, 143, 177, 325, 333,
 445, 469, 771
 Мисило Євген 7
 „Міша” 334, 905
 „Міша”, вст. 308
 „Міша”, к-р 145
 „Міша”, стр. 90, 98, 131, 351, 354, 845
 Млот, поручник, сотенний ВІН 125,
 453, 454, 456, 456, 468, 452,
 456, 802

- Мовчан Іван 820
Модрин, с. 177
Модринець, с. 40, 62, 64, 71, 72, 75, 77, 80, 91, 94, 95, 96, 146, 147, 152, 155, 323, 897
Модринь, с. 40, 41, 68, 92, 155, 323, 347
Мокривський Володимир, („Зенко”) 975
Мокротин, с. 309, 339
Молодівка, с. 276
Молодовичі, с. 94
Молодятичі, с. 125, 137, 307, 332, 343, 427
Моложів, с. 38
Монастир, с. 42
Монастирок, с. 362
„Монах” 675, 736
„Мономах” кушч 770
Монюк Іван 604
Монюк, селянин 591
Монятичі, с. 308, 438
„Моргуна”, рій 43
„Морда”, ст. стр. 357
Моринки лісництво 581
„Мороз”, кулеметник 44, 87, 91, 92, 162, 212, 213, 356
„Мороз”, ст. стр. 464
„Мороз”, стр. 322, 352, 354, 365
Мороз Ярослав („Кармелюк”), стр. 346
„Морозенко” 7, 19, 437, 778, 784
„Морозенко”, стр. 345, 522
„Морозов”, кул. 188
Моронґова, с. 872
„Моряк” 330, 431
„Моряк”, ст. стр. 357
Москва, м. 344, 573, 767, 779, 786, 789, 795, 896, 917, 928
Мостенщина 401
Мости, с. 255, 582, 584, 593, 648
Мостиска, м. 590
Мостів, с. 577
Мошків, с. 492, 495, 545, 567, 568, 676, 677, 677, 678, 680, 522, 770, 861
Мрецький 595
Мронґова, с. 972
„Мудрий”, стр. 320
Мужичук Василь 532
Музика 673
Музика Володимир („Бурлака”), ст. стр. 328
Музика Михайло 500
Мунік Іван 604
Муравець, с. 575
Мусійчук Катерина 595
Мусій Микола 492
Мусій Ярослав 492
Мутвиця, с. 593, 596, 597, 603, 610
Муха Казимир 530
Муха, капітан, комендант МО 485, 489, 499, 516, 516, 790
Мушків, с. 522
Мхава, с. 411
Мшанка, с. 247, 259
Мюнхен, м. 456, 889, 889, 905, 918
М’ягке, с. 38, 61, 75, 84, 260, 332, 457, 468, 478
Мятчук Василь 590
Мячин, с. 262
- Н
„Набережний” 308, 335
„Набережний”, віст. 158
„Набережний”, рой 351, 354
Набрж, колонія 38, 321
Набрж, с. 7, 19, 224, 427, 831, 834
Нагрин, с. 345
наддніпрянці 846
„Назар” 330, 736
Наконечний, міліціонер 489
Наливайко 7
Наплеснярки, с. 43
Нарва, р. 870
Наріль, с. 31
Народна Гвардія 896
Народний комісаріат внутрішніх дел

- (НКВД) 8, 9, 10, 14, 20, 21, 22, 23, 137, 147, 148, 152, 154, 157, 164, 164, 164, 172, 178, 192, 195, 198, 204, 251, 256, 257, 258, 328, 329, 331, 391, 395, 412, 432, 452, 453, 454, 456, 456, 459, 459, 468, 452, 456, 588, 485–488, 490–493, 495–497, 501–510, 514, 525, 528, 530, 532, 557–562, 564, 567–569, 574, 575, 593, 602, 604, 610, 614, 616, 618, 619, 648, 767, 768, 770, 770, 781, 784, 785, 789, 797, 802, 802, 804, 805, 853, 893, 896–899, 905, 906, 915–918, 921, 923, 927, 968, 906, 968
- Нароль, с. див. Наріль, с.
Нарчів, с. 604
„Наталка” 18, 31, 701, 702, 704
Наумов, ген большевицької партизанки 895, 915
„Наш Голос”, місячник 893
Невідомський Володимир („Перемога”), стр. 331
Невядомський Іван („Юрко”) 974, 976
Невядомський Володимир („Перемога”), командир 328
Невядомський Володимир („Перемога”), ст. стр., 961
Неділя Ліда 972
„Недобитий” 834, 837
„Недолугий” 286
„Недолугий”, командир 48
„Недолугий” див. Рошко Юрій 958
„Незабудь” 331
„Незабудько”, стр. 389
„Незабутий”, стр. 601
Немирівщина 361, 362
„Непорадний” 894, 901, 905
„Нерв” див. Штендера Євген
Нерон, імператор 368
Нестаницький куш 46
Нестаничі, с. 46
Нестерук Євген („Крилатий”), бул., 309, 335, 359, 361, 362, 972
„Нестор”, боевик надр. Б.С.Б. 687
„Нестор”, кул. 179
„Нестор”, стр. 389
Нетреба, с. 245
„Нечай” 9, 428
„Нечуєнко” див. Григоришин Василь
„Недзеля” клерикальний часопис 788
Нераїч, с. 464
Ніновичі, с. 104, 111, 323, 362, 412, 493, 503, 515
Нисмичі, с. 139, 162, 313, 336, 337, 489, 496, 503, 510, 512, 516, 520, 521, 524, 528, 530, 557, 568, 845, 846, 850
Німецька Армія 341
Німеччина 8, 12, 24, 114, 259, 287, 332, 368, 412, 422, 455, 490, 494, 578, 609, 625, 650, 767, 791, 876, 887, 890, 902, 903, 904, 905, 906, 911, 912, 913, 916, 917, 918, 923, 945, 957, 962, 964, 965, 966, 972
„Німфа” обласний провідник 895
Німці 38, 75, 90, 212, 258, 345, 361, 429, 437, 591, 593, 602, 615, 627, 778, 789, 801, 807, 813, 814, 816, 817, 818, 830, 831, 832, 833, 834, 837, 842, 844, 870, 886, 887, 915
Ніновичі, с. 340, 493, 503, 507, 515, 521, 524, 540, 557, 568
Нірадка Юсько 682
Нісмичі, с. див. Нисмичі, с.
„Нікто”, стр. 358
Нова Гребля, с. 55
„Нове горизонти”, часопис 412
Нове Село, с. 55
„Новий” 495, 858, 862
Новий Двір, с. 861
Новий Люблинець, с. 889

Новий Майдан, с. 125
Новий Санч, м. 878
„Новина”, бул. 365
„Новина”, зв'яз. 326, 356, 357
„Новина”, писар 121, 126
Новина, ст. віст. 327, 356, 365
Новина, стр. 128, 324
Новицький Мирослав („Стець”) 894
Новогруд, м. 870
Новоквасівка, с. 308
Новосілки, с. 108, 432, 510, 529,
585, 586, 770
Новосад Іван 308
Новосад Леся, („Чорна”) 969
Новосад Михайло 538
Новосад Степан, („Жук”) 760, 916,
958, 974, 976
Новосади, с. 295
Новострілеччина 401
Носів, с. 577, 585, 587, 611
Нью Йорк, м. 784
Нюрнберзький процес 794
Няйко Осип („Осип”) бул. ст. віст.,
пвх. 12, 148, 464

О

Обривець, с. 245, 297
Обровець, с. 438
Обровецький, ліс 474
Огородник Юліян 974
Огородники, с. 339, 340
Одра, р. 128, 804
Озеро Никифор 497
Ойхман, майор 512–516
„Оксана”, надр. реф. УЧХ 9, 424,
644, 687
„Оксанка”, рай сан. АК 292
Окунинка, с. 584, 587, 610, 615,
618, 630
Олійник Зофія 495
Олійник Семен 500
„Олег” 14, 16, 365, 368, 371, 800,
962, 964
„Олег”, бул. 355

„Олег”, к-р 365, 468
„Олег”, пвх 431
„Олег”, стр. 165
Олекса Настя 500
„Олена” 17, 670
„Олені” 394, 395, 396
„Олені”, пвд. 308
„Олені”, старшинська школа УПА
345, 857
Оленюк Євген („Остап”, „Охрім”) 9,
22, 948
„Олень” 522
„Олень”, к-р 391
„Олень” див. Ткачук Григорій
„Олесь”, ком. 17, 31, 711, 953
Олесник Ольга („Орися”) орг. реф. 953
Олесниця, с. 911, 968, 957
„Олесь” 657, 658, 711
„Олесь”, куцевий пропагандист 770
„Олесь”, стр. 164, 331
Олешків, с. 249
Ольгівок, с. див. Ольгівок, с.
Ольхівка, с. 599, 630
Ольшани, с. 594
Ольшанки, с. 592, 593, 597, 598
Ольшик, с. 617
Ольшин, с. 623
Ольштин, воєводство 903, 916, 972
Ольштин, м. 619, 912, 925
„Оля” див. Марчук Галя
„Омега” 925
Омельчук Іван 579, 587
Онишкевич Мирослав („Орест”,
„Богдан”, „Олег”), сот., ком. VI
ВО Сян 9, 10, 12, 14, 16, 56, 313,
371, 402, 424, 459, 452, 771,
894, 899, 894
Онищук Петро 587
ООН 794, 795
Опілля, с. 583, 610, 611, 623, 629
Опільсько, с. 311, 494, 521, 526,
567, 770, 834, 842
Опалін, м. 579
„Оріх” 657

Оріхів, с. 630

Організація Українських Націоналістів (ОУН) 8, 12, 20, 25, 256, 333, 335, 335, 337, 345, 345, 363, 412, 413, 452, 495, 505, 547, 596, 658, 767, 857, 859, 861, 868, 889, 893, 894, 896, 897, 899, 894, 901, 903, 905, 906, 908, 911, 914, 915, 916, 917, 918, 921, 922, 923, 927, 945, 968, 904, 906, 968, 970, 972, 967

„Орел”, ком. СБ 953

„Орел”, стр. 320

„Орест” 899, 921

„Орест”, к-р. 894, 903, 921, 922, 923, 904

„Орест” див. Онишкевич Мирослав

„Орест”, пор. 313

„Орися” див. Довган Марійка

„Орися”, санітарка 644

„Орлик” 101, 107, 347, 481, 910, 924, 925

„Орлик”, кулеметник 72

„Орлик”, рой. 108, 180, 326, 352, 355, 357, 477, 478, 910, 924, 925

„Орлик”, службовий 178

„Орлик”, ст. стр. 311

„Орлик”, стр. 165, 322, 324

Орловський 901, 911, 914

Орнет, м. 874

Орський, хор. 371

Орхівське озеро 604

Осердів, с. 308, 419, 448, 487, 495, 498, 518, 536, 540, 541, 544, 711, 774, 861, 959

„Осика” 309, 333

„Осика”, стр. 137, 168, 352, 355

„Осип” 903, 925, 927

„Осип”, бул. 359

„Осип”, бул. пвх. 361

„Осип”, д. 276

„Осип”, пвх 69, 110, 111, 118, 119, 120, 121, 125, 126, 128, 129, 148, 351, 599

„Осип”, ст. віст. 464, 355

„Осип”, стр. 267

Осова, с. 248, 259, 581, 583, 630

„Остап” 330, 407, 408, 799, 800

„Остап”, бул. 202, 359

„Остап”, к-р 196, 213, 268, 468

„Остап”, рой. 148

„Остап”, слідчий 897

„Остап”, ст. віст. 308

„Остапа” боївка 13, 26, 268

„Остапенко”, к-р 288

„Остапенко”, чот. 283, 407, 408

Остапчук Іван 711

Остапюк Іван 436

Остафійчук Дмитро („Певний”) 347

„Остоя”, політичний референт ВІН 454, 588, 792–799, 792

Острів, с. 246, 362, 485, 487, 488, 493, 494, 501

„Острівський”, ком 7, 19, 792

„Острізьського”, підрозділ 38

Острувко Петро 496

Осубка 252, 258, 786

Отокі, с. 295

Оттава, м. 707

ОУН див. Організація Українських Націоналістів

„Охлап”, стр. 292

Оходжа ліс 599

Охотніча Резерва Міліції Обивательської (ОРМО) 190, 196, 198, 204, 210, 212, 218, 444, 538, 539, 540, 545, 603, 604, 687–691, 869, 899

Охривок, с. 582, 619

„Охрім” 456

Охрим Михайло 507

„Охрим”, ст. бул. 359

„Очерет-Боб” к-р 346

„Очерет”, командир 320, 326, 329, 341

„Очерет”, стр. 160, 204, 206

„Очерета” боївка 7

- „Очеретко”, к-р 824
 Очин, с. 623
 Ошів, с. 139
 Ощів, с. 87, 88, 107, 112, 118, 120, 325, 505, 523
- П
- Павельський Михайло („Палій”) 329
 Павличівський лісок 848
 Павлишин Василь 518
 Павлишин Лука („Вовк” 894
 Павловецький ліс 245
 Павловичі, с. 245, 325, 329, 330, 347, 490, 501, 503, 507, 512, 515, 516, 529, 540, 557, 568, 770, 846
 Павлюк Володимир 311
 Павлюк Кирило („Максим”) 329
 Павлюк І., стрибок 518
 Павонський Михайло („Палій”, „Палієнко”), рой. 12, 313, 351, 355, 329, 431, 432, 916, 958, 974, 976
 „Павук” 320, 322, 346, 655
 „Пайонк” 778, 780, 781, 784, 785, 779
 „Палій”, рой. 152, 156
 Панас Іван 510
 Панас Юрко, стр. 424, 687
 Панасюк Володимир, командант МО 629
 Пантна, с. 903
 „Парамон” див. Манієвич Михайло
 Параня 859
 Париж, м. 795
 Паркуляна М. 507
 Парфома Василь („Вінько”), стр. 339
 Парфома Василь („Зінько”), стр. 337
 Парфомович Софія, письм. 276
 Пархач, с. 339
 Парчів, м. 133, 134, 576, 583, 584, 585, 594, 597, 600
 Пасіка, с. 72, 75, 78, 830
 Пассау, м. 877, 885, 888, 889
 Патковський Павло 486
 Пахалюк Володимир („Вишня”), віст. 337
 Пацифікація 42
 Пашкутський Володимир („Карміль”) 331
 Пашолок Григорій („Сурмач”), ст. стр. 339
 „Певний” 328, 347, 800, 802, 805, 805, 807, 808, 792, 969, 966
 „Певний”, стр. 324, 365
 Пеживоля, с. 579
 Пекний Матей 406
 Пелех Петро 500
 Пелня, с. 389
 Пельня, с. див. Пелня, с.
 Пенці, кап УБП 470
 пеперовці 129, 247, 249, 256, 604, 574, 581, 583, 584, 587
 Періг 830
 „Перебийніс” 14, 15, 23, 25, 27
 „Перебийніс”, підвідділ 10, 13, 304
 Переводів, с. 117, 138, 245, 308, 309, 325, 329, 333, 335, 335, 339, 341, 346, 347, 419, 432, 459, 507, 510, 511, 559, 568, 770
 Перегінсько, с. 389
 Перекета Василь 503
 Перемислів, с. 169, 447, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 501, 524, 529, 545, 559, 773
 Перемиський курінь УПА 185
 Перемішильщина 390, 411, 414, 416, 417, 870, 899, 912
 Перемішль, м. 309, 412, 415, 585, 802, 907
 „Перемога”, к-р 164, 329, 340, 422, 673
 „Перемога” див. Невядомський Володимир, ст. стр.
 „Перемога”, рой. 456, 474
 „Перемога”, стр. 195, 331, 352, 355
 Пересоловичі, с. 82, 125
 Перехід, с. 252
 Персія 464, 795

Перша холмська сотня УПА 148
 І район 897
 Петлюра Симон 55
 „Петренко”, кул. 180, 477
 „Петренко”, ст.стр. 339, 362
 Петро 17, 452, 456
 Петро Борис 308
 Петрович Марія 915
 Петрович Сильвестр 915
 Петрунивий Франк 680
 „Петрусь” 12, 866
 „Петрусь”, кул. 477
 „Петрусь”, стр. 337, 357
 „Петька”, стр. 362
 Печигори, с. 190, 502, 505, 520,
 521, 526, 528, 557
 Пешивольського лісу 585
 Пешиволя, с. 581, 582, 583, 584,
 600
 Пивовщина, с. 170, 506, 533, 568,
 676, 677, 522, 802, 857, 858
 Пилипчук Павло („Карпо”), ст. бул.
 6, 7, 18, 19, 39, 40, 59, 60, 61, 62,
 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71,
 72, 73, 75, 76, 77, 78, 84, 92, 93,
 94, 95, 96, 97, 309, 327, 371,
 577, 831, 832, 906
 „Пильний”, стр. 398
 „Пиріг”, ст.стр. 339
 Пирка Василь 313, 904
 Пискорівський ліс 863
 Питля Сергій 578
 Пишко Семен 619
 Підгіон, р-н 419
 Підляшшя 260
 Піва Анна 489
 Підгірці, с. 137, 308, 333, 438
 Підгайний Богдан, інж. („Аскольд”)
 893, 905, 911, 918
 903, 906, 914, 915
 Підгайці, с. 120, 525
 Піддубецько-вербицькі ліси 50
 Піддубці, с. 41, 45, 769
 „Підкова” 72
 „Підкова”, стр. 87, 88, 89, 90, 322
 Підляська 646
 Підляський надрайон 422, 779
 Підляшшя 7, 12, 13, 14, 15, 17, 25,
 26, 27, 28, 30, 125, 131, 132,
 148, 250, 251, 257, 260, 276,
 277, 286, 328, 333, 344, 389,
 390, 412, 418, 432, 464, 604,
 574, 581, 587, 590, 606, 612,
 613, 616, 624, 631, 651, 691,
 779, 861, 869, 874, 875, 883,
 893, 894, 897, 899, 905, 922,
 904, 968, 967, 962, 964
 Підмоклий Іван 525
 Підсочне, с. 202, 532
 Підстаршинська Школа ім. полк.
 Коники 414, 415
 Підсудка Павло 528, 531
 Пільсудський Юзеф 778
 Пілярс 599
 Пілярський Антон 593, 630
 Піляшкевич Александер 421
 „Пімста” див. Смарж Іван
 „Пімста”, стр. 180, 209, 477
 Пісочне, с. 137, 202, 204, 212, 512,
 524, 538
 Пітюк Василь („Олень”), стр. 331
 Пішоволя, с. 617, 630
 Піщанська волость 579, 623
 Піщаць, м. 574, 575, 579, 583, 585,
 591, 592, 595, 598, 600, 611,
 618, 628, 629, 602
 Пйонтки, брати-бандити 600, 602
 ПКВН 789
 Плісник Іван 591, 630
 Пліхота Євген, („Шмиренко”) 961,
 969
 „Пластун” 778, 780, 781, 784, 779
 Плебанш, с. 38
 Плеснярки, с. 42
 „Пломек”, часопис 786
 Плонтка Осип („Вирва”) 308, 335
 Пляжук Микола, заст. к-та МО 591,
 629, 641

- Пляс Андрій („Богданко”) реф. проп. 952
- Поболовецькі ліси 125
- „Повний”, стр. 355
- „Повстанець”, часопис 392
- Погорілець, с. 585, 598, 610
- Подоски, с. 579
- Пожироля, с. 579
- Познанщина 597
- Познань, м. 643, 646
- Полігони, місцевість 401
- Полісся 276, 313
- Поліхова 680
- Поляноко 908
- Полинів 616
- Полоски, с. 579, 579, 583, 584, 592, 602, 623
- „Полтава” див. Федун Петро
- Полтавська обл 588
- Полуб, фільварок 135
- Польова жандармерія (ПЖ) 313, 827
- Польска Партія Роботніча 128, 129, 133, 136, 212, 412, 429, 452, 453, 454, 456, 456, 459, 468, 474, 536, 538, 564, 576, 579, 583, 584, 585, 604, 610, 615, 618, 622, 629, 648, 666, 790
- Польща 82, 99, 118, 127, 131, 252, 256, 295, 333, 345, 412, 415, 420, 436, 445, 447, 448, 452, 456, 504, 505, 506, 511, 520, 536, 553, 557, 559, 564, 585, 597, 612, 618, 646, 773, 774, 771, 780, 784, 786, 786, 788, 789, 790, 794, 796, 797, 798, 800, 802, 804, 805, 869, 870, 894, 897, 899, 894–906–914, 915–918, 921, 923, 927, 968, 904, 957, 972
- „Поляк”, стр. 320
- поляки 37–41, 61–68, 71–75, 77, 78, 80–86, 91–93, 95, 104–107, 111–113, 117, 118, 120, 125–136, 142, 143, 151–156, 162, 168, 170–178, 184, 202, 209–212, 245–259, 261–264, 267–269, 285, 293, 297, 299, 300, 303, 401, 412, 416, 420, 421, 424, 427, 428, 435–439, 444, 445, 447, 460, 462, 464–466, 471–473, 478, 479, 486, 489, 491, 493, 496–499, 502, 504, 506, 510–512, 514, 515, 516, 517, 518, 520, 523, 524, 526–528, 530, 531, 535, 538, 540, 544, 553, 554, 557–560, 562, 564, 566, 567, 569, 574–577, 579, 581, 582, 585, 589, 593–596, 609, 610, 612, 613, 635, 636, 826–830, 839, 840, 846, 859–866, 869–878, 888, 900, 902, 922
- Полятичі, с. 574
- „Пон” 430
- Понятковський Станіслав, король 789
- Понятувка, с. 137
- Попіль, с. 593
- Попель 619
- Порохнюк Володимир 493
- Порхач 673
- Посадів, с. 7, 11, 19, 224, 362, 825
- Посадівський ліс 125, 834
- Посюк Гриць 507
- Посяння 420
- Потиліч, с. 339
- Потічний Петро 14, 26
- Потічок, с. 347
- Потеліч, с. див. Потиліч, с.
- Поторжин, с. 108, 345, 771
- Поторжиця с. 487
- Поточиска, с. див. Поточиська, с.
- Поточиська, с. 346
- Потржиця, прикордонна застава 486
- Потуржин, с. 142, 152, 198, 505, 790
- Потуржицька Вілька, с. 142
- Почекайка, с. 136
- ППР див. Польська партія роботніча

„Прірва” див. Штендера Євген
„Прірва”, ст. стр. 313, 365
„Правда”, газ 415
православні 126, 128, 248, 286, 290
Працович Іван 497
Працькуцький Василь 681
Прибитки, с. 42
„Приблуда” 333
„Приблуда”, рой. 96, 162, 168
„Приблуда”, стр. 168
„Прибувший”, віст. 361
„Прибувший”, стр. 168
„Прибувший”, ст. стр. 357
„Прибувший”, харчовий 178
Принагідний Іван („Височан-Вуй-
ко”), орг. реф. 345
Приступа Степан 313
Приступа Анна 593
Прихідка Євгенія 495
Прихідна А 497
Пришляк Григорій („Мікушка”) 896
Прокопчук Михайло („Дубина”) 901
Прокопюк Степан 604, 576
Промів, с. 7
„Просвіта” 186, 187, 188, 276, 276
„Протон” 17, 544, 547, 554
„Професор” 8
Процик Осип 309
Проць Степан 308
Пруссія 870, 873
Пруссія Східна 869, 874, 875, 883,
894
Прут, р. 917
ПСЛ (Польське Стронніцтво Людове)
564, 610, 618, 788, 800
Пташинський Володимир 611
„Пук”, віст 405
Пунда Іван 604
Пунда Андрій 604, 591
Пунда Григорій 604, 576
Пунда Гриць 590
Пунда Марія 604, 576
Пунда Ольга 604, 576
Пунь Іван 507

Пупець Євген („Марко”) 331
Пуца, с. 263
„Пчілка” див. Дейнека-Мельничук
Ірина
Пшепюрська Іванка („Ластівка”) 969
Пшепюрський Всеволод („Скоб”,
„Ікар”), СБ-іст 17, 30, 126, 456,
459, 456, 482, 897, 899, 944,
948, 968
Пщілка 912
Пяски, с. 136

Р

Раабе, ректор 786
Рабчевський 604, 585
Равіч, аковець 257, 792–796, 798,
799, 779, 792
Рава Руська, м. 41, 313, 335, 506,
561, 562
Рава Руський пов. 282, 918
Равщина 877
Рагитсічод, с. 164
Радехів, м. 335
Радехів, с. 308, 313
Радехівський повіт 967
Радимно, м. 313
Радків, колонія 102, 111, 115, 116,
120
Радківський ліс 335
Радкевіч, мін. ВП 412
Радковичі, с. 108
Радованецькі ліси 45, 46
Радом, м. 578
Радостів, с. 108, 407, 505
Радянський Союз 793, 795, 808, 841
Рандзін, с. 42
Рачинський Іван, („Явір”) 530, 969,
974, 976
Рачинський Максим 530
Реґензбург, м. 889, 962, 966, 964
Ревні 857
Ревуха Лука, селянин 427
„Рен” див. Мізерний Василь
Репнін, посол 789

ресорт 247, 250–256, 270, 292, 459,
 604–577, 579, 579, 583, 584,
 587, 611, 612, 780, 790
 Рибіцький Андрій („Зенко”) 309,
 346, 958
 Ривковський Лукаш 591
 Ридз-Смігли 333
 Рижлів, с. 429
 Ризькі договори 21.3.1921 р. 790
 Риманівщина 412, 413
 Ринкви, с. 126
 Ринковська Марія („Оксана”) реф.
 УЧХ 951, 953
 Ринковський Лукаш 590
 Ринковський Степан 604, 576
 „Рись”, аковець 257
 „Ришард” 893
 Річиці, с. див. Річиця, с.
 Рівенщина 337
 Рівне, м. 311, 464
 Ріпецький Модест 14, 18, 27, 32,
 945
 Ріплин, с. 276, 506
 Річиця, с. 49, 50, 109, 114, 138, 174,
 245, 790, 792, 868, 894
 Річки, с. 42
 „Роберт”, віст. 310
 Рогатка, с. 246
 Рогізно, с. 295
 Роджінський 490
 Родлінський Євген 490
 Рожанка, с. 578, 587, 597
 Роза, донощиця 195
 Розалівка, с. 311
 Розбитівка, с. 416, 592, 690
 Розвадівка, с. 255, 589, 591, 593,
 594, 596, 610, 611, 618
 Роздзєж, с. 295
 Розкоп, с. 648
 Рокитно, с. 206, 601, 602
 Рокітне, с. див. Рокитно, с.
 Рокітне, с. див. Рокитно, с.
 Рокосовський, маршал 789
 „Роман” 391, 893, 911, 911, 912,
 916, 968
 „Роман”, віст. 355
 „Роман”, заст. ком. „Дуди” 142
 „Роман”, к-р. 397
 „Роман” див. Крупа Іван
 „Роман” див. Ліборський Євген
 „Роман” див. Левосюк Володимир
 „Роман”, рой. 154, 156, 351, 432
 „Роман”, слідчий 897
 „Роман”, ст. віст. 361
 „Роман”, ст. стр. 361
 „Роман”, стр. 357
 Романів, с. 249, 254, 255, 257, 258,
 259, 264, 268, 294, 627
 Романенко Павло 611
 Романечко Іван („Ярий”, „Володя”,
 „Шпиль”) 12, 25, 26, 13, 416,
 574, 581, 587, 590, 613, 615,
 624, 638, 666, 951
 Романов, май. НКВД 432
 Романюк Григорій („Очерет”), ко-
 мандир 329
 Романюк Іван („Гайдук”) 953
 Романюк Павло („Гуляйполе”) 329
 Романюк Є. 893
 „Ромко” 8, 20
 „Ромко”, віст. 361
 „Ромко”, стр. 85, 126, 127, 128, 129,
 131, 357, 389
 Ромцьо Василь 494
 Ропиця Руська, с. 917
 Росіл Іван („Юрко”) 12, 14, 18, 27,
 32, 890, 904, 906, 969, 969, 962,
 966
 Росія 114, 274, 412, 521, 530, 553,
 577, 583, 585, 587, 589, 590,
 788, 789, 794, 795, 796, 800,
 805, 807, 925
 росіяни 81, 126, 477, 511, 562, 778,
 786, 786, 796, 841
 Рошко Юрій („Недолугий”, „Шумсь-
 кий”) 10, 13, 14, 23, 25, 27, 117,
 119, 120, 285, 294, 295, 295, 958
 Руда Опалін, с. 579

Руда, с. 136, 579
 Руденко Гриць („Сушко”) ст. бул. 12, 24, 464, 588
 Рудеччина 418
 „Рудий” 407
 „Рудий”, ст. стр. 408
 „Рудий”, стр. 389, 407
 Рудик Левко („Вістун”) 861
 Рудників Влодко 860
 Рудники, с. 875
 Рудчук, селянин 591, 630
 Рудь Зенон („Кудеяр”) 329
 Ружанка, с. 619, 623
 Рузвельт Франклін 793
 Румунія 795
 Рурха Тадеуш 421
 Русаковський, комендант МО 576
 Русили, кол. 255
 Русин, с. див. Русинь, с.
 русини 248
 Русинь, с. 485, 487, 492, 495, 497, 506, 531, 532, 533, 544, 545, 559, 680
 Руслан Леонід, надр. реф. пропаган-
 ди 8, 20, 687
 „Ручай”, бул. 359
 „Ручай”, д-р 254
 „Ручай”, рой. 276
 „Ручая”, рій 274, 276
 Ряць, с. 575

С
 Саївка, с. 264, 294, 416, 587, 593, 598
 Савінський ліс 969
 Савинець Михайло („Новина”) ст.
 віст 148
 Савка Семен 506
 Савченко З. 421
 Савчин, с. 140, 146, 184, 311, 337, 339, 345, 447, 521, 526, 540, 543, 545, 567, 675, 676, 677, 677, 678, 522, 681, 770, 773, 861
 Савчук 356, 363
 Савчук, в.о. шефа штабу 371
 Савчук Ярослав 544
 „Сагайда”, стр. 295
 Саган 604, 585
 Сагринь, с. 65, 66, 72, 75, 94, 823
 „Сака”, станичний 490
 Салаші, с. 42
 Салюк Іван („Міша”) 308, 333
 Самбір, м. 311, 341
 Самбірський р-н Львівської обл. 347
 Самбольські, кпт. 619
 „Самійло”, стр. 320
 Самооборонні Кущові Відділи (СКВ) 385
 Самостійна Польська Держава 795
 Самостійна Українська Держава 795
 Сарни, м. 428
 „Сатана”, інтендант 102, 324, 326
 „Сатурдей Таймс”, газ. 17, 31, 800, 810
 „Сашко”, стр. 389
 Св. Міколяс, м. 880
 Свидницький 530
 Свинорія, р. 860
 „Свистун”, віст. 361
 „Свистун”, ст. стр. 357
 „Свистун”, стр. 97, 320
 Свідер Андрій 507
 Свідки Єгови 423
 Свідрук Михайло 681
 Свірська 510
 „Світлана” 687
 „Світляна” див. Данилюк Марія
 Світляна П. 401
 Святичі, кол. 254
 „Святослав” див. Балко Павло
 „Святослава”, звязкова 511
 Себечів, с. 178, 186, 195, 198, 204, 209, 209, 210, 212, 213, 311, 325, 337, 342, 362, 459, 493, 497, 511, 521–525, 527, 532, 533, 535, 540, 543, 568, 675,

676, 677, 680, 522, 681, 853,
857, 858, 861, 862, 866, 868

Седльце, м. див. Седльце, м.

Секуня 309

Селиська, с. 412

„Семен” стрілець-дезертир 641

Семени 857

„Семенко” 328, 356

„Семенко”, віст. 333

„Семенко”, ст. стр. 160, 355

„Семенко”, стр. 136, 351, 352, 355,
357, 365

Семенюк Іван („Поручник”) 585

Семенюк Володимир 543

Семко Володимир 497

Сенів Іван 518

Сениця Степан („Лісовик”) 333

Сенцьо 834, 841

Сеньковичі, с. 41

„Сергій” 142

„Сергій”, бунч. 283

„Сергій”, д-р 248

„Сергій”, ст. стр. 309, 464, 337

„Сергій”, стр. 352, 355

„Серет”, ТВ 7

Серебрище, с. 136

Середземне море 917

Седльце, м. 649

Серота, поляк 600

Сибір 84, 110, 367, 575, 789, 921,
923

Сивак Іван („Босфор”, „Костюк”),
бул., 12, 14, 310, 464, 332, 344

Сивак Євген („Гайда”), ст. віст., чот.
7, 10, 329, 344, 958

Сивак Володимир („Зірка”), стр. 9,
331, 958

Сивак Ніна 532

„Сивий” 10, 339

„Сивий”, віст. 357

„Сивий”, к-р 276

Сивий Микола („Вишня”) 950

„Сивий”, ст. віст. 361

„Сидор” 209

Сидор Антін 406

Сидор Василь („Шелест”), полк. 16,
29

Сидор Михайло 518

„Сидор”, стр. 89, 209, 213, 342

Сидор Гриць 540

Сидор Олекса 502

Сидор Павло 488

Сидор Теодозій 540

Сидорук Анатоль („Яструб”, „Дуб”) 7,
19

Синиця Дмитро 507

Синьковичі, с. див. Сеньковичі, с.

Синявські ліси 917, 918

„Сирота” 896

Ситит, с. 604

Ситита кол. 256, 593

Ситник, с. 587, 604

Сиховиця, с. 916

Сиховичі, с. 195

„Сірко” 346

Сідоски, с. 574

Сікорський, ген. 786, 795

Сілезія 263

„Сіпка” 613

Сірій Іван 339

„Сірко”, кулеметник 113

„Сірко”, стр. 105, 324, 326

„Сірко”, хор. 371

Сіров, виселенчий комісар 562

„Сіроманці”, сотня 7

Сірій Андрій 527

Сітита, с. 256

Січ 857

„Скала”, віст. 158, 311, 337

„Скала”, рой. 351, 355

„Скала”, стр. 178, 340

„Скитан” 401

„Скоб” 461, 471, 473

„Скоб”, ст. бул. 359

„Сковорода” див. Дейнека Олександр

Сковородниця, с. 581

Сколе, р-н 419

- Сколе, с. 389
 Скоморохи, с. 157, 164, 172, 507
 Скопик Йосиф („Буревій”), стр. 340
 „Скорий”, стр. 389
 Скородинці, с. 600, 604, 638
 Скочиляс Іван 585
 Скочиляс Сергій 578
 Скошик Осип 308
 Скригичин, с. 817
 Скупа 8
 Сліпче, с. 562, 768
 Славатичі, с. 604, 577, 578, 579,
 581, 585, 589, 592, 594, 603,
 604, 611, 624, 627
 „Славко”, віст. 361
 „Славко” див. Гура Ярослав
 „Славко”, пров. р-ну 952
 „Славко”, ст. стр. 357
 „Славко”, стр. 359
 „Сливка”, стр. 195
 Слобідка Велика, с. 346
 Слободюк Іван 536
 Слободюк Юстина 536
 словаки 808, 880
 Словаччина 412, 414, 415, 422
 Служба Безпеки (СБ) 9, 12, 13, 17,
 21, 22, 25, 26, 31, 59, 61, 66, 72,
 74, 76, 77, 78, 126, 128, 129,
 162, 602, 202, 213, 326, 362,
 391, 416, 424, 431, 454, 456,
 459, 452, 456, 524, 530, 540,
 614, 618, 641, 644–648, 666,
 687, 687, 707, 768, 770, 779,
 792, 830, 861, 866, 869, 873,
 893, 896–894, 905, 907, 912,
 895, 916, 927–904, 957, 972, 966
 Смірський, учитель 529
 Смарж Іван („Пімста”) 906, 911, 911,
 917, 918, 924
 „Смерека” 522
 „Смерека”, к-р. 858, 860, 861
 „Смерека”, ст. стр. 362
 Смерека, стрибок 530
 Смерека Олесь, рай. пров. IV р-ну 687
 Сметан Василь 486
 Сметан Осип 486
 „Смик”, стр. 156
 Смик Василь 505
 „Смирний” див. Федак Михайло
 Смолій Роман 507, 544
 Смолигів, колонія 102, 103, 106,
 109, 110, 111, 117
 Смолигін, с. 68
 „Снігур” 927
 Снігур Лісовий 903
 Снігур Оксана 903
 Сніда Степан 346
 Снідники, с. 262
 Собібор, с. 604, 574, 578, 581, 582,
 583, 587, 587, 589, 618, 623,
 629, 630
 „Сойка” 906, 952, 953, 964
 „Сойка”, д-р 249, 254
 „Сойка”, стр. 113, 182, 183, 337
 „Сойки” рій 870
 Сокаль, м. 48, 62, 66, 68, 74, 99,
 108, 118, 140, 141, 143, 155,
 157, 164, 172, 177, 190, 193,
 196, 198, 204, 206, 210, 212,
 218, 284, 308–330, 332, 333,
 335–339, 342, 345, 345, 433,
 454, 486, 487, 497, 503–505,
 507, 512, 564, 673, 677, 678,
 680, 770, 825, 841, 853, 861,
 862, 899, 968, 961
 Сокальська округа 8, 20
 Сокальський повіт 345, 915, 972,
 969
 Сокальщина 11, 12, 562, 877, 896,
 912, 927
 „Соکیل” 10, 11, 12, 24, 72, 394, 396,
 893
 „Соکیل”, бул. 313, 394
 „Соکیل”, віст. 361
 Соکیل Давид, к-р 359
 Соکیل Марія 536
 „Соکیل”, рай проп 412
 „Соکیل”, рой. 357

- „Сокіл”, ст. стр. 464, 313, 351
 „Сокіл”, стр. 142, 352, 355
 „Сокіл”, чот. 391
 Сокіла Василь 493
 Сокович, слідчий 687
 Соколівка, с. 339
 Сокол Іван 511
 Соколя, с. 361
 „Сокул”, аковець 257
 Солимів, с. 331, 492
 „Соловей” 684
 „Соловій” 89, 341
 „Соловій”, віст. 158, 165, 311, 357
 „Соловій”, донощик 195
 „Соловій” див. Ліборський Євген
 „Соловій”, рой. 315
 „Соловій”, ст. віст. 206, 361
 „Соловій”, стр. 351, 355
 „Соловій”, стрибок 530
 Солодуха Григорій („Мирон – Бузь-
 ко”) 330
 Солодуха Дмитро 544
 Солодуха Стефанія 544
 Солокія, р. 114, 116, 191, 195, 199,
 205, 211, 219, 561, 769, 883
 „Соломка”, госп. 953
 Соляня, селянин 585
 Солочак Володимир („Беркут”) 771
 Солтан В. 648
 Сольмінські, поляк 593, 630
 „Сорока” 324, 347, 736
 Сорока Параня 439
 Сорока Петро 313
 „Сорока”, сбіст 448
 „Сорока”, стр. 107, 108, 326, 774
 Сорочак Володимир („Беркут”, „Во-
 рон”), ст. бул. 10, 12, 13, 15, 16,
 185, 318, 402, 900, 905, 943,
 948, 957, 962
 Соснівка, с. 264, 603
 Сосновиця, с. 581, 582, 583, 585,
 597, 599, 602, 617, 630, 687
 „Сосновський” 592, 952
 Софіївка, с. 593, 604
- Сочко 495
 Союз Поневолених Народів 786
 Союз Радянських Соціалістичних
 Республік (СРСР) 9, 21, 25, 108,
 121, 198, 275, 276, 295, 368,
 422, 423, 433, 452, 504, 521,
 523, 528, 553, 562, 562, 568,
 574–577, 579, 584, 593, 596,
 612, 613, 616, 619–622, 630,
 645, 646, 655, 686, 691, 784–
 786, 793, 795, 805, 808, 841,
 848, 880, 906
 Сполучені штати Америки (США)
 415, 423, 553, 794, 906
 СС 308, 329, 330, 333, 335, 335,
 339, 494, 496
 Стави, с. 344
 Ставки, с. 592, 623
 Стаї, с. 157, 164, 172, 206, 308, 497,
 505, 561
 Сталін Іосиф 114, 252, 428, 436,
 794, 795, 841
 Сталінська обл. 575
 „Сталевий” 353, 875, 877, 881, 889
 Сталевий, м. 313
 Станиславів, м. 802, 803
 Станиславівщина 346, 418
 Станкевич Володимир 308
 Станьчик 788
 Станятин, с. див. Стенятин, с.
 Стара Миколаївка, с. 311
 Стара Рата, с. 347
 Старгород, с. 198, 502, 516, 521,
 522, 538, 540, 542, 557, 568
 Старе Село, с. 38, 74, 120, 218, 260,
 276, 427, 429, 468, 505, 790,
 825, 828
 Старий Люблинець, с. 957
 „Старий”, стр. 389
 „Старик” 778
 Старина, с. 585, 593, 604, 630
 Старух Ярослав („Стяг”) 8, 11, 12,
 18, 459, 774, 771, 774, 897, 899,
 894, 915, 921

- Старява, с. 309
 Стасівка Жещинка, с. 628
 Стасюк Микола („Горак”), бул. 311,
 905, 904, 969
 Стасюк Василь 834
 Стах, міліціонер 485
 Стебник, м. 308
 Стельмах Василь 506
 Стельмах Микола 514
 Стенятин, с. 321, 507
 „Степан” 330, 842, 906
 Степан Загорода („Верниволя”) 973
 Степанковичі, с. 309, 335, 972
 „Степовий”, кул. 645
 „Степовий”, стр. 98, 134, 324
 „Степовий”, хор. 371
 „Стефко”, реф. проп. 951
 Стеценко 641
 „Стець” див. Новицький Мирослав
 „Стецько” 308, 953
 „Стецько” див. Новосад Іван
 „Стецько”, ст. стр. 352, 355, 357
 „Стецько”, стр. 127
 „Стецько”, стрибок 530
 Сторож Віктор („Тарас”), віст. 148,
 307, 334
 Сторонна, с. 389
 „Стояр” 421
 „Стріла” див. Ковпак Євген
 „Стріла”, ком. СБ 952
 „Стріла”, орг. 518
 „Стріла”, стр. 125, 135, 370
 Стрілецький ліс 246, 259, 285
 Стрільці, с. 94
 Стрел Володимир 536
 Стрижів, с. 530
 Стрий, м. 418
 Стрийщина 419
 Струбовиська, с. 346, 420
 Струсінськи-Рибак, секретар ППР
 790, 792
 Стульно, с. 589
 Ступак Іван 591, 630
 Ступак Марія 604
 „Стяг” див. Старух Ярослав
 „Субота” 873, 874
 СУЗ 345
 Сулимів, с. 88, 89, 97, 105, 108, 420,
 514, 528
 Сулимівський гайок 849
 Сулима, інж. 889
 Сумішів, м. 331
 Супак Мирон 505
 „Сурми” сотня 411, 413
 „Сурмач” 355, 401
 „Сурмач”, бунч. 213
 „Сурмач”, писар 14, 27, 179, 184,
 185, 208, 351
 „Сурмач”, ст. стр. 158, 339
 Сухі Ріки, с. 420
 Суха Воля, с. 429
 Суха Липа, с. 361
 Сушава, с. 135, 263, 416, 581, 585,
 587, 589, 600, 602, 612, 617,
 626, 630, 638
 Сушів, с. 169, 503, 524, 525, 530
 Сушан Юрко 507
 Сушик Данило („Хитрий”), стр. 339
 „Сушко” 351, 464, 468
 „Сушко”, к-р 468
 „Сушко”, ст. бул. 464, 588
 „Сушко”, ст. віст. 355
 „Сушко”, ст. бул. 180
 „Сушко”, стр. 103, 104, 105
 „Сушко”, чот. 100, 101, 104
 Сушно, с. 575, 576, 577, 578, 581,
 587, 619, 624, 630
 Сушів, с. 120
 США див. Сполучені штати Амери-
 ки
 Сьлепи, пор. 453
 Сьлепи, сотенний ВІН 452
 „Сян”, ВО 6, 7, 10, 14, 15, 16, 22, 23,
 26, 27, 29, 56, 145, 155, 162,
 160, 185, 187, 193, 196, 209,
 217, 270, 310, 316, 318, 331,
 339, 353, 355, 355, 356, 362–
 368, 371, 389, 390, 411, 413,

- 452, 459, 474, 785, 799, 921
 Сян, р. 7, 16, 28, 29, 206, 308, 308,
 328, 355, 368, 389, 393, 418,
 459, 459, 774, 878, 899, 899
 „Сян”, стр. 352
 Сянік, м. 308, , 311, 813
 Сянік, повіт. 390, 393, 842
 Сяніччина 412, 413, 828
 Сянтор Павло 490
- Т**
 „Тарас” 308, 335
 „Тарас”, писар 138, 351
 „Тарас”, стр. 148132, 148, 355
 „Тарасик”, сотенний писар 431
 Тараскевич Леон („Ястшомб”) ком.
 АК, фольксдойч 622
 Тарасюк Іван 195, 507, 577
 Тарасюк Клим 510
 Тарасюк Марія 436, 577
 Тарасюки, с. 604, 619
 Таратика Андрій 598
 Тараш Старий, с. 342
 Тарношин, с. 206, 464, 567, 568,
 768
 Тарношинська волость 447, 567,
 568, 773
 Тарнувка, с. 136
 Таршин, с. 445
 татари 557
 Татомир, підпол. 45
 Татри Малі 880
 „Твердий” 645
 „Твердий”, стр.-дезертир 641
 „Твердиня”, р-н 413
 Тегеран, м. 786
 Телемон Степан („Жорж”), стр., 962
 Теляж, с. 184, 308, 500, 507, 532,
 536, 559
 Телятин, с. 99, 212, 260, 335, 337,
 407, 445, 837
 Телятинський ліс 530
 „Теодор” 355
 Терebіль, с. 830
- Терebінська колонія 59, 64, 94
 Терebінський ліс 61, 64, 74, 77, 117,
 125, 602, 180, 185, 187, 276,
 337, 339, 456, 459, 459, 474,
 477, 456
 Терebінь, с. 37, 59, 60, 61, 65, 66,
 67, 77, 78, 79, 80, 86, 91, 93, 94,
 117, 125, 142, 260, 276, 308,
 333, 339, 340, 447, 830
 Тербуз Олекса 308
 Теренів, с. 101, 412, 417, 418, 422,
 485, 499, 526, 543
 Тересін, с. 137
 Тересполь, м. 576, 577, 579, 579,
 591, 597, 603, 604, 612, 614,
 616, 627, 646
 Терка, с. 420
 Тернопіль, м. 342, 346, 917, 957
 Тернопільщина 7
 Тершаковець Зеновій 894, 895
 Тесля Володимир („Хмара”) 12, 13,
 25, 760, 779, 916, 957, 969, 974,
 976
 Технічне Звено (ТЗ) 970, 970, 969,
 964
 „Тигоднік повшехни”, тижневик ПСЛ
 788
 „Тигри”, вд. 8, 20, 391
 „Тижневий огляд політичних подій”,
 часопис 636, 642
 Тилімонюк Володимир 591, 630
 Тимейчук Роман 581
 Тимків Андрій 311
 „Тимошенко”, стр. 864
 Тимошук Адам 575
 Тимошук Демко 495
 „Тимченко” 213
 „Тимченко”, стр. 209, 342
 Тимчина Василя 493
 „Тирса” 18, 31, 697, 698, 700, 704
 Тисюк Володимир 523
 Титус Михаїл („Богдан”) 917, 904,
 906, 924, 962, 966
 „Тихий”, стрілець-дезертир госп. бо-

- ївки 644
- Тихобіж, с. 61, 95, 146, 177, 245, 247, 309, 323, 324, 464, 531, 768
- Тихобіжський ліс 185, 328, 331, 970, 972, 974, 975, 976
- Тихобуж, с. 40, 61, 153, 154, 323
- Тиховичі, с. 337
- Тишівець, с. 38, 276, 330, 347, 437, 468, 456, 486, 790
- Тишовецький ліс 474
- Ткача сотня 320
- Ткачук Іван 346
- Ткачук Василь („Вороний”) 949, 974
- Ткачук Григорій („Олень”) 861
- Ткачук Григорій („Яким”) 328
- Ткачук Захарій 524
- Ткачук Теодор 525
- Товарницький Іван 311
- Товмаччина 419
- Томашів Любельський, м. 790
- Томашів, м. 99, 119, 152, 169, 172, 198, 309, 330, 452, 588, 496, 497, 506, 507, 526, 530, 557, 559, 562, 562, 568, 684, 767, 770, 786, 790, 839, 841
- Томашівський повіт 452, 767, 771, 785, 790, 792, 798, 792, 893, 894
- Томашівщина 18, 790, 896
- Торбич Степан 604
- Торонтський Університет 14, 26
- Тосова, с. 342
- Тошко Міша, зв'язківець 687
- „Тріска”, стр. 346
- Трабський ліс 125
- Требянки, с. 622
- Трембольський Міхал 494
- ІІІ район 897, 968
- ІІІ-я Округа 897, 899, 899
- Третя поморська дивізія 767
- Тронька Богдан 538
- Трохимюк Адам 619
- Троянки, с. 600
- „Трясило”, стр. 320
- „Тугай” 401
- Тудорковичі, с. 17, 104, 111, 164, 168, 172, 177, 198, 209, 212, 245, 313, 323, 439, 447, 488, 490, 492, 502, 512, 516, 518, 521, 523, 524, 525, 526, 528, 529, 532, 535, 539, 540, 540, 542, 543, 545, 557, 568, 770, 773, 802, 927
- Туреччина 464, 577, 589, 786
- Турковиця, с. 894
- Турковичі, с. 38, 176, 190, 310, 464, 899
- Турно, с. 416, 581, 585, 590, 594, 598, 599, 611, 595, 627, 630
- Тучапи, с. 38, 276
- Тучна, с. див. Тучне, с.
- Тучне, с. 249, 251, 256, 258, 416, 575, 577, 595, 597, 603, 627, 628, 779
- Тушків, с. 567, 711
- Тязів, с. 420
- „Тягива” 15, 28, 184
- У
- УБП див. Ужонд безпеченьства паньства
- УГВР див. Українська Головна Визвольна Рада
- Угнів, с. 50, 73, 109, 111, 174, 178, 308, 464, 313, 490, 504, 505, 507, 514, 530, 538, 539, 540, 543, 544, 561, 562, 676, 684, 767, 768, 792, 792
- Угнівщина 567
- Угнин, с. 600
- угорці 345
- Угорщина 786, 795
- „Угрєнка”, рій 43
- угри 687
- Угринів, с. 41, 70, 76, 90, 97, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 120, 138, 139, 144, 147, 153, 169, 172, 198, 206, 212, 245, 308, 321, 323, 342, 346, 447, 488,

- 489, 490, 492, 501, 502, 503,
505, 507, 512, 516, 516, 518,
520, 521, 522, 523, 526, 529,
539, 542, 543, 545, 557, 568,
681, 773, 774, 828, 846
- Угринівський ліс 168, 177, 178, 209,
212, 213, 337, 362, 444, 540,
542, 770
- „Ударники” (У-2) 392
- „Ударники” (У-3) 392
- „Ударники” (У-4) 392
- „Ударники” (У-6) 392
- „Ударники” (У-7) 392
- Ужонд Безпеченьства Паньства (УБ,
УБП) 12, 18, 25, 26, 32, 131–
147–157, 164, 164, 172, 187,
190, 192, 195, 196, 198, 198,
202, 204, 204, 206, 206, 210,
212, 218, 262, 263, 266, 341,
424, 452, 453, 454, 456, 456,
468, 474, 452, 588, 487, 489,
496, 512, 520, 521, 522, 523,
524, 525, 526, 527, 528, 529,
530, 531, 532, 557–564, 569,
587–604, 610, 615, 618, 626–
630, 644, 648, 687–802, 779,
870–872, 893, 894, 897, 899,
899–906, 908, 915–918, 921,
923–925, 927, 968–906, 968
- „Українські щоденні вісті”, газета
415
- Україна 10, 11, 14, 23, 60, 64, 65, 66,
78, 79, 82, 97, 99, 114, 121, 127,
138, 162, 166, 172, 187, 200,
208, 213, 275, 276, 276, 331,
335, 355, 363, 365, 368, 368,
371, 401, 421, 422, 433, 445,
488, 494, 498, 499, 504, 507,
512, 533, 538, 574, 575, 587,
590, 591, 593, 595, 596, 613,
615, 624, 626, 638, 645, 767,
770, 785, 789, 790, 793, 794,
795, 796, 797, 798, 799, 805,
830, 861, 868, 869, 874, 875,
877, 893, 894, 903, 905, 906,
911, 911, 912, 915, 916, 917,
918, 945, 968
- Україна західна 805
- Україна східна 802, 805
- Україна центральна 805
- Українка Леся 907
- Українська Армія 767
- Українська Галицька Армія (УГА)
356, 365
- Українська Головна Визвольна Рада
(УГВР) 26, 126, 128, 132, 135,
136, 137, 162, 200, 213, 214,
220, 249, 251, 263, 276, 315,
345, 363, 423, 474, 568, 575,
591, 593, 622, 623, 624, 626,
629, 630, 686, 778, 785, 790,
790, 792, 796, 805, 779, 893,
899, 894, 905, 916, 917, 918, 904
- Українська Держава 767
- Українська Народна Республіка
(УНР) 251, 300, 792
- Українська Народна Самооборона
(УНС) 10, 11, 23, 368
- Українська Націоналістична Рево-
люція 767
- Українська Повстанська Армія (УПА)
37, 38, 40, 60, 65, 66, 68, 76, 78,
79, 90, 97, 125, 128, 129, 131,
132, 133, 135, 169, 185, 196,
200, 202, 212, 213, 217, 220,
248, 249, 251, 252, 256, 267,
268, 275, 276, 287, 328–333,
335, 337, 339–342, 344–347,
351, 355, 357, 359, 363, 365,
368, 370, 371, 392, 394, 412,
413, 414, 420, 421, 422, 423,
424, 427, 431, 433, 435, 436,
437, 445, 447, 448, 452, 453,
454, 456, 459, 464, 468, 470,
474, 452, 456, 486, 520–526,
528–532, 535, 574, 577, 578,
579, 581, 582, 583, 585, 587,
588, 589, 592–598, 603, 610–

- 612, 614–619, 622, 626–630, 645, 648, 655, 657, 666, 686, 687, 771, 773, 774, 779, 780, 785, 789, 790, 792, 799, 802, 805, 814, 816, 819, 820, 824, 825, 828, 830, 834, 842, 853, 857, 859, 860, 861, 868, 869, 870, 874, 875, 883, 889, 893, 894, 896, 897, 899, 905, 916, 921, 923, 927, 904, 906, 957, 958, 962, 964, 965, 967, 968, 969, 970, 974
- Українська поліція 333, 335, 623
- Українська радянська соціалістична республіка (УРСР) 10
- Українська Самостійна Соборна Держава (УССД) 248
- Українська Соборна Держава 767
- Український Допомоговий Комітет 894
- Український Червоний Хрест (УЧХ) 9, 18, 20, 31, 127, 200, 206, 213, 335, 415, 421, 424, 643, 644, 687, 923, 970
- Українці 37, 64, 70, 71, 73, 74, 77, 81, 82, 89, 98, 113, 127, 128, 129, 131, 132, 135, 142, 187, 247, 248, 251, 252, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 263, 264, 267, 333, 337, 424, 427, 429, 433, 435, 436, 437, 438, 444, 445, 452, 504, 505, 511, 515, 516, 524, 525, 527, 528, 529, 553, 557, 559, 562, 564, 567, 569, 604, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 581, 582, 583, 584, 585, 587, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 600, 601, 602, 603, 604, 610, 614, 616, 617, 619, 622, 623, 624, 626, 627, 628, 629, 630, 648, 655, 666, 687, 687, 691, 767, 771, 778, 780, 781, 784, 786, 786, 789, 790, 790, 792, 795, 799, 805, 805, 807, 808, 814, 830, 837, 849, 858, 874, 880, 889, 894, 908
- Улас 762
- Уликів, фільварок 50
- Улицький Степан 308
- Ульвівок, с. 206, 346, 347, 419, 495, 507, 536, 568, 768
- Ульгівок, с. 50, 107, 109, 113, 114, 206, 262, 308, 325, 335, 406, 520, 559, 792
- Ульгурська Стефанія 544
- Ульгурський Теодор 544
- Ульм 969
- „Уляна” 8, 18, 31, 704, 896
- Уляник Василь 577
- Улянюк Степан 596
- Умань, м. 395
- „Умань”, хор. 371
- УНА 1-ї Укр. Дивізії 874
- Унешин, с. 901
- УНР див. Українська Народна Республіка
- УНС див. Українська Народна Самооборона
- УПА-Захід 16, 29, 185, 187, 193, 202, 209, 217, 340, 355, 356, 362, 363, 368, 370, 389, 459, 767
- УПА-Північ 6, 7, 19
- Урал 923
- УРСР див. Українська радянська соціалістична республіка
- „Усміх” див. Матвійко Мирон
- У.Ч.Х. див. Український Червоний Хрест
- Ф
- Фільбі Кім 917, 918
- Фільовський Іван 311
- Фадлінський Яків 529
- „Фаля”, стр. 477
- Фарасей Анна 530
- Фарасей Меланія 530
- Фарисей Микола („Швейк”) 330

- Фартушок Михайло 308
 Фашизм 166, 415, 422, 423, 648
 Фашисти 496, 592
 Федак Михайло („Смирний”) 903, 905, 908, 917, 923
 Федашко Прокоп 489
 „Феденко”, реф. СБ 950
 „Феденко”, к-р 897, 899, 966
 Федерація Слов'янських народів 795
 Федина 497
 Федорів Петро („Дальнич”) 9, 11, 21, 897, 899, 899, 894
 Федорняк Володимир („Роман”, „Беркут”, „Каня”) 918
 Федорович Параскевія 511
 Федощенко Володимир („Чумак”) реф. проп. 952
 Федун Петро („Полтава”) 464, 421, 906, 916
 Федь Віктор, слідчий-практикант 687
 „Фердинанд”, стр. 322
 Фесь 12
 Фйодоров, ген большевицької партизанки. 896, 915
 Фодорович Григорій 506
 Фодорович Микола 506
 Фольський Франк 504
 „Фон” 308, 333, 356
 „Фон”, кулеметник 136
 „Фон”, стр. 127, 351, 355, 357, 365
 Франко Іван 275, 276
 Франція 345, 431, 786, 795, 808
 Фрондзель Степан 505
- Х**
 Хавлюк Ігнатій 518
 Харків, м. 309, 311, 848
 Харківський Аркадій 311
 Харко Василь 507
 Харко Петро („Агос”) 345
 Хахула Іван 507
 Хирів, м. 833
- Хитник Іван 488
 „Хитрий”, стр. 339
 Хитра Іванка 524
 Хлівчани, с. 834
 Хлімишин Степан („Чорний”), стр. 339
 Хлінишин Степан 309
 Хлоп'ятин, с. 419, 447, 498, 499, 507, 511, 518, 559, 568, 711, 768, 773
 „Хмара”, вiст. 464, 353, 356, 365
 „Хмара”, пров. надр-ну 951
 „Хмара”, стр. 339, 355
 „Хмара”, рой. 468
 „Хмара” див. Тесля Володимир
 „Хмарний” 792, 798
 „Хмарний”, ст. вiст. 165, 361
 Хмелик, агент 921
 „Хмелик”, бул. 359
 „Хмелик”, бунч. 168
 „Хмелик”, к-р. 921, 922
 „Хмель” 17, 655, 657, 658, 707, 711
 Хмель Олександр 597
 Хмельницький Богдан 132, 172, 877
 Хмельниччина 1648 р. 274, 655
 Хмiлiвка, с. 295
 „Хмiль” 736
 „Хмiль”, ст. стр. 213, 220
 „Хмiль”, стр. 389
 „Хмурий” див. Баталія Володимир
 Холодний Яр 413
 Холм, м. 136, 246, 247, 256, 292, 298, 302, 336, 454, 457, 459, 461, 462, 519, 530, 579, 580, 589, 592, 600, 603, 621, 777, 780, 791, 916
 Холмська округа 7, 8, 18, 20. 452
 Холмська сотня УПА 7, 19
 Холмський курiнь 957
 Холмський повіт 94, 453, 792
 „Холмсько Пiдляський Інформатор” 423, 424, 648, 686
 Холмська обл. 896
 „Холмщак” ройовий 864

- холмщаки 846
Холмщина 7, 8, 9, 11, 14, 15, 19, 20,
21, 22, 23, 26, 28, 59, 79, 91, 93,
97, 104, 111, 117, 602, 185, 198,
224, 335, 337, 344, 345, 361,
390, 447, 459, 452, 510, 511,
515, 562, 655, 770, 770, 773,
786, 790, 792, 814, 824, 825,
828, 834, 848, 853, 861, 868,
877, 883, 893, 894, 896, 897,
899, 894, 905, 916, 923, 904,
968, 969, 967, 962, 964
„Холодний Яр”, надрайон 276, 389,
396, 416
Холозій Славко („Віктор”) 949
„Хома” 478, 954
„Хома”, віст. 357
Хома Володимир 530
„Хома”, районий 897
„Хоми” боївка 454, 684
Хомицький Роман 819
Хомич Іван 590, 627, 594
Хоробрів, м. 111, 147, 157, 164, 164,
190, 332, 414, 445, 456, 486,
487, 488, 494, 497, 502, 505,
512, 516, 516, 520, 521, 522,
526, 528, 530, 532, 540, 542,
568, 841, 842, 961, 969
Хоробрівський ліс 245
Хоробрівська волость 569
Хоробрівщина 567
„Хоробрий” 154, 176, 213, 356, 408
„Хоробрий”, бул. 359, 361
„Хоробрий”, віст. 158, 165, 311
„Хоробрий”, рой. 179, 315, 351, 355
„Хоробрий”, стр. 357, 365
„Хороброго” рій 178
Хоростита, с. 594, 596
Хорофіл 899
Хорошинка, с. 574, 592, 594, 597,
598, 599, 600
Хорошинка, с. 610, 779
Хорошичі, с. 524
Хорт 353
Хотилів, с. 604, 579, 602, 604, 612
Хотинів, м. 646
Хохлів, с. 115, 119, 494, 507, 524,
531, 544, 559, 562
Хоцено, с. 413
„Хрін”, ст. бул. 371, 395, 756
Хроль Степан 596
Худз'юк 673, 790
Худз'юк, солтис 528
Худзь Петро 309, 833
- Ц
Царик Софія 510
Царик Степан („Шпак”), ст. віст. ,
бунч. 311, 339, 345
Цвіль Антон („Юрій”) 11, 771, 894
Цесля Володимир („Хмара”) 12, 24,
464
Цеблів, с. 198, 330, 496, 506, 516,
524, 525, 526, 528, 532, 540, 861
Цейко Іван („Байда”) 12, 24, 464, 439
Цейко Василь („Костик”) 330
Цекін 55
„Циба” 9, 22
„Циби”, боївка 106
„Циган”, віст. 353, 361, 774
„Циган”, ст. стр. 362
„Циган”, стр. 170, 357, 389, 448
Ціцюра Олекса („Богун”) 330
Цьок Марія („Мирослава”) 903
Цьоха Андрій 487
„Цяпка”, політвих. 911
„Цяпка”, хор. 371
- Ч
ЧА див. Червона Армія
„Чабан” 925
Чабан Микола („Василь”), госп. 951
Чабан Осип 310
„Чабан” див. Кіселевський Григорій
„Чавс” див. Кралець Василь
Чавс Микола 492
„Чавса”, пвд. 168, 169, 178, 266,
270, 707

Чавс Степан 522
 „Чайка”, стр. 320, 359
 „Чайчук”, оргмоб 45, 281
 „Чалий”, ст. стр. 362
 „Чалий”, стр. 389
 Чарниця, с. 827, 834
 Чарничин, с. 820
 Чеберкус 595
 Челешниці, с. 619
 Ченстохова, м. 788
 Чепітка, с. 255, 597, 603
 Чепельовські 246
 Червона армія (ЧА) 49, 60, 61, 64, 65, 66, 70, 74, 78, 79, 81, 92, 212, 259, 309, 329, 337, 342, 423, 424, 428, 456, 452, 490, 503, 507, 525, 527, 530, 587, 614, 617, 624, 646, 686, 770, 802, 802
 Червоний Хрест 47, 431, 889, 923
 Червоноград (Кристинопіль), м. 140, 142, 147, 157, 164, 172, 190, 193, 197, 198, 202, 204, 206, 210, 464, 345, 445, 447, 485, 486, 487, 488, 489, 492, 493, 494, 496, 497, 500, 501, 504, 506, 520, 521, 526, 532, 533, 536, 540, 543, 553, 562, 569, 670, 673, 522, 770, 773, 790, 860, 861, 957
 “Черкас” 330
 Чернівецький район Вінницької обл 148
 Чернівці, м. 335
 Черній Маркіян 539
 “Чернець”, віст. 311, 371
 Чернець Д. 326, 355
 “Чернець”, сот. пвх. 285
 Чернецький Іван (“Сорока”) 347
 Чернечин, с. 958
 Черник див. Лукашевич Маріян, ма-йор
 “Черник”, стрілець 641
 Черничин, с. 39, 40, 62, 82, 84, 137, 150, 154, 323, 328, 329, 331, 454, 465, 527, 532, 543, 562, 769, 973
 Черничинок, с. 154, 313, 331, 344, 532, 768
 Чернишова Сеня 421
 Чернишок 310
 Черняк Іван (“Василько”) 329
 Черчіль Уїнстон 794, 796
 Чеські Будейовіце, м. 885
 Чехія 885, 927
 чехи 789, 881, 885, 885, 901
 Чехословаччина 345, 415, 795, 878, 880, 903
 Чижики, с. 345
 “Чмелик”, пвх. СБ 9, 200, 897, 943, 962
 “Чмеренко”, стр. 389
 „Чміль” 953
 Чомів, с. 562, 768
 Чопітка, с. 597
 Чорне озеро 275
 “Чорний” 309, 356, 675, 692, 858, 866
 Чорний Ліс 802
 “Чорний”, рой. 17, 142, 145, 158, 187, 342, 351, 355
 “Чорний”, ст. стр. 209, 212, 362
 “Чорний”, стр. 170, 339, 352, 355, 357, 365
 Чорний Шлях 857, 858
 “Чорнобіл” див. Галів Тимотей
 Чорний Володимир 522
 Чорний Ліс 802
 “Чорний”, пвд. 193
 “Чорноморець” 353, 875, 877, 881, 883, 885, 885, 904, 906, 966
 “Чорноморець”, ст. стр. 357
 “Чорнота”, віст. 361
 “Чорнота”, рай. пров. 144, 774
 “Чорнота”, ст. стр. 357
 “Чорнота”, стр. 448
 Чортків, с. 330
 “Чортовик” 736
 Чуб Іван 964

Чугуїв, м. 311
Чуйки 604
Чуйко Василь 604
Чуйко Генрик 964
Чуйко Микола („Генко“), реф. проп.
952, 964
Чуйко Ярослав 964
„Чумак” 14, 15, 27, 28, 145, 223, 861
„Чумак”, бул. 360
„Чумак”, бунч. 145
„Чумак”, вiст. 357
Чумак Володя, зрадник 595, 596
„Чумак”, зрадник 266, 628, 630
„Чумак”, пвх. 200, 316
„Чумак”, писар 202, 208, 217
„Чумак”, провокатор 600
„Чумак”, кол. пропагандист, сексот
643
„Чумак”, ст. вiст. 362, 362
„Чумак”, ст. стр. 362
„Чумак”, стр. 352, 389
„Чумак”, хот. пвх. 285
„Чумака”, чота 43, 274, 641, 644
„Чуп” 869
„Чуприна”, стр. 131, 345
„Чупринка”, командир 907
Чураки, с. 858, 859

Ш

„Шавко”, бунч 474
Шавуля Иван („Гайдах”), пров. р-ну
953
„Шагай” 308, 326
„Шагай”, стр. 352, 355
„Шагая”, рiй 42
Шагеда Владислав („Вадимко”) 949
Шалева Иван 310
Шамрик Иван („Чуб”, „Володко”,
„Сава”) 7, 8, 12, 13, 20, 25, 26,
604, 951, 964
Шамрик Панас 604
„Шапочка”, кулеметник 70, 322
Шатинські-Шатовські 778, 780, 781,
784, 785, 779

„Шах” див. Грондзаль Стефан
„Шах”, к-р 184
„Шах”, пр. 209, 657
„Швагер”, стр. 308, 352, 355
„Швагро”, ст. стр. 202
„Швейк” 330, 950
Шевчук Олександр („Кіндрат”),
бул., рой. 308, 333, 344
Шевчук Петро 309
Шевчук Стефан („Максим”) пров. р-ну
952
Шед Катерина 587
„Шейк” 779
„Шелест” 16, 56, 309, 356, 363, 371,
402
„Шелест”, стр. 134, 352, 355
„Шепiль” 264, 275, 408
„Шепiль”, к-р 691
„Шепiль”, хот. 869
„Шепель”, бунч. 270, 274, 407
„Шепель” 276
„Шепеля”, рiй 13, 26, 873
Шеремей 507
Шеремета Яков 582
Шерчук Стефан („Сойка”) ком. СБ
952
Шиконичі, с. 195
Шилок Микола („Сидор”), стр. 342
Шиманський Кіндрат 536
Шимко Иван 490
Шимчук, рай. уповноважений 613
Шитита, с. 248
Шиховичі, с. 40, 71, 74, 77, 91, 92, 96,
103, 323, 325, 346, 528, 529, 532
Шихтори, с. 202, 209, 212, 447, 448,
502, 512, 514, 522, 540, 542,
543, 568, 773, 774
Шкапяк Степан („Груша”) 330
Шкирпан Марія („Зоня”) 903, 905
„Шкот”, стр. 324, 326
„Шміт”, стр. 339
Шмітків, с. 47, 121, 311, 339, 676,
677, 522
Шмітківський ліс 213, 337, 339, 678

- „Шмиренко” див. Пліхота Євген
 Шмитків, с. 177, 178, 521, 536, 545,
 675, 676, 677, 677, 680, 522,
 857, 861, 957
 Шмитківський ліс 677, 859, 861
 „Шопель”, бул. 359
 Шопяк Василь 538
 6 Група ВО Сян 899, 894
 Шостак Михайло 505
 Шога В. 454, 778, 792, 955
 Шпак Степан 18, 32
 „Шпак” 32, 354, 475, 476, 480, 526
 „Шпак”, бунч. 179, 345, 357, 362,
 456, 477
 „Шпак”, рой. 352
 „Шпак”, ст. віст., бунч. 339
 „Шпак”, ст. стр. 311, 362
 „Шпак”, стр. 127
 „Шпиль” 17, 424, 591, 595, 596, 601,
 604, 606, 631, 645, 651, 684,
 687, 692
 Шпилька, господар 488
 Шпонтак Іван („Залізник”) 10, 22
 „Шрам”, др. 288
 „Шрам”, к-р 285, 287, 952
 „Шрам”, стр. 133
 Штакельберг, посол 789
 Штендера Євген („Прірва”, „Нерв”,
 „Зоряний”), к-р, пров. III-ї округи
 Закарпатського краю 7, 9, 11,
 12, 13, 14, 17, 18, 21, 24, 27, 30,
 31, 32, 158, 162, 166, 160, 168,
 170, 172, 602, 178, 180, 245,
 284, 313, 353, 355, 361, 368,
 371, 391, 394, 401, 408, 452,
 453, 456–468, 464, 474–477,
 482, 588, 771, 774, 779, 861,
 866, 869–881, 889, 897, 899,
 905, 915, 918, 943, 944, 948,
 953, 967
 Штикало Іван 308
 „Штиль” 10, 13, 23, 25, 27, 246, 247,
 304
 „Штиль”, к-р 14, 15, 117, 119, 120,
 142, 245, 248, 250, 294
 „Штиля” сотня 14
 Штокалко Денис 487
 штурмівка 91, 105, 109, 146, 147,
 361, 435, 452, 531, 610, 680, 768
 „Шугай” 12, 51, 320, 866
 „Шугай”, віст 313
 „Шугай”, к-р 326, 351, 866, 873, 874
 Шульган Данило („Хміль”) 949
 Шульган Петро 578
 „Шум” 363
 „Шум”, к-р 405
 „Шум”, пор. 371
 „Шум”, ст. стр. 357
 Шумейка, с. 310
 Шуминка, с. 574, 575, 578, 579,
 585, 587, 589, 619
 „Шумський” див. Рошко Юрій, к-р
 „Шумського” відділ 666
 Шухевич Роман („ТарасЧупринка”),
 ген. 902, 903
 шуцманшафт 915
- Щ
- Щавне, м. 421
 Щасники, с. 630
 Щербешин, с. 894
 Щепятин, с. 47, 191, 198, 308, 323,
 333, 530, 540, 543, 563, 567,
 568, 684
 Щерба Федір 308
 Щетинський Зенко 533, 545
 Щецін, м. 914, 968
 Щецінське воєводство 911
 Щигіль Осип 500
 Щигельський Володимир („Бурла-
 ка”), сотенний 397, 821, 831, 893
 „Щигол”, віст. 290
 „Щигол”, стр. 477
 „Щит”, пор. 394
 Щитенко 275
 Щиховичі, с. 321
 „Щупак” 339
 „Щупак”, рой. 357

- Щурик Тосько 505
- Ю
- Югославія 795
- Юзефівка, кол. 137, 170
- Юрій Ярмлюк 308
- Юр Теодор 488
- Юрина 737
- Юринець Андрій 494
- „Юрко” 459, 916, 951, 954, 955, 964, 965, 966, 973, 976
- „Юрко”, стр. 353
- „Юрко” див. Невядомський Іван
- „Юрко”, писар 142, 324, 326, 774
- „Юрко” див. Росіл Іван
- „Юрко”, сбiст 448
- „Юрко”, ст. стр., пис. 355, 357, 362
- „Юрко”, стр. 530, 684
- Юрок Адольф 583
- „Юрченка”, курiнь 970
- „Юрченко”, ком. 38, 138, 139, 284, 845, 846, 847, 848, 849
- „Юрченко”, провокатор 8, 14, 20, 51, 138, 139, 245, 329, 391, 849
- Юрченко, сел. 680
- Юрчук Степан („Ярослав”) бунч. 308, 336, 344
- Юхимюк Віра 594
- Ющак Анатоль 907, 912
- Ющук Теодор 590
- Ющук Іван 577
- Ющук Яким 590
- Я
- Яблонків 901
- Яблонський Франко 507
- Яблочин, кол. 641
- Яблочно, с. 579, 581, 591
- Явіляк 814, 819
- „Явір” 522, 675, 676, 677, 677, 678, 680, 692, 792, 798, 810, 912, 976
- „Явір”, вiст. 217, 361
- „Явір”, кулеметник 112
- „Явір” 792, 908
- „Явір” див. Рачинський Іван
- „Явір”, ст. стр. 464, 357
- „Явір”, стр. 142, 177, 352, 355, 448, 774
- Явожно, м. 771
- „Яворенко” 193, 309
- „Яворенко”, ст. стр. 220, 315, 341, 355
- „Яворенко”, стр. 188, 204, 206, 209, 213, 220, 352
- „Яворенко”, хор. 371
- „Ягідний”, стр. 357
- „Ягода” див. Лукасевич Маріян
- „Ягоди” сотня 37, 38, 283, 333, 344, 345, 347, 391, 814, 820, 824, 825, 828, 833, 834, 846, 848, 849, 896
- „Яким” 328
- „Яким”, стр. 160
- Ялтинська конференція 794, 807
- Ямна Горішня, с. 309
- Ямучовський Федор 507
- Янів Підляський, м. 577, 593, 617, 604
- Янівка, с. 252, 254, 258, 416, 575, 576, 587, 587, 602, 611
- Янек 801, 810
- Янострiв, с. 259
- Януш Іван 309
- Янчук Степан 490
- Японія 617
- „Яр”, к-р див. Ярмола Василь
- „Яр”, ст. вiст. 395
- „Яр”, хор. к-р вд. 206, 208, 214
- „Ярема”, бул. 11, 313
- „Ярема”, стр. 320
- „Ярема”, чотовий 40
- Яремчук Льво („Земляк”), стр. 339
- „Ярий” див. Романечко Іван
- „Ярий”, референт СБ 897
- „Ярий”, стр. 357
- „Ярич” 10, 11
- Ярка Павло 486
- „Ярко”, реф. СБ 8, 20

Ярмола Василь („Яр”) 10, 11, 15, 315, 316, 318, 760
„Ярополк”, референт пропаганди 8, 9, 896, 943
„Ярослав” 8, 20, 355, 964
„Ярослав”, бунч. 345
„Ярослав”, віст. 308, 335, 361
Ярослав, м. 313
„Ярослав”, рой. 103, 139
„Ярослав”, стр. 168, 351
„Ярослав”, чот. 108, 114, 126
„Ярослава” рій 98
Ярославщина 417, 778
Яроцькі Волдзімеж, командир полка
ВП 619
„Ярош”, стр. 189
Ярузельський Войцех, пор. 456
„Яс”, к-р 433
Ясінські, пор. ВП 470
„Ясінь” 456
Ясінського відділ АК 263
„Ясень” див. Володимир Мельничук
„Ясень”, стр. 355
„Ясеня” боївка 602, 411, 456, 899, 894
„Яструб”, віст. 362
„Яструб”, ст. стр. 357
„Яструб”, чотовий 7, 8, 12, 25, 39, 40, 78, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 88, 89, 91, 92, 93, 97, 106, 332
Яструбичі, с. 346
„Ястшемб”, к-р боївки АК 292, 596, 604, 618, 627
„Ястшемба” група 597, 599, 602
Ясько Василь 507
ятвяги 870
Ящук Євген („Дуда”) 8, 9, 22, 310
Ящук Олена 585

Список ілюстрацій

Балко Константин Васильович . Нар. 1914 р. в Великих Мостах на Сокальщині. 968	
Балко Петро Васильович–“Святослав”. Надрайоновий ОУН в надрайоні “Лиман” на Холмщині і Підляшші. Нар. в Великих Мостах на Сокальщині. Загинув 4 квітня 1945 р. в с. Корчунок зраджений агентом УБ і НКВД “Зеноном”.	967
Борис Иван, ст. вістун–“Граніт”. Нар. в с. Ласків на Грубешівщині. Писар у сотні УПА “Вовки”. Загинув 4 квітня 1945 р. в с. Корчунок.	960
Бриль Степан , Гах Григорій та Мельничук Володимир–“Ясень”.	971
Великдень 1948 р. на Підляшші.	963
Вербівський Теодор–“Чмелик”. Надрайоновий пропагандист.	967
Відділ УПА “Вороного” zorganizований влітку 1944 р. на Грубешівщині. Другий зліва Юліан Огородник. 5-й зліва Василь Ткачук–“Ворон”.	963
Відправа в Тихобізькому лісі, осінь 1947 р. Зліва: Євген Ковпак–“Стріла”, Іван Рачинський–“Явір”, “Вістун”, Петро Варениця–“Байда”, Микола Павонський–“Палій”, “Палієнко”, Степан Новосад–“Жук”, Іван Білянчук– “Зенко”, Іван Невядомський–“Юрко”, Ярослав Гура–“Славко”, сперся на лівий лікоть Володимир Левосюк–“Роман”, сперся на правий лікоть Володимир Тесля–“Хмара”. “Хмара” нар. 1922 р. в с. Вороновичі, Грубешівський повіт застрілений “Бурлакою” на наказ “Зенона” 4 квітня 1951 р. Іван Рачинський застрілений 20 лютого 1951 р. на наказ “Зенона”. Степан Новосад арештований у квітні 1954 р. Іван Білянчук арештований у квітні 1954 р.	974
Вояки з Холмщини і Підляшшя. Перший ряд зліва: Іван Росіл–“Юрко”, Степан Данів–“Марко”, Михайло Березинський–“Славко”, 5-й Василь Климук– “Олег”, 7-й Михайло Титус–“Богдан”. Перший зліва у другому ряді, Роман Байляк–“Богун”. Регенсбург, Німеччина, 1948 р.	964
Вояки УПА з Холмщини: 1-й зліва Володимир Тюн–“Блудний”, 2-й зліва — Іван Росіл–“Юрко”, 3-й — Роман Байляк–“Богун”, 4-й — Микола Стасюк–“Горак”, 5-й Євген Пліхота–“Шмиренко”, 6-й і 7-й невідомі. Ульм, Німеччина, 1950 р.965	
Вояки УПА з Холмщини і Підляшшя. Сидять зліва: Степан Данів–“Марко”, сотня “Бродяги” куринь “Галайда”, Іван Чуб (Іван Шамрик), керівник видавничого осередку і ТЗ надрайону “Левада”. Михайло Березинський– “Славко”. Другий ряд зліва: Віст. Євстахій Кметь–“Сойка”, з куреня “Залізняка”, Микола Чуйко–“Геник”, “Ярослав”, машиніст ТЗ надрайону “Левада”, Василь Климук–“Олег” з с. Замолодиче, повіт Володава. Регенсбург (Німеччина). 12 листопада 1948 р.	962
Гура Євген–“Славко”. Зв’язковий “Зенона” до ЗЧ ОУН. Агент УБ–НКВД.	942
Гура Ярослав–“Славко”, зліва і Євген Ковпак–“Стріла” у Тихобізьському лісі. 1948 р.	970
Данилюк Марійка–“Світляна”.	968
Данилюк Марія–“Світляна”, Анна Мартинюк–“Ганя”, Марійка Довган “Орися”.	970

Дейнека Евген.	969
Дейнека Олександр–“Сковорода”, 1914–1989. Працівник видавничого осередку і технічного звена в надрайоні “Левада”.	969
Дейнека-Мельничук-Біда Ірина –“Пчілка”. Дружина Володимира Мельничука–“Ясеня” з сином Степаном в концтаборі Явожно.	971
Довган Марійка–“Орися”. Працівниця осередку пропаганди III округи ОУН а також УЧХ.	968
Краль Василь, ст. булавний–“Чавс”, посередині, з друзями після виходу з польської тюрми. Нар. 26 травня 1913–26 вересня 1976. К-р підвідділу “Галайда” 2 (1945–1947).	959
Крупа Іван–“Віктор”, “Роман”. Сотенний в курені “Юрченка”.	960
Кузьма Анна–“Мирослава”. Зв’язкова УПА, зраджена “Юрченком”. Пережила 10 років радянських концлагерів.	966
Лагола Петро, хор.–“Громовий”. Нар. у с. Шмитків на Грубешівщині. ?–1993. Сотенний (1944–1946), та шеф штабу 28 ТВ УПА “Данилів” (1946–1947).	957
Левкович Василь, полк.–“Вороний”. Нар. с. Старий Люблинець на Любачівщині 1920. К-р Львівської ВО УПА 2 “Буг” (1944–1946). Живе в Червонограді.	957
Ліборський Євген–“Роман”, “Соловій”. Нар. 6 січня 1923 р., с. Черничин на Грубешівщині. К-р СБ 3-го району. Зраджений “Зеноном”, зник безвісти в жовтні 1949 р. в Олесниці Вроцлавського воевідства, Польща. Фото 3 березня 1943 р.	973
Лукашевич Маріян, майор–“Ягода”, “Черник”. Нар. в Тернополі, у 1921 р., помер 17.09.1945. Організатор і к-р Холмського куреня УПА “Вовки”. К-р 28 ТВ УПА “Данилів”.	957
Макарук Володимир–“Кавка” з відділу “Дуди”. Фото з 1953 р.	975
Малоца Богдан з Осердова і шість політв’язнів.	971
Мартинюк Анна–“Ганя”.	976
Мартинюки Анна–“Ганя” і Сергій–“Габ” з сином Олесем.	972
Марчук Галя–“Оля”.	976
Матвієйко Мирон “Усміх”–“Moody”. Референт СБ ЗЧ ОУН, представник пров. Степана Бандери до Проводу ОУН в Україні.	942
Милик-Мартинюк Анна –“Ганя”. Зв’язкова УПА і працівниця УЧХ.	966
Мігус Михайло–“Зірка”, охоронець Провідника III-ї Округи ОУН “Прірви”	960
Мокрівський Михайло–“Зенко” з відділу “Давида”. Народився в с. Жужіль, Сокальщина. Фото 1952 р.	975
Невядомський Іван–“Юрко”. К-р боївки СБ. Нар. 17 квітня 1922 р. в с. Масломичі Грубешівського повіту. Арештований 23 грудня 1950 р. і переданий до СРСР, де відбув 5 років концтабору. Після повернення до Польщі в 1955 р. поновно суджений у 1957 р. на довічне ув’язнення. Звільнений 1959 р. Помер 24 січня 1989.	967
Невядомський Володимир, ст. стр.–“Перемога”. Кулеметник у відділі “Вовки” III. Нар. 1926 р. в с. Масломичі Грубешівського повіту. Загинув	

7 січня 1946 р.	961
Нестерук Євген, бул.-“Крилатий”. Нар. 29 листопада 1924 р. в с. Степанковичі Грубешівського повіту. Служив стрільцем, ройовим і чотовим у сотні “Вовки”. Опісля сотенний “Вовки” І. Загинув 21 серпня 1946 р.	959
Новосад Іван-“Стецько”. Нар. 1920 р. в с. Дешин Грубешівського повіту. Стрілець у відділі к-ра “Ягоди”.	961
Новосад Леся-“Чорна”. Машиністка при Надрайоновому проводі. Сестра “Стецька”.	974
Павонський Михайло, ст. вiст.-“Палій”, “Палієнко”. Нар. в с. Черничина Грубешівського повіту. Загинув 26 лютого 1946 р. Бунчужний підвідділу УПА “Вовки” ІІІ.	959
Пліхота Євген-“Шмиренко”. Нар. 22 грудня 1924 р. в с. Хоробрів на Сокальщині. Стрілець сотні “Бриля” куреня “Беркута”. Помер 8 березня 1990 р. в Австралії.	961
Пшешпорський Всеволод-“Ікар”. Керівник центру у Варшаві для зв’язків з посольствами західних країн. Арештований у 1946 р. після зради “Зенона” і переданий СРСР де відбув довічне заслання.	968
Рибіцький Андрій, стр.-“Зенко”. Нар. 1925 р. в с. Мости Великі Жовківського повіту. Служив в сотні УПА “Ягоди” від 21 лютого 1944 р. Загинув 27 лютого 1944 р.	964
Рій сотні УПА “Дуба”. Квітня неділя 1944 р., с. Діброва Грубешівського повіту.	965
Росіл Іван-“Юрко”. Нар. в с. Жужіль на Сокальщині. Надрайоновий спецкур’єр (1945-1947), зв’язковий і охоронець Провідника ІІІ-ї Округи ОУН “Прірви” (1947-1948). Фото з 1950 р.	961
Рощко Юрій-“Недолугий”, “Шумський”. Нар. 1921? р. в Великому Мізуні на Закарпатті. Організатор і к-р сотні “Кочовики”. Загинув 13 серпня 1945 р. на Берестейщині.	958
Савінський ліс, листопад 1947 р., при побудові землянки. Зліва: Іван Рачинський-“Явір” з піднятою рукою, Володимир Тесля-“Хмара”, сидить Євген Ковпак-“Стріла”, Володимир Левосюк-“Роман”, “Беркут”. На землянці сидять: Ярослав Гура-“Славко” і “Певний” — редактор підпільного журналу “Інформативні Вісті” та керівник ТЗ 28 ТВ УПА “Данилів”.	969
Сивак Володимир-“Зірка” та Сивак Євген-“Гайда”. Володимир нар. 1923 р. в с. Чернечин, Грубешівський повіт. Командир сотні УПА. Арештований і страчений 1 вересня 1948 р. Євген, нар. 17 лютого 1927 р. Ройовий в сотні “Вовки” І і “Вовки” ІІ, а після смерті “Зірки” як сотенний. Загинув 26 лютого 1946.	958
Сивак Іван, бул.-“Босфор”. Нар. 1921 р. в с. Масломичах, Грубешівський повіт. Від січня 1945 р. писар 28 ТВ УПА “Данилів”. Загинув 26 лютого 1945 р.	958
Сидить зліва: Михайло Титус-“Богдан”. Стоять справа: Іван Росіл-“Юрко”, Роман Байлак-“Богун”, Теодор Голотко-“Чорноморець”. У шпиталі в Регенсбурзі,	

Німеччина. Вересень 1948 р.	966
Смарж Іван–“Пімста”. Зв’язковий ЗЧ ОУН до Проводу підпілля в Україні.	942
Сорочак Володимир, ст. булавний–“Ворон”, “Беркут”. Від липня 1944 р. сотенний на Лемківщині. В 1945 р. відряджений на Холмщину а в листопаді 1946 р. призначений командиром куреня та 28 ТВ УПА “Данилів”. В 1947 р. перейшов рейдом до Німеччини.	957
Сорочак Володимир –“Ворон”, “Беркут”, Мігус Михайло–“Зірка”. Баварія.	962
Стасюк Микола–“Горак”. Нар. 20 травня 1922 р. в с. Городиловичі Сокальського повіту. Чотовий в сотні “Багряного”.	960
Стоять зліва: Ліда Неділя, Володимир Мельничук–“Ясень”. Нар. 1922 р. в с. Гільче Сокальського повіту. Загинув 2 січня 1948 р. біля Мронгова (воєвідство Ольштин), Польща після повороту з Німеччини, як кур’єр Проводу ОУН. К-р боївки СБ в Надрайоні “Лиман”. Ірина Дейнека-Мельничук, дружина.	972
Стоять справа: Сергій Мартинюк, Галя Загорода, Анна Милик-Мартинюк, Степан Загорода–“Верниволя”.	973
Телемон Степан, стр.–“Жорж”. Нар. 10 березня 1925 р. в с. Богородиця Грубешівського повіту. Служив в сотні УПА “Вовки”. Загинув 21 грудня, 1944 р.	964
Тесля Володимир–“Хмара” (2-й зліва у 1-му ряді) та “Юрко” з хлопцями з с. Масломичі.	973
Михайло Титус–“Богдан”. Зв’язковий ЗЧ ОУН на території Польщі.	942
Тихобізький ліс, літо 1948 р. Сидять у першому ряді зліва: Іван Білянчук–“Зенко” з боївки “Юрка”, Іван Невядомський–“Юрко”, районний Володимир Тесля–“Хмара”. У другому ряді зліва: Євген Ковпак–“Стріла”, Іван Рачинський–“Явір”, Володимир Левосюк–“Роман”, “Вістун”. У третьому ряді зліва: Микола Павонський–“Палій”, “Палієнко”, Петро Варениця–“Байда”, Ярослав Гура–“Славко”, Степан Новосад–“Жук”.	976
Тихобізький ліс, осінь 1947 р. Стоять зліва: Ярослав Гура–“Славко”, Іван Невядомський–“Юрко”, Степан Новосад–“Жук”, Микола Павонський–“Палій”, “Палієнко”, Євген Ковпак–“Стріла”, “Вістун”.	972
Тихобізький ліс, осінь 1947. Зліва: “Беркут”, стрілець боївки СБ “Феденка”. Ярослав Гура–“Славко”, Володимир Левосюк–“Роман”, “Певний”, Євген Ковпак–“Стріла”.	975
Штендера Євген, сот.–“Зоряний”, “Прірва”. Нар. 1924 р. в с. Волиця Барилова Радехівського повіту. Від 1945 р. очолював підпілля адміністрацію на Холмщині і Підляшші як Провідник III округи ОУН, а протягом січня-липня 1946 р., після загибелі “Ягоди”, водночас був командиром куреня та 28 ТВ УПА “Данилів”.	967

ЗМІСТ

ВСТУП	7
ВО «БУГ»	33
ВО «СЯН». ТАКТИЧНИЙ ВІДТИНОК «ДАНИЛІВ»	53
ХРОНІКА («ВОВКИ»)	57
ОПЕРАТИВНІ ЗВІТИ («ВОВКИ»)	123
ПОЛІТВІХОВНІ ЗВІТИ	221
ЗДОРОВЕЛЬНІ ЗВІТИ	225
ГОСПОДАРЧІ ЗВІТИ	229
“ГАЛАЙДА II”	243
“КОЧОВИКИ”	279
СПИСКИ: СКЛАД ВІДДІЛІВ І ВПАВШІ	305
НАКАЗИ	349
ІНСТРУКЦІІ	373
ЗВІТИ К-РА ВО УПА 6-“СЯН” К-РОВІ УПА-ЗАХІД ТА ЛИСТУВАННЯ	387
ЗОБОВ’ЯЗАННЯ ВСТУПАЮЧИХ ДО УПА. ДИСЦИПЛІНАРНІ ЗАХОДИ	403
ПОШТА	409
ПРОТОКОЛИ (ТВ “БУГ” І “ДАНИЛІВ”)	425
АКЦІЯ НА М. ГРУБЕШІВ	449
НАДРАЙОН “ЛИМАН” (ГРУБЕШІВЩИНА)	483
ІНФОРМАТИВНИЙ ЗВІТ (ГРУБЕШІВЩИНА)	549
СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ. (ГРУБЕШІВЩИНА)	555
НАДРАЙОН “ЛЕВАДА”. (ПІДЛЯШШЯ)	571
ПОЛІТИЧНИЙ ЗВІТ. (ПІДЛЯШШЯ)	607
ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ЗВІТ (ПІДЛЯШШЯ)	633
ІНСТРУКЦІІ	653
РЕФЕРЕНТУРА СБ	659
РІЗНІ РОЗВІДЧІ ЗВІТИ	671
РЕФЕРЕНТУРА УЧХ	693
ГОСПОДАРСЬКІ ЗВІТИ	705
ПРОТОКОЛ НА РІЗНІ РЕЧІ	757
ВИСЕЛЕННЯ УКРАЇНЦІВ	765
ПЕРЕГОВОРИ УПА-ВІН	775
СПОГАДИ ЮЛІЯНА КОТЛЯРА	811
СПОГАДИ ІВАНА РОСІЛА	855
МОДЕСТ РІПЕЦЬКИЙ. ЛЕОНІД ЛАПІНСЬКИЙ («ЗЕНОН»). АГЕНТ УБ І НКВД ...	891
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА ІІ ОКРУГИ ОУН ЗАКЕРЗОНСЬКОГО КРАЮ	947
СПИСОК СКОРОЧЕНЬ ТА АБРЕВІАТУР	977
ПОКАЖЧИК	981
СПИСОК ІЛЮСТРАЦІЙ	1039

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Літопис УПА – це серійне книжкове видання Його завдання – опублікувати, з дотриманням джерельної точності, документи й матеріали до історії УПА, а також стимулювати й видавати праці про діяльність УПА та історію України того періоду взагалі. Кожний том або група томів Літопису присвячені окремим темам і мають назву. Частина томів охоплює історію УПА за певний період на більших територіях, як, наприклад, на Волині, в Галичині, на українських землях під Польщею тощо. Кожна з цих територій може мати два-три, а то й більше томів. Додаткова серія книжок буде присвячена загальним темам, або збірникам спогадів, праць, або може бути книжкою одного автора на якусь тему. Збірники появляються не періодично, а в залежності від підготовки й опрацювання наступного тому. Нумерація книжок Літопису може йти інакше, ніж за оголошеним територіальним планом чи хронологією подій. Документи передруковуються з дотриманням джерельної точності, зі збереженням загальної форми оригіналу. Конечні виправлення чи відтворення пошкоджених місць відзначаються квадратними дужками або – де потрібно – пояснені в примітках. Так само відзначаються додані редакцією слова, пояснення чи заголовки в тексті. Інші підпільні матеріали – мемуари, меморандуми, публіцистика тощо – передруковуються без пропусків, проте мовні й правописні виправлення детально не відзначаються, хіба в особливих випадках. Як правило, передруки беруться з оригіналів, але при відсутності оригіналу до уваги береться найвірогідніша копія чи передрук. В усіх випадках точно подається джерело, а у випадку передрукованих архівних матеріалів – теж місце збереження даного матеріалу. Кожний том має довідник осіб та місцевостей і словник неясних слів, скорочень та маловживаних чи незрозумілих слів.

LITOPYS UPA – CHRONICLE OF THE UKRAINIAN INSURGENT ARMY

Litopys UPA is a series of books, produced with the aim of publishing source documents and materials relating to the history of the UPA, as well as stimulating and publishing works about the activities of the UPA and, in a more general way, the history of Ukraine of that period. Each volume or group of volumes of Litopys UPA is devoted to a specific theme and has a separate title. Some of the volumes deal with the history of the UPA in a given period of time or in a given region – for example, in Volyn', in Halychyna, in the regions of Ukraine held by Poland and so on. Two, three, or even more volumes may be devoted to general themes, to collections of memories, or to single books by individual authors dealing with particular questions. The appearance of Litopys UPA is not periodic, and depends on the pace at which successive volumes are compiled and prepared for print. The volumes may appear in an order other than indicated above, based on a territorial and chronological principle. In reprinting documents, we adhere strictly to their sources and preserve the general form, language and orthography of the originals. Places in the text where corrections have had to be made, or where the original documents have been damaged or had to be reconstituted, are designated with square brackets, or, if necessary, provided with explanatory footnotes. Words, explanations, or titles inside the texts that have been added by the editors are indicated in a similar manner. Other underground materials – memories, memoranda, works of publicists and the like – are also reprinted without omissions, but only in exceptional cases are linguistic and orthographic corrections indicated. Reprints are based on original texts. In cases where the original text is not available, the reprint is based on the most reliable copy of reprint. The sources of all materials used are clearly indicated and in the case of reprinted archival material, their present locations are also given. Each volume is provided with an index of names of persons and places and a glossary listing names that may not be clear, abbreviations and rarely-used or incomprehensible words.

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Серійне книжкове видання документів,
матеріалів і наукових праць до історії
Української Повстанської Армії

Досі появилися такі томи Літопису УПА:

Том 1. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга перша: Початки УПА; документи і матеріали. Книга містить політичні й організаційні документи та матеріали до історії УПА на Волині і Поліссі. Третє, виправлене видання, 1989 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 2. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга друга. Книга містить підпільні документи і матеріали про бойові дії УПА на Волині й Поліссі. Друге, виправлене видання, 1985 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мали.

Том 3-4. Чорний ліс: видання команди Станиславівського тактичного відтинка УПА, 1947 – 1950 роки. Книга перша і друга. Книги містять меморіали, біографічні нариси й документи про дії відділів УПА Станиславівського ТВ УПА. Частина матеріалів – оповідання, новели й вірші.

Том 3, книга перша: 1947 – 1948. Друге, виправлене видання, 1987 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мали, схеми.

Том 4, книга друга: 1948 – 1950 (продовження). Друге, виправлене видання, 1989 р., 288 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мали, схеми.

Том 5. Волинь і Полісся: німецька окупація; книга третя: спомини учасників. Книга містить спогади, рецензії і додаткові підпільні матеріали про дії УПА. Між мемуарами – повідомлення про договір про ненапад між ГК УПА й угорською армією. 1983 р., 312 стор., мали, ілюстрації.

Том 6. УПА в світлі німецьких документів, 1942-1945; книга перша: 1942 – липень 1944. Книга містить аналізи, меморандуми, повідомлення, звіти, а також переклади українських документів для центральних політичних, військових і поліційних установ. 1983 р., 256 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мали.

Том 7. УПА в світлі німецьких документів; 1942-1945; книга друга: Серпень 1944-1945 (продовження шостого тому). 1983 р., 272 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 8. Українська Головна Визвольна Рада; документи, офіційні публікації, матеріали; книга перша: 1944-1945. Книга містить основні документи Першого Великого Збору УГВР, передрук органу Президії УГВР *Вісник* (ч. 4 (7), серпень 1945) і статті та матеріали з 1944-45 рр., які стосуються цілості визвольного руху. 1980р., 320 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мали, схеми.

Том 9. Українська Головна Визвольна Рада; книга друга: 1946-1948. Книга містить органи УГВР *Самостійність* і *Бюро інформацій УГВР* та інші матеріали. 1982 р., 520 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи, схеми.

Том 10. Українська Головна Визвольна Рада; книга третя: 1949-1952. Збірник містить документи, офіційні повідомлення, публікації й матеріали УГВР в Україні, між ними *Бюро інформацій УГВР*, вип. 4-6 і 9. 1984 р., 424 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 11. Тернопільщина: список впавших героїв української революції в боротьбі з московсько-більшовицьким окупантом за час від 13 березня 1944 до 31 грудня 1948 року. Це підпільне видання містить біографії 725 осіб, які загинули на території Тернопільської округи. Крім того, подає нові дані про смерть близько 100 невідомих повстанців, які загинули на території округи. 1985 р., XXXII – 248 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 12. Третя подільська воєнна округа УПА («Лисоня»): містить видані командою воєнної округи короткі описи боїв відділів УПА – «Лисоня» від листопада 1943 до серпня 1945 року, збірник підпільних пісень *Повстанський стяг* – виданий з приводу п'ятиріччя УПА, в 1947 році, – та інші документи й матеріали групи УПА «Лисоня». 1989 р., 352 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 13. Перемищина – Перемиський курінь; книга перша: Денник відділу «Бурлаки» (Володимира Щигельського) – містить денник цього відділу («Ударники» 4, 94а) за час від жовтня 1946 до 24 жовтня 1947 року, ведений бунчужним «Буркуном», з епілогом Богдана Гука («Скали»). Книга має також різні документи сотні – списки вояків, господарські документи тощо. 1986 р., 370 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 14. Перемищина – Перемиський курінь; книга друга: Денники й документи – містить денники сотенного «Криляча» (Ярослава Кодьолка) з 1944 і 1947 років, продовжувані по його смерті сотенним «Бурлакою» (Володимиром Щигельським), денник сотні «Криляча» (ведений бунчужним «Орестом») і документи обох сотень. 1987 р., 262 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 15. Константан Гіммельрайх: Спогади командира відділу особливого призначення «УПА-Схід»; спогади. Автор – киянин – оповідає про свої переживання від вибуху війни 1941 року до «звільнення» з УПА і рейду на Захід в 1945 році: мобілізація до ЧА, німецький полон, окупований Київ, участь у підпіллі ОУНм, к-р вд. УПА (ОУНм) в Карпатах, старшинська школа УПА, мандрі по Поділлі й к-р вд. особливого призначення «УПА-Схід». 1987 р., 266 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 16. Підпільні журнали закерзонської України, 1945-1947. Збірник містить передруки таких підпільних журналів: *Тижневі вісті, Лісовик, Інформативні вісті, Інформатор і Перемога*. Всі числа цих журналів супроводяться англомовним резюме. Збірник має статтю про історію підпільної видавничої діяльності на Закарпатті та Акт оскарження О. Лебедович. 1987 р., 608 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 17. Англомовні видання українського підпілля, 1946-1947. Збірник містить передруки підпільних видань: *Нові Лідіце, Виселення єпископа Коциловського, Вибори в СРСР, Нова голодова катастрофа в Україні, Фашистське страшило, До братніх чеського і словацького народів*. 1988 р., 192 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 18. Карпатська група УПА «Говерля»; книга перша: Документи, звіти та офіційні публікації. Містить передрук підпільного видання командування групи *Шлях перемоги*, звіти команд тактичних відтинків УПА й звіти командирів відділів та підвідділів УПА, 24 ТВ УПА «Маківка». 1990 рік, 328 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 19. Карпатська група УПА «Говерля»; книга друга: Спомини, статті та видання Історично-мемуарного характеру. Включає збірку нарисів і споминів, друкованих у підпіллі. Майже всі спомини написані старшинами і вояками УПА ще на Україні або негайно після переходу на еміграцію. 1992, 357 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 20. Показчик до «Літопису УПА»; книга перша: 1-19 томи. Книга містить показчики псевдонімів, прізвищ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про перших 19 томів «Літопису УПА». 1994, 528 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 21. УПА в світлі німецьких документів, 1941-1943; Книга третя: Червень 1941 – травень 1943. Книга містить звіти, меморандуми, а також переклади українських документів для центральних політичних і поліційних установ. 1991, 271 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 22. УПА в світлі польських документів; книга перша: Військовий Суд Оперативної Групи «Вісла». Містить вироки, звіти та кореспонденцію Військового суду Оперативної групи «Вісла» за період від травня до вересня 1947 р. 1992, 627 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 23. Медична опіка в УПА: документи, матеріали і спогади. Більша частина книги – це спомини санітарів, медиків, лікарів й інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). В книзі теж поміщені підпільні документи й біографії працівників УЧХ. 1992, 480 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 24. Ідея і чин: орган Проводу ОУН, 1942-1946. У цій книзі передруковано головний політично-інформативний журнал Проводу ОУН на Українських Землях, що появився в роках 1942-1946. Журнал містив важливі інформації про боротьбу УПА, німецьку та російську окупаційну політику, розвиток української політичної думки. 1995, 592 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 25. Пісні УПА. Збірка пісень, тематично пов'язаних з боротьбою УПА. Збірник включає не тільки властиві пісні вояків УПА, але й уложені пізніше в тюрмах і концтаборах, чи утюжені народом. Збірник містить тексти пісень, їх варіанти, мелодію і варіанти, а також дані про саму пісню, її авторів й оспівуваних у піснях героїв чи події. Збірник має понад 600 пісень чи їх варіантів. 1997, ХХІV+556 стор., тверда обкладинка, ноти.

Том 26. Українська Головна Визвольна Рада. Документи, офіційні публікації, матеріали. Книга четверта: Документи і спогади. Збірник містить протокол ВЗ УГВР, доповідь на цьому зборі й інші документи: вибір з листування президента УГВР Кирила Осьмака, переговори з польським підпіллям, Угорщиною й Румунією, слідчу справу Миколи та Петра Дужих й інші документи. У книзі також спогади членів УГВР й інших осіб про утворення та діяльність УГВР 2001, 658 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 27. Роман Петренко: За Україну, за її волю; спогади. Автор – волиняк – оповідає про свою діяльність від вибуху війни у 1939 до відходу на Захід у 1945. Спочатку автор був діячем ОУН Сарненської округи (від січня 1942 в підпіллі), згодом – шефом господарського відділу ШВО УПА «Заграва», від літа 1943 – ГВШ (потім КВШ УПА-Північ, командир Д. Клячківський) і від літа 1944 – старшиною для особливих доручень при ГСЗС УГВР під керівництвом М. Лебеда. 1997, 279 стор., тверда обкладинка, ілюстрації, мапи.

Том 28. Марія Савчин: Тисяча доріг; спомини. Автор оповідає про свої переживання від вибуху війни (від 1944 до 1953 – в підпіллі) до свого приходу на еміграцію у 1954. Від 1945 була дружиною В. Гал аси, заступника пров. ОУН Закерзонського краю, від 1947 співробітника ГОСП в Карпатах, і від 1948 – пров. ОУН ПЗУЗ. Авторка перебувала разом з ним на Закерзонні, в Карпатах, на Волині а також – у тюрмі КГБ у Києві. 1995, 600 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 29. Іван Гарасимів («Палій»): 3 юнацьких мрій – у ряди УПА, це розповідь учасника підстаршинської школи УПА в Карпатах та ройового в сотні У-І (94), про його бойовий шлях в УПА від осені 1943 до осені 1947 в Карпатах та на Лемківщині. Спогади дають цікаву картину із щоденного життя повстанців та їхніх командирів, як теж про важке становище українського населення на цих теренах. 1999, 336 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 30. Степан Хрін (Степан Стебельський): Крізь сміх заліза; спогади. Книга містить два спогади Степана Стебельського («Хріна»), к-ра ТВ УПА 24 «Маківка» – «Крізь сміх заліза», «Зимом у бункері» та спогади Олекси Конопядського («Островерха») – «Спомини чотового УПА Островерха». Автори оповідають про свої дії в УПА від 1944 до 1949 року на Лемківщині та Дрогобиччині. 2000, 552 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 31. УПА на Львівщині і Ярославщині. Спогади і документи вояків УПА ТВ «Розточчя», 1943 – 1947. Книга містить спогади «Сої», «Спартака», «Зенона Семеніва» та інших членів відділу УПА к-ра «Бриля». Також подаються оперативні звіти к-ра «Бриля» та к-ра «Гамалії» («Переяславі* І» та «Переяслави ІІ») з Тактичного Відтинку УПА «Розточчя». 2000, 324 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 32. Медична опіка в УПА: документи, матеріяли і спогади. Книга друга. Велика частина книги – це спомини санітарів, медсестер, медиків, лікарів і інших працівників санітарної служби й Українського Червоного Хреста (УЧХ). 2001, 581 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 33. Тактичний Відтинок УПА 26-ий «Лемко»: Лемківщина і Перемищина (Документи і матеріяли). Книга містить документи і матеріяли, що відноситься до історії та діяльності відділів УПА ТВ-«Лемко» в рр. 1944-1947, оперативні звіти, накази інструкції та вказівки, рейди УПА, та документи Підстаршинської школи ім. полк. «Коника». 2001, 900 стор., тверда обкладинка, магій, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 34. Лемківщина і Перемищина – «Холодний Яр», «Бескид», «Верховина»: Політичні звіти. Книга містить організаційний розподіл підпільної мережі Лемківщини і Перемищини, кадрову обсаду підпільної сітки та політичні й інформативні звіти з терену за роки 1944-1947, 2001, 974 стор., тверда обкладинка, організаційні схеми, ілюстрації.

Том 35. Покажчик до «Літопису УПА»; книга 2: томи 21-34, томи та 1-3 нової серії та томи 1-3 серії «Бібліотека». Книга містить покажчики псевдонімів, прізвиськ, географічних назв, інституцій, поазбучні списки авторів та надрукованих матеріалів й інші дані про томи «Літопису УПА» старої та нової серії, як також книги «Повстанські могили» за ред. Євгена Місило. 2002 р., 870 стор., тв. обкл.

Том 36. «Книга полеглих членів ОУН і вояків УПА Львівщини». Книга містить взяті з радянських архівів короткі біографії членів ОУН і УПА, які загинули на Львівщині. 2002, 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 37. Іван Лико, «На грані мрії і дійсності: спогади підпільника. 1945-1955». Книга містить спогади Івана Лика («Скали», «Богдана») – «На грані мрії і дійсності» та спогади Миколи Терепенка («Медведя») – «На грані двох світів». Автори оповідають про пережите ними в підпіллі на Лемківщині та в польських тюрмах. 2002 р., 644 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Том 38. Петро Й. Потічний, «Архітектура резистансу: криївки і бункри УПА в світлі радянських документів». Книга містить схеми та описи різних криївок УПА й заплілля, та перелік з'єднань Червоної Армії та Внутрішніх Військ НКВС, які були залучені до боротьби проти підпілля, зібраних в Архіві Внутрішніх військ Українського Округу за рр. 1944-1954, який знаходиться в Колекції ім. Петра Й. Потічного при Університеті Торонто. 2002, 430 стор., тверда обкладинка, схеми, ілюстрації.

Том 39. Тактичний відтинок УПА 28-й «Данилів»: Холмщина і Підляшшя. Документи і матеріали. Містить огляди й документи про дії УПА на Холмщині й Підляшші в 1945 – 1948 роках. Між документами – звіти Холмського ТВ УПА, хроніки (денники) сотень УПА, звіти зі зустрічей представників УПА з представниками польського резистансу з ВІН-у («Вольносьць і Незавіслюсьць»), звіт із зустрічі з англійським кореспондентом, та інше. Більшість документів походить з Колекції Петра Й. Потічного при Університеті в Торонто. 2003, 1058 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи:

Президент УГВР Кирило Осьмак. Книга містить документи та матеріали про Президента УГВР Кирила Осьмака, його життя, наукову діяльність і смерть.

Головний Командир УПА Генерал Роман Шухевич–Тарас Чупринка. Книга містить документи та матеріали про ген. Романа Шухевича–Тараса Чупринку, його життя, підпільну діяльність і смерть.

Літопис УПА: Історія видавництва. В книзі буде подано інформативні матеріали про початки та розвиток “Літопису УПА”, видавничий комітет, редакцію й адміністрацію та співпрацівників і фундаторів видавництва.

У новій серії, т. зв. Київській, у співпраці з Інститутом української археографії та джерелознавства Національної Академії Наук України Державним комітетом архівів України та Центральним державним архівом громадських об’єднань України появились такі томи «Літопису УПА»:

1. Видання Головного Командування УПА. Книга містить такі видання: *До зброї, № 16, 1943, Повстанець, № 1-6, 1944-1945, Український перець, № 1-3, 1943-1945 та Бойовий правильник піхоти.* Київ – Торонто, 1995, 482 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

2. Волинь і Полісся: УПА та запілля 1943 – 1944. Документи і матеріали. Книга містить документи Головної Команди УПА–Північ та документи Військових Округ «Заграва», «Богун», «Турів» та «Тютюнник». Київ – Торонто, 1999, 724 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

3. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: директивні документи ЦК Компартії України 1943-1959. Збірник містить найповніше зібрання документів ЦК КП(б)У – постанови з’їздів, пленумів політбюро, оргбюро, секретаріату, які супроводжуються інформативними записками, повідомленнями та довідками. У книзі також представлені листи, стенограми засідань та виступів членів ЦК КП(б)У. Київ-Торонто, 2001, 652 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

4. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ (1943–1959). кн. 1, (1943–1945). У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно–визвольного руху протягом 1943–1945 рр. Усі подані матеріали

мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2002, 597 стор., тверда обкладинка.

5. Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга друга: 1946–1947. У книзі зібрані документи з історії боротьби сталінського режиму проти українського національно-визвольного руху протягом 1946–1947 рр. Усі подані матеріали мають інформаційно-звітний характер. Київ–Торонто, 2002, 574 стор., тверда обкладинка.

Готуються до друку томи:

Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга третя: 1948.

Боротьба проти УПА і націоналістичного підпілля: інформаційні документи ЦК КП(б)У, обкомів партії, НКВС–МВС, МДБ–КДБ. (1943–1959). Книга четверта: 1949–1959.

Волинь, Полісся, Поділля: УПА та Запілля 1944-1946. Документи і матеріали. Збірник містить документи керівництва УПА-Північ і УПА – Південь, Краєвого проводу ОУН ПЗУЗ і НВРО та груп (Воєних Округ) «Заграва», «Богун», «Тютюнник» і з'єднань груп «33» (ПЗК «Москва»), «44» (ПСК «Одеса»).

Воєнна Округа УПА «Буг» 1944-1948. Документи і матеріали. Збірник містить документи керівництва і окремих підрозділів ВО та пресові видання УПА, теренові керівні і звітно-інформативні документи ОУН.

Серія «Літопис УПА» – Бібліотека

1. Юрій Ступницький. Спогади про минуле. Автор – волиняк – оповідає про свою родину та переживання від юнацьких років (кінець 30-х) до виходу з ув'язнення в середині 50-х років. Автор є сином начальника штабу УПА полк. Леоніда Ступницького, разом з яким у 1943 р. пішов до УПА, де навчався у старшинській школі «Дружинники». Після арешту в 1944 р. поневірявся по тюрмах і таборах Радянського Союзу. Київ, 2000, 128 стор., м'яка обкладинка, мапи, ілюстрації.

2. Володимир В'ятрович. Рейди УПА теренами Чехословаччини. Монографію присвячено одному з маловідомих аспектів історії

українського національно-визвольного руху 1940-1950 років, рейдам УПА чехословацькими теренами. Обрана тема дозволяє авторові показати розмах національно-визвольної боротьби в Україні, її вплив на події у післявоєнній Європі, без чого неможливе правильне і об'єктивне тлумачення суспільних процесів того часу Львів, 2001, 208 стор., м'яка обкладинка, мали, ілюстрації.

3. Ярослав Грицай – «Чорнота», Параскевія Грицай. А рани не гоїлися: Спомини «Чорноти». У книзі описані спогади чотового командира УПА «Чорноти» про події, що відбувалися в 1943-1945 роках на Закерзонні, та про його страдницьке життя в більшовицьких тюрмах і концтаборах Сибіру Мемуари підготовлені до друку дружиною автора Параскою Грицай (з дому Ротко), яка протягом довгих років відтворювала розповіді свого чоловіка, уточнювала, доповнювала та систематизувала їх. Львів, 2001, 332 стор., тверда обкладинка, ілюстрації.

Готуються до друку томи:

Спогади вояків УПА та учасників збройного підпілля з Львівщини і Любачівщини. Книга містить спогади Василя Левковича (“Вороного”), його дружини Ярослави, сотенного Миколи Тарабана (“Тучі”), вояків УПА Івана Філя (“Шеремети”), Івана Василевського–Путко (“Вуса”), оргмоба Костя Міхалика (“Думи”), та зв’язкової Катерини Когут–Лялюк (“Трізної”).

“ЛІТОПИС УПА” В МЕРЕЖІ INTERNET

Заходами Адміністрації видавництва “Літопис УПА” детальну інформацію англійською мовою про видання та споріднені матеріали можна знайти в мережі Internet за адресою:

<http://www.infoukes.com/commercial/litopys-upa/index.html>

Ця інформація складається з чотирьох груп.

1. Вступ до серії (Introduction to the Series), який дає загальні інформації про “Літопис УПА” та цілі видавництва.

2. Інформації про замовлення (Ordering information), які дають короткі інформації про кожний том серії та як їх замовляти.

3. Книги “Літопис УПА” (Litopys UPA volumes), де про кожний том подається не тільки повна бібліографічна інформація (титульна сторінка, дата і місце публікації, число ISBN, ціна та редактор книги), але також повний текст вступної статті та резюме матеріалів тому. Текст ілюстрований знімками, які знаходяться в книзі.

4. Споріднені матеріали (Related Materials). У цій групі подані публікації інших видавництв, що відносяться до теми УПА та збройного підпілля в Україні. З часом тут реєструватимуться важливі інформації про український визвольний рух також і українською мовою.

Про подальші інформації можна звертатися на адресу Адміністрації:

Микола Кулик – **upa@attcanada.ca**

або Редакції:

- Модест Ріпецький – **Modest1921@aol.com**
- Іван Лико – **Vyslok@aol.com**
- Петро Й. Потічний – **potichp@sympatico.ca**

Адміністрація в Україні:

- **litopys@bs.lviv.ua**

Будемо вдячні за відгуки читачів на наше видання.

Пишіть на подані адреси або також на:

- **upa@infoukes.com**

ОБ'ЄДНАННЯ КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА В США Й КАНАДІ
та
ТОВАРИСТВА КОЛИШНІХ ВОЯКІВ УПА
ім. ГЕН. ХОР. ТАРАСА ЧУПРИНКИ В США Й КАНАДІ
ВИДАВНИЧИЙ КОМІТЕТ "ЛІТОПІСУ УПА"

*М. Бохно, С. Голяш, В. Дашко, О. Дольницький, О. Жигар,
М. Зінько, Ірина Камінська, М. Ковальчин, М. Кошик, М. Кулик, Р. Кулик,
І. Лико, М. Мігус, П. Мицак, Емілія Назірна-Зінько,
В. Новак, С. Новицький, Б. Пасічник, Р. Петренко, Марія Пискір,
П. Потічний, М. Ріпецький, І. Росіл-Юрко, В. Сорочак,
М. Федак, Марта Філь, Л. Футала,
С. Шпак, Є. Штендера.*

Адміністрація:

М. Кулик, В. Дашко, Р. Кулик, М. Мігус, І. Росіл-Юрко

Адреса:

ЛІТОРYS U.P.A.
P.O. Box 97, Station "C"
Toronto, Ontario, M6J 3M7, Canada
E-mail: upa@attcanada.ca

Адміністрація в Україні:

Ігор Гомзяк, Богдан Столяр

Адреса:

ТЗОВ "Літопис УПА"
пл. Міцкевича, 6/7, 79000, Львів, Україна
тел./факс (0322) 72-40-64
E-mail: litopys@bs.lviv.ua

Наукове видання

ЛІТОПИС УКРАЇНСЬКОЇ ПОВСТАНСЬКОЇ АРМІЇ

Том 39

**Тактичний відтинок УПА 28-й
„Данилів”:
Холмщина і Підляшшя
(Документи і матеріали)**

**Редактор: Петро Й. Потічний
Зібрали: Петро Й. Потічний, Степан Шпак,
Євген Штендера**

Підготовка до друку “Видавництво Мс”

Видавець: ТзОВ "Літопис УПА"

Підписано до друку____. Формат 62 x 95¹/₁₆
Папір архівний «*Artist*». Друк офсетний.
Умовн. друк. арк. 47,35. Обл.-видавн. арк. 36,24.
Наклад 2000. Зам. №

ЛІТОПИС
УКРАЇНСЬКОЇ
ПОВСТАНСЬКОЇ
АРМІЇ

39